SFÂNTUL

IGNATIE BRIANCIANINOV

EXPERIENȚE ASCETICE

Despre Rugăciunea lui Iisus • Cuvinte către cei care vor să se mântuiască

Aripi duhovnicești pentru cei împovărați și osteniți • Călăuza rugătorului

Cuprins

PARTEA A II-A
Cuvinte către cei care vor să se mântuiască

PARTEA A III-A
Aripi duhovniceşti pentru cei osteniţi şi împovăraţi

PARTEA A IV-A
Călăuza rugătorului. Izbăvirea de durerile ostenelilor zadarnice

Viaţa Sfântului Ignatie Briancianinov, întocmită de cei mai apropiaţi ucenici ai lui în anul 1881

Pomeniţi pe mai-marii voştri,
care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu;
a căror ieşire din trup pururea având-o înainte,
următori faceţi-vă credinţei lor.
(Evr. 13, 7).

Introducere

Au trecut 12 ani din ziua adormirii în pace a pururea-pomenitului ierarh al Bisericii Ruse din veacul al XIX-lea, Preasfinţitul Episcop Ignatie Brancianinov. Vremurile lui ne sunt încă aproape, încă trăiesc mulţi dintre contemporanii săi şi totuşi luminoasa personalitate a adormitului întru sfinţenie ierarh al lui Dumnezeu stă deja la mare înălţime deasupra noastră, luminându-ne în chip strălucit cu lumina virtuţilor sale creştineşti, cu nevoinţele asprei sale vieţuiri monahale şi prin scrierile sale ascetice. Podoabă a monahismului veacului nostru, ierarhul se arată nu numai dascăl al monahilor, ci şi făptuitor; şi nu numai în scrierile sale, ci în întreaga sa viaţă ne înfăţişează o minunată privelişte a unei lepădări de sine apropiate de măreţia mărturisitorilor Ortodoxiei, a luptei omului cu patimile, necazurile, bolile – privelіştea unei vieţi care, prin ajutorul şi lucrarea unui prisositor har al lui Dumnezeu, a fost încununată de izbândă și i-a atras nevoitorului multe daruri rare ale Sfântului Duh. Urmărind cu evlavie călătoria nevoitorului, prin multe necazuri şi suferinţe, către sporirea duhovnicească şi văzând limpede felul aparte în care dumnezeiasca Pronie i-a călăuzit întreaga viaţă, fără să vrei simţi că în această părintească purtare de grijă a lui Dumnezeu cunoşti în chip viu credinţa ortodoxă și te pătrunde dorinţa de a urma, pe cât îţi stă în puteri, acestei pilde contemporane a desăvârşirii creştine. Lăsând în seama unui biograf al vremurilor următoare grija de a face o apreciere amănunţită şi deplină a rodnicei activităţi a neuitatului ierarh, ne-am hotărât ca pentru clipa de faţă să alcătuim doar o

scurtă descriere a vieţii în Dumnezeu adormitului ierarh Ignatie, alcătuită după însemnările celor mai apropiaţi ucenici ai săi şi ale fratelui său, Petru Alexandrovici Briancianinov, care a nutrit faţă de el un profund devotament duhovnicesc, împărţind cu el singurătatea ultimilor ani de viaţă în locuinţa din mănăstirea Nikolo-Babaevsk, şi s-a bucurat de încrederea deplină şi dragostea fericitului ierarh; precum şi după însemnările celui ce i-a fost împreună-nevoitor şi prieten încă din anii timpurii ai tinereţii şi până la adânci bătrâneţe, schimonahul Mihail Cihaciov din Sihăstria Sergheev, împreună cu care ierarhul şi-a început nevoinţa monahală şi a petrecut-o până la primirea cinului arhieresc – prieten înaintea căruia ierarhul n-a tăinuit nici una dintre întâmplările vieţii sale; şi – ultima şi cea mai însemnată sursă – ne-am călăuzit după propriile relatări ale arhipăstorului cu privire la neputinţele, luptele, necazurile, simţămintele şi trăirile harice pe care le-a zugrăvit în scrierile sale. Toate cărţile îndeobşte, şi mai ales cele duhovniceşti, au însuşirea de a exprima exact viaţa lăuntrică a autorului. Astfel, cărţile oferă biografului un material îmbelşugat pentru a trasa caracteristicile persoanei – lucru care constituie o parte esenţială a biografiei; dar pentru a zugrăvi în culori nefalsificate viaţa Preasfinţitului Ignatie, biograful trebuie să cerceteze şi să trăiască el însuşi ceva din ceea ce a cercetat şi a trăit ierarhul. Dar este vorba de un domeniu atât de puţin accesibil, de nişte experienţe atât de excepţionale, încât depind prea puţin de propriile sforţări şi propria voie a omului. Poate să îşi dea seama pe deplin de caracterul excepţional al acestor experienţe şi să aprecieze corect lucrarea celui care ni le înfăţişează numai acela care a fost el însuşi călăuzit de Pronia dumnezeiască pe această cale şi, mai ales, care a fost băgat de ea în cuptorul unor ispite asemănătoare. Biografiile oamenilor de excepţie se disting prin faptul că în ele se exprimă cu precădere o anumită latură prin care se manifestă în mod particular lucrarea omului respectiv, care îl diferenţiază prin trăsături marcante, caracteristice, şi concentrează asupra sa luarea-aminte: ca şi cum ar fi latura personală a lucrării lui, care le estompează pe toate celelalte. Atunci când alcătuieşti biografia unei asemenea personalităţi, este absolut necesar să surprinzi această caracteristică şi să o reliefezi deplin de la începutul şi până la sfârşitul biografiei: numai atunci va fi evidenţiată aşa cum trebuie. În această privinţă, viaţa Preasfinţitului Ignatie are o deosebită calitate: ea prezintă o astfel de trăsătură care îi dă un loc cu totul aparte în rândul contemporanilor care au activat pe tărâm duhovnicesc. Această latură a vieţii sale o reprezintă lepădarea de sine în vederea împlinirii întocmai a poruncilor evanghelice în tainica nevoinţă monahal-duhovnicească, care a servit ca obiect al unei învăţături noi, ascetico-teologice, în literatura noastră duhovnicească; învăţătură privitoare la desăvârşirea lăuntrică a omului în vieţuirea monahală şi la relaţiile sa-

le cu alte ființe duhovnicești, care îl influențează atât din punctul de vedere al omului lăuntric, cât și sub aspect exterior sau fizic. Iată acea particularitate care îl deosebește pe Preasfințitul Ignatie în rândul celorlalți scriitori duhovnicești ai vremii noastre – particularitate foarte puternică și pe care, totuși, nu toți o văd limpede, nu toți o disting cum se cuvine.

Capitolul 1

Preasfințitul Ignatie a fost ales din pântecele maicii sale spre a sluji lui Dumnezeu. O astfel de alegere – de care se învrednicesc foarte puțini și dintre cei mai deosebiți slujitori ai lui Dumnezeu – s-a arătat prin următoarea întâmplare. Părinții Preasfințitului se uniseră prin legătura căsătoriei din fragedă tinerețe. La începutul căsniciei lor li se născuseră doi copii, însă părinții nu s-au bucurat mult timp de ei: amândoi au murit din primele zile ale pruncieі, iar tânăra pereche a rămas mult timp fără copii. Întristându-se foarte de prelungita lor nerodire, tinerii soți s-au îndreptat către singurul ajutor care le putea da ceea ce își doreau: ajutorul Cerului. Au întreprins un pelerinaj pe la locurile sfinte, ca prin rugăciuni pline de râvnă și milostenii să-și mijlocească izbăvirea de nerodire. Cucernica lor întreprindere a fost încununată de reușită, și rodul rugăciunilor soților întristați a fost un fiu ce a primit numele de Dimitrie, în cinstea unuia dintre primii făcători de minuni ai ținutului Vologdei – Preacuviosul Dimitrie Priluțki. Este limpede că nerodirea tinerilor Brіancianinovi a fost o rânduială a dumnezeieștii Pronii, ca cel întâi născut după îndelungul răstimp de nerodire, cerut prin rugăciune, să devină mai apoi osârdnic lucrător și încercat povățuitor al rugăciunii. Pruncul Dimitrie s-a născut în ziua de 6 februarie a anului 1807, în satul Pokrovskoe, care era din moși-strămoși a neamului Briancianinov și se găsește în județul Griazovețk, gubernia Vologdei. Viitorul monah a avut fericita soartă de a-și petrece copilăria în liniștea vieții sătești, foarte aproape de natură, care a devenit astfel prima lui povățuitoare. Ea a sădit în el înclinarea către însingurare: copilului Dimitrie îi plăcea să meargă adeseori la umbra pomilor seculari din întinsa livadă a familiei; și rămânând acolo singur, se cufunda în cugetări line, al căror cuprins era împrumutat, fără îndoială, din natura înconjurătoare. Măreață și netulburată, aceasta a început de timpuriu să îl înrâurească prin priveliștile sale dătătoare de inspirație: ea a insuflat sufletului de copil, încă nepătat de nimicnicia lumească, alte năzuințe, mai înalte, de care este plină viața în pustie; a făcut ca inima lui să fie răpită de alte simțiri, mai curate, pe care nu le poate aduce decât însingurarea. Copilul Dimitrie s-a deprins de timpuriu să înțeleagă acest glas fără cuvinte al naturii și să-l deosebească de zarva lumească. Viața casnică nu l-a impresionat – tot mai mult se adâncea în sine, și în mijlocul belșu-

gului lumesc părea un copil al pustiei. Scânteia dragostei dumnezeiești a căzut în inima lui curată. Ea s-a făcut simțită în Dimitrie printr-o năzuință covârșitoare către monahism, către idealurile înalte ale acestuia, care își lăsaseră din plin urma în locurile sale natale, printr-o deosebită dragoste față de tot ce e sfințit și cu adevărat frumos, pe cât putea un copil ca el să priceapă aceste lucruri. Încă de la această vârstă fragedă, calea vieții lui era hotărâtă. Duhovnicește, pruncul era lepădat de lume.

Această așezare sufletească a pruncului Dimitrie nu putea să se bizuie pe încuviințarea părinților săi. Tatăl său, Alexandru Semionovici Briancianinov – din vechea familie boierească a Briancianinovilor, familie foarte cunoscută și stimată în Vologda – era un om lumesc în deplinul înțeles al cuvântului. El fusese paj pe vremea țarului Pavel Petrovici și avea un gust neobișnuit de dezvoltat pentru lux, reprezentând tipul desăvârșit al moșierului rus cu vederi înaintate din acea vreme. Moștenind de la părinți o avere însemnată, a fost silit să cheltuiască o mare parte din ea pentru a plăti niște datorii uriașe, după care i-au rămas vreo 400 de iobagi, precum și pitorescul sat Pokrovskoe – reședință din moși-strămoși a familiei Briancianinov și locul de baștină al viitorului ierarh. Soția lui, mama Preasfințitului Ignatie, pe nume Sofia Afanasievna, se trăgea tot din neamul Briancianinov. Aceasta, fiind o femeie cu o educație deosebită și foarte evlavioasă, își aducea întotdeauna aminte de faptul că bărbatul este capul și se supunea întru totul voinței lui, împărtășindu-i ideile și vederile. Alexandru Semionovici, socotindu-se pe bună dreptate unul dintre moșierii culți și înaintați ai vremii sale, s-a străduit să le ofere și copiilor săi, în măsura posibilităților, o educație temeinică, pentru a-i pregăti să devină fii adevărați ai patriei, devotați tronului, credincioși Ortodoxiei. Dându-le o atare educație, el nu era străin de dorința iubitoare de slavă deșartă de a-și vedea fiii că ocupă funcții însemnate în slujba statului. Nu se putea ca minții pătrunzătoare a tânărului Dimitrie să îi scape această trăsătură a părintelui său, trăsătură potrivnică hotărârilor și năzuințelor tânărului – și iată începutul războiului lăuntric, începutul pătimirilor și ispitelor care aveau să devină mai apoi un bun al întregii vieți a răposatului arhiereu.

Toți copiii familiei Briancianinov, frații și surorile lui Dimitrie, erau educați laolaltă și legați printr-o strânsă prietenie, însă cu toți recunoșteau întâietatea lui Dimitrie și nu numai pentru că el era întâiul născut, ci și ca urmare a alcătuirii deosebite, înalte, a minții și caracterului său, ca urmare a întâietății sale duhovnicești. Fiind cinstit de frații și surorile sale și întrecându-i pe toți prin darurile sale intelectuale și de alte feluri, Dimitrie nu dădea nici un semn de îngâmfare. Mlădițele smeritei cugetări monahicești se făceau simțite încă de pe atunci în purtarea sa și în felul gândurilor sale; dar prin duhovnicia și mintea sa era neasemuit mai presus de vârsta lui – și iată pricina pentru care

frații și surorile se purtau față de el chiar cu o anumită evlavie; iar el, la rândul său, le împărtășea din calitățile sale morale.

Odată cu vârsta, înclinările religioase ale lui Dimitrie au devenit din ce în ce mai vădite. Ele se arătau printr-o deosebită dragoste față de rugăciune și de citirea cărților duhovnicești. Mergea deseori la biserică, iar acasă obișnuia să se roage adesea de-a lungul zilei, fără a se mulțumi cu soroacele obișnuite – seara și dimineața. Rugăciunea lui nu semăna cu o citanie școlărească, grăbită și mașinală, precum întâlnim adeseori la copii; se deprinsese cu rugăciunea întru luare-aminte, care începe prin starea cu evlavie înaintea lui Dumnezeu și cu rostirea fără grabă a cuvintelor rugăciunii și a sporit în ea până-ntr-atâta, că încă din copilărie a izbutit să se îndulcească de roadele ei harice. Învățând să se roage cu luare-aminte, avea evlavie față de orice lucru sfințit, insuflând această evlavie și celorlalți frați și surori; Evanghelia o citea întotdeauna cu inimă înfrântă, pătrunzând cu mintea în tâlcul celor citite. Cartea sa favorită era: *Școala cucerniciei*, ediție veche în cinci volume. Această carte, ce cuprindea scurte vieți ale sfinților și cuvinte alese ale acestora, se potrivea foarte mult cu înclinările tânărului Dimitrie sau, mai bine zis, îi forma duhul, făcând ca sfintele povestiri și cuvinte ale bărbaților purtători de Duh să lucreze asupra lui, fără mijlocirea altor lămuriri. Însușirile lui Dimitrie erau multilaterale: pe lângă studiul obligatoriu al științelor, se îndeletnicea – în chip foarte reușit – cu caligrafia, desenul, cântarea vocală după partitură și chiar cântatul la un instrument atât de greu ca vioara. Reușind să-și învețe foarte repede lecțiile, timpul liber și-l folosea pentru citit sau alte îndeletniciri scriitoricești, în care a început să se vădească și talentul său literar. Pe atunci avea ca dascăli profesori ai seminarului din Vologda și profesori de gimnaziu. „Profesor de casă" era un seminarist pe nume Levițki, ce locuia la familia Briancianinov. Tot acesta preda și religia. Levițki se deosebea prin purtarea sa evlavioasă și stăpânirea temeinică a cunoștințelor pe care era dator să le transmită învățăceilor. El a reușit atât de bine să-l familiarizeze pe Dimitrie cu adevărurile fundamentale ale teologiei, încât acesta l-a pomenit cu recunoștință până la sfârșitul vieții.

Viața lui Dimitrie în casa părintească a continuat până la vârsta de 16 ani; această primă perioadă a vieții sale devenise deja obositoare pentru el din punct de vedere duhovnicesc, deoarece condițiile de viață din casa părintească nu-i îngăduiau să își arate nimănui dorințele și țelurile ce îi umpleau încă de atunci sufletul. Pentru a încheia cu perioada copilăriei autorului *Experiențelor ascetice*, este un lucru foarte ziditor să înfățișăm aici propria sa descriere făcută acestei copilării. Iată cât de mișcător vorbește despre sine în capitolul „Plânsul meu": „Copilăria mea a fost plină de întristări. Aici văd mâna Ta, Dumnezeul meu! N-am avut cui să îmi deschid inima: am început să o revărs înaintea Dum-

nezeului meu, am început să citesc Evanghelia şi vieţile sfinţilor Tăi. Pentru mine, Evanghelia era acoperită de un văl rareori pătruns; însă ai Tăi Pimeni, Sisoe şi Macarie, au avut asupra mea o minunată înrâurire. Cugetul, adeseori înălţându-se către Dumnezeu prin rugăciune şi citire, a început încetul cu încetul să aducă pace şi tihnă în sufletul meu. Pe când eram tânăr de cincisprezece ani, o negrăită linişte a prins a adia în mintea şi inima mea. Eu însă nu am înţeles-o – credeam că aceasta e starea obişnuită a tuturor oamenilor" (*Experienţe ascetice*).

Spre sfârşitul verii anului 1822, când Dimitrie mergea spre vârsta de şaisprezece ani, tatăl l-a dus la Sankt-Petersburg pentru a susţine examen de admitere la Şcoala principală de ingineri, examen în vederea căruia fusese pregătit de către profesorii particulari. Pe drum, în apropiere de Schliesselburg, tatăl s-a întors pe neaşteptate către Dimitrie şi i-a pus următoarea întrebare: „Unde ai vrea să slujeşti?" Uimit de franchețea fără precedent a tatălui, fiul nu a putut să-şi mai ascundă taina inimii, pe care nu o mai destăinuise nimănui până atunci; la început i-a cerut făgăduinţa că nu se va mânia dacă răspunsul său nu îi va fi pe plac, iar apoi, cu voinţă neclintită şi cu puterea unui simţământ lipsit de orice prefăcătorie, a spus: „Aş vrea să intru în monahism". Răspunsul hotărât al fiului n-a avut, pe cât se pare, nici o înrâurire asupra tatălui, fie pentru că nu i-a dat nici o însemnătate, fie pentru că nu a vrut să spună nimic în legătură cu o dorinţă ce părea cu neputinţă de împlinit şi era în întregime potrivnică planurilor pe care şi le făcuse el cu privire la viitorul fiului său. În Petersburg, Dimitrie a susţinut cu strălucire examenul de admitere[1]. Înfăţişarea sa aleasă şi minunata pregătire ştiinţifică au atras asupra tânărului Briancianinov deosebita atenţie a Înălţimii Sale Nicolae Pavlovici, care era pe atunci general-inspector al inginerilor. Marele Cneaz i-a poruncit lui Briancianinov să se înfăţişeze la palatul Anicikov, unde l-a prezentat soţiei sale, marea cneaghină Alexandra Feodorovna, şi l-a recomandat ca tânăr minunat pregătit în ştiinţele cerute la şcoala de ingineri, dar şi cunoscător de greacă şi latină. Înălţimea Sa a binevoit a porunci ca Briancianinov să fie înscris între bursierii ei. După ce a devenit ţar, Nicolae Pavlovici şi Împărăteasa Alexandra Feodorovna au continuat să arate aceeaşi bunăvoinţă faţă de Briancianinov. După examen, Dimitrie a fost înscris în compania de geniu a Şcolii principale de ingineri, iar vechimea în slujbă i s-a socotit pornindu-se de la ziua depunerii jurământului: 19 ianuarie 1823. Succesele pe tărâmul învăţăturii[2], purtarea exemplară şi afecţiunea Marelui Duce l-au adus pe primul loc

[1] În acel an fuseseră 130 de candidaţi pe 30 de locuri. Dintre aceştia, Briancianinov nu numai că a fost admis pe primul loc, ci a fost şi singurul care a îndeplinit condiţiile pentru a fi admis direct în anul al doilea.

[2] În cel mai scurt răstimp, Briancianinov s-a afirmat ca cel mai bun elev din clasă şi a păstrat acest loc până la terminarea şcolii.

între colegii-iuncheri: la sfârşitul anului 1823, odată cu trecerea în anul superior al cursului de geniu, a fost numit plutonier al companiei de geniu; în anul 1824 a fost transferat din clasele de iuncheri în cursul de ofiţeri inferiori (acum Academia de ingineri Nikolaevskaia), iar pe 13 decembrie a fost înaintat la gradul de sublocotenent-inginer. Rarele capacităţi mintale şi calităţile morale ale lui Dimitrie i-au atras dragostea profesorilor şcolii; toţi aceştia se purtau faţă de el cu o deosebită bunăvoinţă, dându-i precădere în chip vădit faţă de ceilalţi elevi.

Pe lângă serviciul militar şi învăţătură, Dimitrie avea succese şi în societate, prin calităţile sale personale. Legăturile de rudenie l-au adus în casa lui Olenin, care era pe atunci preşedintele Academiei de arte. Acolo a devenit unul din protagoniştii îndrăgiţi ai serilor literare, iar talentele sale poetice (şi, în general, literare) au atras asupra lui atenţia stelelor lumii literare de atunci: Gnedici, Krâlov, Batiuşkov şi Puşkin. O astfel de societate, fireşte, a avut o înrâurire binefăcătoare asupra dezvoltării literare a viitorului scriitor. Preasfinţitul Ignatie şi-a adus aminte cu căldură până la sfârşitul vieţii de sfaturile pe care i le-au dat pe atunci câteva dintre aceste personalităţi.

Cercul de relaţii mondene pe care l-am descris (şi căruia îi aparţinea, având relaţii influente, A.M. Suhareva, mătuşa lui Dimitrie) a avut doar o înrâurire exterioară asupra vieţii tânărului, a cărui viaţă lăuntrică s-a dezvoltat în chip de sine stătător, fără a atârna de legăturile de familie şi mondene. Dimitrie a rămas şi în agitaţia capitalei credincios năzuinţelor duhovniceşti pe care le trăise în însingurarea locurilor natale: el căuta întotdeauna în religie cunoaşterea vie, prin trăire; şi, păzit fiind de har, nu s-a lăsat în voia înrâuririi răufăcătoare a învăţăturilor străine, nici ademenirii plăcerilor lumeşti. Iată cât de amănunţit descrie chiar el, în „Plânsul meu", starea sufletească ce-l stăpânea pe atunci: „Am păşit în cariera militară, ca şi în cea ştiinţifică, nu din alegerea şi dorinţa mea. Pe atunci nu îndrăzneam – nu eram în stare să îmi doresc nimic, fiindcă nu aflasem încă Adevărul, încă nu îl vedeam limpede ca să îl doresc! Ştiinţele omeneşti, născociri ale minţii omeneşti căzute, deveniseră obiectul atenţiei mele: către ele tindeam cu toate puterile sufletului; tulburele mele îndeletniciri şi simţăminte religioase rămăseseră deoparte. Petrecusem aproape doi ani în îndeletniciri lumeşti: în sufletul meu se născuse şi creştea deja o pustietate grozavă, apăruse foametea, se arătase un dor de neîndurat după Dumnezeu. Am început să îmi plâng lenevia, să plâng uitarea în care lăsasem să cadă credinţa mea, să plâng dulcea pace pe care o pierdusem, să plâng acea pustietate pe care o dobândisem, care mă apăsa, mă îngrozea, umplându-mă de simţământul că sunt orfan, că sunt lipsit de viaţă! Şi, cu adevărat, aceasta era pătimirea sufletului îndepărtat de viaţa sa cea adevărată, care

e Dumnezeu. Îmi amintesc cum mergeam pe străzile Petersburgului în mundir de iuncher și lacrimile îmi curgeau din ochi șiroaie..."

„Concepțiile mele erau de acum mature și căutam în religie un răspuns hotărâtor. Simțămintele religioase instinctive nu mă mulțumeau: vroiam să văd ceva vrednic de crezare, limpede, Adevărul. În vremea aceea, felurite idei religioase preocupau și frământau capitala de nord, războindu-se între ele. Nici una din părți nu era pe placul inimii mele; nu-i insuflau încredere și o înspăimântau. Cuprins de gânduri negre am dezbrăcat mundirul de iuncher și l-am îmbrăcat pe cel de ofițer. Îmi părea rău după mundirul de iuncher: în el puteam, venind în biserica lui Dumnezeu, să stau printre soldați, în mulțimea celor simpli, să mă rog și să plâng cât îmi poftea sufletul. Nu de veselii, nu de distracții îi era tânărului de atunci! Lumea nu îmi părea defel ademenitoare: eram față de ea atât de rece, de parcă în ea nu ar fi fost deloc sminteli! Parcă acestea nici n-ar fi existat: mintea mea era cu totul cufundată în științe și în loc să doresc plăceri, mă ardea dorința de a afla unde se ascunde credința cea adevărată, unde se ascunde adevărata învățătură despre ea, străină de rătăciri dogmatice și morale" (*Experiențe ascetice*).

Capitolul 2

Începerea lucrării duhovnicești, atunci când aceasta se face cu un țel limpede și devine precumpănitoare în om, pentru a deveni mai apoi singura care viază în el, este însoțită îndeobște de un război lăuntric al cugetărilor și simțămintelor pătimașe. Războiul acesta este atât de puternic, că omul nu poate nicidecum să îi stea împotrivă prin propriile puteri – este de trebuință ajutorul de sus. Dimitrie a apucat arma rugăciunii, săvârșind-o lăuntric, cu luare-aminte și neîncetat. Acest fel de rugăciune, formând pe adevăratul monah, rânduiește după măsura sa întreaga activitate sufletească a omului; este neapărată nevoie însă ca această rugăciune să fie învățată corect – și tocmai acesta e obiectul lucrării duhovnicești a monahului. Dimitrie se îndeletnicea cu rugăciunea minții și o făcea cu atâta spor, că ajunsese la treapta în care rugăciunea se săvârșește de la sine. „Se întâmpla să mă întind seara în pat, povestea el după mulți ani, și, sprijinindu-mi capul cu o pernă, să încep a spune rugăciunea – și astfel, fără a mă mișca defel, mă sculam dimineața ca să merg la ore, fără să mă fi oprit vreo clipă din rugăciune". Fiind astfel monah în sufletul său și cunoscând încă de la 16 ani lucrarea harică a rugăciunii, evlaviosul tânăr nu s-a putut mulțumi cu obiceiul care stăpânea în școală și anume apropierea o singură dată pe an de Taina Spovedaniei și de cea a Sfintei Împărtășanii, ci simțea nevoia de a se întări mai des cu această hrană duhovnicească, drept care s-a adresat, pentru a-și împlini dorința, profesorului de religie și

duhovnicului școlii. Un asemenea fenomen, atât de rar în rândurile tineretului, l-a uimit pe duhovnic – și mai ales când cel spovedit a mărturisit că „este luptat de numeroase gânduri păcătoase". Nefiind în stare să facă deosebire între „gânduri păcătoase" și „idei revoluționare", părintele protoiereu a socotit că e de datoria sa să aducă acest fapt la cunoștința conducerii școlii. Directorul școlii, generalul-locotenent graf Sievers, l-a supus pe cel învinuit unei anchete formale cu privire la semnificația „gândurilor păcătoase". Conducerea germană a școlii[1], nereușind să-și explice înțelesul acestei expresii, a început să-l urmărească pe Briancianinov. Lipsa de înțelepciune a duhovnicului l-a pus pe Dimitrie într-o situație foarte dificilă înaintea mai-marilor săi și l-a rănit foarte mult: a fost silit să își aleagă alt duhovnic. După această întâmplare, Briancianinov a cerut ajutorul monahilor de la metocul mănăstirii Valaam. A început să meargă acolo în fiecare sâmbătă și duminică pentru a se spovedi și împărtăși; și învățat fiind de experiență, încerca să facă acest lucru pe ascuns de conducerea școlii. În această lucrare sfântă i s-a alăturat un tovarăș de școală – Cihaciov, vlăstar al unei familii boierești din gubernia Pskov, care intrase la Școala de ingineri odată cu Dimitrie și era foarte iubit de către Țarul Nicolae Pavlovici. Dimitrie s-a legat de Cihaciov prin cea mai strânsă prietenie, în ciuda nepotrivirii de caracter dintre ei: Dimitrie era serios, gânditor, concentrat în sine; celălalt – vesel, vorbăreț, cu sufletul în palmă. Cihaciov avea față de Briancianinov un devotament mai degrabă de fiu decât de frate: într-atât era de mare înrâurirea lui Dimitrie asupra tovarășului său. Chiar felul în care au făcut cunoștință cei doi tineri e cu adevărat creștinesc și aduce străpungere de inimă. În cursul unor convorbiri prietenești, Dimitrie a curmat pălăvrăgeala veselă a lui Cihaciov, zicându-i: „Fii creștin!". „Niciodată nu am fost tătar", i-a întors vorba tovarășul. „Așa-i, a grăit iarăși Dimitrie, însă acest cuvânt se cere împlinit cu fapta și adâncit mai cu osârdie." Din acea vreme au început să umble împreună la monahii de la metoc, spovedindu-se și împărtășindu-se, zidindu-se prin convorbiri duhovnicești și nevoindu-se. Iată cum descrie aceste vizite Cihaciov însuși în însemnările sale, unde spune pe șleau ce efect au avut asupra lor: „Într-o sâmbătă, aud din partea prietenului poftirea de a merge la preot. «De ce?». «Eu am obiceiul să mă spovedesc, iar duminica să mă împărtășesc cu Sfintele lui Hristos Taine; ia seama, nu te depărta nici tu de ele». Săracul meu căpșor a căzut atunci în uluire și mare tulburare. Frică și groază: «Ce, cum, nu sunt pregătit, nu pot!» «Asta nu-i treaba ta, ci a duhovnicului», răspunse prietenul cu bărbăție și cu iubirea sa m-a tras după el. Tinerețea, vigoarea trupească și toate circumstanțele exterioare, dimpreună

[1] Inspector general al școlii era general-maior inginer baron Elsner, care de-abia vorbea rusește.

cu puternica răzvrătire lăuntrică a patimilor și deprinderilor întărâtate că se lucra împotriva lor îmi tulburau cumplit sufletul iar acesta ar fi putut să dea înapoi din pricina neputinței, dacă nu ar fi fost ca un fel de putere nevăzută care îl sprijinea de sus; și mai presus de toate, de nu aș fi avut un astfel de prieten, care mă povățuia cu înțelepciunea sa și care își punea sufletul pentru mine totdeauna și împărțea cu mine orice necaz, n-aș fi rămas în această arenă – arena muceniciei de bunăvoie și a mărturisirii".

Monahii metocului mănăstirii Valaam îi primeau cu dragoste pe tineri, fiindcă vedeau la ei o năzuință sinceră către Dumnezeu și dorul de calea cea mântuitoare; ei însă, ca oameni fără cultură duhovnicească, ce se mărgineau mai ales la nevoințele trupești, nu puteau să le acopere deplin trebuințele duhovnicești – drept care i-au și sfătuit să ceară, în vederea zidirii sufletești, ajutorul monahilor Lavrei Nevski. Acolo petreceau pe atunci câțiva ucenici ai stareților Teodor și Leonid – bărbați încercați în viața duhovnicească, ce fuseseră formați ca monahi cel dintâi de către vestitul stareț Paisie Velicikovski, arhimandritul mănăstirii moldovenești Neamț, iar cel de-al doilea – de către ucenicii acestuia. Aceștia erau monahul Aaron, monahii Hariton, Ioanichie și alții. Tinerii au început să meargă pentru sfat la acești monahi; prin mijlocirea lor au făcut cunoștință cu duhovnicul Lavrei, părintele Atanasie, care prin purtarea sa cu adevărat părintească și plină de dragoste a hrănit în ei năzuința vie către cucernicia creștină. Tinerii se bucurau de aflarea unor adevărați povățuitori, care le înțelegeau nevoile duhovnicești și puteau să le aducă mare folos duhovnicesc. Ei și-au sporit osârdia către nevoințele potrivite cucerniciei, mergeau la monahi din ce în ce mai des, se desfătau de slujbele din Lavră – care făceau asupra lor o bună impresie, fiind mai mărețe și mai lungi decât cele de la metocul Valaamului. Se sfătuiau cu monahii precum cu niște părinți duhovnicești cu privire la tot ce privește lucrarea monahală lăuntrică; își mărturiseau gândurile, învățau cum să se păzească de patimi, de obiceiurile păcătoase și de poticniri, după ce cărți patristice să se călăuzească ș.a.m.d. Bunii monahi, mai ales părintele Ioanichie și părintele duhovnic Atanasie, împărțeau cu tinerii cei iubitori de monahi și înțelepți tot ce alcătuia agonisita îndelungatei lor experiențe duhovnicești. Dimitrie îi uimea adeseori cu întrebările sale, care mărturiseau o vârstă duhovnicească destul de înaintată. Prietenia atât de strânsă cu monahii a avut roade pe măsură. Dimitrie a devenit cu desăvârșire ascet în sufletul său și se înconjura de scrierile Sfinților Părinți – mai ales de cele cu conținut ascetic, pe care le citea și recitea cu lăcomie; se afunda tot mai mult în contemplare și se răcea văzând cu ochii față de societatea lumească. În „Plânsul" său vorbește despre sine astfel:

„Înaintea ochilor minții mele aveam deja, în cele mai înalte științe, hotarele cunoașterii omenești. Ajungând la aceste hotare, am întrebat științele: «Ce

daţi voi ca avuţie omului? Omul e veşnic, iar avuţia lui trebuie să fie şi ea veşnică. Arătaţi-mi care este această avuţie veşnică, această bogăţie neînşelătoare pe care aş putea s-o iau cu mine dincolo de marginile mormântului!» Ştiinţele au tăcut".

„Pentru a căpăta un răspuns mulţumitor, răspunsul de temelie, de viaţă şi de moarte, m-am adresat religiei. Dar unde te ascunzi, credinţă adevărată şi sfântă? Nu te-am putut recunoaşte în fanatism, care nu poartă pecetea blândeţei evanghelice; acesta sufla înfierbântare şi trufie! Nu te-am putut recunoaşte în învăţătura răzvrătită, care se rupe de Biserică, care îşi alcătuieşte propriul său sistem nou, care proclamă în chip deşart şi îngâmfat descoperirea unei noi şi adevărate credinţe creştine – şi asta la optsprezece veacuri de la întruparea lui Dumnezeu-Cuvântul. Ah! În ce nedumerire grea plutea sufletul meu!"...

„Şi am început să mă rog adeseori, cu lacrimi, lui Dumnezeu, să nu mă lase jertfă rătăcirii, să îmi arate calea dreaptă, pe care să mă pot îndrepta către El, în chip nevăzut, cu inima şi mintea. Deodată mi se înfăţişează un gând... Inima se aruncă spre el ca în îmbrăţişarea unui prieten. Acest gând mă îndemna să cercetez credinţa la izvoarele ei: în scrierile Sfinţilor Părinţi. «Sfinţenia lor, îmi spunea el, dă chezăşie că aceste scrieri sunt vrednice de crezare: pe ele alege-le drept călăuze.» Mă supun. Aflu o cale de a căpăta scrierile sfinţilor bineplăcuţi ai lui Dumnezeu, le citesc cu lăcomie, le cercetez în adâncime. După ce am citit o parte, mă apuc de altele; citesc, recitesc, citesc. Ce m-a izbit mai întâi de toate în scrierile Părinţilor Bisericii Ortodoxe? Faptul că sunt cu toţii în conglăsuire – o conglăsuire minunată, măreaţă... Printre altele, ce învăţătură aflu în ele? Aflu învăţătura, repetată de toţi Părinţii, că singura cale către mântuire este urmarea neabătută a poveţelor Sfinţilor Părinţi. «De ai văzut, zic ele, pe cineva amăgit de o învăţătură mincinoasă, care piere din pricina alegerii nepotrivite a nevoinţelor, să ştii că acesta a urmat înţelegerii sale, părerilor sale, iar nu învăţăturii Părinţilor», care alcătuiesc predania dogmatică şi ascetică a Bisericii"...

„Acest gând mi-a fost primul liman în ţara adevărului. Aici a aflat sufletul meu odihnă de valuri şi de vifore. Gând bun, mântuitor, dar nepreţuit al Atotbunului Dumnezeu, care vrea ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină! Acest gând s-a făcut piatră de temelie pentru zidirea duhovnicească a sufletului meu! Acest gând a devenit steaua mea călăuzitoare! El a început să-mi lumineze multostenicioasa şi multmâhnicioasa, strâmta, nevăzuta cale a minţii şi a inimii către Dumnezeu."

„Acestea sunt binefacerile cu care m-a miluit Dumnezeul meu! Aceasta este comoara nestricăcioasă care îndrumă la veşnicia fericită, trimisă mie de sus de la scaunul cel înalt al milei şi înţelepciunii dumnezeieşti"... „Dumnezeu, În-

suşi Dumnezeu mă despărţise deja, prin acest gând bun, de lumea cea deşartă. Trăiam în mijlocul lumii, însă nu mă aflam pe calea cea de obşte, cea largă şi bătută; gândul cel bun m-a dus pe o cale osebită, la izvoarele vii şi răcoritoare ale apelor, prin ţinuturi roditoare, prin locuri încântătoare, însă adeseori sălbatice, primejdioase, brăzdate de prăpăstii, singuratice foarte. Prin ele rareori pribegeşte călătorul."

„Citirea Părinţilor m-a încredinţat cu deplină limpezime că la mântuire se poate ajunge în chip neîndoielnic în sânul Bisericii Ortodoxe – lucru de care sunt lipsite confesiunile Europei apusene, care nu au păstrat în întregime nici învăţătura dogmatică, nici cea ascetică a Bisericii lui Hristos din primele veacuri. Ea mi-a descoperit ce a făcut Hristos pentru omenire, în ce constă căderea omului, de ce este neapărată nevoie de Răscumpărător, în ce constă mântuirea pe care a dobândit-o şi o dobândeşte Răscumpărătorul. Ea mi-a întărit: trebuie dezvoltată, simţită, văzută lăuntric mântuirea, fără de care credinţa în Hristos e moartă, iar creştinismul – un cuvânt şi un nume rămas neîmplinit! Ea m-a învăţat să privesc veşnicia ca veşnicie, înaintea căreia este nimic şi o viaţă pământească de o mie de ani, nu doar a noastră, ce se măsoară cu jumătatea de veac. Ea m-a învăţat că viaţa pământească trebuie petrecută pregătindu-ne pentru veşnicie, aşa cum te pregăteşti în anticameră pentru a intra în măreţele palate împărăteşti. Ea mi-a arătat că toate îndeletnicirile, desfătările, cinstirile, întâietăţile pământeşti sunt jucărele deşarte, cu care se joacă şi prin care pierd veşnica fericire copiii mari."

Capitolul 3

Năzuinţele duhovniceşti ale tânărului nevoitor, râvna sa, osârdia către rugăciune au avut de suferit o grea încercare. Cei dintâi vrăjmaşi apăruţi în calea mântuirii s-au arătat a fi casnicii lui. Tatăl lui Dimitrie i-a trimis ca slujitor un om ce îi era devotat până la uitarea de sine: un bătrân de 60 de ani pe nume Dorimedont, care slujise întreaga viaţă, cu credinţă, stăpânului său. El supraveghea, ca să zicem aşa, toate gesturile lui Dimitrie şi le raporta lui Alexandru Semionovici. Greu i-au căzut acestuia veştile primite de la Dorimedont. Şi-a adus aminte de dorinţa pe care şi-o rostise fiul în drum spre Petersburg şi s-a încredinţat că nu era vorba de un capriciu copilăresc. I-a scris îndată directorului şcolii, contele Sievers, fost tovarăş din vremurile când era paj la curtea Ţarului Pavel, rugându-l să îl supravegheze pe elevul Briancianinov; i-a scris şi rudei sale Suhareva, rugând-o să îl abată pe fiul său de la hotărârea luată. Conducerea şcolii a luat măsuri, mutându-l pe Briancianinov de la gazdă între zidurile cazarmei inginereşti Mihailovski, sub strictă supraveghere; iar Suhareva, persoană influentă, a avut grijă să aducă la cunoştinţa mitropolitului

Serafim al Petersburgului că ruda ei Briancianinov, persoană îndrăgită de către țar, a legat prietenie cu monahii Lavrei, că duhovnicul Atanasie îl trage către monahism și dacă la Curte se va afla aceasta, nici el, mitropolitul, nu va scăpa de neplăceri. Mitropolitul l-a chemat pe duhovnicul Atanasie și l-a mustrat cu asprime, interzicându-i să-i mai primească pe Briancianinov și Cihaciov la spovedanie. Dimitrie a fost greu lovit de către aceste întâmplări, care îngrădeau libertatea lucrării sale duhovnicești; s-a hotărât să se înfățișeze personal mitropolitului și să se explice. La început, mitropolitul n-a crezut în năzuința curată a tânărului, atunci când acesta i-a arătat dorința sa neabătută de intrare în monahism; apoi însă, după ce i-a ascultat cu luare-aminte spusele, i-a îngăduit să meargă ca și mai înainte în Lavră, la duhovnicul Atanasie.

Iată cât de puternică era năzuința lui Briancianinov spre viața monahală: nu era o dorință capricioasă de a face pe originalul, nu era urmarea unei simple dezamăgiri de viață, ale cărei amărăciuni și mulțumiri încă nu apucase să le guste: era o hotărâre curată, străină de orice socoteli omenești, o simțire nefățarnică și sfântă a dumnezeiescului dor – singurul în stare să pună stăpânire cu atâta putere pe ființa sufletului încât nici o piedică să nu-i poată sta împotrivă.

Practica vieții mănăstirești arată limpede că cei ce o aleg cu inimă curată sunt gata de orice jertfă și de lepădare de sine desăvârșită. Iată ce simțăminte se revarsă în „Plâns", unde autorul *Experiențelor ascetice* spune:

„Se răcise inima mea față de toate cele pământești, față de slujirile ei, față de cele mari și desfătate ale ei! Mă hotărâsem să părăsesc lumea, viața pământească să mi-o închin cunoașterii lui Hristos, dobândirii lui Hristos. Cu această hotărâre am început să cercetez clerul mănăstiresc și pe cel de mir. Și aici am întâmpinat osteneală; această osteneală mi-o măreau tinerețea și lipsa de experiență: însă cercetam totul îndeaproape și, după ce am intrat în mănăstire, nu am aflat nimic nou, nimic neașteptat. Câte piedici nu a avut de înfruntat această intrare! Nu le mai pomenesc pe toate; dar trupul însuși îmi striga: «Unde mă duci? Sunt așa slab și bolnăvicios. Ai văzut mănăstirile, ai făcut o scurtă cunoștință cu ele; viața de acolo e de neîndurat pentru tine și din pricina neputinței mele, și din pricina educației pe care ai primit-o, și din toate celelalte pricini». Rațiunea întărea argumentele trupului, însă era un glas – glas din inimă, cred, sau poate Îngerul Păzitor, ce îmi rostea voia lui Dumnezeu, fiindcă glasul era hotărât și poruncitor. El îmi spunea: «E datoria ta să faci asta – datoria ta de neînlăturat». Așa puternic era glasul, că încredințările minții dimpreună cu tânguitoarele și, la prima vedere, întemeiatele îndemnuri ale trupului păreau nimic înaintea lui".

Pe lângă împrejurările care țineau de voința oamenilor, firea însăși părea că pune piedici cucernicelor hotărâri ale tânărului Dimitrie. În primăvara anu-

lui 1826, acesta a fost lovit greu de o boală de piept ce prezenta toate simptomele tuberculozei, încât nu mai avea putere să iasă din casă. Țarul a poruncit propriilor medici să-l îngrijească și să îi raporteze săptămânal evoluția bolii. Doctorii i-au spus lui Dimitrie că se află în mare primejdie; el însuși socotea că se află în pragul morții și prin rugăciuni sporite se pregătea de trecerea în veșnicie. Lucrurile nu au ieșit însă așa cum preziceau celebrii medici ai capitalei: boala a luat o întorsătură favorabilă, slujindu-i bolnavului ca dovadă vie a faptului că fără voia lui Dumnezeu nici cele mai neabătute legi ale firii nu au putere asupra noastră.

Toate îndeletnicirile evlavioase ale lui Dimitrie au slujit ca pregătire pentru acea cotitură hotărâtoare pe care trebuia să o facă pentru a-și împlini vechile hotărâri și dorințe; dar pentru a înfăptui această cotitură, adică pentru a rupe deplin toate legăturile cu lumea, era nevoie de un om care să îl ajute, era nevoie de un Moise care să-l scoată pe noul israelitean din Egiptul vieții lumești. Acest Moise i s-a arătat lui Dimitrie în persoana ieromonahului Leonid[1]. Părintele Leonid se deosebea prin înțelepciune duhovnicească, sfințenia vieții, experiența în nevoința monahală; sub călăuzirea lui se formaseră mulți adevărați nevoitori și îndrumători ai monahismului. Dimitrie auzise multe despre acest stareț de la monahii Lavrei. Până la urmă, i s-a ivit prilejul de a face cunoștință cu el. Părintele Leonid a venit cu treburi la Petersburg și a primit găzduire în Lavra Nevski. Stând de vorbă între patru ochi cu acel luceafăr al nevoinței monahale de atunci, Dimitrie a simțit o asemenea atracție față de stareț, de parcă ar fi trăit împreună de un veac: au fost clipe mari, în care starețul l-a născut duhovnicește ca fiu al său... Cu privire la impresia lăsată de acea convorbire, Dimitrie avea să se exprime față de prietenul său Cihaciov în următorul fel: „Mi-a smuls inima din piept părintele Leonid – de-acum totul e hotărât: voi cere să fiu eliberat din slujbă și voi urma starețului; mă voi devota lui cu tot sufletul și voi căuta doar mântuirea sufletului, întru însingurare". După această primă întâlnire, Dimitrie deja nu mai era al lumii: întorsătura hotărâtoare avusese loc și era nevoie numai de oarecare vreme pentru a descurca definitiv legăturile pământești.

După ce a luat hotărârea de a părăsi serviciul militar și de a se retrage într-o mănăstire, Dimitrie a fost nevoit să poarte o mare luptă duhovnicească, pe de o parte cu părinții săi, pe de alta, cu puternicii acestei lumi. Această luptă l-a costat mari sforțări. Puterile sale fizice erau măcinate necontenit de boli, iar acum era nevoit să se pregătească sufletește pentru a înfrunta autoritatea părintească și pe cea împărătească, ce se străduiau să înăbușe, să strivească tot ceea ce era mai de preț și mai drag pentru el. În două părți a avut de dus război

[1] În schimă Lev (Leon).

în tinerețea sa: și fizic, și duhovnicește; dar așa cum asupra slăbiciunilor trupului ieșea mereu biruitor prin puterea duhului său, și duhovnicește se arăta luptător iscusit și de nădejde în lupta cu stihiile vieții pământești, care îi făgăduia multe desfătări, măriri și multă slavă. În acest din urmă război s-a format definitiv caracterul său dârz, caracter de care este neapărată nevoie pentru a străbate multostenicioasa viață monahală, care cere să ai lepădare de sine, o deosebită dârzenie a voinței, neînfricare, statornicie și să fii gata a merge până în pânzele albe. Iată ușa prin care a trebuit să intre tânărul nevoitor pe calea cea îngustă și mâhnicioasă a monahismului.

În iunie 1826, Dimitrie a primit un concediu de două luni și a plecat acasă, la părinți, pentru a-și reface sănătatea. Cunoscând gândurile iubitoare de slavă deșartă ale tatălui său și nedorind totuși să îi mâhnească aruncându-le în față hotărârea sa, Dimitrie s-a străduit să-i pregătească pe nesimțite, cu băgare de seamă, în vederea cotiturii care urma să aibă loc în viața sa, dar nici asta n-a ajutat; Alexandru Semionovici nu putea să se împace cu gândul că întâiul său născut va intra în monahism. S-a supărat pe el, a refuzat tăios să îi primească hotărârea, l-a îndepărtat de la sine ca pe un fiu neascultător. Fiul cel blând și simțitor a trebuit să îndure toate acestea, ascultând de porunca Mântuitorului: *Cel ce iubește pe mamă și pe tată mai mult decât pe Mine, nu este vrednic să-Mi urmeze Mie* (Mt. X, 37). Cu mare durere a plecat, fără a fi primit încuviințarea dorită, din casa părintească în capitală. Acolo a trebuit mai întâi să susțină examenul final la Școala de ingineri – ceea ce a și făcut, spre sfârșitul lui decembrie; și cu toate că nu a concurat direct cu colegii de promoție, care dăduseră acest examen cu mult înaintea lui, prin rezultatele obținute și-a păstrat și aici întâietatea. După ce s-a eliberat de îndatoririle școlare, a înaintat cerere să fie eliberat din serviciu. L-a întâmpinat o nouă furtună: a fost nevoit să aibă de-a face cu autoritatea supremă, a fost nevoit să-și apere hotărârea înaintea Țarului însuși, căruia îi era îndatorat pentru bunăvoința și sprijinul pe care i le arătase. Greu i-a venit să-i încredințeze pe oamenii lumești de dreptatea năzuințelor sale duhovnicești, pe care puteau să le priceapă doar o mână de monahi din Lavra Nevski; aici era nevoie de hotărâre neînfricată; nu putea să se împotrivească decât prin lepădare de sine și putere a voinței, nu prin dovezi și raționamente. Era limpede că puterile care se înfruntau nu erau de aceeași măsură: Dimitrie nu avea decât fie să se supună, să cedeze, fie să dea o pildă de bărbăție neclintită, de vitejie mucenicească, de mărturisire neînfricată.

Țarul Nicolae, aflând de cererea pe care o înaintase Briancianinov și de dorința lui de a intra în mănăstire, i-a dat fratelui său, Marelui Cneaz Mihail, sarcina de a-l îndupleca pe îndrăgitul tânăr să părăsească întreprinderea pe ca-

re o avea în gând. În primele zile ale lui ianuarie, Dimitrie a fost chemat la Curte, la Marele Cneaz. Acolo se adunase toată conducerea supremă a Școlii de ingineri. Tânărul de 19 ani s-a înfățișat adunării cu inima înfiorată, dar cu voință nestrămutată. Marele Cneaz l-a înștiințat că Țarul, cunoscând marile sale capacități, a hotărât ca în loc de retragere să îi acorde transferul în garda imperială și să îi dea o situație care putea satisface orice năzuință spre o poziție socială înaltă. Tânărul a răspuns că nu poate servi în gardă, neavând mijloace bănești îndestulătoare. „Suveranul binevoiește să ia această grijă asupra sa", i-a curmat vorba Marele Cneaz. „Sănătatea mea zdruncinată, a continuat tânărul, de care Maiestatea Sa știe, mă pune în situația de a nu fi nicidecum în stare să suport ostenelile serviciului, și întrucât îmi prevăd moartea apropiată, se cuvine să mă pregătesc pentru veșnicie – fapt pentru care și aleg cinul monahal." Marele Cneaz a obiectat că ar putea primi un post în partea sudică a imperiului și că mult mai de cinste lucru este a-ți mântui sufletul rămânând în lume. Briancianinov a răspuns: „A rămâne în lume și a dori să te mântuiești este, Înălțimea Voastră, totuna cu a sta în foc și a dori să nu te arzi". Neluând în seamă stăruințele Marelui Cneaz, care se folosea ba de făgăduințe, ba de amenințări, Briancianinov a rămas neclintit în hotărârea sa și a cerut să i se facă favorul de a fi eliberat din slujbă. Marele Cneaz i-a răspuns atunci că de vreme ce rămâne neclintit în încăpățânarea sa, i se aduce la cunoștință voința imperială: Țarul îi refuză eliberarea din slujbă și îi face doar favorul de a alege singur fortăreața în care va fi trimis. Briancianinov a refuzat să aleagă. Marele Cneaz s-a adresat atunci contelui Opermann, ajutorul său în funcția de general-inspector al inginerilor; acesta a spus: „Dinaburg". Marele Cneaz a încuviințat și în aceeași seară Briancianinov a primit numirea în echipa de ingineri militari din Dinaburg, dimpreună cu ordinul ca în răstimp de 24 de ore să plece din Petersburg la locul noii sale slujbe.

Comandant al echipei de geniști din Dinaburg era pe atunci generalul-maior Klimenko; acesta a fost înștiințat despre planurile lui Briancianinov și i s-a ordonat să îi supravegheze cu strictețe comportamentul. Colegii de serviciu s-au purtat la început cu neîncredere față de Dimitrie, însă mai apoi, văzând adevărata sa cucernicie, blândețea și înțelepciunea sa, și-au schimbat părerea și chiar i-au devenit devotați, ușurându-i ostenelile pe care serviciul i le pricinuia ca urmare a stării sale trupești bolnăvicioase. Îndatoririle de serviciu ale ofițerului Briancianinov constau în supravegherea feluritelor lucrări de construcție și fortificare care aveau loc în fortăreață; dar sănătatea sa era atât de slabă, încât se vedea silit de multe ori să stea în casă câteva săptămâni la rând și, ca atare, avea nevoie de ajutorul colegilor pentru a-și împlini îndatoririle. Numai corespondența cu părintele Leonid îl susținea duhovnicește pe Dimitrie în singurăta-

tea sa, întrucât de iubitul său prieten Cihaciov era despărțit. În toamna anului 1827, Marele Cneaz Mihail a vizitat fortăreața Dinaburg și, încredințându-se de neputința fizică a ofițerului Briancianinov de a-și împlini îndatoririle de serviciu, a încuviințat dorința lui de a primi eliberarea din serviciu.

Capitolul 4

În ziua de 6 noiembrie 1827, Dimitrie a primit dorita eliberare din serviciu, în gradul de locotenent. A plecat neîntârziat, prin Petersburg, la mănăstirea Sf. Alexandru Svirski, pentru a se alătura acolo părintelui Leonid și a începe, sub călăuzirea lui, nevoința monahală. Ajungând la Petersburg în haine de om din popor, purtând cojoc, a tras în gazdă la Cihaciov. Aici au stabilit împreună să intre amândoi în mănăstire, și asta cât se poate de grabnic. Cihaciov a înaintat îndată cerere pentru a fi eliberat din serviciu, invocând probleme de familie, însă răspunsul pe care l-a primit a fost potrivnic și s-a văzut silit să mai rămână în armată.

Ieșirea din armată a lui Dimitrie s-a petrecut fără știrea părinților și, ca atare, a abătut asupră-i, firește, mânia lor. Ei au refuzat să-și ajute materialicește fiul și chiar au încetat să-i mai scrie. Astfel, intrarea lui Dimitrie în mănăstire a fost întovărășită de o sărăcie materială deplină; el a împlinit întocmai porunca nedobândirii încă de la intrarea în monahism și cu deplină îndreptățire putea spune, ca un adevărat ucenic al lui Hristos, dimpreună cu Apostolul: *Iată, am lăsat toate și am mers după Tine* (Mt. IX, 27). Iată cum își descrie, în „Plânsul" său, simțămintele cu care a pășit pe noua sa cale: „Am intrat în mănăstire așa cum se aruncă nebunul, închizându-și ochii și lăsând deoparte orice cugetare; așa cum se aruncă ostașul, mânat de inimă, în măcelul sângeros, la moarte neîndoielnică. Steaua mea călăuzitoare – gândul cel bun – a venit să-mi lumineze în însingurare, în liniște: sau, mai bine zis, în întuneric, în viforele mănăstirești".

Deplina ascultare și adânca smerenie îl deosebeau în mănăstire pe ascultătorul Briancianinov. Cea dintâi ascultare ce i s-a dat a fost pe lângă bucătărie. Bucătar era un fost iobag al tatălui său. Chiar în ziua în care și-a început ascultarea, s-a întâmplat să fie nevoie ca cineva să meargă în hambar după făină. Bucătarul i-a zis: „Ei, frate, să mergem după făină!", și i-a aruncat un sac de făină în așa fel că l-a umplut de pulbere albă. Proaspătul ascultător a luat sacul și a plecat. În hambar, întinzând gura sacului cu amândouă mâinile și ținând-o cu dinții, la porunca bucătarului, ca să fie mai ușor de turnat făina înăuntru, a simțit în inimă o mișcare duhovnicească nouă, neobișnuită, pe care nu o mai încercase până atunci: smerenia sa, deplina uitarea a „eu"-lui propriu i-au adus atunci o asemenea desfătare, încât și-a amintit de ea întreaga

viață. Odată cu alți ascultători, a fost pus să întindă năvodul de pescuit în iazul mănăstirii Svirski. S-a întâmplat odată ca năvodul să se încurce undeva în adânc. Un monah dintre oamenii de rând, care era mai-mare peste pescari, l-a trimis pe Briancianinov să descurce năvodul, știind că înoată bine și poate să rămână mult sub apă. Neluând seama la frigul pătrunzător de toamnă, Dimitrie a împlinit porunca fără să cârtească – lucru ce a avut urmări foarte vătămătoare pentru sănătatea lui slabă – și a răcit puternic. Aceste pilde de ascultare și smerenie, dimpreună cu altele asemănătoare, au făcut ca toată obștea mănăstirii să-l cinstească în chip vădit pe Briancianinov, dându-i întâietate – lucru care îl împovăra foarte mult, fiindcă el, trăind în rândul obștii, se străduia să-și ascundă obârșia și educația aleasă, bucurându-se atunci când cei care nu-l cunoșteau îl luau drept un seminarist cu studiile neterminate.

Intrând în mănăstire, Dimitrie s-a dăruit cu tot sufletul stareţului Leonid în ceea ce privește călăuzirea duhovnicească. Legătura sa cu stareţul se deosebea prin sinceritate, lipsă de ascunzișuri, fiind o icoană vie a ascultării celor din vechime, care nu făceau un pas fără îngăduința povățuitorului duhovnicesc. Fiecare mișcare a vieții lăuntrice are loc la acești ascultători sub nemijlocita supraveghere a stareţului; mărturisirea de fiecare zi a gândurilor le dă putința să ia aminte cu osârdie la ei înșiși, păzindu-i pe monahii începători de lucrarea vătămătoare a acestor gânduri, care o dată mărturisite nu mai pot, la fel ca iarba cosită, să răsară cu puterea dinainte. Privirea încercată a stareţului-duhovnic scoate la iveală cele mai ascunse tainițe ale sufletului, arată patimile cuibărite acolo și ajută astfel, în chip minunat, trezviei ucenicilor. Mărturisirea nefățarnică, dăruirea necurmată față de stareț și desăvârșita tăiere a voii înaintea lui sunt răsplătite prin mângâiere duhovnicească, ușurare și pace a duhului – care sunt proprii despătimirii.

Acest fel de nevoință a monahilor începători era partea numai a câtorva ascultători chiar și în vremurile vechi, când pustiile și mănăstirile erau bogate în bătrâni duhovnici – cu atât mai rară este ea acum, când s-au împuținat cu totul stareții. Dimitrie, cum am mai spus, se supunea în toate voii părintelui său duhovnicesc; acesta îi dezlega nemijlocit toate problemele și nedumeririle duhovnicești. Stareţul nu pregeta să-i facă observație tânărului său ucenic, purtându-l pe calea smereniei atât exterioare, cât și lăuntrice, deprinzându-l cu viața făptuitoare.

„Odată, povestește I.A. Barkov, om foarte evlavios și întru totul vrednic de crezare, a venit la mine din mănăstirea Svirski, iarna, părintele Leonid; era un ger cumplit și vijelie; stareţul a intrat în adăpost. Când a intrat la mine, am pus de ceai și m-am gândit: «Pesemne că stareţul n-a venit singur, trebuie să fie cu el vreun vizitiu»; și am început să-l rog pe stareț să-i îngăduie și acestuia

să intre. Stareţul s-a învoit. L-am chemat pe necunoscut şi nu mică mi-a fost uimirea când a apărut înaintea ochilor mei un tânăr frumos, a cărui înfăţişare purta toate semnele unei obârşii nobile. Acesta s-a oprit cu smerenie în prag. «Ce, cuconaşule, ai îngheţat?», îi aruncă stareţul; iar apoi, către mine: «Ştii cine este? E Briancianinov». Atunci, m-am închinat adânc tânărului."

Fără îndoială că stareţul Leonid folosea faţă de ucenicul său, tânărul ofiţer Briancianinov, acest fel foarte smeritor de îndrumare duhovnicească cu scopul de a birui în el orice trufie şi părere de sine, care sunt obişnuite la cineva de familie nobilă şi educat. Stareţul se purta ca un povăţuitor nefăţarnic, în duhul adevăratului monahism, urmând pilda Sfinţilor Părinţi; îl supunea adeseori la încercări pe ucenicul său, şi aceste experienţe de smerenie nu puteau să nu-i placă nobilului ascultător, ce se predase din dragoste către Dumnezeu nevoinţelor monahiceşti.

După un an, părintele Leonid a fost nevoit să se mute din mănăstirea Svirski dimpreună cu toţi ucenicii, datorită suprapopulării mănăstirii. El s-a îndreptat către sihăstria Ploşceansk din eparhia Orlovului. Totodată a venit la Ploşceansk şi Cihaciov. Cei doi prieteni s-au reîntâlnit cu plăcere, bucurându-se că se unesc iarăşi în adăpostul lin al însingurării mănăstireşti şi au început să trăiască împreună ca şi mai înainte, legându-se cu legătura unei prietenii sfinte. Pentru a vieţui în doi, aparte de ceilalţi ucenici, au avut şi binecuvântarea părintelui Leonid.

Capitolul 5

Tinerii ascultători s-au predat deplin vieţii ascetice: păstrau însingurarea, fugeau de locurile cu multă lume, se păzeau în tot chipul ca nu cumva să primească în suflet întipăriri vătămătoare, fugeau de întâlniri nefolositoare şi prietenii de prisos, pentru a se păstra în tăcere şi păzire a minţii. Toate puterile sufleteşti erau îndreptate la ei spre cugetarea la cele dumnezeieşti şi rugăciune. Având locuinţă separată în livada mănăstirii, departe de orice tovărăşie, se împărtăşeau de tihna dorită: tinerii nevoitori se bucurau de pustnicia lor. Aşa au petrecut iarna anului 1829. Lui Dimitrie, înzestrat din fire cu dar scriitoricesc, îl plăcea să contemple priveliştile din natură şi să ţeasă cugetări privitoare la cele dumnezeieşti – cugetări pe care apoi le încredinţa, cu iscusit condei, hârtiei. La Ploşceansk a scris *Livadă în vreme de iarnă*. Din acelaşi gen de creaţie artistică face parte şi o altă lucrare a sa: *Copac în vreme de iarnă înaintea ferestrelor chiliei*, scrisă cu puţin înainte, în mănăstirea Svirski. În aceste două lucrări se arată gândurile şi simţirile izvorâte într-un suflet cugetător la cele dumnezeieşti, închinat contemplaţiei religioase, sub înrâurirea stărilor trăite în rugăciune – aşa cum se întâlneşte numai la isihaşti. Tinerii si-

haştri nu s-au bucurat însă pentru mult timp de adăpostul tihnit din sihăstria Ploşceansk. Între întâistătătorul acesteia, ieromonahul Marcel, şi stareţul Leonid au apărut neînţelegeri în urma cărora stareţul a fost nevoit să părăsească sihăstria Ploşceansk şi să se mute în schitul sihăstriei Optina, aflate în gubernia Kalugăi. Briancianinov şi Cihaciov au primit, de asemenea, porunca de a părăsi neîntârziat mănăstirea şi a pleca „unde vor". Obştea s-a întristat pentru izgonirea tinerilor ascultători nevinovaţi, care nu făcuseră supărare nimănui şi aveau viaţă evlavioasă, şi i-a petrecut cu simţăminte de adâncă milă şi cinstire pentru vieţuirea lor liniştită şi aspră, dându-le ca bani de drum cinci ruble strânse mână de la mână. Greu le-a venit celor doi tovarăşi să pribegească printr-un ţinut necunoscut cu punga goală; s-au străduit să-şi scurteze cât mai mult călătoria şi s-au îndreptat către sihăstria Beloberejsk, aflată tot în gubernia Orlovului. Pe drum au trecut prin mănăstirea Svensk, unde pe atunci se nevoia în zăvorâre ieromonahul Atanasie, unul dintre ucenicii sus-pomenitului stareţ din Moldova, Paisie Velicikovski. Dimitrie l-a cercetat pe zăvorât şi s-a folosit mult de cuvintele lui ziditoare de suflet cu privire la binefacerile plânsului, de care aminteşte în *Experienţele* sale *ascetice*, citând următoarele spuse, ce-i pătrunseseră adânc în suflet: „În ziua în care nu plâng pentru mine însumi ca pentru un mort, socot că mă aflu în înşelare de sine". Sihăstria Beloberejsk nu i-a adăpostit totuşi pe călătorii cei sărmani; şi aceştia, pribegind în continuare, au ajuns în sihăstria Optinei, unde aflaseră adăpost stareţul lor Leonid cu ucenicii săi. Întâistătătorul Moise nu s-ar fi învoit să-i primească, însă bătrânii obştii s-au milostivit de starea lor jalnică şi l-au înduplecat pe igumen să nu-i gonească. În mai 1829, Briancianinov şi Cihaciov s-au sălăşluit în sihăstria Optinei, păstrând aceeaşi rânduială ca în sihăstria Ploşceansk.

Viaţa lui Dimitrie şi a tovarăşului său în sihăstria Optinei era departe, totuşi, de a fi ca în Ploşceansk. Igumenul îi privea fără bunăvoinţă, obştea nu prea avea încredere în ei. Au fost siliţi să rabde multe trăind în însingurare; chiar şi hrana mănăstirească, dreasă cu untdelemn de post de proastă calitate, a vătămat organismul slab şi bolnăvicios al lui Dimitrie. Cei doi s-au hotărât să-şi pregătească singuri hrana; nu cu puţină trudă făceau rost, cerşind de ici, de colo păsat ori cartofi şi fierbeau o zeamă lungă în chilie; în loc de cuţit foloseau toporul; mâncarea o gătea Cihaciov. Această situaţie chinuitoare nu putea să ţină prea mult: o slăbiciune istovitoare a puterilor trupeşti i-a lovit şi pe unul, şi pe celălalt. Cel dintâi atins a fost Dimitrie, încât nu se putea nici ţine pe picioare; se îngrijea de el Cihaciov, care era mai zdravăn la trup. Curând însă a căzut şi el, doborât de friguri. A fost rândul lui Dimitrie să-şi îngrijească tovarăşul; dar cu toate că-şi împlinea cu osârdie slujirea, nu de puţine ori cădea el însuşi din pricina sfârşelii.

Mama lui Dimitrie s-a îmbolnăvit. Boala grea – crainic al morții – schimbă, de obicei, inima omenească. Sofia Afanasievna a iertat, în inima sa, fapta fiului; inima de mamă și-a spus cuvântul; a dorit să îl vadă. Alexandru Semionovici, copleșit de boala soției, s-a înmuiat și i-a scris fiului că nu se va mai împotrivi hotărârilor lui, numai să vină ca să-și vadă mama; și a trimis, odată cu scrisoarea, o brișcă acoperită. Dimitrie s-a grăbit să meargă la părinți. A plecat împreună cu tovarășul său bolnav, întrucât tatăl său fusese atât de atent, că nu uitase să-l invite și pe Cihaciov. Întâlnirea cu părinții nu a fost însă nici pe departe așa cum o făgăduia invitația. Mama bolnavă a lui Dimitrie se mai înzdrăvenise, și simțământul pașnic care se născuse pe neașteptate în sufletul tatălui ca urmare a nenorocirii care îl amenința a pierit. Acesta și-a primit fiul cu răceală. Mama, deși era amabilă, se purta cu reținere. Astfel, pribegia dintr-o mănăstire în alta, situația grea trăită în cea de pe urmă, boala mamei și, ca urmare a ei, însuflețirea de o clipă a simțămintelor părintești, toate acestea nu au făcut decât să-i scoată pe tineri din adăpostul sfintei mănăstiri și să-i pună pe drumul dintâi, față în față cu smintelile lumești. Pentru vrăjmașul mântuirii noastre nu e nimic mai de folos decât părăsirea mănăstirii de către ascultătorii tineri, indiferent cât de frumoase ar fi pretextele sub care o fac. Ieșirea din voință proprie dintre zidurile mănăstirii este întotdeauna din meșteșugirea diavolului.

Tinerii s-au instalat într-o aripă retrasă a casei cu hotărârea de a-și continua nevoințele monahicești, cerând pentru trebuințele duhovnicești ajutorul preotului din sat, căci socoteau vremelnică șederea lor acolo. Alexandru Semionovici avea însă cu totul alte gânduri. Acesta se întorsese la ideea lui dintâi, de a-și întoarce fiul la viața lumească și se străduia prin toate mijloacele să-l înduplece a intra iar în serviciul militar; privirile rudelor și ale cunoscuților erau întoarse către Dimitrie cu același țel; mama, deși lua aminte uneori învățăturilor fiului ei privitoare la mântuire și alte adevăruri înalte ale vieții creștine, nu avea atâta independență încât să se plece cu totul îndemnurilor lui. Smintelile care li se perindau pe dinaintea ochilor îi tulburau pe cei doi nevoitori; gloata zgomotoasă le strica isihia. Tinerii au început să obosească de traiul printre mireni și cugetau cum să se rupă mai degrabă din societatea lumească, atât de nepotrivită cu monahismul, și să-și afle sălaș undeva într-o mănăstire. După ce au petrecut iarna anului 1829 în satul Pokrovskoe, în luna februarie a anului următor (1830), amândoi prietenii au început să-și caute adăpost tihnit duhovnicește între zidurile unei mănăstiri: și-au îndreptat pașii către mănăstirea Kirillo-Novoiezersk. Pe atunci trăia acolo, la pensie, arhimandritul Teofan – bărbat vestit pentru sfințenia vieții sale și cârmuirea pilduitoare a mănăstirii –, iar întâistătător era igumenul Arcadie, ucenicul iubit al părintelui Teofan,

care urma pilda acestuia în conducerea mănăstirii. Părintele Arcadie se deosebea prin simplitatea purtării sale: el a văzut în cei doi tineri duhul adevăratului monahism și i-a primit cu dragoste în mănăstirea cârmuită de către el. Prietenii nu s-au bucurat însă pentru mult timp de noul loc de trai: firea neîndurată le-a dovedit că omul nu e alcătuit numai din suflet, ci și din trup. Mănăstirea Novoiezersk e așezată pe o insulă a unui lac întins. Climatul, veșnic umed din cauza evaporării apei din lac, „dăruiește” friguri cumplite organismelor slabe și nedeprinse. Dimitrie a simțit în curând înrâurirea lui vătămătoare: s-a îmbolnăvit de friguri și vreme de trei luni a încercat simptomele lor chinuitoare fără să aibă ajutorul vreunui medicament. În cele din urmă, au început să i se umfle picioarele, încât nici nu se mai putea scula din pat. În luna iunie, când frigurile fac cu precădere ravagii acolo, părinții au trimis după Dimitrie un echipaj ca să-l aducă în orașul Vologda. Greu a fost acest răstimp pentru Dimitrie: s-a văzut silit să se întoarcă acolo de unde voise să scape prin fugă. În Vologda a fost găzduit de rude și a început să se trateze cu medicamente de frigurile care îl chinuiau și care pătrunseseră atât de adânc în organismul său că și-au lăsat urmele în el pentru toată viața. Cihaciov, care suferea și el din pricina climatului mănăstirii Novoiezersk, a plecat în gubernia Pskovului, pe data de 13 august a aceluiași an, ca să se vadă cu părinții. Prietenii s-au despărțit ca să-și încerce fiecare în parte puterile în lupta cu stihiile vieții lumești.

Capitolul 6

Mâna Proniei, care-l acoperise până atunci, în chip nevăzut, pe pribeagul fără de adăpost, s-a atins de inima Preasfințitului Ștefan, episcopul Vologdei: arhipăstorul a pătruns năzuințele sufletești ale tânărului Briancianinov și a prins dragoste față de el până într-atât că arăta față de el interesul cel mai viu, și această dragoste a vlădicăi era semnul vădit al binevoirii lui Dumnezeu față de jertfa inimii pe care o aducea noul Abel: ea vestea un deznodământ fericit al tuturor ispitelor îndurate în calea către monahism, fiindcă arhipăstorul ținea în mâna sa laurii care trebuiau să încununeze fruntea tânărului luptător stors de puteri în lupta cu lumea, trupul și diavolul. Refăcându-se după boală, Dimitrie n-a vrut să se întoarcă la părinți, ci s-a stabilit, cu binecuvântarea episcopului, în sihăstria Semigorodsk. Așezarea acestei mănăstiri era prielnică pentru sănătatea lui: Dimitrie și-a reluat cu nouă râvnă îndeletnicirile sale duhovnicești: cugetarea la Dumnezeu și rugăciunea în liniștea chiliei însingurate. Aici a scris el *Plânsul monahului*, în care este zugrăvită starea de întristare a sufletului ce năzuiește cu putere către Dumnezeu, dar e strivit de valurile vieții, drept care nu-i mai rămâne decât să plângă pe ruinele năzuințelor sale. Nu multă vreme a locuit Dimitrie în sihăstria Semigorodsk: curând, în ziua de 20

februarie a anului 1831, a fost mutat la cerere de către episcop în mănăstirea Gluşiţki-Dionisiev – loc mai însingurat –, unde a şi intrat în rândul ascultătorilor. De această vreme este legată prima întâlnire dintre Preasfinţitul Ignatie şi viitorul întâistătător al mănăstirii Nikolo-Ugreşski, arhimandritul Pimen. Iată cum descrie părintele Pimen, care pe atunci era încă un tânăr fiu de negustor, înfăţişarea tânărului ascultător Briancianinov: „Prima oară am ajuns să-l văd pe Briancianinov pe malurile râului Zolotuha (în Vologda): eu eram pe malul stâng, iar el mergea pe cel drept. Parcă acum îl văd: înalt de statură, bălan, cârlionţat, cu ochi minunaţi de culoare căprui-închis; era îmbrăcat în cojoc de oaie căptuşit cu nanchin de culoarea mazărei, iar pe cap avea comănacul de ascultător". În continuare, povestitorul îşi arată încântarea faţă de ţinuta lui nobilă, mersul smerit, purtarea cât se poate de cucernică în timpul sfintelor slujbe şi, în cele din urmă, faţă de conversaţia duhovnicească, pe care o descrie în cuvintele următoare: „În ciuda anilor săi tineri, era limpede că Briancianinov citise multe cărţi ale Sfinţilor Părinţi, cunoştea foarte bine lucrările Sfinţilor Ioan Scărarul, Efrem Sirul, precum şi *Filocalia,* dimpreună cu scrierile altor nevoitori şi, ca atare, cuvintele lui erau ziditoare şi atrăgătoare, desfătătoare în cea mai înaltă măsură".

Între timp, tatăl lui Dimitrie n-a încetat nici în timpul şederii acestuia în mănăstirea Gluşiţki să-şi arate dorinţa ca el să-i împlinească voia: se străduia, cu multă stăruinţă, să facă în aşa fel ca fiul să părăsească viaţa mănăstirească şi să intre în serviciul militar. Atunci, proaspătul ascultător a început a-l ruga pe arhiereu să se milostivească de el şi, având în vedere situaţia sa familială, să-l tundă mai degrabă în monahism. Preasfinţitul, cunoscând bine starea duhovnicească a lui Briancianinov, s-a hotărât să-i împlinească cererea. După ce a dobândit de la Sfântul Sinod aprobarea trebuincioasă, l-a chemat pe Dimitrie în Vologda şi i-a poruncit să se pregătească de tundere; totodată, i-a poruncit să păstreze taina faţă de rude şi cunoscuţi, ca să evite orice piedici din partea lor, fiindcă se hotărâse să-l tundă în taină. Acest lucru l-a strâmtorat pe Dimitrie în clipele acelea atât de însemnate: a fost nevoit să tragă într-un han şi să se pregătească în mijlocul valurilor lumeşti pentru măreaţa rânduială a tunderii în monahism.

În ziua de 28 iunie 1831, Preasfinţitul Ştefan a săvârşit rânduiala tunderii lui Briancianinov în schima mică în catedrala cu hramul Sfintei Învieri, schimbându-i numele din Dimitrie în Ignatie, în cinstea Sfântului Sfinţit Mucenic Ignatie Teoforul, a cărui pomenire e prăznuită de Biserică în zilele de 20 decembrie şi 29 ianuarie. Monahul Ignatie îşi prăznuia ziua numelui mai întâi în prima dintre aceste zile, iar mai apoi în cea de-a doua. Acest nume de Ignatie mai e legat şi de Preacuviosul Ignatie cneazul, făcătorul de minuni din Vologda, ale cărui moaşte odihnesc în mănăstirea Priluţki, împreună cu moaştele Preacuvio-

sului Dimitrie Priluţki, păzitorul primit la Botez de către proaspătul monah. Astfel, acesta a purtat pe rând numele a doi făcători de minuni ce odihnesc în aceeaşi mănăstire. Numele unuia dintre ei – cel dat la Botez – este legat de împrejurările naşterii lui, iar numele celui de-al doilea a fost numele de tundere în monahism, parcă pentru a arăta asemănarea dintre soarta pământească a proaspătului monah şi cea a Preacuviosului din neam de cneji. Rudele lui Briancianinov care erau la biserică în acea zi s-au uimit nespus de neaşteptata ierurgie ai cărei martori au fost. În ziua de 4 iulie a aceluiaşi an, monahul Ignatie a fost hirotonit ierodiacon, iar în ziua de 25 a aceleiaşi luni a fost hirotonit ieromonah, rămânând pentru un timp în reşedinţa arhierească, ce se află în Vologda chiar lângă catedrală, în aceeaşi curte cu ea. Pentru a deprinde rânduielile slujirii preoţeşti, proaspătul hirotonit a fost rânduit la biserica cu hramul lui Hristos Mântuitorul, sub îndrumarea părintelui Vasile Nordov (ce avea să devină protoiereu şi ecleziarh al catedralei episcopale).

Părinţii proaspătului monah – şi mai ales Alexandru Semionovici – au fost nemulţumiţi, se înţelege, de această întâmplare; voia tatălui, în care acesta stăruise cu atâta încăpăţânare, nu se împlinise: toate planurile pe care şi le făcuse cu privire la cariera lumească a fiului său se năruiseră, visele despre strălucitul lui viitor se destrămaseră. Fiul devenise, în ochii tatălui, un membru inutil al societăţii, care irosise tot ce tatăl său agonisise prin educaţia dată. Inima de femeie, mai puţin încăpăţânată şi mai mlădioasă, a făcut-o pe Sofia Afanasievna să privească mai îngăduitor fapta fiului, însă şi duhovnicia îi era străină, iar concepţiile lumeşti precumpăneau. Bineînţeles că toate acestea nu însemnau nimic pentru monah, care se pusese de bunăvoie într-o situaţie care îi impunea să uite toate legăturile lumeşti şi simţămintele de rudenie; însă împrejurările în care se afla Ignatie nu erau de aşa natură ca nemulţumirea părinţilor să rămână pentru el fără urmări. După tundere, el a fost nevoit să caute adăpost în casa unchiului şi naşului său Dimitrie Ivanovici Samarin şi să primească ajutor bănesc de la una din rudele sale (doamna Voieikova). Faptul că locuia în Vologda îl silea să aibă adeseori de-a face cu rude şi cunoscuţi: mulţi dintre ei au început să-l viziteze şi îi pretindeau să le întoarcă vizitele. Tânăr şi frumos, Ignatie stârnea interesul întregii societăţi din Vologda: toţi vorbeau despre el, toţi voiau să şi-l apropie. Acest fapt îl trăgea fără putinţă de scăpare în împrăştierea lumească, împotrivindu-se de-a dreptul făgăduinţelor pe care de-abia le făcuse înaintea altarului. Întreaga situaţie exterioară a monahului celui iubitor de pustie era potrivnică năzuinţelor sale; se plictisise de gâlceava lumească şi a început să-şi roage ocrotitorul să-i încuviinţeze plecarea la Gluşiţk, dar Preasfinţitul, voind să îi dea un loc pe potriva însuşirilor şi evlaviei sale şi care să-i asigure, totodată, un loc onorabil în societate, l-a reţi-

nut pe lângă sine. În scurtă vreme a apărut și locul dorit de către episcop: spre sfârșitul anului 1831 a răposat întâistătătorul mănăstirii Pelșemski-Lopotov, ieromonahul Iosif. Săvârșirea slujbei de înmormântare i-a fost încredințată ieromonahului Ignatie. În ziua de 6 ianuarie a anului 1832, acesta a fost numit în locul răposatului, iar în ziua de 13 a primit cinul de singhel, prilej cu care i s-a dat și dreptul de a purta bederniță.

Capitolul 7

Mănăstirea Lopotov, întemeiată de Preacuviosul Grigorie de Pelșma, făcătorul de minuni din Vologda, se află în județul Kadnikovsk, gubernia Vologdei, la 40 de verste depărtare de Vologda și 7 verste depărtare de Kadnikov, pe malul râului Pelșma, care se varsă în Sukon, într-un loc păduros și plin de bălți. Mănăstirea era aproape în ruină, încât se propusese să fie desființată; biserica și celelalte clădiri erau din cale-afară de atinse de vreme, veniturile erau modeste, se simțeau neajunsuri chiar și în privința celor mai arzătoare trebuințe materiale, ca atare, și obștea era foarte puțină la număr. De multe osteneli și griji era nevoie pentru a îndrepta, înnoi totul, a acoperi sărăcia care domnea în toate privințele. Noul întâistătător n-a trândăvit: s-a apucat de lucru cu energie. În scurtă vreme au început să curgă daniile de la locuitori evlavioși ai Vologdei care cinsteau pomenirea Preacuviosului Grigorie; monahii din mănăstirile unde trăise ca ascultător Ignatie au început să vină în mănăstirea lui, și nu după mult timp s-a alcătuit o obște ca de vreo 30 de oameni. Dumnezeieștile slujbe se făceau după rânduială: mănăstirea se înnoise și pe dinafară, și pe dinlăuntru, devenind de nerecunoscut față de starea în care o primise Ignatie. Dar cât l-a costat, oare, acest lucru?... Potrivit spuselor unui martor ocular care a vizitat mănăstirea Lopotov în iarna anului 1832, egumenul Ignatie locuia la porțile mănăstirii, în ghereta portarului, în timp ce i se construia o chilie nouă.

S-a înmuiat inima lui Alexandru Semionovici atunci când și-a văzut tânărul fiu într-un asemenea cin, cuvenit îndeobște unui bătrân – și care făgăduia, prin urmare, mult pentru viitor. Acolo unde nu a putut să facă nimic latura lăuntrică, duhovnicească, a reușit cea din afară – și aceasta și-a arătat din plin înrâurirea asupra Sofiei Afanasievna. Egumenul Ignatie a început să vină des pe la părinți: cuvântul său plin de putere despre adevărurile vieții de dincolo de mormânt a supus inima mamei, care adeseori era bolnavă și simțea apropierea morții. Ea se hrănea sufletește prin cuvintele duhovnicești ale fiului; concepțiile i s-au schimbat, din trupești au devenit duhovnicești: a început să-I dea mulțumită lui Dumnezeu că s-a învrednicit să aibă pe cel întâinăscut al ei printre slujitorii Lui, în vreme ce mai înainte socotea acest lucru drept o mare

nefericire. Această schimbare suferită de mama sa în pragul ieşirii din această viaţă îl bucura nespus pe ieromonahul-fiu. Având ca merinde duhovnicească învăţăturile ziditoare şi rugăciunile lui, Sofia Afanasievna a adormit cu pace în ziua de 25 iulie 1832. Părintele Ignatie a săvârşit el însuşi slujba înmormântării, care a avut loc în biserica satului Pokrovskoe. Vrednic de luare-aminte este faptul că în timpul slujbei fiul n-a vărsat o lacrimă lângă trupul neînsufleţit al mamei! Şi acest lucru nu era pricinuit de reţinere (fiind cel care slujea), nici de răceală, ci este o trăsătură aparte a caracterului duhovnicesc. Dragostea faţă de mama sa era vie în Ignatie, însă omul sufletesc fusese înlocuit în el de cel duhovnicesc; simţământul rudeniei trupeşti era pe de-a ntregul pătruns de dragoste duhovnicească, care îl îndemna nu să se tânguie pentru pierderea vremelnică, ci să dorească numai fericirea veşnică a răposatei. Ca atare, simţămintele de rudenie niciodată nu se vădeau la monahul Ignatie ca la oamenii obişnuiţi, ci se arătau în el printr-o adâncă îngândurare şi o evlavie pătrunsă de rugăciune neîmprăştiată, într-o deplină seninătate a purtării din afară.

În mănăstirea Lopotov, egumenul Ignatie a avut mângâierea să-l reîntâlnească şi să-l aibă iarăşi ca tovarăş de nevoinţe pe iubitul său prieten Cihaciov. Acesta a devenit ajutorul lui în refacerea mănăstirii; avea un glas minunat, cunoştea bine cântarea bisericească şi a alcătuit un cor foarte bun, care contribuia nu puţin la înmulţirea închinătorilor care veneau la mănăstire. Egumenul Ignatie l-a îmbrăcat rasofor şi l-a călăuzit în viaţa duhovnicească.

Păşind pe noul câmp de luptă ca întâistătător al unei mănăstiri de obşte, părintele Ignatie era avvă al obştii în deplinul înţeles al cuvântului. Următorul fragment din scrierile sale ascetice ne arată ce duh îl călăuzea în lucrarea zidirii duhovniceşti a monahilor: „Voi rosti aici cu privire la mănăstirile ruseşti sărmanul meu cuvânt – cuvânt care e rodul observaţiei făcute de-a lungul multor ani. Poate că el, încredinţat hârtiei, va folosi cuiva!... A slăbit viaţa monahală, şi cea creştină îndeobşte; a slăbit viaţa monahală, fiindcă ea e legată în chip firesc de lumea creştină, care, osebind pentru monahism creştini slabi, nu poate să ceară de la mănăstiri monahi puternici, asemenea celor din vremurile vechi, când şi creştinismul din lume avea belşug de virtuţi şi viaţă duhovnicească. Totuşi, mănăstirile, fiind rânduială a Sfântului Duh, trimit raze de lumină asupra creştinismului; încă se mai află în ele hrană pentru cei evlavioşi; încă mai este în ele păzirea poruncilor evanghelice, încă mai este în ele ortodoxie neştirbită, atât a dogmelor, cât şi a vieţii; în ele se mai află – chiar dacă rar, foarte rar – table vii scrise de Duhul Sfânt. Este vrednic de luare-aminte faptul că toate florile şi roadele duhovniceşti au crescut în sufletele care, păzindu-se de prieteniile lumeşti dinlăuntrul sau din afara mănăstirii, au lucrat ţarina lor prin citirea Scripturii şi a Sfinţilor Părinţi, cu credinţă şi

rugăciune însuflețită de pocăință smerită, însă puternică. Unde nu e lucrată astfel țarina sufletului, acolo este nerodire".

„În ce constă lucrarea monahilor, lucrare care e însăși rostul monahismului? În deprinderea tuturor poruncilor, a tuturor cuvintelor Răscumpărătorului, în însușirea lor de către minte și inimă. Înaintea ochilor monahului se înfățișează cele două firi omenești: firea bolnavă, păcătoasă, pe care o vede în sine, și firea înnoită, sfântă, pe care o vede în Evanghelie. Decalogul Vechiului Testament a tăiat păcatele grosolane, Evanghelia vindecă însăși firea bolnavă de păcat, care a dobândit prin cădere însușiri păcătoase. Monahul este dator ca în lumina Evangheliei să intre în luptă cu sine însuși, cu gândurile sale, cu simțirile inimii sale, cu simțurile și dorințele trupești, cu lumea vrăjmașă Evangheliei, cu stăpânitorii lumii acesteia, care se străduiesc să-l țină pe om în puterea și robia lor. Adevărul cel atotputernic îl slobozește (In. VIII, 32); pe cel slobozit din robia patimilor păcătoase îl pecetluiește, îl înnoiește, îl face urmaș al Noului Adam, Duhul Sfânt Cel Atotbun" (*Experiențe ascetice*).

Preasfințitul Ștefan al Vologdei, văzând ostenelile neobosite și pline de spor cu care se ostenea egumenul Ignatie pentru refacerea și buna orânduire, l-a ridicat la rangul de protosinghel în ziua de 28 mai 1833; dar locurile pline de bălți în care se afla mănăstirea Lopotov i-au răpit acestuia și ultimele rămășițe de sănătate, ajungând până la urmă să-l doboare la pat. Cihaciov suferea pentru starețul său și nevăzând altă ieșire din situația jalnică în care se aflau, a cutezat să-i facă acestuia o propunere: să se mute din mănăstirea Lopotov. Ideea lui s-a bucurat de încuviințare și s-a hotărât ca Cihaciov să plece în locurile natale, în gubernia Pskovului, și să aranjeze mutarea lor într-una dintre mănăstirile de acolo. Cu binecuvântarea părintelui Ignatie, Cihaciov a plecat la drum. Ajungând în Petersburg, s-a adresat contesei Anna Alekseievna Orlova-Cesmenska, cu care avusese nu cu multă vreme înainte prilejul de a face cunoștință. Aceasta se întâmplase când Cihaciov a ieșit pentru prima oară din mănăstirea Lopotov, mergând acasă pentru a pune în rânduială problemele de familie; atunci a întâlnit-o el pentru prima oară pe contesă, în mănăstirea Novgorod-Iurievski, în locuința întâistătătorului, vestitul arhimandrit Fotie. Contesa l-a primit atunci cu dragoste pe Cihaciov, dăruind mănăstirii Lopotov câteva cărți și 800 de ruble peșin. De atunci, Briancianinov și Cihaciov s-au bucurat de ajutorul contesei până la moartea acesteia. Și cu acest prilej, contesa Anna Alekseievna l-a primit pe Cihaciov cu bunăvoință, l-a găzduit la ea acasă, i-a dat toate cele de trebuință și a început să facă intervenții în vederea mutării protosinghelului Ignatie din mănăstirea Lopotov.

Cihaciov, aflându-se în capitală, printre aristocrații care o vizitau pe contesă, luase deja hotărârea de a se întoarce acasă; contesa însă l-a oprit și l-a sfă-

tuit să meargă la mitropolitul Moscovei, vlădica Filaret, ce se afla atunci în Petersburg. Cihaciov a mers la metocul Lavrei Troițe-Sergheeva, unde se afla mitropolitul. Înalt-Preasfințitul l-a primit cu bunăvoință pe monahul de la Lopotov, a spus: „Nu mi-au rămas necunoscute viața și alesele însușiri ale protosinghelului Ignatie" și i-a transmis acestuia propunerea de a se muta ca întâistătător la mănăstirea de clasa a treia Nikolo-Ugreșski din eparhia sa, împreună cu făgăduința că dacă se va muta acolo va dobândi apoi o poziție chiar și mai bună. Cihaciov i-a mulțumit milostivului arhiereu și a cutezat să-și arate teama că părintelui Ignatie îi va fi peste mână să-și ceară singur mutarea în altă eparhie, întrucât l-a tuns în monahism însuși arhiereul Vologdei, care ar putea să se supere pentru un asemenea gest al părintelui. „Bine, a zis mitropolitul, voi înainta o propunere în acest sens Sfântului Sinod și nădăjduiesc că nu mă vor refuza." În ziua următoare a fost trimisă Preasfințitului Ștefan, din partea Sinodului, hotărârea de mutare a întâistătătorului mănăstirii Lopotov în mănăstirea Nikolo-Ugreșski, poruncindu-i-se acestuia să meargă acolo neîntârziat, după ce își va fi predat funcția dinainte.

Preasfințitul Ștefan a arătat bunăvoință în privința acestui eveniment. Dându-i părintelui Ignatie binecuvântarea sa pentru noua slujire, i-a făcut următoarea caracterizare în raportul său adresat mitropolitului Moscovei din data de 28 noiembrie 1833: „Protosinghelul Ignatie, după ce a fost tuns în monahism în anul 1831, prin hotărârea Sfântului Sinod, în rândul obștii mănăstirii de clasa a treia Glușițki, și-a atras întotdeauna deosebita mea atenție prin lăudabilele sale calități și educația sa științifică, drept care a fost luat pe lângă reședința arhierească și, după ce l-am hirotonit ierodiacon și apoi ieromonah, a fost rânduit ca slujitor al catedralei mitropolitane și remarcând din ce în ce mai mult la el capacități deosebite, împodobite de o purtare lăudabilă, în data de 6 ianuarie 1832 l-am numit în locul răposatului întâi-stătător al mănăstirii Lopotov, ieromonahul Iosif; și în vremea cât a îndeplinit noua sa îndatorire a reușit prin pilda vieții sale exemplare, prin introducerea în mănăstire a unei rânduieli potrivite cu pravila și tipicul mănăstiresc, prin păzirea cu strictețe a cuviinței potrivite vieții mănăstirești și atrăgând asupră-i deosebita luare-aminte a opiniei publice, să renască râvna în închinătorii sfintei mănăstiri și, astfel, să poată aduce în scurt timp mănăstirea Lopotov, aflată într-o deplină decădere, în cea mai bună stare: 1) a procurat vase, Evanghelii și odăjdii de preț pentru dumnezeieștile slujbe, precum și multe alte lucruri trebuincioase pentru podoaba bisericii, și 2) a construit chilii pentru întâi-stătător și obște, apoi a renovat multe construcții mănăstirești vechi, și aceste foloase aduse sfintei mănăstiri, precum și buna apreciere făcută de către opinia publică calităților lui m-au făcut ca în ziua de 28 mai a acestui an să-l hirotesesc proto-

singhel, pentru a-l încuraja să slujească la fel şi în continuare – socotind că este necesar să aduc la cunoştinţa Înaltpreasfinţiei Voastre excepţionalele servicii aduse de protosinghelul Ignatie".

Cihaciov, bucuros de o asemenea reuşită, a plecat de la Petersburg acasă, în gubernia Pskovului, ca să-şi viziteze părinţii. Aici, la puţin timp după ce sosise, a primit o scrisoare din partea contesei Orlova-Cesmenska, în care aceasta îl înştiinţa că de toate împrejurările prin care trecuseră părintele Ignatie şi Cihaciov însuşi aflase însuşi Ţarul Nicolae şi că Maiestatea Sa Imperială binevoise a-şi aminti de foştii săi protejaţi, cerându-i mitropolitului Moscovei să-l cheme pe părintele Ignatie nu la Moscova, ci la Sankt-Petersburg, pentru i se înfăţişa personal. Cu acest prilej, Ţarul adăugase că dacă Ignatie îi va plăcea la fel de mult ca înainte, nu îl va ceda mitropolitului Filaret. Înaltpreasfinţitul Filaret, împlinind voia împărătească, prin scrisoarea oficială din data de 15 noiembrie 1833 adresată episcopului Ştefan de Vologda i-a cerut acestuia să-l trimită pe părintele Ignatie cât se poate de grabnic direct la Sankt-Petersburg, iar printr-o scrisoare autografă adresată părintelui Ignatie îi cerea acestuia să vină la el neîntârziat la Sankt-Petersburg, la metocul Lavrei Troiţe-Sergheeva. „Această dispoziţie trebuie îndeplinită neîntârziat, scria vlădica Moscovei, întrucât nu e voinţa mea."

Pe data de 27 noiembrie, părintele Ignatie a dat în primire mănăstirea Lopotov economului său, iar pe data de 30 noiembrie a plecat la Sankt-Petersburg. În acelaşi timp s-a întors acolo şi Cihaciov, care aştepta cu nerăbdare venirea stareţului său. Ajungând în capitală, părintele Ignatie s-a înfăţişat neîntârziat mitropolitului Filaret, care i-a dat găzduire în metocul Lavrei Troiţe-Sergheeva, unde părintele a şi aşteptat sorocul ce îi fusese rânduit pentru a se înfăţişa Ţarului.

În ziua şi ceasul rânduit, părintele Ignatie s-a înfăţişat Ţarului în Palatul de iarnă. Ţarul s-a bucurat văzându-şi protejatul, „iar bucuria de a se înfăţişa Ţarului iubit, scrie Cihaciov, şi plinătatea simţământului de recunoştinţă faţă de mila de care avusese parte de la monarh îi aduseseră într-o stare de entuziasm fierbinte sufletul monahului şi supusului credincios". După ce au schimbat câteva cuvinte, Ţarul a binevoit să spună: „Îmi placi, ca şi mai înainte! Îmi eşti dator pentru educaţia pe care ţi-am dat-o şi pentru dragostea mea faţă de tine. Nu ai vrut să-mi slujeşti acolo unde am vrut eu să te rânduiesc, ţi-ai ales calea precum ai vrut – pe această cale să-ţi plăteşti datoria faţă de mine. Îţi dau sihăstria Sergheev; vreau să vieţuieşti acolo şi să faci din ea o mănăstire care în ochii capitalei să fie o pildă de mănăstire". După aceea, Ţarul l-a dus pe părintele Ignatie la Ţarina Alexandra Feodorovna. Intrând la ea, Ţarul a întrebat-o: îl recunoaşte, oare, pe monahul adus de către el? Împărăteasa a tăgădu-

it, iar atunci Ţarul a rostit numele de familie al părintelui. Ţarina a arătat multă bunăvoinţă faţă de fostul ei bursier şi i-a cerut să-i binecuvânteze toţi copiii. Ţarul a trimis îndată după Neceaiev, ober-procurorul Sfântului Sinod, care a raportat Maiestăţii Sale că sihăstria Sergheev are o „destinaţie specială": ea fusese dată în seama episcopului-vicar de pe lângă mitropolia Sankt-Petersburgului, şi acesta primeşte veniturile ei în locul salariului care i s-ar fi cuvenit din partea administraţiei bisericeşti. Ţarul i-a poruncit atunci să afle la cât se ridică acele venituri, suma respectivă să-i fie dată episcopului-vicar de la minister, iar mănăstirea să fie dată spre cârmuire cu drepturi depline întâistătătorului numit de el. Ober-procurorul a adus la cunoştinţa Sfântului Sinod Preaînalta voie, iar Preasfinţitului Benedict, care era pe atunci episcop-vicar, i s-a poruncit prin hotărâre sinodală să predea mănăstirea părintelui Ignatie, primind în schimb 4 000 de ruble salariu de la minister. Tot cu acel prilej, părintele Ignatie a fost ridicat la rangul de arhimandrit, hotărâre care a fost îndeplinită în catedrala Kazansk, în ziua de 1 ianuarie a anului 1834; iar în ziua de 5 a aceleiaşi luni, noul întâistătător a venit în noua sa mănăstire însoţit de Cihaciov şi de tânărul de 22 de ani Ioan Malâşov, pe care tocmai îl primise ca ucenic de chilie şi care mai apoi, după 23 de ani, avea să devină urmaşul său la conducerea mănăstirii, cu rangul de arhimandrit.

Capitolul 8

Hotărârea părintelui Ignatie de a se muta din mănăstirea Lopotov avea ca temei o pricină pur fizică. Organismul său epuizat avea nevoie de un climat dacă nu sudic, cel puţin uscat, nu umed. Fericit de bunăvoinţa mitropolitului Moscovei, el ar fi fost mulţumit cu mănăstirea Nikolo-Ugreşsk, însă voia de sus l-a abătut spre o lucrare mult mai cuprinzătoare.

Situarea sihăstriei Sergheev nu oferea, în privinţa climei, nici măcar acel confort care putea fi aflat în mănăstirea Lopotov. Aşezată pe malul golfului Finic, ale cărui valuri se sparg de ţărm chiar lângă poarta mănăstirii, nu putea nicidecum să refacă puterile fizice ale nevoitorului; iar în privinţa duhovniciei, noul loc de trai era mult mai puţin primitor decât cel dinainte: el cerea nevoinţă duhovnicească îndoită, întrucât era mai împresurată de spinii gâlcevei şi deşertăciunii pământeşti. Numai credinţa vie în Pronia lui Dumnezeu şi râvna spre plinirea făgăduinţei monahale a ascultării pe care arhimandritul Ignatie o arăta în faţa voii împărăteşti au putut să-l întărească a intra în această nouă arenă duhovnicească. El a păşit în ea ca un monah adevărat: vrăjmaş al intereselor personale, se îngrijea numai de binele mănăstirii încredinţate lui. Ca monah şi supus credincios, avea hotărârea nestrămutată de a împlini în-

tocmai voia monarhului iubit, făcând din mănăstirea ce îi fusese încredinţată o mănăstire model în toate privinţele.

Sihăstria Sergheev, întemeiată în anul 1734 şi aşezată chiar lângă Petersburg, ceva mai încolo de actuala cale ferată Peterhof, se afla, precum s-a spus mai înainte, sub ocârmuirea episcopului-vicar. Această situaţie administrativă era departe de a favoriza înflorirea ei materială, iar vecinătatea capitalei o făcea loc bătut de mirenii din Petersburg, ceea ce înrâurea foarte în rău starea duhovnicească a obştii. Clădirile mănăstireşti, începând cu biserica Preacuviosului Serghie şi până la cele mai mărunte, erau de mult timp în paragină. În biserică, atunci când s-a purces la renovarea ei, s-au arătat în bună stare numai pereţii; stăreţia avea pereţii putrezi, rămânând închisă şi neputând fi încălzită; întâistătătorul nou-venit nu avea defel unde să locuiască, încât a fost silit să tragă în azilul pentru invalizi construit pe lângă mănăstire pe cheltuiala conţilor Zubov şi întreţinut tot pe banii lor. Acolo i s-au dat spre folosinţă două odăi, unde s-a şi instalat împreună cu cei opt monahi din obşte: obştea pe care o găsise în mănăstire cuprindea cu totul opt monahi, trei ascultători şi doi lucrători, în afară de numărul neînsemnat al celor ce alcătuiau obştea; printre ei nu domnea rânduiala cuvenită unei mănăstiri. Paragina – în privinţa materială – şi delăsarea – în privinţa duhovnicească – erau stăpâne depline. În această stare a aflat noul întâistătător sihăstria Sergheev. Prin judecăţile Proniei şi rugăciunile Preacuviosului Serghie, la o sută de ani după întemeierea mănăstirii a început refacerea ei atât materială, cât şi duhovnicească. Impunătoarea statură duhovnicească a întâistătătorului era pe măsura stării în care se afla mănăstirea şi a rostului cu care ea îi fusese încredinţată: dar ostenelile şi grijile legate de înnoirea şi înflorirea cea din afară a acesteia, precum şi legăturile de tot felul pe care era silit să le aibă cu oameni mici şi mari şi-au pus pecetea asupra monahului bolnăvicios şi nevoitor. Precum recunoştea el însuşi, necazurile suferite din partea oamenilor până atunci fuseseră „cu măsură". „Spre a le încerca din plin, ne spune el în „Plânsul" său, era nevoie de o nouă arenă. Prin neurmatele judecăţi ale Proniei, am fost rânduit să vieţuiesc în acea mănăstire vecină cu capitala de nord pe care, atunci când locuiam în capitală, nu am vrut nici măcar s-o văd, socotind-o cu totul nepotrivită ţelurilor mele duhovniceşti. În anul 1833, am fost chemat în sihăstria Sergheev şi numit întâistătător al ei. Fără dragoste de oaspeţi m-a primit sihăstria. În primul an după venirea în ea, am fost lovit de o boală grea, în anul următor – de o alta, în cel de-al treilea an – de o a treia; acestea au răpit şi ultimele rămăşiţe ale sănătăţii şi puterilor mele sărmane, au făcut din mine un istovit, un veşnic suferind. Aici s-au ridicat şi şuierau împotriva mea pizma, defăimarea, clevetirea, aici am fost supus unor pedepse grele, prelungite, înjositoare, fără judecată, fără

cea mai mică cercetare, ca un dobitoc necuvântător, ca un idol nesimţitor; aici am văzut vrăjmaşi care suflau ură neîmpăcată şi sete de pieirea mea."

Din această descriere a felului în care a intrat părintele arhimandrit Ignatie în mănăstirea Sergheev se vede că lucrarea sa de întâistătător a trebuit chiar de la început să se împartă în două îndreptări: rânduiala cea din afară şi buna-întocmire lăuntrică. Cea dintâi faptă a întâistătătorului a fost renovarea bisericii Sfântului Serghie şi săvârşirea de reparaţii capitale la stăreţie. Iată ce scria el în anul 1834 într-o cerere adresată mitropolitului Serafim de Sankt-Petersburg şi prin care cerea aprobarea pentru a săvârşi construcţiile şi reparaţiile neapărat trebuincioase mănăstirii: „Cercetând în amănunt clădirile mănăstireşti, le-am aflat, fără excepţie, într-o stare deosebit de proastă. Această stare de lucruri a fost văzută de către preasfinţiţii episcopi de Revel (acum Tallin în Estonia – *n. tr.*), predecesorii mei la conducerea mănăstirii, care au şi pregătit din timp o sumă de bani în valoare de 50.000 ruble, precum şi o însemnată cantitate de cărămizi, având scopul de a repara vechile clădiri şi de a construi altele noi". Lucrările au început, cu aprobarea conducerii eparhiale din Sankt-Petersburg, care a permis folosirea celor 50.000 ruble şi a cărămizilor pregătite. Contesa Orlova a ajutat şi ea mult cu daniile sale generoase. Biserica şi stăreţia au fost unite ca o clădire cu o singură faţadă printr-un corp nou de clădire cu două etaje, la etajul de sus fiind amenajată într-un fel foarte lesnicios trapeza obştii, găzduind bucătăria, prescurăria şi alte dependinţe gospodăreşti. În timpul desfăşurării acestor lucrări, chiar în vara anului 1834, mănăstirea a fost cercetată în chip cu totul neaşteptat de către Ţar. Ajungând de la Peterhof în jurul orei 6 după-amiaza, acesta a intrat singur în biserică şi l-a întrebat pe primul monah întâlnit: „E acasă arhimandritul? Spune-i că un vechi tovarăş vrea să-l vadă". Arhimandritul a venit, însoţit de nedespărţitul său tovarăş, părintele Mihail Cihaciov. Ţarul s-a purtat faţă de ei cu bunăvoinţă şi dragoste. I-a întrebat de un al treilea tovarăş al lor, Fiodorov, care intrase împreună cu ei în mănăstire şi auzind că acesta se întorsese în lume şi intrase iarăşi în armată, a făcut observaţia: „Se vede că lui i s-a părut uscată pâinea de mănăstire, iar ţie, s-a întors el către Cihaciov, care se rotunjise bine, ţi-a priit din plin". O dată cu Ţarul venise şi Ţarina împreună cu moştenitorul. S-a adunat, fireşte, mult popor, şi tot acest popor a fost martorul părinteştii luări-aminte de care era pătrunsă totdeauna purtarea răposatului Ţar faţă de răposatul ierarh. După aceea, Ţarul a binevoit să cerceteze în amănunt construcţiile care se făceau şi a găsit că trebuie neapărat renovată biserica, lucru pentru care a şi poruncit arhimandritului să înainteze un deviz instanţelor competente. Devizul înaintat a fost aprobat în data de 25 decembrie 1835 şi s-a hotărât alocarea sumei de 96.808 ruble şi 18 copeici din fondurile Camerei de Stat din Sankt-Pe-

tersburg pentru renovarea bisericii cu hramul Sfintei Treimi. Renovarea a fost terminată în anul 1838, iar în anul 1842 în această biserică au fost făcute străni bogat împodobite pe cheltuiala Țarinei Alexandra Feodorovna.

Cea dintâi grijă a întâistătătorului privitoare la buna întocmire lăuntrică din mănăstire a fost înstăpânirea desăvârșită a unei rânduieli aspre, potrivit pravilelor mănăstirești: dumnezeieștile slujbe au început să fie săvârșite cu bună rânduială, în chip măreț și sărbătoresc, la care ajuta și cântarea atrăgătoare, citirea cu luare-aminte, starea în picioare și metaniile după tipic, purtarea cuviincioasă la trapeză, veșmintele foarte cuviincioase; iar curățenia și ordinea în toate privințele dădeau întregii mănăstiri un aer de bun-gust împreunat cu simplitate, care înnobila chiar și purtarea monahilor. Întâistătătorul pătrundea în viața de chilie a fiecăruia, îi îndemna să-și petreacă vremea în chip mântuitor, citind cărțile monahicești, să poarte osteneli după putere în ascultări; insufla obștii duhul adevăratului monahism, făcându-i pe toți să fie trezvitori, să primească sfat și zidire duhovnicească, să-și rânduiască viața având drept călăuză cărțile Sfinților Părinți. Împărtășea obștii felul său de a gândi și privirile sale asupra monahismului, era părinte și sfătuitor al tuturor; la el aveau intrare slobodă toți, de la ieromonahii îmbătrâniți în slujire până la tinerii ascultători, drept pentru care obștea a început să alcătuiască o singură familie mare, unită prin legătura înțelegerii și unirii duhovnicești, însuflețită și călăuzită de înalta învățătură a părintelui și povățuitorului ei. Cu osebire ajutau, scrie Cihaciov, priceperea stareţului de a alege oamenii și cunoașterea inimii omenești, prin care izbutea să-i lege pe oameni de lucrarea pe care le-o încredința. Părintele Ignatie căuta să dezvolte în om dăruirea față de ascultarea primită și o întărea prin laude, chiar prin recompense și înălțări în rang. Înconjurându-se de oameni capabili și puternici, își atingea repede țelurile și își împlinea întocmai planurile.

Capitolul 9

Multe au fost ostenelile, piedicile, nereușitele, necazurile și ispitele pe care le-au avut de înfruntat atât întâistătătorul, cât și cei ce-l înconjurau. Însăși așezarea neprielnică a mănăstirii, ce se afla în mijlocul gâlcevii lumești a vilelor petersburghezilor, era pentru ei o grea cruce lăuntrică, nevăzută ochilor lumii. Arhimandritul Ignatie, deprinzându-și ca un încercat povățuitor fiii duhovnicești cu purtarea lăuntrică a crucii, care e soarta oricărui creștin evlavios și cu atât mai mult a unui monah, le slujea el însuși drept pildă de răbdare, mărime de suflet și purtare fără cârtire a crucii – lucrare în care a atins, cu împreună-lucrarea harului, o atât de mare putere duhovnicească, încât purtarea crucii îi era de multe ori plăcută. Astfel, în continuarea lucrării sus-pomenite, cu numele de „Plânsul meu", vorbește despre sine astfel: „Aici m-a în-

vrednicit Milostivul Domn să cunosc o bucurie şi o pace sufletească de nerostit; aici m-a învrednicit să gust iubirea şi dulceaţa duhovnicească în timp ce-mi întâlneam vrăjmaşul ce căuta capul meu – şi s-a făcut faţa acestui vrăjmaş în ochii mei ca faţa unui înger luminat. Din încercare am cunoscut tainicul înţeles al tăcerii lui Hristos înaintea lui Pilat şi a arhiereilor iudei. Ce fericire să fii jertfă, asemenea lui Iisus! Sau nu! Ce fericire să fii răstignit în apropierea Mântuitorului, precum a fost răstignit oarecând tâlharul cel fericit şi împreună cu acest tâlhar să mărturiseşti dintru încredinţarea sufletului: «Primesc după vrednicia faptelor mele: *pomeneşte-mă, Doamne, întru Împărăţia Ta* (Lc. XXIII, 41-42)»". Iată cum învaţă duhovnicescul purtător de cruce, în cuvântul de mângâiere către monahii întristaţi, cu privire la lucrul ce alcătuieşte, am putea spune, adevărata pâine cea de toate zilele a vieţuirii monahale: „Să urmăm lui Hristos! Să ne smerim asemenea Lui! Asemenea Lui să nu ne dăm în lături a părea amăgitori şi ieşiţi din minţi, să nu ne cruţăm cinstea, să nu ne întoarcem faţa de la scuipări şi obrajii noştri de la pălmuiri; să nu căutăm nici slava, nici frumuseţea, nici desfătările lumii acesteia; să ne săvârşim călătoria pământească ca nişte străini care nu au unde să-şi plece capul; să primim, defăimările şi dispreţul oamenilor ca pe nişte lucruri ce ţin în chip de neînlăturat de calea pe care ne-am ales-o; să ne luptăm pe faţă şi în taină cu gândurile trufiei, să doborâm cu toată puterea aceste gânduri ale omului vechi, ce caută, sub felurite pretexte ce au înfăţişarea adevărului, să îşi învie „eul". Atunci, Fiul lui Dumnezeu, care a zis: *Voi locui în ei şi voi umbla* (2 Cor. VI, 16), se va arăta în inima noastră şi ne va dărui stăpânire şi putere a lega pe cel tare, a prăda vasele lui, a călca peste aspidă şi vasilisc.

Să lepădăm cârtirea, să lepădăm plângerile împotriva sorţii noastre, să lepădăm întristarea şi tânguirea din inimă – din pricina cărora sufletele slabe pătimesc mai mult decât de la necazurile în sine. Să lepădăm orice gând de răzbunare şi răsplătire a răului cu rău. *A Mea este răzbunarea: Eu voi răsplăti* (Rom. XII, 19), a grăit Domnul.

Vrei să înduri necazurile lesne şi cu uşurinţă? Moartea pentru Hristos să-ţi fie dorită. Această moarte să stea necontenit înaintea ochilor tăi. Omoară-te în fiecare zi prin înfrânarea de la toate poftele păcătoase ale trupului şi duhului; omoară voia ta şi leapădă-te de îndreptăţirile de sine pe care le aduce „raţiunea" cea cu nume mincinos şi conştiinţa vicleană a omului vechi; omoară-te închipuindu-ţi şi zugrăvindu-ţi în culori vii moartea care nu te va ocoli. Ni s-a dat porunca de a urma lui Hristos, luându-ne crucea. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că suntem datori a fi pururea gata să murim cu bucurie şi veselie pentru Hristos...

Cel ce voieşte să moară pentru Hristos ce nevoi, ce necazuri nu va răbda cu mărime de suflet?"

Odată cu săvârșirea construcțiilor neapărat trebuincioase și înstăpânirea rânduielii în mănăstire, arhimandritul Ignatie era nevoit să ia aminte și la alte laturi ale bunăstării ei, și anume la proprietățile funciare și la gospodărirea agricolă. Luând în mâini cârma mănăstirii, nu a găsit pe pământurile ei nici un semn de hotar. Cercetându-se actele mănăstirii, a aflat că tot pământul pe care îl cumpărase pentru mănăstire de ctitorul ei fusese luat în folosință, în chip nelegiuit, de către țăranii sloboziei Podmonastârskoie, iar mănăstirea rămăsese doar cu 25 de deseatine și jumătate de grădină și fânațuri. Toate încercările mănăstirii de a-și redobândi drepturile asupra pământului rămăseseră zadarnice, în ciuda documentelor ce dovedeau fără putință de tăgadă aceste drepturi. În anul 1835, arhimandritul a depus o cerere în vederea repunerii semnelor de hotar pe pământul mănăstiresc și cercetarea cât mai grabnică a drepturilor pe care le avea fiecare dintre părți asupra pământurilor însușite pe nedrept de către țărani, precum și în vederea înzestrării mănăstirii cu o bucată de pădure, potrivit preaînaltei porunci din data de 4 iunie 1835, în virtutea căreia mănăstirile trebuiau să primească, în vederea susținerii existenței lor, 100-150 deseatine de pământ. Disputa cu țăranii pentru pământ a fost încheiată în anul 1836 în următorul fel: deși pământul a fost recunoscut ca aparținând mănăstirii, din pricina greutăților pe care le-ar fi pricinuit strămutarea țăranilor (care erau statorniciți acolo din anul 1765), s-a hotărât, în învoire cu întâistătătorul, ca pământul să fie împărțit în două: partea de răsărit, pe care se află mănăstirea, să fie dată mănăstirii, iar partea de apus, pe care se statorniciseră țăranii, să le fie lăsată acestora. Învoirea la această cedare este minunat vădită de către întâistătător în scrisoarea sa către cneazul A.N. Golițân, care era secretar de stat în momentul înaintării cererii: „Strălucirea Voastră, scria arhimandritul, obișnuita îngăduință de care dați dovadă îmi insuflă îndrăzneala de a vă deranja cu o preasupusă rugăminte, care e, totuși, foarte lesne de împlinit pentru dvs. Iată care este această rugăminte: mănăstirea noastră este de multă vreme în proces, pe temeiul actelor de vânzare-cumpărare, al planului și înscrisului hotărnicesc care îi aparține, însă e contestat de țăranii de stat ce s-au statornicit pe acest pământ în chip samavolnic. Ministrul de finanțe, cercetând chestiunea, deși a recunoscut că pământul este, după toată dreptatea, al mănăstirii Sfântului Serghie, totuși, socotind anevoioasă strămutarea țăranilor, a propus următorul lucru: partea pe care se află mănăstirea să fie dată mănăstirii, iar partea pe care s-au statornicit țăranii să fie dată țăranilor. Această propunere a ajuns în discuția comitetului de miniștri. Socot că Sfântul Serghie s-ar fi învoit mai degrabă să lase moștenirea sa, decât să pricinuiască amărăciune țăranilor prin strămutarea lor, pe care acești oameni simpli o primesc cu durere nealinată și lacrimi amare. Drept aceea și eu, cre-

dincios Sfântului Serghie în acest lucru ca și în altele care privesc mănăstirea lui, sunt dator să urmez bunătății Întâi-Stătătorului meu ceresc și să mă mulțumesc cu hotărârea ministrului de finanțe. Susțineți această hotărâre în comitetul de miniștri. Iată în ce constă toată rugămintea pe care o fac Strălucirii Voastre în numele credincioasei mănăstiri a Sfântului Serghie".

În vreme ce se făceau demersurile legate de reintrarea în stăpânirea pământului, întâistătătorul a pus temeiuri trainice gospodăririi mănăstirii: a pus capăt arendării puținului pământ ce rămăsese în stăpânirea acesteia, a introdus grădinăritul, a îmbunătățit cultivarea pomilor, a îmbogățit livada cu numeroși meri. Partea rămasă mănăstirii, chiar de la începutul necazurilor cu țăranii, fusese năpădită de tufișuri și se preschimbase într-o baltă. Curățirea și secarea bălții a ținut un an. Voind să asigure cele trebuincioase mănăstirii printr-o gospodărire agricolă rațională, arhimandritul Ignatie i-a cerut mitropolitului Serafim aprobarea pentru a împrumuta 45.000 ruble din capitalul comisiei școlilor de învățământ duhovnicesc, urmând ca împrumutul, dimpreună cu dobânzile, să fie plătit în termen de opt ani. Această sumă era trebuincioasă pentru introducerea creșterii animalelor, pentru cumpărarea uneltelor agricole și a cailor de muncă, pentru a plăti lucrători și pentru alte nevoi gospodărești. În urma preaînaltei rezoluții, comisia a eliberat doar 30.000 ruble, dar contribuția părintelui Mihail Cihaciov, care a jertfit 40.000 ruble, pe care întâistătătorul era liber să le folosească după voia sa, fără a da socoteală nimănui, a făcut cu putință terminarea întreprinderii cu pricina, dezvoltarea și îmbunătățirea creșterii animalelor și a întregii gospodăriri agricole. Mănăstirea a început să aibă în tot timpul anului legume din grădinile sale; pâinea de secară ajungea nu arareori pentru tot anul, în pofida sporirii simțitoare a obștii și a uriașelor cheltuieli făcute cu închinătorii în zilele de praznic și cu întreținerea tuturor lucrătorilor; era o asemenea îmbelșugare de ovăz și fân, încât în fiecare an prisosul se vindea cu un câștig de o mie, o mie și jumătate de ruble. Creșterea animalelor furniza produse lactate din belșug pentru masa obștii; pe lângă construcțiile agricole, printre care un șopron pentru uscarea pâinii și un siloz pentru trifoi – construcții care costaseră până la 20.000 ruble, s-au mai făcut și alte construcții din lemn, neapărat trebuincioase mănăstirii.

Îmbunătățirea și dezvoltarea gospodăririi agricole și veniturile aduse de închinătorii care începuseră să vină în număr mare la mănăstire au dat putința întreținerii unei obști numeroase, lucru de care aveau nevoie atât închinătorii, cât și nevoia autorităților de ieromonahi-duhovnici pentru flotă. Arhimandritul a înaintat în anul 1836 o cerere către conducerea eparhială în vederea

măririi „schemei de personal"[1] cu șase ieromonahi. Preasfântul Sinod, căruia îi fusese supusă cererea, a dat în data de 23 mai 1836 următoarea hotărâre: „Luând în considerare că sihăstria Sergheev, aflându-se în apropierea capitalei, este cercetată de numeroși închinători, că sub cârmuirea actualului întâi-stătător starea morală a obștii, evlavia și rânduiala din sânul acesteia și din însăși slujirea bisericească se îmbunătățesc simțitor, precum și că monahii mănăstirii sunt solicitați adeseori pentru campaniile maritime, Preasfântul Sinod a socotit că este drept și folositor ca în loc de simpla mărire a schemei de personal cu șase ieromonahi, propusă de conducerea eparhială, mănăstirea să fie trecută din clasa a doua în clasa întâi, cu schema de personal și bugetul mănăstirilor de clasa întâi, asigurându-se astfel mănăstirii putința de a pregăti un număr mai mare de monahi buni, care să susțină demnitatea ei în ochii poporului ce se adună acolo pentru închinare". Această dispoziție, care arată recunoașterea de către înalta conducere bisericească a sporirii duhovnicești din acea vreme a mănăstirii Sfântului Serghie, a fost aprobată de către Țar în data de 3 iunie a anului 1836. Drept urmare, obștea a sporit grabnic, ajungând în anul 1837 la 42 de oameni. Nu ajungeau locuințele pentru toți. Pronia dumnezeiască a venit grabnic în ajutor: în acea vreme a intrat în mănăstire negustorul petersburghez Makarov, care avea să și răposeze acolo ca schimonah. Acesta a jertfit în folosul mănăstirii tot capitalul său dobândit prin agoniseală cinstită, alcătuit din 50.000 ruble. Din acești bani, 40.000 au fost întrebuințați pentru construirea în anul 1840, în curtea mănăstirii, a unui mare corp de chilii, din lemn pe temelie de piatră; 10.000 ruble au acoperit nevoile cele mai arzătoare ale mănăstirii.

Sfera activității arhimandritului Ignatie s-a lărgit și mai mult atunci când acesta a fost numit, în data de 22 iunie 1838, blagocin al tuturor mănăstirilor din eparhia Sankt-Petersburgului. Această slujire a împlinit-o până la numirea sa în scaunul episcopal. Și în această slujire și-a câștigat încrederea și cinstirea obștească atât a întâi-stătătorilor mănăstirilor, cât și a monahilor din obști, fiind pentru toți reprezentant ferm și înțelept al autorității administrative, iar pentru cei în căutare de sfat duhovnicesc – stareț, călăuzitor încercat, pururea gata să ajute cu dragoste aproapelui prin sfatul său duhovnicesc și cuvântul de mângâiere duhovnicească.

---

[1] În perioada cât Biserica Ortodoxă Rusă a fost lipsită de patriarh și subordonată birocrației civile mănăstirile aveau un statut foarte riguros: erau împărțite pe clase după mărime, venit etc. și aveau o „schemă de personal" cu un număr prestabilit de sfinți slujitori ce depindea de clasa în care se afla mănăstirea (*n. tr.*).

Dragostea de a împlini slujirea monahală prin pilda și scrierile sale nu s-a aprins și nu ardea de la sine în arhimandritul Ignatie: el avea credința că fusese chemat de sus la această slujire și o privea ca pe o lucrare dumnezeiască, străduindu-se să-și înmulțească talantul ce îi fusese dăruit și, ca atare, dragostea față de ea biruia întotdeauna asupra tuturor restriștilor vieții. În el sălășluia duhul credinței vii în Pronia lui Dumnezeu, lucru pe care îl simțeau toți cei care îl cunoșteau și care se vede limpede din scrierile sale. El era pătruns de conștiința faptului că viața omului ce s-a încredințat cu totul călăuzirii Proniei se rânduiește după un anume plan dumnezeiesc, al cărui arhetip e însemnat în sfințitele întâmplări din istoria poporului ales al lui Dumnezeu. Privind viața monahală ca pe o pribegie în pustia vieții pământești și pregătire pentru intrarea în pământul făgăduit al veșniciei, el își învăța ucenicii că trebuie să avem în vedere această veșnicie încă din timpul vieții pământești de acum, pentru a ne asigura intrarea în ea dincolo de hotarele mormântului. Aceasta nu era pentru el o comparație simplă, superficială, ci o conștiință dobândită prin lucrare duhovnicească și ale cărei dimensiuni uluitoare le vedea în sine însuși; adeseori, când izvorul cel firesc al dorințelor sale bune seca de arșița patimilor și de viforele pământești, el afla în sine unde noi de gânduri harice, care țâșneau deodată și înnoiau puterile secătuite; amărăciunile vieții se topeau în puterea harică a răbdării și astfel se făceau dulci, plăcute gustului duhovnicesc. Părintele Ignatie avea deosebitul dar de a vedea toate lucrurile cu ochi duhovnicești; cele mai mărunte întâmplări, împrejurări în aparență fără însemnătate primeau adeseori la el un adânc tâlc duhovnicesc și totdeauna își aflau ecoul în învățătura duhovnicească după care se călăuzea; ele dădeau hrană îmbelșugată minții și inimii lui, și nu rareori cuvintele se revărsau în melodii minunate din lira lui duhovnicesc-poetică. Așa sunt, de pildă, lucrările lui: *Fericit bărbatul, Cântec sub umbra crucii, Rugăciunea celui prigonit de oameni, Plânsul monahului* și multe altele. Din aceste laturi deosebite ale chemării și întocmirii lui duhovnicești este limpede că pentru arhimandritul Ignatie scrisul era o trebuință duhovnicească.

Străduindu-se să descopere esența vieții monahale, arhimandritul Ignatie se nevoia să întrupeze în sine – iar prin cuvintele sale înaripate să zugrăvească celorlalți – frumusețea duhovnicească a obiceiurilor vechiului monahism egiptean, care alcătuia idealul vieții sale. Călugăria după învățătura și pildele Sfinților Părinți, mai ales ale celor egipteni, era din copilărie gândul ce-l însuflețea. Călăuzit fiind de această învățătură, el nutrea o dragoste nemaivăzută în vremurile noastre față de viața chinovială –, și această dragoste era pe de-a-ntregul întemeiată: el vedea în viața de nou-începător în monahism te-

melia științei ascetice, unde prind rădăcini și se dezvoltă obiceiurile monahale, iar în monahism îndeobște – știința științelor. În acest duh povățuia el pe oricine avea înclinare spre a intra în monahism, și prin puterea propriei sale năzuințe către idealurile înalte ale acestuia avea o puternică înrâurire asupra sufletelor tinere, nestricate încă de viață. Pe unii ca aceștia și-i înrudea duhovnicește cu bucurie și îi călăuzea prin cuvântul său de om încercat și purtător de Duh, care era atât de lucrător încât întorcea inimile, le desfăcea din apucăturile vechi, slăbea năravurile rele, schimba obiceiurile multora. Putința de a primi mărturisirea gândurilor, care este un lucru foarte rar în vremea noastră, arhimandritul Ignatie o stăpânea cu desăvârșire; experiența sa cuprinzătoare, marea putere de pătrundere, necontenita și amănunțita luare-aminte la sine îl făceau iscusit în tămăduirea rănilor sufletești, de care se atingea întotdeauna numai cu bisturiul cel mai fin al cuvântului duhovnicesc. Știind să se stăpânească în toate întâmplările vieții, fără a cădea cu duhul în cele mai grele împrejurări, el împărtășea această tărie și celor ce-și mărturiseau gândurile la el: după mărturisirea la el, mâhnirea care îi apăsa li se părea o nălucire deșartă. Dreapta înțelegere a firii omenești păcătoase – rod al observației de mulți ani expuse în capitolul: „Cum trebuie să se poarte creștinul față de patimile sale" – a slujit ca izvor de mângâiere pentru fiii lui duhovnicești; ea îi făcea ca atunci când își mărturiseau gândurile să se descarce cu deplină libertate, încredere și fără teamă; ei auzeau întotdeauna un răspuns care îi împăca deplin cu ei înșiși; adeseori o pildă pe care stareţul o aducea din propria-i viață sau istorisirea unei întâmplări descrise în cărțile duhovnicești se apropiau atât de mult de întâmplarea mărturisită încât nu rămânea nici urmă de îndoială sau de nedumerire în sufletul celui ce se mărturisea; ucenicul pleca întotdeauna mângâiat de la stareț.

Starețul punea întotdeauna mărturisirea gândurilor de către noul-începător la temelia vieții monahale; ea intra ca o condiție de neînlăturat în sfera educației duhovnicești făcute de arhimandritul Ignatie. Lupta cu gândurile este chinuitoare, mai ales la începuturile nevoinței, când începătorul încă nu e deprins să lupte împotriva lor cu arma rugăciunii; orânduirea de sine după învățătura cărții este folositoare și neapărat trebuincioasă, dar nu e de ajuns. Greu îi e tânărului să se îndrepteze pe calea duhovnicească fără să aibă înaintea sa o pildă vie, iar vrăjmașul se oștește cu deosebită putere tocmai împotriva celor ce aleg mănăstirea cu scopul nemijlocit de a se mântui, lepădând toate foloasele și plăcerile lumești; pentru unii ca aceștia călăuzirea prin cuvântul viu în cadrul mărturisirii gândurilor e o adevărată comoară; ea slujește drept reazem împotriva meșteșugirilor vrăjmașului și întărește voința celui ce se mărturisește. Toate acestea sunt bune atunci când starețul este atât de înțe-

lept și încercat încât este în stare să priceapă gândurile descoperite, pătrunzând pricinile și urmările lor; altminteri, sfatul lui va avea urmări nimicitoare, întocmai ca o doctorie prost prescrisă. Pentru buna orânduire a întocmirii sufletești a noilor-începători e foarte de folos ca stareţul să fie și cârmuitor al mănăstirii. Acolo unde sunt mulți mai-mari sau stareţul depinde de hotărârile altora, legăturile duhovnicești nu se bucură de libertate. Arhimandritul Ignatie îmbina în sine și o latură, și cealaltă, adică și înțelepciunea duhovnicească și autoritatea din afară, și de aceea viețuirea sub călăuzirea lui și în mănăstirea lui era un lucru de mult preț pentru cei ce căutau să-și petreacă întru înțelegere viața monahală. În pofida faptului că era bolnăvicios după trup, părintele Ignatie se ostenea să asculte în fiecare zi mărturisirea gândurilor. Ucenicii săi aveau chiar obiceiul de a și le însemna în fiecare zi și își descopereau gândurile fără fățărnicie și cu simplitate, fiindcă stareţul lor era în stare să primească această mărturisire în chip cu desăvârșire nepătimaș. Folosul mărturisirii gândurilor era vădit pentru toți. Pe lângă aceasta, stareţul nu-și supunea ucenicii unor încercări împovărătoare, ci urma măsura capacităților fizice și a dezvoltării mintale a fiecăruia, așa încât a fi sub cârmuirea lui duhovnicească era un lucru chiar odihnitor, atât fizic, cât și duhovnicește.

Iată părerea stareţului însuși despre mărturisirea gândurilor, părere întemeiată pe urmarea întocmai a învățăturii Sfinților Părinți: „Toți Părinții conglăsuiesc în privința faptului că monahul nou-începător trebuie să lepede gândurile și visările păcătoase chiar de la început, neintrând în gâlceavă și nici stând de vorbă cu ele. Pentru izgonirea gândurilor și a visărilor păcătoase, Părinții ne înfățișează două arme: 1) mărturisirea neîntârziată la stareț a gândurilor și visărilor și 2) neîntârziata întoarcere către Dumnezeu cu rugăciune fierbinte pentru izgonirea vrăjmașilor nevăzuți. Preacuviosul Casian grăiește: *«Ia aminte întotdeauna la capul șarpelui, adică la începutul gândurilor, și spune-le îndată stareţului; atunci vei învăța să calci începăturile cele vătămătoare ale șarpelui, când nu te vei rușina a le descoperi până la una stareţului»*. Acest chip al luptei cu gândurile și visările demonice îl urmau toți monahii nou-începători în vremurile de înflorire ale monahismului, precum se poate vedea din viața Preacuviosului Dorotei; iar noii începători, venind la o vreme anumită la stareţul lor, își mărturiseau gândurile o dată pe zi, seara, precum se poate vedea din *Scara* și din alte alte cărți ale Părinților. Mărturisirea gândurilor și călăuzirea după sfatul unui stareț purtător de Duh erau socotite de monahii din vechime drept un lucru neapărat trebuincios, fără de care mântuirea este cu neputință"... „Povețele unui stareț purtător de Duh îl duc necontenit pe monahul nou-începător pe calea poruncilor evanghelice și nimic nu îl desparte atât de mult pe acesta de păcat și de începătorul păcatului – diavolul – ca

mărturisirea de zi cu zi și amănunțită a păcatului în înseși începăturile acestuia. O astfel de mărturisire așterne între om și demon o vrajbă neîmpăcată și pentru om mântuitoare. Această mărturisire, nimicind fățărnicia sau șovăirea între dragostea către Dumnezeu și dragostea către păcat, dă voinței bune o putere neobișnuită, iar apoi dă sporirii monahului o repeziciune neobișnuită, lucru de care oricine se poate încredința tot din viața Preacuviosului Dositei. Acei monahi care din lipsă de stareț nu au putut să lucreze împotriva păcatului prin mărturisire statornică și deasă a gândurilor păcătoase au lucrat împotriva lui prin rugăciune statornică și deasă"[1].

Capitolul 11

Iarna anului 1846 arhimandritul Ignatie a petrecut-o în chilie, fără a ieși nicăieri, din pricina unei boli grele, iar odată cu venirea primăverii anului 1847 a înaintat o cerere de a fi eliberat de răspunderea de întâistătător și de a i se îngădui să se retragă la mănăstirea Nikolo-Babaevski din eparhia Kostromei. În loc de a i se îngădui retragerea, i s-a aprobat doar un concediu de 11 luni pentru refacerea sănătății la mănăstirea sus-numită. După plecarea arhimandritului în acest concediu, Țarul, întâlnindu-l odată pe Cihaciov, l-a întrebat de sănătatea tovarășului său și i-a poruncit să-i scrie că el, Țarul, îi așteaptă cu nerăbdare întoarcerea.

Arhimandritul Ignatie a petrecut vara anului 1847 la mănăstirea Nikolo-Babaevski, unde s-a îngrijit serios de sănătatea sa. I s-au dat patru odăi mici într-un mezanin separat, chiar deasupra chiliei întâistătătorului. Această locuință, despărțită de alte chilii, era foarte prielnică pentru isihie. Într-una din laturi, ferestrele chiliei erau umplute de vederea măreață a împrejurimilor mănăstirii, udate de râul Volga, care alcătuiau o priveliște desfătătoare pentru anahoret în clipele de odihnă. Aici, arhimandritul Ignatie a scris numeroase scrisori duhovnicești ziditoare către felurite persoane, printre care un rând de scrisori către un oarecare monah Leonid, intitulate astfel: „Către un monah care se îndeletnicește cu lucrarea minții". Aici a fost scris articolul: „Mănăstirea Borodinski", care nu a intrat în culegerea sa de opere care a fost publicată; pricină a scrierii acestui articol a fost vizita arhimandritului mănăstirii Borodinski, ce se afla în drum spre mănăstirea de maici Babaevski, poftit de întâistătătoarea de atunci, igumenia Maria Tucikova. După 11 luni, în anul 1848, arhimandritul Ignatie s-a întors în sihăstria Sergheev. Liniștirea prelungită în însingurarea de la Babaiki îl plecase încă și mai mult spre desăvârșita anahoreză, spre care năzuia neîncetat.

---

[1] *Prinos monahismului contemporan*, vol. 5 din „Scrierile episcopului Ignatie".

Suferind o mare pierdere prin sfârşitul iubitului său Ţar, Împăratul Nicolae Pavlovici, şi nepărăsindu-şi dorinţa de a se retrage, arhimandritul Ignatie a întreprins, în anul 1856, o călătorie în schitul sihăstriei Optina, cu singurul ţel de a-şi rândui acolo dorita retragere în isihie. Deja se învoise întru totul cu întâistătătorul de la Optina în vederea pregătirii unei chilii pentru el şi preschimbarea acesteia după dorinţa sa şi dăduse arvună 300 de ruble. După aceea s-a întors la Sankt-Petersburg, unde s-a văzut nevoit, din pricina unor împrejurări care nu depindeau de el, să-şi amâne pe nu se ştia câtă vreme împlinirea dorinţei sale de a se retrage şi de a-şi încredinţa soarta care îl aştepta voii lui Dumnezeu.

În anul 1856 a răposat mitropolitul Nicanor al Sankt-Petersburgului; noul mitropolit Grigorie îl cunoştea bine pe arhimandritul Ignatie şi chiar întreţinea legături duhovniceşti cu el. Ca atare, urmărind folosul Bisericii lui Dumnezeu, i-a propus catedra episcopală din Stavropolul Caucazului. După primirea Preaînaltei încuviinţări, a avut loc, în data de 23 octombrie 1857, numirea de către Sfântul Sinod a arhimandritului Ignatie ca episcop de Caucaz şi de Marea Neagră, iar în data de 27, hirotonia, care s-a desfăşurat în catedrala Kazanski, fiind de faţă foarte mult popor. În ziua următoare, episcopul nou hirotonit a săvârşit Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Cruci din lavră, iar apoi a petrecut trei zile din luna următoare în sihăstria Sergheev. În ziua de 2 noiembrie a vizitat sihăstria Marea Cneaghină Maria Nikolaevna, „ca să îşi ia rămas-bun de la episcopul Ignatie", precum a binevoit ea însăşi a spune. Duminică, 3 noiembrie, episcopul Ignatie a slujit în sihăstrie Dumnezeiasca Liturghie, a luat parte la masa obştii, iar apoi, după ce şi-a luat rămas-bun de la toţi, a părăsit pentru totdeauna sihăstria Sergheev. A mers în lavra Sfântului Aleksandr Nevski.

În ziua de 4 noiembrie, la cererea Ţarinei văduve Alexandra Feodorovna, episcopul Ignatie a mers la Ţarskoe Selo pentru a se înfăţişa Înălţimii Sale. Ţarina mamă a binevoit a-l primi în cabinetul său şi i-a dăruit o panaghie împodobită cu diamante şi rubine, spunând: „Cu încuviinţarea Ţarului, vă dau această panaghie în amintirea mea şi a răposatului Ţar". În ziua de 9 noiembrie, episcopul a trecut pe la Marele Cneaz Constantin Nikolaevici şi pe la Marea Cneaghină Alexandra Iosifovna, stând îndelung de vorbă cu Marea Cneaghină; iar în data de 10 a avut fericirea, la Ţarskoe Selo, de a fi primit mai întâi la Ţar, apoi la Ţarină. Ţarina a avut plăcerea de a purta cu el o discuţie foarte serioasă despre monahism în general şi despre sihăstria Sergheev în particular. În data de 17, Preasfinţitul a luat parte la hirotonia arhimandritului Alexandru al Soloveţului întru episcop de Arhanghelsk şi Holmogorsk. Cu prilejul aceleiaşi Sfinte Liturghii, locţiitorul sihăstriei Sergheev, ieromonahul Ignatie, a fost ridicat la rangul de arhimandrit, şi la recomandarea episcopului Ignatie şi la dorinţa întregii obşti a fost numit întâistătător al sihăstriei.

După ce a trăit în sihăstria Sergheev douăzeci și patru de ani fără două luni, episcopul Ignatie a lăsat-o într-o stare foarte înfloritoare. Sub cârmuirea sa, mănăstirea a fost împodobită cu trei noi și mărețe biserici.

Dintre ucenicii arhimandritului Ignatie, sihăstria Sergheev a dat șaisprezece întâistătători de mănăstire: zece arhimandriți, cinci protosingheli și un singhel.

Capitolul 12

După o atât de îndelungată vreme petrecută ca întâistătător al sihăstriei Sergheev, episcopul Ignatie nu numai că nu-și agonisise nici un capital, ci chiar ajunsese la o asemenea nedobândire că atunci când a plecat din mănăstire nu avea nici măcar bani de drum pentru a ajunge în eparhia sa. Întotdeauna fusese foarte darnic la milostenie; nu lăsa cu mâna goală pe nimeni când avea ce să dea; când nu avea bani dădea lucruri, așa încât ucenicii de chilie se străduiau, pe cât era cu putință, să le dea bani celor care cereau, ca aceștia să nu ajungă la arhimandrit. Ca atare, atunci când a plecat din Sankt-Petersburg, episcopul a fost nevoit să ceară ajutor bănesc de la o persoană care-i era apropiată duhovnicește și care l-a înzestrat cu o mie de ruble. În data de 25 noiembrie a părăsit Petersburgul, și pe 26 a ajuns la Moscova, de unde a plecat în lavra Sfântului Serghie. Plecând din Moscova după o săptămână, s-a îndreptat spre Harkov și Rostov-pe-Don, oprindu-se în reședințele de gubernie la arhiereii eparhiali; la invitația acestora a liturghisit în Kursk și Harkov, a trecut pe la mănăstirea Sviatogorski, și în data de 24 decembrie, dimineața, a plecat din Bahmut pe drumul de vară care era încă uscat. În noaptea din ajunul Nașterii Domnului a fost prins în stepă de o cumplită furtună de zăpadă, care i-a pus viața în mare primejdie. Numai la ceasurile șapte dimineața, în ziua de 25 decembrie, a reușit să ajungă la adăpost în sania cu care ieșiseră să-l caute clericii satului celui mai apropiat, vestiți de vizitii, care părăsiseră echipajul și goniseră în partea de unde se auzeau clopote, călare pe caii înaintași, ca să ceară ajutor.

În data de 4 ianuarie a anului 1858, la ceasurile patru după-amiaza, episcopul Ignatie a ajuns în Stavropolul Caucazului. Casă arhierească nu era; episcopul nou-sosit a tras în apartamentul ce-i fusese pregătit în casa negustorului Stasenkov. Exista o căsuță de lemn, asemenea unei izbe, pe care o dăruise cu 14 ani în urmă negustorul stavropolean Volobuiev, în vederea șederii vremelnice a Preasfințitului Ieremia, primul episcop de Stavropol. Pe lângă această căsuță mai era construită o aripă tot așa de simplă, din două camere numite „sală" și „cameră de oaspeți". Aceasta din urmă slujea și drept odaie de rugăciune pentru arhiereu, întrucât ea dădea în bisericuța din piatră a Sfintei Cruci ce se afla construită, de asemenea, pe lângă căsuță. La venirea episco-

pului Ignatie, când și această căsuță neprimitoare ajunsese o surpătură, cetățenii s-au rușinat să-l găzduiască în ea pe arhiereu; mânați de bunăvoință, i-au închiriat un apartament potrivit pe cheltuiala lor. În ziua sosirii, Preasfințitul a primit în apartamentul său clerul catedralei episcopale, cetățenii veniți cu pâine și sare și pe cârmuitorul guberniei, generalul-locotenent A.A. Voloțkoi; seara a ascultat acasă miezonoptica, iar în ziua următoare (duminică, 5 ianuarie) a slujit Sfânta Liturghie. În ziua Botezului Domnului, după săvârșirea Sfintei Liturghii, a sfințit apa dintr-un bazin așezat în mijlocul orașului, înaintea unei mari mulțimi de militari, stropind cu agheasmă mare steagurile. Mulțimea de cetățeni adunată l-a primit cu dragoste pe arhiereu.

Eparhia Stavropolului, lipsită cu totul de organizare, cerea mari osteneli din partea Preasfințitului Ignatie. Ea fusese înființată în jurul anului 1840. Primul său episcop fusese Preasfințitul Ieremia, care din râvnă pentru Ortodoxie se purtase prea aspru față de rascolnici, care se aflau în număr foarte însemnat în armata de linie căzăcească a Caucazului. Ca urmare a acestui fapt, conducerea armatei de linie a Caucazului a intervenit pentru mutarea populației căzăcești de sub jurisdicția arhiereului eparhial sub jurisdicția ober-preotului armatei din Caucaz. În acest fel, din cele cinci sute de mii de suflete ale eparhiei nou-înființate, jumătate a ieșit de sub jurisdicția episcopului, care nicidecum nu bănuia că s-ar fi putut întâmpla un asemenea lucru. Întrucât această eparhie era trecută în rândul celor de clasa a treia, episcopul ei trebuia să se întrețină dintr-o sumă de 285 ruble de argint pe an. Avându-se în vedere faptul că suma aceasta era cu totul neîndestulătoare pentru o catedră nou-înființată, care avea nevoie în toate privințele de organizare, Preasfântul Sinod a hotărât să i se elibereze în mod temporar episcopului, din bugetul sinodal, 1.000 ruble pe an ca bani de buzunar și 1.500 ruble pe an pentru întreținerea casei arhierești – până la deplina organizare a catedrei.

Preasfințitul Ignatie l-a întâlnit în Stavropol, precum am spus mai înainte, pe guvernatorul civil Voloțkoi, de neam din gubernia Vologdei, tovarăș din copilărie, cu care venise împreună la Sankt-Petersburg ca să intre în slujba statului; conducător al armatei era generalul-locotenent Filipson, om foarte evlavios, iar locțiitor era cneazul A.I. Bariatinski. În curând, Bariatinski a plecat în concediu, iar locul lui l-a luat vice-gucernatorul Stavropolului, P.A. Briancianinov, fratele bun al episcopului. La plecarea din Sankt-Petersburg, ober-procurorul Sinodului, contele A.P. Tolstoi, îl încredințase pe Preasfințit că și lui i se vor elibera în continuare sumele de care se bucuraseră înaintașii săi, însă în ciuda cererilor repetate, nici un ban nu a ajuns la episcopul Ignatie. Între timp, acesta nu ar fi avut din ce trăi, dacă nu ar dat mai întâi peste tovarășul din copilărie, iar apoi peste fratele de sânge, care i-au dat putința de a-și aco-

peri trebuințele materiale. La vremea venirii în eparhie a episcopului Ignatie, casa arhierească nu avea decât slujitori cu simbrie, iar orașul dăduse o bucată de pământ de vreo două sute de deseatine, departe de oraș, precum și o bucată de pădure învecinată cu orașul. Casa arhierească a fost nevoită să susțină un proces legat de această bucată de pădure, întrucât un particular își însușise prin silnicie o parte din ea, pe care își și ridicase o fabrică de cărămizi.

Primul lucru pe care l-a făcut episcopul a fost să mulțumească cetățenilor orașului pentru purtarea lor de grijă în privința locuinței; le-a arătat că totuși îi este anevoie să locuiască, înconjurat de monahi, în casa lumească a unui familist și le-a cerut ajutorul în vederea construirii unei locuințe cât de mici pe lângă biserica Sfintei Cruci, în locul acelei izbe dărăpănate. A fost adunată îndată o sumă mai mare de 4.000 ruble, și o dată cu venirea primăverii a început construirea unei case de lemn pe temelie de piatră, cu opt camere și o a noua de rugăciune. În această casă s-au stabilit: arhiereul, doi ieromonahi, câțiva ascultători și slujitori. Totodată, episcopul a intrat în legătură cu guvernatorul civil, încheindu-se o înțelegere potrivit căreia slujitorii plătiți de către cameră urmau să fie înlocuiți cu iobagi ai statului, banii economisiți cu leafa slujitorilor urmând a fi vărsați casei episcopale. Această înțelegere, înfățișată locțiitorului imperial al Caucazului, a fost aprobată; de asemenea, prin preaînaltă poruncă, solicitată de locțiitor, veniturile cuvenite prin lege casei arhierești au fost înlocuite cu o sumă anuală de bani corespunzătoare furnizată din impozite de către camera bunurilor de stat. La atât s-a și mărginit îmbunătățirea stării materiale a episcopului în vremea petrecută de Preasfințitul Ignatie la cârma eparhiei Stavropolului. Văzând că propunerile înaintate de el Sfântului Sinod cu privire la îmbunătățirea mijloacelor de existență nu sunt, din felurite pricini, luate în seamă, episcopul Ignatie a intervenit direct la locțiitorul imperial al Caucazului, cneazul Bariatinski, înfățișându-i tabloul complet al stării episcopului de Caucaz: sărac prin mijloacele bănești pe care le primea personal (285 ruble de argint salariu anual) și pus într-o poziție administrativă în care avea neapărată nevoie de o poziție socială corespunzătoare și de o anumită independență materială; totodată, locțiitorului îi era înfățișată schema de salarizare a eparhiei Tauridei, după al cărei model episcopul ruga să fie alcătuit și bugetul eparhiei Caucazului. „Nu pentru mine mă îngrijesc, îi scria Preasfințitul cneazului, căci nu încape îndoială că eu nu voi mai fi atunci când va fi aprobată propunerea mea, ci mă îngrijesc pentru lucrul în sine; mai bine să fie desființată catedra decât să fie lăsată în această sărăcie care îi silește pe funcționari și pe celelalte persoane din jurul episcopului să caute mijloace incorecte de existență". Această intervenție, sprijită de feldmareșal, a fost încunu-

nată de izbândă, însă atunci când Preasfinţitul Ignatie părăsise deja catedra Caucazului, acum una dintre cele mai înzestrate din punct de vedere material.

Cea dintâi grijă a episcopului Ignatie cu privire la cârmuirea turmei a fost îndreptarea dumnezeieştilor slujbe după cuviincioasa rânduială bisericească şi refacerea legăturilor cuvenite dintre cler şi popor atât la oraşe, cât şi la sate. El însuşi era prietenos, simplu şi fără ocolişuri în relaţiile cu clerul său, se îngrijea fără răgaz ca starea lui, educaţia şi legăturile dintre clerici să fie cele potrivite pentru cinul sfinţiţilor slujitori; cerceta cu luare-aminte lucrurile întreprinse de protopopi, starea duhovnicească a celor pedepsiţi şi mustraţi, străduindu-se, pe cât era cu putinţă, ca darea pedepselor să se facă ţinându-se cont de circumstanţele familiale şi de toate nevoile casnice ale celui învinuit. Spre sfârşitul lui august, Preasfinţitul a cercetat partea de miazăzi a răsăritului eparhiei, a trecut prin oraşele Mozdok şi Kizliar şi s-a întors în Stavropol, unde a iernat în reşedinţa nou-construită.

Preasfinţitul Ignatie şi-a îndreptat luarea-aminte şi asupra educaţiei tinerilor din instituţiile de învăţământ aflate sub oblăduirea lui. Astfel, a socotit că este absolut necesară restrângerea pedepselor care erau folosite în mod obişnuit în acele instituţii, îndemnând conducerea seminarială ca educatorii să dea mai multă atenţie laturii morale a pedepselor, să dezvolte în copii şi adolescenţi conştiinţa, ca fiind un zălog mai temeinic al bunei purtări, şi să aibă mare grijă ca pedepsele pe care dau să fie drepte, pe măsura vinovăţiei, precum şi ca înseşi pedepsele să fie raţionale şi omenoase, date nu sub imboldul mâniei ori aprinderii.

Capitolul 13

A venit şi vara anului 1859. Preasfinţitul Ignatie s-a bucurat mult de îmbunătăţirea adusă stării ţăranilor prin desfiinţarea iobăgiei. L-a întristat adânc însă înţelegerea strâmbă a voii Ţarului-eliberator, răstălmăcirea înţelesului libertăţii care fusese dăruită, prin bunăvoinţa monarhului, supuşilor lui. Din această pricină, Preasfinţitul a făcut două propuneri, care au fost răspândite în chip de circulare în eparhie: atât în una, cât şi în cealaltă era expus punctul de vedere evanghelic asupra problemei, iar preoţimea era îndemnată să se călăuzească după acest punct de vedere în relaţiile cu parohienii, dacă aceştia ar fi cerut sfat sau lămurire cu privire la problema ţărănească.

În vara aceluiaşi an, Preasfinţitul a cercetat partea apuseană a eparhiei sale; a cercetat parohiile şi mănăstirile din preajma Mării Negre şi a rămas în Taman în jur de două luni. Odată cu venirea toamnei, a început să caute şi să amenajeze un nou local pentru seminar, care se afla pe atunci într-un local închiriat, lipsit de spaţiul trebuincios şi incomod – şi pentru care termenul contractului de închiriere se apropia de sfârşit. Cu ajutorul conducerii ci-

vile locale, a închiriat pe termen lung, în condiții foarte avantajoase, un local particular aflat în partea muntoasă, cea mai sănătoasă, a orașului, alături de biserica Sfântului Apostol Andrei cel Întâi-Chemat de pe lângă reședința arhierească. Numeroase procese care se prelungeau, numeroase neînțelegeri vechi dintre păstoriți și cler, precum și un mai mare număr de procese apărute în urma ciocnirilor dintre autoritățile locale și cler au fost fie închise prin înțelegeri pașnice, fie duse la bun sfârșit prin hotărâre judecătorească; dintre ele foarte puține au rămas nesoluționate, așa încât se putea spune că eparhia fusese adusă la o bunăstare deplină.

Necazurile însă n-au încetat să-l urmărească pe vlădica Ignatie nici acum, iar moartea mitropolitului Grigorie l-a lipsit de cel mai apropiat om care nutrea față de el grijă prietenească. Pe deasupra, l-a lovit o boală foarte grea: vărsatul, însoțit de o febră foarte puternică. Însănătoșirea lui a luat mult timp, puterile au început să-i slăbească simțitor, așa încât s-a hotărât să ceară a fi scos la pensie în mănăstirea Babaievsk, cu care făcuse deja cunoștință; spre sfârșitul lunii iulie a anului 1861 a înaintat Sfântului Sinod un raport privitor la aceasta și i-a scris, de asemenea, Țarului.

Iată cuprinsul acestei scrisori:

„Preaauguste monarh,
preamilostive suveran!

Simțind că puterile mele slăbesc în urma a 40 de ani de boală și nutrind în suflet dorința statornică de a-mi petrece zilele în însingurare, am înaintat Sfântului Sinod un raport în care, înștiințând despre starea sănătății mele, cer să fiu eliberat de la conducerea eparhiei și să fiu lăsat a conduce mănăstirea Nikolo-Babaievski de pe Volga, din eparhia Kostromei, așa cum s-a făcut în cazul multor arhierei eliberați de răspunderile eparhiale. Milostiva luare-aminte de care m-au învrednicit Preaaugușții Voștri Părinți numindu-mă pupil al lor îmi îngăduie să mă adresez Înălțimii Voastre Imperiale cu o rugăminte preasupusă și preafierbinte. Nu în virtutea vreunui merrit sau unei vrednicii – pe care nu le am –, ci în amintirea răposaților Voștri Părinți arătați-mi milă, porunciți să fie împlinită cererea mea, dăruiți-mi adăpostul cerut, în care să îmi pot săvârși în pace zilele, înălțând nevrednice și sărmane rugăciuni pentru bunăstarea Voastră și a întregii Preaauguste Case, pentru odihna și veșnica fericire a pururea-pomeniților Voștri Părinți.

Cu simțăminte de preaadâncă cinstire și desăvârșită credință, am fericirea să fiu ș.a.m.d. 24 iulie 1861".

În ziua de 5 august a avut loc eliberarea de la conducerea eparhiei cu stabilirea unei pensii de 1.000 ruble pe an; mai apoi, prin preaînaltă poruncă, aceast pensie a fost mărită cu 500 de ruble.

În ziua de 19 septembrie 1861, Țarul a vizitat Caucazul, dar în Stavropol nu a mers, ci, pe când inspecta ținuturile nou cucerite în Kuban, i-a cerut contelui Evdokimov (al cărui cartier general se afla în Stavropol) informații despre sănătatea Preasfințitului și i-a trimis acestuia prin conte ordinul Sfânta Ana clasa 1. Ordinul însă nu l-a mai găsit pe vlădica în Stavropol, așa că i-a fost trimis prin poștă la noua reședință.

Când a plecat din Stavropol, la fel ca atunci când plecase din Petersburg, Preasfințitul nu avea nici un fel de mijloace bănești; a trebuit să ceară iarăși ajutorul altora ca să-și plătească unele datorii și să acopere cheltuielile de călătorie. În drum spre Moscova, s-a oprit la vechiul său cunoscut, Preasfințitul Leonid, episcopul de Dmitrovsk, vicar al eparhiei Moscovei, unde a rămas două săptămâni din pricina sănătății. Atunci a suferit primul atac de apoplexie, care i-a afectat piciorul drept și chiar dacă măsurile medicale luate i-au adus o oarecare ușurare, piciorul acela i-a rămas slăbit pentru tot restul vieții.

În vremea viețuirii sale în Caucaz, Preasfințitul Ignatie nu și-a părăsit ostenelile literar-duhovnicești. În afară de învățăturile date prin viu grai, a scris acolo întreg volumul al cincilea din operele sale. În acest volum, el dă monahismului vremurilor noastre sfaturi de viață călugărească privitoare la regulile de purtare exterioară și la lucrarea sufletească lăuntrică, adaptate la feluritele slujiri pe care le au de purtat monahii vremurilor de acum. A alcătuit cuvintele: *Despre feluritele stări ale firii omenești față de bine și rău, Despre vederea duhurilor, Despre mântuire și desăvârșirea creștină.*

Cuvântul despre vederea duhurilor a fost alcătuit de către Preasfințitul pe temeiul propriilor sale experiențe. Aceste experiențe le-a avut de-a lungul unei mari părți din viața sa duhovnicească și le-a înfățișat în cărțile sale privindu-le atât din punct de vedere duhovnicesc, cât și din punct de vedere fizic.

Capitolul 14

În mănăstirea Nikolo-Babaievsk, preasfințitul a sosit pe data de 13 octombrie 1861. Împreună cu el au venit: protosinghelul Iustin, care în timpul păstoririi preasfințitului fusese mai-marele casei eparhiale și era ucenic apropiat al acestuia, ieromonahul veșmântar Calist, fost ascultător în Sihăstria Sfântului Serghie, ieromonahul Teofan, fost monah al Sihăstriei Nikiforovsk, care fusese duhovnic pe lângă biserica Sf. Andrei a reședinței arhierești din Stavropol, precum și câțiva ascultători. Aceștia din urmă se aflaseră în Caucaz sub călăuzirea duhovnicească a părintelui Teofan, care, la fel ca protosinghelul Iustin și

ieromonahul Calist, se folosea de sfaturile și povețele duhovnicești ale vlădicăi Ignatie. În acest fel, toți cei veniți din Caucaz în mănăstirea Babaievsk alcătuiau o singură familie duhovnicească, și pilda iubirii dintre ei avea să înrâurească în curând întreaga viață din afară și lăuntrică a mănăstirii.

Mănăstirea Nikolo-Babaievsk e așezată pe malul drept al râului Volga, la vărsarea în ea a râușorului Solonița, care desparte ținutul Kostromei, unde se află mănăstirea, de gubernia Iaroslavului. În această gubernie vecină, mănăstirea are unele fânețuri nu foarte întinse. Locuitorii Iaroslavului sunt din vechime legați sufletește de mănăstirea Nikolo-Babaievsk și cinstesc cu deosebită evlavie și credință icoana făcătoare de minuni a Sfântului Nicolae care se află acolo. Așezarea prielnică a mănăstirii, aflată la hotarul dintre două gubernii, a Iaroslavului și a Kostromei, și în apropiere de râu ar fi trebuit să înrâurească în bine situația ei materială; de fapt însă lucrurile nu stăteau astfel. Cei veniți din Caucaz au găsit această chinovie cu numai șaizeci de ruble bani de cheltuială și două mii de ruble datorie și, pe deasupra, fără nici un fel de provizii de pâine și de lemne, în timp când iarna bătea la ușă; cu plugăritul nu se îndeletniceau defel viețuitorii mănăstirii. La buna rânduială din mănăstire a ajutat foarte mult faptul că încă dinainte de venirea Preasfințitului Ignatie fostul întâistătător, protosinghelul Partenie, fusese mutat la propria sa dorință și cerere în Sihăstria Nadeievsk din aceeași eparhie, iar îndatoririle lui au fost preluate de către protosinghelul Iustin: eclesiarh al mănăstirii a fost numit ieromonahul Calist, iar ieromonahul Teofan a devenit al doilea duhovnic. Rânduiala slujbelor, pravila vieții de chilie, trapeza și condițiile de locuit ale obștii, totul a fost îmbunătățit. A fost introdusă agricultura corectă pe pământurile mănăstirești – vreo optzeci de deseatine – parte baltă, parte nisipuri aluvionare –, fapt pentru care terenurile au fost parcelate și au fost săpate canale pentru asanarea bălților, prin care apa din bălți a fost drenată în Volga. A fost începută reconstruirea chiliilor destinate episcopului, reparația capitală a corpului de clădire în care se aflau chiliile obștii și stăreția. Acest corp era cu două caturi în partea dinspre Volga și cu unul singur înspre interior; a fost necesară întărirea lui cu benzi de fier, întrucât din pricina umezelii locului și a repartizării inegale a greutății căpătase o înclinare însemnată. Arhondaricul, aflat chiar lângă împrejmuirea mănăstirii, a fost refăcut complet în interior și mobilat cuviincios.

În primul an ce a urmat venirii vlădicăi Ignatie în Babaiki l-a vizitat vechiul său prieten Cihaciov, și această revedere a fost ultima din viața lor. Amândoi au recunoscut că Cihaciov nu trebuie să-și părăsească locul de viață din Sihăstria Sfântului Serghie, mănăstire pentru care își jertfise toată averea și unde avea parte de cinstirea întregii obști și de înlesnirile trebuincioase unui bătrân bolnav cum devenise. Spre sfârșitul lunii iulie a anului 1862, a venit să viețu-

iască în mănăstirea Babaievsk fratele vlădicăi, P.A. Briancianinov, care își ceruse eliberarea din funcția de guvernator civil al Stavropolului și se stabilise în mănăstire ca rugător.

În luna mai a anului 1862, episcopul Ignatie i-a vizitat pe preasfințiții: Platon în Kostroma, Nil în Iaroslav și Irineu în mănăstirea Tolgsk din apropierea Iaroslavului; după această călătorie, nu a mai plecat deloc din mănăstire, dacă nu punem la socoteală plimbările făcute cu echipajul în împrejurimi atunci când era vreme frumoasă. La orele șapte dimineața își bea ceaiul, pe care îl socotea de trebuință ca să-și încălzească sângele și zicea: „Uite ce înseamnă bătrânețea: fără să fi băut ceai nici să mă rog lui Dumnezeu nu sunt în stare". Începând cu orele nouă se apuca de lucru sau mergea la liturghie sau inspecta lucrările ce aveau loc; primea vizitatori, în cea mai mare parte țărani bolnavi, care primeau de la vlădica medicamente (homeopatice). Se strângeau foarte mulți bolnavi; unul dintre ucenicii de chilie scria într-un catastif numele, vârsta și felul bolii, iar vlădica spunea cui ce doctorie să i se dea, de câte ori pe zi să i se dea și ce dietă (dacă era nevoie de așa ceva) să urmeze. Tratamentele date de vlădica erau foarte reușite, însă după trei ani au încetat, din pricina mulțimii de bolnavi care se adunau, stricând liniștea ierarhului. După orele doisprezece din zi, vlădica prânzea. Masa lui era simplă și mânca foarte cu măsură. La orele trei lua un ceai, la care poftea negreșit și pe cineva din obște, completând tratația cu o convorbire mântuitoare de suflet. După vecernie, primea până la orele opt pe toți monahii și ascultătorii care aveau nevoie duhovnicească de el, precum și vizitatori din afară. Începând cu orele opt, vlădica se închidea în chiliile sale; de obicei dormea fără să se dezbrace și pentru noapte încălța pâslari, din pricina reumatismului pe care îl avea de multă vreme la picioare. Aceasta era viața de chilie a Preasfințitului Ignatie la Babaiki.

Odată cu venirea Preasfințitului Ignatie în mănăstire, numărul de credincioși care luau parte la slujbe a sporit simțitor; biserica Sfântului Nicolae, în care nu încăpeau mai mult de 600 de oameni, devenise strâmtă. Întreaga obște, precum și locuitorii din vecinătate au început să-și arate dorința de a fi construită o nouă biserică în locul celei principale, cu hramul icoanei Iverskaia a Maicii Domnului, biserică cu șase altare, în patru dintre ele fiind deja oprită slujirea, din pricină că se formaseră crăpături mari în toate direcțiile boltelor de piatră. A apărut și un binefăcător: antreprenorul de construcții Fedotov din Iaroslav, care făgăduise că va săvârși gratis toate lucrările de construcție cu muncitorii săi și că va da o mie de ruble pentru primele cheltuieli. Preasfințitul a chemat din Sankt Petersburg un arhitect pe care-l cunoștea, profesorul I.I. Gornostaiev de la Academia de arte și i-a împărtășit planul măreț al noii biserici, pe care acesta l-a transpus neîntârziat în proiectul său. Pentru a reface

biserica aflată în pragul prăbușirii, trebuia obținută, prin mijlocirea ober procurorului Sfântului Sinod, preaînalta aprobare; aceeași aprobare trebuia obținută și pentru construirea noii biserici. Între timp, mănăstirea avea neapărată nevoie să se grăbească cu reparația bisericii, întrucât muncitorii lui Fedotov, în caz că lucrarea nu avea să fie aprobată, urmau să plece pentru alte lucrări la Sankt-Petersburg, caz în care și Fedotov s-ar fi văzut silit să renunțe la făgăduința dată, ceea ce ar fi fost o mare pierdere pentru mănăstire.

În sâmbăta primei săptămâni a Marelui Post, Țarul, după ce s-a împărtășit cu Sfintele Taine, a binevoit să-și aducă aminte că la ober-procuror se află actele înaintate de mănăstire și a cerut să-i fie înfățișate. Ober-procurorul, directorul cancelariei acestuia, șeful de departament, toți oamenii prin mâinile cărora trecuseră actele mănăstirii Babaievsk se împărtășiseră în acea zi. Țarul a remarcat dania lui Fedotov și a binevoit să aprobe renovarea bisericii vechi. Hotărârea a fost transmisă în aceeași zi, prin telegraf, la Iaroslav, iar de acolo la mănăstire; întreaga obște a mănăstirii se împărtășise, însă vlădica a fost înștiințat de-abia în ziua următoare, în Duminica Ortodoxiei, după liturghie, pe care o săvârșise el însuși. În acest chip s-a săvârșit un lucru vrednic de luare-aminte: primul pas în ridicarea noii biserici a fost făcut de oameni ce se învredniciseră a se împărtăși – toți, până la unul – cu Sfintele lui Hristos Taine, semn limpede al binecuvântării lui Dumnezeu asupra lucrării începute. În lunea celei de-a doua săptămâni a Postului Mare a început renovarea bisericii vechi; treaba mergea repede, cărămida era pregătită în fabrica înjghebată pe lângă mănăstire, era scoasă pe loc piatră nefățuită, care mergea la temelia zidirii, era planificat locul, întrucât noua biserică urma să se înalțe mai înspre mal, erau însemnate dimensiunile temeliilor; terenul stabil nu avea nevoie să fie întărit cu piloni; s-a planificat ca odată cu venirea primăverii să se treacă la înălțarea bisericii; era așteptată aprobarea proiectului, care întârzia să vină. Ministrul căilor de comunicație a socotit că liniile arhitecturale ale proiectului erau prea îndrăznețe ca să poată fi sigure; numai după explicațiile personale ale arhitectului Gornostaiev s-a învoit ministerul să dea aprobarea. Astfel, proiectul bisericii în cinstea icoanei făcătoare de minuni Iverskaia a Maicii Domnului a fost pregătit pentru a fi înaintat Țarului; din pricina a felurite împrejurări, înaintarea proiectului s-a prelungit până la sfârșitul lui mai – și doar în ziua de 21 a acelei luni – ziua de prăznuire a icoanei Vladimirskaia a Maicii Domnului – a binevoit Țarul să aprobe proiectul. „Asupra construcției bisericii Născătoarei de Dumnezeu, îi scria vlădica fratelui său, se vede limpede degetul ei. Oamenilor care se ostenesc li se dă ajutor; li se dă, totodată, să se lupte cu piedicile și să se necăjească tot pentru folosul lor sufletesc, ca să se curețe lucrarea de amestecul slavei deșarte și al altor abateri, ca să fie săvâr-

șită întru smerită cugetare, care este cugetare de Dumnezeu. Acesta este mersul obișnuit al lucrurilor la cei ocrotiți de Dumnezeu".

Pentru înălțarea noii biserici au dat bani locuitorii din Iaroslav și Kostroma, care iubeau mănăstirea. Preasfințitul Nil al Iaroslavului a încuviințat dorința cetățenilor de a se săvârși în fiecare an procesiune la catedrala episcopală din Iaroslav cu icoana făcătoare de minuni a Sfântului Nicolae din mănăstirea Babaievski. Preasfințitul Platon al Kostromei și-a arătat încuviințarea, și Preasfântul Sinod, prin hotărârea din 4 iulie 1866, a încuviințat cererea mijlocită de arhipăstorul Iaroslavului. De atunci, icoana cu pricina este dusă în fiecare an în Iaroslav, fiind întâmpinată și petrecută de zeci de mii de locuitori.

Capitolul 15

Viețuind în retragere la mănăstirea Babaievsk, liber de îndatoririle slujirii arhierești, Preasfințitul Ignatie își închina toate ceasurile libere revizuirii și completării operelor sale ascetice. Ostenelile tipăririi lor și le-a luat asupra sa fratele lui, Petru Alexandrovici. Dintre toate lucrările sale editate în acea vreme se remarcă cea numită *Cuvânt despre moarte*, care a fost tipărită pentru întâia dată de către editorul jurnalului „Convorbirea casnică", Askocenski. Mai apoi a fost alcătuită de către Preasfințitul Ignatie o „Completare" aparte la *Cuvânt despre moarte*; această completare a intrat în cel de-al doilea volum de *Experiențe ascetice*, iar apoi a fost reeditat în volum aparte, împreună cu lucrarea *Cuvânt despre moarte*, suferind iarăși completări însemnate din partea autorului. Aceasta s-a întâmplat după sfârșitul lui, în anii 1869 și 1880.

Librarul-editor I.I. Glazunov, vechi cunoscut al vlădicăi Ignatie, s-a înțeles cu el să-i tipărească toate lucrările, luând asupra sa cheltuielile editării, și astfel l-a făcut să se apuce cu stăruință de revederea, îndreptarea, completarea și aducerea la o formă unitară a tuturor articolelor scrise în felurite perioade pe când era încă arhimandrit, iar mai apoi și episcop. Așa au luat naștere primele două volume cu numele de *Experiențe ascetice*, editate în 1864; următoarele două: *Propovăduire ascetică* și *Prinos monahismului contemporan*, care constă în sfaturi de purtare exterioară și de lucrare duhovnicească, au fost tipărite în 1867, chiar înainte de sfârșitul vlădicăi. Al cincilea volum, intitulat *Pateric*, care cuprinde cuvinte ale Sfinților Părinți și istorisiri din viețile lor, a fost editat tot de Glazunov, însă deja după sfârșitul alcătuitorului. În precuvântarea volumului 1, autorul lămurește pricinile care l-au îndemnat să-și editeze scrierile, și anume că se socoate dator să înștiințeze societatea creștină de ceea ce a aflat cercetând pământul făgăduinței, în care curg bunătăți duhovnicești și care este viața monahală dusă potrivit învățăturii și predaniei Bisericii de Răsărit și contemplată în reprezentanții vii săi. În această precuvântare se spune că feluritele articole din

Experiențe ascetice au fost alcătuite din pricina feluritelor probleme pe care și le ridicau monahii și mirenii evlavioși aflați în comuniune duhovnicească cu autorul. În ansamblul lor, ele descriu rânduiala și urcușul treptat al nevoinței creștine, îl feresc pe nevoitor de abateri și rătăciri, de năzuința la vreme nepotrivită către stări înalte duhovnicești, ne învață să punem temelie trainică pe lucrarea poruncilor evanghelice, pe pocăință și plânsul de pocăință.

Aici este foarte potrivit să citām cuvintele pe care însuși Preasfințitul Ignatie le-a rostit nu o dată stând de vorbă pe față cu fratele său Petru, că despre nici o lucrare duhovnicească nu a vorbit – și cu atât mai mult nu a scris – fără să fi verificat prin propria experiență acea învățătură ori lucrare pe care a transmis-o ascultătorului ori cititorului, arătând totodată locurile din Sfânta Scriptură și din Sfinții Părinți care vorbesc despre același lucru – ceea ce se vede limpede chiar din scrierile lui.

Capitolul 16

Preasfințitul Ignatie a început să se pregătească de moarte cu mult înainte ca ea să vină, și în convorbirile pe care le purta dădea deseori dispoziții pentru cazul când avea să moară. Cu cinci ani înainte ca aceasta să se întâmple (în 1862) și-a făcut testamentul duhovnicesc, autentificat în data de 20 iulie a anului 1863 de către Camera de judecătorie civilă din Kostroma, prin care transmitea proprietatea și dreptul de a dispune de scrierile sale fratelui său Petru Alexandrovici Briancianinov. În luna august a anului 1864 îi spunea fratelui său: „Măicuța noastră a fost și ea bolnavă înainte de moarte, ca și mine; tot pe picioare era, și pofta de mâncare o avea bună; dar a venit vremea, și în trei zile boala a sfârșit totul. Vă rog: când voi muri să nu trimiteți după doctor, lăsați-mă să mor ca un creștin, nu faceți zarvă. Despre sfârșitul meu să nu înștiințați rudele și la înmormântare să nu le așteptați; după ce voi fi dat pământului, atunci să le spuneți... Îți spun dinainte ca să știi, și ca în ceasul bolii dinaintea morții să nu uit de aceste lucruri și să nu am grijă pentru ele. Cum și unde să mă îngropați nu spun și nu cer nimic în această privință, fiindcă nu vreau să fac încurcături celor apropiați dincolo de hotarele vieții mele cu lucruri care mai niciodată nu se împlinesc așa cum vrem noi".

A venit anul 1866 – au fost tipărite volumele 3 și 4 ale operelor Preasfințitului Ignatie: *Propovăduirea ascetică* și *Prinos monahismului contemporan* sau *Sfaturi*; între timp, puterile sale trupești scădeau văzând cu ochii, așa încât fiii duhovnicești care veneau din Sankt-Petersburg pentru a-l vizita erau izbiți de felul în care se schimba la înfățișare părintele lor duhovnicesc, istovit de boală și de bătrânețea prematură. În ciuda acestei decăderi a puterilor fizice, vigoarea sufletească nu-l părăsea. „Nu vă temeți, îi scria unuia dintre fiii săi du-

hovniceşti, care se ocupa cu corectura scrierilor sale editate, nu voi muri până când nu voi termina slujirea pe care o am faţă de omenire şi până când nu-i voi încredinţa acesteia cuvintele adevărului, în ciuda faptului că puterile trupeşti mi-au slăbit, aşa cum vi se pare".

În ziua de 14 august a anului 1866, mănăstirea Nikolo-Babaievsk a fost vizitată de Înălţimea Sa Imperială, moştenitorul Alexandru Alexandrovici şi de Marele Cneaz Vladimir Alexandrovici. Vlădica, aducând moştenitorului spre sărutare sfânta icoană a binecredinciosului cneaz Alexandru Nevski, l-a întâmpinat cu următoarea cuvântare: „Atotputernicul Dumnezeu, care în vremuri grele pentru Rusia l-a adumbrit cu binecuvântarea cerească şi ajutorul ceresc pe binecredinciosul mare cneaz Alexandru Nevski, să o adumbrească cu această binecuvântare şi cu acest ajutor şi pe Măria Voastră Împărătească în marea lucrare de slujire a lui Dumnezeu şi a oamenilor care vă stau înainte!" După aceea, înmânându-i Marelui Cneaz icoana Sfântului Cneaz Vladimir, cel întocmai cu Apostolii, a grăit: „Înălţimea Voastră! În vechime doi mari cneji – cel întocmai cu Apostolii şi Monomahul – au purtat numele de Vladimir. Viaţa lor a stat sub semnul evlaviei, înţelepciunii, bărbăţiei. Fie ca şi acum Marele Cneaz, care poartă acest nume iubit de către Rusia, să bucure Rusia cu aceste însuşiri alese, atât de binefăcătoare pentru popoare atunci când ele luminează popoarele din locul cel sfânt al Casei Împărăteşti". Convorbirea pe care vlădica a purtat-o în chilie cu înalţii oaspeţi a privit mănăstirile. „Mănăstirile sunt spitale", a spus Preasfinţitul, „sunt adăpost pentru oamenii care, cunoscându-şi neputinţa de a-şi păzi sufletul vieţuind în lume, vin în acest liman şi aduc în el concepţiile, năravurile, viciile, patimile care s-au dezvoltat prin educaţia pe care au primit-o în lume. De aceea starea duhovnicească a mănăstirilor depinde cu totul de starea duhovnicească a poporului. Poporul se perverteşte, se pervertesc şi mănăstirile. În ele s-au strecurat multe lucruri de condamnat, multe lucruri rele; dar, cu toate acestea, ele îşi păstrează caracterul de limanuri pentru cei care vor să se păzească de pierzania desăvârşită; ele sunt spitale pentru sufletele bolnave fără nădejde, sunt adăpost al credinţei faţă de Biserica Ortodoxă şi faţă de tron. Binevoiţi, Măria Voastră, a lua aminte la faptul că nu este nici o altă tagmă afară de cea monahală în care să nu se uneltească trădarea faţă de tron. Monahismul şi mănăstirile sunt prigonite de către partidele rău-intenţionate tocmai fiindcă sunt devotate credinţei şi tronului şi susţin aceste simţăminte în cei ce se apropie de ele şi se supun orientării lor duhovniceşti. Eu sunt deja cu un picior în mormânt şi nu caut nimic pentru mine – şi nici n-am ce să caut, ci arăt Măriei Voastre adevărul adevărat, de dragul adevărului; rog pe Măria Voastră: sprijiniţi mănăstirile din pricina binelui pe care îl aduce existenţa lor." Înălţimile lor i-au arătat vlădicăi

multă bunăvoință și l-au mângâiat prin luarea-aminte vădită față de cuvintele lui. Vizita lor i-a lăsat preasfințitului o impresie cât se poate de plăcută și înaintea celor dimprejur a numit-o „vedere a luminătorilor care răsar".

Capitolul 17

Preasfințitul Ignatie a petrecut iarna anilor 1866-1867 îngrijindu-se de pregătirea pentru tipar a cuvintelor și istorisirilor alese din viețile sfinților monahi, care alcătuiau volumul 6 al scrierilor sale, editat abia după sfârșitul lui sub numele de *Pateric*. Totodată, a continuat și alte articole scrise de el mai înainte, parte începute și parte completate. În această iarnă a scris articolele „Despre răbdarea necazurilor", „Cum trebuie să fie omul față de patimile sale" și a făcut completări însemnate la „Convorbirea starețului cu ucenicul său despre rugăciunea lui Iisus".

Au trecut zile după zile și se părea că nimic nu s-a schimbat. Cei din jur se obișnuiseră să-l vadă pe preasfințitul mereu bolnav, slab de puteri, însă mereu îmbrăcat, mereu prins de lucru la masa de scris și nimic nu părea să arate că sfârșitul lui era aproape; cu toate că uneori se plângea de inimă, de picioare și de alte boli, toate acestea treceau, ca niște lucruri trecătoare și destul de obișnuite, care nu aduceau nici o schimbare în rânduiala zilnică a treburilor. În ciuda feluritelor neputințe ale sale pe care le aducea la cunoștința celor din jur, nimeni nu auzea de la el vreun geamăt de suferință. Nu o dată spunea că silindu-se să nu geamă în suferințe s-a deprins să rabde toate greutățile care veneau asupra lui și nedezbrăcându-se nici ziua, nici noaptea, până în ceasul morții – după obiceiul nevoitorilor atoniți – prin această rânduială exterioară a vieții sale ascundea, parcă, de cei din jur, cât de primejdioasă era starea sănătății sale.

În ziua de 16 aprilie a anului 1867, de Înviere, preasfințitul a obosit atât de tare săvârșind liturghia că abia au reușit să îl ducă la chilie. I-a trebuit o jumătate de ceas de odihnă ca să poată mânca. În aceeași zi le-a spus celor din jur ca după vecernie nimeni să nu-l deranjeze, întrucât după acea oră nu avea să mai primească pe nimeni, și ca pricină a acestei hotărâri a arătat faptul că „trebuie să se pregătească de moarte".

În ziua următoare, în ziua de 17, fiind ziua de naștere a Țarului, preasfințitul a petrecut vremea liturghiei în altar, dar a ieșit să slujească Tedeum-ul de mulțumire și a citit ultima rugăciune de mulțumire cu glas atât de puternic, pătruns de har, încât a atras luarea-aminte a tuturor. Nimeni nu bănuia că aceasta avea să fie ultima ieșire a ierarhului din chilia sa, cu toate că viața lui obișnuită de osteneli, de nevoințe, de suferințe continua să curgă după rânduiala obișnuită.

În ziua de 21 aprilie au fost primite din Petersburg volumele 3 și 4 din operele preasfințitului, abia ieșite de sub tipar. Preasfințitul și-a făcut cruce și, dând slavă lui Dumnezeu, nu a desfăcut cărțile, nu s-a uitat pe ele, ci a poruncit să fie lăsate până ce avea să vină din Petersburg fratele lui, Petru Alexandrovici. Această nepăsare era cu totul neobișnuită pentru un om grijuliu și activ din fire ca vlădica, precum și luării-aminte pe care o avea de obicei față de editarea scrierilor lui, pe care o privea ca pe o datorie de la care nu avea dreptul să se abată. De asemenea, nu poate trece nebăgat în seamă faptul că întrucât nu se știa deloc când avea să vină fratele lui, vlădica s-a înstrăinat cu desăvârșire de lucrul care era pentru el, ca arhipăstor și autor, cel mai apropiat dintre lucrurile pământești. Cam în aceeași vreme, lămurindu-i arhimandritului Iustin starea sa duhovnicească, i-a destăinuit că își pierduse orice interes față de cele pământești și nici măcar nu își mai dădea seama de gustul mâncării, după care a adăugat: „N-o s-o mai duc mult". Ucenicului său iubit, Vasile Pavlov, i-a repetat de multe ori că e un lucru foarte folositor să te rogi lui Dumnezeu să-ți vestească ziua sfârșitului. „Este foarte bine, spunea el, dacă cineva va primi vestire de la Domnul că sfârșitul i se apropie, numai că aceste vestiri sunt mai întotdeauna nu foarte limpezi, ca omul să se teamă tot timpul. Ierarhul Tihon Îl ruga pe Domnul: *Spune-mi, Doamne, când am să mor*? I s-a răspuns: *Într-o duminică*, dar nu i s-a spus în care. Cum ar veni, *pregătește-te pentru oricare duminică*." În ziua de 23 aprilie, în Duminica Sfântului Apostol Toma, preasfințitul a zăcut toată ziua în pat, simțindu-se pe de-a-ntregul slăbit. În ziua următoare i-a scris întâistătătorului mănăstirii Nikolo-Ugreșsk din eparhia Moscovei, arhimandritul Pimen, că e atât de slăbit încât își așteaptă moartea și în continuare: „Ieri am zăcut toată ziua, am așteptat moartea, iar azi aiurez iar".

Vlădica spusese încă din Săptămâna Patimilor că a avut un mic atac de apoplexie, dar întrucât nu arăta nici un semn de boală, nimeni nu a dat atenție spuselor lui. În ziua de 25 atacul s-a repetat. Arhimandritul Iustin a cerut binecuvântare să trimită după doctor, dar preasfințitul a spus hotărât, cu tărie și cu adâncă pace lăuntrică: „Nu trebuie", după care a repetat de câteva ori: „Mi-e atât de ușor – mi-e bine!"

În ziua de 27, joi, preasfințitul l-a rugat pe unul dintre apropiații săi, ieromonahul Calist, să-l ungă cu ulei de pin: după ce acesta a sfârșit, vlădica și-a cerut iertare și i-a spus că a fost ultima oară când a primit de la el această slujire. Când ieromonahul a întrebat dacă nu-i place uleiul, vlădica a răspuns: „Ba da, însă zile mele sunt numărate".

În ziua de 28, vineri, după prânz, preasfințitul s-a întins să se culce după obicei, dar în curând s-a sculat și a cerut să i se dea ceaiul. Vasile, uceni-

cul de chilie, băgând de seamă că fața preasfințitului este de o roșeață neobișnuită, l-a întrebat care este pricina acestui lucru. Vlădica a spus că este vorba de urmarea unui atac ușor și, cu toate că acesta nu a pricinuit nici o vătămare mai însemnată, se simte îndeobște atât de rău încât așteaptă moartea. La aceste cuvinte, care l-au umplut pe tânăr de întristare și groază, primul gând al acestuia s-a vădit prin întrebarea: „Cum voi trăi fără dv., Stăpâne? Este o clipă foarte grea". Vlădica a răspuns: „Da, părinte, e foarte greu, așa de greu că tu nici nu-ți poți închipui; și eu m-am gândit la tine și te-am încredințat, așa cum m-am încredințat și pe mine, voii lui Dumnezeu." Atunci când a venit la el ucenicul de chilie mai înaintat în vârstă, ierodiaconul Nicandru, care avea în grijă gospodărirea vieții de chilie și a propus să cheme doctorul, vlădica a refuzat iarăși. Mai înainte le spusese nu o dată celor din jur: „Când voi muri să nu trimiteți după doctor; lăsați-mă să mor așa cum se cuvine unui creștin, întru luare-aminte, fără să mă tulburați și să mă răspândiți cu neliniștea voastră". Arhimandritul Iustin povestește că încă la începutul iernii dinainte, venind vorba într-o discuție despre o persoană paralizată în urma unui atac de apoplexie, vlădica spusese: „Și eu voi muri de apoplexie". Arhimandritul a început să argumenteze că nu este de crezut că așa ceva poate să se întâmple unui om atât de slab, cu o viață atât de ascetică; însă vlădica, întărindu-și scurt spusele, a schimbat subiectul. Spre seară, vlădica s-a liniștit și a poruncit ca pentru sâmbătă să i se pregătească baia; însă dimineața, sculându-se destul de vioi, a spus că îi este mai bine, a adăugat: „Dar ieri puțin a lipsit să nu mor" și a schimbat hotărârea cu privire la baie, spunând: „De acum nu mai este nevoie".

În aceste ultime zile ale vieții sale, preasfințitul era însuflețit de o milostivire neobișnuită față de toți, o milostivire parcă îmbinată cu jale. Această milostivire și, dimpreună cu ea, o bucurie nepământească, străluceau pe fața celui bolnav. Într-una dintre aceste ultime zile, vlădica, despărțindu-se de ucenicul său de chilie, i-a răspuns la plecăciune și la cererea de iertăciune cu o plecăciune până la pământ, plină de evlavie, însoțită de spusele: „Tu să mă ierți, părinte". Chipul plin de minunată smerenie al bătrânului l-a mișcat pe ucenic până la lacrimi. În acele zile, vlădica i-a spus de multe ori că îi este greu să-și coboare mintea la îndeletnicirile pământești și, ferindu-se de oameni, se vedea că deja nu mai trăia pe pământ.

În ziua de 30 aprilie, fiind Duminica Femeilor Mironosițe, la orele șapte dimineața, ucenicul Vasile, intrând în dormitorul[1] preasfințitului, a găsit vul-

---

[1] Vlădica ocupa cu totul două odăi: una de primire, care era și sufragerie, și un cabinet, care era și dormitor.

turul[1] înaintea icoanelor, nestrâns, lucru care se întâmpla foarte rar, îndeobște preasfințitul, care îl întrebuința întotdeauna la pravila de chilie, îl strângea singur. După ce s-a spălat, vlădica a băut, precum obișnuia, agheasmă mare și a ieșit în sufragerie să bea ceai, poruncindu-i lui Vasile să strângă *mai repede* în dormitor. După ce a băut două căni de ceai, s-a grăbit să meargă în chilia dinlăuntru. Spre ceasul al optulea, chiar înainte să bată clopotele pentru liturghia de seară, Vasile, intrând la vlădica și făcând obișnuita rugăciune, l-a găsit întins pe pat, pe partea stângă, cu fața la perete. Văzând că preasfințitul, care de obicei avea auzul foarte fin, nu ia aminte la intrarea lui, ucenicul a pus acest lucru la început pe seama unei adânciri deosebite în rugăciune, cum i se întâmpla uneori vlădicăi să aibă. După ce a așteptat puțin, Vasile a făcut iarăși rugăciune, dar n-a primit nici un răspuns. Uitându-se mai cu luare-aminte, a băgat de seamă că mâna preasfințitului era acoperită cu paloarea morții; s-a apropiat mai mult și s-a încredințat deplin că vlădica deja murise. Capul lui, așezat pe pernă, era înclinat puțin înainte; palma mâinii stângi era întinsă în sus, ca la rugăciune; mâna dreaptă, întinsă pe pat de-a lungul trupului, spre perete, zăcea lângă Bogorodicină. Îndeobște, minunata atitudine de rugăciune a trupului a fost pricina pentru care ucenicul de chilie a întârziat să-l socoată pe vlădica deja plecat în veșnicie. Venind la arhiereul lui Hristos, moartea a aflat mintea lui cufundată în rugăciune; începându-și rugăciunea pe pământ, vlădica a fost chemat la nesfârșita slavoslovire a lui Dumnezeu în cer.

Demult se pregătea și aștepta episcopul Ignatie venirea morții, înarmat cu neîncetata rugăciune a lui Iisus; și moartea, biruită de Hristos, a dat cinstire vieții în Hristos, venind la robul lui Hristos așa cum el și-a dorit: când se afla în liniștea însingurării, în ceasul rugăciunii, cu luarea-aminte cufundată în rugă; a ales chiar și o poziție a trupului potrivită cu **starea cea bună** a ierarhului răposat, care își închinase întreaga viață lucrărilor duhovnicești poruncite de către Domnul: pocăința și plânsul. Mergând pe această cale, nu avea cum să nu ajungă la fericirile făgăduite de Evanghelie pentru aceste virtuți.

Chipul răposatului episcop, după ce trupul a fost mutat pe masă, strălucea de o bucurie luminoasă, nepământească. Pe tâmpla stângă se vedea o vinișoară albăstrie, ce cobora în jurul urechii pe obraz ca o dungă de culoare roșiatică – probabil urma căii pe care moartea intrase în trup.

Vorbind cu unul dintre ucenicii săi despre poruncile evanghelice, ierarhul Ignatie a spus: „Orice faptă bună săvârșită la arătare nu e a mea, precum ne-a învățat Însuși Domnul, care a poruncit să facem în taină tot binele evanghelic". Și întocmai: întreaga măreție a nevoinței sale de o viață, în nedescrisa

---

[1] Vulturul este un covoraș rotund cu un vultur brodat pe el, care se pune sub picioarele episcopului în timpul dumnezeieștilor slujbe și la rugăciune.

ei cuprindere, a rămas taina cămării sale duhovnicești, mărturisită și vădită, pe cât era cu putință acest lucru, în scrierile sale, dar cunoscută, în deplinătatea sa, numai de Dumnezeu. Cu acest caracter tainic care i-a însemnat toată lucrarea pământească, în cel mai deplin duh al poruncilor evanghelice, a pecetluit Preasfințitul Ignatie și ultima sa nevoință, cea dinaintea morții. Punând laolaltă cele spuse de către el ucenicului de chilie despre vestirea pe care a primit-o de sus Sfântul Tihon, scrisoarea trimisă arhimandritului Pimen, faptul că a zăcut toată săptămâna de după Duminica Tomei, așteptând moartea, și, în fine, porunca dată ucenicului în ziua morții (duminică) de a strânge mai repede în dormitor, ne face să gândim că și lui i-a fost descoperită ziua morții sale, care a fost, la fel ca pentru Sfântul Tihon, duminica.

Ca mângâiere pentru noi, fiii duhovnicești rămași orfani, vlădica ne-a arătat limpede care a fost drumul său pământesc, unde a tins prin viața sa și unde – credem noi – a ajuns. „Am fost luat, spune el în precuvântarea la volumul al 4-lea al scrierilor sale, am fost răpit de pe calea cea largă, care duce la moartea veșnică, și pus pe calea cea strâmtă și mâhnicioasă, care duce la viață. Calea cea strâmtă are înțelesul cel mai adânc cu putință: ea te ridică de la pământ, te scoate din întunericul deșertăciunii, te suie la cer, te urcă în rai, te așază înaintea Feței Lui întru lumină neapropiată, spre fericire veșnică."

Vrednic de luare-aminte este faptul că de același praznic – Duminica Femeilor Mironosițe – a răposat și preacuviosul Nil Sorski, vestitul lucrător al rugăciunii minții; această asemănare a zilei adormirii lor parcă ar întări asemănarea care poate fi făcută, atât în privința obiceiurilor, cât și în privința roadelor, între nevoința lăuntrică a schiteanului vremurilor noastre și cea a vechiului întemeietor al viețuirii schitice din Rusia. Toate acestea, desigur, pot să treacă neluate în seamă de către unii: dar cei care cunosc nevoința de rugător a ierarhului din viețuirea împreună cu el sau cei care se folosesc de scrierile lui, nu pot să nu le pună în inima lor, zidind din ele sfințită pomenire părintelui și povățuitorului lor duhovnicesc.

Trei zile și trei nopți a stat trupul episcopului Ignatie în chilia lui, păstrându-și neschimbată expresia luminoasă a feței, după care a fost adus în catedrala mănăstirii, ce poartă hramul Sfântului Nicolae. După trecerea a șase zile și șase nopți, preasfințitul Ionatan, episcop de Kineșma și vicar al Kostromei, a săvârșit liturghia și slujba de înmormântare pentru cel adormit. La porunca lui, înmormântarea a fost săvârșită după rânduiala pascală; după terminarea ei, episcopul a rostit un cuvânt de zidire, luându-și apoi rămas bun de la cel răposat. În urma lui și-au luat rămas bun de la vlădica sfințiții slujitori, obștea mănăstirii și toți cei de față, în frunte cu guvernatorul Kostromei, T.S. Dorogobujinov. După aceea, trupul a fost purtat cu procesiune, în sicriu deschis, în jurul bisericii Sfântului Nicolae și adus în biserica bolniței, cu hramul Sfântului Ioan

Gură de Aur și Preacuviosului Serghie de Radonej. Acolo, după obișnuita litie, a fost închis sicriul și coborât în mormânt, în spatele stranei stângi.

După spusele tuturor, slujba de înmormântare a făcut mai degrabă impresia unui praznic bisericesc decât a unei slujbe pătrunse de întristare. Ucenicii vlădicăi și-au amintit spusele lui: „Ne putem da seama că mortul a răposat sub milostivirea lui Dumnezeu dacă la îngroparea trupului său întristarea celor din jur este pătrunsă de o bucurie netâlcuită".

Cu toate că și în zilele dinaintea înmormântării venise destul popor la ierarhul adormit, în ziua îngropării au fost de față în jur de cinci mii de oameni, în ciuda faptului că Volga, revărsându-se, le îngreuna ajungerea la mănăstire locuitorilor de dincolo de râu.

Fericiți cei pe care i-ai ales și i-ai primit, Doamne! Pomenirea lor în neam și în neam!

PARTEA I

Despre Rugăciunea lui Iisus

Înainte cuvântare

Cititorul care știe predania Bisericii Ortodoxe de Răsărit va vedea lesne că în *Experiențele* supuse luării sale aminte este înfățișată învățătura Sfinților Părinți despre știința științelor[1], despre monahism – învățătură adusă la măsura cerințelor pe care le ridică vremurile de acum. Trăsătura de căpetenie prin care se deosebește lucrarea vechiului monahism de a celui mai nou stă în faptul că monahii primelor veacuri se aflau sub călăuzirea unor povățuitori de Dumnezeu insuflați, iar acum – bagă de seamă Preacuviosul Nil Sorski, dimpreună cu alți părinți mai târzii – monahii trebuie să se călăuzească mai mult după Sfânta Scriptură și scrierile Părinților, din pricina marii împuținări a vaselor vii ale harului dumnezeiesc. Lămurirea tâlcului acestei schimbări și a faptului că ea e neapărat trebuincioasă alcătuiește gândul de temelie al *Experiențelor* în întreaga lor cuprindere.

Articolele din care e alcătuită cartea mea au fost scrise în vremuri felurite, din pricini felurite și mai ales din pricina problemelor ascetice care apăreau în obștea monahilor și a mirenilor iubitori de Dumnezeu legați duhovnicește de mine. Sfârșindu-mi pribegia pământească, am socotit că e de datoria mea să revăd, să îndrept, să completez, să strâng laolaltă și să dau la tipar toate articolele pe care le-am scris cât eram arhimandrit[2]. Am gândit așa din două pricini: mai întâi, fiindcă multe articole s-au răspândit în manuscris cu greșeli mai mici sau mai mari; în al doilea rând, fiindcă mă recunosc dator să arăt obștii creștine ceea ce am aflat iscodind pământul făgăduinței, care izvorăște daruri și bunătăți duhovnicești – adică viața monahală, așa cum se arată ea în sfânta predanie a Bisericii Ortodoxe de Răsărit și pe care dumnezeiasca Pronie a făcut s-o contemplu în câțiva reprezentanți vii ai ei.

În fine, mai rămâne să le cer cititorilor înțelegere pentru puținătatea minții mele și rugăciune pentru sărmanul meu suflet.

anul 1865, Episcopul Ignatie

---

[1] Preacuviosul Casian Romanul, *Cuvânt despre Părinții Schitului și despre dreapta-socotință, Dobrotoliubie*, partea a patra.

[2] Sfântul Ioan Damaschin, pustnicindu-se spre sfârșitul vieții sale în Lavra Sfântului Sava, a strâns toate lucrările pe care le scrisese de-a lungul vieții, revăzându-le și îndreptându-le cu luare-aminte, pentru a da scrierilor sale cât mai multă acrivie. De vreme ce un bărbat plin de harul dumnezeiesc a găsit de cuviință să facă acest lucru, cu atât mai mult este dator autorul *Experiențelor ascetice* să facă și el întocmai. Vezi *Viețile Sfinților*, 4 decembrie, „Viața Sfântului Ioan Damaschin".

Despre urmarea Domnului nostru Iisus Hristos

Dacă-Mi slujește cineva, să Îmi urmeze (In. XII, 26), a zis Domnul. Fiecare creștin, prin legămintele rostite la Sfântul Botez, a luat asupră-și îndatorirea de a fi rob și slujitor al Domnului Iisus Hristos: fiecare creștin trebuie neapărat să-I urmeze Domnului Iisus Hristos.

Numindu-Se pe Sine Păstor al oilor, Domnul a zis că *oile ascultă de glasul* Acestui Păstor, *și merg după El, căci cunosc glasul Lui* (In. X, 3-4). Glasul lui Hristos este învățătura Lui; glasul lui Hristos este Evanghelia; a merge în urma lui Hristos în calea pribegiei pământești înseamnă ca tot ce faci să urmeze îndreptarul poruncilor Lui.

Pentru a-I urma lui Hristos, trebuie să recunoști glasul Lui. Cercetează Evanghelia și vei putea să-I urmezi lui Hristos prin viețuirea ta.

Cine intră, după ce s-a născut trupește, în *cea de-a doua naștere* (Tit III, 5) prin mijlocirea Sfântului Botez și păstrează, viețuind după Evanghelie, starea pe care i-a adus-o botezul, acela *se va mântui*. El va intra în arena cea bineplăcută lui Dumnezeu a vieții pământești prin nașterea duhovnicească și va ieși din ea prin sfârșitul cel fericit și *va afla* în veșnicie *pășune* (In. X, 9) veșnică, preaîmbelșugată, preadesfătată și duhovnicească.

Dacă-Mi slujește cineva, să Îmi urmeze – și acolo unde voi fi Eu, va fi și sluga Mea; și dacă Îmi slujește cineva, Părintele Meu îl va cinsti (In. XII, 26). Unde se afla Domnul când a rostit aceste cuvinte? Prin firea Sa omenească unită cu dumnezeirea, se afla pe pământ, printre oameni, în valea surghiunului și a pătimirilor omenești, rămânând cu dumnezeirea și acolo unde Se afla dintru începutul cel fără de început. *Cuvântul era către Dumnezeu* (In. I, 1) și în Dumnezeu. Acest cuvânt a vestit despre Sine: *Tatăl este în Mine, și Eu întru El* (In. X, 38). Acolo ajunge și cel ce-I urmează lui Hristos: *cel ce mărturisește* cu gura, cu inima și cu fapta *că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu rămâne întru el și el în Dumnezeu* (I In. IV, 15).

De Îmi slujește cineva, Părintele Meu îl va cinsti: celui ce biruiește lumea și păcatul, ce-Mi urmează Mie în viața pământească, *îi voi da* în viața veșnică *să șadă cu Mine pe scaunul Meu, precum și Eu am biruit și am șezut cu Tatăl Meu pe scaunul Lui* (Apoc. III, 21).

Lepădarea de lume premerge urmării lui Hristos. Cea de-a doua nu are loc în suflet dacă mai înainte nu se săvârşeşte în el cea dintâi. *Cel ce voieşte să vină după Mine*, a grăit Domnul, *să se lepede de sine, şi să-şi ia crucea sa, şi să-Mi urmeze Mie: fiindcă cine voieşte să-şi scape sufletul îl va pierde, iar cine va pierde sufletul său pentru Mine şi pentru Evanghelie, acela îl va scăpa* (Mc. VIII, 34-35). *Dacă vine cineva la Mine şi nu urăşte pe tatăl său şi pe mamă şi pe femeie şi pe copii şi pe fraţi şi pe surori, chiar şi sufletul său însuşi, nu poate să fie ucenicul Meu; şi cel ce nu-şi poartă crucea sa şi nu vine după Mine nu poate să fie ucenicul Meu* (Lc. XIV, 26-27).

Mulţi se apropie de Domnul, puţini se hotărăsc să Îi urmeze. Mulţi citesc Evanghelia, se extaziază de înălţimea şi sfinţenia învăţăturii ei – puţini îşi iau inima în dinţi să-şi îndrepte purtarea după îndreptarele care sunt legiuite de Evanghelie. Domnul le spune răspicat tuturor celor ce se apropie de El şi vor să fie număraţi printre ai Lui: *Dacă vine cineva la Mine* fără a se lepăda de lume şi de sine, *nu poate să fie ucenicul Meu.*

Greu este cuvântul acesta, spuneau despre învăţătura Mântuitorului chiar oameni care păreau să fie următori ai Lui şi erau socotiţi ca ucenici ai Lui: *cine poate să îl asculte?* (In. VI, 60). Aşa judecă despre cuvântul lui Dumnezeu, din jalnica ei stare, cugetarea trupească. Cuvântul lui Dumnezeu este *viaţă* (In. VI, 63) – viaţa veşnică, viaţa cea fiinţială. Prin acest cuvânt este omorâtă *cugetarea trupească* (Rom. VIII, 6), care ia naştere din moartea cea veşnică şi hrăneşte în oameni moartea cea veşnică: cuvântul lui Dumnezeu *este nebunie* pentru cei ce pier prin cugetarea trupească şi de bunăvoie se lasă duşi la pierzare de către aceasta – el este *puterea lui Dumnezeu pentru cei ce se mântuiesc* (I Cor. I, 18).

Păcatul ni s-a împropriat atât de mult ca urmare a căderii, încât toate însuşirile, toate mişcările sufletului sunt pătrunse de el. Lepădarea de păcat, care a pătruns în firea sufletului, a devenit totuna cu lepădarea de propriul suflet. Această lepădare de propriul suflet este neapărat trebuincioasă pentru mântuirea sufletului. Lepădarea de firea pe care a întinat-o păcatul este neapărat trebuincioasă pentru a ne putea însuşi firea înnoită de către Hristos. Toată mâncarea se aruncă din vas atunci când este otrăvită; vasul este spălat cu grijă şi abia apoi se pune iarăşi în el mâncare. Hrana pe care otrava a făcut-o otrăvitoare pe bună dreptate este numită şi ea otravă.

Pentru a urma lui Hristos, să ne lepădăm mai înainte de înţelegerea noastră şi de voia noastră. Atât înţelegerea, cât şi voia firii căzute sunt pe de-a-ntregul stricate de către păcat; ele nu se pot împăca nicidecum cu înţelegerea şi voia lui Dumnezeu. Devine în stare să-şi însuşească înţelegerea lui Dumnezeu cel ce se leapădă de înţelegerea sa; devine în stare să plinească voia lui Dumnezeu cel ce se leapădă de împlinirea voii sale.

Pentru a urma lui Hristos, *să ne luăm crucea.* „A ne lua crucea" înseamnă a ne supune de bunăvoie și cu evlavie judecății lui Dumnezeu în toate necazurile trimise și îngăduite de către dumnezeiasca Pronie. Cârtirea și nemulțumirea în necazuri și nevoi sunt lepădare de cruce. A urma lui Hristos poate numai *cel ce și-a luat crucea*, cel supus voii lui Dumnezeu, care se recunoaște cu smerenie ca fiind vrednic de judecată, de osândă și de pedeapsă.

Domnul, Care ne-a poruncit lepădarea de sine, lepădarea de lume și purtarea crucii, ne dă puterea de a împlini porunca Lui. Cel ce s-a hotărât să o împlinească și se străduiește să o împlinească va vedea neîntârziat că ea este de neapărată trebuință. Învățătura ce pare grea privirii superficiale și greșite a cugetării trupești i se va înfățișa ca cea mai înțeleaptă și plină de bunătate dintre învățături: ea îi readuce pe cei pierduți la mântuire, pe cei omorâți – la viață, pe cei înmormântați în iad – la cer.

Cei care nu se hotărăsc de bunăvoie să se lepede de sine și de lume vor fi siliți să se lepede și de una, și de cealaltă. Când va veni moartea neîndurată și de neînlăturat, ei se vor despărți de tot ce îndrăgeau; vor ajunge cu lepădarea de sine până într-acolo că se vor dezbrăca chiar și de trup, îl vor arunca, îl vor lăsa pe pământ spre mâncare viermilor și stricăciunii.

Iubirea de sine și legarea de cele vremelnice și deșarte sunt roade ale amăgirii de sine, ale orbirii, ale morții sufletești. Iubirea de sine este dragostea pervertită a omului față de sine însuși. Nebunească și pierzătoare este această dragoste. Cel iubitor de sine, împătimit de cele deșarte și trecătoare, de plăcerile păcătoase, este propriul său vrăjmaș. El este ucigaș de sine: crezând că se iubește și se răsfață pe sine, se urăște și se pierde pe sine, se omoară cu moarte veșnică.

Să luăm seama, oameni împrăștiați, întunecați, înșelați de deșertăciune! Să ne venim în fire, oameni îmbătați de deșertăciune, lipsiți prin lucrarea acesteia de limpedea cunoaștere de sine! Să ne punem față în față cu cele ce necontenit se întâmplă sub ochii noștri. Ceea ce se săvârșește înaintea noastră. Ceea ce se întâmplă înaintea noastră negreșit că se va întâmpla și cu noi.

Cel ce și-a cheltuit întreaga viață alergând după cinstiri le va lua, oare, cu sine în veșnicie? Oare nu va lăsa aici titlurile răsunătoare, semnele rangului, întreaga strălucire cu care s-a înconjurat? Oare nu a trecut în veșnicie numai omul însoțit de faptele sale, de însușirile pe care și le-a agonisit în timpul vieții pământești?

Cel ce și-a cheltuit viața alergând după bogăție, care a strâns grămezi de bani, care a dobândit moșii uriașe, a pus pe picioare felurite întreprinderi aducătoare de venit îmbelșugat, a trăit în palate strălucind de marmură și aur, a călătorit în trăsuri strălucitoare trase de cai minunați – oare a luat acestea cu sine în veșnicie? Nu! A lăsat totul pe pământ, mulțumindu-se pentru cea din

urmă trebuință a trupului cu o mică bucată de pământ – de care totuși au nevoie, cu care se mulțumesc toți morții.

Pe cel care de-a lungul vieții pământești s-a îndeletnicit cu veselii și desfătări trupești, care a petrecut vremea cu prietenii în jocuri și alte distracții, care a chefuit la mese alese, nevoia însăși îl va înstrăina, până la urmă, de felul său obișnuit de viață. Va veni vremea bătrâneții, a bolilor, iar în urma acestora, ceasul despărțirii sufletului de trup. Atunci își va da seama omul – însă va fi târziu – că slujirea patimilor și poftelor este amăgire de sine, că a trăi pentru trup și pentru păcat înseamnă a trăi fără nici un rost.

Năzuința spre bunăstare pământească – ce lucru nefiresc și monstruos! Ea caută neostoită. Îndată ce găsește, ceea ce a găsit i se pare îndată lipsit de preț, și căutarea pornește iar, cu puteri noi. Ea nu se mulțumește cu nimic din cele de față: trăiește numai pentru viitor, însetează numai de ceea ce nu are. Țintele dorinței momesc inima căutătorului cu visul și cu nădejdea împlinirii: cel înșelat, necontenit amăgindu-se, aleargă după ele de-a lungul întregii arene a vieții pământești, până ce îl răpește moartea pe care nu o aștepta. Cum și prin ce se poate lămuri această căutare, care se poartă față de toți ca un trădător lipsit de omenie și totuși, pe toți îi stăpânește, pe toți îi atrage? În sufletele noastre este sădită năzuința către bunătățile cele nesfârșite, dar am căzut, și inima orbită de cădere caută în lucrurile trecătoare și pe pământ ceea ce se află în veșnicie și în cer.

Soarta ce i-a ajuns pe părinții și frații mei mă va ajunge și pe mine. Au murit ei: o să mor și eu. Voi părăsi chilia mea, voi părăsi în ea și cărțile mele, și veșmintele mele, și masa mea de scris, la care am petrecut nu puține ceasuri; voi părăsi tot ce-mi făcea trebuință – sau credeam că îmi face trebuință – de-a lungul vieții pământești. Vor scoate trupul meu din această chilie în care trăiesc ca într-un pridvor al unei alte vieți și al unui alt tărâm; vor scoate trupul meu și îl vor da pământului, care a slujit ca începătură trupului omenesc. Aceeași soartă vă va ajunge și pe voi, fraților, care citiți aceste rânduri. Veți muri și voi: veți lăsa pe pământ tot ce e pământesc; veți păși în veșnicie numai cu sufletele voastre.

Sufletul omului dobândește însușiri pe măsura lucrării sale. Așa cum în oglindă se răsfrâng lucrurile în fața cărora e așezată, și în suflet se întipăresc urme potrivite cu îndeletnicirile și faptele sale, potrivite cu împrejurările în care se află. În oglinda cea nesimțitoare, chipurile pier când îndepărtăm de ea lucrurile; în sufletul înțelegător (rațional), urmele ce se întipăresc rămân. Ele pot fi șterse și înlocuite de către altele, dar asta cere osteneală și vreme. Urmele care sunt avuția sufletului în clipa morții sale rămân avuția sa pe vecie, slujesc drept chezășie fie a fericirii sale veșnice, fie a veșnicei sale nenorociri.

Nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui mamona (Mt. VI, 24), le-a zis Mântuitorul oamenilor căzuți, descoperindu-le starea în care i-a adus căderea. În același chip îi lămurește doctorul bolnavului starea în care l-a adus boala și pe care el nu poate să o priceapă singur. Din pricina neorânduielii noastre sufletești, avem neapărată trebuință pentru a ne mântui să ne lepădăm la bună vreme de noi înșine și de lume. *Nimeni nu poate să slujească la doi domni: căci sau pe unul îl va urî și pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi și pe celălalt îl va disprețui* (Mt. VI, 24).

Experiența dovedește necontenit cât de dreaptă este părerea pe care a rostit-o Doctorul Cel Preasfânt cu privire la starea de boală duhovnicească a oamenilor, prin cuvintele pe care le-am pomenit și care au fost rostite cu o limpezime hotărâtoare: împlinirii dorințelor pătimașe și păcătoase îi urmează întotdeauna legarea de ele; legării îi urmează robia, moartea pentru tot ce este duhovnicesc. Cei ce și-au îngăduit a urma dorințelor și cugetării trupești se leagă de ele, se robesc lor, uită de Dumnezeu și de veșnicie, își cheltuiesc viața pământească în zadar, pier cu pieire veșnică.

Nu este cu putință a împlini în același timp voia ta și voia lui Dumnezeu; prin împlinirea celei dintâi este spurcată împlinirea celei de-a doua și se face netrebnică, așa cum mirul de bunămireasmă și de mult preț își pierde cinstea dacă este amestecat cu împuțiciune. „Numai atunci *veți mânca bunătățile pământului*", vestește Dumnezeu prin marele prooroc, *„de Mă veți asculta* de bunăvoie. *Iar dacă nu veți vrea și nu Mă veți asculta, sabia vă va mânca: gura Domnului a grăit acestea*"(Is. I, 19-20).

Nu este cu putință a dobândi înțelegere dumnezeiască petrecând întru cugetarea trupească. *Cugetarea trupească*, spune Apostolul, *este moarte. Cugetarea trupească este vrăjmășie împotriva lui Dumnezeu, că legii lui Dumnezeu ea nu se supune – că nici nu poate* (Rom. VIII, 6-7). Ce este cugetarea trupească? Felul de a gândi care decurge din starea în care au fost aduși oamenii de către cădere; care îi face să se poarte ca și cum ar fi veșnici pe pământ; care face să pară mare tot ce e stricăcios și vremelnic, care face să pară de nimic Dumnezeu și tot ce ține de a plăcea lui Dumnezeu; care le răpește oamenilor mântuirea.

Să ne lepădăm de sufletele noastre, după îndemnul Mântuitorului, ca să dobândim sufletele noastre! Să ne lepădăm de bunăvoie de starea cea stricată în care au fost aduse ele prin lepădarea cu bună știință de Dumnezeu, ca să primim de la Dumnezeu sfânta stare a firii omenești înnoite de către Dumnezeu Ce s-a înomenit! Voia noastră și voia demonilor, căreia s-a supus și cu care s-a făcut una voința noastră, să o înlocuim cu voia lui Dumnezeu vestită nouă prin Evanghelie; cugetarea trupească, pe care o au de obște duhurile căzute și oamenii, să o înlocuim cu înțelegerea dumnezeiască ce strălucește din Evanghelie.

Să ne lepădăm de avutul nostru, ca să dobândim putința de a urma Domnului nostru Iisus Hristos! Lepădarea de avuție se săvârșește pe temeiul înțelegerii ei cuvenite. Înțelegerea cuvenită a avuției o dă Evanghelia (Lc. XVI, 1-31), iar după ce omul și-o însușește, mintea sa recunoaște chiar fără să vrea întreaga ei desăvârșire. Avutul pământesc nu este proprietatea noastră, cum socot unii care niciodată nu au stat să cugete mai adânc asupra acestui lucru: altminteri ar ființa mereu și ar rămâne totdeauna al nostru. El trece din mână în mână și chiar acest fapt dă mărturie că avutul ne este dat numai ca să trăim din el. Avutul este al lui Dumnezeu; omul e doar un iconom al său vremelnic. Iconomul credincios împlinește întocmai voia celui ce i-a încredințat iconomia. Și noi, iconomisind avutul material care ne-a fost încredințat pentru un scurt soroc, să avem râvnă a-l iconomisi după voia lui Dumnezeu. Să nu-l întrebuințăm spre a ne împlini poftele și patimile, mijlocindu-ne astfel pieirea veșnică; să-l întrebuințăm spre folosul omenirii ce are lipsă de atâtea, ce suferă atât; să-l întrebuințăm spre dobândirea mântuirii noastre. Cei ce doresc desăvârșirea creștină părăsesc cu desăvârșire agoniseala pământească (Mt. XIX, 16-30); cei ce vor să se mântuiască sunt datori să dea milostenie după putință (Lc. XI, 41) și să se înfrâneze de la reaua întrebuințare a agoniselii.

Să ne lepădăm de iubirea de slavă și de cinstiri! Să nu alergăm după cinstiri și ranguri, să nu folosim spre a le dobândi mijloace neîngăduite și josnice, care merg mână în mână cu călcarea în picioare a legii lui Dumnezeu, a conștiinței, a binelui aproapelui, căci asemenea mijloace întrebuințează cel mai adesea, pentru a dobândi mărirea pământească, cei ce o caută. Cel molipsit și împătimit de slava deșartă, care caută cu nesaț slava de la oameni, nu e în stare a crede în Hristos: *cum puteți voi să credeți*, le-a zis Hristos iubitorilor de cinstiri din vremea Lui, *când primiți slavă unii de la alții?* (In. V, 44). Dacă dumnezeiasca Pronie ne-a dat putere și stăpânire pământească, să ne facem prin mijlocirea lor binefăcători ai omenirii. Să lepădăm otrava cea cumplită și atât de primejdioasă pentru duhul omenesc: egoismul cel prostesc și defăimat, care preface oamenii molipsiți de el în fiare și în demoni, făcând din ei plăgi pentru omenire și tâlhari față de ei înșiși.

Să iubim mai presus de toate voia lui Dumnezeu; să-i dăm întâietate înaintea oricărui lucru; tot ce este potrivnic ei să urâm cu ura cea evlavioasă și bineplăcută lui Dumnezeu. Când firea noastră cea vătămată de păcat se va răscula împotriva învățăturii evanghelice, să arătăm ură față de această fire prin lepădarea dorințelor și cerințelor ei. Cu cât mai hotărât ne vom arăta ura, cu atât mai hotărâtoare va fi izbânda împotriva păcatului și asupra firii stăpânite de păcat; prin aceasta, sporirea noastră duhovnicească va fi mai grabnică și mai temeinică.

Atunci când oamenii ce ne sunt apropiați după trup vor să ne îndepărteze de la urmarea voii lui Dumnezeu, să arătăm față de ei ura cea sfântă, asemă-

nătoare celei pe care o arată lupilor mieii care nu se prefac în lupi și nu se apără de lupi cu dinții (Mt. X, 16; vezi *Viața Marii Mucenițe Varvara*, 4 decembrie). Ura cea sfântă față de aproapele stă în păzirea credinței față de Dumnezeu; în neîncuviințarea la voia cea rea a oamenilor, chiar dacă aceștia ar fi cele mai apropiate rude; în răbdarea cu dragoste a neajunsurilor pricinuite de către ei; în rugăciunea pentru mântuirea lor – nicidecum în grăirea de rău și faptele înrudite cu aceasta, prin care se arată ura firii căzute, ura cea potrivnică lui Dumnezeu.

Nu socotiți, a zis Mântuitorul, *că am venit să aduc pace pe pământ: n-am venit să aduc pace, ci sabie – căci am venit să despart pe fiu de tatăl său, pe fiică de mama sa, pe noră de soacra sa* (Mt. X, 34-35). „*Am venit*", tâlcuiește Sfântul Ioan Scărarul aceste cuvinte ale Domnului, „*să despart* pe iubitorii de Dumnezeu de iubitorii de lume; pe cei trupești de cei duhovnicești; pe iubitorii de slavă de cei smeriți la cuget: căci Domnul se bucură de despărțirea și de dezbinarea ce se naște din dragostea față de El" (*Scara*, Cuvântul 3).

Proorocul a numit pământul *loc al pribegiei* sale, iar pe sine, străin și călător pe pământ: *străin sunt eu la Tine*, spune el în rugăciunea sa către Dumnezeu, *și călător ca toți părinții mei* (Ps. XXXVIII, 17). Adevăr limpede ca lumina zilei, adevăr dovedit de fapte! Adevăr uitat de oameni, în ciuda învederării sale! Sunt *călător* pe pământ: am ajuns la el prin naștere, voi ieși din el prin moarte. Sunt *străin* pe pământ: am fost strămutat pe el din rai, unde m-am spurcat și mi-am pierdut frumusețea prin păcat. Mă voi strămuta și de pe pământ, din acest loc al surghiunului meu, în care am fost așezat de către Dumnezeul meu ca să-mi vin în fire, să mă curăț de păcătoșenie, să devin iarăși în stare a locui în rai. Din pricina nevindecatei mele încăpățânări de a nu mă îndrepta se cuvine să fiu aruncat pe vecie în temnița iadului. Sunt *pribeag* pe pământ: pribegia mea am început-o în leagăn, o termin în mormânt: pribegesc prin vârste, de la copilărie la bătrânețe; pribegesc prin feluritele împrejurări și întâmplări pământești. Sunt *străin și călător, ca toți părinții mei*. Părinții mei au fost străini și călători pe pământ: venind pe el prin naștere, s-au depărtat de fața lui prin moarte. Nici unul nu a fost scutit: nici unul dintre oameni nu a rămas o veșnicie pe pământ. Pleca-voi, deci, și eu. De pe acum încep să plec, slăbind în putere și plecându-mă bătrâneții. Plec, plec de aici, potrivit legii nestrămutate și puternicei rânduieli a Ziditorului și Dumnezeului meu.

Să ne încredințăm că suntem pribegi pe pământ. Numai plecând de la această încredințare putem să ne facem fără greș socoteli și rânduială în viața noastră pământească; numai plecând de la această încredințare putem să-i dăm vieții pământești îndreptare nerătăcită, s-o întrebuințăm spre dobândirea veșniciei celei fericite, nu în scopuri deșarte, nu spre a merge la pierzanie! Ne-a orbit și continuă a ne orbi căderea noastră! Și suntem siliți să pierdem multă

vreme pentru a ne încredința de adevărurile cele mai limpezi, cu toate că ele sunt atât de vădite, că nu ar trebui să mai fie nevoie de acest lucru.

Pribeagul, atunci când poposește într-un han, nu-și oprește prea mult luarea-aminte asupra lui. Pentru ce ar face-o, de vreme ce nu se adăpostește în el decât pentru un foarte scurt răstimp? Pribeagul se mulțumește numai cu cele neapărat trebuincioase; se străduiește să nu risipească banii care îi trebuie pentru a-și continua drumul și pentru a-și ține traiul în marea cetate spre care se îndreaptă; îndură cu răbdare neajunsurile și greutățile, știind că aceste lucruri le au de înfruntat toți călătorii, că necurmată odihnă îl așteaptă în locul unde merge. Nu se leagă cu inima de nici un lucru din han, oricât ar fi lucrul acela de atrăgător. Nu pierde vremea cu alte îndeletniciri: are nevoie de aceasta pentru a-și săvârși multostenicioasa călătorie. Necontenit se adâncește în cugetarea asupra cetății de scaun împărătești spre care se îndreaptă, asupra însemnatelor piedici pe care trebuie să le înfrunte, asupra mijloacelor care-i pot ușura călătoria, asupra capcanelor cu care tâlharii primejduiesc calea, asupra soartei nefericite a celor ce nu au reușit a săvârși cu bine călătoria, asupra fericitei stări a celor ce au avut parte de reușita dorită. După ce a petrecut în han vremea cuvenită, îi mulțumește stăpânului pentru grija pe care a vădit-o față de el; și plecând, uită de han sau păstrează o amintire tulbure despre el: fiindcă avea inima rece față de el.

Să dobândim și noi astfel de simțiri față de pământ. Să nu ne risipim nebunește puterile sufletului și trupului; să nu le jertfim deșertăciunii și stricăciunii. Să ne păzim a ne lega de cele vremelnice și materiale, ca să nu ne împiedice a dobândi cele cerești și veșnice. Să ne păzim a ne împlini poftele cele neîmplinite și nesățioase, din a căror împlinire crește căderea noastră și ajunge la o mărime înfricoșătoare[1]. Să ne păzim de ceea ce e de prisos, mulțumindu-ne doar cu ceea ce este neapărat trebuincios. Să ne îndreptăm toată luarea-aminte către viața de după mormânt ce ne așteaptă și care nu va avea sfârșit. Să-L cunoaștem pe Dumnezeu, Care ne-a poruncit să-L cunoaștem și dăruiește această cunoștință prin cuvântul Său și prin harul Său. Să devenim ai lui Dumnezeu în timpul vieții noastre pământești. Dumnezeu ne-a dat putința de a ne uni cât se poate de strâns cu El și ne-a dat pentru săvârșirea acestei lucrări neasemuit de mari un răstimp: viața pământească. Nu este alt răstimp în care poate avea loc această minunată împropriere afară de răstimpul vieții pământești: dacă ea nu are loc în acest răstimp, nu va mai avea loc niciodată. Să dobândim prietenia celor ce locuiesc în cer: a sfinților îngeri și a sfinților oameni care au adormit în Domnul, ca *să ne primească în corturile cele veșnice* (Lc. XVI, 9). Să dobândim cunoașterea duhurilor căzute – a acestor vrăjmași vicleni și

[1] Mai exact: „se dezvoltă... și ajunge la dimensiuni" (*n. tr.*).

cumpliţi ai neamului omenesc –, pentru a scăpa de cursele lor şi de vieţuirea împreună cu ei în focul iadului. Luminător în calea vieţii să ne fie cuvântul lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 105). Să-L proslăvim pe Dumnezeu şi să-I mulţumim pentru bunătăţile cele îmbelşugate de care este plin, spre îndestularea trebuinţelor noastre, adăpostul nostru cel vremelnic, pământul. Prin curăţia minţii să pătrundem înţelesul acestor bunătăţi: ele sunt firave icoane ale bunătăţilor celor veşnice. Bunătăţile cele veşnice sunt zugrăvite de către ele tot aşa slab şi neîndestulător cum sunt zugrăvite lucrurile pământeşti de către umbra lor. Dăruindu-ne bunătăţile cele veşnice, Dumnezeu îndeamnă în chip tainic: „Oamenilor! Adăpostul vostru vremelnic e înzestrat cu felurite şi nenumărate bunătăţi, care răpesc şi farmecă ochiul şi inima, care acoperă cu prisosinţă trebuinţele voastre: pornind de la acestea, daţi-vă seama cu ce bunătăţi este înzestrat sălaşul vostru veşnic. Pricepeţi nemărginita, nepătrunsa bunătate a lui Dumnezeu faţă de voi; şi cinstind bunătăţile cele pământeşti prin evlavioasa lor înţelegere şi contemplare, nu vă purtaţi cu nechibzuinţă: nu vă înrobiţi lor, nu mergeţi prin ele la pierzanie. Folosindu-vă de ele după nevoie şi cuviinţă, din toate puterile năzuiţi către dobândirea bunătăţilor cereşti".

Să îndepărtăm de la noi toate învăţăturile mincinoase şi faptele lor: oile lui Hristos *nu merg după* glas *străin, ci vor fugi de el, pentru că nu cunosc glasul străinilor* (In. X, 5). Să facem cunoştinţă temeinic cu glasul lui Hristos, ca să-l recunoaştem neîntârziat când îl vom auzi şi să urmăm pe loc poruncii sale. Dobândind în duh înţelegere faţă de acest glas, vom dobândi în duh înstrăinare de glasul cel străin pe care îl scoate, pe felurite glasuri, cugetarea trupească. De vom auzi glas străin, să fugim – să fugim de el, cum se cuvine oilor lui Hristos, care se mântuiesc de glasul cel străin prin fugă, adică prin desăvârşita neluare-aminte faţă de el. A lua aminte la el este deja lucru cu primejdie: în urma ei se furişează amăgirea, în urma amăgirii – pierzania. Căderea protopărinţilor noştri a început prin faptul că strămoaşa a plecat urechea la glas străin.

Păstorul nostru nu numai că ne cheamă cu glasul Său, ci ne şi călăuzeşte prin felul Său de viaţă: El *merge înaintea oilor* Sale (In. X, 4). Ne-a poruncit să ne lepădăm de lume, să ne lepădăm de noi înşine, să ne luăm şi să ne purtăm crucea: toate acestea le-a şi săvârşit înaintea ochilor noştri. *Hristos a pătimit pentru noi, lăsându-ne pildă ca să păşim pe urmele Lui* (I Pt. II, 21). A binevoit să ia asupra Sa firea umană – cu toate că de seminţie împărătească, însă ajunsă în rândul celor simpli. Naşterea Sa a avut loc în timp ce Preasfânta Lui Maică se afla în călătorie, fără a se fi găsit pentru ea loc în casele oamenilor; a avut loc într-o peşteră unde sălăşluiau dobitoacele de pe lângă casă; drept leagăn I-a slujit ieslea. Numai ce s-a răspândit vestea naşterii Lui, că au şi plănu-

it să-L omoare. Pruncul este deja urmărit! Pruncul e căutat pentru a fi omorât! Pruncul fuge în Egipt, prin pustie, de ucigaşul cel întărâtat! Anii copilăriei Dumnezeul-Om Şi i-a petrecut în ascultare faţă de părinţi – de cel ce îi era tată cu numele şi de ceea ce Îi era Maică după fire –, dând pildă de smerenie oamenilor căzuţi din pricina trufiei şi a neascultării pricinuite de aceasta. Anii bărbăţiei Domnul Şi i-a închinat propovăduirii Evangheliei, peregrinând din cetate în cetate, din sat în sat, fără să aibă un sălaş al Său. Drept veşminte avea o cămaşă şi o haină de purtat deasupra. În timp ce El le vestea oamenilor mântuirea şi izvora pentru ei binefaceri dumnezeieşti, oamenii Îl urau, unelteau împotriva Lui şi nu o dată au încercat să-L omoare. În cele din urmă, L-au răstignit ca pe un răufăcător. El le-a îngăduit să facă nelegiuirea cea fără de asemănare de care înseta inima lor, fiindcă voia ca prin moartea Lui să izbăvească de blestem şi de muncile cele veşnice neamul omenesc. Pătimitoare a fost viaţa pe pământ a Dumnezeului-Om: printr-o moarte pătimitoare a şi luat sfârşit. În urma Domnului au trecut în veşnicia cea fericită toţi sfinţii; au trecut pe calea cea strâmtă şi mâhnicioasă, lepădându-se de slava şi plăcerile lumii, înfrânându-şi dorinţele trupeşti prin nevoinţe, răstignindu-şi duhul pe crucea lui Hristos, pe care o alcătuiesc pentru duhul omenesc căzut poruncile Evangheliei, supuşi lipsurilor de toate felurile, prigoniţi de către duhurile răutăţii, prigoniţi de către fraţii lor, oamenii. Să urmăm lui Hristos şi cetei sfinţilor care au mers în urma Lui! Dumnezeul-Om, *după ce a săvârşit, prin El Însuşi, curăţirea păcatelor noastre, a şezut de-a dreapta măririi, întru cele preaînalte* (Evr. I, 3). Acolo îi cheamă El pe următorii Săi: *Veniţi, binecuvântaţii Tatălui Meu, de moşteniţi Împărăţia cea gătită vouă de la întemeierea lumii* (Mt. XXV, 34). Amin.

Despre pocăință

Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie! Pocăiți-vă: că s-a apropiat Împărăția cerurilor (Mc. I, 15). Acestea au fost cele dintâi cuvinte ale propovăduirii Dumnezeului-Om. Aceleași cuvinte ni le grăiește și acum prin mijlocirea Evangheliei.

Atunci când păcatul a prins în lume cea mai mare putere, s-a pogorât în ea Doctorul Cel Atotputernic. S-a pogorât pe tărâmul surghiunului, pe tărâmul tânjirilor și pătimirilor noastre – după care urmau muncile cele veșnice în iad –, binevestește izbăvirea, bucuria, tămăduirea tuturor oamenilor până la unul. *Pocăiți-vă!*

Puterea pocăinței este întemeiată pe puterea lui Dumnezeu: Doctorul este Atotputernic, și doctoria dată de El este atotputernică.

Atunci, în vremea propovăduirii Sale pe pământ, Domnul i-a chemat la tămăduire pe toți cei bolnavi de păcat și n-a recunoscut nici un păcat ca fiind de netămăduit. Și acum continuă să-i cheme pe toți; făgăduiește și dăruiește iertarea oricărui păcat, tămăduirea oricărei boli a păcatului.

Voi, care pribegiți pe acest pământ, voi toți, care năzuiți sau sunteți trași spre calea cea largă în zarva care nu mai amuțește a grijilor, distracțiilor și veseliilor lumești, prin flori amestecate cu spini, care grăbiți pe acest drum către un sfârșit pe care toți îl cunosc și pe care toți îi uită, către mormântul întunecos, către o veșnicie și mai întunecoasă și cumplită, opriți-vă! Dezmeticiți-vă din vraja lumii, care vă ține fără contenire în robie! Plecați-vă urechea la ceea ce grăiește Mântuitorul, luați aminte cum se cuvine la cuvintele Lui! *Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie*, vă spune El, *pocăiți-vă: că s-a apropiat Împărăția cerurilor*.

Foarte mare nevoie aveți voi, care pribegiți pe pământ, să luați deplin aminte la acest îndemn cu adevărat folositor, mântuitor; altminteri, veți ajunge la mormânt, veți ajunge la pragul și la porțile veșniciei fără a fi dobândit nici o fărâmă de înțelegere adevărată nici despre veșnicie, nici despre îndatoririle celui ce intră în ea, pregătindu-vă în ea doar îndreptățitele pedepse pentru păcatele voastre. Cel mai greu păcat e nepăsarea față de cuvintele Mântuitorului, disprețuirea Mântuitorului. *Pocăiți-vă!*

Amăgitoare, înșelătoare calea vieții pământești: pentru cei care o încep, ea pare o arenă fără sfârșit, plină de adevăruri, iar celui ce o termină îi pare calea cea mai scurtă cu putință, plină de vise deșarte. *Pocăiți-vă!*

Păcătosul orbit, care își întrebuințează întreaga viață pământească, toate puterile sufletului și ale trupului pentru a dobândi slavă, bogăție și toate celelalte agoniseli și întâietăți supuse stricăciunii va trebui să părăsească toate acestea în clipele când de pe suflet cu sila se va dezbrăca haina sa – trupul – atunci când sufletul va fi dus de îngeri neînduplecați la județul Dreptului Dumnezeu, județ pe care el nu-l știe, județ pe care îl disprețuiește. *Pocăiți-vă!*

Se ostenesc, se grăbesc oamenii să se îmbogățească în cunoștințe – însă numai cu cele de puțin preț, potrivite numai pentru vremelnicie, care sunt bune doar pentru a plini nevoile, înlesnirile și poftele vieții pământești. Cunoașterea și lucrarea cu adevărat trebuincioase, singurele pentru care ne-a fost dăruită viața pământească – cunoașterea lui Dumnezeu și împăcarea cu El prin mijlocirea Răscumpărătorului – le disprețuim cu desăvârșire. *Pocăiți-vă!*

Fraților! Să aruncăm fără patimă, în lumina Evangheliei, o privire în viața noastră. Deșartă e ea! Toate bunătățile îi sunt luate prin moarte – și adeseori, prin felurite întâmplări neașteptate, chiar înainte de moarte. Nevrednice sunt aceste bunătăți stricăcioase, așa degrabă pieritoare, a fi numite „bunătăți"! Ele sunt, mai degrabă, amăgiri și curse. Cei ce se poticnesc în aceste curse și se încurcă în ele se lipsesc de adevăratele, veșnicele, cereștile, duhovniceștile bunătăți, care se dobândesc prin credința în Hristos și urmarea Lui pe calea cea de taină a trăirii evanghelice. *Pocăiți-vă!*

În ce orbire cumplită ne aflăm! Cât de limpede dovedește această orbire căderea noastră! Vedem moartea fraților noștri; știm că nu vom scăpa de ea nici noi, ba poate că foarte degrabă ni se va înfățișa, fiindcă nici unul dintre oameni n-a rămas pentru totdeauna pe pământ; vedem că multora și înainte de moarte li se destramă pământeasca bunăstare, că adeseori ea se preschimbă într-o restriște asemenea unei gustări a morții în fiecare zi. În ciuda acestei mărturii atât de vădite a faptelor, alergăm numai după bunătățile cele vremelnice ca și cum ele ar fi statornice și veșnice. Doar asupra acestora se îndreaptă toată luarea noastră aminte! Dumnezeu e uitat! Uitată este veșnicia cea măreață și totodată înfricoșătoare! *Pocăiți-vă!*

Ne vor trăda, fraților, negreșit ne vor trăda toate bunătățile stricăcioase: pe bogați îi va trăda bogăția lor, pe cei slăviți, slava lor, pe cei tineri, tinerețea lor, pe cei înțelepți, înțelepciunea lor. Numai un singur bun veșnic și nemincinos poate omul să dobândească pe pământ: adevărata cunoștință a lui Dumnezeu, împăcarea și unirea cu Dumnezeu care ne sunt dăruite de Hristos; însă pentru primirea acestor bunătăți neîntrecute trebuie să lăsăm viața păcătoasă, trebuie s-o urâm. *Pocăiți-vă!*

Pocăiți-vă! Ce înseamnă a te pocăi? Înseamnă a-ți da seama de păcatele tale, a te mâhni pentru ele, a le părăsi – iată răspunsul dat de un mare sfânt pă-

rinte la această întrebare – și a nu te mai întoarce la ele[1]. În acest chip mulți păcătoși s-au prefăcut în sfinți, mulți nelegiuiți au devenit drepți.

Pocăiți-vă! Lepădați de la voi nu doar păcatele învederate – omorul, furtul, desfrânarea, clevetirea, minciuna –, ci și distracțiile cele pierzătoare, ci și închipuirile nelegiuite, ci și gândurile cele fără de lege – tot, tot ce este oprit de Evanghelie. Viața păcătoasă dinainte spălați-o cu lacrimile pocăinței nefățarnice.

Nu-ți spune întru deznădejdea și împuținarea ta sufletească: „Am căzut în păcate grele; am dobândit deprinderi păcătoase de multă vreme prin viața mea păcătoasă: cu timpul, ele s-au prefăcut într-o a doua fire, îmi fac pocăința cu neputință"[2]. Aceste cugete întunecate ți le insuflă vrăjmașul tău, pe care tu încă nu l-ai băgat de seamă și nu l-ai priceput[3]: el știe puterea pocăinței, se teme că pocăința te va scoate de sub puterea lui și se străduiește să te rupă de pocăință, punând o neputință născocită de el pe seama doctoriei atotputernice a lui Dumnezeu.

Cel Ce a rânduit[4] pocăința e Făcătorul tău, Cel Ce te-a zidit din nimic. Cu atât mai ușor Îi va fi să te rezidească, să prefacă inima ta: să facă o inimă iubitoare de Dumnezeu dintr-o inimă iubitoare de păcat, să zidească o inimă nouă, duhovnicească, sfântă, dintr-o inimă înrobită simțurilor, trupească, plină de gânduri rele și iubitoare de plăceri.

Fraților! Să cunoaștem negrăita iubire a lui Dumnezeu față de firea omenească ce a căzut. Domnul S-a înomenit ca prin înomenirea Sa să poată lua asupra Sa pedepsele meritate de oameni și prin pătimirea Celui Atotsfânt să-i răscumpere de pedeapsă pe cei vinovați. Ce L-a atras la noi, aici pe pământ, în țara surghiunului nostru? Dreptățile noastre, oare? Nu! L-a atras la noi starea jalnică în care ne aruncase păcătoșenia noastră.

Păcătoșilor! Să prindem curaj. Pentru noi, anume pentru noi a săvârșit Domnul marea Sa lucrarea a înomenirii Sale; la suferințele noastre a căutat El cu nepătrunsă milă. Să încetăm a șovăi! Să încetăm a ne îndoi cu puținătate de suflet! Umplându-ne de credință, de râvnă și recunoștință, să ne apropiem de pocăință: prin mijlocirea ei să ne împăcăm cu Dumnezeu. *Cel fără de lege, dacă se va întoarce de la toate fărădelegile sale, pe care le-a făcut și va păzi toate poruncile Mele, și va face judecată, dreptate și milă, cu viață va trăi și nu va muri: toate nedreptățile lui, câte le-a făcut, nu se vor pomeni, ci întru dreptatea sa, pe care a făcut-o, va fi viu* (Iez. XVIII, 21-22). Aceasta e făgăduința pe care Dumnezeu i-o face păcătosului prin gura marelui Său prooroc.

---

[1] Pimen cel Mare, vezi *Patericul egiptean.*

[2] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul 7, cap. 2.

[3] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul 7, cap. 2.

[4] Mai exact: „instituit" (*n. tr.*).

Să răspundem, după măsura slabelor noastre puteri, marii iubiri pe care o are față de noi Domnul, așa cum pot răspunde iubirii Ziditorului zidirile Lui, și încă niște zidiri căzute: să ne pocăim! Să ne pocăim nu numai cu gura; să dovedim pocăința noastră nu doar prin câteva lacrimi vremelnice, nu doar luând parte de ochii oamenilor la slujbele Bisericii, împlinind rânduielile bisericești din afară – lucru cu care se mulțumeau fariseii. Să aducem împreună cu lacrimile, cu evlavia cea din afară, și roadă vrednică de pocăință: să ne schimbăm viața păcătoasă cu o viață evanghelică.

De ce muriți, casa lui Israel? (Iez. XVIII, 31). De ce pieriți, creștinilor, cu moarte veșnică din pricina păcatelor voastre? De ce se umple de voi iadul, ca și cum n-ar fi fost rânduită în Biserica lui Hristos atotputernica pocăință? Acest dar este un dar nesfârșit de bun pentru casa lui Israel – creștinii –, și în orice vreme a vieții, asupra oricăror păcate, el lucrează cu aceeași putere: curăță orice păcat, mântuiește pe oricine aleargă la Dumnezeu, chiar dacă asta s-ar întâmpla în ultimele clipe dinainte de moarte.

De ce muriți, casa lui Israel? Creștinii mor pentru totdeauna cu moarte veșnică fiindcă în toată vremea vieții pământești nu se îndeletnicesc cu altceva decât cu încălcarea făgăduințelor de la botez, cu slujirea păcatului; pier fiindcă nu iau aminte câtuși de puțin la Cuvântul lui Dumnezeu, ce le vestește despre pocăință. Nici în clipele dinaintea morții nu sunt în stare să se folosească de atotputernica putere a pocăinței! Nu sunt în stare să se folosească de ea fiindcă nu și-au făcut nici cea mai mică idee despre creștinism sau și-au făcut cea mai neîndestulătoare și greșită părere despre el, care poate fi numită deplină neștiință, mai degrabă decât cunoștință de vreun fel oarecare.

Viu sunt Eu, zice Domnul – ca și cum ar fi silit să-i încredințeze mai cu tărie pe cei necredincioși – *viu sunt Eu, zice Domnul: nu voiesc moartea păcătosului, ci ca să se întoarcă păcătosul de la calea sa și să fie viu...* (Iez. XXXIII, 11). *De ce muriți, casa lui Israel?...*

Cunoștea Dumnezeu neputința oamenilor, știa că ei și după botez vor cădea în păcat: din această pricină a rânduit în Biserică Taina Pocăinței, prin care se curăță păcatele săvârșite după botez. Pocăința trebuie să însoțească credința în Hristos, să premeargă botezului în Hristos; iar după botez, ea îndreaptă încălcarea de către cel ce a crezut în Hristos și s-a botezat în Hristos a îndatoririlor sale.

Atunci când din Ierusalim și din toată Iudeea oamenii veneau în număr mare la Ioan, propovăduitorul pocăinței, ca să se boteze în Iordan, își mărturiseau păcatele – le mărturiseau, spune unul dintre sfinții scriitori[1], nu fiindcă Sfântul Botezător ar fi avut nevoie să afle păcatele celor care veneau la el, ci fi-

---

[1] Sfântul Ioan Scărarul, Cuvântul 4.

indcă era nevoie ca ei, pentru a face o pocăință temeinică, să unească părerea de rău pentru căderea în păcat cu mărturisirea păcatelor.

Sufletul care știe că este dator să-și mărturisească păcatele – grăiește același Sfânt Părinte – prin însuși acest gând este oprit, ca de un lanț, să mai repete păcatele dinainte; dimpotrivă, păcatele nemărturisite, săvârșite ca în întuneric, cu înlesnire se întâmplă iarăși.

Prin mărturisirea păcatelor se strică prietenia cu păcatele. Ura față de păcate este semn al adevăratei pocăințe, al hotărârii de a trăi întru virtute.

Dacă ai dobândit deprindere cu păcatul, mărturisește-te des și degrabă vei fi slobozit din robia păcatului, cu ușurință și cu bucurie vei urma Domnului Iisus Hristos.

Cel care își trădează iar și iar prietenii va fi vrăjmășit de ei; aceștia se vor îndepărta de el ca de un trădător, care caută desăvârșita lor pierzanie; de la cel ce-și mărturisește păcatele, acestea se depărtează, fiindcă păcatele se întemeiază și se întăresc pe trufia firii căzute, nesuferind să fie date în vileag și rușinate.

Cel care își îngăduie să păcătuiască de bunăvoie și într-adins în nădejdea că se va pocăi, acela viclenește față de Dumnezeu. Pe cel care păcătuiește de bună voie și într-adins, în nădejdea că se va pocăi, îl va lovi fără de veste moartea, fără să-i lase vremea pe care socotea el că o va închina faptei bune[1].

Prin Taina Mărturisirii se curăță cu desăvârșire toate păcatele făcute prin cuvânt, prin faptă și prin gând. Pentru a șterge din inimă deprinderile păcătoase care s-au înrădăcinat în el prin îndelungă adăstare e nevoie de timp, e nevoie de pocăință stăruitoare. Pocăința stăruitoare înseamnă a avea mereu duhul înfrânt, a lupta necontenit cu patimile și simțirile cu care te împresoară patima păcătoasă ascunsă în inimă, a-ți înfrâna simțurile trupești și pântecele, a te ruga cu smerenie, a te mărturisi des.

Fraților! Păcătuind de bunăvoie, am pierdut sfânta neprihănire – neprihănirea care nu numai că este neatinsă de fapta păcătoasă, dar nu are nici măcar cunoștința răului; neprihănirea întru a cărei strălucire duhovnicească am venit la ființă din mâinile Ziditorului. Am pierdut și acea neprihănire pe care am dobândit-o rezidiți fiind prin botez; în calea vieții noastre, ne-am întinat prin felurite păcate veșmintele albite de Răscumpărătorul. Ne-a mai rămas o apă pentru a ne spăla: apa pocăinței. Ce se va întâmpla cu noi dacă vom fi nepăsători și față de această spălare? Va trebui să ne înfățișăm lui Dumnezeu cu sufletele sluțite de păcat – și cumplit va privi El la sufletul spurcat, la focul gheenei îl va osândi.

Spălați-vă, curățiți-vă, ștergeți răutățile din sufletele voastre dinaintea ochilor Mei, părăsiți-vă răutățile voastre... și veniți să ne judecăm. Cu ce se va sfârși în-

---

[1] Isaac Sirul, Cuvântul 90.

să această judecată a lui Dumnezeu – judecata pocăinţei, la care Dumnezeu îl cheamă neîncetat pe păcătos în timpul vieţii sale pământeşti? Când omul îşi recunoaşte păcatele sale, când se hotărăşte să se pocăiască şi să se îndrepte cu adevărat, Dumnezeu încheie judecata Sa cu omul prin următoarea hotărâre: *De vor fi păcatele voastre precum purpura, ca zăpada le voi albi; și de vor fi precum cârmâzul, ca lâna le voi albi* (Is. I, 16-18).

Iar de va fi nepăsător creştinul faţă de această ultimă chemare a multmilostivului Dumnezeu, i se vesteşte din partea Lui pierzania veşnică. *Bunătatea lui Dumnezeu*, grăieşte Apostolul, *te îndeamnă la pocăință* (Rom. II, 4). Dumnezeu vede păcatele tale: cu îndelungă-răbdare priveşte păcatele pe care le faci înaintea Lui, la şirul de păcate care alcătuieşte toată viaţa ta; El aşteaptă pocăința ta și totodată lasă la libera ta voie să alegi mântuirea sau pierzania. Și tu folosești în chip rău bunătatea și îndelungă-răbdarea lui Dumnezeu! Nu e în tine îndreptare! Trândăvia ta este din ce în mai mare! Creşte în tine nepăsarea atât faţă de Dumnezeu, cât şi faţă de soarta ta veşnică! Singura ta grijă este să-ţi înmulţeşti păcatele, adaugi la păcatele de mai înainte păcate noi şi îndoite! *După învârtoșarea ta și după inima ta nepocăită îți aduni mânie în ziua mâniei și arătării dreptei judecăți a lui Dumnezeu, care va răsplăti fiecăruia după faptele lui: celor ce prin răbdarea în fapta bună caută slavă, cinste și nestricăciune – viața veșnică; iar celor ce din îndârjire se împotrivesc adevărului și se supun nedreptății – mânie și urgie, necaz și strâmtorare veșnică peste tot sufletul omului făcător de rău* (Rom. II. 5-9). Amin.

Vederea lui Hristos

Vrei să-L vezi pe Hristos? *Vino și vezi* (In. I, 46), grăiește Apostolul Lui.

Domnul Iisus Hristos a dat făgăduința că va rămâne cu ucenicii Săi *până la sfârșitul veacului* (Mt. XXVIII, 20). El este împreună cu ei, în Sfânta Evanghelie și în tainele Bisericii[1] și nu există pentru cei care nu cred în Evanghelie: aceștia nu-L văd, orbiți fiind de necredință.

Vrei să-L auzi pe Hristos? El îți grăiește prin Evanghelie. Nu fi nepăsător față de glasul Lui mântuitor: abate-te de la viața păcătoasă și ascultă cu luare-aminte învățătura lui Hristos, care e viața veșnică.

Vrei să ți se arate Hristos? El te învață cum să-ți împlinești dorința. *Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este cel ce Mă iubește: iar cel ce Mă iubește va fi iubit de Tatăl Meu, și Eu îl voi iubi pe el, și Mă voi arăta lui* (In. XIV, 21).

Ai fost înfiat de către Dumnezeu prin Taina Sfântului Botez, ai intrat în cea mai strânsă unire cu Dumnezeu prin Taina Sfintei Împărtășanii: păstrează înfierea, păstrează unirea! Refă prin pocăință curăția și înnoirea dobândite prin Sfântul Botez, iar unirea cu Dumnezeu hrănește-o prin viețuirea după Evanghelie și împărtășirea cât mai deasă cu putință cu Sfintele lui Hristos Taine. *Rămâneți în Mine, și Eu în voi* (In. XV, 4), a grăit Domnul. *Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne în iubirea Mea* (In. XV, 10). *Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el* (In. VI, 56).

Păzește-te de visare, care poate să te facă a-ți închipui că-L vezi pe Domnul Iisus Hristos, că-L pipăi, că-L îmbrățișezi. Aceasta e o joacă deșartă a părerii de sine pline de trufie! Aceasta este înșelare pierzătoare![2] Plinește poruncile

---

[1] Sfântul Sfințit Mucenic Petru Damaschinul spune: „Hristos este ascuns în Evanghelie. Cel ce voiește să-L afle trebuie să-și vândă tot avutul său și să cumpere Evanghelia, pentru a nu-L afla pe Hristos doar prin citire, ci a-L primi în sine următor făcându-se viețuirii Lui în lume. Cel ce Îl caută pe Hristos, spune Sfântul Maxim, trebuie să-L caute nu doar afară, ci și înlăuntrul său, adică să fie cu trupul și cu sufletul precum Hristos, fără de păcat, pe cât stă în puterea omenească". Sfântul Petru Damaschinul, cartea întâi, cap. „Despre cea de-a patra vedere", *Dobrotoliubie*, vol. 3.

[2] Sfinții scriitori de lucrări ascetice numesc acest fel de înșelare părere (de sine). Sfântul Ioan Carpatiul definește părerea în următorul fel: „Părerea e umflarea sufletului de trufie prin slava deșartă și semețirea în deșert a minții", Ioan Carpatiul, cap. 49, *Dobrotoliubie*, vol. 4. Despre acest fel al înșelării Sfântul Pavel grăiește: „Nimeni să nu vă amăgească pe voi printr-o

Domnului și în chip minunat Îl vei vedea pe Domnul în tine însuți, în însușirile tale. Așa L-a văzut pe Domnul în sine Sfântul Apostol Pavel: el cerea de la creștini să aibă această vedere a lui Hristos; despre cei ce nu o aveau spunea că încă n-au ajuns la starea cuvenită creștinilor.

Dacă duci viață păcătoasă, îți împlinești patimile și totodată socotești că-L iubești pe Domnul Iisus Hristos; să știi că te vădește înșelat ucenicul Lui cel iubit, care stătea culcat la pieptul Lui la Cina cea de Taină. El spune: *Cel ce zice: „L-am cunoscut", însă poruncile Lui nu le păzește, mincinos este și întru el adevărul nu se află. Iar cine păzește cuvântul Lui, întru acela, cu adevărat, dragostea lui Dumnezeu desăvârșită este* (I In. II, 4-5).

De împlinești voia ta păcătoasă, călcând astfel dumnezeieștile porunci, Domnul Iisus Hristos te numără cu cei ce nu-L iubesc. *Cel ce nu Mă iubește nu păzește cuvintele Mele* (In. XIV, 24).

Nu te năpusti cu nechibzuință, fără să-ți fi cercetat cu grijă hainele, în zdrențe vechi și puturoase, la nunta Fiului lui Dumnezeu, la unirea cu El, chiar dacă ai fost chemat, ca oricare creștin, la această nuntă. Stăpânul casei are slugi care îți vor lega mâinile și picioarele și te vor arunca în întunericul cel mai din afară, străin de Dumnezeu (Mt. XXII, 11-13).

Slugile în puterea cărora e dat cel care cu obrăznicie, necurățit prin pocăință, umflat de părerea de sine și semeața cugetare caută dragostea și alte stări duhovnicești înalte – sunt demonii, îngerii aruncați din cer. Întunericul cel mai din afară este orbirea duhului omenesc, starea pătimașă, trupească. Păcatul și duhurile căzute domnesc în omul care se află în această stare. Acesta e lipsit de libertate duhovnicească: mâinile și picioarele îi sunt legate. Legarea mâinilor și picioarelor înseamnă pierderea putinței de a trăi în chip bineplăcut lui Dumnezeu și a spori duhovnicește. În această stare se află toți înșelații. Din această jalnică stare omul iese dându-și seama în ce rătăcire se află, lepădând-o, intrând în mântuitoarea arenă a pocăinței.

Anevoioasă e ieșirea din înșelare. La ușă stă o strajă: ușa este închisă cu lacăte și zăvoare grele și trainice; peste ele e pusă pecetea prăpastiei iadului. Lacătele și zăvoarele sunt trufia celor aflați în înșelare, care se ascunde adânc în inimă; iubirea lor de slavă deșartă, care alcătuiește pricina cea mai însemnată a faptelor pe care ei le săvârșesc; fățărnicia și viclenia, prin care își ascund trufia și iubirea de

---

prefăcută smerenie și închinare la îngeri, la cele ce n-a văzut cu mândrie umblând și în deșert umflându-se de trufie din mintea sa trupească (Col. II, 18). Zis-a Sfântul Grigorie Sinaitul: „Cei ce vorbesc din gândurile lor, înainte de a le curăți au fost amăgiți de duhul părerii de sine. Despre unii ca aceștia grăiește parimia: Am văzut om socotindu-se în sine că este înțelept, însă mai multă nădejde are nebunul decât acesta (Pilde XXVI, 12)", Grigorie Sinaitul, cap. CXXVIII, *Dobrotoliubie*, vol. 1.

slavă deșartă, prin care le pun masca bunelor intenții, smereniei, sfințeniei. Pecetea de nesfărâmat e socotirea lucrărilor înșelării drept lucrări ale harului.

Poate oare cel ce se află în înșelare, pe tărâmul minciunii și amăgirii, să fie plinitor al poruncilor lui Hristos, al căror adevăr este din Adevărul-Hristos? Cel ce încuviințează minciuna, care se desfată de minciună, care își însușește minciuna, care se unește în duh cu minciuna poate să încuviințeze, oare, adevărul? Nu! Ci îl urăște, devine vrăjmașul și prigonitorul lui înverșunat.

Visători nefericiți, ce socotiți că v-ați petrecut viața în brațele lui Dumnezeu! Care credeți că va fi starea voastră atunci când vă va izbi cuvântul Mântuitorului: *Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Plecați de la Mine, cei ce lucrați fărădelegea* (Mt. VII, 23).

Adevăratule prieten în Domnul! Mergi la Domnul Iisus Hristos, apropie-te de El pe calea poruncilor evanghelice; prin acestea cunoaște-L; prin împlinirea lor arată-ți și dovedește-ți dragostea de Domnul Iisus. El Însuși Se va arăta pe Sine ție – Se va arăta în ziua și ceasul de El știute. Odată cu această arătare va revărsa în inima ta negrăită dragoste față de El. Dragostea dumnezeiască nu e un lucru oarecare de-al firii căzute: ea este darul Sfântului Duh (Rom. V, 5), trimis numai de Dumnezeu în vasele curățite prin pocăință, în vasele smereniei și înfrânării.

Încredințează-te Domnului, nu ție însuți: este cu mult mai de nădejde. El este Ziditorul tău. Când ai suferit căderea cea amară, El a luat pentru tine firea omenească, S-a dat pe Sine Însuși la chinuri, Și-a vărsat sângele pentru tine, ți-a dat Dumnezeirea Sa: ce oare nu va mai face pentru tine? Pregătește-te pentru darurile Lui curățindu-te: aceasta e lucrarea ta. Amin.

Despre citirea Evangheliei

Când citești Evanghelia, nu căuta desfătări, nu căuta extaze, nu căuta cugetări sclipitoare: caută să vezi adevărul cel sfânt, singurul infailibil. Nu te mulțumi doar cu citirea neroditoare a Evangheliei; străduiește-te să împlinești poruncile ei, citește-o cu fapta. Evanghelia este cartea vieții și prin viață trebuie citită.

Nu socoti că din întâmplare cea mai sfântă dintre cărți – Tetra-Evanghelia – începe cu Evanghelia după Matei și sfârșește cu Evanghelia după Ioan. Matei ne învață mai mult cum să împlinim voia lui Dumnezeu, și povețele lui sunt deosebit de potrivite cu cel ce face primii pași pe calea lui Dumnezeu; Ioan arată chipul unirii dintre Dumnezeu și omul înnoit prin porunci – unire la care pot ajunge doar cei ce au sporit în calea lui Dumnezeu.

Deschizând Sfânta Evanghelie pentru a o citi, adu-ți aminte că ea hotărăște soarta ta veșnică. După ea vom fi judecați și după felul în care ne-am potrivit pe pământ cu îndreptarul ei vom primi fie fericirea veșnică, fie chinurile veșnice (In. XII, 48).

Dumnezeu Și-a descoperit voia unui nevrednic firicel de praf – omul! Cartea în care e înfățișată această mare și atotsfântă voie se află în mâinile tale. Poți să primești ori să lepezi voia Ziditorului și Mântuitorului tău, după cum îți place. Viața ta veșnică și moartea ta veșnică sunt în mâinile tale: judecă singur de câtă prevedere și înțelepciune ai nevoie. Nu te juca cu soarta ta veșnică!

Roagă-te Domnului cu inimă înfrântă ca să-ți descopere minunile ascunse în legea Lui (Ps. CXVIII, 18), care e Evanghelia. Se deschid ochii și se arată minunata vindecare de păcat a sufletului săvârșită de Cuvântul lui Dumnezeu. Tămăduirea neputințelor trupești a fost numai dovada tămăduirii sufletului – dovadă pentru oamenii trupești, dovadă pentru mințile orbite prin faptul că s-au robit simțurilor (Lc. V, 24).

Să citești Evanghelia cu cea mai mare evlavie și luare-aminte. Nimic din ea să nu socoți de mică însemnătate, prea puțin vrednic de cercetare. Din orișicare cuvânt al ei iese o rază de lumină. Nepăsarea față de viață înseamnă moarte.

Citind despre leproșii, slăbănogii, orbii, șchiopii, îndrăciții tămăduiți de Domnul, să te gândești că sufletul tău, care poartă rănile cele de multe feluri ale păcatelor și e înrobită de către demoni, se aseamănă cu acești bolnavi. Învață din Evanghelie să crezi că Domnul, Care i-a vindecat pe ei, te va vindeca și pe tine dacă îl vei ruga cu râvnă ca să fii vindecat.

Să dobândeşti o stare a sufletului care să te ajute în primirea vindecării; iar vindecarea sunt în stare să o primească cei care şi-au recunoscut păcătoşenia şi sunt gata să o părăsească (In. IX, 39, 41). Dreptului mândru – adică păcătosului care nu-şi vede păcătoşenia sa – Mântuitorul nu îi este de folos (Mt. IX, 13).

Vederea păcatelor, vederea căderii în care se află tot neamul omenesc, e un dar deosebit al lui Dumnezeu. Cere să capeţi acest dar şi vei pricepe mai uşor cartea Doctorului Ceresc, Evanghelia.

Străduieşte-te să-ţi însuşeşti Evanghelia cu mintea şi cu inima, încât mintea ta, ca să zic aşa, să plutească în ea, să trăiască în ea: atunci şi lucrarea ta cu înlesnire va deveni lucrare evanghelică. Poţi să reuşeşti asta citind cu evlavie, cercetând cu dinăóadinsul Evanghelia.

Preacuviosul Pahomie cel Mare, unul din cei mai vestiţi părinţi ai vremurilor vechi, ştia pe dinafară Sfânta Evanghelie şi socotea, prin descoperire dumnezeiască, învăţarea ei pe dinafară drept o îndatorire de căpătâi a ucenicilor săi. Astfel, Evanghelia îi însoţea pe aceştia pretutindeni, călăuzindu-i neîncetat[1].

Şi de ce în vremurile de acum dascălul creştin nu ar împodobi ţinerea de minte a copilului nevinovat cu Evanghelia, în loc s-o murdărească prin învăţarea fabulelor lui Esop şi a altor nimicuri?

Ce fericire, ce bogăţie este întipărirea Evangheliei în minte! Nu pot fi prevăzute întorsăturile sorţii şi necazurile ce pot să ni se întâmple de-a lungul vieţii pământeşti. Evanghelia, odată întipărită în minte, poate fi spusă de cel orb, pe osândit îl însoţeşte în temniţă, vorbeşte în ţarină cu plugarul, călăuzeşte pe negustor la târg, veseleşte pe cel bolnav în vremea chinuitoarei lipse de somn şi a grelei singurătăţi.

Nu cuteza să tâlcuieşti tu însuţi Evanghelia şi celelalte cărţi ale Sfintei Scripturi. Scriptura a fost întocmită de către sfinţii prooroci şi apostoli – întocmită nu după bunul plac, ci din insuflarea Sfântului Duh (II Pt. I, 21). Aşadar, cum să nu fie o nebunie tâlcuirea ei după bunul plac?

Sfântul Duh, Care a grăit prin prooroci şi apostoli Cuvântul lui Dumnezeu, l-a tâlcuit prin Sfinţii Părinţi. Atât Cuvântul lui Dumnezeu, cât şi tâlcuirea lui sunt dar al Sfântului Duh. Numai această tâlcuire o primeşte Sfânta Biserică Ortodoxă! Numai această tâlcuire o primesc adevăraţii ei fii!

Cel care tâlcuieşte după bunul plac Evanghelia şi întreaga Scriptură leapădă prin aceasta tâlcuirea ei de către Sfinţii Părinţi, de către Sfântul Duh. Cel care leapădă tâlcuirea Scripturii de către Sfântul Duh leapădă, fără nici o îndoială, însăşi Sfânta Scriptură.

---

[1] Viaţa lui Pahomie cel Mare, *Vies des Pères des déserts d'Orient*, par R.P. Michel-Ange Manin. Ştia Evanghelia pe dinafară şi Sfântul Tihon de Zadonsk.

Şi cuvântul lui Dumnezeu, cuvântul mântuirii, se face pentru cei ce îl tâlcuiesc cu obrăznicie mireasmă spre moarte, sabie cu două tăişuri cu care aceştia se junghie pe sine spre veşnică pieire (II Pt. III, 16; II Cor. II, 15, 16). Cu această sabie s-au omorât pe veci Arie, Nestorie, Eutihie şi alţi eretici care prin tâlcuirea după bunul plac şi cu obrăznicie a Scripturii au căzut în hulă.

La cine voi căuta, dacă nu la cel smerit şi blând, care tremură de cuvintele Mele? (Is. LXVI, 2), zice Domnul. Aşa să fii faţă de Evanghelie şi de Domnul, Care este în ea.

Părăseşte viaţa păcătoasă, părăseşte împătimirile şi desfătările pământeşti, leapădă-te de sufletul tău: atunci Evanghelia îţi va fi la îndemână şi lesne de pătruns.

Cel ce-şi urăşte sufletul în lumea aceasta, a grăit Domnul – sufletul pentru care, de la cădere încoace, iubirea de păcat s-a făcut o a doua fire, s-a făcut însăşi viaţa sa – *îl va păstra pentru viaţa veşnică* (In. XII, 25). Pentru cel ce iubeşte sufletul său, pentru cel care nu se hotărăşte să se lepede de sine, Evanghelia rămâne închisă: acesta citeşte litera, însă cuvântul vieţii, fiind duh, rămâne acoperit de ochii lui printr-un văl cu neputinţă de pătruns.

Când Domnul era pe pământ cu trupul Său cel preasfânt, mulţi L-au văzut şi totodată nu L-au văzut. Ce folos dacă omul vede cu ochii trupeşti, pe care-i au şi dobitoacele, dar nu vede nimic cu ochii sufletului, cu mintea şi cu inima? Şi în vremea de acum sunt mulţi care citesc Evanghelia şi totodată nu o citesc niciodată, nu o cunosc deloc.

Evanghelia, a zis un oarecare preacuvios sihastru, se citeşte cu mintea curată şi se pricepe după măsura împlinirii poruncilor cu fapta. Însă pătrunderea desăvârşită a Evangheliei nu poate fi atinsă prin sforţările omeneşti: ea este dar al lui Hristos[1].

Duhul Sfânt, sălăşluindu-se în adevăratul şi credinciosul Său slujitor, îl face şi desăvârşit cititor şi adevărat plinitor al Evangheliei.

Evanghelia zugrăveşte însuşirile omului nou, care e *Domnul din ceruri* (I Cor. XV, 48). Acest om nou este Dumnezeu după fire. Pe oamenii din sfânta Lui seminţie, care cred în El şi se preschimbă după asemănarea Lui, El îi face dumnezei prin har

Voi, ce vă tăvăliţi în balta cea puturoasă şi murdară a păcatelor şi aflaţi în aceasta desfătare, ridicaţi capetele voastre, priviţi la cerul curat: acolo este locul vostru! Dumnezeu vă dă cinstea de a fi dumnezei; voi, lepădând această cinste, vă alegeţi „cinstea" dobitoacelor – şi încă a celor mai necurate. Veniţi-vă în fire! Părăsiţi balta cea rău-mirositoare; curăţiţi-vă prin mărturisirea păcatelor; spălaţi-vă prin lacrimi de pocăinţă; împodobiţi-vă cu lacrimile duhului înfrânt; urcaţi la cer! Acolo vă cheamă Evanghelia. *Cât aveţi lumina* – Evanghelia, în care e ascuns Hristos – *credeţi în lumină, ca să fiţi fii ai luminii* (In. XII, 36).

---

[1] Preacuviosul Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, Dobrotoliubie*, vol. 1.

Despre citirea Sfinţilor Părinţi

Tovărăşiile şi societatea au o mare înrâurire asupra omului. Tovărăşia şi apropierea unui învăţat aduce multă ştiinţă, a unui poet – multe gânduri şi simţiri înalte, a unui călător – multe cunoştinţe despre ţările străine, despre obiceiurile şi datinile altor popoare. E limpede: tovărăşia şi apropierea sfinţilor aduc sfinţenie. *Cu cel cuvios, cuvios vei fi, şi cu bărbatul nevinovat – nevinovat vei fi, şi cu cel ales – ales vei fi* (Ps. XVII, 26, 27).

Fă cunoştinţă cu sfinţii încă de pe acum, din vremea vieţii pământeşti, pe care Scriptura nici măcar nu o numeşte viaţă, ci pribegie. Vrei ca în cer să te numeri în obştea lor, vrei să fii părtaş al fericirii lor? Fă-te părtaş al lor încă de pe acum. Când vei ieşi din casa trupului, te vor primi la ei ca pe un cunoscut, ca pe un prieten (Lc. XVI, 9).

Nu este prietenie mai apropiată, nu este legătură mai strânsă decât legătura unirii în cuget, a unirii în simţiri, a unirii în ţeluri (I Cor. I, 10).

Însuşeşte-ţi gândirea şi duhul Sfinţilor Părinţi prin citirea scrierilor lor. Sfinţii Părinţi au atins ţelul: mântuirea. Şi tu vei atinge acest ţel prin mersul firesc al lucrurilor. Fiind într-un cuget şi într-un suflet cu Sfinţii Părinţi, te vei mântui.

Cerul i-a primit pe Sfinţii Părinţii în fericitele sale sânuri. Prin acest fapt, el a dat mărturie că gândurile, simţirile şi faptele Sfinţilor Părinţi îi sunt plăcute. Sfinţii Părinţi şi-au zugrăvit gândurile, inima şi lucrarea în scrierile lor. Asta înseamnă că scrierile Părinţilor sunt călăuză nerătăcită către cer, mărturisită de cerul însuşi.

Toate scrierile Sfinţilor Părinţi sunt alcătuite sub insuflarea sau înrâurirea Sfântului Duh. Minunată este conglăsuirea lor, minunată este ungerea lor de sus! Cel care se călăuzeşte după ele are drept călăuză, fără îndoială, pe Duhul Sfânt.

Toate apele pământului se revarsă în ocean şi poate că oceanul este izvorul tuturor apelor pământului. Toate scrierile Părinţilor se reunesc în Evanghelie, toate amintesc de ea, ca să ne înveţe a împlini întocmai poruncile Domnului nostru Iisus Hristos; izvorul şi sfârşitul lor, al tuturor, e Sfânta Evanghelie.

Sfinţii Părinţi ne învaţă cum să ne apropiem de Evanghelie, cum s-o citim, cum să o înţelegem aşa cum trebuie, ce ajută şi ce împiedică înţelegerea ei şi ca

atare, la început, citește mai mult scrierile Sfinților Părinți; iar după ce acestea te vor învăța cum să citești Evanghelia, citește cu precădere Evanghelia.

Să nu socoți că-ți e de ajuns numai citirea Evangheliei, fără citirea Sfinților Părinți! Acesta e un gând trufaș, primejdios. Mai bine să te aducă la Evanghelie Sfinții Părinți ca pe un fiu iubit, ce a fost pregătit pentru aceasta prin scrierile lor.

Mulți, toți care i-au lepădat nebunește și cu trufie pe Sfinții Părinți, care s-au apropiat nemijlocit, cu îndrăzneală oarbă, cu minte și inimă necurate de Evanghelie, au căzut în rătăcire pierzătoare. Pe aceștia i-a lepădat Evanghelia: ea îi îngăduie la sine numai pe cei smeriți.

Citirea cărților Părinților e maica și împărăteasa tuturor virtuților. Din citirea cărților Părinților deprindem adevărata înțelegere a Sfintei Scripturi, credința dreaptă, viețuirea după îndreptarul poruncilor evanghelice, adânca cinstire pe care se cuvine să o avem față de ele: într-un cuvânt, mântuirea și desăvârșirea creștină.

După ce povățuitorii duhovnicești s-au împuținat, citirea scrierilor Părinților a devenit călăuza de căpetenie pentru cei ce doresc să se mântuiască și chiar să atingă desăvârșirea creștină[1].

Cărțile Sfinților Părinți, așa cum spune unul dintre ei, asemenea sunt unei oglinzi: privind în ele cu luare-aminte și ades, sufletul poate să-și vadă toate neajunsurile.

Iarăși: aceste cărți asemenea sunt unui loc plin de leacuri; în el, sufletul poate să afle doctoria mântuitoare pentru fiecare dintre bolile sale.

Grăit-a Sfântul Epifanie al Ciprului: „Și singură vederea cărților creștinești mai pregetători spre păcat ne face pe noi și către dreptate ne îndeamnă să ne ridicăm".

Pe Sfinții Părinți trebuie să-i citim cu râvnă, cu luare-aminte și în chip statornic: vrăjmașul nostru nevăzut, care urăște glasul adeverinței (Pilde XI, 15), urăște acest glas mai ales când el vine din partea Sfinților Părinți. Acest glas dă în vileag meșteșugurile vrăjmașului nostru, viclenia lui, descoperă cursele lui, felul în care lucrează el: drept aceea, vrăjmașul se înarmează împotriva citirii Sfinților Părinți prin felurite cugetări trufașe și hulitoare; se străduiește să-l arunce pe nevoitor în vârtejul grijilor deșarte, ca să-l abată de la citirea cea mântuitoare, îl luptă prin trândăvie, plictiseală, uitare. Din acest război împotriva citirii Sfinților Părinți trebuie să ne dăm seama cât de mântuitoare armă este ea pentru noi și cât o urăște vrăjmașul.

Fiecare să citească din Sfinții Părinți ceea ce se potrivește cu felul său de viață. Pustnicul să-i citească pe Părinții care au scris despre liniștire; monahul

---

[1] Preacuviosul Nil Sorski, *Pravila*.

care viețuiește în chinovie, pe Părinții care au scris povățuiri pentru viața chinovială; creștinul care trăiește în lume, pe Sfinții Părinți ce și-au rostit povețele pentru tot creștinul îndeobște. Fiecare, în orice tagmă s-ar afla, să culeagă belșug de povățuire din scrierile Părinților.

Este neapărat trebuincioasă citirea potrivită cu felul de viață al fiecăruia. Altminteri, ne vom umple de gânduri chiar dacă sfinte, însă de neîmplinit cu fapta, care stârnesc o lucrare neroditoare doar în închipuiri și în dorințe; faptele cucerniciei care se potrivesc cu felul tău de viață îți vor scăpa din mâini. Pe lângă faptul că vei deveni un visător sterp, gândurile tale, aflându-se în neîncetată împotrivire cu faptele, negreșit vor naște tulburare în mintea ta, iar în purtarea ta, nehotărâre; iar această tulburare și această nehotărâre sunt apăsătoare și vătămătoare pentru tine însuți și pentru cei din jurul tău. Necitind după rânduiala cuvenită Sfânta Scriptură și pe Sfinții Părinți, lesne te poți abate de la calea mântuitoare în hățișuri de netrecut și prăpăstii adânci, ceea ce s-a și întâmplat cu mulți. Amin.

Despre păzirea de cărţile care cuprind învăţături mincinoase

Iarăşi îţi aduc, fiu credincios al Bisericii de Răsărit, cuvânt de sfat nemincinos şi bun. Acest cuvânt nu e al meu: este cuvântul Sfinţilor Părinţi. De la ei vin toate sfaturile mele.

Păzeşte-ţi mintea şi inima de învăţătura mincinoasă. Nu vorbi despre creştinism cu oameni molipsiţi de învăţături mincinoase; nu citi cărţi despre creştinism scrise de dascăli mincinoşi. Adevărul se află în tovărăşia Duhului Sfânt: El este Duhul Adevărului. Minciuna o însoţeşte şi o ajută duhul diavolului, care este minciună şi părintele minciunii.

Cel ce citeşte cărţile dascălilor mincinoşi intră negreşit în părtăşie cu duhul viclean şi întunecat al minciunii. Lucrul acesta să nu ţi se pară ciudat şi de necrezut: aşa spun răspicat luminătorii Bisericii, Sfinţii Părinţi[1].

Dacă în mintea şi sufletul tău nu este scris nimic, Adevărul şi Duhul să scrie în ele poruncile lui Dumnezeu şi învăţătura Lui duhovnicească.

De ţi-ai îngăduit a-ţi mâzgăli de tot tablele sufletului cu felurite cugete şi întipăriri neduhovniceşti, fără a lua aminte cu înţelepciune şi fereală: „Cine e scriitorul, ce scrie el?", curăţă cele scrise de scriitori străini, curăţă prin pocăinţă şi lepădarea a tot ce este împotrivitor de Dumnezeu.

Să scrie pe tablele tale doar degetul lui Dumnezeu.

Pregăteşte pentru acest scriitor minte şi inimă curată, vieţuind cu evlavie şi întreagă înţelepciune: atunci, rugându-te tu şi citind sfinţitele cărţi, pe nebăgate de seamă şi în chip tainic se va scrie pe tablele sufletului tău legea Duhului.

---

[1] „Nimeni să nu citească", a spus Sfinţitul Mucenic Petru Damaschinul, „cele ce nu slujesc spre a bineplăcea lui Dumnezeu; iar dacă a şi citit vreodată întru necunoştinţă, să se nevoiască degrabă a şterge amintirea lor prin citirea Dumnezeieştilor Scripturi, iar dintre acestea a celor care îl ajută cel mai mult la mântuirea sufletului, după starea la care a ajuns... Iar dintre cele potrivnice acestora nimic să nu citească. Ce trebuinţă este a primi duh necurat în loc de Duh Sfânt? Fiindcă omul primeşte însuşirea cuvântului cu care se îndeletniceşte, chiar dacă cei necercaţi nu văd acest lucru aşa cum îl văd cei care au cercare duhovnicească". Sfântul Petru Damaschinul, Cartea întâi, cap. „Despre dreapta socotinţă".

Nu-ți este îngăduit să citești alte cărți despre religie decât cele scrise de către Sfinții Părinți ai Bisericii Sobornicești a Răsăritului. Acest lucru îl cere Biserica de Răsărit de la fii săi[1].

Iar dacă gândești altfel și socoți porunca Bisericii mai puțin întemeiată decât socotința ta și a celorlalți de un cuget cu tine, atunci nu mai ești fiu al Bisericii, ci judecător al ei.

Mă numești mărginit, neluminat îndeajuns, rigorist? Lasă-mă în mărginirea și în celelelalte neajunsuri ale mele: voiesc mai bine a rămâne, cu toate aceste neajunsuri, fiu al Bisericii de Răsărit, decât ca, având toate părutele calități, să mă fac mai deștept decât ea și, ca atare, să-mi îngădui a nu-i da ascultare și a mă despărți de ea. Adevăraților fii ai Bisericii de Răsărit le va face plăcere glasul meu.

Aceștia știu că cel care voiește a primi înțelepciunea cerească trebuie să lepede înțelepciunea sa pământească, oricât de mare ar fi ea, să o lase deoparte, să o taie, s-o recunoască drept nebunie, așa cum este ea de fapt (I Cor. III, 19).

Înțelepciunea pământească este vrăjmășie împotriva lui Dumnezeu: ea legii lui Dumnezeu nu se supune și nici nu poate (Rom. VIII, 7). Dintru început aceasta este firea ei; așa va și rămâne până ce va lua sfârșit, când *pământul și lucrurile de pe dânsul*, iar dimpreună cu ele și înțelepciunea pământească, *vor arde* (II Pt. III, 10).

Sfânta Biserică îngăduie citirea cărților eretice numai acelor mădulare ale sale care au mintea și simțirile inimii vindecate și luminate de Sfântul Duh, care pot deosebi întotdeauna între adevăratul bine și răul ce se preface a fi bine și se ascunde sub chipul adevărului.

Marii bineplăcuți ai lui Dumnezeu, care au cunoscut neputința cea de obște a tuturor oamenilor, s-au înfricoșat de otrava eresului și a minciunii. Ca atare, ei au fugit cu toată râvna de împreună-vorbirile cu oamenii molipsiți de învățăturile cele mincinoase și de citirea cărților eretice[2]. Având înaintea ochilor căderea preaînvățatului Origen, a lui Arie cel iscusit în certuri, a lui Nestorie cel bun de gură și a altor bogați în înțelepciunea acestei lumi, ce au pierit din pricina nădăjduirii în sine și a părerii de sine, ei au căutat mântuirea și au aflat-o în fuga de învățăturile mincinoase, în ascultarea față de Biserică până și în amănuntele cele mai subțiri.

Păstorii și dascălii cei purtători de Duh și sfinți ai Bisericii nu citeau scrierile ereticilor celor hulitori de Dumnezeu decât siliți de nevoia de neînlăturat a întregii obști creștine. Prin cuvântul lor plin de putere, cuvânt duhovnicesc,

---

[1] „Săvârșindu-se Taina Mărturisirii, se cuvine a fi întrebat cel ce se pocăiește: nu a citit cumva cărți eretice?", *Molitfelnic*.

[2] *Viața lui Pahomie*, Patrologiae Tomus LXXIII, cap. XLIV.

ei au înfierat rătăcirile, au vestit tuturor fiilor Bisericii primejdia ascunsă în scrierile eretice sub numele frumoase ale sfințeniei și evlaviei.

Eu și cu tine însă trebuie să ne păzim neapărat de citirea cărților alcătuite de dascăli mincinoși. Oricine a scris despre Hristos, despre credința și duhovnicia creștină fără să fie mădular al Bisericii de Răsărit, singura sfântă, poartă numele de dascăl mincinos.

Spune-mi, cum este cu putință să-ți îngădui a citi orișice carte, când fiecare carte pe care o citești te poartă încotro voiește, te înduplecă să crezi în tot lucrul pentru care îi face trebuință încuviințarea ta, să te lepezi de tot ce are ea nevoie să lepezi?

Experiența arată cât de pierzătoare sunt urmările citirii fără dreaptă-socotință. Printre fiii Bisericii de Răsărit câte idei despre creștinism nu putem întâlni din cele mai tulburi, mai greșite, mai potrivnice învățăturii Bisericii, mai defăimătoare ale acestei sfinte învățături, idei însușite prin citirea cărților eretice!

Nu te mâhni, prietene, pentru preîntâmpinările mele, care sunt insuflate de faptul că îți doresc binele cel adevărat. Tatăl, mama, dascălul bun nu se înfricoșează, oare, pentru pruncul nevinovat și fără experiență, atunci când el vrea să intre într-o cameră unde printre lucruri bune de mâncat se află otravă multă?

Moartea sufletului e mai de plâns decât moartea trupească: trupul mort are să învieze și adeseori moartea trupului se face pricină de viață sufletului; dimpotrivă, sufletul omorât de rău este jertfă a morții veșnice, iar el poate fi omorât de orice gând care cuprinde vreun fel de hulă împotriva lui Dumnezeu, pe care cei neștiutori nu-l bagă nicidecum de seamă.

Va fi o vreme, a proorocit Sfântul Apostol, *când învățătura cea sănătoasă nu o vor primi, ci după poftele lor își vor alege loruși învățători să le răsfețe auzul, și de la adevăr își întoarce auzul, iar către basme se vor pleca* (II Tim. IV, 3-4).

Nu te lăsa înșelat de titlurile răsunătoare ale cărților care făgăduiesc să-i învețe desăvârșirea creștină pe cei ce încă au nevoie de hrana pruncilor; nu te lăsa înșelat nici de podoaba cea din afară a cărții, de vioiciunea, puterea, frumusețea stilului, nici de faptul că autorul ar fi, pasămite, sfânt, care și-a dovedit sfințenia prin numeroase minuni (aluzie, probabil, la „sfinții" apuseni ca Francisc din Assisi – *n. tr.*).

Învățătura mincinoasă nu se dă înapoi de la nici o născocire, de la nici o înșelăciune ca să dea basmelor sale înfățișarea adevărului și astfel să otrăvească mai lesne sufletul cu ele.

Învățătura mincinoasă este deja, în sine, înșelare. Ea amăgește, înainte de cititor, pe scriitor (II Tim. III, 13).

Semnul după care recunoaștem că o carte e cu adevărat folositoare de suflet este că a fost scrisă de un sfânt scriitor, mădular al Bisericii de Răsărit, încuviințat și recunoscut de Sfânta Biserică. Amin.

Adevăr și duh

Nu te lăsa înșelat de părerea de sine și de învățătura celor care, înșelați de părerea de sine, disprețuind adevărul Bisericii și dumnezeiasca Descoperire, spun sus și tare că adevărul poate să vorbească în tine fără sunetele cuvântului și să te povățuiască el însuși printr-o oarecare lucrare nehotărnicită și tulbure. Aceasta este o învățătură a minciunii și a celor de aproape ai ei[1].

Semnele învățăturii mincinoase: întunecimea, lipsa de limpezime, părerea[2] și ceea ce urmează lor: desfătarea visătoare a sângelui și a nervilor pe care le nasc ele. Această desfătare se dobândește în urma lucrării perfide a slavei deșarte și iubirii de desfătări.

Omenirea căzută se apropie de sfântul adevăr prin credință: altă cale către acesta nu e. *Credința e din auzire, iar auzirea din cuvântul lui Dumnezeu* (Rom. X, 17), ne învață Apostolul.

Cuvântul lui Dumnezeu este adevărul (In. XVII, 7); poruncile evanghelice sunt adevărul (Ps. CXVIII, 86) și tot omul este mincinos (Ps. CXV, 2). Toate aceste lucruri sunt mărturisite de Dumnezeiasca Scriptură. Așadar, cum crezi că din ceea ce este minciună vei auzi glasul Sfântului Adevăr?

Vrei să-l auzi, vrei să auzi glasul duhovnicesc al Sfântului Adevăr? Învață să citești Sfânta Evanghelie: de la ea vei auzi adevărul, în ea vei vedea adevărul. Adevărul îți va descoperi căderea ta și legăturile minciunii, legăturile amăgirii de sine cu care este legat în chip nevăzut sufletul fiecărui om neînnoit de Duhul Sfânt.

Îți e rușine să mărturisești, trufaș căzut, trufaș în însăși căderea ta, că trebuie să cauți adevărul în afara ta, că intrarea lui în tine se face prin auz și prin celelalte simțiri trupești! Acesta însă e adevărul de netăgăduit, care dă pe față cât de adâncă e căderea noastră.

Atât de adâncă, atât de grozavă e căderea noastră, că pentru a ne scoate din prăpastia pierzării Dumnezeu-Cuvântul a luat asupră-Și firea omenească pentru ca oamenii să devină din ucenici ai diavolului și ai minciunii ucenici ai lui Dumnezeu și ai Adevărului, să fie sloboziți prin mijlocirea Cuvântului și Du-

---

[1] Precum Thomas de Kempis cu *Urmarea lui Hristos*, vezi cartea I, cap. 3; cartea III, cap. 2.

[2] Am spus mai sus că așa este numit de către Sfinții Părinți un anumit fel de înșelare de sine, drept care păstrăm și noi această numire.

hului Adevărului din robia păcatului și să fie învățați tot adevărul (In. VIII, 31, 32; cf. In. XVI, 13).

Atât suntem de grosolani și robiți simțurilor, încât a fost nevoie ca Sfântul Adevăr să se lase perceput de simțurile noastre trupești; au fost de trebuință nu doar sunetele cuvântului, ci și tămăduirile celor neputincioși, semnele simțite săvârșite asupra apelor, pomilor, pâinilor, ca noi, încredințați de ochii cei trupești, să putem vedea cât de cât Adevărul. Până-ntr-atâta s-au întunecat ochii noștri cei sufletești!

Dacă nu veți vedea semne și minuni, nu veți crede (In. IV, 48), i-a dojenit Domnul pe oamenii cei robiți simțurilor, care cereau de la El tămăduire trupului și nici nu bănuiau măcar că sufletele lor se aflau într-o stare de boală mult mai cumplită și, ca atare, aveau mult mai mare nevoie decât trupul de tămăduire și de Doctorul cel ceresc.

Și omul a recunoscut înaintea feței Domnului că semnele văzute cu ochii cei trupești l-au adus la credință, l-au făcut să vadă cu mintea. *Știm*, i-a grăit el Domnului, *că de la Dumnezeu ai venit învățător; că nimeni nu poate face aceste minuni pe care le faci tu, dacă nu este Dumnezeu cu el* (In. III, 2). Iar omul acela avea cărturărie pământească.

Mulți L-au văzut cu ochii pe Mântuitorul, au văzut stăpânirea Lui cea dumnezeiască asupra întregii făpturi în multele Lui minuni; mulți au auzit cu urechile sfânta Lui învățătură, i-au auzit pe înșiși demonii mărturisind despre El: dar nu L-au cunoscut, L-au urât, au cutezat cea mai îngrozitoare dintre fărădelegi: uciderea de Dumnezeu. Atât de adâncă, atât de cumplită este căderea noastră, întunecarea noastră.

E îndeajuns să citești un singur capitol din Evanghelie ca să-ți dai seama că Dumnezeu e Cel ce vorbește în ea. *Tu ai cuvintele vieții veșnice*, Doamne și Dumnezeul nostru, Ce Te-ai arătat nouă în chip smerit de om, *și am crezut și am cunoscut că Tu ești Hristosul, Fiul Dumnezeului Celui Viu* (In. VI, 68, 69).

Vestește Cel ce este Însuși Adevărul: *De veți rămâne în cuvântul Meu, sunteți cu adevărat ucenici ai Mei; și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face slobozi* (In. VIII, 31, 32). Cercetează Evanghelia și-ți va grăi ție din ea adevărul neprefăcut și sfânt.

Adevărul poate grăi și înlăuntrul omului. Când însă? Atunci când omul *se îmbracă*, după cuvântul Mântuitorului, *cu putere de sus* (Lc. XXIV, 49): *când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va povățui la tot adevărul* (In. XVI, 13).

Iar dacă înainte de venirea vădită a Sfântului Duh – care e partea sfinților lui Dumnezeu – va socoti cineva că aude înlăuntrul său adevărul care grăiește, acela nu face altceva decât să-și lingușească trufia, acela se înșală; el va auzi mai degrabă glasul celui ce a grăit în rai: *veți fi ca niște dumnezei* (Fac. III, 5). Și acest glas i se va părea glasul adevărului!

A cunoaşte adevărul din Evanghelie şi din Sfinţii Părinţi, a te împărtăşi prin citire de Sfântul Duh, Care trăieşte în Evanghelie şi Sfinţii Părinţi, aceasta e o mare fericire.

De fericirea cea mai înaltă, de fericirea de a cunoaşte adevărul de la Însuşi Preasfântul Duh eu nu sunt vrednic! Nu sunt în stare de acest lucru! Nu sunt în stare să o păstrez: vasul meu nu este pregătit, nu-i terminat şi nu e întărit. Vinul Duhului, dacă ar fi vărsat în el, l-ar sparge şi s-ar vărsa (Mt. IX, 17) – şi de aceea, Atotbunul meu Domn, cruţând neputinţa mea, îndelung rabdă în ce mă priveşte (Lc. XVIII, 7) şi nu-mi dă spre mâncare hrană duhovnicească tare (I Cor. III, 2).

Sutaşul s-a recunoscut pe sine nevrednic a-L primi pe Domnul în casa sa, şi a cerut să vină în acea casă cuvântul cel atotputernic al Domnului şi să-i tămăduiască sluga. Cuvântul a venit; semnul s-a săvârşit, tămăduirea slugii s-a înfăptuit. Domnul a lăudat credinţa şi smerenia sutaşului (Mt. VIII, 5-13).

Grăit-au fiii lui Israel către sfântul lor mai-mare şi legiuitor, grăit-au din dreaptă înţelegere a măririi dumnezeirii, din înţelegerea pe care o naşte în om cunoaşterea şi recunoaşterea nimicniciei omeneşti: *Vorbeşte tu cu noi, şi să nu vorbească Dumnezeu cu noi, ca să nu murim!* (Ieşire XX, 19). Aceste cuvinte smerite şi mântuitoare sunt proprii oricărui creştin adevărat: prin această chezăşie a inimii, creştinul se păzeşte de moartea sufletească cu care îi doboară pe cei aflaţi în înşelare de sine trufia şi obrăznicia lor. Aşa face adevăratul creştin, acest israelitean duhovnicesc; cel aflat în înşelare de sine strigă, dimpotrivă, cuprins de exaltare: „Fiii lui Israel au grăit oarecând prin Moise: *Vorbeşte tu cu noi şi vom asculta; să nu vorbească Dumnezeu cu noi, ca să nu murim.* Nu aşa, Doamne, nu aşa Te rog eu! Să nu-mi vorbească Moise ori altul din prooroci: vorbeşte-mi Tu, Doamne Dumnezeule, Care dai insuflare tuturor proorocilor. Tu singur, fără ei, mă poţi învăţa în chip desăvârşit"[1].

Nevrednic de Domnul, nevrednic a-I urma este acela care-i cu totul în spurcăciuni şi necurăţii, dar prin părerea sa prostească, trufaşă, visătoare socoate că se află în braţele Preacuratului, Preasfântului Domn, socoate că-L are în sine şi vorbeşte cu El cum ar vorbi cu un prieten[2].

Dumnezeu Cel Ce Se proslăveşte în sfatul sfinţilor, mare şi înfricoşat este peste toţi cei dimprejurul Lui (Ps. LXXXVIII, 8), spune Scriptura; El e înfricoşat chiar pentru cele mai înalte dintre puterile cereşti. Serafimii cei cu şase aripi plutesc în jurul scaunului Său, cuprinşi de extaz şi spaimă din pricina măririi lui Dumnezeu rostesc slavoslovie necurmată, cu aripile de foc îşi acoperă feţe-

[1] *Urmarea lui Hristos*, cartea III, cap. 2.
[2] *Urmarea lui Hristos*, cartea III, cap. 1.

le de foc: dă mărturie văzătorul tainelor Isaia (Is. VI). Omule, acoperă-te cucernic cu smerenia!

Destul, destul e dacă adevărul, Cuvântul lui Dumnezeu, se va pogorî în casa sufletului prin mijlocirea citirii sau auzirii și va tămădui sluga, adică pe tine, care te afli încă la vârsta pruncească față de Hristos, chiar dacă poate ești, după vârsta trupească, deja împodobit cu cărunteţile.

Nu este altă cale de a ajunge la adevăr! *Cum vor crede în Acela de Care nu au auzit? Şi cum vor auzi, dacă n-au propovăduitor? Credinţa este din auzire, iar auzirea – prin cuvântul lui Dumnezeu* (Rom. X, 14, 17). Au tăcut organele vii ale Sfântului Duh: propovăduiește adevărul Scriptura rostită de Duhul Sfânt.

Fiu credincios al Bisericii de Răsărit! Ascultă un sfat prietenesc, un sfat mântuitor. Vrei să cunoşti temeinic calea lui Dumnezeu, să mergi pe această cale spre mântuirea veșnică? Învaţă sfântul adevăr din Sfânta Scriptură, mai ales din Noul Testament și scrierile Sfinţilor Părinţi. Cu această îndeletnicire trebuie să unești neapărat și curăţia vieţii, fiindcă numai inimile curate Îl pot vedea pe Dumnezeu. Atunci vei deveni, la vremea cuvenită, în măsura știută de Dumnezeu și plăcută Lui, ucenic iubit al Sfântului Adevăr, părtaș nedespărţit de El, povăţuit de El, al Sfântului Duh. Amin.

Despre iubirea de aproapele

Ce poate fi mai minunat, mai desfătat decât dragostea de aproapele?

A iubi e o fericire, a urî e un chin.

Toată Legea și proorocii stau în iubirea către Dumnezeu și către aproapele (Mt. XXII, 40).

Iubirea de aproapele e calea care duce la iubirea de Dumnezeu, căci Hristos a binevoit a Se îmbrăca tainic în fiecare aproape al nostru, iar în Hristos e Dumnezeu (I Ioan).

Să nu crezi, preaiubite frate, că porunca iubirii de aproapele a fost prea apropiată firii noastre căzute: porunca e duhovnicească, iar pe inima noastră au pus stăpânire trupul și sângele; porunca este nouă, iar inima noastră – veche.

Iubirea noastră firească a fost vătămată de cădere; ea trebuie omorâtă – Hristos o poruncește – pentru a putea agonisi din Evanghelie iubire sfântă către aproapele, iubire în Hristos.

Însușirile omului nou trebuie să fie toate noi; nici o însușire veche nu i se potrivește.

Înaintea Evangheliei nu are nici un preț iubirea izvorâtă din mișcarea sângelui și din simțirile trupești; și ce preț poate să aibă aceasta, atunci când ea jură, cu sângele aprins, să-și pună sufletul pentru Domnul, iar peste câteva ceasuri, atunci când sângele s-a răcit, se jură că nu-L cunoaște? (Mt. XXVI, 33, 35, 74).

Evanghelia leapădă iubirea ce atârnă de mișcarea sângelui, de simțirile inimii trupești. Ea spune: *nu socotiți că am venit să aduc pace pe pământ; n-am venit să aduc pace, ci sabie: căci am venit să despart pe fiu de tatăl său, pe fiică de mama sa și pe noră de soacra sa. Și dușmanii omului vor fi casnicii lui* (Mt. X, 34, 35, 36).

Căderea a supus inima stăpânirii sângelui și, prin mijlocirea sângelui, domniei stăpânitorului acestui veac. Evanghelia slobozește inima din această robie, din această silnicie și o aduce sub călăuzirea Sfântului Duh.

Sfântul Duh ne învață să-l iubim pe aproapele în chip sfânt.

Iubirea aprinsă, hrănită de Duhul Sfânt este foc. Prin acest foc se stinge focul iubirii firești, trupești, stricate de căderea în păcat (*Scara,* Cuvântul XV, cap. 3).

„Cel ce spune că poate avea amândouă aceste iubiri se amăgește pe sine însuși", a spus Sfântul Ioan Scărarul (Cuvântul III, cap. 16).

În ce cădere se află firea noastră! Cel ce prin fire e în stare a-și iubi cu aprindere aproapele trebuie să-și dea o silință neobișnuită pentru a-l iubi așa cum poruncește Evanghelia.

Cea mai înflăcărată iubire firească se preface cu ușurință în dezgust, în ură neîmpăcată (II Împ. XIII, 15).

Oamenii și-au arătat dragostea cea firească și cu pumnalul.

Ce plină de răni este iubirea noastră cea firească! Ce rană adâncă e pe trupul ei împătimirea! Inima stăpânită de împătimire e gata de orice nedreptate, de orișice nelegiuire, numai de și-ar îndestula iubirea ei bolnăvicioasă.

Cântarul strâmb e urâciune înaintea Domnului, iar cântărirea dreaptă este plăcută Lui (Pilde XI, 1).

Iubirea firească aduce doar cele pământești celui iubit al său; la cele cerești nici nu gândește.

Ea se răzvrătește împotriva Cerului și a Duhului Sfânt, pentru că Duhul cere răstignirea trupului.

Ea se răzvrătește împotriva Cerului și a Duhului Sfânt, pentru că se găsește sub cârmuirea Duhului viclean, duhului necurat și pierdut.

Să ne apropiem de Evanghelie, preaiubite frate, să ne privim în oglinda ei! Privindu-ne în ea, să lepădăm hainele cele vechi în care ne-a îmbrăcat căderea și să ne împodobim cu veșmântul cel nou pe care ni l-a gătit Dumnezeu.

Veșmântul cel nou e Hristos. *Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat* (Gal. III, 27).

Veșmântul cel nou este Duhul Sfânt. *Vă veți îmbrăca cu putere de sus* (Lc. XXIV, 49), a grăit Domnul despre acest veșmânt.

Creștinii se îmbracă în însușirile lui Hristos, prin lucrarea Atotbunului Duh.

Pentru creștin e cu putință să îmbrace acest veșmânt. *Îmbrăcați-vă în Domnul nostru Iisus Hristos, și grija de trup să nu o faceți spre pofte* (Rom. XIII, 14), spune Apostolul.

Mai întâi, lăsându-te călăuzit de Evanghelie, leapădă vrajba, mânia, osândirea și toate câte lucrează de-a dreptul împotriva iubirii.

Evanghelia poruncește să ne rugăm pentru vrăjmași, să binecuvântăm pe cei care ne blesteamă, să facem bine celor ce ne urăsc, să iertăm aproapelui tot ce ar face împotriva noastră.

Tu, cel ce voiești a urma lui Hristos, străduiește-te să plinești cu fapta aceste porunci.

Nu e defel de ajuns să citim doar, cu plăcere, poruncile evanghelice și să ne minunăm de înalta duhovnicie pe care acestea o cuprind în sine. Din păcate, mulți se mulțumesc cu atât.

Atunci când vei purcede la plinirea poruncilor Evangheliei, cu îndărătnicie se vor împotrivi la aceasta stăpânii inimii tale. Acești stăpâni sunt starea ta

trupească, în care te afli supus trupului și sângelui, și duhurile căzute, a căror țară supusă este starea trupească a omului.

Cugetarea trupească, dreptatea ei și dreptatea duhurilor căzute îți pretind să nu te lepezi de cinstea în care te afli și de celelalte foloase pământești, îți pretind să le aperi. Tu însă poartă cu bărbăție războiul cel nevăzut, călăuzit de Evanghelie, călăuzit de Domnul Însuși.

Jertfește tot pentru plinirea poruncilor evanghelice. Fără această jertfă nu vei putea fi plinitor al lor. Domnul a zis ucenicilor Săi: *Dacă cineva voiește să vină după Mine, să se lepede de sine* (Mt. XVI, 34).

Atunci când Domnul este cu tine, să crezi în izbândă. Domnul nu poate să nu fie biruitor.

Cere biruință de la Domnul, cere-o cu rugăciune și plâns statornic – și va veni deodată lucrarea harului în inima ta: deodată vei simți preadesfătata încântare a iubirii de vrăjmași.

Încă mai ai de luptat! Încă trebuie să faci dovadă de bărbăție! Uită-te la lucrurile pe care le iubești: îți plac foarte mult? S-a legat foarte tare de ele inima ta? Leapădă-te de ele.

Domnul cere de la tine această lepădare, El, Care a așezat legea iubirii, nu ca să te lipsească pe tine de iubire și de cele iubite, ci ca tu, lepădând iubirea trupească, să primești iubirea duhovnicească, neprihănită, sfântă, care e cea mai mare fericire.

Cel ce a simțit iubirea duhovnicească va căuta cu scârbă la iubirea trupească, o va privi ca pe o schimonosire hâdă a iubirii. Întrebi cum să te lepezi de cele pe care le iubești, căci ele au prins, parcă, rădăcini în inima ta? Spune despre ele lui Dumnezeu: „Acestea, Doamne, sunt ale Tale; iar eu cine sunt? Zidire neputincioasă, fără nici o însemnătate.

Astăzi mai călătoresc, încă, pe pământ, încă mai pot fi de folos cu ceva celor iubiți ai mei; mâine voi pieri, poate, de pe fața pământului, și nu voi mai fi nimic pentru ei!

Voiesc sau nu voiesc, va veni moartea, vor veni alte cumpene, smulgându-mă în chip silnic de lângă cei pe care îi socoteam ai mei, iar ei deja nu vor mai fi ai mei. De fapt, nici nu erau ai mei; între mine și ei era o oarecare legătură; amăgindu-mă cu această legătură, eu îi numeam, îi socoteam ai mei. Dacă ar fi fost cu adevărat ai mei, ar fi rămas cu mine pentru totdeauna.

Zidirile sunt numai ale Ziditorului: El este Dumnezeul și Stăpânul lor. Ceea ce e al Tău Îți dau, Doamne al meu: acestea mi le-am însușit pe nedrept și în zadar".

Pentru ei este lucru mai de nădejde să fie ai lui Dumnezeu. Dumnezeu este veșnic, pretutindenea-fiitor, atotputernic, cu nemărginire bun. Pentru cel care este al Lui, El este Cel mai credincios, Cel mai de nădejde ajutor și acoperitor.

Dumnezeu dă omului ale Sale; și pentru om oamenii devin „ai săi", vremelnic după trup, veșnic după duh, atunci când Dumnezeu binevoiește să dea omului acest dar.

Adevărata iubire de aproapele se întemeiază pe credința în Dumnezeu. *Ca toți să fie una*, a strigat Mântuitorul lumii către Părintele Său: *precum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una* (In. XVII, 21).

Smerenia și încredințarea în voia lui Dumnezeu omoară iubirea trupească ceea ce înseamnă că aceasta din urmă trăiește prin părerea de sine și necredință.

Fă pentru cei pe care îi iubești ceea ce poți să faci folositor și ceea ce este legiuit: dar totdeauna să-i încredințezi lui Dumnezeu, și iubirea ta oarbă, trupească, nesocotită se va preface, încetul cu încetul, într-o iubire duhovnicească, înțelegătoare, sfântă.

Iar dacă iubirea ta e o împătimire ce se împotrivește legii, atunci s-o lepezi ca pe o urâciune.

Atunci când inima ta nu e liberă, acesta e un semn al împătimirii.

Atunci când inima ta este înrobită, acesta este semnul patimii nebunești, păcătoase.

Iubirea sfântă e curată, liberă, întreagă în Dumnezeu.

Ea este o lucrare a Sfântului Duh, ce lucrează în inimă după măsura curățirii acesteia.

Lepădând vrajba, lepădând împătimirea, lepădându-te de iubirea trupească, află iubirea duhovnicească; *ferește-te de rău și fă binele* (Ps. XXXIII, 13).

Dă cinstire aproapelui ca unui chip al lui Dumnezeu – cinstire care să fie în sufletul tău, nevăzută pentru ceilalți, descoperită doar conștiinței tale. Faptele pe care le săvârșești să fie, în chip tainic, pe potriva stării tale sufletești.

Dă cinstire aproapelui, fără să iei seama la vârstă, fără să faci nici o deosebire între bărbat și femeie, fără să te uiți la rangul lumesc și iubirea sfântă va începe, treptat, să se facă arătată în inima ta. Pricina acestei iubiri nu sunt carnea și sângele, nu înrâurirea simțurilor, ci Dumnezeu.

Cei lipsiți de slava numelui de creștin nu sunt lipsiți de cealaltă slavă, pe care au primit-o atunci când au fost zidiți: ei sunt chipul lui Dumnezeu.

Dacă chipul lui Dumnezeu va fi aruncat afară, în văpaia cea cumplită a iadului, și acolo sunt dator să-l cinstesc.

Ce treabă am eu cu văpaia, cu iadul! Chipul lui Dumnezeu a fost aruncat acolo potrivit judecății lui Dumnezeu: treaba mea este să păzesc cinstirea față de chipul lui Dumnezeu, și prin aceasta să mă păzesc pe mine însumi de iad.

Dă cinstire și orbului, și leprosului, și pruncului de țâță, și răufăcătorului, și păgânului – cum se cuvine chipului lui Dumnezeu. Ce ai tu cu neputințele și neajunsurile lor! Ia seama la tine, ca să nu sufere vreun neajuns iubirea ta.

În creştin, să dai cinstire lui Hristos, Care a spus spre povăţuirea noastră şi încă va mai spune atunci când ni se va hotărî soarta pentru veşnicie: *Ceea ce aţi făcut unuia dintre aceşti fraţi ai Mei prea mici, Mie Mi-aţi făcut* (Mt. XXV, 40).

Atunci când ai de-a face cu aproapele, să ai în minte acest cuvânt evanghelic şi te vei face prieten de taină al iubirii de aproapele.

Prietenul de taină al iubirii de aproapele intră prin ea în iubirea de Dumnezeu.

Dar de socoţi că-L iubeşti pe Dumnezeu, iar în inima ta trăieşti un simţământ de neplăcere fie şi faţă de un singur om, să ştii că te afli într-o veşnică amăgire de sine.

De zice cineva, grăieşte Sfântul Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu, *iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăşte, mincinos este... Această poruncă avem de la El – ca cine iubeşte pe Dumnezeu să iubească şi pe fratele său* (I In. IV, 20-21).

A arăta iubire duhovnicească faţă de aproapele e semnul înnoirii sufletului prin Sfântul Duh. *Noi ştim că am trecut de la moarte la viaţă*, grăieşte iarăşi Cuvântătorul de Dumnezeu, *fiindcă iubim pe fraţi; cine nu iubeşte pe fratele său rămâne în moarte* (I In. III, 14).

Desăvârşirea creştină stă în desăvârşita iubire de aproapele.

Desăvârşita iubire de aproapele stă în iubirea de Dumnezeu, care nu cunoaşte desăvârşire, întru care nu e sfârşit sporirii.

Creşterea în iubirea de Dumnezeu este nesfârşită, fiindcă *iubire este* Nesfârşitul *Dumnezeu* (I In. IV, 16).

Iubirea de aproapele e temelia zidirii iubirii.

Iubite frate! Caută să sporeşti în tine iubirea duhovnicească de aproapele: intrând în ea, vei intra în iubirea de Dumnezeu, pe porţile învierii, pe porţile Împărăţiei Cerurilor. Amin.

Despre iubirea de Dumnezeu

Iubeşte-L pe Dumnezeu aşa cum a poruncit El să fie iubit, iar nu aşa cum socot să-L iubească visătorii care se amăgesc pe sine.

Nu-ţi născoci ţie extaze, nu-ţi pune în mişcare nervii, nu te aprinde cu flacără materială – flacăra sângelui tău. Jertfa bineprimită de Dumnezeu este smerenia inimii, străpungerea duhului. Cu mânie Îşi întoarce Dumnezeu faţa de la jertfa adusă cu nădăjduire în sine, cu părere trufaşă de sine, de-ar fi jertfa aceasta şi ardere de tot.

Trufia pune în mişcare nervii, aprinde sângele, stârneşte închipuirea, trezeşte viaţa căderii; smerenia linişteşte nervii, potoleşte mişcarea sângelui, nimiceşte visarea, deşteaptă viaţa în Hristos Iisus.

Ascultarea e înaintea Domnului *mai bună decât jertfa, şi supunerea mai bună decât grăsimea berbecilor*, a grăit Proorocul către împăratul israelitean, ce îndrăznise a aduce lui Dumnezeu jertfă nepriincioasă (I Împ. XV, 22); voind a aduce lui Dumnezeu jertfa iubirii, nu o aduce după bunul tău plac, sub o înrâurire nechibzuită; adu-o cu smerenie, la vremea şi în locul pe care le-a poruncit Domnul.

Locul cel duhovnicesc, singurul în care ni s-a poruncit a aduce jertfele cele duhovniceşti, este smerenia[1].

Domnul a însemnat trăsăturile adevărate şi vrednice de crezare ale celui ce iubeşte şi ale celui care nu iubeşte. El a spus: *De Mă iubeşte cineva, va păzi cuvântul Meu. Cel ce nu Mă iubeşte nu păzeşte cuvintele Mele* (In. XIV, 23-24).

Vrei să deprinzi iubirea dumnezeiască? Depărtează-te de orice faptă, cuvânt, cuget, simţire oprită de Evanghelie. Prin vrăjmăşia ta faţă de păcat, care e atât de urât Atotsfântului Dumnezeu, arată-ţi şi dovedeşteţi dragostea către El. Vindecă neîntârziat prin pocăinţă păcatele în care ţi s-ar întâmpla să cazi din neputinţă; cel mai bine e însă ca printr-o neslăbită luare-aminte la sine să nu-ţi îngădui nici aceste greşeli.

Vrei să deprinzi iubirea dumnezeiască? Cercetează cu osârdie în Evanghelie poruncile Domnului, sileşte-te a le plini cu fapta, sileşte-te să prefaci virtuţile

---

[1] *Pateric,* din spusele Preacuviosului Pimen cel Mare.

evanghelice în deprinderi, în însuşiri ale tale. Se cuvine celui ce iubeşte să plinească întocmai voia Celui Iubit.

Iubit-am poruncile Tale mai mult decât aurul şi topazul: pentru aceasta către toate poruncile Tale m-am îndreptat, toată calea nedreptăţii am urât (Ps. CXVIII, 127-128), spune Proorocul. O asemenea putere este numaidecât trebuincioasă pentru păzirea credincioşiei faţă de Dumnezeu. Credincioşia e o condiţie de neînlăturat a iubirii. Fără aceasta, iubirea se destramă.

Prin fuga necontenită de rău şi prin plinirea statornică a poruncilor evanghelice, în care se cuprinde toată învăţătura morală a Evangheliei, ajungem la iubirea dumnezeiască. Acesta este mijlocul prin care petrecem în iubirea de Dumnezeu: *Dacă veţi păzi poruncile Mele, veţi rămâne întru dragostea Mea* (In. XV, 10), a spus Mântuitorul.

Desăvârşirea iubirii stă în unirea cu Dumnezeu; sporirea în iubire este împreunată cu o negrăită mângâiere, desfătare şi luminare duhovnicească. La începutul nevoinţei însă ucenicul iubirii trebuie să poarte o luptă crâncenă cu sine însuşi, cu firea sa adânc vătămată: răul care a intrat prin cădere în firea noastră s-a făcut pentru ea lege, care luptă şi se răzvrăteşte împotriva Legii lui Dumnezeu, împotriva legii sfintei iubiri.

Iubirea de Dumnezeu se întemeiază pe iubirea de aproapele. Atunci când se va şterge în tine ranchiuna, să ştii că te-ai apropiat de iubire. Atunci când inima ta va fi umbrită de o pace sfântă, plină de har, pentru întreaga omenire, să ştii că eşti chiar la porţile iubirii.

Aceste porţi însă nu se deschid decât prin Duhul Sfânt. Iubirea de Dumnezeu este un dar al lui Dumnezeu în omul care s-a pregătit prin curăţia inimii, a minţii şi a trupului pentru primirea acestui dar. După măsura treptei pregătirii este şi treapta darului, pentru că Dumnezeu e Drept Judecător şi în milostivirea Sa.

Iubirea de Dumnezeu este pe de-a-ntregul duhovnicească: *Ce e născut din Duh, duh este* (In. III, 6).

Ce e născut din trup, trup este (In. III, 6): iubirea trupească, născută fiind din trup şi sânge, are însuşiri materiale, stricăcioase. Ea este nestatornică şi schimbătoare: focul ei depinde în întregime de materie.

Auzind din Scriptură că Dumnezeul nostru este foc (Evr. XII, 29), că iubirea e foc şi simţind în tine focul iubirii fireşti, să nu crezi că e vorba de unul şi acelaşi foc. Nu! Aceste focuri sunt potrivnice şi se înăbuşă unul pe celălalt[1]. *Să slujim lui Dumnezeu după bună plăcerea Lui, cu evlavie şi sfială: că Dumnezeul nostru e foc mistuitor* (Evr. XII, 28-29).

---

[1] *Scara*, Cuvântul III şi Cuvântul XV.

Iubirea firească, iubirea căzută aprinde sângele omului, îi pune în mișcare nervii, îi stârnește închipuirea; iubirea sfântă răcorește sângele, odihnește și sufletul, atrage omul lăuntric la rugă tăcută, îl afundă în dulceața smereniei și desfătării duhovnicești.

Mulți nevoitori, luând iubirea firească drept iubire dumnezeiască, și-au înfierbântat sângele, și-au înfierbântat și închipuirea. Starea de înfierbântare se preschimbă foarte ușor într-o stare de frenezie (ieșire din minți). Cei aflați în starea de înfierbântare și frenezie au fost socotiți de multă lume ca oameni plini de har și de sfințenie, iar ei, nefericiții, erau jertfe ale amăgirii de sine.

Mulți asemenea nevoitori au fost în Biserica Apuseană, începând din vremea căderii ei în papism, care în chip hulitor pune pe seama unui om însușiri dumnezeiești și îi dă acestuia o închinare cuvenită și potrivită numai lui Dumnezeu; mulți dintre acești nevoitori au scris cărți din starea lor de înfierbântare, în care amăgirea de sine extatică li se părea iubire dumnezeiască și în care închipuirea lor zdruncinată le zugrăvea o mulțime de vedenii care le măguleau iubirea de sine și trufia.

Fiule al Bisericii de Răsărit! Ferește-te de citirea unor asemenea cărți, ferește-te de a urma povețele celor care s-au amăgit pe sine. Călăuzindu-te după Evanghelie și după Sfinții Părinți ai Adevăratei Biserici, suie-te cu smerenie la înălțimea duhovnicească a iubirii dumnezeiești prin mijlocirea lucrării poruncilor lui Hristos.

Să ții neclintit în minte că iubirea de Dumnezeu este cel mai înalt dar al Sfântului Duh, iar omul poate doar să se pregătească, prin curăție și smerenie, pentru primirea acestui mare dar, prin care se preschimbă și mintea, și inima, și trupul.

Osteneala noastră este deșartă, stearpă și vătămătoare atunci când căutăm a descoperi în noi, mai înainte de vreme, înaltele daruri duhovnicești: pe acestea le dăruiește Milostivul Dumnezeu, la vremea lor, plinitorilor statornici, răbdători și smeriți ai poruncilor evanghelice. Amin.

Postul

Capul virtuţilor este rugăciunea; temelia lor este postul.

Postirea înseamnă a mânca întotdeauna cu măsură, alegând cu luare-aminte bucatele pe care le mâncăm.

Om trufaş! Visezi aşa de mult şi aşa de semeţ cu privire la mintea ta, iar ea atârnă cu desăvârşire şi fără contenire de stomac.

Legea postului, ce pare o lege pentru pântece, este de fapt o lege pentru minte.

Mintea, care împărăţeşte în om, dacă voieşte să intre în drepturile sale de stăpânitoare şi să le păstreze, trebuie mai înainte de orice să se supună legii postului. Numai atunci va fi ea mereu priveghetoare şi luminată; numai atunci va putea să stăpânească dorinţele inimii şi trupului; numai prin trezvie necontenită poate ea să cugete la poruncile evanghelice şi să le urmeze. Temelia virtuţilor este postul.

Omului nou zidit, când a fost pus în rai, i s-a dat o singură poruncă: porunca postului. Fireşte, ea a fost dată fiindcă era îndeajuns pentru a-l păstra în neprihănirea lui pe cel întâi-zidit.

Porunca nu privea mulţimea mâncării, ci felul ei. Aşadar, să tacă cei ce recunosc postul doar în privinţa mulţimii, iar nu a felului mâncării. Adâncindu-se în cercetarea prin cercare a postului, vor vedea ce însemnătate are felul mâncării.

Aşa de însemnată este porunca postului, dată omului în rai de către Dumnezeu, încât odată cu porunca a fost rostită şi ameninţarea cu pedeapsa dacă porunca avea să fie încălcată. Pedeapsa era îmbolnăvirea omului de moartea veşnică.

Şi acum continuă moartea păcatului să-i îmbolnăvească pe călcătorii sfintei porunci a postului. Cel care nu păzeşte măsura şi alegerea cu grijă a mâncării nu poate să-şi păstreze nici fecioria, nici întreaga înţelepciune, nu-şi poate înfrâna mânia, se dedă leneviei, trândăviei şi întristării, se face rob al slavei deşarte, sălaş al trufiei, pe care o bagă în om starea lui trupească, ce apare cel mai adeseori din pricina mesei bogate şi ospătării până la saţ.

Porunca postului a fost înnoită sau întărită de către Evanghelie: *Ci luaţi aminte la sine-vă, ca să nu se îngreuneze inimile voastre cu saţul mâncării şi cu*

beția (Lc. XXI, 34), a poruncit Domnul. Sațul mâncării și beția îngroașă nu numai trupul, ci și mintea și inima, adică îl aduc pe om, cu sufletul și cu trupul, într-o stare trupească.

Dimpotrivă, postul îl aduce pe creștin într-o stare duhovnicească. Cel curățit prin post este smerit cu duhul, cu întreagă înțelepciune, tăcut, subțire în simțirile inimii și în gânduri, ușor la trup, în stare de nevoințe și de vederi duhovnicești, în stare să primească harul dumnezeiesc.

Omul trupesc este cu totul cufundat în desfătări păcătoase. El e împătimit de plăceri și cu trupul, și cu inima, și cu mintea, el nu numai că nu-i în stare să se desfete duhovnicește și să primească harul dumnezeiesc, dar nu-i în stare nici măcar să se pocăiască. Îndeobște, el nu-i în stare de îndeletniciri duhovnicești: este țintuit de pământ, s-a înecat în materie, e mort de viu cu sufletul.

Vai vouă, celor ce sunteți sătui acum, că veți fi flămânzi! (Lc. VI, 26). Așa a grăit Cuvântul lui Dumnezeu despre călcătorii poruncii sfântului post. Cu ce vă veți hrăni în veșnicie, dacă aici nu ați deprins decât ghiftuirea cu mâncăruri materialnice și desfătări materialnice, care nu se găsesc în cer? Cu ce vă veți hrăni în veșnicie, dacă aici nu ați gustat nici una din bunătățile cerești? Cum veți putea să vă hrăniți cu bunătățile cerești și să vă îndulciți de ele, când n-ați agonisit nici o iubire față de ele, ci numai scârbă?

Adevărata pâine a creștinului este Hristos. Săturarea ce nu cunoaște saț cu această pâine – iată „îmbuibarea" și desfătarea cea mântuitoare la care sunt chemați toți creștinii.

Fără saț „ghiftuiește-te" cu Cuvântul lui Dumnezeu; fără saț „ghiftuiește-te" cu plinirea poruncilor lui Hristos; fără saț „ghiftuiește-te" cu masa cea *gătită împotriva celor ce te necăjesc* și „îmbată-te" cu *paharul cel puternic* (Ps. XXII, 6-7).

„Cu ce să începem noi, grăiește Sfântul Macarie cel Mare, care niciodată nu ne-am îndeletnicit cu cercetarea inimilor noastre? Stând afară, să batem prin rugăciune și prin post, precum a poruncit și Domnul: *Bateți, și vi se va deschide* (Mt. VII, 7)"[1].

Această nevoință, cu care ne îmbie unul dintre cei mai mari povățuitori ai monahismului, a fost nevoința Sfinților Apostoli. Din mijlocul acestei nevoințe s-au învrednicit ei să audă vestirile Duhului. *Și slujind ei Domnului,* ne spune cel ce a scris faptele lor, *și postindu-se, a zis Duhul Sfânt: Osebiți-Mi Mie pe Varnava și pe Saul pentru lucrul la care i-am chemat pe ei. Atunci, postind și rugându-se și punându-și pe ei mâinile, i-au slobozit* (Fapte XIII, 2-3). Din mijlocul nevoinței în care erau îmbinat postul cu rugăciunea s-a auzit porunca Duhului cu privire la chemarea neamurilor în creștinism.

---

[1] Cuvântul I, cap. 4.

Minunată e îmbinarea postului cu rugăciunea! Rugăciunea este lipsită de putere dacă nu e întemeiată pe post, iar postul e neroditor dacă pe el nu e zidită rugăciunea[1].

Postul îl desface pe om de patimile trupeşti, iar rugăciunea se luptă cu patimile sufleteşti, şi după ce le-a biruit, pătrunde întreaga alcătuire a omului, îl curăţeşte; în biserica cea cuvântătoare curăţită, ea Îl aduce pe Dumnezeu.

Cel ce seamănă pământul fără să-l fi lucrat pierde sământa, şi în loc de grâu culege mărăcini. La fel şi noi: dacă vom semăna seminţele rugăciunii fără să fi subţiat trupul, în loc de dreptate vom culege roada păcatului. Rugăciunea va fi nimicită şi răpită de feluritele gânduri şi visări deşarte şi păcătoase, va fi spurcată cu simţăminte ale împătimirii de plăceri.

Trupul nostru a luat fiinţă din pământ, şi dacă nu-l lucrăm aşa cum se lucrează pământul, nicicând nu poate să aducă roada dreptăţii[2].

Dimpotrivă, dacă cineva lucrează pământul cu mare sârguinţă şi cheltuieli, dar îl lasă nesemănat, pământul se va acoperi cu neghină deasă. La fel şi cu trupul: când este subţiat prin post, dar sufletul nu e lucrat prin rugăciune, citire, smerită cugetare, atunci postul devine părinte al unor neghine de multe feluri, patimile sufleteşti: cugetarea semeaţă, slava deşartă, dispreţul[3].

Ce este patima îmbuibării şi beţiei? Pofta firească de mâncare şi băutură care şi-a pierdut dreapta rânduială, care le pretinde mâncare şi băutură mult mai multă şi mai felurită decât este nevoie pentru sprijinirea vieţii şi a puterilor trupeşti, asupra cărora mâncarea, când prisoseşte, lucrează în chip cu totul potrivnic rostului său firesc, lucrează în chip vătămător, slăbindu-le şi nimicindu-le.

Pofta de mâncare se îndreptează prin mese simple şi înfrânarea de la ghiftuire şi de la desfătarea cu gustul mâncării. Pentru început, trebuie părăsită ghiftuirea şi desfătarea cu gustul mâncării; prin aceasta, pofta de mâncare se ascute şi se îndreptează, iar când se îndreptează, atunci se mulţumeşte cu mâncare simplă.

Dimpotrivă, pofta de mâncare îndestulată prin ghiftuire şi desfătare cu gustul mâncării slăbeşte. Pentru a o stârni, folosim felurite mâncăruri şi băuturi gustoase. La început, pofta pare îndestulată, apoi se face mai pretenţioasă şi, în cele din urmă, se preface într-o patimă bolnăvicioasă, ce caută necontenită îndulcire şi ghiftuire şi niciodată nu se mai satură.

Hotărându-ne să ne închinăm viaţa lui Dumnezeu, punem la temelia nevoinţei noastre postul. Însuşirea de căpetenie a oricărei temelii trebuie să fie trăinicia: altminteri e cu neputinţă ca zidirea să dăinuie pe ea, ca şi cum zidirea în sine nu ar fi trainică. Şi noi să nu ne îngăduim nicicum, niciodată, sub nici un pretext, a călca porunca postului prin ghiftuire şi mai ales prin beţie.

---

[1] Preacuviosul Marcu Ascetul, Cuvântul VIII, Despre postire şi smerenie.

[2] *Ibidem.*

[3] *Ibidem.*

Cea mai bună postire o socot Sfinţii Părinţi a mânca o dată pe zi fără a ne sătura. Un astfel de post nu slăbeşte trupul prin nemâncare şi nu-l îngreunează cu prisosul mâncării, ci îl păstrează bun de lucrarea cea mântuitoare. Un astfel de post nu străluceşte prin nimic şi, ca atare, postitorul nu are pricină de trufie, către care omul este atât de înclinat săvârşind fapta bună, mai ales când aceasta iese din hotarele obişnuitului.

Cine are muncă trupească grea sau e aşa de slab trupeşte că nu se poate îndestula cu o masă pe zi, acela trebuie să mănânce de două ori. Postul e pentru om, nu omul pentru post, însă oricum am întrebuinţa mâncarea, des sau rar, ghiftuirea este oprită cu desăvârşire: ea îl face pe om incapabil de nevoinţele duhovniceşti şi deschide uşa altor patimi trupeşti.

Postul fără măsură, adică înfrânarea prisositoare şi prelungită de la mâncare, nu e încuviinţată de Sfinţii Părinţi: din înfrânarea cea fără de măsură şi slăbănogirea ce ia naştere din aceasta omul îşi pierde puterea de a mai săvârşi nevoinţele cele duhovniceşti, adeseori cade în ghiftuire, adeseori cade în patima semeţirii şi trufiei.

Foarte însemnat este felul mâncării. Rodul oprit din rai, cu toate că era minunat la vedere şi gustos, a avut o lucrare pierzătoare asupra sufletului: i-a împărtăşit cunoaşterea binelui şi a răului, şi prin aceasta a nimicit neprihănirea în care fuseseră zidiţi strămoşii.

Mâncarea continuă să aibă şi acum o puternică lucrare asupra sufletului, lucru care e foarte învederat în privinţa folosirii vinului. Această lucrare a mâncării este întemeiată pe felurita ei înrâurire asupra trupului şi sângelui şi pe faptul că aburii şi gazele ei urcă de la stomac în creier şi înrâuresc mintea[1].

Din această pricină, băuturile îmbătătoare, şi mai ales cele spirtoase, nu sunt îngăduite nevoitorului, ca unele ce lipsesc mintea de trezvie şi, ca atare, de biruinţă în războiul gândit. Mintea biruită de cugetele iubitoare de plăcere, care s-a îndulcit cu ele, pierde harul duhovnicesc; ceea ce am dobândit prin osteneli multe şi îndelungate se pierde în câteva ceasuri, în câteva minute.

Monahul nu trebuie nicicum să întrebuinţeze vin, a zis Preacuviosul Pimen cel Mare[2]. Această pravilă trebuie să o urmeze şi oricare creştin evlavios

---

[1] Această afirmaţie a Sfântului Ignatie nu e nici pe departe atât de naivă cum ar părea. Iată un exemplu: flora intestinală poate descompune resturile de carne şi alte mâncăruri bogate în proteine –, exact cele pe care le evită postitorii –, rezultând produşi de putrefacţie care prin circulaţie ajung la creier, intoxicându-l, îndeobşte pe nebăgate de seamă, iar în unele stări de boală ce dezechilibrează organismul, chiar foarte vizibil, cum ar fi în encefalopatia din ciroza hepatică. De asemenea, la copiii mici hrăniţi cu diete hiperproteice s-a constatat scăderea coeficientului de inteligenţă comparativ cu copiii hrăniţi cu proteine în cantitate normală (*n.tr.*).

[2] *Patericul egiptean.*

care dorește să-și păstreze fecioria și întreaga înțelepciune. Sfinții Părinți au urmat această pravilă, iar dacă au și întrebuințat vin, au făcut-o foarte arareori și cu cea mai mare zgârcenie.

Condimentele iuți trebuie îndepărtate de la masă, fiindcă stârnesc patimile trupești. Aici intră piperul, ghimbirul și altele.

Cea mai firească mâncare este cea pe care i-a rânduit-o Ziditorul omului îndată după zidire: hrana vegetală. Dumnezeu le-a grăit strămoșilor: *Iată, am dat vouă toată iarba care face sămânță, care este deasupra a tot pământul: și tot pomul ce are întru sine rod de sămânță va fi vouă de mâncare* (Fac. I, 29). De-abia după potop a fost îngăduită mâncarea cărnii (Fac. IX, 3).

Hrana vegetală e cea mai bună pentru nevoitor. Ea înfierbântă cel mai puțin sângele, îngroașă cel mai puțin trupul; vaporii și gazele ce iau naștere din ea și urcă la creier au cea mai mică înrâurire asupra lui; în fine, ea este cea mai sănătoasă, dat fiind că stimulează în cea mai mică măsură producerea de mucus în stomac. Din aceste pricini, ea înlesnește omului păstrarea curăției și trezviei minții, iar stăpânirea acesteia asupra întregii alcătuiri a omului se întărește; asupra celor ce o întrebuințează au mai puțină înrâurire patimile, și aceștia au mai multă putere spre a se îndeletnici cu nevoințele bunei cinstiri.

Peștele, mai ales peștele gras de mare, are deja cu totul alte însușiri: el are o înrâurire mai puternică asupra creierului, îngroașă trupul, aprinde sângele, umple stomacul de sucuri vătămătoare, mai ales când este întrebuințat adeseori și în chip statornic.

Aceste însușiri le are, într-o măsură neasemuit mai mare, și carnea: ea îngroașă trupul grozav, pricinuindu-i o deosebită îngreunare; vaporii și gazele ei îngreunează foarte tare creierul. Din această pricină ea nu e întrebuințată nicidecum de către monahi; ea le rămâne oamenilor care trăiesc în lume și se îndeletnicesc tot timpul cu munci trupești grele. Dar și pentru aceștia întrebuințarea ei statornică este vătămătoare.

„Cum! – vor striga aici păruții înțelepți. Mâncarea cărnii este îngăduită omului de Dumnezeu, iar voi opriți folosirea ei?" La acestea vom răspunde cu vorbele Apostolului: *Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos: toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate zidesc* (I Cor. X, 23). Noi ne ferim de folosirea cărnii nu pentru că am socoti-o necurată, ci pentru că ea îngreunează foarte mult întreaga noastră alcătuire, împiedicând sporirea duhovnicească.

Sfânta Biserică, îngăduind, prin înțeleptele sale rânduieli și pravile, creștinilor ce locuiesc în lume întrebuințarea mâncărurilor din carne, nu le-a îngăduit întrebuințarea lor necontenită, ci a despărțit răstimpurile în care este îngăduită mâncarea cărnii prin răstimpuri de înfrânare, în care creștinul se scutură de îngreunarea cărnurilor și se înviorează duhovnicește. Această roadă a posturilor o poate cunoaște din proprie experiență cel care le păzește.

Monahilor le e oprită întrebuințarea cărnurilor; le e îngăduit să întrebuințeze lactate și ouă în răstimpurile când mirenii pot să mănânce carne. La anumite soroace și în anumite zile, li se îngăduie și peștele – dar în cea mai mare parte a timpului ei pot să întrebuințeze doar hrană vegetală.

Aproape numai hrană vegetală folosesc cei mai râvnitori dintre nevoitorii bunei cinstiri, care au simțit cu osebire în sine umblarea Duhului lui Dumnezeu (II Cor. VI, 17), din pricina înlesnirilor duhovnicești ale acestui fel de hrană și a faptului că este lesne de agonisit. Acești nevoitori nu beau decât apă, fugind nu numai de băuturile care aprind sângele și îmbată, ci și de cele hrănitoare[1].

Pravilele postirii au fost rânduite de Sfânta Biserică cu scopul de a-i ajuta pe fiii ei, ca o călăuză pentru întreaga obște creștină. În privința măsurii postului, fiecare trebuie să se cerceteze pe sine cu ajutorul unui părinte duhovnicesc încercat și cu darul dreptei socotințe și să nu ia asupră-și un post mai presus de puterile sale, fiindcă, iarăși o spun, postul e pentru om, nu omul pentru post; mâncarea, care e lăsată pentru sprijinirea trupului, nu trebuie să-l slăbănogească.

„De îți vei înfrâna pântecele, a spus Sfântul Vasile cel Mare, vei intra în rai; de nu-l vei înfrâna, vei intra în iad."[2] Prin „rai" trebuie să înțelegem aici starea harică de rugăciune, iar prin „iad", starea pătimașă. Starea harică a omului în vremea petrecerii sale pământești slujește drept zălog al fericirii lui în Edenul ceresc; căderea în stăpânirea păcatului și în starea de moarte sufletească slujește drept zălog al căderii în prăpastia iadului pentru muncile cele veșnice. Amin.

---

[1] *Scara*, Cuvântul XIV, cap. 12.

[2] Preacuviosul Nil Sorski, *Cuvântul V*, Gândul îmbuibării.

Despre rugăciune

Partea I

Săracilor li se cuvine să ceară, iar omului sărăcit prin cădere i se cuvine să se roage. Rugăciunea este întoarcerea omului care a căzut şi se pocăieşte către Dumnezeu. Rugăciunea e plânsul omului care a căzut şi se pocăieşte înaintea lui Dumnezeu. Rugăciunea e revărsarea dorinţelor, cererilor, suspinărilor inimii omului căzut, omorât de păcat, înaintea lui Dumnezeu.

Primul semn, prima mişcare a pocăinţei e plânsul inimii. Acesta este glasul de rugăciune al inimii, care premerge rugăciunii minţii, şi mintea, atrasă de ruga inimii, începe degrabă a naşte gânduri de rugăciune.

Dumnezeu este singurul izvor al tuturor bunătăţilor adevărate. Rugăciunea este maica şi capul tuturor virtuţilor[1], fiind mijlocul şi starea de părtăşie a omului cu Dumnezeu. Ea ia virtuţile de la izvorul bunătăţilor, Dumnezeu şi le împropriază acelui om care se străduieşte prin rugăciune să rămână în părtăşie cu Dumnezeu.

Calea spre Dumnezeu este rugăciunea. Măsurarea drumului străbătut se face după feluritele stări de rugăciune în care intră treptat cel ce se roagă aşa cum trebuie şi în chip statornic. Învaţă să te rogi lui Dumnezeu aşa cum trebuie. După ce ai învăţat să te rogi cum trebuie, roagă-te mereu şi lesne vei moşteni mântuirea. Mântuirea apare de la Dumnezeu la vremea ei, însoţită de o vestire de netăgăduit a inimii, celui ce se roagă aşa cum trebuie şi în chip statornic.

Pentru ca rugăciunea să fie fără greşeală trebuie ca ea să fie adusă dintr-o inimă plină de sărăcie cu duhul, din inimă înfrântă şi smerită. Toate celelalte stări al inimii, până la înnoirea ei de către Duhul Sfânt, să le socoţi – cum şi sunt ele cu adevărat – nepotrivite păcătosului care se pocăieşte şi Îl roagă pe Dumnezeu pentru iertarea păcatelor sale şi pentru slobozirea – ca dintr-o temniţă şi din obezi – din robia patimilor.

Prin Legea lui Moise li s-a poruncit israelitenilor să aducă toate jertfele lor doar într-un singur loc, arătat de Dumnezeu. Şi legea cea duhovnicească rânduieşte creştinilor un singur loc duhovnicesc unde aceştia să-şi aducă toate jertfele, şi mai ales jertfele jertfelor – rugăciunile. Acest loc e smerenia[2].

---

[1] *Scara,* titlul cuvântului XXVIII. Preacuviosul Macarie Egipteanul, Cuvântul III, cap. 1.
[2] După lămuririle Preacuviosului Pimen cel Mare, *Patericul egiptean.*

Nu are trebuinţă Dumnezeu de rugăciunile noastre! El ştie mai înainte de a cere noi de ce avem nevoie; El, Preamilostivul, şi asupra celor care nu cer de la El revarsă îndurări bogate. Nouă ne e neapărat trebuincioasă rugăciunea: ea îl împropriază pe om lui Dumnezeu. Fără ea, omul e străin de Dumnezeu şi, cu cât se ăndeletniceşte mai mult cu rugăciunea, cu atât se apropie de El. Rugăciunea e împărtăşire de viaţă. Părăsirea ei aduce sufletului moarte nevăzută.
Ce e văzduhul pentru viaţa trupului, aceea e Duhul Sfânt pentru viaţa sufletului. Prin mijlocirea rugăciunii, sufletul respiră acest văzduh sfânt, văzduh de taină.
Când te trezeşti din somn, primul tău gând să fie la Dumnezeu; adu lui Dumnezeu însăşi începătura gândurilor tale, încă nepecetluită de nicio întipărire deşartă. Când mergi spre somn, când te pregăteşti să te cufunzi în acest chip al morţii, cele din urmă gânduri ale tale să fie la veşnicie şi la Dumnezeu, Care împărăţeşte în ea.
Un înger i-a descoperit unui călugăr sfânt următoarea rânduială bineplăcută lui Dumnezeu, a gândurilor la rugăciune: „Începutul rugăciunii se cuvine să fie alcătuit din slavoslovirea lui Dumnezeu, din mulţumita adusă lui Dumnezeu pentru binefacerile Sale cele fără de număr; după aceea, datori suntem să aducem lui Dumnezeu mărturisirea fără nicio făţărnicie a păcatelor noastre, cu duh înfrânt; iar în încheiere, putem înfăţişa Domnului – cu mare smerenie totuşi – cereri pentru nevoile noastre sufleteşti şi trupeşti, lăsând cu evlavie împlinirea sau neîmplinirea acestor cereri în seama voii Lui.” *Scara, Cuvântul XXVIII, cap. 7.*
Pricina cea dintâi a rugăciunii este credinţa: *Crezut-am, de aceea am grăit (Ps. CV, 1)* rugăciunea mea către Milostivul Dumnezeu, Care bine a voit a-mi porunci mie să mă rog şi mi-a făgăduit că va asculta rugăciunea mea.
Toate câte cereţi rugându-vă, să credeţi că veţi primi şi va fi vouă (Mc. XI, 24), a vestit Domnul. Drept aceea, lepădând orice îndoială, să petreci necurmat în rugăciune înaintea Domnului, Care a poruncit *a ne ruga şi a nu ne lenevi (LC. XVIII, 1),* adică a nu ne lăsa biruiţi de trândăvie, din pricina strâmtorării pe care o încercăm la rugăciune şi care este, mai ales la început, apăsătoare şi nesuferită pentru mintea obişnuită să hoinărească peste tot.
Fericit, sufletul care bate neîncetat, prin rugăciune, la uşa milostivirii lui Dumnezeu şi, cu plângeri împotriva*pârâşului (Lc. XVII, 3)* – a păcatului care îi face silnicie – neîncetat Îl oboseşte pe Cel Neobosit (*Scara, Cuvântul VII, cap. 11)* el se va bucura la vremea potrivită de curăţia şi de nepătimirea sa.
Uneori, cererea noastră e ascultată fără întârziere; iar alteori, după cuvântul Mântuitorului: *Dumnezeu îndelung rabdă în privinţa noastră (Lc. XVIII, 7),*

adică nu degrabă împlinește ceea ce am cerut: El vede că este bine să întârzie cu împlinirea cererii noastre pentru a ne smeri, că avem nevoie să ne istovim, să vedem neputința noastră, ce se vădește întotdeauna foarte limpede atunci când suntem lăsați de capul nostru.

Rugăciunea este în sine, ca împreună-vorbire cu Dumnezeu, un bun foarte înalt, adeseori cu mult mai înalt decât ceea ce cere omul, și Milostivul Dumnezeu, neîmplinind cererea omului, îl ține pe acesta la rugăciune ca să n-o piardă, să nu lase acest bun înalt al rugăciunii după primirea lucrului cerut, cu mult mai puțin bun.

Cererile a căror împlinire are urmări vătămătoare Dumnezeu nu le împlinește; El nu împlinește nici cererile potrivnice sfintei Lui voi, potrivnice preaînțeleptelor și neurmatelor Sale judecăți.

Împotriva hotărârii lui Dumnezeu a cerut marele Moise, văzătorul de Dumnezeu, să i se dăruiască a intra în pământul făgăduinței, și n-a fost ascultat (Deut. III, 26); împotriva hotărârii lui Dumnezeu s-a rugat Sfântul David, înaripându-și rugăciunea prin postire, cenușă și lacrimi, pentru păstrarea vieții fiului său bolnav, și n-a fost ascultat (II Împ. 12). Și tu, dacă Dumnezeu nu împlinește cererea ta, pleacă-te cu evlavie înaintea voii Atotsfântului Dumnezeu, Care, din nepătrunse pricini, a lăsat cererea ta neîmplinită.

Fiilor lumii, care cer de la Dumnezeu bunuri pământești pentru îndestularea poftelor trupești, Sfântul Apostol Iacov le vestește: *Cereți și nu primiți fiindcă rău cereți, ca întru dezmierdările voastre să cheltuiți* (Iac. IV, 3).

Când vrem să ne înfățișăm împăratului pământesc, ne pregătim pentru asta cu mare sârguință: cercetăm cum trebuie să fie starea simțirilor inimii noastre când vorbim cu împăratul, ca nu cumva, mânați de vreun simțământ oarecare, să ne scape vreun cuvânt sau mișcare neplăcute împăratului; ne gândim din timp ce să-i spunem, ca să-i spunem numai lucruri care îi sunt pe plac și astfel să câștigăm bunăvoința lui; ne îngrijim ca însuși felul în care arătăm să-i atragă luarea-aminte asupra noastră. Cu atât mai mult suntem datori să facem pregătirile cuvenite atunci când vrem să ne înfățișăm Împăratului împăraților și să intrăm în vorbă cu El prin rugăciune.

Omul caută la față, iar Dumnezeu caută la inimă (I Împ. XVI, 7); însă în om așezarea lăuntrică a inimii se potrivește mult cu atitudinea sa din afară. Drept aceea, atunci când stai la rugăciune dă trupului poziția cea mai evlavioasă cu putință. Stai, ca un osândit, cu capul plecat, fără a îndrăzni să privești la cer, cu mâinile lăsate în jos sau împreunate la spate, ca și cum ar fi legate, așa cum sunt legați de obicei răufăcătorii prinși la locul faptei. Sunetul glasului tău să fie sunet jalnic de tânguire, ca glasul unui om rănit de o armă ucigașă sau sfâșiat de o boală cumplită.

Dumnezeu caută la inimă. El vede cele mai ascunse, cele mai subţiri gânduri şi simţiri ale noastre; vede tot trecutul şi viitorul nostru. Dumnezeu e pretutindenea-fiitor: şi ca atare stai la rugăciunea ta ca şi cum ai sta înaintea lui Dumnezeu Însuşi. Cu adevărat stai înaintea Lui! Stai înaintea Judecătorului tău şi Stăpânului tău cu drepturi depline, de care atârnă soarta ta vremelnică şi veşnică. Întrebuinţează răstimpul acestei stări înaintea lui spre a-ţi zidi bunăstarea duhovnicească; nu îngădui ca ea, prin nevrednicia sa, să ţi se facă pricinuitoare muncilor vremelnice şi veşnice. Dacă te-ai hotărât să-I aduci lui Dumnezeu prinos de rugăciune, leapădă toate cugetările şi grijile lumeşti. Nu te îndeletnici cu gândurile care îţi vor veni atunci, oricât îţi vor părea de însemnate, strălucitoare, trebuincioase. Dă lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu, iar cele trebuincioase pentru viaţa vremelnică vei reuşi să le dai la vremea potrivită. Nu este cu putinţă să slujeşti lui Dumnezeu cu rugăciunea şi totodată să-ţi umpli mintea cu gânduri şi griji lăturalnice.

Înainte de rugăciune, să cădeşti în inima ta cu tămâia fricii de Dumnezeu şi a sfintei evlavii: să te gândeşti că L-ai mâniat pe Dumnezeu cu nenumărate păcate, pe care El le vede mai limpede decât însăşi conştiinţa ta: sileşte-te să-L pleci pe Judecător spre milostivire prin smerenie. Ia seama! Nu-I stârni nemulţumirea prin nepăsare şi obrăznicie: El binevoieşte ca până şi preacuratele puteri îngereşti, care se află în apropierea Sa nemijlocită, să-I stea înainte cu toată evlavia şi cu preasfântă frică (Ps. LXXXVIII, 8).

Haina sufletului tău trebuie să strălucească de albeaţa simplităţii. Nimic pretenţios nu trebuie să fie în ea! Nu trebuie să fie amestecate viclenele gânduri şi simţăminte ale slavei deşarte, făţărniciei, prefăcătoriei, dorinţei de a plăcea oamenilor, semeţiei minţii, patimii desfătărilor, aceste pete întunecate şi puturoase, care împestriţează haina sufletească a fariseilor care se roagă.

În loc de mărgăritare şi diamante, în loc de aur şi argint, împodobeşte-te cu înfrânare, smerită cugetare, lacrimi de blândeţe şi înţelegere duhovnicească – iar mai înainte de a primi aceste lacrimi, cu lacrimile pocăinţei; împodobeşte-te cu nerăutate pruncească, îngerească: iată podoabele cu adevărat de preţ! Când va vedea Împăratul împăraţilor aceste podoabe pe suflet, Îşi va pleca spre el privirile Sale milostive.

Iertarea tuturor greşelilor aproapelui – a tuturor, până la una, chiar şi a celor mai grele – este condiţia de neînlăturat a reuşitei la rugăciune. *Şi când staţi de vă rugaţi,* porunceşte Mântuitorul, *iertaţi tot ce aveţi împotriva cuiva, ca şi Tatăl vostru Cel din ceruri să vă ierte vouă greşalele voastre; iar dacă voi nu veţi ierta, nici Tatăl vostru Cel din ceruri nu vă va ierta vouă greşalele voastre* (Mc. XI, 25-26). „Rugăciunea celor ce pomenesc răul e ca semănatul pe piatră", a zis Preacuviosul Isaac Sirul[1].

[1] Cuvântul LXXXIX.

Înfrânarea cu măsură, cu bună înțelegere, statornică de la mâncare și băutură face trupul ușor, curăță mintea, îi dă trezvie și, ca atare, slujește, de asemenea, drept pregătire pentru rugăciune. Neînfrânarea pântecelui face trupul greoi, puhav, împietrește inima, întunecă mintea cu o mulțime de vapori și gaze care urcă din stomac la creier. Abia se scoală cel ghiftuit la rugăciune, că moțăiala și lenevia năvălesc asupra lui, o mulțime de arătări grosolane i se zugrăvesc în închipuire, inima lui nu poate ajunge la străpungere.

Pe cât de vătămătoare e neînfrânarea, pe atâta e de păgubitor, sau chiar mai mult, și postul fără de măsură[1]. Slăbiciunea trupului ce vine din prea puțina lui hrănire nu îngăduie săvârșirea rugăciunilor în cantitatea și cu puterea cuvenită.

Cantitatea rugăciunii se hotărăște pentru fiecare în parte după felul lui de viață și măsura puterilor sale sufletești și trupești. Cei doi bănuți ai văduvei, aduși de către ea în templu și care alcătuiau toată averea ei, s-au arătat în cumpăna Dreptului Judecător mai mari decât prinoasele însemnate aduse de bogați din prisosurile lor. Așa să judeci și cu privire la rugăciune: cantitatea ei să ți-o stabilești după puterile tale, amintindu-ți înțeleapta povață a marelui povățuitor al monahismului: „De silești trupul tău neputincios la fapte ce întrec puterile lui, prin asta bagi în sufletul tău întunecare și îi aduci tulburare, iar nu folos"[2].

De la o constituție sănătoasă și viguroasă se cere rugăciune pe potrivă. „Toată rugăciunea în care trupul nu se ostenește, iar inima nu vine la străpungere, a zis același mare Părinte, se socoate ca roadă necoaptă, fiindcă această rugăciune e fără suflet."[3]

Când ești prins cu datoriile mirenești sau, dacă ești monah, cu ascultările și nu-ți este cu putință să-ți faci timp cât ai vrea pentru rugăciune, oricât ți-ai dori-o, nu te tulbura: slujirea legiuită și făcută în conglăsuire cu conștiința îl pregătește pe om pentru rugăciunea cea cu deadinsul și înlocuiește cantitatea prin calitate. Nimic nu ajută sporirea în rugăciune cum o ajută conștiința împăcată prin făptuirea cea plăcută lui Dumnezeu.

Plinirea poruncilor evanghelice pleacă mintea și inima spre rugăciunea curată, plină de străpungere, iar rugăciunea curată îndreaptă cugetul ca să cugete, să simtă și să lucreze după poruncile Evangheliei.

Milostivirea către aproapele și smerirea dinaintea lui, arătate prin faptele din afară și nutrite în suflet, alcătuiesc împreună cu curăția inimii (mai ales de gândurile și simțămintele desfrânate) temeiul și puterea rugăciunii[4]. Ele sunt ca niște *aripi* (Ps. LIV, 7) ale rugăciunii, prin care aceasta își ia zborul către cer.

---

[1] Preacuviosul Cassian, Cuvânt despre dreapta socotință, *Dobrotoliubie*, partea a patra.
[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LXXXV.
[3] A aceluiași, Cuvântul XI.
[4] Sfântul Isaac Sirul, Cuvintele LXVI și LXVII.

Fără ele, rugăciunea nu poate nici să se ridice de pe pământ, adică să se ridice din cugetarea trupească: este ţinută de aceasta ca de o cursă ori un laţ; e tulburată, e pângărită, e nimicită de ea.

Sufletul rugăciunii este luarea-aminte[1]. Trupul fără suflet e mort, iar rugăciunea fără luare-aminte e, aşijderea, moartă. Fără luare-aminte, rugăciunea rostită se preface în vorbire deşartă, iar cel ce se roagă astfel se numără cu cei ce *iau numele lui Dumnezeu în deşert.*

Cuvintele rugăciunii să le rosteşti fără grăbire; nu îngădui minţii să rătăcească peste tot, ci zăvorăşte-o în cuvintele rugăciunii[2]. Strâmtă şi mâhnicioasă este această cale pentru minte, ce s-a obişnuit să vagabondeze slobod prin lume; însă această cale duce la luarea-aminte. Cine va gusta din marea bunătate a luării-aminte, acela va iubi să-şi strâmtoreze mintea pe calea care duce la fericita luare-aminte.

Luarea-aminte este cel dintâi dar al harului dumnezeiesc, trimis de sus celui care se osteneşte şi cu răbdare pătimeşte în nevoinţa rugăciunii[3]. Haricei luări-aminte trebuie să-i premeargă silinţa omului spre luarea-aminte: aceasta din urmă trebuie să fie martorul lucrător al nemincinoasei dorinţe de a o primi pe cea dintâi. Luarea-aminte a omului este înviforată de gânduri şi visări, se clatină din pricina lor; luarea-aminte harică e neclintită şi plină de tărie.

Nu-ţi îngădui să te împrăştii cu gândurile la rugăciune, să urăşti visarea, să lepezi grijile cu puterea credinţei, să baţi în inimă cu frica de Dumnezeu – şi lesne vei deprinde luarea-aminte.

Mintea care se roagă trebuie să se afle în stare de adevăr deplin. Visarea, oricât ar fi de ademenitoare şi frumoasă la arătare, pentru simplul fapt că e o alcătuire proprie şi samavolnică (arbitrară) a minţii, scoate mintea din starea de adevăr dumnezeiesc, o aduce în starea de amăgire de sine şi înşelare, drept care şi trebuie lepădată la rugăciune.

În vremea rugăciunii, mintea trebuie să o avem şi cu toată osârdia să o păzim fără închipuiri, lepădând toate chipurile care ni se zugrăvesc în ea prin virtutea închipuirii: fiindcă la rugăciune mintea stă înaintea Dumnezeului Nevăzut, Care nu poate fi închipuit în nici un chip material. Chipurile, dacă mintea le va îngădui la rugăciune, se vor face un văl, un zid de nepătruns între minte şi Dumnezeu. „Cei ce nu văd nimic în rugăciunile lor Îl văd pe Dumnezeu", a grăit Sfântul Meletie Mărturisitorul[4].

---

[1] Sfântul Simeon Noul Teolog, Cuvânt despre cele trei feluri ale rugăciunii, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] Scara, Cuvântul XXVIII, cap. 17.

[3] Calist şi Ignatie Xanthopulos, *Dobrotoliubie*, partea a patra, cap. 24.

[4] Lucrarea „Despre rugăciune" a acestui bineplăcut al lui Dumnezeu se află în cartea *Spice*, editată de Sihăstria Optinei.

Dacă în vremea rugăciunii tale ți se înfățișează în chip simțit sau se zugrăvește în tine de la sine, în chip gândit, chipul lui Hristos sau al vreunui înger sau vreunui sfânt – într-un cuvânt, orișice fel de chip –, nicicum să nu iei această arătare drept adevărată, nu o băga de loc în seamă, nu sta de vorbă cu ea[1]. Altminteri, negreșit te vei supune unei înșelări și foarte puternice vătămări sufletești, precum s-a și întâmplat cu mulți. Mai înainte de a fi înnoit de către Sfântul Duh, omul nu e în stare să aibă împărtășire cu duhurile sfinte. Aflându-se încă în tărâmul duhurilor căzute, în robia lor, nu e în stare să le vadă decât pe ele, și acestea, văzând la om înaltă părere despre sine și amăgire de sine, i se arată în chip de îngeri luminați, în chipul lui Hristos Însuși, pentru a pierde sufletul lui.

Sfintele icoane sunt primite de către Biserică pentru încălzirea amintirilor și simțămintelor evlavioase, iar nicidecum pentru întărâtarea închipuirii. Stând înaintea icoanei Mântuitorului, să stai ca înaintea Domnului Iisus Hristos Însuși, Care e pretutindenea-fiitor după dumnezeire, și prin icoana Sa este de față în acel loc unde se află ea. Stând înaintea icoanei Maicii lui Dumnezeu, să stai ca înaintea Însăși Sfintei Fecioare, dar mintea ta păstreaz-o fără chipuri: este o mare deosebire între a fi în prezența Domnului și înaintea Lui și a ți-L închipui pe Domnul. Simțământul că Domnul este de față aduce în inimă frica mântuitoare, bagă în ea mântuitorul simțământ al evlaviei, iar închipuirea Domnului și a Sfinților împărtășește minții o anumită materialitate, o aduce în mincinoasa și trufașa părere de sine, aduce sufletul într-o stare mincinoasă, în starea amăgirii de sine[2].

Înaltă stare este a simți că Dumnezeu e de față! Ea înfrânează mintea de la împreună-vorbirile cu gândurile străine care uneltesc împotiva rugăciunii; ea îi aduce omului din belșug simțirea nimicniciei sale; ea îl face pe om priveghetor asupră-și, păzindu-l de greșeli, chiar și de cele mai mărunte. Simțirea că Dumnezeu este de față se dobândește prin rugăciune cu luare-aminte. Mult ajută la dobândirea ei și starea cu evlavie înaintea sfintelor icoane.

Cuvintele rugăciunii, însuflețite de luarea-aminte, pătrund adânc în suflet, străpung, ca să zic așa, inima, și nasc în ea străpungerea. Cuvintele rugăciunii săvârșite cu împrăștiere se ating de suflet numai pe deasupra, fără a lăsa în ele nici o întipărire.

Luarea-aminte și străpungerea sunt socotite daruri ale Sfântului Duh. Numai Duhul poate opri valurile minții care se împrăștie pretutindeni, a zis

---

[1] Preacuviosul Grigorie Sinaitul, „Despre înșelare", capete foarte folositoare, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] Cuvântul Sfântului Simeon despre cele trei feluri ale rugăciunii.

Sfântul Ioan Scărarul[1]. Un alt Părinte vrednic de fericire a grăit: „Când e cu noi străpungerea, e cu noi Dumnezeu"[2].

Cel care a ajuns la starea de luare-aminte statornică şi străpungere în rugăciunile sale a ajuns la starea fericirilor numite în Evanghelie *sărăcie cu duhul* şi *plâns*. El a rupt deja multe legături ale patimilor, a tras deja în piept văzduhul libertăţii duhovniceşti, deja poartă în sânurile sale zălogul mântuirii. Nu lăsa strâmtorările adevăratei căi a rugăciunii şi vei ajunge la sfinţita odihnă a sâmbetei celei de taină: sâmbăta nu se săvârşeşte nici o lucrare pământească, sunt înlăturate lupta şi nevoinţa; în fericita nepătimire, afară de împrăştiere, sufletul stă înaintea lui Dumnezeu prin rugăciunea curată şi se odihneşte în El prin credinţa în bunătatea Lui cea nemărginită, prin încredinţarea în voia Lui cea atotsfântă.

În nevoitorul rugăciunii, sporirea în rugăciune începe să se arate printr-o osebită lucrare a luării-aminte: din vreme în vreme, aceasta cuprinde fără veste mintea, închizând-o în cuvintele rugăciunii. După aceea, ea se face mult mai statornică şi mai dăinuitoare: mintea se lipeşte, parcă, de cuvintele rugăciunii, este trasă de ele spre unirea cu inima. În cele din urmă, cu luarea-aminte se uneşte pe neaşteptate străpungerea, şi îl face pe om biserică a rugăciunii, biserică a lui Dumnezeu.

Adu-I ca prinos lui Dumnezeu rugăciuni line şi smerite, iar nu aprinse şi înfierbântate. Atunci te vei face sfinţit slujitor de taină al rugăciunii: atunci vei sui în cortul lui Dumnezeu, şi de acolo vei umple cu foc sfinţit cădelniţa rugăciunii. Nu e îngăduit a aduce foc necurat – înfierbântarea oarbă, materială a sângelui – înaintea Atotsfântului Dumnezeu.

Sfinţitul foc al rugăciunii, împrumutat din cortul lui Dumnezeu, e sfânta dragoste, revărsată în adevăraţii creştini de către Duhul Sfânt (Rom. V, 5). Cel care se sileşte să împreuneze rugăciunea cu aprinderea sângelui socoate în înşelarea lui de sine, amăgit fiind de părerea de sine, că săvârşeşte slujbă lui Dumnezeu, în vreme ce de fapt Îl mânie.

Nu căuta desfătări în rugăciune: ele nu sunt nicidecum potrivite păcătosului. Dorinţa păcătosului de a simţi desfătare este deja amăgire de sine. Caută învierea inimii tale moarte, împietrite, ca ea să se deschidă către simţirea păcătoşeniei sale, a căderii sale, a nimicniciei sale; ca să le vadă, să şi le mărturisească cu lepădare de sine. Atunci se va arăta în tine adevăratul rod al rugăciunii: pocăinţa adevărată. Atunci vei suspina înaintea lui Dumnezeu şi vei striga către Dânsul, prin rugăciune, din starea cea nenorocită a sufletului care ţi se va fi descoperit pe neaşteptate; vei striga ca dintr-o temniţă, ca din mormânt, ca din iad.

[1] *Scara*, Cuvântul XXVIII, cap. 17.

[2] Ieromonahul Serafim de Sarov.

Pocăința naște rugăciunea și cu îndoită măsură se naște, la rându-i, din fiica sa.

Desfătarea în rugăciune este numai și numai partea sfinților aleși ai lui Dumnezeu, a celor înnoiți prin Duhul Sfânt. Cel care, tras fiind de tresăltările sângelui, tras de slava deșartă și patima dulceții, își născocește sieși desfătări, acela se află în jalnică înșelare de sine. Către asemenea născociri e foarte înclinat sufletul întunecat de viețuirea după trup, sufletul care a fost și continuă să fie amăgit de trufia sa.

Simțămintele născute prin rugăciune și pocăință sunt: ușurarea conștiinței, pacea sufletească, împăcarea cu aproapele și cu împrejurările vieții, mila și împreună-pătimirea față omenire, înfrânarea de la patimi, răceala față de lume, supunerea față de Dumnezeu, puterea în lupta cu gândurile și înclinările păcătoase. Să te mulțumești cu aceste simțiri în care guști, totuși, nădejdea mântuirii. Nu căuta mai înainte de vreme înalte stări duhovnicești și extaze în rugăciune. Acestea nu sunt deloc așa cum se înfățișează închipuirii noastre: lucrarea Sfântului Duh, din care apar înaltele stări ale rugăciunii, sunt neajunse pentru mintea trupească[1].

Învață-te să te rogi din tot cugetul tău, din tot sufletul tău, din toată vârtutea ta. Vei întreba: „Cum adică?" Aceasta nu o poți afla decât încercând. Silește-te să te îndeletnicești necontenit cu rugăciunea întru luare-aminte: rugăciunea întru luare-aminte îți va răspunde la întrebare prin fericita cunoaștere din cercare.

Apăsătoare, plicticoasă, seacă pare nevoința rugăciunii pentru mintea ce s-a deprins să se îndeletnicească numai cu lucruri stricăcioase. Cu osteneală se dobândește deprinderea la rugăciune; dar când se dobândește, devine izvor de nesecată mângâiere duhovnicească.

Rugăciunea, precum am spus mai sus, e maica tuturor virtuților: dobândește-o pe mamă! Dimpreună cu ea vor veni toți copiii ei în casa sufletului tău, o vor face altar al lui Dumnezeu.

Înainte de a începe orice lucrare, adu prinos de rugăciune lui Dumnezeu; prin aceasta să atragi binecuvântarea lui Dumnezeu asupra lucrărilor tale, și prin aceasta să le și judeci: cugetarea la rugăciune se oprește de la faptele potrivnice poruncilor lui Dumnezeu.

Cel ce înainte de orice faptă și cuvânt se întoarce prin rugăciune către Dumnezeu pentru povață, ajutor și binecuvântare, acela își săvârșește viețuirea sa ca sub privirile lui Dumnezeu, sub călăuzirea Lui. Deprinderea cu o asemenea purtare e lesnicioasă; nimic nu e mai iute decât mintea, a zis Marele

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LV.

Varsanufie, nimic nu e mai lesnicios decât a înălța mintea, în orice nevoie s-ar întâmpla, către Dumnezeu[1].

În împrejurările trudnice ale vieții roagă-te cât mai des. Mai de nădejde este să cauți sprijin în rugăciune decât în slabele socotințe ale rațiunii omenești – socotințe care în cea mai mare parte se arată a fi cu neputință de împlinit. Mai bine să te sprijini, prin credință și rugăciune, pe Atotputernicul Dumnezeu, decât să te sprijini, prin socotințe și presupuneri șubrede, pe mintea ta neputincioasă.

Nu fi nechibzuit în cererile tale, ca să nu mânii pe Dumnezeu cu puținătatea ta de minte: cel care cere lucruri de nimic de la Împăratul împăraților Îl jignește. Israelitenii, trecând cu vederea minunile lui Dumnezeu săvârșite pentru ei în pustie, au cerut împlinirea poftelor pântecelui – *încă mâncarea fiind în gura lor, și mânia lui Dumnezeu s-a suit peste dânșii* (Ps. LXXVII, 34 – acest paragraf și cele două care urmează sunt împrumutate din Cuvântul V al Sfântului Isaac Sirul).

Adu lui Dumnezeu prinos de cereri pe potriva măririi Lui. Solomon a cerut de la El înțelepciune; a primit-o și dimpreună cu ea mulțime de bunătăți, fiindcă a cerut cu bună înțelegere. Elisei a cerut de la El îndoit har al Sfântului Duh față de învățătorul său, și cererea lui a fost primită.

Cel care caută în rugăciunea sa bunuri stricăcioase pământești stârnește împotrivă-i nemulțumirea Împăratului Ceresc. Îngerii și arhanghelii – aceste căpetenii ale Lui – caută spre tine în vremea rugăciunii tale, să vadă ce vei cere de la Dumnezeu. Ei se minunează și se bucură când văd pe cel pământesc că părăsește pământul și aduce prinos de cerere pentru primirea uneia dintre bunătățile cerești; dimpotrivă, se supără pe cel ce trece cu vederea cele cerești și cere lucruri de ale sale, pământești și stricăcioase.

Ni s-a poruncit să fim prunci cu răutatea, nu și cu mintea (I Cor. XIV, 20). În rugăciune se leapădă cugetarea acestei lumi, multgrăitoare și lăudăroasă, dar asta nu înseamnă că pentru a ne fi primită rugăciunea trebuie să ne rugăm ca niște oameni fără minte. Rugăciunea cere minte desăvârșită, minte duhovnicească, plină de smerită cugetare și simplitate, care adesori se rostește în rugăciune nu prin cuvinte, ci prin tăcere rugătoare, care e mai presus de cuvinte. Tăcerea rugătoare cuprinde mintea atunci când acesteia i se înfățișează fără veste lucruri noi, duhovnicești, ce nu pot fi rostite în cuvintele acestei lumi și ale acestui veac – atunci când se naște o simțire deosebit de vie a lui Dumnezeu Care este de față. Înaintea necuprinsei măreții a dumnezeirii, tace neputincioasa Lui făptură, omul.

Multa vorbărie (Mt. VI, VII, VIII), osândită de Domnul în rugăciunile păgânilor, stă în numeroasele cereri de bunătăți vremelnice care umplu rugă-

---

[1] Răspunsul 216.

ciunile păgânilor, în acea împletire ritoricească în care sunt înfățișate ele[1], de parcă podoabele retorice, sonoritatea materială și puterea stilului L-ar putea înrâuri pe Dumnezeu așa cum înrâuresc auzul și nervii oamenilor trupești. Osândind această multă vorbărie, Domnul n-a osândit nicicum rugăciunile prelungite, așa cum li s-a părut unor eretici: El Însuși a sfințit rugăciunea prelungită, rămânând timp îndelung la rugăciune. *Și a petrecut noaptea în rugăciune către Dumnezeu* (Lc. VI, 12), istorisește despre Domnul Evanghelia.

Lungimea rugăciunii la plăcuții lui Dumnezeu vine nu din multa vorbărie, ci din belșugul simțămintelor duhovnicești care apar în ei la vremea rugăciunii. Prin îmbelșugarea și puterea acestor simțăminte se desființează, ca să zic așa, timpul, prefăcându-se în veșnicie pentru sfinții lui Dumnezeu.

Atunci când lucrătorul rugăciunii ajunge la sporire în fericita sa nevoință, felurimea gândurilor din psalmi și din alte rugăciuni devine nepotrivită cu așezarea lor lăuntrică. Rugăciunea vameșului și alte rugăciuni foarte scurte rostesc cel mai bine nerostita, cuprinzătoarea dorință a inimii, și plăcuții lui Dumnezeu au petrecut adeseori în astfel de rugăciune multe ceasuri, zile și ani, fără a simți nevoie de felurime a gândurilor pentru rugăciunea lor puternică și concentrată[2].

Rugăciunile alcătuite de eretici sunt foarte asemănătoare cu rugăciunile păgânilor: în ele e multă vorbărie; în ele este frumusețea pământească a cuvântului; în ele e înfierbântarea sângelui; în ele nu e pocăință îndestulătoare; în ele este năzuință către nunta Mielului de-a dreptul din casa de desfrânare a patimilor; în ele este amăgire de sine. Ele sunt străine de Duhul Sfânt: adie din ele suflarea molipsitoare a duhului întunecat, a duhului viclean, a duhului minciunii și pierzării.

Mare e îndeletnicirea cu rugăciunea! Pentru rugăciune și slujirea Cuvântului, Sfinții Apostoli s-au lepădat de slujirea trebuințelor trupești ale aproapelui. *Nu este drept ca noi, lăsând de-o parte cuvântul lui Dumnezeu, să slujim la mese... Noi vom stărui în rugăciune și în slujirea Cuvântului* (Fapte VI, 2, 4), adică în împreună-vorbirea cu Dumnezeu prin rugăciune și împreună-vorbirea despre Dumnezeu cu aproapele, vestind oamenilor pe Dumnezeu Cel întreit ipostatic și pe Dumnezeu-Cuvântul Întrupat.

Îndeletnicirea cu rugăciunea este cea mai înaltă îndeletnicire a minții omenești; starea de curăție străină de împrăștiere pe care o aduce minții rugăciu-

---

[1] După tâlcuirea Fericitului Teofilact al Bulgariei.

[2] Ieromonahul Serafim de Sarov, monah ce a cunoscut mare sporire în rugăciune, a petrecut o mie de zile și o mie de nopți stând pe o piatră și strigând către Domnul: „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!", *Povestire despre viața și nevoințele Părintelui Serafim*, Moscova, 1844.

nea este cea mai înaltă stare firească a ei; răpirea ei la Dumnezeu, a cărei pricină începătoare este rugăciunea curată, este o stare suprafirească[1].

În starea suprafirească intră numai sfinții bineplăcuți ai lui Dumnezeu, cei înnoiți prin Duhul Sfânt, care s-au dezbrăcat de vechiul Adam, care s-au îmbrăcat în Cel Nou, care sunt în stare *să privească slava Domnului cu fața* sufletului *descoperită, să se prefacă în același chip din slavă în slavă* (II Cor. III, 18), prin lucrarea Duhului Domnului. Cea mai mare parte a descoperirilor dumnezeiești ei o primesc în timp ce se îndeletnicesc cu rugăciunea, timp în care sufletul este cu osebire pregătit, cu osebire curățit, pregătit spre a avea împărtășire cu Dumnezeu[2]. Astfel, Sfântul Apostol Petru a văzut în vremea rugăciunii fața cea mare de pânză coborând din cer (Fapte X, 11); lui Cornelie sutașul în vremea rugăciunii i s-a arătat îngerul (Fapte X, 3); atunci când Apostolul Pavel se ruga în templul din Ierusalim i S-a arătat Domnul și i-a poruncit să părăsească neîntârziat Ierusalimul: *Mergi, că Eu te voi trimite la neamuri, departe* (Fapte XXII, 17-21), i-a zis.

Rugăciunea este o poruncă a Domnului, la fel ca pocăința. Pentru rugăciune, la fel ca pentru pocăință, ne-a fost arătat un singur sfârșit: intrarea în Împărăția Cerurilor, care e înlăuntrul nostru. *Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția Cerurilor* (Mt. IV, 17). *Împărăția Cerurilor înlăuntrul vostru este* (Lc. XVII, 21). *Cereți, și vi se va da; căutați, și veți găsi; bateți, și vi se va deschide – că tot cel care cere primește, și cel care caută găsește, și celui care bate i se va deschide. Tatăl, Care este în ceruri, va da Duhul Sfânt celor care Îl cer de la Dânsul* (Lc. XI, 9, 10, 13). *Dumnezeu nu va face, oare, dreptate, aleșilor Săi, care strigă către Dânsul ziua și noaptea* și se plâng de sila pricinuită lor de boala păcatului și de demoni? *Zic vouă, că le va face dreptate curând* (Lc. XVIII, 7-8). Intrarea în Împărăția Cerurilor, care prin Sfântul Botez e sădită în inima fiecărui creștin, este împlinirea în om a acestei Împărății prin lucrarea Duhului Sfânt.

Aleargă prin rugăciune, suflet însetat de mântuire, aleargă prin rugăciune în urma Mântuitorului, Care e însoțit de nenumărații Săi ucenici. Strigă în urma Lui prin rugăciune precum cananeanca (Mt. XV, 22-28); nu te amărî că vreme îndelungată nu te bagă în seamă; rabdă cu mărime de suflet și smerenie necazurile și necinstirile pe care El le va îngădui să vină asupra ta în calea rugăciunii. Pentru a avea spor în rugăciune, este neapărat trebuincios ajutorul ispitelor. După credința ta, pentru smerenia ta, pentru stăruința în rugăciune, El te va mângâia prin vindecarea fiicei tale îndrăcite de lucrarea patimilor, prin vindecarea gândurilor și simțirilor tale, prefăcându-le din pătimașe în nepătimașe, din păcătoase în sfinte, din trupești în duhovnicești. Amin.

---

[1] *Scara,* Cuvântul XXVIII.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XVI.

Sfântă, mare, mântuitoare este nevoința rugăciunii. Ea este cea mai însemnată și cea dintâi între nevoințele călugărești. Toate celelalte nevoințe sunt față de ea nevoințe slujitoare; ele sunt întreprinse cu scopul ca nevoința rugăciunii să poată fi săvârșită cu mai mult spor, ca roadele rugăciunii să fie mai îmbelșugate. „Începutul a toată viețuirea evlavioasă, spune Sfântul Macarie cel Mare, și culmea tuturor faptelor bune e adăstarea statornică în rugăciune”[1].

Care situație omenească poate fi mai presus, se poate măcar măsura cu situația omului care este primit să stea de vorbă cu Împăratul împăraților, cu Dumnezeul dumnezeilor, cu Ziditorul și Stăpânul cu drepturi depline al tuturor celor văzute și nevăzute, al făpturilor materiale și al duhurilor? Din pricina însemnătății sale, îndeletnicirea cu rugăciunea pretinde să ne pregătim pentru ea în chip deosebit[2].

De la cei ce doresc a se apropia de Împăratul împăraților, El cere fel de a gândi și așezare a inimii bineplăcute Lui: felul de a gândi și așezarea inimii prin mijlocirea cărora s-au apropiat de El și I-au bineplăcut toți drepții Vechiului și Noului Testament[3]. Fără acest fel de a gândi și această așezare a inimii, încercările și sforțările de a ajunge la Dumnezeu sunt zadarnice.

Tu, care voiești să te apropii de Dumnezeu și să te împropriezi Lui prin adăstarea statornică în rugăciune, ia seama! Cercetează cu luare-aminte felul tău de a gândi: nu ești, cumva, molipsit de vreo învățătură mincinoasă? Urmezi întru totul și fără nici o abatere învățătura Bisericii de Răsărit, singura adevărată, sfântă, apostolească[4]? Dacă cineva *nu ascultă de Biserică*, a zis Domnul ucenicului Său, *să-ți fie ca un păgân și ca un vameș* (Mt. XVIII, 17), care sunt străini de Dumnezeu, vrăjmași lui Dumnezeu. Și ce însemnătate poate avea rugăciunea celui care se află în vrajbă cu Dumnezeu, în înstrăinare față de El?

Recunoașterea propriei păcătoșenii, a propriei neputințe, a propriei nimicnicii este condiția de neînlăturat pentru ca Dumnezeu să primească și să asculte cu milostivire rugăciunea. Toți sfinții au pus la temelia rugăciunii recunoașterea și mărturisirea păcătoșeniei lor și a păcătoșeniei întregii omeniri. Sfințenia omului atârnă de recunoașterea și mărturisirea acestei păcătoșenii. Cel ce dăruiește oamenilor sfințenie pentru pocăința lor a grăit: *Nu am venit să chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință* (Mt. IX, 13).

Tu, care voiești să te îndeletnicești cu nevoința rugăciunii! Mai înainte de a purcede la această nevoință, silește-te să ierți pe oricine te-a amărât, te-a cle-

[1] Cuvântul III, cap. 1.
[2] *Scara,* Cuvânt XXVIII, cap. 3.
[3] Lc. I, 17
[4] *Molitfelnic,* Rânduiala Spovedaniei.

vetit, te-a batjocorit, pe oricine ți-a pricinuit vreun rău, oricare ar fi acest rău. Cel înaintea Căruia voiești să stai prin rugăciune a poruncit: *De îți vei aduce darul* rugăciunii tale *la altar*ul cel de sus al Împăratului împăraților, *și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă acolo darul tău înaintea altarului și mergi mai întâi de te împacă cu fratele tău, și atunci venind adu darul tău* (Mt. V, 23-24).

Pregătește-te de rugăciune prin despătimire și desfacerea de grijile pământești. Din împătimire vin grijile. Ținut de împătimiri, împrăștiat de griji, cugetul tău nu va putea să tindă neabătut prin rugăciune doar către Dumnezeu. *Nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui mamona: că unde e comoara voastră, acolo va fi și inima voastră. Nu vă îngrijiți, zicând: „Ce vom mânca?", sau: „Ce vom bea?", sau: „Cu ce ne vom îmbrăca?" Căutați mai întâi,* prin rugăciuni cu deadinsul, statornice, pline de străpungere, *Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea se vor adăuga vouă* (Mt. VI, 21, 24, 31, 33). Rupe de pământ și de toate cele pământești mintea și inima ta și nu îți va fi anevoie să începi nevăzuta mergere a rugăciunii către cer.

Dacă rabzi sărăcie, ori te strâmtorează împrejurări mâhnicioase, ori uneltește împotriva ta și te prigonește vrăjmașul tău, nu lua aminte, pentru ca la rugăciune luarea ta aminte să nu fie clintită de nici o împrăștiere, de nici o tulburare; nu lua aminte la amintirile și gândurile care ți se înfățișează, privitoare la sărăcia ta, la împrejurările grele în care te afli, la vrăjmașul tău. Cel sub a Cărui deplină stăpânire vă aflați și tu, și împrejurările în care te afli, și vrăjmașul tău, grăiește către cei preaiubiți ai Săi: *Să nu se tulbure inima voastră; credeți în Dumnezeu, și în Mine credeți* (In. XIV, 1).

Când te rogi, poruncește Domnul, *intră în cămara ta și, zăvorând ușa ta, roagă-te Tatălui tău Celui într-ascuns* (Mt. VI, 6). Fie că te afli printre oameni, fie că ești singur, silește-te mereu să te cufunzi în cămara lăuntrică a sufletului tău, să zăvorăști ușile simțurilor și limbii, să te rogi în taină cu mintea și cu inima.

După ce ai îndrăgit nevoința rugăciunii, să îndrăgești și însingurarea chiliei celei materiale. Zăvorăște ușa ei și pentru tine, și pentru ceilalți. Cu răbdare să înduri plictiseala de a sta închis în chilie: ea nu va întârzia să facă loc unui simțământ cât se poate de plăcut. „Rămâi în chilia ta, au zis Sfinții Părinți, și ea te va învăța la tot lucrul"[1], adică la viețuirea călugărească, care se concentrează toată în rugăciune.

După ce ai îndrăgit nevoința rugăciunii, să îndrăgești tăcerea: ea păzește nedezbinate puterile sufletului, în stare a se ruga statornic în cămara lăuntrică. Deprinderea de a tăcea dă omului putința să se roage cu rugăciunea tăcută a inimii chiar și în mijlocul unei mulțimi gălăgioase[2].

---

[1] *Patericul egiptean,* Sfântul Arsenie cel Mare.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XLI.

Adu ca jertfă iubirii de rugăciune plăcerile simțurilor și deliciile intelectuale, dorința de a ști, curiozitatea; păzește sufletul de toate întipăririle din afară, ca în el să se întipărească, prin rugăciune, Dumnezeu. Chipul Lui atotsfânt, nevăzut, duhovnicesc nu suferă să rămână în sufletul întinat cu chipurile lumii deșarte, materiale, trecătoare.

Nu admira natura văzută, nu te lăsa prins de contemplarea frumuseților ei; nu pierde vremea atât de prețioasă și puterile sufletului cu dobândirea cunoștințelor aduse de științele lumești[1]. Atât puterile, cât și timpul să le întrebuințezi pentru dobândirea rugăciunii care săvârșește sfânta slujbă în cămara ta cea lăuntrică. Acolo, în tine însuți, rugăciunea îți va descoperi o priveliște care va atrage întreaga ta luare-aminte: ea îți va aduce cunoștințe pe care lumea nu poate să le încapă și de care nici nu are habar.

Acolo, în adâncul inimii, vei vedea căderea omenirii, vei vedea sufletul tău omorât de păcat, vei vedea mormântul, vei vedea iadul, vei vedea demonii, vei vedea legăturile și obezile, vei vedea sabia de foc a heruvimului care străjuiește calea spre viața veșnică, care îngrădește omului intrarea în locașul raiului – vei vedea multe alte taine ascunse de lume și de fiii lumii[2]. Când ți se va descoperi această priveliște, privirile tale se vor lipi de ea; te vei răci față de toate cele vremelnice și stricăcioase, care ți-au fost pe plac până în ceasul acela.

„Astăzi sau mâine vom muri", i-a spus Sfântul Andrei monahului[3], desfăcându-l din legăturile materiei și lămurindu-i câtă nebunie se ascunde în împătimirea de aceasta. Foarte nimerite cuvinte! Foarte nimerită zugrăvire a neștiinței în care ne aflăm cu privire la răstimpul vieții noastre pământești! Dacă nu astăzi, dar mâine vom muri. Nimic nu e mai lesne decât să mori. Cea mai îndelungată viață, când ajungem la sfârșitul ei, se arată ca o clipită nespus de scurtă. Deci, pentru ce să ne legăm de ceea ce negreșit vom fi siliți să părăsim, și încă foarte curând? Mai bine să ne cunoaștem pe noi înșine prin rugăciune: să cercetăm viața și lumea ce ne așteaptă, în care vom rămâne pentru vecie.

Însingurarea chiliei și pustia sunt locașul rugăciunii. „Cel care a gustat din rugăciune, spune Sfântul Ioan Scărarul, va fugi de mulțime: ce lucru, dacă nu rugăciunea, face pe cel ce-l îndrăgește ca pe un asin sălbatic iubitor de pustie, slobod de cerințele amestecării cu oamenii?"[4] De vrei a închina sufletul tău lucrării rugăciunii, depărtează-te de vederea lumii, leapădă-te de societatea oamenilor, de împreună-vorbiri și de obișnuita primire a prietenilor în chilia ta, chiar dacă s-ar înfățișa ca pricină a acesteia iubirea. Îndepărtează de la tine tot ce curmă și tul-

---

[1] Sfântul Ioan Carpatiul, cap. 13, *Dobrotoliubie*, partea a patra.

[2] Preacuviosul Macarie Egipteanul, Cuvântul I, cap. 1. Cuvântul VII, cap. 1.

[3] *Viețile Sfinților*, 2 octombrie.

[4] *Scara*, Cuvântul XXVII, cap. 56.

bură tainica ta împreună-vorbire cu Dumnezeu[1]. Să petreci pe pământ, printre oameni, ca un călător. Tu ești un călător. Pământul e un han. Nu e știut ceasul în care vei fi chemat. Chemarea e de neînlăturat: nu poți spune nu, nici nu te poți împotrivi. Pregătește-te, prin sfânta rugăciune, să ieși din han cu bucurie.

Rugăciunea îl împropriază pe om lui Dumnezeu. Cu negrăită pizmă și ură caută spre lucrarea ei duhurile căzute, ce prin cădere au trecut de la starea de a fi ai lui Dumnezeu la înfricoșata, nebuneasca vrăjmășie împotriva Lui. Ei se silesc, prin felurite ispitiri, să clatine pe cel care se roagă, să-l abată de la preamântuitoarea sa nevoință, să-i smulgă sporirea și fericirea care în chip neîndoielnic le aduce aceasta. Drept aceea, cel ce voiește să-și închine viața nevoinței rugăciunii trebuie să se pregătească din timp de necazuri, ca să nu-l apuce nedumerirea și tulburarea când acestea îl vor atinge și ca să li se împotrivească bărbătește cu puterea credinței și a răbdării[2].

Demonii îl lovesc pe monahul care petrece în rugăciune cu boli trupești, îl strâmtorează cu sărăcia, cu lipsa luării-aminte și a ajutorului omenesc – întocmai cum l-au lovit și l-au strâmtorat pe mult-pătimitorul Iov, cu îngăduința lui Dumnezeu. Noi însă, asemenea acelui drept, să binecuvântăm pe Dumnezeu și să-I mulțumim pentru ceea ce El a îngăduit și demonii au împlinit (Iov, cap. I și II); slavoslovind pe Dumnezeu și mulțumindu-I, împlinim atotsfânta Lui voie, arătată nouă de către Sfântul Lui Duh: *Întru toate dați mulțumită, că aceasta este voia lui Dumnezeu întru Hristos Iisus spre voi* (I Tes. V, 18).

Demonii le insuflă oamenilor să se oștească împotriva lucrătorului rugăciunii, să-l osândească pentru ciudățenia purtării sale, pentru puținătatea faptelor lui folositoare, să-i scoată vină că e leneș, fățarnic și face pe sfântul, să pună pe seama lui gânduri rele și viclene, fapte stricate, să strice și să tulbure liniștirea lui, să-l silească la îndeletniciri potrivinice viețuirii lui, tovarășe cu abaterea minții de la rugăciune, cu împrăștierea, cu stricarea păcii sufletești. Cunoscând pricina începătoare a acestor ispite, să ne rugăm, precum ne poruncește Evanghelia și ne predanisesc Sfinții Părinți, pentru cei de aproape ai noștri, care păcătuiesc întru necunoștință și din îndemn străin; măiestriile demonilor le va strica Dumnezeu.

Ispitindu-ne din afară, demonii se țin de ticăloșii și înlăuntrul nostru. Când ne depărtăm în însingurare și începem a ne îndeletnici cu rugăciunea, stârnesc în noi felurite dorințe păcătoase pe care nu le simțeam mai înainte, învăluiesc inima noastră cu nenumărate gânduri și visări păcătoase, care până atunci nu se arătaseră niciodată minții noastre și fac acestea cu scopul ca noi, aduși într-o stare de nedumerire și descurajare și nevăzând nici un folos de la nevoința rugăciunii și de la însingurare, să ne lăsăm de ele[3]. Această lucrare a

---

[1] Acestea sunt împrumutate din Cuvântul LVI al Sfântului Isaac Sirul.

[2] Preacuviosul Nil Sinaitul, Despre rugăciune, *Dobrotoliubie*, partea a patra.

[3] Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul III.

demonilor se înfățișează nevoitorilor noi în nevoință ca o lucrare a sufletului lor: vrăjmașii noștri cei nevăzuți și vicleni, săvârșindu-și fărădelegile, vor totodată să se ascundă, ca omul să nu poată ieși din cursele pe care ei i le-au întins, să meargă la destrămare lăuntrică și la pierzanie sigură[1].

Dat fiind că pentru demoni este un lucru foarte însemnat să se ascundă de om, pentru om este un lucru foarte însemnat să înțeleagă că ei sunt lucrătorii începători ai păcatului, izvorul ispitelor noastre, și nicidecum cei de aproape ai noștri, nici noi – atunci când ne petrecem viața slujind lui Dumnezeu – și nici vreo oarecare întâmplare. Privind cum lucrează vrăjmașii, ne deprindem treptat, sub călăuzirea cuvântului lui Dumnezeu, să priveghem cu trezvie asupra lor și asupra noastră și să ne împotrivim lor cu tărie. *Smeriți-vă*, ne povățuiește Apostolul verhovnic, *sub mâna tare a lui Dumnezeu, ca să vă înalțe pe voi la vremea potrivită, toată grija aruncând spre Dânsul – că El Se îngrijește pentru voi. Fiți treji, privegheați – că vrăjmașul vostru, diavolul, umblă ca un leu răcnind, căutând pe cine să înghită: căruia stați împotrivă întăriți fiind prin credință* (I Pt. V, 6-9).

Această luptă, aceste bântuiri ale demonilor asupra celor ce se mântuiesc și se roagă sunt îngăduite de Dumnezeu Însuși și sunt urmare a căderii noastre celei de voie, în care ne-am supus stăpânirii demonilor. Să ne supunem dreptei hotărâri a lui Dumnezeu și să ne plecăm capul sub toate loviturile necazurilor și suferințelor cu care va plăcea lui Dumnezeu să pedepsească păcătoșenia noastră și greșelile noastre în viața cea vremelnică, pentru a ne izbăvi de necazurile și suferințele veșnice pe care le merităm. Dumnezeu, îngăduind ispitelor să vină asupra noastră și lăsându-ne pe mâna diavolului, nu încetează a ne purta de grijă; pedepsindu-ne, nu încetează să ne facă bine. *Credincios este Dumnezeu*, spune Apostolul, *Care nu vă va lăsa să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci împreună cu ispita va face și scăparea, ca să puteți răbda* (I Cor. X, 13). Și diavolul, fiind rob și zidire a lui Dumnezeu, ne ispitește nu cât voiește el, ci cât îi îngăduie porunca lui Dumnezeu; ne ispitește nu atunci când vrea, ci atunci când i se dă voie[2]. La Dumnezeu să aruncăm, după sfatul Apostolului, toată grija pentru noi înșine, toate întristările noastre, toată nădejdea noastră, iar pentru aceasta să ne rugăm mai des și mai cu putere către Dumnezeu.

Îngăduința dată demonilor de a ne ispiti este neapărat trebuincioasă pentru mântuirea noastră: lucrând împotriva rugăciunii noastre, ei ne silesc să învățăm a mânui cu deosebită iscusință sabia rugăciunii. Cu această sabie se sfărâmă sabia de foc a heruvimului ce străjuiește calea spre pomul vieții, și biruitorul se face părtaș al vieții veșnice[3]. Prin negrăita înțelepciune a lui

---

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul VII, cap. 31.

[2] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul IV, cap. 7.

[3] Apocalipsa II, 7; Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul IV, cap. 5.

Dumnezeu, „răul ajută binelui cu un scop care nu este bun"[1]. Când în timp ce ne aflăm în însingurare, exersând în rugăciune, fără de veste încep să clocotească în noi simțiri și mișcări pătimașe, năvălesc asupră-ne gânduri amarnice, ni se înfățișează în culori amăgitoare închipuiri păcătoase: acesta este semnul venirii vrăjmașului. Atunci nu este vreme de descurajare și trândăvire, nu este vreme de slăbănogire – este vreme de luptă și nevoință. Să ne împotrivim vrăjmașilor rugându-ne mai cu putere către Dumnezeu, și El îi va împrăștia, îi va goni pe vrăjmașii noștri[2].

În războiul nevăzut nu totdeauna și nu degrabă devenim biruitori: biruința este dar al lui Dumnezeu, dăruit de către El nevoitorului la vremea potrivită, vreme cunoscută doar Lui și hotărâtă numai de către El. Chiar și înfrângerile ne sunt trebuincioase – vreau să spun înfrângerile care vin din neputință și din păcătoșenia noastră, iar nu din întoarcerea spre rău a voii noastre. Dumnezeu îngăduie să fim înfrânți spre smerirea noastră, ca să vedem și să cunoaștem căderea firii noastre, să recunoaștem că avem neapărată nevoie de Răscumpărătorul, să credem în El și să-L mărturisim[3].

Când suferim asemenea înfrângeri, nevăzuții noștri vrăjmași ne insuflă rușine pentru că am fost înfrânți, și o dată cu rușinea ne insuflă și slăbire în nevoința rugăciunii, neîncredere în aceasta, gândul să o părăsim și să trecem la o activitate folositoare în sânul societății. Să nu ne lăsăm înșelați! Cu lepădare de sine și fără rușine să ne descoperim rana înaintea Atotbunului și Atotputernicului nostru Doctor, Care a poruncit această nerușinare mântuitoare pentru noi și a făgăduit să o încununeze cu răzbunare împotriva vrăjmașilor noștri (Lc. XVIII). Să punem în sufletul nostru legământul: până la sfârșitul vieții să nu lăsăm nevoința rugăciunii, din sânul ei să ne mutăm în veșnicie.

Nu are nici o noimă să ne rușinăm când suntem înfrânți: aceasta este o batjocură rea din partea vrăjmașilor noștri. Oare această frunză de smochin – rușinarea și dimpreună cu mijloacele ei – să ascundă păcatele omului de Atotvăzătorul Dumnezeu? Dumnezeu vede păcatul și fără să-l mărturisim. El caută mărturisirea omului doar ca să-l poată vindeca. Dacă i-a poruncit Apostolului Său să ierte *de șapte ori* în zi pe fratele care păcătuiește și se căiește, cu cât mai mult va împlini El Însuși aceasta asupra noastră, dacă aducem Lui neîncetat rugăciune și pocăință. (Lc. XVII, 4).

Să luăm aminte cu sârguință la următoarele lucruri: Oare nu cumva cugetul nostru îndoit îi întărește pe vrăjmașii noștri în lupta cu noi? Oare nu cumva el este pricina deselor noastre înfrângeri? Oare nu cumva noi înșine în-

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul IV, cap. 6.

[2] O pildă de luptă cu năvălirea patimilor putem vedea în viața Sfintei Iustina. *Viețile Sfinților*, 2 octombrie.

[3] Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul III.

tărim asupra noastră stăpânirea și înrâurirea vrăjmașilor noștri împlinind voia lor prin împlinirea dorințelor, aplecărilor, împătimirilor noastre trupești? Oare nu cumva Îl mâniem pe Dumnezeu, oare nu Îl îndepărtăm de la noi prin asta? Oare nu lucrează în noi iubirea de această lume, care ne face să părem slujitori ai lui Dumnezeu, însă de fapt ne răpește adevărata vrednicie a robilor lui Dumnezeu și ne face vrăjmași ai Lui (Iac. IV, 4-5)?

Bărbatul îndoit la suflet nestatornic este în toate căile faptelor *sale* bune (Iac. I, 8): cu atât mai mult se va clătina pe calea celei mai înalte, celei dintâi dintre faptele sale bune: rugăciunea. Acesta se leapădă de Dumnezeu, nefiind nici cald, nici rece (Apoc. III, 16). El nu poate să fie ucenic al adevăratei rugăciuni, care îi aduce pe ucenicii săi înaintea feței lui Dumnezeu, pentru a fi zidiți în chip mai presus de fire, care îi duce în urma lui Iisus – *dacă nu se leapădă de toate avuțiile sale* (Lc. XIV, 33): aplecările bolnăvicioase către lume ale voinței omului căzut. *Care sunt ai lui Hristos, aceia și-au răstignit trupul împreună cu patimile și poftele* (Gal. V, 24): numai cei care sunt cu totul ai lui Hristos pot dobândi adevărata rugăciune.

O împătimire măruntă la arătare, o dragoste nevinovată la arătare față de oarecare lucru însuflețit sau neînsuflețit coboară mintea și inima din cer, aruncându-le pe pământ, printre nenumăratele jigănii și târâtoare ale mării acestei vieți (Ps. CIII, 25). Sfinții Părinți îl aseamănă pe nevoitorul ce a sporit în rugăciune cu un vultur, iar împătimirea măruntă cu un laț de mătase: dacă în acest laț se prinde o singură gheară a puternicei labe de vultur, vulturul nu se mai poate înălța și devine pradă lesnicioasă și fără de scăpare a vânătorului[1]: zadarnice sunt atunci puterea și curajul păsării împărătești.

Mergi, ne învață Sfinții Părinți, împrumutându-și învățătura din Sfânta Evanghelie, *de vinde averea ta* materială, *și dă-o la săraci, și ia crucea*, leapădă-te de tine însuți împotrivindu-te împătimirilor tale și voii tale căzute (Mt. XIX, 21; XVI, 24; Mc. X, 21), ca să te poți ruga netulburat și fără împrăștiere[2]. Cât timp trăiesc în tine împătimirile, rugăciunea e bântuită de tulburare și împrăștiere.

Este de neapărată trebuință ca mai întâi să ne desfacem de avuția materială, să ne despărțim de lume, să ne lepădăm de ea: numai după săvârșirea acestei lepădări poate creștinul să-și vadă lăuntrica înrobire și temniță, lăuntricele legături și răni, lăuntrica omorâre a sufletului[3]. Lupta cu moartea care trăiește în inimă, săvârșită prin rugăciune, sub călăuzirea Cuvântului lui Dumnezeu, e răstignire, este pieire a sufletului pentru mântuirea sufletului[4] (Mc. VIII, 35).

---

[1] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura a XI-a, despre cum pot fi tăiate degrabă patimile.

[2] Preacuviosul Nil Sinaitul, Despre rugăciune, cap. XVII.

[3] Preacuviosul Macarie Egipteanul, Omilia XXI, cap. 2, 3.

[4] Pilde ale acestei lupte și răstigniri vedem în *Viețile* Preacuviosului Antonie cel Mare, Preacuviosului Macarie Egipteanul și altor sfinți monahi.

Cu rugăciunea să împreunezi postirea cu dreaptă socotinţă: unirea acestor două arme duhovniceşti ne-a fost poruncită de Însuşi Mântuitorul pentru a izgoni din noi demonii (Mc. IX, 29). *Când posteşti, să ungi capul tău şi faţa ta să o speli* (Mt. VI, 7), a poruncit Mântuitorul. Potrivit tâlcuirii Sfinţilor Părinţi[1], prin untdelemnul cu care, potrivit obiceiului acelei vremi, îşi ungeau capetele se înţelege mila, care trebuie să rămână întotdeauna în vasul nostru cel duhovnicesc, precum a zis şi Apostolul: *Deci, îmbrăcaţi-vă ca nişte aleşi ai lui Dumnezeu, sfinţi şi preaiubiţi, întru milostivirile îndurărilor, întru bunătate, întru smerenie, întru blândeţe, întru îndelungă răbdare, suferindu-vă unul pe altul şi iertând unul altuia dacă are cineva vreo pâră împotriva cuiva: precum a iertat Hristos vouă, aşa şi voi* (Col. III, 12-13). Faţa trupului şi cea a sufletului trebuie spălate cu lacrimi: ele se vor arăta în ochii celui care se roagă şi posteşte atunci când inima lui se va umple cu covârşire de milă faţă de aproapele, de împreună-pătimire cu fiecare om, până la unul.

Vrei să te împropriezi lui Dumnezeu prin rugăciune? Împropriază inimii tale mila, prin care ni s-a poruncit să ne asemănăm Părintelui Ceresc (Lc. VI, 36) şi a atinge desăvârşirea harică (Mt. V, 48). Sileşte inima ta la milă şi bunătate; cufundă, îmbracă întreg duhul tău în aceste însuşiri, până ce vei simţi în tine iubire de oameni asemenea celei care *face soarele să strălucească deopotrivă peste cei răi şi peste cei buni, şi trimite ploaia peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi* (Mt. V, 45)[2].

Când vei ierta tuturor celor de aproape ai tăi, din suflet, toate greşelile lor, atunci ţi se vor descoperi toate greşelile tale. Vei vedea câtă nevoie ai de milostivirea lui Dumnezeu, câtă nevoie are de ea toată omenirea: vei plânge înaintea lui Dumnezeu pentru tine şi pentru omenire.

Sfinţii Părinţi concentrează toate lucrările monahului, toată viaţa lui în **plâns**. Ce însemnătate are **plânsul** monahului? **Plânsul** e **rugăciunea** lui[3].

Sfântul Duh, când Se sălăşluieşte în om, *mijloceşte pentru noi cu suspine negrăite* (Rom. VIII, 26). Duhul Cel Dumnezeiesc şi mai presus de ceruri, făcându-Se omului ca şi cum ar fi sufletul lui, se roagă şi plânge pentru el; Duhul mijloceşte pentru sfinţi după voia lui Dumnezeu (Rom. VIII, 27), fiindcă numai El cunoaşte în chip deplin voia lui Dumnezeu. *Cele ale lui Dumnezeu nimeni nu le ştie, fără numai Duhul lui Dumnezeu* (I Cor. II, 11). Domnul, făgăduind ucenicilor Săi cel mai mare dar, darul Sfântului Duh, a grăit: *Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe Care Îl va trimite Tatăl în numele Meu, Acela vă va învăţa toate* (In. XIV, 26); dacă ne învaţă toate, înseamnă că şi plânsul dimpreună cu rugăciunea. El va plânge pentru noi, El Se va ruga pentru noi, căci

---

[1] Fericitul Teofilact al Bulgariei.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul I.

[3] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XXI.

noi *pentru ce se cuvine a ne ruga nu știm* (Rom. VIII, 26). Atât suntem de neputincioși, de mărginiți, de întunecați și vătămați de păcat[1]!

Dacă Sfântul Duh, după ce Se sălășluiește întru noi, plânge pentru noi, cu atât mai mult se cuvine nouă să plângem pentru noi înșine mai înainte de a-L primi în sine pe acest Călător atotsfânt. Dacă starea noastră, după înnoirea prin Sfântul Duh, e vrednică de plâns – vrednică de plâns potrivit mărturiei Duhului Însuși –, cu cât mai mult este ea vrednică de plâns în învechirea sa, în căderea sa, lăsată să se descurce cu puterile sale? Plânsul trebuie să fie o însușire nelipsită a rugăciunii noastre, tovarăș și ajutor statornic și nedespărțit al rugăciunii noastre, trebuie să fie sufletul ei.

Cel ce împreunează rugăciunea cu plânsul se nevoiește după rânduiala arătată de Însuși Dumnezeu, se nevoiește după cuviință, în chip legiuit. La vremea sa, el va da roadă îmbelșugată: bucuria mântuirii neîndoielnice. Cel ce a înstrăinat plânsul de rugăciunea sa se ostenește împotriva rânduielii lăsate de Dumnezeu și nu va culege nici un fel de roade sau, mai bine zis, va culege spinii părerii de sine, amăgirii de sine, pierzării.

Fraților! Să nu ne îngăduim a ne amăgi cu gândul mincinos, caraghios, nechibzuit, pierzător; să nu ne repezim a căuta desfătări în rugăciunea noastră! Nu este dată păcătoșilor desfătarea harică; acestora li se cuvine plânsul: pe acesta să-l căutăm cu toată osârdia, să căutăm această comoară, cheia tuturor comorilor duhovnicești.

Cel ce nu are plâns se află într-o stare mincinoasă: el este înșelat de trufia sa.

Sfinții Părinți numesc plânsul „călăuză în nevoința duhovnicească". El trebuie să meargă înaintea tuturor cugetărilor noastre evlavioase, să le îndrepteze spre țelul cel adevărat. Cugetarea care nu este pătrunsă și călăuzită de plâns este o cugetare rătăcită[2].

Preacuviosul Pimen cel Mare a zis: „Toată viața monahului trebuie să fie plâns. Aceasta este calea pocăinței predanisită nouă de Scriptură și de Părinți, care au zis: Plângeți! Altă cale afară de plâns nu e"[3].

Alt părinte mare a zis: „De vrei să placi lui Dumnezeu, ieși din lume, desfă-te de pământ, lasă cele zidite, apropie-te de Ziditorul și unește-te cu Dumnezeu prin **rugăciune și plâns**"[4].

Monahii ce trăiesc în mănăstiri cu obște numeroasă și doresc a dobândi rugăciunea înlăcrimată sunt datori să ia aminte cu deadinsul a-și omorî voia. Dacă și-o vor tăia și nu vor lua aminte la păcatele aproapelui (și, îndeobște, la purtarea lor), vor dobândi și rugăciunea, și plânsul. Gândurile, adunân-

---

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul VI, cap. 11, Cuvântul VII, cap. 12.

[2] Sfântul Simeon Noul Teolog, Cuvântul 6.

[3] *Patericul egiptean.*

[4] *Patericul egiptean,* Sisoe cel Mare.

du-se în inimă, stârnesc în ea rugăciunea și întristarea cea după Dumnezeu, iar întristarea aceasta aduce lacrimi[1].

Dată fiind cumplita sărăcie a vremii noastre în povățuitori ai adevăratei rugăciuni, să ne alegem ca povățuitor și călăuzitor plânsul. El ne va învăța rugăciunea, iar de înșelarea de sine ne va păzi. Toți câți au lepădat plânsul au căzut în înșelare de sine. Aceasta o spun cu tărie toți Sfinții Părinți[2].

Cel care a ajuns, prin mijlocirea plânsului, la rugăciunea curată își va aminti în vremea rugăciunii sale numai de Dumnezeu și de păcătoșenia sa. Moartea și judecata ce va avea loc îndată după moarte i se înfățișează ca și cum ar veni deja. Rugătorul stă, prin simțirea inimii, înaintea nemitarnicului și neînduratului Judecător în ziua judecății – înaintea Judecătorului Care la judecata rânduită și începută prin rugăciune încă mai poate fi înduplecat, încă mai este cu putință să Se plece spre cel ce plânge. Acesta la bună vreme se spăimântează, se nedumerește, se cutremură, se tânguie, geme ca să scape de groaza, cutremurul, nedumerirea, tânguirea, deznădejdea nefolositoare care vor fi atunci, pe care le va naște în păcătoșii lepădați osânda fără putință de întoarcere a lui Dumnezeu Ce va rămâne mâniat în veci pe ei. El se osândește pe sine, ca să nu fie osândit; se recunoaște drept nelegiuit, vrednic de toate pedepsele, ca să abată de la sine pedepsele; se mărturisește drept păcătos, ca să primească îndreptarea din mâna lui Dumnezeu, Care dă această îndreptare, fără plată, tuturor păcătoșilor ce-și mărturisesc păcătoșenia și se căiesc de ea.

Poruncește Domnul: *Cereți, și vi se va da; căutați, și veți găsi; bateți, și vi se va deschide.* Aici ne este arătată o faptă săvârșită nu o singură dată, ci mereu; porunca se întinde asupra întregii vieți pământești a omului: *că oricine cere* în acest chip *primește, și cel ce caută găsește, și celui care bate* cu stăruință *i se va deschide. Tatăl, Care este în ceruri, va da Duh Sfânt celor care cer de la Dânsul* (Lc. XI, 9, 10, 13; tâlcuirea Fericitului Teofilact). Făgăduința însăși cere din partea noastră să lucrăm necontenit, cu cea mai mare osârdie: *Privegheați, dar, că nu știți în care ceas vine Domnul casei – seara, sau la miezul nopții, sau la cântatul cocoșilor, sau dimineața: ca nu cumva, venind fără de veste, să vă afle pe voi dormind* (Mc. XIII, 35-36).

Este cu neputință, bagă de seamă Sfântul Ioan Scărarul, ca cel ce dorește să învețe a se ruga să poată învăța asta numai din vorbe[3]. Dascălii ei sunt cercarea (experiența) și plânsul. În străpungerea și smerirea duhului să începem nevoința

---

[1] *Călăuzire în viața duhovnicească*, a Preacuvioșilor Varsanufie cel Mare și Ioan Proorocul, răspunsul 282.

[2] Preacuviosul Grigorie Sinaitul, *„Despre înșelare, ca și despre multe altele"*, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[3] Cuvântul XXVIII, cap. 64.

rugăciunii, să intrăm sub acoperământul plânsului: Dumnezeu Însuși, *Care dă rugăciune celui ce se roagă* (I Împ. II, 9), se va face nouă Dascăl al rugăciunii.

Veniți la Mine, ne cheamă sfințita maică a tuturor faptelor bune – rugăciunea, *toți cei osteniți* sub jugul patimilor în robia duhurilor căzute, *și împovărați* cu felurite păcate, *și eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul meu asupra voastră, și veți afla odihnă sufletelor voastre*, tămăduire rănilor voastre – *că jugul meu este bun* (Mt. XI, 28-30), puternic să tămăduiască de păcate, cât de mari ar fi ele[1].

Veniți, fiilor, ne cheamă sfințita maică a tuturor faptelor bune – rugăciunea, ***ascultați-mă: frica Domnului vă voi învăța*** (Ps. XXXIII, 12). Vă voi învăța ***frica Domnului*** prin cercare, voi pune simțirea ei în inimile voastre. Vă voi învăța și ***frica*** noilor începători, prin care ***se ferește fiecare de rău*** (Pilde XV, 29), și ***frica cea curată de Domnul, care rămâne în veacul veacului*** (Ps. XVIII, 10), frica prin care ***înfricoșat este Domnul peste toți cei dimprejurul Lui*** (Ps. LXXXVIII, 8), înfricoșat chiar și pentru heruvimii cei de foc și preaslăviții serafimi cu șase aripi. Părăsiți stearpa și deșarta împătimire de tot ce este trecător, de care fără voie va trebui oricum să vă despărțiți! Părăsiți distracțiile și plăcerile amăgitoare! Părăsiți grăirea în deșert, snoavele și pălăvrăgeala, care pustiesc sufletul! Amintiți-vă, luați seama, încredințați-vă că aici, pe pământ, sunteți pribegi pentru o scurtă vreme, că patria voastră, sălașul vostru veșnic, e cerul. Vă trebuie ca să ajungeți acolo o călăuză de încredere și puternică: această călăuză sunt eu, iar nu altcineva. Toți sfinții care au suit de la pământ la cer au săvârșit aceasta nu altminteri decât prin mine. Eu descopăr celui care intră în părtășie cu mine căderea și păcătoșenia omului, și îl trag din ele ca dintr-o prăpastie adâncă. Îi arăt pe stăpânitorii văzduhului, cursele și legăturile lor, stric aceste curse și legături, birui și alung pe acești stăpânitori. Eu tâlcuiesc pe Ziditor celui zidit și pe Răscumpărător celui răscumpărat, împac pe om cu Dumnezeu. Eu descopăr înaintea ucenicului meu care mă iubește necuprinsa mărire a lui Dumnezeu și-l fac să intre în acea stare de evlavie și supunere față de El pe care se cuvine să o aibă zidirea înaintea Ziditorului. Eu semăn în inimă smerenia, eu fac inima izvor de lacrimi îmbelșugate; pe părtașii mei îi fac părtași ai harului dumnezeiesc. Nu-i părăsesc pe cei călăuziți de mine până ce nu-i aduc înaintea feței lui Dumnezeu, până ce nu-i unesc cu Dumnezeu. Dumnezeu e plinirea cea neplinită a tuturor doririlor în veacul cel de acum și în cel ce va să vină. Amin.

---

[1] *Scara*, Cuvântul XXVIII, cap. 2.

Despre cele opt patimi de căpetenie cu subîmpărţirile şi mlădiţele lor

1. Slujirea pântecelui

Îmbuibarea, beţia, nepăzirea şi dezlegarea posturilor, mâncarea pe ascuns, căutarea mâncărurilor alese şi, îndeobşte, încălcarea înfrânării. Iubirea nepotrivită şi de prisos a trupului, a vieţii şi odihnei lui, din care se alcătuieşte iubirea de sine, ce naşte nepăzirea credinţei faţă de Dumnezeu, faţă de Biserică, faţă de faptele bune şi faţă de oameni .

2. Desfrânarea

Aprinderea desfrânată, simţirile şi dorinţele desfrânate ale trupului, primirea gândurilor necurate, împreună-vorbirea cu ele, îndulcirea de ele, încuviinţarea lor, adăstarea în ele. Închipuirile desfrânate şi uitarea de sine în ele. Spurcarea prin scurgere de sământă. Nepăzirea simţurilor, şi mai ales a pipăitului – îndrăzneală neruşinată care nimiceşte toate faptele bune. Vorbirea spurcată şi citirea cărţilor pătimaşe. Păcate de desfrânare după fire: desfrânarea şi preadesfrânarea. Păcate de desfrânare împotriva firii: malahia, sodomia, păcătuirea cu dobitoace şi cele asemenea.

3. Iubirea de argint

Iubirea de bani şi, îndeobşte, iubirea de avuţie mişcătoare şi nemişcătoare. Dorinţa de îmbogăţire. Cugetarea la mijloace de îmbogăţire. Visarea la bogăţie. Teama de bătrâneţe, de sărăcirea năprasnică, de boală, de alungare din locuinţă. Zgârcenia. Iubirea de câştig. Necredinţa în Dumnezeu, nenădăjduirea în Pronia Lui. Împătimirea sau iubirea bolnăvicioasă, de prisos, faţă de felurite lucruri stricăcioase, care lipsesc sufletul de libertate. Cufundarea în griji lumeşti. Plăcerea de a primi daruri. Însuşirea avutului străin. Împietrirea faţă de fraţii săraci şi faţă de toţi cei nevoiaşi. Hoţia. Tâlhăria.

4. Mânia

Iuţimea, primirea gândurilor mânioase; închipuirile mânioase şi răzbunătoare, tulburarea inimii de către întărâtare, întunecarea minţii de către ea: ţi-

petele necuviincioase, certurile, ocările, cuvintele crude și răutăcioase, lovirea, împingerea, uciderea. Ranchiuna, ura, vrajba, răzbunarea, clevetirea, osândirea, tulburarea și jignirea aproapelui.

5. Întristarea

Amărăciunea, tristețea, tăierea nădejdii în Dumnezeu, îndoirea de făgăduințele Lui, nerecunoștința față de Dumnezeu pentru tot ce ni se întâmplă, puținătatea de suflet, nerăbdarea, nedojenirea de sine, supărarea împotriva aproapelui, cârtirea, lepădarea de cruce, încercarea de a coborî de pe ea.

6. Trândăvia

Lenevirea la toată fapta bună și mai ales la rugăciune. Părăsirea pravilei de chilie și a celei bisericești. Părăsirea rugăciunii neîncetate și a citirii folositoare de suflet. Neluarea aminte și lipsa de osârdie la rugăciune. Nepăsarea. Lipsa de evlavie. Nelucrarea. Odihnirea de prisos prin somn, stare în pat și tot felul de desfătări. Preumblarea din loc în loc. Desele ieșiri din chilie, plimbările și cercetarea prietenilor. Grăirea în deșert. Glumele. Luarea în deșert a celor sfinte. Părăsirea metaniilor și a celorlalte nevoințe trupești. Uitarea păcatelor proprii. Uitarea poruncilor lui Hristos. Negrija. Furarea minții. Lipsirea de frica lui Dumnezeu. Împietrirea. Nesimțirea. Deznădăjduirea.

7. Slava deșartă

Căutarea slavei de la oameni. Lăudăroșenia. Dorirea și căutarea cinstirilor lumești. Iubirea de a avea veșminte frumoase, trăsuri (în ziua de azi mașini – *n. tr.*) arătoase, servitori și lucruri de prisos în chilie. Luarea-aminte la frumusețea propriei fețe, la glasul plăcut pe care îl ai și la alte calități trupești. Înclinarea spre științele și artele acestui veac ce piere, căutarea de a spori în ele pentru dobândirea slavei vremelnice, pământești. Rușinea de a-ți mărturisi păcatele. Ascunderea lor înaintea oamenilor și a părintelui duhovnicesc. Viclenia. Dezvinovățirea prin cuvinte. Împotrivirea. Dezvinovățirea vicleană față de propria conștiință. Fățărnicia. Minciuna. Amăgirea. Pizma. Batjocorirea aproapelui. Nestatornicia în obiceiuri. Prefăcătoria. Lipsa de conștiință. Obiceiurile drăcești și viața drăcească.

8. Trufia

Disprețuirea aproapelui. Părerea că ești mai presus de ceilalți. Obrăznicia. Întunecarea, îngroșarea minții și inimii. Țintuirea lor de cele pământești. Hu-

la. Necredința. Înșelarea. „Rațiunea" cea cu nume mincinos. Nesupunerea față de Legea lui Dumnezeu și față de Biserică. Urmarea propriei voi trupești. Citirea cărților eretice, desfrânate și deșarte. Nesupunerea față de mai-mari. Batjocurile crude. Părăsirea smereniei și tăcerii prin care se face omul următor lui Hristos. Pierderea simplității. Pierderea iubirii de Dumnezeu și de aproapele. Filosofia cea mincinoasă. Erezia. Ateismul. Neștiința. Moartea sufletului.

Acestea sunt bolile, acestea sunt rănile care alcătuiesc rana cea mare, învechirea vechiului Adam, care a luat ființă din căderea lui. Despre această mare rană vorbește Sfântul Prooroc Isaia: *De la picioare până la cap, nu e într-însul loc întreg; nici pe bubă, nici pe vinețeală, nici pe rana cu puroi nu sunt leacuri, nici untdelemn, nici legături de pus* (Is. I, 6). Asta înseamnă, potrivit tâlcuirii Părinților, că rana – păcatul – nu este doar în parte, nu numai pe un singur mădular, ci pe întreaga ființă: a cuprins trupul, a cuprins sufletul, a cuprins toate însușirile, toate puterile omului. Această mare rană Dumnezeu a numit-o „moarte" atunci când, oprindu-i pe Adam și Eva să guste din pomul cunoașterii binelui și răului, a zis: *În ziua în care veți mânca din el, cu moarte veți muri* (Fac. II, 17). Îndată ce au gustat din pomul oprit, strămoșii au simțit moartea veșnică: în privirile lor a apărut simțirea trupească; ei au văzut că sunt goi. În cunoașterea goliciunii trupului se răsfrângea goliciunea sufletului care pierduse frumusețea neprihănirii, asupra căreia odihnea Duhul Sfânt. Lucra în ochi simțirea trupească, iar în suflet – rușinea, în care este unirea tuturor simțirilor păcătoase: și a trufiei, și a necurăției, și a întristării, și a trândăviei, și a deznădăjduirii! Mare rană e moartea sufletească; de neîndreptat este învechirea ce a avut loc după pierderea dumnezeieștii asemănări! Această mare rană Apostolul o numește *legea păcatului, trupul morții* (Rom. VII, 23-24), fiindcă mintea și inima omorâte s-au preschimbat pe de-a-ntregul în pământ, slujesc ca niște roabe poftelor stricăcioase ale trupului, s-au întunecat, s-au îngreunat, însele s-au făcut trup. Acest trup nu mai este în stare să aibă împărtășire cu Dumnezeu (Fac. VI, 3)! Acest trup nu e în stare să moștenească fericirea veșnică, fericirea cerească (I Cor. XV, 50)! Această mare rană s-a revărsat asupra întregului neam omenesc, s-a făcut moștenire nefericită a fiecărui om.

Cercetând rana mea cea mare, privind la omorârea mea, mă umplu de întristare amară! Nu mă dumiresc: ce să fac? Voi urma pilda vechiului Adam, care, văzându-și goliciunea, s-a grăbit să se ascundă de Dumnezeu? Voi începe, asemenea lui, să mă dezvinovățesc, adăugând altă vină la vina păcatului? În zadar este a mă ascunde de Cel Ce vede toate! În zadar e a mă dezvinovăți înaintea Celui Care totdeauna *va birui când va judeca El* (Ps. L, 6)!

Deci, mă voi îmbrăca nu cu frunze de smochin, ci cu lacrimi de pocăință; în loc de dezvinovățire voi aduce mărturisire nefățarnică. Îmbrăcat în pocăin-

ţă şi lacrimi, mă voi înfăţişa înaintea Dumnezeului meu. Dar unde-L voi afla pe Dumnezeul meu? În rai? De acolo am fost alungat, şi heruvimul care stă la intrare nu-mi dă drumul! Prin însăşi greutatea trupului meu sunt ţintuit de pământ, temniţa mea!

Urmaș păcătos al lui Adam, îmbărbătează-te! A strălucit lumina în temniţa ta: Dumnezeu S-a pogorât în valea surghiunului tău ca să te ridice iarăşi în patria de sus, pe care ai pierdut-o. Ai vrut să cunoşti binele şi răul: El îţi lasă această cunoaştere. Ai vrut să te faci *ca Dumnezeu*, şi prin aceasta te-ai făcut asemenea diavolului la suflet, asemenea dobitoacelor şi fiarelor la trup: Dumnezeu, unindu-te cu El, te face dumnezeu după har. El îţi iartă păcatele. Şi nu numai atât! El smulge rădăcina răului din sufletul tău, însăşi boala păcatului, otrava strecurată în suflet de diavol, şi îţi dăruieşte doctorie pentru toată calea vieţii tale pământeşti, ca să te vindeci de păcat, fără să aibă însemnătate de câte ori te-ai molipsit de el din neputinţă. Această doctorie este mărturisirea păcatelor. Vrei să te dezbraci de vechiul Adam, tu, care prin Sfântul Botez eşti, deja, îmbrăcat în Adam Cel Nou, însă prin fărădelegile tale ai reuşit să învii în tine învechirea şi moartea, să înăbuşi viaţa, să o faci pe jumătate moartă? Tu, cel robit păcatului, tras către el de puterea obiceiului, vrei să recapeţi slobozenia şi îndreptarea? Cufundă-te în smerenie! Biruie ruşinea născută din slava deşartă, care te învaţă să te prefaci, cu făţărnicie şi viclenie, că eşti drept, ca astfel să păstrezi, să întăreşti în tine moartea sufletească. Leapădă păcatul, intră în vrăjmăşie cu el mărturisindu-l fără făţărnicie. Această doftoricire trebuie să meargă înaintea tuturor celorlalte; fără ea, doftoricirea prin rugăciune, lacrimi, post şi toate celelalte mijloace va fi neîndestulătoare, nemulţumitoare, netemeinică. Mergi, trufaşule, la părintele tău duhovnicesc: la picioarele lui vei afla milostivirea Părintelui Ceresc! Numai şi numai mărturisirea nefăţarnică şi deasă poate slobozi pe om de obiceiurile păcătoase, să facă pocăinţa roditoare, iar îndreptarea temeinică şi adevărată.

Într-o scurtă clipă de străpungere, dintr-acelea în care ochii minţii se deschid spre cunoaşterea de sine, dintr-acelea care vin atât de rar – într-o scurtă clipă de străpungere am scris acestea spre mustrare de sine, spre îndemn, spre aducere-aminte, spre povăţuire. Iar tu, care cu credinţă şi iubire întru Hristos citeşti aceste rânduri şi poate vei afla în ele ceva care să-ţi fie de folos, adu suspinare din inimă şi rugăciune pentru sufletul care mult a pătimit de la învăluirile păcatelor, care adeseori a văzut înaintea sa înec şi pieire şi a aflat odihnă într-un singur liman: mărturisirea păcatelor sale.

Despre faptele bune potrivnice celor opt patimi păcătoase de căpetenie

1. Înfrânarea

Înfrânarea de la întrebuinţarea peste măsură a mâncării şi băuturii şi mai ales de întrebuinţarea peste măsură a vinului. Păzirea fără abatere a posturilor rânduite de către Biserică. Înfrânarea trupului prin întrebuinţarea cu măsură şi mereu aceeaşi a mâncării, care face să înceapă a slăbi toate patimile şi mai ales iubirea de sine, care este iubirea fără noimă şi dobitocească a trupului, a acestei vieţi şi a odihnei sale.

2. Întreaga înţelepciune

Păzirea de orice fel de faptă desfrânată. Păzirea de împreună-vorbiri, de rostirea de cuvinte murdare, pătimaşe, cu două înţelesuri. Păzirea simţurilor, mai ales a văzului şi auzului, şi încă mai mult a pipăitului. Simplitatea. Tăierea gândurilor şi închipuirilor desfrânate. Tăcerea. Liniştirea. Slujirea celor bolnavi şi invalizi. Pomenirea morţii şi iadului. Începutul întregii înţelepciuni este mintea ce nu se clatină de gândurile şi visările pătimaşe; desăvârşirea întregii înţelepciuni e curăţia văzătoare de Dumnezeu.

3. Neagonisirea

A te mulţumi cu cele neapărat trebuincioase. Ura faţă de lux şi plăceri. Milostivirea faţă de săraci. Iubirea sărăciei evanghelice. Nădăjduirea în Pronia lui Dumnezeu. Urmarea poruncilor lui Hristos. Liniştea şi libertatea duhului. Lipsa de griji lumeşti. Despietrirea inimii.

4. Blândeţea

Păzirea de gândurile mânioase şi de tulburarea inimii prin întărâtare. Răbdarea. Urmarea lui Hristos, Care îl cheamă pe ucenicul său pe cruce. Pacea inimii. Liniştea minţii. Tăria şi bărbăţia creştinească. A nu simţi jignirile. Nerăutatea.

5. Plânsul cel fericit

Simţirea căderii celei de obşte a tuturor oamenilor şi a propriei sărăcii sufleteşti. Tânguirea pentru ele. Plânsul minţii. Frângerea dureroasă a inimii. Uşurarea conştiinţei, harica mângâiere şi bucurie ce odrăslesc din această frângere a inimii. Nădejdea în milostivirea lui Dumnezeu. A da mulţumită lui Dumnezeu în necazuri, a fi gata să le rabzi cu supunere, privind la mulţimea păcatelor tale. A fi gata să suferi. Curăţirea minţii. Uşurarea de patimi. Omorârea faţă de lume. Dorinţa de rugăciune, de însingurare, de ascultare, de smerenie, de mărturisire a păcatelor tale.

6. Trezvia

Osârdia către toată fapta bună. Urmarea fără de lenevie a pravilei bisericeşti şi de chilie. Luarea-aminte la rugăciune. Luarea-aminte cu osârdie la toate faptele, cuvintele şi gândurile tale. Cea mai mare neîncredere în sine. Necontenita petrecere în rugăciune şi în Cuvântul lui Dumnezeu. Evlavia. Priveghereа statornică asupră-ţi. Păzirea de mult somn, de răsfăţ, de grăirea în deşert, de glume şi de cuvintele tăioase. Iubirea privegherilor de noapte, a metaniilor şi a celorlalte nevoinţe care aduc sufletului duh priveghetor. Rara (după putinţă) ieşire din chilie. Pomenirea bunătăţilor celor veşnice, dorirea şi aşteptarea lor.

7. Smerenia

Frica de Dumnezeu. Simţirea ei la rugăciune. Teama care se naşte în timpul unei rugăciuni deosebit de curate, când se simte cu deosebită putere prezenţa şi mărirea lui Dumnezeu, ca nu cumva să piară această simţire şi să nu se prefacă în nimic. Cunoaşterea adâncă a nimicniciei tale. Schimbarea felului de a-i privi pe ceilalţi oameni, când aceştia, fără nici un fel de silinţă, i se par celui ce se smereşte ca şi cum l-ar întrece în toate privinţele. Vădirea unei simplităţi sufleteşti care vine dintr-o credinţă vie. Ura faţă de lauda omenească. Statornica învinuire şi prihănire de sine. Dreptatea şi purtarea fără ocolişuri. Despătimirea. Omorârea faţă de toate. Străpungerea. Cunoaşterea tainelor ascunse în crucea lui Hristos. Dorinţa de a te răstigni lumii şi patimilor, năzuinţa către această răstignire. Lepădarea şi uitarea obiceiurilor şi cuvintelor amăgitoare, silit smerite, sau a deprinderii de a te preface. Primirea nebuniei evanghelice. Lepădarea înţelepciunii pământeşti, ca pe una ce nu foloseşte la nimic în cer. Dispreţuirea a tot ce e preţuit de oameni, iar înaintea lui Dumnezeu este urâciune (Lc. XVI, 15). Părăsirea dezvinovăţirii. Tăcerea înaintea

celor care te necăjesc, învăţată din Evanghelie. Lepădarea tuturor filosofărilor proprii şi primirea înţelegerii evanghelice. Surparea a tot cugetul ce se ridică asupra înţelegerii lui Hristos. Smerita cugetare sau dreapta socotinţă duhovnicească. Ascultarea deplină, întru înţelegere, faţă de Biserică.

8. Dragostea

Preschimbarea fricii de Dumnezeu, în vremea rugăciunii, în dragoste de Dumnezeu. Credinţa către Dumnezeu, dovedită prin statornica lepădare de orice gând şi simţământ păcătos. Negrăita, desfătata răpire a întregului om de către dragostea pentru Domnul Iisus Hristos şi pentru Sfânta Treime Cea Închinată. Vederea în aproapele a chipului lui Dumnezeu şi al lui Hristos. Cinstirea oricărui aproape mai mult decât pe sine şi evlavioasa lui cinstire în Domnul, lucruri care se nasc din această vedere duhovnicească. Dragostea de aproapele frăţească, curată, către toţi deopotrivă, nepătimaşă, plină de bucurie, fierbinte faţă de prieteni, ca şi faţă de duşmani. Răpirea în rugăciune a minţii, a inimii şi a întregului trup. Negrăita îndulcire a trupului de bucuria cea duhovnicească. Beţia duhovnicească. Mângâiere duhovnicească însoţită de slăbirea mădularelor trupeşti[1]. Nelucrarea simţurilor trupeşti în vremea rugăciunii. Izbăvirea de muţenie a limbii inimii. Curmarea rugăciunii pricinuită de îndulcirea duhovnicească. Tăcerea minţii. Luminarea minţii şi a inimii. Puterea născută din rugăciune, care biruie păcatul. Pacea lui Hristos. Depărtarea tuturor patimilor. Înghiţirea tuturor cugetărilor de către mintea lui Hristos, care toate le covârşeşte. Cuvântarea de Dumnezeu. Cunoaşterea fiinţelor netrupeşti. Neputinţa gândurilor păcătoase, care nu pot să se întipărească în minte. Dulceaţa şi îmbelşugata mângâiere în necazuri. Vederea cugetelor omeneşti. Adâncul smereniei şi cea mai umilă părere despre sine...

Sfârşitul este nesfârşit!

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XLIV.

Apostolul zilei de 1 februarie din anul 1840

Prin neurmatele judecăţi ale lui Dumnezeu, un oarecare monah a păşit în arena ispitelor. În ziua intrării sale în aceasta, s-a citit din prima Epistolă sobornicească a Sfântului Apostol Petru: *Iubiţilor, nu vă miraţi de focul aprins întru voi spre ispitire*, şi celelalte (I Pt. 4, 12). Cu osebire l-au izbit pe monah cuvintele trâmbiţate de Apostol: *Vremea este a se începe judecata de la casa lui Dumnezeu.* Monahului i s-a părut că aceste cuvinte fuseseră rostite anume pentru el. Prin lucrarea din afară a oamenilor şi demonilor, care sunt doar unelte oarbe ale dumnezeieştii Pronii, se săvârşeşte o judecată tainică, cea mai înaltă judecată: judecata lui Dumnezeu[1]. Dacă urmarea acestei judecăţi e pedepsirea, aceasta e urmarea dreptei judecăţi; iar dacă urmarea dreptei judecăţi e pedepsirea, aceasta e darea în vileag de către Dumnezeu a vinovăţiei omului. Deci, în zadar mă socot drept, pedepsit pe nedrept, în zadar mă silesc, prin îndreptăţiri viclene, pe care eu însumi le recunosc în conştiinţa mea drept mincinoase, să mă dezvinovăţesc pe mine însumi şi să îi învinovăţesc pe oameni. Tu, care te socoteşti pe tine însuţi drept! Întoarce-ţi privirile minţii asupra păcatelor tale, care sunt necunoscute oamenilor, însă cunoscute lui Dumnezeu şi vei mărturisi că judecăţile lui Dumnezeu sunt drepte, iar dezvinovăţirea ta este viclenie neruşinată. Cu supunere evlavioasă înalţă slavoslovie lui Dumnezeu şi dă dreptate uneltelor pe care El le-a ales spre pedepsirea ta. Pacea lui Hristos se va pogorî în inima ta. Această pace te va împăca cu necazurile tale: cu lepădare de sine vei lăsa totul şi toate în voia lui Dumnezeu. O singură grijă, şi numai una, va rămâne în tine: grija de a te pocăi în chip cât mai adânc şi mai lucrător, cu acea pocăinţă care strică vrăjmăşia dintre om şi Dumnezeu, ce îl împropriază pe om lui Dumnezeu. Temeiul pocăinţei e recunoaşterea, recunoaşterea deplină a păcătoşeniei noastre.

---

[1] Iov, cap. I. Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul IV, cap. 7.

Cugetarea la credinţă

Vărsa-voi graiurile inimii mele, lin învăluite de bucurie nestricăcioasă şi negrăită. Fraţilor! Pătrundeţi cu gând curat în cuvintele mele şi îndulciţi-vă de ospăţul cel duhovnicesc! Credinţa în Hristos e viaţă. Cel hrănit prin credinţă gustă încă din vremea pribegiei pământeşti viaţa veşnică care este rânduită drepţilor după săvârşirea acestei pribegii. Domnul a zis: *Cel ce crede în Mine are viaţa veşnică* (In. VI, 47). Prin credinţă, bineplăcuţii lui Dumnezeu au răbdat ispite aspre: având în vase de lut bogăţia şi desfătarea vieţii veşnice, întru nimic socoteau viaţa pământească şi amăgirile ei. Prin credinţă au primit necazurile şi pătimirile ca pe nişte daruri de la Dumnezeu, prin care Dumnezeu i-a învrednicit să-I urmeze şi să fie părtaşi ai petrecerii Sale pe pământ din vremea când a binevoit, prin Unul din Ipostasurile Sale, a primi firea noastră şi a săvârşi răscumpărarea noastră. Desfătarea nemăsurată născută de credinţă covârşeşte amărăciunea necazului, aşa încât în vremea pătimirilor omul simte doar desfătare. Pentru aceasta a dat mărturie Marele Mucenic Eustratie în rugăciunea sa dinainte de moarte, plecându-şi capul sub sabie: „Muncile cele trupeşti, a grăit el către Dumnezeu, sunt veselie robilor tăi!"[1] Prin credinţă, sfinţii s-au pogorât în adâncul smereniei: ei au văzut cu ochiul curat al credinţei că jertfele aduse de oameni lui Dumnezeu sunt daruri ale lui Dumnezeu în om, datorii ale omului, care lui Dumnezeu nu-I fac trebuinţă, dar pentru om sunt neapărat trebuincioase şi mântuitoare atunci când omul se sileşte să le aducă, să le sporească, să-şi plătească aceste datorii. *Auziţi, poporul Meu*, spune Dumnezeu, *şi voi grăi ţie, Israele, şi voi mărturisi ţie: Dumnezeu, Dumnezeul tău sunt Eu. Nu pentru jertfele tale te voi mustra: că a Mea este lumea şi plinirea ei* (Ps. XLIX, 8, 9, 13). *Ce ai care să nu fi primit? Iar dacă ai primit, de ce te lauzi ca şi cum nu ai fi primit?* (I Cor. IV, 7). *Oricui i s-a dat mult, mult i se va şi cere; şi de la cel căruia i s-a încredinţat mult, mult se va cere* (Lc. XII, 48). Sfinţii lui Dumnezeu făceau minuni, înviau morţi, prevesteau viitorul, erau beţi de desfătare duhovnicească şi totodată se smereau şi se cutremurau, văzând cu nedumerire, cu minunare, cu teamă, că Dumnezeu a binevoit a milui ţărâna: a încredinţat ţărânei, pulberii, Sfântul Său Duh. O, spaimă! De la vederea

[1] *Vieţile Sfinţilor*, 13 decembrie.

acestor taine, tăcerea covârşeşte mintea văzătoare; inima e cuprinsă de bucurie negrăită; limba neputincioasă este a se mărturisi. Prin credinţă, sfinţii au intrat în iubirea de vrăjmaşi: ochiul minţii, curăţit prin credinţă, neabătut Îl priveşte pe Dumnezeu în Pronia Lui, şi pe seama dumnezeieştii purtări de grijă pune toate încercările din afară. Astfel, David, care *pururea* vedea *pe Domnul de-a dreapta sa*, ca să rămână neclintit întru bărbăţie în toate necazurile şi încercările care se sileau să-i clatine şi să-i tulbure inima (Ps. XV, 8), a spus despre Şimei, atunci când Şimei l-a blestemat şi a aruncat în el cu pietre: *Domnul i-a zis lui să blesteme pe David. Ce este mie şi vouă, fiii Saruiei*, gânduri de mânie şi răzbunare! *Lăsaţi-l pe el să mă blesteme, că Domnul i-a zis lui: că doar va vedea Domnul smerenia mea* (II Împ., XVI 10-12). Sufletul primeşte ispitele ca pe nişte leacuri pentru bolile sale, Îi mulţumeşte Doctorului-Dumnezeu şi cântă: *Ispiteşte-mă, Doamne, şi mă cearcă: aprinde rărunchii mei şi inima mea* (Ps. XXV, 2). Când creştinul priveşte în acest fel ispitele, oamenii şi celelalte unelte ale ispitirilor rămân în umbră, cum se cuvine unor unelte. Nu e urmă de răutate, de vrajbă împotriva lor! Sufletul care slavosloveşte pe Ziditorul, care dă mulţumită Doctorului Ceresc, începe, îmbătat de simţiri negrăite, să binecuvânteze uneltele tămăduirii sale[1]. Şi iată! Fără de veste se sălăşluieşte în el iubirea de vrăjmaşi; omul devine gata să-şi pună sufletul pentru vrăjmaşul său, văzând în asta nu o jertfă, ci o datorie – datorie de neînlăturat a slugii netrebnice. Din clipa aceea, cerul ne e deschis: intrăm în iubirea de aproapele, iar prin aceasta în iubirea de Dumnezeu, suntem în Dumnezeu, şi Dumnezeu este în noi. Iată ce comori cuprinde în sine credinţa, mijlocitoarea şi dătătoarea nădejdii şi dragostei. Amin.

Anul 1840, Sihăstria Sfântului Serghie

---

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul XXXVII, cap. 2 şi 4.

Livada în vremea iernii

În anul 1829, am petrecut iarna în Sihăstria Ploşceansk. Până în ziua de azi se află acolo, în livadă, o chilie de lemn însingurată, în care locuiam cu tovarăşul meu. Pe vreme lină, în zilele senine şi însorite, ieşeam în cerdac, mă aşezam pe lăicioară şi priveam livada întinsă. Goliciunea ei era acoperită cu un acoperământ de nea: în jur – totul era lin: o tihnă moartă şi măreaţă. Această privelişte a început să-mi placă: privirile gânditoare fără de voie se îndreptau spre ea, se pironeau de ea, ca şi cum ar fi întrezărit în ea o taină.

Şedeam odată şi mă uitam cu stăruinţă la livadă. Deodată a căzut un văl de pe ochii mei: înaintea lor s-a deschis cartea naturii. Această carte, dată spre citire lui Adam cel întâi zidit, este o carte ce cuprinde în sine cuvântul Duhului, asemenea Dumnezeieştilor Scripturi. Dar ce învăţătură am desluşit în livadă? Învăţătura despre învierea morţilor, învăţătură puternică, învăţătură dată printr-o lucrare asemănătoare cu învierea. De nu ne-am fi obişnuit să vedem învierea naturii primăvara, ni s-ar fi părut un lucru cu totul de minune, de necrezut. Nu ne minunăm fiindcă ne-am deprins cu ea; văzând de atâtea ori minunea, parcă nici nu am mai vedea-o! Privesc la ramurile despuiate ale pomilor, şi ele îmi spun, cu glas vrednic de crezare, în limba lor tainică: „Vom învia, ne vom acoperi cu frunze, ne vom umple de bună-mireasmă, ne vom împodobi cu flori şi roade: cum nu vor învia şi oasele omeneşti uscate în vremea primăverii lor?"

Ele vor învia, se vor înveşmânta cu trup; cu un chip nou vor păşi într-o viaţă nouă şi într-o lume nouă. Precum pomii care, nesuferind asprimea gerului, şi-au pierdut seva vieţii, se taie la venirea primăverii şi se scot din livadă şi se bagă în cuptor, aşa şi păcătoşii care şi-au pierdut viaţa – pe Dumnezeu – vor fi adunaţi în ziua cea din urmă a acestui veac, în începătura veacului veşnic care va să vie şi vor fi aruncaţi în focul care nu se stinge.

De ar fi cu putinţă să găsim un om care să nu cunoască prefacerile pe care le naşte schimbarea anotimpurilor, de l-am aduce pe acest străin în livada care cu măreţie doarme în vremea iernii somnul morţii, i-am arăta pomii despuiaţi şi i-am povesti despre bogăţia în care se înveşmântează aceştia primăvara în loc de răspuns el s-ar uita la noi şi ar zâmbi – în aşa măsură i s-ar părea un basm cu neputinţă de împlinit cuvintele voastre! În acelaşi chip şi învierea morţilor le

pare cu neputinţă acelor „înţelepţi" ce rătăcesc în bezna înţelepciunii pământeşti, care nu ştiu că Dumnezeu este Atotputernic, că înţelepciunea Lui cea de multe feluri poate fi contemplată, dar nu pătrunsă de mintea zidirilor. La Dumnezeu toate sunt cu putinţă: pentru El nu există minuni. Slabă e cugetarea omului: ceea ce nu ne-am deprins să vedem ni se pare lucru cu neputinţă de împlinit, minune de necrezut. Lucrurile lui Dumnezeu, la care privim mereu şi deja cu nepăsare, sunt lucruri minunate, lucruri mari, neurmate.

Şi natura repetă în fiecare an, înaintea ochilor întregii omeniri, învăţătura despre învierea morţilor, zugrăvind-o printr-o tainică lucrare de prefacere!

Pom iarna la fereastra chiliei

Iarna anului 1828 am petrecut-o în mănăstirea Preacuviosului Alexandru Svirski. La fereastra chiliei mele stătea un pom despuiat de ger, ca un schelet despuiat de moarte. Însingurarea ascute simţurile; ele bat mai departe. Între timp, marea de care spune Sfântul Ioan Scărarul că este cu neputinţă să nu se înviforeze se învifora[1]. Pomul despuiat îmi slujea drept mângâiere: mă mângâia cu nădejdea înnoirii sufletului meu.

Cu glasul meu, cu glasul minţii mele, cu glasul inimii mele, cu glasul trupului meu suferind, cu glasul neputinţelor mele, cu glasul căderilor mele *am strigat* (Ps. CXLI, 2): *Doamne, auzi rugăciunea mea* (Ps. CXLII, 1), *ia aminte spre rugăciunea mea* (Ps. CXLI, 8), pe care o înalţ către Tine din mijlocul luptelor care zguduie mintea şi inima mea, din mijlocul suferinţelor care chinuie şi slăbănogesc trupul meu, din mijlocul mulţimii de neputinţe care cuprind întreaga mea fiinţă, din mijlocul nenumăratelor căderi de care este plină viaţa mea. Cel Ce ai auzit pe Iona ce se ruga în pântecele chitului, auzi-mă şi pe mine, care strig din pântecele fărădelegilor mele, din pântecele iadului. *Dintru adânc*, dintru adâncul păcatelor, dintru adâncul poticnirilor şi ispitelor mele, *am strigat către Tine, Doamne! Doamne*, auzi glasul meu! *Scoate din temniţa* patimilor *sufletul meu* (Ps. CXLI, 10), toarnă în el lumina harului! Când vei turna în el această lumină, lumină luminoasă şi veselă şi de viaţă făcătoare, sufletul meu *se va mărturisi numelui Tău* (Ps. CXLI, 10). Lucrează în suflet mărturisirea insuflată de har, ce covârşeşte mintea şi o îneacă în dulceaţa sa negrăită; mintea, pogorându-se în cămara inimii, zăvorându-se în ea prin neluarea-aminte la nimic din cele simţite, rosteşte numele Tău, se închină numelui Tău, se hrăneşte cu numele Tău, îmbrăţişează numele Tău şi e îmbrăţişată de către el. Numele Tău, Cuvinte al lui Dumnezeu şi Dumnezeule, de prisos face pentru mine toate celelalte cuvinte! *Izbăveşte-mă de* gândurile drăceşti *ce mă prigonesc, că s-au întărit mai mult decât mine* (Ps. CXLI, 9), mai mult decât voia sufletului meu, mai mult decât cuprinderea minţii mele! *S-a mâhnit întru mine duhul meu, întru mine s-a tulburat inima mea* (Ps. CXLII, 4-5). *Cuprinsu-m-au durerile morţii, primejdiile iadului m-au aflat* (Ps. CXIII,

[1] *Scara,* Cuvântul IV, cap. 60.

3). Doamne! Nu în puterea mea nădăjduiesc: căderile mele mă învaţă să-mi cunosc neputinţa. Tu, Doamne, eşti nădejdea mea! Numai atunci voi putea să fiu *în latura celor vii* (Ps. CXIII, 10), în latura sfintei Tale dreptăţi, când Tu, Doamne, vei pogorî harul Tău în inima mea, când Tu, sălăşluindu-Te în inima mea, vei fi *partea moştenirii mele* (Ps. XV, 5), singura mea avuţie şi comoară! Veseli-se-vor sfinţii Tăi îngeri, veseli-se-vor cetele oamenilor care bine au plăcut Ţie, văzând mântuirea mea. *Pe mine mă aşteaptă drepţii, până ce-mi vei răsplăti mie* cu mila Ta nu după mulţimea păcatelor mele, ci după mulţimea iubirii Tale de oameni. Amin.

Cugetare pe malul mării

Cui se aseamănă creştinul ce suferă necazurile vieţii pământeşti cu adevărata înţelegere duhovnicească? El poate fi asemănat cu un călător ce stă pe malul mării învolburate. Cu încrâncenare se apropie valurile cărunte de picioarele călătorului şi, izbindu-se de nisip, se destramă la picioarele lui în stropi mărunţi. Marea, certându-se cu viforul, urlă, ridică valuri cât munţii, şuieră, fierbe. Valurile se nasc şi se înghit unul pe altul; capetele lor sunt încununate de spumă albă ca zăpada; acoperită de ele, arată ca botul necuprins, plin de dinţi, al unui monstru. La această privelişte de spaimă, tainicul călător priveşte cu gând senin. Numai ochii îi sunt aţintiţi asupra mării, dar unde îi e mintea? Unde îi este inima? Gândul lui e la porţile morţii; inima – la judecata lui Hristos. Acolo stă el cu mintea, acolo stă el cu simţirea, acolo îi sunt grijile, acolo îi e frica: de această frică fuge frica ispitelor lumeşti. Se vor potoli vânturile, se va linişti marea. Unde se înălţau valurile mânioase, acolo se va aşterne luciul nemişcat al apelor istovite de furtună. După ce au fost răscolite cu putere, se vor alina într-o linişte moartă; în oglinda lor străvezie se va răsfrânge soarele de seară atunci când va ieşi el peste Kronstadt şi îşi va slobozi razele peste golful Finic, în întâmpinarea undelor Nevei, spre Petersburg. Pitorească privelişte, pe care vieţuitorii sihăstriei Sfântului Serghie o cunosc bine! Oare câte valuri mândre, sălbatice, încununate de spumă n-au văzut acest cer, acest ţărm, aceste clădiri?! Şi toate aceste valuri au trecut, toate s-au potolit în liniştea sicriului şi mormântului. Şi cele care vin trec şi ele, se potolesc la fel! Ce e mai nestatornic, mai puţin dăinuitor precum cununile din spumă umedă?!

Privind din linul liman al mănăstirii la marea vieţii ce se înalţă de viforul ispitelor, mulţumesc Ţie, Împăratul meu şi Dumnezeul meu! M-ai adus în curtea sfintei mănăstiri! M-ai ascuns *întru ascunsul feţei Tale de tulburarea oamenilor*, m-ai acoperit *în cort de grăirea împotrivă a limbilor* (Ps. XXX, 20-21)! Pentru un singur lucru se mâhneşte sufletul meu, pentru un singur lucru mă tulbură necunoaşterea viitorului: oare de aici, de pe ţărmul schimbătoarei, necredincioasei mări a vieţii, voi trece *în locul cortului celui minunat, până la casa lui Dumnezeu, în glasul bucuriei şi al mărturisirii, al sunetului de prăznuire* (Ps. XLI, 4-5), mă voi sălăşlui acolo în veacul veacului? Ce-mi pasă de necazurile pământeşti – *spre Dumnezeu am nădăjduit, nu mă voi teme: ce îmi va face mie omul?* (Ps. LV, 12).

Anul 1843, Sihăstria Sfântului Serghie

Rugăciunea celui prigonit de oameni

Mulţumesc Ţie, Doamne şi Dumnezeul meu, pentru tot ce s-a săvârşit asupra mea! Mulţumesc Ţie pentru toate necazurile şi ispitirile pe care mi le-ai trimis pentru curăţirea şi tămăduirea sufletului şi trupului spurcate, rănite de păcate!

Miluieşte şi mântuieşte uneltele pe care le-ai întrebuinţat pentru tămăduirea mea: pe acei oameni ce mi-au pricinuit necazuri. Binecuvântează-i şi în veacul acesta, şi în cel viitor! Socoteşte-le întru faptă bună ceea ce mi-au făcut! Dăruieşte-le răsplăţi îmbelşugate din vistieriile tale cele veşnice.

Dar ce Ţi-am adus eu Ţie? Ce jertfe bineplăcute? Nu Ţi-am adus decât păcate, decât călcări ale dumnezeieştilor Tale porunci. Iartă-mă, Doamne, iartă-l pe cel vinovat înaintea Ta şi înaintea oamenilor! Iartă-l pe cel fără de răspuns! Dă-mi mie să mă încredinţez şi să recunosc fără făţărnicie că păcătos sunt! Dă-mi să lepăd dezvinovăţirea vicleană! Dă-mi pocăinţă! Dă-mi inimă înfrântă! Dă-mi blândeţe şi smerenie! Dă-mi iubire de aproapele, iubire fără de prihană, deopotrivă faţă de toţi, atât faţă de cei care mă mângâie, cât şi faţă de cei care mă necăjesc! Dă-mi răbdare în toate necazurile mele! Fă-mă mort pentru lume! Ia de la mine voia mea păcătoasă şi sădeşte-mi în inimă sfânta Ta voie, ca numai pe aceasta să o fac cu faptele şi cuvintele şi gândurile mele.

Ţie se cuvine slava pentru toate! Numai a Ta e slava! Singura mea avere e ruşinarea feţei şi tăcerea gurii. Stând înaintea înfricoşatei Tale judecăţi în sărmana mea rugăciune, nu aflu în mine nici un lucru bun, nici o vrednicie – şi stau, împresurat din toate părţile, ca de un nor gros şi o beznă deasă, de mulţimea cea fără număr a păcatelor mele, având o singură mângâiere în inima mea: cu nădejdea în neţărmurita Ta milă şi bunătate. Amin.

Cimitirul

După mulţi ani, am ajuns iarăşi în satul pitoresc în care m-am născut. El e al familiei noastre din moşi-strămoşi. Acolo e un cimitir măreţ, umbrit de arbori seculari. Sub largile perdele ale copacilor, zace ţărâna celor ce i-au sădit. Am mers în cimitir. Deasupra mormintelor au răsunat cântecele plângătoare, cântecele mângâietoare ale sfinţitei panihide. Vântul se plimba prin culmile copacilor; frunzele lor foşneau; acest foşnet se împletea cu glasurile sfinţiţilor slujitori care cântau.

Ascultam numele celor răposaţi – vii pentru inima mea. Nume după nume: al mamei, al fraţilor şi surorilor mele, al bunicilor şi străbunicilor mei adormiţi. Ce însingurare în cimitir! Ce minunată, sfinţită linişte! Câte amintiri! Ce viaţă ciudată, viaţă a multor ani! Luam aminte la cântările de Dumnezeu insuflate ale panihidei. La început m-a cuprins numai un simţământ de întristare; după aceea, el a prins a se uşura treptat. Către sfârşitul panihidei, o mângâiere lină a luat locul adâncii întristări: rugăciunile bisericeşti s-au împletit cu amintirea vie a celor morţi. Ele vesteau învierea care-i aşteaptă pe cei morţi! Ele vesteau viaţa lor, atrăgeau la fericirea acestei vieţi.

Mormintele străbunilor mei sunt îngrădite cu un cerc de arbori seculari. Crengile desfăcute larg aruncau o umbră peste morminte: sub umbră odihneşte o familie numeroasă. Acolo zace pulberea multor generaţii. Pământ, pământ! Se schimbă pe faţa ta generaţiile de oameni ca frunzele pe copaci. Înverzesc frumos, desfătător – nevinovat foşnesc aceste frunzuliţe, mişcate de suflarea lină a vântului de primăvară. Vine peste ele toamna – se îngălbenesc, cad de pe arbori pe morminte şi putrezesc pe ele. Odată cu venirea primăverii, alte frunzuliţe vor răsări frumoase pe ramuri şi se vor ofili, vor pieri la rândul lor.

Ce este viaţa noastră? Aproape tot acelaşi lucru cu viaţa frunzuliţei pe copac!

20 mai 1844

Satul Pokrovskoe, gubernia Vologdei

Un glas din veşnicie
(Cugetare lângă mormânt)

În amurgul serii line de seară stăteam, îngândurat şi singur, lângă mormântul prietenului meu. În ziua aceea se făcuse pomenire pentru el; în ziua aceea, familia lui rămăsese lângă mormânt vreme îndelungată. Aproape nici o vorbă nu răsunase printre cei de faţă: nu se auzeau decât tânguiri. Din când în când, tânguirile erau curmate de o tăcere adâncă; tăcerea, la rândul ei, era sfâşiată de tânguiri – şi aşa s-a scurs multă vreme: după tânguiri – tăcere, şi după tăcere – tânguiri.

Stăteam, îngândurat şi singur, lângă mormânt; stăteam adumbrit de urmele pe care le lăsaseră în mine întâmplările acelei zile. Fără de veste a pus stăpânire pe mine o neaşteptată, minunată însuflare – parcă auzeam glasul celui răposat! Mă grăbesc a însemna, cu mână tremurândă, cuvântul lui, tainica lui împreună-vorbire, minunata lui propovăduire de dincolo de mormânt, aşa cum s-a zugrăvit ea în sufletul meu.

„Tatăl meu! Mama mea! Soţia mea! Surorile mele! În straie negre, învăluiţi în adâncă mâhnire cu trupul şi cu sufletul, v-aţi adunat la mormântul meu singuratic – l-aţi înconjurat, cu capetele plecate. Fără de glas, numai prin gânduri şi simţiri, staţi de vorbă cu locuitorul cel fără glas al mormântului. Inimile voastre sunt vase pline de tristeţe nevindecată. Şiroaie de lacrimi curg din ochii voştri; în urma şiroaielor care s-au scurs iau naştere alte şiroaie de lacrimi: tristeţea voastră nu cunoaşte fund, lacrimile voastre nu au sfârşit.

Pruncilor, copiii mei! Şi voi sunteţi aici, lângă piatra mormântului, lângă lespedea de aducere-aminte! Şi ochişorii voştri s-au umplut de lacrimi, iar inima voastră nu ştie de ce plâng ei, urmând ochilor părintelui meu, ochilor mamei mele. Priviţi cu mirare piatra de mormânt, piatră sclipitoare, de granit neted ca oglinda; vă minunaţi de inscripţia cu litere de aur; iar ele – acest granit şi această inscripţie – sunt purtătorii veştii că aţi rămas orfani din fragedă pruncie.

Tatăl meu! Mama mea! Soţia mea! Rude şi prieteni ai mei! Ce adăstaţi aşa de îndelung lângă mormântul meu, lângă piatra cea rece, ce cu răceală stă de strajă la groapă?! Trupul meu neînsufleţit e de mult rece; ascultând de hotărârea Ziditorului, se întoarce în ţărâna sa, se destramă în pulbere. Ce cugetări

apăsătoare vă cuprind, ţinându-vă lângă mormântul meu?... Slujitorii altarului au adus lângă el rugăciune pentru odihna mea, mi-au cântat veşnică pomenire în Dumnezeu, Care e mântuirea şi odihna mea. Ei au plecat de la mormântul mut: plecaţi şi voi. Aveţi nevoie de odihnă după luptele pe care le-aţi avut de dat cu sufletele şi trupurile voastre chinuite, sfâşiate de durere.

N-aţi plecat?!... Tot aici sunteţi?!... Aţi rămas pironiţi de locul înmormântării mele! Într-o tăcere mai grăitoare decât cele mai împodobite meşteşugiri ale vorbirii, cu suflet neînseninat, cu inimă în care bogăţia simţămintelor e înecată de puterea lor, nu vă depărtaţi de mormântul pecetluit pentru veacuri multe, de piatra – semn nesimţitor pus spre aducere-aminte. Ce vă face trebuinţă?... Oare aşteptaţi să auziţi de sub piatră, din sânurile mormântului întunecos, glasul meu?

N-aveţi ce glas să auziţi! Eu nu vorbesc decât prin tăcere. Tăcerea, liniştea netulburată – aceasta este moştenirea cimitirului până la trâmbiţa învierii. Pulberea morţilor vorbeşte fără sunetele de care are nevoie cuvântul pământesc: prin putrezirea sa ea trâmbiţează o propovăduire răsunătoare, care e cel mai puternic îndemn către cei ce caută cele putrezitoare.

Şi mai am un glas! Şi vorbesc cu el şi răspund la gândurile voastre nedeslușite, la întrebările voastre nerostite. Ascultaţi-mă! Deosebiţi glasul meu din mijlocul glasului de obşte cu care vorbeşte veşnicia vremii! Glasul veşniciei e unul singur: neschimbat, care nu suferă mutare. În el nu este nestatornicie: în el este o singură zi, o singură inimă, un singur cuget. Cel Ce uneşte toate într-una este Hristos. Drept aceea, glasul e unul singur.

În acest glas cu care vorbeşte veşnicia, în acest glas tăcut şi totodată tunător, deosebiţi glasul meu! Oare voi, dragii mei, nu-mi recunoaşteţi glasul? În glasul cel de obşte al veşniciei, glasul meu are sunetul său aparte, ca glasul unei strune în acordul de obşte al pianului cu multe strune.

Glasul veşniciei ne vorbea tuturor; ne vorbea încă de când eram în această viaţă. Ne vorbea pe când încă nu eram în stare să luăm aminte la el; ne vorbea şi în anii verii noastre, când deja puteam şi eram datori să luăm aminte la el, să-l înţelegem. Glas al veşniciei!... Vai!... Puţini sunt cei ce îţi dau ascultare în gălăgiosul han al vieţii pământeşti! Ba ne împiedică să luăm aminte la tine pruncia; ba ne împiedică să luăm aminte la tine grijile, împrăştierea lumească. Dar tu nu amuţeşti. Vorbeşti, vorbeşti şi, până la urmă, prin solul cel cumplit – moartea – aduci şi pe cel ce ia aminte la tine, şi pe cel care nu o face, să dea seama de măsura în care a ascultat şi a luat aminte la graiurile veşniciei.

Pentru ca glasul veşniciei să aibă pentru noi un ecou aparte, în stare a pătrunde în inimile voastre, să atragă către cuvântul mântuirii minţile voastre, Dumnezeu m-a adăugat la numărul celor care vorbesc din veşnicie. Glasul

meu s-a topit, într-o armonioasă conglăsuire, în cuprinzătorul glas de obște al lumii nevăzute. Pentru toți cei ce călătoresc pe pământ, eu sunt mort, fără glas, ca toți morții, dar pentru voi sunt viu; și mort fiind, rostesc cuvântul mântuirii mai de-a dreptul, cu mai multă putere decât l-aș fi rostit rămânând între voi și alergând împreună cu voi după nălucirile de bunătăți prin care stricăciunea amăgește și pierde pe cei ce au fost izgoniți din rai și așezați pentru o scurtă vreme în hanul pământesc, spre a dobândi împăcarea cu Dumnezeu, pe Care L-au mâniat.

Dumnezeu este milostiv, nesfârșit de milostiv. De ar fi trebuit și ar fi fost folositor lucrul acesta, din întunericul mormântului, de sub piatra grea aș fi venit la voi fără de veste!... Cerul a hotărât că este de prisos să se audă din veșnicie un glas aparte... Și care glas din veșnicie nu este de prisos, când Dumnezeu a binevoit ca nu doar oamenii cei deopotrivă cu îngerii, ci Însuși Fiul Lui Cel Unul-Născut să vestească sfintele și asprele pravile ale veșniciei – fericite pentru cei ascultători, nefericite pentru cei nesupuși? *Au pe Moise și pe prooroci, de dânșii să asculte* (Lc. XVI, 29), a fost răspunsul Cerului către cel care cerea ca glasul morților să propovăduiască pe pământ celor care trăiau viață trupească, dar erau morți de moartea ce veșnică, sufletească. *Dacă nu ascultă pe Moise și pe prooroci, măcar de ar și învia cineva din morți, nu vor crede* (Lc. XVI, 31).

Prietene! Sunt mort, dar încă am în gură cuvânt viu! Primește de la mine o însărcinare și împlinește-o!

Iată tatăl meu! Iată mama mea! Iată soția mea! Iată pe cei iubiți ai mei! Nu le pot vorbi altfel decât cu glasul cel de obște al veșniciei. În acest glas ei aud și sunetul glasului meu... Da, îl aud!... Însă n-am un cuvânt al meu aparte... Prietene! Fii cuvânt al meu; din vistieria noastră cea de obște, din sfințita veșnicie, grăiește-le în numele meu acest cuvânt scurt, cât se poate de trebuincios lor: viața pământească e o vedenie amăgitoare de o clipită. Veșnicia este de neînlăturat. E și o veșnicie nefericită!... Agonisiți deci veșnicia cea fericită prin luare-aminte și supunere față de atotsfânta lege a atotsfântului Dumnezeu – și veniți la mine în desfătarea cea nemincinoasă și nesfârșită, fiecare la vremea sa, rânduită numai de Însuși Dumnezeu!"

Anul 1848, Sihăstria Sfântului Serghie

Gând scris cu prilejul morții lui K. F. O., ce se afla de la o vârstă fragedă în legături de prietenie cu arhimandritul Ignatie Briancianinov

Învățătura despre plâns a Preacuviosului Pimen cel Mare

Un frate l-a întrebat pe Avva Pimen ce lucrare se cuvine monahului să aibă. Avva a răspuns: „Avraam, când a intrat în pământul făgăduinței, mormânt și-a cumpărat lui, și prin mormânt a moștenit pământul făgăduinței". Fratele a întrebat: „Ce este mormântul?". Avva a răspuns: „Locul plângerii și al tânguirii".

Și următoarea spusă e a lui Avva Pimen: „Plânsul îndoită lucrare are: lucrează și apără ce a lucrat".

Fratele: „Ce să fac cu patimile mele, care mă tulbură?" Bătrânul i-a răspuns: „Să plângem din toate puterile înaintea bunătății lui Dumnezeu, până ce va face milă cu noi".

Un frate l-a întrebat pe Avva Pimen: „Ce să fac cu păcatele mele?" Bătrânul a zis: „Cel ce voiește a se izbăvi de păcatele care trăiesc în el prin plâns să se izbăvească de ele; și cel ce voiește să nu cadă iarăși în păcate, prin plâns să fugă de căderea în ele. Aceasta este calea pocăinței, predanisită nouă de Scriptură și Părinți, care au zis: Plângeți! Altă cale afară de plâns nu este".

Trecând odată Avva Pimen prin Egipt, a văzut o femeie ce ședea lângă un mormânt și plângând cu amar și a grăit: „Dacă s-ar aduna la ea din toată lumea oameni spre a o mângâia, nu ar despărți sufletul ei de plâns. Asemenea și monahul trebuie să aibă mereu în sine plânsul".

Odată, Preacuviosul Pimen trecea cu Avva Anuv prin părțile Diolchiei și văzând o femeie cumplit sfâșiată de durere și plângând cu amar, s-au oprit ca să o asculte. După aceea, depărtându-se puțin, au întâlnit un trecător și l-a întrebat pe el Sfântul Pimen: „Ce are femeia aceasta de plânge cu atâta amar?" Trecătorul a răspuns: „I-au murit soțul și fiul și fratele". Atunci Avva Pimen, întorcându-se către Avva Anuv, a grăit: „Zic ție, că dacă nu va omorî omul toate voile trupului și nu va agonisi plâns ca aceasta, nu poate fi monah: că toată viața monahului plâns este".

A zis bătrânul: „Plânsul este cugetarea (lucrarea sufletească, nevoința sufletească) monahului. Dacă nu este plâns, cu neputință e a te păzi de neorânduială și tulburare". Eu am răspuns: „Când sunt în chilie, plânsul rămâne cu mine; dar dacă vine cineva la mine, de-acum nu îl mai am". La aceasta, bătrânul a grăit: „Asta fiindcă plânsul n-a devenit al tău, ci e ca luat cu împru-

mut". L-am rugat să-mi lămurească tâlcul spuselor lui. Bătrânul a zis: „Dacă omul se va osteni din toate puterile să dobândească plânsul, îl află slujitor lui oricând voiește".

Un frate l-a întrebat pe Avva Pimen: „Către ce trebuie să fie ațintită luarea-aminte a celui ce se liniștește în chilie?" Bătrânul a răspuns: „Eu mă asemăn unui om cufundat în mlaștină până la gât, care are pe grumaz o greutate și strigă către Dumnezeu: miluiește-mă!" „Miluiește-mă!" – prin aceste cuvinte se vădește plânsul înrădăcinat în suflet. Atunci când cunoaște sporire, plânsul nu se poate îmbrăca în multă gândire și multă grăire: el se mulțumește cu cea mai scurtă rugăciune cu putință pentru a-și arăta necuprinsa simțire duhovnicească.

Un frate l-a întrebat pe Avva Pimen despre lucrarea călugărească. Bătrânul a grăit: „Atunci când Dumnezeu ne va cerceta chemându-ne în veșnicie, ce ne va îngrijora?" Fratele a răspuns: „Păcatele noastre". Bătrânul a zis: „Așadar, să intrăm în chiliile noastre și, însingurându-ne în ele, să ne aducem aminte de păcatele noastre, și Domnul ne va asculta" (aici nu trebuie să ne gândim la aducerea aminte superficială, rece, de păcatele și de păcătoșenia noastră, ci aducerea aminte unită cu pocăință și cu plâns).

Când a adormit Avva Arsenie cel Mare, Sfântul Pimen, auzind vestea aceasta, a lăcrimat, grăind: „Fericit ești, Avva Arsenie, că ai plâns pentru tine în această viață. Cel ce nu plânge aici va plânge veșnic. Cu neputință este omului să nu plângă – fie de bunăvoie aici, fie fără voie dincolo, în munci".

Despre lacrimi

Lacrimile sunt firești pentru firea căzută. Înainte de cădere, firea omenească nu știa ce sunt lacrimile – nu cunoștea decât preacurata desfătare a fericirii raiului. Când a pierdut această fericire, i s-au dat lacrimile pentru a-și arăta dorul de ea; i s-au dat ca mărturie a căderii, ca mărturie că se află sub mânia dumnezeirii, ca nădejde că va recăpăta cândva fericirea. Nemincinoasă este această nădejde, fiindcă dorul de fericire nu s-a șters din firea omenească. Nemincinoasă este această nădejde, fiindcă golul lăsat de pierderea fericirii cerești nu poate fi împlinit de nici o împlinire vremelnică; rămânând neîmplinit, așteaptă împlinire, vestește că împlinirea aceasta există. În lacrimi trăiește în chip tainic mângâierea, iar în plâns se ascunde bucuria. Omul, în orice bunăstare pământească ar fi, pe orice înălțime s-ar afla, în orice belșug ar înota, întâlnește și trăiește minute, ceasuri și zile în care are nevoie de mângâierea pe care o aduc lacrimile, în altă mângâiere nu află mângâiere. Fiecare dintre noi, îndată ce pășește în tărâmul surghiunului și chinului nostru, în tărâmul pătimirilor și al plânsului, își și însemnează această intrare – începutul ființării sale – prin țipete de plâns. *Fericit bărbatul al cărui ajutor este la Tine*, însemnat prin lacrimile ce însoțesc rugăciunea lui! Unul ca acesta nevăzute, duhovnicești *suișuri în inima lui a pus*, înălțându-se deasupra *văii plângerii* – viața pământească, pe care Tu ai dat-o omului spre pocăință. Cei ce se curățesc prin plâns și lacrimi *merge-vor din putere în putere, și se va arăta Dumnezeul dumnezeilor în Sion* – în duhul omenesc pregătit pentru primirea lui Dumnezeu prin pocăință adevărată (Ps. LXXXIII, 6-7). *Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera.* Cei ce *mergând* pe calea vieții pământești, *mergeau* pe calea cea strâmtă și mâhnicioasă *și plângeau, aruncând semințele lor*, aceștia *venind vor veni cu bucurie, luându-și snopii lor* (Ps. CXXV, 6-8).

Ca însușire a firii căzute, lacrimile sunt molipsite de boala căderii, asemenea tuturor însușirilor firii omenești. Sunt oameni care din fire sunt deosebit de înclinați spre lacrimi și varsă lacrimi cu orice prilej la îndemână: aceste lacrimi se numesc firești. Sunt și lacrimi păcătoase. Aceste lacrimi le varsă din belșug și cu deosebită ușurință oamenii dedați patimii dezmierdărilor; lacrimi asemenea lacrimilor celor împătimiți de dezmierdări varsă cei aflați în amăgire de sine și înșelare; slava deșartă, fățărnicia, prefăcătoria, dorința de a

fi pe placul oamenilor pot face pe cineva să verse lacrimi din belşug. În fine, lacrimi varsă şi răutatea: atunci când nu are putinţa să facă rău, să verse sânge omenesc, ea varsă lacrimi. Aceste lacrimi le avea Nero, în care creştinii acelei vremi, din pricina cruzimii şi urii lui faţă de creştinism, credeau că văd pe antihrist[1]. Între lacrimile fireşti se numără lacrimile vărsate din amărăciune; dar când amărăciunea este păcătoasă, lacrimile izvorâte din amărăciune devin lacrimi păcătoase. Sfinţii Părinţi ne poruncesc să preschimbăm atât lacrimile fireşti, cât şi pe cele păcătoase, îndată ce se ivesc, în lacrimi plăcute lui Dumnezeu – adică să schimbăm pricina lacrimilor: să ne aducem aminte de păcatele noastre, moartea de care nu vom scăpa şi a cărei venire nu ştim când va fi, judecata lui Dumnezeu – şi să plângem din aceste pricini[2].

Minunat lucru! Cei care din firească înclinare vărsau fără osteneală râuri de lacrimi fără rost şi roadă, precum şi cei ce le vărsau din imbolduri păcătoase, atunci când vor să plângă în chip bineplăcut lui Dumnezeu, îndată văd în sine o uscăciune neobişnuită – nu pot să stoarcă din ochi nici măcar o picătură de lacrimă. De aici ne dăm seama că lacrimile temerii de Dumnezeu şi ale pocăinţei sunt dar al lui Dumnezeu, că pentru a le primi trebuie mai întâi să ne îngrijim a dobândi pricinile lor.

Pricina lacrimilor este vederea şi recunoaşterea păcătoşeniei proprii. *Izvoare de apă au izvorât ochii mei*, grăieşte Sfântul Proroc David, *că n-am păzit legea Ta* (Ps. CXVIII, 136). Pricina lacrimilor e sărăcia cu duhul: fiind o fericire în sine, ea naşte altă fericire – plânsul (Mt. V, 3-4), o hrăneşte, o sprijină, o întăreşte. „Nu plânsul vine din lacrimi, ci lacrimile din plâns", a zis Preacuviosul Ioan Proorocul. „Dacă cineva, aflându-se în sânul obştii, taie voia sa şi nu ia aminte la păcate străine, află plânsul. Prin această lucrare se adună gândurile lui – şi adunându-se în acest chip, nasc în inimă întristarea cea după Dumnezeu, iar întristarea naşte lacrimile"[3]. Lacrimile, fiind dar al lui Dumnezeu, slujesc ca semn al milei dumnezeieşti: „Lacrimile la rugăciune, grăieşte Sfântul Isaac Sirul, sunt semn al milei dumnezeieşti de care s-a învrednicit sufletul prin pocăinţa sa şi a faptului că a fost primit şi a început să intre în ţarina curăţiei prin lacrimi. Dacă gândurile nu se vor rupe de lucrurile trecătoare, dacă nu vor lepăda de la sine nădejdile în această lume, dacă nu se va stârni în ele dispreţul faţă de ea şi dacă nu vor începe a-şi pregăti merinde pentru ieşire,

---

[1] Această părere o aflăm în dialogurile lui Sulpicuis Severus, aflate în Biblioteca lui Galland şi în cursul complet de Patrologie.

[2] *Scara*, Cuvântul VII, Preacuviosul Nil Sorski. Cuvântul VIII.

[3] Preacuvioşii Varsanufie şi Ioan, răspunsul 282.

dacă nu vor începe să lucreze în suflet cugetări despre lucrurile ce țin de veacul viitor, nu vor putea să verse lacrimi"[1].

Cel ce a câștigat vederea păcătoșeniei sale, cel ce a câștigat frica de Dumnezeu, cel ce a câștigat simțământul pocăinței și plânsului trebuie să ceară de la Dumnezeu, prin rugăciune osârduitoare, darul lacrimilor. Astfel, Asha, fiica lui Halev, fiind dată în măritiș și primind zestre o bucată de pământ, atunci când a șezut pe asin ca să meargă la casa soțului a cerut de la tatăl ei, cu tânguire și suspinare, să-i adauge la bucata de pământ primită ca zestre încă una, bogată în apă. *În pământul de la miazăzi* (uscat) *m-ai dat pe mine, dă-mi mie și izvoarele apelor* (Jud. I, 15). Halev a împlinit dorința fiicei. Prin Asha, Sfinții Părinți înțeleg sufletul, ce stă, ca pe un asin, pe pornirile necuvântătoare (iraționale) ale sufletului. Pământul uscat închipuie lucrarea pe care o întreprinde sufletul sub călăuzirea fricii de Dumnezeu, iar faptul că Asha a început să ceară cu tânguire și suspinare izvoarele apelor arată nevoia cea foarte mare de lacrimi pe care o are orice nevoitor, care trebuie să ceară de la Dumnezeu cu suspinuri și durere în inimă darul lacrimilor[2]. Rugându-ne pentru darul lacrimilor, este neapărată nevoie să ne silim și noi înșine a lăcrima. Sforțarea sau osteneala proprie merg înaintea revărsării lacrimilor și o însoțesc. Osteneala ce merge înaintea vărsării lacrimilor stă în înfrânarea cu dreaptă socotință de la mâncare și băutură, în privegherea cu dreaptă socotință, în neagonisire, în desprinderea luării-aminte de tot ce ne înconjoară, în adunarea ei în noi înșine. Sfântul Ioan Scărarul a spus în Cuvântul său despre plâns: „Pocăința este lipsirea neîntristată de toată mângâierea trupească"[3]. Sfântul David descrie starea celui care plânge în următorul chip: *Pălit am fost ca iarba și s-a uscat inima mea, că am uitat a mânca pâinea mea. De glasul suspinului meu s-a lipit osul meu de carnea mea. Asemănatu-m-am cu pelicanul de pustie, făcutu-m-am precum corbul de noapte în loc nelocuit. Privegheat-am și m-am făcut ca o pasăre ce este osebită pe casă. Cenușă ca pâinea am mâncat, și băutura mea cu plângere am amestecat* (Ps. CI, 5-8, 10). Fără a muri pentru lume, omul nu poate dobândi plânsul și lacrimile: le dobândim pe măsură ce murim pentru lume. Osteneala din timpul plânsului și revărsării lacrimilor stă în silirea la ele, în răbdarea cu mărime de suflet a uscăciunii care bântuie câteodată nevoința cea fericită și după care cel ce lucrează cu răbdare e răsplătit întotdeauna cu revărsare îmbelșugată de lacrimi. Precum pământul care, după ce a așteptat îndelung roua și în cele din urmă, primind-o din belșug, se acoperă de verdeață gingașă, strălucitoare, așa și sufletul ce a tânjit de uscăciune, iar apoi a fost adus la viață de

[1] Cuvântul XXX.
[2] Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul VIII.
[3] Cuvântul VII, cap. 8.

lacrimi, odrăslește din sine mulțime de gânduri și simțiri duhovnicești împodobite cu floarea de obște a smereniei. Lucrarea plânsului, fiind nedespărțită de lucrarea rugăciunii, are nevoie de aceleași condiții ca și aceasta pentru a cunoaște sporire. Rugăciunea are nevoie de petrecere statornică și răbdătoare în ea; de același lucru are nevoie și plânsul. Rugăciunea are nevoie de istovirea trupului și o pricinuiește: această istovire o pricinuiește și plânsul, ce are nevoie ca să se nască din ostenirea și chinuirea trupului. *Ostenit-am întru suspinul meu*, grăiește marele Lucrător al plânsului, *spăla-voi în toate nopțile patul meu, cu lacrimile mele așternutul meu voi uda* (Ps. VI, 6). Silirea de sine și osteneala trebuie să fie pe măsura puterilor trupești. Preacuviosul Nil Sorski îndeamnă la plâns și lacrimi și le fericește. „Aceasta este calea pocăinței și rodul ei", grăiește Sfântul Nil. „Cel ce pentru fiecare necaz ce vine asupra lui și împotriva oricărui gând vrăjmășesc plânge înaintea bunătății lui Dumnezeu, degrabă va afla odihnă dacă se roagă întru înțelegere duhovnicească"[1]. Totuși, și acest preacuvios, după ce sfătuiește să ne călăuzim în lucrarea noastră cu povețele care se află în cărțile Sfântului Ioan Scărarul și Sfântului Simeon Noul Teolog, ne pune înainte următoarea preîntâmpinare, luată de la Sfântul Isaac Sirul: să nu aducem un trup slab în neorânduială prin silire peste măsură. „Atunci, grăiește el, nu este de folos să dăm război firii. Când trupul neputincios este silit la fapte care întrec puterea sa i se pricinuiește sufletului întunecare peste întunecare și i se face tulburare."[2] Totuși, o oarecare silire pe măsura puterii lor este neapărat trebuincioasă și pentru cei mai slabi la trup și la sănătate. Măsura puterilor sale și-o află omul lesne după câteva încercări. Cei neputincioși sunt datori să se silească la plâns și lacrimi în primul rând prin rugăciunea cu luare-aminte, și să se străduiască a dobândi plânsul cel întru duh[3], când se revarsă lacrimi line, iar durerea inimii nu este atât de puternică. Orice lucrare duhovnicească, fiind în fapt dar al lui Dumnezeu pentru noi, are neapărată trebuință ca noi să ne silim spre el, fiindcă silința este vădirea și mărturia lucrătoare a bunei noastre voiri. Silirea este de trebuință mai ales atunci când din pricina firii căzute sau a răutății demonilor apare în noi vreo pornire sau tulburare păcătoasă: atunci este nevoie neapărată să rostim ceva mai auzit cuvintele plângătoare ale rugăciunii. Plânsul material, mașinal, auzit, deosebit de silit nu este pe potriva celor neputincioși, fiindcă zguduie trupul și pricinuiește în el o durere și o suferință chinuitoare. Această durere și suferin-

---

[1] Cuvântul VIII.

[2] Cuvântul VIII.

[3] Preacuviosul Nil Sorski, în Cuvântul II, numește rugăciunea și plânsul duhului „suspin și plâns înțelegător".

ță au fost asemuite de Părinți cu durerile celei care naște[1]; în urma lor apare o slăbiciune însemnată chiar la nevoitorii puternici. Monahilor zdraveni la trup le este cu putință și de folos o silire mai puternică spre plâns și lacrimi; pentru ei e de trebuință (mai ales când sunt începători, înainte de a dobândi plânsul duhului) să spună cuvintele rugăciunii cu glas plângător, așa încât sufletul, care doarme somnul morții din pricina beției păcatului, să se trezească la glasul plânsului și să se pătrundă el însuși de simțământul plânsului. Așa plângea puternicul David. *Răcnit-am din suspinarea inimii mele* (Ps. XXXVII, 8), spune el despre sine, *răcnit-am* asemenea unui leu care face să răsune pustia de o tânguire în care atât puterea, cât și întristarea se vădesc într-un chip înfricoșat. Pentru rugăciunea și plânsul cu glas tare este neapărat trebuincioasă însingurarea măcar în chilie: această lucrare nu are loc în mijlocul obștii. Din *Viețile* Sfinților Părinți vedem că aceia dintre ei care aveau putința plângeau cu glas tare, care fără voia lor se răspândea câteodată dincolo de pereții chiliei, chiar dacă ei se îngrijeau cu toată râvna ca lucrarea lor să rămână tainică, știută doar de Dumnezeu. Când se adună în aer mult abur, se dezlănțuie fulgere însoțite de ploaie îmbelșugată; când se adună în suflet simțăminte de plâns se dezlănțuie tânguiri cu suspine și lacrimi îmbelșugate. Așa se întâmpla cu monahul a cărui nevoință este descrisă de către Sfântul Isaac în cel de-al zecelea Cuvânt al său. După fulgere și ploaie are loc o deosebită împrospătare a văzduhului: și sufletul ce și-a ușurat întristarea prin tânguire și s-a răcorit prin lacrimi gustă o liniște și pace deosebite, din care apare și lucrează, ca buna mireasmă din aromate, rugăciunea preacurată. Îndeobște, e de folos a afla din Sfânta Scriptură și din scrierile Părinților feluritele mijloace ale lucrării călugărești, a le încerca și a ne alege acea lucrare ce ni se potrivește cel mai mult. Oamenii sunt așa de felurit alcătuiți, au puteri și însușiri așa de felurite, încât una și aceeași lucrare sau unul și același mijloc, întrebuințat fiind de mai mulți nevoitori, lucrează asupra fiecăruia dintre ei cu deosebiri însemnate. Din această pricină, cercarea (experiența) este neapărat trebuincioasă, precum sfătuiește și Apostolul: *Toate să le încercați; ce este bun păstrați* (I Tes. V, 20).

Darul **plânsului** și al **lacrimilor** este unul dintre cele mai mari daruri ale lui Dumnezeu. El e un dar esențial pentru mântuirea noastră. Darurile proorociei, înainte vederii, facerii de minuni, sunt semne că cel care le are a plăcut în chip deosebit lui Dumnezeu și și-a atras în chip deosebit bunăvoința Lui, iar darul străpungerii și al lacrimilor este semnul că pocăința noastră a fost sau este primită. „Întristarea cugetului este cinstita dajdie către Dumnezeu; cel ce o are și o păzește cum se cuvine se aseamănă omului ce are sfințe-

---

[1] *Scara*, Cuvântul VII, cap. 60.

nie în sine. Nevoințele trupești fără întristarea cugetului sunt asemenea unui trup fără suflet"[1].

Lacrimile vărsate pentru păcate sunt la început amare, se varsă întru durere și chin al duhului, durere și chin pe care duhul le împărtășește și trupului. Puțin câte puțin, cu lacrimile începe să se unească o mângâiere alcătuită dintr-o deosebită liniște, dintr-un simțământ de blândețe și smerenie; odată cu aceasta, înseși lacrimile, pe măsura și pe potriva mângâierii aduse, se preschimbă, își pierd într-o măsură însemnată amarul, curg fără durere sau cu durere mai puțină. La început, ele sunt puține și vin rar; după aceea, încep, puțin câte puțin, să vină mai des și sunt mai îmbelșugate. Iar atunci când darul lacrimilor se întărește în noi prin mila lui Dumnezeu, războiul lăuntric se alină, se liniștesc gândurile, începe să lucreze cu o deosebită adâncime rugăciunea minții sau rugăciunea duhului, ce satură și veselește omul lăuntric. Atunci, de pe minte se ridică vălul patimilor și se descoperă învățătura cea de taină a lui Hristos. Atunci, lacrimile se prefac din lacrimi amare în lacrimi dulci. Atunci, în inimă odrăslește mângâierea duhovnicească, care nu se aseamănă cu nici una din bucuriile pământești și care este cunoscută doar celor ce se nevoiesc în rugăciunea cu plâns și care au darul lacrimilor[2]. Atunci, se împlinește făgăduința Domnului: *Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia* (Mt. V, 4). Atunci, nevoitorul, din insuflarea și încredințarea Sfântului Duh, se heretisește pe sine astfel: *Cel Ce păzește pe prunci, Domnul; smeritu-m-am, și m-am mântuit. Întoarce-te, suflete al meu, la odihna ta, că Domnul ți-a făcut bine ție: că a scos sufletul meu din moarte, ochii mei din lacrimi și picioarele mele din alunecare* (Ps. CXIV, 6-8). Atunci, nevoitorul văzând că gândurile și simțirile păcătoase nu mai au putere asupra lui și în deșert se străduiește să-l supună înrâuririi lor, le grăiește cu îndrăznire: *Depărtați-vă de la mine, toți lucrătorii fărădelegii, că a auzit Domnul glasul plângerii mele. Auzit-a Domnul cererea mea, Domnul rugăciunea mea a primit* (Ps. VI, 8-9).

În culori vii este zugrăvită în Plângerile Proorocului Ieremia starea sufletească a monahului care vede căderea firii omenești, care nu a fost înșelat de amăgirile lumii trecătoare, ci își tinde pe de-a-ntregul privirile sufletului spre această cădere și se afundă, în adâncă însingurare, într-o adâncă plângere. *Și a fost*, grăiește Scriptura, *după ce a fost dus în robie Israel și Ierusalimul s-a pustiit, șezut-a Proorocul Ieremia plângând și a plâns plângerea aceasta asupra Ierusalimului* (Plângerile lui Ieremia, cap. I). Toate mijloacele de îndreptare a Ierusalimului au fost întrebuințate și toate au fost în zadar: n-a rămas pentru el decât plângerea. Proorocul i-a vestit oarecând, i-a vestit netăcutul cuvânt pro-

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 89.

[2] Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul VIII.

orocesc: acum nu mai are cine să asculte acest cuvânt; nu doar că nu sunt oameni – nu mai sunt nici clădiri; au rămas doar ruinele, asupra lor nu mai pot răsuna decât plângeri. Nimeni nu înțelege aceste plângeri și nu este nevoie ca cineva să le înțeleagă. Prin ele, proorocul își arată durerea sa cea negrăit de grea; dinspre ruine, ele răsună în pustie; spre ele ia aminte Dumnezeu din cer. În ce stare se află Proorocul! E singur printre întinsele ruine ale cetății; e singurul viu printre nenumăratele semne și mărturii moarte ale vieții trecute; e singurul viu pe tărâmul morții. Viu fiind, dă glas de întristare pentru pierderea vieții; cheamă această viață să se întoarcă în locuința pe care a părăsit-o, să înlocuiască iar moartea cumplită, nesimțitoare de sine. *Cum a șezut singură cetatea cea cu multe popoare? Făcutu-s-a ca o văduvă cea cu multe neamuri, cea care domnea peste țări ajuns-a birnică* (Plângeri I, 1). Proorocul închipuie mintea monahului, luminată de învățătura cea descoperită (revelată) a lui Dumnezeu; cetatea cea mare este tot omul zidit de Dumnezeu; locuitorii cetății sunt însușirile sufletului și ale trupului; păgânii sunt demonii, care au fost plecați înaintea omului mai înainte de căderea sa, iar după aceea s-au făcut stăpâni pe el. În starea de cădere se află și monahul însuși, se află toți oamenii: monahul plânge pentru sine și pentru toți oamenii. Monahul însă plânge singur, fiindcă numai el vede, în lumina Cuvântului lui Dumnezeu, căderea oamenilor; ceilalți oameni n-o văd, nu iau parte la plâns, nu pricep plânsul, iar pe cel ce plânge îl socotesc lipsit de minte. Plânge monahul singur, în numele său și al întregii omeniri, neputând să se vadă pe sine despărțit de ea, fiindcă o iubește și se știe înrudit cu ea; plânge monahul pentru sine și pentru întreaga omenire; plânge firea căzută, de care se împărtășesc toți oamenii. El plânge singur pe ruinele nesimțitoare, în mijlocul grămezilor de pietre împrăștiate, care zac: ruinele și pietrele sunt chipul omenirii bolnave de nesimțire, al omenirii care nu simte și nu pricepe căderea sa și moartea veșnică și nu se îngrijorează câtuși de puțin de ele. Monahul plânge singur, și plânsul lui nu-l înțelege decât Dumnezeu. *Plângând a plâns noaptea* – în toată vremea vieții pământești –, *și lacrimile lui pe obrazul lui, și nu era cine să-l mângâie pe el de necazul lui dintre toți cei ce-l iubeau pe el: toți cei ce îl iubeau s-au lepădat de el, făcutu-s-au vrăjmașii lui*[1] (Plângeri I, 1). Pentru a înălța glas de plângere către Dumnezeu trebuie ca omul să se îndepărteze de lume și de oameni, să moară lumii și oamenilor, să se însingureze cu mintea și cu inima. „Părăsirea tuturor grijilor te va ajuta să te apropii de cetatea liniștirii; dacă nu vei avea părere de sine, te vei sălășlui în ea; iar dacă vei muri tuturor oamenilor, te vei face moștenitor al ce-

[1] În textul original aceste cuvinte privesc cetatea; cuvântul „cetate” fiind însă de genul masculin în slavonă, pronumele personale din versetul al doilea sunt și ele de genul masculin și pentru cititorul textului slavon pot fi interpretate ca referindu-se la prooroc (*n.tr.*).

tății și al comorilor ei"[1], a grăit Marele Varsanufie unui monah pe care-l pregătea pentru liniștire și pustnicie în mormântul-chilie, acest sălaș iubit al rugăciunii cu plângere[2]. Iudeii care se aflau robiți în Babilon închipuie necazurile cele de voie, adică lipsurile și nevoințele trupești, la care se supune monahul având ca scop pocăința, precum și necazurile trimise asupra lui de către Pronia dumnezeiască spre curățirea păcatelor. Căpetenia duhovnicească a nevoințelor – plânsul – le trimite solie dintre dărâmăturile Ierusalimului, deasupra cărora el se liniștește în singurătate. În solie, le vestește celor robiți că după trecerea unui răstimp va veni slobozenia. Plânsul amar își are sorocul său, iar paharul amărăciunilor gustate de voie și fără voie are măsura sa. Această greutate și această măsură sunt rânduite de Dumnezeu[3], precum a zis și Sfântul David: *Ne vei hrăni pe noi cu pâine de lacrimi, și ne vei adăpa cu lacrimi întru măsură* (Ps. LXXIX, 6), *că ai pus lacrimile mele înaintea Ta*, ca mijloc de curățire *întru făgăduința Ta* (Ps. LV, 8), de miluire și mântuire. Au fost zile în care *făcutu-s-au lacrimile mele pâine ziua și noaptea* (Ps. XLI, 3); după ele au urmat zile în care, după măsura *mulțimii durerilor mele* ce au fost înainte *în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu* (Ps. XCIII, 19). *Când a întors Domnul robia Sionului, făcutu-ne-am ca niște mângâiați. Atuncea s-a umplut de bucurie gura noastră, și limba noastră de veselie* (Ps. CXXV, 1-2). *Iar tu nu te teme, robul Meu Iacov,* vestește din partea lui Dumnezeu insuflatul Ieremia poporului ales, pentru ale cărui păcate Domnul îngăduise ca el să fie dus în robia Babilonului, *nici nu te teme, Israele: că iată Eu te mântuiesc de departe, și sămânța ta din pământul robiei lor; și se va întoarce Iacov și se va odihni și va spori* (Ier. XLVI, 26). Durerile și chinurile pocăinței cuprind în ele sămânța mângâierii și tămăduirii. Această taină o descoperă plânsul ucenicului său. Toți monahii care s-au curățit de păcate și toți cei care au atins desăvârșirea creștină au atins-o prin plâns. Această lucrare a fost deosebit de răspândită și puternică între isihaștii Egiptului de Jos, în pustia Schitului, în muntele Nitriei, în Chilii și în alte locuri însingurate. Ea a prefăcut cetele de monahi în cete de îngeri. Atunci când întemeietorul vieții călugărești din pustia Schitului, Preacuviosul Macarie cel Mare, pe care și ceilalți locuitori ai pustiei îl numeau Părinte al Părinților, a ajuns la adânci bătrânețe, monahii din muntele Nitriei, ce se afla foarte aproape de Schit, l-au rugat să-i cerceteze mai înainte de a pleca la Domnul. Macarie a venit în munte; mulțimea de monahi care se linișteau acolo l-au întâmpinat și au cerut de la el cuvânt de zidire. Macarie, lăcrimând, a zis: „Fraților, să plângem. Ochii noștri să verse lacrimi până la plecarea noas-

---

[1] Răspunsul XXXVIII.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LXV.

[3] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LXV.

tră dincolo, unde lacrimile noastre vor arde trupul nostru". Toți au început să plângă, s-au aruncat la pământ și au zis: „Părinte! Roagă-te pentru noi"[1].

Darul lacrimilor – această adumbrire a harului dumnezeiesc – îl cercetează cel mai mult pe nevoitor în vremea rugăciunii cu luare-aminte, fiind roada ei obișnuită; altora le vine în vremea citirii; altora, în vremea unei osteneli oarecare. Astfel, Preacuviosului Chiril de la Lacul Alb (Bieloiezerski) lacrimile îi veneau în timp ce lucra în bucătăria mănăstirii. Privind la focul cel material, își amintea de focul cel nestins al chinurilor veșnice și vărsa lacrimi. Chiril, presupunând că în liniștire străpungerea lui va deveni mai puternică și lacrimile sale se vor înmulți, a dorit să se însingureze în chilie. Prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, împrejurările au făcut ca el să dobândească ceea ce dorea – și ce s-a întâmplat? Odată cu îndepărtarea pricinii care stârnea străpungerea și lacrimile, acestea s-au împuținat, și Chiril l-a rugat pe întâi-stătător să-l trimită înapoi la focul bucătăriei mănăstirești[2]. Sfinții Părinți poruncesc să rămânem în acea lucrare în care ne vin lacrimile, fiindcă lacrimile sunt o roadă, iar scopul vieții călugărești este dobândirea roadei prin acel mijloc prin care îi place lui Dumnezeu să o dăruiască. Preacuviosul Teodor cel de la Enat spunea că „știe un monah care se liniștea în chilie și avea ca rucodelie împletirea de funii. Atunci când ședea și împletea funii, îndeletnicindu-se cu rugăciunea minții, îi veneau lacrimile. Atunci, se scula să se roage, însă lacrimile încetau. Se așeza fratele și se apuca de împletit, lacrimile veneau iarăși. Deopotrivă veneau lacrimile și când ședea și citea. Se scula la rugăciune, lacrimile încetau pe loc. Numai când lua iarăși cartea se întorceau". Cu acest prilej, Preacuviosul a spus: „Pe bună dreptate au zis Părinții că plânsul e învățător. El învață pe fiecare om ce-i este de folos"[3].

Preacuviosul Teodor cel de la Enat spunea: „***Tot păcatul pe care îl va face omul este în afară de trup; iar dacă desfrânează cineva, în al său trup păcătuiește*** (I Cor. VI, 18), fiindcă din trup ies spurcăciunile ce îl spurcă; așa și toată fapta bună este afară de trup, dar cel ce plânge în fiecare zi își curăță și trupul, fiindcă lacrimile, ieșind afară, spală trupul de necurățiile sale"[4]. „Cel ce se pocăiește cu adevărat, după spusele Sfântului Ioan Scărarul, socoate fiecare zi în care nu a plâns o zi pierdută pentru sine, chiar dacă în răstimpul ei ar fi făcut vreun lucru bun[5]. Oricât de înaltă ar fi viețuirea noastră, dacă n-am câștigat inimă înfrântă această viețuire e prefăcută și neroditoare. Se cuvine, cu

[1] *Patericul egiptean.*
[2] *Viețile sfinților,* 9 iunie.
[3] *Patericul egiptean.*
[4] *Patericul egiptean.*
[5] Cuvântul V, cap. 33.

adevărat se cuvine celui ce s-a spurcat după baia celei de-a doua nașteri (după Sfântul Botez) să-și curețe mâinile prin arderea cea de totdeauna a inimii și prin milostivirea lui Dumnezeu[1]. După ieșirea din trup a sufletului nostru nu vom fi învinovățiți, fraților, că n-am fost făcători de minuni, că nu am fost cuvântători de Dumnezeu, că n-am avut vederi duhovnicești; dar negreșit vom da răspuns lui Dumnezeu pentru faptul că nu am plâns neîncetat[2], adică pentru că nu am petrecut în întristarea cea mântuitoare pentru păcatele și păcătoșenia noastră. Cu toate că plânsul este încununat mai totdeauna de lacrimi mai mult sau mai puțin îmbelșugate, unii nevoitori – precum vedem din cuvintele de mângâiere rostite pentru unii ca aceștia de către Sfinții Părinți – se chinuie sub povara plânsului fie de-a lungul întregii lor nevoințe, fie de-a lungul unui lung răstimp, fără a primi lacrimi spre a se mângâia și răcori cu ele. Aceștia să știe că ființa pocăinței stă în smerenie și în străpungerea duhului nostru (Ps. L, 19), când duhul plânge din pricina smereniei. Plânsul duhului, atunci când puterile trupești nu-s îndestulătoare pentru a vădi prin nevoințe și fapte trupești pocăința care lucrează în suflet, ține locul tuturor nevoințelor și faptelor trupești, printre care și lacrimile[3]. Amin.

[1] Cuvântul VII, cap. 64.
[2] Cuvântul VII, cap. 70.
[3] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LIX, *Scara*, Cuvântul VII; Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul VIII.

DESPRE RUGĂCIUNEA LUI IISUS

Convorbire între stareț și ucenic[1]

Partea I
Despre rugăciunea lui Iisus îndeobște

Ucenicul: Pot, oare, toți monahii unei mănăstiri să se îndeletnicească cu rugăciunea lui Iisus?

Starețul: Nu numai că pot, dar au chiar datoria să o facă. La tunderea în monahism, atunci când celui proaspăt tuns i se înmânează mătăniile, numite cu acest prilej „sabie duhovnicească", primește porunca de a se ruga necontenit, zi și noapte, cu rugăciunea lui Iisus[2]. Prin urmare, îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus este o făgăduință a monahului. Împlinirea făgăduinței este o datorie de care nu se poate nicidecum lepăda.

Mi-au spus unii monahi bătrâni că încă la începutul veacului acesta, în Sihăstria Sarovului – și pesemne că și în alte mănăstiri rusești bine orânduite – oricine intra în mănăstire era învățat fără întârziere rugăciunea lui Iisus. Fericitul stareț Serafim, care s-a nevoit în această sihăstrie și a sporit foarte mult în rugăciune, îi sfătuia întotdeauna pe toți monahii să viețuiască în trezvie și să se îndeletnicească cu rugăciunea lui Iisus[3]. L-a vizitat un oarecare tânăr ce terminase seminarul și i-a destăinuit hotărârea sa de a intra în monahism. Starețul i-a dat tânărului povețe mântuitoare. Printre aceste povețe era aceea de a deprinde rugăciunea lui Iisus. Vorbind despre aceasta, starețul a adăugat: „Singură rugăciunea cea din afară nu este îndeajuns. Dumnezeu ia aminte la minte și, ca atare, acei monahi care nu unesc rugăciunea cea din afară cu cea

---

[1] „Stareț" este numit în mănăstiri un monah care călăuzește și povățuiește alți monahi.

[2] Înainte-cuvântarea schimonahului Vasile de la Poiana Mărului la capetele Fericitului Filotei Sinaitul. *Viața și scrierile starețului moldovean Paisie Velicikovski*, editată de Sihăstria Optinei, Moscova, 1847.

[3] Povața a 32-a, Moscova, 1842. Starețul Serafim s-a născut în anul 1759, a intrat în obștea Sihăstriei Sarov în 1778 și a murit în ziua de 2 ianuarie a anului 1833.

lăuntrică nu sunt monahi"[1]. Foarte exactă definiție! „Monah" înseamnă „însingurat": cel ce nu s-a însingurat în sine, acela încă nu-i monah, chiar dacă ar trăi într-o mănăstire însingurată. Mintea nevoitorului care nu s-a însingurat și nu s-a închis în sine se află fără putință de scăpare în zarva și tulburarea pricinuite de nenumăratele gânduri care au pururea intrare liberă în el și ea însăși rătăcește prin lume în chip bolnăvicios, fără nevoie și folos, pricinuindu-și vătămare. Însingurarea omului în sine însuși nu se poate săvârși altfel decât prin mijlocirea rugăciunii cu luare-aminte și mai ales prin rugăciunea lui Iisus săvârșită cu luare-aminte.

Ucenicul: Judecata stareţului Serafim mi se pare prea aspră.

Stareţul: Ea pare astfel numai la o privire superficială; ea pare astfel numai celui ce nu are o înţelegere îndestulătoare a marilor comori duhovnicești tăinuite în creștinism. Fericitul Serafim nu a rostit o părere a sa: el a rostit părerea de obște a Sfinţilor Părinţi, părerea Bisericii Ortodoxe. Grăiește Sfântul Isihie al Ierusalimului: „Cel ce s-a lepădat de toate cele lumești, de femeie, de avuţii și de cele asemănătoare, a făcut monah numai omul cel din afară, nu și pe cel lăuntric, care e mintea. Adevărat monah e cel care s-a lepădat de gândurile pătimașe: unul ca acesta cu înlesnire poate face monah și pe omul din afară, atunci când va voi. Nu mică nevoinţă este a face monah pe omul lăuntric. Este, oare, în neamul de acum vreun monah care să se fi izbăvit cu desăvârșire de gândurile pătimașe și să se fi învrednicit de rugăciunea curată, nematerială, necurmată, care e semn al monahului lăuntric?"[2]Preacuviosul Agaton, monah din Schitul Egiptului, fiind întrebat ce lucru e mai însemnat – nevoinţa trupească sau nevoinţa lăuntrică –, a răspuns: „Omul se aseamănă cu un pom: nevoinţa trupească se aseamănă frunzelor, iar cea lăuntrică – rodului. Însă cum în Scriptură este scris că *tot pomul care nu face roadă bună se taie și se aruncă în foc* (Lc. III, 9), este învederat că toată osârdia noastră trebuie să fie pentru roadă, adică pentru păzirea minţii. Este nevoie și ca pomul să fie acoperit și împodobit cu frunze, care închipuie nevoinţa trupească"[3]. „O, minune!", strigă Fericitul Nichifor Atonitul, care aduce spusele Preacuviosului Agaton în lucrarea sa despre nevoinţa duhovnicească. „Ce cuvânt a rostit acest sfânt împotriva tuturor celor ce nu își păzesc mintea, ci nădăjduiesc doar în lucrarea trupească! *Tot pomul care nu face roadă bună*, adică păzirea minţii,

[1] Această informaţie este primită chiar de la persoana cu pricina, acum arhimandritul Nikon al mănăstirii de clasa întâi a Sfântului Gheorghe din Balaklav (1866).

[2] Cuvânt despre trezvie, cap. LXXX și LXXXI, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[3] *Patericul egiptean.*

ci n-are decât frunze, adică nevoință trupească, *se taie și se aruncă în foc*. Înfricoșat este cuvântul tău, Părinte!"[1]

Păzirea minții, trezvie, luare-aminte, lucrare a minții, rugăciune a minții – sunt nume felurite pentru una și aceeași nevoință sufletească, potrivit feluritelor chipuri în care se arată ea. Nevoința sufletească se preface, la vremea sa, în nevoință duhovnicească. Nevoința duhovnicească este tot nevoința sufletească, însă umbrită de harul dumnezeiesc. Părinții definesc această nevoință sufletească sau duhovnicească în următorul fel: „Luarea-aminte este liniștirea necurmată a inimii, care întotdeauna și fără încetare cheamă pe Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, care răsuflă prin El, care împreună cu El se oștește cu bărbăție împotriva vrăjmașilor, ce se mărturisește Lui, singurul Care are putere a ierta păcatele"[2]. Mai simplu spus, lucrare lăuntrică, lucrare a minții, lucrare sufletească, rugăciune a minții, trezvie, pază a minții, luare-aminte se numește unul și același lucru: îndeletnicirea evlavioasă, osârduitoare cu rugăciunea lui Iisus. Fericitul Nichifor Atonitul a asemănat aceste numiri cu o bucată de pâine care, potrivit felului în care arată, poate fi numită și felie, și codru, și frântură[3]. Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului Testament legiuiește: *Cu toată paza păzește inima ta, că dintr-acestea sunt ieșirile vieții* (Pilde IV, 23). *Ia aminte la tine însuți, să nu cugeți cu vicleșug într-ascuns în inima ta* (Deut. XV, 9). Privegherea asupra inimii și curățirea ei este poruncită mai ales de Noul Testament. Către aceasta sunt îndreptate toate poruncile Domnului. *Curăță mai întâi partea cea dinlăuntru a paharului și blidului*, spune Domnul, *ca să fie curată și cea din afară* (Mt. XXIII, 26). Vase din sticlă ușor de sfărâmat și din lut de puțin preț i-a numit Domnul aici pe oameni. *Ceea ce iese din om, aceea spurcă pe om: că dinlăuntru, din inima oamenilor, ies gândurile cele rele, preacurviile, curviile, uciderile, furtișagurile, asupririle, vicleșugurile, înșelăciunile, înverșunările, ochiul viclean, hula, trufia, nebunia. Toate relele acestea dinlăuntru ies și spurcă pe om* (Mc. VII, 20-23). Sfântul Varsanufie cel Mare grăiește: „Dacă omul nu va avea într-ajutorul său lucrarea lăuntrică cea cu Dumnezeu, adică adumbrită de harul dumnezeiesc, în deșert se nevoiește cu lucrarea cea din afară, cu nevoința trupească adică"[4]. Sfântul Isaac Sirul: „Cel ce nu are lucrare sufletească este lipsit de daruri duhovnicești"[5]. În alt cuvânt, acest mare povățuitor al ascetismului creștin aseamănă nevoințele trupești lipsite de nevoința pentru curățirea minții cu pântecele neroditor și

---

[1] Nichifor din singurătate, Cuvânt despre trezvie, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[2] Sfântul Isihie al Ierusalimului, Cuvânt despre trezvie, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[3] Cuvânt despre trezvie, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[4] Răspunsul CCX.

[5] Cuvântul LVI.

sânii fără lapte: „Acestea, a grăit Sfântul, nu pot să îl apropie pe om de înțelegerea dumnezeiască"[1]. Sfântul Isihie al Ierusalimului: „Cel ce nu are rugăciune curată de gânduri nu are armă pentru luptă: vorbesc de rugăciunea care lucrează neîncetat înlăuntrul sufletului, despre rugăciunea în care prin chemarea lui Hristos este lovit și ars vrăjmașul ce ne luptă în taină"[2]. „Este cu neputință a curăți inima și a alunga din ea duhurile necurate fără deasa chemare a lui Iisus Hristos."[3] „Precum nu este cu putință a duce viața pământească fără mâncare și băutură, așa nu este cu putință, fără paza minții și curăția inimii, care alcătuiesc trezvia și care se numesc trezvie, să ajungă sufletul la vreun lucru duhovnicesc ori să se slobozească de păcatul cu gândul, chiar de s-ar sili omul, de frica muncilor celor veșnice, să nu păcătuiască"[4]. „Dacă voiești să rușinezi gândurile care te necăjesc, să te liniștești în pace sufletească, să te trezvești cu inima fără împiedicare, rugăciunea lui Iisus să se unească cu răsuflarea ta și vei vedea cum se săvârșește acest lucru în puține zile."[5] „Nu poate corabia să plutească fără apă; nici păzirea minții nu poate avea loc fără trezvie împreunată cu smerenie și necurmată rugăciune a lui Iisus."[6] „Dacă ai dorința în Domnul ca nu numai să pari monah bun și blând și totdeauna unit cu Dumnezeu, dacă ai dorința să fii cu adevărat un astfel de monah, să străbatem din toate puterile fapta bună a luării-aminte, care stă în păzirea minții, în săvârșirea liniștirii inimii, în starea cea fericită a sufletului, străină de visare, care se află nu în mulți."[7] „Monah este cu adevărat acela care izbândește în trezvie – și izbândește în trezvie cel ce este monah (însingurat) în inimă."[8] Această învățătură a Sfinților Părinți se întemeiază cum se întemeiază zidirea pe piatra din capul unghiului, pe învățătura dată de Domnul Însuși. *Adevărații închinători*, a vestit Domnul, *se vor închina Domnului în Duh și adevăr, că Tatăl astfel de închinători Își dorește. Duh este Dumnezeu, și cei ce I se închină trebuie să I se închine în Duh și adevăr* (In. IV, 23-24).

Îmi amintesc că în tinerețea mea erau mireni evlavioși, unii chiar nobili, care se îndeletniceau cu rugăciunea lui Iisus, ducând o viață foarte simplă. Acum, când creștinismul și monahismul cunosc o slăbănogire obștească, acest obicei de mare preț aproape că s-a pierdut. Cel ce vrea să se roage cu numele Domnului Iisus Hristos trebuie să ducă o viață de trezvie, de o moralitate ne-

---

[1] Cuvântul LVIII.
[2] Sfântul Isihie, Cuvânt despre trezvie, cap. XXI, XXVIII, CIX, CLXXXII, CLXVIII.
[3] Idem, cap. XXI, XXVIII, CIX, CLXXXII, CLXVIII.
[4] Idem, cap. XXI, XXVIII, CIX, CLXXXII, CLXVIII.
[5] Idem, cap. CXV, CLIX.
[6] Idem, cap. CXV, CLIX.
[7] Idem, cap. CXV, CLIX.
[8] Idem, cap. CXV, CLIX.

abătută, o viață înstrăinată de această lume; iar nouă ne trebuie împrăștiere, relații cât mai multe, împlinirea numeroaselor noastre pofte, protectori și protectoare. *Fiind mulțime în acel loc, Iisus S-a dat în lături* (In. V, 13).

Ucenicul: Din cele spuse nu reiese că fără îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus omul nu se poate mântui?

Starețul: Părinții nu spun asta. Dimpotrivă, Preacuviosul Nil Sorski, făcând trimitere la Sfințitul Mucenic Petru Damaschin, spune că mulți oameni care n-au ajuns la nepătimire s-au învrednicit a primi iertarea păcatelor și mântuirea[1]. Sfântul Isihie, după ce spune că fără trezvie este cu neputință a scăpa de păcatul cu **gândul**, i-a numit „fericiți" și pe cei care se înfrânează de la **păcatul cu fapta**. Despre unii ca aceștia a spus că „iau cu sila Împărăția Cerurilor"[2]. Iar că dobândirea nepătimirii, sfințirii – sau, ceea ce e același lucru, desăvârșirea creștină – este cu neputință fără dobândirea rugăciunii minții: asupra acestui lucru conglăsuiesc toți Părinții. Scopul viețuirii călugărești stă nu numai în dobândirea mântuirii, ci mai cu seamă în dobândirea desăvârșirii creștine. Acest scop a fost arătat de Însuși Domnul: *Dacă voiești să fii desăvârșit*, a zis Domnul, *mergi, vinde-ți averile tale și le dă săracilor, și, luându-ți crucea, urmează Mie* (Mt. XIX, 21; Mc. X, 21). Părinții, făcând comparație între nevoința rugăciunii cu numele lui Iisus și alte nevoințe călugărești, spun următorul lucru: „Chiar dacă mai sunt și alte căi și feluri de viețuire sau, altfel spus, alte lucrări bune care călăuzesc la mântuire și o aduc celor care se îndeletnicesc cu ele, chiar dacă sunt și alte nevoințe și feluri de asceză care îl aduc pe om la starea de rob sau năimit (cum a zis și Mântuitorul: *la Tatăl Meu multe locașuri sunt* – In. XIV, 2), însă lucrarea minții este calea împărătească, calea aleasă. Ea este mai înaltă și mai aleasă decât toate celelalte nevoințe pe cât e mai înalt sufletul față de trup: ea înalță din pământ și cenușă la dumnezeiasca înfiere"[3].

Ucenicul: Orientarea monahismului din vremurile noastre, în care îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus se întâlnește foarte rar, îmi poate sluji ca dezvinovățire și îndreptățire dacă nu mă voi îndeletnici cu această rugăciune?

Starețul: Datoria rămâne datorie, chiar dacă numărul celor ce nu o împlinesc a sporit tot mai mult. Făgăduința o rostesc toți. Nici numărul mare al celor care o încalcă, nici obiceiul încălcării ei nu fac legiuită încălcarea. Mică e turma căreia Tatăl Ceresc a binevoit să-i dea Împărăția (Lc. XII, 32). Întotdeauna calea cea strâmtă are puțini drumeți, iar calea largă, mulți (Mt. VII, 13-14). În vremurile din urmă calea cea strâmtă au lăsat-o mai toți – mai toți merg pe cea largă. De aici nu reiese că cea largă își pierde însușirea de a duce la pierzare, iar cea strâmtă devine de prisos, netrebuincioasă pentru mântuire.

---

[1] *Rânduiala schitică*, Cuvântul I.

[2] Sfântul Isihie, Cuvânt despre trezvie, cap. CX, cf. cu cap. CIX.

[3] Preacuvioșii Calist și Ignatie Xanthopulos, cap. XCVIII, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

Cel ce voieşte a se mântui trebuie să se ţină de calea cea strâmtă, pe care Mântuitorul ne-a poruncit să o urmăm neabătut.

Ucenicul: De ce numeşti cale strâmtă îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus?

Stareţul: Cum să nu fie cale strâmtă? Cu adevărat este cale strâmtă, în deplinul înţeles al cuvântului! Cel ce vrea să se îndeletnicească cu rugăciunea lui Iisus şi să aibă izbândă trebuie să se îngrădească şi din afară şi dinlăuntru prin purtarea cea mai înţeleaptă şi mai prevăzătoare cu putinţă: firea noastră căzută e gata să ne trădeze în fiecare clipă; duhurile căzute se oştesc cu deosebită încrâncenare şi răutate împotriva rugăciunii lui Iisus. Nu rareori, dintr-o lipsă de prevedere ce pare măruntă, din neluare-aminte şi nădăjduire în sine care trec nebăgate în seamă, apare o urmare însemnată, care înrâureşte viaţa, soarta veşnică a nevoitorului – *şi de nu mi-ar fi ajutat mie Domnul, puţin de nu s-ar fi sălăşluit în iad sufletul meu. S-a clătinat piciorul meu: mila Ta, Doamne, mi-a ajutat mie* (Ps. XCIII, 17-18).

Temei pentru îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus este purtarea înţeleaptă şi prevăzătoare. Mai întâi, trebuie să îndepărtăm de la noi răsfăţul şi desfătările trupeşti de toate felurile. Trebuie să ne mulţumim a mânca şi a dormi întotdeauna cu măsură, potrivit cu puterile şi sănătatea noastră, pentru ca hrana şi somnul să aducă trupului întărirea cuvenită, fără a pricinui nici mişcările necuviincioase care apar din prisos, nici slăbănogirea ce apare din neajuns. Haina, locuinţa şi, îndeobşte, toate cele materiale ale noastre se cuvine să fie sărăcăcioase, după pilda lui Hristos, după pilda Apostolilor. Sfinţii Apostoli şi adevăraţii lor ucenici nu aduceau jertfe de nici un fel slavei deşarte şi deşertăciunii, aşa cum cereau obiceiurile lumii, nu intrau nicicum în împărtăşire cu duhul lumii. Lucrarea nerătăcită, harică a rugăciunii lui Iisus poate odrăsli numai din Duhul lui Hristos: ea odrăsleşte şi creşte numai în acest pământ. Vederea, auzul şi celelalte simţuri trebuie păzite cu asprime, ca nu cumva prin ele să dea năvală în suflet vrăjmaşii ca prin nişte porţi. Gura şi limba trebuie înfrânate, oarecum ferecate, prin tăcere: grăirea în deşert, multa vorbire şi mai ales glumele, judecarea aproapelui şi grăirea de rău sunt cei mai răi vrăjmaşi ai rugăciunii. Trebuie să ne ferim a primi fraţi în chilie sau a merge în chilia lor: trebuie să petrecem cu răbdare în chilia noastră, ca într-un mormânt, împreună cu mortul nostru – sufletul nostru sfâşiat, ucis de păcat – să-L rugăm pe Domnul Iisus să ne miluiască. Din mormânt – din chilie – rugăciunea urcă la cer: în acel mormânt în care este ascuns trupul după moarte şi în mormântul iadului, în care este aruncat sufletul păcătosului, nu mai e loc pentru rugăciune. În mănăstire trebuie să vieţuim ca nişte călători, fără a ne băga de capul nostru în treburile mănăstirii, fără a lega cunoştinţă apropiată cu nimeni, îngrădindu-ne cu tăcerea în ascultările mănăstireşti, cercetând nelipsit biseri-

ca lui Dumnezeu, cercetând la nevoie chilia părintelui duhovnicesc, cumpănind cu chibzuință orice ieșire din chilie, ieșind din ea numai când este vreo trebuință de neînlăturat. De curiozitatea și iscodirea deșartă trebuie să ne lepădăm cu desăvârșire, întorcându-ne toată curiozitatea și toate căutările spre a cerceta și a deprinde calea rugăciunii. Această cale are trebuință a fi cercetată și deprinsă cu cea mai mare osârdie: ea nu e numai *calea cea strâmtă*, ci și *calea care duce la viață* (Mt. VII, 14); ea este știința științelor și arta artelor. Așa o numesc Părinții[1].

Calea adevăratei rugăciuni se face neasemuit mai strâmtă atunci când nevoitorul a pășit în ea prin lucrarea omului lăuntric; iar după ce a pășit în strâmtorarea ei și simte cât de nerătăcită, mântuitoare și neapărat trebuincioasă este această stare, când osteneala în cămara cea lăuntrică i se face dorită, atunci devine dorită și strâmtorarea în viețuirea cea din afară, ca una ce slujește drept locaș și vistierie a lucrării lăuntrice. Cel ce a pășit cu mintea în nevoința rugăciunii trebuie să se lepede neîncetat de toate gândurile și simțirile firii căzute, precum și de toate gândurile și simțirile aduse de duhurile căzute, oricât ar fi de frumoase la arătare atât unele, cât și celelalte: el trebuie să meargă mereu pe calea cea strâmtă a rugăciunii cu cea mai mare luare-aminte, fără a se abate nici la stânga, nici la dreapta. Abaterea la stânga este atunci când mintea părăsește rugăciunea pentru a sta de vorbă cu gânduri deșarte și păcătoase; abaterea la dreapta este atunci când mintea părăsește rugăciunea pentru a sta de vorbă cu gânduri care par bune. Patru feluri de gânduri și simțiri lucrează asupra celui care se roagă: unele odrăslesc din harul lui Dumnezeu cel sădit în fiecare creștin ortodox prin Sfântul Botez, altele sunt aduse de Îngerul păzitor, altele apar din firea căzută și, în fine, celelalte sunt aduse de duhurile căzute. Primele două feluri de gânduri – sau, mai bine, zis, aduceri-aminte și simțiri – ajută rugăciunea, îi dau viață, întăresc luarea-aminte și simțământul pocăinței, nasc străpungerea, plânsul inimii, lacrimile, descoperă privirilor celui care se roagă cât de mare este păcătoșenia lui și adâncul căderii omenești, îi vestesc despre moartea despre care nimeni nu știe când va veni, despre judecata cea nemitarnică și înfricoșată a lui Dumnezeu, despre muncile veșnice, care prin grozăvia lor întrec închipuirea omenească. În gândurile și simțirile firii căzute, binele este amestecat cu răul, iar în cele demonice răul adeseori este acoperit cu masca binelui, dar totuși lucrează uneori și pe față. Ultimele două feluri de gânduri și simțiri lucrează în tovărășie, din pricina legăturii și părtășiei dintre duhurile căzute și firea omenească aflată în starea de cădere, și cel dintâi rod al lucrării lor e cugetarea semeață, iar cel de-al doilea, împrăștie-

[1] Preacuviosul Casian Romanul, Convorbirea a doua, „Despre dreapta socotință"; Fericitul Nichifor Atonitul, *Dobrotoliubie*, partea a doua, precum și mulți alți Părinți.

rea. Aducând cugetări părut duhovnicești și înalte, prin ele abat mintea de la rugăciune, pricinuiesc o bucurie, desfătare și mulțumire de sine plină de slavă deșartă, care ar veni, pasămite, din descoperirea celei mai tainice învățături creștine. În urma teologiei și filosofiei demonice se strecoară în suflet gânduri și visări deșarte și pătimașe, răpesc și nimicesc rugăciunea, strică buna întocmire a sufletului. După roadele lor pot fi deosebite gândurile și simțirile cu adevărat bune de gândurile și simțirile părut bune.

O, câtă dreptate au Părinții să numească îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus și cale strâmtă, și lepădare de sine, și lepădare de lume[1]! Aceste nume de cinste se cuvine oricărei rugăciuni pline de luare-aminte și evlavie, și în primul rând rugăciunii lui Iisus, care e străină de acea felurime în formă și de acea mulțime de gânduri care țin de cântarea psalmilor și de celelalte rugăciuni[2].

Ucenicul: Din ce cuvinte este alcătuită rugăciunea lui Iisus?

Starețul: Ea e alcătuită din următoarele cuvinte: **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul**. Unii Părinți[3] împart rugăciunea, pentru începători, în două jumătăți, și le poruncesc ca de dimineața, de pildă, și până la prânz să spună: **Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă**, iar după prânz: **Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă**. Aceasta este o predanie veche, însă mai bine e, dacă se poate, a fi rostită întreaga rugăciune. Împărțirea este îngăduită din pogorământ față de neputința celor neputincioși și a începătorilor.

Ucenicul: Rugăciunea lui Iisus este pomenită în Sfânta Scriptură?

Starețul: Despre ea se vorbește în Sfânta Evanghelie. Să nu crezi că ea este o rânduială omenească: ea este rânduială dumnezeiască. Sfințita rugăciune a lui Iisus a rânduit-o (instituit-o) și poruncit-o Însuși Domnul nostru Iisus Hristos. După Cina cea de Taină, la care a fost săvârșită cea mai mare dintre tainele creștinești – Sfânta Euharistie – Domnul, în convorbirea de rămas-bun cu ucenicii Săi, înainte de a merge la cumplitele pătimiri și la moartea pe cruce prin care avea să răscumpere omenirea pierită, le-a predanisit învățătura cea mai înaltă, cele mai însemnate și din urmă porunci. Printre aceste porunci, El a dăruit îngăduința și porunca de a ne ruga cu numele Lui: *Amin, amin grăiesc vouă: orice veți cere de la Tatăl în numele Meu, va da vouă* (In. XVI, 23). *Orice veți cere în numele Meu, voi face, ca să Se proslăvească Tatăl întru Fiul; orice veți cere întru numele Meu, Eu voi face* (In. XIV, 13-14). *Până acum n-ați cerut ni-*

---

[1] Preacuviosul Nil Sinaitul, Despre rugăciune, cap. XVII, XVIII, CXLII, *Dobrotoliubie*, partea a 4-a.

[2] *Scara*, Cuvântul XXVIII, cap. 10.

[3] Preacuviosul Avvă Dorotei, *Viața Preacuviosului Dositei*, Preacuviosul Grigorie Sinaitul, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

mic întru numele Meu: cereți și veți primi, ca bucuria voastră să fie deplină (In. XVI, 24). Mărirea numelui Domnului Iisus Hristos a fost prevestită de prooroci. Arătând răscumpărarea oamenilor pe care avea s-o săvârșească Dumnezeul-Om, Isaia strigă: *Iată Dumnezeul meu, Mântuitorul meu! Scoateți apă cu veselie din izvoarele mântuirii! Și vei zice în ziua aceea: lăudați pe Domnul, strigați numele Lui, aduceți-vă aminte că s-a înălțat numele Lui; lăudați numele Domnului, că înalte a făcut* (Is. 2, 5). *Calea Domnului este judecata: nădăjduit-am întru numele Tău, și întru pomenirea de care dorește sufletul nostru* (Is. XXVI, 8). Într-un cuget cu Isaia prevestește David: *Bucura-ne-vom de mântuirea Ta, și întru numele Domnului Dumnezeului nostru ne vom mări; numele Domnului Dumnezeului nostru vom chema* (Ps. XIX, 5, 8). *Fericit este norodul care știe strigare* – care și-a însușit rugăciunea minții – *Doamne, întru lumina feței Tale vor merge și întru numele Tău se vor bucura toată ziua, și întru dreptatea Ta se vor înălța* (Ps. LXXXVIII, 16-17).

Ucenicul: În ce constă puterea rugăciunii lui Iisus?

Stareţul: În numele dumnezeiesc al Dumnezeului-Om, al Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos. Apostolii, așa cum vedem din cartea Faptelor și din Evanghelie, săvârșeau minuni mari cu numele Domnului Iisus Hristos: vindecau bolile de nevindecat prin mijloace omenești, înviau morții, porunceau demonilor, îi alungau din oamenii ținuți de ei. Odată, la scurt timp după înălțarea Mântuitorului la cer, când toți cei doisprezece Apostoli erau încă în Ierusalim, doi dintre ei – Petru și Ioan – au mers să se roage în templul din Ierusalim. La porțile templului cele numite „frumoase" era adus în fiecare zi un olog din naștere și așezat pe caldarâm: ologul nu putea nici să umble, nici să stea în picioare. Aruncat la porți, suferindul cerea milostenie de la cei care intrau în templu, pe cât se vede, ca să se hrănească din ea. Atunci când Apostolii s-au apropiat de porțile „frumoase", ologul și-a ațintit privirile spre ei, așteptând să primească ceva. Atunci, Sfântul Petru i-a zis: *Argint și aur nu este la mine – dar ce am, aceea îți dau: în numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, scoală-te și umblă* (Fapte III, 6). Ologul s-a vindecat fără întârziere, a intrat în templu dimpreună cu Apostolii și proslăvea cu mare glas pe Dumnezeu. Poporul, plin de uimire, s-a strâns în goană împrejurul Apostolilor. *Bărbați israeliteni!*, a grăit Sfântul Petru către mulțimea ce se adunase: *ce vă minunați de aceasta? Sau ce căutați la noi, ca și cum cu a noastră putere ori cucernicie l-am fi făcut pe acesta să umble? Dumnezeul lui Avraam și al lui Isaac și al lui Iacov, Dumnezeul părinților noștri a proslăvit pe pruncul Său Iisus: și întru credința numelui Lui, pe acesta pe care îl vedeți și îl știți l-a întărit numele Lui* (Fapte III, 12-16). Vestea despre minune a ajuns grabnic și la Sinedrionul cel

vrăjmaş Domnului Iisus[1]. Sinedrionul s-a tulburat de veste, i-a prins pe Apostoli, i-a pus sub pază, iar în ziua următoare i-a chemat la judecată înaintea întregii sale adunări. A fost chemat şi ologul tămăduit. Atunci când Apostolii au stat înaintea soborului ucigaşilor de Dumnezeu, care nu demult se înfieraseră prin uciderea Dumnezeului-Om, în numele şi prin numele Căruia tocmai fusese săvârşită o minune dintre cele mai uimitoare înaintea unei mulţimi de martori, Apostolilor li s-a pus întrebarea: *Cu ce putere sau într-al cui nume aţi făcut voi aceasta?* Petru, umplându-se de Sfântul Duh, a răspuns prin cuvintele Sfântului Duh, care se încheiau astfel: *Cunoscut să vă fie vouă, tuturor, şi la tot poporul lui Israel, că întru numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, pe Care voi L-aţi răstignit, pe Care Dumnezeu L-a înviat din morţi, întru acela stă acesta înaintea voastră sănătos: pentru că nu este nici un alt nume sub cer întru care se cuvine să ne mântuim noi* (Fapte IV, 10, 12). Au fost pecetluite de tăcere gurile vrăjmaşilor lui Dumnezeu înaintea nebiruitei puteri a cuvintelor adevărului ceresc; numerosul sobor al celor înţelepţi şi puternici nu a găsit ce să spună şi ce să răspundă la mărturia Sfântului Duh, vestită de doi pescari fără ştiinţă de carte, pecetluită cu pecete cerească – minunea cea Dumnezeiască. Sinedrionul se foloseşte de puterea sa, de silnicie. În ciuda minunii învederate, Sinedrionul îi opreşte cu asprime pe Apostoli să înveţe despre numele lui Iisus, chiar să rostească acest nume. Apostolii însă au răspuns cu curaj: *Judecaţi singuri de este drept înaintea lui Dumnezeu a vă asculta pe voi mai mult decât pe Dumnezeu: că nu putem noi să nu grăim cele ce am văzut şi am auzit* (Fapte IV, 19, 20). Sinedrionul nu găseşte nici de această dată ce să răspundă, iarăşi se foloseşte numai şi numai de puterea sa, încercând iarăşi să închidă cu sila gura Apostolilor. Le-a dat drumul fără să le facă nimic, cu toate că ar fi vrut să-şi verse asupra lor răutatea înverşunată; însă minunea, fiind cunoscută de tot poporul, nu le îngăduia să facă ceea ce ar fi dorit. Petru şi Ioan, întorcându-se la ai lor, le-au povestit în ce chip fuseseră ameninţaţi şi opriţi să predice de către Sinedrion. Atunci, cei doisprezece Apostoli au revărsat într-un cuget rugăciune de foc către Dumnezeu: cu rugăciunea au înfruntat puterea şi ura stăpânitorilor acestei lumi, oameni şi demoni. Rugăciunea aceasta se încheia cu următoarea cerere: *Doamne! Caută asupra îngrozirilor lor şi dă robilor Tăi cu toată îndrăzneala să grăiască cuvântul Tău, când vei întinde mâna Ta spre tămăduire, şi semne şi minuni să se facă prin numele Sfântului Tău Fiu Iisus* (Fapte IV, 29-30).

Ucenicul: Sunt unii care spun că îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus îi urmează întotdeauna sau aproape întotdeauna înşelarea şi îi opresc cu străşnicie de la îndeletnicirea cu această rugăciune pe cei ce urmează sfaturile lor.

[1] „Sinedrion" se numea tribunalul spiritual suprem al iudeilor.

Stareţul: Cel ce îşi însuşeşte o astfel de părere şi o astfel de opreliştе se face vinovat de o înfricoşătoare hulă împotriva lui Dumnezeu şi se află într-o înşelare vrednică de milă. Domnul nostru Iisus Hristos este singurul izvor al mântuirii noastre, singurul mijloc al mântuirii noastre; numele lui omenesc a împrumutat de la Dumnezeire puterea nemărginită, atotsfântă, de a ne mântui: cum, dar, poate să se întoarcă în rău şi să lucreze spre pierzanie această putere, singura care dăruieşte mântuire? Acesta e un gând lipsit de noimă! Aceasta este o prostie amarnică, hulitoare de Dumnezeu, pierzătoare de suflet! Cei ce şi-au însuşit un aşa fel de a gândi se află în înşelare demonică, amăgiţi de raţiunea cea cu nume mincinos, care iese de la satana. Satana s-a sculat cu vicleşug împotriva numelui celui atotsfânt şi de mare cuviinţă al Domnului nostru Iisus Hristos, întrebuinţând ca armă orbirea şi neştiinţa omenească: a defăimat numele *care e mai presus de orice nume. Întru numele lui Iisus, tot genunchiul să se plece: al celor cereşti, şi al celor pământeşti, şi al celor mai de dedesubt* (Filip. II, 9-10). Celor care vor să-i oprească pe oameni a se ruga cu rugăciunea lui Iisus le putem răspunde prin cuvintele cu care au răspuns Apostolii Petru şi Ioan la opreliştea asemănătoare rostită de Sinedrionul iudaic: *Judecaţi singuri dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm de voi mai mult decât de Dumnezeu.* Domnul Iisus a poruncit să ne rugăm cu numele Lui cel atotsfânt; El ne-a dat acest dar nepreţuit: ce însemnătate poate avea o învăţătură omenească ce se împotriveşte învăţăturii lui Dumnezeu, opreliştea omenească ce se sileşte să îndepărteze şi să strice porunca dumnezeiască, să răpească darul nepreţuit? Este un lucru foarte, foarte primejdios a propovădui o învăţătură potrivnică celei propovăduite de Evanghelie. Potrivit mărturiei Apostolului (Gal. I, 8), o astfel de întreprindere este despărţire de bunăvoie de harul lui Dumnezeu.

Ucenicul: Dar stareţii a căror părere am arătat-o sunt foarte cunoscuţi şi sunt socotiţi de multă lume ca povăţuitori foarte încercaţi în viaţa duhovnicească.

Stareţul: Apostolul a poruncit – mai bine zis, a poruncit Sfântul Duh prin gura Apostolului – să fie lepădată orice învăţătură ce nu conglăsuieşte cu învăţătura pe care *au binevestit-o* Apostolii, să fie lepădată chiar dacă *înger din cer ar binevesti* această învăţătură (Gal. I, 8-9)[1]. Aşa a grăit Sfânta Scriptură nu pentru că vreunul dintre sfinţii îngeri ar fi încercat să grăiască împotriva învăţăturii lui Hristos, ci pentru că învăţătura lui Hristos, învăţătura lui Dumnezeu, propovăduită de către Apostoli, e pe de-a-ntregul vrednică de crezare, pe de-a-ntregul sfântă, nu este supusă nici unei schimbări, oricât de întemeiate ar părea aceste schimbări cunoaşterii neîndestulătoare, stricate (pervertite), şi

[1] *Ci măcar şi noi sau înger din cer de vă va binevesti vouă afară de ceea ce am binevestit vouă, anatema să fie. Precum am zis mai înainte, şi acum iarăşi zic: oricine de vă va binevesti afară de ceea ce aţi primit, anatema să fie. (Gal. I, 8-9)*

cugetării trupeşti. Învăţătura lui Hristos, fiind mai presus de judecata oamenilor şi a îngerilor, este primită numai de credinţa smerită şi este piatra de încercare pentru toate celelalte învăţături.

Părerea societăţii oamenilor despre un povăţuitor al monahismului n-are nici o însemnătate dacă învăţătura acestui povăţuitor este potrivnică Sfintei Scripturi şi scrierilor Sfinţilor Părinţi, dacă ea cuprinde vreo hulă împotriva lui Dumnezeu. Monahismul e ştiinţa ştiinţelor: trebuie s-o cunoşti pentru a putea preţui după adevăr pe cel care se face dascăl al ei. A zis Preacuviosul Macarie cel Mare: „Mulţi dintre cei ce se înfăţişează pe din afară drepţi par creştini adevăraţi; însă numai meşterii – iar dintre ei, numai cei ce cunosc temeinic meşteşugul – pot şti dacă aceşti «drepţi» chiar au cunoştinţa şi chipul Împăratului sau măsluiesc lucrurile meşterilor; şi dacă aşa stau lucrurile, meşterii se minunează şi osândesc asemenea faptă. Iar dacă nu se vor găsi meşteri, nu este cu putinţă a-i deosebi pe lucrătorii cei vicleni, fiindcă şi aceştia poartă chip de monahi şi creştini"[1]. Fericitul Teofilact al Bulgariei, tâlcuind cuvintele Apostolului Gavriil privitoare la Ioan, Înainte-Mergătorul Domnului, că va fi mare înaintea Domnului (Lc. I, 15), spune: „Îngerul făgăduieşte că Ioan va fi mare, dar înaintea Domnului: fiindcă mulţi sunt mari înaintea oamenilor, nu înaintea lui Dumnezeu, şi sunt nişte făţarnici". Dacă viaţa stricată şi gândul rău, fiind acoperite de făţărnicie, nu sunt recunoscute de lume şi sunt luate de aceasta drept virtute, cu atât mai mult nu poate lumea a deosebi cunoaşterea neîndestulătoare, cunoaşterea superficială, cunoaşterea schimonosită a lucrurilor duhovniceşti. Lumea pune mare preţ pe nevoinţele şi lipsurile trupeşti, nefiind în stare să deosebească dacă ele sunt întrebuinţate aşa cum se cuvine şi în chip folositor, sau în chip greşit şi aducător de grea vătămare sufletească; lumea cinsteşte cu precădere ceea ce lucrează cu spor asupra simţurilor trupeşti, ceea ce se potriveşte cu ideile lumii despre virtute şi monahism; lumea iubeşte ceea ce o măguleşte şi e pe pofta ei; lumea iubeşte ale sale, a zis Mântuitorul (In. XV, 18-25). Mai degrabă, ura lumii, defăimarea de către ea, prigonirea de către ea pot fi socotite ca semne ale adevăratului rob al lui Dumnezeu: şi acest lucru este mărturisit de Mântuitorul (In. XV, 18-25). Sfinţii Părinţi îndeamnă să ne alegem povăţuitor neînşelat, a cărui neînşelare trebuie să se cunoască din conglăsuirea învăţăturii şi vieţii lui cu Sfânta Scriptură şi cu învăţătura Părinţilor purtători de Duh[2]. Ei ne previne cu privire la învăţătorii neîncercaţi, ca să nu ne molipsim de învăţătura lor mincinoasă[3]. Ei poruncesc să punem faţă

---

[1] Omilia XXXVIII, cap. 1.

[2] Calist şi Ignatie Xanthopulos, Despre liniştire şi rugăciune, cap. 14, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[3] Preacuviosul Simeon Noul Teolog, cap. 32, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

în față învățătura învățătorilor cu învățătura Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți: cele ce se potrivesc să le primim, cele ce nu se potrivesc să le lepădăm[1]. Ei spun răspicat că cei ce nu au ochiul duhovnicesc curățit și nu pot să cunoască pomul după roade recunosc ca buni învățători și oameni duhovnicești niște oameni plini de slavă deșartă, sterpi duhovnicește și fățarnici, iar la adevărații sfinți nici nu iau aminte, socotindu-i neștiutori când tac, trufași și aspri când vorbesc[2]. Cercetează toată Sfânta Scriptură: vei vedea că în ea pretutindeni este mărit și proslăvit numele Domnului, e înălțată puterea lui mântuitoare pentru oameni. Cercetează scrierile Părinților: vei vedea că toți, până la unul, sfătuiesc și poruncesc îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus, numind-o armă decât care nu-i alta mai tare nici în cer, nici pe pământ[3], numind-o moștenire dată de Dumnezeu, nerăpită, una dintre rânduielile cele mai nestrămutate și mai înalte ale Dumnezeului-Om, mângâiere iubitoare și preadulce, chezășie nemincinoasă[4]. În fine, cercetează legiuirile Bisericii dreptmăritoare a Răsăritului: vei vedea că pentru toții fiii săi neștiutori de carte, monahi și mireni, ea a rânduit ca rugăciunile și cântarea psalmilor să fie înlocuite cu rugăciunea lui Iisus[5]. Deci, înaintea mărturiei pe care o dau într-un glas Sfânta Scriptură și toți Sfinții Părinți, înaintea legiuirii Bisericii Universale cu privire la rugăciunea lui Iisus, ce însemnătate poate să aibă învățătura câtorva orbi care au fost și sunt proslăviți de alți orbi asemenea lor?

Schimonahul Vasile, stareț moldovean care a trăit spre sfârșitul veacului trecut, a înfățișat deosebit de bine învățătura despre rugăciunea lui Iisus în observațiile la scrierile Preacuvioșilor Grigorie Sinaitul, Isihie al Ierusalimului și Filotei Sinaitul. Schimonahul Vasile numea aceste observații „predoslovii (înainte-cuvântări)" sau „călăuze". Nume foarte potrivite! Citirea acestor observații pregătește pentru citirea sus-pomeniților Părinți, ale căror scrieri sunt mai ales pentru monahii care au cunoscut deja o sporire însemnată. Ele au fost editate de Sihăstria Optinei laolaltă cu scrierile lui Paisie de la Neamț, căruia Vasile i-a fost povățuitor, împreună-nevoitor și prieten[6]. În predoslovia la cartea Preacuviosului Grigorie Sinaitul, starețul Vasile grăiește: „Unii,

[1] Idem, cap. 33, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] Idem, cap. 70, 71, 72, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[3] *Scara*, Cuvântul XXI, cap. 7; Cuvântul XV, cap. 55; Cuvântul despre trezvie al Sfântului Isihie, cap. 28, 39, 62 și celelalte; Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul 5, Despre gândul desfrânării.

[4] Preacuvioșii Calist și Ignatie, cap. X, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[5] Psaltirea cu tâlc.

[6] Sihăstria Optinei a făcut un mare serviciu monahismului nostru (rusesc) prin traducerea din greacă în rusește, în parte și prin editarea în slavonă a multor scrieri patristice privitoare la nevoința duhovnicească monahală. Trebuie pomenit aici, spre binecuvântare, numele răposatului, Fericitului stareț al Sihăstriei, ieroschimonahul Macarie, care a fost în fruntea acestei întreprinderi.

care nu au cunoscut din cercare lucrarea minţii şi socot despre ei înşişi că au darul dreptei socotinţe, se îndreptăţesc – sau, mai bine zis, se feresc – a învăţa această sfinţită lucrare prin trei pricini: mai întâi, îngăduie această lucrare numai bărbaţilor sfinţi şi despătimiţi, socotind că ea li se cuvine acestora, iar nu şi celor pătimaşi; în al doilea rând, arată că povăţuitorii şi dascălii acestei vieţuiri şi căi s-au împuţinat cu desăvârşire; în al treilea rând, iau ca pricină înşelarea care ar urma acestei lucrări. Dintre aceste pricini (pretexte), cel dintâi este netrebnic şi nedrept, fiindcă cea dintâi treaptă a sporirii monahilor începători stă în micşorarea patimilor prin trezvia minţii şi păzirea inimii, adică prin rugăciunea minţii, ce se cuvine celor lucrători. Cea de-a doua este prostească şi neîntemeiată, căci de nu se găseşte povăţuitor şi învăţător, ne e învăţător Scriptura. Cel de-al treilea cuprinde înşelare de sine: cel ce se sprijină pe el, citind scrierile despre înşelare, îşi pune singur piedică prin aceste scrieri, pe care le răstălmăceşte. În loc ca din ele să cunoască înşelarea şi cum să se ferească de ea, le tâlcuiesc strâmb şi află în ele temei pentru a se feri de lucrarea minţii. Iar dacă te înfricoşezi de această lucrare şi de învăţarea ei doar din evlavie şi simplitatea inimii, şi eu mă tem pe acest temei, iar nu pe temeiul basmelor deşarte, care spun să nu mergi în pădure de frica lupului. Şi de Dumnezeu se cuvine a ne teme, însă nu a fugi şi a ne depărta de El pe temeiul acestei temeri". În continuare, schimonahul lămureşte deosebirea dintre rugăciunea săvârşită de minte cu împreună-simţirea inimii şi care se cuvine tuturor monahilor şi creştinilor evlavioşi, şi rugăciunea harică, săvârşită de minte în inimă sau din inimă şi care este partea monahilor sporiţi. Cei care au primit şi şi-au însuşit nefericita prejudecată împotriva rugăciunii lui Iisus fără să o fi cunoscut defel prin îndeletnicirea corectă şi îndelungată cu ea, ar fi cu mult mai înţelepţi, mult mai în afară de primejdie dacă s-ar înfrâna de la judecarea ei, dacă şi-ar recunoaşte neştiinţa desăvârşită în ceea ce priveşte această preasfinţită nevoinţă, decât să-şi ia îndatorirea de a propovădui împotriva îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus, decât să trâmbiţeze că această rugăciune preasfântă este pricină de înşelare demonică şi de pierzare a sufletului. Socot că este de neapărată trebuinţă să spun, pentru a-i preîntâmpina pe unii ca aceştia, că hulirea rugăciunii cu numele lui Iisus, punerea unei lucrări rele pe seama acestui nume sunt deopotrivă de grele ca hula pe care au rostit-o fariseii împotriva minunilor săvârşite de Domnul (Mt. XII, 31, 34, 36). Neştiinţa poate fi iertată mult mai lesne la judecata lui Dumnezeu decât prejudecata încăpăţânată dimpreună cu propovăduirile şi faptele întemeiate pe ea. Să ne amintim că la judecata lui Dumnezeu va trebui să dăm răspuns pentru fiecare cuvânt deşert (Mt. XII, 31, 34, 36); cu atât mai înfricoşat va fi răspunsul pentru un cuvânt – şi nu numai unul! – hulitor împotriva unei dogme de temelie

a credinței creștine. Învățătura despre puterea dumnezeiască a numelui lui Iisus e pe de-a-ntregul vrednică a fi numită una dintre dogmele de temelie și intră în preasfântul număr și în preasfânta alcătuire a acestor dogme. Gândirea hulitoare, întru necunoștință, împotriva rugăciunii lui Iisus are pe de-a-ntregul caracter de gândire eretică.

Ucenicul: Totuși, Sfinții Părinți îl previn cu tărie asupra înșelării pe cel care se îndeletnicește cu rugăciunea lui Iisus.

Starețul: Da, așa este. Ei îl previn asupra înșelării și pe cel aflat în ascultare, și pe cel ce se liniștește, și pe pustnic – într-un cuvânt, pe oricine se îndeletnicește cu o oarecare faptă bună. Izvorul înșelării (și al tuturor relelor) este diavolul, nicidecum vreuna dintre faptele bune. „Trebuie să luăm aminte cu toată fereala, spune Sfântul Macarie cel Mare, la cursele, amăgirile și lucrările cele viclene cu care vrăjmașul ne împresoară din toate părțile. Precum Sfântul Duh, prin Apostolul Pavel, este totul pentru toți (I Cor. IX, 22), așa și duhul cel viclean se străduiește cu răutate să fie totul pentru toți, pentru a-i arunca în pierzare. Cu cei care se roagă se preface și el că se roagă, ca sub pretextul rugăciunii să-i facă a cugeta trufaș; cu cei care postesc postește, ca să-i amăgească prin părerea de sine și să-i aducă la nebunie; cu cei care cercetează Sfânta Scriptură se aruncă și el a cerceta Scriptura, la arătare căutând știință, iar de fapt străduindu-se să-i facă a înțelege strâmb Scriptura; cu cei ce s-au învrednicit de adumbrirea Luminii, se face și el că are acest dar, cum spune Pavel: *Satana se preface în înger de lumină* (II Cor. XI, 19), pentru a-i amăgi și a-i trage la sine cu nălucirea unei oarecare lumini. Pe scurt: el se preface în toate chipurile pentru toți, ca printr-o lucrare ce se aseamănă la arătare cu facerea binelui să și-l robească pe nevoitor și, acoperindu-se cu un obrăzar plăcut, să-l arunce în pierzare."[1] Mi s-a întâmplat să văd stareți care se îndeletniceau numai cu nevoința trupească foarte aspră și care ajunseseră din pricina aceasta la cea mai mare părere de sine, la cea mai mare înșelare. Patimile lor sufletești – mânia, trufia, viclenia, nesupunerea – se dezvoltaseră în ei într-o măsură neobișnuită. Egoismul și facerea voii proprii puseseră stăpânire definitiv pe ei și respingeau cu hotărâre și înverșunare toate sfaturile și preîntâmpinările mântuitoare ale duhovnicilor, întâistătătorilor, chiar arhiereilor: călcând în picioare nu numai legea smereniei, dar până și pe cea a modestiei, a bunului-simț obișnuit, nu se dădeau în lături a-și arăta disprețul față de aceștia în chipul cel mai obraznic.

Un oarecare monah egiptean, care a trăit la începutul veacului al IV-lea, a devenit jertfă a celei mai cumplite înșelări demonice. La început, a căzut în trufie; apoi, din pricina trufiei, a intrat sub o deosebită înrâurire a duhului vi-

[1] Cuvântul VII, cap. 9.

clean. Diavolul, întemeindu-se pe trufia cea de voie a monahului, a avut grijă să cultive în el această boală, așa încât prin creșterea și întărirea trufiei să și-l supună cu totul, să-l tragă în pierzare. Ajutat de demon, monahul a atins o asemenea sporire nenorocită, încât stătea desculț pe pietre încinse și, în timp ce făcea aceasta, spunea rugăciunea *Tatăl nostru...* Se înțelege că oamenii lipsiți de dreaptă-socotință duhovnicească vedeau în această lucrare o deosebită minune a lui Dumnezeu, o neobișnuită sfințenie a monahului, puterea Rugăciunii domnești, și îl proslăveau pe monah cu laude, hrănindu-i trufia și ajutându-l să se piardă pe sine. Nu era vorba în acea lucrare nici de o minune a lui Dumnezeu, nici de sfințenia monahului: nu lucra acolo puterea Rugăciunii domnești, ci satana, întemeindu-se pe amăgirea de sine a omului, pe voia lui care îmbrățișase minciuna; acolo lucra înșelarea demonică. Vei întreba: ce însemnătate avea Rugăciunea domnească acolo unde era vorba de o lucrare demonică? Doar cel înșelat o spunea și punea minunea săvârșită pe seama ei. Este învederat că Rugăciunea domnească nu avea nici o părtășie acolo: din propria voie, din propria amăgire de sine și din amăgire demonică, cel înșelat folosea împotriva sa sabia duhovnicească dată oamenilor spre mântuire. Rătăcirea și amăgirea de sine a ereticilor dintotdeauna s-au ascuns, cu viclenie subțire, îndărătul relei întrebuințări a Cuvântului lui Dumnezeu: și în întâmplarea povestită rătăcirea omenească și înșelarea demonică s-au ascuns cu viclenie, având același țel, îndărătul Rugăciunii domnești. Nefericitul monah presupunea că stă desculț pe pietre încinse prin lucrarea Rugăciunii domnești, pentru curăția și înălțimea vieții sale ascetice, iar el stătea pe ele prin lucrare demonică. Întocmai la fel se ascund uneori, în acest fel, amăgirea de sine și înșelarea demonică prin lucrarea rugăciunii lui Iisus, iar neștiința pune pe seama lucrării acestei preasfinte rugăciuni ceea ce trebuie pus pe seama lucrării unite a satanei și a omului – a omului ce s-a predat călăuzirii satanei. Sus-pomenitul monah egiptean a trecut de la păruta sfințenie la o neînfrânată patimă a dulceții, iar apoi la o sminteală desăvârșită; și, aruncându-se în cuptorul încins al băii publice, a ars de viu. Pesemne că ori l-a cuprins deznădejdea, ori i s-a arătat în cuptor cine știe ce nălucire ademenitoare[1].

Ucenicul: Ce condiție lăuntrică a omului îl face aplecat spre înșelare?

Starețul: Preacuviosul Grigorie Sinaitul spune: „Îndeobște, singura pricină a înșelării este trufia"[2]. În trufia omului, care e amăgire de sine, diavolul își află liman prielnic și îmbină amăgirea lui cu amăgirea de sine a omului. Orice

[1] *Viețile sfinților*, Viața Preacuviosului Pahomie cel Mare, 15 mai.
[2] Cap. 131, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

om este mai mult sau mai puţin înclinat spre înşelare, fiindcă *chiar şi cea mai curată fire omenească are în sine ceva trufaş*[1].

Întemeiate sunt preîntâmpinările Părinţilor! Trebuie să fim foarte prevăzători, trebuie să ne păzim de amăgirea de sine şi de înşelare. În vremurile noastre, când povăţuitorii de Dumnezeu insuflaţi s-au împuţinat cu desăvârşire, este nevoie de o deosebită prevedere, de o deosebită laure-aminte la sine. Acestea sunt de trebuinţă în toate nevoinţele călugăreşti şi mai cu seamă în nevoinţa rugăciunii, care e între toate nevoinţele cea mai înaltă, cea mai mântuitoare, cea mai luptată de vrăjmaşi[2]. *Cu frică să petreceţi* (I Pt. I, 17), îndeamnă Apostolul. Îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus îşi are începutul său, urcuşul său treptat, sfârşitul său fără de sfârşit. Este de neapărată trebuinţă a începe îndeletnicirea de la început, nu de la mijloc şi nici de la sfârşit. Preasfinţitul Calist, patriarhul Constantinopolului, descriind roadele duhovniceşti ale acestei rugăciuni, spune: „Nimeni dintre cei ce nu au deprins tainele sau dintre cei ce au trebuinţă de lapte să nu cuteze, auzind învăţătura despre lucrarea harică a rugăciunii, a se atinge de ea. Este oprită o astfel de încercare la vreme nepotrivită. Cei ce au încercat-o şi au căutat mai înainte de vreme ceea ce vine la vremea potrivită, care s-au străduit să intre în limanul nepătimirii aflându-se într-o aşezare lăuntrică nepotrivită cu aceasta, sunt socotiţi de către Părinţi nu altfel decât ieşiţi din minţi. Nu poate a citi cartea cel ce nu a deprins slovele"[3].

Ucenicul: Ce înseamnă a începe îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus de la mijloc şi de la capăt, şi ce înseamnă a începe această îndeletnicire de la început?

Stareţul: De la mijloc încep acei începători care, citind în cărţile Părinţilor poveţe privitoare la îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus pe care Părinţii le-au dat celor care se liniştesc, adică monahilor ce au sporit mult în nevoinţa monahală, se apucă în chip nechibzuit să se călăuzească în lucrarea lor de aceste poveţe. De la mijloc încep cei care se străduiesc, fără să se fi pregătit defel pentru aceasta, să urce cu mintea în biserica inimii şi să înalţe rugăciune de acolo. De la sfârşit încep cei ce caută să descopere numaidecât în sine dulceaţa harică a rugăciunii şi celelalte lucrări harice ale ei. Trebuie să începem de la început, adică să săvârşim rugăciunea **cu luare-aminte** şi **cu evlavie**, având ca scop **pocăinţa**, singura noastră grijă fiind ca aceste trei însuşiri să însoţească totdeauna rugăciunea noastră. Astfel, şi Sfântul Ioan Scărarul, acest mare lucrător al rugăciunii harice a inimii, porunceşte celor aflaţi în ascultare rugăciunea cu luare-aminte, iar celor ce s-au copt pentru liniştire (isihie) – rugăciunea inimii.

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Omilia a VII-a, cap. 4.

[2] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul III, cap. 2.

[3] Capete despre rugăciune, cap. 8, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

El recunoaşte că pentru cei dintâi este cu neputinţă rugăciunea străină de împrăştiere, iar de la cei din urmă cere astfel de rugăciune[1]. În tovărăşia oamenilor te poţi ruga numai cu mintea, iar când eşti singur te poţi ruga şi cu mintea, şi cu gura, cât să te auzi tu singur[2]. Trebuie să avem o deosebită grijă, grija cea mai osârduitoare pentru buna rânduială a moralităţii noastre, potrivit îndreptarului învăţăturii Evangheliei. Cercarea nu va întârzia să descopere minţii celui care se roagă legătura cât se poate de strânsă dintre poruncile Evangheliei şi rugăciunea lui Iisus. Aceste porunci sunt pentru rugăciune ceea ce este untdelemnul pentru candela care arde: fără untdelemn candela nu poate fi aprinsă, când untdelemnul se împuţinează nu poate arde: se stinge, răspândind în jur fum rău mirositor. Moralitatea evanghelică se formează uşor prin îndeplinirea ascultărilor mănăstireşti, atunci când ascultarea e săvârşită întru acea înţelegere întru care Sfinţii Părinţi au poruncit să fie săvârşită. Adevărata ascultare slujeşte drept temelie, drept uşă legiuită spre adevărata liniştire[3]. Adevărata liniştire stă în însuşirea de către inimă a rugăciunii lui Iisus, şi unii dintre Sfinţii Părinţi au săvârşit marea nevoinţă a liniştirii şi zăvorârii inimii fiind înconjuraţi de zarva omenească[4]. Doar pe moralitatea adusă în bună rânduială prin poruncile evanghelice, doar pe această piatră tare evanghelică poate fi înălţat măreaţa, sfinţita, nematerialnica biserică a rugăciunii bineplăcute lui Dumnezeu. Zadarnică e osteneala celui care zideşte pe nisip, pe o moralitate „uşurică", ce se clatină (Mt. VII, 26). Moralitatea adusă într-o rânduială desăvârşită, întărită prin deprindere în săvârşirea poruncilor evanghelice, poate fi asemuită unui vas de argint ori aur cu neputinţă de sfărâmat, care – el şi numai el – este în stare să primească şi să păstreze fără temere nepreţuitul mir duhovnicesc: rugăciunea.

Sfântul Simeon Noul Teolog, cugetând la lipsa de sporire ce însoţeşte uneori rugăciunea şi la neghinele înşelării care răsar din ea, pune atât lipsa de spor cât şi înşelarea pe seama nepăzirii corectitudinii şi înaintării treptate în rugăciune. „Cei care vor să suie la înălţimea rugăciunii, spune Teologul, să nu înceapă a merge de sus în jos, ci mai întâi să urce de jos în sus – la început pe prima treaptă a scării, apoi pe cea de-a doua, după aceea pe a treia, în fine pe cea de-a patra. În acest chip, oricine poate să se înalţe de pe pământ şi să suie la cer. **Mai întâi** este dator să se nevoiască pentru a potoli şi micşora patimile. **În al doilea rând**, trebuie a se îndeletnici cu cântarea psalmilor, adică rugăciunea cu gura: când se micşorează patimile, atunci rugăciunea, aducând în chip firesc veselie şi dulceaţă limbii, se socoate ca bineplăcută lui Dumnezeu. **În al treilea rând**, trebuie a

[1] *Scara,* Cuvântul IV, cap. 93 şi Cuvântul XXVII, cap. 6, 46, 60, 61, 62.

[2] Preasfinţitul Calist, *„Despre rugăciune pe scurt"*, *Dobrotoliubie*, partea a patra.

[3] Sfinţii Calist şi Ignatie Xanthopulos, cap. 15, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[4] Aşa au fost: Alexie, Omul lui Dumnezeu (17 martie), Sfântul Ioan Colibaşul (15 ianuarie), Preacuviosul Vitalie monahul şi alţii. *Scara,* Cuvântul IV, cap. 36.

se îndeletnici cu rugăciunea minții". Aici se are în vedere rugăciunea săvârșită de minte în inimă: rugăciunea cu luare-aminte pe care începătorii o săvârșesc cu mintea, întru împreună-simțirea inimii, Părinții rareori o învrednicesc de numele „rugăciune a minții", socotind-o mai mult împreună cu rugăciunea gurii. „În al patrulea rând, trebuie să urce la vedere. Cea dintâi treaptă e a începătorilor; cea de-a doua – a celor care au crescut în sporire; cea de-a treia – a celor care au atins sporirea cea mai mare; cea de-a patra, a celor desăvârșiți". În continuare, Teologul spune că și cei care se nevoiesc pentru micșorarea patimilor trebuie să deprindă păzirea inimii și rugăciunea lui Iisus întru luare-aminte, potrivit cu starea lor duhovnicească[1]. În chinoviile Sfântului Pahomie cel Mare, care dădeau naștere unor lucrători dintre cei mai înalți ai rugăciunii minții, fiecare dintre cei nou intrați în mănăstire era pus mai întâi la osteneli trupești, sub călăuzirea unui stareț, de-a lungul unui răstimp de trei ani. Prin ostenelile trupești, prin desele povățuiri ale starețului, prin mărturisirea de fiecare zi a faptelor din afară și dinlăuntru și prin tăierea voii erau înfrânate patimile cu tărie și repeziciune, iar mintea și inima ajungeau la o treaptă însemnată de curăție. În timp ce se călea prin ostenelile trupești, începătorul era învățat să se roage cu luare-aminte, după măsura așezării lui lăuntrice. După trecerea a trei ani, începătorilor li se cerea învățarea pe dinafară, în întregime, a Evangheliilor și a Psaltirii, iar de la cei înzestrați chiar a întregii Sfinte Scripturi – lucru care dă un spor neobișnuit rugăciunii cu luare-aminte săvârșite cu gura. După aceasta începea deja însușirea învățăturii tainice a rugăciunii minții: ea era lămurită din belșug atât prin Noul Testament, cât și prin cel Vechi[2]. În acest fel, monahii erau călăuziți la dreapta înțelegere a rugăciunii minții și la îndeletnicirea cu ea în chipul potrivit. Temelia trainică și corectitudinea felului de practicare a rugăciunii atrăgeau o sporire uimitoare[3].

Ucenicul: Este, oare, vreun mijloc de nădejde pentru a mă păzi de înșelare îndeobște, în toate nevoințele călugărești, și mai cu seamă când mă îndeletnicesc cu rugăciunea lui Iisus?

Starețul: Precum trufia este, îndeobște, pricina înșelării, așa și smerenia – virtutea ce se împotrivește nemijlocit trufiei – este un mijloc de nădejde pentru a ne păzi de înșelare. Sfântul Ioan Scărarul a numit smerenia *pierzania patimilor*[4]. E limpede că în omul în care nu lucrează patimile ele sunt înfrânate; nu

---

[1] Cuvânt despre cele trei feluri ale luării-aminte și rugăciunii, în partea despre cel de-al treilea fel, la sfârșitul ei. *Scara,* Cuvântul XXVII, cap. 33.

[2] Acest lucru reiese limpede din scrierile Preacuviosului Casian Romanul, ale Preacuviosului Orsisie, ale Preacuviosului Isaia Pustnicul și ale altor sfinți monahi care și-au primit educația ascetică în mănăstirile Egiptului.

[3] După spusele Preacuviosului Casian Romanul.

[4] *Scara,* titlul Cuvântului XXV.

poate să lucreze în el nici înșelarea, fiindcă **înșelarea este aplecarea pătimașă sau împătimită a sufletului către minciună, ce se întemeiază pe trufie**.

În timpul îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus (și, îndeobște, cu rugăciunea), în chip deplin și cu toată temeinicia apără acel fel de smerenie ce se numește **plâns**. Plânsul este simțământul de pocăință, de întristare mântuitoare a inimii pentru păcătoșenia și pentru neputința cea de multe feluri a omului. Plânsul este *duhul umilit, inima înfrântă și smerită* pe care *Dumnezeu nu le va urgisi* (Ps. L, 19), adică nu le va da în stăpânirea demonilor ca să le batjocorească, așa cum le este dată inima trufașă, plină de părere de sine, de nădăjduire în sine, de slavă deșartă. Plânsul este singura jertfă pe care o primește Dumnezeu de la firea căzută mai înainte de înnoirea duhului omenesc prin Sfântul Duh al lui Dumnezeu. Rugăciunea noastră să fie pătrunsă de simțământul pocăinței, să se împreuneze cu plânsul, și înșelarea nu va lucra niciodată în noi. Sfântul Grigorie Sinaitul, în cea din urmă parte a lucrării sale[1], în care îi preîntâmpină pe nevoitorii rugăciunii asupra înșelării pierzătoare de suflet, spune: „Nu puțină osteneală este a ajunge fără abatere la adevăr și a te face curat de tot ce e potrivnic harului: fiindcă obicei are diavolul să-și înfățișeze amăgirea în chip de adevăr, mai ales la începători, dând vicleniei față de duhovnicie. Din această pricină, cel ce se nevoiește în isihie ca să ajungă la rugăciunea curată trebuie să meargă pe calea cea gândită a rugăciunii cu mult cutremur și plâns, cerând povățuire de la cei încercați și totdeauna plângând pentru păcatele sale, mâhnindu-se și temându-se ca nu cumva să se ajungă în chinuri, sau să cadă de la Dumnezeu, sau să se despartă de El în veacul acesta ori în cel viitor. Dacă diavolul va vedea că nevoitorul trăiește în plâns, nu va rămâne lângă el, nesuferind smerenia care vine din plâns... Mare armă e a avea plânsul adaos la rugăciune. Rugăciunea neînșelată stă în căldura împreunată cu rugăciunea lui Iisus, care (rugăciunea lui Iisus) aruncă foc în pământul inimii noastre, stă în căldura care arde patimile ca pe mărăcini, care pricinuiește în suflet veselie și liniște. Căldura aceasta nu vine din partea dreaptă ori din partea stângă și nici de sus, ci odrăslește chiar în inimă, ca un izvor al apei de la Duhul Cel de viață Făcător[2]. Tu să iubești a o afla și dobândi în inimă numai pe aceasta, păzind mintea ta pururea lipsită de închipuiri, de chibzuiri și cugetări, și nu te teme. Cel ce a zis: *Îndrăzniți: Eu sunt, nu vă temeți* (Mt. XIV, 27), este cu noi. El este Cel pe care Îl căutăm. El ne va apăra întotdeauna și nu trebuie să ne temem ori să suspinăm când Îl chemăm pe Dumnezeu. Chiar dacă unii

---

[1] *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] La căldura duhovnicească nu pot ajunge decât monahii foarte sporiți, care se nevoiesc în isihie, pentru care a și fost scrisă întreaga carte a Sfântului Grigorie Sinaitul, iar nicidecum începătorii. Începătorii trebuie să fie mulțumiți dacă se vor ruga cu luare-aminte și străpungere. Despre căldură, vezi în „Cuvânt despre rugăciunea lui Iisus", *Experiențe ascetice*, II.

s-au stricat, pătimind vătămare de minte, să ştii că au pătimit aceasta din facerea voii lor şi din semeaţă cugetare". Acum, din pricina desăvârşitei împuţinări a povăţuitorilor purtători de Duh, nevoitorul rugăciunii este silit să se călăuzească numai după Sfânta Scriptură şi scrierile Părinţilor[1]. Această cale este mult mai anevoioasă – o nouă pricină ca să plângem mai mult!

Partea a II-a
Despre înşelare

Ucenicul: Fă-mă să înţeleg întocmai şi în amănunt cele despre înşelare. Ce este înşelarea?

Stareţul: Înşelarea este vătămarea firii omeneşti prin minciună. Înşelarea este starea în care se află toţi oamenii, până la unul, stare născută din căderea protopărinţilor noştri. Cu toţii suntem în înşelare[2]. Conştiinţa acestui fapt este cea mai de nădejde pavăză împotriva înşelării. Cea mai mare înşelare este a te crede liber de înşelare. Cu toţii suntem înşelaţi, cu toţii suntem amăgiţi, cu toţii ne aflăm într-o stare mincinoasă, având nevoie să fim sloboziţi de către adevăr; iar Adevărul este Domnul nostru Iisus Hristos (Ioan VIII, 14-32). Să ne împropriem acestui Adevăr prin credinţa în El; să strigăm prin rugăciune către acest Adevăr, şi El ne va scoate din prăpastia amăgirii de sine şi a amăgirii de către demoni. Jalnică este starea noastră! Ea este temniţa din care ne rugăm să fie scos sufletul nostru, *ca să se mărturisească numelui* Domnului (Ps. CXLI, 10). Ea este acel pământ întunecat în care a fost surpată viaţa noastră de către vrăjmaşul care ne pizmuieşte şi ne prigoneşte (Ps. CXLII, 3). Ea este cugetarea trupească (Rom. VIII, 6) şi ştiinţa cea cu nume mincinos (I Tim. VI, 20), de care a fost molipsită întreaga lume, care nu-şi recunoaşte boala, numind-o sus şi tare sănătate înfloritoare. Ea este *trupul şi sângele*, care *nu pot să moştenească Împărăţia lui Dumnezeu* (1 Cor. XV, 50). Ea este moartea veşnică, tămăduită şi nimicită de Domnul Iisus, Care este *Învierea şi Viaţa* (Ioan XI, 25). Astfel este starea noastră. Priveliştea ei este o nouă pricină de plâns. Cu plângere să strigăm către Domnul Iisus ca să ne scoată din închisoare, să ne tragă din prăpăstiile pământului, să ne smulgă din fălcile morţii. „Domnul nostru Iisus Hristos, spune Preacuviosul Simeon Noul Teolog, de aceea S-a şi pogorât la noi, pentru că a vrut să ne scoată din robie şi din cea mai amarnică înşelare."[3]

Ucenicul: Această lămurire nu este destul de lesnicioasă pentru înţelegerea mea: am nevoie de o lămurire mai simplă, mai apropiată de priceperea mea.

---

[1] Preacuviosul Nil Sorski, Înainte-cuvântare la „Predanie".

[2] Începutul celui de-al treilea Cuvânt al Preacuviosului Simeon Noul Teolog, ed. Sihăstriei Optina, 1852.

[3] Începutul Cuvântului al treilea.

Stareţul: Drept mijloc de pierzanie a neamului omenesc a fost întrebuinţată de către îngerul căzut minciuna (Fac. III, 13). Din această pricină, Domnul l-a numit pe diavol ***mincinos, tatăl minciunii şi ucigaş de oameni dintru început*** (Ioan VIII, 44). Domnul a unit strâns noţiunea de minciună cu cea de ucidere de oameni, întrucât cea din urmă este urmarea nemijlocită a celei dintâi. Cuvântul „dintru început" arată faptul că minciuna a slujit diavolului, chiar de la început, ca armă pentru uciderea de oameni şi îi slujeşte în chip statornic ca armă pentru uciderea de oameni, spre pierzarea oamenilor. Începutul răutăţilor este gândul mincinos. Izvorul amăgirii de sine şi al amăgirii demonice este gândul mincinos! Prin mijlocirea minciunii, diavolul a lovit omenirea cu moarte veşnică chiar în rădăcina ei, protopărinţii! Protopărinţii noştri *s-au amăgit*, adică au recunoscut minciuna drept adevăr şi, primind minciuna ascunsă sub chipul adevărului, s-au vătămat pe sine, fără putinţă de tămăduire, cu păcatul aducător de moarte, lucru mărturisit şi de strămoaşa noastră. *Şarpele m-a amăgit*, a zis ea, *şi am mâncat* (Fac. III, 13). De atunci, firea noastră pătrunsă de otrava răului tinde „cu voie şi fără voie" spre răul care se înfăţişează voinţei pervertite, înţelegerii schimonosite, simţirii pervertite a inimii, în chipul binelui şi al desfătării. „Cu voie" pentru că în noi mai este încă o rămăşiţă de libertate şi de alegere între bine şi rău. „Fără voie", pentru că această rămăşiţă de libertate nu lucrează ca o libertate deplină; ea lucrează sub înrâurirea de neînlăturat a stricăciunii făcute de păcat. Ne-am născut aşa şi nu putem să nu fim aşa; şi de aceea ne găsim cu toţii, până la unul, în stare de amăgire de sine şi de înşelare demonică. Din acest fel de a privi starea oamenilor în legătură cu binele şi răul, starea în care se află, în mod obligatoriu, fiecare om, reiese următoarea definiţie a înşelării, care o lămureşte în chip cu totul mulţumitor: înşelarea este însuşirea de către oameni a minciunii luate de ei drept adevăr. Înşelarea lucrează mai întâi asupra felului de a gândi; după ce a fost primită şi a corupt felul de a gândi, ea nu întârzie să se împărtăşească inimii, corupând simţirile inimii; luând stăpânire asupra fiinţei omului, ea se revarsă în toată activitatea lui, otrăvindu-i şi trupul ca pe unul care a fost legat în chip nedespărţit cu sufletul de către Ziditor. Starea de înşelare este stare de pierzanie sau de moarte veşnică.

Începând din clipa căderii omului, diavolul a primit cale liberă către el[1]. Diavolul are dreptul la aceasta: supunându-i-se, omul a intrat sub puterea lui de bunăvoie, lepădând ascultarea faţă de Dumnezeu. Dumnezeu l-a răscumpărat pe om. Omului răscumpărat i s-a lăsat libertatea de a se supune fie lui Dumnezeu, fie diavolului; şi ca această libertate să se arate nesiluită, diavolu-

[1] Citat din Preacuviosul Simeon Noul Teolog, în cuvântul lui Nichifor din Singurătate, *Dobrotoliubie*, partea a doua; Preacuviosul Macarie cel Mare, Omilia VII, cap. 2.

lui i s-a lăsat cale liberă spre om. Fireşte că diavolul întrebuinţează toate sforţările ca să-l ţină pe om în legătura de mai înainte cu sine, sau chiar să îl aducă într-o şi mai mare înrobire. Pentru aceasta, el întrebuinţează arma sa de mai înainte şi de totdeauna: minciuna. El se străduieşte să ne amăgească şi să ne înşele, sprijinindu-se pe starea noastră de amăgire de sine; patimile noastre – aceste înrâuriri bolnăvicioase – el le pune în mişcare; cuvintele lor pierzătoare le înveşmântează într-o haină plăcută, străduindu-se să ne plece spre săturarea patimilor. Cel credincios Cuvântului lui Dumnezeu nu-şi îngăduie aceasta, ci îşi înfrânează patimile, împotrivindu-se năvălirilor vrăjmaşului (Iacov IV, 7), lucrând, sub călăuzirea Evangheliei, împotriva propriei amăgiri de sine, ostoind patimile. Nimicind prin aceasta, puţin câte puţin, înrâurirea duhurilor căzute asupra sa, el iese, încetul cu încetul, din starea de înşelare, în ţinutul adevărului şi al libertăţii (Ioan VIII, 32), a căror plinătate o aduce adumbrirea harului dumnezeiesc. Cel necredincios învăţăturii lui Hristos, care urmează propriei sale voi şi înţelegeri, se supune vrăjmaşului şi trece din starea de amăgire de sine în starea de amăgire demonică, îşi pierde şi rămăşiţa de libertate pe care o avea, ajunge la o supunere deplină faţă de diavol. Starea oamenilor aflaţi în înşelare demonică e foarte felurită, potrivit cu patima de care a fost omul amăgit şi robit şi potrivit cu măsura în care omul a fost robit de patimă. Toţi însă care au căzut în înşelare demonică (adică au intrat, prin dezvoltarea amăgirii de sine, în comuniune cu diavolul şi în robie faţă de el) se află în înşelare, sunt temple şi unelte ale demonilor, jertfe sortite morţii veşnice, petrecerii în închisorile iadului.

Ucenicul: Înşiră-mi felurile amăgirii drăceşti care se nasc din îndeletnicirea nepotrivită cu rugăciunea în chip necuvenit.

Stareţul: Toate felurile de înşelare demonică la care se supune cel ce se nevoieşte în rugăciune apar ca urmare a faptului că la temelia rugăciunii nu este pusă pocăinţa, că pocăinţa nu s-a făcut izvorul, sufletul, scopul rugăciunii. „Dacă cineva, spune Preacuviosul Grigore Sinaitul, în încrederea în sine întemeiată pe părerea de sine (în original se spune: «dacă visează cineva să ajungă prin părere la cele înalte». Am întrebuinţat aici o expresie lămuritoare, ca să arăt mai limpede înţelesul cuvântului «părere»), visează să ajungă la stări înalte de rugăciune şi a dobândit râvnă nu adevărată, ci satanicească: pe acela, diavolul îl prinde repede în laţurile sale, ca pe un slujitor al său". Oricine se sileşte să intre la nunta Fiului lui Dumnezeu nu în veşminte curate şi luminate, puse în rânduială prin pocăinţă, ci de-a dreptul în zdrenţele sale, în starea omului vechi, de păcătoşenie şi amăgire de sine, este aruncat în întunericul din afară: în înşelarea drăcească. „Te sfătuiesc, spunea Mântuitorul celui chemat la preoţia cea de taină, *să cumperi de la Mine aur lămurit în foc, ca să te îmbogăţeşti, şi*

veșminte albe, ca să te îmbraci și să nu se dea pe față rușinea goliciunii tale, și unge cu alifia lacrimilor ochii tăi cei simțiți și ochii minții *ca să vezi. Eu pe câți îi iubesc, îi mustru și îi pedepsesc: sârguiește, dar, și te pocăiește* (Apoc. III, 18-19). Pocăința și toate cele ce o alcătuiesc, cum ar fi: străpungerea sau îndurerarea duhului, plânsul inimii, lacrimile, osândirea de sine, pomenirea și simțirea din vreme a morții, a judecății lui Dumnezeu și a muncilor celor veșnice, simțirea că Dumnezeu este de față, frica de Dumnezeu, toate acestea sunt daruri dumnezeiești, daruri de mare preț, daruri care sunt începutul și temelia oricărei sporiri, chezășia darurilor mai înalte și veșnice. Fără a le fi primit pe acestea mai înainte, nu este cu putință să ni se încredințeze darurile cele din urmă. „Oricât de înalte ar fi nevoințele noastre, a spus Sfântul Ioan Scărarul, dacă nu am dobândit inimă îndurerată, atunci nevoințele noastre sunt și mincinoase și deșarte."[1] Pocăința, duhul înfrânt, plânsul, sunt semne care dau mărturie despre nevoința cu bună cuviință în rugăciune; lipsa lor este un semn al abaterii spre o direcție greșită, semn al amăgirii sau al sterpiciunii. Una sau cealaltă, adică înșelarea sau sterpiciunea (lipsa de roade), alcătuiesc o urmare cu neputință de ocolit a îndeletnicirii cu rugăciunea într-un chip nepotrivit, iar îndeletnicirea cu rugăciunea în chip nepotrivit este nedespărțită de amăgirea de sine.

Cel mai primejdios dintre felurile de rugăciune nepotrivită este atunci când cel care se roagă alcătuiește prin puterea închipuirii sale năzăriri sau himere, luându-le la arătare ca fiind din Sfânta Scriptură, iar de fapt – din propria lui stare, din căderea sa, din păcătoșenia sa; prin aceste închipuiri își măgulește părerea de sine, slava deșartă, cugetarea semeață, trufia, se amăgește pe sine însuși. Se poate vedea lesne că toate alcătuirile închipuirii firii noastre căzute, schimonosite de cădere, nu sunt adevărate: ele sunt născocire și minciună, atât de iubite, atât de firești îngerului căzut. Visătorul, odată cu primul pas făcut pe calea rugăciunii, iese din tărâmul adevărului, pășește pe tărâmul minciunii, pe tărâmul satanei, se supune de bunăvoie înrâuririi satanei. Sfântul Simeon Noul Teolog zugrăvește astfel rugăciunea visătorului și roadele ei: „El ridică spre cer mâinile, ochii și mintea, își închipuie în mintea sa" – asemenea lui Klopstock și lui Milton – „sfaturile dumnezeiești, bunătățile cele cerești, cinurile sfinților îngeri, locașurile îngerilor; pe scurt, adună în închipuirea sa toate cele auzite din Dumnezeiasca Scriptură, le cercetează în vremea rugăciunii, caută la cer; prin toate acestea își stârnește sufletul său către dumnezeiasca dorire și dragoste; câteodată varsă lacrimi și plânge. În acest chip, inima lui se trufește încetul cu încetul, fără a pricepe el aceasta cu inima; i se pare că cele săvârșite de el sunt rodul harului dumnezeiesc spre mângâierea lui și roagă pe Dumnezeu ca să-l învrednicească a petrece pururea în această lucrare. Acesta

[1] *Scara*, Cuvântul VII.

este semnul înşelării. Un asemenea om de s-ar şi linişti cu liniştire desăvârşită nu poate să scape de nebunie şi sminteală. Iar dacă totuşi nu se întâmplă cu el aceasta, oricum nu va ajunge niciodată la cinul duhovnicesc al priceperii şi virtuţii sau despătimirii. Într-acest chip s-au înşelat cei care au văzut lumină şi strălucire cu ochii aceştia trupeşti, au mirosit bună-mireasmă cu mirosul lor, au auzit glasuri cu urechile lor. Unii dintre ei s-au îndrăcit, strămutându-se, cu mintea vătămată, dintr-un loc într-altul; alţii au primit un demon în chip de înger luminos, s-au înşelat şi au trăit neîndreptaţi până la sfârşit, fără a primi sfat de la nici unul dintre fraţi; alţii, îndemnaţi fiind de diavol, şi-au pus capăt zilelor; unii s-au aruncat în prăpastie; alţii s-au spânzurat. Şi cine poate a socoti feluritele amăgiri ale diavolului, cu care amăgeşte el, şi care sunt cu neputinţă de aşternut în cuvinte? Totuşi, din cele spuse de noi, orice om cu capul pe umeri poate să afle vătămarea care ia naştere din acest fel de rugăciune. Iar dacă vreunul din cei care îl întrebuinţează nu va pătimi nici una din nenorocirile arătate mai sus, din pricină că trăieşte în obşte – căci în aceste nenorociri cad mai mult pustnicii, care trăiesc în singurătate –, însă unul ca acesta îşi va petrece întreaga viaţă fără să izbândească nimic"[1].

Toţi Sfinţii Părinţi care au descris nevoinţa rugăciunii minţii ne opresc nu numai a alcătui de la sine închipuiri, ci şi a ne pleca, prin voia şi încuviinţarea noastră, spre închipuirile şi nălucirile care se pot înfăţişa pe neaşteptate, fără a atârna de voia noastră. Şi aceasta se întâmplă în timpul nevoinţei la rugăciune, mai cu seamă în liniştire. „Nu primi nicicum, spune Preacuviosul Grigorie Sinaitul, dacă vei vedea ceva cu ochii cei simţiţi ori cu mintea, în afara sau înlăuntrul tău, de-ar fi chipul lui Hristos, sau chip de înger, sau al vreunui sfânt, sau dacă ţi se va arăta lumină... Fii cu luare-aminte şi pază! Nu-ţi îngădui a te încrede în ceva, nu arăta învoire cu gândul şi cu glasul la nimic, nu te încrede în grabă vreunei arătări, de-ar fi ea adevărată şi bună; fii rece către ea şi înstrăinat, păzind statornic mintea ta lipsită de închipuiri, fără a alcătui în sine vreun chip şi fără a fi întipărită de nici un chip. Cel ce a văzut oarece cu mintea sau cu simţurile, de-ar fi vedenia şi de la Dumnezeu, şi o primeşte cu grăbire, lesne cade în înşelare, cel puţin, îşi descoperă aplecarea spre înşelare, primind vedenia cu grabă şi uşurătate. Noul începător trebuie să-şi întoarcă toată luarea-aminte spre singură lucrarea inimii şi doar pe aceasta s-o recunoască neamăgitoare, iar altceva nimic să nu primească până ce nu va fi intrat în despătimire. Dumnezeu nu se mânie pe cel ce se teme de înşelare şi veghează asupra sa cu cea mai mare luare-aminte, chiar dacă acesta nu va primi ceva trimis de Dumnezeu, necercetând aceea cu toată osârdia; dimpotrivă, Dumnezeu îl va lăuda pe unul ca acesta pentru buna sa înţelegere". Sfântul Amfilohie, ca-

[1] Despre primul chip al luării aminte şi rugăciunii, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

re era intrat în călugărie din tinerețe, s-a învrednicit la vârsta bărbăției și a bătrâneții să ducă viață sihăstrească în pustie. Închizându-se într-o peșteră, el se îndeletnicea cu liniștirea și a atins o mare sporire. Atunci când s-au împlinit patruzeci de ani de când ducea viață pustnicească, i s-a arătat noaptea un înger și i-a zis: „Amfilohie! Mergi în oraș și paște oile cele duhovnicești". Amfilohie petrecea luând aminte la sine și n-a băgat deloc în seamă porunca îngerului. În noaptea următoare îngerul s-a arătat din nou, înnoind porunca și adăugând că el vine de la Dumnezeu. Și iarăși Amfilohie nu a arătat supunere îngerului, temându-se ca nu cumva să fie amăgit și aducându-și aminte de vorbele Apostolului, că și satana ia chip de înger de lumină (II Cor. XI, 14). În ce-a de-a treia noapte, îngerul s-a arătat din nou și încredințându-l pe Amfilohie asupra sa printr-o slavoslovie a dumnezeirii pe care duhurile cele lepădate nu o pot suferi, l-a luat pe bătrân de mână, l-a scos din chilie și l-a dus într-o biserică ce se găsea în apropiere. Ușile bisericii s-au deschis singure. Biserica s-a umplut de lumină cerească; în ea se aflau mulțime de bărbați sfinți în veșminte albe, cu fețele strălucind ca soarele. Aceștia l-au hirotonit pe Amfilohie episcop al orașului Iconium[1]. Purtându-se întocmai pe dos, Preacuvioșii Isaachie și Nichita ai Lavrei Pecerska, noi și neîncercați în viața pustnicească, au suferit cumplită nenorocire, încrezându-se cu nechibzuință în vedeniile care li se arătaseră. Celui dintâi i s-a arătat o mulțime de demoni întru strălucire: unul dintre demoni a luat chipul lui Hristos, iar ceilalți chip de sfinți îngeri. Pe cel de-al doilea l-a amăgit demonul mai întâi prin bună mireasmă și glas, pasămite dumnezeiesc, iar apoi a stătut înaintea ochilor lui în chip de înger[2]. Monahii încercați în viața călugărească, monahii cu adevărat sfinți se tem de înșelare și nu au încredere în sine cu mult mai mult decât începătorii și mai cu seamă decât aceia care sunt cuprinși de înfierbântare către nevoință. Cu dragoste fierbinte, Preacuviosul Grigorie Sinaitul îl previne asupra înșelării pe isihastul pentru care a fost scrisă cartea lui. „Voiesc să ai întru cunoștință cele despre înșelare; voiesc aceasta cu scopul de a te putea păzi pe tine însuți de înșelare, ca prin cuvântul neluminat de smerenia cuviincioasă nu cumva să-ți pricinuiești o mare vătămare, nu cumva să-ți pierzi sufletul tău. Libera voie a omului înclină lesne spre părtășia cu potrivnicii noștri și mai cu seamă voia celor neîncercați, fragezi în nevoință, ca a unora ce sunt încă stăpâniți de demoni." Cât de adevărat este cuvântul! Se pleacă, se lasă trasă libera noastră voie spre înșelare: pentru că orice înșelare lingușește părerea noastră de sine, slava deșartă, trufia noastră. „Demonii se află în apropierea începătorilor și a celor aflați în rânduială de sine (idioritmici), pe care îi înconjoară, întinzân-

---

[1] *Viețile sfinților*, 23 noiembrie.

[2] *Patericul Lavrei Pecerska.*

du-şi laţurile cugetelor şi închipuirilor vătămătoare, pregătind prăpăstii spre cădere. Cetatea începătorilor – întreaga fiinţă a fiecăruia dintre ei – se află încă sub stăpânirea balaurilor... Nu te lăsa, din uşurătate, în seama celor ce ţi se înfăţişează, ci să petreci întru bună întemeiere, păstrând cele bune cu multă chibzuinţă şi lepădând cele viclene... Să-ţi fie ştiut că lucrările harului sunt lămurite; demonul nu le poate învăţa: nu poate învăţa nici blândeţea, nici seninătatea, nici smerenia, nici ura faţă de lume; el nu îmblânzeşte patimile şi iubirea de desfătare, aşa cum o face harul. Lucrările acestuia sunt: îngâmfarea, cugetarea semeaţă, încrederea în sine; într-un cuvânt, toate chipurile răutăţii. După lucrarea ei poţi să cunoşti lumina care răsare în sufletul tău, dacă este dumnezeiască sau de la satana." Se cuvine a şti că această deosebire este la măsura monahilor sporiţi şi nicidecum a începătorilor. Deşi Preacuviosul Sinait vorbeşte cu un începător, însă cu un începător în ale liniştirii, dar care după anii petrecuţi în mănăstire şi după vârsta trupească era bătrân, după cum se poate vedea din carte.

Ucenicul: Nu ţi s-a întâmplat vreodată să vezi pe cineva venit în stare de înşelare drăcească din pricina zburdării închipuirii în vremea rugăciunii?

Stareţul: Ba mi s-a întâmplat. Un oarecare funcţionar care trăia în Petersburg se nevoia cu asprime la rugăciune, fapt pentru care a ajuns într-o stare neobişnuită. Despre nevoinţa lui şi urmările sale el i-a făcut cunoscut protoiereului bisericii cu hramul Acoperământul Maicii Domnului, care este în Kolomno. Protoiereul, vizitând o oarecare mănăstire din eparhia Sankt-Petersburg, l-a rugat pe unul dintre monahii acelei mănăstiri să stea de vorbă cu funcţionarul. „Starea ciudată în care a ajuns funcţionarul din pricina nevoinţei, a spus cu mult bun-simţ protoiereul, ar putea fi lămurită mai lesne de nişte trăitori în mănăstire, ca unii ce sunt mai deprinşi cu amănuntele şi întâmplările neprevăzute ale nevoinţei ascetice." Monahul s-a învoit. După oarecare vreme, funcţionarul a venit în mănăstire. La convorbirea dintre el şi monah am fost şi eu de faţă. Funcţionarul a început îndată să povestească despre vedeniile sale: că vede mereu la rugăciune lumină venind din icoane, simte bună-mireasmă, iar în gură o dulceaţă neobişnuită şi aşa mai departe. Monahul, ascultând această istorisire, l-a întrebat pe funcţionar: „Nu v-a trecut prin gând să vă puneţi capăt zilelor?". „Cum să nu!, a răspuns funcţionarul, m-am aruncat, deja, o dată în Fontanka[1], însă m-au scos". S-a arătat că funcţionarul întrebuinţa acel fel de rugăciune, descris de Sfântul Simeon, care aprinde închipuirea şi sângele, omul căpătând, între timp, o putere nemaipomenită de postire aspră şi priveghere. La starea de amăgire de sine pe care omul şi-o alege de bunăvoie, diavolul şi-a adăugat lucrarea sa, înrudită cu această stare,

[1] Afluent al râului Neva (*n. tr.*)

iar amăgirea de sine omenească a trecut în vădită înșelare diavolească. Funcționarul vedea lumină cu ochii cei trupești: buna-mireasmă și dulceața pe care le simțea atârnau de simțurile trupești. Dimpotrivă, vedeniile sfinților și stările lor cele mai presus de fire sunt pe de-a-ntregul duhovnicești[1]: nevoitorul devine în stare să le primească abia după deschiderea ochilor sufletului său de către harul dumnezeiesc, înviind deopotrivă și celelalte simțuri ale sufletului, care până atunci petreceau în nelucrare (Preacuviosul Simeon Noul Teolog, „Cuvântul despre credință"); la vedenia dăruită de har iau parte și simțurile cele trupești ale sfinților, dar numai atunci când trupul trece din starea pătimașă în cea despătimită. Monahul a început să încerce a-l convinge pe funcționar să părăsească felul de rugăciune întrebuințat de el, lămurindu-i cât de greșit este acest fel de rugăciune și cât de greșită este starea la care se ajunge prin el. Funcționarul s-a împotrivit sfatului cu încăpățânare. „Cum să mă lepăd de un har vădit!", a răspuns el împotrivă.

Luând aminte la purtarea funcționarului, am simțit față de el o negrăită milă și deopotrivă mi s-a părut oarecum caraghios. De pildă, i-a pus monahului următoarea întrebare: „Atunci când din îmbelșugarea dulceții mi se umple gura de scuipat, acesta începe să curgă pe podea: e păcat, oare?" Întocmai: cei care se află în înșelare drăcească stârnesc milă, ca unii care nu se mai stăpânesc pe sine și se află, cu mintea și inima, în robia celui viclean, a duhului celui lepădat. Ei alcătuiesc, totodată, și o priveliște caraghioasă: spre batjocură sunt dați de către duhul cel viclean care-i stăpânește, care i-a adus în starea de înjosire, amăgindu-i prin slava deșartă și semeața cugetare. Cei înșelați nu pricep nici robia în care se află, nici ciudățenia purtării lor, oricât de bătătoare la ochi ar fi această robie, această ciudățenie a purtării. Iarna lui 1828 spre 1829 am petrecut-o în Sihăstria Ploșceansk (Eparhia Orlov). În vremea aceea, trăia acolo un bătrân aflat în înșelare. Acesta și-a retezat mâna, presupunând că împlinește prin aceasta porunca evanghelică și povestea oricui avea plăcerea să-l asculte că mâna retezată s-a făcut sfinte moaște, fiind păstrată și cinstită cu evlavie în mănăstirea moscovită Simonov; că el, bătrânul, aflându-se la cinci sute de verste depărtare de Simonov, simte când arhimandritul de acolo sărută mâna dimpreună cu obștea. Stareţul era apucat de tremurici, totodată începea să șuiere foarte tare; el socotea aceasta ca o roadă a rugăciunii; privitorilor însă li se părea o schimonoseală vrednică doar de milă ori de râs. Copiii orfani care trăiau pe lângă mănăstire se amuzau pe seama bătrânului, maimuțărindu-l înaintea ochilor lui. Bătrânul se mânia, se arunca ba asupra unuia, ba asupra altuia, îi trăgea de păr. Nimeni dintre monahii vrednici de cinstire

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LV.

ai mănăstirii nu a putut să-l încredinţeze pe cel înşelat că se află într-o stare de amăgire, în neorânduială sufletească.

După ce funcţionarul a plecat, l-am întrebat pe monah: „De unde v-a trecut prin gând să-l întrebaţi pe funcţionar despre încercarea de a-şi lua viaţa?". Monahul a răspuns: „Aşa cum în timpul plânsului celui după Dumnezeu vin clipe de neobişnuită împăcare a conştiinţei, lucru care alcătuieşte mângâierea celor ce plâng, şi în timpul desfătării celei mincinoase, aduse de înşelarea drăcească, vin clipe în care înşelarea îşi leapădă, cum ar veni, haina şi se lasă gustată aşa cum este ea de fapt. Aceste clipe sunt cumplite! Amărăciunea lor şi deznădejdea pricinuită de această amărăciune sunt de nesuferit. În această stare în care îl aduce înşelarea i-ar fi mai uşor celui înşelat s-o recunoască pe aceasta şi să ia măsuri spre a se vindeca. Vai! Începutul înşelării este trufia, iar roada ei, trufia cea peste măsură. Cel înşelat, socotindu-se vas al harului dumnezeiesc, dispreţuieşte mântuitoarele preîntâmpinări ale celor apropiaţi, precum a băgat de seamă Sfântul Simeon. Între timp, accesele de deznădejde devin din ce în ce mai puternice: în cele din urmă, deznădejdea aduce la ieşirea din minţi şi este încununat de sinucidere. La începutul veacului nostru se nevoia în Sihăstria Sofroniev (Eparhia Kursk) schimonahul Teodosie, care-şi atrăsese cinstirea obştii şi a mirenilor prin viaţa sa aspră, înaltă. Odată, i s-a părut că a fost răpit la rai. După terminarea vedeniei, a mers la întâistătător, a povestit minunea în amănunt şi şi-a făcut cunoscută părerea de rău pentru faptul că s-a văzut în rai numai pe sine, iar din obşte pe nimeni altcineva. Faptul nu a atras întâistătătorului luarea-aminte cuvenită: acesta a strâns obştea şi cu duh înfrânt le-a povestit despre vedenia schimonahului şi i-a îndemnat a vieţui mai cu râvnă şi într-un chip mai plăcut lui Dumnezeu. După trecerea a oarecare vreme, au început să apară ciudăţenii în purtarea schimonahului. Totul s-a sfârşit atunci când l-au găsit spânzurat în chilia sa".

Am avut şi eu parte de următorea întâmplare vrednică de luare-aminte. M-a cercetat, odată, un ieroschimonah atonit, venit în Rusia pentru colectă. Ne-am aşezat în chilia mea de oaspeţi şi a început să-mi zică: „Roagă-te pentru mine, părinte: dorm mult, mănânc mult!". În vreme ce-mi spunea acestea, simţeam înfierbântarea care ieşea din el, fapt pentru care i-am şi răspuns: „Nu mănânci mult şi nu bei mult: oare nu este în tine ceva deosebit?", şi l-am rugat să intre în chilia dinlăuntru. Mergând înaintea lui şi deschizând uşa chiliei dinlăuntru, mă rugam în gândul meu lui Dumnezeu ca să dăruiască folos sufletului meu flămând din partea acelui ieroschimonah atonit, dacă el va fi fiind cu adevărat rob al lui Dumnezeu. Întocmai: băgasem de seamă la el ceva deosebit. În chilia dinlăuntru ne-am aşezat iarăşi ca să stăm de vorbă şi am început să-l rog: „Fă milostenie, învaţă-mă să mă rog. Tu trăieşti în cel dintâi loc

monahicesc de pe pământ, printre mii de monahi: într-un asemenea loc și în mijlocul unei adunări atât de numeroase de monahi neapărat trebuie să se găsească mari rugători, care cunosc lucrarea cea de taină a rugăciunii și îi călăuzesc la ea și pe cei apropiați, după pilda lui Grigore Sinaitul și Grigore Palama, după pilda multor altor luminători atoniți". Ieroschimonahul s-a învoit numaidecât să-mi fie povățuitor și o, groază! Cu cea mai mare înfierbântare a început să-mi arate metoda mai sus arătată de rugăciune extatică, întemeiată pe închipuire. Mă uit la el – era într-o înfierbântare grozavă! Avea înfierbântate și sângele, și închipuirea! Era în mulțumire de sine, în extaz, în amăgire de sine, în înșelare! Lăsându-l să se descarce, am început, puțin câte puțin, jucându-mi în continuare rolul de povățuit, să-i înfățișez învățătura Sfinților Părinți despre rugăciune, arătându-i-o în *Filocalie* și cerându-i să mi-o lămurească. Atonitul a căzut într-o nedumerire desăvârșită. Am văzut că nu are cunoștință nicidecum despre învățătura Părinților cu privire la rugăciune! În continuarea discuției noastre, i-am zis: „Uite ce e, starețe! Vei locui în Petersburg – să nu stai defel la catul de sus; să-ți iei odaie neapărat la cel de jos!". „De ce așa?", a întors cuvântul atonitul. „Pentru că, am spus eu, dacă le trece prin cap îngerilor ca, răpindu-te pe neașteptate, să te ducă din Petersburg la Athos și, luându-te de la catul de sus, te vor scăpa, ai să te strivești de moarte; iar dacă te vor lua de la cel de jos și te vor scăpa, ai să te alegi numai cu lovituri ușoare." „Închipuiește-ți, mi-a răspuns atonitul, de câte ori, deja, stând la rugăciune, mi-a venit cu putere gândul că îngerii mă vor răpi și mă vor lăsa în Athos!" S-a vădit că ieroschimonahul purta lanțuri, nu dormea mai deloc, mânca foarte puțin și simțea în trup asemenea fierbințeală, că iarna nu avea nevoie de îmbrăcăminte groasă. Spre sfârșitul convorbirii noastre, mi-a venit în gând să fac precum urmează: am început să-l rog pe atonit ca el, postitor și nevoitor fiind, să pună la încercare asupra sa metoda Sfinților Părinți, care cere ca mintea să fie la vremea rugăciunii cu desăvârșire liberă de orice închipuire, cufundându-se toată în luarea-aminte față de cuvintele rugăciunii, închizându-se și cuprinzând-o, potrivit spuselor Sfântului Ioan Scărarul, în cuvintele rugăciunii[1]. În timpul acestei lucrări, inima se face, de obicei, împreună-lucrătoare minții printr-un simțământ mântuitor de întristare pentru păcate, precum a spus Preacuviosul Marcu Ascetul: „Mintea care se roagă fără împrăștiere strâmtorează inima: iar *inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi*" (Ps. 50, 19)[2]. „După ce faci pe tine încercarea, i-am spus atonitului, adu-mi și mie la cunoștință despre roada ei; căci această încercare este anevoioasă pentru mine însumi, datorită vieții împrăștiate pe care o duc." Atonitul s-a învoit cu bucurie la îmbierea

[1] *Scara,* Cuvântul XXVIII, cap.17.

[2] Cuvântul despre cei ce socot a se îndrepta din fapte, cap. 34, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

mea. După câteva zile vine la mine și îmi spune: „Ce mi-ai făcut?". „Dar ce s-a întâmplat?" „Păi, cum am început să mă rog cu luare-aminte, închizând mintea în cuvintele rugăciunii, toate vedeniile mele s-au dus și deja nu mai pot să mă întorc la ele." Vorbind mai departe cu atonitul, nu am mai văzut la el acea încredere în sine și îndrăzneală care săreau în ochi la prima întâlnire și care se fac, de obicei, văzute la oamenii aflați în amăgire de sine, cărora li se pare că sunt sfinți sau care se află în înșelare duhovnicească. Atonitul și-a arătat chiar dorința de a asculta sărmanele mele sfaturi. Atunci când l-am povățuit să nu se deosebească prin felul văzut de viețuire față de ceilalți monahi, întrucât aceasta duce la cugetare semeață[1], și-a scos lanțurile de pe el și mi le-a dat.

După o lună a venit iarăși la mine și mi-a spus că a încetat fierbințeala din trupul lui, că are nevoie de îmbrăcăminte călduroasă și doarme cu mult mai mult. Totodată, povestea că în Muntele Athos sunt mulți, unii bucurându-se de faima sfințeniei, care întrebuințează acea metodă de rugăciune pe care o întrebuința el, deprinzându-i cu ea și pe alții. Nu-i de mirare! Sfântul Simeon Noul Teolog, care a trăit cu opt sute de ani înaintea vremurilor noastre, spunea că foarte puțini se îndeletnicesc cu rugăciunea întru luare-aminte[2]. Preacuviosul Grigore Sinaitul, trăitor în veacul al patrusprecelea după nașterea lui Hristos, atunci când a mers în Muntele Athos, a aflat că numeroșii călugări de acolo nu aveau nici o idee despre rugăciunea minții; se îndeletniceau numai cu nevoințele trupești, săvârșind rugăciunile doar cu buzele și cu glasul[3]. Preacuviosul Nil Sorski, trăitor la sfârșitul veacului al cincisprezecelea și începutul celui de-al șaisprezecelea, cercetând și el Muntele Athos, spune că în vremea sa numărul celor care se rugau cu luare-aminte se împuținase peste măsură[4].

Starețul arhimandrit Paisie Velicikovski s-a strămutat în Muntele Athos, din Moldova, în anul 1747. În scurtă vreme, a cercetat toate mănăstirile și schiturile, a stat de vorbă cu numeroși bătrâni pe care părerea obștească a Sfântului Munte îi ținea de monahi foarte încercați și sfinți. Atunci însă când a început să-i întrebe pe acești monahi despre cărțile Sfinților Părinți care au scris despre rugăciunea minții, s-a arătat nu doar că nu aveau habar că vor fi fost pe lume asemenea cărți, ci și că nu știau nici măcar numele Sfinților Scriitori; *Filocalia* nu fusese, încă, tipărită în grecește[5]. Rugăciunea cu luare-aminte cere lepădare de sine și puțini se hotărăsc să se lepede de sine. Cel închis

---

[1] *Scara*, Cuvântul IV, cap. 82, 83; Preacuviosul Varsanufie cel Mare, răspunsul 275; Viața și învățăturile Preacuviosului Apollo, *Patericul egiptean*.

[2] Despre cel de-al treilea chip al rugăciunii.

[3] Viața Preacuviosului Grigorie Sinaitul.

[4] Înainte-cuvântare la Predania sau Tipicul Schitului.

[5] Din scrisoarea starețului Paisie către starețul Teodosie, Scrierile lui Paisie, ed. Sihăstriei Optina.

în sine prin luarea-aminte, care se află în stare de uimire din pricina vederii păcătoşeniei sale, nu este în stare de vorbire multă şi, îndeobşte, de scene de efect şi actorie; unul ca acesta apare înaintea celor ce nu cunosc nevoinţa lui tainică oarecum ciudat, curios, „neisprăvit" în toate privinţele. Uşor este, oare, să te deosebeşti de părerea lumii? Iar lumea, cum să-l cunoască pe nevoitorul adevăratei rugăciuni, când nevoinţa aceasta este ea însăşi cu totul necunoscută lumii? Altfel stau lucrurile cu cel aflat în amăgire de sine! Nu mănâncă, nu bea, nu doarme, iarna umblă doar în rasă, poartă lanţuri, vede vedenii, pe toţi îi învaţă şi îi mustră cu o neruşinare plină de îndrăzneală, fără nici o dreptate, fără rost, cu înfierbântare a sângelui, înfierbântare trupească, pătimaşă şi îndemnat de această înfierbântare nenorocită şi pierzătoare. Sfânt şi gata! De multă vreme s-au făcut băgate de seamă gustul şi înclinarea pe care le are societatea omenească spre asemenea lucruri: *Răbdaţi*, scrie Apostolul Pavel către corinteni, *de vă robeşte cineva, de vă mănâncă cineva, de vă ia ce e al vostru, de vă priveşte cineva cu mândrie, de vă loveşte cineva peste obraz* (II Cor. XI, 20). În continuare, Sfântul Apostol spune că el, fiind în Corint, nu a putut să se poarte cu îndrăzneală şi obrăznicie: purtarea lui a purtat pecetea smereniei, a *blândeţii şi îngăduinţei lui Hristos* (II Cor. X, 1). O mare parte dintre nevoitorii Bisericii Apusene, socotiţi în sânul acesteia ca foarte mari sfinţi – aceasta după căderea ei de la Biserica Răsăriteană şi îndepărtarea Sfântului Duh de la ea – s-au rugat şi au ajuns la vedenii, bineînţeles mincinoase, prin metoda pe care am amintit-o. Aceşti păruţi sfinţi se aflau în cea mai cumplită înşelare drăcească. Înşelarea îşi ridică, deja, în chip firesc capul pe temeiul hulirii împotriva lui Dumnezeu prin care este schimonosită la eretici credinţa dogmatică. Purtarea nevoitorilor latini, cuprinşi fiind ei de înşelare, a fost întotdeauna „extatică" din pricina neobişnuitei lor înfierbântări trupeşti şi pătimaşe. Într-o asemenea stare se afla Ignaţiu de Loyola, întemeietorul Ordinului iezuiţilor. Închipuirea lui era atât de aprinsă şi de aţâţată, încât, precum el însuşi spunea, avea nevoie doar să o voiască şi să întrebuinţeze oarecare sforţare ca să-i apară înainte, după bunul său plac, iadul sau raiul. Apariţia raiului şi iadului se săvârşea nu doar prin lucrarea închipuirii omeneşti; lucrarea închipuirii omeneşti, de una singură, este neîndestulătoare pentru aceasta: faptul se săvârşea prin lucrarea demonilor, care îşi uneau prisositoarea lor lucrare cu lucrarea neîndestulătoare omenească, adăugând lucrare la lucrare, plinind o lucrare prin cealaltă, pe temelia liberei voinţe a omului care şi-a ales şi şi-a însuşit o orientare mincinoasă. Se ştie că adevăraţilor sfinţi ai lui Dumnezeu vedeniile li se dăruiesc numai şi numai prin bunăvoinţa şi lucrarea lui Dumnezeu, iar nu după voia omului şi nu prin propriile lui sforţări; se dăruiesc pe neaşteptate, foarte arareori, când este neapărată nevoie, potrivit minunatei icono-

mii a lui Dumnezeu, iar nu la întâmplare[1]. Nevoința aspră a celor aflați în înșelare se însoțește, de obicei, de o adâncă stricăciune sufletească. După aceasta se poate măsura văpaia care îi mistuie pe cei înșelați. În sprijinul celor spuse stau povestirile din istorie și mărturia Părinților. „Cel ce vede duhul amăgirii – în vedeniile care îi sunt înfățișate, a spus Preacuviosul Maxim Capsocalivitul, foarte adesea este supus iuțimii și mâniei; buna-mireasmă a smereniei ori a rugăciunii ori a lacrimii adevărate nu încape într-însul. Dimpotrivă, unul ca acesta se laudă mereu cu virtuțile sale, este plin de slavă deșartă și se dedă întruna, fără frică, patimilor viclene."[2]

Ucenicul: Faptul că această metodă de rugăciune este greșită și legătura ei cu amăgirea de sine și înșelarea îmi sunt acum limpezi; fă-mă prevăzător acum și cu privire la celelalte feluri de rugăciune nepotrivită și la starea amăgitoare care este legată de ele.

Stareţul: Precum duce la amăgire de sine și înșelare lucrarea greșită a minții, tot așa duce la ele și lucrarea greșită a inimii. Sunt pline de trufie nechibzuită dorința și năzuința de a vedea vederi duhovnicești cu o minte necurățită de patimi, neînnoită și nerezidită de către dreapta Sfântului Duh: pline sunt de aceeași trufie și nechibzuință, dorința și năzuința inimii de a se îndulci de simțiri sfinte, duhovnicești, dumnezeiești, atunci când ea nu este încă în stare de asemenea îndulciri. Precum mintea necurată care, dorind a vedea vedenii dumnezeiești și neavînd putința de a le vedea, alcătuiește pentru sine vedenii din sine însăși, amăgindu-se și înșelându-se cu ele, tot așa și inima, silindu-se a gusta dulceața dumnezeiască și alte simțiri dumnezeiești și neaflîndu-le în sine, se lingușește cu ele pe sine, se amăgește, se înșală, se pierde pe sine, intrând pe tărâmul minciunii, în părtășie cu demonii, supunându-se înrâuririi lor, lăsându-se înrobită de stăpânirea lor.

O singură simțire dintre toate simțirile inimii aflate în starea căzută poate fi întrebuințată la nevăzuta slujire a lui Dumnezeu: întristarea pentru păcate, pentru păcătoșenie, pentru cădere, pentru pierzania sufletului: acesta se numește plâns, pocăință, străpungere a duhului. Pentru aceasta dă mărturie Sfânta Scriptură. *Dacă ai fi voit jertfă, Ți-aș fi dat; arderile de tot nu le vei binevoi* (Ps. L, 18-19): fiecare simțire a inimii în parte precum și toate împreună nu-Ți sunt bineplăcute, pângărite fiind de păcat și schimonosite prin cădere. *Jertfa lui Dumnezeu, duhul umilit; inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 18-19). Această jertfă îndepărtează în chip firesc aducerea celorlalte jertfe: simțământul de pocăință face să amuțească toate celelalte simțăminte. Pentru ca jertfele celorlalte simțăminte să se facă bineplăcute lui Dum-

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XXXVI.
[2] Convorbirea Preacuviosului Maxim Capsocalivitul cu Preacuviosul Grigorie Sinaitul.

nezeu, trebuie ca mai înainte să se reverse bunăvoirea lui Dumnezeu peste Sionul nostru, trebuie ca mai înainte să se reclădească zidurile Ierusalimului nostru dărâmat. Domnul este Drept și Atotsfânt: numai jertfele drepte, curate, pe care e în stare să le aducă firea omenească abia după înnoirea sa sunt bineplăcute Domnului Celui Drept și Atotsfânt. Jertfele și arderile de tot pângărite El nu le va binevoi. Să ne îngrijim a ne curăți prin pocăință! *Atunci vei binevoi jertfa dreptății, prinosul și arderile de tot; atunci vor pune pe altarul Tău viței* (Ps. L, 21): simțirile renăscute ale omului înnoit prin Sfântul Duh. Cea dintâi poruncă dată de Mântuitorul lumii tuturor oamenilor, fără deosebire, este porunca pocăinței: a început Iisus a propovădui și a spune: *Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor* (Mt. IV, 17). Porunca aceasta cuprinde, înmănunchează în sine toate celelalte porunci. Acelor oameni care nu pricepeau însemnătatea și puterea pocăinței, Mântuitorul le-a zis nu o dată: *Mergând, învățați-vă ce înseamnă: Milă voiesc, iar nu jertfă* (Mt. IX, 13). Aceasta înseamnă că Domnul, milostivindu-Se de oamenii căzuți și pieriți, le-a dăruit tuturor pocăința, ca singur mijloc de mântuire, întrucât toți sunt cuprinși de cădere și de pieire. El nu cere, nici nu dorește de la ei jertfe de care nu sunt în stare, ci voiește ca să se milostivească de ei înșiși, să-și recunoască nenorocirea, slobozindu-se din ghearele ei prin pocăință. La cuvintele sus-pomenite, Domnul a adăugat aceste vorbe grozave: *Nu am venit*, a zis El, *să chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință*. Pe cine numește drepți? Pe acei păcătoși nefericiți și orbiți, care, amăgiți fiind de către părerea de sine, nu socot că au trebuință în chip firesc de pocăință și, de aceea, fie că se leapădă de ea, fie că nu-i duc grijă. Ce nefericire! Prin aceasta ei se leapădă de Mântuitorul și pierd comoara mântuirii. „Vai sufletului, spune Preacuviosul Macarie cel Mare, care nu-și simte rănile sale și i se pare, din pricina marii, nemăsuratei vătămări pe care i-a adus-o răul, că este pe de-a-ntregul străin de această vătămare. Un asemenea suflet nu mai este de acum cercetat și doftoricit de către Doctorul Cel Bun, ca unul care de bunăvoie și-a lăsat rănile neîngrijite și se socoate sănătos și neprihănit. *Nu au nevoie de doctor*, zice El, *cei sănătoși, ci cei bolnavi* (Mt. IX, 12)"[1]. Cumplită cruzime față de sine este lepădarea de pocăință! Cumplită răceală, neiubire de sine este nepăsarea față de pocăință! Cel care este crud cu sine nu poate să nu fie crud și cu ceilalți. Cel ce s-a milostivit de sine îmbrățișând pocăința se face, totodată, milostiv și față de aproapele. De aici se vede întreaga însemnătate a greșelii: a lua inimii simțământul de pocăință poruncit ei de către Dumnezeu însuși, care îi este, în chip firesc și logic, neapărat trebuincios, și a te strădui să descoperi în inimă, în pofida rânduielii, în pofida așezămintelor dumnezeiești, acele simțiri care trebuie să se ivească în ea de la sine

[1] Cuvântul VI, Despre dragoste, cap.16.

după curățirea prin pocăință, însă având un cu totul alt caracter[1]. Despre acest caracter duhovnicesc, omul trupesc nu poate să-și facă nici o închipuire, întrucât simțirile plăsmuite se întemeiază întotdeauna pe simțiri deja cunoscute inimii, iar simțirile duhovnicești sunt pe de-a-ntregul străine inimii care nu cunoaște decât simțirile trupești. Asemenea inimă nici nu știe măcar că există simțiri duhovnicești. Toată lumea știe ce nenorocire sufletească a căzut peste cărturarii și fariseii iudei din pricina greșitei lor întocmiri sufletești; ei s-au făcut nu numai străini de Dumnezeu, ci și vrăjmași pe față ai Lui, ucigași de Dumnezeu. Într-o asemenea nenorocire cad și cei ce se nevoiesc la rugăciune, dar leapădă pocăința din nevoința lor, încercând să ațâțe în inimă iubirea de Dumnezeu, să simtă desfătare și extaz; aceștia dau singuri apă la moară căderii lor, se fac străini de Dumnezeu, se fac părtași cu satana, se molipsesc de ură față de Sfântul Duh. Acest fel de amăgire este înspăimântătoare; el este la fel de pierzător de suflet ca și primul, dar mai puțin vădit; arareori duce la nebunie și sinucidere, dar strică, fără umbră de îndoială, și mintea, și inima. Pe acesta, Părinții l-au numit, din pricina acelei stări a minții căreia îi dă naștere, „părere"[2]. La acest fel de înșelare se referă Sfântul Apostol Pavel atunci când spune: *Nimeni dar să nu vă înșele printr-o prefăcută smerenie și printr-o fățarnică închinare la îngeri, încercând să pătrundă în cele ce n-a văzut, și îngâmfându-se zadarnic cu închipuirea lui trupească* (Col. II, 18). Cel ținut de această înșelare nutrește „părere" despre sine, alcătuiește despre sine „părerea" că ar avea numeroase virtuți și merite, chiar și că ar fi plin din belșug de darurile Sfântului Duh. „Părerea" este alcătuită din socotințe mincinoase și simțiri mincinoase; potrivit cu această însușire a ei, se află pe de-a-ntregul în partea tatălui și întruchipării minciunii, diavolul. Cel ce se roagă silindu-se să descopere în inimă simțirile omului nou, neavând putința de a face aceasta, le înlocuiește cu simțiri născocite de el, nesăbuite, la care nu întârzie a adăuga lucrarea duhurilor căzute. Socotind adevărate și izvorâte din har simțirile greșite, atât ale sale, cât și cele rele de la demoni, el capătă niște păreri pe potriva acelor simțiri care, necontenit însușindu-și-le inimii și întărindu-se în ea, hrănesc și înmulțesc părerile mincinoase; firește că dintr-o asemenea nevoință greșită iau naștere amăgirea de sine și înșelarea diavolească, „părerea". „Părerea nu îngăduie celor părute să ia cu adevărat ființă", a spus Sfântul Simeon Noul Teolog. Cel căruia i se pare că este despătimit nu se va curăța niciodată de patimi; cel căruia i se pare că este plin de har nu va primi niciodată har; cel căruia i se pare că este sfânt nu va ajunge niciodată la sfințenie. Să fie limpede:

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LV.

[2] Preacuviosul Grigorie Sinaitul, cuv. 108, 128, Sfântul Ioan Carpatiul, cap. 49, *Dobrotoliubie*, partea a patra.

cel ce socoate că are lucrări duhovniceşti, virtuţi, merite, daruri harice, care se măguleşte şi se desfată cu „părerea", prin această „părere" îngrădeşte lucrărilor duhovniceşti, virtuţilor creştine şi harului dumnezeiesc intrarea în el şi deschide larg poarta pentru îmbolnăvirea de păcat şi pentru demoni. Pentru cei molipsiţi de „părere", deja nu se mai află nici o putinţă de sporire duhovnicească: ei au nimicit această putinţă jertfind pe altarul minciunii înseşi principiile pe care se întemeiază lucrarea omului, lucrarea mântuirii sale, şi anume felul în care el priveşte adevărul. În cei ce bolesc de această înşelare apare o îngâmfare neobişnuită: parcă ar fi beţi de sine, de starea lor de amăgire de sine, văzând în ea o stare harică. Ei sunt pătrunşi, plini peste măsură de cugetare semeaţă şi trufie, părând, totuşi, smeriţi în ochii multora care judecă după arătare şi nu pot să preţuiască lucrurile după roadele lor, precum a poruncit Mântuitorul (Mt.VII, 16; XII, 33), şi cu atât mai puţin după simţul duhovnicesc de care amintea Apostolul (Evr. V, 14). Proorocul Isaia a zugrăvit în culori vii felul în care lucrarea înşelării prin „părere" s-a petrecut în arhanghelul căzut, lucrare care l-a amăgit şi l-a pierdut pe acest arhanghel. *Tu,* îi grăieşte satanei proorocul, *zis-ai în cugetul tău: ridica-mă-voi în cer şi mai presus de stelele cerului voi aşeza scaunul meu, şedea-voi în măgură înaltă peste munţii cei înalţi, cei dinspre miazănoapte; sui-mă-voi deasupra norilor, fi-voi deopotrivă cu Cel Prea înalt. Şi acum la iad te vei pogorî şi la temeliile pământului* (Isaia XIV, 13-15).

Pe cel molipsit de „părere", Domnul îl mustră în felul următor: *Tu zici: sunt bogat şi m-am îmbogăţit, şi de nimic nu am nevoie! Şi nu ştii că tu eşti ticălos şi sărman şi orb şi gol* (Apoc. III, 17).

Domnul îl sfătuieşte pe cel înşelat să se pocăiască; îl îmbie să cumpere, de la nimeni altcineva decât de la Domnul însuşi, cele ce sunt de neapărată trebuinţă, din care se alcătuieşte pocăinţa (Apoc. III, 18). Aceste „cumpărături" sunt cu adevărat trebuincioase, fără de ele nu este mântuire. Nu este mântuire fără de pocăinţă, iar pocăinţă primesc de la Dumnezeu doar aceia care pentru primirea ei îşi vor vinde toată averea lor, adică se vor lepăda de tot ce şi-au însuşit prin „părere".

Ucenicul: Nu ţi s-a întâmplat, oare, să ai de-a face cu vreunii oameni molipsiţi de acest soi de înşelare?

Stareţul: Cei molipsiţi de înşelare prin „părere" pot fi întâlniţi foarte adesea. Oricine nu are duh înfrânt, cel care îşi recunoaşte vreun fel oarecare de vrednicie şi de merite, oricine nu ţine neabătut învăţătura Bisericii Ortodoxe, ci judecă în ce priveşte oarecare dogmă sau predanie după cum îl taie pe el capul sau după învăţăturile celor de altă lege, se află în această înşelare. Cât este de mare înşelarea cuiva se poate vedea după mărimea rătăcirii şi a stăruinţei sale în rătăcire.

Neputincios e omul! Tot timpul se furişează în noi „părerea" într-unul dintre chipurile sale şi, dând fiinţă „eu"-ului nostru, alungă de la noi harul dumnezeiesc. Precum nu este om, aşa cum bine a băgat de seamă Sfântul Macarie cel Mare, care să fie liber de trufie, tot aşa nu este om care să fie cu desăvârşire liber de lucrarea asupra lui a acestei patimi subţiri, numite „părere". Ea a fost dată în vileag de către Sfântul Apostol Pavel şi doftoricită prin grele încercări venite cu îngăduinţa lui Dumnezeu. *Nu voim, fraţilor,* scrie Apostolul către corinteni, *ca voi să nu ştiţi de necazul nostru care ni s-a făcut în Asia, că peste măsură şi peste puteri am fost îngreuiaţi, încât nu mai nădăjduiam să mai scăpăm cu viaţă. Ci noi, în noi înşine, ne-am socotit ca osândiţi la moarte, ca să nu ne punem încrederea în noi, ci în Dumnezeu, Cel ce înviază pe cei morţi* (II Cor. VIII, 9). Din această pricină, trebuie să veghem cu luare-aminte la noi înşine, ca să nu socotim că avem prin noi înşine vreo faptă bună, vreo însuşire vrednică de laudă sau înzestrare firească deosebită şi chiar stare harică; pe scurt, să nu socotim că avem prin noi înşine ceva bun. *Ce ai tu,* spune Apostolul, *pe care să nu-l fi primit* (I Cor. IV, 7) de la Dumnezeu? De la Dumnezeu avem şi viaţa şi cea de-a doua naştere şi toate însuşirile fireşti, toate darurile, atât sufleteşti, cât şi trupeşti. Noi suntem datornicii lui Dumnezeu! Datoria noastră este cu neputinţă de plătit! Cugetând astfel cu privire la noi înşine, în sufletul nostru ia naştere de la sine starea potrivnică „părerii", stare pe care Domnul a numit-o sărăcie cu duhul, pe care a fericit-o (Mt. V, 3). Mare nenorocire este a ne abate de la învăţătura dogmatică şi morală a Bisericii; de la învăţătura Sfântului Duh, printr-o filozofare oarecare! Aceasta este înălţarea care se ridică împotriva înţelegerii dumnezeieşti. Trebuie să răsturnăm această înţelegere şi să o supunem ascultării lui Hristos (II Cor. X, 4-5).

Ucenicul: Este vreo legătură între primul fel de înşelare şi cel de-al doilea?

Stareţul: Între aceste două feluri de înşelare întotdeauna este o legătură. Primul fel de înşelare este întotdeauna unit cu cel de-al doilea, cu „părerea". Celui care alcătuieşte chipuri amăgitoare, prin mijlocirea puterii fireşti de închipuire şi îmbină aceste chipuri prin mijlocirea fanteziei, într-o privelişte care-l vrăjeşte, celui care îşi supune întreaga fiinţă înrâuririi amăgitoare şi puternice a acestei privelişti, totdeauna i se „pare", din nefericire, că această privelişte ia naştere prin lucrarea harului dumnezeiesc, că simţirile inimii pe care le stârneşte ea sunt simţiri venite prin har. Cel de-al doilea fel de înşelare, adevărata „părere", lucrează fără a alcătui privelişti amăgitoare: el se mulţumeşte cu alcătuirea unor simţiri şi stări harice măsluite, din care se naşte o părere mincinoasă, strâmbă, despre orişice fel de nevoinţă duhovnicească. Cel care se află în înşelarea prin „părere" capătă o înţelegere mincinoasă a tot ceea ce îl înconjoară. El este înşelat şi înlăuntrul său, şi din afară. Închipuirea lucrează

cu multă putere în cei amăgiţi prin „părere", însă lucrează numai şi numai pe tărâmul imaginarului. Ea nu se îndeletniceşte defel (sau se îndeletniceşte foarte rar) cu zugrăvirea în închipuire a raiului, a sălaşurilor şi cămărilor de sus, a luminii şi bunei-miresme cereşti, a lui Hristos, a îngerilor şi a sfinţilor; ea alcătuieşte întotdeauna părute stări duhovniceşti, strânsa prietenie cu Iisus[1], lăuntrica împreună-vorbire cu El[2], descoperiri tainice[3], glasuri, desfătări; zideşte pe temelia lor o înţelegere mincinoasă despre sine şi despre nevoinţa creştină, zideşte îndeobşte un fel mincinos de a gândi şi o întocmire mincinoasă a inimii, duce la beţia de sine, ba la înfierbântare şi extaz. Aceste simţiri felurite apar prin lucrarea subţire a slavei deşarte şi a patimii dulceţii: în urma acestei lucrări, sângele capătă o mişcare păcătoasă, amăgitoare, ce se înfăţişează ca desfătare a harului, iar slava deşartă şi patima dulceţii sunt stârnite de cugetarea semeaţă, acest tovarăş nedespărţit al „părerii". O trufie grozavă, asemenea trufiei demonilor, alcătuieşte însuşirea de căpetenie a celor ce şi-au însuşit unul dintre aceste două feluri de înşelare. Pe cei amăgiţi de primul soi de înşelare, trufia îi aduce într-o stare de nebunie vădită; în cei amăgiţi de cel de-al doilea soi, aceasta, pricinuindu-le şi lor o anume vătămare a minţii, mai puţin vădită, numită în Scriptură *stricare a minţii* (II Tim. III, 8), ei bine, aceasta ia chipul smereniei, evlaviei, înţelepciunii, dar poate fi cunoscută după roadele sale amare. Cei molipsiţi de „părerea" despre virtuţile lor, şi mai cu seamă despre sfinţenia lor, sunt în stare şi gata de orice uneltire, de orice făţărnicie, viclenie şi amăgire, de orice faptă rea. Ei suflă cu vrajbă neîmpăcată împotriva slujitorilor adevărului, năpustindu-se asupra lor cu ură încrâncenată, atunci când aceştia nu recunosc în cei înşelaţi starea pe care „părerea" îi face să creadă că o au şi o arată în văzul lumi oarbe cu duhul.

Ucenicul: Sunt oare şi stări duhovniceşti, care vin din harul dumnezeiesc, de pildă, acea stare în care se gustă dulceaţa şi bucuria duhovnicească, starea în care se descoperă tainele creştinătăţii, starea în care se face simţită în inimă sălăşuirea Sfântului Duh, starea în care nevoitorul lui Hristos se învredniceşte de vederi duhovniceşti?

Stareţul: Fără îndoială că sunt, dar numai în creştinii care au atins desăvârşirea creştină, care mai înainte s-au curăţit şi pregătit prin pocăinţă. Lucrarea treptată a pocăinţei se face arătată îndeobşte, prin toate felurile smereniei, şi îndeosebi prin rugăciunea adusă din sărăcia duhului, din plâns; ea slăbeşte în om, treptat, lucrarea păcatului. Pentru aceasta este nevoie de nu puţină vreme şi se dă numai nevoitorilor adevăraţi, cu bună hotărâre, prin Dumnezeiasca

---

[1] *Urmarea lui Hristos*, Thomas de Kempis, cartea 2, cap. 8.

[2] *Urmarea*, cartea 3, cap.1.

[3] *Urmarea*, cartea 3, cap.13.

Pronie, care veghează neadormit asupra noastră. Lupta cu patimile este nespus de folositoare: ea duce, mai presus de orice, la sărăcia cu duhul. Având scopul de a ne folosi cu adevărat, Judecătorul și Dumnezeul nostru *rabdă îndelung* pentru noi și nu degrabă *va răsplăti potrivnicului* (Luca XVIII, 7) nostru, păcatul. Atunci când patimile slăbesc – aceasta se întâmplă cel mai adesea spre sfârșitul vieții[1] – atunci încep să apară, puțin câte puțin, stările duhovnicești, care se deosebesc cu nespusă osebire de stările alcătuite de către „părere". Mai întâi, intră în casa sufletului plânsul cel din har, o curățește și o albește pentru primirea darurilor care urmează plânsului, potrivit așezămintelor legii duhovnicești. Omul trupesc nu poate nicicum, prin nici un mijloc, să-și închipuie stările duhovnicești și nici din plânsul cel din har nu poate să înțeleagă nimic: cunoașterea acestor stări nu se deosebește altfel decât prin cercare[2]. Darurile duhovnicești sunt împărțite cu dumnezeiască înțelepciune, care veghează ca vasul cel cuvântător ce trebuie să primească în sine darul să poată primi în sine fără vătămare puterea darului. Vinul nou strică burdufurile vechi (Mt. IX, 7). E vrednic de luare-aminte faptul că în vremea de acum darurile duhovnicești sunt împărțite cu cea mai mare economie, potrivit slăbănogirii de care este cuprinsă îndeobște creștinătatea. Darurile acestea slujesc aproape numai spre a îndestula trebuințele mântuirii. Dimpotrivă, „părerea" își cheltuiește darurile sale cu o risipă neistovită și cu cea mai mare grăbire.

Semnul de obște al stărilor duhovnicești este adânca smerenie și smerită cugetare, unită cu gândul omului că este mai prejos decât toți, cu dragostea evanghelică față de oricare semen, cu năzuința de a fi în însingurare. Aici nu prea este loc pentru „părere", întrucât smerenia stă în lepădarea oricărei destoinicii proprii, în adevărata mărturisire a Răscumpărătorului, în a-ți pune în El toată nădejdea și reazemul, iar „părerea" stă în socotința că însușirile bune dăruite de Dumnezeu le are omul de la sine, și în născocirea pentru sine a unor însușiri bune care nu sunt de fapt. Ea este unită cu nădăjduirea în sine, cu mărturisirea rece și numai la arătare a Răscumpărătorului. Înșelatul Îl proslăvește pe Dumnezeu numai cu scopul de a se proslăvi pe sine, așa cum a făcut fariseul. Cei ținuți de „părere" sunt dedați în cea mai mare parte patimii dulceții, chiar dacă se fălesc cu cele mai înalte stări duhovnicești, nemaipomenite în adevărata nevoință ortodoxă; unii dintre ei se înfrânează de la înrobirea grosolană față de patima dulceții, dar asta numai pentru că în ei precumpănește păcatul păcatelor, trufia.

---

[1] Viața lui Teofil, a lui Pimen cel Bolnav, a lui Ioan Mult-pătimitorul *(Patericul Lavrei Pecerska).*

[2] Sfântul Isaac Sirul, cuvântul LV.

Ucenicul: Din înşelarea numită „părere" pot oare apărea oarecare urmări nefericite simţite şi văzute?

Stareţul: Din acest fel de înşelare au apărut urmări pierzătoare: ereziile, schismele, necredinţa, hula. Nefericita urmare văzută a acestora este lucrarea greşită şi vătămătoare pentru sine şi pentru aproapele, un rău care, oricât ar fi de limpede şi de întins, este puţin băgat de seamă şi puţin înţeles. Cu acei lucrători ai rugăciunii care sunt molipsiţi de „părere" se întâmplă şi nenorociri vădite înaintea tuturor: arareori însă, pentru că „părerea", aducând mintea în cea mai cumplită rătăcire, nu o aduce totuşi la nebunie, aşa cum o face închipuirea zdruncinată. Pe ostrovul Valaam, într-o îndepărtată colibă pustnicească, trăia schimonahul Porfirie, pe care l-am văzut şi eu. El se îndeletnicea cu nevoinţa rugăciunii. Ce fel de nevoinţă era aceea, nu ştiu prea bine. Despre faptul că această nevoinţă era greşită dă mărturie lectura îndrăgită a schimonahului: el preţuia mult cartea scriitorului apusean Thomas de Kempis, *Urmarea lui Hristos*, şi se călăuzea după ea. Această carte este scrisă din „părere". Odată, toamna, Porfirie i-a cercetat pe bătrânii schitului, de care sihăstria lui nu se afla departe. Luându-şi rămas bun de la bătrâni, aceştia l-au preîntâmpinat, zicându-i: „Nu cumva să-ţi vină în gând să treci pe gheaţă: gheaţa de-abia ce s-a făcut, şi e tare subţire". Sihăstria lui Porfirie era despărţită de schit printr-un intrând adânc al lacului Ladoga, ce trebuia ocolit. Schimonahul a răspuns cu glas liniştit şi cu părută umilinţă: „Deja am devenit uşor". A plecat. Nu după multă vreme s-a auzit un ţipăt deznădăjduit. Bătrânii schitului s-au tulburat, au alergat afară. Era întuneric: locul în care se întâmplase nefericirea n-a fost găsit degrabă; nu au găsit degrabă nici mijloacele de a-l găsi pe înecat: când trupul a fost scos afară, era deja neînsufleţit.

Ucenicul: Spui că lucrarea *Urmarea lui Hristos* a fost scrisă din amăgire de sine; totuşi, ea are o mulţime de admiratori chiar printre fiii Bisericii Ortodoxe!

Stareţul: Tocmai că aceştia, fiind extaziaţi de valoarea ei, îşi dau cu părerea despre această valoare fără să aibă nici o pricepere. În înainte-cuvântarea traducătorului rus la cartea *Urmarea lui Hristos* – ediţia din anul 1834, tipărită la Moscova – se spune: „Un foarte luminat bărbat – rus, ortodox – obişnuia să spună: «Dacă mi s-ar cere părerea, aş îndrăzni să aşez scrierea lui Kempis îndată după Sfânta Scriptură»". Această sentinţă atât de hotărâtă dă unui scriitor de altă lege deplină întâietate asupra tuturor Sfinţilor Părinţi ai Bisericii Ortodoxe, iar cel ce se rosteşte, pune părerea sa mai presus de aşezămintele întregii Biserici, care, la Sfintele Sinoade, a recunoscut scrierile Sfinţilor Părinţi ca fiind de Dumnezeu insuflate, rânduind citirea lor nu numai spre zidirea sufletească a tuturor fiilor săi, ci şi ca îndreptar pentru dezlegarea problemelor bisericeşti. În scrierile Părinţilor se află păstrată o mare comoară duhovnicească, creştină şi bisericească: predania dogmatică şi morală a Sfintei Biserici.

Este vădit că *Urmarea lui Hristos* este cea care l-a adus pe sus-pomenitul bărbat într-o asemenea stare care să-l facă a vorbi într-un fel atât de îndrăzneţ, atât de greşit, atât de trist[1]. Aceasta este amăgirea de sine! Aceasta este înşelare! Ea a luat fiinţă din păreri mincinoase; părerile mincinoase au luat naştere din simţirile greşite împărtăşite de cartea cu pricina. În această carte trăieşte şi din această carte răsuflă ungerea duhului celui viclean, care îi linguşeşte pe cititorii ei, îmbătându-i cu otrava minciunii, otravă îndulcită cu mirodeniile subţiri ale semeţei cugetări, slavei deşarte şi patimii dulceţii. Cartea îi poartă pe cititorii săi drept spre părtăşia cu Dumnezeu, fără a-i curăţi, mai înainte, prin pocăinţă: de aceea şi stârneşte o deosebită aplecare spre ea în oamenii pătimaşi, care nu au bătut cărarea pocăinţei, care nu au fost preveniţi cu privire la amăgirea de sine şi la înşelare, care nu au luat povaţă din învăţătura Sfinţilor Părinţi ai Bisericii Ortodoxe, cum să vieţuiască după legea duhovnicească. Cartea lucrează cu putere asupra sângelui şi nervilor, îi aţâţă şi de aceea ea place cu osebire oamenilor robiţi simţurilor: de această carte poţi să te îndulceşti fără a te lepăda de desfătările grosolane ale simţurilor. Cugetarea semeaţă, subţirea patimă a dulceţii şi slava deşartă sunt înfăţişate de această carte ca lucrare a harului dumnezeiesc. Adulmecându-şi dezmăţul în forma subţire a lucrării sale, oamenii trupeşti cad în extaz de atâta beţie, de desfătarea căpătată fără osteneală, fără lepădare de sine, fără pocăinţă, fără „răstignirea trupului cu patimile şi poftele" (I Galat. V, 24), prin linguşirea stării de cădere. Mânaţi de orbirea şi de trufia lor, ei trec cu veselie din patul iubirii dobitoceşti în patul unei iubiri şi mai nelegiuite, care domneşte în casa de desfrânare a duhurilor lepădate. O oarecare persoană, aparţinând, după starea ei pământească, societăţii înalte şi cultivate, iar la arătare, Bisericii Ortodoxe, a rostit în următorul fel despre o luterană răposată, socotită ca sfântă de către această persoană: „Îl iubea pe Dumnezeu cu patimă; se gândea numai la Dumnezeu; Îl vedea numai pe Dumnezeu; citea numai Evanghelia şi *Urmarea*, care este o a doua Evanghelie[2]". În aceste cuvinte a fost înfăţişată tocmai acea stare în ca-

[1] Atunci când *Urmarea* a apărut pentru prima oară, a fost osândită chiar de Biserica latină, fiind pusă sub urmărirea Inchiziţiei. Urmărirea a încetat, mai apoi, şi s-a prefăcut în protecţie, atunci când s-a văzut că această carte este o bună unealtă de propagandă în rândul oamenilor care şi-au pierdut adevărata înţelegere a creştinismului şi au păstrat faţă de el doar o legătură de suprafaţă. Sub numele de propagandă papistă se înţelege aici acea părere despre Papă, pe care Papa vrea să o insufle despre sine omenirii, adică părerea despre puterea supremă, autocrată, nemărginită pe care Papa ar fi având-o asupra lumii. Propaganda, având acest ţel, prea puţin ia seama la calitatea învăţăturii pe care o propune; ei îi convine orice contribuie la împlinirea ţelului său, chiar şi credinţa în Hristos fără părăsirea credinţei în idoli.

[2] Această sentinţă exaltată a fost rostită în limba franceză, atât de potrivită pentru scenă: „Elle aimait Dieu avec passion; elle ne pensait que à Dieu; elle ne voyait que Dieu; elle ne lisait que l'Evangile et l'Imitation qui est un second Evangile".

re sunt aduşi cititorii şi cinstitorii *Urmării*. Întocmai, în duhul său, cu această frază este sentinţa vestitei scriitoare franţuzoaice, d-na de Sevigne, în legătură cu vestitul poet francez, Racine cel bătrân. „Îl iubeşte pe Dumnezeu – şi-a îngăduit să spună d-na de Sevigne – aşa cum îşi iubea mai înainte amantele"[1]. Vestitul critic La Garpe, mai înainte ateu şi care a trecut mai apoi la un creştinism prost înţeles şi schimonosit de către el, încuviinţând rostirea d-nei de Sevigne, a spus: „Cu aceeaşi inimă este iubit Creatorul cu care este iubită şi creatura, deşi urmările acestor iubiri se deosebesc la fel de mult între ele pe cât se deosebesc şi obiectele lor"[2]. Racine a trecut de la desfrâu la înşelarea numită „părere". Această înşelare se vădeşte cât se poate de limpede în cele din urmă două tragedii ale poetului: în *Esthera* şi în *Gotholia*. „Înaltele" cugetări şi simţiri creştine ale lui Racine şi-au găsit un loc larg în templul Muzelor şi al lui Apollo[3]; în teatru au stârnit entuziasm, aplauze. *Gotholia*, socotită drept cea mai reuşită lucrare a lui Racine, s-a jucat de patruzeci de ori la rând. Duhul acestei tragedii este unul şi acelaşi cu duhul *Urmării*. Noi credem că în inima omenească se află o poftă dobitocească, semănată în ea de cădere, şi care se află în legătură cu poftele duhurilor căzute; noi credem că se află în inimă şi o dorire duhovnicească, dorire cu care am fost zidiţi şi prin care iubim în chip firesc şi legiuit pe Dumnezeu şi pe aproapele, care se află în potrivire cu dorirea sfinţilor îngeri. Pentru a-L iubi pe Dumnezeu şi pe aproapele în Dumnezeu, trebuie numaidecât să ne curăţim de pofta dobitocească. Această curăţire o săvârşeşte Sfântul Duh în omul care arată prin vieţuirea sa că o voieşte pe ea. De fapt, în înţelesul duhovnicesc, inimă se cheamă pofta dimpreună cu celelalte puteri sufleteşti, iar nu inima ca parte din trup. Aceste puteri sunt strânse în inima trupească, iar numele a trecut, prin întrebuinţarea obştească, de la partea trupului la suma puterilor sufleteşti.

Faţă de oamenii trupeşti, bărbaţii duhovniceşti socot, cu totul dimpotrivă, cu privire la această carte: adulmecând miasma răului care se dă drept bine, ei sunt cuprinşi, neîntârziat, de dezgust faţă de cartea care răspândeşte o asemenea miasmă. Stareţului Isaia monahul, care se liniştea în Sihăstria Nikiforovsk (Eparhia Oloneţk ori Petrozavodsk), bărbat foarte sporit în rugăciunea minţii şi învrednicit de adumbrirea harului, i s-a citit o bucată din *Urmarea lui Hristos*. Stareţul a pătruns de îndată miezul cărţii. El a început să râdă şi a glăsuit: „O! Acestea au fost scrise din «părere». Nu-i nimic adevărat aici! Totul este născocit! Toma a descris stările duhovniceşti aşa cum i s-au năzărit şi aşa cum

[1] „Il aime Dieu, comme il amait ses maitresses".

[2] „C'est avec la même coeur, qu'on aime le Créateur, ou le créature, quoique les effets, soient aussi différents que les objets".

[3] Muzele şi Apollo sunt zeităţi ale vechilor păgâni, greci şi romani; aceşti demoni erau socotiţi de către păgâni ca protectori ai artelor frumoase.

i s-au părut lui, neștiindu-le din cercare". Înșelarea înfățișează ca nefericire o priveliște dureroasă; iar ca prostie o priveliște caraghioasă. Arhimandritul mănăstirii Kirilo-Novoiezersk (Eparhia Novgorod), bărbat vestit pentru asprimea vieții sale și care se îndeletnicea, din simplitatea inimii sale, numai cu nevoința trupească, iar despre nevoința sufletească știa cât se poate de puțin, ei bine, la început el îi povățuia pe cei ce se sfătuiau cu el și se aflau sub călăuzirea sa să citească *Urmarea*; cu câțiva ani însă înainte de a trece la cele veșnice, a început a opri cu strășnicie citirea ei, zicând cu sfântă simplitate: „Mai înainte socoteam că această carte este folositoare de suflet, însă Dumnezeu mi-a descoperit că ea este vătămătoare de suflet". Ieroschimonahul Leonid[1], vestit prin cercarea sa în lucrarea monahicească, cel ce a pus începutul înfloririi duhovnicești în Sihăstria Optinei (Eparhia Kaluga), avea aceeași părere despre *Urmarea lui Hristos*. Pe toți nevoitorii mai sus-pomeniți i-am cunoscut personal. Un oarecare moșier, crescut în duhul Ortodoxiei și care cunoscuse pentru o scurtă vreme așa-numita „lume mare", adică lumea din păturile înalte, a văzut, odată, în mâinile fiicei sale cartea *Urmarea lui Hristos*. El i-a interzis acesteia citirea cărții, zicând: „Nu vreau ca tu să urmezi modei și să cochetezi înaintea lui Dumnezeu". Iată cea mai exactă judecată făcută asupra cărții.

Ucenicul: Mai sunt și alte feluri de înșelare?

Starețul: Toate felurile, în parte ale amăgirii de sine și amăgirii de către demoni se leagă de cele două feluri de căpetenie pe care le-am pomenit mai sus și vin fie din lucrarea greșită a minții, fie din lucrarea greșită a inimii. Răspândită este mai ales lucrarea „părerii". Nu fără temei s-a făcut de către unii legătura între starea de amăgire de sine și înșelare și întocmirea sufletească a acelor monahi care, lepădând deprinderea rugăciunii lui Iisus și îndeobște lucrarea minții, se mulțumesc doar cu rugăciunea cea din afară, adică doar cu a lua parte nelipsit la slujbele bisericești și a plini fără știrbire pravila de chilie, care este alcătuită doar din cântări de psalmi și rugăciuni făcute cu gura și cu glasul. Aceștia nu pot scăpa de „părere", după cum lămurește starețul Vasile de la Poiana Mărului în înainte-cuvântarea la cartea Sfântului Grigorie Sinaitul, întemeindu-se cu precădere pe scrierile Preacuvioșilor Grigorie (cel pomenit mai sus) și Simeon Noul Teolog. Semnul că „părerea" s-a furișat în nevoitori se face arătat atunci când aceștia încep să creadă despre sine că viețuiesc întru luare-aminte și adesea îi disprețuiesc pe ceilalți din trufie, vorbind lucruri urâte despre ei; se socot vrednici a fi păstori și călăuzitori ai oilor duhovnicești, asemănându-se prin aceasta orbului ce se apucă să arate calea altor orbi[2].

---

[1] Canonizat de Biserica Rusă, împreună cu alți doisprezece stareți care s-au nevoit în Sihăstria Optinei în a doua jumătate a sec. al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea.

[2] Despre cel de-al doilea fel al luării-aminte și rugăciunii.

Rugăciunea făcută cu buzele și cu glasul e rodnică numai atunci când e împreunată cu luarea-aminte – lucru foarte rar întâlnit, pentru că luarea-aminte se deprinde mai înainte de toate prin lucrarea rugăciunii lui Iisus[1].

Partea a III-a
Despre îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus

Ucenicul: Arată-mi mijlocul nerătăcit de a mă îndeletnici cu rugăciunea lui Iisus.

Starețul: Îndeletnicirea nerătăcită cu rugăciunea lui Iisus se naște singură din concepțiile nerătăcite despre Dumnezeu, despre Atotsfântul nume al Domnului Iisus și despre raporturile omului cu Dumnezeu.

Dumnezeu este o ființă nemărginit de măreață, Atotdesăvârșită, ziditorul și reziditorul oamenilor, stăpân deplin asupra oamenilor, asupra îngerilor, asupra demonilor, asupra întregii zidiri văzute și nevăzute. Această concepție despre Dumnezeu ne învață că trebuie să stăm prin rugăciune înaintea lui Dumnezeu întru cea mai adâncă evlavie, întru frica și cutremurul cel mai mare, tinzându-ne către Dânsul toată luarea-aminte, adunându-ne în luarea-aminte toate puterile minții, inimii, sufletului, lepădând toată împrăștierea și închipuirea ca pe niște încălcări ale felului nerătăcit de a sta înaintea lui Dumnezeu, fel pe care îl pretinde cu stăruință măreția lui Dumnezeu (In. IV, 23, 24; Mt. XXII, 37; Mc. XII, 29-30; Lc. X, 27). Minunat a grăit Isaac Sirul: „Atunci când cazi înaintea lui Dumnezeu în rugăciune, fii în cugetul tău ca o furnică, fii ca târâtoarele pământului, ca un viermișor, ca un prunc care merge de-a bușilea. Să nu spui înaintea Lui nimic «înțelept»: apropie-te de Dumnezeu cu un fel pruncesc de a gândi"[2]. Cei ce au dobândit adevărata rugăciune simt o negrăită sărăcie a duhului atunci când stau înaintea lui Dumnezeu slavoslovindu-L, mărturisindu-I-se, aruncând înaintea Lui cererile lor. Ei se simt oarecum zdrobiți, de parcă nici n-ar exista – și e firesc să fie așa! Atunci când cel care se roagă simte cu îmbelșugare prezența lui Dumnezeu, prezența Vieții Însăși-Fiitoare, a vieții necuprinse și neajunse, propria lui viață i se pare ca o picătură cum nu se poate mai mică față de oceanul nemărginit. Într-o astfel de stare a intrat dreptul Iov, mult-pătimitorul, ajungând la cea mai înaltă sporire duhovnicească. El a simțit că *se topește* (Iov XLII, 6) cum se topește și piere zăpada atunci când cad pe ea razele soarelui arzător.

Numele Domnului nostru Iisus Hristos este dumnezeiesc; puterea și lucrarea acestui nume sunt dumnezeiești; ele sunt atotputernice și mântuitoare;

[1] Predoslovia starețului Vasile de la Poiana Mărului.
[2] Cuvântul XLIX.

ele sunt mai presus de înțelegerea noastră, sunt de neurmat pentru ea. Cu credință, nădejde, osârdie, unite cu mare evlavie și frică, să săvârşim marea lucrare dumnezeiască, la care Dumnezeu Însuși ne-a învățat: să ne îndeletnicim cu rugăciunea în numele Domnului nostru Iisus Hristos. „Necontenita chemare a numelui lui Dumnezeu, grăieşte Marele Varsanufie, e doctorie care ucide nu numai patimile, ci chiar și lucrarea lor. Precum doctorul pune doctorii sau cataplasme pe rana celui suferind, iar ele lucrează, deși bolnavul nu știe cum se întâmplă asta, întocmai așa și numele lui Dumnezeu, fiind chemat, ucide toate patimile, chiar dacă noi nu știm cum are loc aceasta."[1]

Starea noastră obișnuită, starea întregii omeniri, e starea de cădere, de înșelare, de pierzare. Dându-ne seama și, pe măsură ce se întâmplă asta, simțind această stare, să strigăm din ea prin rugăciune, să strigăm cu duh înfrânt, să strigăm cu plâns și suspinări, să strigăm după miluire. Să ne luăm mintea de la orice desfătare duhovnicească, de la toate stările înalte de rugăciune, ca unii ce suntem nevrednici de ele și neînstare de ele. Nu este cu putință a cânta *cântarea Domnului în pământ străin* (Ps. CXXXVI, 5) – într-o inimă stăpânită de patimi. Iar dacă ne vom auzi poftiți să o cântăm, să fim încredințați că această poftire ne-o fac *cei ce ne-au orbit pe noi* (Ps. CXXXVI, 3). Numai *la râul Vavilonului* se poate și trebuie să plângem (Ps. CXXXVI, 1).

Aceasta este o povățuire de obște pentru îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus, scoasă din Sfânta Scriptură și din scrierile Sfinților Părinți, precum și din câteva convorbiri cu rugători adevărați. Dintre povețele de amănunt, îndreptate mai ales către începători, socot că este de folos să le pomenesc pe cele care urmează:

Sfântul Ioan Scărarul sfătuiește să închidem mintea în cuvintele rugăciunii și, ori de câte ori s-ar depărta, să o băgăm iarăși în ele[2]. Acest mecanism este deosebit de folositor și deosebit de lesnicios. Când mintea se va găsi, într-acest chip, în trezvie, atunci și inima va intra, prin străpungere, într-o stare de împreună-simțire cu inima: rugăciunea va fi săvârșită de minte și de inimă laolaltă. Cuvintele rugăciunii trebuie rostite deloc grăbit, chiar tărăgănat, ca mintea să aibă putința de a se închide în cuvinte. Mângâind și povățuind pe monahii care aveau ascultări mănăstirești, îmbărbătându-i ca să aibă osârdie și râvnă în nevoința rugăciunii, Scărarul spune: „De la monahii care se îndeletnicesc cu ascultări, Dumnezeu nu cere rugăciune pe de-a-ntregul curată de împrăștiere. Nu te trândăvi dacă ești furat de împrăștiere! Fii cu inimă bună și silește necontenit mintea ta ca să se întoarcă în sine. Cu desăvârșire slobozi

---

[1] Răspunsul 421.

[2] *Scara*, Cuvântul XXVIII, cap. 17.

de împrăştiere nu-s decât îngerii"[1]. „Robi ai patimilor! Să ne rugăm Domnului necontenit, neabătut, fiindcă toţi nepătimitorii prin astfel de rugăciune au ajuns la starea nepătimirii din starea pătimaşă. De vei deprinde fără slăbire mintea ta ca nicicând să nu se depărteze" din cuvintele rugăciunii, „ea va fi cu tine chiar şi în vremea mesei tale. Iar dacă îi îngădui să rătăcească neînfrânată peste tot, niciodată nu va putea să rămână la tine. Marele lucrător al rugăciunii mari şi desăvârşite a zis: *Voiesc mai bine să zic cinci cuvinte cu mintea mea, decât zece mii cu limba* (I Cor. XIV, 19). Această rugăciune" – rugăciunea harică, lipsită de împrăştiere, a minţii în inimă – „e străină de prunci. De aceea noi, ca nişte prunci, îngrijindu-ne de calitatea rugăciunii" – de luarea-aminte prin mijlocirea închiderii minţii în cuvinte – „să ne rugăm foarte mult. Cantitatea se face pricină a calităţii. Domnul dă rugăciune curată celui care se roagă fără lenevire, mult şi statornic, cu rugăciunea sa prihănită de împrăştiere"[2]. Monahii începători au nevoie de un răstimp lung ca să înveţe rugăciunea. Este cu neputinţă ca îndată după intrarea în mănăstire sau purcederea la nevoinţă să ajungi la această virtute a virtuţilor. Trebuie nevoinţă îndelungată şi treptată ca nevoitorul să se pârguiască pentru rugăciune în toate privinţele. Precum floarea şi fructul cresc pe pom, care el însuşi trebuie să fi fost semănat şi să crească mai înainte de a rodi, aşa şi rugăciunea creşte pe trunchiul celorlalte virtuţi: nu poate apărea altminteri decât pe trunchiul lor. Monahul nu o va scoate degrabă la capăt cu mintea sa: nu-şi va deprinde degrabă mintea să rămână în cuvintele rugăciunii ca în închisoare şi zăvorâre. Împrăştiată de împătimirile, impresiile, amintirile, grijile care i s-au împropriat, mintea începătorului rupe neîncetat legăturile cele mântuitoare pentru ea, părăseşte calea cea strâmtă, se abate pe cea largă: îi place să rătăcească în voie prin lumea de sub cer, în ţara amăgirilor, împreună cu duhurile aruncate din cer – să rătăcească fără ţel, fără chibzuinţă, în chip vătămător pentru sine. Patimile – aceste boli duhovniceşti ale omului – sunt pricina de căpătâi a împrăştierii la rugăciune. Pe măsură ce slăbesc patimile, se micşorează şi împrăştierea. Patimile sunt înfrânate şi omorâte, puţin câte puţin, prin ascultarea cea adevărată, prin lepădarea de sine şi smerenia ce izvorăsc din adevărata ascultare. Ascultarea, lepădarea de sine şi smerenia sunt faptele bune pe care se clădeşte sporirea în rugăciune. Neîmprăştierea ce este cu putinţă omului este dăruită de Dumnezeu la vremea potrivită acelui nevoitor al rugăciunii care prin stăruinţă şi osârdie în nevoinţă îşi dovedeşte nefăţărnicia dorinţei sale de a dobândi rugăciunea.

---

[1] Cuvântul IV, cap. 93.

[2] *Scara*, Cuvântul XXVIII, cap. 21.

Ieromonahul Dorotei[1], compatriotul nostru, mare povăţuitor în viaţa duhovnicească, ce se apropie prin această vrednicie a sa de Sfântul Isaac Sirul, îl sfătuieşte pe cel ce învaţă rugăciunea lui Iisus să o spună la început cu gura. El spune că această rugăciune cu gura se va preface de la sine în rugăciune a minţii[2]. „Din rugăciunea multă cu gura, spune ieromonahul, izvorăşte rugăciunea minţii, iar din rugăciunea minţii apare rugăciunea inimii. Rugăciunea lui Iisus nu trebuie rostită cu glas răsunător, ci lin, încât să o audă doar cel ce o rosteşte."[3]Atunci când împrăştierea, mâhnirea, trândăvia, lenevia lucrează cu o putere deosebită, e foarte de folos a săvârşi rugăciunea lui Iisus în chip auzit: astfel, sufletul se deşteaptă, puţin câte puţin, din somnul cel greu duhovnicesc în care îl cufundă îndeobşte mâhnirea şi trândăvia. E foarte de folos a săvârşi rugăciunea lui Iisus în chip auzit atunci când năvălesc gândurile şi închipuirile poftei trupeşti şi mâniei, atunci când, din lucrarea lor, se aprinde şi fierbe sângele, sunt răpite pacea şi liniştea inimii, când mintea se clatină, slăbeşte, ca şi cum ar fi doborâtă şi legată de mulţimea gândurilor şi închipuirilor netrebnice: căpeteniile răutăţii cele din văzduhuri (a căror prezenţă nu este dată în vileag de ochii cei trupeşti, însă pe care sufletul o recunoaşte din lucrarea pe care o săvârşesc asupra lui), auzind numele cel cumplit pentru ele al Domnului Iisus, cad în nedumerire şi încurcătură, se înspăimântă, nu întârzie a se îndepărta de suflet. Mijlocul înfăţişat de ieromonah e foarte simplu şi lesnicios. El trebuie îmbinat cu mecanismul Sfântului Ioan Scărarul, adică trebuie rostită rugăciunea lui Iisus în chip auzit, cu voce joasă, încât să o audă numai cel ce se roagă, fără grabă şi închizând mintea în cuvintele rugăciunii: închiderea minţii în cuvintele rugăciunii este un sfat pe care îl dă şi ieromonahul[4].

Mecanismul Sfântului Ioan Scărarul trebuie neapărat păzit şi atunci când rugătorul foloseşte metoda înfăţişată de Preacuviosul Nil Sorski în cel de-al doilea Cuvânt din Predania sau Tipicul său Schitic. Preacuviosul Nil a împrumutat metoda sa de la Părinţii greci – Simeon Noul Teolog şi Grigorie Sinaitul – şi a simplificat-o puţin. Sfântul Nil spune: „Aceşti sfinţi au vorbit de ţinerea răsuflării – adică a nu răsufla des; şi cercarea învaţă grabnic că acest lucru e foarte de folos pentru adunarea minţii". Unii, neînţelegând acest mecanism, îi dau o însemnătate exagerată, îşi ţin răsuflarea peste măsură şi prin aceasta îşi vatămă plămânii, vătămându-şi totodată sufletul prin însuşirea de către acesta a unei concepţii greşite. Toate faptele făcute cu înfierbântare şi cu o încordare exagerată împiedică sporirea în rugăciune, ce se dezvoltă doar

[1] Amănunte cu privire la cel ce a alcătuit *Antologhionul*, ieromonahul Dorotei, se află în capitolul „Vizită la mănăstirea Valaam" (volumul 2 care urmează să apară în ediţia română – *n. tr.*).

[2] *Antologhionul* ieromonahului Dorotei, Învăţăturile XXX şi XXXII.

[3] *Antologhion,* Învăţătura XXXII.

[4] *Antologhion,* Învăţătura XXXII.

pe un terenul unei așezări pașnice, liniștite, evlavioase a sufletului și trupului. „Tot ce e peste măsură e de la demoni", spune Pimen cel Mare[1].

Pe cel care începe să deprindă rugăciunea lui Iisus îl ajută foarte mult în această lucrare o pravilă zilnică de chilie alcătuită dintr-un anumit număr de metanii mici și mari, pe măsura puterilor. Metaniile trebuie făcute fără grabă, cu simțire de pocăință, și fiecare metanie să fie însoțită de rugăciunea lui Iisus. O pildă de astfel de rugăciune poate fi văzută în *Cuvântul despre credință* al Preacuviosului Simeon Noul Teolog[2]. Descriind felul în care se nevoia la rugăciune în fiecare seară tânărul Gheorghe, Sfântul Simeon spune: „El cugeta că stă înaintea Domnului Însuși, și cădea la picioarele Lui; Îl ruga pe Domnul cu lacrimi ca să Se milostivească de el. În timp ce se ruga stătea nemișcat ca un stâlp, neîngăduindu-și să miște cât de puțin nici cu picioarele, nici cu vreo altă parte a trupului, neîngăduind ochilor să se întoarcă în lături iscodind: stătea cu frică și cutremur mare, tăind de la sine dormitarea, trândăvia și lenevia". Pentru prima oară, numărul metaniilor se poate mărgini la doisprezece. Acest număr poate să crească pe măsura puterilor și a înlesnirii pe care o dau împrejurările. O dată cu înmulțirea numărului de metanii trebuie să veghem neabătut la păstrarea calității rugăciunii, ca să nu ne lăsăm atrași de cantitatea stearpă, vătămătoare, din pricina aprinderii trupești. Metaniile încălzesc trupul și întrucâtva îl ostenesc: această stare a trupului ajută luarea-aminte și străpungerea. Să ne păzim, să ne păzim ca nu cumva această stare să se preschimbe în înfierbântare trupească, străină de sensibilitatea duhovnicească, care dezvoltă sensibilitatea firii căzute. Cantitatea, care este atât de folositoare atunci când așezarea lăuntrică și scopul sunt corecte, poate deveni foarte vătămătoare atunci când duce la înfierbântare trupească. Înfierbântarea trupească se cunoaște după roadele sale; prin ele se deosebește de căldura duhovnicească. Roadele înfierbântării trupești sunt: părerea de sine, nădăjduirea în sine, cugetarea semeață, înălțarea, altfel spus, trufia în feluritele sale chipuri, pe care se altoiește lesne înșelarea. Roadele căldurii duhovnicești sunt: pocăința, smerenia, plânsul, lacrimile. Pravila cu metanii e cel mai lesne de săvârșit atunci când mergem spre somn: în această vreme, după ce am terminat cu grijile zilei, putem săvârși pravila mai pe îndelete și cu mai multă concentrare. Însă și dimineața sau în timpul zilei e de folos, mai ales pentru cei tineri, a face un anumit număr de metanii – de la 12 până la 20. Prin aceste metanii e sprijinită aplecarea spre rugăciune și răstignirea trupului, e sprijinită și întărită osârdia către nevoința rugăciunii.

---

[1] *Patericul egiptean.*

[2] *Dobrotoliubie*, partea întâi.

Socot că sfaturile pe care le-am înfățișat sunt de ajuns pentru începătorul care vrea să deprindă rugăciunea lui Iisus: „Rugăciunea, a zis Preacuviosul Meletie Mărturisitorul, nu dascăl cere, ci osârdie, ci grijă și râvnă deosebită – și Se face Dumnezeu Dascăl al ei"[1]. Sfinții Părinți, care au scris multe cărți despre rugăciune pentru a da celor lucrători o idee corectă despre ea și o călăuză nerătăcită în îndeletnicirea cu ea, îndeamnă să purcedem la faptă pentru a primi cunoașterea esențială, față de care învățătura prin cuvânt, fie ea și scoasă din cercare, este moartă, întunecată, de neînțeles, având nevoie să fie lămurită de cercare și să primească viață din aceasta. Dimpotrivă: cel ce se îndeletnicește plin de râvnă cu rugăciunea și a sporit deja în ea trebuie să cerceteze adesea scrierile despre rugăciune ale Sfinților Părinți, să se verifice și să se îndrepteze după îndreptarul lor, amintindu-și că și marele Pavel, cu toate că avea ca mărturie a binevestirii sale mărturia Duhului cea mai presus de toate mărturiile, a mers la Ierusalim și le-a înfățișat Apostolilor care erau acolo binevestirea propovăduită de el între neamuri, *ca nu cumva să alerg – sau să fi alergat – în deșert* (Gal. II, 2), spune el.

Ucenicul: Ce cărți ale Sfinților Părinți trebuie să citească cel ce voiește a se îndeletnici cu rugăciunea lui Iisus sub călăuzirea învățăturii de Dumnezeu insuflate?

Starețul: Asta depinde de felul de viață pe care îl duce nevoitorul rugăciunii. Cercetează scrierile lui Calist și Ignatie Xanthopulos despre liniștire și rugăciune, și vei vedea că ele au fost alcătuite pentru monahii zăvorâți sau sihaștrii care trăiau asemenea monahilor din Schitul Egiptului, în care fiecare stareț trăia într-o chilie osebită, având unul, doi și nu mai mult de trei ucenici. Pe cei ce duc astfel de viață Sfinții Părinți îi numesc sihaștri[2]. Sihastrul dispune de sine și de timpul său după propria sa chibzuință sau după obiceiul pe care l-a împrumutat de la povățuitorii săi; iar monahii care trăiesc în chinovie sunt datori a lua parte la slujbe și a se îndeletnici cu ascultările mănăstirești, neavând nici dreptul și nici putința să dispună de sine și de timpul lor după bunul plac; pe deasupra, în sihăstrie sunt îngăduiți doar cei ce au sporit în viața monahală, care au deprins-o mai înainte în chinovie, care s-au învrednicit de adumbrirea harului și, ca atare, cărțile Sfinților Părinți ce au fost scrise pentru sihaștri nu sunt potrivite deloc pentru începători și îndeobște pentru monahii din mănăstiri cu viață de obște. Cele spuse despre cartea Xanthopulilor pot fi spuse și despre cărțile lui Grigorie Sinaitul, Isaac Sirul, Nil Sorski, ieromonahului Dorotei.

---

[1] *Spice alese*, carte editată de Sihăstria Optinei în anul 1848.

[2] În original, „cei ce se liniștesc". De altfel, aceasta este și în română etimologia cuvântului – *n. tr.*

Cel ce se îndeletniceşte cu rugăciunea fiind prins cu ascultările mănăstireşti poate să facă cunoştinţă şi cu aceste cărţi, dar nu pentru a se călăuzi după ele, ci pentru a aduna cunoştinţe, luând seama ca nu cumva aceste cărţi să-l atragă la vreme nepotrivită la însingurare şi zăvorâre sau la o nevoinţă nepotrivită. Adeseori se întâmplă şi un lucru, şi celălalt, spre foarte marea vătămare a celui amăgit de o râvnă lipsită de dreaptă socotinţă. Atunci când copiii şi adolescenţii se apucă, din nechibzuinţă şi uşurătate, să ridice o greutate mai presus de puterile lor, îşi strică spinarea, nu rareori vătămându-se pentru totdeauna; aşa şi pe cei necopţi cu vârsta duhovnicească nevoinţa duhovnicească nepotrivită cu starea lor lăuntrică îi bagă în necazuri mari, şi ei cad deseori într-o neorânduială care nu se mai lasă îndreptată.

Scrierile Sfinţilor Isihie, Filotei şi Teolipt, care se află în partea a doua a *Dobrotoliubie*i, sunt foarte folositoare atât pentru monahii din chinovii, cât şi pentru sihaştri. Deosebit de folositoare sunt predosloviile schimonahului Vasile: în ele este înfăţişată învăţătura despre rugăciunea pocăinţei – învăţătură pe cât de folositoare, pe atât de trebuincioasă pentru vremurile în care trăim. Multe poveţe ziditoare despre rugăciune se află în cartea lui Varsanufie cel Mare; trebuie observat faptul că în prima ei jumătate sunt cuprinse răspunsuri către sihaştri, iar în cea de-a doua, începând cu răspunsul 220, răspunsuri către monahii care se nevoiau în chinovii.

Ucenicul: Ce înseamnă „locul inimii", de care vorbesc Sfinţii Simeon Noul Teolog, Nichifor din singurătate şi alţi Părinţi?

Stareţul: Este vorba de puterea cuvântătoare sau duhul omului, care se află în partea de sus a inimii, în dreptul sânului stâng, în chip asemănător cu cel în care mintea se află în creier. În vremea rugăciunii este nevoie ca duhul să se unească cu mintea şi să rostească împreună cu ea rugăciunea – mintea lucrând prin cuvintele rostite doar cu gândul sau şi cu glasul, iar duhul – prin simţirea străpungerii sau plânsului. Unirea este dăruită la vremea potrivită de harul dumnezeiesc, iar pentru începător este destul dacă duhul va simţi şi va lucra în conglăsuire cu inima. Dacă mintea va păzi luarea-aminte, duhul va simţi negreşit străpungere. **Duhul** este numit îndeobşte **inimă**, aşa cum în loc de cuvântul **minte** se întrebuinţează cuvântul **cap**. Roagă-te cu luare-aminte, întru străpungerea duhului, ajutându-te de mecanismele pe care le-am înşirat mai sus: prin această lucrare se va descoperi de la sine cunoaşterea prin cercare a locului inimii. Cu privire la acesta se află lămuriri îndestulătoare în predosloviile schimonahului Vasile.

Ucenicul: Mi s-a părut că ai răspuns fără tragere de inimă la întrebarea mea privitoare la locul inimii şi, trimiţându-mă la scrierile schimonahului Vasile,

prin aceasta ai evitat să-mi înfățișezi propriile tale concepții și vederi. Te rog, pentru folosul meu și al altora, răspunde-mi deschis la întrebare.

Stareţul: Întrebarea ta a adus întristare inimii mele. Această întrebare mi-au pus-o mulți și adeseori a fost felul în care s-a dat în vileag starea de amăgire de sine, starea de vătămare sufletească. Cu osteneală se îndreaptă vătămarea sufletească pricinuită de îndeletnicirea în chip greșit cu nevoințele duhovnicești – în cea mai mare parte rămâne neîndreptată. Ea rămâne neîndreptată fie din pricina trufiei celor care s-au vătămat, fie din pricină că vătămarea este definitivă. Otrava minciunii e cumplită: cu încăpățânare se ține de cei ce au primit-o de bunăvoie; ea lasă un efect ucigător în cei care și-au dat seama de ea și nu au vărsat-o din ei prin lepădare de sine hotărâtă. Cei ce clădesc palate în văzduh se încântă când își văd zidirea că se înalță până la cer și cad în răpire înaintea acestei priveliști amăgitoare: lor nu le place să li se amintească porunca evanghelică ce vestește că *orice om care zidește casă trebuie să sape, să adâncească și să pună temelia pe piatră* (Lc. VI, 48). Piatra este Hristos. Hristos Se înfățișează privirilor minții noastre în Evanghelie. Se înfățișează privirilor minții noastre prin purtarea Sa; Se înfățișează privirilor minții noastre prin învățătura Sa; Se înfățișează privirilor minții noastre prin poruncile Sale; Se înfățișează privirilor minții noastre prin smerenia Sa, din pricina căreia *S-a făcut ascultător până la moarte, și încă moarte de cruce* (Filip. II, 8). Osteneala cea grea de a săpa pământul și a adânci temeliile și-o ia asupră-și cel care, împotriva înclinării inimii sale, se pogoară în smerenie, cel care, lepădând voia sa și înțelegerea sa, se silește să deprindă fără abatere poruncile lui Hristos și predania Bisericii Ortodoxe, să urmeze neabătut acestora; cel care pune la temelie pietre de neclintit, cel care mai înainte și mai presus de toate celelalte nevoințe s-a îngrijit să-și îndrepteze și să-și îndrepte duhovnicia după îndreptarul purtării, învățăturii și poruncilor Domnului nostru Iisus Hristos. Adevărata rugăciune nu are loc în inima care nu este bine orânduită și așezată de poruncile evanghelice. Dimpotrivă, înșelarea este sădită în fiecare dintre noi prin cădere: „Din pricina acestei stări de amăgire de sine, care alcătuiește o moștenire neînlăturată a fiecăruia dintre noi, **are obicei** mintea, mai ales la oamenii stăpâniți de ușurătate, să tindă mai înainte de vreme a-și însuși stări înalte de rugăciune, lucru prin care și mica rânduială dată de Dumnezeu se pierde, iar lucrătorul se îmbolnăvește de omorâre față de orice lucru bun. Și ca atare trebuie să ne cercetăm cu osârdie pe noi înșine, pentru a nu căuta mai înainte de vreme ceea ce vine la vremea potrivită și pentru a nu lepăda ceea ce ni se dă în mână pornind în căutarea a altceva. Este propriu minții să-și înfățișeze prin închipuire stări înalte de rugăciune pe care încă nu le-a atins și să le **schimonosească** în închipuirea sa ori în părerea sa. Un astfel de lucrător se

află în foarte mare primejdie de a rămâne lipsit și de ceea ce i s-a dat, de a cădea în vătămare de minte și nebunie prin lucrarea înșelării"[1]. Înșelarea într-o măsură mai mică sau mai mare este urmarea logică inevitabilă a unei nevoințe greșite de rugăciune.

Viețuirea monahală e știința științelor, știința dumnezeiască. Acest lucru este valabil pentru toate nevoințele călugărești și, mai cu seamă, pentru rugăciune. În fiecare știință este un început, o însușire treptată a cunoștințelor și îndeletniciri potrivite pentru cei ajunși la stadiul final: deopotrivă există și în deprinderea rugăciunii o rânduială și un sistem. Urmarea cu osârdie a rânduielii sau a sistemului legiuit de învățare este în fiecare știință chezășia reușitei în ea: deopotrivă și îndeletnicirea corectă cu rugăciunea e chezășie a sporirii în ea – a acelei sporiri cu care-I place lui Dumnezeu să-l miluiască pe nevoitor. Respingerea sistemului corect de învățare a științei devine izvor de concepții pervertite, izvor de cunoștință mai rea decât necunoștința, fiind cunoștință greșită, negativă: la fel e și urmarea îndeletnicirii fără de rânduială cu rugăciunea. Urmarea firească, de neînlăturat, a unei astfel de îndeletniciri e înșelarea. Monahismul „de capul nostru" nu este monahism. E înșelare, e o caricatură, o schimonosire a monahismului! E o batjocorire a monahismului! E amăgire de sine! E teatru, foarte bun pentru a atrage luarea-aminte și laudele lumii, dar lepădat de Dumnezeu, străin de roadele Sfântului Duh, îmbelșugat în roadele ce ies de la satana.

Mulți oameni, simțind înclinare și osârdie pentru nevoința duhovnicească, purced la această nevoință în chip nechibzuit și ușuratic. Se dedau ei cu toată râvna și aprinderea, cu toată nechibzuința, nepricepând că această râvnă și înfierbântare sunt în cea mai mare măsură ale sângelui și trupului; că ele sunt pline cu asupra de măsură de necurăție și amestec spurcat, nepricepând că pentru studierea științei științelor – rugăciunea – este nevoie de cea mai nerătăcită călăuzire, de cea mai mare înțelepciune și prevedere. Vai! Se ascund de noi căile lui Dumnezeu cele drepte; se ascund de noi din pricina orbirii pe care o pricinuiește și o hrănește în noi căderea. Ne alegem drept povățuitori cu precădere acei îndrumători pe care lumea îi declară sfinți și care se găsesc fie în adâncul înșelării, fie în adâncul neștiinței. Ne alegem drept călăuze cărți scrise de nevoitori eterodocși, aflați în cea mai cumplită înșelare demonică, în comuniune cu diavolii. Ne alegem drept povățuitori scrieri ale Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe care înfățișează rugăciunea monahilor sporiți, pe care începătorii nu o pot nici măcar înțelege, darămite s-o urmeze, și ca roadă nevoinței duhovnicești apar ca niște monștri neorânduiala sufletească, pierzania. *Semănat-ați grâu, și spini ați secerat* (Ier. XII, 13), le spune Sfântul Duh, cu durere, oamenilor care schimonosesc binele în rău prin întrebuințarea lui greșită. Ama-

---

[1] Cap. CXVIII, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

ră, cu adevărat amară priveliște! Prin preaînalta lucrare a minții, prin lucrarea ce-l înalță la Dumnezeu pe cel ce suie pe treptele legiuite, cel ce lucrează greșit dobândește întunecare și stricare a minții, vătămare a minții, tulburare a minții, înrobire de către demoni, pierzare. Această priveliște – priveliște ce nu arareori s-a înfățișat privirilor mele – s-a făcut pricină de durere inimii mele prin întrebarea ta. N-aș fi vrut s-o aud nici de la tine, nici de la alt începător. „Nu-ți este de folos, au spus Părinții, să afli ceea ce urmează înainte de a dobândi cunoașterea din cercare a celor dinainte."[1] O astfel de curiozitate e semnul deșertăciunii și al unei minți trufașe[2]. În ce mă privește, am arătat predosloviile schimonahului Vasile ca pe niște lucrări ale unui adevărat lucrător al rugăciunii, deosebit de folositoare pentru vremurile noastre. Aceste scrieri învață să înțelegem în chip nerătăcit scrierile Părinților despre nevoința rugăciunii care au fost alcătuite pentru monahii sporiți, mai ales pentru sihaștri.

Pentru a împlini dorința ta, voi repeta ceea ce am spus deja, folosindu-mă de alte cuvinte. Îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus are două subîmpărțiri sau perioade principale, care se finalizează prin rugăciunea curată, care este încununată de nepătimire sau desăvârșirea creștină în acei nevoitori cărora I-a plăcut lui Dumnezeu să le-o dea. Sfântul Isaac Sirul grăiește: „Nu mulți s-au învrednicit de rugăciunea curată, ci puțini: iar cineva care să fi ajuns la taina care se săvârșește dincolo de ea și a trecut pe malul celălalt (al Iordanului) de-abia dacă se întâlnește câte unul din generație în generație, **prin harul și bunăvoința lui Dumnezeu**"[3]. În cea dintâi perioadă cel ce se roagă este lăsat să se roage prin propria sa sforțare; harul lui Dumnezeu ajută, neîndoielnic, celui care se roagă având hotărârea cea bună, dar nu își dă în vileag prezența. În acest timp, patimile ascunse în inimă se pun în mișcare și îl ridică pe lucrătorul rugăciunii la o nevoință mucenicească, în care înfrângerile și biruințele se țin una după alta[4], în care voia slobodă a omului și neputința lui se arată cu limpezime[5]. În cea de-a doua perioadă, harul lui Dumnezeu își arată în chip simțit prezența și lucrarea, unind mintea cu inima, aducând omului putința de a se ruga fără împrăștiere, cu plâns și căldură a inimii; totodată, gândurile păcătoase își pierd puterea silnică asupra minții. Aceste două stări ni le arată Sfinții Părinți. Dintre ei, Preacuviosul Nil Sorski, întemeindu-se pe Preacuviosul Grigorie Sinaitul, spune: „Atunci când vine lucrarea rugăciunii, ea ține

[1] Preacuviosul Marcu Ascetul, Despre legea duhovnicească, cap. 84.

[2] Potrivit lămuririi Preacuviosului Marcu Ascetul, în același cap. 84.

[3] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XVI. Aici, cuvântul „bunăvoință" este adăugat pentru a exprima cu mai mare exactitate gândul scriitorului.

[4] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LV.

[5] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LXI, foarte vrednic de luare-aminte.

mintea la sine, o veselește și o slobozește de împrăștiere"[1]. Preacuviosul recunoaște că, pentru cei care nu au dobândit lucrarea harică, înfrânarea minții de la împrăștiere și rugăciunea cu luare-aminte e nevoința cea mai ostenicioasă, cea mai grea, cea mai anevoioasă cu putință[2]. Pentru a atinge starea a doua este neapărată nevoie de străbaterea celei dintâi, este neapărat nevoie ca omul să arate și să dovedească temeinicia voinței sale și *facă roadă întru răbdare* (Lc. VIII, 15). Cea dintâi stare a rugătorului se aseamănă cu pomii despuiați din vremea iernii; cea de-a doua, cu aceiași pomi, însă acoperiți cu frunze și flori prin lucrarea căldurii de primăvară. Puterea de a odrăsli frunze și flori pomii și-o adună în vremea iernii, când starea lor seamănă deplin cu o stare pătimitoare, cu o stare aflată sub stăpânirea morții. Să nu ne îngăduim a-L ispiti pe Domnul! Să nu ne îngăduim a ne apropia de El cu ușurătate, cu netemere, cu îndoială, în starea de curiozitate iscoditoare din pricina căreia Dumnezeu nu ne îngăduie intrarea în pământul făgăduinței (Evr. III, 8-11, 18-19). Să ne apropiem de El ca niște oameni pierduți, care simt cu toată ființa lor nevoia mântuirii pe care o dăruiește Domnul în schimbul pocăinței adevărate. Sufletul și scopul rugăciunii trebuie să fie, atât într-o stare, cât și în cealaltă, pocăința. În schimbul pocăinței aduse prin sforțările proprii, Dumnezeu dăruiește, la vremea potrivită, pocăința harică – și *Duhul Sfânt*, sălășluindu-Se în om, *mijlocește pentru el cu suspinuri negrăite*: El *mijlocește pentru sfinți* potrivit voii lui Dumnezeu, pe Care numai El o știe (Rom. VIII, 27, 26).

De aici reiese cu toată limpezimea că pentru începător, căutarea locului inimii, adică încercarea de a descoperi în sine fără vreme și mai înainte de vreme lucrarea vădită a harului, e întreprinderea cea mai greșită cu putință, care schimonosește rânduiala, sistemul științei rugăciunii. O asemenea întreprindere este o întreprindere trufașă, nebunească! Deopotrivă nu este potrivită pentru începători folosirea mecanismelor înfățișate de Sfinții Părinți pentru monahii sporiți, pentru sihaștri. Începătorii sunt datori să păstreze în timpul rugăciunii numai luarea-aminte evlavioasă, numai închiderea minții în cuvintele rugăciunii, rostind cuvintele deloc grăbit, pentru ca mintea să se poată închide în ele și, răsuflând lin, însă neîmpiedicat. Unii au socotit că este ceva foarte important în respirația însăși și, nepricepând că răsuflarea negrăbită și lină a fost poruncită de Părinți pentru a înfrâna mintea de la împrăștiere, s-au apucat să-și țină peste măsură răsuflarea și astfel și-au zdruncinat sănătatea trupească, ce ajută atât de mult în nevoința rugăciunii. „Înfrânează-ți și răsuflarea, spune Preacuviosul Grigorie Sinaitul, adică mișcarea minții, strângând puțin gura în timpul rugăciunii, iar nu suflarea nărilor, adică cea simțită,

[1] Cuvântul II.
[2] Cuvântul II.

cum fac neştiutorii – ca nu cumva să te vatemi, înăbuşindu-te"[1]. Nu numai în privința respirației, ci şi în toate mişcările trupului trebuie păstrate liniştea şi măsura. Toate acestea ajută mult la păzirea minții de împrăştiere. Mintea care se roagă cu luare-aminte va trage negreşit inima spre împreună-simțirea cu ea, spre simțământul pocăinței. Între împreună-simțirea dintre inimă şi minte şi unirea minții cu inima sau coborârea minții în inimă este o deosebire cât se poate de mare. Sfântul Ioan Scărarul socoate că omul a ajuns deja la o sporire însemnată în rugăciune atunci când mintea rămâne în cuvintele ei[2]. Acest mare povățuitor al monahilor spune că rugăciunea celui care se roagă în chip statornic şi cu osârdie, închizându-şi mintea în cuvintele rugăciunii, din simțământul de pocăință şi plâns, va fi adumbrită negreşit de harul dumnezeiesc[3]. Atunci când rugăciunea ajunge să fie adumbrită de harul dumnezeiesc, nu numai că se descoperă locul inimii, ci şi întregul suflet este atras la Dumnezeu de o putere sufletească neurmată, trăgând după sine şi trupul. Rugăciunea celor ce au sporit în ea este rostită din întreaga ființă. Tot omul se face ca o gură. Nu numai **inima** omului înnoit, nu numai **sufletul** lui, ci şi **trupul** se umple de mângâiere şi desfătare duhovnicească: bucuria *Dumnezeului Celui Viu* (Ps. LXXXIII, 2), cu care omul se bucură de Dumnezeu, Care lucrează în chip simțit şi puternic cu harul Său. *Toate oasele* adevăratului rugător *vor zice: Doamne, Doamne, cine este asemenea Ție? Cel ce izbăveşti pe sărac din mâna celor mai tari ca el, pe sărac şi sărman de cei ce răpesc* rugăciunea şi nădejdea lui: de gândurile şi simțămintele ce răsar din firea căzută şi de cele stârnite de demoni (Ps. XXXIV, 9). Spre sporirea în rugăciunea pocăinței trebuie să tindă toți creştinii; la îndeletnicirea cu rugăciunea pocăinței şi sporirea în ea Sfinții Părinți îi cheamă pe toți creştinii. Dimpotrivă, ei interzic cu tărie strădania venită la vreme nepotrivită de a sui cu mintea în altarul inimii în vederea rugăciunii harice atunci când această rugăciune încă nu a fost dată de către Dumnezeu. La această oprelişte se adaugă o amenințare aspră. „Rugăciunea minții, spune Preacuviosul Nil Sorski, repetând cuvintele Preacuviosului Grigorie Sinaitul, e mai presus de toate îndeletnicirile şi este capul virtuților, fiind dragoste dumnezeiască. Cel ce cu neruşinare şi obrăznicie voieşte a intra la Dumnezeu şi a vorbi cu El şi se sileşte să-L dobândească în sine, lesne e omorât de demoni."[4]

Te rog, te rog să dai toată luarea-aminte cuvenită înfricoşatei oprelişti puse de Părinți. Ştiu unii oameni bine intenționați, însă care cădeau în desfrânare cu fapta şi nu puteau, din obiceiul cel rău, să se înfrâneze de la căderi şi totodată încercau să se îndeletnicească cu rugăciunea inimii. Poate, oare, să

[1] *Despre înşelare, Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] *Scara*, Cuvântul XXVIII, cap. 19.

[3] *Scara*, Cuvântul XXVIII, cap. 17, 21, 27, 28.

[4] Cuvântul XI.

existe vreo întreprindere mai nechibzuită, mai prostească, mai obraznică decât aceasta? Rugăciunea pocăinţei le este dată tuturor – şi celor stăpâniţi de patimi, şi celor care sunt supuşi cu silnicie căderilor. Ei au tot dreptul să strige la Domnul după mântuire; însă intrarea în inimă pentru liturghisirea de taină le e oprită: ea este dată numai şi numai arhiereului de taină care este hirotonit în chip legiuit de către harul dumnezeiesc. Pricepeţi că numai degetul lui Dumnezeu deschide această intrare: ea se deschide atunci când omul nu numai că va înceta a păcătui cu fapta, ci va şi primi din dreapta lui Dumnezeu puterea de a se împotrivi gândurilor pătimaşe, de a nu se lăsa atras şi a nu se îndulci de ele. Puţin câte puţin se zideşte curăţia inimii: curăţiei i se arată Dumnezeu **în chip treptat şi duhovnicesc**. Treptat! Fiindcă şi patimile se micşorează, iar virtuţile cresc nu deodată: aceste lucruri cer o vreme însemnată.

Iată porunca mea: nu căuta locul inimii. Nu te strădui în chip deşert să-ţi lămureşti ce înseamnă locul inimii: o să te lămurească în chip îndestulător numai cercarea. Dacă va fi plăcut înaintea lui Dumnezeu să-ţi dea cunoştinţa aceasta, ţi-o va da la vremea potrivită şi ţi-o va da într-un fel pe care nici nu poate să şi-l închipuie omul trupesc. Îndeletniceşte-te numai şi numai cu rugăciunea pocăinţei, făcând asta cu toată osârdia; străduieşte-te să aduci pocăinţa prin rugăciune: te vei încredinţa de reuşita nevoinţei tale atunci când vei simţi în tine sărăcie cu duhul, străpungere, plâns. Astfel de sporire în rugăciune îmi doresc şi mie, îţi doresc şi ţie. Dobândirea stărilor harice suprafireşti a fost dintotdeauna un lucru rar. Pimen cel Mare, monah din Schitul Egiptului, loc vestit pentru înalta sporire a monahilor săi, care a vieţuit în veacul al cincilea, în care monahismul a cunoscut o deosebită înflorire, spunea: „Despre desăvârşire vorbesc printre noi mulţi, însă cu fapta au atins-o abia unul sau doi"[1]. Sfântul Ioan Scărarul, scriitor ascetic din veacul al şaselea, mărturiseşte că în vremea lui se împuţinaseră foarte mult vasele harului dumnezeiesc faţă de vremurile dinainte. Sfântul vedea pricina acestui fapt în schimbarea duhului societăţii, care şi pierduse simplitatea şi se molipsise de viclenie[2]. Sfântul Grigorie Sinaitul, scriitor din veacul al XIV-lea, s-a hotărât să spună că în vremea lui nu mai erau deloc bărbaţi plini de har – până-ntr-atâta deveniseră de rari; pricina acestui fapt Sinaitul o vede în neobişnuita sporire a păcatelor, născută din înmulţirea smintelilor[3]. Cu atât mai mult în vremurile noastre lucrătorul rugăciunii are neapărată nevoie să păstreze cea mai mare prevedere. Nu mai avem povăţuitori de Dumnezeu insuflaţi! Întreaga înţelepciune, simplitatea, dragostea evanghelică s-au depărtat de pe faţa pămân-

---

[1] *Patericul egiptean.*
[2] Cuvântul XXVI, cap. 52.
[3] Cap. 118, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

tului. Smintelile și păcatele s-au înmulțit la nesfârșit! Lumea este cuprinsă de dezmăț! Asupra societății omenești domnește ca un tiran cu puteri depline iubirea nelegiuită, în feluritele sale înfățișări! Îndeajuns este, prea îndeajuns dacă ne vom învrednici să aducem lui Dumnezeu singura lucrare cu adevărat trebuincioasă pentru mântuirea noastră: pocăința.

Ucenicul: Oare e lesnicioasă deprinderea rugăciunii lui Iisus în mănăstire, în mijlocul unei obști mai mult sau mai puțin numeroase și a zarvei care este de neocolit atunci când este multă lume?

Starețul: Viața în mănăstire, mai ales într-o chinovie, ajută începătorului să învețe temeinic și cu spor rugăciunea, cu condiția să viețuiască așa cum trebuie. Celui ce viețuiește așa cum trebuie în chinovie i se înfățișează negreșit prilejuri de ascultare și smerire, iar aceste virtuți pregătesc sufletul și îl pun în bună rânduială pentru adevărata rugăciune. „Din ascultare vine smerenia", au zis Părinții[1]. Smerenia se naște din ascultare și este sprijinită de ascultare, așa cum arderea candelei e sprijinită de untdelemnul pe care îl punem în ea. Prin smerenie intră în suflet pacea lui Dumnezeu (Filip. IV, 7). Pacea lui Dumnezeu este locul duhovnicesc al lui Dumnezeu (Ps. LXXV, 2), cerul duhovnicesc; oamenii care intră în acest cer devin deopotrivă cu îngerii și, asemenea acestora, cântă neîncetat în inimile lor cântare duhovnicească lui Dumnezeu (Efes. V, 19), adică aduc rugăciune curată, sfântă, care în cei sporiți este cu adevărat cântare și cântarea cântărilor. Ca atare, ascultarea, prin care se dobândește comoara neprețuită a smereniei, este recunoscută într-un cuget de Părinți[2] ca fiind virtutea călugărească de căpătâi, ușa prin care se intră în chip legiuit și nerătăcit în rugăciunea minții – sau, ceea ce e totuna, în adevărata liniștire sfințită. Sfântul Simeon Noul Teolog vorbește despre rugăciunea cu luare-aminte în următorul chip: „Precum socot, această bunătate ne vine nouă din ascultare. Ascultarea față de părintele duhovnicesc face pe oricine lipsit de grijă. Unul ca acesta, de care lucru vremelnic va putea fi biruit sau robit? Ce întristare și ce grijă poate să aibă un asemenea om?"[3]. Grijile și împătimirile, trăgând mereu mintea la ele, se fac pricină de împrăștiere la rugăciune; trufia se face pricină de împietrire a inimii; mânia și ranchiuna, ce se întemeiază pe trufie, se fac pricină de tulburare a inimii. Ascultarea este pricina de căpătâi care nimicește împrăștierea ce face rugăciunea neroditoare; ea se face pricină a smereniei, iar smerenia nimicește împietrirea care omoară rugăciunea; gonește tulburarea care face rugăciunea netrebnică; unge inima cu străpunge-

---

[1] Preacuviosul Casian, Convorbirea II; *Scara*, Cuvântul IV, cap. 106.

[2] Sfinții Calist și Ignatie Xanthopulos, Despre liniștire și rugăciune, cap. 14 și 15, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[3] Despre cel de-al treilea fel al luării-aminte și rugăciunii, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

re, care învie, înaripează rugăciunea, o face să se înalțe în zbor către Dumnezeu. Prin urmare, ascultarea nu numai că lucrează împotriva împrăștierii, ci și păzește inima de împietrire și tulburare, o păstrează în necontenită blândețe și bunătate, o face totdeauna în stare să se străpungă, totdeauna gata să se reverse înaintea lui Dumnezeu în rugăciune și în plâns – rugăciune și plâns atât de adevărate încât pot fi numite cu toată dreptatea și *mărturisire* a sufletului înaintea lui Dumnezeu, și *arătare* duhovnicească a lui Dumnezeu către suflet (Ps. 103, 104, 105, 110). Dacă monahul se va purta în mănăstire asemenea unui străin, fără a lega cunoștințe înăuntrul și în afara mănăstirii, fără a umbla pe la chiliile fraților și fără a primi frați în chilia sa, fără a ține în chilie lucruri de prisos, fără a-și împlini poftele, ostenindu-se cu smerenie și bună conștiință în ascultările mănăstirești, alergând deseori să-și mărturisească păcatele, supunându-se fără cârtire, întru simplitatea inimii, întâistătătorului și celorlalte autorități din mănăstire, atunci fără îndoială că va spori în rugăciunea lui Iisus, adică va primi darul de a se îndeletnici cu ea întru luare-aminte și de a vărsa când se roagă lacrimi de pocăință. „Am văzut", spune Sfântul Ioan Scărarul, „pe unii sporiți în ascultare și care se îngrijeau, după putință, de pomenirea lui Dumnezeu[1] cu mintea, cum se sculau dintr-o dată la rugăciune și se înălțau degrabă deasupra minții lor și vărsau râuri de lacrimi: aceasta se săvârșea cu ei fiindcă fuseseră pregătiți dinainte prin cuvioasa ascultare"[2]. Sfântul Simeon Noul Teolog, Preacuviosul Nichita Stithatul și mulți alți Părinți au deprins rugăciunea lui Iisus în chinovii și acolo se îndeletniceau cu ea, aflându-se în cetatea de scaun a Împărăției de Răsărit, în Constantinopolul cel întins și plin de locuitori. Preasfințitul patriarh Fotie a deprins-o fiind deja patriarh, fiind prins totodată cu numeroasele îndeletniciri legate de acest cin. Preasfințitul patriarh Calist a deprins-o în timp ce făcea ascultarea de bucătar în Lavra Preacuviosului Atanasie Atonitul din Sfântul Munte[3]. Preacuvioșii Dorotei[4] și Dositei[5] au deprins-o în chinovia Sfântului Serid – primul având ascultarea de mai-mare al bolniței, cel de-al doilea, de slujitor pe lângă aceasta. În chinovia alexandrină pe care o descrie Sfântul Ioan Scărarul, toți frații se îndeletniceau cu rugăciunea lui Iisus[6]. Acest sfânt, ca și Varsanufie cel Mare, poruncește celor luptați de patima desfrânării să se roage cu deosebi-

[1] „Pomenirea lui Dumnezeu" și „cugetare la Dumnezeu" numesc Părinții neîncetata rugăciune a lui Iisus. Despre pomenirea lui Dumnezeu sau cugetarea la El e un articol aparte în vol. IV.

[2] Cuvânt XXVIII, cap. 31.

[3] Predoslovia schimonahului Vasile.

[4] Varsanufie cel Mare, răspunsul 268.

[5] Viața Preacuviosului Dositei, la începutul Învățăturilor Preacuviosului Avvă Dorotei.

[6] *Scara*, Cuvânt IV, cap. 17.

tă osârdie folosind numele Domnului Iisus[1]. Fericitul stareţ Serafim de Sarov mărturisea, povăţuit de propria cercare, că rugăciunea lui Iisus este bici împotriva trupului şi a patimilor trupeşti[2]. Văpaia acestor pofte se stinge prin lucrarea acestei rugăciuni. Atunci când ea lucrează în om, lucrarea ei face ca poftele trupeşti să nu mai poată lucra cum vor ele. La fel se întâmplă cu o fiară pusă în lanţ care, rămânând în stare să omoare şi să mănânce oameni şi dobitoace, nu-şi poate înfăptui această dorinţă.

Sfinţii Simeon şi Andrei, nebunii pentru Hristos, se aflau într-o stare de sporire deosebită în rugăciune, la care urcaseră prin deplina lepădare de sine şi preaadânca lor smerenie. Nimic nu dă intrare atât de liberă la Dumnezeu ca lepădarea desăvârşită de sine, călcarea în picioare a propriei trufii, a „eu"-lui propriu. Îmbelşugata lucrare a rugăciunii inimii pe care o avea Sfântul Andrei este descrisă de prietenul său de taină, Nichifor, preot al Marii Biserici a Constantinopolului împărătesc. Lucrarea aceasta, fiind cu totul deosebită, merită luare-aminte. „El, spune Nichifor, a primit asemenea dar al rugăciunii în biserica cea de taină a inimii sale, încât şoapta buzelor sale răsuna până departe. Precum apa pusă în mişcare de clocot răspândeşte abur, aşa ieşea şi din el abur în urma lucrării Sfântului Duh. Unii din cei ce l-au văzut ziceau că în el locuieşte un demon, şi de aceea iese din el abur; alţii spuneau: „Nu! Inima lui, chinuită de demonul cel rău, scoate o astfel de răsuflare". Nici o părere nu era dreaptă: cele ce se întâmplau erau o vădire a rugăciunii necontenite, plăcute lui Dumnezeu, şi cei străini de nevoinţa duhovnicească şi-au făcut despre marele Andrei o părere asemenea celei care a apărut oarecând cu privire la darul vorbirii în limbi, ce se descoperise fără veste (Fapte II, 13)"[3]. E limpede că bineplăcutul lui Dumnezeu se ruga din toată fiinţa sa, unind rugăciunea minţii şi inimii cu cea rostită. Atunci când Sfântul Andrei a fost răpit în rai, îmbelşugatul har al lui Dumnezeu ce umplea raiul a dat naştere în el – precum avea să-i povestească preotului Nichifor – acelei lucrări duhovniceşti care de obicei ia naştere prin rugăciunea minţii la cei sporiţi: ea a unit mintea lui cu inima, lucru care face ca omul să intre într-o stare de beţie duhovnicească şi oarecare uitare de sine[4]. Această beţie şi uitare de sine alcătuiesc laolaltă simţirea vieţii celei noi. Sfântul Simeon îi spunea prietenului său de taină, diaconului Ioan, că mintea lui rămânea cu totul aţintită către Dumnezeu chiar şi în mijlocul celor mai grozave sminteli, şi acestea rămâneau lipsite de lucrarea lor obişnuită[5]. În cei ce s-au învrednicit de adumbrirea harului, sufletul e răpit

[1] *Scara*, Cuvântul XV, cap. 55, Răspunsurile 252 şi 255.

[2] După un manuscris cuprinzând poveţele date arhimandritului Nikon.

[3] *Vieţile sfinţilor.*

[4] *Vieţile sfinţilor.*

[5] Viaţa Preacuviosului Simeon, *Vieţile sfinţilor*, 21 iulie.

mereu de către rugăciunea minții, ca de o mână nevăzută, din mijlocul gândurilor și simțămintelor deșarte și păcătoase, și înălțată sus: lucrarea păcatului și lumii rămâne neputincioasă și neroditoare[1].

În vremea când eram începător, un oarecare stareț mi-a povestit, deschizându-și sufletul către mine: „Pe când eram mirean, am aflat despre rugăciunea lui Iisus și mă îndeletniceam cu ea, potrivit simplității vremurilor trecute și a orientării evlavioase care domnea atunci și simțeam în mine, din vreme în vreme, o neobișnuită schimbare și mângâiere. După ce am intrat în mănăstire, am continuat să mă îndeletnicesc cu ea, călăuzindu-mă după cărțile Sfinților Părinți și după povețele câtorva monahi care păreau că au idee despre ea. La aceștia am văzut și scăunelul jos pomenit de Preacuviosul Grigorie Sinaitul, făcut după asemănarea scăunelelor întrebuințate în Moldova. La sfârșitul veacului trecut și începutul veacului acestuia lucrarea minții înflorea în felurite mănăstiri ale Moldovei, și mai ales în mănăstirea Neamț. La început am avut ascultare la trapeză: mă îndeletniceam cu ascultarea, mă îndeletniceam și cu rugăciunea, îmbinând-o cu gânduri smerite, potrivit poveței Părinților[2]. Puneam odată un blid cu mâncare pe ultima masă, la care ședeau ascultătorii, și gândul spunea: primiți de la mine, robi ai lui Dumnezeu, această slujbă smerită. În pieptul meu s-a pogorât fără veste o asemenea mângâiere că m-am și poticnit; mângâierea a continuat multe zile, în jur de o lună. Altă dată s-a întâmplat să trec pe la prescurărie; nu mai știu de ce, sub ce imbold, m-am plecat foarte adânc înaintea fraților care se osteneau în prescurărie și fără veste rugăciunea a început să lucreze în mine atât de puternic, încât m-am grăbit să ajung la chilie și m-am întins pe pat din pricina slăbiciunii pricinuite în trupul meu de lucrarea rugăciunii"[3].

În descrierea sfârșitului Sfântului Dimitrie de Rostov se povestește că a fost găsit mort la rugăciune. Cu câteva ceasuri înainte de sfârșitul vieții sale pământești a fost la el un cântăreț pe care îl iubea în chip deosebit; luându-și rămas bun de la acesta, ierarhul i s-a închinat aproape până la pământ. Așezarea lăuntrică a inimii lui a născut singură smerenia și rugăciunea. Viețuirea monahală de obște este, precum am arătat, cel mai mare mijloc pentru a deprinde cele dintâi trepte ale rugăciunii lui Iisus, dându-i mereu începătorului prilejul de a se smeri. Orice monah poate să încerce lesne asupra sa, poate să vadă grabnic felul în care lucrează ascultarea și smerenia asupra rugăciunii. Mărturisirea în fiecare zi a gândurilor înaintea părintelui duhovnicesc sau

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XLIII.

[2] Cugetările smerite care ajută rugăciunii sunt descrise în primul Cuvânt al Sfântului Simeon Noul Teolog. Despre ele vorbesc mult Sfinții Isaac Sirul, Isaia Pustnicul și alți Părinți.

[3] Despre istovirea pricinuită de mângâierea harică amintește Sfântul Isaac Sirul în Cuvântul XLIV.

stareţului, renunţarea la făptuirea după înţelegerea şi voia proprie începe să lucreze în scurtă vreme împotriva împrăştierii, s-o nimicească, să ţină mintea în cuvintele rugăciunii. Smerirea înaintea stareţului şi a întregii obşti începe fără întârziere să aducă inima la străpungere şi să o ţină în străpungere. Dimpotrivă, făptuirea după înţelegerea şi voia proprie va naşte fără întârziere grija egoistă de sine, va începe să înfăţişeze minţii felurite închipuiri, presupuneri, temeri, visări, nimicind rugăciunea cu luarea-aminte. Părăsirea smereniei în vederea păstrării „demnităţii" proprii faţă de aproapele răpeşte inimii străpungerea, o împietreşte, omoară rugăciunea, lipsind-o de însuşirile ei esenţiale: de luare-aminte şi de străpungere. Orice faptă împotriva smereniei este un uneltitor împotriva rugăciunii şi călău al ei. Pe ascultare şi smerenie să se zidească rugăciunea! Aceste virtuţi sunt singura temelie trainică a nevoinţei rugăciunii.

Liniştirea (sihăstria) este folositoare pentru călugării sporiţi, care au înţeles războiul lăuntric, care s-au întărit în morala evanghelică prin deprinderea temeinică cu ea, care au lepădat de la sine împătimirile[1]: toate acestea trebuie dobândite mai înainte în chinovie. Celor care intră în sihăstrie fără să fi căpătat deprinderi pregătitoare îndestulătoare în chinovie sihăstria le pricinuieşte vătămare cât se poate de mare: îi lipseşte de sporire, le întăreşte patimile[2], se face pricină semeţei cugetări[3], amăgirii de sine şi înşelării demonice[4]. „Pe cei necercaţi" – care nu au deprins din cercare tainele vieţii monahale – „liniştirea îi pierde"[5], a spus Sfântul Ioan Scărarul. „Puţini sunt, a băgat de seamă acelaşi sfânt, în stare de adevărata liniştire, şi anume aceia care au dobândit dumnezeiasca mângâiere ca imbold spre osteneli şi dumnezeiasca împreună-lucrare ca ajutor în lupte"[6].

Ucenicul: Mai înainte ai spus că cel necurăţit de patimi nu e în stare să guste harul dumnezeiesc, iar acum ai vorbit de mângâiere harică în rugăciune la un mirean şi la un ascultător nou-începător. Mi se pare că te contrazici.

Stareţul: Învăţaţi de Dumnezeiasca Scriptură şi de scrierile Sfinţilor Părinţi, credem şi mărturisim că harul dumnezeiesc lucrează acum ca şi mai înainte în Biserica Ortodoxă, în ciuda faptului că se află puţine vase vrednice de el. El îi umbreşte pe acei nevoitori ai lui Dumnezeu care îi plac lui. Cei care spun că în

[1] Citat din *Viaţa Preacuviosului Sava cel Sfinţit*, în Cuvântul lui Nichifor din Singurătate, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[2] Preacuviosul Casian Romanul, Despre duhul mâniei, în Cartea a VIII-a a *Rânduielilor vieţii de obşte*.

[3] Răspunsurile 311 şi 313 ale Preacuvioşilor Varsanufie cel Mare şi Ioan.

[4] *Patericul Lavrei Pecerska*, Vieţile Preacuvioşilor Isaachie şi Nichita.

[5] *Scara*, Cuvântul XXVII, cap. 55.

[6] *Scara*, Cuvântul IV, cap. 120.

ziua de azi este cu neputinţă creştinului să devină părtaş al Sfântului Duh contrazic Sfânta Scriptură şi pricinuiesc sufletelor lor cea mai mare vătămare cu putinţă, precum minunat arată Preacuviosul Macarie cel Mare[1]. Aceştia, neîntrezărind în creştinism nici un ţel deosebit de înalt, necunoscând acest ţel, nu se străduiesc şi nici măcar nu se gândesc să-l atingă: mulţumindu-se doar cu împlinirea exterioară a câtorva fapte bune, se lipsesc singuri de desăvârşirea creştină. Ceea ce e mai rău este că ei, fiind mulţumiţi cu starea lor şi socotindu-se, din pricina purtării lor exterioare, urcaţi pe culmea vieţuirii duhovniceşti, nu numai că nu pot avea smerenie, sărăcie duhovnicească şi străpungere a inimii, ci cad şi în părere de sine, în înălţare de sine, în amăgire de sine, în înşelare, şi nu se mai îngrijesc câtuşi de puţin de sporirea cea adevărată. Dimpotrivă, cei care cred în existenţa desăvârşirii creştine năzuiesc către ea cu toată osârdia, purced la o nevoinţă neşovăielnică pentru a o atinge. Concepţia nerătăcită despre desăvârşirea creştină îi păzeşte de trufie: prin rugăciune, ei stau întru uimire şi plâns înaintea intrării zăvorâte în această cămară duhovnicească. Ajungând prin Evanghelie să se vadă pe sine în lumina cea adevărată, ei cugetă despre sine cu smerenie, cu umilinţă: se recunosc ca robi netrebnici, care nu au împlinit rostul aflat şi dinainte hotărât de Răscumpărătorul pentru oamenii pe care i-a răscumpărat[2]. Lepădarea vieţuirii după poruncile Evangheliei şi după învăţătura Sfinţilor Părinţi – vieţuirea după bunul plac, întemeiată pe cugetarea proprie, chiar de ar fi aceasta foarte ascetică sau foarte atrăgătoare la înfăţişare – are cea mai vătămătoare înrâurire asupra înţelegerii corecte a creştinismului, chiar şi asupra credinţei dogmatice (I Tim. I, 19). Acest lucru îl dovedeşte cu prisosinţă caracterul acelor rătăciri necuviincioase şi acelui dezmăţ în care s-au aruncat toţi apostaţii, toţi ereticii şi schismaticii.

Totodată, întemeindu-ne, iarăşi, pe Dumnezeiasca Scriptură şi pe scrierile Părinţilor, afirmăm că mintea şi inima necurăţite de patimi prin pocăinţă nu sunt în stare să devină părtaşe ale harului dumnezeiesc; afirmăm că cei ce îşi născocesc vederi harice şi simţăminte harice, care se linguşesc şi se amăgesc cu ele cad în amăgire de sine şi înşelare demonică. Crezând fără îndoire în existenţa lucrării harului, cu tot atâta lipsă de îndoire trebuie să credem că omul, în starea lui pătimaşă, este nevrednic şi neînstare de primirea harului dumnezeiesc. Această îndoită convingere să ne facă a ne cufunda pe de-a-ntregul, fără egoism, în lucrarea pocăinţei, predându-ne şi încredinţându-ne cu desăvârşire voii şi bunătăţii lui Dumnezeu. „Nu este nedreptate la Dumnezeu, ne povăţuieşte Preacuviosul Macarie cel Mare: Dumnezeu nu va lăsa neîmplinit ceea ce

---

[1] Cuvântul III, cap. 12, 13 şi 14.

[2] După cap. 12, 13 şi 14 ale Cuvântului III al Preacuviosului Macarie cel Mare; vezi, de asemenea, Cuvântul II al Preacuviosului Nil Sorski.

a lăsat în seama Sa să împlinească, atunci când noi împlinim ceea ce suntem datori să împlinim"[1]. Monahul nu trebuie să se îndoiască de faptul că va primi darul harului dumnezeiesc – grăiește Sfântul Isaac Sirul – după cum fiul nu se îndoiește că va primi moștenirea de la tatăl său. Moștenirea este a fiului după legea firii. Totodată, Sfântul Isaac numește cererea făcută în rugăciune pentru trimiterea lucrării vădite a harului „întreprindere vrednică de mustrare, cerere insuflată de trufie și semeție"; el socoate poftirea și căutarea harului drept așezare sufletească greșită, lepădată de Biserica lui Dumnezeu, drept boală sufletească. Despre cei care și-au însușit această dorință socoate că și-au însușit trufie și cădere, adică amăgire de sine și înșelare demonică. Chiar dacă țelul în sine al monahismului e înnoirea prin Sfântul Duh a celui care a primit chipul călugăresc, Sfântul Isaac cere ca pe această cale să se meargă prin pocăință și smerenie, prin dobândirea plânsului pentru sine și prin rugăciunea vameșului; cere să ne cercetăm păcătoșenia până când conștiința noastră ne va mărturisi că suntem robi netrebnici și avem nevoie de milă. „Dumnezeiescul, spune sfântul, vine de la sine, la vremea la care nici nu gândim noi. Cu adevărat vine – dar dacă locul e curat, nu pângărit!"[2].

În ce-l privește pe sus-pomenitul începător, chiar din cele ce i s-au întâmplat se vede că el nu se aștepta defel la o asemenea lucrare a rugăciunii ca cea care s-a arătat în el fără de veste – nici măcar nu pricepea că există. Aceasta a fost o rânduială a Dumnezeieștii Pronii, pe care noi nu o putem pricepe. Același Sfânt Isaac grăiește: „Rânduiala purtării de grijă aparte a lui Dumnezeu se deosebește de rânduiala omenească de obște. Tu urmează rânduielii de obște și urcă la înălțimea turnului duhovnicesc pe calea pe care au trecut toți oamenii, după rânduiala moștenirii"[3].

Ucenicul: Am aflat că unii stareți foarte sporiți în rugăciunea lui Iisus îi învățau pe începători de-a dreptul rugăciunea minții, chiar cea a inimii.

Starețul: Știu asta. Asemenea cazuri aparte nu trebuie luate ca regulă de obște, nici nu trebuie ca, întemeindu-ne pe ele, să trecem cu vederea predania Bisericii, adică învățătura Sfinților Părinți, pe care Biserica a primit-o drept călăuză pentru toți fiii săi. Acei stareți sporiți de care ai pomenit s-au îndepărtat de la regula de obște fie pentru că au văzut că începătorii cu pricina au însușiri deosebite, fie din neputința lor de a-i călăuzi așa cum trebuie pe alții, în ciuda propriei lor sporiri. Și acest din urmă lucru se întâmplă! În Schitul Egiptului, un oarecare monah începător a cerut povață privitoare la una din laturile nevoinței călugărești de la Avva Ivistion, stareț cu viață foarte înaltă.

[1] Cuvântul IV, cap. 8.
[2] Cuvântul LV și Cuvântul II.
[3] Cuvântul I.

După ce a primit povața, începătorul a găsit de cuviință să se sfătuiască în privința ei cu Preacuviosul Pimen cel Mare. Acesta a respins povața Avvei Ivistion ca fiind prea înaltă, cu neputință de purtat pentru un monah începător și pătimaș și i-a arătat acestuia o cale mai lesnicioasă și mai la îndemână, rostind, cu acest prilej, următoarele spuse vrednice de luare-aminte: „Avva Ivistion și lucrarea lui sunt în cer, cu îngerii: s-a ascuns de el că noi suntem pe pământ și în patimi"[1]. Foarte exactă este observația Sfântului Grigorie Sinaitul potrivit căreia cei sporiți cu rugăciunea îi învață pe alții să se roage potrivit cu felul în care au ajuns ei înșiși la sporire[2]. Din cercare am putut să mă încredințez că cei ce au primit rugăciunea harică printr-o purtare de grijă aparte a lui Dumnezeu – în chip grabnic, iar nu pe calea de obște – se grăbesc, potrivit cu ceea ce s-a săvârșit cu ei, să împărtășească începătorilor lucruri despre rugăciunea lui Iisus pe care ei nu pot nicidecum să le priceapă așa cum se cuvine, pe care le înțeleg greșit și se vatămă de ele. Dimpotrivă, cei care au primit darul rugăciunii după o luptă lungă cu patimile, întru simțire de pocăință și formându-și moralitatea prin poruncile evanghelice, îi învață pe alții rugăciunea cu multă prevedere, în chip treptat și nerătăcit. Monahi ai mănăstirii Neamț din Moldova mi-au spus că vestitul lor stareț, arhimandritul Paisie Velicikovski, care a primit rugăciunea harică a inimii printr-o purtare de grijă aparte a lui Dumnezeu, iar nu după rânduiala obișnuită, din această pricină nici nu avea încredere în sine ca să-i învețe pe frați rugăciunea lui Iisus, ci încredința această sarcină altor stareți, care dobândiseră darul rugăciunii după rânduiala obișnuită. Sfântul Macarie cel Mare spune că din negrăita bunătate a lui Dumnezeu, ce se pogoară neputinței omenești, se întâlnesc suflete ce s-au împărtășit de harul dumnezeiesc, pline de mângâiere cerească și care se desfată de lucrarea în ei a Sfântului Duh și totodată rămân, din pricină că nu au cercare, într-o stare ca de copilărie, într-o stare foarte neîndestulătoare față de starea pe care o cere și o aduce adevărata nevoință[3]. Am văzut și eu un asemenea stareț-copil, adumbrit din belșug de harul dumnezeiesc. Cu el a făcut cunoștință o doamnă de o vârstă și sănătate înfloritoare, cu nume răsunător, cu viață pe de-a-ntregul lumească și, pătrunzându-se de cinstire față de stareț, i-a făcut unele servicii. Starețul, mânat de un simțământ de recunoștință, voind să răsplătească printr-o mare zidire sufletească un serviciu material și nepricepând că doamna cu pricina avea nevoie mai întâi să se lase de citirea romanelor și de viețuirea după îndreptarul lor, a învățat-o îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus, a minții și a inimii, cu folosirea acelui mecanism pe care Sfinții Părinți l-au înfățișat pen-

[1] *Patericul egiptean.*
[2] Cap. 5, *Dobrotoliubie*, partea întâi.
[3] Cuvântul VII, cap. 14.

tru sihaştri şi care e descris în prima şi a doua parte a *Dobrotoliubiei*. Doamna a ascultat de stareţul cel sfânt, a ajuns într-o situaţie foarte primejdioasă şi ar fi putut să se vateme definitiv dacă alţii nu şi-ar fi dat seama că stareţul-copil i-a dat oarecare povaţă foarte nepotrivită, dacă nu ar fi făcut-o să mărturisească şi să renunţe la urmarea poveţei cu pricina.

Stareţului sus-pomenit i-a spus un oarecare monah care îl cunoştea îndeaproape: „Părinte! Aşezarea ta sufletească se aseamănă unei case cu etaj: etajul este minunat, însă parterul nu este finisat deloc, drept care la etaj se ajunge foarte greu". Cu privire la astfel de stareţi sporiţi, în mănăstiri se întrebuinţează expresia: „sfânt, dar neiscusit", şi monahii sunt prevăzători atunci când se sfătuiesc cu ei, deşi sfaturile lor pot fi uneori foarte folositoare. Prevederea stă în a nu te încrede cu grabă şi uşurătate în poveţele unor astfel de stareţi, în a le verifica după îndreptarul Sfintei Scripturi şi al scrierilor Părinţilor[1], precum şi al părerii altor monahi sporiţi şi bine intenţionaţi – dacă se va ivi prilejul de a-i afla. Fericit începătorul care a găsit în vremurile noastre povăţuitor de nădejde! „Să ştii, exclamă Sfântul Simeon Noul Teolog, că în vremurile noastre au apărut mulţi învăţători mincinoşi şi amăgitori!"[2]Aceasta era situaţia creştinismului şi a monahismului cu opt veacuri înainte de noi. Ce să mai spunem de cea de acum?! Mai că acelaşi lucru pe care l-a spus Sfântul Efrem Sirul cu privire la situaţia celor care vor căuta cuvântul viu al lui Dumnezeu în vremurile din urmă. Aceştia – prooroceşte Preacuviosul – vor străbate pământul de la răsărit la apus şi de la miazănoapte la miazăzi, căutând asemenea cuvânt şi nu-l vor afla. După cum privirilor istovite ale celor ce s-au rătăcit în pustie li se înfăţişează case înalte şi străzi lungi, care îi atrag în rătăcire încă mai mare, fără scăpare, aşa şi celor care caută cuvântul viu al lui Dumnezeu în pustia morală de acum li se înfăţişează mulţime de năluciri cu chip măreţ ale cuvântului şi învăţăturii lui Dumnezeu, înălţate din înţelegerea sufletească[3], din înţelegerea neîndestulătoare şi mincinoasă a literei, din înrâurirea duhurilor lepădate, a stăpânitorilor acestei lumi. Aceste năluciri, înfăţişându-se în chip amăgitor drept Eden duhovnicesc, hrană îmbelşugată, lumină, viaţă despart sufletul, prin înfăţişarea lor mincinoasă, de adevărata hrană, de adevărata lumină, de adevărata viaţă; aruncă nefericitul suflet în întuneric nepătruns, îl înfometează, îl otrăvesc cu minciuna, îl omoară cu moartea veşnică.

Preacuviosul Casian Romanul istoriseşte că în mănăstirile egiptene din vremea lui, în care înflorea în chip deosebit monahismul şi în care erau păzite cu toată râvna şi fără abatere predaniile Părinţilor purtători de Duh, nu era îngăduit defel ca acel monah care nu învăţase monahismul aşa cum trebuie, în as-

[1] Preacuviosul Simeon Noul Teolog, cap. 23, *Dobrotoliubie*, partea întâi.
[2] Preacuviosul Simeon Noul Teolog, cap. 33, *Dobrotoliubie*, partea întâi.
[3] Vezi I Cor. 2, 14 (*n. tr.*).

cultare, să primească îndatorirea de întâistătător sau povăţuitor, de-ar fi fost acel monah şi cu viaţă foarte înaltă, de-ar fi fost el împodobit cu darurile harului. Părinţii egipteni socoteau darul de a-i călăuzi pe fraţi la mântuire drept cel mai mare dar al Sfântului Duh. Cel care nu a învăţat ştiinţa monahismului după rânduială, spuneau ei, nu poate nici să o predea altora aşa cum se cuvine[1]. Unii oameni au fost răpiţi de harul dumnezeiesc din tărâmul patimilor şi strămutaţi în tărâmul despătimirii, prin aceasta fiind izbăviţi de greaua osteneală şi de necazurile pe care le încearcă toţi câţi străbat marea cea înviforaţă, întinsă şi adâncă ce desparte un tărâm de celălalt. Aceştia pot povesti în amănunt, fără să mintă, despre tărâmul despătimirii, dar nu pot înfăţişa precum se cade plutirea peste mare, pe care ei n-o cunosc din cercare. Isaac Sirul, marele povăţuitor al monahilor, după ce arată că unii, printr-o purtare de grijă aparte a lui Dumnezeu, primesc degrabă harul şi sfinţirea dumnezeiască, se hotărăşte să adauge că, după părerea lui, cel ce nu s-a format prin plinirea poruncilor şi nu a străbătut calea pe care au mers Apostolii este nevrednic să se numească sfânt; „iar cel ce a biruit patimile prin mijlocirea plinirii poruncilor şi a vieţuirii multostenicioase în nevoinţa cea bună, acela să ştie că a dobândit sănătatea sufletului în chip legiuit. Rânduiala predaniei este aceasta: răbdarea cu silire de sine luptă împotriva patimilor pentru dobândirea curăţiei. Dacă patimile vor fi biruite, sufletul dobândeşte curăţie. Curăţia adevărată aduce minţii îndrăznire în vremea rugăciunii". În scrisoarea către Preacuviosul Simeon, făcătorul de minuni, Sfântul Isaac grăieşte: „Scrii că s-a zămislit în tine curăţia inimii şi că pomenirea lui Dumnezeu" – rugăciunea lui Iisus – „s-a aprins foarte în inima ta, înfierbântând-o şi învăpăind-o. Dacă acest lucru este adevărat, mare lucru este; dar n-aş fi vrut să-mi scrii asta, fiindcă aici nu este nici o rânduială... Dacă vrei ca inima ta să fie sălaş al tainelor veacului celui nou, îmbogăţeşte-te mai înainte cu nevoinţa trupească, cu postul, cu privegherea, cu slujirea fraţilor, cu ascultarea, cu răbdarea, cu doborârea gândurilor şi cu celelalte lucruri asemănătoare. Leagă mintea ta de citirea şi învăţarea Scripturii; zugrăveşte poruncile înaintea ochilor tăi şi plăteşte datoria patimilor, fiind biruit şi biruind; învaţă-te cu rugăciunea şi cererea neîncetată, şi prin statornica îndeletnicire cu ele scoate din inima ta tot chipul şi toată asemănarea cu care păcatul te-a însemnat şi viaţa ta cea dinainte... Ştii că răul a intrat în noi prin călcarea poruncilor: de aici reiese limpede că sănătatea se întoarce prin plinirea poruncilor. Fără lucrarea poruncilor nici nu trebuie să dorim curăţirea sufletului sau să nădăjduim în primirea ei, dacă nu umblăm pe calea care duce la curăţirea sufletului. Să nu zici că Dumnezeu poate să dăruiască prin har curăţirea sufletului, fără lucrarea poruncilor: acestea sunt judecăţile

[1] Cartea a 11-a, Despre rânduiala rugăciunilor de noapte şi a psalmilor, cap. III.

dumnezeieşti, şi Biserica ne opreşte să cerem a se săvârşi cu noi o astfel de minune. Întorcându-se din Babilon în Ierusalim, iudeii mergeau pe calea cea obişnuită şi în timpul pe care îl cerea de obicei o asemenea călătorie; după ce au sfârşit călătoria, au ajuns la cetatea lor sfântă şi au văzut minunile Domnului. Însă Proorocul Iezechiel a fost răpit mai presus de fire, printr-o lucrare minunată, adus în Ierusalim, şi prin descoperire dumnezeiască s-a făcut văzător al înnoirii viitoare. După chipul acestor întâmplări are loc şi curăţirea sufletului. Unii intră în curăţia sufletului pe calea rânduită tuturor, pe calea legiuită: prin păzirea poruncilor în vieţuirea cea multostenicioasă, vărsându-şi sângele; iar alţii se învrednicesc de curăţie prin darul harului. Minunat este faptul că nu ne e îngăduit să cerem prin rugăciune să ni se dea harul, părăsind vieţuirea cea lucrătoare după îndreptarul poruncilor... Neputinciosului, ce are trebuinţă să fie hrănit cu laptele poruncilor, îi este de folos vieţuirea împreună cu mulţi, ca să se înveţe şi să fie înfrânat, ca să fie pălmuit prin multe ispitiri, să cadă şi să se ridice, şi astfel să dobândească sănătatea sufletului. Nu este prunc care să nu fi fost hrănit cu lapte – şi nu este adevărat monah cel care nu a fost crescut cu laptele poruncilor, plinindu-le cu râvnă, biruind patimile şi în acest chip învrednicindu-se de curăţie"[1]. Chiar şi un începător, un tânăr, poate fi învăţat rugăciunea minţii şi a inimii, dacă are însuşiri potrivite şi este pregătit pentru ea. Asemenea personalităţi erau foarte rare şi în vremurile dinainte de acest timp de stricăciune a moravurilor. Am fost martor la faptul că un stareţ ce dobândise rugăciunea harică şi dreapta socotinţă duhovnicească dădea sfaturi privitoare la rugăciunea minţii şi a inimii unui începător ce-şi păzise fecioria, care fusese pregătit din copilărie, prin cercetarea creştinismului şi monahismului, pentru primirea învăţăturii tainice despre rugăciune, care simțise deja în sine lucrarea rugăciunii. Stareţul explica apariţia lucrării rugăciunii în acel tânăr prin faptul că-şi păstrase fecioria. Unei cu totul alte pravile sunt supuşi atât tinerii, cât şi maturii care au dus mai înainte de a intra în mănăstire viaţă împrăştiată, având idei puţine şi superficiale despre creştinism, care au dobândit felurite împătimiri, şi – mai ales – care și-au stricat întreaga înțelepciune prin desfrânare. Păcatul desfrânării are însuşirea că uneşte două trupuri – chiar dacă în chip nelegiuit – într-unul singur (I Cor. VI, 16): din această pricină, chiar dacă el se iartă neîntârziat după ce a fost pocăit şi mărturisit (cu condiţia neapărată ca cel ce se pocăieşte să se lase de păcat), pentru curăţirea şi trezvirea trupului de păcatul desfrânării este nevoie de mult timp, ca legătura şi unirea ce s-au statornicit între trupuri, ce s-au sădit în inimă, ce au îmbolnăvit sufletul să se învechească şi să moară. Pentru nimicirea nefericitei împroprieri, Biserica orânduieşte celor ce au căzut în desfrânare şi preadesfrânare răstim-

[1] Toate pasajele dinainte au fost scoase din Cuvântul LV.

puri foarte însemnate de pocăință și abia după aceea le îngăduie să se împărtășească cu Preasfântul Trup și Sânge al lui Hristos. Întocmai: pentru toți cei ce au dus viață împrăștiată, pentru cei întipăriți de felurite împătimiri, mai ales pentru cei căzuți în prăpastia păcatelor de desfrânare, care au dobândit deprinderea lor, este nevoie de vreme îndelungată pentru a se curăți prin pocăință, pentru a șterge din ei urmele lumii și ale smintelilor, pentru a se trezvi de păcat, pentru a-și forma moralitatea prin poruncile evanghelice și astfel a se deveni în stare de rugăciunea harică, a minții și a inimii. „Fiecare să judece sufletul său, spune Preacuviosul Macarie cel Mare, cercetând cu osârdie pentru a afla de ce se simte el legat; și dacă va vedea că inima e în conglăsuire cu legile lui Dumnezeu, să se silească din toate puterile a-și păzi atât sufletul, cât și trupul de stricăciune, neprimind părtășia cu gândurile necurate, dacă vrea să aducă sufletul în împreună-viețuirea cu cetele sfintelor fecioare, potrivit făgăduinței date" la botez și la intrarea în monahism: „fiindcă sălășluirea și umblarea lui Dumnezeu sunt făgăduite de El numai sufletelor pe de-a-ntregul curate și întărite în dragostea cea nerătăcită... Plugarul harnic mai întâi curăță de neghină țarina și de-abia apoi o seamănă: așijderea și cel care așteaptă ca Dumnezeu să semene sufletul lui cu semințele harului este dator ca mai întâi să-și curățească țarina sufletului, așa încât sămânța pe care o va arunca în ea Sfântul Duh să aducă roadă desăvârșită și îmbelșugată. Dacă nu va fi săvârșit, mai înainte de toate, acest lucru, și dacă omul nu se va curăți de toată întinăciunea trupului și a duhului, el va rămâne trup și sânge, și depărtat de viața" în Dumnezeu... „Cel care se silește din toate puterile numai și numai la rugăciune, dar nu se ostenește pentru a dobândi smerenia, iubirea, blândețea și tot soborul celorlalte virtuți nu poate dobândi mai mult decât uneori, la cererea lui, se atinge de el harul dumnezeiesc, fiindcă Dumnezeu, din bunătatea Sa cea firească, le dăruiește celor care cer ceea ce vor, ca un Iubitor de oameni. Dar dacă cel ce a primit cererea sa nu se va învăța să facă celelalte fapte bune pe care le-am pomenit și acestea nu-i vor intra în deprindere, fie că rămâne lipsit de harul primit, fie că, semețindu-se, va cădea în trufie, fie că, rămânând pe treapta cea foarte mică la care a urcat, nu mai sporește și nu mai crește. Prestol și loc de odihnă, ca să zic așa, al Sfântului Duh sunt smerenia, iubirea, blândețea și, în continuare, toate sfintele porunci ale lui Hristos. Așadar, cel care ar voi ca împreunând și adunând în sine toate faptele bune deopotrivă și fără știrbire să ajungă la desăvârșire înmulțindu-le cu osârdie, acela mai întâi să silească, precum am spus, și pururea luptându-se cu încăpățânarea inimii, să se sârguiască a o înfățișa supusă și bineplăcută lui Dumnezeu. Cel ce a început prin a întrebuința asemenea silnicie asupra sa și tot ce avea potrivnic lui Dumnezeu în suflet a întors, ca și cum ar fi îmblânzit o fiară sălbatică, spre su-

punere față de poruncile Lui, spre ascultare față de învățătura adevărată și sfântă, cel ce și-a bineorânduit în acest chip sufletul, dacă se va ruga lui Dumnezeu și va cere de la El să dea sporire întreprinderilor sale, va primi toate cele cerute și Iubitorul de oameni Dumnezeu îi va da toate cu îmbelșugare, așa încât darul rugăciunii să crească și să înflorească în el, împreună cu desfătarea Sfântului Duh"[1]. „Să știi, totuși, că întru multă osteneală și întru sudoarea feței tale vei primi comoara ta cea pierdută, fiindcă primirea fără osteneală a bunătăților nu este spre folosul tău. Cele primite fără osteneală le-ai pierdut și ai dat în mâna vrăjmașului moștenirea ta"[2].

Ucenicul. Atunci când mă rog, minții mele i se înfățișează o mulțime de închipuiri și gânduri care nu-mi îngăduie să mă rog în chip curat: oare nu poate să apară de aici înșelarea sau vreo altă vătămare pentru mine?

Starețul. Nu e nimic ciudat ca din firea căzută să răsară mulțime de închipuiri și gânduri. E chiar un lucru propriu rugăciunii să descopere în firea căzută semnele ascunse ale căderii ei și urmele lăsate de păcatele cele cu voia[3]. De asemenea, și diavolul, știind cât de bună e rugăciunea pentru om, se silește ca în vremea ei să-l tulbure pe nevoitor cu gânduri și închipuiri păcătoase, deșarte, ca să-l abată de la rugăciune ori să-i facă rugăciunea neroditoare[4]. Din mijlocul gândurilor, închipuirilor și simțămintelor păcătoase, din mijlocul acestei înrobiri și acestor munci egiptene în care ne aflăm, cu atât mai tare strigăm și vom striga către Domnul prin rugăciune. *Și s-a suit strigarea lor de la lucruri*, spune Scriptura, *și a auzit Dumnezeu suspinurile lor* (Ieș. II, 24-25). Regula de obște a luptei cu începăturile păcatului este a tăia păcatul de la început, chiar atunci când apare, ucigând în chip tainic pe babilonieni cât sunt încă prunci (Ps. CXXXVI, 12). „Cel ce se luptă întru înțelegere, a spus Preacuviosul Nil Sorski, alungă pe maica răului sobor gândit – adică cea dintâi atingere a gândurilor viclene de mintea lui. Cel ce a tăiat această primă atingere a tăiat în același timp toată ceata gândurilor rele ce vine după ea."[5] Iar dacă păcatul, din pricină că i-am slujit mai înainte și ne-am deprins cu el, ne silueşte, nici atunci să nu ne trândăvim, nici să nu ne lăsăm cuprinși de slăbănogire și deznădejde; trebuie să tămăduim prin pocăință înfrângerile cele nevăzute și să stăruim în nevoință cu tărie, cu bărbăție, cu statornicie. Gândurile, închipuirile și simțămintele păcătoase și deșarte pot, fără îndoială, să ne vateme dacă nu ne luptăm cu ele, dacă ne îndulcim de ele și le sădim în noi. Din

---

[1] Patrologiae Grecae Tomus XXXIV, *Macarii Aegyptii liber de libertate mentis*, cap. 5, 6, 19.
[2] *Liber de patientia et discretione*, cap. 19.
[3] Sfinții Calist și Ignatie Xanthopulos, cap. 49, *Dobrotoliubie*, partea a doua.
[4] Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul III.
[5] Cuvântul II, la început.

însoțirea cea de bunăvoie cu păcatul și din părtășia cea de bunăvoie cu duhurile lepădate se nasc și prind putere patimile și poate să se strecoare în suflet, pe nebăgare de seamă, înșelarea; iar atunci când ne împotrivim gândurilor, închipuirilor și simțămintelor păcătoase, însăși lupta cu ele ne aduce sporire și ne îmbogățește cu înțelegere lucrătoare. Un oarecare stareț sporit în rugăciunea minții l-a întrebat pe alt călugăr care și el se îndeletnicea cu aceasta: „Cine te-a învățat rugăciunea?" Monahul a răspuns: „Demonii". Starețul a zâmbit și a zis: „Ce sminteală ai grăit pentru cei ce nu cunosc lucrul! Spune, totuși, în ce fel te-au învățat demonii rugăciunea?" Monahul a răspuns: „Dumnezeu a îngăduit să vină asupra mea un război greu și prelungit de la gândurile, închipuirile și simțămintele rele, care nu-mi dădeau pace nici ziua, nici noaptea. M-am istovit și am slăbit în chip de necrezut din pricina poverii acestei stări nefirești. Îngreunat de năvala duhurilor, am căutat scăpare în rugăciunea lui Iisus. Războiul a devenit atât de puternic, încât au început să-mi mișune vedenii în fața ochilor prin văzduh în chip simțit. Mai apoi, chiar în timp ce eram războit, am început să simt că rugăciunea devine din ce în ce mai puternică, și nădejdea s-a întărit în sufletul meu; iar atunci când războiul, devenind din ce în ce mai ușor, s-a potolit de tot, rugăciunea a apărut în inimă de la sine, fără de veste".

Să ne rugăm mereu, cu răbdare, cu stăruință. Dumnezeu va da la vremea potrivită rugăciunea curată, harică, celui care se roagă fără de lenevie și în chip statornic cu rugăciunea sa necurată, celui care nu părăsește din puținătate de suflet nevoința rugăciunii atunci când nu ajunge nici după sforțări îndelungate să stăpânească rugăciunea. O pildă de reușită a rugăciunii lui Iisus făcute cu stăruință vedem în Evanghelie. Atunci când Domnul a ieșit din Ierihon însoțit de ucenici și de mulțime de popor, orbul Bartimeu, care ședea lângă cale și cerea milostenie, aflând că trece pe lângă el Domnul, a început să strige: *Iisuse, Fiul lui David, miluiește-mă*. Au încercat să-i închidă gura, dar el striga și mai tare. Strigătele lui stăruitoare au avut drept urmare tămăduirea lui de către Domnul (Mc. X, 46-52). Așa să strigăm și noi, neluând în seamă gândurile care apar din firea căzută și pe care le aduce diavolul ca să împiedice strigătul rugăciunii noastre – și negreșit vom primi milă.

Ucenicul: Care sunt roadele nemincinoase ale rugăciunii lui Iisus după care să-și poată da seama începătorul că se roagă așa cum trebuie?

Starețul: Primele roade ale rugăciunii sunt luarea-aminte și străpungerea. Aceste roade se arată înaintea tuturor celorlalte din fiecare rugăciune făcută așa cum trebuie, și mai ales de la rugăciunea lui Iisus, care e mai presus de psalmodiere și de celelalte rugăciuni[1]. Din luarea-aminte se naște străpungerea, iar străpungerea înmulțește luarea-aminte; ele dau rugăciunii adâncime,

---

[1] Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul XI.

îndepărtând împrăştierea şi închipuirile. La fel ca rugăciunea adevărată, şi luarea-aminte dimpreună cu străpungerea sunt daruri ale lui Dumnezeu. Dorinţa de a dobândi rugăciunea ne-o dovedim îndeletnicindu-ne cu ea: dorinţa de a dobândi luare-aminte şi străpungere ne-o arătăm silindu-ne spre ele. În continuare, rod a rugăciunii este vederea din ce în ce mai limpede a păcatelor şi păcătoşeniei proprii, care dă putere străpungerii şi se preface în plâns. Plâns se numeşte străpungerea preaîmbelşugată unită cu durerea inimii înfrânte şi smerite, care lucrează din adâncul inimii şi cuprinde duhul. După aceea, apare simţirea că Dumnezeu este de faţă, pomenirea vie a morţii, frica de judecată şi de osândă. Toate aceste roade ale rugăciunii sunt însoţite de plâns şi, la vremea lor, sunt adumbrite de subţirea, sfânta, duhovniceasca simţire a fricii de Dumnezeu. Frica de Dumnezeu nu poate fi asemănată cu nici un fel de simţire trupească, chiar şi a omului duhovnicesc. Frica de Dumnezeu este un simţământ cu totul nou. Frica de Dumnezeu este lucrare a Sfântului Duh. Gustarea din această lucrare minunată face să se topească patimile: mintea şi inima încep să fie atrase spre îndeletnicirea neîncetată cu rugăciunea. După o oarecare sporire vine simţământul de pace, de smerenie, de iubire faţă de Dumnezeu şi de aproapele, fără a face deosebire între cei buni şi cei răi, răbdarea necazurilor ca pe nişte lucruri îngăduite de Dumnezeu şi doctorii trimise de El, de care păcătoşenia noastră are neapărată nevoie. Iubirea de Dumnezeu şi de aproapele, care apare treptat din frica de Dumnezeu, e pe de-a-ntregul duhovnicească, netâlcuit de sfântă, subţire, smerită, se deosebeşte cu nesfârşită deosebire de iubirea omenească în starea obişnuită a acesteia, nu poate fi asemuită cu nici o iubire ce se mişcă în firea căzută, oricât de dreaptă şi de sfinţită ar fi acea iubire. Legea firească, ce lucrează în vreme, este încuviinţată de Dumnezeu; dar legea veşnică, legea duhovnicească e cu atât mai presus de ea cu cât este Sfântul Duh al lui Dumnezeu mai presus decât duhul omului. Cu privire la acele roade şi urmări ale rugăciunii cu preasfântul nume al Domnului Iisus care vin după cele pomenite, mă înfrânez a vorbi: fie ca cercarea cea fericită să ne înveţe care sunt acestea atât pe mine, cât şi pe ceilalţi. Urmările şi roadele acestea sunt descrise amănunţit în *Filocalie,* această minunată, de Dumnezeu insuflată călăuză în deprinderea rugăciunii minţii de către monahii sporiţi, în stare să intre în stadia (arena de luptă) fericitei liniştiri şi nepătimiri. Recunoscând că atât tu cât şi eu suntem începători în nevoinţa duhovnicească, atunci când înfăţişez concepţiile corecte cu privire la îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus am în vedere cu precădere trebuinţele începătorilor, trebuinţele celor mai mulţi dintre monahi. „Agoniseşte-ţi plânsul, au zis Părinţii, şi el te va învăţa

toate"[1]. Să plângem mereu înaintea lui Dumnezeu: cele dumnezeieşti nu pot fi veni altfel decât prin bunăvoinţa lui Dumnezeu şi vin într-un chip duhovnicesc, într-un chip nou, într-un chip despre care noi nu ne putem face nici o părere cât de cât adevărată câtă vreme ne aflăm în starea trupească, sufletească, veche, pătimaşă[2].

Vrednică de luare-aminte este părerea despre sine pe care o sădeşte rugăciunea lui Iisus, întrebuinţată aşa cum se cuvine, în lucrătorii ei. Ieromonahul Serafim de Sarov a atins o sporire foarte mare în această rugăciune. Odată, întâistătătorul a trimis la el un monah căruia îi dăduse binecuvântare pentru vieţuirea pustnicească, ca Părintele Serafim să-l povăţuiască în măsura în care el însuşi cunoştea acest fel multostenicios de vieţuire monahală. Părintele Serafim, primindu-l cu multă dragoste pe monah, a răspuns: „Nici eu nu ştiu nimic în privinţa asta". Totodată, i-a repetat monahului cuvintele Mântuitorului despre smerenie (Mt. XI, 29) şi felul în care Sfântul Ioan Scărarul le tâlcuieşte prin lucrarea rugăciunii inimii[3]. Mi s-a povestit următorul lucru cu privire la un oarecare lucrător al rugăciunii. Monahul cu pricina era chemat de către binefăcătorii mănăstirii în oraşul reşedinţă de gubernie. Vizitându-i, era tot timpul strâmtorat, negăsind ce să discute cu ei. Odată, a mers la un iubitor de Hristos foarte evlavios. Acesta l-a întrebat pe monah: „De ce nu mai sunt acum îndrăciţi?". „Cum să nu fie, a răspuns monahul, sunt mulţi." „Dar unde sunt?" – a întors cuvânt iubitorul de Hristos. Monahul a răspuns: „În primul rând, eu". „Terminaţi! Ce tot spuneţi?" – a strigat gazda cu un zâmbet contorsionat, plin de nedumerire şi groază. „Fiţi încredinţat..." – a dat monahul să continue. „Terminaţi, terminaţi!" – i-a curmat gazda vorba şi a început să discute cu altcineva, despre un alt subiect. *Cuvântul crucii* şi lepădarea de sine *sunt nebunie* (I Cor. I, 18) pentru cei ce nu înţeleg lucrările acestea şi puterea lor. Ce om care nu cunoaşte plânsul în rugăciune şi tainele pe care acesta le descoperă va pricepe cuvintele ieşite din adâncul plânsului? Cel ce a ajuns prin nevoinţa duhovnicească la vederea de sine se vede pe sine ferecat de patimi, vede duhurile lepădate lucrând în el şi prin el. Un frate l-a întrebat pe Pimen cel Mare cum trebuie să vieţuiască cel ce se linişteşte. Acesta a răspuns: „Mă văd pe mine însumi asemenea unui om cufundat în mlaştină până la gât, cu o povară pe grumaz, şi strig către Dumnezeu: miluieşte-mă!"[4]. Acest sfânt, ce a deprins prin plâns o smerită cugetare foarte adâncă, nepătrunsă, le spunea

---

[1] *Patericul egiptean*, spusă a lui Teodor cel din Enat. Acelaşi lucru şi la Preacuviosul Simeon Noul Teolog.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LV.

[3] Poveţele Părintelui Serafim, ediţia din anul 1844.

[4] *Patericul egiptean.*

fraţilor ce locuiau împreună cu el: „Credeţi-mă că unde va fi aruncat diavolul, acolo voi fi aruncat şi eu"[1]. Cu pomenirea lui Pimen cel Mare, acest desăvârşit monah, să încheiem convorbirea noastră despre rugăciunea lui Iisus.

Ucenicul: Inima mea însetează să audă, mai spune-mi ceva.

Stareţul: Pentru cel ce se îndeletniceşte cu rugăciunea e foarte de folos să aibă în chilie icoanele Mântuitorului şi Maicii Domnului de mărime îndestulătoare. Uneori le putem vorbi în rugăciune icoanelor aşa cum Le-am vorbi Însuşi Domnului şi Maicii Domnului, fiind Ei de faţă. Simţirea prezenţei lui Dumnezeu în chilie poate deveni obişnuită. Când simţirea aceasta va fi cu noi mereu, vom sta în chilie cu frică de Dumnezeu, ca şi cum am fi neîncetat sub ochii Lui. Şi chiar aşa şi este: Dumnezeu este totdeauna cu noi, fiindcă este pretutindenea-fiitor; ne aflăm totdeauna înaintea privirilor Lui, fiindcă vede toate, în orice loc. Slavă atotmilostivului nostru Domn, Care vede păcătoşenia şi păcatele noastre, care aşteaptă cu îndelungă-răbdare pocăinţa noastră, Care ne-a dăruit nu doar îngăduinţa, ci şi porunca de a-L ruga pentru iertare.

Să ne folosim de milostivirea cea negrăită a lui Dumnezeu faţă de noi! Să o primim cu cea mai mare evlavie, cu cea mai mare recunoştinţă! Să o lucrăm spre mântuirea noastră cu cea mai mare osârdie, cu cea mai mare râvnă! Mila este dăruită de Dumnezeu cu toată îmbelşugarea; însă a o primi sau a o lepăda, a o primi din tot sufletul sau cu sufletul împărţit, rămâne la libera alegere a fiecărui om. *Fiule! Din tinereţile tale alege învăţătura, şi până la căruntețile tale vei afla înţelepciune. Ca cel ce ară şi seamănă apropie-te de ea, şi aşteaptă rodurile ei cele bune: că puţin te vei osteni cu lucrarea ei, şi curând vei mânca din rodurile ei* (Sirah VI, 18-20). *Dimineaţa seamănă sămânţa ta, şi seara să nu înceteze mâna ta* (Ecles. XI, 6)[2]. *Mărturisiţi-vă Domnului şi chemaţi numele Lui. Căutaţi pe Domnul şi vă întăriţi, căutaţi faţa Lui pururea* (Ps. CIV, 1, 4). Prin aceste cuvinte, Scriptura ne învaţă că nevoinţa slujirii lui Dumnezeu, nevoinţa rugăciunii, trebuie să fie săvârşită din tot sufletul, în chip statornic şi fără încetare. Necazurile din afară şi dinlăuntru, care este cu neputinţă să nu fie întâlnite în stadia acestei nevoinţe, trebuie biruite prin credinţă, bărbăţie, smerenie, răbdare şi îndelungă-răbdare, tămăduind prin pocăinţă abaterile şi căderile. Atât părăsirea nevoinţei rugăciunii cât şi întreruperile ei sunt din cale-afară de primejdioase. Mai bine să nu înceapă cineva această nevoinţă decât s-o părăsească după ce a început-o. Sufletul nevoitorului care a părăsit îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus se aseamănă cu o ţarină lucrată şi îngrijită, iar apoi părăsită: într-o astfel de ţarină cresc cu o putere neobişnuită neghinele, îşi înfig rădăcini adânci, capătă o vigoare deosebită. În sufletul care s-a lepădat de feri-

---

[1] *Patericul egiptean.*

[2] Potrivit tâlcuirii Sfântului Grigorie Sinaitul.

cita unire cu rugăciunea, care a părăsit rugăciunea şi a fost părăsit de ea, se revarsă patimile în şuvoi furtunos, potopindu-l. Patimile capătă o putere deosebită asupra unui astfel de suflet, o deosebită vigoare şi trăinicie, sunt pecetluite de împietrirea şi omorârea inimii, de necredinţă. Se întorc în suflet demonii alungaţi mai înainte prin rugăciune: întărâtaţi de izgonirea de mai înainte, se întorc cu mai multă încrâncenare şi în mare număr. *Cele din urmă ale omului se fac mai rele decât cele dintâi* (Mt. XII, 45), potrivit spuselor Evangheliei: starea celui căzut în stăpânirea patimilor şi a demonilor după ce s-a izbăvit de ele prin mijlocirea adevăratei rugăciuni e neasemuit mai nenorocită decât starea celui ce nu a încercat să lepede jugul păcatului, care nu a scos din teacă sabia rugăciunii. Vătămarea care se naşte din întreruperi sau din părăsirea periodică a rugăciunii este asemenea cu vătămarea pricinuită de părăsirea ei desăvârşită; această vătămare e cu atât mai însemnată cu cât întreruperile sunt mai lungi. În vremea *somnului* nevoitorilor, adică în vremea părăsirii de către ei a rugăciunii, *vine vrăjmaşul* cel nevăzut cu ochii trupeşti, nebăgat de seamă de către nevoitorii care şi-au îngăduit să se risipească, şi *seamănă neghine între grâu* (Mt. XIII, 25). Semănătorul neghinelor e foarte încercat, viclean, plin de răutate: uşor îi este să semene neghina cea mai netrebnică, măruntă la arătare şi ca începătură, dar care mai apoi cuprinde şi încurcă tot sufletul cu numeroasele sale mlădiţe. *Cel ce nu e cu Mine*, a spus Mântuitorul, *e împotriva Mea; şi cel ce nu adună cu Mine, risipeşte* (Lc. XI, 23). Rugăciunea nu se încredinţează pe sine lucrătorului cu sufletul împărţit, nestatornic; *grea este foarte celor neînvăţaţi, şi cel fără de minte nu va rămânea întru ea: că piatra ispitirii va fi într-însul şi nu va întârzia a o lepăda pe ea. Ascultă, fiule, şi primeşte voia mea, şi nu lepăda sfatul meu: şi bagă picioarele tale în obezile ei, şi în lanţul ei grumazul tău. Supune umărul tău şi o poartă pe ea, şi nu te scârbi de legăturile ei. Cu tot sufletul tău apropie-te de ea, şi cu toată puterea ta păzeşte căile ei. Cearcă şi o caută, şi se va arăta ţie; şi de o vei afla, să nu o laşi pe ea: că mai pe urmă vei afla odihna ei şi se va întoarce ţie întru bucurie; şi vor fi ţie căile ei acoperământ de tărie, şi lanţurile ei veşmânt de slavă* (Sirah VI, 21-30). Amin.

PARTEA A II-A

Cuvinte către cei care vor să se mântuiască

Rânduiala luării-aminte la sine pentru cel ce trăiește în lume[1]

Sufletul tuturor îndeletnicirilor în Domnul este *luarea-aminte*. Fără *luare-aminte* toate aceste îndeletniciri sunt sterpe, moarte. Cel ce voiește să se mântuiască trebuie să-și rânduiască viața în așa fel ca să poată păstra *luarea-aminte* la sine nu numai în însingurare, ci chiar și în împrăștierea în care împrejurările îl trag uneori împotriva voinței sale. Frica de Dumnezeu să tragă în cumpăna inimii mai greu decât toate celelalte simțiri: atunci va fi ușor să păstrezi *luarea-aminte la sine* atât în liniștea chiliei, cât și în mijlocul zarvei care te împresoară din toate părțile.

Înfrânarea cu dreaptă-socotință de la mâncare, micșorând aprinderea sângelui, ajută foarte mult *luării-aminte la sine*; iar înfierbântarea sângelui – care vine fie din prisosul de mâncare, fie din mișcările puternice ale trupului, fie din focul mâniei, fie din beția slavei deșarte, precum și din multe alte pricini – naște o mulțime de gânduri și închipuiri; altfel spus, naște împrăștiere. Prima poruncă pe care Sfinții Părinți o dau celui ce vrea să *ia aminte la sine* e înfrânarea cu măsură, egală, statornică, de la mâncare[2].

După trezirea ta din somn – ce preînchipuie deșteptarea din morți a tuturor oamenilor – îndreaptă-ți gândul către Dumnezeu, adu jertfă lui Dumnezeu începăturile gândurilor minții, care n-a primit încă nici o întipărire deșartă. În liniște, cu mare luare-aminte, după ce ai împlinit tot ce este de trebuință pentru trupul ce se scoală din somn, să citești obișnuita pravilă de rugăciune, îngrijindu-te nu atât ca rugăciunea să fie multă, cât ca ea să fie săvârșită cu *luare-aminte* – și, din pricina *luării-aminte*, să sfințească și să dea viață inimii prin străpungerea și mângâierea pe care le aduce rugăciunea. După pravila de rugăciune, îngrijește-te iarăși, din toate puterile, să fii cu *luare-aminte*; citește Noul Testament și mai ales Evanghelia. Când citești acestea, ia aminte la toate poruncile și sfaturile lui Hristos, ca după îndreptarul lor să îți poți rândui toată lucrarea, atât văzută, cât și nevăzută. Cât de mult să citești, asta o hotărăsc pu-

---

[1] Scrisă ca urmare a dorinței câtorva mireni evlavioși de a petrece viață cu luare-aminte în lume.

[2] Capetele Preacuviosului Filotei Sinaitul. *Dobrotoliubie,* partea a doua.

terile omului și împrejurările. Nu trebuie îngreunată mintea cu citire de prisos a rugăciunilor și a Scripturii, și nici nu trebuie ca omul să își părăsească îndatoririle pentru a se îndeletnici fără măsură cu rugăciunile și citirea. Așa cum prisosul de mâncare aduce în neorânduială pântecele și îl îmbolnăvește, și întrebuințarea fără măsură a hranei duhovnicești slăbește mintea, pricinuindu-i silă față de îndeletnicirile evlavioase, și aduce asupra ei trândăvia[1]. Pentru începător, Părinții rânduiesc rugăciuni dese, însă nu lungi. Atunci când mintea va crește cu statura duhovnicească, va fi în stare să se roage neîncetat. De creștinii ce au ajuns la starea vârstei desăvârșite în Domnul vorbește Apostolul când spune: *„Voiesc, dar, ca să se roage bărbații în tot locul, ridicându-și mâinile curate, fără mânie și îndoire”* (1 Tim. II, 8), adică fără patimă și fără nici o împrăștiere sau robire a minții. Ceea ce se potrivește bărbatului nu se potrivește încă pentru prunc. Luminat fiind, prin rugăciune și citire, de către Soarele Dreptății, de Domnul nostru Iisus Hristos, să iasă omul la lucrul său de fiecare zi, *luând aminte* ca în toate faptele și cuvintele sale, în toată ființa lui să împărățească și să lucreze atotsfânta voie a lui Dumnezeu, care este descoperită și lămurită oamenilor în poruncile evanghelice.

De se vor întâmpla minute libere de-a lungul zilei, întrebuințează-le pentru a citi *cu luare-aminte* rugăciuni alese, ori câteva locuri alese din Sfânta Scriptură, și prin acestea întărește-ți din nou puterile sufletești, istovite de lucrarea desfășurată în mijlocul deșertăciunii lumii. De nu vei avea asemenea minute de aur, să-ți pară rău după ele ca după o comoară. Ceea ce ai pierdut astăzi nu trebuie să mai pierzi în ziua următoare, fiindcă inima noastră lesne se dedă nepăsării și uitării, din care se naște întunecata necunoștință, atât de pierzătoare pentru lucrarea lui Dumnezeu, pentru lucrarea mântuirii oamenilor.

De se va întâmpla să zici ori să faci vreun lucru potrivnic poruncilor lui Dumnezeu, neîntârziat să vindeci greșeala prin pocăință și prin pocăință nefățarnică întoarce-te la calea lui Dumnezeu, de la care te-ai abătut prin călcarea voii Lui. Nu te abate alături de calea lui Dumnezeu! Gândurilor, visărilor și simțirilor care vin, adu-le împotrivă, cu credință și smerenie, poruncile evanghelice, grăind împreună cu patriarhul Iosif: *„Cum voi face eu acest lucru rău, și să păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu?”* (Fac. XXXIX, 9). Cel ce ia aminte la sine dator este să se ferească de orice închipuire îndeobște, oricât de atrăgătoare și cu bun chip ar părea ea; orice închipuire este o rătăcire a minții în afara adevărului, pe tărâmul nălucilor lipsite de ființă și de putința de a lua ființă, care lingușesc mintea și o înșală. Urmările închipuirii și visării: pierderea *luării-aminte* la sine, împrăștierea minții și împietrirea inimii la rugăciune; de aici se naște neorânduiala sufletească.

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, *Cuvântul LXXI.*

Seara, mergând spre somn (care față de viața zilei care s-a scurs este asemenea unei morți), cercetează lucrurile pe care le-ai făcut de-a lungul acelei zile. Pentru cel ce duce *viață cu luare-aminte*, această cercetare nu e anevoioasă – fiindcă din pricina *luării-aminte la sine* este nimicită uitarea, atât de proprie omului împrăștiat. Așadar: după ce ți-ai adus aminte toate păcatele pe care le-ai săvârșit cu lucrul, cu cuvântul, cu gândul, cu simțirea, adu pentru ele pocăință lui Dumnezeu cu hotărârea de a te îndrepta, care e chezășia inimii pentru pocăința ta. Apoi, după ce ți-ai făcut pravila de rugăciune, încheie cugetând la Dumnezeu, ziua pe care ai început-o cugetând la Dumnezeu.

Unde merg toate gândurile și simțirile omului adormit? Ce stare tainică este somnul, în timpul căruia sufletul și trupul sunt vii și totodată nu trăiesc, sunt străine de conștiința vieții lor, ca și cum ar fi moarte? Somnul este la fel de neînțeles ca moartea. În timpul lui sufletul se odihnește, uitând cele mai crunte amărăciuni și necazuri lumești, după asemănarea odihnei sale veșnice; iar trupul!... de vreme ce el se scoală din somn, negreșit va și învia din morți. Grăit-a marele Agaton: „Este cu neputință ca *fără mare luare-aminte* la sine să sporească omul în vreo faptă bună"[1].

---

[1] *Patericul egiptean.*

Mintea care se roagă caută unirea cu inima

Zăvorâtu-s-au uşile simţurilor: limba a amuţit, ochii s-au închis, auzul nu ia aminte la nimic din cele de afară. Mintea, îmbrăcată în rugăciune, lepădând povara grijilor lumeşti, coboară în cămara inimii. Uşile cămării sunt zăvorâte; peste tot beznă, întunecime nepătrunsă – şi mintea, în nedumerire, începe să bată prin rugăciune în uşa inimii; stă cu răbdare la uşă, bate, aşteaptă, iar bate, iar aşteaptă, iarăşi se roagă. Nici un răspuns, nu se aude nici un glas! Liniştea fără viaţă şi întunericul răspund cu o tăcere de mormânt. Mintea pleacă de la uşa inimii şi, plângând amar, caută mângâiere. Nu i s-a îngăduit să se înfăţişeze Împăratului împăraţilor în altarul cămării lăuntrice.

De ce, de ce ai fost lepădată?

„Asupra mea apasă pecetea păcatului. Deprinderea de a cugeta la cele pământeşti mă răspândeşte. Nu am putere, fiindcă nu îmi vine în ajutor Duhul – Duhul Prea Sfânt şi Prea Bun, Ce înnoieşte unirea dintre minte, inimă şi trup, care au fost despărţite prin căderea cea înfricoşată a omului. Fără ajutorul atotputernic, ziditor al Duhului singure sforţările mele sunt deşarte! El e Mult Milostiv, Iubitor de oameni la nesfârşit – însă necurăţia mea nu Îi dă cale slobodă către mine. Mă scald în lacrimi, mă curăţ prin mărturisirea păcatelor mele, nu dau trupului meu hrană şi somn, din a căror îmbelşugare slăbănogeşte sufletul; cu toată fiinţa, înveşmântat în plânsul pocăinţei, mă pogor la uşa inimii mele. Acolo mă voi scula, ori voi şedea, ca orbul evanghelic, voi răbda apăsarea şi plictiseala întunericului, voi striga către Cel Ce poate să miluiască: *miluieşte-mă!*" (Mc. X, 48).

Şi s-a pogorât, şi s-a sculat, şi a început să înalţe glas, tânguindu-se. Asemănatu-s-a orbului, ce nu cunoaşte Lumina Cea Adevărată şi Neurmată; surdomutului, care nu poate nici să grăiască, nici să asculte duhovniceşte; simţea din adâncul fiinţei că este cu adevărat oarbă, surdă, mută, că stă la porţile Ierihonului – inima locuită de păcate, aşteptând vindecare de la Mântuitorul, pe Care nu Îl vede, pe Care nu-L aude, spre Care strigă, strigă numai prin starea ei jalnică. Nu Îi cunoaşte numele, Îl numeşte fiu al lui David pe Fiul lui Dumnezeu; trupul şi sângele nu-L pot cinsti pe Dumnezeu după cuviinţa datorată Dumnezeirii.

„Arătaţi-mi calea pe care va merge Mântuitorul!" Această cale e rugăciunea, precum a grăit omului Proorocul, din partea lui Dumnezeu şi a Duhului

Celui Dumnezeiesc: *„Jertfa laudei Mă va slăvi și acolo este calea în care voi arăta lui mântuirea Mea"* (Ps. 49, 24). Spuneți-mi, în care ceas va veni Mântuitorul? Dimineața, la amiază ori seara? *„Privegheați și rugați-vă, că nu știți în care ceas va veni Domnul vostru"* (Mt. XXIV, 42; Mc. XIII, 33).

Calea-i știută, ceasul necunoscut! „Ieși-voi din cetate, mă voi scula ori voi ședea la porțile Ierihonului, cum sfătuiește Sfântul Pavel: *„Deci să ieșim la Dânsul, afară de tabără, ocara Lui purtând"* (Evr. XIII, 13). Lumea e trecătoare; nimic nu e în ea statornic, nu e numită nici măcar *cetate*, ci *tabără*. Voi părăsi împătimirea de avere pe care oamenii oricum o părăsesc fără de voie la moarte, adesea chiar și înainte; voi părăsi desfătările simțurilor, ce răpesc putința nevoințelor și îndeletnicirilor duhovnicești – *„că nu am aici cetate stătătoare, ci caut pe aceea care va să fie"* (Evr. XIII, 14), ce trebuie să se descopere mai înainte în inima mea prin mila și harul lui Dumnezeu – Mântuitorul meu. Cine nu va sui din timpul vieții pământești cu duhul în Ierusalimul cel de taină, nici după ieșirea sufletului din trup nu poate avea încredințare că i se va îngădui intrarea în Ierusalimul ceresc. Cea dintâi intrare slujește drept zălog celei de-a doua[1]. Amin.

---

[1] Preacuviosul Isihie, *Dobrotoliubie*, partea a II-a, cap. 4. La fel judecă și ceilalți Sfinți Părinți.

Adevăr şi judecată de pace judecaţi în porţile voastre şi jurământul cel mincinos să nu-l iubiţi, zice Domnul Atotţiitorul[1]

Porţi: este vorba de porţile sufletului, prin mijlocirea cărora intră în el feluritele gânduri şi întipăriri[2].

Voastre: numai aceste porţi sunt de fapt ale omului.

Judecaţi: judecătorul care stă la porţi şi face judecată e mintea noastră[3]; ea cercetează şi alege gândurile şi întipăririle atunci când ele vin la porţile sufletului, ca să lase în biserica sufletului pe cele cuvenite şi ca să nu le îngăduie înăuntru pe cele care nu au ce căuta acolo.

Adevăr şi judecată de pace judecaţi în porţile voastre: mintea – judecătorul, şezând şi judecând la porţile sufletului, datoare este ca, cercetând gândurile şi întipăririle, să la primească doar pe cele adevărate. Gândul adevărat şi întipărirea adevărată, adică cele ce vin de la Domnul, Singurul Care este *Adevărul*, aduc cu sine în suflet negrăită pace şi linişte, şi acesta este semnul că vin de la Adevăr, de la Hristos, Care dă ucenicilor Săi pace sau (e acelaşi lucru) smerenie, ca să nu se tulbure inima lor de nici un necaz pământesc. Dimpotrivă, „gândurile care vin de la demoni", spune Marele Varsanufie, „mai înainte de toate sunt pline de tulburare şi întristare, îl atrag pe om în chip tăinuit şi subţire: vrăjmaşii se îmbracă în haine de oi, adică insuflă gânduri care par drepte, însă pe dinăuntru sunt *lupi răpitori* (Mt. VII, 15), adică răpesc şi *înşală inimile celor simpli* (Rom. XVI, 18), părând bune şi fiind de fapt vătămătoare. Scriptura spune despre şarpe că este cel mai înţelept: „drept aceea, păzeşte capul lui" (Fac. III, 15) ca să nu afle la tine cuib şi, sălăşluindu-se în el, să facă pustiire"[4]. Capul şarpelui e începutul gândului sau închipuirii insuflate de el.

Şi jurământul cel mincinos să nu-l iubiţi. Gândul diavolesc, venind la porţile sufletului, se sileşte să ia chipul dreptăţii, aducând minţii – acest judecă-

---

[1] Zah. VIII, 16-17.

[2] Impresii (*n. tr.*)

[3] La cei din vechime se obişnuia ca împăraţii şi ceilalţi cârmuitori să facă ei înşişi judecată, şi pentru aceasta alegeau un loc la porţile cetăţii. O pildă a acestui fapt aflăm în viaţa Sfântului Mare Mucenic Gheorghe (*Vieţile Sfinţilor*, 23 aprilie).

[4] Varsanufie cel Mare, *Răspunsul LIX*.

tor ce stă şi face judecată la porţi – nenumărate îndreptăţiri, ca să primească intrare în suflet, însă aceste încredinţări mincinoase, acest jurământ mincinos Proorocul ne porunceşte să nu-l iubim. Nu numai că nu trebuie să primim astfel de gânduri şi să ne învoim cu ele, ci nu trebuie nici măcar să stăm de vorbă cu ele, ci neîntârziat, îndată ce se arată gândul păcătos, să alergăm prin rugăciune la Domnul Dumnezeu, ca El să gonească pe vrăjmaş de la porţile sufletului[1]. Amin.

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, *Cuvântul XXX.*

Dovedire a învierii trupurilor omenești, având ca temei lucrarea rugăciunii minții

Într-o mănăstire însingurată, puțin știută, de mică însemnătate, aflată între păduri și bălți, trăia un oarecare monah. Cu teamă, cu neîncredere în sine pătrundea el rugăciunea săvârșită de către minte în adâncul și taina cămării sufletului.

Odată, stătea monahul în biserică, adâncindu-și mintea în inimă, iar inima a cunoscut pe neașteptate o mișcare de rugăciune către minte și a tras cu sine întregul trup într-o stare sfințită, duhovnicească, de nedescris prin cuvinte, mai presus de toate patimile, pe care o înțelege numai cel ce a încercat-o. Când monahul a văzut starea cea nouă, atât de neobișnuită a trupului său, mintea lui s-a luminat cu știință de taină. I s-au lămurit cuvintele până atunci nelămurite și ciudate ale Sfântului Ioan Scărarul, care grăiește: „*Strigat-am cu toată inima mea* (Ps. CXVIII, 145), adică am strigat cu trupul, cu sufletul și cu mintea”[1].

Iată dovada învierii trupurilor omenești, pe care o am în mine însumi! Dacă trupul este în stare de simțiri duhovnicești, dacă el poate să ia parte împreună cu sufletul la mângâierea harică, dacă el poate încă de pe acum să se facă părtaș la har, cum să nu învie spre viață veșnică, precum învață Scriptura?

Trupurile sfinților lui Dumnezeu au fost sărate cu har și stricăciunea nu s-a putut atinge de ele! Prin biruința asupra stricăciunii, ele au făcut deja începătura învierii lor; izvorând vindecări, arată harul aflător în ele și viața veșnică ce viază în ei, ce trebuie să devină la vremea potrivită prea slăvita înviere, dinainte hotărâtă și dăruită omenirii de Răscumpărătorul nostru, Domnul Iisus Hristos. Amin.

---

[1] *Scara,* Cuvântul VIII, cap. 61.

Despre smerenie
(convorbire între stareț și ucenic)

Ucenicul: Ce e smerenia?

Starețul: Este virtutea evanghelică ce unește puterile omului prin pacea lui Hristos, ce covârșește înțelegerea omenească.

Ucenicul: De vreme ce ea e mai presus de înțelegere, cum știm că ea este? Mai mult, cum putem dobândi o virtute pe care nici n-o putem pricepe?

Starețul: Că este știm prin credință, din Evanghelie, iar virtutea smereniei în sine o cunoaștem din cercare, după măsura dobândirii ei.

Ucenicul: De ce așa?

Starețul: Fiindcă smerenia e lucru dumnezeiesc. Smerenia e învățătură a lui Hristos, e însușire a lui Hristos, e lucrare a lui Hristos. Cuvintele Mântuitorului: ***Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima*** (Mt. XI, 29) Sfântul Ioan Scărarul le tâlcuiește în felul următor: „Învățați-vă nu de la înger, nu de la om, nu din cărți, ci ***de la Mine***, adică din sălășluirea, din luminarea și din lucrarea Mea în voi, ***că sunt blând și smerit cu inima***, și cu gândul, și cu cugetul"[1]. Cum să pricepem însușirea și lucrarea lui Hristos? Ele, precum și simțirea lor, sunt nepătrunse, cum a zis și Apostolul: ***Pacea lui Hristos, care covârșește toată mintea, va păzi inimile voastre și cugetele voastre întru Hristos Iisus*** (Filip. IV, 7). Pacea lui Dumnezeu este și începutul, și urmarea nemijlocită a smereniei; ea e lucrarea smereniei și începutul acestei lucrări. Ea lucrează asupra minții și a inimii prin atotputernica putere a lui Dumnezeu. Atât puterea cât și lucrarea ei sunt în chip firesc nepătrunse.

Ucenicul: În ce fel se poate atinge smerenia?

Starețul: Prin plinirea poruncilor evanghelice și mai ales prin rugăciune. Lucrarea harică a smereniei se potrivește foarte bine cu lucrarea harică a rugăciunii, sau mai bine zis, este una și aceeași lucrare.

Ucenicul: Nu te da în lături să îmi arăți amănunțit amândouă mijloacele de dobândire a smereniei.

Starețul: Amândouă mijloacele sunt înfățișate în învățătura Sfinților Părinți. Sfântul Ioan Scărarul spune că unii, mânați de Duhul lui Dumnezeu,

---

[1] Cuvânt XXV, cap. 3.

pot judeca în chip îndestulător despre smerenie[1]; iar Sfântul Isaac Sirul spune că Sfântul Duh îl învață smerenia în chip tainic pe omul pregătit pentru aceasta[2]. Noi, adunând fărâmiturile ce cad de la trapeza duhovnicească a domnilor noștri – Sfinții Părinți[3] – am primit despre smerenie cea mai săracă înțelegere; pe aceasta ne și străduim s-o păstrăm și s-o dăm mai departe celor ce ne întreabă despre ea, ca pe o predanie de mult preț a Părinților. Cu toată dreptatea pot fi numite „fărâmituri" concepțiile primite de noi despre smerenie; comoara în sine, în toată plinătatea ei, o are cel ce a dobândit în sine pe Hristos.

Preacuviosul Avvă Dorotei spune că „smerenia se plăsmuiește în chip firesc în suflet în urma lucrării poruncilor evanghelice... Aici se întâmplă același lucru ca atunci când învață cineva științele ori meșteșugul tămăduirii. Atunci când le învață și le deprinde bine cineva, îi intră în obicei, fără ca el să poată spune și tâlcui cum s-a întâmplat aceasta – fiindcă sufletul s-a obișnuit cu lucrul îndeletnicindu-se cu el în chip statornic. La fel și cu dobândirea smereniei: din făptuirea poruncilor se naște obiceiul smerit, ce nu poate fi tâlcuit în cuvinte"[4]. Din această învățătură a Preacuviosului Avvă Dorotei reiese limpede că cel ce dorește a dobândi smerenie este dator a cerceta cu osârdie Evanghelia și cu aceeași osârdie a împlini toate poruncile Domnului nostru Iisus Hristos. Lucrătorul poruncilor evanghelice poate ajunge la cunoașterea păcătoșeniei sale și a păcătoșeniei întregii omeniri și, în fine, la conștiința și încredințarea că el este cel mai păcătos și mai rău dintre toți oamenii.

Ucenicul: Mi se pare că este o nepotrivire. Cum poate cel ce împlinește cu toată râvna poruncile evanghelice să ajungă la conștiința că este cel mai mare păcătos? Urmarea ar trebui să fie cu totul dimpotrivă. Cel ce săvârșește necontenit faptele bune, și le săvârșește cu deosebită râvnă, nu poate să nu se vadă pe sine îmbunătățit.

Starețul: Ceea ce spui tu îi privește pe cei ce fac binele cel părut „din sine"[5], din firea lor cea căzută. Cel ce face acest bine, după înțelegerea sa, după aplecarea și ghesul inimii sale, nu poate să nu vadă acest bine, nu poate să nu fie mulțumit și să nu se încânte de el; singur se slăvește în deșert cu el și se desfată de laudele omenești – le caută, le cere, se mânie pe cei ce nu vor să îl laude și-i vrăjmășește. Își socotește faptele bune; după mulțimea lor își face și părerea despre sine și, potrivit părerii despre sine, își alcătuiește și părerea des-

[1] Cuvântul XXV, cap. 3.
[2] Cuvântul XXXVIII.
[3] Expresie împrumutată de la Sfântul Ioan Scărarul, *Cuvântul XXV*, cap. 3.
[4] Învățătura a doua: Despre smerita cugetare.
[5] Fericitul Teofilact al Bulgariei în tâlcuirea la pilda vameșului și fariseului (Lc. XVIII).

pre aproapele, ca fariseul pomenit în Evanghelie. Acest fel de lucrare îl aduce pe om la părerea că este drept, dă naștere unor „drepți" care sunt lepădați de Domnul și se leapădă de El sau Îl mărturisesc numai la arătare și în chip rece, cu o mărturisire moartă (Mt. IX, 13). Plinirea poruncilor evanghelice naște urmări cu totul potrivnice. Îndată ce începe să le plinească, nevoitorul vede că le plinește în chip foarte neîndestulător, necurat, că în fiecare clipă e abătut de patimile sale, adică de voința vătămată, spre lucrarea neîngăduită de porunci. După aceea, el va vedea cu limpezime că firea căzută este vrăjmașă Evangheliei. Lucrând cu din ce în ce mai multă putere după Evanghelie, i se descoperă din ce în ce mai deslușit cât de neîndestulătoare sunt faptele lui bune, i se descoperă mulțimea aplecărilor și încredințărilor sale, nefericita stare a firii căzute, înstrăinate de Dumnezeu, care a dobândit față de Dumnezeu o așezare vrăjmașă. Cercetând viața sa trecută, vede că ea a fost un lanț necontenit de păcate, de căderi, de fapte ce L-au mâniat pe Dumnezeu, și cu inimă nefățarnică se recunoaște pe sine drept cel mai mare păcătos, vrednic de muncile vremelnice și de cele veșnice, care are neapărată și deplină nevoie de Răscumpărătorul, ce are în El singura nădejde de mântuire. Lucrarea poruncilor naște în el pe nesimțite o astfel de părere despre sine. Se poate spune fără greș că cel ce se călăuzește în viețuirea sa după Evanghelie nu se va da în lături să dea încredințare deplină că nu cunoaște în sine nici măcar o singură faptă bună[1]. El socoate felul în care plinește poruncile o schimonosire și spurcare a lor, precum grăiește Sfântul Petru Damaschinul[2]. „*Învață-mă să fac voia Ta*" (Ps. CXLII, 11), strigă el plângând către Dumnezeu, „acea voie pe care Tu mi-ai poruncit s-o fac, pe care mă străduiesc s-o fac, însă nu pot, fiindcă firea mea căzută nu o pricepe și nu i se supune. Zadarnice au fost și vor fi sforțările mele, dacă Tu nu-mi vei tinde mână de ajutor. *Duhul Tău Cel Bun*, și numai El, *mă va călăuzi la pământul cel drept*" (Ps. CXLII, 12). „Binele nu poate fi crezut și nici lucrat altminteri fără numai în Hristos Iisus și în Duhul Sfânt"[3], a spus Preacuviosul Marcu Ascetul.

Ucenicul: O asemenea părere despre sine nu duce, oare, la trândăvire sau deznădejde?

Starețul: Ea duce la creștinism. Tocmai pentru acest fel de păcătoși S-a pogorât Domnul pe pământ, precum Însuși a arătat: *N-am venit să chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință* (Mt. IX, 13). Tocmai acest fel de păcătoși pot din tot sufletul să Îl primească și să-L mărturisească pe Răscumpărătorul.

---

[1] Prima din rugăciunile de dimineață ale Preacuviosului Macarie cel Mare.

[2] *Dobrotoliubie*, partea a treia, cartea 1, art. 1.

[3] Despre legea duhovnicească, cap. II. *Dobrotoliubie*, partea întâi.

Ucenicul: Să presupunem că prin lucrarea după îndreptarul poruncilor evanghelice ajung la cunoașterea și recunoașterea păcătoșeniei mele; dar cum să ajung a mă socoti mai păcătos decât toți oamenii, printre care se află nelegiuiți, răufăcători cumpliți?

Stareţul: Aceasta este, din nou, o urmare firească a nevoinței. Dacă în fața ochilor noștri se află două lucruri și pe unul dintre ele îl cercetăm cu toată luarea-aminte și fără contenire, iar pe celălalt nu îl băgăm deloc în seamă, asupra celui dintâi ne facem o părere limpede și amănunțită, iar în privința celuilalt rămânem cu cunoștințele cele mai superficiale. Cel ce lucrează poruncile evanghelice are ochii minții pururea ațintiți asupra păcătoșeniei sale; mărturisindu-o lui Dumnezeu și plângând pentru ea, se îngrijește să descopere în sine noi răni și pete. Descoperindu-le cu ajutorul lui Dumnezeu, sârguiește iarăși spre noi descoperiri de acest fel, tras de dorința curăției bineplăcute lui Dumnezeu. La greșelile aproapelui nu se uită. Dacă ajunge, din întâmplare, să vadă vreo greșeală a aproapelui, nu se uită la ea decât superficial și în treacăt, așa cum obișnuiesc oamenii care sunt prinși cu lucruri însemnate. Din însuși felul său de a viețui, reiese în chip firesc și logic părerea despre sine că este păcătosul păcătoșilor. Această așezare sufletească o cer de la noi Părinții[1]. Fără asemenea părere despre sine, însăși nevoința rugăciunii e socotită de Sfinții Părinți ca rătăcită. Un oarecare frate i-a zis Preacuviosului Sisoe cel Mare: „Văd că în mine rămâne aducerea aminte necurmată de Dumnezeu". Preacuviosul a răspuns: „Nu e lucru mare acesta, că gândul tău este la Dumnezeu: *mare lucru este a te vedea pe tine mai jos decât toată zidirea*"[2]. Temelia rugăciunii este cea mai adâncă smerenie. Când smerenia este neîndestulătoare, nevoința lesne se pleacă spre amăgire de sine și înșelare demonică.

Ucenicul: Prin întrebarea privitoare la chipul în care este cu putință ca, sporind în fapta bună, să sporim în smerenie, te-am abătut de la firul spuselor tale.

Stareţul: Mă întorc, dar, la el. În sus-pomenitul cuvânt de învățătură al Avvei Dorotei e amintită spusa unui oarecare sfânt stareț potrivit căreia „calea smereniei sunt *ostenelile trupești întru înțelegere*". Această povață e foarte însemnată pentru frații care se îndeletnicesc cu felurite ascultări mănăstirești, dintre care unele sunt anevoioase trupului, iar altele cer nevoință sufletească. Ce înseamnă *a te osteni întru înțelegere*? Înseamnă a purta mănăstireasca osteneală ca pe o pedeapsă pentru păcătoșenia ta, întru nădejdea de a primi iertare de la Dumnezeu. Ce înseamnă *a te osteni fără înțelegere*? A te osteni cu aprindere trupească, cu slavă deșartă, cu îngâmfare, cu defăimarea altor frați ce nu

---

[1] Preacuviosul Nil Sorski, *Cuvântul 5*, Despre gândul trufiei.
[2] *Patericul egiptean*.

se pot osteni la fel din neputință trupească, sau nepricepere, sau chiar din lene. Acest fel de osteneală, oricât de mare ar fi, de îndelungată, de folositoare materialicește pentru mănăstire, nu numai că nu este folositoare pentru suflet, ci este chiar vătămătoare, fiindcă îl umple cu părere de sine, și atunci nu se mai află loc în suflet pentru nici o faptă bună. O pildă de *osteneală întru înțelegere*, care îl urcă pe lucrătorul poruncilor la înălțimea desăvârșirii creștine, o vedem în nevoința fericitului Isidor Alexandrinul. Acesta era unul din dregătorii Alexandriei. Chemat de milostivirea lui Dumnezeu la viața monahală, Isidor sa închinoviat undeva în apropiere de Alexandria și s-a încredințat întru desăvârșită ascultare egumenului mănăstirii, bărbat plin de Duhul Sfânt. Văzând egumenul că înălțimea rangului său îl făcuse pe Isidor trufaș și împietrit, s-a hotărât să lucreze împotriva bolii sufletești printr-o ascultare grea nu atât pentru trup, cât pentru inima bolnavă. Intrând în mănăstire, Isidor îi spusese egumenului că se încredințează lui ca fierul în mâinile făurarului. Egumenul i-a poruncit să se scoale și să stea necontenit la porțile mănăstirii, având îndatorirea de a cădea la picioarelui oricui avea să intre în mănăstire și să spună: „Roagă-te pentru mine: sunt stăpânit de demon". Isidor s-a supus egumenului ca un înger lui Dumnezeu. După ce a petrecut șapte ani în această ascultare și mai înainte și-a cunoscut sfârșitul din dumnezeiască descoperire, Isidor s-a mutat cu bucurie din această viață. Cu privire la starea sa sufletească din vremea acelei nevoințe, i-a mărturisit Sfântului Ioan Scărarul următoarele: „La început gândeam că m-am vândut spre răscumpărarea păcatelor mele, și drept aceea cu cea mai mare amărăciune, cu silirea de sine, parcă vărsând sânge, făceam metaniile. După ce a trecut un an, inima mea a încetat să mai simtă întristare, așteptând răsplată pentru răbdare de la Dumnezeu Însuși. După ce a mai trecut un an, în simțirea inimii mă socoteam nevrednic de petrecerea în mănăstire, și de vederea părinților, și de împreună vorbirea cu ei, și de împărtășirea cu Dumnezeieștile Taine: ci căutând cu ochii în jos, dar și mai jos cu cugetul, ceream celor ce intrau și ieșeau să se roage pentru mine"[1]. Iată osteneală trupească și ascultare petrecute întru înțelegere! Iată roada lor! Un gând smerit îl aducea pe fericitul lucrător la altul și mai adânc, făcându-l să crească duhovnicește, până ce acesta a intrat în cel mai îmbelșugat și tainic simțământ al smereniei. Prin acest sfânt simțământ i s-a deschis cerul Sfântului Isidor, ca unei biserici însuflețite a lui Dumnezeu. „Smerenia îl face pe om sălaș al lui Dumnezeu", a grăit Marele Varsanufie[2].

Preacuviosul Avvă Dorotei pune la începutul învățăturii sale despre smerenie, ca pe o piatră unghiulară, spusa unuia dintre sfinții stareți: „Mai îna-

[1] *Scara*, Cuvântul IV, cap. 21-22.
[2] Răspunsul 210.

inte de toate ne trebuie smerita cugetare și trebuie să fim gata ca la orice cuvânt pe care îl auzim să răspundem *iartă-mă*, fiindcă prin smerita cugetare se sfărâmă toate săgețile vrăjmașului și potrivnicului"[1]. În lepădarea dezvinovățirilor, în învinuirea de sine și în a cere iertare în toate împrejurările în care oamenii se grăbesc de obicei să se dezvinovăţească: în acestea, zic, se cuprinde marea agonisire de taină a sfintei smerenii. De aceasta s-au ţinut și pe aceasta au poruncit-o toți Sfinţii Părinţi. Această lucrare pare ciudată la o privire lipsită de adâncime; însă cercarea nu va întârzia să arate că ea este plină de folos pentru suflet și vine de la Însuși-Adevărul – Hristos. Domnul nostru a lepădat dezvinovăţirile, nu le-a folosit înaintea oamenilor, cu toate că putea să arate înaintea lor, în toată măreția, dreptatea Sa cea Dumnezeiască – ci a grăit către farisei: *Voi sunteți cei ce vă faceți pe voi drepți înaintea oamenilor, dar Dumnezeu știe inimile voastre – că ce este întru oameni înălțat, urâciune este înaintea lui Dumnezeu* (Lc. XVI, 15). *Iată pruncul Meu*, vestește despre Domnul proorocul Legământului celui vechi, *pe Care L-am ales; pune-voi Duhul Meu peste Dânsul și judecată neamurilor va vesti. Nu se va prici, nici va striga, nici va auzi cineva în uliță glasul Lui* (Mt. XII, 18-19; Is. XLII, 1-2). *Hristos a pătimit pentru noi*, dă mărturie Apostolul Legământului celui Nou despre împlinirea întocmai a proorociei, *nouă lăsându-ne pildă, ca să urmăm urmelor Lui, Care ocărât fiind, nu răspundea cu ocară, și suferind nu amenința, ci Se lăsa în seama Celui Ce judecă cu dreptate* (2 Pt. II, 21-23). Așadar, dacă noi, care suntem vinovaţi de păcate nenumărate, am venit în mănăstire spre a suferi răstignire pentru păcatele noastre de-a dreapta Mântuitorului nostru, asta presupune recunoașterea dinainte că orice necaz ce ne-ar întâmpina este o dreaptă răsplătire pentru păcatele noastre și o îndreptăţită pedeapsă pentru ele. Având o asemenea așezare sufletească, a cere iertare în orice împrejurare apare ca o urmare corectă și logică. „Îndreptăţirea de sine prin cuvânt nu are cum să se împace cu viețuirea creștină", a grăit Sfântul Isaac Sirul[2]. Preacuviosul Pimen cel Mare spunea: „Cădem în multe ispite, fiindcă nu păzim rânduiala cuvenită numelui nostru. Nu vedem, oare, că femeia cananeeancă a primit numirea dată ei, și Mântuitorul a mângâiat-o? (Mt. XV, 27 și urm.). Asemenea și Avigail a zis lui David: *Întru mine este nedreptatea mea* (1 Împ. XXV, 24), și David, auzind aceasta, a îndrăgit-o? Avigail este chipul sufletului, iar David – al lui Dumnezeu: dacă sufletul se va învinui pe sine înaintea Domnului, Domnul îl va iubi". L-au întrebat pe cel Mare: „Ce înseamnă *înălțat*?" (Lc. XVI, 15) El a răspuns: „Îndreptăţirea de sine. Nu căuta să te dezvinovățești, și vei afla odihnă"[3]. Cel care nu se dezvinovăţește este călăuzit de smerita cugetare,

[1] Învăţătura a 2-a.

[2] Cuvântul LXXXIX.

[3] *Patericul egiptean.*

iar cel care se dezvinovățește – de cugetarea semeață. Teofil, patriarhul Alexandriei, a cercetat odată muntele Nitriei. În acest munte petrecea o numeroasă obște de monahi, care ducea viață isihastă. Avva muntelui era un bărbat de mare sfințenie. Arhiepiscopul l-a întrebat: „Părinte, care este, după părerea ta, cel mai însemnat lucru în calea călugăriei?" Avva a răspuns: „Neîncetata învinuire și osândire de sine" – la care arhiepiscopul a zis: „Așa-i! Afară de aceasta, altă cale nu este"[1].

Voi încheia sărmana mea învățătură despre smerenie prin învățătura Preacuviosului Ioan Proorocul despre această virtute. „Smerenia înseamnă ca niciodată să nu socotim că e ceva de capul nostru, în toate să ne tăiem voia, să ne supunem tuturor, fără de tulburare să purtăm tot ce ne lovește din afară. Aceasta este smerenia cea adevărată, în care nu își află loc slava deșartă. Smerit cugetătorul nu trebuie să își arate smerenia prin *smerită vorbire*, ci de ajuns îi este să spună „iartă-mă" sau „roagă-te pentru mine". Nu trebuie nici să caute de voia sa a împlini munci umile: acest lucru, ca și cel dintâi (adică smerita vorbire), duce la slavă deșartă, împiedică sporirea și aduce mai multă vătămare decât folos; dar atunci când i se poruncește, nu se cuvine lui a grăi împotrivă, ci a plini cu smerenie – aceasta duce la sporire"[2].

Ucenicul: Oare întrebuințarea unor cuvinte smerite, ce se numește smerită vorbire, este vătămătoare de suflet? Mi se pare că ea se potrivește foarte bine monahului și îi zidește foarte pe mireni, care se umilesc auzind smerita vorbire a monahului.

Starețul: Domnul a zis: *Ce folos este omului de ar dobândi lumea toată, iar sufletul său își va pierde?* (Mt. XVI, 26). Răul nu poate fi nicidecum pricină a binelui. Fățărnicia și dorința de a plăcea oamenilor nu pot fi pricină de zidire: ele pot plăcea lumii, fiindcă dintotdeauna i-au plăcut; ele pot atrage lauda lumii, fiindcă dintotdeauna au atras-o; pot atrage dragostea și încrederea lumii, fiindcă dintotdeauna le-a atras. Lumea iubește ceea ce e al său; ea laudă pe cei în care aude duhul său (In. XV, 18-20). Încuviințarea de către lume a smeritei vorbiri este deja o pricină de osândă pentru ea. Domnul ne-a poruncit a săvârși în taină toate faptele bune (Mt. VI), iar smerita vorbire este smerenie de ochii oamenilor. Ea este prefăcătorie, amăgire în primul rând de sine, iar apoi a celorlalți; fiindcă tăinuirea de către om a faptelor sale bune este una din însușirile smereniei, iar prin smerita vorbire și încercarea de a părea smerit tăinuirea aceasta se pierde. „Aflându-te în obștea ta", grăiește Sfântul Ioan Scărarul, „ia seama la tine ca nicidecum să nu te arăți mai drept decât frații în vreun lucru oarecare – altminteri vei face un îndoit rău: pe frați îi vei răni cu

---

[1] *Patericul egiptean.*

[2] Preacuvioșii Varsanufie și Ioan, răspunsul 275.

fățărnicia și prefăcătoria ta, iar în tine însuți vei da naștere, fără îndoială, semeței cugetări. Fii râvnitor în suflet fără a arăta în nici un fel aceasta trupește – nici cu chipul, nici cu vorba"[1]. Pe cât de folositor lucrul este a ne dojeni și învinui de păcătoșenie înaintea lui Dumnezeu, în taina cămării sufletului, pe atât de vătămător este a face aceasta înaintea oamenilor, căci astfel vom stârni în noi înșine o părerea amăgitoare că suntem smeriți și vom insufla această părere mirenilor orbi. Un oarecare monah mi-a spus că pe când era nou începător se străduia a se îndeletnici cu smerita vorbire, presupunând, în neștiința sa, că aceasta are însemnătate. Odată s-a întâmplat să vorbească smerit, prihănindu-se pe sine – și a reușit atât de bine, că cei de față, în loc să socoată drept minciună cuvintele lui, iar pe el să-l creadă smerit (acesta fiind întotdeauna scopul smeritei cugetări), au crezut că spune adevărul, la care el s-a amărât și a fost cuprins de nemulțumire. Înaintea oamenilor se cuvine să ne purtăm cu fereală și cucernicie, dar simplu, răspunzând prin tăcere laudelor și tot prin tăcere ocărilor – asta doar dacă nu cumva, cerând iertare și, la nevoie, lămurind pe scurt lucrurile, putem să-l liniștim și împăcăm cu noi pe ocărâtor. Cei sporiți în viața călugărească dobândesc o deosebită libertate și simplitate a inimii, care nu au cum să nu se vădească în legăturile lor cu oamenii. Ei nu plac lumii! Lumea îi socoate trufași, precum bagă de seamă, cu mult temei, Sfântul Simeon Noul Teolog[2]. Lumea caută lingușire, iar în ei vede o nefățărnicie care nu îi este de trebuință, întâlnește o dare a sa în vileag pe care o urăște. Pe când mă aflam într-un oraș mare, a venit acolo, cu treburi mănăstirești, un stareț foarte sporit în viața duhovnicească, dimpreună cu ucenicul său începător. Oarecare mireni evlavioși au dorit să îl vadă pe stareț. Starețul nu le-a plăcut; le-a plăcut ucenicul, care, intrând în casele oamenilor bogați și de seamă, era izbit de mărirea cea pământească și făcea tuturor metanii adânci. „Ce smerit este!" – spuneau mirenii cu o mare mulțumire, născută în ei de metaniile aceluia. Starețul își petrecea viața plângând pentru păcătoșenia sa; socotea că cea mai mare fericire a omului este să își descopere păcătoșenia. Cu adevărată dragoste și împreună pătimire față de sărmana omenire, la fel de sărmană atât în palate cât și în colibe, cu simplitate a inimii, cu o neobișnuită putere de pătrundere, dorea să împartă comorile sale duhovnicești, dobândite prin aceeași curăție a minții, cu semenii care îl întrebau despre mântuire: prin aceasta a stârnit împotriva sa nemulțumire.

Ucenicul: Care este deosebirea între *smerita cugetare* și *smerenie*?

Starețul: *Smerita cugetare* este felul de a gândi luat în întregime din Evanghelie, de la Hristos. *Smerenia* este un simțământ al inimii, e chezășia din inimă a smeritei cugetări. La început se cuvine ca omul să se deprindă cu smerita

[1] Cuvântul IV, cap. 82-83.

[2] Cap. 70, 71, 72, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

cugetare; după măsura întăririi în smerita cugetare, sufletul dobândește smerenie, fiindcă starea inimii atârnă totdeauna de gândurile care s-au împropriat minții. Iar atunci când lucrarea omului e adumbrită de Harul Dumnezeiesc, smerita cugetare și smerenia încep a se naște din belșug și a se spori una pe alta, cu ajutorul celui care ajută rugăciunea – adică plânsul.

Ucenicul: Lămurește-mă prin niște pilde; în ce chip se naște smerenia din smerita cugetare, și smerita cugetare din smerenie?

Starețul: Am cunoscut în treacăt un monah care era supus neîncetat necazurilor de tot felul, prin care, precum spunea el, binevoise Dumnezeu să îi înlocuiască starețul duhovnicesc. În ciuda necontenitelor sale necazuri, îl vedeam pe monah aproape întotdeauna liniștit, adesea bucuros. Se îndeletnicea cu Cuvântul lui Dumnezeu și rugăciunea minții. L-am rugat să-mi descopere, spre folosul sufletului meu, izvorul mângâierii sale. Mi-a răspuns: Mângâierea mi-o datorez milei lui Dumnezeu și scrierilor Sfinților Părinți, către care mi-a fost dăruită iubire încă din pruncie. Când năvălesc asupra mea necazurile, uneori repet cuvintele tâlharului ce de pe cruce a mărturisit dreptatea judecății lui Dumnezeu împlinite prin judecata oamenilor, și prin această mărturisire a intrat întru cunoașterea Mântuitorului. Zic: *Cele vrednice după faptele* mele *iau: pomenește-mă, Doamne, întru Împărăția Ta* (Lc. XXIII, 41-42). Odată cu aceste cuvinte se revarsă pace și liniște în inimă. În alte dăți mă împotrivesc gândurilor de întristare și tulburare prin spusele Mântuitorului: *Cela ce nu va lua crucea sa și nu va veni după Mine, nu este vrednic de Mine* (Mt. X, 38); atunci, tulburarea și întristarea sunt înlocuite de pace și bucurie. Alte asemenea cuvinte ale Sfintei Scripturi și ale Sfinților Părinți au aceeași lucrare. Cuvintele „Slavă lui Dumnezeu pentru toate!" sau „Facă-se voia Domnului" lucrează în chip cu totul mulțumitor împotriva mâhnirii celei cu multe lațuri. Ciudat lucru! Uneori, din pricina puternicei lucrări a întristării se pierde toată puterea sufletului; sufletul parcă își pierde putința de a mai simți ceva: în acest timp încep să spun cu voce tare, în chip silit și mașinal, numai cu limba, „Slavă lui Dumnezeu!" – și sufletul, auzind slavoslovirea lui Dumnezeu, începe, puțin câte puțin, să se învioreze, apoi să se îmbărbăteze, să se liniștească și să capete mângâiere. Cei asupra cărora Dumnezeu îngăduie să vină necazuri nu ar putea să le țină piept acestora dacă nu i-ar sprijini în chip tainic ajutorul și harul lui Dumnezeu. Iarăși: fără necazuri omul nu poate dobândi acea mângâiere tainică, adevărata mângâiere, ce i se dăruiește după măsura necazului său, precum a spus Psalmistul: *După mulțimea durerilor mele în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu* (Ps. XCIII, 19). Odată mi s-a întins o cursă primejdioasă. Aflând despre ea și neavând nici un fel de mijloc spre a o preîntâmpina, m-am întristat până la istovire. Am mers în chilia mea și, îndată ce am rostit aceste cuvinte ale Mântuitorului pe care mi le amintisem: *Să nu se tulbure inima voastră: cre-*

deți în Dumnezeu, și întru Mine credeți (In. XIV, 1), tristețea a pierit; în locul ei m-a cuprins o bucurie negrăită: am fost silit să mă întind pe pat, și toată ziua am fost ca beat, iar în minte repetam acele cuvinte ce îmi revărsau mângâiere în suflet: *credeți în Dumnezeu și întru Mine credeți.* Pricina tulburării inimii este necredința; pricina liniștii inimii, a păcii harice a inimii, este credința. Atunci când lucrează cu îmbelșugare credința, întreaga ființă a omului se cufundă într-o îndulcire duhovnicească și preamângâietoare de sfințita pace a lui Hristos, parcă hrănindu-se și umplându-se în chip covârșitor de această simțire. Îmbătată de ea, ființa omului se face nesimțitoare față de săgețile tulburării. Pe bună dreptate au grăit Părinții: „credința este smerenie"[1], „a crede înseamnă a petrece întru smerenie și bunătate"[2]. Această înțelegere a credinței și smereniei se dobândește prin sfintele cercări ale vieții călugărești nerătăcite.

Uneori, Dumnezeu îngăduie ca necazurile să chinuie sufletul vreme îndelungată. Odată, din pricina unui necaz neașteptat, am simțit ca o lovitură în inimă și trei luni am petrecut în chilie fără să mai ies, scuturat ca de friguri din pricina zdruncinării nervoase. „Dumnezeu face pururea cu noi lucruri mari și anevoie de urmat, slăvite și preaminunate"[3]. Trebuie să înțelegem că suntem zidiri ale Lui, care se află în deplina Lui putere – drept aceea, întru desăvârșită supunere „pe noi înșine, și unii pe alții, și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm"[4]. Nu mă voi da în lături a-ți povesti și următoarea întâmplare vrednică de luare-aminte, ce lămurește întrucâtva lucrarea nemijlocit din inimă a smereniei, fără gândul premergător al smeritei cugetări. Odată am fost supus pedepsei și necinstirii. Pe când se întâmpla aceasta, am simțit deodată fierbințeală în tot trupul meu și o anumită omorâre trupească de netâlcuit în cuvinte, după care fără de veste a izvorât din inima mea dorința aprinsă de a fi rușinat înaintea a tot poporul și bătut de călău în piață pentru păcatele mele. Mă înroșisem la față; o negrăită bucurie și dulceață au cuprins întreaga mea ființă; din pricina lor două săptămâni am rămas într-o stare de răpire, ca în afară de sine. Atunci am înțeles limpede și întocmai că sfânta smerenie din mucenici, în unire cu dragostea dumnezeiască, nu se putea sătura cu nici un fel de cazne. Mucenicii primeau caznele cele cumplite ca pe niște daruri, ca pe o băutură răcoritoare, ce alina setea de smerenie aprinsă în ei[5]. Smerenia este har

---

[1] Varsanufie și Ioan, răspunsul 579.

[2] Spusă a Preacuviosului Pimen cel Mare, *Patericul egiptean.*

[3] Cea de-a șasea rugăciune a dimineții (în ceasloavele românești a șaptea – *n. tr.*)

[4] Ultima cerere la ectenia mare.

[5] Viața sfinților mucenici Timotei și Mavra. *Viețile Sfinților,* 3 mai. Minunată viață! De-a lungul întregii stadii a nevoinței lor, mucenicii n-au încetat a mărturisi că mucenicia slujește pentru ei drept curățire de păcate. Umbriți de Sfântul Duh, ei primeau această curățire cu sete. Belșugul de smerenie era unit în ei cu cu belșugul de dragoste mai presus de fire. Atunci

netâlcuit al lui Dumnezeu, pătrunsă în chip de nepătruns doar prin simțirea duhovnicească a sufletului.

Ucenicul: Mi-ai făgăduit că îmi vei lămuri în ce fel se lucrează smerenia prin rugăciune.

Starețul: Legătura dintre smerenie și rugăciune este lămurită foarte deslușit de către Preacuviosul Avvă Dorotei. „Necontenita îndeletnicire cu rugăciunea", grăiește sfântul, „lucrează împotriva trufiei. Este învederat că cel smerit și evlavios, știind că nu este cu putință a săvârși nici o faptă bună fără de ajutorul și acoperământul lui Dumnezeu, nu încetează a se ruga cu stăruință lui Dumnezeu să facă milă cu el. Cel ce se roagă mereu lui Dumnezeu, dacă se va învrednici a face vreun lucru după cuviință, știe prin mijlocirea Cui a făcut acel lucru și nu poate să se înalțe ori să-l pună pe seama puterii sale, ci pune pe seama lui Dumnezeu toate isprăvile sale, Îi mulțumește fără încetare și I se roagă necurmat, tremurând ca nu cumva să se lipsească de ajutorul de sus, ca să nu se descopere astfel neputința sa. Acesta se roagă din smerenie"[1]. Dacă cineva se învrednicește în timpul rugăciunii de străpungerea care se naște din rugăciunea cu trezvie, acela știe din cercare că tocmai în prețioasele clipe de străpungere apar în el gândurile smeritei cugetări, care deprind pe om cu simțământul smereniei. Acest lucru se săvârșește mai ales atunci când străpungerea este însoțită de lacrimi. Cu cât vin mai adesea răstimpurile de străpungere, cu atât se îndesesc și răstimpurile când lucrătorul rugăciunii se face ascultător al tainicei învățături despre smerenie, cu atât se adâncește lucrarea acestei învățături în inima lui. Străpungerea statornică ține sufletul în smerenie statornică, în starea de necontenită rugăciune și cugetare la Dumnezeu. Sfinții Părinții bagă de seamă că, întocmai pe dos față de slava deșartă, care împrăștie gândurile omului prin lumea largă, smerenia le adună în suflet: îl trece pe om de la contemplarea stearpă și ușuratică a întregii lumi la multroditoarea și adânca vedere de sine, la liniștirea minții, la acea stare pe care o pretinde adevărata rugăciune și care se naște prin rugăciunea cu trezvie[2]. În fine, lucrarea harică a smereniei și lucrarea harică a rugăciunii sunt una și aceeași lucrare, precum s-a spus la începutul împreună vorbirii noastre. Această lucrare se arată în două chipuri: în smerenia următoare lui Hristos și în iubirea dumnezeiască, care-i cea mai înaltă lucrare a rugăciunii. Această lucrare este a Domnului nostru Iisus Hristos, Care trăiește și lucrează prin mijlocirea Sfântului Duh, în chip de negrăit și nepătruns, în vasele Sale cele alese. Amin.

---

când o duceau pe Mavra la răstignire, mama ei a încercat s-o oprească, tânguindu-se pentru ea; dar mucenița, smulgându-se din mâinile ei, grăbea către cruce, spunându-i maicii sale: „De ce mă tragi de la cruce, nelăsându-mă să mă îndulcesc mai degrabă de Domnul meu întru asemănarea morții Lui?"

[1] Învățătura a doua.

[2] Sfântul Isaac Sirul, cuvântul XLIX.

Despre răbdare

„Casa sufletului este răbdarea, fiindcă în ea viază sufletul; hrana sufletului este smerenia, căci cu ea se hrănește sufletul"[1], a grăit sfântul Ilie Ecdicul.

Întocmai hrănindu-ne cu sfânta hrană a smereniei, putem rămâne în sfânta casă a răbdării; iar când această hrană este neîndestulătoare, sufletul iese din casa răbdării. Ca un vifor îl răpește tulburarea, îl poartă unde vrea, îl învârtește. Precum valurile, se înalță în el felurite gânduri și simțăminte pătimașe, îl îneacă în adâncul cugetărilor, visărilor, cuvintelor și faptelor nechibzuite și păcătoase. Sufletul ajunge într-o stare de slăbănogire, de trândăvie întunecată, adesea se apropie de prăpăstiile deznădejdii ucigătoare și desăvârșitei netocmiri.

Vrei să rămâi în sfânta casă a răbdării și să nu mai ieși de acolo? Adună-ți merindea neapărat trebuincioasă pentru aceasta: dobândește și înmulțește în tine gândurile și simțămintele smerite. Acel chip al smereniei care îl pregătește pe om pentru răbdarea necazurilor încă dinainte de venirea lor și îl face în stare să le rabde cu inimă bună după ce vin este numit de către Sfinții Părinți *defăimare de sine.*

Să ne defăimăm pe noi înșine înseamnă să ne învinuim pentru păcătoșenia cea de obște a tuturor și pentru păcătoșenia noastră aparte. Făcând aceasta, este bine să ne amintim și să înșirăm în minte încălcările Legii lui Dumnezeu pe care le-am făptuit, afară de căderile și poticnirile ce sunt legate de patima curviei, a căror aducere aminte amănunțită nu este iertată de Părinți, fiindcă înnoiește în om simțirea păcatului și îndulcirea de el[2].

Defăimarea de sine este lucrare călugărească, este lucrare a minții, care lucrează împotriva bolnăvicioasei însușiri a firii noastre căzute care face ca toți oamenii, chiar și păcătoșii cei mai învederați, să se străduie a face pe drepții și a-și dovedi dreptatea cu ajutorul tuturor vicleniilor cu putință. Defăimarea de sine este o siluire a firii căzute, la fel ca rugăciunea și celelalte nevoințe călugărești, prin care *Împărăția Cerurilor se silește*, și prin care *silitorii o răpesc pe ea* (Mt. XI, 12). Defăimarea de sine are, la începutul îndeletnicirii cu ea, caracterul unui mecanism inconștient, adică este rostită numai de limbă, fără

[1] Florilegiul Sfântului Ilie, cap. 62, *Dobrotoliubie,* partea a patra.
[2] Filotei Sinaitul, cap. 13, *Dobrotoliubie,* partea a doua.

cine știe ce împreună simțire a inimii, chiar împotriva simțământului acesteia; după aceea, puțin câte puțin, inima începe să se obișnuiască a simți în potrivire cu cuvintele defăimării de sine; în cele din urmă, defăimarea de sine ajunge să fie rostită din tot sufletul, cu un îmbelșugat simțământ de plâns, să micșoreze înaintea noastră și să ascundă de noi neajunsurile și greșelile aproapelui, să ne împace cu toți oamenii și cu toate împrejurările, să adune în lucrarea pocăinței gândurile împrăștiate prin toată lumea, să aducă o rugăciune trezvitoare, plină de străpungere, să însuflețească și să înarmeze cu o nebiruită putere, răbdarea.

Cu smerite gânduri de defăimare de sine sunt pline toate rugăciunile Bisericii Ortodoxe. Monahii însă au o parte din zi pe care o păstrează tocmai pentru defăimarea de sine. Ei se străduie ca prin mijlocirea acesteia să se încredințeze pe sine că sunt păcătoși: firea căzută nu vrea să creadă acest lucru, nu vrea să-și însușească această cunoștință. Pentru toți monahii îndeobște este de folos defăimarea de sine; și pentru noii începători, și pentru cei sporiți, și pentru cei închinoviați, și pentru sihaștri. Pentru aceștia din urmă, cea mai primejdioasă patimă, care nimicește toată lucrarea lor, este semeața cugetare[1]; dimpotrivă, fapta bună de temelie pentru ei, pe care se zidesc și se țin toate celelalte, este defăimarea de sine. Tocmai de aceea Avva isihaștilor din Nitria spunea că cea mai de căpetenie lucrare a lor, după socotința lui, era defăimarea de sine[2]. Ajungând la deplinătatea sa, defăimarea de sine dezrădăcinează pentru totdeauna răutatea din inimă, dezrădăcinând din ea cu desăvârșire viclenia și fățărnicia, care nu încetează a trăi în inimă atâta vreme cât îndreptățirea de sine își află în ea loc. Preacuviosul Pimen cel Mare a spus că urârea vicleniei se cuprinde în a îndreptăți omul pe aproapele, iar pe sine a se învinui în orice împrejurare[3]. Această spusă este întemeiată pe cuvintele Mântuitorului. Mântuitorul a numit „fățarnic" pe oricine își osândește aproapele (Mt. VII, 5). Prihănindu-se pe sine, sihastrul îi vede sfinți și îngeri pe toți oamenii, iar pe sine se vede păcătosul păcătoșilor și se cufundă, ca într-un adânc, în străpungere neîncetată.

Minunate pilde ale defăimării de sine avem în Tânguirile Preacuviosului Isaia Pustnicul și în al XX-lea cuvânt al Sfântului Isaac Sirul. Sfântul Isaac, a cărui carte cuprinde îndeobște povețe pentru sihaștri, își intitulează astfel cuvântul: „Cuvânt care cuprinde preatrebuincioasă și preafolositoare pomenire de toată ziua pentru cel ce se liniștește în chilia sa și vrea să ia aminte numai la sine". „Un frate oarecare", spune Sfântul Isaac, „a scris următoarele lucruri, pe care pururea le punea înaintea sa spre pomenire: «Întru nebunie ai petrecut

---

[1] Preacuvioșii Varsanufie cel Mare și Ioan, răspunsul 311.

[2] *Patericul egiptean,* despre arhiepiscopul Teofil; Avva Dorotei, învățătura a șaptea.

[3] *Patericul egiptean.*

viața ta, om vrednic de tot răul! Măcar de acum păzește ceea ce a mai rămas din zilele tale cele aduse jertfă deșertăciunii, lipsite de lucrare bună, îmbogățite în lucrare rea. Nu întreba nici de această lume, nici de starea ei, nici de monahi, nici de lucrarea lor ce fel este, nici de mulțimea nevoinței lor, nu îți fă griji pentru nici un lucru de acest fel. Ieșit-ai din lume în chip tainic, socotitu-te-ai mort pentru Hristos; de acum nu mai via pentru lume, nici pentru ceea ce este al lumii, ca să te întâmpine odihna și să fii viu în Hristos. Fii gata să porți toată ocara, toată dosădirea și defăimarea și dojana din partea tuturor. Primește toate acestea cu bucurie, ca unul ce este cu adevărat vrednic de ele. Suferă, mulțumind lui Dumnezeu, toată durerea, tot necazul și nevoia venite de la demoni, a căror voie ai împlinit-o. Cu bărbăție rabdă toată strâmtorarea și amărăciunea pricinuite de fire. Cu nădejde în Dumnezeu poartă lipsa celor trebuincioase trupului, care se vor preface în gunoi curând. Toate acestea primește-le cu bună voie, nădăjduind în Dumnezeu, fără a aștepta izbăvire, nici mângâiere, de la altcineva. *Aruncă spre Domnul grija ta* (Ps. LIV, 25) și în toate ispitirile tale osândește-te pe tine însuți ca fiind pricina lor. De nimic să nu te smintești și nu mustra pe nimeni din cei care te necăjesc, că ai gustat din pomul cel oprit și ai dobândit feluri de patimi. Cu bucurie primește amărăciunile acestea; fie ca ele să să te scuture puțin, ca să te bucuri mai pe urmă. Vai ție și slavei tale puturoase! Sufletul tău cel plin de tot păcatul l-ai lăsat fără îngrijire, neosândit, iar pe alții i-ai osândit cu cuvântul și cu gândul. Lasă această hrană porcească, din care te-ai înfruptat până azi. Ce ai tu cu oamenii, necuratule? Cum nu te rușinezi că trăiești cu dânșii împreună, având viață dobitocească? Dacă vei lua aminte la toate acestea și le vei păzi, poate că te vei mântui, cu ajutorul lui Dumnezeu; iar dacă nu, te vei duce în latura cea întunecoasă, în locașurile dracilor, a căror voie ai plinit-o cu toată nerușinarea. Iată, ți-am dat mărturie despre toate acestea. Dacă Dumnezeu, după dreptate, i-ar porni împotriva ta pe oameni ca să îți răsplătească pentru toate ocările și defăimarea pe care le-ai gândit și le-ai rostit împotriva lor, întreaga omenire ar trebui să se scoale împotriva ta. Deci, încetează de acum (să faci ceea ce făceai înainte) și rabdă răsplătirile îngăduite să vină asupra ta». Toate acestea și le amintea fratele în fiecare zi ca să fie în stare a răbda, mulțumind lui Dumnezeu și folosindu-se sufletește, ispitirile și necazurile, atunci când veneau asupra lui. Să răbdăm și noi cu recunoștință ceea ce Dumnezeu îngăduie să vină peste noi, și să primim folos prin harul Iubitorului de oameni Dumnezeu". Defăimarea de sine are acea însușire aparte, preafolositoare și tainică de a aduce în amintire și păcatele pe care le uitasem cu desăvârșire sau pe care nu le luasem deloc în seamă.

Îndeletnicirea cu defăimarea de sine face ca aceasta să devină un obicei. Atunci când pe cel ce a dobândit acest obicei îl lovește vreun necaz oarecare, îndată prinde a lucra în el obiceiul, şi necazul este primit ca un lucru meritat. „Ce mai mare pricină a oricărei tulburări", spune Preacuviosul Avvă Dorotei, „dacă cercetăm cu deadinsul, este faptul că nu ne defăimăm pe noi înşine. Din aceasta nu ne aflăm niciodată odihna, din aceasta ni se pricinuieşte toată tulburarea şi scârba. Aşadar, nu este de mirare că auzim de la toţi sfinţii: *nu este alt drum decât acesta.* Nu vedem ca vreunul dintre sfinţi să fi aflat odihnă mergând pe altă cale! Iar noi vrem să avem odihnă şi să ţinem calea cea dreaptă fără a voi vreodată să ne defăimăm pe noi înşine. Adevărat zic, că de ar face cineva mii de bunătăţi, dar nu va ţine drumul acesta, niciodată nu va scăpa de întristare, nici nu se va putea păzi să nu scârbească pe altul, prăpădind prin aceasta toate ostenelile sale. Dimpotrivă, cel ce se defaimă pe sine, oriunde s-ar afla, totdeauna este vesel şi liniştit. Cel ce se defaimă pe sine, precum a zis şi Avva Pimen, orice i s-ar întâmpla, sau pagubă, sau necinstire, sau oarecare scârbă, mai dinainte socotindu-se vrednic de ele, nicicând nu se tulbură. Oare este ceva mai lipsit de grijă decât această stare? Dar poate va să zică cineva: „Cum voi putea să mă defaim pe mine însumi când mă mâhneşte vreun frate, dacă cercetându-mă aflu că nu i-am dat nici o pricină pentru aceasta?" Adevărul vă zic, că de se va ispiti cineva cu de-amănuntul şi cu frică de Dumnezeu, va afla că în tot chipul i-a dat pricină cu lucrul sau cu cuvântul sau într-un alt chip oarecare. Iar dacă i se va părea, cum spune, că în vremea de faţă cu nimic nu l-a mâhnit, atunci altă dată l-a scârbit pe acesta sau pe alt frate în aceeaşi privinţă sau într-alta, şi trebuie să pătimească pentru aceasta, ori pentru vreun alt păcat, precum adeseori se întâmplă. Aşa este! De se va cerceta cineva cu frică de Dumnezeu, precum am zis, şi va ispiti conştiinţa sa, se va afla vinovat în tot chipul".[1] Minunat lucru! Începând să ne defăimăm pe noi înşine în chip mecanic, silit, sfârşim prin a ajunge la o defăimare de sine atât de convingătoare şi care lucrează asupra noastră într-un chip atât de puternic, încât cu ajutorul ei răbdăm nu doar necazurile obişnuite, ci şi nenorocirile cele mai mari. Ispitele nu mai au aceeaşi putere asupra celui care sporeşte, ci, după măsura sporirii, se fac mai uşoare, chiar de ar fi mai grele în sine. După măsura sporirii, sufletul se întăreşte şi primeşte puterea de a suferi cu răbdare ceea ce i se întâmplă[2]. Puterea aceasta o dă, ca o mâncare deosebit de hrănitoare, smerenia adâncită în suflet, şi ea este tocmai răbdarea.

Credinţa neîndoită în Pronia lui Dumnezeu întăreşte pe om întru răbdare şi ajută defăimării de sine. *Au doară nu se vând două păsări pentru un ban?* –

---

[1] Învăţătura a şaptea, Despre defăimarea de sine.

[2] Idem.

a grăit Domnul către ucenicii Săi – *și nici una dintr-însele nu cade pe pământ fără de Tatăl vostru. Iar vouă și perii capului vă sunt numărați. Pentru aceea, nu vă temeți* (Mt. X, 29-31). Prin aceste cuvinte, Mântuitorul lumii a zugrăvit neadormita grijă pe care o poartă Dumnezeu, și pe care poate să o poarte numai Atotputernicul și Pretutindenea-Fiitorul Dumnezeu, robilor și slujitorilor Săi. Prin această purtare de grijă a lui Dumnezeu suntem izbăviți de toată grija și frica lașă pentru noi înșine pe care ni le insuflă necredința. *Să ne smerim, dar, sub mâna cea tare a lui Dumnezeu, ca să ne înalțe pe noi la timpul cuvenit, toată grija noastră aruncând spre Dânsul, că Acela se grijește pentru noi* (1 Pt. V, 6-7). Când ne lovesc necazuri, Dumnezeu vede asta. Acest lucru se săvârșește nu numai cu îngăduința Lui, ci și prin atotsfânta Lui purtare de grijă pentru noi. El îngăduie să fim chinuiți o vreme pentru păcatele noastre ca să ne izbăvească de chinurile veșnice. Adeseori se întâmplă ca un păcat tainic și greu pe care l-am făcut să rămână necunoscut oamenilor, nepedepsit, acoperit de milostivirea lui Dumnezeu; în același timp sau după ce se scurge câtva timp, suntem siliți să pătimim întrucâtva, ca urmare a clevetirilor sau șicanelor, fiind pasămite nevinovați. Conștiința ne spune că pătimim pentru păcatul nostru cel tăinuit! Milostivirea lui Dumnezeu, ce a acoperit acest păcat, ne dă mijlocul de a ne încununa cu cununa pătimitorilor nevinovați pentru răbdarea clevetirilor, și totodată de a ne curăța de pedeapsa pentru păcatul cel tăinuit. Deslușind acest fapt, să proslăvim preasfânta Pronie a lui Dumnezeu și să ne smerim înaintea ei.

O pildă grăitoare de osândire și defăimare de sine unite cu slavoslovirea dreptelor și multmilostivelor judecăți ale lui Dumnezeu, au dat Sfinții Trei Tineri iudei ce se aflau în robia și în cuptorul babilonienilor. *Binecuvântat ești, Doamne Dumnezeul părinților noștri*, grăiau ei, *și lăudat și proslăvit este numele Tău în veci: că Drept ești întru toate câte ai făcut nouă, și toate lucrurile Tale sunt adevărate, și drepte căile Tale, și toate judecățile Tale adevărate; și judecăți adevărate ai făcut după toate cele ce ai adus asupra noastră și asupra cetății cele sfinte a părinților noștri, Ierusalimul: că întru adevăr și judecată ai adus acestea toate asupra noastră pentru păcatele noastre; că am păcătuit și am făcut fărădelege, depărtându-ne de la tine, și am greșit întru toate* (Cântarea celor trei tineri, 2-6). Sfinții Tineri, care pentru credința lor cea adevărată față de Dumnezeu au fost aruncați în cuptorul încins, nearzând, ci petrecând în el ca într-o cămară de răcoare, recunoșteau și mărturiseau că păcătuiseră împreună cu cei de un neam cu dânșii, care cu adevărat se depărtaseră de Dumnezeu. Din iubire de aproapele, au luat asupra lor păcatele celor de aproape ai lor. Din smerenie, sfinți și drepți fiind, n-au vrut să se despartă de frații lor cei robiți păcatului. Din această stare, din starea de osândire de sine, de smerenie și dragoste de

omenire, din îndreptățirea celor îngăduite de Dumnezeu, aduceau rugăciune lui Dumnezeu pentru mântuirea lor. Așa să slavoslovim și noi Dumnezeiasca Pronie și să mărturisim păcătoșenia noastră în toate necazurile ce le întâmpinăm – atât ale noastre, cât și obștești – și pe temeiul acestei slavoslovii și acestei mărturisiri să rugăm pe Dumnezeu ca să ne miluiască. Sfânta Scriptură dă mărturie că robilor lui Dumnezeu, care umblă în calea poruncilor dumnezeiești, li se trimit necazuri deosebite în ajutorul lucrării lor, precum a spus și Mântuitorul lumii, că Tatăl Ceresc *toată vița care aduce roadă o curățește ca mai multă roadă să aducă* (In. XV, 2). Aceste necazuri curățitoare se numesc îngăduințe sau judecăți ale lui Dumnezeu; despre ele cânta Sfântul David: *Judecățile Domnului adevărate, îndreptate dimpreună* (Ps. XVIII, 10). *Judecățile Tale mă învață!* Să recunosc și să mă încredințez că tot ce se întâmplă cu mine se întâmplă din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, din voia Dumnezeului meu! Atunci voi cunoaște și că *judecățile Tale vor ajuta mie* în neputincioasa și neîndestulătoarea mea încercare de a plăcea lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 108, 175).

Ca pildă a felului în care judecățile dumnezeiești ajută robilor lui Dumnezeu care doresc a bineplăcea Lui, a felului în care acestea îi înalță la acea sfântă lucrare pe care nicicum n-ar fi atins-o fără ajutorul judecăților dumnezeiești, vom înfățișa cele întâmplate cu dregătorul constantinopolitan Xenofont, cu soția lui și cu cei doi fii ai lor. Bogatul și vestitul Xenofont ducea viața cea mai evlavioasă cu putință, pe care blagocestia cea de obște a creștinilor acelei vremi o făcea în mijlocul lumii și care acum nu poate fi trăită decât în îndepărtare de lume. El dorea ca cei doi fii ai săi să fie moștenitori și ai averii, și ai rangului său de la curtea împărătească, și ai evlaviei sale. Pe atunci se bucura de mare faimă școala din Viritul Siriei (Beirutul de astăzi). Xenofont i-a trimis acolo pe fiii săi ca să învețe înțelepciunea veacului acestuia. De la Constantinopol la Virit se ajunge pe mare. Odată, băieții se întorceau la școală după ce îl cercetaseră pe tatăl lor, ce fusese lovit de o boală primejdioasă. Fără de veste s-a stârnit o furtună foarte puternică pe Marea Mediterană, corabia s-a sfărâmat și tinerii au fost aruncați de valuri fiecare în alt loc al țărmului Palestinei. În această nevoie aflându-se, fiii lui Xenofont, fiind hrăniți din pruncie cu gânduri și năzuințe evlavioase, au recunoscut în necazul ce îi lovise chemarea lui Dumnezeu la viața monahală și, parcă s-ar fi înțeles între ei, au intrat în câte o mănăstire palestiniană. După scurgerea unui răstimp însemnat, Xenofont a aflat că acea corabie cu care călătoreau fiii săi a fost sfărâmată de furtună și că toți câți se aflau pe corabie pieriseră fără veste. Adânc îndurerat, tatăl s-a pus pe rugăciune; după o priveghere de toată noaptea în cămara sa, a primit dumnezeiască descoperire că pe fiii lui îi adumbrește deosebită milă și har de la Dumnezeu. Înțelegând din asta că ei primiseră monahismul și știind

că în Palestina, de ale cărei țărmuri se sfărâmase corabia, se afla mulțime multă de mănăstiri, Xenofont a plecat cu soția sa la Ierusalim; acolo a văzut pe fiii săi și nu s-a mai întors în Constantinopol. Din Ierusalim a trimis porunci cu privire la averea sa, care a fost vândută: banii dobândiți au fost împărțiți mănăstirilor, bisericilor și săracilor. Xenofont și Maria (așa se numea soața lui) au urmat pildei fiilor, Ioan și Arcadie, și au intrat în monahism, în care au atins cu toții, părinți și copii, mare sporire duhovnicească[1]. Nicicum nu s-ar fi învrednicit de acest lucru dacă ar fi rămas în viața mirenească, oricât de evlavioasă ar fi fost ea. Dumnezeu, prevăzând sporirea lor, i-a adus la ea prin negrăitele Sale judecăți. Calea judecăților dumnezeiești este amară, precum dă mărturie Sfântul Apostol: *Pe cine iubește Domnul ceartă, și bate pe tot fiul pe care îl primește* (Evr. XII, 6). Urmările judecăților lui Dumnezeu sunt dorite, neprețuite. Din viețile multor aleși ai lui Dumnezeu ne încredințăm că Dumnezeu trimite în ajutorul bunei lucrări a robilor Săi necazuri, îi curățește prin ele și desăvârșește lucrarea lor. Singură lucrarea proprie a omului este neîndestulătoare, precum bagă de seamă Sfântul Simeon Noul Teolog. „Aurul", spune el, „acoperit de cocleală nu poate să se curețe și să-și recapete strălucirea lui cea firească altminteri, decât fiind băgat în foc și bătut bine cu ciocanele. La fel se întâmplă și cu sufletul: dacă s-a pângărit cu cocleala păcatului și s-a netrebnicit cu totul, nu poate să se curețe și să-și recapete frumusețea dintâi dacă nu va trece prin multe ispite și nu va intra în cuptorul necazurilor. Acest lucru este arătat și prin spusele Domnului nostru: *Vinde-ți averile tale, și ia crucea ta, și urmează Mie* (Mt. XIX, 21; Mc. X, 21). Prin cruce se înțeleg aici ispitele și necazurile. A împărți toată averea ta fără a te nevoi bărbătește, totodată, împotriva ispitelor și necazurilor care ți se întâmplă, este, după părerea mea, semnul unui suflet nepăsător, care nu știe folosul său: fiindcă numai din lepădarea averilor și lucrurilor nimic nu dobândesc cei ce le leapădă, dacă nu vor răbda până la sfârșit în ispite și necazuri, pentru Dumnezeu. Hristos n-a zis: *întru lepădarea lucrurilor voastre*, ci: *întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre*. Este învederat că împărțirea averilor și fuga de lume este un lucru vrednic de laudă și folositor; însă el singur, în sine, fără răbdarea ispitelor, nu poate să îl facă pe om desăvârșit după Dumnezeu... Cel ce și-a împărțit averea nevoiașilor și s-a îndepărtat de lume și de cele materialnice se trufește cu mare desfătare în conștiința sa pentru nădejdea răsplătirii, și uneori răsplata este furată de slava deșartă. Iar cel care, după ce și-a împărțit avutul la săraci, rabdă întristările cu recunoștință în suflet și viețuiește în mijlocul necazurilor, acela gustă toată amărăciunea și osteneala dureroasă, și plata lui rămâne nefurată; îl așteaptă mare răsplătire pentru aceasta și în veacul de acum, și

[1] *Viețile Sfinților*, 26 ianuarie.

în cel care va să vie, ca pe un următor al pătimirilor lui Hristos, ca pe unul care a pătimit dimpreună cu Dânsul în zilele ispitelor și necazurilor. Drept aceea, rogu-vă, fraților în Hristos, să pătimim după cuvântul Domnului Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos; precum ne-am lepădat de lume și de tot ce este al lumii, așa să și trecem prin *poarta cea strâmtă* (Lc. XIII, 24), ce se cuprinde în tăierea cugetării și voii noastre trupești, în fuga de ele; că fără a muri trupului, poftelor și voii lui, nu este cu putință a primi mângâiere, izbăvire de patimi și slobozenia ce se arată în noi din mângâierea pricinuită de Sfântul Duh"[1]. Pentru ce nu voim să ne supunem necazurilor pe care Dumnezeiasca Pronie le îngăduie să vină asupra noastră spre mântuirea sufletelor noastre? Pentru că asupra noastră domnesc iubirea de desfătări și slava deșartă: din insuflarea celei dintâi nu vrem să ne strâmtorăm trupul; din insuflarea celei de-a doua prețuim părerea omenească. Amândouă aceste patimi sunt călcate prin credința vie, întrucât lucrează în virtutea necredinței. La întrebarea Preacuviosului Avvă Dorotei: „Ce să fac? Mă tem de rușinea necinstirilor", Sfântul Ioan Proorocul a răspuns: „A nu răbda necinstirile este un lucru care ține de necredință. Frate! Iisus S-a făcut om și a răbdat necinstiri; oare tu ești mai mare decât Iisus? Aceasta este necredință și înșelare drăcească. Cine spune că poftește smerenie, dar necinstirile nu le rabdă, acela nu poate dobândi smerenie. Iată, ai auzit învățătura cea adevărată; nu o trece cu vederea – altminteri te va trece și pe tine cu vederea lucrul. Cu privire la rușine: aducându-ți aminte de rușinarea înaintea întregii lumi pe care o vor suferi păcătoșii la județul Domnului, întru nimic vei socoti rușinea cea vremelnică"[2]. Îndeobște, pomenirea faptului că Dumnezeu este Pretutindenea-Fiitor și Atotputernic oprește inima de la această clătinare în care se străduiesc s-o aducă gândurile necredinței, sprijinindu-se pe slava deșartă și pe nepotrivita dragoste față de trup. Grăit-a Sfântul Prooroc David: *Mai nainte am văzut pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este, ca să nu mă clatin. Pentru aceasta s-a veselit inima mea și s-a bucurat limba mea; și încă și trupul meu se va sălășlui spre nădejde* (Ps. XV, 8-9). *S-a veselit inima mea* de lucrarea credinței și smereniei! Cuvintele slavoslovirii lui Dumnezeu și defăimării de sine aduc bucurie gurii și limbii mele! Însuși trupul meu simte puterea nestricăciunii, care intră și se revarsă în el din simțirile inimii înfrânte și smerite, care a fost și este mângâiată de Dumnezeu!

Dacă nici o ispită nu poate să se atingă de om fără voia lui Dumnezeu, înseamnă că plângerile, cârtirea, amărăciunea, îndreptățirea de sine, învinuirea aproapelui și a împrejurărilor sunt mișcări ale sufletului împotriva voii lui

[1] Cuvântul al patrulea, ediția anului 1852.
[2] Răspunsul 304.

Dumnezeu, sunt încercări de împotrivire față de Dumnezeu[1]. Să ne înfricoșăm de această nenorocire! Cugetând la orice necaz al nostru, să nu întârziem mult în această cugetare, ca nu cumva să ne abată pe nebăgate de seamă de la smerita cugetare în îndreptățirea de sine pe față sau într-ascuns, într-o stare potrivnică purtării de grijă pentru noi a lui Dumnezeu. Fără a ne încrede neputinței noastre, să ne luăm într-ajutor arma sigură a defăimării de sine! Pe două cruci, lângă Mântuitorul, au fost răstigniți doi tâlhari. Unul din ei Îl vorbea de rău și Îl hulea pe Domnul; celălalt s-a recunoscut pe sine vrednic de munci pentru fărădelegile sale, iar pe Domnul – pătimitor nevinovat. Fără de veste, osândirea de sine i-a deschis ochii sufletului și a văzut în pătimitorul nevinovat pe Dumnezeu Cel Atotsfânt pătimind pentru omenire. Acest lucru nu îl văzuseră nici cărturarii, nici preoții, nici arhiereii iudeilor, în ciuda faptului că stăteau culcați pe Legea lui Dumnezeu[2] și cu osârdie o învățau după literă. Tâlharul se face cuvântător de Dumnezeu, și înaintea feței tuturor celor care se socoteau înțelepți și puternici și Îl batjocoreau pe Domnul, Îl mărturisește, călcând prin sfânta sa părere părerea cea greșită a celor înțelepți în ochii lor și puternici în gândurile lor. Pe tâlharul-hulitor, păcatul hulirii lui Dumnezeu, mai greu decât toate celelalte păcate, l-a aruncat în iad, îndoite munci veșnice aducându-i. Pe tâlharul care prin mijlocirea nefățarnicei defăimări de sine a ajuns la adevărata cunoștință de Dumnezeu, mărturisirea Răscumpărătorului, proprie și cu putință numai celor smeriți, l-a băgat în rai. Aceeași cruce la amândoi tâlharii! Gândurile, simțămintele, cuvintele lor opuse le-au atras sorți opuse. Cu bun temei pot sluji acest doi tâlhari drept chip al întregii omeniri[3]: fiecare om ce și-a pierdut viața cum nu trebuie, în chip potrivnic față de menirea dată lui de către Dumnezeu, spre paguba mântuirii sale și a fericirii sale în veșnicie, este față de sine și hoț, și tâlhar, și ucigaș. Acestui răufăcător i se trimite o cruce, ca ultim mijloc de mântuire, pentru ca răufăcătorul, mărturisind fărădelegile sale și recunoscându-se vrednic de munci, să apuce mântuirea dăruită lui de către Dumnezeu. Spre a-i ușura pătimirile și a-i aduce mângâieri duhovnicești, în timp ce este răstignit și petrece pe cruce, în apropierea omului răstignit e răstignit și spânzurat pe lemn Dumnezeu întrupat. Cel ce cârtește se plânge, este nemulțumit de necazurile sale, leapădă de tot mântuirea sa, nerecunoscându-L și nemărturisindu-L pe Mântuitorul, e aruncat în iad, în muncile cele veșnice și lipsite de roadă, ca unul ce s-a înstrăinat, s-a lepădat cu desăvârșire de Dumnezeu. Dimpotrivă, cel ce descoperă prin mijlocirea defăimării de sine păcătoșenia sa, care se recunoaș-

---

[1] Sfântul Petru Damaschinul, cartea întâi. *Dobrotoliubie*, partea a treia.

[2] Aluzie la Rom. II, 17.

[3] Preacuviosul Isaia Pustnicul, Cuvântul al optulea, cap. 2.

te vrednic de muncile cele vremelnice și veșnice, intră puțin câte puțin, prin defăimarea de sine, în cunoașterea lucrătoare și vie a Răscumpărătorului, care e *viața veșnică* (In. XVII, 3). Celui răstignit pe cruce din voia lui Dumnezeu, care slavoslovește pe Dumnezeu de pe crucea sa, i se deschide *taina crucii* și, o dată cu această taină, taina răscumpărării omului de către Dumnezeul-Om. Acesta este rodul defăimării de sine. Față de atotputernica și atotsfânta voie a lui Dumnezeu nu pot fi în om alte simțăminte potrivite afară de o nemărginită evlavie și o tot atât de nemărginită supunere. Din aceste simțăminte, atunci când ele se fac moștenire a omului, se alcătuiește *răbdarea*.

Domnul nostru Iisus Hristos, Împăratul cerului și al pământului, venind pentru mântuirea neamului omenesc cu dovezi de netăgăduit ale Dumnezeirii Sale, cu stăpânire fără margini asupra întregii făpturi văzute și nevăzute, nu doar că nu a fost primit de oameni cu slava și cinstea ce I se cuveneau, ci a fost întâmpinat de ură, de bănuială, de uneltiri ucigașe; în toată vremea pribegiei sale pământești a fost urmărit de clevetire, defăimare, de viclenie; în cele din urmă, a fost prins ca un făcător de rele în vremea rugăciunii Sale de noapte, a fost legat, târât cu sila, a fost dus înaintea unor judecători care dinainte de judecată se hotărâseră pentru ucidere, a fost supus batjocurii, loviturilor, scuipărilor, feluritelor chinuri, morții pe cruce – moartea de ocară a celor nelegiuiți. Tăcut și nemișcat stă blândul miel înaintea celor ce îl tund; așa stătea și Domnul înaintea judecătorilor Lui fără de Dumnezeu și ucigașilor lipsiți de omenie, printr-o dumnezeiască tăcere răspunzând obraznicelor întrebări, clevetiri și batjocuri. Osândirea de sine și prihănirea de sine nu-I erau proprii Lui, Care nu avea nici o părtășie cu păcatul; prin tăcere și-a ascuns dreptatea Sa cea dumnezeiască, pentru ca noi, lepădându-ne prin osândire de sine și defăimare de sine de măsluita și păruta noastră dreptate, să ne putem face părtași ai dreptății Lui atotsfinte și atotdesăvârșite. Nici dreptatea firii căzute, nici dreptatea Legii lui Moisi nu au putut să ne ducă la veșnica fericire pierdută; ne duc în ea dreptatea Evangheliei și crucea. Nu este nimeni desăvârșit printre oameni în privința virtuților omenești; la desăvârșirea creștină duce crucea lui Hristos și pecetluiește această desăvârșire dăruită de Duhul Sfânt. Smerenia L-a înălțat pe Domnul pe cruce, și pe ucenicii lui Hristos smerenia îi înalță pe cruce, care este sfânta *răbdare*, care e nepătrunsă pentru mințile trupești, așa cum nepătrunsă a fost tăcerea lui Iisus pentru Irod, pentru Pilat din Pont și pentru arhiereii iudei. Să Îl rugăm pe Domnul ca să ne descopere taina și să ne dăruiască dragostea crucii Sale, ca să ne învrednicească să răbdăm în chipul cuvenit toate necazurile pe care atotbuna Pronie a lui Dumnezeu le îngăduie să vină asupra noastră în vremelnicie spre mântuirea noastră și fericirea în veșnicie. Domnul ne-a făgăduit: *Cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui* (Mt. XXIV, 13). Amin.

Despre curăţie

Păcat era curvia când stăpânea Vechiul Legământ; era păcat ca necinstire a firii, ca rea întrebuinţare a unei însemnate însuşiri a firii, ca încălcare a legilor firii. Încălcarea era socotită atât de însemnată, că cel vinovat de ea era pedepsit cu moartea. În Legământul cel Nou, acest păcat a dobândit o nouă greutate, fiindcă trupurile omeneşti au dobândit o nouă vrednicie. Ele s-au făcut mădulare ale trupului lui Hristos, şi călcătorul curăţiei necinsteşte de acum pe Hristos, strică unirea cu El, preface *mădularele lui Hristos în mădulare ale curviei* (1 Cor. VI, 15). Curvarul este pedepsit cu moartea sufletească. De la cel căzut în păcatul curviei se depărtează Sfântul Duh; cel care a păcătuit e socotit căzut într-un păcat de moarte, într-un păcat ce înstrăinează de mântuire, într-un păcat care e chezăşie a unei pierzanii de neocolit şi a veşnicelor chinuri din iad, dacă acest păcat nu e tămăduit la bună vreme prin pocăinţă.

Ce este curăţia? E o virtute potrivnică patimii curviei; este înstrăinarea trupului de căderea cu fapta în păcat şi de toate faptele care duc la păcat, înstrăinarea minţii de gândurile şi visările curveşti, iar a inimii – de simţămintele şi înclinările curveşti, după care urmează şi înstrăinarea trupului de pofta trupească.

Unii spun că a cădea în curvie cu trupul şi a cădea în ea cu mintea şi cu inima sunt nelegiuiri de aceeaşi greutate şi însemnătate. Ei îşi întemeiază această părere pe cuvintele Mântuitorului: *Tot cela ce caută la femeie spre a o pofti pe ea, iată, a preacurvit cu dânsa în inima sa* (Mt. V, 28). Greşită părere! Aceste cuvinte au fost spuse spre a arăta deplină porunca Vechiului Legământ; ele au fost spuse celor ce socoteau păcat doar curvia trupească, nepricepând că *gândurile rele*, printre care se numără şi gândurile de curvie, *ies din inimă şi spurcă pe om* (Mt. XV, 19-20), *despart de Dumnezeu* (Înţ. Sol. I, 3), răpesc curăţia – mijlocul vederii lui Dumnezeu. Desfătarea de gânduri şi simţăminte curveşti este curvie a inimii şi spurcare a omului, ce îl face netrebnic spre părtăşia cu Dumnezeu, iar curvia trupului este schimbarea întregii fiinţe omeneşti prin împreunarea cu un alt trup (1 Cor. VI, 16), este desăvârşită înstrăinare de Dumnezeu, e moarte, e pierzanie. Pentru a ieşi din cea dintâi stare, omul are nevoie să se trezească; pentru a ieşi din cea de-a doua, trebuie să învie, trebuie să se nască din nou prin pocăinţă.

Unii spun că omul nu poate fi slobod de robia trupului, cu atât mai mult de gândurile şi simţămintele curveşti, că asemenea stare e nefirească. La aceas-

ta răspundem că legiuitorul este Dumnezeu, Care știe mai bine decât noi ce este cu putință și ce este cu neputință pentru noi; legiuitorul este Dumnezeu, Făcătorul firii; drept aceea, curăția inimii nu e potrivnică firii omenești. Ea este nefirească pentru firea căzută; ea era firească firii îndată după zidirea ei, și poate să-i redevină firească după înnoirea ei. Ea poate fi lucrată și dobândită: grânele, legumele, pomii roditori nu cresc pe pământ de la sine, dar când pământul este pregătit în chipul cuvenit și verdețurile cele folositoare sunt sădite și semănate, ele cresc cu deosebită îmbelșugare spre hrana și desfătarea oamenilor. Pământul nelucrat dă numai neghine sau numai iarbă, hrană dobitoacelor, iar nu oamenilor. Este de trebuință nevoința, și are un țel vrednic ca pentru el să fie întreprinsă de către cei aleși pentru nevoință nevoința cea mai osârduitoare și ostenicioasă. Curăția este numită în Scriptură „sfințire": *Că aceasta este voia lui Dumnezeu, sfințirea voastră, a vă feri pe voi de toată curvia, a ști fiecare din voi a-și stăpâni vasul său întru sfințenie și cinste, nu întru patimă de poftă* (1 Tes. IV, 3-5).

Curăția celor căsătoriți stă în credința soților unul față de celălalt. Curăția fecioarelor și văduvelor ce s-au făcut mirese ale lui Hristos stă în credința față de Hristos – și tocmai către această tagmă se îndreaptă sărmanul meu cuvânt de mângâiere, de îmbărbătare, cuvânt nemincinos, cuvânt împrumutat din învățătura adevărului, din Atotsfântul Cuvânt al lui Dumnezeu, așa cum a fost el tâlcuit de Sfinții Părinți prin sfântul lor cuvânt și sfânta lor viață.

Atunci când Domnul a oprit despărțirea de bună voie, pe care Legea lui Moisi o îngăduia, și a arătat că ceea ce Dumnezeu a unit, omul nu poate despărți decât având ca pricină o ruptură dinainte săvârșită prin căderea în curvie a uneia dintre jumătăți, ucenicii Lui au întrebat cu privire la celibat. La aceasta, Domnul a răspuns: *Nu toți înțeleg cuvântul acesta, ci cei cărora li s-a dat... Cel ce poate înțelege, să înțeleagă* (Mt. XIX, 11-12). Cine este *cel ce poate înțelege?* Care este semnul după care fiecare din noi trebuie să judece și să tragă încheierea cu privire la putința sa de a trăi în celibat? Răspunsul îl vom lua din scrierile Sfinților Părinți: *libera noastră alegere.* „Putința se dă celor care o cer de la Dumnezeu cu inimă nefățarnică", spune Fericitul Teofilact al Bulgariei: „*cereți*, a grăit Domnul, *și se va da vouă; oricine cere, primește* (Mt. VII, 7-8)"[1]. Nefățărnicia cererii e dovedită de viața pe potriva cererii și de statornicia în cerere, chiar dacă împlinirea acesteia s-ar amâna pentru mai multă sau mai puțină vreme, chiar dacă dorința noastră ar fi încercată de felurite ispite. Nevoințele proprii, prin care monahul se străduiește să biruie și să preschimbe firea căzută, sunt doar martorii faptului că voința are aplecarea cea bună. Biruința și preschimbarea firii sunt doar ale lui Dumnezeu. „Acolo unde este biruită fi-

[1] Tâlcuirea la cuvintele citate mai sus din cap. XIX al Evangheliei după Matei.

rea", spune Sfântul Ioan Scărarul, „poate fi recunoscută venirea Celui Ce este mai presus de fire"[1]. Dumnezeu preschimbă înclinarea firească în cel ce prin toate mijloacele care țin de el dovedește că are nefățarnica dorință ca înclinarea lui să se schimbe: atunci, Duhul lui Dumnezeu se atinge de duhul omenesc, care, simțind atingerea de el a Duhului lui Dumnezeu, tinde cu totul, cu toate gândurile și simțămintele, către Dumnezeu, pierzându-și orice plăcere de obiectele poftei trupești[2]. Atunci se împlinesc cuvintele Apostolului: *Cel ce se lipește de Domnul un duh cu Domnul este* (1 Cor. VI, 17). Atunci chiar trupul este tras într-acolo unde tinde duhul.

Din pricina alegerii lor bune, dovedite și mărturisite prin viață, mulți oameni care n-au cunoscut femeie au rămas până la sfârșitul vieții în această stare fericită, adică și-au păzit fecioria; alții, după ce au trăit în căsătorie, au păzit fecioria neprihănită; alții au trecut de la viața dezmățată la viață, în întreagă înțelepciune și sfântă; în fine, alții, care s-au clătinat cu voia, s-au întors iarăși la viața în dezmăț. Toți aceștia nu numai că s-au înfrânat de la căderea în păcatul curviei, ci au intrat în luptă cu gândurile și simțămintele desfrânate, s-au împotrivit lor, le-au biruit, au primit de la Dumnezeu slobozenia curăției, care e slobodă pe deplin de părtășia cu păcatul, chiar dacă năvălirile acestuia asupra lui n-ar înceta. Așa se curmă lucrarea vremii rele aspupra călătorului atunci când el intră într-o casă bine întocmită, chiar dacă vremea rea ar continua ori s-ar sălbătici încă mai tare.

Iubiți frați, monahilor! Să nu ne împuținăm cu sufletul și să nu ne trândăvim. Să nu luăm aminte la demonii care ne apasă cu neîncredere față de calea pe care am ales-o; să nu luăm aminte la părerile și sfaturile omenești, ce sunt rostite din neștiință sau din dezmăț și din gând rău; să ne încredem Domnului Dumnezeului nostru, Care a făgăduit să ne asculte și să ne ajute dacă Îi vom rămâne credincioși. Această credință să o mărturisim prin statornica năzuință către Dânsul și prin statornica pocăință pentru abaterile noastre de la această năzuință. Nu este cu putință să nu fim supuși unor abateri mai mari sau mai mici, fie din neputința, fie din mărginirea noastră, fie din vătămarea firii noastre de către păcat, fie din reaua măiestrie a vrăjmașilor noștri nevăzuți, fie din pricina smintelilor care s-au înmulțit la nesfârșit. Nu îndelung avem a ne osteni! Nu multă vreme trebuie să pătimim în luptă cu noi înșine! Degrabă va veni asupra noastră ceasul morții, ce ne va smulge din chinul luptei și din primejdia de a cădea în greșeală. O! De-am vedea în acest ceas, în porțile veșniciei, întinse către noi brațele Cerescului Părinte, și de-am auzi glasul Lui cel mângâietor: *Bine, slugă bună și credincioasă; peste puține ai fost credincios,*

---

[1] Cuvântul XV, cap. 8.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvintele XLIII și XXXVIII.

peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău (Mt. XXV, 23). Până în acest ceas să ne nevoim cu bărbăție, fără a ne încrede nicidecum în trupul nostru, fără a ne încrede nicidecum în nepătimirea noastră, fie ea părută sau adevărată. Cei ce s-au încrezut în sine, în omorârea trupului lor, în nepătimirea lor și în starea lor harică s-au supus unor ispite înfricoșătoare.

Grăit-a Sfântul Isaac Sirul: „Cel care nu se depărtează din voia sa de pricinile păcatului este tras de păcat împotriva voii sale"[1]. Această pravilă, care privește îndeobște viața monahală, este deosebit de însemnată pentru cei care au intrat în luptă cu firea căzută. De folos este nouă să nu vedem deloc rodul de a cărui gustare ne-am lepădat. Din această pricină, pravilele Sfinților Părinți opresc intrarea femeilor în mănăstiri de bărbați, precum se ține și acum în Sfântul Munte Athos. În viața Sfântului Ioan Scărarul se spune că, prin viețuirea pustnicească și înstrăinarea de căutarea la față, a stins de tot în sine văpaia poftei. Toți Sfinții Părinți s-au străduit, după putință, să nu aibă de-a face cu femei, și această purtare ne-au predanisit-o în cărțile lor mântuitoare de suflet, de Dumnezeu insuflate. Părinții, știind cât de lesne se poticnește omul, nu se încredeau nici în sfințenia lor, nici în bătrânețele lor adânci și neputința vârstei de a păcătui. Până la sfârșitul vieții, ei nu au contenit a se depărta de pricinile păcatului: această depărtare este cel mai puternic mijloc de biruință asupra păcatului. Ajungând Preacuviosul Sisoe cel Mare la bătrânețe adâncă, ucenicul lui, Avva Avraam, l-a îmbiat să se mute undeva mai aproape de oameni. A răspuns bătrânul de nouăzeci de ani: „Să ne sălășluim unde nu sunt femei". Ucenicul a întâmpinat: „Dar unde este locul în care să nu fie femei, afară de pustie?" Starețul a grăit: „Du-mă, dar, fiule, în pustie"[2]. Înclinarea cea bună a voii omului se întărește departe de sminteli, primește o neobișnuită putere și tărie; dimpotrivă, fiind în apropierea smintelilor, începe să slăbească puțin câte puțin, și în cele din urmă se pervertește cu totul. Astfel, gheața se întărește din ce în ce mai mult pe ger; când este supusă căldurii însă se topește și piere. Fraților! Se cade nouă să ne îndepărtăm de cunoștința, mai ales apropiată, cu femeile, de vederea deasă și împreună vorbirile dese cu ele. Voi, care v-ați hotărât să biruiți firea! Pricepeți că această biruință nu este cu putință dacă vom fi supuși neîncetat înrâuririi firii, ațâțând în noi înșine lucrarea ei.

Preacuviosul Pimen cel Mare a zis cuiva care era luptat de patima curviei: „Dacă monahul își va înfrâna pântecele și limba și va păzi străinătatea, nu va muri"[3] de moartea sufletească ce atinge pe oricine cade în curvie. Prin numele de străinătate se înțelege aici îndepărtarea de viața împrăștiată, de purta-

---

[1] Cuvântul LVII. Aceeași învățătură și în Cuvântul LVI.

[2] *Patericul egiptean.*

[3] *Patericul egiptean.*

rea slobodă, de cunoștințele multe și apropiate, din care se aprinde pofta trupească. Preacuviosul Isaia Pustnicul spunea că războiul curviei se întărește din următoarele cinci pricini: grăirea în deșert, slava deșartă, somnul mult, împodobirea cu veșminte și îmbuibarea[1]. Dintre pricinile ațâțării patimii curviei, cu deosebită putere lucrează și deosebit de vătămătoare sunt două: călcarea străinătății și îmbuibarea. E greu de spus care din ele e mai pierzătoare! Cel ce s-a supus și robit uneia dintre ele nu va putea să țină piept în lupta împotriva firii sale. Pentru dobândirea curăției este neapărat nevoie de lepădarea acestor pricini, a amândurora.

După ce am luat aminte în chip deosebit la păzirea de pricinile de căpetenie ale ațâțării poftei, să nu le trecem cu vederea nici pe cele de rangul al doilea, să ne păzim și de ele. Și o pricină de mai mică putere dobândește o deosebită putere prin obișnuință, atunci când nu luăm seama la ea. De pildă, unii postesc, trăiesc în însingurare și neagonisire, roagă pe Dumnezeu pentru înfrânarea poftelor firii lor, dar, totodată își îngăduie să grăiască de rău, să certe, să osândească pe aproapele, să-și bată joc de el; ajutorul lui Dumnezeu se depărtează astfel de la ei; rămân de capul lor și nu află putere să se împotrivească imboldurilor păcătoase ale firii căzute. Într-o chinovie oarecare trăia un zăvorât pe nume Timotei. Unul din frații mănăstirii a căzut în ispită. Întâi stătătorul, aflând de asta, l-a întrebat pe Timotei ce să facă cu fratele căzut. Zăvorâtul a dat sfatul ca cel ce se smintise să fie izgonit. După ce a fost izgonit acela, ispita fratelui care căzuse a trecut asupra lui Timotei și l-a făcut să se primejduiască. Timotei a început să strige cu lacrimi către Dumnezeu pentru ajutor și miluire și s-a făcut glas către dânsul: „Timotei! Să știi că ți-am trimis această ispită anume fiindcă l-ai trecut cu vederea pe fratele tău în vremea ispitei lui"[2]. Cu mădularele lui Hristos – creștinii, trebuie să ne purtăm în chip foarte prevăzător și înțelept; trebuie să împreună pătimim cu ei în bolile lor și să le tăiem doar pe acelea care, nedând nici o nădejde de însănătoșire, nu fac decât să le molipsească pe celelalte.

Foarte însemnată este păzirea trupului de căderea în curvie; dar singur acest lucru este neîndestulător pentru curăția cea iubită de Dumnezeu prin care El Se face văzut. Asupra noastră stă datoria ce nu poate fi ocolită de a ne curăța pe noi înșine de gândurile, visările și simțămintele pătimașe, precum ne-a poruncit Mântuitorul nostru. „După cum trupul", spune Sfântul Macarie cel Mare, „împreunându-se cu alt trup, se molipsește de necurăție, așa și sufletul, împreunându-se cu gândurile rele și spurcate și învoindu-se cu ele, se

---

[1] Spuse ale Preacuviosului, așezate după Cuvintele lui duhovnicești-morale, Moscova, ediția anului 1860.

[2] *Patericul egiptean*, Avva Pimen.

strică. Dacă cineva își va strica sufletul și mintea, învoindu-se la rău, este vinovat și vrednic de pedeapsă. Trebuie să păzim și trupul de păcatul cel la arătare, și sufletul de gândurile netrebnice, fiindcă el este mireasă a lui Hristos"[1]. Îndepărtând de la noi pricinile păcatului (cum ar fi: deasa întâlnire și cunoștința apropiată cu partea femeiască, purtarea slobodă și viața împrăștiată, îmbuibarea și îndulcirea cu mâncăruri și băuturi, luxul și prisosul în veșminte și în celelalte lucruri de chilie, osândirea aproapelui, vorbirea de rău, glumele, grăirea în deșert și multa vorbire), să ne hotărâm a ne lepăda de îndulcirea cu gândurile, visările și simțămintele patimii dezmierdării. Să nu le stârnim singuri în noi și să le lepădăm cu bărbăție atunci când ele apar din firea noastră căzută ori ne sunt înfățișate de către vrăjmașii mântuirii noastre – demonii. Grăiește Sfântul Isihie Ierusalimiteanul: *„Nu tot cel ce Îmi zice: Doamne, Doamne*, a zis Domnul, *va intra în Împărăția Cerurilor, ci cela ce face voia Tatălui Meu* (Mt. VII, 21) – iar voia Tatălui Său aceasta este: *Cei ce iubiți pe Domnul, urâți cele rele* (Ps. XCVI, 11). Așadar, să ne îndeletnicim cu rugăciunea lui Iisus Hristos și să urâm gândurile viclene. Astfel vom face voia lui Dumnezeu"[2]. *Să ne curățim pe noi de toată spurcăciunea trupului și a duhului* (2 Cor. VII, 1), ne-a lăsat poruncă Apostolul.

Sfinții Părinți poruncesc *să păzim capul șarpelui* (Fac. III, 15), adică să luăm seama la gândul păcătos chiar de la începutul lui și să îl lepădăm. Aceasta s-a spus cu privire la toate gândurile păcătoase, dar mai cu seamă la cel al curviei, care are ca împreună lucrătoare firea căzută și care, din această pricină, are asupra noastră o deosebită înrâurire. Preacuviosul Casian Romanul poruncește monahului începător să mărturisească fără întârziere starețului gândul păcătos ce îi vine[3]. Acest mijloc e minunat; el este cel mai bun pentru începător dar și pentru cel sporit rămâne în unele împrejurări foarte trebuincios și totdeauna folositor, întrucât strică în chip hotărâtor prietenia cu păcatul la care atrage firea bolnavă. Fericit cel ce poate întrebuința cu lucrul acest mijloc! Fericit începătorul care a aflat stareț căruia să îi poate descoperi gândurile sale! Monahilor care nu au putința de a merge mereu la un stareț, Părinții le poruncesc să lepede fără întârziere gândul păcătos care se ivește, fără a intra de fel în vorbă ori ceartă cu el (acestora urmându-le negreșit atragerea de către păcat) și să tindă la rugăciune. Acest mijloc a fost întrebuințat cu foarte mare reușită și roadă de către Preacuvioasa Maria Egipteanca, precum se vede din viața ei[4].

---

[1] Cuvântul al șaptelea, cap. 4.

[2] Cap. 11, *Dobrotoliubie,* partea a doua.

[3] Preacuviosul Cassian, *Cartea a patra,* Despre rânduielile pentru cei ce s-au lepădat de lume, cap. 37.

[4] *Viețile Sfinților,* 1 aprilie.

„Dacă cineva", spune Preacuviosul Nil Sorski, „în orice necaz întâlnit şi în faţa oricărui gând adus de către vrăjmaşul, va striga plângând după ajutor la bunătatea lui Dumnezeu, degrab va simţi linişte, dacă se va ruga întru înţelegere"[1]. „Precum este în firea focului să mistuie vreascurile, aşa este şi în firea lacrimilor curate să nimicească toată întinăciunea trupului şi a duhului", a spus Sfântul Ioan Scărarul[2]. Când suntem în singurătate, dacă ne năpădesc gândurile şi visările curveşti şi trupul ni se aprinde în chip neobişnuit, trebuie să cădem în genunchi şi chiar cu faţa la pământ înaintea sfintelor icoane, urmând Sfintei Maria Egipteanca, şi cu lacrimi să Îl rugăm pe Dumnezeu ca să ne miluiască. Cercarea nu va întârzia să dovedească apropierea lui Dumnezeu faţă de noi şi stăpânirea Lui asupra firii noastre; aceasta ne-o va aduce credinţa vie, iar credinţa vie ne va însufleţi cu o putere neobişnuită şi ne va aduce biruinţă statornică. Să nu ne minunăm dacă şi după o luptă prelungită, căreia îi urmează o linişte tot atât de prelungită, care duce la părerea omorârii iadului şi morţii înclinărilor curveşti ale firii, se aprinde iarăşi un război cumplit, şi învie în trup imbolduri şi mişcări necuviincioase[3]. Vrăjmaşul nostru este neruşinat; el nu se dă în lături a-şi îndrepta săgeţile împotriva celor mai mari sfinţi ai lui Dumnezeu; cercarea i-a arătat că poate uneori izbândi, doborând şi sfărâmând chiar vase ale Duhului, cum a păţit purtătorul de Duh David, plimbându-se într-o seară pe acoperişul casei împărăteşti (1 Împ. XI, 2). Trupul nostru e un prieten necredincios, pofteşte alt trup nu doar din imbold propriu, ci şi din imbold străin, din imboldul duhului căzut, care îşi află desfătare în pângărirea unui trup ce nu este al său. Fără de veste se înfăţişează cererea lui necuviincioasă, obraznică, silnică! Din această pricină, Preacuviosul Pimen cel Mare a spus: „Precum purtătorul de arme al împăratului stă înaintea lui pururea gata, aşa şi sufletul dator este a se împotrivi pururea dracului curviei"[4].

În multe privinţe, de vieţuirea şi lucrarea vechilor monahi putem doar să ne minunăm, fără a le putea urma nicicum; le putem contempla doar, ca pe o minune a lui Dumnezeu, proslăvind pentru ele pe Dumnezeu, Care a dăruit omului neputincios neurmată putere şi sfinţenie. Aici intră şi un mijloc de luptă pe care îl întrebuinţau monahii sporiţi din primele veacuri ale monahismului împotriva gândurilor şi visărilor curveşti. La început, ei nu se împotriveau gândului, ci îi îngăduiau să lucreze puţin – să *intre*, cum spuneau ei – şi apoi se luptau cu el. Preacuviosul Pimen cel Mare, mai înainte de a ajunge la desăvârşire, se străduia să se zidească prin sfaturile şi poveţele sfinţilor stareţi din vre-

---

[1] Cuvântul al optulea.

[2] Cuvântul al şaptelea, cap. 31.

[3] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul al cincilea, cap. 31.

[4] *Patericul egiptean.*

mea sa. El mergea pentru sfătuire la Avva Iosif, care se liniștea în Panefos. Odată, Pimen l-a întrebat pe Avvă: „Cum să fac când se apropie de mine poftele? Să le stau împotrivă, ori să le îngădui să intre?". Starețul a răspuns: „Îngăduie-le să intre și luptă-te cu ele". După ce a primit acest sfat, Pimen s-a întors în schit, unde se liniștea. Mai apoi, s-a întâmplat să vină în schit un monah oarecare din Tebaida; el le povestea fraților: „L-am întrebat pe Avva Iosif: Dacă se apropie de mine poftele, să le stau împotrivă ori să le îngădui să intre? Și mi-a răspuns: Nicidecum nu le îngădui să intre, ci taie-le îndată". Auzind Avva Pimen ce îi spusese monahului din Tebaida Părintele Iosif, a mers iarăși la el în Panefos și i-a zis: „Avva! Eu nu am tăinuit de tine gândurile mele, dar tu mi-ai spus ceva, iar monahului din Tebaida altceva". Starețul i-a răspuns: „Oare nu știi că te iubesc?". „Știu", a răspuns Pimen. „Oare nu tu", a continuat starețul, „mi-ai zis să îți spun ceea ce mi-aș fi zis mie însumi? Atunci când se apropie de tine poftele și le vei îngădui să intre, iar apoi te vei lupta cu ele, vei deveni mai iscusit. Ți-am spus asta ca mie însumi. Dar atunci când se apropie poftele de începător, nu-i este de folos să le îngăduie; trebuie să le lepede îndată de la sine"[1]. Din răspunsurile date de Pimen cel Mare însuși în împrejurări asemănătoare, pe vremea când era deja povățuitor al monahilor, se vede că îngăduirea intrării gândurilor de curvie nu era îngăduită monahilor supuși învoirii cu patimile, ci numai celor ce duceau viață îngerească. Existența acestei lucrări se explică prin înalta sporire duhovnicească de obște a monahismului acelei vremi: este învederat că pentru o asemenea nevoință este nevoie de starea despătimirii. Părinții de mai târziu au oprit pe toți monahii de la îndeletnicirea cu această lucrare, ca fiind foarte primejdioasă (și, pesemne, în urma unor experiențe nefericite). „Nu îngădui", a spus Sfântul Isaac Sirul, „minții tale să fie ispitită de gândurile curviei sau de închipuirea unor fețe ce au înrâurire asupra ta, presupunând că nu vei fi biruit de ele – fiindcă tocmai în acest chip s-au întunecat unii înțelepți și au fost batjocoriți"[2]. Avem neapărată nevoie să păzim această povață.

Din viețile sfinților bineplăcuți ai lui Dumnezeu vedem că unii dintre ei au dus un război foarte puternic și îndelungat cu gândurile și simțămintele curviei, trecând din starea pătimașă în cea nepătimitoare. La acest război au fost supuși nu doar acei nevoitori care trăiseră mai înainte în dezmăț, precum Preacuvioșii Moise Arapul și Maria Egipteanca, ci și cei feciorelnici – Simeon nebunul pentru Hristos, Ioan Multpătimitorul din Lavra Peșterilor și alții. Încrâncenarea luptei i-a dus la nevoințe sporite, mai presus de fire – și dat fiind că harul lui Dumnezeu este întotdeauna pe potriva și măsura necazului și ostenelii premergătoare, sus-pomeniții sfinți s-au învrednicit de daruri ha-

---

[1] *Patericul egiptean.*

[2] Cuvântul al doilea.

rice neobişnuite, pe potriva neobişnuitei lor nevoinţe şi a grozăviei războiului îngăduit să vină asupra lor. Atât războiul, cât şi nevoinţa lor au fost lucruri excepţionale în istoria monahismului: ele nu pot fi călăuze depline pentru toţi nevoitorii. Putem urma, după putinţă, puterii de voinţă, hotărârii, credinţei, lepădării de sine acestor bineplăcuţi ai lui Dumnezeu; dar nevoinţa lor în sine rămâne de neurmat. Îndeobşte, Părinţii cei mai înzestraţi cu dreaptă socotinţă au recunoscut că, în lupta cu poftele firii, înfrânarea de la mâncare şi celelalte nevoinţe trupeşti trebuie săvârşite cu înţelepciune şi măsură; că pofta trupească este doar înfrânată de nevoinţele acestea, iar de biruit este biruită prin smerenie şi rugăciune înlăcrimată, ce atrag Harul Dumnezeiesc la nevoitor; că marile nevoinţe trupeşti sunt mai mult vătămătoare decât folositoare atunci când ele, slăbind peste măsură puterile trupeşti, împiedică de la îndeletnicirea cu rugăciunea, plânsul şi faptele smereniei. În *Pateric* citim următoarea istorisire: „Un oarecare bărbat evlavios din Egipt şi-a lăsat femeia şi copiii, s-a lepădat de lume şi s-a îndepărtat în pustie. Asupra lui s-a sculat război puternic de la dracul curviei, care îi aducea în amintire pe femeia lui. Le-a mărturisit aceasta Părinţilor. Aceştia, văzând că e nevoitor şi împlineşte tot ce i se porunceşte, au pus asupra lui nevoinţă sporită, luând-o din feluritele Vieţi ale Sfinţilor Părinţi. De la această nevoinţă slăbise atât de mult, încât a căzut la pat. Din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, a venit acolo un Bătrân din schit. În Schitul Egiptului – aşa se numea o pustie stearpă şi sălbatică aflată la mică depărtare de Alexandria – vieţuiau monahi preacuvioşi, care aveau din îmbelşugare daruri harice şi darul dreptei socotinţe. Schiteanul l-a cercetat pe bolnav şi l-a întrebat: „Avvo! De ce eşti bolnav?" Acela a răspuns: „Sunt dintre cei căsătoriţi; am venit nu demult în această pustie, şi vrăjmaşul mi-a dat război din pricina femeii mele. Am mărturisit aceasta Părinţilor, iar ei au pus asupra mea felurite nevoinţe, luând-o din Vieţile Sfinţilor Părinţi. Când am început să le împlinesc, am slăbănogit până la neputinţă, iar războiul a crescut îndoit în trupul meu. Bătrânul schitean, auzind aceasta, s-a întristat şi i-a zis: „Părinţii, ca nişte puternici, cu dreptate ţi-au poruncit să faci aşa; dar de voieşti, ascultă de smerenia mea şi, părăsind împlinirea acestor nevoinţe, hrăneşte-te cu măsură la vremea cuvenită, fă pravilă cu măsură şi aruncă la Domnul toată întristarea ta: El va birui pe vrăjmaşul care te luptă – iar cu nevoinţa ta (proprie) nu vei putea primi izbândă în acest război". Fratele războit a început să se poarte după sfatul Bătrânului schitean; după ce au trecut puţine zile, s-a simţit uşurat de suferinţă şi războiul s-a îndepărtat de la el"[1].

Un monah din schit, Preacuviosul Agaton, care era vestit pentru darul dreptei socotinţe duhovniceşti, a fost întrebat cu privire la patima curviei. El a

---

[1] *Patericul egiptean.*

răspuns: „Mergi, aruncă puterea[1] ta în praf înaintea lui Dumnezeu, și vei afla odihnă"[2]. Răspunsuri asemănătoare au dat în astfel de împrejurări și alți mari Părinți. Drept și adevărat este răspunsul lor! Dacă numai Dumnezeu poate să schimbe firea, atunci conștiința vătămării pricinuite firii de păcatul strămoșesc și smerita rugăciune pentru tămăduirea și înnoirea firii de către Ziditorul ei este cea mai puternică, cea mai lucrătoare armă în lupta cu firea. Această armă slăbește prin nădăjduirea în sine, la care duce nevoința trupească prisositoare și nepotrivită cu puterile trupești ale nevoitorului. Preacuviosul Casian Romanul bagă de seamă că „războiul cu patima poftei trupești este de neocolit pentru suflet până când sufletul nu va cunoaște că acest război este mai presus de puterile sale, că nu este cu putință a primi izbândă asupra lui prin nevoința și sforțarea proprie, fără ajutor și acoperământ de la Domnul"[3]. Acest Sfânt Părinte a petrecut o vreme însemnată printre Părinții Schitului și s-a adăpat cu învățătura lor.

Vorbind despre curăție, socotim că este de o însemnătate covârșitoare să spunem un umil cuvânt către neștiința vremii noastre, care atâta se mândrește cu știința ei, și să dăm o mână de ajutor celor ce se îneacă și se chinuie în tulburare, trândăvie și întristare din pricina neștiinței lor. Foarte mulți oameni care doresc să ducă viață evlavioasă cad într-o desăvârșită nedumerire atunci când în ei se ridică gândurile și simțămintele poftei trupești. Ei privesc acest lucru ca pe ceva ciudat, care n-ar trebui să se întâmple; cad din această pricină în slăbănogire și neorânduială sufletească, adeseori se hotărăsc să părăsească viața plăcută lui Dumnezeu, mărturisindu-se neînstare de ea. Această părere despre sine este cu totul greșită! Firea noastră este în stare de cădere. În starea de cădere, poftele trupești sunt firești pentru ea și nu pot să nu răsară din ea. Așadar, nu trebuie să ne minunăm și să cădem în nedumerire atunci când apar gânduri, închipuiri, simțăminte ale poftei trupești: aceasta este o necesitate firească. Fiecare om este supus ei; i-au fost supuși și toți oamenii sfinți.

Mai mult, chiar pentru a spori în viața duhovnicească este nevoie să apară, și astfel să se descopere, patimile noastre[4]. Atunci când patimile se descoperă în nevoitor, acesta intră în luptă cu ele. Cel ce a intrat în luptă și se războiește cu bărbăție, poate să biruiască și să fie încununat cu cununa biruinței – Sfântul Duh. Îi îndemnăm pe iubiții frați să cerceteze cu luare-aminte Viețile și scrierile Sfinților Părinți: vom vedea că toți bineplăcuții lui Dumnezeu au fost supuși chinului și ostenelii acestui război, au trecut prin focul patimilor și apa lacrimilor, și au intrat întru odihna nepătimirii. După ce a intrat în mănăs-

---

[1] În versiunea românească, dimpotrivă, se găsește varianta „neputința" (*n. tr.*).

[2] *Patericul egiptean.*

[3] Cartea a VI-a, Despre duhul curviei, cap. 5.

[4] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura XIII.

tire, Preacuviosul Avvă Dorotei era foarte ispitit de poftele trupeşti, şi cerea, pentru a duce această luptă, sfaturile şi îndrumările Preacuviosului Varsanufie cel Mare[1]. Răspunsurile Marelui Părinte cuprind în ele minunată călăuzire în vederea împotrivirii bărbăteşti la cerinţele nebuneşti şi stricate ale firii căzute. Într-unul din aceste răspunsuri, Preacuviosul Varsanufie spune despre sine că a fost luptat cinci ani de patima curviei. „Războiul stârnit de trup", a spus el, „e stins de rugăciunea cu lacrimi"[2]. Preacuviosul Antonie cel Mare a fost, precum se povesteşte în viaţa lui, luptat puternic de gândurile şi închipuirile păcătoase. Mulţi dintre sfinţi, chiar după înnoirea lor de către Sfântul Duh şi după ajungerea la limanul fericitei nepătimiri, au fost supuşi fără veste imboldurilor şi poftelor necuviincioase ale firii, năvălirii gândurilor şi închipuirilor necurate, aşa cum s-a întâmplat cu Preacuvioşii Macarie Alexandrinul, Ioanichie cel Mare şi cu alţii. De aceea au şi spus Sfinţii Părinţi că în trupul tău poţi să ai încredere doar atunci când va zăcea în mormânt[3].

Noi intrăm în mănăstire tocmai ca să descoperim în noi patimile ce trăiesc într-ascuns şi legătura firii noastre cu duhurile răutăţii, cărora ea li s-a înrobit de bună voie. Rupem legăturile cu lumea, părăsim obştea oamenilor, rudele, avuţia, tocmai ca să vedem lanţurile noastre lăuntrice şi să le rupem cu dreapta Domnului[4]. Ruperea acestor lanţuri nu poate avea loc fără vederea lor. Putem să ne smerim cu duhul numai atunci când vom vedea în noi înşine căderea omenirii, robia ei, neomenoasa domnie a dracilor şi a morţii veşnice asupra noastră; doar atunci putem striga către Dumnezeu prin rugăciune şi plâns din adâncul inimii, din tot sufletul, şi putem atrage la noi prin această tânguire, prin această recunoaştere a pierzaniei şi a neajutoratei noastre neputinţe, Harul Dumnezeiesc. Drept aceea, războaiele ce se aprind în noi ajută la sporirea noastră duhovnicească dacă ne luptăm bărbăteşte şi nu ne lăsăm biruiţi cu puţinătate de suflet. Preacuviosul Avvă Dorotei povesteşte că ucenicul unui oarecare mare stareţ suferea război trupesc. Văzând osteneala lui, stareţul i-a zis: „Vrei să mă rog lui Dumnezeu ca să-ţi uşureze războiul?" Ucenicul a răspuns: „Părintele meu, deşi mă ostenesc, văd în mine roada ostenelii; mai bine roagă-te lui Dumnezeu să-mi dea răbdare în luptă". „Aşa e cel ce vrea cu adevărat să se mântuiască!" – strigă Preacuviosul Dorotei după ce sfârşeşte această istorisire[5]. Preacuviosul Pimen cel Mare povestea despre marele Bineplăcut al lui Dumnezeu, Ioan Colov, spre zidirea şi mângâierea fraţilor, că

---

[1] Întrebarea 252 şi în continuare.

[2] Răspunsul 255.

[3] Preacuviosul Isaia Pustnicul, Cuvântul XXVII, cap. 2.

[4] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul XXI.

[5] Cuvântul XIII, Despre răbdarea ispitelor.

acesta l-a rugat pe Dumnezeu și a fost izbăvit de lucrarea poftelor, drept care petrecea în liniște netulburată. A mers atunci la oarecare stareț foarte încercat în viața duhovnicească, povestindu-i lucrul săvârșit cu dânsul. Starețul i-a răspuns: „Mergi de te roagă lui Dumnezeu ca să se întoarcă la tine războiul dimpreună cu străpungerea și smerenia ce le aveai mai înainte din pricina războiului, fiindcă prin mijlocirea acestora sufletul vine la sporire"[1]. Așadar, să nu ne lăsăm cuprinși de tulburare, trândăvie, puținătate de suflet, slăbănogire, atunci când se vor scula asupra noastră valurile sălbatice ale poftei, și gândurile, ca niște vânturi puternice, vor cădea asupră-ne! Să ne împotrivim păcatului: prin această luptă ne formăm credința vie în Dumnezeu și cunoașterea vie a lui Dumnezeu.

Mult și adeseori ne vătămăm, cerând de la sine ceea ce nu ne este propriu. Astfel, unii care de-abia au pășit în stadia[2] nevoinței, fiind îmbuibați, ca să zic așa, și prea plini de poftă, vor să nu fie în ei învoire cu gândurile, închipuirile și simțămintele trupești. Această învoire este firească; ea nu are cum să nu fie. Este un lucru prostesc să cauți ceea ce e cu neputință. Pofta trebuie neapărat să răsară din firea bolnavă de ea, însă trebuie s-o tăiem îndată ce răsare, în orice chip ar răsări, silindu-ne pe noi înșine să ne împotrivim ei prin mijloacele arătate mai înainte. Suntem datori ca împotriva puternicei voi a întregii firi, prin lucrarea slabă a voii minții singure (Rom. VII, 23), călăuzite de Cuvântul lui Dumnezeu, să ne smulgem din robia noastră, din învechirea noastră, din firea noastră căzută. *Împărăția Cerurilor se ia cu sila*, a grăit Domnul, și numai cei ce se silesc pe sine, luptând cu voia lor păcătoasă, *o răpesc pe ea* (Mt. XI, 12). Atunci când Harul Dumnezeiesc începe să ne ajute deja în chip vădit, primul semn al acestei ajutorări este *neîncuviințarea gândului*, după cum spune Sfântul Ioan Scărarul[3]: adică se arată în minte, puțin câte puțin, neîncuviințarea față de gândurile și închipuirile păcătoase, în locul încuviințării de mai înainte, din care luau naștere imboldul păcătos și înfrângerea de fiecare dată când pentru împotrivire nu era întrebuințată o silință deosebită.

Voi, cei feciorelnici, adică cei ce n-ați gustat din moartea sufletească prin căderea în curvie cu fapta! Păziți fecioria voastră ca pe o comoară de mult preț: dacă veți duce după rânduiala dreaptă viața monahală, nu veți întârzia să simțiți așa numita de către Sfinții Părinți „lucrare duhovnicească"[4], adică lucrarea Sfântului Duh asupra sufletului, care este împărtășită de către suflet tru-

---

[1] *Patericul egiptean.*

[2] Arena (*n. tr.*).

[3] Cuvântul XV, cap. 9, potrivit traducerii lui Paisie de la Neamț.

[4] Vezi *Scara* lui Teofan Monahul, *Dobrotoliubie*, partea întâi. Vezi, de asemenea, și capetele Preacuviosului Grigorie Sinaitul, *Predania* Preacuviosului Nil Sorski și scrierile multor alți Sfinți Părinți.

pului și ne încredințează prin cercare că trupurile noastre sunt făcute pentru desfătări duhovnicești, că ele s-au coborât la împreună-simțirea cu desfătările dobitocești din pricina căderii, că ele se pot întoarce la împreună simțirea cu desfătările duhovnicești prin mijlocirea adevăratei pocăințe. Vai! Oamenii, care trâmbițează multele lor cunoștințe, au pierdut până și cunoștința faptului că trupul e în stare de simțire duhovnicească. Când li se vestește despre această putință a trupului, ei ascultă cu neîncredere, ca și cum ar auzi o învățătură nouă și ciudată. Ea nu e nouă, și nu este ciudată! Cercetați scrierile Sfinților Părinți: veți găsi în ele această învățătură. După ce ați luat cunoștință pe scurt cu ea, o veți afla în Sfintele Scripturi. Răscumpărarea dăruită omenirii de către Dumnezeu, plină de adevărate și negrăite bunătăți, este mărturisită de acestea; noi însă, mulțumindu-ne cu niște cunoștințe superficiale despre literă, nu vrem să dobândim cunoștințele cele din cercare, cunoștințe care cer răstignire (Gal. V, 24), și ca atare ne lipsim de cunoștințe vii. Se schimbă simțirea inimii ce s-a împărtășit de desfătarea duhovnicească. O astfel de inimă începe să simtă scârbă față de patima dezmierdării, să se împotrivească plină de osârdie imboldurilor și insuflărilor acesteia, să strige plângând către Dumnezeu pentru izbăvirea din acest noroi al păcatului.

Voi, cei ce ați fost aduși de Pronia lui Dumnezeu în starea de văduvie, care doriți sau sunteți nevoiți să purtați jugul acestei stări! Nu vă opriți a alerga cu rugăciune fierbinte și smerită către Dumnezeu, și El vă va da biruință atât asupra firii cât și asupra obiceiurilor voastre, care au întărit și sprijină puterea și dreptul firii. Nu vă dați în lături a răbda necazul cel vremelnic al luptei cu voi înșivă: acest necaz nu înseamnă nimic față de mângâierea care apare în urma biruinței, nu înseamnă nimic înaintea acelui simțământ de libertate ce apare în suflet în urma biruinței.

Voi, cei ce vă aflați în prăpastia preacurviei și a dezmățului! Ascultați glasul ce vă cheamă la pocăință și primiți de la Doctorul Cel Atotputernic, Dumnezeu, atotputernica doctorie a pocăinței cu care vă îmbie El. Această doctorie a făcut din preacurvari pilde ale întregii înțelepciuni, și din dezmățați – sfinți și drepți. Ea a prefăcut vase ale diavolului în vase ale Sfântului Duh, și mulți păcătoși care s-au pocăit au lăsat departe înapoia lor în stadia sporirii duhovnicești nevoitori care nu știau ce înseamnă păcatul de moarte. Vrednicia fiecărui creștin este Răscumpărătorul, și este mai presus de oameni prin vrednicia sa cel ce și L-a însușit cu adevărat pe Răscumpărătorul.

Mulți Sfinți Părinți care au dus viață feciorelnică se numeau pe sine „spurcați" și „preacurvari" – și nu numai atât! Unii din ei, fiind clevetiți de păcatul curviei, n-au adus nici o dezvinovățire, deși le-ar fi fost foarte lesne, și s-au supus pedepsei și necazurilor ca și cum ar fi fost cu adevărat vinovați. O astfel de

purtare poate părea ciudată la o privire superficială: ea se tâlcuieşte prin felul aparte a nevoinţei prin care se lucrează în om sfânta curăţie. Prin această nevoinţă se descoperă atât de limpede căderea firii, atât de limpede[1] este dovedită nevoitorului că n-ar putea scăpa de supunerea faţă de legile firii căzute dacă nu l-ar răpi din tărâmul firii dreapta lui Dumnezeu, că el nu poate să nu se recunoască pe sine drept curvar. Curăţia sa este lucrarea lui Dumnezeu în el, şi nicidecum o însuşire a firii şi nici roada strădaniilor sale. Vremea îndelungată petrecută în nevoinţe are o înrâurire însemnată asupra alcătuirii şi însuşirii de către nevoitor a unei astfel de păreri despre sine. Se poate spune fără teamă de greşeală că Sfinţii lui Dumnezeu au o mult mai puternică recunoaştere a faptului că sunt spurcaţi cu preacurvia decât cei care, trăind viaţă trupească, nu încetează a cădea în preacurvie. Dintr-o asemenea părere cu privire la sine a grăit Sfântul Vasile cel Mare, arhiepscopul Cezareei Capadociei, bărbat plin de Sfântul Duh, unele ca acestea: „Nici femeie nu cunosc, nici feciorelnic nu sunt"[2]. Ce adânc simţământ al plânsului se face auzit din această spusă!

Nemărginita milă a lui Dumnezeu să ne dăruiască nouă a ne apropia de sfânta curăţie a Sfinţilor lui Dumnezeu şi de sfânta lor smerenie. Amin.

---

[1] În original: „palpabil" (*n. tr.*).

[2] Preacuviosul Cassian Romanul, Cartea a şasea, Despre duhul curviei, cap. 19.

Cuvânt de mângâiere către monahii necăjiți[1]

Fiule, spune Scriptura, *dacă te apropii să lucrezi Domnului, gătește sufletul tău spre ispită: îndreptează inima ta, și rabdă. Tot ce se va întâmpla ție, primește; și întru schimbările inimii tale îndelung rabdă* (Sir. II, 1, 2, 4).

Necazurile au fost de la începutul veacului un semn al alegerii dumnezeiești. Ele au fost un semn care i-a arătat pe patriarhi, prooroci, apostoli, mucenici, preacuvioși ca bineplăcuți ai lui Dumnezeu. Toți sfinții au trecut pe calea cea strâmtă a ispitelor și necazurilor, și prin răbdarea lor s-au adus pe sine ca jertfe bine primite lui Dumnezeu.

Și acum Dumnezeu îngăduie ca sufletele sfinte să treacă prin felurite nevoi, ca iubirea lor de Dumnezeu să se descopere în toată limpezimea. Nimic nu se întâmplă cu omul fără încuviințarea și îngăduința lui Dumnezeu.

Creștinul care vrea să fie următor al Domnului nostru Iisus Hristos și să se facă fiu al lui Dumnezeu după har, născut din Duhul, este dator în primul rând să își pună ca pravilă, să socotească drept o îndatorire de neînlăturat răbdarea cu suflet bun a tuturor necazurilor: și a pătimirilor trupești, și a neplăcerilor de la oameni, și a bântuirilor drăcești, și a răsculării patimilor sale.

Creștinul care voiește a bine plăcea lui Dumnezeu are nevoie în primul rând de răbdare și nădejde neclintită în Dumnezeu. El e dator să țină fără încetare această armă în dreapta sa cea gândită, fiindcă vicleanul nostru vrăjmaș, diavolul, întrebuințează din partea sa toate mijloacele pentru a ne arunca în deznădejde în vremea ispitirii și a ne răpi nădejdea în Domnul.

Dumnezeu nu îngăduie niciodată ca asupra adevăraților Săi robi să vină ispite ce le întrec puterile. *Credincios este Dumnezeu*, grăiește Sfântul Apostol Pavel, *Care nu vă va lăsa pe voi să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci împreună cu ispita va face și sfârșitul, ca s-o puteți suferi* (1 Cor. X, 13).

Diavolul, fiind zidire și rob al lui Dumnezeu, asuprește sufletul nu cât vrea, ci cât îi este îngăduit de către Dumnezeu.

---

[1] Acest articol este împrumutat cu precădere din al șaptelea Cuvânt al Preacuviosului Macarie cel Mare. Vezi cap. 13-18.

Dacă oamenilor nu este lucru necunoscut ce greutate poate să poarte un dobitoc de povară sau altul, cu atât mai mult nemărginita Înțelepciune a lui Dumnezeu cunoaște ce măsură a ispitirii e priincioasă fiecărui suflet.

Olarul știe câtă vreme trebuie să țină în foc vasele de lut, care dacă sunt ținute prea mult crapă, iar dacă sunt ținute prea puțin nu sunt bune spre folosire; cu atât mai mult știe Dumnezeu ce putere și ce măsură se cuvine focului ispitirilor pentru vasele Lui cele cuvântătoare – creștinii, ca să se facă în stare a moșteni Împărăția Cerurilor.

Copilul nu este în stare a împlini slujiri în lume; nu e în stare de chivernisirea casei, de lucrarea pământului și de celelalte îndeletniciri ale acestei vieți. La fel este adeseori și cu sufletele care, fiind deja părtașe ale Harului Dumnezeiesc, însă neîncercate de necazurile aduse de către duhurile rele, nemărturisite de aceste necazuri, petrec încă în starea de pruncie și, ca să zic așa, nu sunt bune pentru Împărăția Cerurilor.

De sunteți fără de certare, spune Apostolul, *căreia toți s-au făcut părtași, iată dar că sunteți feciori din curvie, iar nu fii* (Evr. XII, 8).

Ispitele și necazurile sunt trimise de sus omului spre folosul lui, sufletul educat de ele se face puternic, cinstit înaintea Domnului său. Dacă el va răbda totul până la sfârșit, nădăjduind în Dumnezeu, este cu neputință să rămână lipsit de bunătățile făgăduite de Sfântul Duh și de desăvârșita slobozire de patimi.

Sufletele predate feluritelor necazuri (fie tainice, de la răscoala gândurilor netrebnice în minte, fie suferințe trupești), dacă vor răbda toate acestea până la sfârșit, se vor învrednici de aceleași cununi cu mucenicii și de aceeași îndrăznire cu ei.

Mucenicii au suferit strâmtorare de la oameni. Ei se dădeau cu plăcere spre chinuire, arătând răbdare bărbătească până la moarte. Cu cât a fost mai felurită și mai grea nevoința lor, cu atât a fost mai mare slava pe care au dobândit-o, cu atât a fost mai mare îndrăznirea către Dumnezeu pe care au primit-o. Monahii suferă strâmtorare de la duhurile rele. Cu cât sunt mai mari necazurile pe care le aduce asupra lor diavolul, cu atât este mai mare slava pe care o vor primi de la Dumnezeu în veacul care va să vie, cu atât este mai mare mângâierea de care se vor învrednici de la Sfântul Duh aici, în vremea pribegiei pământești, chiar în mijlocul pătimirilor lor.

Strâmtă și necăjită este calea care duce la viața veșnică; puțini sunt cei ce umblă pe ea, dar ea e moștenirea de neînlăturat a tuturor celor ce se mântuiesc. Nu trebuie să ne abatem de la ea! Orice ispită adusă asupra noastră de către diavol să o răbdăm cu tărie și statornicie, căutând cu ochiul credinței la răsplata gătită în cer.

Oricăror necazuri am fi supuşi în vremea vieţii pământeşti, ele nu se pot măsura nicidecum cu bunătăţile făgăduite nouă în veşnicie, sau cu mângâierea pe care o dăruieşte Duhul Sfânt încă de aici, sau cu izbăvirea de tirania patimilor, sau cu iertarea mulţimii datoriilor noastre – cu aceste urmări de neînlăturat ale răbdării necazurilor.

Nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum, adică pătimirile vremelnice de acum nimic nu înseamnă, spune Apostolul, *faţă de slava cea viitoare, care va să se descopere întru noi*, adică faţă de slava care va să se descopere întru noi după înnoirea noastră de către Sfântul Duh (Rom. VIII, 18).

Cu bărbăţie să răbdăm toate pentru Domnul, aşa cum se cuvine să rabde ostaşii viteji care nici de moarte nu se înfricoşează pentru împăratul lor.

De ce n-am fost supuşi unor amărăciuni atât de multe şi de mari atunci când slujeam lumii şi grijilor lumeşti? De ce acum, când ne-am apropiat să slujim lui Dumnezeu, suntem supuşi necazurilor de tot felul? Să ştii că pentru Hristos se revarsă asupra noastră necazurile ca săgeţile. Le sloboade asupra noastră vrăjmaşul nostru, diavolul, ca să se răzbune pe noi prin ele pentru bunătăţile pe care nădăjduim şi ne străduim să le primim, şi totodată pentru a ne slăbănogi sufletele prin întristare, prin trândăvie, prin lene, lipsindu-ne în acest chip de fericirea pe care o aşteptăm.

Hristos Se luptă în chip nevăzut pentru noi. Acest tare şi nebiruit Apărător al nostru strică toate cursele şi măiestriile vrăjmaşului nostru.

El Însuşi, Domnul şi Mântuitorul nostru, a mers în vremea vieţii Sale pământeşti pe calea cea strâmtă şi necăjită, nu pe vreo alta. A fost neîncetat prigonit, a suferit multe defăimări, batjocuri şi necazuri şi, în cele din urmă, moarte de ocară pe cruce în mijlocul a doi tâlhari.

Să urmăm lui Hristos! Să ne smerim asemenea Lui! Asemenea Lui să nu ne dăm în lături a părea amăgitori şi ieşiţi din minţi: să nu cruţăm cinstea noastră, să nu întoarcem feţele noastre de la scuipări şi obrajii noştri de la lovituri; să nu căutăm nici slava, nici frumuseţea, nici desfătările acestei lumi; să săvârşim călătoria noastră pământească la fel ca nişte pribegi care nu au unde să-şi plece capul; să primim, să primim defăimările, înjosirile şi dispreţul oamenilor ca pe nişte lucruri care nu pot fi despărţite de calea pe care ne-am ales-o; să ne luptăm pe faţă şi în taină cu gândurile trufiei, să surpăm din toate puterile aceste gânduri ale omului nostru vechi, care caută să învie „eul" său sub felurite îndreptăţiri părut adevărate. Atunci, Fiul lui Dumnezeu, Care a spus *Mă voi sălăşlui întru ei, şi voi umbla* (2 Cor. VI, 16), Se va arăta în inima noastră şi ne va dărui putere a stăpâni şi a lega pe cel tare, a răpi vasele lui, a călca peste aspidă şi vasilisc[1].

---

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul al patrulea, cap. 15.

Să lepădăm cârtirea, să lepădăm plângerile împotriva sorții noastre, să lepădăm tristețea și tânjeala din inimă, care fac sufletele slabe să sufere mai mult decât necazurile însele. Să lepădăm tot gândul la răzbunare și la răsplătirea răului cu rău. *A Mea este răzbunarea, Eu voi răsplăti* (Rom. XII, 19), a zis Domnul.

Vrei să înduri necazurile cu ușurință și înlesnire? Să îți fie dorită moartea pentru Hristos. Această moarte să stea necontenit înaintea ochilor tăi. Omoară-te în fiecare zi prin înfrânarea de la toate poftele păcătoase ale trupului și ale duhului; omoară-te prin lepădarea voii tale și lepădarea îndreptățirilor de sine aduse de rațiunea cea cu nume mincinos și de conștiința vicleană a omului celui vechi; omoară-te înfățișându-ți în culori vii moartea ta, pe care nu vei putea s-o ocolești. Ni s-a dat porunca de a urma lui Hristos, luându-ne crucea. Asta înseamnă că trebuie să fim întotdeauna gata să murim cu bucurie și veselie pentru Hristos. Dacă vom dobândi o astfel de așezare sufletească, lesne vom îndura orice necaz văzut și nevăzut.

Cel ce dorește să moară pentru Hristos, ce necaz, ce jignire nu va îndura cu mărime de suflet?

Ni se par grele necazurile noastre tocmai pentru că nu vrem să murim pentru Hristos, nu vrem să ne punem numai în El toate dorințele, toate nădejdile, toată înțelegerea, toată moștenirea, toată ființarea noastră.

Cel care năzuiește a urma lui Hristos și a fi împreună moștenitor cu Dânsul trebuie să urmeze cu râvnă pătimirilor Lui. Cei ce Îl iubesc pe Hristos și următorii Lui își arată și își dovedesc zălogul cel de taină prin faptul că suferă toate necazurile care li se trimit de sus nu numai cu seninătate, ci și cu râvnă, și cu osârdie, și cu bucurie, și cu recunoștință, punându-și în Hristos toată nădejdea lor.

Asemenea răbdare este un dar al lui Hristos.

Acest dar îl primește cel ce îl cere prin smerită și statornică rugăciune către Hristos, arătând nefățărnicia dorinței de a primi neprețuitul dar duhovnicesc al răbdării prin silirea dureroasă a inimii îndărătnice să rabde toate necazurile și ispitele pe care le întâmpină și ce i se întâmplă[1]. Amin.

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XXXVII.

Crucea proprie și crucea lui Hristos

Zis-a Domnul ucenicilor Săi: *Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie* (Mt. XVI, 24).

Ce înseamnă *crucea proprie*[1]? De ce această *cruce proprie*, adică crucea fiecărui om în parte, se numește totodată și *crucea lui Hristos*?

Crucea *proprie* sunt necazurile și pătimirile vieții pământești, care pentru fiecare om sunt proprii.

Crucea *proprie* sunt postul, privegherea și celelalte cucernice nevoințe prin care este smerit trupul și supus duhului. Aceste nevoințe trebuie să fie potrivite cu puterile fiecăruia, și la fiecare sunt proprii.

Crucea *sa* sunt bolile păcatului, sau patimile, care la fiecare om sunt proprii! Cu unele dintre ele ne naștem, cu altele ne molipsim pe calea vieții pământești.

Crucea lui Hristos este învățătura lui Hristos (Ps. CXVIII, 38, 120).

Deșartă și neroditoare este *crucea proprie*, oricât ar fi de grea, dacă prin urmarea lui Hristos ea nu se preschimbă în *crucea lui Hristos*.

Crucea proprie se face pentru ucenicul lui Hristos *crucea lui Hristos*, fiindcă ucenicul lui Hristos are încredințarea neclătinată că asupra lui veghează neadormit Hristos, că Hristos îngăduie pătimirea de către el a necazurilor ca pe o condiție neapărat trebuincioasă și de neînlăturat a creștinismului, că nici un necaz nu s-ar fi apropiat de el dacă n-ar fi îngăduit Hristos, că prin necazuri creștinul devine al lui Hristos, se face părtaș al soartei Lui pe pământ, drept care și în cer.

Crucea proprie se face pentru ucenicul lui Hristos *crucea lui Hristos*, fiindcă adevăratul ucenic al lui Hristos socoate plinirea poruncilor lui Hristos drept singurul țel al vieții sale. Aceste atotsfinte porunci se fac pentru el cruce pe care mereu își răstignește omul cel vechi *împreună cu patimile și poftele* lui (Gal. V, 24).

De aici se vede foarte deslușit de ce pentru a purta crucea este nevoie ca mai înainte să ne lepădăm de noi înșine chiar până la pierderea sufletului nostru.

Atât de mult și de puternic s-a împropriat păcatul firii noastre căzute, încât Cuvântul lui Dumnezeu nu se dă în lături a-l numi suflet al omului căzut.

---

[1] În slavonă și rusă „krest svoi" poate însemna și „crucea sa", și „crucea proprie" (*n. tr.*).

Pentru a lua pe umeri crucea trebuie ca mai înainte să nu împlinim trupului dorinţele sale pofticioase, dându-i doar cele neapărat trebuincioase traiului; trebuie să socotim dreptatea noastră cea mai cumplită nedreptate înaintea lui Dumnezeu, să socotim priceperea noastră drept desăvârşită nepricepere şi, în fine, predându-ne lui Dumnezeu cu toată puterea credinţei, predându-ne deprinderii necontenite a Evangheliei, să ne lepădăm de voia noastră.

Cel ce a săvârşit această lepădare de sine este în stare să ia crucea sa. Cu supunere faţă de Dumnezeu, chemând ajutorul Lui spre întărirea neputinţei sale, el priveşte fără teamă şi tulburare necazul care se apropie, se pregăteşte cu mărime de suflet şi bărbăţie să îl îndure, nădăjduieşte că prin mijlocirea ei se va face părtaş al pătimirilor lui Hristos, va ajunge la tainica mărturisire a lui Hristos nu doar cu mintea şi cu inima, ci şi cu lucrul, cu viaţa însăşi.

Crucea e împovărătoare atâta vreme cât rămâne cruce proprie; iar atunci când se preschimbă în crucea lui Hristos primeşte o neobişnuită uşurime: *jugul Meu este bun, și sarcina Mea este ușoară*, a grăit Domnul (Mt. XI, 30).

Crucea se aşază pe umerii ucenicului lui Hristos atunci când ucenicul lui Hristos se socoate vrednic de necazurile trimise lui de Dumnezeiasca Pronie.

Ucenicul lui Hristos poartă cum trebuie crucea sa atunci când socoate că tocmai necazurile trimise lui de sus, şi nu altele, sunt de neapărată trebuinţă pentru formarea lui în Hristos şi mântuirea lui.

Purtarea cu răbdare a crucii proprii este adevărata vedere şi recunoaştere a păcatului propriu. În această recunoaştere nu este nici o amăgire de sine; dar cel care se recunoaşte păcătos, iar totodată cârteşte şi ţipă de pe crucea sa, dovedeşte prin asta că prin recunoaşterea superficială a păcatului său nu face altceva decât să se amăgească, să se înşele pe sine.

Purtarea răbdătoare a crucii proprii este adevărata pocăinţă.

Tu, care eşti răstignit pe cruce! Mărturiseşte-te Domnului întru dreptatea judecăţilor Lui. Învinuindu-te pe tine însuţi, dă dreptate judecăţilor lui Dumnezeu, şi vei primi iertarea păcatelor tale.

Tu, care eşti răstignit pe cruce! Cunoaşte-L pe Hristos şi se vor deschide ţie porţile Raiului.

De pe crucea ta slavosloveşte-L pe Domnul, leapădă de la tine tot gândul de tânguire şi cârtire ca pe o nelegiuire şi hulă împotriva lui Dumnezeu.

De pe crucea ta dă mulţumită Domnului pentru nepreţuitul dar al crucii tale, pentru preţioasa soartă de a urma lui Hristos prin pătimirile tale.

De pe cruce să teologhiseşti, fiindcă crucea este adevărata şi singura şcoală, vistierie şi tron al adevăratei cuvântări de Dumnezeu. Afară de cruce nu este cunoaştere vie a lui Hristos.

Nu căuta desăvârşire creştină în faptele bune omeneşti. Ea nu se află acolo: ea e ascunsă în crucea lui Hristos[1].

Crucea proprie se schimbă în crucea lui Hristos, atunci când ucenicul lui Hristos o poartă cu conştiinţa lucrătoare a păcătoşeniei sale, ce are nevoie de chinuri, atunci când o poartă dând mulţumită lui Hristos, slavoslovind pe Hristos. Slavoslovirea şi recunoştinţa fac să se nască în pătimitor mângâiere duhovnicească; recunoştinţa şi slavoslovirea se fac izvoare îmbelşugate ale unei bucurii nepătrunse şi nestricăcioase, care picură în inimă în chip haric, revărsându-se peste suflet, revărsându-se chiar peste trup.

Crucea lui Hristos este o încercare aspră numai la arătare, pentru ochii trupeşti. Pentru ucenicul şi următorul lui Hristos ea e arena celei mai înalte desfătări duhovniceşti. Aşa de mare e această desfătare, încât necazul este stins pe deplin de desfătare şi următorul lui Hristos simte doar desfătare fiind împresurat chiar de cele mai crunte chinuri[2].

Zis-a tânăra Mavra tânărului său soţ Timotei, ce suferea cumplite munci şi o poftea să ia parte la mucenicie: „Mă tem, fratele meu, să nu mă înspăimânt când voi vedea cumplitele munci şi pe ighemonul mâniat, să nu slăbesc în răbdare din pricina tinereţii anilor mei". I-a răspuns mucenicul: „Nădăjduieşte în Domnul nostru Iisus Hristos, şi vor fi pentru tine muncile ca untdelemnul vărsat pe trupul tău şi suflare de rouă în oasele tale, care uşurează toate durerile tale"[3].

Crucea este puterea şi slava tuturor sfinţilor din veac.

Crucea e tămăduitoarea patimilor, pierzătoarea demonilor.

Aducătoare de moarte este crucea pentru cei care nu au preschimbat crucea lor în crucea lui Hristos, care de pe crucea lor cârtesc împotriva Dumnezeieştii Pronii, care o hulesc, care se predau deznădejdii şi disperării. Păcătoşii nemărturisiţi şi nepocăiţi mor pe crucea lor de veşnică moarte, lipsindu-se prin nerăbdare de viaţa cea adevărată, de viaţa în Dumnezeu. Ei sunt luaţi de pe crucea lor doar pentru a se pogorî cu sufletele în mormântul cel veşnic: în închisorile iadului.

Crucea lui Hristos înalţă de pe pământ pe ucenicul lui Hristos cel răstignit pe ea. Ucenicul lui Hristos, răstignit pe crucea sa, cugetă cele de sus, vieţuieşte cu mintea şi cu inima în cer şi vede duhovniceşte tainele Duhului întru Hristos Iisus, Domnul nostru.

Dacă voieşte cineva să vină după Mine, a grăit Domnul, *să se lepede de sine, să ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie.* Amin.

---

[1] Preacuviosul Marcu Ascetul, *Cuvânt despre legea duhovnicească,* cap. 31.

[2] Rânduiala celor doisprezece psalmi, rugăciunea Sfântului Eustratie.

[3] *Vieţile Sfinţilor,* 3 mai.

Roua

Pe cerul albastru, senin, într-o zi minunată de vară, măreţul luminător săvârşea calea sa cea obişnuită. Ardeau crucile de aur ale bisericii cu cinci turle înălţate în cinstea Atotsfintei şi Dumnezeieşte Începătoarei Treimi; cupolele ei argintii răsfrângeau strălucirea orbitoare a razelor soarelui. Umbra arăta venirea orei zece, la care începe de obicei Dumnezeiasca Liturghie. Mulţime numeroasă de popor grăbea de pe drumul mare în paşnicul sălaş călugăresc: era duminică ori praznic, nu mai ţin minte.

Dincolo de zidul mănăstirii, spre răsărit, se află o poiană întinsă. Pe atunci era acoperită cu iarbă deasă, gingaşă, cu felurite flori sălbatice, flori care înfloreau şi bineînmiresmau nepăsătoare, în toată libertatea. În acea zi căzuse peste ea rouă îmbelşugată. Nenumărate picături de rouă se zăreau pe fiecare floare, pe fiece tulpină şi frunză măruntă, şi în fiecare picătură se răsfrângea întocmai soarele; fiecare picătură răspândea raze asemenea cu razele de soare. Poiana arăta ca un covor întins de catifea, pe al cărui verde strălucitor şi adânc o mână risipitoare împrăştiase mulţime fără număr de pietre preţioase felurit colorate, cu minunate nuanţe, ape, raze şi strălucire.

În acea vreme un ieromonah, care se pregătea pentru slujirea Dumnezeieştii Liturghii, a ieşit adâncit în gânduri pe porţile lăturalnice, singuratice ale mănăstirii[1] şi, după ce a făcut câţiva paşi, s-a oprit înaintea poienii întinse. În inima lui era linişte; liniştii din inima lui natura îi răspundea printr-o linişte inspirată, acea linişte de care este plină dimineaţa minunată de iunie, care este atât de bineprimită pentru contemplaţie. Înaintea ochilor lui se aflau soarele pe cerul de azur, curat, şi nenumăratele răsfrângeri ale soarelui în nenumăratele picături de rouă de pe întinsa pajişte. Gândul i s-a pierdut în nesfârşire, mintea lui era fără gânduri, parcă anume pregătită, aşezată, pentru a primi o întipărire duhovnicească. Ieromonahul a privit la cer, la soare, la picăturile de rouă strălucitoare şi fără veste s-a deschis înaintea ochilor sufletului lămurirea celei mai mari din tainele creştinătăţii, acea lămurire prin care poa-

[1] În acel loc a fost înălţată mai apoi o biserică în cinstea Sfântului Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu.

te fi lămurit neajunsul şi netâlcuitul, lămurirea prin asemănare vie, prin pitorescul tablou ce se înfăţişa înaintea ochilor lui.

Parcă i-ar fi spus: „Iată! Soarele se zugrăveşte pe de-a-ntregul în fiecare picătură de rouă smerită, dar curată: aşijderea şi Hristos pe de-a-ntregul este de faţă şi Se îmbie pe Sfânta Masă în fiecare biserică creştină ortodoxă. El împărtăşeşte lumină şi viaţă părtaşilor Săi, care, împărtăşindu-se de Lumina şi Viaţa Dumnezeiască, devin ei înşişi lumină şi viaţă, la fel cum picăturile de rouă, primind în sine razele de soare, încep ele însele să împrăştie raze asemenea cu razele de soare". Dacă soarele cel material şi stricăcios, zidire a Ziditorului, ce L-a costat, ca să vină la fiinţă, doar porunca fără de osteneală a voii Sale, se poate zugrăvi în acelaşi timp în nenumărate picături de apă, pentru ce Însuşi Ziditorul, Cel Atotputernic şi Pretutindenea-Fiitor, n-ar putea fi de faţă pe de-a-ntregul, prin Atotsfântul Său Trup şi Sânge, prin Dumnezeirea unită cu acestea, în nenumărate biserici, unde potrivit poruncii şi rânduielii Lui este chemat asupra pâinii şi a vinului Atoatelucrătorul şi Atotsfântul Duh spre săvârşirea celei mai mari, mai mântuitoare, mai nepătrunse taine?

Purtând în sine o adâncă şi puternică întipărire duhovnicească, slujitorul Tainei s-a întors în chilie. Întipărirea a rămas să trăiască în sufletul lui. Au trecut luni, au trecut ani, dar ea este la fel de vie ca şi în ziua când a fost simţită prima oară. Împărţind cu aproapele folosul şi zidirea, o zugrăvesc acum, după mulţi ani, cu cuvântul şi cu condeiul. Sărmană zugrăvire! Condeiul şi cuvântul sunt slabe pentru a înfăţişa cu toată deplinătatea şi adâncimea tainicele vederi duhovniceşti.

Sfinţită vedere de taină! Sfinţită vedere a minţii! Cât de neaşteptat apari printr-o privelişte vie şi izbitoare minţii pregătite pentru vederea tainelor prin pocăinţă şi rugăciune cu luare-aminte, însingurată! Cât de puternică, de limpede, de vie e cunoştinţa pe care tu o împărtăşeşti! Cu ce putere de încredinţare netăgăduită şi nepătrunsă eşti plină! Tu nu atârni de oameni: vii la cel pe care îl alegi, sau la care eşti trimisă. În van ar voi omul să pătrundă în tainele duhovniceşti singur, prin propria sa sforţare! Unul ca acesta va fi numai un visător nevolnic, ce rătăceşte pe pipăite prin întunericul amăgirii de sine, fără a simţi şi împărtăşi altora nici lumină, nici viaţă. Cum sună lanţurile la mâinile şi la picioarele celui întemniţat, aşa răsună în gândurile şi cuvintele visătorului ecoul silniciei, făţăriei, robiei şi urâciunii păcatului. Calea spre vederea duhovnicească de taină este petrecerea statornică a omului în pocăinţă, în plâns şi lacrimi pentru păcătoşenia sa. Plânsul şi lacrimile sunt colirul prin care se tămăduiesc ochii sufletului (Apoc. III, 18).

Marea vieții

Înaintea ochilor mei se află marea – măreața mare. Aici, în părțile de miazănoapte, ea e de obicei posomorâtă și înviforată, dar uneori este și minunată. Mare largă! Mare adâncă! Atragi la tine și privirile, și gândurile. Îndelung privesc la mare, dus pe gânduri. Nu este felurime în această priveliște; dar privirea și gândurile nu se pot rupe de ea: parcă ar pluti pe marea cea întinsă, parcă s-ar cufunda în ea. Ce insuflare în sânurile mării! Ce plinătate se simte în suflet atunci când ochii se îndulcesc și se satură de contemplarea mării! Să ne uităm, prieteni, să ne uităm la mare din adăpostul nostru mănăstiresc, așezat lângă mare de mâna Proniei lui Dumnezeu.

Dincolo de mare – o altă mare: cetatea de scaun a Nordului puternic. Măreață este vederea ei peste mare, de pe malul mării, unde se află mănăstirea Preacuviosului Serghie[1]. Marea aceasta este o parte a vestitei Baltice. Ea se întinde largă, cristalină, argintie, între țărmurile line, și e închisă de Kronstadt, înapoia căruia nemărginirea mării se topește în nemărginirea cerului.

Cânta oarecând Sfântul David *marea cea mare și largă. Acolo sunt jigănii cărora nu este număr*, grăiește el, *vietăți mici și mari, peștii mării, care umblă cărările mării; acolo corăbiile umblă, șarpele acesta pe care l-ai zidit ca să fie batjocorit*[2] (Ps. CIII, 26-28; Ps. VIII, 8). Cuvintele lui David au o însemnătate tainică. Această însemnătate ne-o tâlcuiesc Sfinții Părinți. „Mare" este numită lumea; nenumăratele „jigănii" și „pești" de care este plină această mare sunt oamenii de toate vârstele, din toate popoarele, din toate cinurile, care slujesc păcatului; prin „corăbii" se înțelege îndeobște Sfânta Biserică, iar aparte creștinii, care biruiesc lumea. „Balaur" care trăiește în mare este numit îngerul căzut, ce a fost aruncat din cer pe pământ[3]. Sfânta Biserică este purtată pe apele mării vieții de-a lungul întregii sale pribegii pământești, prin veacuri, prin miile de ani. Ținând de lume prin situația ei materială, nu ține de ea prin duhul său, așa cum i-a spus Domnul prin Apostoli: *Din lume nu sunteți, ci Eu v-am ales pe voi din lume* (In. XV, 19): „după trup, prin trebuințele trupești, sunteți ai lumii; după duh nu sunteți ai lumii, fiindcă sunteți ai lui Dumne-

---

[1] Sihăstria Sergheev.

[2] Potrivit traducerii slavone (*n. tr.*).

[3] Vezi *Psaltirea cu tâlcuiri* din Sfinții Părinți editată de lavra Kievo-Pecerska.

zeu, pe Care *L-au urât*" (In. XV, 15, 24). Sfânta Biserică este purtată pe valurile mării vieții rămânând mai presus de valuri prin dumnezeiasca ei învățătură, având în sânurile sale adevărata cunoștință de Dumnezeu, adevărata cunoștință despre om, despre bine și rău, despre lumea materială și vremelnică, despre lumea duhovnicească și veșnică. Toți creștinii adevărați din întreaga lume aparțin singurei Biserici adevărate și, ținând învățătura ei în toată plinătatea și curăția, alcătuiesc acea adunare de corăbii care străbate marea vieții fără a se cufunda în adâncurile ei întunecate.

Pribegește pe apele mării vieții, năzuiește spre veșnicie orice adevărat creștin. Pe marea materială nu poate fi locuință statornică; pe ea trăiește doar pribegia; nici pe marea vieții nu e nimic statornic, nu e nimic care să rămână pentru totdeauna al omului, să-l însoțească în mormânt. Numai faptele lui bune și păcatele lui merg cu el în veșnicie. Gol intră omul în viața pământească și iese din ea părăsindu-și și trupul. Nu văd aceasta robii lumii, robii păcatului: o vede adevăratul creștin. El poate fi asemănat unei corăbii mari preapline cu felurite comori duhovnicești, pe care le înmulțește fără încetare în calea sa. Lumea nu poate încăpea aceste bogății, atâta sunt de mari; și sunt așa de prețioase, că toate bogățiile lumii sunt ca nimic pe lângă ele. Lumea pizmuiește aceste bogății, suflă ură spre cel care le-a dobândit. Corabia, în ciuda trăiniciei și a mărimii sale, este pândită de vânturi potrivnice, de furtuni, de stânci ascunse sub apă, de bancuri de nisip; orice creștin, cu toate că este îmbrăcat în Hristos, trebuie să își săvârșească pribegia pământească împresurat de numeroase primejdii. Toți cei ce vor să se mântuiască, până la unul, *vor fi prigoniți* (2 Tim. III, 12). Corabia năzuiește către liman; în cale se oprește doar pentru foarte scurtă vreme, când este neapărată nevoie. Și noi suntem datori să năzuim din toate puterile spre cer, spre veșnicie. Să nu ne împătimim cu inimile de nici un lucru vremelnic! Să nu se *lipească* sufletul nostru de nici un lucru pământesc, să nu se *lipească* prin lucrarea amăgirii de sine care trăiește în noi, prin lucrarea amăgirii de sine care ne împresoară! Prin căderea noastră *plecatu-s-au în țărână sufletele noastre*, a căpătat aplecare spre tot ce este stricăcios, *lipitu-s-a de pământ pântecele nostru*, ființa noastră duhovnicească, în loc să tindă către cer și către veșnicie. Să purtăm slujirile noastre pământești, îndatoririle noastre pământești ca și cum ar fi puse asupra noastră de către Dumnezeu, plinindu-le ca înaintea Lui, cu mărturie bună a conștiinței, cu râvnă, pregătindu-ne să dăm socoteală pentru plinirea lor lui Dumnezeu. Să nu fure, să nu spurce aceste slujiri insuflările și scopurile păcătoase! Să săvârșim faptele pământești cu scopul de a plăcea lui Dumnezeu, și faptele pământești vor deveni fapte cerești. Cea mai însemnată și esențială slujire a noastră să fie slujirea lui Dumnezeu, năzuința de a deveni ai Lui. Slujirea lui Dumnezeu

stă în necontenita aducere aminte de Dumnezeu și de poruncile Lui, în plinirea acestor porunci prin întreaga noastră purtare, atât văzută cât și nevăzută.

Corabia e condusă de cârmaci; gândul acestuia e fără contenire la limanul unde trebuie să ajungă încărcătura corăbiei; el se îngrijește neîncetat să nu se abată de la calea sa pe mare, unde cale e pretutindeni și nicăieri. Ba se uită la cer, la luminătorii acestuia, ba la hartă și la compas: după semnele pe care le vede într-o parte și în celalaltă cârmuiește corabia. Pe om îl cârmuiește mintea lui. Nici pe marea vieții nu sunt cărări; pe ea este cărare pretutindeni pentru creștinul adevărat. Nimeni nu știe ce împrejurări îl așteaptă în viitor, ce împrejurări îl așteaptă peste o zi, peste un ceas. În cea mai mare parte ne așteaptă lucruri neprevăzute și neașteptate. În statornicia vântului prielnic nu te poți încrede, el suflă uneori vreme îndelungată, însă cel mai adesea se preschimbă fără veste în vânt potrivnic, într-o furtună îngrozitoare. Pentru creștin e pretutindeni cale: creștinul crede că tot ce se săvârșește cu el se săvârșește din voia lui Dumnezeu. Pentru creștin și vântul potrivnic e prielnic, supunerea în fața voii lui Dumnezeu îl împacă cu cele mai grele, cele mai amare împrejurări. Mintea noastră este datoare să își tindă necontenit privirile către cerul duhovnicesc – Evanghelia, din care strălucește ca un soare învățătura lui Hristos; ea e datoare să ia seama necontenit la inimă, la conștiință, la lucrarea lăuntrică și la cea dinafară. Fie ca acest cârmaci să tindă neabătut spre veșnicia fericită, amintindu-și că uitarea veșniciei fericite duce la veșnica nenorocire. Fie ca mintea să înfrâneze inima așa încât aceasta să nu fie atrasă de împătimire la cele deșarte și stricăcioase, de la răcirea față de cele nestricăcioase și adevărate de dragul celor stricăcioase și deșarte. Fie ca ea să ia aminte adeseori la conștiință ca la acul compasului, ca să nu capete o îndreptare nepotrivită cu cea pe care o arată conștiința. Fie ca ea să călăuzească întreaga lucrare a omului în chip bineplăcut lui Dumnezeu, așa încât limanul de dincolo de nori al veșniciei să își deschidă porțile și corabia să intre în sânurile lui, împovărată de comori duhovnicești.

Să nu ne înfricoșăm de furtuna mării vieții. Valurile ei urcă până la ceruri, se pogoară până în adâncuri, însă credința vie nu-l lasă pe creștin să se înece în valurile sălbatice. Credința Îl trezește pe Mântuitorul Care doarme la cârmă, Care de fapt Se preface adormit, cu un înțeles tainic, înaintea ucenicilor Lui care străbat marea vieții, atunci când ei înșiși cad în lenevie; credința strigă către Mântuitorul cu rugăciune de foc din inima smerită, din inima îndurerată pentru păcătoșenia și neputința omenească, cere ajutor, izbăvire și le primește. Domnul și Stăpânul tuturor ceartă vânturile și marea, face să se aștearnă peste mare și în văzduh *liniște mare* (Mt. VIII, 26). Ispitită de vifor, se simte întărită: cu noi puteri, cu nouă bărbăție, ea se pregătește de nevoințe noi.

Să nu avem încredere în liniștea mării vieții: această liniște este amăgitoare; marea e schimbătoare. Să nu ne îngăduim a ne deda nepăsării: corabia poate să nimerească fără veste peste un banc de nisip sau peste o stâncă de sub apă nebăgată de seamă, acoperită de unde puțin adânci, poate să se lovească și să capete o vătămare cumplită. Uneori vine un norișor ce pare neînsemnat: deodată începe să arunce din sine vifor, tunete, fulgere, și păruta liniște a mării începe să fiarbă de o furtună primejdioasă. Viața noastră este preaplină de necazuri, întorsături ale sorții, ispite. Mintea noastră, chiar, ne întinde curse: această călăuză nu rareori se abate de la cale, trăgând după sine în rătăcire întreaga noastră viață. Ne întinde curse inima noastră, plecându-se să împlinească propriile sale imbolduri, depărtându-se de plinirea voii lui Dumnezeu. Ne întinde curse păcatul, atât păcatul sădit în noi prin cădere, cât și păcatul ce lucrează asupra noastră din smintelile ce ne împresoară de pretutindeni. Ne întinde curse lumea, care slujește deșertăciunii și stricăciunii, care se străduiește să îi plece pe toți spre această slujire, întrebuințând atât lingușirile, cât și prigoana. Ne întind curse vrăjmașii – duhurile căzute; ne întind curse oamenii stăpâniți de ele, înrobiți lor. Adeseori, chiar prietenii ne întind curse, cu voie sau fără voie. Domnul ne-a poruncit să priveghem neîncetat asupra noastră, călindu-ne în fapta bună, îngrădindu-ne de păcat prin Cuvântul lui Dumnezeu, prin rugăciune, prin credință, prin smerenie.

Cine sunt *vietățile mari*, care pasc pe necuprinsa întindere a mării vieții? Nici pentru mine însumi, nici pentru alții nu aș dori vreo asemănare cu acești uriași ai mării, ce au o singură bucurie: adâncurile întunecate, acoperite de apă, unde nu pătrund razele soarelui; acolo trăiesc ei, acolo petrec, ieșind câteodată de acolo după pradă pentru a-și ține viața lor prin omorârea a numeroase jertfe. Privirile lor umede, sălbatice, nu suferă nici urmă de lumină. Prin aceste „vietăți mari" Scriptura înțelege pe oamenii mari prin capacități, bogăție, putere însă vai!, legați cu întreg sufletul de stricăciune. Inima și gândurile lor sunt îndreptate numai și numai spre căutarea slavei și desfătării pământești. Ei s-au scufundat, s-au înecat în marea vieții, alergând numai după cele vremelnice, de o clipă, numai după păreri: *ei umblă*, spune Scriptura, *cărările mării* (Ps. VIII, 8). Ciudate sunt aceste cărări! Urmele lor pier în urma celor ce le străbat, și pentru aceștia nu este înainte nici urmă de cărare. Această sporire pământească nu știe ce caută; aflând lucrul pe care l-a dorit, parcă nu l-ar mai avea; dorește iarăși, caută iarăși. Apăsătoare, nesuferită e pentru fiii lumii lumina învățăturii lui Hristos. Ei fug de această lumină în prăpăstii întunecoase și adânci: împrăștierea, distracția cea de multe feluri, bucuriile trupești. Acolo, în întunericul duhovnicesc, își petrec ei viața pământească, fără un țel duhovnicesc, veșnic. Pe asemenea oameni Scriptura nu-i învrednicește numelui de oameni: *omul, în cinste fiind, n-a priceput, alăturatu-s-a cu dobitoacele cele fără*

de minte, asemănatu-s-a lor (Ps. XLVIII, 12). Om este cel ce s-a cunoscut pe sine, a zis Preacuviosul Pimen cel Mare[1]; om este cel care a cunoscut însemnătatea sa, starea sa, rostul său. *Vietăți mici* sunt numiți oamenii ce nu sunt dăruiți cu însușiri deosebite, nu au parte de bogăție și de putere, dar în această stare a lor slujesc deșertăciunii și păcatului. Ei nu au mijloace pentru a săvârși faceri de rele întinse și răsunătoare – dar călăuziți, mânați, orbiți fiind de voia lor vătămată prin răutate, iau parte la nelegiuirile săvârșite de vietățile mari – săvârșesc ei înșiși nelegiuiri, după măsura puterilor și mijloacelor pe care le au. Ei rătăcesc în marea vieții fără conștiință, fără țel. „Șarpe" – *împăratul tuturor celor din ape* (Iov XLI, 24), *șarpele acesta, pe care l-ai zidit ca să fie batjocorit* (Ps. CIII, 28) – este numit îngerul căzut, din pricina îmbelșugării răutății și vicleniei care trăiesc în el. Acesta lucrează cât poate de tainic, ca lucrarea lui, fiind puțin băgată de seamă, să fie cu atât mai necruțătoare, mai ucigașă. Robii lui nu simt lanțurile cu care sunt ferecați din toate părțile, și slăvesc robia cea pierzătoare cu numele de „libertate" și „fericirea cea mai înaltă". Își bat joc de acest șarpe adevărații creștini, care văd meșteșugirile lui prin curăția minții și le calcă prin puterea Harului Dumnezeiesc ce adumbrește sufletele lor. Să fim asemenea corăbiilor care plutesc pe mare cu bună rânduială! Partea cea mai însemnată a lor este și ea în apă, dar ele nu sunt cufundate în apă pe de-a-ntregul, precum sunt cufundați peștii și celelalte viețuitoare din mare. Nu este cu putință, nu este cu putință ca cel care străbate marea vieții să nu fie udat de apele ei: însă nu trebuie să ne scufundăm în ele.

În mare se află *jigănii cărora nu este număr.* Ce putem spune despre ele? Numirea lor spune totul. Nefericită soarta celor pe care cuvântul lui Dumnezeu i-a lipsit de numele de oameni și i-a coborât la numele de necuvântătoare: cu cât sunt mai nefericiți cei pe care El, Atotsfântul Cuvânt, Judecătorul lumii, i-a pecetluit cu numele de „jivine"? Nu apele adânci sunt locuința și plăcerea lor statornică, ci mâlul puturos și murdar, în care sunt aduse de apa înfuriată și în care se înglodează toate necurățiile, în care sunt aduse și în care putrezesc hoiturile oamenilor ce au pierit în întâmplările cumplite de pe mare, de hangerul piraților mării vieții.

Frații mei! Prietenii mei! Stau împreună cu voi pe țărmul mării, privesc la marea brăzdată de dungi în felurite culori. Dincolo de mare – o altă mare, ce are cupole de aur strălucitor și orologii... Între timp, în biserică se înalță cântarea cea măreață și plină de înțelesuri: „Marea vieții văzând-o înălțându-se de viforul ispitelor, la limanul tău cel lin alergând strig către Tine: Scoate din stricăciune viața mea, Multmilostive"[2].

[1] *Patericul egiptean.*

[2] Cântarea a șasea, glasul al șaselea.

Conştiinţa

Conştiinţa este o simţire a duhului omenesc, subţire, luminoasă, care deosebeşte binele de rău.

Această simţire deosebeşte mai limpede binele de rău decât mintea.

Este mai greu să amăgeşti conştiinţa decât mintea.

Şi cu mintea amăgită, care e sprijinită de voia iubitoare de păcat, conştiinţa se războieşte îndelung.

Conştiinţa este legea firească[1].

Conştiinţa l-a călăuzit pe om până la Legea scrisă. Omenirea căzută şi-a însuşit treptat un fel nepotrivit de a gândi cu privire la Dumnezeu, cu privire la bine şi rău: raţiunea cu nume mincinos a împărtăşit nedreptatea sa conştiinţei. Legea scrisă a devenit un lucru de neapărată trebuinţă pentru călăuzirea spre adevărata cunoştinţă de Dumnezeu şi spre lucrarea bineplăcută Lui.

Învăţătura lui Hristos, pecetluită de Sfântul Botez, tămăduieşte conştiinţa de viclenia cu care a molipsit-o păcatul (Evr. X, 22). După ce ni s-a înapoiat, lucrarea cea dreaptă a conştiinţei e sprijinită şi înălţată de urmarea învăţăturii lui Hristos.

Starea de sănătate a conştiinţei şi lucrarea ei cea dreaptă sunt cu putinţă numai în sânul Bisericii Ortodoxe, fiindcă orice gând nedrept primit de om are înrâurire asupra conştiinţei, abătând-o de la lucrarea ei cea dreaptă.

Păcatele de bună voie întunecă, înăbuşă, adorm conştiinţa.

Orice păcat necurăţit prin pocăinţă lasă o întipărire vătămătoare în conştiinţă.

Viaţa păcătoasă îndelungată, aleasă în chip liber, omoară oarecum.

A omorî conştiinţa este, de fapt, cu neputinţă. Ea îl va însoţi pe om până la înfricoşatul judeţ al lui Hristos: acolo îl va da în vileag pe cel ce nu a ascultat-o.

După tâlcuirea Sfinţilor Părinţi, *vrăjmaşul*[2] omului pomenit în Evanghelie (Mt. V, 25) este conştiinţa[3].

Întocmai: ea este un vrăjmaş, fiindcă se împotriveşte oricărei întreprinderi potrivnice Legii lui Dumnezeu pe care o facem.

---

[1] Preacuviosul Avvă Dorotei. Învăţătura a treia, despre conştiinţă.

[2] Potrivit traducerii slavone (*n. tr.*).

[3] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învăţătura a treia, despre conştiinţă.

Păstrează pacea cu acest vrăjmaş pe calea ta către cer, în vremea vieţii pământeşti, ca să nu te pârască în vremea când se va hotărî soarta ta pentru veşnicie.

Spune Scriptura: *Mântuieşte din rele sufletul martorul credincios* (Pilde XIV, 26). Martorul credincios este conştiinţa nespurcată: ea izbăveşte sufletul ce ia aminte la sfaturile ei, de greşale până a veni moartea şi de muncile veşnice după moarte.

Precum tăişul cuţitului e ascuţit de gresie, aşa şi conştiinţa e ascuţită de Hristos: ea se luminează prin învăţarea poruncilor evanghelice şi se ascute prin plinirea lor.

Conştiinţa luminată şi ascuţită de Evanghelie arată omului, cu de-amănuntul şi desluşit, toate greşalele lui, până şi cele mai mărunte.

Nu fă silnicie vrăjmaşului tău – conştiinţa, altminteri te vei lipsi de libertatea duhovnicească; păcatul te va robi şi te va lega. Se tânguie Proorocul, în numele Domnului, pentru cei ce îşi calcă în picioare conştiinţa, ce îşi întind curse loruşi: *Asuprit-a Efraim pe vrăjmaşul său şi a călcat judecata, că a început a merge după deşertăciuni* (Osie V, 11).

Tăişul conştiinţei e foarte gingaş: el trebuie păzit mereu. El e păzit atunci când omul plineşte toate cerinţele conştiinţei şi spală călcarea fie din neputinţă, fie din nepăsare, a oricărei dintre aceste cerinţe prin lacrimi de pocăinţă.

Să nu socoţi cu privire la nici un păcat că e de mică însemnătate: orice păcat e o călcare a Legii lui Dumnezeu, împotrivire faţă de voia lui Dumnezeu, călcare în picioare a conştiinţei.

De la părutele fleacuri, de la păcate neînsemnate la arătare, trecem treptat la căderi mari.

„Ce însemnătate are asta?". „Doar nu e un păcat mare!" „Ce, asta e păcat!?" „Asta nu e păcat!". Astfel judecă cel nepăsător faţă de mântuirea sa atunci când se hotărăşte să guste din roada păcătoasă oprită de Legea lui Dumnezeu. Întemeindu-se pe astfel de judecăţi neîntemeiate, el nu conteneşte a călca în picioare conştiinţa sa.

Tăişul acesteia se toceşte, lumina ei se înnegurează; în suflet se revarsă întunericul şi frigul nepăsării şi nesimţirii.

Nesimţirea devine în cele din urmă starea obişnuită a sufletului. Sufletul este adesea mulţumit de ea; adesea o socoate stare plăcută lui Dumnezeu, tihnă a conştiinţei, în vreme ce ea este pierdere de către suflet a simţirii păcătoşeniei sale, pierdere a simţirii vieţii harice, duhovniceşti, adormire şi orbire a conştiinţei[1].

Într-o astfel de stare de întunecare şi nesimţire înfricoşată, feluritele păcate intră slobod în suflet, tocmindu-şi în el bârlog. Păcatele, învechindu-se în

---

[1] *Scara*, cuvântul XVIII.

suflet, se preschimbă în obiceiuri la fel de puternice ca și firea, iar câteodată și mai puternice decât ea. Obiceiurile păcătoase se numesc patimi. Omul nu bagă de seamă asta și este ferecat din toate părțile, pe nesimțite, în lanțurile păcatului, intrând în robia lui. Cel care, trecând în chip statornic cu vederea înștiințările conștiinței, se lasă a cădea în robia păcatului, numai cu foarte mare osteneală, cu împreună lucrarea unui ajutor deosebit al lui Dumnezeu, poate să rupă lanțurile acestei robii, să biruie patimile care s-au prefăcut, parcă, în însușiri ale firii.

Preaiubite frate! Cu toată luarea-aminte și râvna de care ești în stare să îți păzești conștiința.

Păzește-ți conștiința față de Dumnezeu: plinește toate poruncile dumnezeiești, atât cele învederate tuturor, cât și cele neștiute de nimeni, văzute și știute numai de Dumnezeu și de conștiința ta.

Păzește-ți conștiința față de aproapele: nu te mulțumi doar cu o purtare părut bună față de aproapele! Să ceri de la tine însuți ca să fie mulțumită și conștiința ta de această purtare. Ea va fi mulțumită atunci când nu doar faptele, ci și inima ta vor fi în privința aproapelui așa cum poruncește Evanghelia.

Păzește-ți conștiința față de lucruri, îndepărtându-te de ceea ce este de prisos, de lux, de nepăsare, amintindu-ți că toate lucrurile de care te folosești sunt zidiri ale lui Dumnezeu, daruri date de Dumnezeu omului.

Păzește-ți conștiința față de tine însuți. Nu uita că ești chipul și asemănarea lui Dumnezeu, că ești dator să înfățișezi acest chip, întru curăție și sfințenie, lui Dumnezeu Însuși.

Vai, vai! Vai și amar va fi dacă Domnul nu va recunoaște chipul Său, nu va găsi în el nici o asemănare cu Sine. El va rosti înfricoșata osândă: *Nu vă cunosc pe voi* (Mt. XXV, 12). Chipul netrebnicit va fi aruncat în văpaia nestinsă a gheenei.

Nesfârșită bucurie va cuprinde acel suflet la care căutând Domnul, va recunoaște în el asemănarea cu Sine, va vedea în el frumusețea pe care El, în nesfârșita Sa bunătate, a împropriat-o lui atunci când l-a zidit, pe care a refăcut-o și a înmulțit-o atunci când l-a răscumpărat, pe care i-a poruncit să o păzească întreagă întru neprihănire prin îndepărtarea de tot păcatul, prin păzirea tuturor poruncilor evanghelice.

Netăcutul, nepărtinitorul paznic și aducător aminte al acestei îndepărtări și păziri e conștiința. Amin.

Despre viaţa împrăştiată şi cea cu luare-aminte

Fiii lumii socot împrăştierea un lucru nevinovat, în vreme ce Sfinţii Părinţi o socot drept începutul tuturor relelor[1].

Omul dedat împrăştierii are despre orice, chiar şi despre lucrurile cele mai însemnate, o concepţie foarte uşuratică, foarte superficială.

Omul împrăştiat este de obicei nestatornic: simţirile inimii lui sunt lipsite de adâncime şi putere, şi drept aceea, sunt nestatornice şi neîndelungate.

Precum fluturele zboară din floare în floare, aşa şi omul împrăştiat trece de la o desfătare pământească la alta, de la o grijă deşartă la alta.

Omul împrăştiat e străin de iubirea de aproapele: el priveşte cu nepăsare la suferinţele oamenilor şi lesne pune asupra lor poveri anevoie de purtat.

Necazurile lucrează cu putere asupra celui împrăştiat, tocmai fiindcă acesta nu le aşteaptă. El aşteaptă doar bucurii.

Dacă necazul este puternic, însă degrab trecător, omul împrăştiat îl uită repede în zarva desfătărilor. Necazul îndelungat îl striveşte.

Împrăştierea însăşi îl pedepseşte pe cel dedat ei: cu vremea îl plictiseşte şi el, întrucât nu şi-a agonisit nici un fel de cunoştinţe şi întipăriri sufleteşti temeinice, se lasă pradă unei trândăvii chinuitoare, fără sfârşit.

Împrăştierea, care este atât de vătămătoare îndeobşte, este deosebit de vătămătoare în lucrarea lui Dumnezeu, în lucrarea mântuirii, care cere priveghere şi luare-aminte statornice, încordate.

Privegheaţi şi rugaţi-vă, ca să nu intraţi în ispită (Mt. XXV, 41), grăieşte Domnul către ucenicii Săi.

Tuturor zic: Privegheaţi (Mc. XIII; 37), a vestit El la toată creştinătatea – prin urmare şi celei a vremurilor noastre.

Cel ce duce viaţă împrăştiată se împotriveşte nemijlocit, prin viaţa sa, poruncii Domnului Iisus Hristos.

Toţi sfinţii au fugit cu osârdie de împrăştiere. Ei se adunau în sine neîncetat sau cel puţin, cât de des puteau, luând aminte la mişcările inimii şi minţii şi dându-le îndreptare potrivită cu poruncile Evangheliei.

---

[1] *Patericul egiptean*, Avva Pimen cel mare.

Obişnuinţa luării-aminte la sine îl păzeşte pe om de împrăştiere chiar şi atunci când el se află înconjurat din toate părţile de zarvă şi pricini de răspândire. Cel cu luare-aminte la sine rămâne însingurat, singur cu sine, chiar şi în mijlocul mulţimii.

Aflând prin cercare folosul luării-aminte şi vătămarea adusă de împrăştiere, oarecare dintre Părinţii cei mari a spus: „Fără să priveghem cu deadinsul asupra noastră nu putem spori în nici o faptă bună"[1].

Este un lucru lipsit de judecată să ne petrecem scurta viaţă pământească, dată nouă pentru pregătirea de veşnicie, doar în îndeletniciri pământeşti, în plăceri nimicnice, în nenumărate pofte şi dorinţe neîmplinite, alergând fără seriozitate de la o desfătare a simţurilor la alta, uitând sau amintindu-ne rareori şi superficial de veşnicia cea măreaţă şi totodată înfricoşată, de care nu vom putea fugi.

Lucrările lui Dumnezeu – e un lucru învederat – trebuie să fie cercetate cu cea mai mare evlavie şi luare-aminte, altminteri omul nu le va putea nici cerceta, nici cunoaşte.

Lucrarea cea mare a lui Dumnezeu – zidirea omului, iar după aceea, după căderea lui, înnoirea prin răscumpărare – trebuie cunoscută în amănunt fiecărui creştin; fără această cunoaştere el nu poate şti şi împlini datoriile creştineşti. Cunoaşterea marii lucrări a lui Dumnezeu nu poate fi dobândită de către cel împrăştiat!

Poruncile lui Hristos nu au fost date numai omului dinafară, ci mai vârtos celui lăuntric: ele cuprind toate gândurile şi simţămintele omului, până şi cele mai subţiri mişcări ale lui. A păzi aceste porunci este cu neputinţă fără priveghere statornică şi adâncă luare-aminte. Privegherea şi luarea-aminte nu sunt cu putinţă pentru cel ce duce viaţă împrăştiată.

Păcatul şi cel ce foloseşte păcatul, diavolul, se furişează pe nesimţite în minte şi în inimă. Omul este dator să stea necontenit de strajă împotriva vrăjmaşilor săi nevăzuţi. Cum va sta la această strajă, dacă este dedat împrăştierii?

Omul împrăştiat se aseamănă unei case fără uşi şi fără zăvoare: nici o comoară nu poate fi păzită într-o astfel de casă; ea e deschisă pentru hoţi, tâlhari şi desfrânate.

Viaţa împrăştiată, plină de griji lumeşti, îi aduce omului slăbănogire, la fel ca îmbuibarea cu mâncare şi băutură (Lc. XXI, 34). Un asemenea om este ţintuit de pământ, e prins numai cu cele vremelnice şi deşarte; slujirea lui Dumnezeu devine pentru cel împrăştiat un lucru de mâna a doua; însuşi gândul la această slujire e pentru el sălbatic, plin de întuneric, nesuferit de apăsător.

---

[1] *Patericul egiptean*, Avva Agaton.

Viaţa cu luare-aminte slăbeşte lucrarea simţurilor trupeşti asupra omului – ascute, întăreşte, educă lucrarea simţurilor sufleteşti. Dimpotrivă, împrăştierea adoarme simţurile sufleteşti: ea se hrăneşte prin lucrarea necontenită a simţurilor trupeşti.

În zadar spun cei împrăştiaţi că viaţa împrăştiată este un lucru nevinovat! Prin aceasta, ei îşi dau în vileag răutatea bolii de care sunt cuprinşi. Boala lor este atât de mare, toceşte atât de mult simţurile sufletului, că sufletul bolnav de ea nici măcar nu simte starea sa jalnică.

Cei ce voiesc a deprinde luarea-aminte, sunt datori a se înfrâna de la orice îndeletnicire deşartă.

Împlinirea îndatoririlor particulare şi obşteşti nu intră în alcătuirea împrăştierii: împrăştierea este întotdeauna unită fie cu nelucrarea, fie cu îndeletniciri deşarte, pe care le putem număra fără a greşi alături de nelucrare.

O îndeletnicire folositoare, mai ales una de serviciu, de care este legată o anumită răspundere, nu împiedică luarea-aminte la sine – ea călăuzeşte la această luare-aminte. Cu atât mai mult călăuzesc la luare-aminte ascultările mănăstireşti, atunci când sunt împlinite în chipul cuvenit. Viaţa lucrătoare este calea neapărat trebuincioasă către luarea-aminte la sine, şi această cale este poruncită de către Sfinţii Părinţi tuturor celor care vor să deprindă luarea-aminte la sine.

Luarea-aminte la sine în adâncă însingurare aduce roade duhovniceşti de mult preţ; însă de ea sunt în stare numai bărbaţii ajunşi în puterea vârstei duhovniceşti, care au sporit în cucernică nevoinţă şi au deprins deja luarea-aminte în viaţa lucrătoare.

În viaţa lucrătoare, oamenii te ajută să dobândeşti luare-aminte, arătându-ţi când o încalci. Ascultarea este cel mai bun mijloc de a deprinde luarea-aminte: nimeni nu îl învaţă atât de bine pe om să ia aminte la sine ca un mai mare aspru şi cu dreaptă socotinţă.

În îndeletnicirile tale de serviciu, printre oameni, nu îţi îngădui să omori vremea cu vorbire în deşert şi cu glume proaste; în îndeletnicirile de birou, nu te lăsa furat de închipuire: astfel se va ascuţi degrabă conştiinţa ta şi va începe să îţi arate orice înclinare către împrăştiere ca pe o încălcare a Legii evanghelice, ca pe o încălcare chiar a bunului simţ. Amin.

Despre obiceiuri

Obiceiurile au o putere asemenea cu cea a însuşirilor fireşti: cel ce urmează Domnului Iisus Hristos este dator să dobândească obiceiuri bune şi să se ferească de obiceiurile rele.

Tinere, fii înţelept şi prevăzător! Din anii tinereţii tale să dobândeşti deosebită luare-aminte spre dobândirea obiceiurilor bune; când vei fi în puterea vârstei, ca şi la bătrâneţe, te vei bucura de bogăţia dobândită fără osteneală în anii tinereţii.

Nu socoti drept un lucru de mică însemnătate împlinirea unei pofte ce pare de cea mai mică însemnătate: fiecare împlinire a poftei lasă negreşit o anumită întipărire în suflet, ce poate fi uneori foarte puternică, şi sluji ca început al unui obicei vătămător.

Oare ştia cartoforul, atunci când s-a atins pentru prima oară de cărţi, că jocul va fi patima lui? Oare ştia cel supus patimii beţiei, atunci când a băut prima votcă, ştia că începe să se sinucidă? Că aşa numesc eu acest obicei nefericit, ce pierde atât sufletul, cât şi trupul.

O singură privire neprevăzătoare nu arareori s-a întâmplat să rănească inima; câteva asemenea priviri au adâncit atât de mult rana, încât de-abia s-a lecuit prin mulţi ani de rugăciuni, nevoinţe şi plâns.

Educatori şi dascăli, insuflaţi tineretului obiceiuri bune! Feriţi-l, ca de o mare nenorocire, de obiceiurile rele!

Obiceiurile păcătoase sunt ca nişte lanţuri pe om: îl lipsesc de libertatea duhovnicească, îl ţin cu silnicie în mlaştina puturoasă a patimilor.

Pentru pierzania omului e îndeajuns un singur obicei păcătos: el va da mereu cale liberă în suflet tuturor păcatelor şi tuturor patimilor.

Deprinde-te să fii modest: nu-ţi îngădui nici o îndrăzneală faţă de aproapele, nu-ţi îngădui nici măcar să te atingi de el fără să fie mare nevoie – şi obiceiul modestiei va face lesnicioasă pentru tine marea virtute a înfrânării. Apropiaţii tăi, simţind modestia care trăieşte în tine, vor fi lipsiţi înaintea ta de îndrăzneli nepotrivite, ca şi cum s-ar cucernici înaintea bunei miresme de lucru sfânt.

Nimic nu clatină întreaga înţelepciune atât de tare ca obiceiul purtării îndrăzneţe, slobode, care leapădă legile modestiei.

Deprinde-te să fii cumpătat la mâncare: prin înfrânare îi vei da trupului sănătate și putere, iar minții – o trezvie deosebită, care este atât de trebuincioasă în lucrarea mântuirii, fiind de mare folos și în îndeletnicirile pământești.

Îmbuibarea nu este altceva decât un obicei rău, necugetat, săturarea nesăturată a poftei firești vătămate de reaua întrebuințare.

Deprinde-te cu cea mai simplă hrană. Aceasta este, pentru cel ce s-a învățat cu ea, mai gustoasă decât bucatele alese – nu mai vorbesc de faptul că e mai sănătoasă.

Ce libertate și putere duhovnicească aduce omului deprinderea mâncării simple – deprindere ce pare atât de măruntă, atât de materială! Omul care a căpătat-o cheltuiește pentru masă foarte puțini bani, foarte puțin timp și foarte puține griji de pregătire a ei. Dacă cel ce s-a deprins cu mâncarea simplă este sărac, nu va fi apăsat de sărăcia sa.

Grea este trecerea de la mesele bogate și rafinate la mâncărurile simple! Pe mulți i-au silit împrejurările să facă această schimbare, și mulți, făcând-o, și-au pierdut sănătatea, ba chiar s-au clătinat duhovnicește. De acest necaz s-ar fi putut păzi dacă s-ar fi deprins cu înțelepciune și la bună vreme cu obiceiul de a mânca simplu.

Acest obicei este de mare preț, prin urmările sale, mai ales pentru cel ce dorește să se afierosească slujirii lui Hristos: el îi îngăduie acestuia să își aleagă pentru a viețui cel mai însingurat loc cu putință, făcând netrebuincioase desele legături cu oamenii și astfel, înlăturând toate pricinile de împrăștiere, îi dă putința să se predea cu totul cugetării la Dumnezeu și rugăciunii.

Toții sfinții s-au îngrijit din răsputeri nu numai de obiceiul cumpătării în mâncare, ci și de obiceiul mâncării simple. Mâncarea de zi cu zi a Apostolului Petru costa câțiva bănuți de aramă.

Cumplită patimă este beția! Aceasta e o boală ce se strecoară în alcătuirea trupească prin înclinarea în fața poftei, care primește, în virtutea deprinderii, putere de însușire firească.

Slujitorul lui Hristos trebuie să se păzească nu numai de beție, ci și de obiceiul de a bea mult vin, care aprinde trupul și stârnește în el pofte dobitocești. *Nu vă îmbătați de vin, întru care este curvia* (Ef. V, 18), a zis Apostolul. Este îngăduită întrebuințarea vinului în cantitate foarte mică; iar cine nu poate să fie cumpătat la vin, mai bine să nu mai bea deloc.

A zis Pimen cel Mare: „Nevoitorul are trebuință în primul rând de minte trează"[1]. Vinul îi răpește omului putința de a-și păstra trezvia minții. Atunci când nevoitorul este supus lucrării vinului, de mintea lui slăbită și întunecată se apropie potrivnicii lui, iar mintea nu mai e în stare să se lupte cu ei. Înlăn-

---

[1] *Patericul egiptean.*

țuită de lucrarea vinului, e trasă spre prăpastia pierzării! Într-o singură clipă pier roadele unei nevoințe îndelungate – fiindcă Duhul Sfânt se depărtează de la cel spurcat prin păcat. Iată de ce a zis Preacuviosul Isaia, pustnicul egiptean, că cei ce iubesc vinul niciodată nu se vor învrednici de daruri duhovnicești[1]: ca să rămână în om, aceste daruri au trebuință de curăție statornică, iar aceasta nu este cu putință decât pentru cel ce are trezvie statornică.

Iubirea de argint, iuțimea, îngâmfarea, obrăznicia sunt boli rele ale sufletului, care se nasc din satisfacerea înclinărilor pătimașe ale firii căzute. Ele se întăresc, ajung la deplină putere și-l înrobesc pe om tocmai prin mijlocirea deprinderii.

Această lege o urmează și pofta trupească, în ciuda faptului că ea stă în firea omului căzut. Fericit este acel tânăr care de prima oară când se vor arăta în el lucrările poftei va pricepe că nu trebuie să te lași în voia ei, ci trebuie să o înfrânezi prin legea lui Dumnezeu și prin înțelepciune. Fiind înfrânată chiar de la primele ei pretenții, pofta se supune lesne minții și pretențiile ei deja cad: ea lucrează ca cineva lipsit de libertate, ferecat în lanțuri. Împlinirea poftei îi mărește acesteia pretențiile. Pofta căreia rațiunea, satisfăcând-o vreme îndelungată și în chip statornic, îi dă stăpânire asupra omului, domnește ca un tiran atât asupra trupului cât și a sufletului, ducându-le la pierzare pe amândouă.

Îndeobște, toate patimile se dezvoltă în om în urma cedării în fața lor; această cedare având loc din ce în ce mai des, înclinarea păcătoasă se preface în deprindere, iar deprinderea face patima stăpânitor silnic asupra omului. „Teme-te de obiceiurile rele mai mult decât de demoni”, a grăit Sfântul Isaac Sirul[2].

Atunci când lucrează în tine dorința păcătoasă ori imboldul păcătos, trebuie să o refuzi. Data următoare va lucra mai slab, și în cele din urmă se va stinge cu totul; dar dacă o împlinești, de fiecare dată va lucra cu putere sporită, întrucât capătă tot mai multă stăpânire asupra voii, și în cele din urmă naște deprinderea.

Păcatele pe care ne-am obișnuit să le săvârșim ne par ușoare, oricât de grele ar fi. Păcatul care este nou pentru suflet îl înspăimântă, și sufletul nu se va învoi degrabă să-l săvârșească.

Patimile sunt obiceiuri rele; virtuțile sunt obiceiuri bune (aici se vorbește despre patimile și virtuțile însușite de către om prin făptuire, prin viață – iar în scrierile Părinților uneori sunt numite „patimi” feluritele însușiri ale bolii pricinuite în noi de către cădere, feluritele chipuri ale păcătoșeniei de obște a tuturor oamenilor – și cu aceste patimi ne naștem; iar „virtuți” sunt numite însușirile bune firești, naturale, ale omului; aceste patimi și aceste virtuți

[1] Cuvântul XVII, cap. 2, 8.
[2] Cuvântul LXXXIX.

nu pun nici o pecete hotărâtoare asupra omului – această pecete o pune înclinarea însușită de bună voie prin statornica sau deasa ei satisfacere, împlinire a pretențiilor ei).

Robul lui Hristos trebuie să fie slobod de obiceiuri rele pe cât e cu putință, ca acestea să nu-i împiedice înaintarea către Hristos. El trebuie să se depărteze nu doar de obiceiurile nemijlocit păcătoase, ci și de toate obiceiurile care duc la păcat, cum ar fi obiceiul luxului, al răsfățului, al împrăștierii.

Câteodată ne leagă de picioare un obicei cât se poate de mărunt, ținându-ne pe pământ în vreme ce ar trebui să fim în cer.

Tinere! Îți dau iarăși sfat mântuitor: câtă vreme vei avea libertate duhovnicească, fugi de obiceiurile rele ca de lanțuri și temniță; dobândește obiceiuri bune, prin care se păstrează, se întărește, se pecetluiește libertatea duhovnicească!

Iar dacă cineva capătă abia când este în puterea vârstei dorința de a sluji lui Hristos și, din nefericire, a dobândit deja multe obiceiuri păcătoase ori obiceiul luxului și răsfățului, care de obicei țin sufletul într-o stare de slăbănogire, acela nu trebuie să se lase biruit de trândăvie și îndoială – el trebuie să intre bărbătește în luptă cu obiceiurile rele. Biruința asupra lor nu este cu neputință, atunci când omul are ajutorul dumnezeiesc.

Hotărârea nestrămutată a voinței, adumbrită și întărită de Harul Dumnezeiesc, poate birui obiceiurile rele cele mai învechite.

La început, obiceiul se împotrivește cu încrâncenare celui ce vrea să lepede jugul lui, părând de nebiruit; cu timpul însă, dacă omul se luptă cu el necontenit, de fiecare dată când el nu se supune obiceiului, obiceiul își pierde din putere.

Dacă de-a lungul luptei ți se va întâmpla, din pricina vreunei împrejurări neașteptate, să fii biruit, să nu te tulburi și să nu cazi în deznădăjduire: trebuie să începi iar lupta.

Lupta cu silire de sine împotriva obiceiurilor păcătoase, Dumnezeu i-o socoate omului întru mucenicie, și cel ce dobândește biruință în această luptă este încununat cu cununa mărturisitorilor, ca unul ce s-a nevoit pentru Legea lui Hristos.

Milostivul și Atotputernicul Domn primește pe oricine se apropie de Dânsul, tinde dreapta Sa spre a sprijini neputința noastră. Drept aceea, chiar de ai fi cu totul în obiceiuri rele ca în niște lanțuri grele, nu te dezănădăjdui de primirea slobozeniei. Purcede la războiul cel nevăzut, luptă-te cu bărbăție și fără încetare, rabdă-ți înfrângerile cu mărime de suflet. Câteodată, Dumnezeu ne lasă să ne luptăm doar cu puterile noastre, ca să cunoaștem prin cercare cât de slabi suntem singuri, și ca urmare a acestei cercări să ne ținem de Dumnezeu fără a ne depărta de la Dânsul, Singurul Care poate birui păcatul în cei ce vor cu adevărat să vadă biruit păcatul în ei înșiși. Amin.

Cugetare la moarte

Soarta tuturor oamenilor de pe pământ, soartă pe care nimeni nu o poate ocoli, este moartea. Ne înfricoşăm de ea ca de vrăjmaşul cel mai cumplit, îi plângem amar pe cei răpiţi de ea, însă ne ducem viaţa ca şi cum moartea nici nu ar fi, ca şi cum am fi veşnici pe pământ.

Mormânt al meu! De ce te uit? Tu mă aştepţi, mă aştepţi şi fără îndoială că mă voi sălăşlui în tine: pentru ce, dar, te uit şi mă port ca şi cum mormântul ar fi doar partea altor oameni, şi nicidecum a mea?

Păcatul mi-a furat şi îmi fură cunoaşterea şi simţirea oricărui adevăr; el îmi răpeşte, şterge din gândul meu aducerea aminte de moarte, de această întâmplare atât de însemnată, de neîndoielnică pentru mine.

Pentru a ne aduce aminte de moarte, trebuie să trăim în potrivire cu poruncile lui Hristos. Poruncile lui Hristos curăţesc mintea şi inima, le omoară pentru lume, le învie pentru Hristos: desfăcută de împătimirile pământeşti, mintea începe să îşi întoarcă adeseori privirile spre tainica sa trecere în veşnicie – spre moarte; inima curăţită începe să presimtă moartea.

Mintea şi inima desfăcute de lume năzuiesc către veşnicie. După ce L-au îndrăgit pe Hristos, ele simt o însetare nealinată de a se înfăţişa Lui, chiar dacă se cutremură de ceasul morţii, contemplând mărirea lui Dumnezeu şi nimicnicia dimpreună cu păcătoşenia lor. Moartea li se înfăţişează în acelaşi timp şi ca o nevoinţă înfricoşătoare, şi ca o izbăvire dorită din robia pământească.

De nu suntem în stare să dorim moartea din pricina răcelii noastre faţă de Hristos şi din iubirea ce o nutrim faţă de cele stricăcioase, măcar să întrebuinţăm aducerea aminte de moarte ca pe o doctorie amară împotriva păcătoşeniei noastre, fiindcă *pomenirea morţii* – aşa numesc Sfinţii Părinţi această aducere aminte, împropriindu-se sufletului, taie prietenia lui cu păcatul, cu toate desfătările păcătoase.

„Doar cel ce s-a deprins cu gândul la sfârşitul său", a zis un oarecare Preacuvios Părinte, „poate pune sfârşit păcatelor sale"[1]. *Adu-ţi aminte de cele mai de pe urmă ale tale*, spune Scriptura, *şi în veac nu vei mai păcătui* (Sir. VII, 38).

[1] Cuvântul XXI.

Scoală-te din patul tău ca unul care învie din morți; culcă-te în patul tău ca în mormânt: somnul închipuie moartea, iar întunericul nopții prevestește întunericul mormântului, după care răsare lumina învierii, cea veselă pentru robii lui Hristos și înfricoșătoare pentru vrăjmașii Lui.

Norul gros, chiar dacă e alcătuit din aburi subțiri, ascunde lumina soarelui – iar plăcerile trupești, răspândirea, nimicnicele griji pământești ascund de ochii sufletului măreața veșnicie.

În zadar strălucește din cerul curat soarele pentru ochii loviți de orbire – și veșnicia e ca și cum n-ar fi pentru inima stăpânită de împătimirea față de pământ, de mărirea lui, de slava lui, de plăcerile lui.

Moartea păcătosului este cumplită (Ps. XXXIII, 22): îi ajunge atunci când dânșii n-o așteaptă nicidecum; îi ajunge fără ca dânșii să se fi pregătit în nici un fel nici pentru ea, nici pentru veșnicie, și fără să își fi făcut o părere limpede despre aceste două lucruri. Și îi răpește moartea pe păcătoși de pe fața pământului, pe care n-au făcut altceva decât să-L mânie pe Dumnezeu, și îi aduce pentru veșnicie în închisorile iadului.

Vrei să îți aduci aminte de moarte? Păzește cumpătarea aspră în mâncare, în haine, în toate cele casnice; ia seama ca nu cumva lucrurile de trebuință să nu se preschimbe cumva în lucruri de lux, cugetă întru Legea lui Dumnezeu ziua și noaptea, sau cât de des poți și îți vei aminti de moarte. Aducerea aminte de ea o însoțesc râuri de lacrimi, părerea de rău pentru păcate, hotărârea îndreptării, rugăciunea multă și osârduitoare.

Care din oameni a rămas să viețuiască veșnic pe pământ? Nimeni. Și eu voi merge în urma părinților, străbunilor, a fraților și a tuturor celor de aproape ai mei. Trupul meu se va însingura în mormântul întunecos, iar soarta sufletului meu va fi ascunsă de ceilalți locuitori ai pământului în nepătrunsă taină.

Vor plânge pentru mine rudele și prietenii; poate că vor plânge amar, după aceea însă vor uita. Așa sunt plânși și apoi uitați nenumărate mii de oameni. Socoteala lor o știe și Își aduce aminte de ei doar Dumnezeu.

De-abia m-am născut, de-abia m-am zămislit, că moartea și-a pus asupra mea pecetea. „Este al meu", a grăit ea, pregătindu-și fără întârziere coasa. Chiar de la începutul ființării mele ea flutură această coasă. În fiecare clipă aș putea să cad jertfă morții! A fluturat de multe ori din coasă, dar lovitura ce își va atinge ținta va veni, negreșit.

Cu zâmbet rece de dispreț privește moartea la lucrurile pământești ale oamenilor. Arhitectul construiește o clădire colosală, pictorul nu și-a terminat alesul tablou, geniul a alcătuit planuri gigantice și vrea să le aducă la împlinire: vine fără de veste moartea necruțătoare, și preface în nimicnicie pe cel slăvit al pământului și toate gândurile lui.

Doar înaintea robului lui Hristos se cucerește moartea aspră: biruită de Hristos, ea cinstește doar viața în Hristos. Adeseori, un vestitor ceresc îi vestește pe slujitorii Adevărului despre grabnica lor mutare la veșnicie și despre fericirea de acolo. Pregătiți de moarte prin viața lor, mângâiați și de mărturia conștiinței, și de mângâierea de Sus, ei adorm lin, cu zâmbetul pe buze, în somnul cel lung al morții.

A văzut, oare, cineva un trup de drept părăsit de suflet? El nu răspândește putoare, apropierea de el nu înfricoșează; la înmormântarea lui, întristarea este amestecată cu o bucurie de nepătruns. Trăsăturile feței, care au înghețat așa cum s-au alcătuit în clipele ieșirii sufletului, uneori odihnesc în cea mai adâncă tihnă, iar alteori luminează în ele bucuria desfătatei întâlniri și sărutări – cu îngerii, firește, și cu cetele sfinților, care sunt trimiși din cer să întâmpine sufletele drepților.

Amintită fă-te mie, moartea mea! Vino la mine, amară, dar pe deplin îndreptățită și folositoare pomenire! Rupe-mă de păcat! Pune-mă pe calea lui Hristos! Fie ca de la pomenirea morții mâinile mele să slăbănogească față de orice întreprindere deșartă, vană, păcătoasă.

Amintită fă-te mie, moartea mea – și să fugă de la mine slava deșartă și iubirea de dezmierdări, care mă robesc! Voi depărta de la trapeza mea mâncărurile bogate aburinde, voi scoate de pe mine hainele de mult preț, voi îmbrăca haină de plângere, mă voi jeli de viu pe mine, care am fost sortit morții de la nașterea mea.

„Așa! Adu-ți aminte și plânge-te singur de viu", grăiește *pomenirea morții*: „am venit să te amărăsc în chip binefăcător, și am adus cu mine sobor de gânduri dintre cele mai folositoare de suflet. Vinde cele prisositoare ale tale și împarte săracilor prețul lor, trimite înaintea ta la cer comorile tale, precum a poruncit Mântuitorul: ele vor întâmpina acolo pe stăpânul lor, înmulțindu-se însutit. Varsă pentru tine lacrimi amare și rugăciuni fierbinți. Cine te va pomeni după moarte cu grija și osârdia cu care te poți pomeni singur dinainte de moarte? Nu încredința mântuirea sufletului tău altora, de vreme ce poți singur a săvârși această lucrare, de care ai neapărată nevoie! De ce să alergi după stricăciune, de vreme ce moartea îți va lua negreșit toate cele stricăcioase? Ea este plinitoarea poruncilor Atotsfântului Dumnezeu: numai ce aude porunca, și se îndreaptă spre plinirea ei ca un fulger. Ea nu se rușinează nici de bogat, nici de puternic, nici de erou, nici de geniu; nu cruță nici tinerețea, nici frumusețea, nici fericirea pământească: îl strămută pe om în veșnicie; și prin moarte, robul lui Dumnezeu intră în fericirea veșniciei, iar vrăjmașul Lui – în muncile cele veșnice".

„Pomenirea morţii este un dar al lui Dumnezeu"[1], au zis Părinţii: el este dat plinitorului poruncilor lui Hristos, spre a-l desăvârşi în sfânta nevoinţă a pocăinţei şi mântuirii.

Pomenirii harice a morţii îi premerge propria stăruinţă a omului de a-şi aduce aminte de moarte. Sileşte-te să-ţi aminteşti adeseori de moarte, încredinţează-te de neîndoielnicul adevăr că vei muri negreşit, nu se ştie când – şi va începe să vină de la sine, să se înfăţişeze minţii tale pomenirea morţii, pomenire adâncă şi puternică: ea va lovi cu lovituri aducătoare de moarte toate întreprinderile tale păcătoase.

Străin e de acest dar duhovnicesc cel ce îndrăgeşte păcatul: acesta nici cu un picior în groapă nu va înceta a se deda plăcerilor păcătoase ale trupului, neaducându-şi aminte nicidecum de moartea care i se înfăţişează faţă către faţă. Dimpotrivă, slujitorul lui Hristos, chiar de ar fi în cămări măreţe, îşi va aduce aminte de mormântul ce îl aşteaptă, va vărsa pentru sufletul său lacrimi foarte mântuitoare. Amin.

---

[1] *Scara*, Cuvântul VI.

Slavă lui Dumnezeu!

Slavă lui Dumnezeu! Slavă lui Dumnezeu! Slavă lui Dumnezeu! Pentru tot ce văd în mine însumi, în toţi, în toate – *slavă lui Dumnezeu!*

Dar ce văd în mine însumi? Văd păcat, păcat necontenit: văd necontenită călcare a preasfintelor porunci ale lui Dumnezeu, Ziditorul şi Răscumpărătorul meu. Şi Dumnezeul meu vede păcatele mele, le vede pe toate, vede mulţimea lor fără de număr. Atunci când eu, om, făptură mărginită, care prin neputinţa mea mă asemăn cu iarba şi floarea câmpului, privesc mai bine la păcatele mele, acestea mă umplu de groază, atât prin mulţimea cât şi prin felul lor.

Şi până acum Dumnezeu caută cu îndelungă răbdare la poticnirile mele! Până acum nu mă dă pierzării pe care demult o merit şi o chem! Nu se deschide sub mine pământul, nu îl înghite pe nelegiuitul ce îl împovărează! Cerul nu îşi pogoară focul, nu-l arde pe călcătorul poruncilor cereşti! Apele nu ies din vistieriile lor, nu se năpustesc asupra păcătosului care păcătuieşte pe faţă înaintea a toată zidirea, nu îl răpesc, nu îl îngroapă în adâncurile prăpăstiilor întunecate! Iadul este oprit: nu i se dă jertfa pe care el o cere cu dreptate, asupra căruia are drepturi de netăgăduit!

Cu evlavie şi frică privesc la Dumnezeu, care caută la păcatele mele, care le vede mai limpede decât le vede conştiinţa mea. Minunata Lui îndelungă răbdare mă aduce la uimire, la nedumerire: dau mulţumită, slavoslovesc această *neurmată Bunătate*. Se pierd în mine gândurile; sunt cuprins cu totul de mulţumită şi slavoslovie: mulţumita şi slavoslovia mă stăpânesc pe de-a-ntregul, aştern o tăcere evlavioasă peste minte şi peste inimă. A simţi, a gândi, a rosti cu limba pot doar un singur lucru: *slavă lui Dumnezeu!*

Pe unde te mai porţi, gândul meu? Priveşte neabătut păcatele tale, stârneşte în mine tânguirea pentru ele: am nevoie de curăţirea prin plâns amar, de curăţirea prin lacrimi necurmate. Gândul nu ia aminte, ci zboară – de neoprit, se aşază pe o necuprinsă înălţime! Zborul ei se aseamănă cu alergarea fulgerului, atunci când fulgerul se atinge în acelaşi timp de amândouă capetele orizontului. Şi s-a urcat gândul la înălţimea vederii duhovniceşti, de unde priveşte o vedere neobişnuită, nespus de cuprinzătoare, o privelişte cât se poate de pitorească şi uimitoare. Înaintea ei stă întreaga lume, toate vremurile de la facerea şi până la sfârşitul lumii, toate câte au avut loc în lume – şi trecute, şi de fa-

ță, și viitoare; înaintea ei stă soarta fiecărui om în toate amănuntele ei aparte; peste vremuri, peste întâmplările obștești și peste soarta fiecărui om se vede Dumnezeu, Făcătorul tuturor făpturilor și Stăpânul lor neîngrădit, Care toate le vede, toate le cârmuiește, oricărui lucru și oricărui om îi hotărăște dinainte țelurile, îi dă rostul lui aparte.

Dumnezeu îngăduie ca omul să fie privitor al cârmuirii Sale – dar pricinile judecăților Lui, temeiurile poruncilor dumnezeiești sunt cunoscute doar lui Dumnezeu: *Cine a cunoscut gândul Domnului? Sau cine s-a făcut Lui sfetnic?* (Rom. XI, 34) și faptul că i se îngăduie omului să-L privească pe Dumnezeu în Pronia Lui, în cârmuirea făpturii de către Dânsul, în judecățile Lui, este un bun nespus de mare pentru om, din care izvorăște pentru el îmbelșugat folos sufletesc.

Vederea Făcătorului și Domnului tuturor zidirilor văzute și nevăzute îl îmbracă pe privitor cu putere mai presus de fire: cu această vedere este unită recunoașterea neîngrăditei stăpâniri asupra făpturii a Atotputernicului Împărat al făpturii. Perii capului nostru, peri atât de neînsemnați după neputincioasa părere a oamenilor, sunt numărați înaintea acestei Înțelepciuni Nemărginite, Atotcuprinzătoare, și sunt păziți de Ea (Mt. X, 30; Lc. XXI, 18) – cu atât mai mult nu poate fi săvârșită fără porunca Ei nici o întâmplare însemnată, nici o cotitură în viața oamenilor. Creștinul, care privește fără contenire la Pronia lui Dumnezeu, păstrează în mijlocul celor mai cumplite restriști o bărbăție statornică și o tărie neclătinată. El grăiește dimpreună cu sfântul Psalmist și Prooroc: *Mai înainte am văzut pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este, ca să nu mă clatin* (Ps. XV, 8): „Domnul îmi este Ajutător – nu mă voi teme de nici un fel de necazuri, nu mă voi lăsa pradă trândăviei, nu mă voi cufunda în marea adâncă a întristării! Pentru toate – *slavă lui Dumnezeu!*"

Vederea Proniei Dumnezeiești insuflă omului o nemărginită supunere față de Dumnezeu. Îl impresoară pe robul lui Dumnezeu felurite și încurcate necazuri? El își mângâie inima rănită în acest chip: „Dumnezeu vede toate acestea. Dacă din pricini cunoscute de El, Preaînțeleptul, necazurile acestea nu mi-ar fi fost folositoare și trebuincioase, El, Atotputernicul, le-ar fi îndepărtat. El însă nu le îndepărtează: așadar, este sfânta Lui voie ca aceste necazuri să mă strâmtoreze. Prețioasă este pentru mine această voie, mai prețioasă decât viața! Mai bine să moară făptura decât să lepede voia Făcătorului! În această voie este viața cea adevărată! Cine moare pentru a împlini voia lui Dumnezeu, acela intră în mai mare împlinire a vieții. Pentru toate – *slavă lui Dumnezeu!*"

Vederea Proniei Dumnezeiești formează în suflet o blândețe adâncă și o neschimbată dragoste către aproapele, pe care nici un fel de vifor nu poate să le

zdruncine, să le tulbure. Pentru un asemenea suflet nu există jigniri, nici vătămări, nici pagubă: întreaga făptură lucrează la porunca ori cu îngăduinţa Făcătorului; făptura este doar o unealtă oarbă. Într-un asemenea suflet răsună glasul smereniei ce îl învinuieşte de nenumărate păcate, care le dă dreptate semenilor ca unor unelte ale *Proniei drept judecătoare*. Mângâietor răsună acest glas în mijlocul pătimirilor, aducând tihnă şi mângâiere; el vesteşte lin: „Cele vrednice de faptele mele primesc[1]. Mai bine să pătimesc în viaţa cea vremelnică şi scurtă decât să pătimesc veşnic în muncile cele veşnice ale iadului. Păcatele mele nu pot rămâne nepedepsite: cere acest lucru dreapta judecată a lui Dumnezeu. În faptul că ele sunt pedepsite în scurta viaţă pământească văd negrăita milostivire dumnezeiască". *Slavă lui Dumnezeu!*

Vederea Proniei Dumnezeieşti apără, face să crească credinţa în Dumnezeu. Cel ce vede Mâna cea nevăzută şi atotputernică – cârmuitoarea lumii, acela rămâne netulburat în cumplitele furtuni care înviforează marea vieţii: el crede că starea obştii, cârma Bisericii, soarta fiecărui om sunt în dreapta cea atotputernică şi preaînţeleaptă a lui Dumnezeu. Privind la valurile sălbatice, la furtunile cele înfricoşate, la norii cei întunecoşi, el se mulţumeşte şi se împacă cu gândul că Dumnezeu vede ceea ce se săvârşeşte. Omului – făptură slabă – i se cuvine supunerea liniştită, smerită, evlavioasa cunoaştere, contemplare a judecăţilor dumnezeieşti. Să se îndrepteze toate pe căile dinainte hotărâte lui, spre ţelurile rânduite de Sus! Pentru toate – *slavă lui Dumnezeu!*

Înaintea priveliştii Proniei Dumnezeieşti pier nu doar necazurile vremelnice, ci şi acelea care îl aşteaptă pe om la intrarea lui în veşnicie, dincolo de graniţa mormântului. Pe acestea le lipseşte de putere, le nimiceşte mângâierea harică ce se pogoară totdeauna asupra sufletului care s-a lepădat de sine pentru a se supune lui Dumnezeu. Pentru cel ce s-a lepădat de sine, care s-a încredinţat voii lui Dumnezeu, moartea însăşi nu este de temut: robul credincios al lui Hristos îşi dă sufletul şi soarta veşnică în mâinile lui Hristos, le dă cu credinţă nestrămutată în Hristos, cu neclintită nădejde în bunătatea şi puterea Lui. Atunci când sufletul se desparte de trup şi îngerii aruncaţi din cer se apropie de el cu obrăznicie, prin lepădarea sa de sine el îi loveşte, îi pune pe fugă pe îngerii întunecaţi şi plini de răutate. „Luaţi-mă, luaţi-mă", le spune el cu bărbăţie, „aruncaţi-mă în adâncul întunericului şi flăcării, aruncaţi-mă în adâncul iadului, dacă aceasta este voia Dumnezeului meu, dacă a ieşit de la Dânsul astfel de hotărâre în privinţa mea: mai uşor îmi este să mă lipsesc de dulceţile Raiului, să îndur văpaia din iad, decât să încalc voia, hotărârea Marelui Dumnezeu. Lui m-am dăruit şi mă voi dărui! El, iar nu voi, este Judecătorul neputinţelor şi păcatelor mele! Voi şi în nesupunerea voastră nebunească

[1] Vezi Lc. XXIII, 41 (*n. tr.*).

sunteţi numai împlinitorii hotărârilor Lui". Se cutremură, cad în nedumerire slugile stăpânitorului lumii acesteia, văzând lepădarea de sine cea bărbătească, blândă, plină de supunere în faţa voii lui Dumnezeu! Lepădând această fericită ascultare, ei s-au făcut din îngeri luminoşi şi buni, demoni întunecaţi şi plini de toată răutatea. Aşadar, se vor depărta cu ruşine, iar sufletul îşi va îndrepta fără împiedicare umbletul într-acolo unde este comoara lui: Dumnezeu[1]. Acolo Îl va vedea faţă către faţă pe Cel văzut aici prin credinţă în Pronia Lui, şi veşnic va glăsui: *slavă lui Dumnezeu.*

Slavă lui Dumnezeu! Puternice cuvinte! În vremea încercărilor şi a necazurilor, atunci când inima este înconjurată, împresurată de gândurile îndoielii, puţinătăţii de suflet, nemulţumirii, cârtirii, trebuie să ne silim a repeta adesea, fără grabă, cu luare-aminte, cuvintele: *slavă lui Dumnezeu!* Cel ce va crede întru simplitatea inimii sfatului înfăţişat aici şi îl va pune la încercare atunci când se va ivi nevoia, acela va vedea minunata putere a slavoslovirii lui Dumnezeu, acela se va bucura de aflarea unei noi cunoştinţe atât de folositoare, se va bucura de aflarea unei arme atât de puternice şi lesnicioase împotriva vrăjmaşilor gândiţi. Singur răsunetul acestor cuvinte rostite atunci când năvălesc mulţime de gânduri ale întristării şi trândăviei, singur răsunetul acestor cuvinte rostite cu silire de sine, parcă numai cu gura şi parcă în văzduh, căpeteniile văzduhului se cutremură şi se întorc fugind; se împrăştie, cum e împrăştiat praful de vântul puternic, toate gândurile întunecate; se depărtează apăsarea şi tânjeala de la suflet; la acesta vin şi în el se sălăşluiesc uşurimea, liniştea, pacea, mângâierea, bucuria. *Slavă lui Dumnezeu!*

Slavă lui Dumnezeu! Sărbătoreşti cuvinte! Cuvinte care sunt o vestire de biruinţă! Cuvinte care sunt veselie pentru toţi robii credincioşi ai lui Dumnezeu, frică şi înfrângere pentru toţi vrăjmaşii Lui, sfărâmare a armei lor. Această armă este păcatul; această armă este cugetarea trupească, înţelepciunea omenească aflată în starea de cădere. Ea a apărut în urma căderii, are ca pricină începătoare a sa păcatul, este lepădată de Dumnezeu, pe Care Îl vrăjmăşeşte neîncetat, neîncetat se leapădă de El. La cel rănit de necaz degeaba se adună toţi înţelepţii pământului; zadarnică este doftoricirea lui cu doctoriile elocinţei, filosofiei; zadarnică e osteneala însuşi celui bolnav, dacă acesta vrea să descurce multîncurcatul laţ al necazului prin sforţările raţiunii sale. Foarte adesea, aproape întotdeauna raţiunea se pierde cu desăvârşire în această plasă atât de încurcată! Adeseori se vede încâlcită, închisă din toate părţile! Adesea izbăvirea, mângâierea însăşi par deja cu neputinţă! Şi mulţi pier sub nesuferita apăsare a întristării cumplite, pier de o boală omorâtoare, de boala necazului, neaflând pe pământ nici un mijloc destul de puternic pentru a vindeca această boală. Înţelepciunea pământească

---

[1] Preacuviosul Ioan Carpatiul, Cap. XXV, *Dobrotoliubie,* partea a patra.

s-a înfăţişat cu toate mijloacele sale: toate s-au arătat neputincioase, nimicnice. Dispreţuieşte, preaiubite frate, ceea ce este lepădat de Dumnezeu! Lasă deoparte toate armele raţiunii tale! Ia arma pe care ţi-o dă nebunia propovăduirii lui Hristos. Înţelepciunea omenească zâmbeşte batjocoritor văzând arma cu care îmbie credinţa; raţiunea căzută, având în fire vrăjmăşia faţă de Dumnezeu, nu va întârzia să vină cu împotriviri foarte sofisticate, pline de scepticism şi ironie cultivată. Nu lua deloc aminte la cele lepădate de Dumnezeu, la vrăjmaşii lui Dumnezeu. În necazul tău să începi a rosti din suflet, a repeta – fără să stai deloc pe gânduri – cuvintele: *slavă lui Dumnezeu!* Vei vedea un semn, vei vedea o minune: aceste cuvinte vor alunga necazul, vor chema în inimă mângâiere, vor săvârşi ceea ce n-au putut săvârşi raţiunea (priceperea) pricepuţilor şi înţelepciunea înţelepţilor pământului. Să se ruşineze, să se ruşineze această raţiune, această înţelepciune; iar tu, izbăvit, vindecat, crezând cu credinţă vie, dovedită ţie în tine însuţi, vei înălţa cuvintele: *slavă lui Dumnezeu!*

Slavă lui Dumnezeu! Multora dintre bineplăcuţii lui Dumnezeu le plăcea să repete adeseori aceste cuvinte: ei gustau puterea tăinuită în ele. Sfântul Ioan Gură de Aur, atunci când stătea de vorbă cu prietenii şi fraţii duhovniceşti despre oarecare împrejurări, mai ales de necazuri, punea drept piatră, drept dogmă de temelie a convorbirii cuvintele: *slavă lui Dumnezeu pentru toate!* Obiceiul său, păstrat de istoria bisericească pentru viitorime, era de a-şi începe totdeauna cuvântările, lovind cu arătătorul mâinii drepte în palma mâinii stângi, prin cuvintele: *slavă lui Dumnezeu pentru toate!*

Fraţilor! Să ne deprindem şi noi a slavoslovi adesea pe Dumnezeu; să folosim această armă în necazurile noastre; prin neîncetata slavoslovire a lui Dumnezeu să-i alungăm, să-i zdrobim pe vrăjmaşii noştri – şi mai ales pe cei care se străduiesc să ne doboare prin întristare, puţinătate de suflet, cârtire, deznădejde. Să ne spălăm prin lacrimi, prin rugăciune, prin citirea Sfintei Scripturi şi a scrierilor Părinţilor, ca să ne facem privitori ai Proniei Dumnezeieşti, care toate le vede, toate le stăpâneşte, toate le îndreptează potrivit neurmatelor Sale judecăţi spre ţeluri ştiute doar de Dumnezeu. Făcându-ne privitori ai dumnezeieştii cârmuiri, întru evlavie, în nestricată pace sufletească, în deplină supunere şi credinţă nestrămutată să ne minunăm de mărirea Neurmatului Dumnezeu, să-I înălţăm slavă acum şi în vecii vecilor.

Cu vrednicie şi cu dreptate este ca zidirea să te slavoslovească necurmat pe Tine, Dumnezeu Ziditorul, Care ne-ai adus întru fiinţă din nefiinţă numai din nesfârşita şi neajunsa Ta bunătate, Care ne-ai împodobit cu frumuseţea, cu slava chipului şi asemănării Tale, Care ne-ai adus în fericirea şi desfătarea Raiului cărora nu este rânduit sfârşit.

Cu ce am răsplătit noi Făcătorului de bine? Ce a adus Ziditorului ca semn de recunoştinţă ţărâna ce a primit viaţă de la Dânsul?

Ne-am învoit cu vrăjmaşul Tău, cu îngerul care s-a răsculat împotriva lui Dumnezeu, cu începătorul răului. Ne-am plecat urechea cuvintelor de hulă împotriva Făcătorului de bine şi Ziditorului nostru; Atotdesăvârşita Bunătate ne-am hotărât s-o bănuim de zavistie.

Vai, ce întunecare! Vai, ce cădere a minţii! De la înălţimea vederii şi cuvântării de Dumnezeu, într-o clipită neamul nostru, în protopărintele nostru, se prăbuşeşte în prăpastia morţii veşnice...

La început a căzut satana; îngerul luminos s-a făcut demon întunecat: neavând trup, el a păcătuit cu mintea şi cu cuvântul. În loc să Îl slavoslovească pe Dumnezeu – Făcătorul de bine întru neprihănită veselie, dimpreună cu ceilalţi sfinţi îngeri, el a iubit hulirea lui Dumnezeu. De-abia a zămislit gândul întunecat, ucigaş, de-abia l-a înfăptuit prin cuvântul cel pierzător, asemenea unei otrave cumplite, că s-a întunecat, s-a schimbat, a fost aruncat cu negrăită repeziciune din înaltul Eden pe pământ. Despre repeziciunea căderii sale dă mărturie Cuvântul Cel mai înainte de veci: *Am văzut*, spune El, *pe satana căzând ca un fulger din cer* (Lc. X, 18).

Tot atât de grabnică a fost şi căderea omului care a urmat îngerului căzut, punând început căderii sale cu primirea gândului întunecat, hulitor de Dumnezeu, după care a urmat încălcarea poruncii Lui.

Vai, ce orbire! Ce păcat înfricoşător! Ce cădere grozavă! Înaintea acestui păcat, înaintea acestei căderi, pedepsele sunt nespus de mărunte: izgonirea din Rai, căutarea pâinii celei de toate zilele întru sudoarea feţei, durerea naşterii de prunci, întoarcerea în pământ, din care trupul nostru a fost luat de către Făcătorul.

Dar Tu ce faci, Bunătate Nemăsurată? Cu ce răsplăteşti pentru răsplătirea noastră, cu care Ţi-am răsplătit noi pentru facerile Tale de bine cele dintâi? Cu ce răsplăteşti pentru primirea cumplitei hule împotriva Ta – împotriva Ta, Care eşti Bunătatea Însăşi, Desăvârşirea Însăşi?

Tu răsplăteşti prin noi faceri de bine, mai mari decât cele dintâi. Prin una din Dumnezeieştile Tale Feţe[1] iei omenitate; iei, în afară de păcat, toate neputinţele noastre, ce s-au lipit de firea omenească după căderea ei. Apari ochilor noştri ascunzând nesuferita slavă a Dumnezeirii prin trup omenesc; Cuvântul lui Dumnezeu fiind, ne vesteşti nouă cuvântul lui Dumnezeu în sunetele cuvântului omenesc. Puterea Ta este puterea lui Dumnezeu. Blândeţea Ta este blândeţea mielului. Numele Tău este nume de om. Acest atotsfânt Nume răstoarnă cerul şi pământul. Cât de mângâietor şi de măreţ sună numele Tău! Atunci când el intră în auz, când iese din gură, intră şi iese ca o comoară fără preţ, ca un mărgăritar fără preţ! *Iisus Hristos!* Tu eşti şi Domnul oamenilor, şi Om! Cât de minunat, cât de ales e chipul în care Tu uneşti Dumnezeirea cu

[1] Persoane (*n. tr.*).

omenirea! Ce minunat lucrezi! Tu eşti şi Dumnezeu, şi Om! Tu eşti şi Stăpân, şi Rob![1] Tu eşti şi Jertfitorul, şi Jertfa! Tu eşti şi Mântuitorul, şi Nemitarnicul Judecător al lumii, Care va să vină! Tu vindeci toate bolile! Tu cercetezi, primeşti pe păcătoşi! Tu învii morţii! Tu porunceşti apelor mării, vânturilor cerului! În mâinile Tale pâinile cresc în chip minunat, dau seceriş înmiit: sunt semănate, culese, coapte, frânte în acelaşi timp, într-o singură clipă! Şi flămânzeşti ca să ne izbăveşti pe noi de foamete! Şi însetezi ca să alungi setea noastră! Şi călătoreşti pe tărâmul pribegiei noastre ostenindu-Te, ca să ne înapoiezi firea cerească, paşnică, plină de bunătăţi, pe care am pierdut-o! Şi verşi sudoarea Ta în grădina Ghetsimani ca noi să încetăm a mai vărsa sudoarea noastră căutând pâine pentru pântece, să învăţăm a o vărsa la rugăciune pentru împărtăşirea vrednică cu pâinea cea cerească. Spinii ce ni i-a odrăslit pământul blestemat i-ai luat pe capul Tău! Ne-am lipsit de pomul vieţii care este în rai şi de roada lui, care împărtăşea nemurirea celor ce ar fi mâncat din ea; Tu, întinzându-Te pe lemnul crucii, Te-ai făcut pentru noi roadă ce dăruieşte viaţă veşnică celor ce se împărtăşesc de Ea. Şi roada vieţii, şi pomul vieţii au apărut pe pământ, în tărâmul surghiunului nostru. Acest pom şi această roadă sunt mai minunate, mai presus de cele din Rai; acelea împărtăşeau de nemurire, acestea împărtăşesc de nemurire şi de Dumnezeire. Prin pătimirile Tale ai vărsat dulceaţă în pătimirile noastre. Lepădăm desfătările pământeşti, ne alegem ca soartă pătimirile, numai ca să ne facem părtaşi ai dulceţii Tale! Aceasta, ca pregustare a vieţii veşnice, este mai dulce şi mai de preţ ca viaţa cea vremelnică! Ai adormit cu somnul morţii, care n-a putut să te ţină în adormire veşnică pe Tine, Care eşti Dumnezeu! Te-ai sculat şi ne-ai dăruit trezirea din acest somn, din somnul cel cumplit al morţii, ne-ai dăruit fericita şi slăvita înviere! Ai înălţat firea noastră înnoită la cer, ai aşezat-o de-a dreapta Părintelui Tău Celui mai înainte de veci, Împreună-Veşnic cu Tine! L-ai făcut pe Părintele Tău şi Părinte al nostru! Ne-ai deschis calea către cer! Ne-ai pregătit lăcaş în cer! Călăuzeşti la el, primeşti, odihneşti, mângâi în el pe toţi pribegii osteniţi ai pământului ce au crezut în Tine, au chemat sfânt numele Tău, au făcut sfintele Tale porunci, au slujit Ţie cu dreaptă credinţă şi cucernicie, au purtat crucea Ta şi au băut paharul Tău cu bărbăţie, mulţumindu-Ţi, slavoslovindu-Te!

Slavă Ţie, Ziditorule al celor ce nu erau! Slavă Ţie, Răscumpărătorule şi Mântuitorule al celor căzuţi şi pierduţi! Slavă Ţie, Dumnezeul şi Domnul nostru! Dă-ne nouă pe pământ şi în cer să slavoslovim bunătatea Ta, să-i mulţumim, să o lăudăm! Dă-ne să vedem cu faţa descoperită înfricoşata, neapropiata, preaîncuviinţata Ta Slavă, în veci să o privim, să ne închinăm Ei şi să petrecem întru fericire în ea. Amin.

---

[1] Lc. XIV, 17 – tâlcuirea Fericitului Teofilact.

Cursele stăpânitorului lumii acesteia

Sub flamura Sfintei Cruci, vă duc, fraţilor, la o privelişte duhovnicească. Să ne fie călăuză marele între bineplăcuţii lui Dumnezeu Antonie, pustnicul egiptean.

Acesta a văzut oarecând, prin lucrarea unei descoperiri dumnezeieşti, cursele diavolului întinse prin toată lumea, ca să-l vâneze pe om spre pierzare. Văzând mulţimea nenumărată a acestor curse, cu plângere l-a întrebat pe Domnul: „Doamne! Cine, oare, poate să scape de cursele acestea şi să se mântuiască?"[1].

Mă cufund, gânditor, în cugetarea asupra curselor diavolului. Ele sunt răspândite în afara şi înlăuntrul omului. O cursă este unită îndeaproape cu alta; în unele locuri, cursele stau pe câteva rânduri; în altele sunt făcute deschizături largi, dar care duc în laţurile cele mai amarnice, din care izbăvirea pare deja cu neputinţă. Privind la cursele cele mult meşteşugite, mă tânguiesc cu amar! Fără de voie reiau întrebarea fericitului locuitor al pustiei: „Doamne! Cine, oare, se va izbăvi din aceste curse?".

Pentru mintea mea, sunt răspândite curse în felurite cărţi care se numesc pe sine lumină, dar cuprind învăţături ale întunericului, scrise sub înrâurirea vădită sau ascunsă a întunecatului şi atotrăului stăpânitor al lumii acesteia, având ca izvor înţelegerea vătămată de căderea în păcat, *întru minciuna omenească, întru viclenia meşteşugirilor înşelăciunii* (Efes. IV, 14), cum spunea Apostolul, cărţi scrise de scriitori care *fără de minte se înfierbântă din mintea trupului lor* (Colos. II, 18). Aproapele meu – şi în iubirea către el trebuie, doar, să-mi caut mântuirea – mi se face cursă care mă vânează spre pierzania mea, atunci când mintea lui este prinsă în cursele învăţăturii şi cugetării mincinoase şi amăgitoare. Mintea mea la rândul ei poartă pecetea căderii, este acoperită cu acoperământ de întuneric, molipsită de otrava minciunii. Încă din rai tindea ea, cu nesocotinţă şi nebăgare de seamă, către dobândirea cunoştinţei pierzătoare şi ucigătoare! Iar după cădere, s-a făcut încă mai nechibzuită, mai cutezătoare: cu îndrăzneală se îmbată din paharul cunoştinţei

[1] *Patericul egiptean;* Preacuviosul Avvă Dorotei, Învăţătura a doua.

otrăvite și prin aceasta, nimicește în sine cu desăvârșire gustul și dorirea de paharul cel dumnezeiesc al cunoștinței mântuitoare.

Câte curse pentru inima mea! Văd curse grosolane și curse măiestre. Pe care să le numesc mai primejdioase, mai cumplite? Nu mă pricep. Vânătorul e iscusit, și pe cel ce scapă din cursele grosolane îl prinde în lațurile cele meșteșugite. Sfârșitul vânătorii este unul singur – pierzania. Cursele sunt ascunse în toate felurile, cu o deosebită măiestrie. Căderea e ascunsă în toate chipurile biruinței; dorința de a plăcea oamenilor, fățărnicia, slava deșartă sunt ascunse sub toate chipurile virtuții. Amăgirea, întunecata înșelare, poartă chip duhovnicesc, ceresc. Dragostea sufletească, adesea pătimașă, se ascunde sub chipul iubirii sfinte; desfătarea mincinoasă, închipuită, se dă drept desfătare duhovnicească. Stăpânitorul lumii acesteia se străduiește prin toate mijloacele să-l țină pe om închis în firea căzută: și aceasta este de ajuns, fără să fie nevoie de păcate grosolane, pentru a-l face pe om străin de Dumnezeu. Păcatele grosolane sunt înlocuite cu deplină izbândă, precum pe bună dreptate socotește vânătorul, de trufașa părere de sine a creștinului care se mulțumește cu virtuțile firii căzute și se dă pe mâna amăgirii de sine, înstrăinându-se prin aceasta de Hristos.

Câte curse pentru trup! El însuși, ce mai cursă! Cum se folosește de el stăpânitorul lumii acesteia! Prin mijlocirea trupului, plecându-ne înclinărilor și dorințelor sale josnice, ne apropiem de asemănarea cu dobitoacele necuvântătoare. Ce prăpastie! Ce îndepărtare de la dumnezeiasca asemănare, ce cădere! În această prăpastie adâncă, înfricoșată, îndepărtată de Dumnezeu ne prăbușim atunci când ne lăsăm în voia grosolanelor desfătări trupești, numite, după greutatea păcătoșeniei lor, căderi. Nici desfătările trupești mai puțin grosolane nu sunt însă mai puțin pierzătoare. Din pricina lor este părăsită grija de suflet, este uitat Dumnezeu, cerul, veșnicia, rostul omului. Stăpânitorul lumii acesteia se străduiește să ne țină într-o neîncetată împrăștiere și întunecare tocmai prin mijlocirea desfătărilor trupești! Prin simțurile trupești, aceste ferestre către suflet, prin care sufletul are legătură cu lumea văzută, el îl adapă neîncetat cu desfătări ale simțurilor, și totodată cu păcatul și robia care sunt nedespărțite de acestea. În faimoasele săli de concert pământești răsună o muzică ce exprimă și stârnește feluritele patimi; aceste patimi sunt înfățișate și în teatrele pământești; aceste patimi sunt răscolite prin distracțiile pământești: omul este adus, prin toate mijloacele cu putință, la desfătarea cu răul care îl ucide. Îmbătându-se cu acesta, ei uită binele cel mântuitor al lui Dumnezeu și sângele Dumnezeului-Om, prin care am fost răscumpărați. Iată o slabă descriere a curselor răspândite de către stăpânitorul lumii acesteia spre vânarea creștinilor. Descrierea e slabă, dar oare nu v-a stârnit, fraților, o groază în-

dreptăţită, oare în sufletul vostru nu s-a născut întrebarea: „Cine, oare, poate să scape din aceste curse?" Înfricoşatul tablou încă nu-i terminat! Mâna mea, călăuzită de cuvântul lui Dumnezeu, încă se mai îndeamnă să zugrăvească. Ce glăsuieşte cuvântul lui Dumnezeu? El vesteşte proorocia care se împlineşte sub ochii noştri, proorocia că în vremurile din urmă, din pricina *înmulţirii fărădelegii, dragostea multora se va răci* (Mt. XXIV,12). Cuvântul cel nemincinos al lui Dumnezeu, mai nestrămutat decât cerul şi pământul, ne vesteşte înmulţirea, în aceste vremuri din urmă, a curselor diavoleşti şi înmulţirea numărului celor ce pier în aceste curse.

Întocmai! Mă uit la lume şi văd: cursele diavolului s-au înmulţit faţă de vremurile de început ale Bisericii lui Hristos, s-au înmulţit peste măsură. S-au înmulţit cărţile care cuprind învăţături mincinoase; s-au împuţinat, s-au împuţinat peste măsură cei ce urmează Sfântului Adevăr; s-a întărit cinstirea faţă de virtuţile fireşti, pe care le pot avea şi iudeii, şi păgânii; s-a ivit cinstirea faţă de virtuţile de-a dreptul păgâneşti, potrivnice firii însăşi, care le priveşte ca pe nişte rele; s-a împuţinat înţelegerea virtuţilor creştine, nu mai zic că s-a împuţinat, a pierit aproape, plinirea lor cu lucrul; a prins aripi viaţa materială; piere viaţa duhovnicească; desfătările şi grijile trupeşti înghit aproape tot timpul oamenilor; aceştia nici nu mai au când să-şi aducă aminte, măcar, de Dumnezeu. Şi toate acestea devin datorie, devin lege. *Din pricina înmulţirii fărădelegii, dragostea multora se va răci* – şi a acelora care ar fi rămas în iubirea de Dumnezeu dacă răul nu ar fi fost atât de obştesc, dacă laţurile diavolului nu s-ar fi înmulţit atât de amarnic.

Îndreptăţită era întristarea fericitului Antonie. Cu atât mai îndreptăţită este întristarea creştinului din vremea de azi înaintea priveliştii curselor diavoleşti; întemeiată este înlăcrimata întrebare: „Doamne! Cine, oare, dintre oameni poate să scape de aceste curse şi să se mântuiască?".

La întrebarea Preacuviosului pustnic a venit de la Domnul răspunsul: „Smerita cugetare trece de aceste curse, iar ele nu pot nici măcar a se atinge de ea".

Dumnezeiesc răspuns! Cum înlătură din inimă orice îndoială, arătând în puţine cuvinte un mijloc de nădejde pentru a birui asupra potrivnicului nostru, mijloc de destrămare şi nimicire a meşteşugitelor sale laţuri, împletite cu ajutorul îndelungilor ani de luptă cu omul şi a unei nemăsurate răutăţi.

Să ne îngrădim mintea prin smerenie, fără a-i îngădui să tindă în chip nesocotit şi cutezător către dobândirea cunoştinţelor, oricât ne-ar aţâţa curiozitatea, noutatea şi păruta lor însemnătate. Să o păzim de ispita învăţăturilor mincinoase, ascunse sub numele şi înfăţişarea învăţăturii creştine. Să o smerim întru ascultarea faţă de Biserică, smerind orice cugetare care se ridică împotriva minţii lui Hristos (2 Cor. X, 5), împotriva minţii Bisericii. La început,

chinuitoare este pentru minte calea cea strâmtă a ascultării față de Biserică; ea însă duce la lărgimea și libertatea înțelegerii duhovnicești, înaintea căreia pier toate părutele nepotriviri pe care le află înțelegerea trupească și sufletească în supunerea fără abatere față de Biserică. Să nu-i îngăduim minții a citi despre lucrurile duhovnicești altceva decât ceea ce este cuprins în cărțile scriitorilor adevăratei Biserici; cărți despre care Biserica însăși a dat mărturie că ele sunt organe ale Sfântului Duh. Cel ce citește pe sfinții scriitori se împărtășește nemijlocit de Sfântul Duh Care locuiește în ei și grăiește prin ei; cel ce citește scriitorii eretici, chiar dacă ar fi ele împodobite cu numele de „sfinte" de către adunătura lor eretică, se împărtășește de duhul cel viclean al înșelării[1], din pricina neascultării față de Biserică, al cărei miez este trufia, el cade în cursele stăpânitorului lumii acesteia.

Ce să facem cu inima? Să altoim la acest măslin sălbatic un ram din măslinul cel roditor, să o întipărim cu însușirile lui Hristos, să o deprindem cu smerenia evanghelică, să o silim să primească voia Evangheliei. Văzând nepotrivirea ei cu Evanghelia, neîncetata ei împotrivire și nesupunere față de Evanghelie, să vedem în această împotrivire, ca într-o oglindă, căderea noastră. Văzându-ne căderea, să plângem pentru ea înaintea Domnului, a Ziditorului și Răscumpărătorului nostru, să ne îndurerăm cu întristarea cea mântuitoare; să nu contenim a petrece în această întristare până ce nu vom vedea tămăduirea noastră. *Inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 19), lăsând-o vânării vrăjmașului. Dumnezeu este Ziditorul nostru și Stăpân cu drepturi depline: El poate să rezidească inima noastră și va preface inima ce I se tânguiește neîncetat cu plâns și rugăciune, o va preface dintr-o inimă iubitoare de păcat, într-o inimă iubitoare de Dumnezeu și sfântă. Să ne păzim simțurile trupești, neîngăduind păcatului să intre prin ele în îngrădirea sufletului nostru. Să ne înfrânăm ochiul cel iscoditor și urechea cea iscoditoare; să punem zăbală strânsă asupra acelui mic mădular al trupului care este în stare să dea naștere unor mari cutremure, asupra limbii noastre; să potolim năzuințele dobitocești ale trupului prin înfrânare, priveghere, osteneli, deasa aducere-aminte de moarte, prin rugăciunea statornică întru luare-aminte. Ce nestatornice sunt desfătările trupești! Cu ce miasmă se sfârșesc! Dimpotrivă, trupul îngrădit prin înfrânare și păzirea simțurilor, spălat prin lacrimile pocăinței, sfințit prin deasa rugăciune, se zidește în chip tainic ca Biserică a Sfântului Duh, Care face nelucrătoare toate uneltirile vr`jmașului împotriva omului. „Smerita cugetare trece de toate cursele diavolești și acestea nu pot nici măcar a se atinge de ea". Amin.

Anul 1846. Pustia Sergheev

[1] Sfântul Petru Damaschinul, *Dobrotoliubie*, tomul întâi, Despre dreapta socotință.

Cântec sub umbra crucii
(după cap. 15 al Ieşirii)

Mă aşez sub sfinţita umbră a lemnului crucii, încep cântare de laudă, cântare de mulţumită Ziditorului şi Mântuitorului meu.

Nu de razele arzătoare ale soarelui simţit fug la umbra crucii: fug de arşiţa păcatelor, de arşiţa smintelilor. Vai! Lumea este preaplină de sminteli grozave.

Ce răcoare, ce mângâiere sub umbra crucii sfinte! De sub rădăcinile ei ţâşneşte izvor de apă vie: învăţătura lui Hristos.

Glasul cântării mele nu se face auzit lumii deşarte. Mintea şi inima mea cântă tainic. Să le audă pe ele Mântuitorul meu.

Umbla oarecând în văzduh înaintea poporului israilitean stâlpul de nor şi foc, îi călăuzea prin pustia sălbatică, înfricoşată. Nevăzută şi totodată văzută de către mine, Pronia Dumnezeului meu m-a călăuzit pe calea ostenicioasă şi necăjită a vieţii pământeşti.

Trăiam mai înainte în Egipt. Faraon, împăratul Egiptului, îmi umplea timpul fără contenire cu facerea de cărămizi şi cu alte munci grele, îmi umplea timpul cu necurmata grijă de cele materialnice. Atunci când a venit la mine gândul de a sluji Dumnezeului meu, Faraon m-a certat pentru lenevie, mi-a înmulţit grijile de cele vremelnice, pământeşti, deşarte, ca să nu am putinţa nici măcar de a mă gândi la Dumnezeu.

Moise – prin acest nume şi această faţă[1] este închipuită legea Duhului – m-a scos prin mijloace minunate din Egipt, din viaţa pentru trup, pentru lume, în pustie.

Ostenicioasă e calea prin pustie! Acolo nisipul încins n-are statornicie sub picioare; acolo picioarele sunt rănite de pietre ascuţite şi mărăcini spinoşi; acolo soarele arzător pârjoleşte călătorul; acolo e sete neîndurată; acolo nu sunt căldările cu carne egipteneşti; acolo sunt doar corturi, nu este adăpost lesnicios şi tihnit; acolo firea[2] moartă frământă, chinuie gândul şi privirile.

De-abia am ajuns la Marea Roşie, că am văzut în urma mea călăreţii vrăjmaşi şi carele cu zgomot ca de tunet. Înaintea mea era marea: înaintea mea şi înapoia mea era moartea înfricoşată, de neocolit.

---

[1] Persoană (*n. tr.*).

[2] Natura (*n. tr.*).

Era acolo însă și Dumnezeul meu. El e Izvorul vieții, și moartea Îi este supusă. Prin mijlocul mării mi s-a deschis cale: în viața din mijlocul lumii s-a arătat fără de veste înaintea mea cărarea mântuirii.

S-au aruncat la galop în urma mea călăreții, s-au năpustit carele: toți au pierit în mare. *Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a proslăvit, pe călăreț și cal în mare i-a aruncat* (Ieş. XV, 1).

Calul aprig este pornirile dobitocești, poftele trupului meu; călărețul care șade pe ele e gândul păcătos.

Carele cu zgomot ca de tunet sunt slava deșartă a lumii, mărirea ei. Ea va trece, și va amuți, și se va îneca în marea uitării. Ce e atât de neînsemnat ca huruitul și scârțâitul roților și fierului carelor!

Singurul bine, singura comoară a omului este Dumnezeu, Ziditorul și Mântuitorul lui, Viața și Desfătarea lui, Avuția lui veșnică. Lui se cuvine lauda, Lui se cuvine slava! *Domnul, Cel ce sfărâmă războaiele, Domnul este numele Lui.* Ce este cu neputință la oameni este cu putință la El. *Carele lui Faraon și puterea lui le-a aruncat în mare, pe cei aleși călăreți căpitani i-a aruncat în Marea Roșie* (Ieş. XV, 3-4), în plânsul omului pentru păcătoșenia lui.

Închegatu-s-au ca un perete apele, închegatu-s-au apele în mijlocul mării (Ieş. XV, 8). Smintelile lumii și-au pierdut puterea, lucrarea lor a fost ferecată în legături, n-au putut să își supună inima mea; aceasta s-a făcut nesimțitoare față de ele, a trecut prin valurile umede ca printre niște stânci pe piatră. *Dreapta Ta, Doamne, s-a proslăvit întru tărie, mâna Ta cea dreaptă, Doamne, a zdrobit pe vrăjmași* (Ieş. XV, 6), ea mi-a dăruit tărie, a răpit puterea păcatului ce atârna asupra mea ca un perete din valuri. Tu ai împietrit valurile ce însetau să mă înghită, să tragă leșul meu neînsuflețit în nepătrunsele adâncuri ale iadului.

Ajutor și Acoperitor S-a făcut mie spre mântuire (Ieş. XV, 2). În calea mea spre Tine, Pământul meu făgăduit, încă mă așteaptă vrăjmași, fiii celor de alt neam – și aceștia au cunoscut că asupra mea este Pronia Ta cea sfântă, că mâna Ta mă călăuzește și mă apără, se luptă pentru mine; ei știu că mâna Ta este puternică. De mâna Ta se tem, iar pe mine mă pizmuiesc, scrâșnesc din dinți asupra mea.

Auzit-au neamurile de mila Ta față de mine *și s-au mâniat*: s-au amărât locuitorii Filistimului; s-au neliniștit stăpânitorii Edomului; i-a cuprins tremurul pe căpeteniile moavitenilor, au slăbit inimile tuturor celor ce locuiesc în Canaan (Ieş. XV, 14-15). Mântuiește-mă, Dumnezeul meu, de toți fiii celor de alt neam, de toți și de toate cele ce sunt străine Sfântului Tău Duh, și ca atare sunt pentru creștini fii ai celor de alt neam. Nu cumva să se prindă piciorul meu în vreo cursă, nu cumva să mă prăbușesc în vreun adânc nevăzut de mine, necunoscut de mine, neajuns pentru mine.

Lipsește-i de putere pe toți vrăjmașii sufletului meu, așa cum ai lipsit de putere carele și călăreții lui Faraon; împietrește-i ca să rămână fără nici o mișcare, fără nici o lucrare, așa cum ai împietrit apele. Mântuiește-mă, Doamne, Dumnezeul meu! Vrăjmașii mei sunt puternici și mari! Dacă mă vei lăsa singur, mă vor ucide precum ucide leul un miel fără putere; mă vor strivi precum strivește piatra de moară bobul de grâu.

Prin mărirea brațului Tău să împietrească (Ieș. XV, 15) toți cei ce urăsc mântuirea mea, toți cei ce se împotrivesc ajungerii mele la Tine, *până ce va trece poporul Tău, Doamne, până ce va trece poporul Tău acesta, pe care l-ai agonisit. Ducându-i înlăuntru, răsădește-i pe ei în muntele moștenirii Tale, în lăcașul Tău cel gata care l-ai făcut, Doamne, sfințenia, care au gătit-o mâinile Tale* (Ieș. XV, 16-17).

Când apele Mării Roșii au acoperit și înecat oastea lui Faraon, căpitanii, călăreții, carele lui, *Mariam proorocița*, sora lui Aaron, arhiereul israilitenilor, și a lui Moisi, legiuitorul lor, a luat timpanul în mâinile sale și, însoțită de ceata femeilor lui Israil, a înălțat cântarea: *Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a proslăvit, pe călăreț și cal în mare i-a aruncat* (Ieș. XV, 21).

Sufletul care petrece în slujirea Domnului, care cugetă întru Legea lui Dumnezeu ziua și noaptea, se unește într-un singur duh cu Domnul (1 Cor. VI, 17), se înrudește cu El prin Legea sfântă, se face soră a Lui, proorociță, luând de la El insuflare harică. Când ea se vede izbăvită de moartea păcatului, de înecarea în grijile și îndeletnicirile deșarte ale lumii, de stăpânirea și silnicia lui Faraon, atunci înstrunează simțirile inimii în minunata pace a lui Hristos și, atingându-le ca pe niște coarde prin cugetările dumnezeiești, scoate sunete minunate, proorocești, cântă laudă lui Dumnezeu în chip tainic, duhovnicesc, dezmierdător.

O, voi, femei ale lui Israil, suflete ale robilor credincioși ai Domnului Iisus! Luați timpanele voastre, alăturați-vă cântării proorociței de Dumnezeu insuflate! Să ședem în ceată bine tocmită sub sfințita umbră a crucii, răstignind *trupul cu patimile și poftele* (Gal. V, 24), cu minte și inimă curată, cu buze curate *să cântăm Domnului*, Marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru, *căci cu slavă S-a proslăvit* prin negrăitele Sale faceri de bine către noi și întregul neam creștinesc și omenesc. Amin.

Cugetare la apusul soarelui

Luminătorul cel măreţ al zilei, săvârşind calea sa de zi cu zi, se apropia de apus. Plecându-se spre mare şi clătinându-se, oarecum, deasupra ei, el îşi trimite razele de rămas bun peste pământ, gata să se cufunde în nesfârşita mare. Privesc această privelişte măreaţă de la fereastra chiliei mele, din sânul liniştitei mănăstiri! Înaintea mea stau şi Kronstadtul, şi ţărmul de cealaltă parte al Finlandei, şi marea împestriţată de dungi. Deasupra mării săvârşeşte crugul său soarele, care de-acum atinge marginile feţei mării. Soarele ce apune îngăduie ochiului omenesc să îl privească, în vreme ce de-a lungul călătoriei sale de zi nu se lasă atins de privirea lui, acoperindu-se de el printr-o strălucire nesuferită, orbitoare.

Ce contemplaţie se naşte din această privire pentru monahul însingurat? Ce insuflare se revarsă în pieptul meu la citirea acestei file din sfinţita carte scrisă de Însuşi Dumnezeu – natura?

Cartea aceasta se deschide mereu celor care nu contenesc a se curăţi prin pocăinţă şi a se depărta de toată întreprinderea păcătoasă, fie aceasta grosolană ori subţire. Ea se deschide celor care s-au lepădat de plăcerile pământeşti, de împrăştierea deşartă. Ea se deschide următorilor şi ucenicilor Evangheliei, iubitorilor slavei cereşti şi desfătărilor veşnice, iubitorilor însingurării umile şi liniştite, care au îndrăgit însingurarea pentru a căuta în ea îmbelşugata cunoştinţă de Dumnezeu prin îndepărtarea din sine a tot ce Îl ascunde şi-L depărtează de noi pe Dumnezeu.

Marea carte a naturii este pecetluită pentru cititorii necuraţi, întunecaţi de păcat, robiţi păcatului, cufundaţi în plăcerile trupeşti, împresuraţi, înceţoşaţi de împrăştierea deşartă. În van li se pare despre sine, în trufia lor, că sunt cititori ai acestei cărţi! Nu citesc în ea decât litera moartă, materială; nu-L desluşesc acolo pe Dumnezeu.

Cuprinsul cărţii naturii: Dumnezeu este descris în chip de nedescris, lăudat în cântările răsunătoare ale Duhului, neauzite urechii trupeşti, alese, sfinţite, care cuceresc şi robesc auzul sufletului renăscut.

Înaintea acestei cărţi se vor scula la judecată – potrivit învăţăturii marelui Apostol al neamurilor – în ziua Înfricoşatului Judeţ al lui Dumnezeu neamurile şi limbile tuturor veacurilor vieţii lumii, care au petrecut în jalnica şi cara-

ghioasa închinare la idoli, într-o nenorocită necunoştinţă de Dumnezeu, şi îi va judeca. Ceea ce nu se vede cu ochii trupeşti cu privire la Dumnezeu se desluşeşte în zidirea Lui – natura: *veşnica Lui putere şi Dumnezeire, ca să fie ei fără de răspuns* (Rom. I, 20).

Este o carte şi mai dumnezeiască, mai fericită şi mai înfricoşată decât cartea naturii: Evanghelia.

Evanghelia îl duce pe cititorul pătrunzător şi înţelept, care citeşte prin viaţa sa această carte a vieţii, la Însuşi Dumnezeu, uneşte pe om cu Dumnezeu; cartea naturii îl aşază pe cititorul său în ceata îngerilor şi-l face privitor şi propovăduitor al măririi lui Dumnezeu. Atunci când au privit cartea naturii cele văzute, tocmai apărute prin zidire, au înălţat cântare de laudă Ziditorului; asemenea lor cântă, slavosloveşte pe Dumnezeu omul ce priveşte cu ochi curăţit la natură. *Cât mai amară muncă*, spune Apostolul, *credeţi că va lua cel ce a călcat pe Fiul lui Dumnezeu şi a socotit spurcat sângele legământului, prin care s-a sfinţit, şi a batjocorit Duhul harului?... „A Mea este răzbunarea, Eu voi răsplăti", zice Domnul* (Evr. X, 29-30). Creştinul va fi judecat după Evanghelie: *Cuvântul pe care l-am grăit, acela îi va judeca în Ziua Judecăţii* (In. XII, 48). În cartea naturii, deşi este citit un Dumnezeu Atotputernic, Preaînţelept, Atotbun, nesfârşit mai presus decât toată făptura, vrednic de închinare din partea făpturii înţelegătoare ca Făcător şi Binefăcător – dar e citit un Dumnezeu care prin fiinţa Sa e mai presus de înţelegere, de alcătuirea despre El a unei idei cât de cât definite, fiind deasupra oricărei idei şi înţelegeri. Evanghelia ne descoperă un Dumnezeu Care prin fiinţa Sa este Unul în Trei Ipostasuri; ne descoperă temeiul începător – Tatăl, ne descoperă pe Cel Născut de Tatăl, Împreună-Veşnic cu Tatăl – adică Fiul; ne descoperă pe Cel Purces din Tatăl, Ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi slăvit, ca fiind deopotrivă şi de o fiinţă cu El; ne descoperă şi ne binevesteşte pe Răscumpărătorul, aduce pe om nu doar la închinarea înaintea Adevăratului Dumnezeu, ci şi la înfierea de către Dumnezeu, la unirea cu Dumnezeu. Cartea naturii e luminată de uriaşul cel văzut, măreţ şi strălucitor – soarele; în Evanghelie şi din Evanghelie luminează soarele dreptăţii – Dumnezeu, Ce S-a smerit până la a Se înomeni, până la peşteră şi iesle, până la osânda celor fără de lege, Cel Întâi-Născut din morţi, Părintele veacului viitor, Mântuitorul nostru, Domnul Iisus Hristos. Orbul nu poate vedea minunile firii: cel întunecat de păcat, robul lumii şi al stăpânitorului lumii acesteia nu poate să-L cunoască pe Hristos şi sfânta lui Evanghelie. *Lumina luminează întru întuneric, şi întunericul pe dânsa nu o a cuprins: că tot cela ce face rele urăşte lumina şi nu vine la lumină. Cel ce nu crede în Fiul nu va vedea viaţă, ci mânia lui Dumnezeu va rămâne asupra lui. Tot cel ce tăgăduieşte pe Fiul, nici pe Tatăl nu-L are* (In. I, 5; In. III, 20, 36; 1 In. II, 23).

Soarele ce apune înfățișează în chip grăitor starea creștinismului vremurilor noastre. Luminează același Soare al Dreptății – Hristos, El trimite aceleași raze; ele însă nu mai revarsă nici aceeași strălucire, nici aceeași căldură, ca în vremurile dinaintea noastră. Asta din pricină că razele nu cad asupra noastră drept, ci doar pieziș. Razele Soarelui Dreptății – Hristos – sunt Duhul Sfânt: „Lumină și de lumină Dătător... prin Care Fiul Se proslăvește și de toți Se știe"[1].

Sfântul Duh a aflat între primii creștini multe vase vii, temple însuflețite, vrednice de sălășluirea și adăstarea Sa. Așa au fost Apostolii; așa a fost cel dintâi mucenic – Ștefan; așa au fost aproape toate mădularele Bisericii instituite de Apostoli; așa au fost sfinții din toate vremurile. Duhul Sfânt, aflându-l pe creștin credincios lui Hristos, S-a pogorât asupra lui, l-a rezidit după asemănarea Noului Adam, aducând în sufletul și trupul lui sfințenie nestricăcioasă de la Dumnezeu, umplând templul său cu daruri duhovnicești. Bărbații purtători de Dumnezeu răspândeau cu îmbelșugare învățătura lui Hristos prin puterea cuvântului duhovnicesc întărit de puterea darurilor Duhului, aduceau fraților grabnică sporire și urcuș duhovnicesc: *sfătuind pe tot omul*, spune Apostolul, *și învățând pe tot omul întru toată înțelepciunea, ca să înfățișăm pe tot omul desăvârșit întru Iisus Hristos* (Col. I, 28).

Acum, când s-au înmulțit cei bogați în științe, arte, în tot ce este material, acum *a lipsit cel cuvios* (Ps. XI, 1). Sfântul Duh, privind la fiii oamenilor, căutând vas vrednic în această ceată de inși ce se numesc pe sine „educați", „cultivați", „ortodocși", rostește asupra lor, cu amărăciune, osânda: *Nu este cel ce înțelege, nu este cel ce caută pe Dumnezeu. Toți s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut; nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul. Groapă deschisă gâtlejul lor, cu limbile lor vicleneau; venin de aspidă sub buzele lor, a căror gură de blestem și de amărăciune este plină; grabnice sunt picioarele lor a vărsa sânge; sfărâmare și nevoie întru căile lor, și calea păcii nu au cunoscut. Nu este frica lui Dumnezeu înaintea ochilor lor* (Rom. III, 11-18).

Iată pricinile din care Duhul lui Dumnezeu Se înstrăinează de noi, în vreme ce El este adevărata moștenire a creștinilor adevărați, dobândită pentru toți noii israiliteni de către Atotsfântul lor Începător de neam. Duhul lui Dumnezeu Sfânt este și odihnește doar în sfinți, care s-au răstignit lumii, care au răstignit *trupul ca patimile și poftele* (Gal. V, 24). Încă din Vechiul Legământ s-a vestit cu privire la El: *Nu va rămânea Duhul Meu în oamenii aceștia în veac, pentru că trupuri sunt* (Fac. VI, 3). Și Acest Duh Atotbun, Care în Biserica primelor veacuri S-a pogorât asupra lui Cornelie, care era numai catehizat prin cuvântul crucii, umplându-l de felurite daruri duhovnicești, Se depărtează de

---

[1] Stihiră de la Laudele din Duminica Pogorârii Duhului Sfânt.

noi, care suntem deja spălaţi prin botez, şi care ne socotim credincioşi şi ortodocşi; Se înstrăinează, chiar dacă El, Dumnezeu fiind, nu e părtinitor; Se înstrăinează ca să nu ne facă mai păcătoşi prin adăugarea la celelalte păcate ale noastre a unui păcat greu: jignirea prin care e jignit şi silit să Se depărteze de la noi Sfântul Duh (Efes. IV, 30; 1 Tes. V, 19).

Razele Soarelui Dreptăţii nu cad acum drept asupra omului! Din pricina întăririi vieţii materiale, trupeşti, rar, rar se mai află pe pământ vreun vas viu al Sfântului Duh. Inimile oamenilor s-au făcut neînstare, din pricina necurăţiei lor, a primi nemijlocit şi a purta scrisul Lui; de aceasta s-au făcut mai în stare ca inimile – table nefăcute de mână – materia fără viaţă, care cel puţin nu e spurcată cu păcatul. Unde odihnesc acum cuvintele Duhului? În cărţile Dumnezeieştilor Scripturi şi ale sfinţilor bineplăcuţi ai lui Dumnezeu, în cărţile scrise la îndemnul şi sub insuflarea Sfântului Duh. Duhul Sfânt le împărtăşea aleşilor săi felurite daruri duhovniceşti, le rânduia felurite slujiri. Pe unii îi ungea spre proorocie, pe alţii – spre apostolie, pe alţii – spre a păstori şi a învăţa, pe alţii – spre a fi mucenici pentru Hristos, pe alţii – spre a se curăţi pe sine prin nevoinţele călugăreşti. Felurite daruri, felurite slujiri – însă temeiul, izvorul, e unul singur: Duhul Sfânt, Care împarte darul fiecăruia, rânduieşte slujirea fiecăruia potrivit voii şi stăpânirii Sale, ca un Dumnezeu. Şi cărţile sfinţilor lui Dumnezeu au fost scrise de vase ale Duhului cu felurite daruri şi felurite slujiri – au fost scrise toate sub insuflarea ori sub înrâurirea Sfântului Duh. Sfântul Duh arată încă de pe aici treapta de slavă a templelor Sale vii, strălucind dintr-unul mai luminos, iar dintr-altul mai puţin. Aşa cum stelele cerului văzut *se deosebesc* (1 Cor. XV, 42) una de alta în slavă, aşa şi sporirea duhovnicească a sfinţilor lui Dumnezeu, care strălucesc pe cerul Bisericii, este deosebită. Pe potriva sporirii lor duhovniceşti este şi lumina pe care o răspândesc cărţile scrise de dânşii – însă toate sunt pe cer, toate răspândesc lumina, buna mireasmă a Sfântului Duh. Tocmai aceste cărţi sunt lumina razelor Soarelui Dreptăţii Care apune, rânduită de Atotbunul Dumnezeu spre luminarea celor din urmă ceasuri ale zilei creştine. Fraţilor! Să cercetăm, după porunca Mântuitorului, semnele vremurilor, pentru a căror necunoaştere fariseii sunt înfieraţi de Domnul (Mt. XVI, 3). Să luăm aminte cum se cuvine la povaţa Mântuitorului, Care le spune iudeilor din vremea Lui: *Încă puţină vreme Lumina cu voi este: umblaţi până când aveţi Lumina, ca să nu vă cuprindă pe voi întunericul – că cel ce umblă întru întuneric nu ştie unde merge. Până când aveţi Lumina, credeţi în Lumină, ca să fiţi fii ai Luminii* (In. XII, 35-36). Cu credinţă să ne îndeletnicim cu citirea cărţilor scrise de sfinţii bineplăcuţi ai lui Dumnezeu, culegând din ele lumină şi viaţă pentru suflet. Să ne îndepărtăm, ca de o otravă omorâtoare, de cărţile scrise dintr-un izvor pu-

turos și tulbure, din rațiunea cea cu nume mincinos – această moștenire a firii omenești căzute, ce prin căderea ei s-a apropiat de îngerii căzuți. *Ca să nu mai fim prunci*, ne îndeamnă Apostolul, *învăluindu-ne și purtându-ne de tot vântul învățăturii, întru minciuna oamenilor, întru vicleșugul spre meșteșugirile înșelăciunii* (Efes. IV, 14).

Vin, mai cumplite decât valurile potopului care a înghițit cândva întreaga lume pierzând tot neamul omenesc, vin valurile minciunii și întunericului, înconjoară lumea din toate părțile gata să o înghită, stârpesc credința în Hristos, surpă împărăția Lui pe pământ, înăbușă învățătura Lui, vatămă obiceiurile, tâmpesc și nimicesc conștiința, întinzând domnia atotrăului stăpânitor al acestei lumi.

Unde este acea fericită arcă asemenea cu arca dreptului Noe, unde să putem scăpa de valurile ce năvălesc din toate părțile, unde să putem afla mântuire neîndoielnică? Arca aceasta e Sfânta Biserică, ce plutește peste valurile potopului duhovnicesc și în noaptea întunecoasă, înviforată, cumplită, este călăuzită cu seninătate și tărie în calea sa de către luminătorii cerești: scrierile sfinților bineplăcuți ai lui Dumnezeu. Strălucirea acestor luminători cerești nu poate s-o ascundă nici o negură, nici un nor.

Arca va ajunge la limanul veșniciei fericite, aducându-i cu bine acolo pe toți cei ce i-au încredințat mântuirea lor.

Cel care va disprețui această arcă, cel ce își va închipui, din oarbă trufie și părere de sine, că poate să străbată valurile cumplite în barca șubredă a minții sale, cel care va disprețui smerita ascultare față de Biserica cea adevărată, care se va sui în alte corăbii, vătămate de învățăturile mincinoase, roase de amăgirea șarpelui viclean, cel ce va lepăda călăuzirea Sfântului Duh, ori se va călăuzi doar cu răceală și fățărnicie după Sfânta Scriptură, singura în care se află învățătura Duhului, acela va pieri.

Până când aveți Lumina, credeți în lumină, ca să fiți fii ai Luminii. Amin.

Fariseul
(în două părţi)

Fraţilor! Să privim în Evanghelie la felul de a se purta al Domnului nostru Iisus Hristos. Vom vedea că el nu se sminteşte niciodată de păcătoşi, oricât de grele ar fi păcatele acestora. De asemenea, nu avem nici o pildă în Sfintele Evanghelii ca Sfinţii Apostoli să se fi smintit de cineva. Dimpotrivă, fariseii se smintesc mereu – se smintesc de Cel Atotdesăvârşit, de Dumnezeu Înomenit; se smintesc până acolo încât Îl osândesc pe Dumnezeu ca pe un nelegiuit, Îl dau unei morţi de ocară; pe Mântuitorul Îl răstignesc pe cruce în mijlocul a doi tâlhari! De aici tragem în chip firesc concluzia că înclinarea spre a te sminti este o boală grea a sufletului, este semnul fariseismului. Trebuie să luăm aminte cu osârdie la inima noastră şi să ucidem în ea simţământul smintirii de aproapele prin cugetarea duhovnicească culeasă din Evanghelie.

Evanghelia – carte sfinţită şi atotsfântă! Precum în apele curate îşi răsfrânge înfăţişarea soarele, aşa şi în Evanghelie este zugrăvit Hristos. Cel ce doreşte să-L vadă pe Hristos să îşi cureţe mintea şi inima prin pocăinţă! Îl va vedea în Evanghelie pe Hristos, Adevăratul Dumnezeu, Mântuitorul oamenilor căzuţi; va vedea în Evanghelie ce însuşiri trebuie să aibă ucenicul lui Iisus, care este chemat să înveţe blândeţea şi smerenia de la Însuşi Domnul. În aceste virtuţi prin care urmăm lui Dumnezeu va afla fericită odihnă sufletului său.

Partea întâi

Intrat-a oarecând Domnul în casa vameşului Matei, prefăcându-l pe vameş în Apostol; Dumnezeu întrupat a şezut la masă cu păcătoşii. Fariseii, văzând aceasta, s-au smintit. *De ce*, le-au zis ei ucenicilor lui Iisus, de ce *cu vameşii şi cu păcătoşii mănâncă şi bea Dascălul vostru?* (Mt. IX, 11).

Spuneţi mai înainte, fariseilor, de ce-i numiţi pe aceşti oameni „păcătoşi"? N-ar fi fost, oare, mai aproape de adevăr să îi numiţi „fericiţi", „îngeri", „heruvimi", fiindcă Dumnezeu a binevoit să şadă în tovărăşia lor? N-ar fi fost mai bine să spuneţi: „şi noi suntem păcătoşi! Primeşte-ne şi pe noi, Milostive Iisuse, la picioarele Tale. Acestor păcătoşi Tu, ştiutorul inimilor şi Judecătorul Cel Adevărat, le-ai dat întâietate faţă de noi; trecându-ne cu vederea, ai şezut cu

dânşii. Se vede că păcatele noastre sunt înaintea Ta mai grele ca păcatele lor. Cu dânşii şezi – nouă îngăduie-ne măcar să cădem la picioarele Tale".

Nu este sfânta mireasmă a smereniei în „drepţii" cei întunecaţi, bogaţi doar în dreptatea firii omeneşti căzute, în dreptatea prefăcută a lumii, în dreptatea demonică. Aceştia osândesc cu obrăznicie pe Domnul, îi osândesc pe păcătoşii primiţi de El, care se fac în acest chip adevăraţi drepţi – Îl leapădă pe Domnul, grăind: *Dascălul vostru*. Dau de înţeles prin asta că nu Îl recunosc *Dascăl al lor*.

Răspunsul Domnului este un răspuns la toate temeiurile bolii ascunse ale fariseilor, la întreaga stare a sufletului lor. Acest răspuns cuprinde în sine o cumplită osândire şi lepădare de la faţa lui Dumnezeu a oricărei dreptăţi omeneşti părute, unite cu osândirea aproapelui. *N-au trebuinţă*, a zis Domnul, *cei sănătoşi de pocăinţă, ci cei bolnavi. Deci mergând, învăţaţi ce înseamnă: Milă voiesc, iar nu jertfă – că n-am venit să chem pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă* (Mt. IX, 12-13).

Odată, în zi de sâmbătă, mergea Domnul cu sfinţii Săi ucenici şi apostoli printre semănături. Ucenicilor li s-a făcut foame şi au prins a smulge spice; frământându-le în mâini, curăţau boabele, pe care le mâncau. Văzând aceasta, fariseii au zis: *Iată, ucenicii Tăi fac ce nu se cade a face sâmbăta* (Mt. XII, 2). Domnul, amintind de David şi de preoţi (primul călcând rânduiala Legii din nevoie, iar ceilalţi din porunca Legii), iarăşi le atrage fariseilor, ameninţător, luarea-aminte: *De aţi şti ce înseamnă: Milă voiesc, iar nu jertfă, nu aţi fi osândit pe cei nevinovaţi* (Mt. XII, 7).

Ce cuget voitor de rău trădează simţământul smintirii! El se preface că ţine cu acribie, până la ultimul amănunt, forma legii, dar înţelesul lăuntric al legii îl calcă. Fariseu întunecat şi orb! Auzi ce îţi grăieşte Domnul: *Milă voiesc*. Văzând neajunsurile aproapelui, milostiveşte-te de el: e mădularul tău! Neputinţa pe care o vezi astăzi în el, mâine poate deveni neputinţa ta. Te sminteşti doar fiindcă eşti trufaş şi orb! Împlineşti unele rânduieli dinafară ale legii, şi pentru asta singur te minunezi de tine; dispreţuieşti, osândeşti pe semenii în care bagi de seamă călcarea unor mărunţişuri şi nu bagi de seamă împlinirea faptelor bune mari, tăinuite, iubite de Dumnezeu, necunoscute de inima ta încrezută şi împietrită. Nu te-ai uitat îndeajuns la tine însuţi; nu te-ai văzut: numai de asta nu te socoţi păcătos. De asta nu s-a frânt inima ta, nu s-a umplut de pocăinţă şi smerenie; de asta nu ai priceput că deopotrivă cu ceilalţi oameni ai nevoie de mila lui Dumnezeu, de mântuire. Înfricoşat lucru este a nu te socoti pe tine însuţi păcătos! Cel care se socoate pe sine păcătos primeşte cale liberă spre Iisus. Ce fericire este a-şi vedea omul păcatele! Ce fericire este a privi în inima sa! Cel care va privi în inima sa va uita că pe pământ se află păcătoşi afară de

el singur. Chiar de se va uita vreodată la semeni, toţi i se vor părea neprihăniţi, minunaţi, ca nişte îngeri. Privind la sine, cercetându-şi petele cele din păcate, el se încredinţează că pentru mântuirea sa este un singur mijloc – mila lui Dumnezeu, că e un rob netrebnic, nu doar prin încălcarea, ci şi prin plinirea neîndestulătoare a poruncilor dumnezeieşti, printr-o plinire a lor ce se aseamănă mai degrabă unei schimonosiri. Având trebuinţă el însuşi de milă, o revarsă cu îmbelşugare asupra aproapelui, are pentru el numai milă. *De aţi şti ce înseamnă: Milă voiesc, iar nu jertfă, nu aţi fi osândit pe cei nevinovaţi – că n-am venit să chem pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă* (Mt. XII, 7; IX, 13).

Milostivul nostru Mântuitor, Domnul Iisus Hristos, Care nu i-a lepădat pe vameşii şi curvele ce se pocăiau, nu i-a dispreţuit nici pe farisei; El a venit să-l vindece pe om de toate bolile sale, printre ele şi de fariseism, care este cu osebire greu de tămăduit numai fiindcă această boală se socoate şi se vesteşte pe sine drept sănătate înfloritoare, leapădă doctorul şi îngrijirea, vrea să vindece ea însăşi bolile altora, întrebuinţând pentru scoaterea unui firicel de praf care de-abia se vede lovituri cu bârne grele.

Un oarecare fariseu l-a poftit pe Domnul să ia parte la masa lui. *Şi intrând în casa fariseului, a şezut* (Lc. VII, 36), povesteşte Evanghelia despre Domnul Cel Milostiv. Se pare că fariseul, cu toate că avea oarecare osârdie şi credinţă către Domnul, după ce L-a primit a început a socoti cât de multă cinstire trebuie să îi dea Oaspetelui. Dacă n-ar fi fost socoteala, întemeiată pe părerea despre sine că este drept şi vrednic, ce l-ar fi împiedicat pe fariseu să fugă în întâmpinarea Oaspetelui Dumnezeiesc, să cadă cu cutremur la sfintele Lui picioare, să-şi întindă sub ele sufletul, inima? Nu s-a întâmplat aşa; fariseul a lăsat să îi scape fericitul prilej de a-L cinsti pe Mântuitorul după cuviinţa datorată. Prilejul scăpat de fariseu îl răpeşte sieşi oarecare femeie din acea cetate, păcătoasă cunoscută. Ea aleargă cu vasul de mir binemirositor în casa fariseului, intră acolo unde era masa, începe a spăla picioarele Mântuitorului şi a le şterge cu perii capului său, a săruta picioarele Mântuitorului şi a le unge cu mir.

Nu vede fariseul orb fapta bună care se săvârşeşte înaintea ochilor lui, care dă în vileag răceala, omorârea inimii lui. Smintirea şi osândirea i se mişcă în suflet. El cugetă: *Acesta de ar fi prooroc, ar şti cine şi ce fel de femeie este ceea ce se atinge de el – că este păcătoasă* (Lc. VII, 39). De ce Îl micşorezi pe Dumnezeu numindu-L doar prooroc? De ce o numeşti păcătoasă pe cea care a fost cinstită de Dumnezeu mai mult decât tine? Teme-te, taci: este de faţă Ziditorul! A Lui e judecata asupra făpturilor Sale; pentru El e totuna a ierta cinci sute şi cincizeci de dinari datorie de păcate: El e Atotputernic şi nesfârşit de bogat. De obicei, fariseul pierde acest lucru din socoteala sa! Văzând

la aproapele cincizeci de dinari datorie, el nu ia seama la cei cincizeci de dinari pe care el îi datorează, nici măcar nu-i socoate datorie, în vreme ce hotărârea Dumnezeieştii Judecăţi vesteşte că nici unul din ei doi nu are de unde să-şi plătească datoria, că amândoi au deopotrivă nevoie de iertarea ei. *Şi neavând ei cu ce plăti, amândurora le-a iertat* (Lc. VII, 47). Lipsa de smerenie, de unde vine boala fariseismului, împiedică în cea mai mare măsură sporirea duhovnicească. În timp ce oamenii căzuţi în păcate grele, cu râvnă fierbinte şi duh smerit, aduc pocăinţă, uită întreaga lume, văd fără încetare păcatul lor şi îl plâng înaintea lui Dumnezeu, fariseul priveşte lucrurile după două măsuri deosebite. Păcatul lui, ce i se pare fără de însemnătate, nu îi atrage asupra sa luarea aminte. El îşi aminteşte, cunoaşte câteva fapte bune ale sale, şi în ele îşi pune nădejdea. El vede neajunsurile aproapelui; punându-le faţă în faţă cu ale sale, pe acestea din urmă le socoate uşoare, lesne de îndreptăţit. Cu cât creşte în ochii săi propria dreptate, cu atât se împuţinează îndreptarea harică cea dată *în dar* celor care se pocăiesc. Din această pricină slăbeşte, e nimicit simţământul pocăinţei. Odată cu micşorarea simţământului pocăinţei este îngreunată calea spre sporirea duhovnicească; odată cu nimicirea simţământului pocăinţei, omul se abate de pe calea mântuitoare pe calea părerii de sine şi amăgirii de sine. El se face străin sfintei iubiri de Dumnezeu şi de aproapele. *Iartă-se păcatele ei cele multe*, a grăit Domnul despre fericita păcătoasă, *că mult a iubit; iar cui se iartă mai puţin, iubeşte mai puţin* (Lc. VII, 47).

Cel molipsit de boala fariseismului este lipsit de sporire duhovnicească. Împietrit e pământul ţarinei sale sufleteşti, şi nu aduce roadă: pentru rodirea duhovnicească este nevoie de o inimă lucrată prin pocăinţă, muiată, umezită de străpungere şi de lacrimi. Lipsa sporirii este, deja, o pagubă de cea mai mare însemnătate – dar vătămarea pricinuită de fariseism nu se mărgineşte la nerodirea sufletului: molima aducătoare de moarte a fariseismului este în cea mai mare măsură împreunată cu urmările cele mai pierzătoare. Fariseismul nu doar că face neroditoare pentru om faptele bune ale acestuia, ci le şi îndreptează spre răul sufletului său, spre osândirea lui înaintea lui Dumnezeu.

Acest lucru l-a zugrăvit Domnul în pilda despre *vameşul şi fariseul* (Lc., cap. XVIII) ce se rugau împreună în templul lui Dumnezeu. Fariseul, privindu-se pe sine, nu afla pricină de pocăinţă, de simţire a străpungerii inimii; dimpotrivă, el afla pricină de a fi mulţumit cu sine, de a se admira. El vedea în sine postire, dare de milostenii – dar nu vedea acele păcate pe care le vedea sau credea că le vede în alţii, şi de care se smintea. Zic *credea că le vede*, fiindcă smintirea are ochii mari: ea vede la aproapele şi păcate care nu sunt de fel într-însul, păcate născocite de închipuirea pe care o mână viclenia. Fariseul, în amăgirea sa de sine, aduce laudă lui Dumnezeu pentru starea sa. El îşi tăi-

nuieşte semeţia, iar aceasta se tăinuieşte de el sub obrăzarul recunoştinţei faţă de Dumnezeu. Privind Legea superficial, i se părea că este plinitor al Legii, bineplăcut lui Dumnezeu. El a uitat că porunca Domnului, după cuvântul Psalmistului, *este largă foarte*, că înaintea lui Dumnezeu însuşi *cerul nu este curat* (Iov XV, 15), că Dumnezeu nu binevoieşte nici întru jertfe, nici chiar întru arderi de tot, atunci când pe acestea nu le însoţeşte şi nu le sprijină duhul înfrânt şi smerit (Ps. L), că Legea lui Dumnezeu trebuie sădită chiar în inimă pentru a putea dobândi dreptatea cea adevărată, fericită, duhovnicească. Această dreptate începe să apară în om odată cu simţirea sărăciei cu duhul (Ps. XXXIX, 11; Mt. V, 3). Fariseul plin de slavă deşartă socoate că dă mulţumită lui Dumnezeu, că Îl proslăveşte: *Dumnezeule, mulţumesc Ţie că nu sunt ca ceilalţi oameni, răpitori, nedrepţi, preacurvari* (Lc. XVIII, 11). El numără păcatele vădite, pe care toţi le pot vedea; dar despre patimile sufleteşti, despre trufie, viclenie, ură, zavistie, făţărnicie, nu pomeneşte nici un cuvânt. Dar tocmai acestea îl alcătuiesc pe fariseu! Tocmai ele întunecă, omoară sufletul, îl fac neînstare de pocăinţă! Tocmai ele nimicesc dragostea de aproapele şi nasc smintirea plină de răceală, trufie şi ură! Fariseul plin de slavă deşartă socoate că dă mulţumită lui Dumnezeu pentru faptele sale bune – însă Dumnezeu Îşi întoarce faţa de la ele; Dumnezeu rosteşte împotriva lui înfricoşata osândă: *Tot cel ce se înalţă va fi smerit* (Lc. XVIII, 14).

Atunci când fariseismul se întăreşte şi ajunge la deplinătatea puterii sale, el pune stăpânire pe suflet: atunci roadele lui sunt cumplite. Nu e fărădelege înaintea căreia el să se cutremure, de care să nu fie gata. Fariseii au cutezat să Îl hulească pe Sfântul Duh. Fariseii au cutezat să Îl numească îndrăcit pe Fiul lui Dumnezeu. Fariseii şi-au îngăduit să spună că Dumnezeu înomenit, Mântuitorul venit pe pământ, este primejdios pentru bunăstarea obştească, pentru rosturile cetăţeneşti ale iudeilor. Şi pentru ce toate aceste născociri întortocheate? Pentru ca, sub acoperirea părutei dreptăţi, sub obrăzarul păzirii neamului, a legilor, a religiei, să-şi sature de sânge răutatea lor cea nesăturată, să aducă sânge ca jertfă zavistiei şi slavei lor deşarte, să săvârşească ucidere de Dumnezeu. Fariseismul este o groaznică otravă; fariseismul este o groaznică boală sufletească.

Să ne străduim a schiţa trăsăturile fariseului, luând descrierea din Evanghelie, aşa încât oricine, privind această priveliște monstruoasă, cumplită, să se poată păzi, cum a poruncit Domnul, *de aluatul fariseilor* (Mt. XVI, 6): de felul gândirii, de regulile, de aşezarea sufletească a fariseilor.

Fariseul, mulţumindu-se cu împlinirea rânduielilor exterioare ale religiei şi săvârşirea câtorva fapte bune, de care nu sunt străini nici păgânii, slujeşte ca un rob patimilor, pe care, într-o măsură însemnată, nici nu le vede în sine şi nu le pricepe, care pricinuiesc în el o desăvârşită orbire în privinţa lui Dum-

nezeu și a întregii învățături dumnezeiești. Cunoașterea, deci și vederea în sine a lucrării patimilor sufletești se dobândește prin pocăință – dar simțământul pocăinței nu ajunge la fariseu. Cum poate inima să se înfrângă, să se străpungă, să se smerească, atunci când este mulțumită de sine? Nefiind în stare să se pocăiască, fariseul nu e în stare să vadă lumina poruncilor lui Dumnezeu, ce luminează ochii minții. Chiar de se îndeletnicește cu citirea Scripturii, chiar dacă vede în ea aceste porunci, în orbirea sa nu se oprește asupra lor: ele fug de ochii lui și le înlocuiește cu filosofările sale prostești, nebunești. Ce poate fi mai ciudat, mai necuviincios decât filosofările fariseului pomenite în Evanghelie? *Cel ce se va jura pe templu, nimic nu este; iar cel ce se va jura pe aurul templului, vinovat este* (Mt. XXIII, 16). Fariseul, lăsând plinirea poruncilor lui Dumnezeu, năzuiește către plinirea amănunțită a mărunțișurilor exterioare, chiar dacă acest lucru ar fi însoțit de încălcarea vădită a poruncilor. Sfintele porunci ale lui Dumnezeu, în care este viața veșnică, au fost lăsate de farisei într-o deplină nebăgare de seamă, au fost uitate cu desăvârșire! *Zeciuiți*, le spune Domnul, *izma și mărarul și chimenul, și ați lăsat cele mai grele ale Legii – judecata și mila și credința... Povățuitori orbi, care strecurați țânțarul și înghițiți cămila* (Mt. XXIII, 23-24).

Cea mai tăinuită dintre toate patimile sufletești este slava deșartă. Această patimă, mai mult decât celelalte, se ascunde înaintea inimii omului, aducându-i o mulțumire adeseori luată ca mângâiere a conștiinței, ca mângâiere dumnezeiască – și tocmai din aluatul slavei deșarte este făcut fariseul. El face totul pentru a fi lăudat de oameni; îi place ca și milostenia, și postul, și rugăciunea lui să aibă martori. El nu poate fi ucenic al Domnului Iisus, Care poruncește următorilor Săi să disprețuiască slava de la oameni, să meargă pe calea înjosirii, lipsurilor, pătimirilor. Crucea lui Iisus este sminteală pentru fariseu. Lui îi trebuie un Mesia asemănător cu Alexandru Macedon sau cu Napoleon I, cu slavă răsunătoare de cuceritor, cu trofee, cu pradă! Gândul la slava cerească, duhovnicească, la slava lui Dumnezeu cea veșnică, la veșnicia însăși, este de neajuns pentru sufletul lui ce se târăște pe pământ, în praful și stricăciunea pământească. Inima lui este acolo unde se află comoara lui. Acolo e credința lui, acolo sunt simțirile lui, acolo este nădejdea, acolo este dragostea lui! Cu gura, cu vârful limbii el Îl mărturisește pe Dumnezeu, iar cu inima se leapădă de Dânsul. El nu simte niciodată prezența lui Dumnezeu, nu vede purtarea lui de grijă, nu cunoaște din experiență ce înseamnă frica de Dumnezeu. Pentru inima lui nu există Dumnezeu și nu există nici aproapele. El e cu totul pământesc, cu totul trupesc, cu totul sub stăpânirea patimilor sufletești, este mânat de ele, cârmuit de ele, împins de ele la toată nelegiuirea, trăiește și lucrează doar pentru iubirea de sine. În acest suflet este înălțat idolul *eu*. Ido-

lul e tămâiat fără încetare, i se junghie necontenit jertfe. Cum se pot îmbina într-un asemenea suflet slujirea Atotsfântului Dumnezeu cu slujirea idolului scârbavnic? Acest suflet se află într-o stare de pustiire cumplită, într-un întuneric cumplit, într-o omorâre cumplită; este o peșteră întunecoasă, locuită doar de fiare cumplite, sau, și mai mult, de tâlhari cumpliți; e un mormânt ce ochilor trupești ai oamenilor, care înșală atât de des, le pare împodobit, iar pe dinlăuntru e plin de oasele morților, de putoare, de viermi, de toată necurăția urâtă de Dumnezeu.

Fiind străin de Dumnezeu, fariseul are nevoie să pară înaintea oamenilor slujitor al Lui; fiind plin de toată nelegiuirea, are nevoie să pară înaintea oamenilor îmbunătățit; năzuind să-și împlinească patimile, are nevoie ca faptele sale să pară bune. Fariseul nu se poate lipsi de mască. Nevrând de fel să fie cu adevărat cucernic și îmbunătățit, vrând doar să fie socotit de oameni ca atare, fariseul se înveșmântează în fățărnicie. Totul în el e făcătură, totul e născocire! Faptele, cuvintele, viața lui sunt o necurmată minciună. Inima lui, ca o otravă întunecată, este preaplină de toate patimile, de toate viciile, de chin neîncetat – și tocmai această inimă de iad suflă împotriva aproapelui simțământul neomenos, ucigător, al smintirii și osândirii. Fariseul, îngrijindu-se să apară drept înaintea oamenilor, fiind după suflet fiu al satanei, vânează din Legea lui Dumnezeu câteva trăsături, se împodobește cu ele, ca ochiul necercat să nu recunoască în el un vrăjmaș al lui Dumnezeu și, încredințându-i-se lui ca unui prieten al lui Dumnezeu, să-i cadă jertfă. Fariseul osândește în aproapele nu răul, nu păcatul, nu încălcarea Legii. Nu! Cum poate el să osândească răul, al cărui prieten și ucenic iubit este? Săgețile lui sunt îndreptate împotriva virtuții – însă pentru ca loviturile să nimerească mai bine, el clevetește virtutea, îi pune în seamă răul, se smintește de acest rău și, părând a-l lovi, el ucide pe robul lui Hristos, pe care îl urăște. Fariseule! Tu duci la pedeapsă pe cel nevinovat de fărădelegea pe care chiar tu ai născocit-o? A ta este pedeapsa, ca și fărădelegea! Nu cumva îți dă îndrăzneală faptul că ucenicul lui Hristos, urmând lui Hristos, bea în tăcere paharul pătimirilor pe care tu i l-ai pregătit? Nefericitule! Înfricoșează-te de însăși această tăcere îndelung răbdătoare și tainică. Acum, următorul lui Iisus tace pentru Iisus: la Înfricoșata Judecată de obște va grăi pentru el Iisus, înfierând pe nelegiuitul necunoscut de oameni și-l va trimite în chinurile veșnice. Fariseii au născocit fărădelegi ca să le pună pe seama Însuși Dumnezeului-Om; au făcut ca El să fie pedepsit; I-au cumpărat sângele; s-au prefăcut că nu L-au înțeles.

Cea mai mare fărădelege de pe pământ a fost săvârșită de farisei. Întotdeauna ei au fost, și rămân până în ziua de azi, credincioși chemării lor infernale. Ei sunt cei mai însemnați vrăjmași și prigonitori ai adevăratei virtuți și evlavii creștine, care nu se opresc înaintea nici unei fărădelegi. Împotriva lor tună

hotărârea Domnului: *șerpi, pui de năpârci, cum veți scăpa de judecata gheenei? Pentru aceasta, iată, Eu trimit la voi prooroci și înțelepți și cărturari, și dintre ei veți ucide și veți răstigni, și dintre ei veți bate în soboarele voastre și-i veți goni din cetate în cetate, ca să cadă asupra voastră tot sângele drept care s-a vărsat pe pământ, de la sângele lui Abel celui drept și până la sângele Zahariei, fiul Varahiei, pe care l-ați omorât între templu și altar. Amin grăiesc vouă: vor veni acestea toate peste neamul acesta* (Mt. XXIII, 33-36). S-au împlinit cuvintele Domnului, și până acum se împlinesc: cei molipsiți de aluatul fariseilor sunt până acum în dușmănie neîmpăcată cu adevărații ucenici ai lui Iisus, îi prigonesc fie la arătare, fie ascunzându-se înapoia clevetirii și smintelii; cu sete, neobosiți, caută sângele lor. „Doamne Iisuse Hristoase! Ajută robilor Tăi. Dă-le să Te priceapă și să urmeze Ție: Ție, Care *ca o oaie la junghiere Te-ai adus și ca un Miel fără glas înaintea celui ce-l tunde* (Is. LIII, 7). Dă-le să Te vadă cu ochiul curat al minții și, pătimind în fericită tăcere, ca înaintea ochilor Tăi, să se îmbogățească cu daruri harice, să simtă în sine adierea făcătoare de pace a Sfântului Duh, Care vestește robului Tău că nu poate fi al Tău altminteri decât împărtășindu-se de paharul pătimirilor, pe care Tu l-ai ales ca soartă a petrecerii Tale pământești și a celei a aleșilor Tăi".

Partea a doua

Domnul a rostit în Sfânta Sa Evanghelie multe porunci care sădesc în om gânduri și simțăminte cu desăvârșire potrivnice fariseismului pierzător de suflet și urâtor de oameni. Prin aceste porunci sunt nimicite înseși temeiurile pe care se întemeiază și se zidește fariseismul. *Păziți-vă,* a spus Domnul, îndeobște *de aluatul fariseilor* (Mt. XVI, 6). Unul dintre evangheliști lămurește că prin spusa *aluatul fariseilor* Domnul a numit *învățătura fariseilor* (Mt. XVI, 12), iar alt evanghelist înțelege prin acest cuvânt *fățărnicia* lor (Lc. XII, 1). Este unul și același lucru: din purtarea fățarnică apare felul de a gândi și învățătura fariseică; pe de altă parte, învățătura și felul de a gândi fariseic educă un fățarnic, pentru care nici un păcat nu este cumplit, nici o virtute nu merită cinstire; el nădăjduiește să își ascundă orice păcat, să-l dezvinovățească, să și-l îndreptățească și să înlocuiască toate virtuțile prin prefăcătorie.

Domnul i-a deprins pe ucenicii Săi cu o purtare fără ocolișuri, nefățarnică, întemeiată pe înțelepciune sfântă, nu îndreptățindu-se pe sine cu viclenie – purtarea din care trebuie să lumineze virtutea curată și să atragă prin cereasca sa frumusețe privirile și inimile oamenilor. *Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă lucrurile voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Mt. V, 16). Dimpotrivă, fariseii, dorind numai să pară drepți, se îngrijeau doar cum să facă pe slugile lui Dumnezeu înaintea socie-

tății oamenilor, înaintea unei mase îndeobște cu prea puțin discernământ. Și acum se poate vedea că fariseii se folosesc de toate șireteniile cu putință cu scopul ca faptele lor, având înfățișare bună, să strălucească cât mai puternic înaintea ochilor oamenilor, iar fărădelegile lor să fie dezvinovățite prin „necesitatea politică", prin masca „justiției" și „prevederii înțelepte", prin dorința de „a preveni un rău mai mare prin îngăduirea unui rău mai mic" și alte îndreptățiri, ce se revarsă cu atâta îmbelșugare din inima plină de viclenie. Domnul ne oprește de la o astfel de purtare în cuvinte foarte puternice. *Voi sunteți*, spune El, *cei ce vă faceți pe voi drepți înaintea oamenilor; dar Dumnezeu știe inimile voastre: că ce este întru oameni înălțat, urâciune este înaintea lui Dumnezeu* (Lc. XVI, 15). Fariseii s-au străduit să își ascundă prin dezvinovățirile lor patimile sufletești, lucrările acestora, roadele lor. Patimile sufletești, la umbra și răcoarea îndreptățirii de sine, de obicei înfig rădăcini adânci în suflet, devin un copac puternic, care cuprinde prin ramurile sale întreaga lucrare a omului; pătrunde, adică, în toate gândurile lui, în toate simțămintele lui, în toate faptele lui. Sfântul Pimen cel Mare a zis: „Dacă voii păcătoase a omului îi ajută dezvinovățirile, omul se strică și piere"[1].

Când prin purtarea sa omul nu caută, fără egoism, să aibă fapte bune înaintea ochilor lui Dumnezeu, ci caută slava faptelor bune înaintea ochilor oamenilor, în părerea lor nimicnică, nestatornică, schimbătoare, el nu este în stare să cunoască credința creștină, să primească învățătura lui Hristos – lucru pentru care este nevoie de o inimă ce recunoaște că e păcătoasă, care mărturisește păcatul său. *Cum puteți voi să credeți*, grăiește Mântuitorul către farisei, *când voi primiți slavă unul de la altul și slava cea de la Singurul Dumnezeu nu o căutați?* (In. V, 44). Domnul le ia ucenicilor Săi orice hrană a slavei deșarte. El vrea ca jertfelnicul inimii să fie curățit de idolul spurcat și tot ce ține de slujirea idolească. Domnul poruncește să săvârșim toate faptele bune în taină. Și milostenia, după porunca Lui, trebuie să fie în taină! Și postul să fie în taină! Și rugăciunea – în cămara zăvorâtă! Faptele noastre bune trebuie să fie ascunse nu doar de oameni, ci și de noi înșine, așa încât nu numai oamenii să nu strice sufletele noastre prin laude, ci nici inima noastră să nu ne lingușească și să nu preacurvească, încălcând sfântul legământ cu sfânta smerenie. *Să nu știe stânga ta ce face dreapta ta* (Mt. VI, 3). Și nu numai atât! Domnul a poruncit să ne lepădăm de noi înșine în această scurtă viață pământească, să călcăm în picioare toate dezvinovățirile, toată dreptatea noastră, pentru dreptatea evanghelică. Dar ce alcătuiește dreptatea evanghelică? Pătimirile, crucea! Aici îl cheamă pe ucenicul Său Mântuitorul! Aici face El deosebire între cei chemați! Aici desparte neghina de grâu! Aici însemnează cu pecetea Sa pe cei aleși! *Cel*

---

[1] *Patericul egiptean.*

ce nu va lua crucea sa și nu va veni după Mine, nu este Mie vrednic. Cel ce și-a aflat sufletul său îl va pierde pe el, iar cel ce își va pierde sufletul său pentru Mine, îl va afla pe el (Mt. X, 38-39).

Fraților! La picioarele crucii lui Hristos să lepădăm și să îngropăm tot ce gândește lumea despre onoare, despre jigniri, despre necazuri, despre pagube, despre nedreptate, despre legile omenești și despre dreapta judecată omenească. Să devenim nebuni pentru Hristos! Să dăm obrajii noștri spre scuipări, spre loviri! Onoarea noastră pământească, veche, să fie acoperită de praful înjosirilor! Să nu privim cu milă averea noastră stricăcioasă: las' s-o răpească și s-o împrăștie viforele, când li se va îngădui să se abată! Să nu cruțăm trupul nostru în nevoințele de bunăvoie și în pătimirile de nevoie! Să învățăm de la Domnul Iisus Hristos tăcerea tainică a Lui, care este cea mai înaltă Teologie și oratorie, de care îngerii se minunează! Lui, Dumnezeului întrupat, lumea nu I-a dat dreptate: cum să o căutăm noi de la lume? Să ne lepădăm de ea la picioarele crucii lui Hristos! Să nu fim ca fiarele ce zgârie și rănesc pe vânători și pe celelalte fiare ce năvălesc asupra lor! Să fim asemenea cu Mielul lui Dumnezeu aici, pe pământ, în vremea scurtei noastre pribegii pământești și El ne va face asemenea cu El în veșnicie, unde fericirii noastre nu va fi sfârșit și măsură. Și aici, în surghiunul pământesc, la ucenicul credincios al lui Iisus vine Duhul Sfânt, Mângâietorul, adie asupra sufletului său negrăita fericire a vieții viitoare, ce înlătură de la el simțirea pătimirii, ce îl aduce într-o nevăzută, sfântă desfătare care nu ține de oameni și de împrejurări. În fața acestei desfătări toate desfătările pământești, chiar cele legiuite, sunt nimicnice.

Semnul de căpetenie ce îl deosebește pe fățarnic, prima săgeată aruncată de el împotriva aproapelui, este smintirea de acesta și osândirea lui, care se naște din smintire. În răufăcătorii învederați, smintirea de aproapele este adesea prefăcută, fățărită, ca un pretext pentru fărădelege, ce pregătește din vreme atât fărădelegea cât și îndreptățirea ei; în cei bolnavi încă de învechirea lui Adam, chiar dacă aceștia vor numai binele și năzuiesc spre mântuire, este un semn al învechirii și o boală foarte însemnată, anevoie de vindecat. Împotriva acestei boli lucrează pocăința, din care vine curățirea. Smintirea de aproapele este privirea bolnăvicioasă asupra neputințelor aproapelui, ce face ca aceste neputințe să crească până la o mărime necuprinsă, monstruoasă. Smintirea de aproapele este odrasla iubirii de sine ce se sălășluiește în sufletul străin iubirii de aproapele și iubirii nerătăcite față de sine. Domnul a asemănat această boală unei bârne, față de care orice greșeală vădită a aproapelui e ca un pai. *Nu judecați*, a grăit Domnul, *ca să nu fiți judecați: căci cu ce judecată veți judeca veți fi judecați, și cu ce măsură veți măsura se va măsura vouă... Fățarnice, scoate mai întâi bârna din ochiul tău, și atunci vei vedea să scoți paiul din ochiul*

fratelui tău (Mt. VII, 1-2, 5). Trebuie să ne silim a ne feri de osândirea aproapelui, îngrădindu-ne de ea prin frica de Dumnezeu şi prin smerenie. Pentru a slăbi şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, a dezrădăcina cu desăvârşire din inimă smintirea de aproapele, trebuie ca în lumina Evangheliei să ne adâncim în noi înşine, să luăm seama la neputinţele noastre, să cercetăm pornirile, mişcările şi stările noastre păcătoase. Atunci când păcatul nostru ne va atrage privirile spre sine, nu vom mai avea când să luăm aminte la neajunsurile aproapelui, să le băgăm de seamă. Atunci toţi semenii ne vor părea minunaţi, sfinţi; atunci fiecare din noi se va socoti pe sine cel mai mare păcătos din lume, singurul păcătos din lume; atunci se vor deschide larg înaintea noastră uşile, braţele pocăinţei adevărate, lucrătoare.

Pimen cel Mare a zis: „Noi şi fraţii noştri ca două icoane suntem. Deci, în orice vreme va lua omul aminte de sine şi se va prihăni, se află fratele lui cinstit înaintea lui; iar când i se pare el luişi bun, află pe fratele său rău înaintea sa"[1]. Cei mai mari bineplăcuţi ai lui Dumnezeu aveau deosebită grijă să se socoată pe sine păcătoşi – şi atât de păcătoşi, încât greşelile aproapelui, vădite şi mari, li se păreau mărunte şi lesne dezvinovăţite. Preacuviosul Sisoe i-a zis Avvei Or: „Spune-mi un cuvânt". Şi i-a zis lui: „Ai încredere în mine?" „Da, am". Apoi a urmat: „Du-te şi ce m-ai văzut pe mine că fac, fă şi tu". Şi i-a zis lui: „Ce să văd, părinte, la tine?" şi i-a răspuns bătrânul: „Cugetul meu este mai prejos decât al tuturor oamenilor"[2].

Dacă omul, a spus Pimen cel Mare, atinge starea despre care Apostolul a grăit: *Toate sunt curate celor curaţi* (Tit I, 15), el vede că este mai prejos decât toată făptura. Un frate l-a întrebat pe bătrân: „Cum pot eu să gândesc despre mine că sunt mai rău ca un ucigaş?" Pimen a răspuns: „Dacă omul va ajunge la starea arătată de Apostol şi va vedea pe cineva că săvârşeşte ucidere, va spune: Acesta o dată a săvârşit ucidere, iar eu ucid în fiecare zi". Fratele a povestit cuvintele lui Pimen unui alt bătrân. Bătrânul a zis: „Dacă omul va ajunge la starea unei asemenea curăţii şi va vedea pe fratele păcătuind, dreptatea lui va înghiţi păcatul". Fratele a întrebat: „şi care e dreptatea lui?" Bătrânul a răspuns: „A se învinui pe sine totdeauna"[3].

Iată adevăraţii ascultători şi făcători ai Legii evanghelice! Izgonind din inimile lor smintirea de aproapele şi osândirea lui, ei s-au umplut de sfântă dragoste faţă de semeni, revărsând milă asupra tuturor şi prin milă tămăduindu-i pe păcătoşi. Au zis Sfinţii Părinţi despre Sfântul Macarie cel Mare că era ca un dumnezeu pământesc – aşa de puternică era milostivirea cu care su-

---

[1] *Patericul egiptean.*

[2] *Idem.*

[3] *Idem.*

ferea el neajunsurile aproapelui. Avva Ammona, pătrunzând fără încetare în sine și vădind sufletul său de neajunsurile lui, a ajuns la o adâncă smerenie și sfântă simplitate. Din multa sa iubire de semeni, el nu vedea în dânșii rău, uitase de existența răului. Odată au adus la el – fiindcă era episcop – o fată care luase în pântece și i-au zis: „Cutare a făcut asta, pune asupra lor canon". Ammona, însemnând pântecele ei cu semnul crucii, a poruncit să i se dea șase perechi de cearșafuri, zicând: „Nu cumva, mergând, să nască și să moară sau ea, sau pruncul, și dacă nu va avea cele de îngropare?" Iar pârâșii ei i-au zis lui: „De ce ai făcut așa? Dă-le canon!" Iar el a zis lor: „Vedeți, fraților, că aproape este de moarte – și ce pot eu să fac?" și a slobozit-o pe ea. A venit odată Avva Ammona într-un loc ca să ia parte la masa fraților. Unul din frații acelui loc avea purtări foarte stricate: venea la el o femeie. Acest lucru a ajuns la cunoștința celorlalți frați; aceștia s-au smintit și s-au adunat ca să-l gonească din chilie. Aflând că episcopul Ammona se află acolo, au venit la dânsul și l-au rugat să meargă împreună cu dânșii. Pricepând fratele ce se întâmpla, a luat femeia și a ascuns-o într-un chiup mare. A înțeles aceasta Avva Ammona și a acoperit, pentru Dumnezeu, păcatul fratelui. Intrând în chilie dimpreună cu mulțimea fraților, a șezut deasupra chiupului și le-a poruncit să cerceteze chilia. Au căutat și n-au aflat pe femeie. „Ce este aceasta?" a zis Avva Ammona fraților. „Dumnezeu să vă ierte". Apoi s-a rugat, după care a poruncit tuturor să iasă afară. Apucând de mână pe frate, i-a zis cu dragoste: „Ia aminte de tine, frate!" În acest chip s-a ferit Sfântul Ammona de osândire și a tămăduit pe păcătoși, despietrind prin milă inimile lor, prin milă aducându-i la pocăință.

Pe cât ne trage Dumnezeu departe de prăpastia smintirii și osândirii, pe cât se feresc adevărații robi ai lui Dumnezeu de această prăpastie cumplită și pierzătoare, pe atât se silește diavolul să ne tragă în ea, acoperind-o prin felurite îndreptățiri. Una din îndreptățirile satanice este râvna lipsită de dreaptă socotință, luată de către mulți drept râvnă pentru cucernicie, drept râvnă sfântă. „Omul mânat de râvna fără dreaptă socotință", grăiește Sfântul Isaac Sirul, „niciodată nu va putea ajunge la pacea gândurilor – iar cel străin de această pace este străin de bucurie. Dacă pacea gândurilor este sănătatea desăvârșită, iar râvna aceasta este potrivnică păcii, înseamnă că cel ce are râvnă vicleană bolește de boală grea. Omule! Socotind că te aprinzi de râvnă dreaptă împotriva neajunsurilor străine, tu alungi sănătatea sufletului tău. Ostenește-te, ostenește-te pentru sănătatea sufletului tău! Iar de voiești să vindeci pe cei bolnavi, trebuie să pricepi că bolnavii au mai mare nevoie de luare-aminte grijulie decât de cruzime. O asemenea râvnă în om nu e semn al înțelepciunii, ci boală a sufletului, sărăcie a înțelegerii duhovnicești, neștiință mare. Începutul înțelepciunii după Dumnezeu este seninătatea și blândețea – însușiri ale

unui suflet mare și puternic, care apar în el dintr-un fel întemeiat de a gândi și poartă neputințele omenești"[1].

Păcatul smintirii și osândirii pierde atât de lesne pe oameni și este, ca atare, atât de iubit de către diavol, încât acesta nu se mulțumește să stârnească în inimile noastre râvna vicleană și străină de înțelegerea evanghelică, cu stârnirea gândurilor trufașe, ce totdeauna sunt unite cu înjosirea și disprețuirea aproapelui, ci întinde și curse vădite pentru a-i împinge la smintire și osândire pe cei fără luare-aminte. Avva Pimen grăiește: „În Scriptură e scris: *Cele ce au văzut ochii tăi grăiește* (Pilde XXV, 7): dar eu vă sfătuiesc să nu vorbiți nici măcar despre ceea ce ați pipăit cu mâinile. Un frate a fost amăgit în următorul chip: i s-a părut că fratele lui păcătuiește cu o femeie. Îndelung s-a luptat cu sine; până la urmă, apropiindu-se, i-a împins cu piciorul, gândind că sunt ei, și a grăit: Vă ajunge de acum, până când? S-a arătat însă că erau niște snopi de grâu. De aceea zic vouă: să nu mustrați nici de veți pipăi cu mâinile"[2].

Păcatul osândirii este atât de neplăcut lui Dumnezeu că El Se mânie, Își întoarce fața chiar și de la bineplăcuții Săi atunci când ei își îngăduie să osândească pe aproapele: El ia de la dânșii harul Său, precum se vede din numeroasele pilde păstrate de scriitorii bisericești spre folosul și zidirea generațiilor creștine. Nici o dreptate nu dă dreptul de a-l osândi pe fratele care greșește, căruia Domnul poate foarte ușor să-i dăruiască dreptatea cea adevărată, neasemuit mai mare decât cea pe care socotim a o afla în noi înșine. Putem fi drepți numai prin dreptatea dumnezeiască, iar când îl osândim pe aproapele înlocuim această dreptate cu dreptatea noastră sau, mai bine zis, cu boala fariseismului. Cel ce osândește pe aproapele răpește cinul lui Dumnezeu, Singurul Căruia se cuvine *judecata* asupra făpturilor Sale, răpește cinul lui Hristos, Ce va să judece viii și morții în ziua cea de apoi[3].

Minunatul Ioan Savaitul povestea despre sine: „În vremea când trăiam în pustie nu departe de mănăstire, a venit un frate din mănăstire să mă cerceteze. L-am întrebat: „Cum trăiesc părinții și frații?" „Bine, cu rugăciunile tale", a răspuns el. După aceea l-am întrebat de unul dintre frați, care avea nume rău. Mi-a răspuns: „Să mă crezi, părinte, că trăiește la fel ca înainte". Auzind aceasta, am zis: „Of!", și îndată am fost în răpire. M-am văzut stând înaintea Golgotei în Ierusalim. Domnul nostru Iisus Hristos stătea pe Golgota între cei doi tâlhari. M-am repezit să mă închin Lui. În acest timp, văd că Domnul s-a întors către îngerii ce stăteau înaintea Lui și le-a zis: „Scoteți-l afară, că antihrist este Mie: că mai înainte de judecata Mea a osândit pe fratele Său".

---

[1] Cuvântul LXXXIX.

[2] *Patericul egiptean.*

[3] Viața Preacuviosului Vasile cel Nou, vama osândirii, *Viețile Sfinților*, 26 martie.

În vreme ce mă scoteau afară, s-a agăţat de uşă mantia mea şi a rămas acolo. Venindu-mi în sine fără întârziere, am zis fratelui: „Rea este pentru mine ziua aceasta". El a întrebat: „De ce, părinte?" I-am povestit vedenia, adăugând că pierderea mantiei înseamnă luarea de la mine a acoperământului şi ajutorului dumnezeiesc. Din ziua aceea m-am afundat în pustie şi am rătăcit prin ea vreme de şapte ani, fără să întrebuinţez pâine, fără să intru sub vreun acoperiş şi fără să stau de vorbă cu vreun om. După trecerea acestui răstimp L-am văzut iarăşi pe Domnul, Care mi-a dat înapoi mantia mea"[1].

Fraţilor! Să fim cu luare-aminte la noi înşine! Să ne sârguim a ne curăţi nu doar de patimile trupeşti, ci şi de cele sufleteşti: de slava deşartă, de necredinţă, de viclenie, de pizmă, de ură, de iubirea de argint şi de celelalte neputinţe asemănătoare, ce par a se mişca şi a lucra doar în suflet, fără împărtăşirea trupului, şi ca atare se numesc „sufleteşti". Am spus „par" fiindcă ele înrâuresc şi trupul, însă în chip subţire, pe care puţini îl bagă de seamă şi îl pricep. Luând aminte la noi înşine şi curăţindu-ne de aceste patimi, în noi răsare treptat iubirea de aproapele, ce face să slăbească şi nimiceşte simţământul smintirii de aproapele şi al osândirii lui. Să ne aducem aminte neîncetat că nu este dreptate plăcută lui Dumnezeu afară de sărăcia cu duhul. Să dezvinovăţim pe aproapele şi să ne osândim pe noi înşine, ca Dumnezeu să ne dăruiască harul şi mila Sa, pe care El le dăruieşte doar celor smeriţi şi milostivi. Amin.

---

[1] *Patericul egiptean.*

Vizită în Mănăstirea Valaam

Măreață e furtuna pe lacul Ladoga, atunci când cerul e senin, soarele strălucește, iar vântul năprasnic mută culmile umede pe întinderea lacului adânc și larg. Toată această întindere necuprinsă e semănată cu dealuri de apă azurie ce au creste albe ca zăpada și argintii. Lacul tulburat de furtună pare însuflețit.

Pe o astfel de furtună mergeam și eu, în primele zile ale lui septembrie din anul 1846, din mănăstirea Konev în mănăstirea Valaam, pe vaporul ce poartă numele ostrovului pe care se află această a doua mănăstire[1]. Vântul era plin de prospețime; pe cer alergau nori albi în cete aparte, ca niște stoluri de păsări ce săvârșesc strămutarea lor de toamnă și de primăvară. Măreață e furtuna în largul lacului dar și la țărm își are frumusețea sa. Acolo valurile sălbatice sunt în veșnică ceartă cu vânturile, se mânie, vorbesc amenințător între ele; aici ele se înverșunează cu gând cutezător asupra pământului. „Priviți cum se cațără apa pe țărm", spunea bătrânul călugăr de la Konev care mă însoțea. Întocmai: apa „se cațără" pe țărm – aceasta e descrierea exactă a lucrării ei. Și se cațără cu încăpățânare pe țărmul lin, pe stânca uriașă de granit ce se înalță, abruptă, deasupra adâncului, de la începutul vremurilor privind liniștită furtunile sălbatice ca pe niște jocuri de copii. De un stânjen, de doi, se ridică valul pe stâncă pentru a cădea istovit la picioarele ei în stropi mărunți, ca un cristal sfărâmat – după care începe iarăși încercarea sa mereu încăpățânată, mereu nereușită.

Cu câțiva ani înainte am văzut o furtună pe lacul Ladoga, vremea fiind mohorâtă. Tabloul își pierde atunci mult din pitorescul său. Apele sunt împodobite cu o culoare cenușie; spuma nu este argintie, ci tulbure și gălbuie; ceața restrânge cadrul priveliștii; nici urmă de mișcare, nici de felurime – într-un cuvânt, de viață. E nevoie de razele soarelui pentru a pune capăt acestui tablou serios, plin de însuflețire. Și soarele însuși este atât de minunat când privește din cerul senin, de neatins, furtuna pământească!

---

[1] Acest vapor se numește „Valaam". Începând cu deschiderea navigației pe lacul Ladoga și până la sezonul furtunilor de toamnă, vaporul merge de două ori pe săptămână la mănăstirea Valaam, plecând de fiecare dată din Schliesselburg.

Ostrovul Valaam este, fără putință de tăgadă, cel mai pitoresc loc al Finlandei vechi. El se află la capătul de miazănoapte al lacului Ladoga[1]. Apropiați-vă de el, vă întâmpină o natură cu totul nouă, pe care nu i se întâmplă să o vadă celui ce a călătorit doar prin Rusia: o natură sălbatică, mohorâtă, ce atrage privirile prin însăși sălbăticia sa, din care privesc frumuseți inspirate, aspre. Vedeți stânci prăpăstioase, înalte, golașe, care ies mândre din adânc; ele stau, asemenea unor uriași, ca străji înaintate. Vedeți povârnișuri acoperite cu păduri, plecându-se prietenește către lac. Aici, un oarecare pustnic a ieșit cu găleata în mână să ia apă și, punând găleata pe pământ, privește spre lacul întins, ascultă glasul valurilor, își hrănește sufletul cu vederea duhovnicească. Vedeți golfurile îngrădite din toate părțile de ziduri din granit nefăcute de mână omenească, în care dormitează liniștite ape curate ca oglinda, în vreme ce pe lac se zbuciumă furtuna cumplită; aici s-a adăpostit de sfărâmare corabia, aici așteaptă în ape liniștite vântul prielnic, iar stăpânul corăbiei privește de acum cu o curiozitate nepăsătoare valurile ce se înverșunează și urlă, ce nu demult voiau să-i sfărâme corabia în care își băgase toată averea, în care își pusese soarta lui și a familiei sale. Plutiți pe strâmtorile șerpuitoare, unde adesea cei doi pereți se apropie atât de mult încât de-abia rămâne loc să treacă o corăbioară. Lăsați la apă sonda, măsurați adâncimea apei în această îngustime: această adâncime numără mulți stânjeni. Intrați pe partea de miazănoapte în golful ce pătrunde adânc în sânul ostrovului; plutiți în acest golf: pe partea dreaptă, o pădure deasă pe pragurile uriașe de piatră ce ies prăpăstioase din apele întunecate. Această pădure și aceste stânci își răsfrâng umbra deasă în apele golfului, drept care apele sunt deosebit de întunecate și peisajul ia chipul cel mai înfricoșător cu putință. Golful se lărgește treptat și în cele din urmă formează un oval de mărime însemnată. Vă smulgeți privirile de la acest tablou neobișnuit, care aduce asupra sufletului o groază fără voie, însă o groază plăcută, de care nu mai vrei să te desparți; vă întoarceți spre partea opusă: înaintea voastră se află întinsa mănăstire aflată pe o stâncă de granit înaltă și lungă, ca o povară ușoară pe umerii unui gigant. Stânca era mai înainte vreme acoperită cu mușchi albicios. Monahii au curățit mușchiul; granitul este acum slobod de „pletele" cărunte ce atârnau pe fruntea-i tuciurie; el e măreț și înfricoșător în tinerețea și goliciunea sa înnoite. Din crăpăturile stâncilor au crescut tei, arțari, ulmi; pe stâncă se unduiește iedera, iar sub ea se întinde o livadă asupra căreia se clatină și dau zvon vârfurile verzi ale pomilor ce sunt gata, parcă, să se

[1] Ostrovul Valaam se află la douăzeci și cinci de verste de cel mai apropiat țărm, la patruzeci de orașul finlandez Serdobol și la optzeci de mănăstirea Konev; de jur împrejur are vreo treizeci de verste; ține bisericește de eparhia Sankt-Petersburgului, iar administrativ – de gubernia Vîborg a Marelui Cnezat al Finlandei.

dărâme asupra livezii, dar sunt ținute de rădăcinile adânc pătrunse în stâncă. Priveliște uimitoare și măreață! Ce plăcut e să vezi o așezare omenească, mâna omului, un petic de pământ udat cu sudoarea lui, împodobit prin ostenelile lui, în mijlocul uriașelor mase ale naturii sălbatice, puternice! Apropiați-vă de arsana, ieșiți pe țărm: pe povârnișul prăpăstios al muntelui e construită o scară de granit; suiți pe ea către mănăstirea ce stă pe vârful muntelui, pe un platou întins. La acest platou duce în partea de miazăzi o pantă abruptă; spre apus, către golf, platoul este curmat de stâncă prăpăstioasă.

Planul clădirilor mănăstirești este alcătuit din două dreptunghiuri, dintre care unul este cuprins în celălalt. Urcând pe scara de granit până pe platou, mergeți pe o alee către „porțile sfinte", care se află în dreptunghiul dinafară; în dreptul acestor porți mai sunt și altele, în dreptunghiul dinlăuntru. Intrați pe ele; înaintea voastră, pe partea dreaptă, este catedrala al cărei cat de sus are hramul Schimbării la Față a Domnului, iar cel de jos – al făcătorilor de minuni Serghie și Gherman ai Valaamului, ale căror moaște și odihnesc acolo[1]. O galerie unește această catedrală de călduroasa biserică a Adormirii Maicii Domnului; în galerie se află veșmântăria. La celălalt capăt, care alcătuiește colțul de sud-est, se află biserica Sfântului Ierarh Nicolae. Pe partea stângă, opusă liniei pe care se află bisericile, sunt chilia întâi-stătătorului și câteva chilii ale obștii. De partea cealaltă față de voi se află trapeza și bucătăria obștii, iar pe linia unde sunt porțile și pe care, presupun, vă aflați, sunt chiliile ieromonahilor de rând. Deasupra „porților sfinte" ale dreptunghiului dinafară este biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Pe această linie, la stânga, este arhondaricul; la dreapta – chilia duhovnicului și încăpătoarea magazie a mănăstirii. Pe linia opusă este bolnița mănăstirii cu un număr însemnat de chilii în care sunt cei foarte bătrâni și bolnavi. Pe lângă bolniță se află o biserică – la catul de sus cu hramul Preasfintei Treimi, la cel de jos – cu hramul Izvorului Tămăduirii. Pe linia îndreptată spre golf se află de o parte o prelungire a bolniței, iar de cealaltă biblioteca mănăstirii – bogată față de cele ale altor mănăstiri, având destule manuscrise, ce sunt aproape toate lucrări ale Sfinților Părinți ce au scris despre viața monahală. În această bibliotecă nu pot fi aflate materiale îmbelșugate pentru istoria mănăstirii Valaam. Ea a fost adunată la sfârșitul veacului trecut și începutul acestui veac; vechile manuscrise au fost nimicite, ca toate lucrurile vechi din mănăstirea Valaam, de către incendii și suedezi. Nu e clădire pe acest ostrov, nici măcar clopotnița, care să fi împlinit măcar o sută de ani vechime.

Întemeierea și existența mănăstirii Valaam sunt legate, cu siguranță, de adânca vechime rusească: la această concluzie duc anumite fapte istorice.

---

[1] Multe din catedralele rusești au două nivele, fiecare cu altarul său (*n. tr.*).

Preacuviosul Avraamie, întemeietorul și arhimandritul Mănăstirii Dumnezeieștii Arătări din Rostov, a venit în mănăstirea Valaam în anul 960 de la nașterea Domnului, pe când era încă păgân, acolo a fost botezat și tuns în monahism[1]. În letopisețul Sfintei Sofii se spune: „În anul 6671 (1163 de la nașterea lui Hristos) au fost găsite și strămutate moaștele Preacuvioșilor noștri Părinți Serghie și Gherman ai Valaamului"[2]. Alt letopiseț amintește că în anul 1192 egumenul Martirie a construit o biserică de piatră pe ostrovul Valaam[3]. Tradiția locului, întărită de aceste mărturii sărace care au ajuns până la noi și de altele asemenea lor, îi socoate pe Preacuvioșii Serghie și Gherman contemporani cu marea cneaghină Olga, cea întocmai cu Apostolii. Dacă ne gândim la hotărârea cu care vechii monahi năzuiau la cea mai adâncă însingurare, înlesnirea pe care o aduce acum, și cu atât mai mult în acele vremuri, ostrovul Valaam – trebuie să fim de acord că mutarea unor monahi greci în aceste locuri nu este nicidecum ciudată și de necrezut. De fiecare dată când în istorie existența mănăstirii Valaam ne apare într-o rază de lumină, vedem că monahii ei duceau viața cea mai strictă, că acolo era viață de obște, totodată existau și pustnici, și că toți monahii se supuneau unui igumen. În veacul al patrusprezecelea, aici a trăit oarecare vreme Preacuviosul Arsenie de Konev, care a călătorit până departe, la Sfântul Munte Athos și a pus începuturile mănăstirii Konev. Aici a intrat în monahism, în cea de-a doua jumătate a veacului al cincisprezecelea, tânărul Alexandru de Svir: la început, el s-a îndeletnicit cu ostenelile vieții de obște, apoi s-a liniștit pe Ostrovul sfânt, într-o peșteră strâmtă – nu se știe dacă naturală ori săpată în piatră. Ostrovul sfânt este un munte de piatră; el se ridică din lac, se termină spre miazănoapte printr-o stâncă mare și face parte dintre micile ostroave de care e înconjurat ostrovul mare ca o planetă de sateliții săi. În prima jumătate a veacului al cincisprezecelea a petrecut aici câtva timp Preacuviosul Savatie al Solovețului, care mai apoi s-a mutat, pentru o mai adâncă liniștire, la Marea Albă, în nordul îndepărtat, în pustiile ostrovului Soloveț, până atunci nelocuit. El căuta acolo, cu aceeași lepădare de sine bărbătească, același lucru pe care îl căutau grecii Serghie și Gherman pe ostrovul Valaam, socotind Athosul și Olimpul lor prea pline de oameni, chiar dacă această mulțime de oameni o alcătuiau cetele monahilor[4].

---

[1] *Viața* manuscrisă a Sfântului Avraamie de Rostov și *Dicționarul sfinților ruși.*

[2] *Dicționarul sfinților ruși.*

[3] Manuscris din biblioteca mănăstirii Valaam. Poate că arhivele Finlandei vor aduce cu vremea mărturii mai limpezi și mai amănunțite despre istoria Valaamului decât cele pe care ni le oferă izvoarele pe care le avem acum.

[4] Petrecerea la Valaam a Preacuvioșilor Arsenie, Savatie și Alexandru sunt fapte vrednice de crezare, istorisite în Viețile lor. În Viața Preacuviosului Alexandru, scrisă de ucenicul său Ilari-

Mănăstirea Valaam a fost supusă nu o dată pustiirii de către suedezi; nu o dată au căzut monahii ei sub ascuţişul sabiei, înrourând cu sângele mucenicie-i pământul deja înrourat de sudorile rugăciunii; nu o dată au fumegat sfintele biserici şi colibe călugăreşti, aprinse de mâna vrăjmaşului ori din nebăgare de seamă: însă locurile mănăstirii Valaam, feluritele înlesniri pe care acestea le aduc tuturor chipurilor de viaţă monahală, au înnoit degrabă acolo populaţia în veşminte negre. Valaamul a fost parcă rânduit, sfinţit ca loc de slujire a lui Dumnezeu, de însăşi natura. O tradiţie veche, însă pe cât se pare întemeiată, spune că în vremuri îndepărtate, când această parte de lume se afla în bezna păgânătăţii, aici avea loc slujirea idolilor[1]. Privind aceste ape întunecate, adânci, aceste păduri dese, întunecoase, aceste stânci puternice şi mândre, toată această privelişte măreaţă, neîncetat schimbătoare şi neîncetat pitorească, citind în ea o adâncă insuflare poetică, făcând comparaţie între locurile minunate ale Valaamului şi cele sărăcăcioase ale Finlandei care îl înconjură, spui: „Da, aici trebuia crudul şi războinicul scandinav să îşi schimbe gândurile şi simţămintele aspre de luptător cu evlavia creştină; aici trebuia să se umple sufletul de tot ce înalţă sufletul omenesc spre cele mai înalte simţiri aduse de religie". Aceeaşi predanie îl aduce aici pe Sfântul Apostol Andrei, care, după spusele lui Nestor, a venit din Kiev în Novgorod şi s-a întors pe cărările mării în Europa de miazăzi, unde îl aştepta în Ahaia cununa muceniciei. El mai spune că Apostolul a plutit pe râul Volhov până la lacul Ladoga, străbătând lacul a ajuns la Valaam, i-a convertit la creştinism pe vrăjitorii ce locuiau acolo şi a întemeiat o biserică creştină. Tradiţia aceasta îl numeşte Serghie pe însoţitorul Apostolului, care după plecarea acestuia a devenit povăţuitorul acestor ţinuturi în creştinism.

Ce este de mirare? *În tot pământul a ieşit vestirea lor şi la marginile lumii cuvintele lor* (Ps. XVIII, 4), dă mărturie Scriptura despre călătoriile Apostolilor. Ostenelile lor nu au aparţinut vreunui popor anume, ci omenirii întregi; luarea lor aminte grijulie, dragostea inimii lor erau atrase nu de cultură, nu de organizarea şi puterea de stat, ci de nenorocirea omului căzut, fie acesta scit sau barbar, iudeu ori elin (Col. III, 11). De ce, dar, să nu fi venit Sfântul Apostol Andrei la strămoşii noştri, slavii, şi la vecinii slavilor, scandinavii? De ce să nu fi cercetat locul închinat slujirii zeilor şi să nu fi sădit acolo adevărata cunoaştere şi slujire a lui Dumnezeu? De ce să tăgăduim că Dumnezeu Însuşi îi va fi insuflat Apostolului această înaltă, sfântă hotărâre, îi va fi dat putere spre plinirea ei? Faptul că ţara era sălbatică, puţin cunoscută şi depărtată, ostenea-

---

on, se povesteşte destul de amănunţit şi cu mare laudă despre nevoinţa monahilor de la Valaam, iar în viaţa Preacuviosului Arsenie se aminteşte că în mănăstire era o obşte numeroasă.

[1] Dintr-un manuscris al bibliotecii mănăstirii Valaam, care face trimitere la un manuscris vechi intitulat „Povestire".

la călătoriei nu pot fi o pricină cât de cât puternică pentru a nu primi această predanie. Cu puțin după vremurile apostolice, pe aceste căi au umblat oștiri întregi: de ce să nu fi umblat pe ele un apostol mânat de dreapta lui Dumnezeu și de râvna apostolească?

Iată de acum o tradiție nu obscură, nu îndoielnică, ci pur istorică. Viața monahală în Valaam și mărturisirea Ortodoxă a credinței în această țară au înflorit cu mult mai devreme și mai puternic decât ar putea crede călătorul care face o vizită superficială în acest ținut, aruncând o scurtă privire asupra lui. Trebuie să privești mai cu stăruință, să jertfești mai mult timp, să asculți cu luare-aminte povestirile monahilor Valaamului și locuitorilor de lângă țărm, să scoți din ele mărturiile vrednice a fi însemnate pe tablele istoriei, vrednice de luarea-aminte a civilizației moderne, de pomenirea viitorimii culte. Într-atât s-a dezvoltat viața monahală pe ostrovul Valaam, că și-a întins mlădițele peste lac, pe țărmul celălalt, unde se află acum orașul Serdobol. Pe acel țărm erau douăsprezece schituri ce se aflau sub cârmuirea și îndrumarea duhovnicească a igumenului de la Valaam. Locuitorii țărmurilor mărturiseau credința ortodoxă, primind cunoașterea ei din mănăstirea Valaam; pe țărm se aflau până la Keksholm biserici ortodoxe. Karelii de pe acest țărm al lacului Ladoga erau ortodocși, așa cum sunt ortodocși acum karelii de pe malul celălalt, ce locuiesc în gubernia Oloneț. Și unii și ceilalți au aceeași limbă, cu foarte mici deosebiri, ce nu-i împiedică să se înțeleleagă între ei, să stea de vorbă unul cu celălalt; aveau cândva și aceeași credință. Au venit însă vremuri nenorocite: finlandezii s-au aplecat spre învățătura lui Luther. În locurile unde se înălțau frumoasele biserici ortodoxe, unde se săvârșeau slujbele ortodoxe, unde Dumnezeiasca Liturghie înfrățea cerul și pământul, stau acum „kirche"-le luterane, unde se aude doar propovăduirea seacă a unui pastor rece. Acesta, rostind poporului în predica sa doar lucrurile cele mai superficiale, cărturărești, despre Răscumpărătorul și învățătura lui morală, parcă rostește de fiecare dată cuvânt de îngropare a adevăratei credințe și Biserici vii pe care acești oameni și aceste locuri le-au pierdut. Afară de tradițiile orale, care mărturisesc într-un glas acest fapt, mai este și o mărturie vie – sunt așezări întregi de finlandezi, mii de finlandezi, care mărturisesc până acum credința ortodoxă. Pentru ei, Dumnezeieștile slujbe se fac în limba slavonă, după cărțile noastre bisericești, de către preoții noștri, ce rostesc în limba locului, în limba finlandeză, numai cuvântul de învățătură. Cu această credință neștiutoare, cum să le fie greu suedezilor să introducă aici luteranismul? N-au avut decât să-i alunge ori să-i ucidă pe preoții ruși și să-l pună pe pastorul luteran să mascheze prin propovăduirea sa această pierdere cumplită, care a fost uitată din pricina trecerii timpului și a faptului că n-a fost pe deplin înțeleasă.

Nădăjduiesc că această mărturie va fi plăcută multora! Puţini ştiu că în sânul Finlandei trăieşte încă Ortodoxia, că ea nu este acolo nou sădită, că trăieşte acolo din vechime rămăşiţa vechii religii creştine de obşte care înlocuise păgânismul. Mulţi dintre finlandezii de lângă ţărmuri păstrează dragostea faţă de Biserica strămoşilor ce au fost rupţi de ea prin înşelăciune şi silnicie. Ei ar dori să se întoarcă în sânul ei mântuitor, dar nici un glas nu-i cheamă, aşa încât continuă să meargă maşinal la „kirche" luterană, ca şi cum silnicia ar continua încă să lucreze.

Dar când a avut loc nefericita prefacere? Soarta religioasă a ţărmului Finlandei este legată de soarta mănăstirii Valaam, din care, după cât se vede, a curs ca dintr-o inimă viaţa religioasă a întregului ţinut, înflorind şi decăzând pe potriva puterilor pe care i le împărtăşea mănăstirea Valaam. La începutul veacului al şaptesprezecelea, generalul suedez Pontus de la Gardie, ce a pricinuit atâta rău Rusiei, a pustiit mănăstirea Valaam; bisericile şi chiliile le-a dat pradă flăcărilor, pe monahi – ascuţişului săbiei; unii dintre aceştia au fugit, ducând cu sine moaştele sfinţilor întemeietori ai mănăstirii. O soartă asemănătoare a avut şi ţărmul stâng al Finlandei: bisericile ortodoxe au fost arse, sfinţiţii slujitori – ucişi sau izgoniţi; printre locuitori a fost răspândit luteranismul, ai cărui următori încă suflau fanatică împătimire de credinţa lor abia născută, care se pregătea să se spele în sângele Războiului de Treizeci de ani. Este vrednic de luare-aminte faptul că aşezările ce au păstrat credinţa ortodoxă se află nu chiar pe ţărmul lacului Ladoga, în calea cuceritorilor, ci mai adânc în Finlanda, dincolo de munţi şi de mlaştini, care sunt zidurile de apărare naturale ale ţării: acolo s-au ascuns, s-au izbăvit de privirile şi de religia protestanţilor. În vremea de atunci, mulţi finlandezi au fugit în Rusia spre a-şi păstra credinţa: pe urmaşii lor ortodocşi îi puteţi întâlni în guberniile Novgorod şi Tveri.

Când Pronia i-a pedepsit pe suedezi, prin mâna lui Petru cel Mare, pentru faptul că ei, intrând în Rusia ca aliaţi, au călcat ca nişte sperjuri Legea lui Dumnezeu şi drepturile popoarelor, s-au prefăcut din aliaţi în vrăjmaşi şi cuceritori, atunci mănăstirea Valaam s-a întors, dimpreună cu Karelia, sub acoperământul părintesc al stăpânirii ruseşti, după ce rămăseseră orfane în jur de un veac. În anul 1717, la chemarea împăratului biruitor, monahii mănăstirii Kirillo-Beloiezersk s-au aşezat pe cenuşa fostei mănăstiri Valaam; iarăşi a fost înălţată acolo biserică, iarăşi au fost făcute chilii. Sub domnia împărătesei Elisabeta Petrovna toate clădirile, care erau din lemn, au fost mistuite de flăcări. Împărăteasa a reconstruit mănăstirea pe cheltuiala statului. Clădirile erau, ca şi mai înainte, din lemn. Am văzut o schiţă a mănăstirii aşa cum arăta atunci; mi-a plăcut. După părerea mea, clădirile din lemn sunt potrivite pen-

tru o mănăstire de pustie, așa cum e Valaamul. Colibele călugărești mângâie privirea prin smerenia lor, atunci când sunt făcute din lemn! Ele sunt lesnicioase pentru îndeletnicirile monahicești: ocrotesc sănătatea, pe care aici o roade climatul umed, vânturile tăioase, însăși mâncarea, nevoințele, așezarea duhului, ce subțiază, istovește trupul. Să fi avut mănăstirea Valaam o catedrală mare din piatră, cu două caturi, având o biserică rece și una caldă, o îngrăditură de piatră care să apere lăuntrul mănăstirii de vânturi: dar tocmai chiliile ar fi putut să fie din lemn, așezate la suficientă depărtare una de alta, înconjurând biserica din toate părțile. Minunată este această așezare: aducând niște înlesniri însemnate, ea înfățișează totodată faptul că locuitorii unor asemenea colibe, îndreptate spre biserica lui Dumnezeu, au ca singur țel slujirea lui Dumnezeu, se socot pe sine pribegi pe pământ, socot că singura lor trebuință e Dumnezeu – și de aceea și-au așezat corturile în jurul Cortului Său. Așa stau lucrurile în pustia Glinsk, în pustia Beloberejsk, în schitul Optinei și în câteva alte mănăstiri.

Refacerea mănăstirii Valaam s-a petrecut încet și cu puțin spor. Obștea mănăstirii a rămas mică vreme îndelungată. Iubitorii de însingurare nu erau atrași spre aceste locuri din pricină că pentru refacerea mănăstirii erau întrebuințați monahi nu îndeajuns de îmbogățiți prin cunoașterea vieții călugărești. Numai însingurarea nu este de ajuns pentru bunăstarea morală și duhovnicească a unei mănăstiri, chiar dacă ea alcătuiește una dintre condițiile cele mai însemnate, de temelie, ale acestei bunăstări: dimpreună cu însingurarea este neapărat trebuincioasă călăuzirea și povățuirea fraților; fără acestea se pierd toate foloasele aduse de însingurare ca atare. Dimpotrivă, călăuzirea și zidirea duhovnicească strămută foloasele însingurării și în mănăstirile aflate în mijlocul așezărilor și orașelor cu mulți locuitori. Așa au înflorit mănăstirile aflate înlăuntrul și în împrejurimile Constantinopolului; ele au născut Părinți purtători de semn, asemenea în daruri duhovnicești cu Părinții crescuți în pustii neroditoare[1].

Cu multă putere de pătrundere a băgat de seamă care este marea nevoie a mănăstirii Valaam mitropolitul Gavriil de Sankt-Petersburg. Pentru acoperirea ei a fost chemat din pustia Sarovului în anul 1785 starețul Nazarie, vestit pentru cunoștințele și experiența sa duhovnicească, încredințându-i cârmuirea mănăstirii Valaam. Mitropolitul a luat sfânta mănăstire sub deosebita sa ocrotire arhipăstorească și i-a dat ajutor în tot chipul, atât prin hotărâri administrative cât și prin mijloace materiale. Degrabă a început să crească mănăstirea Valaam, să se umple de oameni care primiseră sau doreau să primească voturile monahale. S-au orânduit atât chinovia, cât și un schit; au apărut și

[1] Preacuviosul Nil Sorski, *Predislovie la Cuvinte.*

pustnici, și sihaștri. Însuși igumenul Nazarie avea o chilie sihăstrească, unde se însingura, câteodată cu săptămânile, ca să se cerceteze pe sine mai cu luare-aminte, să deosebească mai amănunțit pe omul din sine, iar apoi, din propriile sale experiențe și observații vii, să culeagă povețe pentru cei aflați sub povățuirea sa, să îi călăuzească pe aceștia la îndreptarea obiceiurilor și sporirea pe care le arată Evanghelia. Părintele Nazarie, primindu-și tunderea și educația monahală în mănăstirea Sarov, era plin de impresiile stării de lucruri din această mănăstire, pe care le-a copiat întocmai și în mănăstirea Valaam. Toate clădirile din pustia Sarovului erau de piatră – și el a început să facă clădiri din piatră în mănăstirea Valaam. Dreptunghiul interior a fost construit de el, iar cel exterior – de către urmașii săi. Dărnicia împăraților Pavel Petrovici și Alexandru Pavlovici[1] a asigurat îndestularea materială a mănăstirii; după treaptă ea e de clasa întâi, fiind cârmuită de un igumen ales de obște și întărit de mitropolitul Sankt-Peterburgului.

Prin orânduirea sa, în privința monahală, mănăstirea Valaam este o copie fidelă a mănăstirilor Bisericii creștine primare. Ea are monahi de toate felurile cunoscute în Biserica Ortodoxă; are și chinovie, și schit, și pustnici, și sihaștri. Mănăstirea principală, de care am vorbit, cuprinde ca atare chinovia. Monahii care locuiesc în ea iau parte împreună la dumnezeieștile slujbe, la masă, au aceleași veșminte, se ostenesc în ascultări particulare și obștești. Să înșirăm felurile ascultărilor.

Cea dintâi ascultare este slujirea întâi-stătătorului, care e pusă asupra lui de întreaga obște, la care dă binecuvântare arhiereul eparhial. Ea nu este o cârmuire a lumii acesteia. E o povară ușoară și totodată grea. Acești umeri sunt datori să poarte neputințele întregii obști. Ce tărie trebuie să fie în acești umeri! Ce mărime de suflet, ce lepădare de sine trebuie să aibă întâi-stătătorul! Este nevoie de o uitare deplină a „eu"-lui propriu, așa încât această literă colțuroasă și ascuțită să nu rănească și cu atât mai mult să nu ucidă pe nimeni dintre frați[2]. Cea de-a doua ascultare e ascultarea de ajutor al igumenului, pe care îl alege chiar acesta din sfatul obștii și este întărit de arhiereul eparhial. El este ajutorul cel mai însemnat al întâi-stătătorului în toate privințele cârmuirii mănăstirești. Cea de-a treia ascultare este cea de trezorier, ce are în grijă banii mănăstirești; cea de-a patra – de veșmântar, ce are în grijă veșmântăria. După veșmântar urmează duhovnicii; afară de ei nici un ieromonah nu poate primi la spovedanie nici pe frații, nici pe vizitatorii mănăstirii. Asemenea ajutorului de igumen, trezorierul, veșmântarul și duhovnicii sunt întăriți de arhiereul eparhial și alcătuiesc împreună cu ajutorul de igumen așa-numitul *consiliu*

[1] Alexandru I (*n. tr.*).

[2] În limba rusă cuvântul „eu" cuprinde o singură literă (*n. tr.*).

sau *sfat al bătrânilor*, pe care întâi-stătătorul îl convoacă să ia parte la hotărârea anumitor probleme însemnate, înfățișate spre cercetare de conducerea eparhială, care în asemenea cazuri trimite dispoziție scrisă igumenului și consiliului. Alte ascultări: sfintele slujbe, la care sunt de rând toți ieromonahii, afară de ajutorul igumenului și de trezorier, și toți ierodiaconii. Paracliserii sunt aleși dintre monahii și ascultătorii cu viața cea mai curată și mai smerită. Cei buni la citirea și cântarea bisericească sunt aleși spre a sluji în strană. La celelalte ascultări sunt rânduiți monahi și ascultători. Să pomenim și aceste ascultări, pentru a-l familiariza pe cititor, pe cât se poate, cu organizarea mănăstirească. Unii din frați se îndeletnicesc cu coaserea veșmintelor bisericești și a hainelor pentru întreaga obște; alții fac încălțări; alți slujesc la bucătărie, brutărie, prescurărie și trapeză; alții se îndeletnicesc cu tâmplăria, fierăria și strungăria; alții prind pește; alții se ostenesc în livezi, grădini, țarini; unii spală rufele; într-un cuvânt, chinovia Valaamului acoperă cea mai mare parte a trebuințelor sale. Fiecare asemenea îndeletnicire luată în parte se cheamă „ascultare". Potrivit nevoilor, unele ascultări sunt împlinite de un singur frate, iar altele de o mulțime. Astfel, la bibliotecă, la farmacie, la pivniță se află câte un singur frate, deja încercat. La bucătărie, la spălătorie, la magazie și la altele asemenea sunt câțiva frați, dintre care cel mai mare se numește în chinovia Valaamului „gospodar", iar ceilalți – „ajutoare". Sunt ascultări numite „de obște", cum ar fi: pregătirea lemnelor de foc, strângerea fânului, măcinatul grâului, săditul, udarea și adunarea legumelor din grădină. La aceste ascultări de obște sunt întrebuințați frați care nu sunt în stare să împlinească ascultările aparte, la care se cere, precum se vede limpede din cele spuse, o anumită cunoaștere a lucrului încredințat. Când cineva dintre cei ce doresc să intre în mănăstire este primit, mai întâi e trimis la ascultări de obște, unde se vede mai bine ce fel de caracter are, ce obiceiuri și ce purtări; dacă mai apoi se arată în stare de vreuna dintre ascultările aparte, este rânduit între „ajutoare" și, după mulți ani și multe încercări, i se încredințează o despărțire aparte, potrivit cunoștințelor sau meseriei lui. Toți frații și mai ales „începătorii" (începători se numesc cei de curând intrați în mănăstire) au strânse legături cu duhovnicii; tocmai pe aceste legături se întemeiază și se ține bunăstarea duhovnicească a tineretului obștii; în cei sporiți, ea e întreținută, pe deasupra, prin citirea cu luare-aminte a cărților Părinților și în mergerea cu osârdie la dumnezeieștile slujbe. Bibliotecarul dă, la porunca întâi-stătătorului, cărți potrivite cu așezarea sufletească a fiecăruia. Frații aflați la ascultări iau parte în toate zilele de praznic la toate slujbele bisericești, iar în celelalte zile ale săptămânii vin la utrenie și, după ce au ascultat-o până la cei șase psalmi, merg la ostenelile lor, iar după masa de seară iau parte la pravila de seară obștească.

Dumnezeieștile slujbe se fac după tipicul bisericesc: ele constau din utrenie (sau priveghere de toată noaptea înainte de praznice), două liturghii – de dimineață și după-amiază, vecernie și pravilă, care se săvârșește după cină și e alcătuită din citirea rugăciunilor celor ce merg spre somn, pomelnic și câteva metanii. În ce privește cântarea, se întrebuințează *znamennîi* sau așa-numitul *stolbovîi raspev* – vechea cântare rusească[1]. Sunetele acestui fel de cântare sunt mărețe, prelungi, triste; ele înfățișează plângerea sufletului care se pocăiește și suspină în țara surghiunului său după fericita, dorita țară a bucuriei veșnice, a desfătării curate, sfinte. Așa este! Tocmai aceste tonuri, și nu altele, trebuie să răsune în mănăstirea aceasta, în care chiar clădirile au chip de închisoare menită jeluirii, plângerii robiei proprii, gândurilor adânci, cugetării la veșnicie. Aceste tonuri sunt în armonie cu natura sălbatică, aspră, cu masele uriașe de granit, cu pădurea întunecată, cu apele adânci. Aceste tonuri ba se tărăgănează plângător, dureros, ca vântul pustiei, ba se sting treptat, precum ecoul între stânci și trecători, ba tună fără veste. Ele ba se tânguie de păcătoșenie cu durere lină, exprimând o tristețe mistuitoare pricinuită de povara păcatelor, ba încep să strige ca sub apăsarea nesuferită a acestei poveri, cerând ajutorul cerului: atunci ele tună! Mărețul „Doamne, miluiește" este asemenea vântului pustiei: atât este de plângător, umilicios, tărăgănat! Omul căzut a simțit, cu ajutorul însingurării și cercetării de sine, căderea sa, a văzut-o în el însuși, s-a încredințat de ea și s-a dat pe sine tânguirii necontenite în nădejdea miluirii. Cântarea „Pe Tine Te lăudăm" se sfârșește printr-un sunet tărăgănat, vibrant, ce se stinge încet, pierzându-se pe nebăgate de seamă sub cupolele bisericii așa cum se pierde ecoul în cuprinsul văzduhului. Iar atunci când frații încep să cânte la vecernie „Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă", la început sunetele ies parcă dintr-o prăpastie adâncă, apoi se smulg din ea cu repeziciune, tunând, se înalță spre cer, poartă într-acolo gândul și dorirea, înflăcărate ca un fulger: atunci ele tună! Artistul va afla în cântarea Valaamului multe asperități, multe neajunsuri în execuție: tot el însă va recunoaște în ea deplina precumpănire a evlaviei și cucerniciei, o neobișnuită energie, care străpunge și totodată cutremură sufletul. Aici totul trebuie să fie măreț, grandios. Tot ce e vesel, ușuratic, jucăuș, ar părea aici ciudat, monstruos. Nu vă speriați de spusele acestea – spuse îndreptățite. Să nu credeți că aici trăiește, poate trăi numai nefericirea. Nu! Și locul acesta are mângâierea lui: mângâierea celor ce plâng, vestită în Evanghelie.

În mănăstirea Valaam sunt cu totul șapte biserici. Dintre ele, catedrala se deosebește prin frumusețea și podoaba sa lăuntrică; în iconostasul ei rândul

---

[1] Acest gen de cântare nu este coral, ci monodic, fiind urmașul celei mai vechi cântări rusești și înrudit cu muzica psaltică (*n. tr.*).

icoanelor de jos este acoperit cu veșmânt de argint. Mulțimea bisericilor (dintre care nici una, nici măcar catedrala, n-ar încăpea pe toți trăitorii Valaamului) dimpreună cu zugrăveala pestriță a catedralei și trapezei sunt ilustrații ale gustului primar, necurățit prin civilizație, al omului rus, locuitor al Europei și vecin al Asiei. În locul atâtor biserici ar fi fost mult mai bine dacă făceau o singură clădire încăpătoare, care să cuprindă o biserică rece și una caldă, cum e în mănăstirea Konev. Ar mai fi putut fi o biserică pe lângă bolniță. În acest fel, ar fi fost pe deplin satfisfăcută nevoia vitală a mănăstirii, până acum nesatisfăcută, ca obștea și vizitatorii să poată încăpea în biserică și lua parte la dumnezeieștile slujbe împreună. Cei ce au construit mănăstirea nu au gândit așa. Râvna lor avea nevoie de biserici aparte: a Ierarhului Nicolae, a Apostolilor Petru și Pavel, a Izvorului Tămăduirii. Și stau aceste biserici lipsite de slujbele dumnezeiești, care se fac în fiecare numai o dată în an, de hram. Dar și când este hramul bisericii închinate Preasfintei Treimi, nu se poate sluji în ea din pricina marii strâmtimi: slujba se face în catedrală.

După încheierea Liturghiei, toți merg fără întârziere la trapeză, unde se pune mâncare simplă, dar sănătoasă, îndestulătoare, după indicațiile tipicului bisericesc – adică în zilele de praznic pește, în zilele de rând cu untdelemn, iar miercurea și vinerea, precum și în zilele de rând din Postul Mare, fără pește și fără untdelemn, numai din vegetale. În vremea trapezei se păstrează o tăcere adâncă, și glasul sonor al citețului vestește frățimii adunate lepădarea de sine, faptele bune, nevoințele sfinților bineplăcuți ai lui Dumnezeu. Cina are loc după vecernie: în timpul ei are loc, de asemenea, citire ziditoare de suflet. În zilele de praznice mari, cu un ceas înainte de vecernie, se pune în trapeză ceai pentru toată lumea, lucru pe care bătrâneii din Valaam îl numesc „mângâiere". E mișcător să vezi cum se grăbesc la această mângâiere, cu cănuțele de lemn în mâini, abia putând să meargă, bătrâneii ajunși precum copiii; sângele lor răcit însetează să mai prindă viață prin apa fierbinte. Multe din obiceiurile mănăstirii Valaam sunt simple, patriarhale. Este plăcut să vezi cum respiră aceste obiceiuri tradiția noastră, tradiția rusească, în care cel ce ia aminte întâlnește adesea unite simplitatea și sfințenia.

Veșmântăria mănăstirii a fost îmbogățită prin generoasele daruri ale împăratului Alexandru Pavlovici, care nutrea o deosebită dragoste față de mănăstirea Valaam, pe care a binevoit în anul 1819 să o fericească prin vizita sa. În anul 1844 a vizitat mănăstirea Valaam marele cneaz Constantin Nikolaevici, și în amintirea vizitei sale a lăsat daruri bogate. În mijlocul piațetei formate de dreptunghiul interior al clădirilor mănăstirești, în care trăiește un simțământ aparte, lin, evlavios, monahii au înălțat un monument din marmură cu o inscripție. Inscripția vestește contemporanilor și păstrează pentru viitorime în-

tâmplările: vizitarea mănăstirii de către împăratul Alexandru Pavlovici și marele cneaz Constantin Nikolaevici. Inscripția din catedrală arată locul unde a stat Alexandru cel Binecuvântat în vremea slujbei, fără a fi împovărat de lungimea slujbei mănăstirești. O inscripție în arhondaric arată apartamentele unde a tras suveranul. O bucată dreptunghiulară de marmură cu o inscripție, înconjurată de flori, stă în livadă pe locul de unde marele cneaz a pictat mănăstirea. O piatră aidoma cu aceasta a fost pusă de partea cealaltă a golfului, în pădure, sub umbra deasă a brazilor și pinilor, pe locul unde marele cneaz a terminat schița începută în livadă, loc unde priveliștea mănăstirii este deosebit de măreață și pitorească. Punând aceste pietre și săpând în ele aceste inscripții, monahii Valaamului și-au exprimat simțămintele inimii, simțământul de dragoste și devotament față de țari și față de casa imperială, simțăminte prin care s-a distins clerul nostru în toate veacurile istoriei rusești.

Îmbrăcămintea călugărilor din Valaam, ca și mâncarea lor, e simplă, dar îndestulătoare. Ea, precum și materialele folosite pentru confecționarea ei, se păstrează în magazie. Magazia este un șir de cămări în care sunt puse postavul, nanchinul, ața, pânza, pieile, este cusută rufăria, sunt făcute rasele, mantiile, șubele – și toate acestea într-o cantitate însemnată. Mai-marele peste magazie are un carnet în care scrie ce și cui s-a dat. Hainele ponosite cu totul sunt înapoiate la magazie și în locul lor sunt date altele noi. Celui ce intră în mănăstire din lume i se dau rufăria, hainele și încălțămintea trebuincioase. Magazia Valaamului poate oricând să aprovizioneze cu cele trebuincioase până la o sută de oameni. Aceste provizii de tot felul sunt indispensabile în mănăstirea Valaam, datorită numărului mare al fraților și a depărtării față de orașe, în fine – din pricină că primăvara, când se sfărâmă gheața, și mai ales toamna, când începe înghețul, comunicarea cu țărmul este anevoioasă și chiar cu neputință pe răstimpuri îndelungate. Lacul îngheață între Serdobol și Valaam, însă nu mai devreme de jumătatea lui ianuarie; până atunci, nenumărate blocuri de gheață călătoresc în toate direcțiile pe toată întinderea apei, și vasul ce ar încerca să pornească pe lac ar fi, negreșit, înconjurat și sfărâmat de ghețuri.

Biblioteca mănăstirească are toate cărțile trebuincioase pentru dobândirea unor cunoștințe depline privind viața monahală. În afară de cele tipărite în limbile slavonă și rusă, există multe manuscrise. Să le înșirăm pe cele vrednice de luare-aminte. Prin raritatea sa, primul loc între ele îl au „Catehezele" Preacuviosului Teodor, igumenul mănăstirii constantinopolitane Studion. Această carte are o întindere însemnată. Folosul ei a fost recunoscut de Biserică: tipicul bisericesc rânduiește citirea ei în biserică, la slujbe, în anumite zile ale Postului Mare[1]. Această rânduială privește îndeosebi mănăstirile. Omiliile Studi-

[1] *Tipic,* Lunea Sfintei Patruzecimi.

tului respiră dragostea pe care o nutrea față de obștea sa: el îi numește părinți ai săi, și povățuitori, și frați; învățătura lui e neobișnuit de simplă, pe înțelesul tuturor, se potrivește foarte bine monahilor din chinovii, dat fiind că au ca obiect exclusiv feluritele îndatoriri și împrejurări din viața chinovială. Există cărți manuscrise ale Părinților ce au descris nevoința rugăciunii minții, cum ar fi: Grigore Palama, Calist Antilicude, Simeon Noul Teolog, Preacuviosul Nil Sorski. Există cărți pentru călăuzirea locuitorilor din schituri, a pustnicilor și sihaștrilor: astfel sunt Patericele, cartea vestitului povățuitor al isihaștilor, Isaac Sirul, „Antologhionul" ieromonahului Dorotei, scriitor rus, ce a trăit, precum se vede chiar din carte, în vremurile patriarhilor[1]. Vom da aici câteva extrase din această carte, atât datorită valorii morale și ascetice a cărții, cât și datorită faptului că scriitorul este un compatriot al nostru dat uitării. Poate vreun pustnic să mai citească și să mai recitească acum această carte de Dumnezeu insuflată, plină de prețioase sfaturi duhovnicești. Să răsune, deci, și pentru noi glasul ieromonahului din mormântul unde l-a îngropat uitarea noastră. După cuviință este ca acest glas, care vestește adevăruri adânci, să răsune din aspra mănăstire a Valaamului.

„Iubitul meu cititor" – astfel își începe cartea ieromonahul – „dacă vrei, îți voi arăta ceva mai de preț decât aurul curat, și decât argintul, și decât mărgăritarul cel de mult preț, și decât piatra scumpă! Cu nimic nu vei putea

[1] *Antologhion*. Cap. 54, Despre viața monahală de obște. În acest articol foarte întins ieromonahul spune, între altele, că în chinovii trebuie urmată neapărat predania Sfinților Părinți ce au dat rânduieli vieții monahale; cei ce încalcă predania Sfinților Părinți nu vor vedea lumina lui Hristos. Ieromonahul îndeamnă pe cel care se hotărăște să facă o mănăstire nouă să ceară gramată de binecuvântare de la Preasfântul Patriarh și să îngrădească mănăstirea cu binecuvântarea Patriarhului. *Antologhionul* a fost foarte prețuit de către monahii noștri care s-au îndeletnicit cu cea mai înaltă nevoință monahală. După această carte a învățat rugăciunea lui Iisus vestitul nevoitor de la Soloveț, Iisus din schitul Golgota; după ea a învățat rugăciunea lui Iisus Preacuviosul Ioasaf Kamenski, făcătorul de minuni din Vologda, precum se vede din *Viața* lui manuscrisă. Ultimul fapt arată că ieromonahul a trăit în vremea primilor Patriarhi și a prins „vremurile tulburi" (perioada de după moartea urmașului lui Ivan cel Groaznic, caracterizată prin anarhie internă și tentativa polonă de a impune un suveran polonez Rusiei – *n. tr.*), precum putem conchide din scurtele indicații privind evenimentele contemporane care se întâlnesc în carte. Extrasele reproduse aici sunt citate după ediția tipărită în 1687 la Grodno de către ortodocși, la douăzeci de ani după depunerea Patriarhului Nikon, păstrându-se ortografia veche. Faptul că această carte a fost tipărită de către ortodocși îl arată sfatul cuprins în ea: cererea binecuvântării Patriarhului, fapt cu care rascolnicii nu s-ar fi învoit nicidecum. Socotim necesară această observație: ortografia cărții, precum o arată experiența, poate naște îndoieli cu privire la ortodoxia cărții la o privire superficială asupra ei, cu atât mai mult cu cât unei asemenea priviri foarte ușor i se ascunde sensul titlului de *Antologhion* pe care i l-a dat autorul. Un *Antologhion* este prin excelență o culegere explicată de texte ale vechilor Părinți, în care acești Părinți nu sunt numiți. Trebuie să-i cunoști pe Părinți ca să recunoști ale cui sunt fragmentele din culegere.

afla și cumpăra Împărăția Cerurilor, bucuria și odihna ce va să vină, decât cu acest lucru! E vorba de citirea în singurătate și ascultarea, cu luare-aminte și osârdie, a sfintelor cărți ale Dumnezeieștii Scripturi. Precum pasărea nu poate să urce la înălțime fără aripi, așa și mintea nu poate să-și dea seama doar prin cugetările sale, fără cărți, în ce chip poate să primească mântuirea. Citirea în singurătate și ascultarea cu luare-aminte și osârdie a sfintelor cărți ale Dumnezeieștii Scripturi sunt părinții și temeiul tuturor faptelor bune și a tot lucrul bun: fiindcă toate faptele bune se nasc din ele, încep din ele. Citirea în singurătate și ascultarea cu luare-aminte și osârdie a sfintelor cărți ale Dumnezeieștii Scripturi, cu scopul de lucra mântuirea, nasc toată fapta bună, izvorăsc bunătățile, alungă de la noi toată patima rea și păcătoasă, toată pofta, dorința și lucrarea păcătoasă, venită din firea noastră și de la draci. Sfinții Părinți socot citirea în singurătate și ascultarea cu luare-aminte și cu osârdie a cărților Dumnezeieștilor Scripturi drept împăratul tuturor faptelor bune..." Prin „Dumnezeiasca Scriptură" ieromonahul înțelege nu doar sfințitele cărți ale Vechiului și Noului Testament, ci și scrierile Sfinților Părinți; în această privință el se exprimă la fel ca Preacuviosul Nil Sorski. Acest principiu are o neobișnuită și foarte prețioasă însemnătate: prin acesta, ieromonahul recunoaște necesitatea de a ține fără abatere nu doar predania dogmatică, ci și pe cea moral-ascetică a Bisericii; prin acesta, el intră în unire de cuget cu toți sfinții scriitori ascetici ai Bisericii de Răsărit. Toți aceștia afirmă într-un glas că pentru a merge fără de rătăcire pe calea nevoințelor monahale este indispensabilă călăuzirea după scrierile Sfinților Părinți, că acesta este singurul mijloc de mântuire ce ne rămâne în condițiile împuținării povățuitorilor duhovnicești. Chiar de la primele cuvinte, ieromonahul pune cititorul pe calea dreaptă, sfântă, neprimejduită, poruncită și binecuvântată de Biserică, dă ucenicului său un caracter determinat de fiu al Bisericii de Răsărit, îl aduce în comuniune duhovnicească cu sfinții monahi din toate veacurile creștinismului, îl depărtează de tot ce e străin, de tot ce este măsluit. Cât de minunat este caracterul fiului Bisericii de Răsărit! Cât este el de simplu, de măreț și de sfânt! Protestantul este cu mintea rece; romanul – extatic, transportat; fiul Bisericii de Răsărit este pătruns de adevăr sfânt și pace blândă. Primele două caractere sunt pământești; cel din urmă e pogorât din cer și stă înaintea privirilor noastre în Evanghelie. Acest caracter este educat în creștinul ortodox prin citirea Sfintei Scripturi și a lucrărilor Sfinților Părinți; creștinul, hrănindu-se cu această lectură, se face ucenic iubit al Adevărului și părtaș al Sfântului Duh dat de Acesta.

Cu multă putere de pătrundere privea ieromonahul monahismul contemporan lui; e prețioasă observația făcută de el: „Adeseori m-am minunat cum ajungeau Sfinții Părinți din vechime atât de repede la mântuire, veneau la de-

săvârşire, dobândeau harul, iar în ziua de azi sunt aşa puţini cei ce se mântuiesc! Dar iată prin ce au ajuns la mântuire şi desăvârşire, au dobândit harul, s-au învrednicit darului facerii de minuni toţi Sfinţii Părinţi: ei urmau din tot sufletul tuturor cuvintelor şi poruncilor Domnului, se străduiau pentru pazirea lor mai mult decât pentru orice, la aveau pururea în mintea lor... În primul rând, trebuie păzite poruncile lui Hristos, fiindcă Sfânta Evanghelie e gura lui Hristos, ce ne grăieşte în fiecare zi, iar apoi trebuie păzite predaniile Sfinţilor Părinţi, plinite lucrările poruncite de către dânşii, trebuie să ostenim trupurile noastre prin aceste lucrări... Fără plinirea poruncilor sfinte, sfinţite şi purtătoare de lumină ale Domnului, predaniile şi pravilele noastre sunt deşarte... Cel ce nu păzeşte poruncile Domnului vatămă şi pierde ostenelile sale cele mari, se lipseşte de desăvârşire, de mântuire şi de har. Cel ce nu păzeşte poruncile Domnului şi nu tocmeşte înlăuntrul său loc pentru har nu poate să ajungă la desăvârşire şi să primească har. Străin e de înţelepciunea duhovnicească cel ce se îndeletniceşte cu nevoinţele trupeşti şi trece cu vederea poruncile Domnului! Nimic din lucrurile noastre nu e plăcut lui Dumnezeu fără plinirea poruncilor Domnului. Precum le-au păzit pe ele cu osârdie şi fără de abatere Sfinţii Părinţi, aşa şi noi suntem datori a le păzi pe cât ne îngăduie puterile..."[1]. Povaţă foarte folositoare de suflet! Fiecare monah care se îngrijeşte să-şi pregătească veşnicia cea fericită ar trebui să şi-o însemneze cu slove de neşters pe tablele inimii.

Minunatul suflet al ieromonahului grăia din prisosul inimii, şi adeseori se revărsa într-o elocvenţă necăutată, fermecătoare. Unele pasaje ale sale ar face cinste paginilor celor mai buni scriitori. Cât de alese sunt rândurile următoare: „Atunci când ne câştigăm prin osteneală viaţa veşnică nu se cuvine să ne temem de nevoi, de lipsuri trupeşti, nici chiar de moarte. Domnul a zis: *Deci, nu vă îngrijiţi zicând: Ce vom mânca? sau: Ce vom bea? sau: Cu ce ne vom îmbrăca? Că acestea toate neamurile* lumii acesteia *le caută*, cei nebotezaţi, ce nu cunosc pe Dumnezeu: *că ştie Tatăl vostru Cel Ceresc că trebuinţă aveţi de acestea toate. Căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, şi toate celelalte se vor adăuga vouă* (Mt. VI, 31-33). Şi aşa a făgăduit El! „Eu", spune El, „sunt hrana şi îmbrăcămintea ta; Eu îţi voi sluji în neputinţa ta ca un părinte şi ca o maică şi ca un prieten de suflet. Eu îţi voi da tot ce îţi trebuie, şi voi sluji ţie prin harul Meu. Numai să crezi în Mine cu tot sufletul şi fără îndoire, să îmi slujeşti cu tărie şi să nădăjduieşti că Eu pot împlini ceea ce am făgăduit"[2].

S-au săvârşit asupra acestui ieromonah cuvintele de Dumnezeu insuflatului David, care a zis: *Răspunde-vor buzele mele laudă când mă vei învăţa în-*

[1] *Antologhion*, cap. al şaselea.
[2] *Antologhion*, cap. al zecelea.

dreptările Tale (Ps. CXVIII, 171). Atunci când însuşi Harul Dumnezeiesc, sălăşluindu-se în inimă, începe s-o înveţe legea Duhului, omul devine inspirat. Îl însufleţesc cugetări şi simţăminte ale noii vieţi a Duhului, vorbirea lui poartă pecetea celei mai înalte poezii. De felul acesta sunt multe pasaje ale scrierii ieromonahului, şi printre altele începutul capitolului unsprezece, unde el grăieşte către sufletul său: „Iubite suflete al meu", spune el, „nu amâna an peste an, lună peste lună, vreme peste vreme, zi peste zi, nu le cheltui în aşteptare deşartă, ca să nu ajungi a ofta din toată inima, a căuta pe cel în stare să ia parte la durerea ta şi să nu-l afli. Ah! Cât vei începe atunci a te tângui, a plânge, a te jeli şi suspina, a te căi fără folos! Astăzi poţi să faci binele: nu-l amâna pe mâine! Nu ştii ce va naşte ziua de mâine, dacă în noaptea asta nu te va ajunge vreo nenorocire! Nu ştii ce aduce cu sine ziua, ce aduce noaptea. Suflete al meu! Acum e vremea să rabzi necazurile! Acum e vremea să plineşti poruncile Domnului şi faptele bune ale Părinţilor! Acum e vremea plângerii şi a tânguirii, vremea lacrimilor ce nasc dulceaţă şi veselie! O, suflete al meu! De vrei cu adevărat să te mântuieşti, îndrăgeşte necazurile aşa cum ai iubit mai înainte desfătările; viază murind în fiecare zi. Degrabă trece viaţa noastră şi piere ca umbra ce o face norul în faţa soarelui. Zilele vieţii noastre se risipesc ca fumul în văzduh..." Antologhionul este una din cele mai înalte cărţi ascetice; prin valoarea sa ea se apropie de vestita carte a lui Isaac Sirul. Doi scriitori ai Bisericii Ruse au scris despre lucrarea minţii: Nil Sorski şi ieromonahul Dorotei. Cartea celui dintâi este o călăuză foarte folositoare pentru cei ce încep nevoinţa liniştirii, iar cea de-a doua – pentru cei sporiţi şi care se apropie de desăvârşire. Învăţătura despre lucrarea minţii este expusă în Antologhion cu o neobişnuită limpezime, simplitate, deplinătate. Pretutindeni se vădeşte în el o îmbelşugată sporire duhovnicească şi gândirea sănătoasă a rusului, care simplifică ceea ce este complicat într-un chip neobişnuit de firesc, de lesne înţeles şi de elegant! Acest caracter îl au mai cu seamă învăţăturile lui despre: simplitatea inimii, a minţii şi a sufletului, despre nepătimire, despre întunecarea minţii, despre trezvia minţii, despre sfânta rugăciune curată. Pentru înălţimea şi sfinţenia acestor lucruri, pentru care au vremea şi locul lor, nu îndrăznim a face extrase; pe cel ce doreşte să facă cunoştinţă cu ele îl trimitem la cartea însăşi. Titlurile acestor învăţături spun, deja multe. Tocmai pentru asemenea îndeletniciri duhovniceşti trec monahii sporiţi din viaţa chinovială în cea schitică şi sihăstrească.

Schitul mănăstirii Valaam se află la trei verste de chinovie. La el se ajunge atât pe apă cât şi pe uscat. Trebuie să coborâţi din mănăstire, pe scara de granit, către arsana. Acolo vă aşezaţi în şalupă şi, străbătând acelaşi golf prin care aţi venit la mănăstire, plutiţi mai departe, în adâncul ostrovului, spre

schit. Golful ba se îngustează, ba se lărgeşte; vedeţi neîncetat de amândouă părţile peisaje ale căror forme se schimbă, păstrând tonul mohorât. În cele din urmă intraţi într-un oval mare înconjurat de ţărmuri în pantă, pe care cresc mulţi mesteceni, scoruşi, arţari; stâncile aproape că s-au ascuns de voi; undeva departe, dincolo de brazi şi pini, se vede piatră. Apele ovalului nu sunt întunecate: în ele se răsfrânge plăcut albastrul cerului. Pajiştile verzi, împestriţate şi bineînmiresmate de nenumărate flori sălbatice, mângâie privirea. Aici nu este vânt, acel vânt aspru şi năvalnic, care arareori se potoleşte pe platoul înalt şi descoperit unde se află chinovia. Aici totul este atât de primitor, de vesel! Vă simţiţi uşuraţi; simţiţi că vă odihniţi: şi pricepeţi că natura sălbatică cu peisajele ei aducătoare de fiori la care aţi privit mereu până acum v-a încordat simţurile trupeşti şi sufleteşti. Suiţi costişa cu pajişti pe o cărăruie şerpuitoare, intraţi într-o pădurice: înaintea voastră apare fără veste schitul singuratic. În mijlocul schitului se află o biserică din piatră cu două caturi în stil bizantin; în jurul bisericii se află chiliile separate ale fraţilor, de asemenea din piatră, şi împrejmuirea din piatră. Schitul este înconjurat din toate părţile de pădure; în el domneşte o neobişnuită linişte. Cu totul alt simţământ vă cuprinde atunci când urcaţi în schit decât la intrarea în chinovie. Acolo totul respiră viaţă, o viaţă aspră – în vreme ce aici este o linişte nepătrunsă, ca liniştea celor adormiţi întru fericită adormire. În schit se face slujbă de două ori pe săptămână, duminica şi sâmbăta; în celelalte zile fraţii se liniştesc în chilii, îndeletnicindu-se cu rugăciunea, citirea, cugetarea la Dumnezeu şi lucrul de mână: iar în biserică un singur monah săvârşeşte citirea Psaltirii şi pomenirea răposaţilor fraţi şi binefăcători ai mănăstirii Valaam. Această citire şi pomenire e săvârşită neîncetat, zi şi noapte, la aceasta slujind cu rândul fraţii din schit. Masa se pune în trapeza de obşte; ea este mult mai sărăcăcioasă decât cea din chinovie, aproape numai vegetală. De Paşti şi de celelalte praznice mari fraţii schitului vin în chinovie, iau parte dimpreună cu fraţii chinoviei la slujbele sărbătoreşti şi mănâncă dimpreună cu aceştia mâncarea de praznic, care nici în chinovie nu trece vreodată de patru feluri. Ştiucă, încă un fel de peşte, plăcintă – iată semnul de mare praznic în trapeza mănăstirii Valaam. Prăjelile sunt excluse dintre mâncărurile lor. În schit trăiesc până la doisprezece fraţi, iar câteodată şi mai mulţi. Şi calea pe uscat din schit în chinovie e pitorească: ea merge pe ţărmul golfului prin crânguri, pe culmi şi munţi, şi roţile trăsurii adeseori încep să sune, izbindu-se de granitul gol.

În felurite locuri ale ostrovului, în adâncă însingurare, în vreun luminiş pe o colină sau în vreo poiană din pădure, stau colibele singuratice ale pustnicilor, făcute din bârne. Numărul pustnicilor nu este deloc mare. Viaţa pustnicească poate fi îngăduită numai celor mai încercaţi monahi, maturi cu vâr-

sta și cu înțelegerea duhovnicească. Pustnicii, asemenea fraților din schit, vin în mănăstire de praznicele mari.

Vizitatorii mănăstirii sunt găzduiți în arhondaric. Este un adăpost aparte și pentru săraci, în care e bogată această parte a Finlandei. Săracilor li se îngăduie să rămână la Valaam vreme de două zile și două nopți și să mănânce hrana anume pregătită în adăpostul lor, iar ca merinde de drum i se dau fiecăruia două bucăți de pâine din secară – și pentru această danie vine finlandezul în mănăstirea Valaam, de la o depărtare de patruzeci-cincizeci de verste! Vara, îndată ce se face cale liberă, multe zeci de bărcuțe aduc în fiecare zi săraci la mănăstire peste adâncul înviforat. Pleacă aceștia; în locul lor vin deja alții. Iarna, îndată ce se face gheață, ei purced pe jos cu cetele în greaua călătorie până la Valaam, neluând seama nici la gerul cumplit, nici la lungimea călătoriei. Merg pe jumătate goi prin zăpadă! Merg și bătrâni invalizi, și copii, și femei cu prunci de sân. Nu rareori sunt aflate în stepa de gheață cadavrele înghețate ale acestor sărmani care socot să scape de foamete, dar sunt uciși de ger.

Nu se poate, în fine, să nu vorbim și despre bolnița Valaamului, care slujește drept adăpost tihnit nu numai pentru bătrânii și neputincioșii Valaamului, ci și pentru astfel de monahi din toată eparhia Sankt-Peterburgului. Pe lângă bolniță e o biserică aparte, o trapeză aparte, personal aparte și o mică farmacie, aprovizionată cu cele mai necesare medicamente.

Ostrovul Valaam, dimpreună cu ostroavele mai mici ce aparțin de el, nu este altceva decât o stâncă întreagă ridicată din lacul Ladoga, ale cărei înălțimi alcătuiesc stânci și munți, iar adânciturile – golfuri, strâmtori, lacuri. Vă veți convinge de aceasta din măsurătorile adâncimii lacului. În golfuri, strâmtori, pe toată întinderea dintre ostrovul principal și ostroavele mai mici, această adâncime este de cinci, zece, iar în locurile cele mai adânci – de douăzeci de stânjeni; dar îndată ce ieșim în larg, adâncimea la o sută de pași de țărm ajunge deja șaptezeci, o sută de stânjeni, chiar și până la două sute. Terenul este pretutindeni piatră compactă, acoperită cu un strat de pământ vegetal de un sfert de arșin, iar pe alocuri și mai mult. Rareori și în cantitate mică se pot găsi nisip și argilă. Stratul de pământ care acoperă stânca este deosebit de roditor: în apropierea mănăstirii sunt două livezi de pomi fructiferi, una sub stânca pe care este așezată mănăstirea, iar alta de partea dreaptă a scării de granit ce duce de la arsana la mănăstire. În aceste livezi sunt meri plini de sevă, care dau mărturie pentru calitatea solului; merele însă care se fac o dată la zece ani, se plâng de climat, de puținătatea razelor de soare. La plângerea lor iau parte pepenii mari ce cresc în grădinile Valaamului: aceștia sunt foarte zemoși, dar zeama lor e moartă: soarele nu pârguiește în ei dulceața. Produsele de grădină sunt foarte bune: ele se fac în cantitate însemnată, îndestulătoare pentru întreaga obște a

mănăstirii, pentru numeroșii muncitori care trăiesc în mănăstire, pentru numeroșii vizitatori ai mănăstirii. Se seamănă în oarecare cantitate secară și ovăz – însă rezerva principală de cereale e cumpărată în Sankt-Petersburg și adusă în mănăstire pe galiotele acesteia. Fânul e îndestulător. În pădure ostrovul este foarte bogat; aici crește cu precădere pinul, urmat de brad; în mult mai mică măsură cresc mesteceni, arțari și tei. Recunoștință lor! Ei îmblânzesc prin culoarea gingașă a frunzelor culoarea mohorâtă a stâncilor și întunecata verdeață veșnică a brazilor și pinilor. În văi, unde stratul de pământ este mai gros, pădurea e mai viguroasă; pe munți însă unde acest strat e subțire, ea este mai măruntă; nu poate să atingă înălțimea cuvenită; rădăcinile ei caută cu osârdie să se adâncească în pământ; le întâmpină stânca și ele se târăsc, se împletesc pe ea pentru a aduna hrana neapărat trebuincioasă, și nu o află. Din această pricină pe munți crește aproape numai pinul, care e mai puțin pretențios la sol. Ce să mai spun? Privesc la necuprinsele mulțimi de apă ale Ladogăi, vechiul Nev, vestit din vechime pentru furtunile sale și pentru luptele dintre vikingi și slavi; și ele, aceste ape adânci, întinse, se învoiesc cu ostrovul însingurat, plin de aspră inspirație, ca pe ostrov, ocrotiți de ape, să se mântuiască ferită obștea călugărească. Ele o ocrotesc și prin întinderea lor, și prin furtuni, și prin ghețuri. În necuprinsele lor sânuri ele țin și hrănesc nenumărate cârduri de feluriți pești, dându-i năvoadelor amăgitoare, pregătesc pentru masa pustnicilor mâncare al cărui întreg preț nu stă în condimente, nu în arta culinară, ci în îmbelșugarea și prospețimea ingredientelor!

Atunci când șalupa ușoară a mănăstirii, având parte de vânt prielnic, mă ducea din Valaam, eram bolnav. La simțământul că sunt bolnav s-au adăugat multe alte simțăminte. Ochii mei, cu neînțeleasă tristețe, în care era și o anumită desfătare, se întorceau spre Valaam, se pironeau de el. Bănuiesc că aceasta a fost privirea de rămas bun pentru totdeauna! În tăcere am privit Valaamul de pe șalupă câtă vreme aceasta a străbătut golful. Îmi înălțam capul ba spre o stâncă, ba spre alta: altminteri nu poți să privești la ele – atât sunt de înalte. Natura puternică, care mi-a insuflat groază tot timpul, care tot timpul m-a privit cu asprime, părea acum că îmi zâmbește prietenos – ori poate că acest zâmbet i-l dădea soarele, care atunci își lăsa razele purtătoare de viață în josul golfului, asupra apelor, asupra stâncilor, asupra pădurii dese. Marginea stâncii de granit, împrejmuită de o balustradă, era împânzită de frați. Erau acolo și bărbați în puterea vârstei, căliți în luptele cu sine, și tineri abia intrați în mănăstire, pe care abia de-acum înainte îi așteaptă lupta, și bătrâni slăbiți, acoperiți de cărunteţe, a căror inimă și cugetare sunt de-acum liniștite, a căror cunună este împletită și al căror mormânt este săpat. Nu le-a fost de ajuns să-l primească plini de bucurie și să-l odihnească pe călător: au avut nevoie

şi să mă petreacă, dăruindu-mi o despărţire amestecată cu tristeţea iubirii, cu lacrimile părerii de rău pentru despărţire. Răsuna măreţul glas al clopotelor mănăstireşti, şi din toate părţile îl repetau defileele munţilor de piatră într-un ecou cu multe voci. Şalupa a ieşit din golf ca dintr-un castel cu ziduri înalte, stâncile au rămas la locul lor, în faţa ochilor a apărut lacul întins, în depărtare se întrezărea ţărmul Serdobolului; în alte direcţii ţărmul nu se vedea – albastrul apelor se contopea cu albastrul cerului. Au fost ridicate pânzele; şalupa înainta repede pe valurile domoale. În scurt timp am ajuns la ţărmul celălalt; de acolo am privit spre Valaam: el mi s-a înfăţişat, pe apele sale întinse, albastre, nesfârşite, ca o planetă pe cerul siniliu.

Chiar aşa: el e atât de depărtat de toate! Parcă nici nu e pe pământ! Cu gândurile şi simţirile locuitorii lui s-au înălţat de pe pământ! Valaamul e o lume aparte! Numeroşii lui monahi au uitat că mai există şi un alt tărâm! Veţi afla acolo bătrâni care în cincizeci de ani nu au ieşit nicăieri din Valaamul lor şi au uitat de toate, afară de Valaam şi cer.

Oaste duhovnicească! Fericiţi locuitori ai ostrovului sfinţit! Să se pogoare asupra voastră binecuvântarea cerului pentru faptul că aţi iubit cerul! Să odihnească asupra voastră binecuvântarea călătorului pentru că aţi iubit primirea de străini! Să audă Dumnezeu rugăciunile voastre, plăcute să-I fie Lui cântările voastre cele de laudă, fiindcă rugăciunile şi cântările voastre sunt pline de evlavie sfinţită! Să fie binecuvântate jitniţele voastre şi avuţia voastră, fiindcă săracul află totdeauna la voi şi un codru de pâine, şi o bucată de veşmânt ca să acopere goliciunea sa! Fraţilor! Voi aţi ales partea cea bună! Nu priviţi îndărăt, nu vă lăsaţi atraşi din nou spre lume de vreo frumuseţe deşartă, vremelnică a lumii! În ea totul este atât de şubred, de nestatornic, de trecător, de stricăcios! Vouă Pronia lui Dumnezeu v-a dăruit un sălaş osebit, depărtat de toate smintelile: măreţul, insuflatul Valaam. Ţineţi-vă de acest liman netulburat de valurile mării vieţii; răbdaţi în el cu vitejie furtunile nevăzute; nu lăsaţi râvna cea bună se se răcească în sufletele voastre; înnoiţi-o, hrăniţi-o prin citirea sfinţilor cărţi ale Părinţilor; alergaţi la aceste cărţi cu mintea şi cu inima, însinguraţi-vă în ele cu gândurile şi simţirile – şi Valaamul, pe care vedeţi praguri de granit şi munţi înalţi, se va face pentru voi prag către cer, se va face înălţimea duhovnicească de pe care va fi lesnicioasă trecerea în locaşurile raiului.

Călătorul ce scrie aceste rânduri, care şi-a revărsat în ele simţirile ce le nutreşte faţă de voi şi locuinţa voastră, călătorul ce nu o dată a cercetat mănăstirea voastră având în inimă grijă pentru ea, pentru bunăstarea ei, cere să trăiască în pomenirea rugăciunilor voastre până la mormânt – şi dincolo de hotarul mormântului.

Despre monahism

(convorbire între doi creştini ortodocşi, un mirean şi un monah)

Mireanul: Părinte! Mă socot fericit datorită faptului că, făcând cunoştinţă cu Dvs., am aflat în Dvs. o persoană înaintea căreia pot să îmi deschid inima şi de la care să ascult un cuvânt sincer. Doresc, doresc din tot sufletul şi pe deplin să aparţin Bisericii Ortodoxe, să urmez învăţăturii ei dogmatice şi morale. În acest scop, mă strădui să îmi fac o idee limpede cu privire la toate punctele tradiţiei. Ideile greşite duc la acţiuni greşite: acţiunea greşită este o pricină de vătămare personală şi obştească. Să nu refuzaţi a-mi explica în convorbirea de faţă rostul *monahismului* în Biserica lui Hristos.

Monahul: Dumnezeu să binecuvânteze dorinţa Dvs. Din ideile exacte şi corecte se naşte tot binele; din cele schimonosite şi mincinoase iau naştere toate nenorocirile. Această părere este a Evangheliei. Aceasta ne înfăţişează Adevărul ca pricină începătoare a mântuirii, iar minciuna – ca pricină începătoare a pierzării (In. VIII, 32, 44). De ce vreţi ca obiect al convorbirii noastre de astăzi să fie tocmai *monahismul*?

Mireanul: În societatea pe care o frecventez vine vorba adeseori despre monahism, sunt exprimate felurite păreri contemporane privitoare la el. Cunoscuţii mei aproape întotdeauna mi se adresează ca unui om aflat în legătură cu multe feţe duhovniceşti, arătându-şi dorinţa de a-mi spune şi eu părerea. Vreau să dau apropiaţilor mei informaţii exacte, şi ca atare vă rog să îmi împărtăşiţi aceste informaţii.

Monahul: Nu ştiu în ce măsură sunt eu în stare să vă satisfac dorinţa: vreau să fiu sincer însă faţă de Dvs. şi să vă expun ceea ce mi s-a întâmplat să aflu din citirea Dumnezeieştilor Scripturi şi Sfinţilor Părinţi, din convorbirile cu monahi vrednici de cinstire şi încredere prin viaţa lor, în fine, din propriile observaţii şi experienţe. Drept fundament al convorbirii noastre voi spune, ca şi cum aş pune piatra unghiulară la temelia unei zidiri, că monahismul este o instituţie dumnezeiască, nicidecum omenească.

Mireanul: Închipuiţi-vă numai! Ideea aceasta, că monahismul ar fi o instituţie dumnezeiască, nici nu am auzit-o în societate.

Monahul: Ştiu asta. Tocmai de aceea atunci când începe în societatea lumească o discuţie despre monahism unul spune: „Mie mi se pare aşa!", altul:

„Iar mie mi se pare așa!", altul: „Iar eu aș face așa și pe dincolo!", altul: „Iar eu aș face asta și cealaltă!". Se fac auzite nenumărate păreri și presupuneri care se bat cap în cap, rostite de oameni care nu au nici o idee despre monahism, dar sunt gata să se facă scriitori de pravile pentru monahism și să dispună de monahism potrivit „înțeleptei" lor judecăți, fără să aibă nici o informație. Unii repetă, chiar, hulele rostite împotriva monahismului de către protestanți și atei. Un simțământ de întristare și teamă cuprinde inima din pricina acestor proclamații și judecăți, în care neștiința calcă în copitele sale cele mai de preț mărgăritare ale unei predanii și ale unui așezământ dumnezeiesc.

Mireanul: Întocmai! Pricina acestor lucruri este neștiința, precum ați spus, părinte.

Monahul: Să nu credeți că neștiința este un rău neînsemnat. Sfinții Părinți socot neștiința un rău mare, un izvor al răului, din care răul se naște întru deplinătatea îmbelșugării. Preacuviosul Marcu Ascetul spune că neștiința este cel dintâi și de căpetenie uriaș al răutății[1]. Neștiința nu își cunoaște neștiința, neștiința e pe de-a-ntregul mulțumită de știința sa, a spus un alt Părinte[2]. Ea e în stare să facă mult rău, fără a bănui câtuși de puțin că îl săvârșește. Spun asta din compătimire față de oamenii care nu înțeleg în ce constă vrednicia omului – față de creștinii care nu știu în ce constă creștinismul, care lucrează, din neștiință, spre vătămarea lor. Să nu gândiți că am hotărârea de a ascunde în privința așezământului dumnezeiesc abuzul și neputința omenească. Nu! Darea în vileag și înlăturarea abuzurilor făcute de oameni în privința așezământului dumnezeiesc este un semn de evlavie față de acest așezământ, un mijloc de păstrare întru sfințenia cuvenită a așezământului dăruit de Dumnezeu și lăsat de El spre folosința oamenilor.

Mireanul: Și această din urmă idee este nouă pentru mine. Nu am privit niciodată monahismul din acest punct de vedere și nici la alții nu l-am întâlnit.

Monahul: Cele spuse de mine se referă nu doar la monahism, ci și la întreaga Biserică, atât cea Vechi-Testamentară, cât și cea Nou-Testamentară. Faptul că Biserica Vechi-Testamentară a fost întemeiată de Dumnezeu și încredințată lucrătorilor – poporului iudeu – a fost înfățișat de Domnul în pilda viei din cap. XXI al Evangheliei după Matei[3]. Faptul că Biserica Nou-Testamentară a fost întemeiată de Dumnezeul-Om și a fost încredințată unui alt popor, alcătuit din toate popoarele – creștinilor – reiese limpede din Evanghelie și din întreaga Sfântă Scriptură[4]. Iudeii ar trebuit să dea socoteală lui Dumnezeu de

---

[1] Cuvânt către monahul Nicolae. *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] Sfințitul Mucenic Petru Damaschinul. Cartea întâi. *Dobrotoliubie*, partea a treia.

[3] Vers. 33 și următoarele.

[4] Efes. I, 22-23; II, 10-11 și următoarele.

păzirea darului Său, de felul în care l-au întrebuințat. Dat fiind că purtarea lor s-a arătat nelegiuită, au fost înstrăinați – totuși, numai atunci când s-au înstrăinat singuri cu duhul – și supuși pedepsei. Deopotrivă se va cere socoteală de la creștini pentru felul în care au întrebuințat așezământul de obște al lui Dumnezeu – Biserica Noului Testament – și așezămintele particulare din ea, cum ar fi monahismul.

Mireanul: Nu este cu putință a vedea din Dumnezeieștile Scripturi cum se va încheia soarta Bisericii Nou-Testamentare pe pământ?

Monahul: Sfânta Scriptură dă mărturie că creștinii, asemenea iudeilor, vor începe treptat să se răcească față de învățătura revelată a lui Dumnezeu, vor începe să nu mai ia în seamă înnoirea firii omenești de către Dumnezeul-Om, vor uita de veșnicie, toată luarea-aminte și-o vor îndrepta spre viața lor pământească; având această stare și direcție duhovnicească, se vor ocupa de dezvoltarea situației lor pământești, ca și cum aceasta ar fi veșnică, și de dezvoltarea firii lor căzute, pentru îndestularea tuturor cerințelor și poftelor vătămate și stricate ale sufletului și trupului. Se înțelege: de această orientare Răscumpărătorul, Ce l-a răscumpărat pe om pentru fericita veșnicie, este străin. Acestei orientări, lepădarea de creștinism îi e străină. Apostazia va veni, după prezicerea Scripturii[1]. La slăbirea creștinismului va lua parte și monahismul: mădularul trupului nu poate să nu ia parte la boala ce a lovit tot trupul. Au prezis acest lucru sfinții monahi din vremurile vechi, din insuflarea Sfântului Duh ce locuia în ei[2]. Atunci când creștinismul se va împuțina cu totul pe pământ, viața lumii se va sfârși (Lc. XVIII, 8).

Mireanul: Care e rostul monahismului în Biserica lui Hristos?

Monahul: Monahii sunt acei creștini ce părăsesc, pe cât le stă în putință, toate îndeletnicirile de pe pământ spre a se îndeletnici cu rugăciunea – fapta bună care este mai presus decât toate faptele bune – ca prin mijlocirea ei să se unească cu Dumnezeu, precum a spus Apostolul: *Cel ce se lipește de Domnul un duh este cu Dânsul* (1 Cor. VI, 17)[3]. Și de vreme ce rugăciunea își trage puterea din celelalte fapte bune și din toată învățătura lui Hristos, monahii își dau o râvnă deosebită pentru plinirea poruncilor evanghelice, adăugând la plinirea poruncilor, care-i neapărat trebuincioasă pentru toți creștinii, împlinirea celor două sfaturi ale lui Hristos: sfatul despre nedobândire și sfatul despre necăsătorire[4]. Prin viețuirea lor, monahii tind să se asemene viețuirii pe

---

[1] 2 Tes. II, 3.

[2] *Patericul egiptean*, Avva Ishirion.

[3] Vezi și Preacuviosul Marcu Ascetul, Cuvântul al patrulea.

[4] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura întâi.

pământ a Dumnezeului-Om: din această pricină sfinţii monahi sunt numiţi *Preacuvioşi*[1].

Mireanul: De unde şi-au primit monahii numele?

Monahul: Cuvintele *monah*, *mănăstire*, *monahism* vin din grecescul *monos*, care înseamnă „singur". „Monah" înseamnă „cel ce trăieşte în însingurare"; „mănăstirea" este un sălaş însingurat; „monahismul" este vieţuirea însingurată. Această vieţuire se deosebeşte de cea obişnuită, comună tuturor – este un alt fel de vieţuire, şi de aceea s-a format în limba rusă numele de *inocestvo*. În rusă, monah se spune *inok*[2]. Cuvintele *viaţă de obşte*, *viaţă de schit*, *linişti-re (isihie)*, *sihăstrie*, *zăvorâre*, *pustnicie* arată diferite feluri ale vieţii monahale. „Viaţă monahală de obşte" se numeşte convieţuirea unei adunări numeroase de monahi care au de obşte dumnezeieştile slujbe, trapeza şi hainele, aflându-se sub îndrumarea unui întâi stătător. „Liniştire" se numeşte convieţuirea într-o chilie aparte a doi sau trei monahi, ce vieţuiesc luând povăţuire unul de la altul sau de la un bătrân, care au de obşte trapeza şi hainele, cinci zile fac slujbă în chilie, iar sâmbăta şi duminica merg la biserică pentru slujba de obşte. „Sihăstrie" se numeşte vieţuirea monahului de unul singur. Când sihastrul rămâne fără să mai iasă într-o chilie ce se află în mănăstire, el se numeşte „zăvorât"; iar când petrece într-o pustie nelocuită se numeşte „pustnic", iar vieţuirea lui – „pustnicie".

Mireanul: Când a luat început monahismul?

Monahul: Din vremea Apostolilor, după cum ne încredinţează Preacuviosul Casian[3]. Preacuviosul Casian, scriitor şi monah din veacul al patrulea, care a cercetat aşezămintele călugăreşti ale Egiptului, unde monahismul cunoştea pe atunci o înflorire deosebită, şi a petrecut o vreme însemnată printre monahii Schitului din Egipt, şi a predanisit urmaşilor tipicul şi învăţătura monahilor egipteni, spune că în primele vremuri ale creştinismului au primit în Egipt numele de „monahi" ucenicii aleşi ai Sfântului Apostol şi Evanghelist Marcu, cel dintâi episcop al Alexandriei. Ei s-au îndepărtat în cele mai pustii locuri din apropierea cetăţii, unde duceau o vieţuire foarte înaltă, urmând regulile date lor de către Evanghelist[4]. În Viaţa Preacuvioasei Muceniţe Evghenia se povesteşte că sub domnia împăratului roman Commodus – Commodus s-a urcat pe tron în anul 180 după naşterea lui Hristos – dregătorul roman Filip a fost numit cârmuitor al Egiptului. Pe atunci, într-o suburbie a Alexandriei se afla o mănăstire; despre episcopul acelei vremi, Sfântul Elie,

---

[1] În slavonă şi rusă *prepodobniie* înseamnă „preaasemănători"(*n. tr.*).

[2] În limba rusă, *inoi* înseamnă „altul" (*n. tr.*).

[3] Cassiani Collatio XVIII, cap. V.

[4] Lib. 11. *De nocturnis orationibus*, caput V.

se amintește că din tinerețe intrase în monahism[1]. Istoricul iudeu Filon, contemporan Apostolilor, cetățean al Alexandriei, descrie viața terapeuților, care se retrăseseră în suburbiile Alexandriei, viață întocmai cu cea a primilor monahi alexandrini, înfățișată de Preacuviosul Casian, și numește sălașurile lor *mănăstiri*[2]. Din descrierea lui Filon nu reiese în mod direct că terapeuții erau creștini; însă descrierea lui Filon, care era scriitor lumesc, este superficială; pe deasupra, în acel timp erau mulți care nu deosebeau creștinismul de iudaism, socotindu-l pe cel dintâi sectă a celui de-al doilea. În Viața Preacuviosului Antonie cel Mare, alcătuită de contemporanul acestuia, Sfântul Atanasie cel Mare, se amintește că în timpul în care intrase Sfântul Antonie în monahism (Antonie avea pe atunci 20 de ani) monahii egipteni duceau viață însingurată în împrejurimile cetăților și satelor. Preacuviosul Antonie cel Mare s-a săvârșit în anul 356 după nașterea lui Hristos, în vârstă de 105 ani[3]. Există un fapt ce dovedește că în Siria monahismul exista din vremurile apostolice. Preacuvioasa Muceniță Evdochia, ce a trăit în orașul egiptean Iliopole, sub domnia împăratului roman Traian, a fost convertită la creștinism de Preacuviosul Gherman, întâi-stătătorul unei mănăstiri de bărbați ce număra 70 de monahi. După primirea creștinismului, Evdochia a intrat într-o mănăstire de femei ce număra 30 de monahii[4]. Traian a început să domnească din anul 96 după nașterea lui Hristos. Spre sfârșitul veacului al treilea, Preacuviosul Antonie cel Mare a pus începutul vieții pustnicești; spre sfârșitul primei jumătăți a veacului al patrulea, Preacuviosul Pahomie cel Mare a întemeiat chinovia Tabenisioților în pustia Tebaidei, iar Preacuviosul Macarie cel Mare – viețuirea isihaștilor în pustia sălbatică a Schitului, din apropierea Alexandriei, drept care această viețuire a primit numele de „schitică", iar mănăstirile rânduite pentru acest fel de petrecere au primit numele de „schituri". Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei, ce a trăit în cea de-a doua jumătate a veacului al patrulea, a deprins viața călugărească printre monahii egipteni; după ce s-a întors în patria sa, Capadocia, a dus acolo, în pustie, viață călugărească, până la intrarea sa în slujba Bisericii, și a scris rânduieli pentru monahi, care au fost mai apoi primite parte spre călăuzirea, parte spre zidirea întregii Biserici de Răsărit. În acest chip, monahismul, care se tăinuise în împrejurimile orașelor și satelor, s-a strămutat în cea mai mare parte, începând cu veacul al patrulea, în pustiile nelocuite. Așa s-a dezvoltat și a crescut el, ca pe un teren propriu lui. Preacuviosul Casian, pomenind de instituirea monahismului în Alexandria de către Sfântul Evanghelist Marcu, spune că știri mai amă-

---

[1] *Viețile Sfinților,* 24 decembrie.

[2] *Histoire du Christianisme,* par Fleury, livre 2, chap. 6.

[3] *Vies des pères des deserts d'Orient.*

[4] *Viețile Sfinților,* 1 martie.

nunțite pot fi aflate în Istoria Bisericească. Această Istorie nu a ajuns până la noi, la fel ca mai toate actele scrise ale Egiptului, le-au distrus mahomedanii în veacul al șaptelea, lucru pe care l-au săvârșit și în alte țări cucerite de ei, dar în mai mică măsură.

Mireanul: Care a fost pricina strămutării monahismului în locuri depărtate de orașe și sate?

Monahul: Această strămutare a avut loc atunci când au încetat nevoințele mucenicești și au început a primi credința creștină nu numai cei aleși, nu în urma unei chemări deosebite, nu cu hotărârea de a înfrunta cele mai mari necazuri și moartea, ci de către toți îndeobște, fiindcă era credința celor aflați la putere, ocrotită și răspândită de stăpânire. Creștinismul a devenit general – dar nu și-a mai păstrat lepădarea de sine dinainte. Creștinii din orașe și sate au început să se dedea multor griji lumești, să-și îngăduie lux și desfătare trupească, să ia parte la distracțiile populare și alte slăbiciuni de care cei dintâi mărturisitori ai credinței se fereau ca de niște lepădări de Hristos în duh. Pustia era adăpostul și scăparea firească, netulburată de sminteli, pentru creștinii ce doreau să păstreze și să dezvolte în sine creștinismul în toată puterea lui. „Pustia", grăiește Sfântul Isaac Sirul, „este folositoare și celor neputincioși, și celor tari: în cei dintâi depărtarea de materie nu îngăduie să se aprindă și să se înmulțească patimile, iar cei tari, când vor fi afară de materie, vor ajunge la războiul cu duhurile necurate"[1]. Sfântul Vasile cel Mare și Sfântul Dimitrie al Rostovului înfățișează pricina depărtării Sfântului Gordie în pustie astfel: „Gordie a fugit de gâlcevile cetății, de strigătele târgului, a scăpat de măririle boierești, de judecățile clevetitorilor, vânzătorilor, cumpărătorilor, mincinoșilor, grăitorilor de rușine, fugind de jocuri și de glume, de râsurile ce se fac prin cetăți, având auzul și ochii curați și, mai înainte de toate, fiindu-i inima curățită, putând să vadă pe Dumnezeu. Apoi s-a învrednicit dumnezeieștilor descoperiri și a învățat mari taine, nu de la oameni și nici prin oameni, ci câștigând învățător pe Sfântul Duh al adevărului"[2]. Odată cu strămutarea monahismului în pustie au apărut la el veșminte aparte, cu scopul ca monahii să fie deosebiți definitiv de mireni. În vremea prigoanelor, atât clerul cât și monahii întrebuințau cea mai obișnuită îmbrăcăminte: aceasta îi ascundea într-o măsură însemnată de prigonitorii lor.

Mireanul: Înalta învățătură de care s-a învrednicit Sfântul Gordie aparține exclusiv unui număr foarte restrâns de oameni. În vremurile cele mai noi, credința creștină este predată în chip mulțumitor și amănunțit în seminarii, iar învățătura cea mai înaltă despre ea – în academiile duhovnicești.

---

[1] Cuvântul LV.

[2] Pătimirea Sfântului Mucenic Gordie, *Viețile Sfinților*, 3 ianuarie.

Monahul: Între învăţătura ce se predă în şcolile duhovniceşti şi învăţătura ce se predă sau ar trebui să se predea în mănăstiri este o deosebire foarte mare, chiar dacă obiectul lor este unul şi acelaşi: creştinismul. Mântuitorul lumii, trimiţând pe Sfinţii Săi Apostoli ca să propovăduiască întregii lumi, le-a poruncit să înveţe toate neamurile *credinţa* în Adevăratul Dumnezeu şi *vieţuirea* după poruncile Lui. *Mergând*, a grăit El, *învăţaţi toate neamurile, botezându-i pe ei în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-i pe ei să păzească toate câte am poruncit vouă* (Mt. XXVIII, 19-20). Învăţătura despre *credinţă* trebuie să premeargă *botezului*; învăţătura despre *vieţuirea* după poruncile lui Hristos trebuie să urmeze *botezului*. Prima învăţătură e teoretică, cea de-a doua – practică. Despre cea dintâi, Sfântul Apostol Pavel spune: *Nimic nu am tăcut din cele de folos, ca să nu le vestesc vouă şi să nu vă învăţ, fie înaintea poporului, fie prin case, mărturisind şi iudeilor şi elinilor pocăinţa cea către Dumnezeu şi credinţa cea întru Domnul nostru Iisus Hristos* (Fapte XX, 20-21), iar despre cea de-a doua: *Hristos întru voi este nădejdea slavei, pe Care noi Îl propovăduim, sfătuind pe tot omul şi învăţând pe tot omul întru toată înţelepciunea, ca să înfăţişăm pe tot omul desăvârşit întru Hristos Iisus* (Colos. I, 27-28). Dumnezeu a dat două învăţături despre Sine: învăţătura prin cuvânt, primită prin credinţă, şi învăţătura prin viaţă, primită prin lucrarea după poruncile Evangheliei. Cea dintâi învăţătură poate fi asemuită cu temelia zidirii, iar cea de-a doua cu însăşi zidirea ridicată pe acea temelie. Precum este cu neputinţă a înălţa zidiri fără temelie, aşijderea nici temelia singură nu va folosi la nimic dacă nu se va înălţa pe ea o zidire. *Credinţa fără fapte moartă este* (Iac. II, 26).

Sfântul Apostol Pavel înfăţişează neapărata nevoie de cea dintâi învăţătură în următorul fel: *Credinţa este din auzire, iar auzirea din cuvântul lui Dumnezeu: dar cum vor crede în Cel de Care nu au auzit? Şi cum vor auzi fără de propovăduitor?* (Rom. X, 17, 14). Iată începutul învăţăturii catehetice. Celor ce intrau în creştinism Apostolii şi urmaşii lor le expuneau învăţătura de temelie a creştinismului despre Dumnezeu, despre Dumnezeul-Om, despre om, despre însemnătatea lui în veşnicie, despre taine, despre fericirea raiului, despre muncile cele veşnice (Evr. VI, 1-2) şi despre tot ce alcătuieşte învăţătura dogmatică fundamentală a creştinismului, la care se adăuga şi învăţătura teoretică despre vieţuirea după poruncile Evangheliei (Evr. XI, XII, XIII). Iată începutul Teologiei dogmatice şi morale, al acestei ştiinţe înalte şi sfinţite. Chiar din vremurile apostolice au început să apară în Biserica lui Hristos învăţături eretice, adică învăţături despre Descoperirea (Revelaţia) Dumnezeiască întemeiate pe raţiunea omenească cea cu nume mincinos. În Învăţătura Revelată a lui Dumnezeu nu este loc pentru filosofări omeneşti: totul în ea, de la alfa la

omega, este dumnezeiesc. Sfânta Biserică Universală şi-a dat toată osârdia ca să păstreze nepreţuita comoară duhovnicească încredinţată ei: Învăţătura Revelată a lui Dumnezeu; ea i-a înfierat pe vrăjmaşii săi învederaţi – închinătorii la idoli, filosofii păgâni şi iudeii, respingând atacurile lor; a înfierat pe vrăjmaşii săi lăuntrici – ereticii, a combătut învăţătura lor, i-a scos din sânul său, i-a preîntâmpinat cu privire la dânşii pe fiii săi. Din această pricină, odată cu trecerea vremii Teologia a căpătat o amploare din ce în ce mai mare. A apărut nevoia de şcoli în care ea să fie studiată. Cea mai veche şi mai mare şcoală era în Alexandria; aceasta a înflorit cu precădere în veacurile al doilea şi al treilea după naşterea lui Hristos. Învăţăturile vrăjmaşe Învăţăturii Dumnezeieşti s-au înmulţit mereu, apărând în felurite forme: nevoia de şcoli organizate sistematic a devenit din ce în ce mai simţitoare. Apusul, despărţindu-se de Răsărit prin căderea în erezie, a primit educaţia şi viaţa păgânească: începând de atunci, învăţăturile vrăjmaşe Bisericii Ortodoxe, învăţături din cele mai viclean alcătuite, din cele mai obraznice, mai monstruoase, mai hulitoare, s-au înmulţit la nesfârşit. Judecaţi singur: este nevoie să fie înfăţişată limpede creştinului ortodox, şi mai ales celui care se pregăteşte să devină păstor, învăţătura cea adevărată a Bisericii Ortodoxe, precum şi lupta ei încununată de biruinţă cu vrăjmaşii tăinuiţi şi cu cei învederaţi, luptă care a continuat 18 veacuri şi este din ce în ce mai înverşunată. Este nevoie să fie expuse rătăcirea lui Arie, şi a lui Macedonie, şi a lui Nestorie, şi a lui Eutihie, şi a iconoclaştilor, şi a papismului, şi a protestantismului cu nenumăratele sale mlădiţe, încununate de ateism şi filosofia cea mai nouă; este nevoie să fie înfăţişată o respingere convingătoare a tuturor acestor învăţături. Studiul Teologiei cerea puţină vreme în cele dintâi timpuri ale creştinismului – el cere acum vreme îndelungată; mai înainte putea fi predat în cuvintele de învăţătură rostite în biserica lui Dumnezeu – acum cere o predare sistematică de-a lungul câtorva ani. Dobândirea acestei învăţături în toată amploarea sa – iată scopul seminarelor şi academiilor noastre duhovniceşti: ele predau cunoştinţele fundamentale – introductive, cum spune Preacuviosul Marcu Ascetul[1] – despre creştinism, le predau tineretului ce nu a purces încă la slujirea obştească şi este pregătit pentru ea numai teoretic, neavând cunoştinţele pe care le împărtăşeşte experienţa de viaţă. Pe temelia cunoştinţelor teoretice despre credinţă trebuie să fie zidite cunoştinţe lucrătoare, vii, harice. Pentru dobândirea acestor cunoştinţe i-a fost dată omului viaţa pământească. Creştinul care vieţuieşte în mijlocul lumii după poruncile evanghelice se va îmbogăţi negreşit cu cunoştinţe ce ţin nu doar de experienţa omenească, ci sunt şi harice într-o anumită măsură. Neasemuit mai mult este dator a se îmbogăţi cu ele cel care, părăsind toate gri-

[1] Cuvântul al patrulea.

jile pământești, își întrebuințează toată vremea, toate puterile trupului și sufletului spre a plăcea lui Dumnezeu – adică monahul. Tocmai el este numit în Evanghelie *cel ce are* poruncile Domnului, fiindcă acestea alcătuiesc toată averea lui. *Cel ce are poruncile Mele și le păzește pe ele*, a spus Mântuitorul lumii, *acela este cel care Mă iubește pe Mine; și cel ce Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu, și Eu îl voi iubi pe el, și Mă voi arăta lui* (In. XIV, 21). Din această pricină, cei mai râvnitori dintre creștinii tuturor timpurilor, după ce și-au terminat educația din școli, au intrat și intră până în ziua de astăzi în monahism pentru a dobândi acea educație pe care o dă monahismul. Cine au fost marii învățători ai Bisericii în toate timpurile? Monahii. Cine a tâlcuit în amănunțime învățătura ei, cine a păstrat predania ei pentru viitorime, cine a dat în vileag și a călcat eresurile? Monahii. Cine a pecetluit cu sângele lor mărturisirea de credință ortodoxă? Monahii. Este un lucru foarte firesc. Creștinii care trăiesc în lume, fiind încurcați în legăturile ei, prinși de voie și fără voie cu multe feluri de îndeletniciri, nu pot să-și facă mult timp pentru Dumnezeu, nu pot să își închine Lui toată dragostea. *Cel neînsurat grijește de ale Domnului, cum să placă Domnului, iar cel însurat grijește de ale lumii, ca să placă femeii* (1 Cor. VII, 32-33): cel însurat nu se poate alipi în chip statornic și tare de Domnul prin rugăciunea desprinsă de toate cele pământești, unindu-se *într-un duh cu Domnul* (1 Cor. VI, 17), așa cum este cu putință și firesc pentru monah. Pentru sporirea creștină personală nu e trebuitoare cărturăria omenească de care au nevoie dascălii Bisericii: mulți creștini fără știință de carte, printre care și Preacuviosul Antonie cel Mare, intrând în monahism, au atins desăvârșirea creștină, revărsând lumina duhovnicească asupra contemporanilor prin pilda lor, prin cuvintele lor de învățătură, prin darurile lor harice. „Care dintre mireni", spune Sfântul Ioan Scărarul, „a fost făcător de minuni? Care din ei a înviat morți? Care din ei a scos draci? Nimeni; toate acestea sunt cinstiri ale monahilor, pe care lumea nu poate să le încapă"[1].

Mireanul: Nu toți monahii însă ajung la o asemenea stare înaltă, nu toți își împlinesc menirea. Puțini dintre ei o împlinesc.

Monahul: Acei monahi ce își duc viața după pravilele călugărești dobândesc negreșit har, după făgăduința lui Dumnezeu. Făgăduința lui Dumnezeu nu poate să nu se împlinească, prin însăși însușirea Cuvântului lui Dumnezeu și a poruncilor Evangheliei de a împărtăși lucrătorilor lor Duhul lui Dumnezeu. Dimpotrivă, monahii care disprețuiesc așezămintele de Dumnezeu predanisite ale monahismului, care trăiesc de capul lor, în răspândire, în iubire de plăceri și de lume, sunt lipsiți de sporire duhovnicească. Acei creștini care, duc viață creștinească se mântuiesc, iar cei care numindu-se creștini duc via-

---

[1] Cuvântul al doilea, cap. 9.

ţă păgânească, pier. Mai înainte vreme erau mult mai mulţi sfinţi printre monahi şi mult mai mulţi mântuiţi printre creştini decât acum. Pricina e slăbirea obştească a credinţei şi moralităţii. Totuşi, chiar şi acum există adevăraţi monahi şi adevăraţi creştini. Vă repet: există monahi nevrednici de numele şi de chemarea lor; aceasta însă e o rea întrebuinţare a aşezământului dumnezeiesc. Aşezământul dumnezeiesc nu încetează a fi aşezământ dumnezeiesc în pofida relei sale întrebuinţări de către oameni. Astfel, nici creştinismul nu rămâne lipsit de marea sa demnitate din pricina vieţii potrivnice învăţăturii lui Hristos pe care o duc unii sau chiar mulţi dintre creştini. Despre monahism, ca şi despre creştinism îndeobşte, se cuvine să judecăm după adevăraţii creştini şi adevăraţii monahi. Acest lucru nu e uşor: cucernicia şi virtutea, ca nişte fecioare cu întreagă înţelepciune, sunt întotdeauna acoperite, stând neştiute în cămara lor, în vreme ce curvele se arată tuturor pe jumătate goale. Adeseori viaţa înaltă a unui monah se descoperă doar la sfârşitul lui sau după sfârşitul lui. Adeseori un monah părtaş al harului dumnezeiesc este acoperit de lume cu clevetiri şi defăimări, din pricina urii pe care o are lumea faţă de Duhul lui Dumnezeu (In. XV, 18-19). Sporirea însăşi are felurite trepte fiindcă, precum s-a zis mai sus, însingurarea mănăstirească, fiind folositoare într-o privinţă creştinilor puternici, este folositoare din alta şi celor slabi. Se înţelege că aceştia din urmă au fost întotdeauna mai numeroşi decât cei dintâi.

Mireanul: După toate cele spuse de Dvs., devin indispensabile explicarea şi dovedirea clară a faptului că monahismul este o instituţie dumnezeiască. Cele spuse până acum de Dvs. duc deja, într-o măsură însemnată, la această concluzie.

Monahul: Mântuitorul lumii a arătat două căi, două feluri de viaţă pentru credincioşii Săi: calea sau vieţuirea care aduce ***mântuirea*** şi calea sau vieţuirea ce aduce ***desăvârşirea***. Cea din urmă cale şi vieţuire Domnul a numit-o ***urmare*** a Sa, întrucât ele slujesc drept cea mai fidelă expresie a învăţăturii Domnului şi drept urmare în măsura puterii omeneşti a acelui fel de viaţă pe care Domnul l-a dus în vremea pribegiei Sale pământeşti. Condiţiile mântuirii sunt alcătuite din credinţa în Hristos (In. III, 36; XVII, 3), în vieţuirea după poruncile lui Dumnezeu (Mt. XIX, 17; Mc. X, 19) şi în tămăduirea prin pocăinţă a împlinirii neîndestulătoare a poruncilor (Lc. XIII, 3, 5): prin urmare, mântuirea se îmbie şi este cu putinţă tuturor, chiar şi celor ce au îndatoriri şi slujiri în mijlocul lumii, cu condiţia ca acestea să nu fie potrivnice Legii lui Dumnezeu. La urmarea Domnului unii au fost chemaţi de Domnul Însuşi, precum Apostolii; dar îndeobşte urmarea Domnului este lăsată de către El la libera alegere a fiecăruia[1], ceea ce reiese în chip vădit din toate locurile Evan-

[1] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învăţătura întâi.

gheliei în care Domnul vorbește despre acest lucru. *Dacă cineva voiește să vină după Mine* (Mt. XVII, 24), *de voiești să fii desăvârșit* (Mt. XIX, 21), *de vine cineva după Mine* (Lc. XIV, 26), grăiește Domnul începându-și învățătura despre *urmarea* Sa și despre *desăvârșirea* creștină. Asumarea de către om a acestei viețuiri ține de libera lui alegere, însă condițiile trebuitoare pentru ea au fost dinainte hotărâte de către Domnul; fără păzirea lor urmarea Domnului nu poate avea loc. Condițiile acestei urmări, sau ale căii și viețuirii care duc la desăvârșire, Domnul le-a înfățișat astfel: *Dacă cineva voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie* (Mt. XVI, 24). *De voiești să fii desăvârșit, mergi, vinde-ți averile tale și le dă săracilor, și vei avea comoară în ceruri; și vino, urmează Mie* (Mt. XIX, 21), *luând crucea* (Mc. X, 21). *De vine cineva după mine și nu urăște pe tatăl său, și pe mamă, și pe femeie, și pe feciori, și pe frați, și pe surori, încă și pe sufletul său, nu poate fi ucenic al Meu; și cel ce nu-și poartă crucea sa și nu vine după Mine, nu poate fi ucenic al Meu. Cel care nu se leapădă de toate avuțiile sale nu poate să fie ucenic al Meu* (Lc. XIV, 26, 27, 33). Aici sunt prescrise tocmai acele condiții care alcătuiesc făgăduințele obligatorii ale monahismului; precum am spus, la începutul său monahismul nu era altceva decât viețuirea în singurătate, departe de împrăștiere, a creștinilor care năzuiau la desăvârșirea creștină. Creștinii populatei și bogatei Alexandrii se retrăgeau în suburbiile cetății, după povața Sfântului Evanghelist Marcu; același sfat îl dă Sfântul Apostol Pavel tuturor creștinilor ce vor să intre în cea mai strânsă părtășie cu Dumnezeu. *Că voi sunteți,* grăiește el, *biserica lui Dumnezeu Celui Viu, precum a zis Dumnezeu: Voi locui întru ei, și voi umbla, și voi fi lor Dumnezeu, și ei Îmi vor fi Mie popor. Pentru aceea, ieșiți din mijlocul lor și vă osebiți, zice Domnul, și de necurăție să nu vă atingeți, și Eu voi primi pe voi; și voi fi vouă Tatăl, și veți fi Mie fii și fiice* (2 Cor. VI, 16-18). Sfântul Ioan Scărarul leagă această chemare a Apostolului tocmai de cinul monahal[1]. Acele cuvinte ale Domnului pe care le-am arătat mai sus erau înțelese în Biserica primară întocmai așa cum sunt tâlcuite aici. Sfântul Atanasie cel Mare spune în Viața Sfântului Antonie cel Mare că Antonie, tânăr fiind, a intrat în biserică să se roage. În acea zi se citea din Evanghelia după Matei despre bogatul care l-a întrebat pe Domnul cu privire la mântuire și desăvârșire. Atunci s-au citit cuvintele arătate mai sus: *De voiești să fii desăvârșit, mergi, vinde-ți averile tale* și celelalte, Antonie, pe care îl frământa întrebarea privitoare la felul de viață pe care avea să îl aleagă, a simțit o deosebită consimțire față de acele cuvinte și a socotit că Însuși Domnul i le-a grăit – drept care și-a vândut averea fără întârziere și a intrat în monahism[2]. Aceste

[1] *Scara.* Cuvântul al doilea, cap. 9.

[2] Viața Preacuviosului Antonie cel Mare. *Viețile Sfinților,* 17 ianuarie.

cuvinte ale Domnului sunt socotite și acum de către Sfânta Biserică drept temeiuri ale monahismului, citindu-se întotdeauna la slujba tunderii în monahism[1]. Mutarea monahismului departe de așezările omenești, în pustii, a avut loc din descoperire și poruncă dumnezeiască. Preacuviosul Antonie cel Mare a fost chemat de Dumnezeu să viețuiască în adâncul pustiei; Preacuviosul Macarie cel Mare de la înger a primit poruncă să se sălășluiască în pustia Schitului[2], Preacuviosului Pahomie cel Mare tot înger i-a poruncit să întemeieze în pustie o chinovie monahală și i-a dat rânduieli scrise ca îndreptar pentru viețuirea monahilor[3]. Sus-pomeniții Preacuvioși erau bărbați plini de Duh Sfânt, ce petreceau neîncetat în părtășie cu Dumnezeu, care slujeau monahismului drept *cuvânt* al lui Dumnezeu, așa cum slujise Moisi pentru israiliteni. Sfântul Duh a luminat monahismului mereu, în toate veacurile creștinismului. Învățătura Sfântului Duh, învățătura lui Hristos, învățătura lui Dumnezeu despre monahism, despre această știință a științelor[4], cum numesc Sfinții Părinți această știință dumnezeiască, a fost expusă de către monahii Preacuvioși cu toată amănunțimea și plinătatea în scrierile lor de Dumnezeu insuflate. Ei mărturisesc cu toții că instituția monahismului, a acestei viețuiri mai presus de fire, nu este nicidecum lucrare omenească: ea este o lucrare dumnezeiască. Fiind mai presus de fire, nu poate fi lucrare omenească, nu poate să nu fie lucrare dumnezeiască.

Mireanul: Sunt unii care spun că pricina începătoare a monahismului au fost prigoanele pornite de închinătorii la idoli împotriva creștinilor în primele trei veacuri de viață ale creștinismului.

Monahul: Cugetarea trupească judecă întotdeauna greșit cu privire la bărbații duhovnicești. Bărbații duhovnicești, cum erau monahii primelor veacuri, însetau de mucenicie, și mulți dintre ei au și fost încununați cu cununa muceniciei, precum Preacuvioșii Mucenici Nicon[5] și Iulian[6], Preacuvioasele Mucenițe Evdochia[7], Evghenia[8], Fevronia[9] și alții. Sfântul pustnic Gordie, de care am vorbit deja, atunci când în Cezareea Capadociei s-a ivit prilej de mucenicie, a venit în această cetate la vremea unei mari sărbători la care lua parte tot poporul, a dat în vileag rătăcirea închinătorilor la idoli, L-a mărturisit pe

---

[1] *Molitfelnic*, Rânduiala schimei mici.

[2] *Vieţile Sfinţilor*, 19 ianuarie.

[3] *Vieţile Sfinţilor*, 15 mai.

[4] Preacuviosul Cassian, Cuvânt despre dreapta socotință, *Dobrotoliubie*, tomul al patrulea.

[5] *Vieţile Sfinţilor*, 23 martie.

[6] *Vieţile Sfinţilor*, 8 ianuarie.

[7] *Vieţile Sfinţilor*, 1 martie.

[8] *Vieţile Sfinţilor*, 24 decembrie.

[9] *Vieţile Sfinţilor*, 25 iunie.

Hristos și a pecetluit mărturisirea sa prin moarte mucenicească. Atunci când împăratul Diocleţian a pornit o prigoană crâncenă împotriva creştinilor, Preacuviosul Antonie cel Mare era deja monah și pustnic. Auzind că creştinii sunt supuşi chinurilor şi caznelor pentru mărturisirea lui Hristos, Antonie a părăsit peştera şi pustia, s-a grăbit să ajungă la Alexandria, s-a alăturat mucenicilor, a mărturisit pe Hristos în faţa a tot poporul, a arătat cu fapta dorinţa sa de mucenicie. „Preacuviosul", spune scriitorul Vieţii lui, „s-a făcut mucenic cu adevărat prin dragostea şi voia sa: chiar dacă a voit să pătimească pentru numele Domnului, însă Domnul nu i-a dat lui aceasta". Domnul a înlocuit secerişul de sfinţenie pe care cu îmbelşugare îl săvârşeau mucenicii care Îl mărturiseau înaintea închinătorilor la idoli cu un alt seceriş îmbelşugat, pe care sunt datori să îl săvârşească monahii în arena unei alte mucenicii. Abia au încetat prigoanele şi abia a încetat sângele creştinesc să se reverse în pieţele şi locurile de priveală ale cetăţilor, că mii de creştini s-au sălăşluit în pustia sălbatică pentru a răstigni acolo trupul lor *împreună cu patimile şi poftele* (Gal. V, 24), pentru a-L mărturisi pe Hristos înaintea feţei înşişi stăpânitorilor lumii acesteia, a începătoriilor şi stăpânirilor răutăţii (Ef. VI, 12). Pricina depărtării în pustie a Preacuviosului Pavel Tibeul a fost dorinţa de a scăpa de uneltirile împotriva vieţii lui din timpul prigoanei pornite de împăratul Decius. Poate că şi alţii au plecat în pustie din aceeaşi pricină. Alţii au făcut acest pas în urma unor alte împrejurări. Acestea însă sunt cazuri particulare, de la care nu se poate pleca pentru a trage o concluzie generală privitoare la începuturile monahismului. Pricina începătoare a monahismului nu este neputinţa omenească, ci puterea învăţăturii lui Hristos. Preacuviosul Ioan Colov, care a alcătuit Viaţa Preacuviosului Paisie cel Mare, grăieşte în predoslovia la această Viaţă: „Bunătăţile veşnice şi cereşti stârnesc în cei ce nădăjduiesc să le primească o nemăsurată dorire de ele, satură inima acestora cu o nesăturată dulceaţă dumnezeiască, îi fac să îşi aducă pururea aminte de fericirea cea de acolo, de plata ostenelilor, de luminata prăznuire a nevoitorilor, şi le dau imbold la o asemenea năzuinţă către ele, încât ei nu numai că trec cu vederea cele vremelnice şi deşarte, ci nici viaţa lor nu o cruţă, voind a-şi pune pentru Hristos sufletul lor iubit, după cuvântul Evangheliei. Ei iubesc moartea pentru Hristos mai mult ca orice desfătare şi amăgire, dar întrucât acum nu sunt prigonitori şi moartea dorită nu se află atât de lesne, se străduiesc s-o sufere în alt chip, rânduindu-şi omorârea prelungită şi silnică de sine. Ei rabdă în fiecare zi mii de dureri, postind, nevoindu-se în multe chipuri, luptându-se cu dracii nevăzuţi, neîncetat silindu-şi firea îmbrăcată cu trup să se împotrivească netrupeştilor vrăjmaşi"[1].

Mireanul: Văd că asemănaţi nevoinţa monahală cu cea mucenicească.

[1] *Vieţile Sfinţilor*, 19 iunie.

Monahul: Este una și aceeași nevoință cu alt chip. Atât mucenicia cât și monahismul se întemeiază pe aceleași spuse ale Evangheliei; atât una cât și cealaltă nu sunt inventate nicidecum de către oameni, ci sunt dăruite omenirii de către Domnul; atât una cât și cealaltă nu pot fi desăvârșite altfel decât cu atotputernicul ajutor al lui Dumnezeu, prin lucrarea Harului Dumnezeiesc. Vă veți încredința de acest lucru dacă veți citi Viețile Preacuvioșilor Antonie cel Mare, Macarie cel Mare, Teodor Studitul, Maria Egipteanca, Ioan Multpătimitorul, Nicon Uscatul și ale altor monahi, a căror nevoință și pătimire au fost suprafirești. Sfântul Simeon Noul Teolog spune despre povățuitorul său, Simeon cel Evlavios, monah al mănăstirii Studion, că prin necazurile și pătimirile sale trupești s-a asemănat multor mucenici[1].

Mireanul: Lămuriți-mi, părinte: ce însemnătate are viața în celibat și neagonisirea în nevoința monahală? Acest lucru este foarte obscur pentru cei care locuiesc în lume, care se ostenesc pentru folosul obștesc, care dau din belșug milostenie și săvârșesc multe fapte bune poruncite și încuviințate de Evanghelie. Din lipsă de lămurire, viața monahală pare o viață de trândăvie, lipsită de activitate și de folos.

Monahul: Acea activitate a mirenilor de care ați pomenit, care constă în împlinirea poruncilor evanghelice prin fapte trupești, este neapărat trebuitoare pentru *mântuire*, nu este îndeajuns pentru *desăvârșire*. Nimic nu împiedică pe cineva să se ocupe de o asemenea activitate în mijlocul grijilor și îndatoririlor lumești. Bunăstarea pământească chiar dă putința de a face mai multe fapte bune: astfel, bogatul poate să ajute mult prin milostenii fraților săi săraci, iar dregătorul poate să le ajute apărându-i de silnicie și ocrotindu-i la judecăți. Cel ce se îndeletnicește cu aceste lucruri este dator să se păzească de făptuirea „din sine"[2], ca cea a fariseului pomenit în Evanghelie (Lc. XVIII), ce săvârșea, cu adevărat, multe fapte bune, dar privea cum nu se cuvine făptuirea sa. Din această pricină, el a căzut într-o părere rătăcită despre sine și despre aproapele său; faptele sale bune au devenit neplăcute lui Dumnezeu. Apostolul spune că cei ce fac fapte bune sunt datori a le săvârși *ca niște buni iconomi ai darului celui de multe feluri al lui Dumnezeu* (1 Pt. IV, 10). Bogatul să dea milostenie din averea sa ca și cum nu ar fi a sa, ci i-ar fi dată în grijă de către Dumnezeu – precum și este. Dregătorul să ajute din poziția sa înaltă nu ca și cum ar fi a lui proprie, ci ca și cum ar fi dată lui de Dumnezeu – precum și este. Atunci disprețul față de faptele aproapelui, oricât de neîndestulătoare ar fi ele, va fi nimicit; atunci va începe să apară, precum s-a întâmplat cu dreptul Iov (Iov I, 5), întrebarea: oare faptele noastre Îl mulțumesc pe Dumnezeu? Oare nu su-

---

[1] Cuvântul al doilea.

[2] Potrivit tâlcuirii Fericitului Teofilact al Bulgariei.

feră ele de neajunsuri mai mult sau mai puțin însemnate? Atunci va începe, încetul cu încetul, să apară un fel mai desăvârșit de a înțelege viața. Trebuie să fiți de acord că viața monahală pare lipsită de activitate și de folos tocmai pentru cei care prețuiesc mult, adică greșit, faptele lor. Semnul făptuirii creștine fără de rătăcire este smerenia; trufia și părerea de sine sunt semnul care nu înșală al făptuirii rătăcite, precum Domnul Însuși a arătat. Părerea arătată de Dvs. dă la iveală o necunoaștere a creștinismului, înțelegerea lui strâmbă, schimonosită. Desăvârșirea creștină le-a pus-o înainte Însuși Dumnezeul-Om ucenicilor Săi aleși. Desăvârșirea începe acolo unde faptele bune poruncite mirenilor ajung la plinătatea lor. Studiați creștinismul, aflați în ce constă desăvârșirea lui și veți pricepe însemnătatea monahismului, veți pricepe întreaga nebunie a învinuirii hulitoare de Dumnezeu cum că sunt trândavi tocmai oamenii care tind spre împlinirea celor mai înalte ale Evangheliei, porunci de neajuns pentru mireni. Cei ce acoperă cu defăimări și hule monahismul n-au cum să nu hulească însăși instituirea desăvârșirii creștine de către Domnul.

Mireanul: Sunt de acord, sunt de acord! Dar arătați-mi clar ce însemnătate au neagonisirea și viața în celibat pentru calea spre desăvârșirea creștină.

Monahul: Ele au o neobișnuită însemnătate. Mă voi strădui, pe cât îmi stă în putere, să o fac înțeleasă de către Dvs. cel ce și-a împărțit averea la săraci ca să arate supunere desăvârșită Mântuitorului și să-I urmeze pe de-a-ntregul, cel ce s-a făcut pe sine sărac pentru a se supune lipsurilor ce sunt împreunate cu sărăcia și care aduc din belșug smerenie, prin această faptă nimicește toată nădejdea sa în această lume, și-o concentrează în Dumnezeu. Inima lui se mută de pe pământ la cer (Mt. VI, 21) – și el începe să umble pe apele mării acestei lumi, ținut deasupra de credință. El își aruncă grija la Domnul, Care, poruncind ucenicilor Săi cei mai apropiați să-și împartă averea (Lc. XII, 33) și să lepede grija de aceste trebuințe trupești, a făgăduit celor ce caută *Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui,* că toate aceste trebuințe *se vor adăuga* lor prin purtarea de grijă a Cerescului Părinte (Mt. VI, 24-33). Dumnezeu îngăduie ca asupra slujitorilor Lui să se abată felurite necazuri, în vremea cărora purtarea Lui de grijă față de dânșii parcă s-ar ascunde și înrâurirea lumii capătă o deosebită putere: dar acest lucru e neapărat trebuincios pentru deprinderea de către ei a credinței vii în Dumnezeu, care prin experiență crește și se întărește neîncetat. Experiența dă pe față necredința care trăiește în firea căzută; ea dă pe față lepădarea de Dumnezeu care trăiește în firea căzută: fiindcă inima, la cea mai mică slăbire a luării-aminte asupra ei, cu jalnică orbire se aruncă să își pună nădejdea în sine, în lume, în materie, și se abate de la nădejdea în Dumnezeu (Mt. XIV, 22-23). Cred că în urma acestei scurte lămuriri devine limpede faptul că părăsirea averilor îl suie pe nevoitorul lui Hristos la o înaltă stare duhovnicească, ce îl deosebește de frații ce trăiesc în mijlocul lumii și care nu poate fi cunoscută de ei prin experiență vie.

Totuși, această stare înaltă e totodată o stare de neîncetată pătimire pentru trup și pentru întreaga fire căzută: Domnul a numit-o *cruce*.

Din punct de vedere duhovnicesc, și lucrarea vieții în celibat e asemănătoare cu cea a neagonisirii. Năzuința de a birui însușirea firii, fie această fire și căzută, îl suie pe om la o asemenea nevoință, cum cei ce nu au încercat-o nici nu își pot închipui. Prin această nevoință, prin care se săvârșește lepădarea de fire, ajung la deplinătatea lor răstignirea și crucea aduse de neagonisire, prin care se săvârșește doar lepădarea de averi. Această nevoință îl pogoară pe om în adâncul smereniei, îl aduc la credința vie, îl suie la o stare harică. Precum se vede din Viețile Preacuvioșilor Antonie cel Mare, Ioan Multpătimitorul și ale altora, atunci când omul ia asupră-și această nevoință în ajutorul firii căzute vin duhurile căzute, străduindu-se a-l ține pe om în tărâmul căderii. Pe măsura ostenelilor luptei, biruința aduce roade[1]: pe aceasta o aduc și îi urmează înnoirea firii de către așa-numita de către Sfinții Părinți „simțire duhovnicească" care apare în inimă[2]. Firea rămâne tot fire omenească; simțirea ei (în termeni lumești „gustul") însă se schimbă[3]: astfel, hârtia îmbibată cu ulei nu se mai udă nu fiindcă firea hârtiei s-ar fi schimbat, ci fiindcă ea a fost saturată cu altă materie, fără înrudire fizică cu apa.

Mireanul: În ziua de astăzi foarte mulți oameni afirmă că celibatul este nefiresc și cu neputință pentru om, că închiderea porții legiuite a firii o silește pe aceasta să caute ieșiri nelegiuite.

Monahul: Este propriu fiecărui om să judece după propriile sale experiențe. Ceea ce omul nu cunoaște și nu a încercat, i se pare cu neputință, iar ceea ce cunoaște și a încercat i se pare că este normal pentru toată lumea. Sfinții Părinți care au scris despre acest lucru conglăsuiesc în a susține că neînsoțirea cu femeie este nefirească pentru firea căzută, că ea era firească pentru om înainte de a cădea (Fac. II, 25), că după înnoirea firii căzute putința fecioriei și a vieții fără însoțire cu femeie a fost redată firii, că fecioria și viața fără însoțire cu femeie sunt mai cinstite decât căsătoria, cu toate că și viața conjugală a fost ridicată de creștinism la o treaptă mai înaltă decât cea pe care se afla înainte de creștinism (Efes. V, 32). Dumnezeul-Om și-a petrecut viața pământească în feciorie; Preasfânta Lui Maică a fost și a rămas fecioară; Sfinții Apostoli Ioan Teologul, Pavel, Varnava și, fără îndoială, mulți alții, au fost feciorelnici. Odată cu apariția creștinismului au apărut cete întregi de feciorelnici și fecioare. Această nevoință era foarte rară înainte ca Răscumpărătorul să înnoiască firea căzută. Prin mijlocirea Răscumpărătorului bunăvoirea lui Dumnezeu s-a re-

[1] *Scara*, Cuvântul al patrulea, cap. 43.
[2] Preacuviosul Macarie Egipteanul, Omilia a șaptea, cap. 5.
[3] Sfântul Isaac Sirul, Cuvintele XLIII și XLVIII.

vărsat asupra oamenilor, cum pe deplin îndreptățit cântau îngerii (Lc. II, 14), și i-a sfințit pe oameni prin darurile cele de multe feluri ale harului. Îmbelșugarea harică a creștinilor este descrisă foarte grăitor în cuvântul de învățătură pe care, potrivit rânduielii bisericești, este dator preotul să îl citească proaspeților căsătoriți după ce se termină slujba Cununiei. „Țarina cea mare a Bisericii Marelui Stăpânitor, Dumnezeu, întreit se lucrează, întreit se împodobește cu seceriș și roadă. Cea dintâi parte a acestei țarini se lucrează de către cei ce au iubit fecioria și o păzesc fără de stricăciune până la sfârșitul vieții, și ea aduce în jitnița Domnului însutită roadă a faptelor bune. Cea de-a doua parte a țarinii se lucrează de către înfrânarea văduviei, și aduce roadă șaizeci de părți. Cea de-a treia se lucrează de împreună viețuirea celor însoțiți prin nuntă: și dacă ei duc viață cucernică, în frica lui Dumnezeu, țarina rodește treizeci de părți. În aceeași țarină se află despărțiri felurite cu felurite roade, însă toate sunt fericite și vrednice de laudă, potrivit cu rostul fiecăreia. Grăiește de Dumnezeu înțeleptitul Ambrozie: Fecioria o propovăduim în așa fel ca să nu lepădăm nici văduvia; cinstim văduvia așa ca să păstrăm și cinstea însoțirii"[1].

Mireanul: Cum poate creștinul să știe dacă este în stare sau nu să trăiască în afara însoțirii cu femeie? După părerea mea, această întrebare trebuie să frământe foarte mult pe orice om care se hotărăște să intre în monahism.

Monahul: În stare e cel care vrea[2]. Așa cum Dumnezeu a lăsat la libera alegere a omului, pe când acesta se afla încă în starea de neprihănire, rămânerea în această stare sau ieșirea din ea, și după înnoirea firii căzute a lăsat la libera alegere a omului însușirea de către dânsul a firii înnoite în toată cuprinderea ei, folosirea acesteia doar în măsura trebuincioasă pentru mântuire sau rămânerea în starea de cădere și dezvoltarea în sine a firii căzute. Înnoirea firii este un dar al Răscumpărătorului. Din această pricină, orice virtute evanghelică este aleasă prin buna voie, dar este dată de Hristos, ca dar, celui care își întrebuințează bine voia. Alegerea cea bună se arată prin silirea de sine spre virtute, iar virtutea se cere de la Dumnezeu prin rugăciune osârdnică și răbdătoare. Nici una din virtuțile evanghelice nu este proprie firii căzute; la toate nevoitorul trebuie să se silească; pe toate e dator să le ceară de la Dumnezeu prin rugăciune smerită, unită cu plânsul inimii[3]. Asemenea celorlalte virtuți evanghelice, viața în afara însoțirii cu femeie este aleasă de bună voie; prin lupta cu năzuințele firii căzute, prin înfrânarea pântecelui cu ajutorul nevoințelor se dovedește nefățărnicia alegerii; darul curăției se cere de la Dumne-

[1] Molitfelnic, Slujba cununiei (în *Molitfelnicele* noastre acest cuvânt de învățătură nu există – *n. tr.*).

[2] Potrivit tâlcuirii Fericitului Teofilact al Bulgariei la Mt. XIX, 12.

[3] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul întâi, cap. 13.

zeu prin conștiința neputinței spre curăție a firii căzute[1] și rugăciunea cea mai fierbinte, plină de străpungere[2]; darul este trimis prin adumbrirea Harului Dumnezeiesc, ce schimbă, înnoiește firea căzută. Fericitul Teofilact al Bulgariei, explicând în acest chip putința omului de a trăi în afara însoțirii cu femeie[3], își încheie tâlcuirea prin următoarele cuvinte ale Domnului: *Că tot cel ce cere primește, și cel ce caută găsește* (Mt. VII, 8). Cercetați acele Vieți ale sfinților în care sunt descrise nevoințele lor împotriva firii căzute: veți vedea că toți sfinții au trecut din starea obișnuită, în care omul nu este în stare de viața în afara însoțirii cu femeie, într-o stare căreia această viață îi este proprie, după o luptă crâncenă împotriva poftelor și aplecărilor firii căzute; veți vedea că cea mai însemnată armă a lor a fost rugăciunea și plânsul; veți vedea că nu numai cei feciorelnici au îndepărtat de la sine trebuința căsătoriei, iar văduvii pe cea a repetării ei, ci și cei mai dezmățați oameni, plini cu totul de patimi, pătați cu nelegiuiri, încurcați și înlănțuiți cu obiceiurile păcătoase ca și cu niște lanțuri, s-au înălțat cu grabă în zbor către nestricăcioasa curăție și sfințenie. Vă repet: în Biserica Nou-Testamentară miile de mii de feciorelnici și de fecioare, de văduve și văduvi fără prihană, de curvari și de curve care s-au prefăcut în vase ale întregii înțelepciuni și harului, dovedesc fără putință de tăgadă că nevoința întregii înțelepciuni nu numai că nu e cu neputință, ci că ea nu e nici măcar atât de grea cum li se pare teoreticienilor, care judecă despre ea fără să aibă experiență vie, fără să aibă cunoașterea dată de predania ascetică a Bisericii, teoreticienilor care judecă și trag concluzii – o voi spune pe față – după îndreptarul desfrânării lor, al prejudecății oarbe și încăpățânate, al urii față de monahism și față de creștinismul ortodox îndeobște. Avea dreptate Sfântul Isidor Pilusiotul să scrie Sfântului Chiril, patriarhul Alexandriei: „Prejudecata nu vede limpede, iar ura e pe de-a-ntregul oarbă”[4].

Mireanul: Dar trebuie să recunoașteți că și smintelile care ies clar în evidență pricinuiesc bârfeli împotriva monahismului și monahilor.

Monahul: Cu asta sunt de acord. Să nu credeți că aș vrea să acopăr un rău ce vatămă pe toată lumea. Dimpotrivă, aș dori sincer ca răul să fie nimicit din țarina lui Hristos, ca această țarină să rodească doar grâu curat și pârguit. Vă repet, trebuie neapărat să definim cu toată exactitatea așezământul dumnezeiesc, să îl delimităm de abuzurile omenești, pentru a putea lupta cu succes împotriva acestor abuzuri. Trebuie neapărat să avem un punct de vedere corect asupra răului, pentru a folosi împotriva lui mijloace sigure, pentru a nu înlocui răul cu un alt rău, o rătăcire cu altă rătăcire, un abuz prin alt abuz, pentru

---

[1] Preacuviosul Cassian Romanul, Cartea a patra, Cuvântul al cincilea.

[2] Preacuviosul Varsanufie cel Mare, Răspunsul 255.

[3] Tâlcuirea la Mt. XIX, 12.

[4] *Histoire du christianisme,* Fleury, livre 26, chap. 5.

a nu călca în picioare, a nu lepăda, a nu schimonosi așezământul dumnezeiesc, așa cum au făcut protestanții față de Biserica Romană. Este neapărată nevoie să cunoaștem înseși mijloacele și arta vindecării, ca nu cumva, printr-un tratament greșit, să-i aducem bolnavului, în locul bolii, moartea.

Îndeobște, vederile mirenilor contemporani asupra monahilor sunt foarte greșite, anume pentru că cei dintâi fac prea mare delimitare între ei înșiși și monahi din punct de vedere moral și duhovnicesc. Între creștinii care locuiesc în mănăstiri și creștinii ce locuiesc în lume există cea mai strânsă legătură duhovnicească. Locuitorii mănăstirilor nu au aterizat acolo din lună sau de pe altă planetă; ei au intrat în mănăstire venind din mijlocul lumii pământești, păcătoase. Moralitatea pe care mirenii o osândesc la mănăstiri s-a format în mijlocul lumii, este hrănită, întreținută de legăturile cu lumea. Decăderea moralității monahilor se află în cea mai strânsă legătură cu decăderea moralității mirenilor; decăderea moralității în mănăstiri este urmarea nemijlocită a decăderii moralității și religiei în rândul mirenilor. Monahismul se întemeiază pe creștinism, pe el se clădește și se menține, sporește și slăbește după măsura sporirii sau slăbirii generale a creștinismului. Esența este creștinismul: monahismul este o formă, o manifestare aparte a acestuia. Boala e generală! Împreună să plângem pentru ea, și împreună să ne îngrijim de vindecarea ei! Să arătăm compătimire față de omenire, să arătăm dragoste! Să părăsim osândirea crudă a celorlalți – această expresie a urii și fariseismului – care tinde să nimicească bolile din bolnavi, lovindu-i pe aceștia cu bârne!

Mireanul: Concepția Dvs. cu privire la legătura dintre monahi și mireni e pentru mine o altă noutate. Înțeleg că ați dobândit-o prin experiență. Fără aceasta ea nu ar fi putut să fie atât de adâncă, nu s-ar fi putut deosebi atât de mult de superficialitatea vederilor teoretice. Nu refuzați să mi-o expuneți mai amănunțit.

Monahul: Nu vă înșelați. Concepția exprimată de mine este în parte rodul propriilor mele observații, partea mi-a fost furnizată de persoane vrednice de o deplină încredere. Mitropolitul Serafim de Sankt-Petersburg, într-o discuție privitoare la înmulțirea contemporană lui a dosarelor de divorț înaintate consistoriului, mi-a spus că atunci când era episcop vicar în Moscova în consistoriul moscovit erau unul, cel mult două dosare de divorț pe an, iar arhiereii bătrâni din acea vreme i-au spus că în tinerețea lor divorțuri nici nu existau. Iată un fapt care descrie limpede moralitatea vremurilor dinainte și mersul ei către situația de acum – mers grăbit, care nu ne oferă nici o consolare. Povestirile altor monahi bătrâni confirmă concluzia ce reiese din spusele mitropolitului Serafim. La începutul veacului nostru (al nouăsprezecelea) încă intrau în mănăstire mulți feciorelnici, multe persoane nedeprinse cu gustul vinului, care nu luaseră deloc parte la distracțiile lumești, care nu citiseră nici o carte lumeas-

că, oameni educați prin citirea din belșug a Sfintei Scripturi și a scrierilor Părinților, deprinse a merge în chip statornic la biserică, pline și de alte obiceiuri evlavioase. Ei aduceau în mănăstire o moralitate neștirbită, nezdruncinată de obiceiuri păcătoase; ei aduceau în mănăstire o sănătate nevătămată de abuzuri, în stare să îndure nevoințele, ostenelile, lipsurile. Evlavia riguroasă a lumii creștine creștea și pregătea monahi riguroși și puternici la suflet și la trup.

Acum, creștinismul slăbănogit pregătește și dă, potrivit stării proprii, monahi slabi. Acum intrarea unui feciorelnic în mănăstire este o foarte mare raritate! Acum intrarea în mănăstire a unui om care să nu fi dobândit obiceiuri păcătoase este o raritate! Acum intrarea în mănăstire a unui om cu sănătatea neșubrezită, în stare de nevoințele mănăstirești, este o raritate! În cea mai mare parte intră în mănăstire oameni slabi, vătămați la suflet și la trup; intră oameni ce și-au umplut memoria și închipuirea cu romane și alte cărticele asemănătoare; intră oameni saturați de plăceri ale simțurilor, care au prins gust pentru toate smintelile de care este preaplină acum lumea; intră oameni cu obiceiuri păcătoase ce au prins rădăcini, cu conștiința tocită, omorâtă de felul de viață dinainte, în care își îngăduiau toate fărădelegile și toate înșelăciunile pentru ascunderea acestor fărădelegi. Pentru aceste personalități lupta cu sine este foarte anevoioasă. Ea e anevoioasă atât din pricina obiceiurilor păcătoase înrădăcinate în ele, cât și din cea a pierderii sincerității, a incapacității de a mai fi sincer. Tocmai din această pricină e grea și îndrumarea lor. Au intrat în mănăstire, și-au scos hainele mirenești, au îmbrăcat straiul negru călugăresc, însă deprinderile și așezarea sufletească dobândite în viața mirenească au rămas cu ei și, rămânând nesatisfăcute, prind puteri noi. Deprinderile păcătoase și așezarea sufletească păcătoasă pot slăbi doar atunci când cel stăpânit de ele lucrează împotriva lor mărturisindu-le și luptându-se cu ele după îndreptarul Cuvântului lui Dumnezeu. Altminteri, îndată ce se va înfățișa deprinderii înfometate, ce și-a păstrat întreaga stăpânire asupra omului, prilejul satisfacerii, că el va face acest lucru cu lăcomie, nebunește. Multe limanuri care mai înainte erau limanuri de nădejde pentru suferinzii de boli duhovnicești s-au preschimbat cu timpul, și-au pierdut valoarea (limanuri numesc mănăstirile). Multe mănăstiri făcute de întemeietorii lor în pustie adâncă sau, oricum, departe de lume, acum, din pricina înmulțirii populației, se află în mijlocul lumii, printre ispite fără număr. Și nu numai că cel neputincios, neînstare să stea față în față cu ispita, se întâlnește cu ea fără s-o poată ocoli îndată ce iese pe poarta mănăstirii: însăși sminteala se bagă cu silnicie și cu înverșunare în mănăstiri, pricinuind pustiire duhovnicească și faceri de rele. Duhul urii față de monahism socoate drept un triumf pentru sine intrarea smintelii într-o mănăstire. Reușita este încununată printr-un hohot puternic, prin aplauze, ca și cum s-ar fi dobândit o mare biruință, în timp

ce păcatul şi nenorocirea sunt generale. Din pricina moralităţii şi orientării contemporane a lumii, mănăstirile au nevoie mai mult decât oricând să stea departe de lume. Atunci când viaţa lumii era unită cu viaţa Bisericii, atunci când lumea trăia viaţa Bisericii, când cucernicia mirenilor părea a se deosebi de cucernicia monahilor numai prin căsătorie şi avere, era firesc pentru monahism să se afle în mijlocul cetăţilor, şi mănăstirile din cetăţi dovedeau acest lucru, crescând un mare număr de monahi sfinţi. Acum însă trebuie să ne îndreptăm în chip deosebit luarea-aminte faţă de îndemnul arătat mai sus al Apostolului (2 Cor. VI, 16-18), şi să ne dăm deosebite strădanii spre împlinirea lui.

Mireanul: Un mijloc foarte bun, după părerea multora, de a micşora smintelile ar fi darea unei *legi* care să interzică intrarea în mănăstire oamenilor tineri, asupra cărora smintelile acţionează cu o deosebită putere, în care fierb patimile – o lege care să lase monahismul doar oamenilor maturi şi bătrânilor.

Monahul: O măsură atât de înţeleaptă în aparenţă, care ar trebui, după închipuirea teoriilor cugetării trupeşti, să apere şi să înalţe monahismul, nu este în esenţă altceva decât o măsură silnică şi hotărâtă în vederea nimicirii monahismului. Monahismul e ştiinţa ştiinţelor. În el teoria şi practica merg mână în mână. Această cale este sfinţită pe toată întinderea ei de Evanghelie; pe această cale oamenii trec, cu ajutorul luminii cereşti, de la făptuirea exterioară la vederea de sine. Corectitudinea vederii de sine pe care o dă Evanghelia e dovedită fără putinţă de tăgadă de către experienţă. Dovedită fiind, ea dovedeşte în chip convingător adevărul Evangheliei. Monahismul, ştiinţa ştiinţelor, furnizează – ca să ne exprimăm pe limba savanţilor acestui veac – cele mai amănunţite, fundamentate, profunde şi înalte cunoştinţe de Psihologie Experimentală şi Teologie: adică cunoaşterea vie a omului şi a lui Dumnezeu, pe cât poate ajunge omul la această cunoaştere. Când se apucă cineva de ştiinţele omeneşti, trebuie să o facă cu puteri proaspete, cu deplină receptivitate, cu energie sufletească neistovită: cu atât mai mult este nevoie de toate acestea pentru studierea cu succes a ştiinţei ştiinţelor – monahismul. Monahului îi stă înainte lupta cu firea. Cea mai bună vârstă pentru a purcede la această luptă este cea tânără. Ea încă nu este ferecată în legăturile obiceiurilor; la această vârstă voinţa are încă multă libertate! Experienţa dă mărturie că cei mai buni monahi sunt cei intraţi în monahism din fragedă tinereţe. Cea mai mare parte a monahilor vremii noastre sunt oameni intraţi în monahism din tinereţe. Dintre maturi intră puţini, iar bătrâni – foarte puţini. Cei intraţi în monahism la maturitate sau bătrâneţe foarte adesea nu pot suporta viaţa de mănăstire şi se întorc în lume fără ca măcar să priceapă ce înseamnă monahismul. În cei rămaşi, totuşi, în mănăstire se observă o evlavie aproape numai de suprafaţă şi împlinirea exactă a rânduielilor călugăreşti exterioare, care place atât

de mult mirenilor și-i mulțumește pe deplin: în ei nu este monahism adevărat sau se întâlnește foarte, foarte rar, ca excepție de la regula generală.

Să trecem la povața pe care ne-o dă Sfânta Biserică. *Fiule*, grăiește Înțeleptul cu înțelepciunea cea dăruită de Dumnezeu, *din tinerețile tale alege învățătura și până la căruntețele tale vei afla înțelepciune. Ca cel ce ară și seamănă apropie-te de ea, și așteaptă rodurile ei cele bune* (Sirah VI, 18-19). *Veselește-te, tânărule, în tinerețile tale, și umblă în căile inimii tale fără de prihană, și nu după vederea ochilor tăi* (Ecl. XI, 9). *Pe aceasta* – înțelepciunea – *o am iubit și o am căutat din tinerețile mele, și am cercat să mi-o aduc mie mireasă, și m-am făcut iubitor frumuseților ei. Neamul său cel bun îl slăvește petrecerea ce o are împreună cu Dumnezeu, și Stăpânul tuturor o a iubit pe ea: pentru că ea învață știința lui Dumnezeu și alege lucrurile Lui* (Înț. Sol. VIII, 2-4). Părinții leagă aceste spuse ale Sfintei Scripturi de știința științelor – viața monahală; totuși, este limpede pentru fiecare că ele nu se referă la înțelepciunea predată după principiile lumii și ale stăpânitorului lumii acesteia. Cel de-al șaselea Sinod Ecumenic, spunând în cel de-al patruzecelea canon că este un lucru foarte mântuitor alipirea de Dumnezeu prin părăsirea gâlcevilor lumești, a poruncit totuși ca tunderea în monahism să fie săvârșită cu cercetarea cuviincioasă și nu mai înainte de *zece* ani, când capacitățile mintale sunt deja pe deplin dezvoltate. Din Viețile sfinților monahi se vede că cei mai mulți dintre ei au intrat în călugărie la vârsta de doisprezece ani. Bătrânețea a fost socotită de către Sfinții Părinți ca neînstare de viața monahală. Nu e în stare bătrânețea să ducă această viață! Ea s-a învechit în obiceiurile, în felul ei de a gândi, capacitățile ei sunt tocite! Preacuviosul Antonie cel Mare n-a vrut la început să îl primească în monahism pe Pavel cel Simplu, care avea șaizeci de ani, spunându-i că nu-i în stare de viața monahală tocmai din pricina vârstei. Dimpotrivă, mulți Părinți au intrat în mănăstire din copilărie și au atins o înaltă sporire duhovnicească din pricina integrității voinței, neprihănirii, năzuinței neabătute către bine și receptivității ce sunt atât de proprii vârstei copilărești[1].

Mireanul: Tăria voinței, hotărârea ce se îndreaptă neabătută spre țelul său sunt absolut necesare pentru sporirea duhovnicească. Trebuie să se cerceteze din timp și să se vadă dacă cel ce dorește să intre în monahism are tocmai aceste însușiri.

Monahul: Îndreptățită remarcă! La primirea cuiva în mănăstire în vechime se proceda cu prudență, iar acum încă și mai mult: deosebit de multele formalități cerute de intrarea în monahism a persoanelor care nu țin de cler face acest proces foarte îndelungat și adeseori obositor: însă tăria voinței sau hotă-

---

[1] Așa s-a întâmplat cu Sava cel Sfințit (5 decembrie), Simeon cel din Muntele minunat (24 mai) și mulți alții.

rârea adevărată ies la iveală uneori abia în urma unui răstimp foarte însemnat, foarte adesea par într-un fel la început, ca să se schimbe după câtăva vreme. Unii, intrând în mănăstire, la început arată evlavie, lepădare de sine, dar mai apoi slăbesc. Dimpotrivă, alţii vădesc la început uşurătate, dar mai apoi încep să-şi însuşească din ce în ce mai mult viaţa monahală şi în cele din urmă devin monahi stricţi şi râvnitori[1]. Sfântul Isaac Sirul grăieşte: „Se întâmplă adeseori ca cineva să fie de nici o treabă, neîncetat să se rănească şi să cadă din pricină că n-are destulă cunoaştere din cercare a vieţii călugăreşti, să se afle mereu într-o stare de slăbănogire sufletească – dar mai apoi să răpească deodată flamura din mâinile oştirii fiilor uriaşilor, numele lui să se înalţe şi să fie lăudat mult mai mult decât numele nevoitorilor vestiţi prin biruinţele lor, să capete cunună şi daruri de mult preţ, cu mai multă îmbelşugare decât toţi prietenii săi. Din această pricină, nimeni să nu-şi îngăduie a deznădăjdui; numai să nu fim cu nepăsare faţă de rugăciune şi să nu ne lenevim a cere de la Domnul ocrotire"[2]. Adeseori foarte mari păcătoşi s-au prefăcut în foarte mari drepţi. Mănăstirea e loc de pocăinţă. Nu este cu putinţă a refuza pocăinţa celui ce o doreşte şi o caută, chiar de n-ar fi în stare, la fel ca un demonizat, să se stăpânească: întrucât pocăinţa a fost dată de Dumnezeu şi limanul ei, *mănăstirea*, nu ne-au fost luate de către El. Sfântul Ioan Scărarul, care a vieţuit în veacul al şaselea după Naşterea lui Hristos, înşirând pricinile care îndeamnă la intrarea în viaţa de linişte, insistă mult mai mult asupra dorinţei de a fugi de păcat şi de a îndepărta neputinţa proprie de smintelile cărora nu le poate sta împotrivă decât asupra dorinţei de desăvârşire creştină, dorinţă care pe puţini i-a însufleţit[3]. Acum, când în lume s-au înmulţit smintelile şi căderile, când puterea omenească s-a istovit înaintea puterii smintelilor care s-au răspândit şi au cuprins lumea, când conştiinţa păcătoşeniei şi dorinţa de a scăpa de ea încă nu s-a stins în toţi oamenii, majoritatea celor care intră în mănăstire o face pentru a da jos de pe sine povara păcatelor, pentru a-şi ajuta neputinţa, pentru a se înfrâna. Sfântul Ioan Scărarul numea deja mănăstirea „spital"[4]: cu atât mai mult au primit mănăstirile acest caracter în vremurile noastre. Să refuzăm, oare, omenirii – omenirii ce suferă de boli duhovniceşti – ajutorul pe care îl pot da mănăstirile? Dacă ne îngrijim cu osârdie de înfiinţarea unor azile pentru invalizi, pentru bătrâni, pentru cei bolnavi fizic, de ce să nu existe azile pentru bolile, infirmităţile, neputinţele sufleteşti? Cei ce judecă în privinţa

[1] Aşa s-a întâmplat cu Preacuviosul Siluan, *Vieţile Sfinţilor, Viaţa* Preacuviosului Pahomie cel Mare, 15 mai.

[2] Cuvântul XLVII.

[3] *Scara,* Cuvântul XXVII, cap. 29.

[4] *Scara,* Cuvântul I, cap. 18-19.

mănăstirilor întemeindu-se pe vederile lor greşite cer ca în aceste spitale să domnească o sănătate înfloritoare, ca acolo să nu existe nici urmă de boală. Căutaţi ca acolo să se facă tratament reuşit! Pretenţia voastră va fi atunci mai îndreptăţită. Eu am putut să văd această idee înfăptuită în practică. În eparhia Kalugăi, lângă oraşul Kozelsk, se află chinovia Optina. Acolo, în anul 1829, a venit să vieţuiască ieromonahul Leonid, vestit pentru cunoaşterea sa făptuitoare; mai apoi i s-a alăturat cel mai apropiat ucenic al său, ieromonahul Macarie. Amândoi stareţii erau hrăniţi cu citirea scrierilor Părinţilor despre viaţa monahală, ei înşişi se călăuzeau după aceste scrieri şi călăuzeau după îndreptarul lor şi pe alţii ce li se adresau pentru a căpăta sfat ziditor. Acest fel de vieţuire şi de purtare ei îl luaseră de la povăţuitorii lor; el a început cu cei dintâi monahi, a ajuns prin moştenire până în vremea noastră şi alcătuieşte moştenirea şi avuţia preţioasă a monahilor vrednici de numele şi de menirea lor. Obştea Pustiei Optina a început fără întârziere să se înmulţească într-o măsură însemnată şi să se desăvârşească din punt de vedere duhovnicesc. Fraţilor râvnitori stareţii le explicau mijlocul corect şi lesnicios de nevoinţă; pe cei care se clătinau îi sprijineau şi îi îmbărbătau; pe cei slabi îi întăreau; pe cei căzuţi în păcate şi obiceiuri păcătoase îi aduceau la pocăinţă şi îi tămăduiau. La smeritele colibe ale schimonahilor au început să alerge mulţime de mireni din toate stările, descoperindu-şi înaintea lor pătimirea sufletească şi căutând doftoricire, mângâiere, întărire, tămăduire. Mii de oameni le sunt îndatoraţi pentru orientarea evlavioasă şi pentru pacea din inimă pe care le au acum. Ei priveau cu compătimire oamenii aflaţi în suferinţă; le uşurau povara păcatului lămurindu-le însemnătatea Răscumpărătorului şi, pornind de la aceasta, necesitatea creştinului de a părăsi viaţa păcătoasă; făceau pogorământ faţă de neputinţa omenească, şi totodată vindecau cu putere această neputinţă! Acesta este duhul Bisericii Ortodoxe; aşa au fost *sfinţii* ei din toate vremurile. Un oarecare frate i-a mărturisit Preacuviosului Sisoe cel Mare, monah din veacul al patrulea, căderile sale neîncetate. Preacuviosul l-a îmbărbătat, sfătuindu-l să vindece fiecare cădere prin pocăinţă şi să stăruie în nevoinţă[1]. Nu este întemeiat acest sfat? Cum ar fi trebuit să se procedeze în acest caz după părerea noilor teoreticieni? Probabil că într-un oarecare alt fel. Eu am vizitat Pustia Optinei prima oară în 1828, iar ultima oară în 1856. Atunci ea se afla în starea cea mai înfloritoare; obştea număra până la două sute de oameni. Ieroschimonahul Leonid era pomenit în rândul celor adormiţi întru fericire, septuagenarul ieromonah Macarie se îndeletnicea cu călăuzirea duhovnicească a obştii şi zidirea numeroşilor vizitatori ai mănăstirii. În ciuda sporirii duhovniceşti şi a numărului mare al obştii, puţini, foarte puţini din rândul ei dovedeau capacita-

[1] *Patericul egiptean.*

tea de a deveni doctori, călăuzitori ai celorlalți – lucru pentru care este nevoie și de capacitate înnăscută, și de un duh format prin adevărata nevoință monahală. Aceasta este însușirea de obște a spitalelor: sunt puțini doctori și mulți bolnavi. În vremea de acum numărul doctorilor se micșorează treptat, iar numărul bolnavilor crește în continuu. Pricina e tot lumea. Priviți: pe cine osebește ea în mănăstiri? Nu creștini aleși, cum era la începuturile creștinismului și monahismului; nu membri ai claselor educate ale lumii. În vremea de acum mănăstirile sunt pline aproape numai de membri ai claselor de jos – și ce fel de membre? Cele mai incapabile de a sluji în cadrul clasei ce le dă drumul în mănăstire. Foarte mulți oameni din clasele de jos intră în mănăstire cu deprinderi și patimi proprii condiției lor, și mai ales cu acea slăbiciune pe care deja cneazul Vladimir cel întocmai cu Apostolii o socotea națională[1]. Cei molipsiți de această slăbiciune vin în mănăstire cu hotărârea de a se înfrâna de la ea fie și cu sila; obiceiul însă își cere drepturile, și din timp în timp își arată stăpânirea asupra celor ce s-au robit lui din nebăgare de seamă și din nechibzuință. Mulți oameni cu minunate calități, foarte evlavioși, sunt supuși acestei slăbiciuni: ei își plâng căderile cu amar, străduindu-se să le șteargă prin pocăință. Plânsul în taina chiliei și pocăința în taina inimii nu sunt văzute de către oameni precum căderile. De aceste căderi se sminteşte clasa educată, cea care se smintește cu precădere de mănăstiri; ea are slăbiciunile sale pe care le dezvinovățește lesne și le-ar dezvinovăți dacă le-ar afla în mănăstiri; intrând însă în curtea mănăstirii cu năravurile și vederile sale, întâlnind acolo slăbiciunea celor simpli se smintește de ea, negândindu-se că a intrat în locuință de oameni simpli. Ea vede monahi – ființe cu desăvârșire deosebite de mireni; cei dintâi trebuie să fie toți, fără excepție, modele de perfecțiune; celorlalți totul le e îngăduit. Oamenii simpli privesc altfel la neputința proprie condiției lor. Într-o oarecare mănăstire depărtată de lume trăia la începutul acestui veac un stareț care se îndeletnicea cu zidirea duhovnicească a semenilor. În urma lui a rămas o povățuire scrisă adresată celor ținuți de patima beției. Starețul provenea dintre cei simpli și, cu deplină compătimire față de frații pătimitori, spunea că e cu neputință ca cel ce și-a pierdut stăpânirea de sine să se tămăduiască, fie și să se înfrâneze de la patimă, aflându-se înconjurat de sminteli: din această pricină el propunea bolnavilor să se sălășluiască în mănăstirea lui, întrucât aceasta se află departe de sminteli. Sfatul e foarte bun și foarte sănătos. Pustiile depărtate de așezările lumești pot sluji drept adevărate limanuri și spitale pentru cei suferinzi de boli duhovnicești, și totodată pot ascunde pricinile de sminteală de cei ce se smintesc cu puținătate de minte.

[1] E vorba de patima băuturii (*n. tr.*).

Mireanul: Din cele spuse de Dvs. reiese, ca o consecinţă directă, faptul că situaţia actuală a mănăstirilor, cel puţin a multora dintre ele, nu corespunde cu menirea lor, că măsurile de îndreptare sunt folositoare şi necesare.

Monahul: Da! În vremurile noastre, când cultura lumească se dezvoltă cu paşi repezi, când viaţa cetăţii s-a despărţit de viaţa Bisericii, când o mulţime de învăţături vrăjmaşe Bisericii pătrund la noi din Occident, când religia şi moralitatea slăbesc vizibil în toate păturile sociale, aducerea mănăstirilor la rânduiala cuvenită este neapărat necesară din două motive: în primul rând, pentru păstrarea monahismului însuşi, care este de o utilitate şi necesitate esenţială pentru Biserică, şi în al doilea rând, pentru ferirea poporului de sminteli. Poporul, smintindu-se pe drept şi pe nedrept, slăbeşte el însuşi tot mai mult în credinţă. Aici însă este nevoie nu de o cunoaştere superficială a monahismului, ci de o cunoaştere exactă, întemeiată pe experienţă, a rânduielilor Sfintei Biserici şi Sfinţilor Părinţi privitoare la monahism, este nevoie de credinţă vie în însemnătatea şi sfinţenia acestor învăţături. Măsurile de îndreptare a monahismului luate conform unei concepţii superficiale despre el, din vistieriile rău mirositoare ale cugetării trupeşti, au fost întotdeauna foarte vătămătoare pentru el. Recurgând la asemenea măsuri, călcând în picioare fără discernământ şi chibzuinţă preasfintele rânduieli insuflate şi predanisite de Sfântul Duh, lumea trufaşă şi întunecată poate duce la pierzanie definitivă monahismul, iar o dată cu el şi creştinismul.

Mireanul: Arătaţi-mi ca model rânduielile privitoare la monahism ale unui Sfânt Părinte oarecare, din care aş putea să îmi fac o idee despre măsurile de îndreptare de care au nevoie mănăstirile noastre şi care ar putea fi adaptate la ele cu folos real.

Monahul: Vă propun să vă îndreptaţi atenţia la „Predania" sau „Tipicul" Preacuviosului Nil Sorski, compatriotul nostru, ce a trăit în veacul al cincisprezecelea – cel din urmă, poate, dintre sfinţii care au scris despre viaţa monahală. Această lucrare, în ciuda puţinei sale întinderi, este suficient de completă; ea e adâncă şi duhovnicească. Din dispoziţia Sfântului Sinod, ea a fost editată în anul 1852 într-un tiraj de mii de exemplare şi împărţită la mănăstiri. Preacuviosul Nil a intrat în monahism şi a petrecut în el cu scopul de a studia şi dezvolta în sine, după predania Sfinţilor Părinţi din vechime, nevoinţa duhovnicească monahală. Pentru a face cunoştinţă mai îndeaproape cu predania Părinţilor, el a întreprins o călătorie în Răsărit, a petrecut un răstimp însemnat în Muntele Athos, stând de vorbă cu ucenicii sfinţilor Grigorie Sinaitul şi Grigorie Palama; de asemenea, a întreţinut legături cu monahii care trăiau în împrejurimile cetăţii lui Constantin. Întorcându-se în Rusia, el s-a sălăşluit în adâncul codrului, pe râuşorul Sora, şi a devenit întemeietorul *vieţuirii schitice*

în patria noastră. Sus-pomenitul „Tipic" sau „Predanie" a fost scris de el pentru schitul său. Lucrarea Preacuviosului Nil este deosebit de prețioasă pentru noi anume fiindcă ea este cel mai lesne de adaptat la monahismul contemporan, care, din pricina împuținării povățuitorilor purtători de Duh, nu are putința viețuirii în ascultare necondiționată, cum aveau monahii din vechime. În locul ascultării necondiționate față de un stareț purtător de Duh, Preacuviosul Nil propune monahilor din vremurile noi să se călăuzească după Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți, folosindu-se și de sfatul fraților mai sporiți, verificând acest sfat, cu prudență și înțelepciune, după îndreptarul Scripturii. După ce și-a însușit adevărata nevoință monahală, Preacuviosul Nil și-a înălțat smeritul glas împotriva abaterilor de la direcția monahală dreaptă în care căzuse monahismul rus din acele vremuri în urma simplității și neștiinței sale. Acest glas n-a fost luat în seamă. Abaterea a intrat în obicei și, devenind generală, a căpătat o putere de neînfrânt: ea a slujit drept pricină zdruncinării prin care a trecut viața monahală în veacul al optsprezecelea. Această abatere consta în năzuința de a dobândi avuții însemnate.

Mireanul: Ce lucruri deosebit de folositoare pentru monahismul contemporan s-ar putea extrage din lucrările Preacuviosului Nil?

Monahul: Mai întâi de toate, pilda lui este neobișnuit de ziditoare. El și-a însușit Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți privitoare la viața monahală – și le-a însușit nu numai după literă, ci și *prin propriile experiențe*. Fără a se mulțumi cu atât, el a dorit să vadă viețuirea sfinților monahi din Athos și Bizanț, completându-și cunoștința și lucrarea din povețele și felul lor de viață. Ajungând la o deosebită sporire duhovnicească, el nu socotea că ar fi atins-o, nu căuta să fie povățuitor al aproapelui. A fost rugat să nu se dea în lături a rosti cuvânt de zidire; după rugăminți stăruitoare, plecându-se dorinței obștii, el a primit rangul de povățuitor și întâi-stătător ca pe o ascultare pusă asupra lui. Din această purtare a Preacuviosului Nil se vede că pentru orânduirea, susținerea, îndreptarea mănăstirilor este neapărată nevoie ca în fruntea lor să urce și să stea bărbați vrednici, care și-au însușit Sfânta Scriptură și scrierile Părinților, care s-au format după îndreptarul lor, care au dobândit cunoștință lucrătoare, vie, care au atras la sine Harul Dumnezeiesc. Trebuie să-L rugăm pe Dumnezeu să ne trimită asemenea personalități – fiindcă sfintele reguli monahale pot fi aduse la împlinire în chipul cuvenit doar de asemenea bărbați, care au înțelegerea lor de viață, dobândită prin propriile experiențe. Preacuviosul Casian povestește că în mănăstirile egiptene, cel dintâi în lume, cinul de întâi-stătător îl primeau numai asemenea monahi, care ei înșiși se aflaseră sub ascultare și își însușiseră din experiență predaniile Părinților[1].

---

[1] Cartea 11, cap. al treilea.

Primul loc între regulile expuse de Preacuviosul Nil trebuie să-l dăm sus-pomenitei călăuziri după Sfânta Scriptură și scrierile Părinților, pe care a propus-o el. Sfântul Ioan Scărarul îl definește pe monah în următorul fel: „Monah este acela ce ține doar rânduielile dumnezeiești și Cuvântul lui Dumnezeu în toată vremea, în tot locul, în tot lucrul"[1]. După această regulă se călăuzea Preacuviosul Nil și pe aceasta a predanisit-o ucenicilor săi. „Am hotărât", spune bineplăcutul lui Dumnezeu, „ca, de vreme ce aceasta este voia lui Dumnezeu, să îi primim pe cei ce vin la noi, dar numai dacă păzesc rânduielile Părinților din vechime și poruncile lui Dumnezeu, și nu vin cu îndreptățiri, nu aduc dezvinovățiri pentru păcate, zicând: „Acum este cu neputință să trăim după Scriptură și să urmăm Sfinților Părinți". Nu! Deși neputincioși suntem, se cuvine nouă să ne asemănăm și să urmăm după putere acelor pururea pomeniți și fericiți Părinți, chiar de nu vom ajunge deopotrivă cu ei în treaptă"[2]. Cel ce are o cunoaștere temeinică a stării actuale în care se află monahismul rus, acela va mărturisi cu deplină încredințare că doar acele mănăstiri în care se întrebuințează din plin citirea cărților sfinte înfloresc din punct de vedere moral și duhovnicesc, că doar acei monahi care sunt educați, hrăniți cu citirea cărților sfinte poartă cu vrednicie numele de monah. Preacuviosul Nil nu dădea niciodată povață ori sfat direct de la sine, ci propunea fie învățătura Scripturii, fie învățătura Părinților[3]. Iar atunci când nu găsea în amintire, spune Preacuviosul într-una din Epistolele sale, o părere sfințită despre o anumită temă, amâna răspunsul sau împlinirea până când afla povață în scrierile sfinte. Această metodă reiese în chip evident din scrierile Sfințitului Mucenic Petru Damaschinul, a Sfinților Xanthopuli și a altor Părinți, mai ales dintre cei mai târzii. De ea se țineau mai înainte pomeniții ieromonahi ai pustiei Optina – Leonid și Macarie. Amintirea lor era împodobită din belșug cu gânduri sfinte. Ei nu dădeau niciodată sfat de la sine: întotdeauna înfățișau o spusă a Scripturii ori a Părinților. Acest fapt dădeau sfaturilor venite de la ei putere: cei care s-ar fi împotrivit unui cuvânt omenesc ascultau cu evlavie Cuvântul lui Dumnezeu și găseau că este drept să îi supună cugetarea lor. Acest fel de a lucra îl păstrează în cea mai mare smerenie pe cel care dă sfat, așa cum reiese clar din „Predania" Preacuviosului Nil: cel ce învață nu învață ale sale, ci ale lui Dumnezeu. Cel ce învață se face martor, organ al Sfântului Adevăr, și în conștiința lui apare întrebarea: „Oare eu împlinesc slujirea mea de răspundere în chip bineplăcut lui Dumnezeu?" „Dumnezeiasca Scriptură și scrierile Părinților", scrie Preacuviosul Nil în „Predania" sa, „nenumărate sunt, asemenea cu nisipul mării; cercetându-le fără de lenevie, împărtășim din ele celor ce vin la noi

[1] *Scara,* Cuvântul întâi, cap. al patrulea.

[2] Predania.

[3] Predania.

și au nevoie de povață – sau, mai bine zis, nu noi împărtășim, nefiind vrednici de asta, ci fericiții Sfinți Părinți din Dumnezeieștile Scripturi". Toți sfinții scriitori ascetici ai ultimelor veacuri de creștinism afirmă că în condițiile împuținării generale a povățuitorilor de Dumnezeu insuflați, studierea Sfintei Scripturi, mai ales a Noului Testament, și a scrierilor Părinților, călăuzirea osârdnică și neabătută după ele în felul de viață și în povățuirea aproapelui, este singura cale către sporirea duhovnicească dăruită de Dumnezeu monahismului târziu. Preacuviosul Nil declară că el nu primea pentru a viețui împreună cu el frați care nu voiau să petreacă după această regulă[1] – atât de importantă, de vitală este ea!

Cea de-a doua regulă morală propusă de Preacuviosul Nil este ca frații să mărturisească zilnic unui *stareț*[2] – *stareț* se numește în mănăstiri un călugăr care e sporit în viața duhovnicească și căruia i se încredințează sarcina zidirii fraților – păcatele lor, chiar și cele mai mărunte, chiar și gândurile, și simțămintele păcătoase, să îi înfățișeze nedumeririle spre dezlegare. Această lucrare e plină de un folos duhovnicesc neobișnuit: nici o nevoință nu omoară patimile cu atâta ușurință și putere precum aceasta. Patimile se depărtează de cel ce le mărturisește fără cruțare. Pofta trupească se usucă din pricina mărturisirii mai mult decât în urma posturilor și privegherilor. Monahii care atunci când erau începători s-au deprins cu mărturisirea de fiecare zi se străduie și când ajung în puterea vârstei să alerge cât mai des la acest mijloc de vindecare, știind din experiență câtă libertate aduce el sufletului. În chip amănunțit și temeinic, prin mijlocirea acestei nevoințe, ei studiază în sine căderea omenirii. Vindecându-se prin mărturisirea păcatelor, ei capătă știința și arta de ajuta aproapelui în tulburările sale sufletești. Sus-pomeniții ieromonahi din Pustia Optinei aveau sub călăuzirea lor mulți ucenici, care în fiecare zi, după pravila de seară, își descopereau conștiința înaintea lor. Acești ucenici se deosebeau de cei care trăiau de capul lor printr-o trăsătură foarte pronunțată. Gândul la mărturisirea care îi aștepta era ca un paznic neadormit al purtării lor, îi învăța necontenit să ia aminte la sine, iar mărturisirea în sine îi făcea concentrați, totdeauna adânciți în Scriptură – monahi sistematici, ca să zic așa. Mărturisirea zilnică sau descoperirea și verificarea zilnică a conștiinței este cea mai veche predanie și lucrare monahală. Ea a fost generală în monahismul vechi, lucru care se vede cu toată limpezimea din scrierile Preacuvioșilor Casian, Ioan Scărarul, Varsanufie cel Mare, Avvei Isaia, Avvei Dorotei – într-un cuvânt, din toate scrierile despre monahism ale părinților. După toată probabilitatea, ea a fost instituită chiar de către Apostoli (Iac. V, 16). Monahii educați după

[1] Predania.
[2] Predania.

cele două reguli înfățișate mai sus pot fi asemănați cu niște oameni care văd și trăiesc, în vreme ce monahii lipsiți de această educație sunt asemenea unor oameni orbi și morți. Aceste două reguli, fiind introduse în orice mănăstire, pot aduce însemnate schimbări în bine în orientarea morală și duhovnicească a obștii – acest lucru este dovedit de fapte – fără a se produce în mănăstire nici o schimbare exterioară. Pentru înfăptuirea celei de-a doua reguli este neapărată nevoie de un monah sporit în viața duhovnicească, educat după această regulă. Aici este nevoie absolută de cunoașterea din experiență. Preacuviosul Casian Romanul spune: „E de folos a ne descopri gândurile bătrânilor – dar nu oricui s-ar nimeri, ci bătrânilor duhovnicești, care au dreaptă socotință, care sunt bătrâni nu prin vârstă și cărunteţe. Mulți, lăsându-se amăgiți de înfățișarea bătrâneții și mărturisindu-și gândurile unor nepricepuți, în loc de vindecare au primit vătămare, din pricina lipsei de cercare a celor cărora s-au mărturisit"[1].

Mireanul: Văd că vă referiți chiar la principiile de temelie ale bunăstării morale a mănăstirilor. Nu refuzați să pomeniți și de alte reguli și predanii ale Sfinților Părinți ce ar putea să ajute la aducerea mănăstirilor în starea care le e proprie.

Monahul: Formarea omului se află în dependență de influențele înconjurătoare; ea este săvârșită de către ele. Nici nu poate fi altfel: așa suntem făcuți. Sfinții Părinți, care au pătruns taina aceasta cu mințile lor curate, au făcut sfânta lor predanie așa fel ca monahul să fie înconjurat de influențe care în ansamblu, prin puterea și lucrarea lor reunită, să-l poarte către scopul său, să îl îndepărteze de toate influențele ce îl abat de la acest scop, de ar fi ele și plăcute la arătare. Pentru a lămuri acest lucru, să ne folosim iarăși de prețioasa cărticică a Preacuviosului Nil Sorski. Preacuviosul spune că biserica trebuie să fie construită cu multă simplitate. El face trimitere în această privință la Preacuviosul Pahomie cel Mare, care nu voia ca în chinovia lui biserica să fie prea frumoasă din punct de vedere al arhitecturii. Sfântul Pahomie cel Mare spunea că el îndepărtează frumusețea construcției din mănăstire cu scopul ca mintea monahilor să nu se poticnească din pricina laudelor omenești aduse clădirii bisericii și să nu cadă pradă diavolului, a cărui viclenie și răutate este de multe feluri. La aceasta Preacuviosul Nil adaugă: „Dacă un mare sfânt grăia și făcea astfel, cu atât mai mult se cuvine nouă să ne păzim: fiindcă suntem neputincioși și pătimași, lesne cu mintea spre poticnire"[2].

Preacuviosul Nil sfătuiește cu privire la chilii și celelalte clădiri mănăstirești că ele trebuie să fie cât mai simple, mai puțin scumpe, lipsite de podoa-

---

[1] ***Dobrotoliubie***, tomul al patrulea, Despre Sfinții Părinți care sunt în Schit și despre dreapta socotință.

[2] Predania.

be[1]. Marele bineplăcut al lui Dumnezeu, Ioan Proorocul, zăvorâtul care se liniştea în chinovia Gazei, a dat înainte de moartea sa poveţe foarte folositoare igumenului nou ales al mănăstirii, care era şi fiu al său duhovnicesc. Printre altele, el i-a poruncit igumenului să facă chilii fără înlesniri de prisos, ci după trebuinţă, chiar puţin strâmte, ca pentru oameni care au în vedere mutarea – fiindcă clădirile veacului acestuia, faţă de veşnicie, nu sunt mai mult decât nişte hanuri[2].

Preacuviosul Nil legiuieşte, întemeindu-se pe învăţătura şi purtarea Sfinţilor Părinţi din vechime, ca odăjdiile şi vasele bisericeşti să fie cât mai simple, mai puţin scumpe şi numeroase. El porunceşte deopotrivă ca tot avutul mănăstirii să fie simplu, nu de prisos, atât cât e de trebuinţă, pentru a nu stârni slava deşartă în monahi, să nu nască în aceştia împătimire şi grijă deosebită faţă de el, fiindcă puterile lor sufleteşti trebuie să se îndrepte în întregime către Dumnezeu[3].

Preacuviosul Nil a oprit părţii femeieşti intrarea în schitul său. În vechime era oprită, şi în Muntele Athos este oprită până în ziua de astăzi, intrarea părţii femeieşti în toate mănăstirile de bărbaţi îndeobşte. Iată o rânduială cât se poate de necesară pentru cei ce vor să biruiască însuşirea firii! Aceştia au nevoie de o deplină îndepărtare a acţiunii asupra lor a însuşirii acesteia; rămânând sub înrâurirea ei, nu pot să nu se clatine. În condiţiile actualei decăderi a moralităţii, folosul şi necesitatea acestei măsuri apare evidentă[4].

În Rusia este cât se poate de necesară eliminarea băuturii din mănăstiri. Acest lucru l-au înţeles întâi-stătătorii înţelepţi şi evlavioşi, dintre care aş putea pomeni un bărbat drept, de curând răposat – Teofan, fostul întâi-stătător al mănăstirii Kirillo-Bieloiezersk. El s-a străduit cu o deosebită râvnă pentru nimicirea beţiei în mănăstirea încredinţată lui, dar în zadar – şi zadarnice vor rămâne toate sforţările oricui, dacă rânduielile Sfinţilor Părinţi privitoare la mănăstiri nu vor fi reintroduse în toată deplinătatea.

Preacuviosul Nil, după ce a cercetat viaţa monahală chiar în leagănul ei – în Răsărit – şi s-a întors în Rusia, a ales ca loc de vieţuire o pustie adâncă. El a fost mulţumit de locul ales. Pricina mulţumirii e arătată într-una dintre epistolele sale: „Cu harul lui Dumnezeu", spune el, „am aflat loc plăcut minţii mele, fiindcă mirenii ajung greu la el". Vom întrebuinţa aici silogismul Preacuviosului Nil: dacă pentru un bărbat atât de sfânt locul de vieţuire pe care şi l-a ales îi plăcea tocmai pentru că mirenii ajungeau rar acolo, nouă, care sun-

[1] Predania.
[2] Răspunsul 603.
[3] Predania.
[4] Predania.

tem neputincioşi cu voinţa şi cu mintea, lesne de plecat spre toate păcatele, cu atât mai mult ni se cuvine să alegem pentru a vieţui locuri însingurate, depărtate de aşezările lumeşti, ce nu atrag la ele cete de mireni şi dimpreună cu acestea cete de sminteli.

Preacuviosul Nil dorea ca monahii mănăstirii lui să se întreţină prin munca lor, iar dacă apărea nevoia de milostenie de la mireni să o ceară cu măsură.

Iată regulile de temelie date de Sfinţii Părinţi monahismului şi recunoscute de către Sfânta Biserică. Celelalte reguli, referitoare la amănunte, au acelaşi caracter şi acelaşi scop.

Mireanul: De la regulile enumerate de Dvs. multe mănăstiri s-au abătut mai mult sau mai puţin. Abaterile trebuie, o dată şi o dată, îndreptate. Educaţia şi duhul vremurilor noastre cer, precum ştiţi şi Dvs., ca această îndreptare să nu mai fie amânată. Despre aceasta umblă tot felul de vorbe în societate. Aş vrea ca printre glasurile ridicate de neştiinţă să răsune şi un glas care vorbeşte din cunoştinţă adevărată. Nu refuzaţi să-mi spuneţi ce ar putea, după părerea Dvs., să ajute la aducerea mănăstirilor în starea care le e proprie.

Monahul: Răspunsul la această întrebare e foarte dificil, în ciuda faptului că în bună parte l-am dat deja. Îmi vin acum în minte cuvintele Mântuitorului privitoare la ţarina unde a fost semănată sământă bună, dar, după ce sămânţa aceea a odrăslit, au apărut mulţime de neghine. Nu oamenii, ci îngerii i-au propus Stăpânului ţarinei să smulgă neghinele. Domnul le-a zis: *Nu, ca nu cumva plivind neghinele să rupeţi şi grâul împreună cu dânsele. Lăsaţi să crească amândouă până la seceriş* (Mt. XIII, 29-30). Mi-ar fi greu să arăt o măsură mai bună şi în privinţa mănăstirilor. În orice caz, trebuie să i se acorde o deosebită luare-aminte. La renovarea clădirilor vechi este nevoie de precauţie. Doctorii înţelepţi se abţin de la tratarea energică a bolilor vechi, ce au modificat adânc constituţia organismului, tocmai fiindcă a te atinge de aceste boli înseamnă a te atinge de viaţa bolnavului. Monahismul şi mănăstirile au fost instituite de către Sfântul Duh prin vase ale Lui alese – Preacuvioşii Părinţi: restaurarea vieţii mănăstireşti în vechea ei frumuseţe, dacă această restaurare intră în alcătuirea celor prehotărâte de către Dumnezeu, poate avea loc doar prin lucrarea unui har dumnezeiesc deosebit, prin mijlocirea unor unelte tot atât de vrednice. Totuşi, din cele spuse de mine reiese concluzia limpede că îndreptarea şi îmbunătăţirea vieţii mănăstireşti nu poate fi nicidecum lucrare a mirenilor: aceştia vor proceda în chip întemeiat şi înţelept dacă vor lăsa această lucrare în seama celor cărora a lăsat-o Pronia Dumnezeiască şi de la care se va cere socoteală pentru ea la judecata lui Dumnezeu.

Socot că este o datorie sfântă pentru mine să vă împărtăşesc sfatul înţelept pe care l-am auzit de la stareţi încercaţi şi vrednici de cinstire. Ei spuneau atât

mirenilor cât și monahilor ce căutau fără fățărnicie mântuirea: „În vremurile noastre în care s-au înmulțit atât de mult smintelile trebuie să avem o deosebită luare aminte la sine, fără a lua aminte la viața și la faptele aproapelui și fără a osândi pe cei ce se smintesc – fiindcă lucrarea stricătoare a smintelii trece cu ușurință de la cei osândiți în cei ce-i osândesc". Stareții amintiți îi sfătuiau pe mireni să se călăuzească în viață după Evanghelie și după acei Sfinți Părinți care au scris povețe pentru toți creștinii îndeobște, cum ar fi Sfântul Tihon de Zadonsk. Pe monahi îi sfătuiau să se călăuzească, de asemenea, după Evanghelie și după Sfinții Părinți care au scris anume pentru monahi. Monahul care se călăuzește după scrierile Părinților va avea în orice mănăstire putința să dobândească mântuirea: pierde această putință cel ce trăiește după voia și după mintea sa, de ar sălășlui și în pustia cea mai adâncă.

Vai lumii din pricina smintelilor (Mt. XVIII, 7), a prevestit Domnul; *din pricina înmulțirii fărădelegii, dragostea multora se va răci* (Mt. XXIV, 12). Venirea smintelilor intră în nepătrunsa rânduială a lui Dumnezeu privitoare la noi: *Că nevoie este să vină smintelile* (Mt. XVIII, 7), a grăit Domnul. După răscumpărarea lui, omului i-a fost lăsat libertatea de a alege între bine și rău, așa cum i-a fost lăsată și îndată după zidirea lui. La fel ca atunci, omul a ales și după răscumpărare în cea mai mare parte răul. În Rai răul s-a arătat sub masca binelui, pentru a înșela mai lesne: în sânul Sfintei Biserici el apare ascuns și împodobit în tot felul cu atrăgătoarea varietate de sortimente a smintelilor, numindu-le „distracții și amuzamente nevinovate", numind înflorirea vieții trupești și defăimarea Sfântului Duh „progres și dezvoltare a omenirii". *Oamenii* vor fi *stricați la minte,* din pricina bunăvoirii lor întru nedreptate (2 Tes. II, 12), *neîncercați în credință, având chipul bunei credințe, însă puterea ei tăgăduind* (2 Tim. III, 8, 5). Celor ce au primit această putere și au lepădat-o de bunăvoie le este greu s-o mai recapete (Evr. X, 26), din pricina pierderii înseși bunei îndreptări a voinței care urmează neapărat disprețuirii de bunăvoie a darului dumnezeiesc. *Chipul bunei credințe* pot să-l mai încropească într-un fel sau altul tertipurile omenești – însă refacerea *puterii bunei credințe* este numai a Celui Care îmbracă pe oameni *cu putere de sus* (Lc. XXIV, 40). Copacul îmbătrânit și învechit nu arareori se acoperă și se împodobește cu un acoperământ des de frunze verzi, încă pare, prin mărimea trunchiului său, să dea dovadă de putere și sănătate – însă lăuntrul lui a putrezit deja: prima furtună îl va frânge.

Credinţa şi faptele

Pocăiţi-vă şi credeţi în Evanghelie (Mc. I, 15), ne îndeamnă Evanghelia.

Simplu, adevărat, sfânt este acest îndemn: trebuie să ne pocăim, să lăsăm viaţa păcătoasă, ca să ne facem în stare a ne apropia de Evanghelie. Pentru a primi Evanghelia, trebuie să credem în ea.

Sfântul Apostol Pavel a pus întreg temeiul propovăduirii sale în propovăduirea pocăinţei şi credinţei. El le-a vestit tuturor, atât iudeilor cât și elinilor, *pocăinţa cea către Dumnezeu și credinţa cea întru Domnul nostru Iisus Hristos* (Fapte XX, 21).

Ca Descoperire Dumnezeiască, cu mult mai presus de orice raţiune, Evanghelia este de nepătruns pentru raţiunea omului căzut. Necuprinsa raţiune a lui Dumnezeu se cuprinde prin credinţă, fiindcă credinţa poate primi orice, chiar și ceea ce este de nepătruns pentru raţiune și potrivnic raţiunii. De credinţă este în stare numai sufletul care prin înclinarea hotărâtoare a voii sale a lepădat păcatul, s-a îndreptat din toată voinţa şi puterea sa spre Binele Dumnezeiesc.

Eu lumină am venit în lume (In. XII, 46), a grăit despre Sine Domnul. Această Lumină a stătut înaintea iudeilor îmbrăcată în trup; Ea stă înaintea noastră îmbrăcată în Evanghelie.

Această Lumină stă înaintea noastră *ca tot cel ce crede în Ea să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică. Cel ce crede în Ea nu este judecat, iar cel ce crede este de pe acum judecat* (In. III, 16, 18).

Dar cine nu crede în Fiul lui Dumnezeu? Nu numai cel care pe faţă, cu hotărâre se leapădă de El, ci şi acela care, numindu-se creştin, duce viaţă păcătoasă, aleargă după desfătări trupeşti; cel al cărui dumnezeu este pântecele; cel al cărui dumnezeu este argintul și aurul; cel al cărui dumnezeu e slava pământească; cel care a cinstit ca pe un dumnezeu înţelepciunea pământească cea vrăjmaşă lui Dumnezeu – *că tot cela ce face rele urăşte Lumina și nu vine la Lumină, ca să nu se vădească faptele Lui; iar cel ce face adevărul vine la Lumină, ca să se arate lucrurile lui, că întru Dumnezeu sunt lucrate* (In. III, 20-21).

Fără lepădare de sine omul nu e în stare de credinţă; raţiunea lui căzută luptă împotriva credinţei, cerând cu obrăznicie lui Dumnezeu socoteală pentru lucrările Lui şi dovezi pentru adevărurile descoperite de El omului; inima căzută vrea să ducă viaţa căderii, către a cărei omorâre năzuieşte credinţa; tru-

pul și sângele, neluând aminte la mormântul ce le stă înainte în oricare ceas, vor și ele să își trăiască viața lor, viața stricăciunii și a păcatului.

Tocmai de aceea le-a vestit Domnul tuturor celor ce voiesc a se alătura Lui și a-I urma cu credință vie: *Oricine voiește să vină după Mine să se lepede de sine, să ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie – că cine va voi să-și mântuiască sufletul său îl va pierde, și cine va pierde sufletul său pentru Mine îl va mântui* (Mt. XVI, 24-25).

Până într-atât s-a împropriat căderea întregii ființe omenești, că lepădarea acestei căderi s-a putut face doar printr-o lepădare asemenea cu lepădarea de viață. Fără această lepădare este cu neputință a dobândi credința – zălogul vieții veșnice, fericite, duhovnicești; iar cine va voi să învieze patimile inimii sau trupului, să se îndulcească de ele, cine va voi să învie rațiunea sa căzută, acela cade de la *credință.*

Credința vie este umblare în lumea duhovnicească, în lumea lui Dumnezeu. Ea nu poate rămâne în cel pironit lumii de jos, unde domnesc trupul și păcatul.

Credința este ușă către Dumnezeu. Nu este altă ușă către Dânsul: *fără credință nu este cu putință a plăcea lui Dumnezeu* (Evr. XI, 6). Această ușă se deschide treptat celor ce se curăță prin pocăință necurmată; e larg deschisă înaintea inimii curate; e zăvorâtă pentru iubitorul de păcat.

Doar prin *credință* ne putem apropia de Hristos; doar prin *credință* putem urma lui Hristos.

Credința este o însușire firească a sufletului omenesc, sădită în el de Milostivul Dumnezeu la zidirea lui[1]. Această însușire firească a fost aleasă de Dumnezeu atunci când ne-a răscumpărat, ca o ramură între ramurile pomului, pentru sădirea în ea a harului.

Cu bun temei a fost aleasă de Dumnezeu *credința* ca unealtă a mântuirii oamenilor: am pierit dând crezare amăgitoarelor cuvinte ale vrăjmașului lui Dumnezeu și al nostru. Au răsunat oarecând în rai cuvintele din gura făcătorului de rele, au luat aminte la ele protopărinții noștri, au crezut în ele – și au fost izgoniți din rai; acum, în valea plângerii, răsună pentru urmașii lor glasul Cuvântului lui Dumnezeu – Evanghelia – și iarăși intră în rai cei care iau aminte și *cred în Evanghelie.*

Necredinciosule! Întoarce-te de la necredința ta! Păcătosule! Întoarce-te de la viața ta păcătoasă! Înțeleptule! Întoarce-te de la înțelepciunea ta mincinoasă! Întoarceți-vă! Prin nerăutatea și neviclenia voastră faceți-vă asemenea pruncilor, cu simplitate copilărească credeți în Evanghelie!

Credința moartă, recunoașterea lui Hristos doar prin încredințarea fără voie a minții, o pot avea și demonii! O astfel de credință slujește celui ce o are doar spre mai marea lui osândă la judecata lui Hristos. *Lasă, ce este nouă și Ție,*

---

[1] Preacuviosul Simeon Noul Teolog. Cuvânt despre credință, *Dobrotoliubie,* partea întâi.

Iisus Nazarineanule! – a strigat duhul necurat către Domnul: *Ai venit să ne pierzi pe noi? Te știu pe Tine Cine ești: Sfântul lui Dumnezeu* (Mc. I, 24). *Credința* în Evanghelie trebuie să fie *vie*; trebuie *să credem* cu mintea și cu inima, *să mărturisim credința* cu gura, *s-o arătăm, s-o dovedim* prin viață. *Arată-mi credința ta din faptele tale* (Iac. II, 18), spune Apostolul celui care se laudă doar cu credința moartă, cunoașterea seacă a existenței lui Dumnezeu.

„Credința", a zis Preacuviosul Simeon Noul Teolog, „în înțelesul larg al acestui cuvânt, cuprinde în sine toate Dumnezeieștile Porunci ale lui Hristos: ea e pecetluită de încredințarea că în porunci nu este nici o buche care să nu aibă rost, că totul în ele, până la o iotă, e viață și pricină a vieții veșnice"[1].

Să crezi în dogmele propovăduite de Evanghelie, să le înțelegi și să le mărturisești după învățătura neștirbită a Bisericii Ortodoxe de Răsărit, singura ce cuprinde învățătura evanghelică în toată curăția și plinătatea ei.

Să crezi în tainele rânduite în Biserică de Însuși Domnul, păstrate de Biserica de Răsărit în toată plinătatea lor.

Să crezi în sfintele, de viață făcătoarele porunci evanghelice, care pot fi împlinite fără greșeală numai în sânul Bisericii celei adevărate, a căror plinire o alcătuiește așa-numita de către Părinți *credință* lucrătoare *a creștinului*[2].

În dogme e Teologia predată de Însuși Dumnezeu. Lepădarea dogmelor este o hulă împotriva lui Dumnezeu ce se numește necredință; schimonosirea dogmelor este o hulă împotriva lui Dumnezeu ce se numește erezie.

Atunci când mintea încă necurățită prin pocăință, ce încă rătăcește pe tărâmul și în bezna căderii, încă neluminată și necălăuzită de către Duhul Sfânt, cutează de capul său, prin propriile sforțări bolnăvicioase, din întunericul trufiei, a face judecăți privitoare la Dumnezeire, negreșit cade în rătăcire. O astfel de rătăcire este hulă împotriva lui Dumnezeu. Despre Dumnezeu putem ști numai ceea ce El ne-a descoperit din marea lui milostivire.

Prin tainele Bisericii creștine, credinciosul este adus la unirea cu Dumnezeu, lucru în care stă adevărata mântuire, pecetluirea *credinței* prin fapta *credinței*, primirea arvunei veșnicelor bunătăți.

Cel ce se leapădă de diavol, de păcat și de lume pentru *credința* în Hristos moare pentru viața firii căzute, pe care a trăit-o până atunci în necredință și păcătoșenie; cufundându-se în scăldătoarea botezului, el este îngropat pentru această viață; din această scăldătoare iese deja renăscut la o nouă viață, la viața în Hristos.

---

[1] Cuvântul al treilea, pg. 42, Ediția Pustiei Optina, anul 1852.

[2] Sfinții Calist și Ignatie Xanthopulos, cap. 16, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

Prin botez, creştinul este unit cu Hristos, se îmbracă în Hristos; prin împărtăşirea cu Sfintele lui Hristos Taine se uneşte cu Hristos. În acest chip, prin mijlocirea tainelor el devine cu totul Hristos.

Cel botezat întru Hristos nu mai trăieşte ca fiinţă de sine stătătoare, ci ca una ce îşi ia întreaga plinătate a vieţii de la o altă fiinţă – de la Hristos. *Nu sunteţi ai voştri*, le spune Apostolul creştinilor: *sunteţi cumpăraţi cu preţ. Trupurile voastre sunt mădularele lui Hristos. Proslăviţi pe Dumnezeu în trupurile voastre şi în sufletele voastre, care sunt al lui Dumnezeu* (1 Cor. VI 15, 19, 20).

Prin împlinirea de viaţă făcătoarelor porunci evanghelice e sprijinită unirea creştinului cu Hristos (In. XV, 10). Mădularul lui Hristos nu poate să rămână în unire cu Hristos altfel decât lucrând din voia Lui, din mintea Lui. Atât voia cât şi mintea lui Hristos sunt înfăţişate în poruncile evanghelice.

Fiecare fiinţă lucrează înlăuntrul şi în afara sa potrivit cu firea ei. În firea celui îmbrăcat în Hristos, a omului nou, stă să gândească, să simtă, să lucreze aşa cum gândeşte, cum simte, cum lucrează Hristos. A fi călăuzit de gânduri, de simţiri ale omului vechi, de ar fi acestea şi bune la arătare, e pentru el un lucru împotriva firii.

Călăuzitor al creştinului trebuie să fie Duhul Sfânt, aşa cum călăuzitorii omului vechi sunt carnea, trupul şi duhul cel viclean. *Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, întru suflet viu, iar Adam cel de pe urmă în Duh de viaţă Făcător* (1 Cor. XV, 45). Toate gândurile, simţirile, faptele creştinului trebuie să vină de la Duhul Sfânt, nu să fie ale lui proprii, sufleteşti, din firea vechiului Adam. Vei ajunge la asta atunci când îţi vei rândui în întregime viaţa după poruncile Evangheliei, potrivit preasfintelor ei cuvinte: *Cuvintele pe care vi le grăiesc Eu vouă*, spune Domnul, *Duh sunt, şi viaţă sunt* (In. VI, 63).

Credinţa ortodoxă în Hristos, pecetluită prin Taina Botezului, e îndestulătoare pentru mântuire şi fără fapte, atunci când omul n-are timp să le săvârşească: fiindcă *credinţa* îl înlocuieşte pe om cu Hristos, şi faptele bune omeneşti cu meritele lui Hristos.

De-a lungul vieţii pământeşti însă este neapărată nevoie de fapte. Ca fapte bune îi sunt recunoscute creştinului numai acelea care sunt împlinire a poruncilor evanghelice, prin care se hrăneşte, trăieşte *credinţa* lui, prin care este sprijinită viaţa lui în Hristos: fiindcă singurul care lucrează în creştin trebuie să fie Hristos.

Cel botezat nu are dreptul să facă după cum îi dau ghes simţirile inimii, care depind de înrâurirea trupului şi sângelui asupra acesteia, oricât ar părea de bune aceste simţiri: îi sunt primite doar faptele bune către a căror săvârşire este îmboldită inima de către Duhul Sfânt şi Cuvântul lui Dumnezeu, care sunt ale firii înnoite de Hristos.

Dreptul din credință va fi viu (Evr. X, 38). Adevărata credință în Hristos este singurul mijloc de mântuire – însă *credința* vie, arătată prin întreaga ființă a omului.

Această *credință vie* o cere de la om Sfântul Apostol Iacov atunci când vestește: *Credința fără fapte moartă este, fiindcă din fapte se împlinește credința* (Iac. II, 17, 22).

Faptele potrivnice credinței dau în vileag alte crezuri, care se cuibăresc în inima omului într-un chip tainic și nelegiuit.

Lăudând fapta patriarhului Avraam, Sfântul Iacov laudă fapta *credinței* sale: aducerea ca jertfă a fiului după porunca lui Dumnezeu, faptă ce se împotrivește de-a dreptul însușirilor numite „bune" ale firii căzute. Puterea de a săvârși această faptă a dat-o *credința*, iar fapta a arătat tăria *credinței*: așa se lămurește miezul faptei lui Avraam, tâlcuite de către cei doi apostoli, Iacov și Pavel (Iac. II, 21-23; Rom. IV, 1, 3).

Sunt orbi cei ce pun preț pe așa-numitele de către ei „fapte bune" ale firii căzute. Aceste fapte au lauda lor, prețul lor, în vreme și între oameni – nu însă înaintea lui Dumnezeu, înaintea Căruia *toți s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut* (Rom. III, 12). Cei ce nădăjduiesc în faptele bune ale firii căzute nu l-au cunoscut pe Hristos, n-au priceput taina răscumpărării, sunt prinși în cursele propriei filosofări mincinoase, ridicând împotriva credinței lor care este pe jumătate moartă și se clatină din împotrivire prostească: „Oare Dumnezeu este atât de nedrept încât să nu dea răsplata mântuirii veșnice faptelor bune săvârșite de închinătorii la idoli și de eretici?" Acești „judecători" pun nedreptatea și neputința judecății lor pe seama judecății lui Dumnezeu.

Dacă faptele bune săvârșite potrivit simțirilor inimii ar aduce mântuirea, venirea lui Hristos ar fi fost de prisos, n-ar mai fi fost nevoie de răscumpărarea lumii prin patimile și moartea pe cruce a Dumnezeului-Om, nici de poruncile evanghelice. Este învederat că cei ce socot că mântuirea se poate dobândi și numai prin faptele firii căzute nimicesc însemnătatea lui Hristos, leapădă pe Hristos.

În chip nelegiuit s-au oștit împotriva credinței iudeii, cerând de la credincioși împlinirea rânduielor rituale ale Legii vechi; în chip nelegiuit fiii lumii vrăjmașe lui Dumnezeu, ce sunt străini de cunoașterea cea tainică și totodată vie a lui Hristos, cer de la cei ce cred în Hristos fapte bune potrivite cu înțelegerea și simțirile firii căzute.

Cel ce crede în Hristos trage împotriva simțirilor inimii sabia lui Hristos și își silește inima, tăind cu sabia ascultării față de El nu doar pornirile păcătoase vădite, ci și acele porniri care par bune la arătare, dar în fapt sunt potriv-

nice legilor evanghelice – şi astfel este întreaga lucrare a omului care se ia după imboldurile firii căzute.

Faptele părute bune, făcute din imboldurile firii căzute, fac să crească în om „eu"-ul său, nimicesc credinţa în Hristos, sunt potrivnice lui Dumnezeu; faptele *credinţei* omoară egoismul în om, fac să crească în el *credinţa*, fac să crească în el Hristos.

De vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus, spune Apostolul, *şi vei crede întru inima ta că Dumnezeu L-a ridicat pe El din morţi, te vei mântui: căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturiseşte spre mântuire* (Rom. X, 9-10).

Credinţa adevărată şi vie aduce omului mântuirea chiar dacă acesta o mărturiseşte doar cu gura. Ea i-a adus mântuirea tâlharului răstignit pe cruce; a adus mântuire, prin pocăinţă, multor păcătoşi în ultimele clipe, cele dinainte de moarte, ale vieţii lor.

Atât de însemnată, de neapărat trebuincioasă este pentru mântuire *mărturisirea cu gura a credinţei* inimii şi încredinţării sufletului, că sfinţii mucenici din toate veacurile creştinismului, începând cu înşişi Apostolii lui Hristos, s-au învoit mai degrabă a răbda chinuri lungi şi înfricoşate, a vărsa sângele lor ca apa, decât a rosti lepădarea de Hristos – fie aceasta şi prefăcută, numai cu gura, fără ca inima să ia parte.

Dumnezeu cere de la om pentru a-l mântui numai *credinţă vie, adevărată.* Aceasta, ca zălog al mântuirii şi fericirii veşnice, trebuie să fie pentru creştin mai de preţ decât viaţa lui pământească.

Mucenicia este roada adevăratei cunoştinţe de Dumnezeu, dăruite prin credinţă.

Mucenicia este roada *credinţei*. Această faptă au hulit-o şi o hulesc cei ce pun mare preţ pe faptele firii omeneşti căzute: în orbirea lor, ei numesc această preasfântă nevoinţă a celor mari la suflet „urmare a nebuniei".

Atât de însemnată este fiecare idee a dogmelor date de Dumnezeu, că sfinţii mărturisitori, asemenea mucenicilor, au pecetluit mărturisirea de credinţă ortodoxă cu pătimiri grozave şi râuri de sânge.

Potrivit însemnătăţii credinţei în lucrarea mântuirii, şi păcatele împotriva ei au o deosebită greutate în cumpăna dreptei judecăţi a lui Dumnezeu: toate aceste păcate sunt de moarte, adică sunt împreunate cu moartea sufletului şi le urmează veşnica pierzanie, muncile veşnice în adâncurile iadului.

Păcat de moarte este *necredinţa*: ea leapădă singurul mijloc de mântuire – credinţa în Hristos.

Păcat de moarte este *lepădarea de Hristos*: ea îl lipseşte pe cel care se leapădă de credinţa vie în Hristos, ce se arată şi se păstrează prin mărturisirea cu gura.

Păcat de moarte este *erezia*: ea cuprinde în sine hulirea lui Dumnezeu și îl face pe cel molipsit de ea străin de adevărata credință în Hristos.

Păcat de moarte este *deznădăjduirea*: ea este lepădare a credinței lucrătoare, vii în Hristos.

Vindecarea de toate aceste păcate de moarte este *credința* adevărată, sfântă, vie în Hristos.

De o însemnătate covârșitoare în faptele credinței este mărturisirea cu gura: marele dătător de lege al israilitenilor, văzătorul de Dumnezeu Moisi, a fost lipsit de intrarea în pământul făgăduinței îndată ce a rostit, cu privire la o faptă a credinței, cuvinte ce arătau o oarecare îndoială (Numeri XX, 10-12).

De ucenicul unui oarecare pustnic mare din Egipt s-a depărtat harul botezului îndată ce acesta, stând de vorbă cu un evreu, a rostit, în simplitatea sa, un cuvânt de îndoială cu privire la credința creștină[1].

Istoria bisericească povestește că în primele timpuri ale creștinismului, în vremea prigoanelor, unii păgâni mărturiseau cu gura pe Hristos cu prefăcătorie, în glumă și în bătaie de joc, iar harul dumnezeiesc îi adumbrea de îndată: într-o clipă se prefăceau din păgâni înrăiți în creștini râvnitori și pecetluiau cu sângele lor mărturisirea pe care la început o rostiseră ca pe o luare în deșert[2].

Pătimirile și moartea pentru poruncile evanghelice sunt, de asemenea, fapte ale credinței vii în Hristos, sunt, de asemenea, mucenicie[3]. Această mucenicie este cu precădere a *sfinților monahi.*

Însuflețiți de credința cea vie, sfinții monahi asemenea lui Avraam au părăsit patria și casa părintească, asemenea lui Moisi au ales în locul desfătărilor pământești pătimirile pentru Hristos, asemenea lui Ilie, pe jumătate goi, și-au ales ca loc de viețuire pustiile și peșterile, cu ochii credinței au privit la răsplata cerească.

În pustiile lor, departe de oameni, departe de împrăștiere și de grijile stricăcioase, ei au purces la lupta împotriva păcatului, l-au lepădat din faptele, din gândurile, din simțirile lor, și în sufletele lor curate s-a pogorât Duhul Sfânt, umplându-le de daruri harice. Credința vie în Hristos și în Evanghelie le-a dat Preacuvioșilor puterea de a se nevoi împotriva păcatului, i-a făcut vase ale Sfântului Duh.

Credința este maica răbdării, maica bărbăției, puterea rugăciunii, călăuzitoarea către smerenie, dătătoarea nădejdii, scara spre tronul dragostei.

Credința în Hristos, arătată și mărturisită în chip văzut și nevăzut prin plinirea poruncilor lui Hristos, cuprinde un zălog neștirbit al mântuirii, iar ce-

---

[1] Viața Preacuviosului Paisie cel Mare, *Viețile Sfinților*, 19 iunie.

[2] Pătimirea Sfântului Mucenic Filimon, *Viețile Sfinților*, 14 decembrie.

[3] Preacuviosul Simeon Noul Teolog, cap. întâi, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

lor ce au părăsit lumea pentru a se afierosi în întregime lucrării evanghelice le aduce desăvârşirea creştină.

În cei ce au atins desăvârşirea creştină credinţa întărită vede cu deosebită limpezime, prin lucrarea Sfântului Duh, cele făgăduite de Dumnezeu – ca şi cum ar vedea, ca şi cum ar pipăi bunătăţile cele veşnice: şi ea, potrivit învăţăturii Apostolului, este în deplinul înţeles al cuvântului *adeverirea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor nevăzute* (Evr. XI, 1).

Cei ce s-au îmbogăţit cu credinţă vie în Hristos trec în zbor, ca şi cum ar fi înaripaţi, peste toate necazurile, peste toate împrejurările cele ostenicioase. Adăpaţi cu credinţa în atotputernicia lui Dumnezeu, ei nu văd osteneală în osteneală, nu simt durere în dureri. Ei recunosc pe Dumnezeu ca fiind Singurul Care lucrează în lume, L-au făcut *al lor* prin credinţa vie în El.

Cel ce crede în Hristos, de va şi muri cu moartea păcatului, iarăşi va învia prin pocăinţă (In. XI, 25) – şi vedem pe mulţi dintre sfinţi că au căzut din înălţimea sfinţeniei în adâncul unor păcate grele, iar apoi, cu ajutorul credinţei şi al pocăinţei insuflate de aceasta, s-au liberat din adâncul cel puturos şi întunecat, au suit iarăşi la înălţimea curăţiei şi sfinţeniei.

Deznădăjduirea dă în vileag necredinţa şi egoismul ce se aflau dinainte în inimă: cel ce crede în sine şi nădăjduieşte în sine nu se va scula din păcat prin pocăinţă; se va scula prin ea cel ce crede în Hristos, Atotputernicul Răscumpărător şi Doctor.

Credinţa este din auzire (Rom. X, 17): ascultă Evanghelia, care-ţi vorbeşte, şi pe Sfinţii Părinţi, care o tâlcuiesc; ascultă-i cu luare-aminte şi, puţin câte puţin, se va sălăşlui în tine *credinţa vie*, care va cere de la tine plinirea poruncilor evanghelice şi te va răsplăti pentru această împlinire cu nădejdea neîndoielnică a mântuirii. Ea te va face următor al lui Hristos pe pământ, împreună moştenitor cu El în cer. Amin.

Despre poruncile evanghelice

Mântuitorul lumii, Domnul nostru Iisus Hristos, purcezând la înfățișarea atotsfintelor Sale porunci, a grăit: *Să nu credeți că am venit să stric Legea și proorocii: n-am venit să stric, ci să împlinesc* (Mt. V, 17).

În ce chip a plinit Domnul Legea și proorocii? Pecetluind jertfele preînchipuitoare prin aducerea de Sine ca jertfă pentru omenire; înlocuind umbrele și ghiciturile Legământului celui Vechi cu harul și adevărul Legământului celui Nou; împlinind prezicerile proorocilor prin săvârșirea lor; completând legea morală prin rânduieli atât de înalte încât această lege, rămânând neschimbată, s-a și schimbat în același timp din pricina înălțimii noilor rânduieli. Așa se schimbă un copil care ajunge la vârsta bărbăției și rămâne, totodată, același om.

Legământul cel vechi este pentru om ca o diată[1] duhovnicească. De obicei, diata cuprinde o descriere amănunțită a moștenirii dimpreună cu toate măsurătorile și listele de trebuință, cu planurile pământurilor, cu desene ale clădirilor. Legământul cel Nou este ca intrarea în stăpânirea moștenirii. Dincolo, totul este arătat și înfățișat pe hârtie; aici, se înfățișează în fapt, cu lucrul.

Prin ce se deosebesc poruncile Evangheliei de cele zece porunci ale lui Moisi? Acestea din urmă nu îngăduiau omului căzut să cadă într-o stare cu desăvârșire împotriva firii, însă nici nu puteau să îl înalțe la starea de neprihănire în care a fost zidit omul. Poruncile decalogului păstrau în om putința de a primi poruncile Evangheliei (In. III, 21). Poruncile Evangheliei îl înalță pe om la o neprihănire mai înaltă decât cea în care am fost zidiți: ele îl zidesc pe creștin ca templu al lui Dumnezeu (In. XIV, 23); după ce l-au făcut templu al lui Dumnezeu, îl țin în această stare harică, suprafirească (In. XV, 10).

Sfinții Apostoli Petru și Pavel, din deosebita lor dragoste față de Dumnezeu, au împlinit întocmai Legea lui Moisi (Fapte X, 14 și urm.; Filip. III, 5-6). Curăția îndreptării lor sufletești și neprihănirea vieții lor i-a făcut în stare să creadă în Răscumpărătorul și să-I fie apostoli. Adeseori s-au arătat în stare să creadă păcătoși învederați, ce prin păcatele lor se pogorâseră la asemănarea dobitoacelor și a fiarelor, dar care și-au recunoscut păcatele și s-au hotărât să aducă pen-

[1] Testament.

tru ele pocăință. În cea mai mică măsură au arătat această putință acei păcătoși care prin părerea de sine și prin trufie s-au asemănat demonilor și asemenea lor au lepădat conștiința păcătoșeniei și pocăința (Mt. XXI, 31-32).

Domnul a numit toată învățătura Sa, întreg Cuvântul Său și toate spusele sale *porunci* (In. XIV, 21, 23). *Graiurile pe care vi le-am grăit Eu vouă*, a spus El, *Duh sunt și viață sunt* (In. VI, 63). Ele îl prefac pe omul trupesc în om duhovnicesc, învie pe cel mort, fac din urmașul vechiului Adam urmaș al Noului Adam, din fiul omului după fire – fiu al lui Dumnezeu după har.

Porunca Legământului celui Nou care cuprinde toate celelalte porunci în parte este Evanghelia. *S-a plinit vremea și s-a apropiat Împărăția lui Dumnezeu: pocăiți-vă și credeți în Evanghelie* (Mc. I, 15).

Domnul a numit „mici" poruncile Sale luate fiecare în parte din pricina simplității și a scurtimii cu care au fost înfățișate și care le fac lesne de înțeles oricărui om. Numindu-le „mici", Domnul a vestit totuși că cel ce va călca una singură dintre aceste porunci *mai mic se va chema întru Împărăția Cerurilor* (Mt. V, 19), adică va fi lipsit de această Împărăție[1].

Să ne înfricoșăm de această hotărâre a Domnului! Să cercetăm Evanghelia; să vedem în ea toate poruncile Domnului nostru, să ni le înrădăcinăm în amintire spre a le plini cu osârdie și fără de abatere; să credem în Evanghelie cu credință vie.

Cea dintâi poruncă dată de Domnul înomenit este porunca despre pocăință. Sfinții Părinți spun cu tărie că pocăința trebuie să fie și începutul unei vieți cucernice, și sufletul ei, în toată vremea cât se prelungește ea[2]. Fără pocăință nu este cu putință nici să Îl recunoaștem pe Răscumpărătorul, nici să rămânem întru mărturisirea Lui. Pocăința este recunoașterea căderii noastre, ce a făcut firea omenească netrebnică, spurcată, și ca atare în trebuință necontenită de Răscumpărătorul. Cu Răscumpărătorul, Cel Atotdesăvârșit și Atotsfânt, este înlocuit omul căzut ce Îl mărturisește.

Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă lucrurile voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri (Mt. V, 16), a grăit Domnul ucenicilor Săi, poruncindu-le totodată să facă în taină faptele bune și prevestindu-le că vor fi urâți și defăimați de oameni (Mt. VI, 1-19; Lc. XXI, 17). Dar cum să împlinim această poruncă a Domnului, săvârșindu-ne în taină faptele bune? Dobândim putința de a o face atunci când ne lepădăm de căutarea propriei slave, când ne lepădăm de faptele părut bune care vin de la firea noastră căzută, de la noi înșine, și vom lucra pentru slava lui Dumnezeu,

[1] Tâlcuirea Fericitului Teofilact.

[2] Preacuviosul Marcu Ascetul, Cuvântul întâi despre pocăință.

având ca temei Evanghelia[1]. *Fiecare din voi precum a luat dar*, grăiește Sfântul Apostol Petru, *între voi cu acela slujind, ca niște buni iconomi ai darului celui de multe feluri al lui Dumnezeu: de grăiește cineva, cuvintele lui să fie ca ale lui Dumnezeu; dacă slujește cineva, slujba lui să fie ca din puterea pe care o dă Dumnezeu: ca întru toate să Se slăvească Dumnezeu prin Iisus Hristos, Căruia este slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin* (1 Pt. IV, 10-11). Cei care, uitând de slava lor, caută numai să Se proslăvească Dumnezeu și să fie cunoscut de oameni, sunt proslăviți de Dumnezeu. *Numai pe cei ce Mă proslăvesc pe Mine îi voi proslăvi* (1 Împ. II, 30); *de va sluji cineva Mie, îl va cinsti pe dânsul Tatăl Meu* (In. XII, 26), a grăit Domnul. Cel ce săvârșește faptele bune în taină, cu singurul țel de a plăcea lui Dumnezeu, va fi proslăvit spre zidirea semenilor, după rânduiala Proniei lui Dumnezeu cu privire la el.

De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât dreptatea cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra întru Împărăția Cerurilor (Mt. V, 20). Dreptatea cărturarilor și a fariseilor s-a mulțumit cu învățarea Legii lui Dumnezeu după literă, căreia nu i-a urmat învățarea ei cu viața, căreia, dimpotrivă, i-a urmat o viață potrivnică Legii lui Dumnezeu. Rămânând la învățarea Legii lui Dumnezeu doar după literă, din pricina acestei cunoașteri superficiale cad în trufie și părere de sine, precum bagă de seamă Preacuviosul Marcu Ascetul[2] și precum s-a întâmplat cu cărturarii și cu fariseii (Mt. V, 44). Iubirea de vrăjmași aduce inimii plinătatea iubirii. Într-o asemenea inimă nu este loc nicidecum pentru rău, și prin bunătatea sa ea se aseamănă Atotbunului Dumnezeu. La această aleasă stare sufletească îi cheamă Apostolul pe creștini atunci când grăiește: *Deci îmbrăcați-vă ca niște aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și preaiubiți, întru milostivirile îndurării, întru bunătate, întru smerenie, întru blândețe, întru îndelungă răbdare, suferind unul pe altul și iertând unul împotriva altuia, de are cineva împotriva cuiva pâră: precum Hristos a iertat vouă, așa și voi* (Col. III, 12-13). Prin desăvârșita iubire de aproapele se dobândește înfierea de către Dumnezeu (Mt. V, 45), adică harul Sfântului Duh este atras spre inimă și se revarsă în ea atotsfânta iubire de Dumnezeu.

Inima molipsită de răutate și neînstare a iubi pe vrăjmași precum o poruncește Evanghelia este datoare să se vindece prin mijloacele arătate de Domnul: trebuie să se roage pentru vrăjmași, nicidecum să nu-i osândească, să nu-i supună defăimării, să-i vorbească de bine, să le facă bine după putere. Aceste fapte sting ura atunci când ea se aprinde în inimă, o țin mereu în frâu, o slăbesc într-o măsură însemnată: însă deplina dezrădăcinare a răutății se săvârșește prin lucrarea Harului Dumnezeiesc.

---

[1] Tâlcuirea Fericitului Teofilact.

[2] Cuvântul al patrulea.

Celor ce dau milostenie Domnul le-a poruncit s-o dea în taină; celor ce se îndeletnicesc cu rugăciunea le-a poruncit să se roage întru însingurarea cămării închise; celor ce postesc le-a poruncit să tăinuiască postirea lor (Mt. VI, 18). Aceste fapte bune trebuie săvârşite cu singurul țel de a bineplăcea lui Dumnezeu, cu țelul de a aduce folos aproapelui şi sufletului nostru. Nu numai de privirile oamenilor trebuie să ascundem comoara noastră duhovnicească, ci şi de propria noastră *stângă* (Mt. VI, 3). Lauda omenească pradă faptele noastre bune atunci când le facem la arătare, atunci când nu ne străduim să le ascundem: şi pe nebăgate de seamă suntem atraşi de dorința de a plăcea oamenilor, spre viclenie şi spre fățărnicie. Pricina este vătămarea noastră de către păcat, starea de boală a sufletelor noastre. Precum trupul bolnav are nevoie a fi ferit de vânturi, frig, felurite mâncăruri şi băuturi, aşa şi sufletul bolnav are nevoie a fi ferit în multe feluri. Ferind faptele noastre bune de vătămarea pe care o pricinuiesc laudele omeneşti, suntem datori să le ferim şi de răul ce sălăşluieşte în noi, de această „stângă" a noastră, să nu ne lăsăm furaţi de gânduri şi închipuiri ale slavei deşarte, de bucuria şi desfătarea pline de slavă deşartă care apar în noi atunci când săvârşim fapta bună, luând de la noi roada ei.

Domnul ne-a poruncit să iertăm aproapelui greşelile făcute împotriva noastră: *că de veţi ierta oamenilor*, a zis El, *greşalele lor, ierta-va şi vouă Tatăl vostru Cel Ceresc; iar de nu veţi ierta oamenilor greşalele lor, nici Tatăl vostru nu va ierta vouă greşalele voastre* (Mt. VI, 14-15). Din aceste cuvinte ale Domnului reiese de la sine încheierea că semnul vrednic de crezare al iertării păcatelor noastre este simțirea în inimile noastre a faptului că am iertat aproapelui toate greşelile făcute împotriva noastră. Această stare este şi poate fi pricinuită numai de Harul Dumnezeiesc. Ea este un dar al lui Dumnezeu. Până când ne vom învrednici de acest dar să ne cercetăm conştiinţa înainte de orice rugăciune a noastră, aşa cum ne îndeamnă Domnul, şi, de vom afla în ea pomenire a răului, s-o dezrădăcinăm prin mijloacele mai sus arătate – adică rugăciunea pentru vrăjmaşi şi binecuvântarea lor (Mc. XI, 25). Oricând ne amintim de un vrăjmaş al nostru, să nu ne îngăduim nici un alt gând despre el afară de rugăciune şi binecuvântare.

Celor mai apropiaţi ucenici şi următori ai Săi Domnul le-a poruncit neagonisirea. *Nu vă adunaţi vouă comori pe pământ* (Mt. VI, 19). *Vindeţi avuţiile voastre şi daţi milostenie; faceţi-vă vouă pungi care nu se învechesc, comoară neîmpuţinată în ceruri, unde furul nu se apropie, nici molia n-o strică: fiindcă acolo unde e comoara voastră, va fi şi inima voastră* (Lc. XII, 33-34). Pentru a dobândi dragoste de lucrurile duhovniceşti şi cereşti trebuie să ne lepădăm de dragostea faţă de lucrurile pământeşti; pentru a ne iubi patria trebuie neapărat să ne lepădăm de dragostea bolnăvicioasă faţă de ţinutul surghiunului nostru.

Domnul a dat porunca păzirii minții, poruncă de care oamenii îndeobște nu se îngrijesc și nici măcar nu știu că ea există, că e neapărat trebuincioasă și de o deosebită însemnătate (Mt. VI, 22-23; Lc. XI, 34-36). Domnul însă numind mintea „ochi al sufletului", a vestit: *De va fi ochiul tău curat, tot trupul tău va fi luminat; iar de va ochiul tău rău, tot trupul tău va fi întunecat.* „Trup" este numită aici viețuirea. Aceasta își împrumută însușirile de la felul de a gândi ce o călăuzește. Dobândim un fel nerătăcit de a gândi din sănătatea, întregimea (integralitatea) sau simplitatea minții noastre, atunci când ea urmează pe de-a-ntregul Adevărului, neîngăduindu-și însușirea nici unui amestec al minciunii. Altfel spus: „sănătoasă" se poate numi numai acea minte care prin ajutorul și lucrarea Sfântului Duh urmează pe de-a-ntregul și fără abatere învățăturii lui Hristos. O abatere mai mare sau mai mică de la învățătura lui Hristos dă în vileag o boală mai mică sau mai mare a minții care și-a pierdut simplitatea, care și-a îngăduit să se complice. Deplina abatere a minții de la învățătura lui Hristos înseamnă moartea ei. Atunci lumina aceasta se socoate stinsă, încetează a mai fi lumină, devine întuneric. Lucrarea omului depinde pe de-a-ntregul de starea în care se află mintea lui: lucrarea ce izvorăște dintr-o minte sănătoasă e pe deplin plăcută lui Dumnezeu; lucrarea ce atârnă de o minte ce a îngăduit în sine amestec este în parte plăcută lui Dumnezeu, în parte potrivnică Lui; lucrarea minții întunecate cu învățătura minciunii, care a lepădat învățătura lui Hristos, e pe de-a-ntregul netrebnică și urâtă de Dumnezeu. *Dacă lumina care este întru tine este întuneric, dar întunericul cu cât mai mult?*

Domnul ne-a oprit de la îndeletnicirea cu griji deșarte, ca acestea să nu ne răspândească și să nu slăbească grija cu adevărat trebuitoare pentru dobândirea Împărăției Cerurilor (Mt. VI, 24-34). Grija deșartă nu este nimic altceva decât o boală a sufletului, manifestarea necredinței sale. Tocmai de aceea a și zis Domnul: *Puțin credincioșilor! Nu vă îngrijiți de sufletul vostru – ce veți mânca și ce veți bea, nici cu trupul vostru – cu ce vă veți îmbrăca* (Mt. VI, 30, 25). Să urăști nelucrarea cea urâtă de Dumnezeu, să iubești osteneala cea iubită de Dumnezeu, dar sufletul tău să nu-l slăbănogești cu grija deșartă, care întotdeauna e nefolositoare și de prisos. Ca să fii tare cu sufletul și râvnitor în lucrarea lui Dumnezeu, în lucrarea mântuirii tale, Domnul a făgăduit să îți dea tot ce îți este de trebuință pentru viața vremelnică prin dreapta Sa atotputernică, adică prin Pronia Sa Dumnezeiască (Mt. VI, 33).

Domnul ne-a oprit nu numai de la *osândirea* aproapelui, ci și de la *judecarea* lui (Lc. VI, 37; Mt. VII, 1) atunci când nu este neapărată nevoie de a face judecată dreaptă spre folosul propriu și spre cel de obște. Judecata de acest ultim fel alcătuiește ceea ce Domnul numea *cele mai grele ale Legii* (Mt. XXIII, 23); fără

acest fel de judecată binele nu poate fi deosebit de rău, lucrarea noastră nu poate fi dreaptă și plăcută lui Dumnezeu. Această judecată se întâlnește rareori printre oameni – însă cu judecata și osândirea oprite de Domnul se îndeletnicesc neîncetat. Din ce pricină? Din pricina desăvârșitei neluări-aminte la sine, din pricina uitării păcătoșeniei proprii, din pricina desăvârșitului dispreț față de pocăință, din pricina părerii de sine și a trufiei. Domnul a venit pe pământ ca să mântuiască pe păcătoși, și ca atare de la toți oamenii se cere neapărat recunoașterea păcătoșeniei proprii – iar *judecarea* și *osândirea* aproapelui înseamnă lepădarea acestei recunoașteri și însușirea unei „dreptăți" ce nu este a noastră; tocmai de aici iau naștere judecarea și osândirea: numele de „fățarnic" este numele cel mai potrivit pentru oricine judecă și osândește pe aproapele (Mt. VII, 5).

Domnul a dat porunca rugăciunii statornice, adică dese și necurmate. El nu a zis să cerem, apoi să încetăm a mai cere, ci a poruncit să cerem cu tărie, fără slăbire, și a unit cu porunca de a cere porunca de a asculta și împlini cererea[1]. *Cereți, și se va da vouă; căutați, și veți afla; bateți, și se va deschide vouă: că tot cel ce cere ia, și cel ce caută află, și celui ce bate i se va deschide* (Mt. VII, 7-8). Să cerem cu răbdare și statornicie, lepădându-ne de voia noastră și de înțelegerea noastră, lăsând în seama atotsfintei voi a lui Dumnezeu atât vremea cât și calea împlinirii, precum și însăși împlinirea cererii noastre. Nu vom rămâne de rușine: *Dar Dumnezeu au nu va face izbăvire aleșilor Săi, care strigă către Dânsul ziua și noaptea, de și îndelung îi rabdă pe dânșii?* (Lc. XVIII, 7), adică întârzie plinirea cererii lor. Strigarea de zi și noapte către Domnul a celor aleși ai Lui arată rugăciunea lor statornică, neabătută, necurmată, stăruitoare.

După urmările cu care rugăciunea este încununată de Dumnezeu trebuie să judecăm și asupra lucrurilor pe care ea trebuie să le ceară. Evanghelistul Luca spune că *Dumnezeu va face izbăvire aleșilor Săi*, adică îi va scoate din robia cu care robim patimilor noastre și dracilor. Evanghelistul Matei spune că *Tatăl Cel din ceruri va da cele bune celor ce cer de la Dânsul* (Mt. VII, 11) – bunătăți *pe care ochiul nu le-a văzut, și urechea nu le-a auzit, și la inima omului nu s-au suit* (1 Cor. II, 9)[2]. Și iarăși, Evanghelistul Luca spune: *Tatăl Cel din cer va da Duh Sfânt celor ce cer de la Dânsul* (Lc. XI, 13). Se cuvine să cerem în rugăciunea noastră lucruri duhovnicești și veșnice, nu vremelnice și materiale. Rugăciunea de căpătâi și începătoare trebuie să fie alcătuită din cereri pentru iertarea păcatelor[3].

Urcându-ne la desăvârșirea bunătății, izgonind din noi răul, Domnul, Care a poruncit să nu judecăm și să nu osândim pe aproapele, să iertăm aproa-

---

[1] Tâlcuirea Fericitului Teofilact al Ohridei.

[2] Potrivit tâlcuirii Sfântului Simeon Noul Teolog, Cuvântul al zecelea.

[3] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LV.

pelui toate greşelile lui împotriva noastră, mai dă şi altă lege: *Toate câte voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi şi voi lor asemenea* (Mt. VII, 12). Ne place ca aproapele să fie îngăduitor faţă de neputinţele şi neajunsurile noastre, să sufere cu îndelungă răbdare jignirile noastre, să ne facă toate binefacerile cu putinţă: să fim noi astfel faţă de aproapele. Atunci vom atinge plinătatea bunătăţii, pe potriva căreia rugăciunea noastră va primi o putere deosebită; puterea rugăciunii este întotdeauna pe potriva măsurii bunătăţii noastre. *Iertaţi, şi vi se va ierta; daţi, şi vi se va da vouă; măsură bună, îndesată, clătinată şi pe deasupra vărsându-se în sânul vostru vor da vouă: căci cu aceeaşi măsură cu care veţi măsura se va măsura vouă* (Lc. VI, 37-38) de la Dumnezeu Cel Milostiv şi Drept Judecător întru milostivirea Sa.

Intraţi prin uşa cea strâmtă, că largă este uşa şi lată calea ce duce în pierzare, şi mulţi sunt cei ce intră printr-însa (Mt. VII, 13). Uşa cea largă şi calea cea lată este lucrarea după înţelegerea şi după voia firii căzute. Uşa cea strâmtă este lucrarea după îndreptarul poruncilor evanghelice. Domnul, Care priveşte deopotrivă cele de acum şi cele viitoare, văzând că puţini oameni vor urma sfintei Lui voi, dând întâietate faţă de această voie bunului plac, a grăit: *Că strâmtă este uşa şi îngustă calea care duce în viaţă, şi puţini sunt cei ce o află pe ea!* (Mt. VII, 14). Îmbărbătând şi mângâind pe următorii Săi, El a adăugat: *Nu te teme, turmă mică: fiindcă bine a voit Tatăl vostru să vă dea vouă Împărăţia* (Lc. XII, 32).

Domnul a poruncit să ducem viaţă de trezvie, neîncetat să priveghem şi să luăm seama la noi înşine – fiindcă pe de o parte nu ştim în care ceas ne va cerceta Domnul şi care este ceasul morţii noastre, al chemării noastre la judecata lui Dumnezeu – nu se ştie ce ispită şi ce necaz pot apărea fără de veste şi năvăli asupra noastră; iar pe de alta, nu se ştie ce patimă păcătoasă poate apărea în firea noastră căzută, ce cursă şi ce laţ ne pot întinde vrăjmaşii cei neadormiţi ai mântuirii noastre – demonii. *Să fie mijloacele voastre încinse şi făcliile aprinse, şi voi – asemenea cu oamenii care aşteaptă pe domnul lor când se întoarce de la nunţi: ca viind şi bătând, îndată să-i deschidă lui* (Lc. XII, 35-36). *Iar cele ce vouă zic, tuturor zic: privegheaţi!* (Mc. XIII, 37).

Păziţi-vă, îndeamnă Domnul, *de proorocii mincinoşi, care vin la voi în haine de oi, iar înlăuntru sunt lupi răpitori: după roadele lor îi veţi cunoaşte pe ei* (Mt. VII, 15-16). Proorocii mincinoşi sunt întotdeauna vicleni – şi drept aceea Domnul porunceşte să avem în privinţa lor o deosebită luare-aminte, o deosebită fereală[1]. Proorocii mincinoşi se cunosc după roadele lor: după viaţa lor, după faptele lor, după urmările lucrării lor. Nu te lăsa atras de vorbirea meşteşugită şi cuvintele frumoase ale făţarnicilor, de glasul lor lin, ce pare semn

[1] Tâlcuirea Fericitului Teofilact al Ohridei.

al blândeții, smereniei și dragostei; nu te lăsa atras de zâmbetul dulce care le joacă pe buze și pe față, de prietenia și bunăvoința care le strălucesc în ochi: nu te lăsa înșelat de zvonurile despre sine pe care ei le răspândesc cu iscusință printre oameni, de încuviințările, de laudele, de numele răsunătoare cu care îi mărește lumea: ia aminte la roadele lor.

Despre cei ce iau aminte la învățătura Evangheliei și se străduie să plinească poruncile evanghelice, Domnul a spus că ei *cu inimă bună și curată auzind cuvântul, îl țin și fac roadă întru răbdare* (Lc. VIII, 15). El a prevestit ucenicilor Săi ura din partea lumii, prigoana, necazurile, le-a făgăduit să privegheze neadormit El Însuși asupra lor, i-a oprit de la temere și împuținarea cu sufletul, le-a poruncit: *Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre* (Lc. XXI, 19). Nădăjduind în chip statornic la Dumnezeu, trebuie să suferim cu îndelungă răbdare necazurile pricinuite de patimile care apar din firea căzută, de frații noștri oamenii, de vrăjmașii noștri demonii: *cel ce va răbda până în sfârșit, acela se va mântui* (Mt. XXIV, 13).

Voi, cei ce vă aflați în greaua robie a păcatului, sub stăpânirea lui Faraon celui înverșunat, cu inima de piatră, sub loviturile necontenite și chinuitoare ale cumpliților ispravnici, muncind la turnul Babel pe care vrea să îl ridice trufia lumii acesteia! Pe voi vă cheamă Mântuitorul la slobozenie duhovnicească. *Veniți la Mine*, spune El, *toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre: că jugul Meu este bun și sarcina Mea este ușoară* (Mt. XI, 28-30). Jugul și povara lui Hristos sunt *poruncile evanghelice*. Ele cer lepădare de sine, și de aceea sunt numite „jug" – însă ele slobozesc și învie sufletul, îl umplu de netâlcuită liniște și desfătare, și ca atare sunt numite „jug bun și ușor". Fiecare din ele răspândește buna mireasmă a blândeții și a smereniei, împărtășește aceste virtuți celui ce le plinește. Deprinderea plinirii poruncilor evanghelice face din blândețe și din smerenie însușiri statornice ale sufletului. Atunci, Harul Dumnezeiesc aduce în suflet blândețea duhovnicească și smerenia duhovnicească prin lucrarea păcii lui Hristos, ce covârșește toată mintea.

Toate poruncile Sale, Domnul le-a împreunat în două de căpetenie: porunca iubirii de Dumnezeu și porunca iubirii de aproapele. Aceste porunci Domnul le-a înfățișat astfel: *Ascultă, Israile, Domnul Dumnezeul tău Unul este: și vei iubi pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din tot cugetul tău și toată tăria ta: aceasta este porunca cea dintâi; iar cea de-a doua este asemenea acesteia: să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți* (Mc. XII, 29-31). *Într-aceste două porunci toată Legea și proorocii atârnă* (Mt. XXII, 39). Omul devine în stare a-L iubi pe Dumnezeu prin plinirea dragos-

tei de aproapele – iar în starea de a tinde cu toată ființa spre Dumnezeu se urcă prin rugăciune.

Plinirea *poruncilor evanghelice* este încununată de unirea omului cu Dumnezeu. Atunci când ucenicul lui Hristos se vindecă de răutatea împotriva aproapelui și prin lucrarea rugăciunii minții și a inimii își îndreaptă toate puterile sufletului și trupului către Dumnezeu, el e recunoscut ca iubitor de Dumnezeu. *Cel ce Mă iubește pe Mine*, spune Mântuitorul, *va fi iubit de Tatăl Meu, și Eu îl voi iubi pe el, și Mă voi arăta lui. Tatăl Meu îl va iubi pe el, și vom veni la el, și lăcaș la dânsul vom face* (In. XIV, 21, 23).

Condiția rămânerii în dragostea dumnezeiască și a unirii cu Dumnezeu stă în păzirea poruncilor evanghelice. Prin încălcarea lor se strică această condiție: călcătorul e aruncat din îmbrățișarea dragostei și de la fața lui Dumnezeu în întunericul cel mai din afară – în tărâmul patimilor și dracilor. *De veți păzi poruncile Mele*, a zis Domnul, *veți rămâne întru dragostea Mea. Rămâneți întru Mine și Eu întru voi. De nu rămâne cineva întru Mine, se va scoate afară* (In. XV, 10, 4, 6).

Fraților! Să învățăm atotputernicele și de viață făcătoarele porunci ale Marelui nostru Dumnezeu, Ziditor și Răscumpărător! Să le învățăm îndoit: în literă și în viață. În Sfânta Evanghelie ele sunt citite, dar pricepute sunt doar în măsura împlinirii lor în faptă. Să facem război cu firea noastră căzută atunci când ea se va împotrivi și înverșuna, nevrând a se supune Evangheliei. Să nu ne înfricoșăm dacă acest război va fi greu și îndelungat. Cu atât mai mult să ne străduim a dobândi biruința. Biruința trebuie negreșit să vină: războiul ni s-a poruncit, biruința ni s-a făgăduit de către Domnul. *Împărăția Cerurilor se silește*, a grăit El, *și silitorii o răpesc pe ea* (Mt. XI, 12). Amin.

Despre fericirile evanghelice[1]

Prin plinirea poruncilor evanghelice apare în suflet o simţire străină de firea căzută şi necunoscută ei. *Ce este născut din Duh, duh este* (In. VI, 3) – şi dat fiind că poruncile lui Hristos sunt *Duh* (In. VI, 63), şi simţirile pricinuite de ele sunt simţăminte *duhovniceşti*.

Care este prima simţire ce apare în suflet ca urmare a plinirii poruncilor evanghelice? *Sărăcia cu duhul.*

De-abia începe creştinul să vrea a împlini prin faptele sale, lăuntrice şi dinafară, poruncile evanghelice, că va vedea firea sa vătămată răsculându-se împotriva Evangheliei, împotrivindu-se cu încăpăţânare Evangheliei.

În lumina Evangheliei, creştinul vede în sine căderea omenirii.

Din această vedere se naşte în chip firesc părerea smerită despre sine numită în Evanghelie *sărăcie cu duhul* (Mt. V, 3).

Sărăcia cu duhul este o fericire, prima în rânduiala evanghelică, prima în rânduiala sporirii duhovniceşti, prima stare duhovnicească, prima pe scara fericirilor.

Orice simţire şi stare ce ţine de firea înnoită sunt neapărat şi o fericire, ca arătare a Împărăţiei Cerurilor în suflet, ca chezăşie a mântuirii, ca presimţire a fericirii veşnice.

Despre sărăcia cu duhul a grăit Sfântul David: *Jertfa lui Dumnezeu – duhul umilit; inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 18).

Sărăcia cu duhul este sarea cu care trebuie sărate toate jertfele şi arderile de tot duhovniceşti. Dacă ele nu sunt sărate cu această sare, sunt lepădate de Dumnezeu.

Vederea căderii sale este, deja, o fericire pentru omul căzut.

Cel ce vede căderea sa este în stare să recunoască neapărata trebuinţă de mântuire, de Mântuitorul, pe care o are – este în stare să creadă în Evanghelie cu credinţă vie.

Această stare este dar al harului, lucrare a harului, rod al ei – este, ca atare, şi fericire.

---

[1] Împrumutat din scrierile Părinţilor, şi mai cu seamă din prima carte a Sfinţitului Mucenic Petru Damaschinul. *Dobrotoliubie*, partea a treia.

Este firesc ca săracul să se întristeze de sărăcia sa.

Sărăcia cu duhul naşte fericirea următoare: *plânsul.*

Plânsul e întristarea evlavioasă a sufletului credincios ce se priveşte în oglinda Evangheliei, ce vede în această oglindă nenumăratele sale pete de păcate.

Un asemenea suflet îşi spală petele cu sfânta apă – lacrimile; le şterge cu sfânta întristare.

O negrăită mângâiere, o negrăită uşurare se revarsă în inimă în urma mântuitoarelor lacrimi pentru păcate, pentru cădere – lacrimi ce se arată din pricina simţirii sărăciei duhovniceşti.

Dacă aici, pe pământ, plânsul evlavios ajunge la o astfel de neasemuită mângâiere duhovnicească, ce fericire pregăteşte el pentru veacul ce va să vină?

Hristos a rostit asupra celor ce plâng cu evlavie hotărârea: *Fericiţi cei ce plâng* (Mt. V, 4).

Ai săvârşit un păcat? Varsă lacrimi.

Cel ce e cufundat în cercetarea adâncă de sine, cel ce se vede pe sine pângărit cu păcate fără de număr, cel ce se socoate vrednic de muncile cele veşnice şi plânge de pe acum ca şi cum ar fi osândit la ele, acela vede puţin sau deloc neajunsurile aproapelui, dezvinovăţeşte lesne acele neajunsuri pe care la vede, iartă cu plăcere, din inimă, toate necazurile şi jignirile.

Acea stare a sufletului din care sunt îndepărtate mânia, ura, pomenirea răului şi osândirea este o nouă fericire: ea se numeşte *blândeţe.*

Fericiţi cei blânzi, a spus Mântuitorul, *că aceştia vor moşteni pământul* (Mt. V, 5).

Care este acest pământ?... După cădere, Dumnezeu l-a numit „pământ" pe Adam, iar în Adam m-a numit „pământ" şi pe mine: *Pământ eşti, şi în pământ te vei întoarce* (Fac. III, 19).

Fiind pământ, sunt lipsit de stăpânirea acestui pământ: mi-l răpesc feluritele patimi, şi mai ales mânia cea cumplită care mă siluieşte şi mă trage cu sine; sunt lipsit de orice stăpânire asupră-mi. Blândeţea îmi înapoiază această putere, mă face să intru în stăpânirea moştenirii mele, a pământului meu, a mea, a trupului meu, a sângelui meu, a pornirilor mele. *Cei blânzi vor moşteni pământul, şi se vor desfăta întru mulţimea păcii* (Ps. XXXVI, 11).

Punând iarăşi stăpânire pe pământ, încep să doresc cerul: intru într-o stare nouă, întocmită în mine de har, într-o fericire nouă: încep a *flămânzi şi înseta după dreptatea* (Mt. V, 6) dumnezeiască, nu după cea deşartă, omenească.

Dreptatea dumnezeiască s-a arătat omenirii în milostivirea dumnezeiască, şi ne-a poruncit să ne asemănăm lui Dumnezeu prin desăvârşita milostivire (Mt. V, 48), iar nu prin oarecare altă faptă bună.

Milostivirea nu osândeşte pe nimeni, iubeşte pe vrăjmaşi, îşi pune sufletul pentru prieteni, face pe om asemenea cu Dumnezeu. Această stare este, iarăşi, o fericire (Mt. V, 7).

Inima cuprinsă de milostivire nu poate gândi nimic rău; toate gândurile ei sunt bunătate.

Acea inimă în care se mişcă numai binele este o inimă curată, în stare a vedea pe Dumnezeu. *Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Mt. V, 8).

„Ce înseamnă inimă curată?" – a fost întrebat un mare povăţuitor al monahilor. El a răspuns: „Inima mişcată, după asemănarea Dumnezeirii, de un nemărginit simţământ al milei faţă de toată zidirea"[1].

În inima curată se pogoară pacea lui Dumnezeu, unind mintea, sufletul şi trupul ce erau despărţite mai înainte, îl rezideşte pe om, îl face urmaş al Noului Adam.

Pacea lui Dumnezeu e partea sfinţilor lui Dumnezeu: prin mijlocirea sfintei păci, creştinul care a săvârşit alergarea pocăinţei se împacă cu Dumnezeu, cu toate împrejurările, cu toţi semenii, cu sine însuşi; el se face fiu al lui Dumnezeu după har (Mt. V, 9).

Pacea lui Dumnezeu e însoţită de sălăşluirea vădită în om a Sfântului Duh; ea este o lucrare, o roadă a Sfântului Duh.

Cel ce a dobândit în sine pacea lui Dumnezeu este în stare să ajungă la celelalte fericiri din urmă: la răbdarea cu seninătate, cu bucurie a ocărilor, clevetirilor, prigoanelor şi a celorlalte necazuri.

Cel ce a dobândit pacea lui Dumnezeu nu se va înfricoşa de valurile dinafară: în cumpăna inimii sale mângâierea harului a nimicit orice preţ al măririi şi desfătării pământeşti, întreaga greutate a necazurilor şi amarurilor pământeşti.

Cercetează măreaţa scară duhovnicească a fericirilor evanghelice – cercetează fiece treaptă. Bine este să fii pe înălţimea acestei scări; cu adevărat, fericit este şi acela care se află măcar pe cea dintâi treaptă a ei.

Pe această scară nu poţi urca din două în două trepte: este neapărată nevoie să urci din treaptă în treaptă.

Pe aceste trepte călăuză este Harul Dumnezeiesc: acesta ridică omul pe treapta următoare nu atunci când se socoate omul vrednic de asta, ci atunci când îl socoate el vrednic.

Vrednici de înălţare sunt cei smeriţi.

Nu-ţi născoci singur fericiri: trufaşa şi prosteasca părere de sine poate alcătui pentru om o astfel de fericire născocită, ce te va amăgi, te va înşela toată viaţa – te va lipsi de binele cel adevărat pe pământ şi în cer.

---

[1] Preacuviosul Isaac Sirul, Cuvântul XLVIII.

Caută sărăcia duhovnicească. Este îngăduită și vrednică de laudă căutarea acestei fericiri. Ea este temelia și dăruitoarea tuturor celorlalte fericiri. Când temelia se clatină, până și cel care stătea pe cea mai înaltă treaptă a sporirii duhovnicești se prăvălește jos, și adeseori se zdrobește de moarte.

Sărăcia cu duhul se află prin deprinderea Evangheliei, prin plinirea poruncilor ei, prin unirea lucrărilor și însușirilor noastre cu poruncile evanghelice, prin silirea inimii noastre să rabde cu mărinimie necazurile, prin defăimarea de sine, prin rugăciunea pentru primirea unei inimi înfrânte și smerite.

Dumnezeu leapădă rugăciunile trufașe, pe cele netrebuincioase nu le împlinește; dar când zidirea Lui cere de la Dânsul darul cu adevărat folositor și neapărat trebuincios, El îl trimite din vistieriile Sale cele neîmpuținate.

Darul duhovnicesc de la Dumnezeu care e cu adevărat folositor, neapărat trebuincios, e *sărăcia cu duhul*. Amin.

Creştinul faţă în faţă cu patimile sale

Un oarecare nevoitor mare a zis: „Trebuie să îţi rabzi neajunsurile întocmai cum răbdăm neajunsurile celorlalţi, şi să facem pogorământ sufletului în neputinţele şi nedesăvârşirile sale. Totodată, nu trebuie să ne dedăm nepăsării, ci trebuie să ne îngrijim cu osârdie a ne îndrepta şi desăvârşi”[1].

„Nu te tulbura, nu cădea în nedumerire”, a zis un oarecare Sfânt Părinte, „atunci când vezi în tine lucrarea vreunei patimi. Atunci când se răscoală patima, nevoieşte-te împotriva ei, străduieşte-te să o înfrânezi şi dezrădăcinezi prin smerenie şi rugăciune”[2].

Tulburarea şi nedumerirea care apar în om atunci când se descoperă în el lucrarea vreunei patimi e mărturia faptului că acel om nu s-a cunoscut pe sine[3].

Să cercetăm în lumina Cuvântului Dumnezeiesc cum trebuie să ne purtăm faţă de patimile şi neputinţele noastre, ca să ne facem o părere nerătăcită despre noi înşine şi, pe temeiul acesteia, să ne cârmuim în chip nerătăcit.

Omul se zămisleşte întru fărădelegi, se naşte în păcate (Ps. L, 6): prin urmare, patimile sau bolile cele din păcate ale sufletului şi trupului sunt proprii firii noastre căzute.

Patimile sunt potrivnice firii noastre neprihănite, aşa cum a fost zidită ea; patimile sunt potrivnice şi firii înnoite; ele sunt fireşti pentru firea căzută. Aşijderea sunt fireşti oricărei boli trupeşti însuşirile acestei boli; aşijderea sunt fireşti boala şi moartea trupului nostru care a pierdut nemurirea şi însuşirile nemuririi. Înainte de cădere, nemurirea era proprie trupului nostru – boala şi moartea erau nefireşti.

Patimile se mai numesc şi *păcatul*, în înţelesul larg al acestui cuvânt. Atunci când vorbeşte de *păcatul care trăieşte în om* (Rom. VII, 14; XVII, 20), Apostolul înţelege prin cuvântul „păcat” molipsirea de către rău a întregii firi omeneşti, înţelege patimile. Această stare se mai numeşte, de asemenea, stare *trupească* (Rom. VII, 14; VIII, 8) şi *moarte* (Rom. VII, 24; VIII, 2).

---

[1] *Poveţe duhovniceşti* ale fericitului stareţ Serafim din Sarov, cap. al zecelea, Despre nevoinţe, ediţia anului 1844.

[2] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învăţătura a 13-a, Despre răbdarea ispitelor.

[3] *Ibidem.*

Până la răscumpărarea neamului nostru de către Mântuitorul, omul nu putea să se împotrivească patimilor, chiar dacă ar fi vrut: acestea îl trăgeau cu sila; ele domneau asupra lui împotriva voii sale. Prin mijlocirea Sfântului Botez, creştinul aruncă de pe sine jugul patimilor; el primeşte puterea şi putinţa de a se împotrivi patimilor, de a le călca în picioare[1] – însă şi omului răscumpărat, omului înnoit, aşezat în raiul cel duhovnicesc care este Biserica, i s-a lăsat libertate: după alegerea voii sale, el poate fie să se împotrivească patimilor şi să le biruie în Domnul, fie să se supună lor şi să le slujească. Aşijderea şi în raiul cel simţit a fost lăsată la voia omului supunerea faţă de porunca lui Dumnezeu sau neascultarea ei.

Fiecare împotrivire arătată faţă de pretenţiile patimii o slăbeşte; împotrivirea statornică o surpă. Fiecare cedare în faţa patimii o întăreşte, iar cedarea statornică robeşte patimii pe cel care se lasă târât de ea.

Împotrivirea creştinului faţă de patimi trebuie să se întindă până la răstignirea *trupului cu patimile şi poftele* (Gal. V, 24); ea trebuie să se întindă în luptătorii duhovniceşti aleşi până la vărsarea sângelui: dă sânge şi ia Duh[2]. Numai *cel ce a pătimit cu trupul a încetat dinspre păcat* (1 Pt. IV, 1). Asta înseamnă: numai cel ce pătimeşte cu trupul în nevoinţe de voie sau de nevoie este în stare să se împotrivească imboldurilor păcătoase ale trupului, să le sugrume şi să le înăbuşe în sine. Trupul odihnit şi alintat prin răsfăţul cel de multe feluri şi prin facerea poftelor lui este locuinţă a patimilor.

Dumnezeul-Om, Care a pătimit şi S-a răstignit pentru noi, cere de la ucenicii şi următorii Săi ca ei să urmeze pătimirilor Lui, să jertfească toate cele vremelnice pentru cele veşnice, cele stricăcioase pentru cele nestricăcioase, să fie ucenici şi următori ai Dumnezeului-Om prin însăşi viaţa lor.

Nevoinţa este neapărat trebuitoare pentru creştin – însă nu nevoinţa îl slobozeşte pe om din stăpânirea patimilor: îl slobozeşte pe el dreapta Celui Preaînalt, îl slobozeşte pe el harul Sfântului Duh.

Prin înfrânarea şi omorârea trupului, prin ostenelile cucerniciei întru păzirea cu osârdie a poruncilor evanghelice: astfel capătă creştinul smerenia cea adevărată. Smerenia cea adevărată stă în deplina lepădare de sine, în deplina încredinţare în voia lui Dumnezeu, în necontenita Lui slujire. O astfel de smerenie atrage în suflet Harul Dumnezeiesc. Acesta, adumbrind sufletul, îi dă simţirea duhovnicească – şi patimile, aceste simţiri şi imbolduri trupeşti şi păcătoase, rămân nelucrătoare[3].

---

[1] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învăţătura întâi, *Despre lepădarea de lume.*

[2] A patra spusă a Avvei Longhin, *Patericul egiptean.*

[3] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XLIII.

Lucrarea patimilor, care desfată pe omul trupesc, este apăsătoare, chinuitoare pentru omul duhovnicesc – stârneşte în el cel mai puternic dezgust. La cea mai mică ivire sau stârnire a patimii, el fuge de aceasta ca de o fiară cumplită, răpitoare, ca de un ucigaş, fuge sub acoperământul rugăciunii, sub acoperământul învăţăturii evanghelice, sub acoperământul lui Dumnezeu.

Sufletul nelucrat prin poruncile evanghelice și trupul nelucrat prin ostenelile cucerniciei nu sunt în stare a fi templu al Harului Dumnezeiesc, templu al Sfântului Duh.

Esenţa nevoinţei stă în plinirea poruncilor. Cel care nu își înfrânează trupul prin osteneli, postiri, privegheri, stări în picioare la rugăciune, și ca atare lasă cugetare trupească să domnească în el, care hrănește și sprijină în sine patimile, nu va putea să devină plinitor al poruncilor.

Chiar și pe sfinţii lui Dumnezeu doar moartea îi slobozește pe deplin de înrâurirea păcatului asupra lor. Patimile sunt fără de rușine: pot să ridice capul chiar și în cel ce zace pe patul morţii. Nici pe patul morţii nu avem voie să încetăm a lua aminte la noi înșine. Potrivit înţeleptei rânduieli a Proniei Dumnezeiești, răul ajută binelui cu un ţel care nu e bun, a spus aceasta Preacuviosul Macarie cel Mare[1].

Piatra de moară aspră și grea zdrobeşte boabele de grâu prefăcându-le în făină, dând grâului putinţa de a se coace din el pâine. Lupta grea cu patimile zdrobeşte inima omului, pleacă duhul lui trufaş, îl face să mărturisească starea sa de cădere, dezvăluindu-i prin cercare starea aceasta – îl face să mărturisească faptul că are trebuinţă neapărată de răscumpărare, îi nimiceşte nădejdea în sine, îl face să își strămute întreaga nădejde în Răscumpărătorul.

Trebuie să credem că în păcatul strămoșesc se cuprinde sămânţa tuturor patimilor, că ne naştem cu aplecare către toate felurile păcatului – și ca atare nu trebuie să ne mirăm când una dintre patimi înalţă capul și se face simţită, de parcă s-ar întâmpla vreun lucru neobișnuit și ciudat.

Potrivit cu însușirile sufletului și trupului, potrivit cu înrâurirea împrejurărilor, într-un om lucrează și înflorește cu deosebită putere o patimă, într-altul- alta; în cineva se poate vedea o deosebită înclinare spre iubirea de argint, în altcineva – aplecare spre îmbuibare; unul se lasă tras de pofta trupească, altul – de setea cinstirilor deșarte. Cel ce nu are aplecare spre o anume patimă nu trebuie să creadă că nu este în el acea patimă, nu s-a ivit prilejul ca ea să iasă la iveală.

Trebuie să fim gata mereu a ne împotrivi tuturor patimilor. Cu precădere trebuie să priveghem împotriva patimii care precumpănește, care apare mai des ca celelalte patimi, care ne tulbură cel mai mult.

---

[1] Cuvântul al patrulea, cap. 6.

Este o deosebire cât se poate de mare între patimile proprii firii căzute și patimile pe care fiecare om și le însușește de bună voie. Puterea celor din urmă este neasemuit mai însemnată decât a celor dintâi: însă pocăința, ca doctorie atotputernică, dată de Doctorul Cel Atotputernic – Dumnezeu, îl vindecă pe omul care vrea să întrebuințeze legiuit această doctorie, îl vindecă pe cât se poate de mulțumitor de toate bolile păcatelor.

Unele patimi slujesc drept temei și pricină altora; de felul acesta sunt: îmbuibarea, răsfățul, împrăștierea, luxul, iubirea de argint, iubirea de slavă, necredința. Urmările lor sunt: patima dulceții, întristarea, mânia, pomenirea răului, pizma, trufia, uitarea lui Dumnezeu, părăsirea faptelor bune.

În nevoința duhovnicească trebuie să ne înarmăm în primul rând împotriva patimilor începătoare: urmările lor vor pieri de la sine. Cel ce s-a lepădat de plăcerile trupești, de slava omenească, de iubirea de agonisită, de viața împrăștiată, nu va cădea pradă mâniei și întristării, nu-l vor sminti nici trufia, nici pizma; el va umbla fără împiedicare în calea poruncilor lui Dumnezeu către mântuire, către cuprinzătoarea cunoștință de Dumnezeu, la care pot ajunge doar cei curați cu inima.

Căpetenia tuturor patimilor e necredința. Ea deschide intrare în suflet și iubirii de argint, și iubirii de slavă, și poftelor spurcate, și mâniei, și întristării, și plinirii relelor, care e deznădejdea.

Căpetenia și ușa tuturor adevăratelor fapte bune creștinești e credința.

Patimile viază în chip tainic în oamenii care duc viață împrăștiată, fără trezvie; în cea mai mare parte ele sunt satisfăcute de către ei, în cea mai mare parte nu sunt băgate în seamă de către ei, în cea mai mare parte sunt dezvinovățite – adeseori sunt socotite virtuți din cele mai curate și mai înalte.

Doar creștinul adevărat, care ia aminte la sine în chip statornic, care cugetă întru legea Domnului ziua și noaptea, care se străduiește să plinească cu toată râvna poruncile evanghelice, își poate vedea patimile. Cu cât se curățește și sporește mai mult, cu atât se descoperă mai mult patimile înaintea lui. În cele din urmă înaintea ochilor minții vindecate de Evanghelie se descoperă prăpastia cumplită a căderii omenești. Creștinul vede în sine căderea omenirii, fiindcă vede patimile sale. Patimile sunt semnul bolii aducătoare de moarte a păcatului, de care este molipsită întreaga omenire.

La ce îl aduce pe creștin vederea patimilor sale, a căderilor sale? Îl aduce la plânsul pentru sine – plâns amar și nemângâiat. Nici o bucurie pământească nu poate să oprească, să curme acest plâns. Numai Harul Dumnezeiesc îl curmă câteodată, dând inimii plângătoare și sfâșiate nădejdea mântuirii, alinarea duhovnicească și desfătarea cerească ce izvorăsc din pacea lui Hristos.

La ce îl aduce pe creştin lucrarea ce se descoperă în el a patimilor? Ea îl scoală la luptă crâncenă împotriva acestora. Nevoitorul lui Hristos îşi înteţeşte rugăciunile, postirea, privegherile, plecările genunchilor şi, arătând în chip înţelegător necazurile sale lui Dumnezeu, se roagă cu negrăită străpungere şi durere a inimii să fie miluit. *Iar eu,* grăieşte Dumnezeiescul David, *când mă necăjeau aceia, m-am îmbrăcat cu sac şi am smerit cu post sufletul meu, şi rugăciunea mea în sânul meu se va întoarce. Plângând şi tânguindu-mă, aşa m-am smerit* (Ps. XXXIV, 12-13).

Prin ce se descoperă patimile? Prin gânduri, prin închipuiri şi simţiri păcătoase. Gândurile şi închipuirile se arată minţii fără de veste, uneori se furişează spre ea hoţeşte; în chip asemănător răsar şi simţirile din inimă şi trup. Gândurile, închipuirile şi simţirile păcătoase îl trag pe om la săvârşirea păcatului cu fapta sau, cel puţin, la îndulcirea cu gânduri, închipuiri şi simţiri păcătoase, la robirea de către ele, la săvârşirea păcatului cu închipuirea şi cu simţirea.

Nevoitorul lui Hristos trebuie să lepede nu numai săvârşirea păcatului cu fapta, ci şi săvârşirea lui cu închipuirea şi cu simţirea. Orice patimă prinde putere în urma îndulcirii de ea, a împlinirii pretenţiilor şi cererilor ei nelegiuite prin mişcările tainice ale sufletului. Patima împlinită cu fapta ori sădită în suflet prin îndelunga învoire la ea şi hrănire a ei primeşte stăpânire asupra omului. Este nevoie de mult timp, de nevoinţă până la sânge, de o deosebită milă a lui Dumnezeu, de un deosebit ajutor al Lui, pentru a arunca jugul patimii primite de bună voie, ce a primit stăpânire asupra omului fie în urma căderii omului în păcat de moarte, fie în urma îndulcirii nelegiuite, de bună voie, cu păcatul în cămara cea de taină a inimii sfinţite lui Hristos.

Nu este cu putinţă ca patimile ce trăiesc în om să nu se descopere în gândurile, cuvintele şi faptele lui. Aceste manifestări ale patimilor, atunci când sunt însoţite de oarecare încuviinţare din partea omului, sunt numite şi socotite „căderi"[1] în alergarea adevăratei nevoinţe creştine, ce năzuieşte spre desăvârşire. Ele se vindecă prin pocăinţă neîntârziată.

Aceste căderi sunt o însuşire nedespărţită a învechirii vechiului Adam – a firii omeneşti căzute şi bolnave de păcat. Mai ales nevoitorul începător nu poate să nu se lase atras de gândurile, închipuirile şi simţirile păcătoase; el nu poate să nu păcătuiască prin gânduri, închipuiri şi simţiri păcătoase; el nu poate să nu păcătuiască cu cuvântul şi chiar cu fapta. Aceste păcate se vindecă prin pocăinţă neîntârziată.

Nu vorbim aici despre căderile în păcate de moarte şi despre viaţa dusă de bună voie în păcat, care e toată o cădere: vorbim aici despre căderile uşoa-

---

[1] Preacuviosul Nil Sorski la numeşte „căderi cu gândul" – Cuvântul al treilea.

re din neputinţă, numite păcate ce se iartă, de care nici drepţii nu erau pe de-a-ntregul liberi.

Dă mărturie Scriptura: *De şapte ori va cădea dreptul, şi se va scula* prin pocăinţă (Pilde XXIV, 16). Pe măsură ce omul se curăţeşte prin pocăinţă căderile se împuţinează, dar totodată devin mai subţiri (subtile), mai anevoie băgate de seamă, amăgesc şi înşală câteodată bărbaţi plini de Harul Dumnezeiesc (1 Paralip. XXI, 1). Aceste căderi feresc de trufie, slujesc drept pricină pentru smerire, ţin omul pe pajiştea mântuitoare a pocăinţei[1].

Privindu-ne pe noi înşine în oglinda acestei cunoştinţe de sine, trebuie să ne păstrăm pacea sufletească, să nu ne tulburăm şi să nu ne trândăvim nicidecum, să nu cădem în nedumerire atunci când se descoperă în noi lucrarea patimilor. Uneori lucrarea aceasta este slabă, alteori foarte puternică. Să ne împotrivim patimilor cu vitejie.

Până în sicriu ele nu vor înceta să se scoale şi să năvălească asupra noastră! Să ne pregătim, deci, a le sta împotrivă toată viaţa, având neştirbita încredinţare că nu putem birui în chip statornic patimile, că din firească necesitate trebuie să fim supuşi unor înfrângeri nedorite, că înseşi aceste înfrângeri ajută sporirii noastre atunci când sprijină şi întăresc pocăinţa şi smerenia care se naşte din aceasta.

Să nu ne încredem în biruinţele noastre asupra patimilor, să nu ne extaziem de aceste biruinţe. Patimile, asemenea dracilor care se folosesc de ele, sunt viclene: ele se prefac biruite ca să ne semeţim şi ca în urma acestei semeţiri a noastre să ne biruie ele în chip mai lesnicios şi mai hotărâtor.

Să ne pregătim a privi biruinţele şi înfrângerile noastre în acelaşi fel: cu bărbăţie, cu sânge rece, fără patimă.

Te-ai lăsat tras de închipuiri păcătoase, te-ai îndulcit de gânduri păcătoase, ai rostit vreun cuvânt deşert, nechibzuit, ai mâncat mult sau ai făcut vreun alt lucru de acest fel: să nu te tulburi, să nu te împuţinezi cu sufletul, să nu adaugi la vătămare altă vătămare[2]. Pocăieşte-te fără întârziere înaintea Cunoscătorului inimilor – Dumnezeu, străduieşte-te să te îndrepţi şi să te desăvârşeşti, încredinţează-te că ai neapărată nevoie să iei aminte la tine însuţi cu cea mai mare stricteţe şi, păstrându-ţi liniştea sufletească, continuă cu neclintire şi stăruinţă calea ta cea duhovnicească.

Mântuirea noastră e Dumnezeul nostru, nu faptele noastre. Prin faptele credinţei, adică prin plinirea poruncilor evanghelice, dovedim adevărul credinţei noastre şi credincioşia noastră faţă de Dumnezeu.

---

[1] Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul al treilea.

[2] Stareţul Serafim (Sfântul Serafim de Sarov – *n. tr.*), cap. 10.

Nu lua aminte la gândurile smereniei mincinoase, care, imediat ce te-ai lăsat amăgit și ai căzut, îți șoptesc că L-ai mâniat fără putință de întoarcere pe Dumnezeul tău, că Dumnezeu și-a întors fața Sa de la tine, te-a părăsit, te-a uitat. Să cunoști de unde vin aceste gânduri după roadele lor, și acestea sunt: trândăvirea, slăbirea în nevoința duhovnicească, adeseori și părăsirea ei pentru totdeauna sau pentru o vreme îndelungată.

Dacă oamenii pot să înțeleagă că fiecărui nevoitor, în lunga și multostenicioasa alergare a nevoinței duhovnicești, îi stau înainte, negreșit, atât biruințe cât și înfrângeri, că nu e cu putință ca mărginirea, neputința, păcătoșenia noastră să nu iasă la iveală, cu atât mai mult cunoaște acest lucru Ziditorul nostru și Cel Ce a rânduit nevoința – Dumnezeu. El caută cu milostivire la poticnirile nevoitorului Său, și statornicia și credincioșia lui cea întru îndelungă răbdare îi pregătește cununa dreptății, biruinței, slavei.

Dorită este curăția sufletului și trupului! Prin ea Îl putem vedea pe Dumnezeu (Mt. V, 8). Această curăție se dobândește prin nevoință statornică, de mulți ani, împotriva necurăției. Pentru a purcede la nevoință împotriva necurăției avem neapărată trebuință ca ea să se descopere privirilor minții. Ea se descoperă prin gânduri, închipuiri, simțiri trupești. Cel ce niciodată nu s-a luptat împotriva necurăției, care nu o cunoaște, care se socoate curat, se află în cea mai primejdioasă amăgire de sine, poate cădea fără să se aștepte în prăpastia păcatelor de moarte: necurăția este o însușire nedespărțită a firii căzute, iar curăția este dar al Harului Dumnezeiesc, atras prin osteneala nerătăcită a omului de a se curăți.

Este cea mai mare deosebire între a păcătui dinadins, din dragoste de păcat, și a păcătui din neputință, având dorința de a bineplăcea lui Dumnezeu. Este cea mai mare deosebire între a duce viață păcătoasă îndestulându-ți toate poftele, toate patimile, și a te poticni din pricina neputinței, a mărginirii, a molipsirii de boala păcatului, mergând pe calea lui Dumnezeu.

Este primejdioasă despătimirea mai înainte de vreme! Este primejdioasă primirea mai înainte de vreme a desfătării Harului Dumnezeiesc. Darurile suprafirești pot să îl piardă pe nevoitorul care n-a cunoscut neputința sa prin căderi, nu are experiență de viață, nu este încercat în lupta cu gândurile păcătoase, n-a făcut cunoștință amănunțită cu viclenia și răutatea demonilor, cu nestatornicia firii omenești. Omul e liber să aleagă între bine și rău; chiar dacă ar fi vas al Harului Dumnezeiesc, el poate să întrebuințeze în chip rău însuși acest har. Din pricină că-l are, el poate să se trufească asupra aproapelui; din pricină că-l are, el poate să ajungă supus nădăjduirii în sine. Nădăjduirii în sine îi urmează de obicei nepăsarea, slăbirea în nevoință, părăsirea ei. În urma nepăsării se ridică fără veste, cu încrâncenare, dorințele trupești în sufletul și

trupul celor sfinţiţi, îi târăsc asemenea unui râu furtunos, îi aruncă în prăpastia căderilor în curvie, adeseori chiar în moarte sufletească.

Iubitorul de oameni Dumnezeu, *Care vrea ca toţi oamenii să se mântuiască şi întru cunoştinţa adevărului să vină* (1 Tim. II, 1), a îngăduit ca slujitorii Săi, iubiţii Săi, să ducă în toată vremea pribegiei lor pământeşti război cu necazurile din afară şi dinlăuntru. Lupta cu patimile şi suferinţele ce odrăslesc din această luptă sunt neasemuit mai grele decât toate ispitirile dinafară. Chinul şi nevoinţa la care se ridică creştinul prin războiul lăuntric, nevăzut, ajung prin însemnătatea lor la înălţimea nevoinţei muceniceşti. „Dă sânge şi primeşte Duh" – vom repeta această spusă a Părinţilor, care au făcut cunoştinţă prin experienţă cu această luptă. Jugul acestei nevoinţe îl poartă doar plinitorii osârdnici ai poruncilor Evangheliei, numai adevăraţii slujitori ai lui Hristos. „Plinirea poruncilor îl învaţă pe om neputinţa lui", a zis Preacuviosul Simeon[1]. Pe cunoaşterea şi recunoaşterea neputinţei noastre se zideşte toată zidirea mântuirii.

Ciudat mers al lucrurilor pentru o privire superficială! „Plinirea poruncilor îl învaţă pe om neputinţa lui": însă acestea sunt cuvinte ale experienţei. Numai când plineşte cu osârdie poruncile lui Hristos poate omul să vadă mulţimea patimilor sale; numai când plineşte cu osârdie poruncile lui Hristos poate omul să se încredinţeze de neputinţa desăvârşită a vechiului Adam în privinţa lucrării noi, de îndreptăţirea hotărârii rostite de legea duhovnicească, care spune că această lege poate fi împlinită numai prin îndurările lui Hristos[2].

În dreapta cea atotputernică a Proniei este însuşi păcatul care trăieşte înlăuntrul omului, ce îi cuprinde toată fiinţa, ce îi cuprinde toate mădularele sufletului şi trupului, care ajută sporirii lui, dacă acest om e un creştin adevărat.

Sărăcia cu duhul, recunoaşterea căderii proprii, recunoaşterea nevoii neapărate de Răscumpărătorul, năzuinţa cu întreaga fiinţă spre mărturisirea Celui Ce ne-a răscumpărat pe noi, Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, sunt roadele luptei cu patimile. Aceste roade sunt chezăşia fericirii veşnice.

Sărăcia cu duhul, starea de cădere a omenirii, mărturisirea vie a Răscumpărătorului nu sunt cunoscute de fiul veacului acestuia. Acesta lucrează patimilor, vede în sine belşug de vrednicie, vede virtuţi – şi fie că nu aşteaptă nimic în cer, negândindu-se niciodată la acesta, fie că aşteaptă acolo o răsplată ce crede el că i se datorează – o aşteaptă din pricina adâncii necunoaşteri a singurei virtuţi care e răsplătită în cer. Această virtute este creştinismul.

---

[1] Capete teologice şi făptuitoare, cap. patru, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] Preacuviosul Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, cap. 32.

Robul lui Dumnezeu, plinind poruncile evanghelice, descoperă în sine din ce în ce mai mult patimile, și în vreme ce harul Sfântului Duh naște în el stări duhovnicești fericite – sărăcia cu duhul, plânsul, blândețea, milostivirea, întreaga înțelepciune – el se socoate pe sine păcătosul păcătoșilor, om care n-a făcut nici un lucru bun, vinovat de păcate nenumărate, vrednic de chinurile veșnice în gheena focului pentru călcarea neîncetată a poruncilor lui Dumnezeu.

Sfinții Părinți, văzând în sine rodul duhovnicesc ce odrăslește din lupta cu patimile, nu doreau încetarea acestei lupte; ei doreau să rabde în ea cu vitejie, cu mărime de suflet[1]. Fericiții! Ei nu căutau altă desăvârșire decât desăvârșita smerenie; ei nu căutau să afle nădejdea mântuirii în vreunul din lucrurile lor, ci căutau s-o afle în Hristos. Acolo unde nu este smerenie, acolo nu sunt nici virtuți creștine – iar acolo unde este adevărată smerenie, acolo sunt virtuțile în toată plinătatea lor; acolo e Hristos; acolo patimile și cel ce se folosește de ele, *vrăjmașul* diavol *nimic nu va spori* asupra slujitorului lui Hristos, *și fiul nelegiuirii*, păcatul, *nu va adăuga a-i face lui rău* (Ps. LXVIII, 22).

Să mergem pe urmele Părinților – și vom ajunge la limanul veșniciei celei fericite. Amin.

---

[1] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura 13.

Despre adevărata şi făţarnica smerită cugetare

Nimeni să nu vă înşele printr-o prefăcută smerită cugetare (Col. II, 18), a spus Sfântul Apostol Pavel.

Adevărata smerită cugetare stă în ascultarea şi urmarea lui Hristos (Filip. II, 5-8).

Adevărata smerită cugetare e înţelegerea duhovnicească. Ea este un dar al lui Dumnezeu; ea este lucrarea Harului Dumnezeiesc în mintea şi în inima omului.

Este şi o „smerită cugetare" după bunul plac al omului: pe aceasta şi-o alcătuieşte pentru sine sufletul iubitor de slavă deşartă, sufletul amăgit şi înşelat de învăţătura mincinoasă, sufletul care se linguşeşte pe sine, sufletul care caută măguliri din partea lumii, sufletul care năzuieşte cu totul spre sporirea lumească şi spre desfătările lumeşti, sufletul care a uitat de veşnicie, de Dumnezeu.

„Smerita cugetare" pe care şi-o scorneşte omul după bunul său plac este alcătuită din fel de fel de tertipuri prin care trufia omenească se străduieşte să capete slava smeritei cugetări de la lumea oarbă, lumea care iubeşte cele ale sale, de la lumea care preamăreşte viciul atunci când viciul îşi pune masca virtuţii, de la lumea care urăşte virtutea atunci când virtutea se înfăţişează privirilor sale în sfânta ei simplitate, în sfântă şi neclintită supunere faţă de Evanghelie.

Nimic nu este atât de vrăjmaş smereniei lui Hristos ca „smerita cugetare" după bunul plac, care a lepădat jugul ascultării faţă de Hristos şi, săvârşind furt de cele sfinte, slujeşte satanei sub acoperământul unei făţarnice slujiri lui Dumnezeu.

Dacă vom privi neîncetat la păcatul nostru, dacă ne vom strădui să-l vedem în amănunţimea lui, nu vom găsi în noi înşine nici o virtute – nu vom găsi nici smerita cugetare. Cu adevărata smerenie se acoperă adevărata şi sfânta virtute; aşa îşi acoperă frumuseţea, cu basmaua, fecioara înfrânată; aşa se ascunde, prin catapeteasmă, Sfânta Sfintelor de privirile gloatei.

Adevărata smerită cugetare înseamnă un fel de a fi evanghelic, obiceiuri evanghelice, un fel de a gândi evanghelic.

Adevărata smerenie este o taină dumnezeiască: ea este de neatins pentru faptele omeneşti. Fiind cea mai înaltă înţelepciune, ea pare nebunie pentru înţelegerea trupească.

Domnul Iisus descoperă dumnezeiasca taină a smereniei adevăratului Său ucenic, care șade pururea la picioarele Sale și ia aminte la cuvintele cele de viață făcătoare. Și descoperită fiind, ea rămâne ascunsă: ea este de netâlcuit pentru cuvântul și limba omenească.

Smerenia este viața cerească pe pământ. Harica și minunata vedere a măreției dumnezeiești și a nenumăratelor faceri de bine ale lui Dumnezeu către om, cunoașterea prin har a Răscumpărătorului, urmarea Lui cu lepădare de sine, vederea adâncului pierzaniei în care a căzut neamul omenesc – iată semnele nevăzute ale smereniei, iată primele trăsături ale acestei cămări duhovnicești zidite de către Dumnezeul-Om.

Smerenia nu se vede pe sine smerită. Dimpotrivă, ea vede în sine multă trufie. Ea se îngrijește să afle toate ramurile acesteia; aflându-le, descoperă că încă au mai rămas foarte multe de aflat.

Preacuviosul Macarie Egipteanul, pe care Biserica îl numește cel Mare, pentru virtuțile sale cele covârșitoare și mai ales pentru adânca lui smerenie, părinte purtător de semne și purtător de Duh, a spus în înaltele, sfintele și tainicele sale omilii că cel mai curat și mai desăvârșit om are în sine ceva trufaș[1].

Acest bineplăcut al lui Dumnezeu a atins cea mai înaltă treaptă a desăvârșirii creștine, a trăit într-o vreme îmbelșugată în sfinți, l-a văzut pe Antonie cel Mare, cel mai mare dintre sfinții monahi, și a spus, totuși, că el nu a văzut nici un om care să poată fi numit desăvârșit pe deplin și în adevăratul înțeles al cuvântului[2]. Smerenia cea mincinoasă se vede pe sine smerită: se mângâie în chip caraghios și jalnic cu această vedere amăgitoare, pierzătoare de suflet.

Satana ia chip de înger de lumină; „apostolii" lui iau chip de apostoli ai lui Hristos (Cor. IX, 13-15); învățătura lui ia chip de învățătură a lui Hristos; stările care vin din amăgirile lui iau chip de stări duhovnicești și harice; trufia și slava sa deșartă, amăgirea de sine și înșelarea născute din acestea iau chipul smereniei lui Hristos. Ah! Unde s-au ascuns de nefericiții visători, de visătorii ce în chip jalnic sunt mulțumiți de sine și de stările lor de amăgire de sine, de visătorii care socot că se desfată și sunt fericiți, unde s-au ascuns de aceștia cuvintele Mântuitorului: *Fericiți cei ce plâng acum, fericiți cei ce flămânzesc acum și vai vouă, celor ce sunteți acum sătui, vai vouă celor ce râdeți acum* (Luca VI, 21, 25).

Privește mai cu luare-aminte, privește fără patimă la sufletul tău, iubite frate! Nu este mai de nădejde oare, pentru el pocăința, decât desfătarea? Nu este mai de nădejde, oare, pentru el, a plânge pe pământ, în această vale a plângerii

---

[1] Omilia a șaptea, cap. IV.

[2] Omilia a opta, cap. V.

lăsată anume pentru plâns, decât a născoci pentru sine desfătări mai înainte de vreme, desfătări amăgitoare, vrednice de râs și pierzătoare?

Pocăința și plânsul pentru păcate aduc cu sine veșnica fericire – acest lucru e sfânt; acest lucru este vrednic de crezământ; acest lucru a fost vestit de Domnul. De ce, oare, să nu te cufunzi în aceste stări sufletești, de ce să nu petreci în ele, de ce să-ți născocești ție desfătări, să te saturi cu ele, să te îndestulezi cu ele, prin ele să nimicești în tine fericita foame și sete de dreptatea lui Dumnezeu, fericita și mântuitoarea întristare pentru păcatele tale și pentru păcătoșenie.

Foamea și setea de dreptatea lui Dumnezeu sunt martorii sărăciei cu duhul: plânsul este semnul smereniei, glasul ei. Lipsa plânsului, îndestularea cu sine și desfătarea cu părutele stări duhovnicești dau pe față trufia inimii.

Teme-te ca nu cumva, din pricina desfătării deșarte și amăgitoare, să moștenești veșnicul „vai" făgăduit de către Dumnezeu celor ce se satură acum după bunul lor plac, împotriva voii lui Dumnezeu.

Slava deșartă și odraslele sale sunt desfătări duhovnicești mincinoase, care lucrează în sufletul care nu s-a pătruns de pocăință și zidesc o smerenie părută. Sufletul schimbă adevărata smerenie pe această părere de smerenie. Adevărul cel închipuit, punând stăpânire pe casa sufletului, îngrădește pentru Adevărul Cel Adevărat toate intrările în această casă.

Vai, suflete al meu, biserică de Dumnezeu zidită a adevărului! Primind în tine adevărul cel fățărnicit, închinându-te minciunii în locul Adevărului, tu te faci capiște!

În capiște e înălțat un idol: „părerea" smereniei. „Părerea smereniei" este cel mai cumplit fel de trufie. Anevoie se gonește trufia și când omul și-o recunoaște, dar cum s-o izgonești atunci când i se pare că este smerenie?!

În această capiște se află urâciunea cea amarnică a pustiirii! În această capiște se revarsă tămâia slujirii la idoli, se înalță cântări de care se veselește iadul. Acolo, cugetările și simțirile sufletului gustă mâncarea cea oprită a jertfelor idolești, se îmbată de vinul amestecat cu otravă aducătoare de moarte. Capiștea, sălaș al idolilor și a toată necurăția, este de neajuns nu numai pentru Harul Dumnezeiesc, pentru darul dumnezeiesc, pentru darul duhovnicesc, este de neajuns pentru orice virtute adevărată, pentru orice poruncă evanghelică.

Smerenia mincinoasă orbește omul în așa hal, că îl silește nu numai să creadă că e smerit și să dea de înțeles celorlalți că este astfel, ci să o spună deschis, propovăduind-o cu mare glas. („Urmarea lui Hristos", cartea III, cap.2).

Amarnic își bate joc de noi minciuna atunci când, amăgit fiind de ea, o recunoaște drept adevăr.

Smerenia cea din har este nevăzută, așa cum nevăzut este și Dăruitorul ei – Dumnezeu. Ea este acoperită de tăcere, simplitate, nefățărnicie, lipsă de sforțare, libertate.

Smerenia cea mincinoasă poartă întotdeauna un chip prefăcut; prin aceasta ea se face cunoscută lumii.

Smerenia cea mincinoasă iubește scenele: prin aceasta ea amăgește și se amăgește. Smerenia lui Hristos este îmbrăcată în haină și cămașă (Ioan XIX, 24), în veșmântul cel mai nemeșteșugit: acoperită de acest veșmânt, ea nu se face cunoscută și nu este băgată în seamă de oameni.

Smerenia este o chezășie în inimă, o însușire sfântă și fără de nume a acesteia, o deprindere dumnezeiască ce se naște în suflet, pe nesimțite, din plinirea poruncilor evanghelice[1].

Lucrarea smereniei poate fi pusă alături de patima iubirii de argint. Cel atins de neputința credinței și iubirii față de comorile pământești, cu cât le agonisește mai mult pe acestea, cu atât se face mai lacom și mai nesățios de ele. Cu cât se îmbogățește mai mult, cu atât i se pare că e sărman și neîndestulat. Tot așa și cel mânat de smerenie, cu cât se îmbogățește mai mult cu virtuți și daruri duhovnicești, cu atât se vede pe sine mai sărac și mai de nimic.

Este firesc să fie așa. Atunci când omul nu a gustat încă din binele cel mai înalt, propriul său bine, pângărit de păcat, are preț înaintea lui. Atunci însă când se împărtășește de binele dumnezeiesc, duhovnicesc, atunci nu mai pune deloc preț pe binele său, care este unit și amestecat cu răul.

Scumpă îi era săracului punguța cu bani de aramă adunați de el, vreme îndelungată, cu trudă și cu osteneală. Un bogat însă i-a vărsat în sân, pe neașteptate, o mulțime nenumărată de galbeni curați, iar săracul a aruncat cu dispreț punguța cu arămioare, ca pe o povară care numai l-ar fi îngreunat.

Dreptul și multpătimitorul Iov, după ce a suferit ispite cumplite, s-a învrednicit de vederea lui Dumnezeu. Atunci el a grăit către Dumnezeu printr-o rugăciune insuflată: *Cu auzul urechii Te auzeam mai înainte, iar acum ochiul meu Te-a văzut pe Tine*. Ce roadă a odrăslit în sufletul dreptului din vederea lui Dumnezeu? *Pentru aceea*, continuă, și își încheie Iov rugăciunea sa, *m-am defăimat pe mine și m-am topit, și mă socotesc pe mine pământ și cenușă* (Iov XLII, 5-6).

Voiești a dobândi smerenia? Plinește poruncile evanghelice: dimpreună cu ele se va sălășlui în inima ta, dăruindu-se ei, smerenia cea sfântă, adică plăcută Domnului nostru Iisus Hristos.

---

[1] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura a doua.

Începutul smereniei este sărăcia cu duhul; mijlocul ei este sporirea în ea mai presus decât toată mintea și atingerea păcii lui Hristos, iar sfârșitul și desăvârșirea ei este dragostea lui Hristos.

Smerenia nu se mânie niciodată, niciodată nu caută să placă oamenilor, nu se lasă în voia întristării, de nimic nu se înfricoșează.

Poate, oare, să se lase în voia întristării cel care dinainte s-a recunoscut pe sine vrednic de tot necazul?

Poate să se teamă de nenorociri cel care dinainte s-a osândit pe sine la necazuri, cel care vede în acestea mijlocul mântuirii sale?

Bineplăcuții lui Dumnezeu au iubit cuvintele tâlharului celui cu bună pricepere care a fost răstignit alături de Domnul. Fiind în necazuri, s-au obișnuit să spună: *Cele vrednice după faptele noastre luăm; pomenește-ne, Doamne întru împărăția Ta* (Lc. XXIII, 41, 42). Orice necaz ei îl întâmpină prin recunoașterea faptului că sunt vrednici de el[1].

Pacea sfântă intră în inimile lor dimpreună cu vorbele smereniei! Ea aduce paharul mângâierii duhovnicești și la patul celui bolnav, și în temniță la cel închis în ea, și la cel prigonit de oameni, și la cel prigonit de demoni.

Paharul mângâierii este adus de către mâna smereniei și celui răstignit pe cruce; lumea poate să-i aducă acestuia numai *oțet amestecat cu fiere* (Mt. XXVII, 34).

Cel smerit nu e în stare să aibă răutate și ură: el nu are vrăjmași. Dacă vreunul din oameni îi pricinuiește necazuri, el vede în acest om o unealtă a dreptei judecăți sau a Proniei Dumnezeiești.

Cel smerit se încredințează pe de-a-ntregul voii lui Dumnezeu. Cel smerit trăiește nu cu propria lui viață, ci prin Dumnezeu.

Cel smerit este străin de nădăjduirea în sine, și de aceea el caută neîncetat ajutorul lui Dumnezeu, neîncetat petrece în rugăciune.

Ramura roditoare se pleacă spre pământ, apăsată de mulțimea și greutatea roadelor sale. Ramura stearpă crește în sus, înmulțindu-și mlădițele sale neroditoare.

Sufletul bogat în virtuțile evanghelice se cufundă în smerenie din ce în ce mai adânc, și în adâncurile acestei mări află mărgăritarele cele de mult preț: darurile Duhului.

Trufia este semnul neîndoielnic al omului deșert, rob al patimilor, semnul sufletului în care nu are nici o intrare învățătura lui Hristos.

Nu judeca pe om după cele din afară ale sale; nu-ți da cu părerea despre el că este trufaș, ori că este smerit. *Nu judecați după înfățișare*, ci *după roadele lor îi veți cunoaște* (In. VII, 24; Mt. VII, 16). Domnul a poruncit să-i cunoaștem

---

[1] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura a doua.

pe oameni după faptele lor, după purtarea lor, după urmările faptelor lor. *Știu eu trufia ta și răutatea inimii tale* (1 Împ. XVII, 28), i-a zis lui David aproapele său, dar Dumnezeu a dat mărturie pentru David: *Aflat-am pe David, robul Meu; cu untdelemnul cel sfânt al Meu l-am uns pe el* (Ps. LXXXVIII, 21). *Nu cum va căuta omul va vedea Domnul: căci omul va căuta la față, iar Dumnezeu va căuta la inimă* (1 Împ. XVI, 7).

Judecătorii cei orbi socot adesea smerit pe cel fățarnic și josnic, care caută să fie pe placul oamenilor, în vreme ce el este un hău al slavei deșarte.

Dimpotrivă, acestor judecători neștiutori le pare trufaș cel care nu caută laude și răsplătiri de la oameni, și de aceea nu se târăște înaintea oamenilor, ci este slugă adevărată a lui Dumnezeu; acesta a simțit slava lui Dumnezeu, care se descoperă numai celor smeriți, a simțit putoarea slavei omenești și și-a întors de la ea și ochii și mirosul sufletului său.

„Ce înseamnă a crede?" – a fost întrebat un mare bineplăcut al lui Dumnezeu. Acesta a răspuns: „A crede înseamnă a petrece întru smerenie și milă"[1].

Smerenia nădăjduiește în Dumnezeu – nu în sine și nu în oameni; de aceea, purtarea ei e simplă, fără ocolișuri, statornică, măreață. Fiii cei orbi ai acestei lumi numesc asta trufie.

Smerenia nu pune nici un preț pe bunătățile cele pământești; în ochii ei, mare este Dumnezeu, mare este Evanghelia. Ea năzuiește către acestea, neînvrednicind stricăciunea și deșertăciunea nici cu luarea-aminte, nici cu căutătura. Sfânta răceală față de stricăciune și deșertăciune este numită trufie de către fiii stricăciunii și slujitorii deșertăciunii.

Este o închinăciune sfântă ce vine din smerenie și din cinstire față de aproapele, față de chipul lui Dumnezeu, față de Hristos în aproapele; și este o închinăciune stricată, interesată, care caută să placă oamenilor și totodată urăște oamenii, împotrivitoare lui Dumnezeu și urâtă înaintea Lui: pe aceasta a cerut-o satana de la Dumnezeul-Om, îmbiindu-L în schimbul ei cu toate împărățiile pământului și slava lor.

Câți nu sunt și acum cei care se închină pentru a primi foloase pământești! Cei înaintea cărora se închină aceștia le laudă smerenia.

Fii cu luare-aminte, bagă de seamă: cel ce ți se închină o face din cinstire față de om, din dragoste și din smerenie? Sau închinarea lui îți gâdilă trufia, pentru a scoate oarecare folos vremelnic? Tu, care te numeri printre mai-marii pământului, ia seama: înaintea ta se târăsc slava deșartă, lingușirea, josnicia! Acestea, după ce își vor fi atins țelul, te vor batjocori, te vor vinde cu cel dintâi prilej. Niciodată nu-ți revărsa dărnicia asupra celui stăpânit de slava deșartă: acesta, pe cât este de umil înaintea celor mai mari, pe atât este de obraz-

---

[1] *Patericul egiptean*, Despre Avva Pimen cel Mare.

nic, semeţ, lipsit de omenie cu cei mai mici[1]. Pe cel stăpânit de slava deşartă îl vei cunoaşte după deosebita înclinare pe care o are către linguşire, către slugărnicie, către minciună, către orice lucru ticălos şi josnic.

Pilat s-a supărat pe tăcerea lui Hristos, care i s-a părut trufaşă. *Mie*, a zis el, *nu-mi răspunzi? Sau nu ştii că am putere să-Ţi dau drumul şi putere am să Te răstignesc?* (In. XIX, 10).

Domnul şi-a lămurit tăcerea punând în lumină voia lui Dumnezeu, pentru care Pilat, ce credea că lucrează după bunul său plac, era doar o unealtă oarbă. Din pricina trufiei, lui Pilat i-a fost cu neputinţă să priceapă că înaintea lui stătea smerenia atotdesăvârşită: Dumnezeu înomenit.

Sufletul înalt, sufletul cu nădejde cerească, care dispreţuieşte bunătăţile cele stricăcioase ale lumii acesteia, nu este în stare de mărunta dorinţă de a plăcea oamenilor şi de slugărnicie. Greşeşti numind trufaş acest suflet pentru faptul că nu îndestulează cerinţele patimilor tale. Amane! Cinsteşte trufia cea binecuvântată, lui Dumnezeu plăcută, a lui Mardoheu! Aceasta, care în ochii tăi e trufie, de fapt e sfântă smerenie"[2].

Smerenia este învăţătura evanghelică, virtutea evanghelică, puterea tainică a lui Hristos. Dumnezeu S-a arătat oamenilor îmbrăcat întru smerenie, şi acela dintre oameni care se va îmbrăca întru smerenie se va face asemenea cu Dumnezeu[3].

Dacă voieşte cineva să vină după Mine, vesteşte Sfânta Smerenie, *să se lepede de sine, să ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie* (Mt. XVI, 24). Altminteri e cu neputinţă a deveni ucenic şi următor al Celui Ce S-a smerit până la moarte, până la moartea pe cruce. Acesta a şezut de-a dreapta Tatălui. Acesta e Noul Adam, Începătorul de neam al sfintei seminţii a celor aleşi. Credinţa în El înscrie în numărul celor aleşi; alegerea se primeşte prin sfânta smerenie, se pecetluieşte prin sfânta dragoste. Amin.

---

[1] *Scara*, Cuvântul XXII, cap. 22.

[2] Cartea Esterei, cap. 4-7. Aman, macedonean de neam, era favoritul şi cel dintâi dintre dregătorii lui Artaxerxes, împăratul perşilor. Mardoheu, iudeu de neam, se număra printre curteni şi, fiind de o adâncă evlavie, nu şi-a îngăduit să caute a plăcea oamenilor, nu s-a târât înaintea parvenitului. Această purtare a lui Mardoheu l-a încrâncenat pe Aman: acesta a pregătit o spânzurătoare înaltă, ca să dea morţii prin ea acea excepţie, pe care o ura, de la slugărnicia obştească. Roata sorţii întorcându-se, împrejurările s-au schimbat, şi Aman a fost atârnat în spânzurătoarea pe care i-a înălţat-o lui Mardoheu.

[3] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XXXIII.

Paharul lui Hristos

Doi ucenici iubiţi ai Domnului au cerut de la Dânsul tronurile slavei: El le-a dăruit *paharul Său* (Mt. XX, 23).

Paharul lui Hristos sunt pătimirile.

Paharul lui Hristos le aduce pe pământ părtaşilor săi împărtăşire de împărăţia harică a lui Hristos, iar în cer le pregăteşte tronurile slavei veşnice.

Cu toţii suntem fără de răspuns înaintea Paharului lui Hristos; nimeni nu se poate plânge împotriva lui, nu-l poate lepăda – fiindcă Cel Ce ne-a poruncit să-l bem l-a băut mai înainte de toţi.

Pom al cunoaşterii binelui şi răului! Tu ai ucis în Rai pe începătorii neamului nostru, înşelându-i cu amăgirile desfătării simţurilor şi cu amăgirile minţii. Hristos, Răscumpărătorul celor căzuţi, a adus pe pământ, la cei căzuţi şi surghiuniţi, Paharul Său Mântuitor. Prin amărăciunea acestui Pahar este nimicită în inimă nelegiuita, ucigaşa dulceaţă a păcatului; prin smerenia ce se revarsă din el cu îmbelşugare este ucisă trufaşa cugetare trupească; cel ce bea din el cu credinţă şi cu răbdare primeşte înapoi viaţa veşnică, ce ni s-a răpit şi ni se răpeşte prin gustarea rodului oprit.

Paharul lui Hristos, *paharul mântuirii voi lua* (Ps. CXV, 4)!

Paharul e luat atunci când fiecare creştin suferă necazurile pământeşti cu smerita cugetare luată din Evanghelie.

Sfântul Petru s-a năpustit cu sabia trasă în apărarea Dumnezeului-Om înconjurat de răufăcători – însă Preablândul Domn Iisus i-a zis lui Petru: *Bagă sabia ta în teacă. Au nu voi bea paharul pe care Mi L-a dat Tatăl?* (In. XVIII, 11).

Şi tu, atunci când eşti înconjurat de restrişti, spune spre mângâierea şi întărirea sufletului tău: *Au nu voi bea paharul pe care mi l-a dat Tatăl?*

Amar este Paharul; numai ce priveşti la el, şi se topesc toate închipuirile pământeşti. Înlocuieşte închipuirile pământeşti cu credinţa şi bea cu bărbăţie Paharul cel amar: ţi-l dă Tatăl Cel Atotbun şi Înţelept.

Nu fariseii, nu Caiafa, nu Iuda ţi l-au gătit, nu Pilat şi ostaşii lui îl dau! *Au nu voi bea paharul pe care mi l-a dat Tatăl?*

Fariseii uneltesc, Iuda vinde, Pilat porunceşte uciderea nelegiuită, ostaşii o săvârşesc. Toţi aceştia şi-au pregătit neîndoielnică pierzanie prin facerile lor de rele; tu nu îţi pregăti o pierzanie tot atât de neîndoielnică pomenind răul, dorind şi visând răzbunare, purtând pică vrăjmaşilor tăi.

Tatăl Ceresc este Atotputernic, Atoatevăzător: El vede necazurile tale – și dacă găsește că este de trebuință și de folos să abată de la tine Paharul, va face asta negreșit.

Domnul – dau mărturie Scriptura și Istoria Bisericească – în multe rânduri a îngăduit să se abată necazuri asupra iubiților Săi și în multe rânduri le-a îndepărtat de la ei, potrivit neurmatelor Sale judecăți.

Atunci când se va arăta înaintea ta Paharul nu te uita la oamenii care ți-l dau; ridică ochii tăi spre cer și zi: *Au nu voi bea paharul pe care mi l-a dat Tatăl?*

Paharul mântuirii voi lua. Nu pot lepăda Paharul – zălogul cereștilor, veșnicelor bunătăți. Mă povățuiește la răbdare Apostolul lui Hristos: *Cu multe necazuri se cuvine nouă să intrăm întru Împărăția Cerurilor* (Fapte XIV, 22). Oare se cuvine mie să lepăd Paharul – mijlocul de a atinge, de a face să înflorească în mine această Împărăție? Voi lua Paharul – darul lui Dumnezeu.

Paharul lui Hristos este dar de la Dumnezeu. *Vouă vi s-a dăruit pentru Hristos,* le-a scris marele Pavel filipenilor, *nu numai întru El a crede, ci și a pătimi pentru El* (Filip. I, 29).

La arătare, tu primești Paharul din mâini omenești. Ce-ți pasă ție dacă acești oameni fac un lucru legiuit sau fără de lege? Treaba ta este să te porți drept, precum este dator cel ce urmează lui Iisus: să primești Paharul cu recunoștință față de Dumnezeu, cu credință vie, și să îl bei bărbătește, până la fund.

Primind Paharul din mâini omenești, adu-ți aminte că el este Paharul Celui nu doar nevinovat, ci și atotsfânt. Aducându-ți aminte de acest lucru, repetă pentru tine și pentru ceilalți păcătoși-pătimitori cuvintele fericitului și înțeleptului tâlhar pe care acesta le-a rostit fiind răstignit de-a dreapta Dumnezeului-Om: *Cele vrednice după faptele noastre luăm... Pomenește-mă, Doamne, când vei veni întru Împărăția Ta* (Lc. XXIII, 41-42).

După aceea, întorcându-te către oameni, spune-le (dacă nu-s în stare să priceapă și să primească spusele tale, spune-le doar cu gândul și cu inima, nearuncând cinstitele mărgăritare ale smereniei înaintea celor ce nu-s în stare să le prețuiască): „Binecuvântate fiți, unelte ale dreptății și milei dumnezeiești, binecuvântate de acum și până în veac!"

Doar prin aceasta vei plini porunca Evangheliei, care grăiește: *Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blesteamă* (Mt. V, 44).

Roagă-te pentru dânșii Domnului ca pentru necazurile și jignirile pricinuite să li se dea răsplățile vremelnice și veșnice, ca cele săvârșite asupra ta să le fie socotite celor ce le-au săvârșit întru faptă bună la judecata lui Hristos.

Chiar dacă inima ta nu va voi să facă astfel, silește-o fiindcă doar cei ce își silesc inima spre plinirea poruncilor evanghelice pot moșteni cerul (Mt. XI, 12).

Dacă nu vrei să faci așa, înseamnă că nu vrei să urmezi Domnului Iisus Hristos. Pătrunde în tine însuți cu luare-aminte: oare nu ți-ai găsit un alt învățător, nu te-ai supus lui? Cel ce învață la ură este diavolul.

Cumplită fărădelege este a împila, a strâmtora pe aproapele; cea mai cumplită fărădelege e omorul: însă cel ce urăște pe prigonitorul, pe clevetitorul, pe trădătorul, pe ucigașul său, care poartă ranchiună împotriva lor, care se răzbună pe ei, face păcat apropiat de păcatul acelora. În van se înfățișează sieși și altora ca drept. *Tot cel ce urăște pe fratele său, ucigaș de oameni este* (1 In. III, 15), a vestit ucenicul cel iubit al lui Hristos.

Credința vie în Hristos îndeamnă pe om să primească Paharul lui Hristos – iar Paharul lui Hristos varsă în inimile părtașilor săi nădejdea în Hristos; nădejdea în Hristos dă inimii tărie și mângâiere.

Ce chin, ce chin de iad să te tângui, să cârtești împotriva Paharului dinainte rânduit de Sus!

Păcătoase sunt înaintea lui Dumnezeu cârtirea, nerăbdarea, puținătatea de suflet și mai ales deznădăjduirea – vlăstare hâde ale necredinței nelegiuite.

Păcătoasă este cârtirea împotriva semenilor atunci când ei sunt unelte ale pătimirilor noastre: cu atât mai păcătoasă este ea atunci când Paharul se pogoară la noi drept din cer, din dreapta lui Dumnezeu.

Cel ce bea Paharul dând mulțumită lui Dumnezeu, binecuvântând pe aproapele, acela a ajuns în odihna cea sfințită, în pacea harică a lui Hristos, și de acum se desfată în raiul duhovnicesc al lui Dumnezeu.

Pătimirile vremelnice nu înseamnă nimic în sine: le dăm însemnătate în virtutea împătimirii noastre de pământ și de tot ce e stricăcios, a răcelii noastre față de Hristos și de veșnicie.

Rabzi amăreala și gustul grețos al doctoriilor; rabzi chinuitoarele tăieri și arderi (cauterizări) de mădulare; rabzi înfometarea prelungită, închiderea prelungită în odaie; rabzi toate acestea pentru a recăpăta sănătatea pierdută a trupului, care odată vindecat negreșit se va îmbolnăvi din nou, negreșit va muri și va putrezi. Rabdă, așadar, Paharul lui Hristos, ce aduce tămăduire și veșnică fericire sufletului tău nemuritor.

Dacă Paharul îți va părea nesuferit, ucigător, acest lucru te dă în vileag: numindu-te „al lui Hristos", nu ești de fapt al Lui.

Pentru adevărații următori ai lui Hristos, Paharul lui Hristos e un pahar de bucurii. Astfel, Sfinții Apostoli, după ce au fost bătuți înaintea soborului iudeilor, *se duceau de la fața soborului bucurându-se că pentru numele Domnului Iisus s-au învrednicit a fi necinstiți* (Fapte V, 41).

Auzit-a dreptul Iov vești amare. Veste după veste venea să izbească în inima lui tare. Cea din urmă veste a fost și cea mai grea: lovirea tuturor fiilor și

fiicelor lui de o moarte năprasnică, fără veste, cumplită. De multa întristare și-a rupt hainele dreptul Iov, și-a pus cenușă în cap: din lucrarea credinței supuse care sălășluia în el a căzut la pământ, s-a închinat Domnului și a zis: *Gol am ieșit din pântecele maicii mele, și gol mă voi și întoarce acolo. Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat. Cum a plăcut Domnului, așa s-a și făcut: fie numele Domnului binecuvântat în veci!* (Iov I, 21).

Încredințează-te întru simplitatea inimii Celui la Care și perii capului tău sunt numărați: El știe cât de mare trebuie să fie Paharul tămăduitor care îți va fi dat.

Privește adesea la Iisus: El este înaintea ucigașilor Lui ca mielul fără glas înaintea celor ce-l tund; a fost dat morții ca o oaie fără de răspuns junghierii. Nu îți abate ochii de la el, și pătimirile tale vor fi pătrunse de dulceață cerească, duhovnicească; prin rănile lui Iisus se vor tămădui rănile inimii tale.

„Opriți-vă!" – le-a grăit Domnul celor care voiau să-L apere în grădina Ghetsimani, iar celui ce venise pentru a-L lega i-a vindecat urechea tăiată (Lc. XXII, 51).

Au ți se pare, i-a răspuns Domnul celui ce încerca să abată de la El Paharul cu arma, *că nu pot a ruga acum pe Tatăl meu și să-Mi trimită mai mult de doisprezece legiuni de îngeri?* (Mt. XXVI, 53).

În vreme de restriște nu căuta ajutor omenesc; nu pierde vremea prețioasă, nu cheltui puterile sufletului tău căutând acest neputincios ajutor. Așteaptă ajutor de la Dumnezeu: la porunca Lui, când va veni vremea potrivită, vor veni oameni și te vor ajuta.

Tăcut-a Domnul înaintea lui Pilat și Irod, n-a rostit nici o dezvinovățire. Urmează și tu acestei înțelepte și sfinte tăceri atunci când vei vedea că vrăjmașii tăi te judecă cu hotărârea de a te osândi oricum, te judecă doar pentru a-și ascunde reaua voință sub masca judecății.

Când premers de nori ce se adună amenințători sau adus fără veste de un vânt sălbatic se va arăta înaintea ta Paharul, spune lui Dumnezeu cu privire la el: „Facă-se voia Ta".

Ești ucenicul, următorul și sluga lui Iisus. Iisus a zis: *Dacă cineva Îmi slujește Mie, să Îmi urmeze: și unde voi fi Eu, acolo va fi și sluga Mea* – iar El și-a petrecut viața pământească în pătimiri: a fost prigonit de la naștere și până la mormânt; răutatea I-a pregătit moarte silnică de când era în scutece. Atingându-și țelul, ea nu s-a săturat: se străduiește să șteargă de pe fața pământului până și pomenirea Lui.

Pe cărarea pătimirilor vremelnice au trecut în fericita veșnicie, în urma Domnului, toți aleșii Lui. Nu este cu putință nouă, care petrecem în plăceri trupești, să rămânem totodată într-o stare duhovnicească. Tocmai de ace-

ea Domnul dă mereu celor iubiţi ai Lui Paharul Său, prin acest Pahar făcând să rămână în ei moartea faţă de lume şi putinţa de a via viaţa Duhului. A zis Preacuviosul Isaac Sirul: „Omul de care poartă grijă aparte Dumnezeu se cunoaşte după aceea că i se trimit mereu necazuri"[1].

Roagă-l pe Dumnezeu să abată de la tine toată nevoia, toată ispita. Nu se cuvine să te arunci cu îndrăzneală în vâltoarea necazurilor: aceasta este fapta nădăjduirii trufaşe în sine. Atunci însă când necazurile vin singure, să nu crezi că ele au venit întâmplător, fiindcă aşa s-au legat împrejurările. Nu, ele au fost îngăduite de nepătrunsa Pronie a lui Dumnezeu. Plin de credinţă, de bărbăţia şi îndelunga răbdare pe care le naşte ea, să pluteşti fără frică prin întuneric şi prin furtuna care urlă către limanul lin al veşniciei: te călăuzeşte în chip nevăzut Însuşi Iisus.

Cu adâncă şi evlavioasă cugetare învaţă rugăciunea pe care Domnul a adus-o Tatălui în grădina Ghetsimani în multostenicioasele ceasuri ce au premers pătimirilor şi morţii Sale pe cruce. Cu această rugăciune să întâmpini şi să birui orice necaz. *Părintele Meu*, S-a rugat Mântuitorul, *de este cu putinţă, treacă de la Mine Paharul acesta: însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voieşti* (Mt. XXVI, 39).

Roagă-te lui Dumnezeu să depărteze de la tine toată nevoia, şi totodată leapădă-te de voia ta ca de o voie păcătoasă şi oarbă; încredinţează-te pe tine însuţi, sufletul şi trupul tău, întâmplările trăite de tine acum şi în viitor, pe cei apropiaţi inimii tale, voii atotsfinte şi preaînţelepte a lui Dumnezeu.

Privegheaţi şi vă rugaţi ca să nu intraţi în ispită: că duhul este osârduitor, iar trupul neputincios (Mt. XXVI, 41). Când te înconjoară necazurile trebuie să te rogi mai des, ca să atragi la tine un har deosebit al lui Dumnezeu. Numai cu ajutorul unui har deosebit poţi călca peste toate necazurile vremelnice.

După ce ai primit de sus darul răbdării, priveghează cu luare-aminte asupra ta, ca să păstrezi, să ţii la tine harul lui Dumnezeu, ca nu cumva păcatul să se furişeze pe nebăgate de seamă în sufletul sau trupul tău şi să gonească de la noi harul lui Dumnezeu.

Iar dacă din nebăgare de seamă şi împrăştiere vei lăsa să se strecoare în tine păcatul, şi mai ales pe cel către care este atât de înclinat trupul nostru neputincios, care spurcă şi trupul şi sufletul, harul se va depărta de la tine, te va lăsa neputincios, descoperit. Atunci, necazul îngăduit de Dumnezeu spre mântuirea şi desăvârşirea ta va năvăli fără cruţare asupră-ţi, te va strivi cu întristare, trândăvie, deznădejde, cum se întâmplă celui care nu are evlavia cuvenită faţă de darul lui Dumnezeu. Grăbeşte-te să redai inimii, prin pocăinţă nefăţarnică

[1] Cuvântul XXXV.

și hotărâtoare, curăția ei – iar prin curăție îi vei aduce darul răbdării: fiindcă acesta, ca dar al Duhului Sfânt, odihnește numai în cei curați.

Sfinții mucenici cântau cântare de bucurie în cuptoare încinse, mergând pe cuie, pe tăiș de săbii, stând în cazane cu apă sau ulei clocotit. Așijderea și inima ta, atrăgându-și prin rugăciune mângâierea harică, păzind-o prin trezvie, va cânta în nenorociri și necazuri cumplite, veselă cântare de laudă și mulțumită lui Dumnezeu.

Mintea curățită prin Paharul lui Hristos începe să vadă vederi duhovnicești, începe să vadă atotcuprinzătoarea, nevăzuta pentru ochii trupești Pronie a lui Dumnezeu, să vadă legea stricăciunii în tot ce este stricăcios, să vadă necuprinsa veșnicie care e la un pas de noi, să vadă pe Dumnezeu în marile Lui lucrări – în zidirea și rezidirea lumii. Viața pământească i se înfățișează ca o pribegie care degrab se va sfârși, întâmplările ei – ca niște vise, bunătățile ei – amăgire vremelnică a ochilor, amăgire vremelnică și pierzătoare a minții și a inimii.

Care e roada necazurilor vremelnice, pe care ele o aduc pentru veșnicie? Atunci când Sfântului Apostol Ioan i-a fost arătat Cerul, unul dintre locuitorii cerești, arătându-i nenumărata ceată a purtătorilor de lumină îmbrăcați în haine albe, ce prăznuiau înaintea tronului dumnezeiesc mântuirea și fericirea lor, l-a întrebat: *Aceștia care sunt îmbrăcați cu veșmintele cele albe, cine sunt și de unde au venit? – și a zis lui,* spune Sfântul Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu, *doamne, tu știi.* Atunci locuitorul Cerului i-a zis Cuvântătorului de Dumnezeu: *Aceștia sunt cei ce vin din necazul cel mare și și-au spălat veșmintele lor, și și-au albit veșmintele lor în sângele Mielului. Pentru aceasta sunt înaintea scaunului lui Dumnezeu și slujesc Lui ziua și noaptea în biserica Lui, și cel ce șade pe scaun se va sălășlui în ei. Nu vor mai flămânzi, nici nu vor mai înseta, nici va mai cădea peste ei soarele, nici tot zăduful: că Mielul Cel din mijlocul scaunului îi va paște pe ei și îi va povățui pe ei la izvoare de ape vii, și va șterge Dumnezeu toată lacrima de la ochii lor* (Apoc. VII,. 13-17).

Înstrăinarea de Dumnezeu, veșnicele chinuri din iad, veșnica părtășie cu diavolii și cu oamenii asemenea diavolilor, văpaia, gerul, întunericul gheenei: iată ce se cuvine a se numi „necaz"! Cu adevărat, acesta este necaz mare, cumplit, de nerăbdat.

La mare necaz veșnic duc desfătările pământești.

De acest necaz ne ferește, ne apără Paharul lui Hristos, atunci când cel care îl bea, îl bea mulțumind lui Dumnezeu, slavoslovind pe Atotbunul Dumnezeu, Care în Paharul amar al necazurilor vremelnice dă omului nemărginita, veșnica Sa milostivire.

Plângerea mea

Ce cuvânt voi pune la începutul cuvintelor plânsului meu? Ce gând din gândurile mele triste voi înfăţişa mai întâi prin cuvânt? Toate sunt deopotrivă de grele: fiecare din ele, atunci când se înfăţişează minţii, pare cel mai greu; fiecare din ele pare cel mai dureros pentru inimă atunci când o împunge, când o străpunge. Tânguirile s-au adunat în pieptul meu, se îmbulzesc în el, vor să izbucnească afară – dar se împiedică între ele şi se întorc în piept, pricinuind în el o tulburare grozavă. De îmi întorc privirile minţii spre zilele trecute ale vieţii mele – văd un şir de amăgiri, un şir de păcate, un şir de căderi! De caut la acea parte a vieţii mele care încă îmi stă înainte pe drumul pribegiei pământeşti, mă cuprinde groaza pe care mi-o pricinuieşte neputinţa mea, dovedită în nenumărate rânduri de fapte. De privesc la sufletul meu, nu văd vreun lucru care să mă mângâie: este acoperit cu totul de rănile păcatelor; nu e păcat de care el să nu fie împărtăşit! Trup al meu, sărmane trup! Simt putoarea stricăciunii tale. *Nestricăciunea pe stricăciune nu va moşteni* (1 Cor. XV, 50). Soarta ta aceasta este: după moarte în temniţa mormântului, după înviere în temniţa iadului! Ce soartă aşteaptă sufletul meu după despărţirea de trup? Bine ar fi dacă i s-ar înfăţişa înger paşnic şi luminat, spre a se înălţa cu el în fericitele sălaşuri ale Edenului. Dar pentru ce să se înfăţişeze astfel de înger? Ce faptă bună, ce nevoinţă vrednică de locuitorii cerului va afla în el? Nu! Mai degrabă îl vor împresura taberele demonilor întunecaţi, a îngerilor căzuţi, vor afla în el înrudire cu dânşii, vor afla în el căderea lor, însuşirile lor păcătoase, voia lor împotrivitoare de Dumnezeu – îl vor duce, îl vor târî în sălaşurile lor, sălaşuri ale morţii cumplite, veşnice, sălaşuri ale întunericului veşnic şi totodată ale focului nestins, sălaşuri ale chinurilor şi tânguirilor necurmate, fără sfârşit.

Astfel mă văd pe mine însumi şi plâng. Lacrimile acum curg lin, în picuri mici ca picurii de rouă, doar umezindu-mi ochii, acum se revarsă ca un şuvoi pe obraji şi în jos, pe veşminte ori pat, acum seacă de tot şi numai sufletul este cuprins de un plâns dureros. Plâng cu mintea, plâng cu inima, plâng cu trupul, plâng cu toată fiinţa mea; simt plânsul nu doar în piept, ci în toate mădularele trupului meu. Ele iau parte la plâns, suferă din pricina lui în chip străin şi negrăit.

Suflete al meu! Mai înainte de a veni vremea hotărâtoare, de neocolit a trecerii în veşnicie, îngrijeşte-te de tine. Apropie-te, lipeşte-te de Domnul prin pocăinţă nemincinoasă şi statornică – prin vieţuirea evlavioasă după îndreptarul atotsfintelor Lui porunci. Multmilostiv este Domnul, şi mila Lui nu are sfârşit: El primeşte pe toţi care aleargă la Dânsul, curăţă păcatele păcătoşilor, vindecă rănile învechite, împuţite, ucigătoare, dăruieşte fericirea tuturor celor ce cred în El şi I se supun. Cercetează pribegia ta pământească pornind chiar de la începutul ei, cercetează marile binefaceri revărsate asupra ta de către Dumnezeu, încredinţează-ţi Lui soarta, caută a sălăşlui în tine sfânta Lui voie, supune-te atotbunelor şi preaînţeleptelor Lui hotărâri. Bagă de seamă Apostolul: *De ne-am fi judecat singuri, n-am fi fost osândiţi* (1 Cor. XI, 31).

Nimeni, nimeni n-a mijlocit înainte de a mă naşte eu pe lângă Ziditorul meu ca să mă cheme din nefiinţă la fiinţă prin atotputernica Lui poruncă: singurul meu mijlocitor pe lângă Dumnezeu a fost bunătatea Lui cea împreună veşnică cu Dânsul. M-am născut neştiind că fiinţez: am început a fiinţa ca unul care nu fiinţează. Vai! M-am născut căzut, am început a trăi fiind deja mort: *întru fărădelegi m-am zămislit* şi întru moartea păcatului *m-a născut maica mea* (Ps. L, 6). Viaţa şi moartea dimpreună au fost începutul fiinţării mele. Nu ştiam, nu pricepeam deloc că trăiesc, că trăind sunt mort, că fiinţând sunt pierit.

Ce taină este aceasta: naşterea omului întru păcat? Cum a murit fără să fi trăit? Cum a căzut fără să fi umblat? Cum a păcătuit fără să fi făcut nimic? Cum sunt copiii în coapsele strămoşului, despărţiţi de el prin mii de ani, părtaşi ai păcatului său? Cu evlavie caută mintea la judecăţile lui Dumnezeu; nu le pricepe; nu cutează a cerceta – dar le vede, se minunează de ele şi dă slavă lui Dumnezeu Cel Neurmat şi Nepătruns.

Naşterea mea întru păcat a fost o nenorocire mai rea chiar şi decât nefiinţa! Cum să nu fie o nenorocire a te naşte pentru necazurile degrabă trecătoarei vieţi pământeşti spre a fiinţa, după aceea, pentru veşnicie în bezna şi în chinurile iadului! Nu este cine să mijlocească pentru mine; singur nu am putere să mă smulg din prăpastia pierzării. Mă scoate de acolo dreapta Dumnezeului meu. După ce m-a născut prin părinţii mei spre fiinţare, El mă naşte prin Sine întru mântuire: mă spală de întinăciunea păcatului, mă înnoieşte prin Duhul în apele botezului, primeşte făgăduinţele mele de credinţă din gura naşului meu, numeşte asupra mea numele Său, mă pecetluieşte cu pecetea sa, mă face părtaş al Dumnezeirii Sale, moştenitor al Împărăţiei Sale. Se săvârşesc asupra mea minuni, se revarsă asupra mea negrăite faceri de bine în vreme ce eu nu simt nimic, nu înţeleg nimic – nu înţeleg nici măcar că fiinţez. Ai căutat spre mine, Doamne al meu, pe când eram încă un prunc neîn-

stare să vorbească! Înfășurat în scutece, fără înțelegere, fără putința făptuirii, ce Ți-am adus eu Ție? Cum ai primit făgăduințele mele? Cum, după ce le-ai primit, ai revărsat asupră-mi darurile Tale? Căutând la nepătrunsa Ta bunătate, cad în nedumerire! Nici acum nu pot să fac mai mult decât făceam când eram prunc puțin de zile: tăcând cu limba și cu mintea, îți aduc plâns copilăresc și lacrimi fără nici un gând.

Dar cu ce am răsplătit pentru atâtea faceri de bine revărsate asupra mea pe când eu încă nu le pricepeam? Am continuat să nu le pricep, să nu le știu. Mi-am ațintit privirile spre lume; mângâierile, slujirile vremelnice în mijlocul ei îmi păreau moștenirea și rostul omului. Moartea nici nu ființa pentru mine! Viața pământească îmi părea veșnică: astfel, gândul la moarte era străin minții mele. Veșnicia!... în nevăzuta ei zare nu priveam! Cunoșteam dogmele și învățătura Sfintei Biserici de Răsărit, credeam în ele, dar cunoștința și credința mea erau moarte. În ce a stat căderea omului, în ce stă mântuirea lui, care sunt semnele, care sunt dovezile lor? Nu aveam despre aceste lucruri nici o cunoaștere vie, din cercare. Socoteam drept porunci dumnezeiești doar cele zece porunci ale Legământului celui Vechi, iar poruncile Mântuitorului meu, atotsfintele Lui cuvinte, le luam drept o simplă morală, a cărei urmare aduce folos și e de lăudat, dar nu este o datorie ce trebuie împlinită neapărat. Astfel, darul cel negrăit al harului, ce mi s-a dat la botez, a fost îngropat precum talantul evanghelic în pânza neștiinței, îngropat, ascuns adânc în pământ – în grija de a căuta cunoștințele trecătoare ale lumii celei trecătoare; acoperit cu praful gândurilor de propășire și desfătări vremelnice, de slujire a deșertăciunii și a luminii întunericite a veacului acestuia deșert.

Copilăria mi-a fost plină de necazuri. Aici văd mâna Ta, Dumnezeul meu! N-aveam cui să îmi deschid inima: am început să o revărs înaintea Dumnezeului meu, am început să citesc Evanghelia și viețile sfinților Tăi. Un văl rareori pătruns acoperea pentru mine Evanghelia; însă Pimenii, Sisoii și Macarii Tăi au avut o înrâurire minunată asupra mea. Gândul, care adeseori se înălța spre Dumnezeu prin rugăciune și citire, a început puțin câte puțin să aducă pace și liniște în sufletul meu. Când eram tânăr de cincisprezece ani, o negrăită liniște adia în mintea și inima mea – însă eu nu o pricepeam, presupuneam că e starea obișnuită a tuturor oamenilor.

Astfel am intrat în slujba militară și totodată științifică, nu din alegerea și dorința mea. Atunci nu îndrăzneam, nu puteam face nimic, fiindcă nu aflasem încă Adevărul, încă nu Îl vedeam limpede, ca să-L doresc! Științele omenești, descoperirile rațiunii omenești căzute, au devenit obiectul luării mele aminte: către ele năzuiam din toate puterile sufletului; vagile îndeletniciri și simțiri religioase rămăseseră deoparte. Am petrecut aproape doi ani în în-

deletniciri pământeşti: se născuse şi deja crescuse în sufletul meu o groaznică pustietate, se ivise o foamete, se ivise un dor neîndurat – după Dumnezeu. Am început să plâng nepăsarea mea, să plâng uitarea căreia dădusem credinţa, să plâng dulcea linişte pe care o pierdusem, să plâng pustietatea pe care mi-o agonisisem, care mă apăsa, mă speria, mă umplea de simţământul că sunt orfan, că sunt lipsit de viaţă! Şi întocmai: aceasta era tânjirea sufletului îndepărtat de adevărata sa viaţă – Dumnezeu. Îmi amintesc: mergeam pe străzile Sankt-Petersburgului în mundirul de iuncher, şi lacrimile îmi curgeau din ochi şiroaie!... De ce nu plâng aşa acum! Acum mai mare trebuinţă am de lacrimi! Ajuns-am la înjumătăţirea vieţii mele: mai repede au început să treacă zilele, lunile, anii; se duc spre mormânt, de unde nu este întoarcere, dincolo de care nu este pocăinţă şi îndreptare.

Mintea mea era de acum mai coaptă; căutam în religie ceva deslușit. Simţirile religioase instinctive nu mă mai mulţumeau; voiam să văd ceva vrednic de crezare, limpede: voiam Adevărul. Pe atunci, felurite idei religioase preocupau şi frământau capitala de nord, călcându-se în picioare, luptându-se între ele. Nici o parte, nici cealaltă nu plăceau inimii mele; aceasta nu avea încredere în ele, se speria de ele. Cuprins de gânduri cenușii mi-am scos mundirul de iuncher, îmbrăcându-l pe cel de ofiţer. Îmi părea rău după mundirul de iuncher: în el puteam ca, mergând în biserică, să stau în gloata de soldaţi, de oameni simpli, să mă rog şi să plâng cât îmi poftea sufletul. Nu de plăceri, nu de distracţii îi ardea tânărului care eram! Lumea nu îmi înfăţişa nimic atrăgător: eram faţă de ea atât de rece de parcă lumea ar fi fost cu totul lipsită de sminteli! Întocmai: ele nu existau pentru mine; mintea îmi era cufundată cu totul în științe și totodată ardea dorind să afle unde se ascunde credința cea adevărată, unde se ascunde învăţătura cea adevărată despre ea, străină de rătăciri dogmatice și ascetice.

Între timp, privirilor mele se înfăţişau deja hotarele cunoaşterii omeneşti în ştiinţele cele mai înalte, supreme. Ajungând la acest hotare, am întrebat ştiinţele: „Ce daţi voi ca avere statornică omului? Omul e veşnic, şi avuţia lui se cuvine să fie veşnică. Arătaţi-mi această avuţie veşnică, această bogăţie de nădejde, pe care să o pot lua cu mine dincolo de hotarele mormântului! Până acum văd numai cunoştinţe date, ca să zic aşa, cu împrumut, care se termină odată cu viaţa pământească, neputând fiinţa după despărţirea sufletului de trup. La ce slujeşte studierea matematicii? Obiectul ei este materia. Ea descoperă un anumit fel de legi ale materiei, învaţă numărarea şi măsurarea ei, folosirea acestor măsuri şi numărători pentru nevoile vieţii pământeşti. Ea arată, ca pe o idee, existenţa unei mărimi infinite dincolo de hotarele materiei cunoaşterea şi definirea exactă a acestei idei este în mod logic cu neputinţă pen-

tru orice ființă rațională, dar limitată. Matematica arată numere și măsuri ce nu pot fi supuse cercetării omului unele din pricina mărimii lor uriașe, iar altele din pricina extremei lor micimi; ea arată existența unor cunoștințe către care omul are o năzuință înnăscută, dar către care știința nu are mijloace să îl înalțe. Matematica face doar aluzie la existența unor lucruri aflate în afara cuprinderii simțurilor noastre. Fizica și chimia revelează un alt aspect al legilor materiei. Până la apariția științei, omul nici nu știa de existența acestor legi. Legile descoperite au arătat existența altor nenumărate legi care sunt încă tainice. Unele din ele nu sunt încă explicate, în ciuda strădaniei omului de a le explica, altele nici nu pot fi explicate, din pricina mărginirii puterilor și capacităților omului. Se pare, ne spunea elocventul și inteligentul profesor Soloviov[1], rostind lecția de introducere în chimie, că studiem această știință tocmai pentru a afla că nu știm nimic și nici nu putem ști: ea dezvăluie ochilor minții noastre un domeniu atât de necuprins al cunoașterii! Ea dovedește și convinge cu o claritate palpabilă că materia, cu toate că ea, ca materie, trebuie să aibă granițele sale, nu poate fi înțeleasă și definită de oameni, atât din pricina vastității sale, cât și din multe alte pricini. Chimia urmează treptele din ce în ce mai subtile ale materiei, o aduce la o subtilitate de-abia perceptibilă pentru simțurile omenești, în această stare subtilă a materiei încă vede complexitate și capacitatea descompunerii în părți alcătuitoare, și mai subtile, chiar dacă descompunerea în sine nu mai este posibilă. Omul nu vede capăt subtilității materiei, cum nu vede capăt nici mărimii numerelor și măsurilor. El înțelege că nesfârșitul trebuie să fie și imaterial; dimpotrivă, tot ce este finit este material prin necesitate. Aceasta însă e o idee neclară; clară este existența ei. Apoi, fizica și chimia lucrează doar cu materia, sporesc cunoștințele privitoare la întrebuințarea ei pentru nevoile vremelnice, pământești ale omului și societății omenești. Mai puțin pozitivă decât științele sus-pomenite este filosofia, cu care mai ales se trufește omul căzut. Științele naturale se sprijină neîncetat pe experiența materială, prin ea dovedesc adevărul teoriilor acceptate de ele, care fără această dovadă n-au loc în știință. Filosofiei îi lipsește un mijloc hotărâtor de a convinge neîncetat prin experiență. Mulțimea feluritelor sisteme ce nu conglăsuiesc între ele, care se contrazic unul pe altul, dau deja în vileag „iubirea de înțelepciune" omenească în aceea că nu are o cunoaștere pozitivă a Adevărului. Cât de mult spațiu este în filosofie pentru bunul plac, pentru închipuire, pentru născociri, pentru delirul bombastic, nesuferit de știința exactă, precisă! Cu toate acestea, filosofia este îndeobște foarte mulțumită de

[1] Mihail Feodorovici Soloviov, profesor al Universității din Sankt-Petersburg, ținea lecții de fizică clasei ofițerești inferioare, iar de chimie – celei superioare a Școlii de Ingineri, acum Academia Nikolaevsk.

sine. Odată cu lumina ei înșelătoare intră în suflet cu prisosință părerea de sine, semeața cugetare, trufia, slava deșartă, disprețul față de aproapele. Lumea oarbă o acoperă, recunoscându-și-o apropiată, cu laude și cu cinstiri. Mulțumindu-se cu acele cunoștințe pe care le aduce filosofia, nu doar că nu primește idei corecte despre Dumnezeu, despre sine însăși, despre lumea duhovnicească, ci, dimpotrivă, se molipsește de idei pervertite, ce strică mintea, ce o fac neînstare, din pricina molipsirii și vătămării ei de către minciună, de părtășia cu Adevărul (2 Tim. III, 8). *N-a cunoscut lumea prin înțelepciune pe Dumnezeu!*(1 Cor. I, 21) – spune Apostolul. *Cugetarea trupească moartă este; cugetarea trupească este vrăjmășie față de Dumnezeu – că legii lui Dumnezeu nu se supune, că nici nu poate* (Rom. VIII, 6-7), fiindcă acest lucru nu-i stă în fire. *Fraților, luați seama ca nimeni să nu vă fure pe voi cu filosofia și cu înțelepciunea deșartă, după predania oamenilor, după stihiile lumii, iar nu după Hristos, întru Care vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței sunt ascunse* (Col. II, 8, 3). Filosofia, fiind vlăstar al căderii omenești, lingușește această cădere, o maschează, o ocrotește și o hrănește. Ea se înfricoșează de învățătura Adevărului ca de osândire a ei la moarte (1 Cor. III, 18). Starea în care este adus de filosofie este o stare de amăgire de sine, de pieire sufletească, ceea ce se vede foarte deslușit din cuvintele pe care le-am adus mai înainte ale Apostolului, ce poruncește tuturor care vor să dobândească adevărata cunoaștere de la Dumnezeu să lepede cunoașterea adusă de „iubirea de înțelepciune" a firii omenești căzute. Adevărata filosofie (iubire de înțelepciune) încape doar în învățătura lui Hristos. *Hristos este Înțelepciunea lui Dumnezeu* (1 Cor. I, 24, 30)[1]. Cel ce caută înțelepciune în afara lui Hristos, acela se leapădă de Hristos, leapădă înțelepciunea, își află și își însușește rațiunea cea cu nume mincinos, avuția duhurilor căzute. Despre geografie, geodezie, lingvistică, literatură, despre celelalte științe, despre toate artele nici nu merită să mai amintim: toate acestea sunt pentru pământ; nevoia omului de ele încetează odată cu încetarea vieții pământești – în cea mai mare parte, cu mult mai repede. Dacă întreaga vreme a vieții pământești o voi întrebuința spre dobândirea unor cunoștințe ce încetează odată cu viața pământească, ce voi lua cu mine dincolo de hotarele materiei grosiere?... Științe! Dați-mi, dacă puteți să-mi dați, ceva veșnic, pozitiv, dați-mi ceva necuprins și sigur, vrednic a se numi avuție a omului!" științele au tăcut.

Pentru un răspuns mulțumitor, un răspuns cu adevărat necesar, vital, mă întorc spre credință. Dar unde te ascunzi tu, credință adevărată și sfântă?

[1] „Fără Hristos nu e dreptate, nu e sfințire, nu este izbăvire, și toată înțelepciunea nebunie este fără Hristos. Fără Hristos, tot înțeleptul nebun este, tot dreptul – păcătos, tot cel curat – necurat... Ce este cu adevărat al nostru? Neputința, stricăciunea, întunericul, răutatea, păcatele" – Sfântul Tihon de Zadonsk, tom 15, scrisoarea 11.

N-am putut să te recunosc în fanatism, care nu e pecetluit cu blândeţea evanghelică; el sufla înfierbântare şi semeţie! N-am putut să te recunosc în învăţătura bunului plac, ce se desparte de Biserică, ce îşi alcătuieşte sistemul său nou, care în chip deşert şi lăudăros proclamă aflarea unei noi, adevărate credinţe creştine – şi asta la optsprezece veacuri de la întruparea lui Dumnezeu Cuvântul.[1]Ah! În ce nedumerire grea plutea sufletul meu! Cât de cumplit se chinuia! Ce valuri ale îndoielii se ridicau asupră-i, valuri născute din neîncrederea în sine, din neîncrederea faţă de tot ce făcea zarvă, striga în jurul meu – din neştiinţa, necunoaşterea adevărului.

Şi-am început să-L rog ades, cu lacrimi, pe Dumnezeu să nu mă lase jertfă rătăcirii, să îmi arate calea dreaptă pe care aş fi putut să mă îndreptez spre El cu nevăzutul umblet al minţii şi al inimii. Fără de veste mi s-a înfăţişat un gând... inima năzui spre el ca spre îmbrăţişarea unui prieten. Acest gând îmi insufla să studiez credinţa în izvoarele sale: în scrierile Sfinţilor Părinţi. „Sfinţenia lor", îmi grăia el, „stă chezăşie că sunt vrednici de crezare: pe ei să ţi-i alegi drept călăuzitori". M-am supus. Am aflat un mijloc pentru a face rost de lucrările sfinţilor bineplăcuţi ai lui Dumnezeu; cu sete am prins a-i citi, a-i cerceta în adâncime. După ce l-am citit pe unul din scoarţă în scoarţă, mă apuc de altul; citesc, recitesc, studiez. Ce m-a izbit mai înainte de toate în scrierile Părinţilor Bisericii Ortodoxe? Conglăsuirea lor – conglăsuire minunată, măreaţă. Optsprezece veacuri mărturisesc într-un glas în gurile lor o singură învăţătură, învăţătura dumnezeiască! Când privesc într-o noapte luminoasă de toamnă cerul curat, semănat cu stele fără număr, care, având mărimi atât de felurite, răspândesc aceeaşi lumină, îmi spun: aşa sunt scrierile Părinţilor. Când într-o zi de vară privesc marea cea largă, acoperită cu mulţime de corăbii felurite ale căror pânze sunt întinse asemenea albelor aripi de lebădă, corăbii care aleargă mânate de acelaşi vânt către acelaşi ţel, acelaşi liman, îmi spun: aşa sunt scrierile Părinţilor. Când aud un cor numeros şi măiestru, în care feluritele glasuri cântă într-o aleasă armonie o singură cântare dumnezeiască, îmi spun: aşa sunt scrierile Părinţilor. Printre altele, ce învăţătură aflu în ele? Aflu învăţătura repetată de toţi Părinţii, potrivit căreia singura cale spre mântuire e urmarea neabătută a poveţelor Sfinţilor Părinţi. „De ai văzut", spun ei, „pe cineva amăgit cu învăţătura cea mincinoasă, pierit din pricina alegerii nepotrivite a nevoinţelor, să ştii că acela a urmat sieşi, înţelegerii sale, părerilor sale, iar nu învăţăturii Părinţilor"[2], din care e alcătuită pre-

[1] Aici sunt avute în vedere unele partide religioase ce atrăgeau asupra lor atenţia capitalei de nord în anii 1823-1824.

[2] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învăţătura a cincea.

dania dogmatică și ascetică a Bisericii. Din aceasta, ca dintr-o avere neprețuită, își crește ea copii săi.

Gândul acesta a fost trimis de Dumnezeu, de la Care este toată darea cea bună, de la Care este și gândul bun – începutul a tot binele. Așa spun Părinții, și lucrul este limpede chiar din firea faptului[1]. Gândul acesta a fost limanul meu dintâi în țara adevărului. Aici, sufletul meu a aflat odihnă de învăluiri și de vânturi. Gând bun, mântuitor! Gând – dar neprețuit al Atotbunului Dumnezeu, Care vrea ca toți oamenii să se mântuiască și întru cunoștința adevărului să vină! Acest gând s-a făcut piatră de temelie pentru zidirea duhovnicească a sufletului meu! Acest gând mi s-a făcut stea călăuzitoare! El a început să-mi lumineze treptat calea cea multostenicioasă și multnecăjită, strâmtă și nevăzută, a minții și inimii către Dumnezeu. Am privit lumea religiei din acest gând, și am văzut: pricina tuturor rătăcirilor stă în neștiință, în uitare, în lipsa acestui gând.

Așa fel sunt facerile de bine cu care m-a miluit Dumnezeul meu! Așa fel e comoara cea nestricăcioasă, care povățuiește la fericirea veșnică, trimisă mie de sus, de la scaunul cel înalt al milei și Înțelepciunii Dumnezeiești. Cu cei voi mulțumi Făcătorului de bine? Poate numai afierosind căutării Lui, slujirii Lui, toată viața mea pământească! Dar prin aceasta mă voi arăta, oare, mulțumitor? Prin aceasta nu voi face altceva decât să îmi aduc o nouă, foarte mare binefacere. Dumnezeu, Dumnezeu Însuși, prin gândul cel bun m-a despărțit deja de lumea cea deșartă. Trăiam în mijlocul lumii, dar nu eram pe calea de obște, calea cea largă și netedă: gândul bun m-a dus pe o cărare aparte la izvoare de ape vii, răcoroase, prin ținuturi roditoare, prin locuri negrăit de frumoase, însă adeseori sălbatice, primejdioase, brăzdate de prăpăstii, din cale afară de singuratice. Prin ele rareori umblă călătorul.

Citirea Părinților m-a încredințat pe deplin că în sânurile Bisericii Ortodoxe nădejdea mântuirii este neîndoielnică, lucru de care sunt lipsite religiile Europei apusene, întrucât nu au păstrat în toată întregimea lor nici învățătura dogmatică, nici pe cea ascetică a Bisericii primare a lui Hristos. Ea mi-a descoperit ce a făcut Hristos pentru omenire, în ce constă căderea omului, de ce este neapărat trebuincios Răscumpărătorul, în ce constă mântuirea pe care a adus-o și o aduce El. Ea mi-a spus cu tărie: trebuie să dezvoltăm, să simțim, să vedem în noi mântuirea, fără de care credința în Hristos e moartă, iar creștinismul – un cuvânt și un nume lipsit de realitate! Ea m-a învățat să privesc veșnicia ca veșnicie, înaintea căreia este neînsemnată chiar și o viață pământească de zece veacuri, nu doar a noastră, a cărei măsură este pe undeva

---

[1] Sfântul Ioan Gură de Aur, rugăciunea a șaptea a celor ce merg spre somn, jumătatea a doua, cererea a patra [la noi este între rugăciunile de dimineață – *n. tr.*]

ca la o jumătate de veac. Ea m-a învățat că trebuie să petrecem viața pământească pregătindu-ne pentru veșnicie, așa cum oamenii se pregătesc în anticameră pentru a intra în mărețele cămări împărătești. Ea mi-a arătat că toate îndeletnicirile, desfătările, cinstirile, întâietățile pământești sunt numai jucărele deșarte, cu care se joacă și în care pierd fericirea veșniciei copiii mari. Ce înseamnă toate cele pământești înaintea lui Hristos – înaintea Atotputernicului Dumnezeu, Care Se dă pe Sine drept avuție, dar și proprietate veșnică firicelului de praf care este omul?... Nu merită lumea văzută să îi slujim și să ne îngrijim de ea! Cu ce răsplătește ea slugilor sale? Mai întâi cu jucărele, după aceea cu mormântul, cu stricăciunea, cu întunecata necunoaștere a viitorului, cu tânguirea celor apropiați și, nu după mult timp, cu uitarea lor. Alte răsplăți au slugile lui Hristos: ele își petrec viața de aici cercetând adevărul, formându-se pe sine prin el. Preschimbați fiind prin acest adevăr, ei sunt pecetluiți cu Sfântul Duh, intră în veșnicie după ce au făcut deja o scurtă cunoștință cu veșnicia, pregătindu-și fericirea cea din ea, înștiințați fiind de mântuire: *Duhul* lui Dumnezeu, spune Apostolul, *toate le cercetează, și adâncurile lui Dumnezeu* (1 Cor. II, 10): cunoașterea lor El o dăruiește părtașilor Săi. Aceste lucruri le înfățișează limpede Sfinții Părinți în sfințitele lor scrieri.

S-a răcit inima către lume, către slujirile ei, către măreția ei, către desfătarea ei! M-am hotărât să părăsesc lumea, să-mi închin viața de pe pământ cunoașterii lui Hristos, împroprierii lui Hristos. Cu această hotărâre am început să cercetez clerul mănăstiresc și cel de mir. Și aici m-a întâmpinat osteneală: această osteneală mi-o sporeau tinerețea și lipsa de cercare – însă am văzut totul îndeaproape și, după intrarea în mănăstire, n-am aflat nici un lucru nou, neașteptat. Câte piedici nu s-au ridicat în calea acestei intrări! Nu le voi pomeni pe toate; chiar trupul meu striga: „Unde mă duci? Sunt așa slab și bolnăvicios. Ai văzut mănăstirile, ai făcut cunoștință pe scurt cu ele: nu poți suferi viața de mănăstire atât datorită neputinței mele, cât și datorită educației tale, precum și a atâtor alte pricini". Rațiunea întărea dovezile trupului. Era însă un glas, un glas din inimă – glasul conștiinței, cred, sau, poate, al îngerului păzitor, ce îmi grăia voia lui Dumnezeu, fiindcă acest glas era hotărât și poruncitor. El îmi spunea: „E datoria ta, datoria ta de neocolit să faci asta!" Așa puternic era glasul, că dovezile rațiunii, tânguitoarele și părut întemeiatele rugăminți ale trupului se arătau nimicnice înaintea lui. Fără avânt, fără aprindere, ca un rob, mânat de un nebiruit simțământ al inimii, de o chemare nepătrunsă și netâlcuită: așa am intrat în mănăstire.

Am intrat în mănăstire așa cum se aruncă nebunul, închizând ochii și lăsând deoparte orice cugetare, în foc sau în prăpastie, cum se aruncă ostașul, mânat de inimă, în măcelul sângeros, la moarte sigură. Steaua mea călău-

zitoare, gândul cel bun, a venit să îmi lumineze în singurătate, în liniște – sau, mai bine zis, în beznă, în viforele mănăstirești. Potrivit învățăturii Părinților, singurul fel de viețuire monahală care se potrivește cu vremurile noastre e viețuirea sub îndrumarea scrierilor Părinților și cu sfatul fraților sporiți din timpul nostru; acest sfat trebuie, la rândul lui, verificat după îndreptarul scrierilor Părinților. Părinții primelor veacuri ale Bisericii sfătuiesc cu stăruință căutarea unui povățuitor de Dumnezeu insuflat, ascultarea desăvârșită, necondiționată față de el, și spun că această cale este cea mai ușoară, cea mai sigură, cea mai plăcută lui Dumnezeu – precum și este. Părinții pe care o mie de ani îi desparte de nașterea lui Hristos, repetând sfatul înaintașilor, se tânguie deja de puținătatea povățuitorilor de Dumnezeu insuflați, de mulțimea învățătorilor mincinoși apăruți, și propun ca îndrumar Sfânta Scriptură și scrierile Părinților. Părinții apropiați de vremea noastră numesc povățuitorii de Dumnezeu insuflați „bun al vremurilor de demult", și deja ne sfătuiesc cu hotărâre să ne călăuzim după Sfânta Scriptură dimpreună cu sfatul fraților din vremurile noastre, ce petrec împreună cu noi – sfat verificat după îndreptarul Scripturii, primit cu cea mai mare fereală (prudență). Doream să fiu sub călăuzirea unui povățuitor – însă n-am reușit să aflu nici unul care să mă mulțumească pe deplin, care să fie însuflețit de învățătura Părinților. Am auzit, totuși, multe lucruri folositoare, multe lucruri de mare trebuință, care au devenit temeiuri ale zidirii mele sufletești. Să odihnească Domnul în loc de verdeață, în loc de lumină și fericire, pe răposații binefăcători ai sufletului meu! Să dăruiască mai mare sporire duhovnicească și sfârșit bineprimit celor ce încă mai aleargă în stadia (arena) pribegiei și ostenelii pământești!

Voi rosti aici cuvântul meu sărman cu privire la mănăstirile rusești, cuvânt care e rodul unei observații de mulți ani. Poate că el, însemnat pe hârtie, va folosi cuiva! A slăbit viața monahală, ca de altfel și cea creștină îndeobște; a slăbit viața monahală fiindcă ea se află într-o legătură de nedesfăcut cu lumea creștină care, osebind pentru monahism creștini slabi, nu are dreptul să ceară de la mănăstiri călugări puternici, asemenea celor de demult, când și creștinismul din mijlocul lumii avea din belșug fapte bune și tărie duhovnicească. Totuși, mănăstirile, fiind așezăminte ale Sfântului Duh, încă mai răspândesc raze de lumină asupra creștinismului; încă se mai află în ele hrană pentru cei evlavioși; încă se mai află în ele păzirea poruncilor evanghelice; încă se mai află în ele Ortodoxia strictă, atât sub latura dogmelor, cât și sub cea ascetică; în ele, deși rar, foarte rar, se mai găsesc table vii ale Sfântului Duh. Este vrednic de luare aminte faptul că toate florile și roadele duhovnicești au odrăslit în sufletele care, departe de legături (neduhovnicești) dinafara și dinlăuntrul mănăstirii, s-au cultivat pe sine prin citirea Scripturii și a Sfinților Părinți, întru cre-

dință și rugăciune însuflețită prin pocăință smerită, însă puternică. Unde nu e această cultivare, acolo este nerodire.

În ce constă îndeletnicirea monahilor, pentru care ființează însuși monahismul? În studierea tuturor poruncilor, tuturor cuvintelor Răscumpărătorului, în însușirea lor de către minte și inimă. Monahul se face văzător al celor două firi omenești: al firii vătămate, păcătoase, pe care o vede în sine, și al firii înnoite, sfinte, pe care o vede în Evanghelie. Decalogul Vechiului Testament a tăiat păcatele grosolane; Evanghelia tămăduiește însăși firea bolnavă de păcat, care a dobândit prin cădere însușiri păcătoase. Monahul este dator ca în lumina Evangheliei să purceadă la luptă cu sine însuși, cu gândurile sale, cu simțămintele inimii sale, cu simțurile și dorințele trupului său, cu lumea vrăjmașă Evangheliei, cu stăpânitorii lumii acesteia, care se străduie să îl țină pe om sub puterea și stăpânirea lor. Atotputernicul Adevăr îl slobozește (In. VIII, 32); pe cel slobozit din robia patimilor păcătoase îl pecetluiește, îl înnoiește, îl bagă în moștenirea Noului Adam Atotbunul Duh Sfânt. Desăvârșirea creștină se dobândește în monahism, și monahii sunt lumină pentru frații lor ce viețuiesc în mijlocul lumii, fiind prinși, împrăștiindu-se cu grijile și slujirile ei, neputând nici să pătrundă adânc în Evanghelie, nici să-i dea viață în ei înșiși în dezvoltarea și plinătatea cuvenite. Poate cugeta ușuratic sau cu dispreț la monahism numai cel care, numindu-se creștin, are cea mai superficială, moartă concepție despre creștinism.

Pentru a se întări și maturiza în monah însușirile evanghelice este neapărată nevoie de necazuri și de ispite. Blândețea lui trebuie pusă la încercare; smerenia lui trebuie pusă la încercare; răbdarea și credința lui trebuie puse la încercare. Trebuie pus la încercare dacă îi sunt mai dragi Evanghelia, cuvintele și poruncile lui Hristos, în care este viața veșnică, dacă îi sunt mai dragi decât întâietățile, înlesnirile și obiceiurile lumii, mai dragi chiar decât viața? Grea pare la început intrarea în focul ispitelor dar fără ele este cu neputință a deprinde iertarea tuturor jignirilor, iubirea de vrăjmași, vederea Proniei lui Dumnezeu în toate – acestor porunci ale Evangheliei care sunt cele mai înalte și cele mai de pe urmă cu privire la aproapele; iar dacă omul lăuntric nu va fi format prin toate poruncile, nu poate să se facă locuință a Sfântului Duh. *Am tras Duh*, grăiește Sfântul David, *că de poruncile Tale am dorit* (Ps. CXVIII, 131). Fără pogorârea Duhului nu poate fi desăvârșire creștină. Necazurile și ispitele sunt recunoscute de către Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți drept cel mai mare dar al lui Dumnezeu, slujesc drept deprindere pregătitoare cu isihia, în care monahul dobândește curățirea cea mai amănunțită, iar apoi și luminarea cea mai îmbelșugată. Părinții asemuiesc necazurile monahului care premerg intrării în isihie cu pătimirile lui Hristos dinainte de răstignire, iar isihia – cu răstignirea pe cruce și îngroparea, căreia îi urmează învierea.

Acest lucru l-am aflat la bună vreme din scrierile Părinţilor. Sfinţita Rânduială, sfântul sistem pe care Dumnezeiasca Pronie l-a hotărât pentru slujitorii lui Dumnezeu m-a umplut de uimire. Inima mea a fost pătrunsă de iubire faţă de contemplarea acestui minunat sistem. Cu osebire mi-a plăcut învăţătura privitoare la el a lui Varsanufie cel Mare. Mi s-a părut că ea a fost rostită către mine: de la sine s-a împropriat sufletului meu. „Luând aminte la cuvintele Apostolului: *pentru toate mulţumiţi* (1 Tes. V, 18), pregăteşte-te să dai mulţumită pentru toate", scria cel Mare unuia dintre ucenicii săi, pe care îl pregătea în cuptorul vieţii de obşte pentru vieţuirea în zăvorâre, „şi de vei fi necazuri, sau în nevoi, sau în strâmtorări, sau în dureri şi osteneli trupeşti – pentru tot ce te atinge dă mulţumită lui Dumnezeu. Nădăjduiesc că şi tu vei ajunge *întru odihna* Lui (Evr. IV, 3) – că *prin multe necazuri se cade nouă a intra întru Împărăţia lui Dumnezeu* (Fapte XIV, 22). Aşadar, nu te îndoi în sufletul tău şi nu slăbi cu inima ta din nici o pricină, ci adu-ţi aminte de cuvântul apostolesc: *Că de s-ar şi strica omul nostru cel dinafară, dar cel dinlăuntru se înnoieşte din zi în zi* (2 Cor. IV, 16). Dacă nu vei răbda ispitele, nu te vei putea sui pe cruce; iar de vei răbda mai întâi pătimirile, vei intra şi în limanul odihnei, şi te vei linişti fără nici o grijă, având sufletul întărit în Domnul şi totdeauna lipindu-te de Dânsul"[1]. Un alt frate şi-a arătat înaintea celui Mare dorinţa sa de isihie. I-a răspuns lui cel Mare: „Frate! Omul ce are datorii, de nu îşi va plăti mai înainte datoriile, rămâne datornic pretutindeni, oriunde ar merge, oriunde s-ar sălăşlui spre vieţuire – în cetate ori în sat; nicăieri n-are putinţa de a trăi în tihnă. Iar când din pricina datoriilor sale va fi supus necazurilor de la oameni şi, ruşinându-se, va scoate bani de undeva şi va plăti datoriile, atunci, devenind slobod, cu multă îndrăznire poate fie să petreacă în mijlocul oamenilor, fie să vieţuiască în singurătate. La fel şi cu monahul: când se va strădui după puterea sa a răbda necazurile, defăimările, pagubele, atunci va deprinde smerenia şi nevoinţa duhovnicească. Pentru smerenia şi nevoinţa lui i se iartă păcatele, precum mărturiseşte Scriptura: *Vezi smerenia mea şi osteneala mea, şi lasă toate păcatele mele* (Ps. XXIV, 19). Gândeşte-te câte necazuri şi defăimări a răbdat Stăpânul nostru Iisus Hristos înainte de cruce: prin răbdarea lor El Se suise deja pe cruce. Aşijderea, nimeni nu poate ajunge la liniştirea (isihia) cea adevărată şi roditoare, nimeni nu se poate sui întru odihna cea sfântă a desăvârşirii, de nu va fi pătimit mai înainte cu Hristos şi nu va fi răbdat toate pătimirile Lui, amintindu-şi de povaţa Apostolului: *De vom pătimi împreună cu El, împreună cu El ne vom şi proslăvi* (Rom. VIII, 17). Nu te amăgi: altă cale spre mântuire decât aceasta nu-i. Domnul să îţi ajute după voia Sa ca să pui

[1] Răspunsul al doilea.

zidirii tale temelie de nădejde, pe piatră tare, aşa cum El a poruncit în Evanghelie. *Piatra este Hristos* (1 Cor. X, 4)"[1].

La scurtă vreme după intrarea mea în mănăstire s-au revărsat asupra mea necazurile ca o apă curăţitoare. Au fost şi războaie lăuntrice, şi năvăliri ale bolilor, şi prigonirea de către sărăcie, şi cutremure datorate propriei neştiinţe, lipsei de cercare şi de înţelepciune; în ce priveşte necazurile de la oameni, acestea au fost cu măsură. Pentru a le încerca din plin şi pe acestea era nevoie de o stadie aparte. Prin nepătrunsele judecăţi ale Proniei am fost sălăşluit în acea mănăstire, vecină cu capitala de nord, pe care nici nu voiam s-o văd atunci când locuiam în capitală, socotind-o pe de-a-ntregul nepotrivită cu ţelurile mele duhovniceşti. În anul 1833 am fost chemat în Pustia Sergheev şi făcut întâi-stătător al ei. Fără căldură m-a întâmpinat mănăstirea. În primul an al petrecerii mele aici am fost lovit de o boală grea, în cel de-al doilea an de o a doua, în cel de-al treilea an – de o a treia: aceste boli au luat cu ele rămăşiţele puţinei mele sănătăţi şi puteri, au făcut din mine un om vlăguit, suferind fără încetare. Aici au ridicat capul, şuierând, zavistia, defăimarea şi clevetirea; aici am fost supus unor pedepse grele, îndelungate, înjositoare, fără judecată, fără cea mai mică cercetare, ca un dobitoc necuvântător, ca un idol nesimţitor; aici am văzut vrăjmaşi care suflau răutate neîmpăcată şi sete de pieirea mea; aici m-a învrednicit Milostivul Dumnezeu să cunosc bucuria şi pacea sufletului ce nu pot fi tâlcuite prin cuvinte; aici m-a învrednicit El să gust din dragostea şi dulceaţa duhovnicească în vreme ce l-a întâlnit pe vrăjmaşul meu care căuta capul meu – şi s-a făcut faţa acelui vrăjmaş în ochii mei ca faţa unui înger luminat. Din cercare am cunoscut tainicul înţeles al tăcerii lui Hristos înaintea lui Pilat şi a arhiereilor iudei. Ce fericire să fii jertfă, asemenea lui Iisus! Sau nu. Ce fericire să fii răstignit lângă Mântuitorul, aşa cum a fost răstignit oarecând tâlharul cel fericit, şi împreună cu acest tâlhar să mărturiseşti dintru încredinţarea sufletului: *Cele vrednice după faptele* mele *iau: pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni întru Împărăţia Ta* (Lc. XXIII, 41-42).

Ajungând la vârsta de patruzeci de ani, nimicit de boli, zguduit de multe necazuri, slăbănogit, neînstare nici măcar să îmi cheltuiesc puterile în viaţa făptuitoare, ce vei spune despre soarta mea? Nu văd înaintea mea vreun om a cărui soartă să îmi fie dorită şi pizmuită. Sunt un păcătos vrednic de munci, atât de cele vremelnice cât şi de cele veşnice – dar nu pizmuiesc soarta vreunuia dintre oameni. Când caut la păcatele mele, acestea mă umplu de groază; dar şi pentru păcătoşii cei mai cumpliţi e Răscumpărător. Domni ai pământului, Păstori ai Bisericii, Părinţilor şi Fraţilor! Nu mai sunt bun de acum să vă slujesc. De ce slujire e în stare cel înlănţuit de boli, ţintuit de ele la pat, ţinut fă-

[1] Răspunsul 342.

ră de ieșire în chilie? Izgoniți-mă, izgoniți-mă ca pe un rob netrebnic, care nu face altceva decât să vă împovăreze! Nu vă voi tulbura cu nici un fel de cereri, cu nici un fel de grijă pentru mine. Nu am nevoie de grădină cu umbră desfătată și flori binemirositoare; n-am nevoie de slugi; îmi va sluji pentru numele lui Hristos vreun monah smerit, îmi va trimite de mâncare și de îmbrăcăminte vreun iubitor de Hristos; n-am nevoie de odăi largi, n-am nevoie de nici o desfătare, de nici o distracție pământească. Dați-mi drumul, dați-i drumul celui bolnav, bun de nimic! Îmi voi afla, departe de zarva capitalei, departe de cetăți și sate, un adăpost puțin știut, însingurat și liniștit: acolo îmi voi târî zilele până la mormânt, în singurătate. Bolile mele fac să am neapărată nevoie de liniștea însingurării. Vreți să știți dacă în sufletul meu nu se ascunde nici o dorință? Vă pot mulțumi pofta iscoditoare: de pocăință însetez.

Îi las pe oameni: ei sunt unelte oarbe în dreapta cea atotputernică a Proniei; aduc la împlinire ceea ce poruncește sau îngăduie Aceasta. Grăindu-le oamenilor am vrut să aduc dania iubirii și cinstirii față de aproapele, danie preaplăcută, care desfată inima celui ce o aduce. Lumea, prinsă cu deșertăciunea ei, cu grijile, cu distracțiile și „sporirea" ei nici nu ia aminte la cuvintele mele: pentru ea e de neînțeles, străin glasul sufletului ce a simțit nevoia de pocăință și liniștire.

Neurmatule, Atotputernice, Atotbunule, Atotînțeleptule Dumnezeu și Domn, Ziditor și Mântuitor al meu! În lacrimi și în praf înaintea Ta stă un firicel neînsemnat de praf – eu, cel chemat de Tine la ființă și simțire, căruia Tu i-ai îngăduit să cugete și să dorească! Tu vezi inima mea; vezi dacă în adâncul ei de taină este păstrat cuvântul pe care mă hotărăsc a-l rosti cu mintea și cu gura! Tu știi ce doresc să cer mai înainte de a cere eu; în judecățile Tale s-a hotărât deja dacă cererea mea să fie plinită ori lepădată. Mi-ai dăruit însă voie de sine stăpânitoare, și cutez să aduc înaintea Ta, să rostesc înaintea Ta dorința ticăloasei, necăjitei, rănitei mele inimi! Nu lua aminte la inima mea, nu lua aminte la cuvintele rugăciunii mele, nu fă după voia mea, ci fă ceea ce este plăcut înaintea Ta, ceea ce alege și rânduiește pentru mine Atotsfânta, înțeleapta Ta voie. Voi rosti, totuși, dorința inimii mele; voi înfățișa prin cuvânt năzuința voii mele de sine stăpânitoare!... *Ușile pocăinței deschide-mi mie, Iubitorule de oameni!* În desfrânare am cheltuit viața mea, ajungând în al unsprezecelea ceas; toate puterile mi-au secat; nu pot săvârși poruncile și slujirile cuvenite cu trupul meu slăbănogit: dăruiește-mi să Îți aduc măcar pocăință, ca să nu ajung a pleca din hanul lumii străin de orice nădejde. Vezi neputința mea, neputință atât a sufletului cât și a trupului! Nu pot sta împotriva patimilor și smintelilor! Scoate-mă în singurătate și liniștire, ca acolo să mă pot cufunda cu totul, cu mintea, și cu inima, și cu trupul, în pocăință... De pocăință înse-

tez!... Milostive Doamne, stinge setea mea ce nestinsă, care mă mistuie: dăruiește-mi pocăință! Cela Ce ai revărsat asupra mea atâtea binefaceri fără număr, încununează-le și împlinește-le prin darul pocăinței! Stăpâne Atotsfinte! Nu mă lipsi de darul pentru a cărui primire de atâta vreme Te rog în nebunia mea, neștiind ce cer, neștiind de sunt în stare să primesc darul cerut, neștiind dacă îl voi păzi după ce îl voi fi primit. Unul din slujitorii Tăi, sfințit și luminat de Duhul Sfânt, a zis: „Fără de liniștire nu e adevărată pocăință"[1]. Acest cuvânt a izbit sufletul meu păcătos, s-a înfipt în aducerea mea aminte, mă pătrunde ca o sabie de fiecare dată când este înnoit prin amintire. Nevăzând în mine pocăință, cad în nedumerire; mă silesc pe mine însumi la pocăință, însă întâmpin fără voie griji și împrăștiere – acestea răpesc de la mine pocăința. Nu pot s-o țin înconjurat fiind de gâlcevi și sminteli: pleacă, se furișează de la mine, mă lasă pustiu și fără de nădejde. Multmilostive Doamne! Dăruiește-mi pocăința adusă de liniștire, pocăință statornică, pocăință puternică a curăța întinăciunile sufletului și trupului, pocăința pe care Tu ai dăruit-o tuturor celor pe care i-ai ales și i-ai chemat la Tine, ale căror nume sunt însemnate spre a fi scrise în cartea vieții, cărora le-ai rânduit să vadă veșnic slava Ta și să slavoslovească veșnic mila Ta. Darul pocăinței e pentru mine mai scump și mai dorit decât comorile întregii lumi. Fie ca să văd, curățit prin pocăință, voia Ta fără de prihană, calea nerătăcită către Tine, și să vestesc despre ele fraților mei! Voi, prietenii mei cei adevărați, legați de mine prin legăturile prieteniei în Domnul, nu vă tânguiți pentru mine, nu vă necăjiți de plecarea mea. Plec cu trupul pentru a mă apropia cu duhul; la arătare mă pierdeți; de fapt însă mă aflați cu adevărat. Încredințați-mă pocăinței: ea mă va înapoia vouă curățit, luminat, și vă voi vesti vouă cuvântul mântuirii, cuvântul lui Dumnezeu. *Ușile pocăinței deschide-mi mie,* Iubitorule de oameni Doamne, dăruiește mântuire veșnică mie și tuturor prietenilor mei ce întru Tine m-au iubit, ca în veșnicia cea fericită, întru bucurie și desfătare negrăită, cu toții să slavoslovim pe *Tatăl* și pe *Fiul* și pe *Sfântul Duh,* pe Dumnezeu Cel Unul în Trei Ipostasuri, Care a arătat neamului omenesc dragoste și milă mai presus de cuvânt, mai presus de pricepere! Amin.

Anul 1847, 7 ianuarie. În această vreme arhimandritul Ignatie, din pricina sănătății zdruncinate cu desăvârșire, a cerut să fie eliberat de îndatoririle cârmuirii Pustiei Sergheev, scos la pensie și mutat în mănăstirea Nikolo-Babaevsk. I s-a acordat însă doar un concediu, și a petrecut zece luni în mănăstirea sus-pomenită.

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul XLI.

PARTEA A III-A

Aripi duhovnicești pentru cei osteniți și împovărați

Fericit bărbatul

Cântă cântărețul cel insuflat de Dumnezeu, lovește strunele răsunătoare.

Când mă buimăcea zarva lumii, nu puteam să iau aminte la el. Acum, în liniștea însingurării, încep să ascult cântărețul de taină. Atât sunetele, cât și stihurile lui mi se fac, parcă, mai deslușite. Parcă s-ar dezvălui în mine o putere nouă: puterea de a lua aminte la el și de a-l înțelege. Deosebesc în sunetele lui o simțire nouă, iar în cuvintele lui un înțeles nou, minunat – minunat ca înțelepciunea lui Dumnezeu.

„Saule! Încetează a te înverșuna: să se depărteze de la tine duhul viclean..." – cântă Sfântul David, făcând să răsune alăuta bine înstrunată.

„Saul" numesc mintea mea, tulburată, zdruncinată de gândurile care ies de la stăpânitorul acestei lumi. El – mintea mea[1] – a fost rânduit de Dumnezeu la așezarea împărăției lui Israil – la facere, și apoi la răscumpărarea omului – ca împărat, ca stăpân al sufletului și al trupului; prin neascultarea de Dumnezeu, prin călcarea poruncilor dumnezeiești, prin stricarea unirii cu Dumnezeu ea s-a lipsit de vrednicie și de har. Puterile sufletului și trupului nu i se supun; ea însăși e supusă înrâuririi duhului viclean.

Cântă Sfântul David, vestește cuvintele Cerului: și sunetele psaltirii lui sunt sunete cerești! Despre ce cântă? Despre *fericirea omului*.

Fraților, să ascultăm învățătura cea dumnezeiască înfățișată în cântarea cea dumnezeiască. Să ascultăm graiurile, să ascultăm sunetele prin care grăiește, prin care tună către noi Cerul. Voi, cei ce căutați fericirea, ce alergați după plăceri, ce însetați de desfătări! Veniți, ascultați cântarea cea sfințită, ascultați învățătura cea de mântuire. Până când să mai pribegiți, să umblați prin văi și munți, prin pustii și codri nepătrunși? Până când să vă chinuiți cu o osteneală neîncetată și deșartă, neîncununată de nici un fel de roade, de nici un fel de împliniri dăinuitoare? Plecați o ureche supusă: ascultați ce grăiește Duhul Sfânt prin gura lui David despre fericirea omenească, fericirea spre care năzuiesc, de care flămânzesc toți oamenii.

---

[1] În limba rusă cuvântul „minte" este de genul masculin.

Să tacă tot în jurul meu! Şi înlăuntrul meu să tacă înseşi gândurile mele! Să tacă inima! Să vieze, să lucreze doar luarea-aminte întru evlavie! Să intre în suflet, prin mijlocirea ei, sfintele întipăriri[1] şi gânduri!

Împărat era David şi nu a zis că scaunul împărătesc e scaunul fericirii omului.

Căpetenie de oaste şi viteaz vajnic era David; din anii tinereţii sale şi până la bătrâneţe s-a bătut cu cei de alt neam în lupte sângeroase; câte bătălii a dat, atâtea biruinţe a câştigat; de la Iordan până la Eufrat a întins hotarele împărăţiei sale şi nu a zis că în slava de biruitor şi cuceritor stă fericirea omului.

Adunase David bogăţii fără număr – cu sabia sa le adunase. Aurul zăcea în cuferele sale ca arama, argintul – precum fierul, dar nu a zis David că în bogăţie stă fericirea omului.

Avea David toate desfătările pământeşti: în nici una din ele n-a văzut fericirea pământească.

Când David era flăcău, când îndeletnicirea sa era de a paşte oile tatălui său Iesei a venit fără veste, din poruncă dumnezeiască, proorocul Samuil, l-a uns pe păstorul cel sărman ca împărat al neamului israilitean: şi n-a numit ceas al fericirii ceasul ungerii sale ca împărat al lui Israil.

Copilăria şi-a petrecut-o David într-o pustie sălbatică. Acolo, muşchii lui au început să simtă în ei vigoarea muşchilor de voinic: fără de arme, doar cu mâinile goale, David se arunca asupra leului şi ursului, sugrumându-i. Acolo, sufletul lui a început să fie mişcat, umplut de insuflare cerească. Mâinile care zdrobeau pe urs şi leu au întocmit psaltire, se atingeau de strunele încordate şi aduse în conglăsuire de lucrarea Duhului: au răsunat sunete armonioase, desfătătoare, duhovniceşti, înţelegătoare. Departe, departe, prin vremuri, prin sute şi mii de ani, aceste sunete s-au răspândit, au fost şi sunt repetate de glasuri fără număr, au făcut slăvit numele lui David în toate marginile pământului, în toate veacurile fiinţării sale creştine: dar David n-a numit fericire a omului viaţa de pustie, plină de nevoinţe minunate şi insuflare mai presus de fire.

Fericit bărbatul, cântă el – în orice loc, în orice tagmă, cu orice avere, în orice rang – *care n-a umblat în sfatul necredincioşilor, şi în calea păcătoşilor n-a stătut, şi pe scaunul pierzătorilor n-a şezut* (Ps. I, 1).

Fericit bărbatul ce se păzeşte de păcat, care alungă păcatul de la sine, în orice chip, în orice haină i s-ar înfăţişa păcatul – fie că i se va înfăţişa ca faptă nelegiuită, fie că i se va înfăţişa ca gând care îndeamnă la fărădelege, fie că i se va înfăţişa ca simţire aducătoare de plăcere, de încântare păcătoasă.

---

[1] Impresii.

Dacă femeia slabă va alunga de la sine păcatul cu astfel de bărbăţie tare, atunci şi ea este *bărbatul fericit* pe care îl cântă David.

Părtaşi ai fericirii acesteia, părtaşi ai vârstei bărbăteşti celei în Hristos sunt copilandrii şi pruncii care se împotrivesc păcatului cu tărie. Nu este părtinire la Dumnezeu, Dreptul Judecător.

Fericitul bărbatul a cărui voie este toată în Legea lui Dumnezeu (Ps. I, 2). Fericită inima care s-a pârguit întru cunoaşterea voii lui Dumnezeu, care a văzut că *bun este Domnul* (Ps. XXXIII, 9). Care a dobândit această ştiinţă prin gustarea poruncilor Domnului, care a unit voia sa cu voia Domnului. Astfel de inimă e *bărbat*. Fericită inima aprinsă de dumnezeiasca râvnă! Fericită inima ce arde cu dorire nepotolită de voia lui Dumnezeu! Fericită inima ce cu neîndurată dulceaţă pătimeşte de dragoste către Dumnezeu! Astfel de inimă e sălaş, locaş, cămară, scaun al fericirii!... Din zori de zi şade vulturul pe vârful stâncii înalte; ochii lui scăpărători caută lacomi prada; apoi, el se înalţă în cerul siniliu, pluteşte, întinzând aripi largi, pe necuprinsele întinderi; caută prada. Atunci când o vede, se năpusteşte asupra ei ca o săgeată, ca un fulger, ca o săgeată se înalţă cu ea şi piere. Şi-a hrănit puii, şi iarăşi e la straja sa: pe stâncă sau pe cer. Aşa e inima ce s-a rănit cu rana nevindecată a dragostei de Dumnezeu! Şi tocmai în această dragoste e *fericirea*. În porunci nu este numai făptuire: în ele este tăinuită şi prin ele se arată înţelegerea duhovnicească: *din poruncile tale am înţeles... cu toată inima mea Te-am căutat... pe calea poruncilor Tale am alergat, când ai lărgit inima mea!... şi am cugetat la poruncile Tale, care le-am iubit foarte!... bună este mie legea gurii Tale mai mult decât mii de aur şi de argint!... pentru aceasta, am iubit poruncile Tale mai mult decât aurul şi topazul!... întru inima mea am ascuns cuvintele Tale, ca să nu greşesc Ţie!... bucura-mă-voi eu de cuvintele Tale, ca cel ce află dobânzi multe!... pleacă inima mea spre mărturiile Tale, şi nu spre lăcomie* (Ps. CXVIII, 104, 10, 32, 47, 72, 127, 11, 162, 36).

Răsare soarele: oamenii grăbesc la îndeletnicirile lor. Fiecare are scopul şi planul său. Ce este sufletul în trup, aceea este scopul şi planul în orice îndeletnicire omenească. Unul se osteneşte spre a găsi comori ascunse; altul – pentru a-şi face rost de multe desfătări; altul – pentru a dobândi slavă deşartă, pământească; în fine – altul spune, crede că faptele sale au ca scop folosul ţării şi al obştei. Ucenicul cel iubit al Legii lui Dumnezeu are ca scop, în toate îndeletnicirile şi faptele sale, a plăcea lui Dumnezeu. Lumea e pentru el o carte a poruncilor dumnezeieşti, pe care o citeşte cu faptele, cu purtarea, cu viaţa. Cu cât citeşte inima lui mai mult această carte, cu atât se luminează mai mult cu înţelegerea duhovnicească şi cu atât mai mult se aprinde spre a umbla în calea bunei cinstiri şi a virtuţii. Ea dobândeşte aripile de foc ale credinţei, prinde a călca toată frica vrăjmaşă, trece orice prăpastie, îndrăzneşte spre

tot începutul bun. Fericită este o inimă ca aceasta! O asemenea inimă e *fericit bărbatul.*

Vine noaptea cu umbrele ei, cu lumina palǎ pe care o aruncă luminătorii cei de noapte ai cerului, adună oamenii de pe întinderea pământului la căminele lor, în adăposturile lor. În aceste adăposturi e plictiseală, pustietate a sufletului; oamenii se străduiesc să își înece chinul în distracții nebune; nelucrarea, obiceiurile stricate se dedau veseliilor zgomotoase și vasele templului lui Dumnezeu – mintea, sufletul, trupul – sunt întrebuințate de Baltazar spre lucru fără de lege. Robul pământului, robul vremelnicelor griji ale acestei vieți, îndată ce s-a desprins de grijile în care stătea înecat până la apusul soarelui, își gătește în liniștea nopții griji noi pentru ziua următoare; și zilele, și nopțile lui – întreaga viață – cad jertfă deșertăciunii și stricăciunii. Se aprinde candela smerită înaintea sfintelor icoane, se revarsă lumină lină în așternutul dreptului. Și acesta are grija lui neîncetată, grija lui ce îl roade. În așternutul său, își amintește cele ce a făptuit în ziua aceea; le pune față în față cu tablele pe care este însemnată voia lui Dumnezeu descoperită omului – cu Scriptura; neajunsurile din faptele, din gândurile, din mișcările inimii sale le vindecă prin pocăință, le spală cu lacrimi; pentru reînnoirea și întărirea nevoințelor sale cere Cerului puteri noi, lumină nouă. Lumină harică, putere mai presus de fire pogoară de la Dumnezeu în sufletul care aduce rugăciune cu simțire îndurerată a sărăciei, slăbiciunii, lesnei plecări a omului spre cădere. Astfel, *ziua zilei vestește cuvânt și noaptea nopții vestește știință* (Ps. XVIII, 2). O viață ca aceasta e reușită neîncetată, agonisită necurmată, agonisită veșnică. *Fericit bărbatul* cel ce trăiește astfel: și va fi acest bărbat *ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor* (Ps. I, 3). Un pom ca acesta nu se teme de razele arzătoare ale soarelui, nu se teme de secetă: rădăcinile lui sunt totdeauna hrănite cu umezeală; ele n-așteaptă ploi, nu suferă niciodată de puținătatea hranei – de acel neajuns de care pomii care cresc în locuri înalte și uscate se îmbolnăvesc adeseori, se usucă adeseori, mor. Pomul care crește pe loc înalt, bătut de vânturi și ars de soare, ce bea arareori ploaie din cer, asemenea este cu omul înclinat spre buna cinstire, dar care duce viață fără luare-aminte, împrăștiată, care se îndeletnicește puțin și numai pe deasupra cu deprinderea Legii lui Dumnezeu. Câteodată și acesta este împrospătat de roua străpungerii de inimă; câteodată și asupra sufletului său uscat cade ploaia înviorătoare a lacrimilor de pocăință; câteodată și mintea, și inima lui sunt stârnite a se mișca spre Dumnezeu: însă această stare nu dăinuie, nu poate fi statornică, nici măcar prelungită. Gândurile și simțirile religioase, atunci când nu sunt luminate de cunoașterea limpede și deplină a voii lui Dumnezeu, n-au nici o limpezime, nici o temeinicie, și ca atare nu au putere și viață. Cel ce cugetă întru Legea lui Dumnezeu ziua și noaptea se aseamănă

pomului sădit lângă *izvoarele apelor*. Neîncetat curg chiar la rădăcinile lui ape proaspete, răcoritoare; mintea și inima lui – aceste rădăcini ale lui – sunt cufundate neîncetat în Legea lui Dumnezeu, sunt adăpate neîncetat de Sfânta Lege a lui Dumnezeu; neîncetat curg pentru el unde ale vieții veșnice curate, pline de putere. Aceste ape, această putere, această viață sunt Duhul Sfânt, Cel Ce sălășluiește în Scriptura cea Sfințită și Sfântă, Care sălășluiește în poruncile Evangheliei. Cel ce se adâncește neîncetat în Scriptură, care o cercetează întru smerenia Duhului, cerând de la Dumnezeu, prin rugăciune, înțelegere, cel ce îndreptează după îndreptarul poruncilor evanghelice toate faptele sale, toate mișcările tainice ale sufletului, acela, negreșit, se face părtaș al Sfântului Duh, Care trăiește în ele. *Părtaș sunt Eu*, a vestit despre Sine Duhul Sfânt, *tuturor celor ce se tem de Tine și păzesc poruncile Tale* (PS. CXVIII, 63)[1].

Deprinderea Legii lui Dumnezeu cere răbdare. Această deprindere e dobândirea sufletului nostru: *întru răbdarea voastră*, poruncește Domnul, *veți dobândi sufletele voastre* (Lc. XXI, 19). Aceasta este știința științelor! Aceasta este știința cerească! Aceasta este știința împărtășită omului de către Dumnezeu! Căile ei sunt cu desăvârșire osebite de acele căi obișnuite pe care merg științele pământești, științele omenești, științele născute de rațiunea noastră căzută, din propria ei lumină, pentru starea noastră căzută. Trufesc, îngâmfă mintea științele omenești, scot la lumină, fac să crească *ego*-ul omenesc! Știința dumnezeiască se descoperă sufletului pregătit, înfrânt, netezit prin lepădarea de sine, parcă lipsit de ființare de sine din pricina smereniei sale, prefăcut în oglindă, care nu are nici un chip al său și de aceea e în stare să primească și să răsfrângă dumnezeieștile trăsături. Știința dumnezeiască este Înțelepciunea lui Dumnezeu, e Dumnezeu Cuvântul. Fiul lui Sirah grăiește despre ea: *Înțelepciunea înalță pe fiii săi, și primește pe cei ce o caută pe Ea. Cel ce o iubește pe ea iubește viața, și cei ce mânecă la ea se vor umplea de veselie. Cel ce o ține pe ea va moșteni mărire, și oriunde va merge îl va binecuvânta pe el Domnul. Cei ce slujesc ei sluji-vor Celui Sfânt, și pe cei ce o iubesc pe ea îi iubește Domnul. Cel ce ascultă de ea judeca-va neamuri, și cel ce se apropie de ea va locui cu nădejde* (Înț. Sir. IV, 12-16). Așa e știința cea dumnezeiască! Așa este înțelepciunea lui Dumnezeu! Ea e descoperire a lui Dumnezeu! În ea e Dumnezeu! La ea se ajunge prin smerenie! La ea se ajunge prin lepădare de rațiunea proprie! Ea e de neajuns pentru rațiunea omenească! Aceasta este lepădată, e socotită nebunie de către ea! Și rațiunea, vrăjmașul ei obraznic și trufaș, o socoate în chip hulitor nebunie, se smintește de ea pentru faptul că s-a arătat oamenilor pe cruce și îi luminează de pe cruce. La această știință se ajunge prin lepădarea de sine! La această știință se

[1] Așa e tâlcuit stihul acesta de Prea Cuviosul Pimen cel Mare (v. *Patericul egiptean*).

ajunge prin răstignire! La această știință se ajunge prin credință! Continuă fiul lui Sirah: *de vei crede ei, o vei moșteni pe ea* (Înț. Sir. IV, 17).

Credința cea adevărată, bine plăcută lui Dumnezeu, în care nu este înșelare și amăgire, stă în plinirea poruncilor Evangheliei, în sădirea lor iubitoare de osteneală și statornică în sufletul nostru, în lupta cu rațiunea, cu simțirile și mișcările împotrivitoare lui Dumnezeu ale sufletului și trupului. Și rațiunea, și inima, și trupul omului căzut au o așezare potrivnică Legii lui Dumnezeu. Rațiunea căzută nu primește Rațiunea Dumnezeiască; inima căzută se împotrivește voii lui Dumnezeu; însuși trupul, supus stricăciunii, a dobândit voia sa osebită, dată lui de căderea pe care a împărtășit-o cu îmbelșugare omului, cunoașterea aducătoare de moarte a binelui și răului. Strâmtă și necăjită este calea noastră către înțelepciunea lui Dumnezeu! La ea ne duce sfânta credință, călcând, strivind împotrivirea rațiunii căzute, și a inimii căzute, și a trupului căzut. Aici este nevoie de răbdare! Aici este nevoie de tărie, de statornicie, de îndelungă răbdare! *Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre.* Cel ce voiește să aducă roadă duhovnicească, să săvârșească cu răbdare războiul prelungit, preaplin de felurite întorsături și necazuri, împotriva păcatului! Poate vedea roada Duhului în pomul sufletului său numai cel care va lucra această roadă sfântă și gingașă prin răbdare multă și bărbătească! Să mai ascultăm, să mai ascultăm ce spune Înțeleptul! *Înțelepciunea*, vestește el, *curmeziș umblă cu dânsul* – cu ucenicul său – *dintâi; temeri și frică va aduce peste el, și-l va chinui pe el cu învățătura sa până ce va crede sufletului lui, și-l va ispiti pre el întru îndreptările sale. Și iarăși se va întoarce drept la el, și-l va veseli pe el, și-i va descoperi lui cele ascunse ale sale* (Înț. Sir. IV, 18-20).

Trec zile, luni, ani, vine *vremea sa*, vremea cunoscută lui Dumnezeu, *Care a pus vremurile și anii întru a Sa stăpânire* (Fapte I, 7), și pomul, sădit la izvoarele apelor, va aduce rodul său. Acest rod este împărtășirea vădită de Sfântul Duh, care a fost făgăduită de către Fiul lui Dumnezeu tuturor celor ce cred cu adevărat în El. Frumos, minunat este rodul Duhului! Schimbă pe om cu totul! Sfânta Scriptură se strămută din carte în suflet; pe tablele lui – în minte și în inimă – sunt însemnate cu nevăzut condei cuvântul lui Dumnezeu și voia lui Dumnezeu, Cuvântul și Duhul. Asupra unui om ca acesta se săvârșește ceea ce a făgăduit Fiul lui Dumnezeu: *râuri de apă vie vor curge din pântecele lui (iar aceasta a zis-o despre Duhul, pe Care aveau să-L primească cei ce cred întru numele Lui)*, lămurește cuvântul Mântuitorului ucenicul Lui cel iubit, cel ce s-a culcat pe pieptul Înțelepciunii și al Cuvântării de Dumnezeu celei de Dânsul dăruite. – Nici chiar *frunza* acestui pom *nu va cădea* (Ps. I, 3). Frunza, după învățătura Părinților, sunt nevoințele trupești: și ele primesc prețul lor – nestricăciunea și viața – după înnoirea, cea de-a doua naștere a sufletului

de către Duhul Sfânt. Voia unui asemenea om se face una cu voia lui Dumnezeu: el voieşte doar ceea ce e plăcut lui Dumnezeu, plineşte numai voia lui Dumnezeu. Drept aceea, el are pe Dumnezeu ca ajutător în toate lucrurile sale, *şi toate ori câte va face vor spori* (Ps. I, 3).

Nu au parte necredincioşii de o asemănare ca aceasta! Insuflatul David nu îi aseamănă cu nişte pomi sau cu altceva ce are însuşiri, semne de viaţă! De altă, de altă asemănare au ei parte! *Nu sunt aşa necredincioşii, nu sunt aşa*, cântă împărătescul Prooroc, *ci ca praful ce-l spulberă vântul de pre faţa pământului* (Ps. I, 4). Necredincioşilor! Voi sunteţi praf lipsit de viaţă, ridicat de vântul viforos – deşertăciunea cea zgomotoasă a lumii – de pe faţa pământului, ce se învârte în văzduh, ca un nor gros, care întunecă soarele şi firea toată.

Nu te uita la acest nor! Nu crede amăgirii ochilor tăi! Pentru ei, praful deşert, praful nimicnic se înfăţişează, în chip mincinos, ca nor. Închide ochii pentru o clipă – şi norul cel de praf va trece, dus de suflarea cea puternică a vântului, fără a vătăma vederea ta. Peste o clipă vei deschide ochii, te vei uita: unde e norul cel întins? Vei căuta urmele lui, şi nu-l vei mai vedea, nu vei vedea nici o urmă rămasă după el, nici un semn al fiinţării lui.

Cu viers înfricoşat, cu sunete înfricoşate continuă David a grăi înfricoşata hotărâre asupra celor necredincioşi. *Pentru aceasta nu vor învia necredincioşii la judecată, nici păcătoşii în sfatul drepţilor* (Ps. I, 5). Necredincioşii nu au parte de învierea cea dintâi (Apoc. XX), pe care a descris-o Sfântul Ioan în Apocalipsă, de învierea duhovnicească, cea săvârşită în vremea vieţii pământeşti, atunci când Atoatelucrătorul Duh se atinge de suflet şi-l înnoieşte spre altă viaţă. Prinde viaţă sufletul, învie întru viaţa cea dumnezeiască! Mintea şi inima lui se luminează, se fac părtaşe ale înţelegerii duhovniceşti. „Înţelegerea duhovnicească este simţirea vieţii celei fără de moarte"[1], după cum au hotărnicit[2] purtătorii de Duh. Însăşi această înţelegere (raţiune) e semn al învierii. Dimpotrivă, cugetarea trupească este moarte nevăzută a sufletului (Rom. VIII, 4). Înţelegerea duhovnicească este roadă a Sfântului Duh. Ea vede păcatul, vede patimile în sine şi în ceilalţi, vede sufletul său şi sufletele celorlalţi, vede cursele stăpânitorului acestei lumi, surpă orice cugetare ce se ridică împotriva înţelegerii lui Hristos, alungă de la sine păcatul, în orice chip s-ar apropia acesta, fiindcă înţelegerea duhovnicească este împărăţia, lumina Sfântului Duh în minte şi în inimă. *Nu vor învia necredincioşii* spre judecată duhovnicească! Această judecată este *sfat* doar al *drepţilor*, e moştenirea lor. Ea e de neajuns, de neurmat pentru necredincioşi şi păcătoşi. Ea este vedere a lui Dumnezeu, şi numai *cei curaţi cu inima vor vedea pe Dumnezeu* (Mt. V, 8).

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 38.

[2] Definit (*n. tr.*).

Calea necredincioșilor este urâtă de Dumnezeu: atât de străină și de urâtă Lui, încât Scriptura Îl înfățișează pe Dumnezeu întorcându-Se de la ea, parcă nu ar cunoaște-o. Dimpotrivă, calea dreptății este atât de plăcută lui Dumnezeu, încât Scriptura spune despre El: *știe Domnul calea drepților* (Ps. I, 6). Și numai El știe această cale! – Fericită cale! Tu duci la Dumnezeu! Tu ești ascunsă în nesfârșirea Dumnezeirii! Începutul tău este Dumnezeu și sfârșitul tău este Dumnezeu! Tu ești fără sfârșit, precum Dumnezeu e fără de sfârșit.

Calea necredincioșilor are un capăt, are un sfârșit amar! Acest sfârșit e în prăpastie adâncă și întunecată, veșnic sălaș al morții veșnice. Și *va pieri* ea – calea necredincioșilor – pentru totdeauna în această prăpastie înfricoșată, după ce mai înainte a adus la ea și a pierdut în ea pe toți cei care au umblat într-însa.

Știe Domnul calea drepților, și calea necredincioșilor va pieri (Ps. I, 6). *Fericit bărbatul care n-a umblat în calea necredincioșilor*, nu e atras de felul lor de a gândi, de regulile lor morale, de purtarea lor, *ci în legea Domnului toată voia lui*.

Așa cântă cerescul, minunatul Cântăreț; la sfânta lui cântare de Dumnezeu insuflată lua aminte viețuitorul pustiei.

Anul 1847, Mănăstirea Sf. Nicolae, Babaevo

Iosif[1]

Povestire după cartea Facerii (cap. XXXII-L)

În chip minunat le vine drepţilor, atunci când sunt întru necazuri, gândul de a mulţumi lui Dumnezeu[2]. Acest gând smulge inima lor din întristare şi întunecime, o înalţă spre Dumnezeu, pe tărâmul luminii şi mângâierii. Dumnezeu mântuieşte întotdeauna pe cei care aleargă la El cu simplitate şi cu credinţă.

Sfântul patriarh Iacov se întorcea din Mesopotamia în pământul Canaanului, în pământul naşterii sale, în moştenirea sa dinainte rânduită de către Dumnezeu[3]. Pe neaşteptate, i-a sosit vestea că Isav cel mânios, fratele lui, îi iese în întâmpinare, având cu sine patru sute de bărbaţi înarmaţi. Încă din anii tinereţii, Isav, tulburat de zavistie, încercase a-l omorî pe Iacov. Pentru a scăpa de o moarte timpurie, năprasnică, Iacov a fugit în Mesopotamia. A petrecut acolo douăzeci de ani. Timpul ar fi putut să vindece inima rănită de răutate a lui Isav... dar nu, el iese în întâmpinarea fratelui cu o ceată înarmată. Mulţimea oamenilor din ceată, înfăţişarea lor războinică trădează gândul rău al căpeteniei. Timpul n-a vindecat ura în Isav: crescând acesta cu vârsta, creştea în el şi ura faţă de fratele său.

S-a speriat Iacov, nu ştia ce să facă: s-a hotărât să îşi împartă avuţia, care era alcătuită din slugi şi numeroase dobitoace, în două tabere. „Dacă Isav, mânios", socotea el, „va măcelări una din tabere, poate că mânia i se va stinge şi nu se va atinge de cealaltă tabără". În urma celor două cete se aflau soţiile şi copiii lui Iacov; în urma tuturor se afla cea de-a doua soţie a lui, Rahila, cu singurul ei fiu – Iosif, cel mai tânăr dintre fiii lui Iacov. Ei se aflau la urma

---

[1] Preacuviosul Efrem Sirul, scriitor bisericesc din veacul al IV-lea, a alcătuit o povestire despre Iosif cel preafrumos, în forma literară a acelei vremi. Această povestire e citită, după indicaţiile din Tipic, la utrenia din marţea Săptămânii Patimilor.

[2] Arătarea recunoştinţei faţă de Dumnezeu este o parte a lucrării minţii şi stă în a da mulţumită lui Dumnezeu şi a-L slavoslovi pentru toate câte ni se întâmplă, lucruri plăcute sau neplăcute. Această lucrare a fost poruncită de către Apostol din partea Domnului: *întru toate mulţumiţi*, a spus Apostolul: *căci aceasta este voia lui Dumnezeu întru Iisus Hristos spre voi* (1 Tes. V, 18). Lucrarea recunoştinţei faţă de Dumnezeu e tâlcuită în chip deosebit de îndestulător în răspunsurile Preacuviosului Varsanufie cel Mare.

[3] Fac. XXXII.

tuturor, fiind cei mai tineri, însă acest loc era dat lor și în urma osebitei iubiri de soț și de părinte a lui Iacov, fiind locul cel mai neprimejduit. Ochiul iubirii este și ochiul geloziei. După ce a rânduit astfel, dreptul a grăbit spre limanul cel obișnuit al drepților, a grăbit a sta înaintea lui Dumnezeu în rugăciune plină de evlavie. *Destul este mie toată dreptatea și tot adevărul care ai făcut robului Tău, că numai cu acest toiag al meu am trecut Iordanul acesta, iar acum m-ai făcut cu două tabere* (Fac. XXXII, 10). Înconjurat de primejdie din toate părțile, dreptul își varsă inima înaintea lui Dumnezeu, se socotește cu soarta, se află pe deplin mulțumit, vede că Dumnezeu, Care i-a poruncit să meargă în Mesopotamia și apoi să se întoarcă de acolo, a săvârșit toate după făgăduința Sa. *Destul este mie toată dreptatea și tot adevărul care ai făcut robului Tău.* Adâncă, adevărată smerenie! Doar ea e vrednică să stea înaintea lui Dumnezeu; doar ea e vrednică să stea de vorbă cu Dumnezeu: ea nu e niciodată părăsită de Dumnezeu. Dumnezeu caută cu milostivire către ea, revărsând mile îmbelșugate asupra celui ce se roagă cu smerenie. Prin voia lui Dumnezeu, inima lui Isav s-a schimbat: mai înainte ardea de vrăjmășie, acum s-a aprins fără veste de dragoste frățească. Isav aruncă sabia, fuge în îmbrățișarea fratelui – și amândoi frații plâng unul în brațele celuilalt[1].

Iată, a trecut de acum multă vreme de când Iacov se află în pământului Canaanului. Soția lui iubită, Rahila, a murit deja, născând pe cel de-al doilea fiu al său – Veniamin. Iacov a încercat deja multe necazuri din partea fiilor săi necugetați, ce s-au purtat în pământul făgăduinței ca într-o țară câștigată prin război[2]. În împrejurimile locuinței sale, aflată în apropiere de Hevron, ei pășteau marile lor turme, îndepărtându-se uneori destul de mult în căutarea unor pășuni mai grase. Iacov stătea tot timpul acasă, unde îl opreau atât vârsta, cât și sporirea duhovnicească. Aceasta atrăgea mintea și inima bătrânului spre Dumnezeu, și ca atare el îndrăgea însingurarea în locuința sa. Un astfel de om nu are când să se dedea grijilor lumești și nu i se potrivește acest lucru. Nedespărțit de el era mângâierea lui, fiul cel iubit, frumos la suflet și la trup, Iosif. Slujirea bătrânului părinte și luarea-aminte la adânca, sfânta învățătură a părintelui văzător de Dumnezeu alcătuiau toată îndeletnicirea și toată desfătarea tânărului. În sufletul său cădea cuvântul cucerniciei așa cum cade sământa în pământ gras, și a adus degrabă rod: a prins a străluci în sufletul lui Iosif sfânta curăție. În curăția inimii începe să se oglindească Dumnezeu, așa cum în oglinda apelor limpezi, străvezii, se răsfrânge soarele. Virtutea lui Iosif a trezit în frați nu râvna de a-i urma, ci zavistie: așa se întâmplă, din nefericire, cel mai adesea între oameni. Frații au născocit și au venit cu clevetire rea asu-

[1] Fac. XXXIII.
[2] Fac. XXXIV, XXXV.

pra lui Iosif – care anume, Scriptura nu ne spune; dar Iacov cel pătrunzător și plin de har nu a fost amăgit de născocirea împletită cu viclenie: el a continuat să-l iubească pe Iosif, și ca semn al deosebitei sale iubiri i-a dăruit fiului haină pestriță. Culorile vii și felurite au fost – și sunt, până în ziua de astăzi – deosebit de iubite în Răsăritul nomad. Oare nu era această haină simbolul felurimii împrejurărilor prin care avea să treacă tânărul în viața sa? Dumnezeu i-a insuflat înainte văzătorului bătrân să înfățișeze proorocia nu prin cuvinte, ci printr-un simbol: haina pestriță. De aici încep neobișnuitele peripeții ale lui Iosif. El slujește drept preînchipuire, îndepărtată umbră biblică a Domnului nostru Iisus Hristos, iar pentru viața lucrătoare se arată pildă de om cucernic și îmbunătățit supus unor felurite și neobișnuite necazuri, în vremea cărora el își păstrează credincioșia față de cucernicie și virtute, niciunde și nicicând nu este părăsit de Dumnezeu, pretutindeni este păzit de El și în cele din urmă e proslăvit în chip minunat. Să ascultăm, să ascultăm vrednica de luare-aminte povestire despre minunatele și plinele de învățăminte peripeții ale celui înveșmântat de proorocul-părinte în haină pestriță.

Frații lui Iosif[1], văzând că tatăl lor îl iubește mai mult decât pe toți ceilalți fii, l-au urât: cu fiecare cuvânt schimbat cu el, cu fiecare privire aruncată asupra lui, fierbea într-înșii o tulburare întunecoasă. El nu înțelegea boala care îi cuprinsese: sufletul lui curat îi vedea pe toți curați, oameni cu gânduri bune. Cu încredere își deschidea inima înaintea lor. Această inimă fără de răutate fusese aleasă, deja, de Dumnezeu ca vas al descoperirilor de taină. Harul Sfântului Duh începuse, pe potriva anilor tineri ai lui Iosif, a-și arăta sălășluirea și lucrarea prin vise pline de înțeles. O mână tainică zugrăvea în închipuirea feciorelnică, cu trăsături vii, vise ciudate. Iosif avea șaptesprezece ani atunci când a visat primul vis proorocesc. Fără să se ascundă, fără a bănui vreun rău, l-a povestit fraților: pe cât se vede, visul lăsase în sufletul tânărului o întipărire neobișnuită, care avea nevoie de tâlcuire. El voia să audă această tâlcuire din gura fraților săi mai mari. „Am visat", le-a spus el, „că legam snopi pe câmp; snopul meu s-a ridicat deodată și a stat drept, iar snopii voștri s-au întors către snopul meu și i s-au închinat". Frații au întors cuvânt: „Nu cumva vei împărăți tu peste noi, sau te vei face domn al nostru?" – Și ura fraților față de dânsul a sporit îndoit din pricina visului haric, din pricina sfintei lui sincerități pe care ei o răstălmăciseră, strâmbând-o, și care îi rănise. Iosif vede un nou vis. Cu nevinovăție copilărească, parcă spre a se îndreptăți pentru primul vis și a dovedi că visele cu tâlc vin la el fără voia lui, el povestește visul tatălui și fraților: „Am văzut", zice, „soarele, luna și unsprezece stele închinându-se mie". Tatăl, auzind povestirea fiului, l-a oprit pe tânăr. „Ce este acest vis

[1] Fac. XXXVII.

pe care l-ai văzut?" – a grăit el. „Nu cumva eu, mama ta și frații tăi ne vom închina ție până la pământ?" – Duhovnicescul și încercatul tată l-a oprit pe fiu nu fiindcă ar fi socotit visul lui închipuire deșartă, odraslă a sufletului propriu, bolnav de semeață cugetare, ci pentru a-l păzi pe tânăr de căderea în semeața cugetare și, totodată, pentru a stinge întrucâtva printr-o mustrare aspră zavistia și pizma din frații lui.

Astfel, îndrumătorii ascetici creștini poruncesc să nu luăm aminte la toate arătările îndeobște ce se înfățișează simțurilor sufletești și trupești: ei poruncesc să păstrăm în fața oricărei arătări o răceală înțeleaptă, o fereală mântuitoare[1]. Sunt și vise de la Dumnezeu, a căror pildă și dovadă sunt visele lui Iosif: dar starea celui ce vede vise și vedeni este primejdioasă, foarte apropiată amăgirii de sine. Vederea neajunsurilor noastre – iată vedenia cea neprimejdioasă! Vederea căderii și a răscumpărării noastre – iată vederea cea preatrebuincioasă! *Duhul înfrânt și smerit* (Ps. L, 18) – iată starea cu adevărat folositoare, străină amăgirii de sine, starea întru care binevoiește Dumnezeu! Dreapta socotință în stare să pătrundă, să prețuiască și să tâlcuiască vedeniile, este proprie celor sporiți în nevoința duhovnicească: ea se dobândește după vreme îndelungată, ea este dar al lui Dumnezeu. A avut acest dar al lui Dumnezeu Sfântul Iacov: el și-a oprit fiul care povestea visul proorocesc, însă păstra în amintire – dă mărturie Scriptura – cuvintele lui, care purtau asupra lor ungerea Duhului.

Nu aceeași lucrare a avut-o noul vis asupra fraților lui Iosif: el n-a făcut decât să înmulțească în aceștia ura și pizma față de Iosif. Odată, ei pășteau turmele în Sihem. Iacov a grăit lui Iosif: „Frații tăi sunt în Sihem; voiesc să te trimit la ei". Iosif a răspuns: „Sunt gata". „Mergi", a continuat Iacov, „vezi de sunt sănătoși frații tăi și de sunt sănătoase oile noastre; apoi întoarce-te și spune-mi".

Lesne se despart uneori oamenii; se despart de parcă nu s-ar despărți; luându-și rămas bun, parcă nu și-ar lua rămas bun – iar acest rămas bun este de multe ori rămas bun pentru totdeauna; adeseori îi urmează o depărțire lungă și plină de amărăciuni. Nu știa bătrânul, când l-a trimis pe Iosif, că multă vreme nu își va mai vedea fiul iubit! Oare putea el crede că trimițându-l pe Iosif la frații săi îl trimite la niște ucigași? El cunoștea zavistia lor față de tânăr – însă putea, oare, să-i vină gândul că ura aceasta putea să ajungă până la gând ucigaș, până la uneltire, până la hotărârea de a săvârși ucidere de frate? Nerăutatea bătrânului era nerăutate încercată, nu acea nerăutate copilărească de care era plin Iosif, care mergea de-a dreptul la junghiere, ca un miel. Iacov cel înțelept, cu toată sporirea sa duhovnicească, agonisită în lunga sa viață pătimi-

[1] Vezi Capetele foarte folositoare ale Sfântului Grigorie Sinaitul, cap. X. *Dobrotoliubie*, tom 1. Această părere o au și ceilalți Părinți ai Bisericii.

toare, nu putea să-și închipuie că fiii săi cei zănatici ar fi fost în stare de îngrozitoarea fărădelege a uciderii de frate. Este propriu sfințeniei a nu gândi răul despre aproapele; e propriu sfințeniei a-i socoti chiar și pe răufăcătorii cei mai învederați nu chiar atât de răi cum sunt în fapt: și vedem mulți oameni sfinți înșelați nu de păcatul cel învederat, ci de iubirea lor cea multă, de încrederea lor în aproapele. Bătrâne! Pentru mult timp te desparți de fiul tău iubit, Iosif! Tu ai darul proorociei și al înainte-vederii; dar acum Dumnezeu, Care rânduiește în chip neajuns soarta omului, a ascuns de tine viitorul printr-un văl nepătruns. L-ai lăsat de lângă tine pe Iosif pentru câteva zile – îl vei vedea după mulți ani de suferință: iar el va vedea pământul Canaanului, locul sălașului tău, doar atunci când vor veni zilele îngropării tale – și doar pentru scurtele zile ale acestei îngropări! Aici vor fi aduse oasele lui; aici se vor întoarce cu ele numeroșii lui urmași, și cu mână înarmată se vor înstăpâni în moștenirea strămoșului lor – acum tânărul Iosif.

Plecat-a Iosif din casa părintească, din Hebron, venit-a în Sihem. Acolo frații săi nu se mai aflau. El nu știa unde să-i găsească – așa că a început să caute și să întrebe. Deodată, s-a întâlnit cu un necunoscut, care l-a întrebat pe cine caută. Iosif i-a răspuns: „Caut pe frații mei: spune-mi, nu știi cumva unde sunt ei împreună cu turmele lor?" Necunoscutul a răspuns: „S-au dus de aici; i-am auzit grăind între dânșii: să mergem în Dotaim". La cuvintele acestui om, pe care soarta pare a-l fi adus într-adins în calea lui Iosif pentru a-l îndrepta spre ceea ce-i era menit, tânărul începe din nou să își caute frații – jertfa pe jertfitorii săi – și-i află în Dotaim. Aceștia l-au recunoscut de departe – au început să se înțeleagă cu privire la omor. În adunarea fraților au răsunat cuvinte grozave despre frate: „Iată, vine văzătorul de vise. Să-l omorâm și să spunem: l-a mâncat o fiară de pradă. Să vedem ce va fi atunci cu visele lui!" În urma cuvintelor grozave s-au ridicat și mâinile nelegiuite – însă Ruvim, fiul mai mare al lui Iacov, l-a răpit de la ei. „Să nu-l ucidem", le-a zis el, „cu mâinile noastre! Coborâți-l într-una din gropile de aici, iar mâinile voastre să nu le puneți pe el!" Și Ruvim, căruia i se înmuiase inima, cugeta să-l înapoieze pe fiul cel iubit bătrânului părinte. Ei au luat de pe Iosif haina pestriță și l-au aruncat într-o fântână adâncă, uscată – viu într-un mormânt înfricoșător. În groapă e acum Iosif, în fălcile morții!... Sfinte tinere, prin grea încercare începe cercarea ta duhovnicească! Minunată este tăria sufletului tău, care a suferit asemenea necaz amarnic! Tăria în nenorociri o dă conștiința fără de prihană, ce nu cunoaște vreo mustrare. Învață-ne să dobândim și curăția și tăria ta – reazim puternic pentru inimă în întorsăturile grele ale vieții.

Iosif este în groapă. Ce fac frații? Au șezut să mănânce... Ură în pârgă!... Atunci când o patimă oarecare se pârguiește în suflet, acesta nu mai simte

boala sa de moarte. Mai cumplit e să fii cu inima în acest adânc al răutății, decât cu trupul în groapa cea adâncă, având un suflet îngeresc. Fiii lui Iacov au săvârșit nelegiuirea ca și cum ar fi împlinit o datorie: până-ntr-atât se înrădăcinase în ei ura de frate. *Și au șezut să mănânce pâine* (Fac. XXXVII, 25), spune Scriptura.

Atunci când a avut loc această masă, firește că la ea nu s-a întâmplat nimic bun. Ea s-a săvârșit nebunește. Cum altfel putea să prânzească ucigașii? Câte un hohot răsunător spărgea tăcerea înfricoșătoare: era un hohot de suflet care a lepădat haina rușinii, care se îndulcește de răutate înrădăcinată, de răutate mulțumită. Cădeau din când în când cuvinte de iad, ca dintr-o prăpastie întunecată, din inimile ce hotărâseră uciderea de frate. Întunecate, ca de fiară, erau chipurile celor care prânzeau. Văzul și auzul le rătăceau în toate părțile cu posomorâre, sălbăticie. Aici nu mai cârmuia înțelepciunea. Ce înțelepciune!? Atunci când pun stăpânire pe om patimile, mintea, lipsită de cârmuirea sa, slujește cu slugărnicie și inventivitate patimile spre îndestularea cerințelor viclene, capricioase, nelegiuite ale acestora.

Petrec fiii lui Iacov deasupra mormântului cu mortul viu: și iată, privirile lor scăpărătoare zăresc deodată niște călători. Erau ismailiteni, negustori. Ei s-au ivit venind din Galaad spre Egipt. Cămilele lor erau încărcate din belșug cu tămâie, rășină și smirnă: ei duceau aceste mărfuri spre vânzare în Egipt. La ospățul cel nebunesc s-au auzit un glas: „Ce folos de vom ucide pe fratele nostru și vom ascunde sângele lui? Veniți să-l vindem ismailitenilor acestora, iar mâinile noastre să nu fie asupra lui, că fratele nostru și trupul nostru este!" Glasul acesta a fost glasul lui Iuda, cel de-al patrulea între fiii lui Iacov; Iuda a îmbiat la trădarea fratelui-drept. După multe veacuri a apărut al doilea Iuda; el va grăi despre alt Drept, despre Dumnezeu-Omul Însuși: *Ce-mi veți da mie, și eu Îl voi da pe El vouă?* (Mt. XXVI, 14)

Au zornăit banii de aur... Iosif este de-acuma scos din groapă și vândut în grabă arabilor... Nici un cuvânt de neînțelegere cu privire la preț sau la cel robit nu s-a făcut auzit de-o parte sau de cealaltă. N-ar fi trecut Scriptura cu vederea vreun cuvânt vrednic de pomenire, dacă el ar fi fost rostit. În povestirea aceasta, ea ne aduce la cunoștință și acele cuvinte ce merită cât de cât luate în seamă. Zornăie banii de aur... douăzeci la număr. Cât seamănă zornăitul acesta cu zornăitul celor treizeci de arginți!... Fericit tânăr, vândut pe douăzeci de bani din aur! Tu te-ai învrednicit a preînchipui pe Cel vândut pe treizeci de arginți!

Ruvim nu era de față la acel prânz. El nu luase parte la uneltirea cea fără de lege; nu fusese nici la ospățul unde se prăznuia nelegiuirea reușită. El se apropie pe ascuns de groapă și-l cheamă pe cel înmormântat acolo. Nici un răs-

puns. Îl cheamă iarăşi... nici un răspuns! În deznădejdea sa, îşi rupe de pe sine haina, aleargă la fraţii săi, le spune: „Băiatul nu este în groapă! Unde mă voi duce acum?..." Drept răspuns, au zornăit banii de aur. Erau douăzeci al număr: cei nouă fraţi care fuseseră de faţă la vindere au arătat că nu-l uitaseră pe cel de-al zecelea, care lipsea atunci.

Între timp, fiii lui Iacov se gândeau cum să ascundă de bătrânul tată ceea ce făcuseră cu Iosif. Au junghiat un ied, au înroșit în sângele lui haina pestriţă şi au trimis-o tatălui lor cu întrebarea nemiloasă: „Am aflat asta: cunoaște de este haina fiului tău sau nu". – A cunoscut-o; a zis: „Haina fiului meu este; fiară rea l-a mâncat pe el, fiară rea l-a răpit pe Iosif!" – A sfâșiat Iacov hainele sale, s-a îmbrăcat în sac şi a plâns pe fiul său vreme de multe zile. S-au adunat la dânsul fiii și fiicele; căutau să îl mângâie pe bătrân: însă el nu voia să se mângâie, ci grăia: „Plângând mă voi pogorî în iad la fiul meu". Iarăși și iarăși grăia cuvintele acestea, și plângea îndelung.

Ismailitenii l-au dus pe Iosif în Egipt[1]: acolo l-au revândut lui Pentefri, dregător al lui Faraon (faraoni se numeau împărații Egiptului), mai-marele străjii de trup împărătești. Şi Domnul era cu Iosif, priveghea asupra lui, îl ajuta în chip tainic. Degrabă a băgat de seamă stăpânul că asupra robului său era binecuvântarea cerească, și l-a îndrăgit foarte. Ca urmare a acestei dragoste osebite, Pentefri l-a pus pe Iosif peste toată casa sa și peste toată averea sa. Domnul, pentru Iosif, a binecuvântat averea egipteanului: s-a revărsat harul lui Dumnezeu peste toată avuţia lui, peste casa lui și peste ţarina lui. Pentefri s-a lăsat în voia simţământului de bunăvoință față de tânăr cu toată încrederea fără de grijă, nu cerceta el însuşi nimic, la nimic nu lua seama. Iosif era foarte frumos, atrăgător. Frumuseţea lui a atras privirile soţiei lui Pentefri. Pe aceasta a cuprins-o patima: ea i-a vestit tânărului patima sa în chip fățiș, fără de ocolişuri. Tânărul nu s-a învoit la fărădelege. El a dat povaţă femeii care ardea de poftă nebunească şi fărădelege; el i-a grăit: „Domnul meu a avut atâta încredere în mine și s-a bizuit până-ntr-atât pe purtarea mea de grijă, că nici nu ştie ce e la el în casă. Toate bunurile sale le-a dat cu toată încrederea pe mâinile mele; în casa lui nu este nimeni mai mare decât mine; totul este sub cârmuirea mea, afară de tine, soaţa lui. Cum, dar, să fac eu ceea ce-mi spui tu? Cum să păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu?" – N-ascultă femeia cea fără de lege înțeleptele cuvinte ale fiului lui Iacov: altceva grăiește în dânsa patima ce pusese stăpânire pe ea. Ea ascultă doar glasul patimii: cuvintele lui Iosif au trecut în zbor pe lângă auzul ei, ca niște sunete deșarte, fără înţeles și însemnătate. Din vreme în vreme, femeia își reînnoiește îmbierea, întotdeauna cu aceeași obrăznicie fățișă, înfierbântată. Odată, Iosif avea treabă prin casă, potrivit îndatori-

[1] Fac. XXXIX.

rilor sale; s-a întâmplat să nu fie acolo nimeni din cei ai casei, afară de stăpână. Ea îl apucă de haină, îl roagă, cere ca pofta ei să fie mulțumită pe loc. Iosif i se smulge din mâini, fuge; haina sa de deasupra rămâne în mâinile egiptencei. Dragostea nelegiuită, neaflându-și îndestulare, se preschimbă în ură turbată: cea care cu o clipă în urmă căuta a se îndulci de farmecele trupului frumos însetează acum cu încrâncenare a se sătura de sânge. Strigă ca ieșită din minți egipteanca, cheamă pe cei ai casei cu țipete răsunătoare. Aceștia vin în goană. – „Priviți", le spune egipteanca, „acest tânăr evreu a fost adus în casa noastră ca să își bată joc de noi!... A venit la mine... mi-a zis... am strigat cu glas mare... auzind țipătul meu, a fugit... iată haina lui de deasupra în mâinile mele!" Ea a păstrat acea haină până la întoarcerea lui Pentefri. Pentru a doua oară haina e martor mincinos mut, însă ascultat, împotriva lui Iosif. Când dregătorul s-a întors, femeia i-a povestit cele întâmplate. Ea grăia plângător și lin: „A venit la mine ca să mă necinstească și să mă îmbie la fărădelege tânărul evreu pe care tu l-ai adus la noi – iar când eu am strigat cu glas mare a fugit, lăsându-și la mine haina de deasupra". Auzind povestea ce semăna a adevăr, în care sub simplitatea și răceala povestirii se ascundeau cu măiestrie un cumplit vifor sufletesc și o cumplită clevetire, văzând în mâinile femeii dovada celor petrecute – haina lui Iosif, dovadă ce părea de nezdruncinat, Pentefri a fost foarte nemulțumit. El a socotit că era lucru de prisos și netrebuincios să îl mai ia la întrebări și să-l mai judece pe Iosif – atât de limpede, de învederată părea în ochii lui fărădelegea robului. A poruncit ca Iosif să fie zvârlit în temnița în care erau ținuți criminalii de stat, „legații împăratului", spune Scriptura.

Domnul, Care îl alesese pe Iosif din zilele copilăriei lui, Care îi ajutase în robie și în casa lui Pentefri, nu l-a lăsat nici în închisoare. Inima mai-marelui peste temniță l-a îndrăgit pe Iosif: el i-a încredințat tânărului întemnițat întreaga temniță, pe toți cei închiși în ea și, asemenea lui Pentefri, se bizuia cu toată încrederea pe purtarea de grijă a lui Iosif. După câtăva vreme, înaintea împăratului egiptenilor s-au făcut vinovați doi dregători ai lui: mai-marele peste paharnici și mai-marele peste pitari[1]. Mâniat, faraonul i-a închis în aceeași temniță în care era ținut Iosif. Mai-marele temniței i-a încredințat acestuia. După ce au petrecut câteva zile în temniță, într-una și aceeași noapte amândoi au visat câte un vis. Dimineața a venit la ei Iosif și a băgat de seamă că amândoi sunt în tulburare. I-a întrebat pe dregătorii faraonului: „De ce sunt fețele voastre astăzi posomorâte?". Ei au răspuns: „Fiecare din noi a văzut câte un vis; dar n-are cine să tâlcuiască visele noastre". Iosif a zis: „Oare nu Dumnezeu dă darul de a tâlcui acele vise ce sunt trimise de la Dânsul? Povestiți-mi visele voastre". Din cuvintele lui Iosif se vede sporirea lui duhov-

[1] Fac. XL.

nicească, rod al ispitelor. Atunci când văzuse vise în copilărie, el doar simțea că ele au un tâlc și le povestea tatălui și fraților ca și cum ar fi căutat tâlcuire, dar fără a îndrăzni să adauge vreuna din partea sa; iar acuma numai ce a auzit că dregătorii au văzut vise, și deja nădăjduiește să afle tainicelor vise dezlegare în Dumnezeu, de Care el se apropiase, Căruia I se împropriase prin necazuri, credință, curăție, rugăciune. Visele l-au băgat în cuptorul ispitelor; tot visele îl scot din acest cuptor, în care Pronia aruncă de obicei pe oamenii meniți de ea unor lucrări de însemnătate. Mai-marele paharnicilor a început să-și povestească visul: „Se făcea", a zis el, „că era vie înaintea mea; în vie erau trei vițe care odrăsleau, scoțând vlăstari cu struguri copți. Paharul lui Faraon era în mâna mea, și am luat strugurele și l-am stors în pahar, și l-am dat lui Faraon". Iosif a răspuns: „Iată tâlcul acestui vis: cele trei vițe sunt trei zile. Încă trei zile și-și va aduce aminte Faraon de tine, îți va înapoia rangul dinainte de mai-mare al paharnicilor: vei da paharul lui Faraon ca mai înainte. Atunci, în bunăstarea ta, amintește-ți de mine. Arată-mi milă: spune despre mine lui Faraon și scoate-mă dintre aceste ziduri mohorâte. Am fost furat din pământul evreiesc și aici nu am făcut nimic rău, dar am fost aruncat în această temniță înfricoșătoare". Mai-marele peste pitari, auzind tâlcuirea cea prielnică, și-a povestit și el visul lui Iosif: „Și eu", a zis, „am văzut vis. Mi se părea că țin pe cap trei coșuri cu pâine. În coșul cel mai de deasupra erau din toate felurile de aluaturi coapte întrebuințate de Faraon. Deodată au venit în zbor păsări și au început să ciugulească din aluaturile coapte". Iosif a răspuns: „Iată tâlcul visului: cele trei coșuri sunt trei zile. Încă trei zile și Faraon va lua de la tine capul tău! Leșul tău va atârna pe lemn; păsările cerului vor mânca trupul tău". A venit cea de-a treia zi: era ziua de naștere a faraonului. Aceasta a dat ospăț pentru curtenii săi; stând de vorbă cu ei, împăratul și-a amintit de cei doi dregători închiși: mai-marelui paharnicilor i-a înapoiat rangul de mai înainte, și acela a început din nou să-i dea paharul faraonului, iar pe mai-marele pitarilor a poruncit să îl omoare, după prezicerea lui Iosif. Și a uitat de Iosif mai-marele paharnicilor. Dreptul avea încă nevoie să se mai chinuie în temniță! Încă avea nevoie de singurătatea și întunericul din închisoare, ca sufletul să se cufunde mai adânc în rugăciune, prin ea să se apropie de Dumnezeu încă și mai mult, încă mai strălucit să se lumineze cu înțelegerea duhovnicească.

Au trecut doi ani – faraonul a văzut un vis[1]. I se părea că stă lângă un râu: și iată că din râu ieșeau șapte vaci grase, preafrumoase, și au început să pască lângă țărm. În urma lor au ieșit din râu șapte vaci slabe și urâte, și au început să pască pe țărmul râului lângă primele. Deodată, vacile cele slabe le-au mâncat pe cele grase: și nu s-a văzut să se fi îngrășat mâncându-le, ci și-au păstrat

[1] Fac. XLI.

înfățișarea schilavă dintâi. S-a trezit faraonul. Mai apoi, a ațipit din nou și a văzut alt vis: i se părea că dintr-o singură rădăcină crescuseră șapte spice pline de boabe coapte. După acestea au crescut alte șapte spice – subțiri, parcă uscate de arșiță și vânt. Aceste spice subțiri au înghițit spicele pline de la început. S-a trezit faraonul; sufletul lui s-a tulburat; odată cu venirea dimineții, a poruncit să fie adunați toți învățații și înțelepții Egiptului și le-a povestit visul său. Aceștia însă nu au putut să-i tâlcuiască visul care pricinuise împăratului îngândurare și tulburare. Atunci, mai-marele paharnicilor a grăit faraonului: „Acum îmi aduc aminte de păcatul meu! Atunci când tu, împărate, te mâniasei pe robii tăi – pe mine și pe mai-marele pitarilor – și poruncisei să ne închidă în temnița de pe lângă casa mai-marelui străjilor tale de trup, am văzut amândoi câte un vis în aceeași noapte. Acolo se afla dimpreună cu noi un evreu tânăr, rob al mai-marelui străjilor de trup; i-am povestit visele noastre, și el ni le-a tâlcuit. Mie mi-a prezis că-mi voi primi înapoi rangul, iar tovarășului meu – că va fi dat morții. Așa s-a și întâmplat cu noi".

Faraonul a trimis în temniță după Iosif, a poruncit să fie adus la el. L-au scos pe Iosif din închisoare: l-a scos pe el mâna lui Dumnezeu. Potrivit cu obiceiul țării, i-au tuns părul, au schimbat veșmintele de pe el și s-a înfățișat faraonului. Împăratul Egiptului i-a povestit visele sale și s-a plâns de înțelepți că nu putuseră să i le tâlcuiască. „Am auzit de tine", i-a grăit faraonul lui Iosif, „că tâlcuiești visele când îți sunt povestite". Iosif a răspuns: „Fără de Dumnezeu nu poate Faraon să primească răspuns mulțumitor". Iată cum Iosif își arată fără să vrea starea duhovnicească! El mărturisește lucrarea vădită, minunată, adevărată a lui Dumnezeu, lucrarea Sfântului Duh, lucrare care nu atârnă de om, care cercetează pe om din voie preaînaltă și îi descoperă tainele. Această împărtășire nevăzută cu Dumnezeu, această lucrare harică o simțea în sufletul său Iosif: până la astfel de înălțime a sporirii duhovnicești îl înălțaseră statornicia în virtute, necazurile, pătimirile – sau, mai la drept vorbind, harul Sfântului Duh, care umbrește în chip statornic pe cei îmbunătățiți, și mai ales pe cei ce pătimesc nevinovați. „Amândouă visele tale", i-a zis el faraonului, „au unul și același înțeles; visele tale sunt în fapt un singur vis. Cele șapte vaci grase prevestesc șapte ani rodnici; cele șapte spice pline prevestesc același lucru. Cele șapte vaci slabe și cele șapte spice uscate înseamnă șapte ani de foamete. Dumnezeu arată lui Faraon ceea ce a hotărât a săvârși. Vor veni șapte ani în care în Egipt se vor culege roade din belșug. După aceea vor veni alți șapte ani, și foametea din vremea lor va face să se uite belșugul din cei șapte ani dinainte. Foametea va topi, va strica pământul. Până și urmele belșugului de mai înainte vor fi șterse de foametea ce va veni în urma lui, fiindcă foametea va fi foarte mare. Îndoit a fost visul lui Faraon: asta ca întărire a arătării de la

Dumnezeu și ca semn al faptului că El Se va grăbi să aducă la îndeplinire hotărârea Sa. Împărate! Găsește-ți un om înțelept și încredințează-i lui pământul Egiptului. În vremea celor șapte ani rodnici să se adune a cincea parte din tot ce se va culege; grâul adunat trebuie să intre sub mâna lui Faraon și să fie păzit în cetăți. În acest fel vor fi merinde pentru cei șapte ani de nerodire, și pământul nu va pieri de foame". – Plăcut-au cuvintele lui Iosif faraonului și celor de pe lângă acesta. Faraonul le-a zis: „Unde vom mai afla alt om care, precum acesta, să aibă în el Duhul lui Dumnezeu?" – După aceea, întorcându-se către Iosif, i-a zis: „Dumnezeu îți descoperă ție tainele, și drept aceea nu e om care să se asemene cu tine ca înțelepciune și înțelegere. Fii cap în casa mea; să se supună ție tot poporul meu! Numai cu tronul voi fi mai presus decât tine. Te pun peste tot pământul Egiptului".

Faraonul a luat inelul din degetul său și l-a pus în mâna lui Iosif, l-a îmbrăcat în haină de vison, i-a pus lanț de aur la grumaz și a poruncit să fie așezat în carul al doilea din cele ale sale: noul dregător a fost purtat astfel prin cetate; înaintea carului mergea un crainic, vestind poporului rangul și stăpânirea lui Iosif. Iosif împlinea atunci treizeci de ani. Faraonul l-a însurat pe dregătorul îndrăgit cu Asineta, fiica preotului din Iliopole, și i-a schimbat numele, chemându-l *Psomthofanih*. Ce însemna acest nume? El înseamnă „Mântuitorul lumii"[1]. Iosif a preînchipuit pogorârea pe pământ a Dumnezeu-omului la căzutul și rătăcitul neam omenesc, atunci când a fost trimis de tatăl său la frații care pășteau oile departe de casa părintească. L-a preînchipuit atunci când a fost vândut de frații săi celor de alt neam. A preînchipuit îngroparea Lui prin închiderea sa în temniță; prin neașteptata sa înălțare și slavă a preînchipuit slava învierii Lui. Fiica preotului din Iliopole care s-a măritat cu Iosif preînchipuia Biserica lui Hristos alcătuită de cei din neamuri. Prin mântuirea poporului de la moarte a preînchipuit mântuirea omenirii de moartea cea veșnică. Împărțitorul pâinii celei materiale a fost preînchipuire a Celui Care e și *Pâinea Care se pogoară din cer* (In. VI), și Împărțitorul acestei pâini cerești. Dintre tainicele preînchipuiri ale Vechiului Legământ s-a auzit pentru cea dintâi oară mângâietorul nume: „Mântuitorul lumii"! În minunat chip a prevestit Dumnezeiasca Pronie marea lucrare a lui Dumnezeu – răscumpărarea omenirii – prin umbrele preînchipuirilor biblice. Cât de străvechi e începutul arătării acestor umbre! Cât de viu zugrăveau ele adevărul! Cu ce văl de taină erau acoperite ele pentru oamenii acelor vremi! Ce limpezi, ce străvezii au devenit ele atunci când Dumnezeu a descoperit oamenilor înțelesul Scripturilor Lui insuflate!

---

[1] *Porro ab Aegiptiis didicimus quod in lingua eorum resonet: Salvator mundi. S. Hieronymi, Liber de nominibus hebraicis.* (Am aflat cândva de la [niște] egipteni că în limba lor înseamnă „Mântuitorul lumii". Fericitul Ieronim, *Cartea despre numele evreiești din Scriptură – n. tr.*)

Iosif a purces la împlinirea îndatoririlor la care îl chemase Însuși Dumnezeu și pe care, după rânduiala dumnezeiască, le pusese asupra lui stăpânitorul Egiptului. El a întreprins o călătorie prin întregul Egipt și, după ce a cercetat țara, a rânduit cele de trebuință. Pământul a dat vreme de șapte ani roadă îmbelșugată. De-a lungul acestor șapte ani, Iosif a adunat provizii de pâine pe care le păstra în cetăți sub pază de nădejde, în jitnițe mari. El a strâns mulțime fără număr de grâne: aceasta stătea în jitnițe ca nisipul mării. Tot în vremea acestor șapte ani roditori, Asineta a născut doi fii. Iosif l-a numit pe cel întâi-născut Manase. Numindu-l astfel, el a cuprins în numele fiului mai mare un gând adânc: „Așa a rânduit Dumnezeu, că am uitat pătimirile mele". Pe cel de-al doilea l-a numit Efraim, împreunând cu acest nume alt gând adânc și evlavios: „Dumnezeu m-a înălțat în pământul smereniei mele". Astfel de gânduri cuprind în ele aceste nume, potrivit înțelesului lor în limba evreiască[1].

Au trecut cei șapte ani rodnici, cum trece tot ce este supus vremii: au venit ani de foamete. După prezicerea lui Iosif, foametea a început să bântuie tot pământul. Poporul egiptean a strigat către faraon, cerând pâine. Faraonul a dat răspuns către supușii săi: „Mergeți la Iosif și ce vă va zice el faceți". – Iosif a deschis jitnițele cu merinde, a început să vândă de acolo pâine egiptenilor. Locuitorii țărilor vecine, auzind că în Egipt se vinde pâine, au început, strâmtorați de foamete, să vină în Egipt ca să cumpere grâne. Înțeleptul, prevăzătorul cârmuitor pusese deoparte grâu îndeajuns nu doar ca să hrănească poporul țării, ci și să atragă în țara Egiptului banii altor popoare.

În rândul celorlalte țări chinuite de foamete se chinuia și pământul Canaanului. Vestea că în Egipt se vinde pâine a ajuns la bătrânul Iacov[2]. Acesta a grăit către fiii săi: „Am auzit că în Egipt e grâu: de ce nu luați seama la acest lucru? Mergeți acolo, cumpărați ceva pâine ca să ne ținem viața, nu cumva să murim de foame". Supunându-se voii tatălui, zece din frații lui Iosif au plecat în Egipt ca să cumpere pâine. Pe Veniamin, Iacov nu l-a lăsat să meargă cu frații lui – el a grăit: „Nu cumva să se întâmple ceva rău cu el în cale".

Ajungând în Egipt, fiii lui Iacov au mers dimpreună cu ceilalți cumpărători în locul unde se vindea pâine. Cu vânzarea de pâine se îndeletnicea Iosif. Atunci când frații s-au înfățișat înaintea lui, el i-a recunoscut îndată; ei însă n-au bănuit nicicum că stau înaintea fratelui vândut de ei pe douăzeci de bani din aur. Și cum ar fi putut să-l recunoască? Atunci când se despărțiseră de el abia împlinise șaptesprezece ani; acum mergea pe patruzeci de ani. Schimbat de trecerea anilor, el nu era mai puțin schimbat de măreția și strălucirea rangului său – cel dintâi în împărăția Egiptului, care întrecea aproape toate ce-

[1] *Însemnări asupra cărții Facerii,* ale Mitropolitului Filaret al Moscovei.
[2] Fac. XLII.

lelalte țări prin cultură, prin putere, prin rânduiala lăuntrică. Înfățișându-se înaintea lui Iosif, frații i s-au închinat adânc, cu fruntea până la pământ. Iosif și-a amintit visele sale... Înțelept, îmbunătățit Iosif! El n-a dezvăluit fraților cine era de fapt: a amânat aceasta pentru altă dată. Câtă stăpânire de sine avea acest suflet mare! Oare nu îi rodea inima dorința de a da îndată veste îmbucurătoare despre sine bătrânului, sfântului său părinte, care de mai bine de douăzeci de ani nu mai știa nimic de el și, socotindu-l pierit fără întoarcere, jelea pentru el nemângâiat? El nu ia seama la îndemnul inimii milostive, ci alege un fel de a lucra care să aducă folos atât pentru el, cât și pentru frații lui. Iosif cunoștea obiceiurile lor grosolane, neînfrânate: ei erau păstori pe jumătate sălbatici, crescuți în taberele de nomazi, care își petrecuseră toată viața pe lângă turme, la largul libertății nestăpânite, sub cerul liber, în pustiile nelocuite. Ei nu știau de nici o stăpânire, nu știau de nici un frâu: părintelui îi arătau neascultare, îi pricinuiau dese jigniri; orice dorință a lor, cât de nelegiuită ar fi fost, o aduceau la împlinire; mâinile lor erau nu rareori împurpurate cu sânge de nevinovați. Astfel îi zugrăvește Scriptura pe fiii lui Iacov. Le trebuia o învățătură de minte. Pentru binele lor, aveau neapărată nevoie să facă cunoștință cu supunerea, cu obiceiurile bune. Sufletele împietrite, obișnuite să calce în picioare conștiința și legea lui Dumnezeu, nu puteau fi altfel zguduite, aduse în simțire și cunoaștere de sine, decât prin chinul fricii de oameni. Prevăzând foametea prelungită, Iosif a prevăzut și trebuința strămutării casei lui Iacov din Palestina în Egipt. Oare nu de aceea i-a numit el pe frații săi, la prima lor venire în Egipt, „iscoade"?... Dacă frații lui ar fi adus cu ei în noua lor patrie neînfrânarea, nestăpânirea lor, degrab ar fi atras asupră-le nemulțumirea egiptenilor; degrab s-ar fi surpat bunăstarea casei lui Iacov, bunăstarea lui Iosif însuși; această casă, cu Iosif dimpreună, ar fi căzut în cele mai mari nenorociri. Câștigul dobândit prin pătimiri îndelungate se cuvine ocrotit, păzit printr-o purtare înțeleaptă.

Iosif i-a luat pe frații săi de sus, cu asprime, ca un stăpân sever. „De unde sunteți voi?" – i-a întrebat. Ei au răspuns: „Din pământul Canaanului: am venit să cumpărăm pâine". El a întors cuvânt: „Sunteți iscoade: ați venit să cercetați țara noastră!" – Ei au răspuns: „Nu, doamne! Robii tăi au venit să cumpere pâine. Noi toți suntem frați, fiii unui singur bătrân. Am venit cu gând pașnic; robii tăi nu sunt iscoade". El a zis: „Nu, nu: voi ați venit să cercetați țara!" – Ei au răspuns: „Suntem doisprezece frați; robii tăi sunt din pământul Canaanului. Cel mai mic dintre noi a rămas cu tata, iar unul... nu mai este". Iosif a băgat de seamă: „În cuvintele voastre este minciună! Drept am zis eu că iscoade sunteți. Mă jur pe sănătatea lui Faraon că nu veți pleca de aici dacă fratele vostru cel mai mic nu va veni la mine. Prin asta sunteți datori să

vă îndreptățiți. Trimiteți unul dintre voi: să îl aducă pe fratele vostru; iar voi veți rămâne aici sub pază până ce se va lămuri dacă sunt drepte sau nu spusele voastre. De se vor arăta cu strâmbătate... mă jur pe sănătatea lui Faraon, iscoade sunteți!" – și, zicând acestea, i-a pus sub pază.

Au trecut trei zile. În cea de-a treia i-a chemat și le-a zis: „Eu sunt om temător de Dumnezeu. Iată cum să faceți: dacă aveți gând pașnic, mergeți și luați grâul cumpărat de voi – iar unul dintre voi să rămână aici sub pază. Data viitoare când veți veni să-l aduceți la mine pe fratele vostru: prin asta veți arăta adevărul spuselor voastre; iar dacă nu mi-l veți aduce pe fratele vostru cel mai mic, nu veți mai vedea fața mea!" – Iosif a vorbit cu frații săi prin tălmaci. El încă nu le dăduse drumul de tot și, în vreme ce vedea de ceilalți cumpărători, fiii lui Iacov au început să vorbească încetișor între ei pe limba evreiască. Puteau, oare, să presupună că înfricoșătorul cârmuitor al Egiptului pricepe spusele lor? Iar el, cu auzul și luarea-aminte încordate, urmărea fiecare cuvânt; fiecare cuvânt al lor îi prindea sufletul plin de sfântă dragoste, care lucra cu sfântă, mântuitoare înțelepciune. – „Așa e", grăiau unul către altul fiii lui Iacov, „ne urmărește păcatul ce l-am săvârșit asupra fratelui nostru! Trecut-am cu vederea durerea lui cea adâncă, nu l-am ascultat când ne ruga: pentru el a venit asupra noastră necazul acesta!" – Ruvim le-a spus celorlalți: „Oare nu v-am spus eu: nu faceți nedreptate băiatului? Nu m-ați ascultat: iată, acum se cere de la noi sângele lui". – Spusele fraților au străpuns inima simțitoare a lui Iosif. Acesta a ieșit de la ei pentru un minut și și-a ușurat prin șiroaie de lacrimi povara de pe inimă. După aceea s-a întors la ei, a ales dintre ei pe Simeon, a poruncit să fie legat înaintea lor. În purtarea înțeleptului Iosif totul are o pricină. Pricina pentru care a ajuns în lanțuri sălbaticul și cruntul Simeon, iar nu altul din frați, Scriptura o trece sub tăcere; însă tot din Scriptură se vede că tocmai el avea nevoie de o mai aspră învățătură de minte. Toți cei zece frați își îngăduiseră fapte grele; dar Simeon se întinase prin cumplita ucidere a celor din Sihem, prin care supusese întreaga casă a patriarhului unei primejdii înfricoșătoare, de care a fost izbăvită doar printr-o osebită ocrotire a Proniei. Și oare nu mâinile lui se ridicaseră pentru altă ucidere, mai cumplită și nelegiuită?... Iosif a dat în taină porunca de a se umple cu grâu sacii fraților și în sacul fiecăruia să fie pus argintul dat pe grâu, iar pe deasupra să li se dea merinde pentru drum. Se vede că fiecare plătise aparte pentru grâul luat de el: această trăsătură e una dintre cele care ne zugrăvesc depărtatele obiceiuri ale vechimii biblice.

După ce au încărcat asinii cu grâu, fiii lui Iosif au purces spre casă. La prima oprire, unul dintre ei, vrând a hrăni asinul, a luat de pe el sacul, care s-a desfăcut cumva: și a văzut legătura cu argintul său în sac, deasupra grâului. El

a prins a striga către frații săi: „Mi-a fost dat înapoi argintul! Iată-l... în sacul meu". S-a spăimântat inima lor; s-au tulburat, și grăiau unul către altul: „Ce face Dumnezeu cu noi?" – Ajungând în pământul Canaanului, la tatăl lor, au povestit toate cele întâmplate, zicând: Bărbatul, domnul pământului aceluia, s-a purtat cu noi aspru foarte, chiar ne-a băgat în închisoare ca iscoade. Noi i-am spus: Nu! Doamne, nu suntem iscoade! Am venit cu gând pașnic. Noi suntem doisprezece frați, suntem fiii tatălui nostru; unul dintre noi... nu mai este, iar cel mai mic este cu tata, în pământul Canaanului. Ne-a răspuns acel bărbat și a zis: „Iată ce va fi pentru mine dovada că nu sunteți iscoade, ci oameni cu gând pașnic: unul din voi va rămâne aici la mine; voi, luând grâul cumpărat pentru casa voastră, mergeți; însă pe fratele vostru cel mai mic să mi-l aduceți. După aceasta voi cunoaște că nu sunteți iscoade, ci oameni pașnici: și atunci vă voi da înapoi pe fratele vostru, care a rămas acum la mine ca zălog, și veți face târguieli slobod în țara Egiptului". Când au vărsat grâul din saci, la fiecare a căzut dimpreună cu grâul legătura cu argintul plătit pe grâu. Văzându-și legăturile cu argint, s-au înspăimântat. A văzut legăturile și tatăl lor, și s-a înspăimântat de asemeni. „Voi", le-a zis el, „m-ați făcut fără de fii! Iosif nu este, Simeon nu este: și pe Veniamin vreți să-l luați? Pentru voi au venit asupra mea toate necazurile". Ruvim i-a dat răspuns: „Pe amândoi feciorii mei să îi omori dacă nu-l voi aduce pe Veniamin la tine înapoi". Bătrânul a răspuns: „Nu va merge fiul meu cu voi! Fratele lui a murit; a rămas singur: dacă se va întâmpla ceva rău cu el pe calea în care veți merge, cu întristare veți pogorî la iad bătrânețele mele".

Foamea se făcea din ce în ce mai puternică, copleșea pământul[1]. S-a sfârșit în casa lui Iacov grâul adus din Egipt, și a grăit bătrânul către fiii săi: „Duceți-vă iarăși în Egipt, cumpărați-ne ceva pâine". Iuda i-a răspuns: „Bărbatul, domnul pământului aceluia, ne-a zis, întărindu-și cu jurământ spusele sale, că nu vom vedea fața lui dacă nu va veni cu noi fratele nostru cel mai mic". Iacov a băgat de seamă: „De ce ați făcut acest lucru rău, de ce i-ați spus bărbatului că aveți un frate?" Ei au răspuns: „Bărbatul ne-a întrebat cu asprime și de-amănuntul: Mai este viu tatăl vostru? Mai aveți vreun frate? Noi am răspuns la întrebările lui. Oare știam că el va spune: Aduceți pe fratele vostru?" După aceea, Iuda a început să caute a îl îndupleca pe tatăl său: „Lasă-l pe băiat cu mine; ne vom scula, vom merge, vom lua pâine ca să ne hrănim, tu și noi, să nu murim de foame. Iau asupra mea răspunderea pentru Veniamin: din mâna mea să-l ceri. De nu îl voi aduce înapoi și nu-l voi pune înaintea ta, să fie mânia ta asupra mea în toată viața mea. De nu am fi întârziat atât, de două ori am fi făcut drumul în Egipt". La acestea, tatăl a zis: „De este așa, ia-

[1] Fac. XLIII.

tă cum să faceţi: luaţi din roadele de aici şi duceţi-i în dar bărbatului aceluia. Luaţi tămâie, miere, răşină şi nuci. Luaţi argint îndoit, ca să puteţi da înapoi banii aflaţi în sacii voştri: poate au nimerit acolo din vreo neînţelegere. Şi pe fratele vostru luaţi-l. Pregătiţi-vă de drum, şi mergeţi la acel bărbat. Dumnezeul meu să-l plece spre milostivire, ca să dea drumul fratelui vostru şi lui Veniamin. Am rămas cu totul fără fii!"

Fiii lui Iacov au luat cu ei darurile şi suma îndoită, au plecat în Egipt. Ajungând acolo, s-au înfăţişat lui Iosif. Acesta l-a văzut pe Veniamin, fratele său după mamă – şi s-a tulburat sufletul lui. El l-a chemat pe mai-marele casei sale şi i-a zis: „Du-i pe aceşti oameni în casa mea şi pregăteşte un prânz bun: la amiază ei vor prânzi cu mine". Mai-marele casei a împlinit porunca lui Iosif, i-a dus pe fraţi în casa lui. Ei, văzând că sunt duşi în casa lui Iosif, grăiau între ei: „Ne duc aici pentru banii găsiţi în sacii noştri, ca să ne scoată vină, să ne ia robi şi să pună stăpânire pe asinii noştri". Ca atare, la porţile casei, fără să intre, s-au apropiat de mai-marele casei şi i-au grăit: „Ne rugăm ţie, ascultă-ne. Când am venit pentru prima oară să cumpărăm pâine şi, luând sacii noştri, am plecat înapoi, la cea dintâi oprire am desfăcut sacii noştri şi am văzut fără de veste fiecare argintul său în sacul lui; acest argint l-am adus înapoi acum, drept măsurat: iar ca să cumpărăm pâine nouă am adus alt argint. Dar cine a pus în sacii noştri argintul pe care l-am dat data trecută pentru pâine, nu ştim". „Liniştiţi-vă", le-a dat răspuns mai-marele casei; „de nimic nu vă temeţi. Dumnezeul vostru, Dumnezeul părinţilor voştri v-a trimis bogăţie în sacii voştri; iar argintul adus de voi e însemnat la mine ca primit". El l-a scos la dânşii pe Simeon. După aceea, a fost adusă apă, li s-au spălat picioarele, iar asinilor li s-a dat nutreţ. Ei au scos darurile şi, după ce le-au pregătit, au aşteptat să iasă Iosif să prânzească.

Când Iosif s-a întors acasă, fraţii i-au adus darurile şi i s-au închinat cu fruntea până la pământ. I-a întrebat: „Sunteţi sănătoşi?", după care a adăugat: „Sănătos e bătrânul, tatăl vostru, de care mi-aţi vorbit? Oare mai este viu?" Ei au răspuns: „Încă e viu şi este sănătos robul tău, tatăl nostru". „Binecuvântat este omul acesta înaintea lui Dumnezeu!" – a zis Iosif. Ei i s-au închinat adânc. – Căutând cu ochii printre ei pe Veniamin, Iosif a întrebat: „Acesta-i fratele vostru cel mai mic, pe care aţi făgăduit să-l aduceţi la mine?" – şi încuviinţând ei, a grăit: „Dumnezeu să te miluiască, fiule!" S-a tulburat Iosif; inima i s-a zbătut cu putere; din ochi i-au ţâşnit lacrimi. Cu grabă a plecat în cămara sa, acolo a plâns până s-a săturat; după aceea şi-a spălat faţa, a ieşit la fraţii săi şi, stăpânindu-se, a zis: „Puneţi masa". Pentru el a fost pusă masa aparte, pentru fiii lui Iacov aparte şi aparte pentru egiptenii care prânzeau la cârmuitor în ziua aceea. Egiptenii, spune Scriptura, nu puteau sta la o masă cu evre-

ii; ei, potrivit credinței lor, se îngrețoșau de orice păstor crescător de oi. Fiii lui Iacov au fost așezați chiar înaintea lui Iosif, după vârstă, și s-au minunat văzându-se rânduiți după numărul anilor. Li s-au dat bucate, fiecăruia porție aparte: însuși Iosif le împărțea mâncarea, și lui Veniamin îi punea mai mult ca celorlalți frați. Li s-a pus și vin. Fiilor lui Iacov li s-a ușurat inima șezând la masa bogată și primitoare. Nedeprinși cu sfiala, păstorii din pustie au mâncat până la saț și au băut din plin. Această masă preînchipuia masa duhovnicească a lui Hristos Mântuitorul, îmbiată creștinilor la Sfânta Liturghie. Domnul a binevoit a Se face frate al nostru, El a dobândit stăpânirea asupra lumii – Egiptul cel de taină – iar fraților Săi, care pătimesc sub povara păcatului, *le-a gătit masă și paharul Lui este adăpându-i ca un puternic* (Ps. XXII, 6, 7): Preasfântul Lui Trup și Preasfântul Lui Sânge. Creștinii, împărtășindu-se cu această hrană dumnezeiască, se împărtășesc de viața veșnică, sunt sloboziți de păcate și, întru beția desfătării duhovnicești, uită necazurile ce îi împilează în vremea pribegiei din Egipt – țară străină, țara surghiunului: această țară, plină de amărăciuni și necazuri văzute și nevăzute, e viața pământească.

Între timp, Iosif a dat poruncă tainică supușilor săi[1]: „Umpleți sacii acestor oameni cu grâu, cât vor putea ridica. Argintul fiecăruia puneți-l în sac, deasupra grâului. În sacul celui mai mic puneți, afară de prețul grâului, și paharul meu de argint". Totul s-a împlinit după porunca lui Iosif. A venit dimineața: fiii lui Iacov au plecat cu asinii încărcați de grâu. După ce au ieșit ei din cetate, fără să fi apucat a se depărta, Iosif i-a spus mai-marelui casei sale: „Mergi degrabă și aleargă după oamenii aceia, ajunge-i din urmă și spune-le: Ce este asta? Pentru binele meu ați răsplătit cu rău? De ce ați furat paharul de argint? Au nu este acesta paharul din care bea domnul meu? Căci cu el și ghicește". Mai-marele casei, ajungându-i din urmă, le-a spus întocmai cele poruncite de către Iosif. Ei au răspuns: „De ce spune acestea domnul? Nu, robii tăi nu au făcut aceasta. Dacă argintul găsit de noi în sacii noștri l-am adus înapoi din pământul Canaanului, cum am fi furat din casa stăpânului tău argint și aur? La cine vei afla paharul, acela să moară, și noi ne vom da robi stăpânului nostru". Mai-marele casei a răspuns: „Fie după cuvântul vostru: la cine se va afla paharul, acela să fie rob domnului meu". Ei au descărcat în grabă sacii de pe asini și fiecare a desfăcut sacul său. Mai-marele casei a început să caute pornind cu cel mai mare, a ajuns la cel mai mic: paharul s-a aflat în sacul lui Veniamin. În deznădejde, și-au sfâșiat hainele de pe ei, au așezat sacii pe asini și s-au întors în cetate. Iosif era acasă: au venit la el și au căzut la pământ înaintea lui. „Ce-ați făcut?" – le-a zis el. „Oare voi nu știați că nu e pe pământ ghicitor asemeni mie?" Iuda a răspuns: „Doamne! N-avem ce să-ți răspundem,

[1] Fac. XLIV.

n-avem cu ce să ne îndreptăţim! Dumnezeu pedepseşte păcatul cel ascuns al robilor tăi. Ne dăm ca robi domnului nostru. Să fim robii tăi, noi şi cel la care s-a aflat paharul". „De ce să fiu nedrept?" – a zis Iosif. „Cel la care s-a aflat paharul, acela să fie robul meu, iar voi mergeţi slobozi la tatăl vostru". Atunci Iuda, apropiindu-se de el, a zis: „Doamne! Te rog, îngăduie-mi să grăiesc înaintea ta câteva cuvinte, şi nu te mânia pe robul tău: ştiu că tu eşti al doilea după Faraon. Doamne! Tu i-ai întrebat pe robii tăi: Aveţi tată sau frate? Şi noi am zis domnului: avem un tată bătrân şi un frate mai mic, făcut la bătrâneţe. Au fost doi fraţi din aceeaşi mamă: cel mai mare... a murit; acesta a rămas singur, şi tata pe dânsul îl iubeşte. Tu ai zis robilor tăi: Aduceţi-l la mine, vreau să îl văd. Noi am zis domnului: Cu neputinţă este băiatului să lase pe tatăl său; dacă el îl va părăsi pe tata, acesta va muri. Tu însă ai zis robilor tăi: Dacă nu va veni fratele vostru cel mai mic, nu veţi mai vedea faţa mea. Atunci când am ajuns la robul tău, tatăl nostru, i-am spus cuvintele domnului nostru. Tata ne-a zis: Mergeţi, cumpăraţi pâine. Noi am răspuns: Nu putem merge! Dacă fratele nostru cel mai mic va merge cu noi, atunci vom merge, căci fără el nu vom mai fi îngăduiţi înaintea feţei bărbatului. Robul tău, tatăl nostru, ne-a grăit: Ştiţi că femeia mea mi-a născut doi fii. Unul a plecat de la mine la voi: aţi zis că l-a mâncat o fiară; de-atunci şi până acum nu l-am mai văzut. Dacă-l veţi lua şi pe acesta şi se va întâmpla cu el vreun rău, cu întristare veţi pogorî la iad bătrâneţele mele. Aşadar, dacă voi merge acum la robul tău, tatăl nostru, iar băiatul nu va fi cu mine – căci sufletul lui e nedezlipit de sufletul acestuia! – şi va vedea tatăl meu că nu este cu noi băiatul, el va muri: şi cu întristare vor pogorî la iad robii tăi bătrâneţele robului tău, tatăl nostru. Eu, robul tău, l-am luat pe băiat de la tata, zicându-i: De nu îl voi aduce la tine şi nu-l voi pune înaintea ta, să fie mânia ta în toate zilele vieţii mele. Să fiu eu, dar, robul tău în locul băiatului... da! Rob domnului... Iar băiatul să meargă cu fraţii săi. Cum să merg eu la tata fără băiat? Nu voi putea suferi amărăciunea care îl va lovi pe tatăl meu". Iosif n-a mai putut să se stăpânească şi să se ascundă[1]. Le-a poruncit tuturor celor de faţă să iasă; chiar dintre cei apropiaţi şi dintre casnici nu era nimeni atunci când s-a descoperit fraţilor săi. Toţi s-au îndepărtat; atunci Iosif a strigat cu plângere şi tânguire către fraţii săi: „Eu sunt Iosif!... Trăieşte încă tatăl meu?". Fraţii au căzut în desăvârşită nedumerire şi n-au putut să-i dea nici un răspuns. Iosif le-a zis: „Apropiaţi-vă". Ei s-au apropiat. „Eu sunt Iosif", le-a repetat el. „Eu sunt fratele vostru, pe care l-aţi vândut în Egipt; dar nu vă întristaţi că m-aţi vândut aici... Să nu vă tulbure, să nu vă chinuie acest lucru! Dumnezeu, Care poartă grijă de mântuirea voastră, m-a trimis încoace. Iată, este al doilea an de foamete pe pământ, şi încă au rămas cinci ani când

[1] Fac. XLV.

în deșert se va ara pământul, când roadă nu va fi. Dumnezeu m-a trimis înaintea voastră ca să vă pregătesc adăpost pe pământ și să hrănesc casa noastră cea numeroasă. Nu voi m-ați vândut aici: aici m-a trimis Dumnezeu, m-a făcut ca un părinte lui Faraon, domn peste toată casa lui și stăpân a tot pământul Egiptului. Grăbiți de vă întoarceți la tatăl meu, și-i spuneți: Iată ce îți grăiește fiul tău Iosif: Dumnezeu m-a făcut stăpân peste Egipt, vino la mine, nu întârzia. Te vei sălășlui în pământul Ghesemului, vei fi în apropierea mea – tu, și fiii tăi, și fiii fiilor tăi, și oile tale, și boii tăi, și toate turmele tale. Eu îți voi da hrană, fiindcă încă cinci ani va fi foamete pe pământ. Ochii voștri văd și ochii lui Veniamin, fratele meu, văd că eu cu gura mea vă spun asta. Povestiți tatălui meu toată slava și stăpânirea care mi s-au dat în Egipt, pe care le-ați văzut cu ochii voștri. Grăbiți-vă de îl aduceți pe tatăl meu aici". S-a aruncat de grumazul lui Veniamin și, cuprinzându-l, plângea – și Veniamin l-a cuprins, și plângea la rândul lui. După aceea, Iosif i-a îmbrățișat plin de lacrimi pe toți frații săi. Atunci s-au deschis gurile lor, ce până atunci erau pecetluite de frică și nedumerire: au intrat în vorbă cu Iosif.

A ajuns până la casa faraonului vestea venirii fraților lui Iosif; s-au bucurat faraonul și curtea lui. Faraonul i-a zis lui Iosif: „Spune fraților tăi: Așa să faceți: umpleți sacii voștri cu pâine, mergeți în pământul Canaanului și, luându-l pe tatăl vostru, mutați-vă la mine cu tot avutul vostru. Bogățiile Egiptului sunt deschise pentru voi". – Iosif a dăruit fiecăruia dintre frații săi două rânduri, iar lui Veniamin – cinci rânduri și trei sute de bani din aur. Tatălui său i-a trimis daruri multe, încărcate pe zece asini, și a mai dat zece catâri cu pâine. După acestea, Iosif le-a dat drumul fraților săi, zicându-le: „Pe drum să nu vă certați între voi". Nestăpâniții fii ai pustiei aveau nevoie de acest sfat: firește că acum i-au dat greutatea cuvenită, și-au amintit de el și l-au păzit.

S-au întors fiii lui Iacov în pământul Canaanului, la tatăl lor, și i-au zis: „Fiul tău Iosif este viu: chiar el cârmuiește acum tot pământul Egiptului". S-a spăimântat Iacov, nu i-a crezut. Ei i-au dat încredințare, i-au povestit întocmai toate spusele lui Iosif; iar atunci când bătrânul a văzut darurile bogate și carele trimise pentru el de Iosif, a prins viață duhul lui – și a zis Iacov: „Mare lucru e pentru mine dacă trăiește încă Iosif! Voi merge și mă voi vedea cu el mai înainte de a muri".

Patriarhul s-a sculat dimpreună cu toată casa lui, cu tot avutul lui; ajungând la așa-numitul „Puț al Jurământului", a adus în apropierea lui jertfă lui Dumnezeu[1]. În vedenie de noapte, Dumnezeu i-a grăit bătrânului: „Iacove! Iacove! Eu sunt Dumnezeul părinților tăi. Nu te teme să te muți în Egipt: aco-

[1] Fac. XLVI.

lo te voi face neam mare. Eu mă voi pogorî cu tine în Egipt, și Eu te voi scoate de acolo. Iosif va închide ochii tăi cu mâinile sale".

Casa lui Iacov, atunci când s-a mutat între hotarele Egiptului, număra (cuprinzându-i aici și pe Iosif dimpreună cu fiii lui) șaptezeci și cinci de suflete, în privința părții bărbătești. Ajungând în pământul Ghesemului, Iacov l-a trimis pe Iuda să-i dea de veste lui Iosif despre venirea lui. Iosif a poruncit să se înhame carele și a ieșit întru întâmpinarea bătrânului său tată în ținutul Ghesemului: văzându-l, i s-a aruncat de grumaz cu plângere și tânguire. Iacov i-a grăit lui Iosif: „De-acuma pot să mor, fiindcă am văzut fața ta: încă trăiești!" – După ce tot neamul său a ajuns în Egipt, Iosif le-a grăit fraților săi: „Voi merge la Faraon, îl voi vesti de venirea voastră, voi zice: Frații mei și toată casa tatălui meu, care locuiau în pământul Canaanului, au venit la mine. Ei sunt păstori: aceasta este îndeletnicirea neamului nostru. Ei au mânat încoace și vitele lor. Dacă vă va chema Faraon și vă va întreba care e îndeletnicirea voastră, să îi răspundeți: Noi, robii tăi, din copilărie și până acum ne îndeletnicim cu păstoritul; cu el s-au îndeletnicit și părinții noștri. Iar el vă va grăi: Sălășluiți-vă în Ghesemul Arabiei". – Această fâșie întinsă de pământ roditor, foarte bun pentru păstorit, nu a fost niciodată locuită. Pricina așezării familiei patriarhului într-un ținut aparte și nelocuit a fost, spune Scriptura, credința egiptenilor că cei care se îndeletnicesc cu păstoritul sunt necurați. Iosif a adus la cunoștința faraonului că tatăl său și frații săi, dimpreună cu vitele lor, au venit din pământul Canaanului și s-au oprit în ținutul Ghesemului[1]. Dintre frații săi a ales cinci oameni și i-a înfățișat faraonului. Faraonul i-a întrebat pe frații lui Iosif: „Cu ce vă îndeletniciți voi?" – Ei au răspuns: „Noi, robii tăi, ne îndeletnicim cu păstoritul: această îndeletnicire o avem din copilărie, și este îndeletnicirea părinților și străbunilor noștri. Acum am venit să locuim în pământul tău: în latura Canaanului s-a întărit foarte foametea, și pășunile de acolo nu mai sunt îndeajuns pentru turmele noastre. Îngăduie robilor tăi a se sălășlui în pământului Ghesemului". – Faraonul a răspuns, întorcându-se către Iosif: „Tatăl tău și frații tăi au venit la tine. Înaintea ta e tot pământul Egiptului; sălășluiește-i în locul cel mai bun. Să se sălășluiască în pământul Ghesemului; iar dacă între ei sunt oameni pricepuți, pune-i mai-mari peste turmele mele". Iosif l-a adus și pe Iacov înaintea faraonului: bătrânul l-a binecuvântat pe împăratul Egiptului. Faraonul l-a întrebat pe Iacov de numărul anilor lui. „Eu", a răspuns bătrânul, „am o sută treizeci de ani. Puțini sunt anii mei! Viața mea a fost plină de necazuri: nu voi trăi atâta cât au trăit părinții mei". Și, după ce l-a binecuvântat din nou pe împărat, bătrânul a ieșit de la el. În privința sălășluirii tatălui său în pământul Ghesemului, Iosif a plinit totul după

[1] Fac. XLVII.

porunca faraonului. Acolo, fiul iubit își cerceta deseori tatăl și-i aducea toate cele de trebuință traiului.

Foarte interesante sunt feluritele amănunte privitoare la rânduielile Egiptului din vremea lui Iosif pe care ni le-a păstrat cartea Facerii. În aceste amănunte se vede o pildă a felului în care au apărut statele, cum treceau oamenii de la starea de libertate sălbatică la starea de supunere; cum această supunere n-a fost la început deplină, ci se asemăna mai degrabă supunerii patriarhale; în fine, tot aici se vede că cel care a întocmit rânduiala cârmuirii autocratice sau monarhice în Egipt a fost înțeleptul, Sfântul Iosif. Curtea de atunci a faraonului, chiar dacă arată o anumită măreție și un anume lux, nu izbutise încă să se depărteze de simplitatea patriarhală: cel mai înalt dintre dregători se îndeletnicește el însuși cu vinderea pâinii; alt dregător poartă coșuri cu pâine pe cap, un al treilea stoarce cu mâinile sale vin din struguri în pahar și dă acest pahar împăratului nu doar în zilele de sărbătoare, ci, cum se vede, în fiecare zi. Populația Egiptului era încă neînsemnată la număr, drept care ținutul roditor al Ghesemului rămăsese în întregime nelocuit, iar locuitorii cetăților aveau putința de a se îndeletnici cu semănatul și păstoritul. Cartea Facerii respiră tinerețea lumii politice. Istorisirea de Dumnezeu insuflatului alcătuitor al acestei cărți, Moisi, îl strămută prin firescul ei pe cititorul cu luare-aminte într-o vechime depărtată, sfințită, la acești oameni, care trăiau în minunată simplitate, la acea viață nu demult începută, străină de toate rafinamentele. Această viață și această simplitate sunt pline de putere! Cel care deseori se afundă în contemplarea povestirilor biblice va simți negreșit în sufletul său o impresie aparte, ciudată. Această impresie este alcătuită dintr-o mireasmă de prospețime, de tinerețe, ca aceea pe care o dă văzduhul unei dimineți minunate de vară. Sufletul întinerește privind cu stăruință tinerețea lumii, vorbind cu lumea tânără; puterile lui se întăresc așa cum prinde viață duhul unui bătrân de la tovărășia tinerilor. Plăcut e să te desfătezi de prospețimea lumii tinere, să te odihnești în ea de impresiile lumii îmbătrânite, în descompunere.

Puternica foamete se prelungea; pătimeau de ea mai ales Egiptul și Palestina: în țările acestea nimeni nu avea pâine afară de cea pusă deoparte de Iosif. Nu rămăsese nici aur, nici argint în amândouă țările: toți banii trecuseră în mâinile lui Iosif, iar el îi vărsase în vistieria faraonului – care, trebuie să luăm seama, se afla chiar în casa împăratului Egiptului. Egiptenii, fără să aibă bani, aveau nevoie de pâine: i-au vândut faraonului mai întâi vitele lor, apoi pământul, în cele din urmă pe ei înșiși. Iată începutul supunerii necondiționate în Egipt. Numai preoților le rămăseseră pământurile: ei primeau pâine de la faraon fără plată, în dar. După sfârșitul anilor de foamete, când egiptenii ajunseseră robi la faraon, Iosif le-a dat semințe ca să semene, ei fiind îndatorați să dea

în fiecare an a cincea parte vistieriei. Această măsură nouă privitoare la dare şi însăşi schimbarea de stăpânire au fost primite cu mulţumire şi recunoştinţă de poporul statului autocratic ce se năştea. „Tu ne-ai ţinut în viaţă", îi spuneau egiptenii lui Iosif, „tu eşti binefăcătorul nostru; vom fi robi lui Faraon". Scriitorul cărţii Facerii bagă de seamă că această dare a rămas neschimbată până în vremea lui, adică după ce trecuseră aproape patru sute de ani. Din cărţile unor scriitori mult mai târzii – Herodot şi Diodor – se vede că acelaşi sistem de dări continua până în vremea lor, se vede că pământul era proprietatea împăraţilor Egiptului. Veniturile pe care pământul le aducea împăraţilor Egiptului, scrie Diodor, erau atât de îndestulătoare încât făceau de prisos oricare altă dare de la popor[1]. Din această rânduială se vede mintea adâncă, luminată a lui Iosif, neobişnuita lui îndemânare de cârmuitor – îndemânare care se vedea în el din tinereţe şi pe care atât de repede şi cu atâta îndreptăţire o băgaseră în seamă atât mai-marele pazei de trup a faraonului cât şi mai-marele temniţei. El a rânduit o dare însemnată, însă foarte uşor de plătit din pricina însuşirilor ţării. Ce dare este mai potrivită pentru roditorul Egipt decât darea în grâne? Uşor era de dat acolo unde chiar o recoltă obişnuită înseamnă belşug; uşor era de dat de pe ţarini aflate lângă un râu pe care pot umbla corăbiile – aşa cum sunt toate ţarinile Egiptului, aflate pe malurile Nilului, în jitniţi din cetăţi aflate pe malurile aceluiaşi râu; uşor erau de acoperit pierderile din anii slabi cu plăţile din anii cu recolte uriaşe. Dacă pot fi numite „uriaşe" nişte recolte, acest nume se cuvine, mai mult decât oricăror recolte din lume, recoltelor din ţarinile Egiptului. Desfacerea grânelor înăuntrul ţării era lesne de făcut pentru faraon din porturile aflate pe malurile aceluiaşi râu. Mai apoi, când s-au întemeiat porturi la Marea Mediterană, pe ţărmurile căreia locuia toată lumea civilizată şi comercială a acelei vremi, Egiptul a devenit hambarul acestei lumi – şi a rămas astfel atâta vreme cât Marea Mediterană a rămas centrul ei; iar ea a fost centru al lumii civilizate până în vremurile cele mai noi, de-a lungul aproape întregii vieţi a lumii. Rânduiala lui Iosif era, cu toată simplitatea ei, neobişnuit de temeinică: de aceea a şi durat atâtea veacuri. Timpul însuşi se pleacă înaintea înţeleptei rânduieli, şi de-a lungul multor sute de ani o păstrează într-o nestrămutată statornicie, care-i atât de binefăcătoare pentru state. Printr-o lucrare atât de vădit bună pentru stat, Iosif a format şi a întărit puterea faraonilor, a asigurat noului stat capitalul şi venituri statornice, îmbelşugate.

Şaptesprezece ani a vieţuit Iacov în pământul Egiptului şi, ajungând la o sută patruzeci şi şapte de ani, şi-a simţit apropierea sfârşitului. Cu câteva zile înainte de moarte, el cheamă pe fiul său iubit, Iosif, şi-i spune: „Fă cu mine milă şi adevăr: nu mă îngropa în Egipt. Să odihnesc împreună cu părinţii mei!

[1] *Însemnări la cartea Facerii*, de Mitropolitul Filaret al Moscovei.

Scoate-mă din Egipt și îngroapă-mă în mormântul lor". Mișcat de credință – nu de oarecare dorință măruntă, pământească – lasă cu limbă de moarte bătrânul insuflat de Dumnezeu mutarea trupului său în Palestina și îngroparea în peștera din ținutul Hebronului. Astfel tâlcuiește diata sa Sfântul Apostol Pavel, ce pomenește de cuvintele diatei acesteia ca de niște cuvinte insuflate de Sus, care cuprind în sine o adâncă taină (Evr. XI, 21). Sfântul fiu făgăduiește împlinirea cu sfințenie a voii sfântului tată. Iacov cerea ca făgăduința să fie întărită cu jurământ – și a jurat Iosif: atunci Iacov, șezând pe patul său, s-a închinat pe vârful toiagului lui Iosif. Toiagul era în mâna dregătorului fie că pe atunci era obiceiul de a umbla cu toiag, fie ca semn al rangului înalt.

După puține zile, Iosif a fost vestit că tatăl lui a slăbit de tot[1]. El a luat cu sine pe cei doi fii ai săi, pe Manase și pe Efraim, și a mers la tatăl care trăgea să moară. Bătrânul zăcea pe patul de moarte, cuprins de slăbiciune. I s-a spus: „Vine la tine fiul tău Iosif". Iacov și-a adunat puterile și s-a sculat în capul oaselor. L-a întărit dragostea către fiu? Sau în acea clipă s-a pogorât asupra lui adumbrirea harului? Cel ce trăgea să moară a înviat cu viața dumnezeieștii insuflări. Adeseori în aleșii lui Dumnezeu la lucrarea firească a omului se adaugă dintr-o dată lucrarea mai presus de fire a Sfântului Duh. Această puternică lucrare îl scoate pe om din starea lui obișnuită și-l face organ al lui Dumnezeu. Așa au fost minutele lui Iacov dinainte de moarte. Atunci când Iosif a intrat la el, Iacov a grăit către fiul său: „Dumnezeul meu S-a arătat mie în Luza, în pământul Canaanului, m-a binecuvântat și mi-a zis mie: Eu te voi înmulți, voi scoate din tine adunări de neamuri și voi da pământul acesta ție – și seminției tale după tine – în stăpânire veșnică. Pe acest temei, cei doi fii ai tăi, care s-au născut ție înainte de venirea mea în Egipt, să fie ai mei. Efraim și Manase vor fi ai mei așa cum sunt ai mei Ruvim și Simeon. Fiii ce se vor naște ție după ei vor fi ai tăi și vor fi chemați la moștenire sub numele acestor doi frați, în partea lor. Mama ta Rahila s-a săvârșit în pământul Canaanului, când veneam din Mesopotamia și mă apropiam de Efrata, care este același loc cu Vitleemul. Acolo, în cale, am și îngropat-o". Văzând pe fiii lui Iosif, l-a întrebat pe acesta: „Cine este cu tine?" Iosif a răspuns: „Sunt fiii mei, pe care Dumnezeu mi i-a dăruit aici". Și a grăit Iacov: „Adu-i la mine: îi voi binecuvânta pe ei". Ochii patriarhului se întunecaseră de bătrânețe: el nu mai vedea limpede. Atunci când Iosif i-a adus la el pe copii, Iacov i-a îmbrățișat, i-a sărutat și i-a grăit lui Iosif: „Iată, nu mai nădăjduiam să văd fața ta, și Dumnezeu mi-a arătat și pe copiii tăi". Iosif i-a ridicat de la genunchii lui, și i s-au închinat lui cu fața la pământ! După aceea, luând pe Efraim în dreapta, de-a stânga lui Iacov, iar pe Manase în stânga, de-a dreapta lui Iacov, i-a apropiat iarăși de bătrân; și

---

[1] Fac. XLVIII.

a întins de Dumnezeu insuflatul bătrân mâinile pentru binecuvântare, încrucișându-le: mâna dreaptă a pus-o pe creștetul lui Efraim, iar stânga – pe capul lui Manase. Pentru prima oară apare însoțind binecuvântarea semnul crucii, obișnuitul semn al binecuvântării în Biserica Noului Legământ! „Dumnezeu", a grăit sfântul patriarh, „Dumnezeu, Căruia bine au plăcut părinții mei Avraam și Isaac, Dumnezeu, Cel Ce mă ocrotește și îmi ajută mie din pruncia mea până acum, Cel Ce mă izbăvește din toate relele, să binecuvânteze pe acești doi copii! Să se cheme după numele meu și după numele părinților mei Avraam și Isaac; să iasă din ei mulțime multă de urmași". Atunci când Iosif a văzut că bătrânul pusese mâna dreaptă pe Efrem, iar pe Manase stânga, i s-a părut lucru greșit; a luat dreapta părintească pentru a o muta de pe capul lui Efrem pe capul lui Manase, și a grăit: „Tată! Nu ai pus mâinile cum trebuie. Iată pe cel întâi-născut: pe el să pui mâna dreaptă". Bătrânul nu a vrut. „Știu, fiule, știu", a grăit el. „Și din acesta vor ieși mulți urmași, și din acesta va fi mare – însă fratele lui mai mic va fi mai mare decât el: seminția lui va alcătui un popor întreg". El i-a binecuvântat iarăși pe copii. „Întru voi", a zis el, „să se blagoslovească Israil! Vor spune: Să facă Dumnezeu cu tine ce a făcut cu Efraim și cu Manase". Iar lui Iosif i-a zis: „Eu mor. Dumnezeu va fi cu voi și vă va întoarce din acest pământ în pământul părinților voștri. În acel pământ dau ție o parte mai mult decât fraților tăi: pe aceasta am luat-o eu de la amorei cu sabia și cu arcul meu". Cuvântul bărbaților purtători de duh, bagă de seamă un mare povățuitor al asceților[1], este asemenea cuvântului bătrânului Iacov: prin cuvântul lor, aceștia împărtășesc ascultătorilor puterea duhovnicească ce trăiește în ei, pe care au dobândit-o în lupta cu păcatul, prin biruințele asupra amoreilor nevăzuți: gândurile și simțămintele păcătoase.

Ceasul sfârșitului sfântului patriarh se apropia. În acest ceas dinaintea morții s-a revărsat asupra lui cu îmbelșugare Duhul Sfânt, și parcă a pus stăpânire pe el cu totul. În acele ultime clipe ale vieții pământești, în care sufletul este gatra să iasă din trupul învechit, S-a pogorât Duhul lui Dumnezeu, a oprit despărțirea, a revărsat în sufletul care pleca, în trupul care rămânea, viață harică. Cel ce trăgea să moară a înviat cu viața veacului viitor. În grabă a chemat bătrânul la sine pe toți fiii săi; aceștia s-au grăbit să se adune lângă el, l-au înconjurat[2]. Iacov încă ședea pe pat. Atunci când ei s-au adunat, le-a rostit o diată de Dumnezeu insuflată, prooroocească. Această diată respiră putere tinerească și poezie: veșnica tinerețe a locuitorilor cerului și sfânta lor poezie. Aici nu vorbește un om! Aici limba omului a fost doar o unealtă. Aici se aude vorbind Dumnezeu. Aici se aude Dumnezeu rostind voia Sa, hotărând sorțile vi-

---

[1] Preacuviosul Isaac Sirul, Cuvântul 1.

[2] Fac. XLIX.

itoare ale oamenilor și ale urmașilor îndepărtați ai acestora! Diata patriarhului este o cântare cerească pe care a cântat-o Duhul ca să audă toată lumea. Cântarea aceasta vestește lumii pe Răscumpărătorul, și popoarelor cufundate în slujirea idolilor – luminarea cu lumina creștinismului. „Adunați-vă", le-a grăit fiilor săi bătrânul aflat pe moarte, le-a grăit ca din tărâmul veacului de dincolo, „adunați-vă împrejurul meu; vă voi vesti vouă viitorul. Adunați-vă, fiii lui Iacov, ascultați-mă, ascultați-l pe Israil, ascultați-l pe tatăl vostru. Ruvim este îndepărtat de drepturile primului născut pentru că s-a lăsat în voia desfătării simțurilor; nu le-au primit pe acestea Simeon și Levi. Aplecarea lor spre vărsarea de sânge a fost lovită de blestem, pentru urmașii lor s-a hotărât să fie răspândiți între semințiile celorlalți frați. Asupra lui Iuda s-a revărsat toată îmbelșugarea binecuvântării: lui i s-a făgăduit stăpânirea lumească, faima, întâietatea între frați, și mai ales i s-a făgăduit că va fi strămoșul Mântuitorului, Care – a vestit bătrânul prooroc – va fi așteptarea neamurilor". De Dumnezeu insuflatul patriarh a rostit binecuvântare fiilor, fiecăruia în parte, înșirându-și fiii după vârstă. Ajungând la numele lui Iosif, el a chemat iarăși asupra lui și asupra urmașilor lui binecuvântarea cerului și pământului. Neștirbit și cu putere s-a răsfrânt această binecuvântare în bunăstarea de care aveau să se numere mai apoi numeroșii urmași ai lui Iosif.

Odată cu sfârșitul diatei proorocești, cuvântul lui Iacov se schimbă: de acum nu-l mai însuflețește extazul, solemnitatea, măreția cerească. Ea e asemenea unui trup părăsit de suflet. Dumnezeu, Care grăise prin gura bătrânului, a încetat prevestirile Sale tainice: începe să grăiască, istovit, bătrânul neputincios. „Mă întorc", au fost ultimele cuvinte ale lui Iacov, „la poporul meu; să mă îngropați în peștera care este în țarina lui Evron heteul. Acolo sunt îngropați Avraam și Sarra; acolo sunt îngropați Isaac și Reveca; acolo am îngropat-o pe Lia". După ce a grăit aceasta, Iacov a pus picioarele pe pat și s-a sfârșit. *S-a dus la poporul său*, spune Scriptura – la acei sfinți oameni drepți pe care pământul îi odrăslise și crescuse pentru cer, pe care îi încredințase deja tărâmului veșniciei.

Văzând că Iacov s-a sfârșit, Iosif a căzut pe fața tatălui său, i-a sărutat fața, gura pecetluită de moarte, a rourat această față cu belșug de lacrimi[1]. El a poruncit ca trupul să fie pregătit de îngropare după obiceiul Egiptului. De-a lungul a patruzeci de zile a fost săvârșită de îmbălsămători pregătirea care ferește trupul de putrezire. Întreg Egiptul a luat parte la durerea lui Iosif; șaptezeci de zile au plâns egiptenii sfârșitul sfântului bătrân, începătorul neamului israilitean. După trecerea zilelor de plângere, Iosif a cerut de la faraon îngăduirea să împlinească diata părintelui său și făgăduința pe care i-o dăduse cu

[1] Fac. L.

jurământ: să îngroape trupul de mare preț al dreptului în pământul Canaanului. Faraonul a dorit ca mergerea dregătorului său iubit în pământul Canaanului să fie însoțită de pompa cuvenită. Întreaga curte a împăratului Egiptului, toți dregătorii lui îl însoțeau pe Iosif; aveau cu ei mulțime de care și de călăreți. Toți fiii lui Iacov, toți nepoții lui care erau în stare de călătorie au luat parte la ea. Ajungând la locul îngropării, ei au cinstit sfințitul trup prin șapte zile de plângere – *plângere mare*, astfel o numește Scriptura. Acea țarină în care s-a oprit numeroasa adunare și unde a săvârșit plângerea sa de îngropare a fost numită de locuitorii țării „Plângerea Egiptului".

După ce și-a plinit făgăduința, Iosif s-a întors în Egipt. Pe frații săi încă mai continua să îi nelinișteasca fărădelegea săvârșită de către dânșii asupra lui. Îl bănuiau pe dregătorul-frate de pomenire a răului, iar acel suflet curat, sfânt, era în stare doar de bunătate! Presupunând că Iosif nu voia să tulbure liniștea bătrânului lor tată cu priveliștea răzbunării, că amânase răzbunarea pentru vremea potrivită, au venit la el și i-au zis: „Tata a poruncit înainte de a muri: Spuneți-i lui Iosif: Iartă greșeala lor, iartă-le nedreptatea lor; au săvârșit asupra ta nelegiuire, însă tu iartă-le vina pentru Dumnezeul părinților tăi". În vreme ce spuneau ei asta, Iosif plângea. Ei au căzut înaintea lui și au zis: „Iată, ne dăm robi ție!" Iosif cel cu suflet mare, Iosif cel vrednic de binecuvântarea pământului și cerului, de binecuvântarea tuturor celor care citesc istorisirea faptelor sale ziditoare, le-a răspuns fraților: „Nu vă temeți! Eu sunt al lui Dumnezeu. Voi v-ați vorbit să-mi faceți mie rău, iar Dumnezeu a voit pentru mine bine. Și s-a împlinit hotărârea Lui! Mulțime de oameni a primit hrană, a fost păstrată în viață. Nu vă temeți: eu vă voi ocroti pe voi și casele voastre". Credința vie în Dumnezeu și vederea cu ochi sufletesc curat a purtării de grijă dumnezeiești îl înalță pe om deasupra tuturor necazurilor, deasupra cumplitei nenorociri a sufletului: pomenirea răului și răzbunarea.

Cartea Facerii trece sub tăcere întâmplările din viața lui Iosif care au urmat: pesemne că viața lui s-a scurs în liniște și neștirbită bunăstare. Scriptura spune doar că Iosif și-a petrecut în Egipt restul zilelor vieții sale, a văzut pe nepoții lui Efraim, a văzut pe fiii lui Maher, fiul mai mare al lui Manase, și s-a sfârșit în vârstă de o sută zece ani. Plecând în veșnicie, el a lăsat cu limbă de moarte alor săi: „Eu mor; Dumnezeu vă va cerceta și vă va scoate din acest pământ în pământul pe care a făgăduit să vi-l dăruiască. Atunci, la strămutarea voastră, luați oasele mele de aici cu voi în pământul făgăduinței". Lăsând această diată, a răposat; trupul lui, ferit de putreziciune, a fost pus într-o raclă și pregătit de strămutarea poruncită: și trei sute de ani a așteptat trupul lui Iosif această strămutare, în legătură cu care diata fusese dată și primită cu atâta credință.

Să mor și să fiu îngropat în Egipt, țara pribegiei mele: dar las cu limbă de moarte fiilor mei eu, cel lipsit de fii, las cu limbă de moarte seminției mele să se strămute în pământul făgăduinței și să strămute cu sine acolo și trupul meu. Fii și seminție numesc gândurile care se nasc în mintea mea, simțămintele ce se nasc în inima mea. Fiii mei! Seminția mea! Lăsați pământul Ghesemului, pajiștile lui grase, bune doar pentru creșterea dobitoacelor! Strămutați-vă din Egipt, din această lume de jos, unde stăpânesc trupul și păcatul, strămutați-vă la Cer! Trupul meu să se pogoare pentru o vreme în pământ, din care a fost luat; iar atunci când, stârnit de trâmbița învierii, se va scula din somnul morții, voi – gândurile și simțămintele mele –, înaripate de către Duhul, înălțați trupul înviat la cer! Cerul este făgăduit de Dumnezeu întregului om: nu numai sufletului, ci și trupului! Da! Va veni vremea, îl va cerceta Dumnezeu pe om, va aduna trupul lui risipit în praf, amestecat cu țărâna, va da viață acestui trup: și dacă gândurile și simțămintele omului sunt vrednice de cer, unse, pecetluite de către Duhul, atunci și trupul Lui se va schimba la față, se va proslăvi, se va întraripa, împreună cu sufletul se va înălța în zbor la cer.

Epistolă către frăţimea sihăstriei Serghiev, trimisă din Mănăstirea Babaevski

Preaiubiţi Părinţi şi Fraţi!

Vă mulţumesc că mă pomeniţi pe mine, păcătosul, vă mulţumesc pentru iubirea voastră faţă de mine. Binecuvântarea lui Dumnezeu să odihnească asupra Dumneavoastră şi asupra tuturor celor care plutesc pe marea vieţii cu scopul de a se mântui, cu scopul de a ajunge la limanul cel dumnezeiesc; iar pentru cel care se uită numai după foloase, întâietăţi, plăceri ale lumii celei trecătoare, pentru acela nu am nimic de spus.

În vremea călătoriei mele din sihăstria Serghiev, prin Moscova, spre mănăstirea Babaevski, am cercetat multe sălaşuri călugăreşti şi am văzut din cercare ceea ce Sfinţii Părinţi zugrăvesc în cărţile lor de Dumnezeu insuflate. Am văzut că în orice loc – şi în pustia însingurată, şi în mijlocul unei mulţimi zgomotoase – aceia dintre creştini care se adâncesc în Cuvântul lui Dumnezeu şi se străduiesc să-l împlinească în viaţă, umplu sacii lor – mintea şi inima – de provizii pentru veşnicia cea fericită. Dimpotrivă, cei ce se lenevesc a cugeta întru Cuvântul lui Dumnezeu, a plini sfintele porunci ale lui Dumnezeu, petrec în amară întunecare a păcatului, în robia păcatului, în desăvârşită nerodire, chiar dacă vieţuiesc în adâncul pustiei. Petrecerea în pustie care nu e împreunată cu îndeletnicirile duhovniceşti hrăneşte, îngroaşă, întăreşte patimile păcătoase[1]. Aşa ne învaţă Sfinţii Părinţi; aşa şi este în fapt. Cuvântul lui Dumnezeu este viaţă veşnică: cel ce se hrăneşte cu el *viu va fi în veac* (In. VI, 51). Oriunde s-ar hrăni omul cu Cuvântul lui Dumnezeu, în pustie sau în mijlocul mulţimilor de oameni, Cuvântul lui Dumnezeu îşi păstrează pretutindeni sfânta sa însuşire: însuşirea vieţii veşnice. Ca atare, nici un loc nu împiedică aceste vieţi veşnice să dea celor ce se împărtăşesc de dânsa viaţa duhovnicească, singura viaţă adevărată. Cât timp am petrecut cu voi, vă aminteam întotdeauna, vă îndemnam să vă îndeletniciţi cu Cuvântul lui Dumnezeu: el poate dărui mănăstirii noastre pline de zarvă vrednicia unei mănăstiri însingurate; el poate ridica o îngrăditură duhovnicească în jurul mănăstirii noastre, care nu are îngrăditură materială. Această îngrăditură duhovnicească va fi mai

[1] Preacuviosul Casian Romanul, Despre mânie, *Dobrotoliubie*, tom 4.

tare și mai înaltă decât orice îngrăditură ridicată din cărămizi și pietre; nici un păcat nu va pătrunde în mănăstirea noastră, nici o virtute nu se va pierde din ea. Lipsind de acolo, nu aflu ceva mai bun de făcut decât a vă repeta în scris ceea ce vă spuneam prin viu grai. Fraților! Nu vă treceți viața în îndeletniciri deșarte; nu pierdeți viața pământească, scurtă, ce ne e dată pentru dobândirea celor veșnice. Ea va trece în goană, va trece și nu se va mai întoarce; pierderea ei nu poate fi acoperită de nimic; cei ce și-o trec cu deșertăciuni și jucării se lipsesc singuri de veșnicia cea fericită gătită nouă de Dumnezeu. Întrebuințați-o spre deprinderea voii lui Dumnezeu celei bune și desăvârșite, care ne e înfățișată în Sfințitele și Sfintele Scripturi. *Acestea a scrie vouă*, a zis Sfântul Apostol, *mie nu-mi este cu lene, iar vouă vă este de folos* (Filip. III, 1).

Atunci când Milostivul Dumnezeu, care mi-a dăruit o oarecare îndreptare a sănătății mele trupești, mă va întoarce în binecuvântata voastră obște și mă va învrednici a vedea fețele voastre, ca pe fețele sfinților îngeri, atunci cuvântul meu către voi va fi același care a fost mai înainte. Și mai înainte vă îndemnam ca voi, răbdând în limanul dăruit nouă de către Dumnezeu, să căutați pacea sufletească în Cuvântul lui Dumnezeu, nelăsându-vă trași de gânduri și visări deșarte, care făgăduiesc că vor da pace și de fapt răpesc pacea. „Partea celui lipsit de minte este mică înaintea ochilor lui"[1], a grăit marele Isaac. Dimpotrivă, în sufletul care primește cu recunoștință darurile lui Dumnezeu darurile acestea devin mai de preț. Asta o spun despre limanul nostru: sihăstria Serghiev. Dând mulțumită lui Dumnezeu pentru acest liman, putem face acest liman lin și preadesfătat; privirile tulburate de cârtire și nemulțumire fac să treacă tulburarea și întunecimea lor și asupra limanului pentru care, după toată dreptatea, ar trebui să mulțumim lui Dumnezeu și să-L preaslăvim.

Pomul răsădit dintr-un loc într-altul își pierde vlaga, chiar dacă ar fi viguros din fire, devine lipsit de putința rodirii. *Întru răbdarea noastră* ne-a poruncit să ne *dobândim sufletele noastre* Dumnezeiescul nostru Învățător (Lc. XXI, 19). El a vestit că cei ce fac roadă *o fac întru răbdare* (Lc. VIII, 15). El a vestit: *cel ce va răbda până în sfârșit, acela se va mântui* (Mt. XXIV, 12); *și de se va îndoi cineva*, a vestit, în fine, tot El, *nu va binevoi sufletul Meu întru-însul* (Evr. X, 38).

Mă adâncesc în vederea duhovnicească a țarinei lui Hristos. Câte semințe nu au fost semănate, câte spice nu au crescut în ea! Cât de minunat este verdele lor, cât de mângâietor și desfătător foșnesc, vălurite de vânt! Trece, pentru aceste spice, vremea pârguirii, vremea secerișului; ele părăsesc câmpul pe care s-au născut și au crescut, sunt strânse în arie, sunt uscate, sunt treierate, sunt vânturate. La fel e și cu viața noastră. De câte felurite întorsături nu e ne-

---

[1] Cuvântul 2.

voie ca omul să vadă toată deşertăciunea lumii, toată nimicnicia ei, să ajungă, în sfârşit, ca într-o arie, în sânul sfintei mănăstiri! Grăuntele greu, purtător de roadă, oricât ar fi vânturat, cade totdeauna în arie, iar pleava şi grăunţele nevolnice, găunoase, uşurele, sunt purtate de vânt în afara ariei; la început par nor gros, apoi se răresc, se răresc, se pierd din vedere, pier. Necazurile care se întâlnesc în obşte nu pot îndreptăţi puţinătatea de suflet. Petrecere şi loc fără necazuri pe pământ – acestea sunt vise cu neputinţă de împlinit, pe care le caută minţile şi inimile străine de luminarea dumnezeiască, înşelate de draci. Ni s-a poruncit să căutăm pacea sufletească purtându-ne unii celorlalţi neputinţele. Nu prin schimbările de loc, care se nasc numai şi numai din osândirea aproapelui, împlinim legea lui Hristos. Nu! *Purtaţi-vă poverile unii altora, şi aşa veţi plini legea lui Hristos* (Gal. VI, 2). Se abate de la împlinirea legii lui Hristos cel ce caută nebuneşte loc unde nu sunt necazuri. Locul şi viaţa fără necazuri sunt în cer – de acolo *a fugit toată durerea, întristarea şi suspinarea.* Pământul este loc al suspinelor, şi fericiţi sunt cei ce suspină pe el: aceştia se vor mângâia în cer. Loc şi viaţă fără necazuri sunt atunci când inima află smerenie şi smerenia intră întru răbdare.

Toate acestea, tot ce este bun şi mântuitor, ne învaţă Cuvântul lui Dumnezeu – şi de aceea Domnul Însuşi porunceşte, toţi Proorocii şi Apostolii, toţi Sfinţii Părinţi îndeamnă, sfătuiesc, roagă să petrecem mereu întru Cuvântul lui Dumnezeu, care este izvorul tuturor bunătăţilor, care e viaţă, care este lumină pe pământ, în această vale a plângerii, a foametei, a întunericului, a morţii. *Şi lumina a luminat întru întuneric, şi întunericul pre dânsa nu o a cuprins* (In. I, 5). Călăuzit de raza acestei lumini, cel care pribegeşte pe pământ iese la păşune mântuitoare, duhovnicească, unde este pridvorul vieţii veşnice. Primiţi, fraţilor, cuvintele mele, care nu-s altceva decât ecoul învăţăturii tuturor Sfinţilor, în acelaşi chip în care peştera sălbatică din pustie – sălaş al jiganiilor şi a toată necurăţia – repetă cu ecoul său sunetele de Dumnezeu insuflate ale cântărilor dumnezeieşti.

Cerând sfintele voastre rugăciuni şi încredinţându-mă sfintelor voastre rugăciuni,

Arhimandritul Ignatie
anul 1847, Mănăstirea Sf. Nicolae, Babaevo

Cuvânt despre frica de Dumnezeu și dragostea de Dumnezeu

Slujirea lui Dumnezeu de către om, pe care El a legiuit-o, e limpede și simplă; însă noi ne-am făcut atât de sofisticați și de vicleni, atât de străini de înțelegerea duhovnicească, încât avem nevoie de o călăuzire și povățuire cât se poate de amănunțită pentru a sluji lui Dumnezeu în chip nerătăcit și bineplăcut Lui. Foarte adesea purcedem a sluji lui Dumnezeu folosindu-ne de un mijloc potrivnic rânduielii lui Dumnezeu, oprit de Dumnezeu, care aduce sufletelor noastre nu folos, ci vătămare. Astfel, unii, după ce au citit în Sfânta Scriptură că dragostea este cea mai înaltă dintre virtuți (Cor. XIII, 13), că ea este Dumnezeu (1 In. IV, 8), încep și se silesc îndată să dezvolte în inima lor simțământul dragostei, îl amestecă în rugăciunile lor, în cugetarea lor la Dumnezeu, în toate faptele lor.

Dumnezeu Se întoarce de la asemenea jertfă necurată. El cere de la om dragoste, însă dragoste adevărată, duhovnicească, sfântă, nu dragoste visătoare, trupească, spurcată de trufașă cugetare și patimă a dulceții. Pe Dumnezeu este cu neputință a-L iubi altfel decât cu inimă curată și sfințită de Dumnezeiescul Har. Dragostea de Dumnezeu este un dar dumnezeiesc: ea se revarsă în sufletul adevăraților robi ai lui Dumnezeu prin lucrarea Sfântului Duh (Rom. V, 5). Dimpotrivă, dragostea care ține de însușirile noastre firești se află în vătămarea păcătoasă care cuprinde întregul neam omenesc, întreaga ființă a fiecărui om, toate însușirile fiecărui om. În zadar năzuim a sluji lui Dumnezeu, a ne uni cu Dumnezeu prin mijlocirea unei asemenea dragoste! El este Sfânt, și numai întru sfinți Se odihnește. El e neatârnat: neroditoare sunt strădaniile oamenilor de a-L primi în sine pe Dumnezeu, atâta vreme cât Dumnezeu încă nu binevoiește a sălășlui în om, chiar dacă omul este templu zidit de Dumnezeu, făcut cu scopul sălășluirii lui Dumnezeu în el (1 Cor. III, 16). Templul acesta se află în stare de amară pustiire: mai înainte de a fi sfințit, are nevoie de înnoire.

Cel care năzuiește a dezvolta în sine simțământul dragostei de Dumnezeu se află deja în înșelare de sine. Această înșelare de sine nu întârzie a-l îndepărta de slujirea lui Dumnezeu, a-l băga în multe feluri de rătăcire, și se încheie prin vătămarea și pieirea sufletului. Vom dovedi spusele noastre prin Sfânta Scriptură și

scrierile Sfinților Părinți; vom vorbi despre faptul că drumul către Hristos începe și se termină sub călăuzirea fricii de Dumnezeu; în cele din urmă, vom arăta că dragostea de Dumnezeu este acea fericită odihnă în Dumnezeu întru care intră cei ce au terminat de străbătut calea ce nevăzută către Dumnezeu.

Legământul cel Vechi – în el adevărul este închipuit prin umbre, și cele întâmplate cu omul dinafară slujesc drept pildă a ceea ce în Noul Legământ se săvârșește cu omul cel lăuntric: povestește despre cumplita pedeapsă la care au fost supuși Nadav și Abiud, doi fii ai lui Aaron, preoți ai poporului israilitean. *Luând fiecare din ei cădelnița sa*, spune Scriptura, *au pus într-însele foc și tămâie, aducând înaintea Domnului foc străin, care nu li se poruncise lor de Domnul – și a ieșit foc de la Domnul, i-a ars pe ei, și au murit amândoi înaintea Domnului* (Lev. X, 1, 2). Focul străin din cădelnița preotului israilitean închipuie dragostea firii căzute, înstrăinate de Dumnezeu în toate însușirile sale. Pedeapsa preotului obraznic închipuie omorârea sufletului care în chip lipsit de dreaptă socotință și nelegiuit aduce jertfă lui Dumnezeu poftă necurată. Un astfel de suflet este lovit de moarte, piere în amăgirea lui de sine, în flacăra patimilor sale. Dimpotrivă, focul sfințit, singurul care se întrebuințează pentru sfințitele lucrări, închipuie dragostea harică. Focul pentru dumnezeieștile slujbe este luat nu din firea căzută, ci din Cortul lui Dumnezeu. „Focul, pogorându-se în inimă", grăiește Sfântul Ioan Scărarul, „învie rugăciunea – iar când aceasta învie și se înalță la cer, atunci se săvârșește pogorârea focului în foișorul sufletului"[1]. *Iată voi toți*, zice Proorocul, care *umblați*, adică vă călăuziți în viața voastră *cu lumina focului vostru și întru flacăra* firii căzute *care ați aprins*-o, în loc s-o stingeți, voi toți veți pieri în focul și văpaia iadului. Lucrând în chip greșit și nelegiuit în voi înșivă, *aprindeți foc și* vă *întăriți flacăra* gheenei (Is. L, 11)[2].

Același lucru ne învață și Noul Legământ prin pilda celui ce a intrat la nuntă în veșminte nepotrivite, cu toate că era din numărul celor chemați. Împăratul a grăit slugilor, arătând către cel nevrednic: *Legându-i mâinile și picioarele, luați-l și aruncați-l în întunericul cel mai dinafară* (Mt. XXII, 13). Legarea mâinilor și picioarelor înseamnă răpirea oricărei putințe de sporire duhovnicească. Întocmai în starea aceasta ajunge cel ce a luat îndreptare mincinoasă, care a năzuit, drept din starea de păcătoșenie și încă fiind în această stare, spre dragostea ce săvârșește unirea omului cu Dumnezeu – însă a omului deja curățit prin pocăință. Aruncarea în întunericul cel mai dinafară înseamnă căderea minții și a inimii în rătăcire și amăgire de sine. Când omul se află în rătăcire și amăgire de sine, fiecare gând, fiecare simțire e cu totul întunecată, cu

[1] Cuvântul 28, cap. 45, după traducerea lui Paisie de la Neamț.
[2] După tâlcuirea Preacuviosului Varsanufie cel Mare, răspuns 158.

totul potrivnică lui Dumnezeu. Slugile în a căror putere e dat nefericitul sunt demonii: cu toate că ei sunt bolnavi de ură nebună împotriva lui Dumnezeu, rămân totodată slugile Lui, potrivit nemărginitei Lui atotputernicii și înțelepciuni; ei au putere doar peste acei oameni care pentru purtarea lor cea aleasă de bună voie sunt dați în stăpânirea lor. În stăpânirea aceasta este dat cel ce a pășit pe o cale oprită de Dumnezeu, ca unul ce s-a lăsat atras de părerea de sine, care a lepădat de bună voie supunerea față de Dumnezeu.

Înălțată și slăvită e dragostea de Dumnezeu în Sfânta Scriptură. Apostolul Pavel, înșirând în cea dintâi Epistolă către Corinteni darurile Sfântului Duh, după ce a pomenit darurile: facerii de minuni, proorociei, deosebirii duhurilor, cunoașterii feluritelor limbi, a zis: *Ci să râvniți darurile cele mai bune: și încă mai înaltă cale vă arăt vouă* (1 Cor. XII, 31). Dar ce poate fi mai presus decât un prooroc, un făcător de minuni, unul care vorbește în limbi străine din darul Sfântului Duh, nu din obișnuita învățătură omenească? – *De aș grăi în limbile omenești și îngerești, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval răsunător. Și de aș avea proorocie, și de aș ști toate tainele și toată știința; și de aș avea toată credința, cât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Și de aș împărți toată avuția mea, și de aș da trupul meu să-l ardă, și dragoste nu am, nici un folos nu-mi este... Dragostea niciodată nu cade – și proorociile de vor lipsi, și limbile de vor înceta, și cunoștința de se va strica: pentru că din parte cunoaștem, și din parte proorocim; iar când va veni ceea ce e desăvârșit, ceea ce e din parte se va strica* (1 Cor. XIII, 1-3, 8-10). Ce înseamnă *ceea ce e desăvârșit? Dragostea este legătura desăvârșirii* (Col. III, 14). Trebuie să atingem desăvârșirea în toate virtuțile, ca să intrăm în desăvârșirea tuturor desăvârșirilor, în împreunarea lor, în dragoste. *Tot cel ce iubește din Dumnezeu este născut și cunoaște pe Dumnezeu* (1 In. IV, 7). *Dumnezeu dragoste este, și cela ce petrece întru dragoste întru Dumnezeu petrece, și Dumnezeu întru dânsul* (1 In. IV, 16). *Întru aceasta cunoaștem că petrecem întru dânsul și el întru noi: că din Duhul Său ne-a dat nouă* (1 In. IV, 13). Singurul semn adevărat al dobândirii dragostei, dat nouă de Însuși Duhul Sfânt, e adăstarea vădită a Duhului Sfânt în noi. Cel ce nu s-a făcut templu al Duhului Sfânt să nu se lingușească în zadar, să nu se amăgească pe sine: el nu poate fi sălaș al dragostei; este străin de ea. În inimile noastre dragostea se revarsă împreună cu Duhul Sfânt. Ea este însușire a Lui. În cel în care se pogoară Duhul Sfânt, în acela se arată însușirea Lui: dragostea (Rom. V, 5). „Cel care dobândește dragostea se îmbracă totodată în Însuși Dumnezeu", a grăit Sfântul Isaac Sirul[1].

Poate că ni se va întoarce vorba în următorul chip: „Suntem creștini; suntem înnoiți prin Sfântul Botez, prin care sunt vindecate toate bolile firii că-

[1] Cuvântul 48.

zute, sunt refăcute chipul și asemănarea lui Dumnezeu în strălucirea lor dintâi, este sădit în om Duhul Sfânt, e nimicită vătămarea însușirilor acestora, ca atare și a dragostei". Așa-i! Dar starea harică a înnoirii și vieții celei noi dată nouă prin Sfântul Botez are nevoie să fie sprijinită prin viețuirea după poruncile evanghelice. *De veți păzi poruncile Mele*, a grăit Domnul, *veți rămâne întru dragostea Mea. Rămâneți întru Mine, și Eu întru voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, de nu va rămâne în viță, așa nici voi, de nu veți rămâne întru Mine. De nu rămâne cineva întru Mine, se scoate afară ca mlădița și se usucă, și o adună pe ea și în foc o aruncă, și arde* (In. XV, 10, 4, 6). Cel ce nu sprijină prin viețuirea după porunci ceea ce i s-a dăruit la Sfântul Botez, acela pierde darurile primite. „Slava cea negrăită și înfricoșată dobândită prin botez", grăiește Sfântul Ioan Gură de Aur, „rămâne în noi pentru o zi-două, după care o stingem, aducând asupra ei viforul grijilor lumești și acoperindu-i razele cu nori deși"[1]. După ce am înviat prin cea de-a doua naștere a botezului, ne omorâm iarăși prin viața cea după trup, viața pentru păcat, pentru plăcerile și agonisitele lumești. Sfântul Apostol Pavel a zis: *Datori suntem nu trupului, ca să viețuim după trup. Cei ce sunt în trup, lui Dumnezeu a plăcea nu pot: căci cugetul trupului este moarte* (Rom. VIII, 12, 8, 6). Harul botezului rămâne fără lucrare, ca luminosul soare acoperit de nori, ca un talant de mult preț îngropat în pământ. Păcatul începe a lucra în noi cu aceeași putere, sau încă mai puternic decât mai înainte de botez, potrivit cu măsura în care ne dedăm păcătoșeniei; însă comoara cea dată nouă nu ne este luată de tot până la moarte și putem s-o descoperim iarăși, în toată puterea și slava ei, prin pocăință[2]. Căința pentru viața păcătoasă, întristarea pentru păcatele cele de voie și fără voie, lupta cu obiceiurile păcătoase, strădania de a le birui și întristarea pentru înfrângerile fără voie suferite din partea lor, silirea de sine spre plinirea tuturor poruncilor evanghelice, iată partea noastră. Trebuie să cerem iertare de la Dumnezeu, să ne împăcăm cu El, să ștergem prin credincioșia față de El necredincioșia de mai înainte, prietenia cu păcatul să o înlocuim prin ura față de păcat. Celor care s-au împăcat cu Dumnezeu le este proprie Sfânta Dragoste. Nu o căutăm noi atât cât caută Dumnezeu să ne facem în stare a o primi și s-o primim. După ce a dat în vileag rătăcirea celui care era mulțumit de sine din părere de sine și orbire, și l-a chemat la pocăință râvnitoare, Domnul a rostit următoarea mângâiere și făgăduință: *Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el, și el cu Mine. Celui ce biruiește voi da lui să șadă cu Mine pe scaunul Meu, precum și Eu am biruit și am șezut cu Tatăl Meu pe scaunul Lui* (Apoc. III, 20, 21). As-

[1] Calist și Ignatie Xanthopoulos, cap. 5, *Dobrotoliubie*, tom 2.
[2] Calist și Ignatie, cap. 6.

ta o spune Atotsfânta Dragoste. – Simţământul de dragoste pe care şi-l pune pe seama sa păcătosul care nu încetează a se bălăci în păcate, pe care acesta şi-l pune pe seama sa în chip nefiresc şi trufaş, nu este altceva decât un joc amăgitor, silit al simţirilor, un edificiu inconştient al visării şi părerii de sine. *Tot cel ce face păcatul nu L-a văzut pe El, nici nu L-a cunoscut pe El* – pe Dumnezeu, care e **Dragostea**.

Să ne întoarcem către cetăţenii pustiilor, peşterilor, crăpăturilor pământului, către aceia dintre oameni *de care lumea întreagă nu era vrednică*, la **preacuvioşii monahi** care se îndeletniceau cu cea mai înaltă dintre ştiinţe: ştiinţa adusă de Domnul din cer. Această ştiinţă este cunoştinţa de Dumnezeu – şi, prin mijlocirea adevăratei cunoştinţe de Dumnezeu, celei din cercare, cunoaşterea omului. Fără izbândă s-au ostenit şi se ostenesc pentru dobândirea acestei cunoştinţe înţelepţii acestei lumi întru lumina înţelegerii (raţiunii) proprii întunecate de cădere. Aici este nevoie de lumina lui Hristos! Doar întru strălucirea acestei lumini poate omul să Îl vadă pe Dumnezeu, să se vadă pe sine însuşi. Luminaţi de lumina lui Hristos, preacuvioşii locuitori ai pustiei s-au ostenit în ţarina inimii lor, au dobândit în ea mărgăritarul cel de mult preţ – dragostea către Dumnezeu. În scrierile lor de Dumnezeu insuflate, ei ne preîntâmpină asupra necazurilor care urmează îndeobşte căutării mai înainte de vreme a dragostei. Cu osebită limpezime cugetă la aceasta Sfântul Isaac Sirul. Din scrierile lui vom scoate câteva mărturii şi poveţe folositoare de suflet.

„Preaînţeleptul Domn" – grăieşte marele povăţuitor al monahilor – „binevoieşte ca noi să mâncăm întru sudoarea feţei pâinea duhovnicească. A rânduit aceasta nu din răutate, ci ca să nu se întâmple vreo mistuire proastă (indigestie) şi să murim. Fiecare virtute este maica celei care urmează după dânsa. De vei lăsa pe maica ce naşte o virtute oarecare şi te vei avânta în căutarea fiicei mai înainte de a fi dobândit pe maica ei, virtuţile acestea se fac vipere pentru suflet. Dacă nu le vei lepăda de la tine, degrabă vei muri"[1]. Înţelegerea duhovnicească urmează în chip firesc lucrării virtuţilor. Atât uneia cât şi celeilalte le sunt înainte-mergătoare frica şi dragostea – şi iarăşi, frica e înainte-mergătoarea dragostei. Oricine spune cu neruşinare că se poate dobândi ceea ce vine pe urmă „fără a se fi călit întâi în ceea ce e mai înainte, fără îndoială că a pus în sufletul său temelia începătoare a pierzării. De Domnul este rânduită această cale, ca ceea ce urmează să se nască din ceea ce e mai înainte"[2].

În Cuvântul 55, care alcătuieşte răspunsul la epistola preacuviosului Simeon Făcătorul de minuni, Sfântul Isaac grăieşte: „Ai scris în epistola ta că sufletul tău a dorit a-L iubi pe Dumnezeu, dar că nu ai ajuns să iubeşti, măcar că

[1] Cuvântul 72.
[2] Cuvântul 5.

ai mare dorință de a iubi. La asta mai adaugi că sihăstrirea în pustie îți e dorită, că a inimii curăție a luat început în tine și că **pomenirea** lui Dumnezeu arde foarte în inima ta, o învăpăiază. Dacă ce spui este adevărat, mare lucru este; dar eu n-aș fi dorit ca acestea să fie scrise de către tine, fiindcă în ele nu este nici o rânduială. Dacă mi-ai povestit acestea în chip de întrebare, să știi că rânduiala întrebării este alta. Cel ce spune că sufletul său nu are încă îndrăznire la rugăciune fiindcă nu a biruit patimile, cum va îndrăzni să spună că sufletul său dorește a-L iubi pe Dumnezeu? Nu-i cale de a trezi în suflet dumnezeiasca dragoste, în urma căreia mergi tainic către pustnicie, dacă sufletul nu a biruit patimile; iar tu ai zis că sufletul tău nu a biruit patimile, dar i-a plăcut a-L iubi pe Dumnezeu: aici nu-i nici o rânduială. Cel ce spune că patimile nu le-a biruit, dar i-a plăcut a-L iubi pe Dumnezeu – nu înțelege ce spune. – Vei întoarce cuvânt: „Eu nu am zis: **iubesc**, ci **doresc a iubi**". Nici pentru aceasta nu este loc, dacă sufletul nu a ajuns la curăție; iar de vei vrea să spui că nu doar tu, ci fiecare spune că dorește a-L iubi pe Dumnezeu, și asta nu numai creștinii, ci și cei ce se închină strâmb lui Dumnezeu, să știi că la cei ce spun unele ca acestea se mișcă numai limba, în vreme ce sufletul nu simte ceea ce se grăiește. Mulți bolnavi nici nu știu că sunt bolnavi. **Răutatea** este boală a sufletului, iar **înșelarea** – pierderea adevărului. Foarte mulți, molipsiți de aceste boli, trâmbițează că sunt sănătoși, fiind lăudați de mulți. Dacă sufletul nu se va vindeca de răutate și nu va dobândi sănătatea cea după fire întru care a fost zidit, de nu se va fi renăscut întru sănătate de către Duhul, omului nu-i este cu putință să dorească ceva mai presus de fire, propriu Duhului, fiindcă sufletul, câtă vreme este bolnav din pricina patimilor, nu e în stare a simți cu simțirea sa ceea ce e duhovnicesc și nu poate să dorească ceea ce e duhovnicesc, ci dorește doar de auzirea și citirea Scripturii".

„Lucrarea crucii îndoită este, potrivit cu alcătuirea firii noastre, care este împărțită în două. O parte a ei stă în răbdarea necazurilor cu trupul, e săvârșită prin lucrarea puterii sufletești a râvnei și se numește „făptuire" în înțelesul propriu; iar cealaltă se dobândește prin lucrarea subțire a minții, prin necurmata cugetare la Dumnezeu și petrecere întru rugăciune, ceea ce se săvârșește prin puterea doririi, și se numește „vedere". Cea dintâi, adică făptuirea, curăță partea poftitoare a sufletului prin puterea râvnei, iar cea de-a doua curăță partea lui cea gânditoare prin lucrarea dragostei sufletești sau a doririi sufletești. Oricine care, mai înainte de a deprinde cu desăvârșire prima parte, trece la cea de-a doua, lăsându-se atras de dulceața ei (ca să nu zic din lenevie), este supus mâniei lui Dumnezeu pentru că nu și-a omorât mai înainte *mădularele sale cele de pe pământ* (Col. III, 5), adică a îndrăznit să viseze în capul său slava crucii fără ca mai înainte să fi tămăduit neputința gândurilor prin petrece-

rea răbdătoare întru lucrarea purtării crucii. Asta înseamnă ceea ce s-a zis de către Sfinţii cei bătrâni: „Dacă mintea va vrea a se sui pe cruce mai înainte ca simţurile să se vindece de boală, pe unul ca acesta îl ajunge mânia lui Dumnezeu". Suirea pe cruce atrage mânia Lui atunci când este săvârşită nu cu cea dintâi parte, a răbdării necazurilor sau răstignirii trupului, ci prin năzuinţa către vedere, prin cea de-a doua parte, ce are loc după tămăduirea sufletului. Mintea unuia ca acesta este spurcată cu patimi de ruşine, şi tinde către vise şi gânduri ale părerii de sine. Acestuia îi este îngrădită calea prin oprelişte dumnezeiască, fiindcă nu şi-a curăţit mai întâi mintea prin necazuri, nu şi-a supus poftele trupeşti, ci de la auzire şi slovă s-a aruncat de-a dreptul înainte, în cale plină de întuneric, fiind el însuşi orb. Şi cei ce au vederea sănătoasă, care sunt plini de lumină şi au dobândit povăţuitori plini de har, şi aceia sunt în necazuri ziua şi noaptea; ochii lor sunt umpluţi de lacrimi; în rugăciune şi plâns se ostenesc din pricina primejdiilor călătoriei pământeşti, din pricina prăpăstiilor mai înfricoşate ce îi întâmpină, din pricina chipurilor adevărului ce li se arată amestecate cu năluciri amăgitoare ale lui. „Dumnezeiescul", spun Părinţii, „vine singur, atunci când nu te aştepţi". Da! însă atunci când locul e curat, nu întinat"[1].

Cel ce doreşte să se apropie de Dumnezeu ca să-I slujească este dator să se încredinţeze călăuzirii fricii de Dumnezeu.

Simţământul sfinţitei frici, simţământul celei mai adânci evlavii faţă de Dumnezeu, ni-l insuflă pe de o parte mărirea necuprinsă a Fiinţei Dumnezeieşti, iar pe de alta – nespusa noastră mărginire, neputinţă, stare de păcătoşenie, de cădere. Frica ne este poruncită şi de Dumnezeiasca Scriptură, care a început să înlocuiască pentru noi glasul conştiinţei şi legii fireşti atunci când ele s-au întunecat, au început să dea sunete tulburi, în mare parte mincinoase, şi care le-a înlocuit deplin atunci când s-a ivit Evanghelia. *Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi Lui cu cutremur* (Ps. II, 9), ne învaţă Sfântul Duh; celor supuşi poruncii Lui, El le grăieşte: *Veniţi, fiilor, ascultaţi-Mă, frica Domnului vă voi învăţa* (Ps. XXXIII, 11); vesteşte făgăduinţa de a dărui **frica** de Dumnezeu celor care se hotărăsc cu adevărat să devină ai Lui: *Voi da frica Mea în inima lor, ca să nu se depărteze de la Mine* (Ier. XXXII, 40). Începutul marii ştiinţe – cunoştinţei de Dumnezeu lucrătoare – este **frica de Dumnezeu**. Această ştiinţă este numită în Sfânta Scriptură „înţelepciune". *Începutul înţelepciunii este frica de Domnul, şi înţelegere bună este tuturor celor ce o fac pe dânsa; lauda ei rămâne în veacul veacului* (Ps. CX, 9-10; Pilde I, 7). *Cununa înţelepciunii este frica Domnului, ce odrăsleşte pacea şi vindecare de însănătoşire. Frica Domnului este mărire şi laudă şi veselie şi cunună de bucurie* (Sir. I, 17, 10). Prin fri-

[1] Cuvântul 2.

ca Domnului ne deprindem a ne feri de păcate: *Frica Domnului este izvor de viață, și pe cel ce o are îl face a se feri de lațul morții. Frica Domnului urăște nedreptatea și semeția și mândria și căile viclenilor, și gura cea necredincioasă o am urât eu. Fii toată ziua întru frica Domnului* (Pilde XIV, 28; VIII, 13; XXIII, 17). Prin frica Domnului suntem călăuziți în calea poruncilor lui Dumnezeu: *Fericit bărbatul care se teme de Domnul, întru poruncile Lui va voi foarte: puternică pe pământ va fi sămânța lui* (Ps. CXI, 1-2). *Fericiți toți cei ce se tem de Domnul, care umblă în căile Lui* (Ps. CXXVII, 1). *Tăbărâ-va îngerul Domnului înmprejurul celor ce se tem de Dânsul, și-i va izbăvi pe ei. Temeți-vă de Domnul, toți sfinții Lui, că nu e lipsă celor ce se tem de Dânsul* (Ps. XXXIII, 7, 9).

Dar în deșert se scârbesc de frica lui Dumnezeu, ca de o însușire a robilor disprețuiți, visătorii plini de părere de sine și amăgire de sine, de vreme ce la frică ne cheamă Dumnezeu, vestind că El Însuși ne va învăța această frică, vestind că ne va da nouă darul duhovnicesc al temerii de Dumnezeu. Nu e înjositor pentru om, făptură de nimic, căzută, lepădată, pierită, ce își împropriase vrajba față de Dumnezeu, să treacă din starea de vrajbă și pierzare la starea de robie și mântuire. Robia asta e, deja, un câștig mare! Robia asta e, deja, o mare libertate! Frica ne este legiuită ca mijloc neapărat trebuincios. Frica îl curăță pe om, îl pregătește pentru dragoste: suntem robi ca să devenim fii în chip legiuit. Pe măsura curățirii prin pocăință începem a simți prezența lui Dumnezeu; din simțirea prezenței lui Dumnezeu apare sfântul simțământ al fricii. Cercarea descoperă înălțimea simțirii. Înalt și dorit este simțământul fricii de Dumnezeu! Când ea lucrează, adesea mintea încetează a își mai încorda privirile, a mai rosti cuvinte, a mai rodi gânduri: printr-o tăcere plină de evlavie, dincolo de cuvinte, arată că-și recunoaște nimicnicia, arată negrăita rugăciune care se naște din această recunoaștere. Minunat descrie această stare Sfântul Isaac Sirul: „Cel cu smerită cugetare, atunci când se apropie de rugăciune ori se învrednicește de ea, nici nu cutează a se ruga lui Dumnezeu pentru ceva sau a-I cere ceva. Nici nu știe pentru ce să se roage; el tace cu toate gândurile sale, așteptând numai milă și acea voie ce are a se rosti pentru el de la Acea Mărire Căreia el se închină. Fața lui este plecată la pământ, iar vederea cea lăuntrică a inimii e înălțată la preaînălțatele porți ce dau în Sfânta Sfintelor. Acolo Cel al Cărui sălaș este întunericul care orbește ochii serafimilor, a Cărui bunătate face legiunile îngerești să stea cu evlavie, așternând tăcerea peste toate cinurile lor. Îndrăznirea lui se întinde doar până la următoarele cuvinte, doar despre asta îndrăznește el să se roage: Doamne, fie cu mine după voia Ta"[1]. Frica de Dumnezeu este dar al lui Dumnezeu. Dar fiind, el trebuie cerut prin rugăciune. Dorea să se învrednicească de acest dar Sfântul Prooroc David, și ca

[1] Cuvântul 49.

atare se ruga lui Dumnezeu: *Pune robului Tău cuvântul Tău întru frica Ta, pironește cu frica Ta cărnurile mele* (Ps. CXVIII, 31, 120), adică „dorințele mele trupești". Frica de Domnul este unul din cele șapte daruri ale Sfântului Duh, pe care Sfântul Prooroc Isaia le înșiră precum urmează: *Duhul înțelepciunii și al înțelegerii, Duhul sfatului și al puterii, Duhul cunoștinței și al bunei credințe, Duhul temerii de Dumnezeu* (Is. XI, 2).

Domnul nostru Iisus Hristos, Care a adus oamenilor prin venirea Sa pe pământ pacea de la Dumnezeu și bunăvoirea dumnezeiască, Ce S-a făcut Părinte al veacului ce va să vină și Începător de neam al sfintei seminții a celor ce se mântuiesc, Ce cheamă pe copiii Săi întru dragoste și unirea cu El, Domnul Iisus Hristos ne recomandă, printre alte mijloace de vindecare a firii noastre vătămate, frica. Pe cel care se lasă în voia izbucnirilor de mânie și ură, El îl amenință cu focul gheenei; pe cel ce calcă conștiința în picioare îl amenință cu temnița; pe cel ce se lasă atras de poftele necurate îl amenință cu muncile cele veșnice (Mt. V, 22, 25, 26, 29). Celui care nu iartă din toată inima pe aproapele îi vestește că nici păcatele lui nu vor fi iertate (Mt. VI, 15). Iubitorului de argint și de plăceri îi amintește de moarte, ce poate să-l răpească atunci când n-o așteaptă (Lc. XII, 16-20). Înaltă este nevoința muceniciei: ea e și insuflată, și hrănită de dragoste; însă Mântuitorul lumii, în povața pe care a dat-o mucenicilor, îi îndeamnă la bărbăție, le ajută în nevoință prin frică. *Nu vă temeți*, grăiește El, *de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să îl ucidă: ci să vă temeți mai vârtos de Cel Ce poate să piarză și sufletul și trupul în gheenă* (Mt. X, 28). *Adevăr grăiesc vouă: de Acela să vă temeți* (Lc. XII, 5). Tuturor următorilor Săi îndeobște, Domnul le-a poruncit mântuitoarea frică de Dumnezeu, ce se arată în statornica trezvie și luare-aminte la sine. *Să fie mijloacele voastre încinse*, a grăit El, *și făcliile aprinse, și voi asemenea cu oamenii care așteaptă pe domnul lor când se va întoarce de la nunți, ca viind și bătând, îndată să-i deschidă lui. Fericite slugile acelea pe care, venind Domnul, le va afla priveghind* (Lc. XII, 35-37). *Tuturor zic: privegheați!* (Mc. XIII, 37).

Măreț e zugrăvită în Evanghelia după Matei (XXV) cea de-a doua și slăvită venire a Domnului, nemitarnica și înfricoșătoarea Lui judecată asupra semințiilor și neamurilor. Această priveliște neobișnuită, înfățișată cu neobișnuită simplitate și limpezime, prinde viață de la sine în fața ochilor minții, lovește inima cu frică. Contemplând această priveliște, putem zugrăvi starea în care aduce ea sufletul prin cuvintele lui Iov: *Frică m-a întâmpinat și cutremur, și mi s-au încrețit perii și carnea* (Iov IV, 14). La venirea judecății asupra surghiuniților din cer, tărâmul surghiunului și blestemului – pământul – se aprinde, iar cerul se desfășoară ca o haină (2 Pt. III, 10; Apoc. VI, 14). Morții tuturor vremurilor și neamurilor, stârniți de trâmbița cea făcătoare de via-

ţă – Cuvântul lui Dumnezeu –, se vor scula din morminte şi vor alcătui o necuprinsă cu privirea şi nenumărată adunare (1 Tes. IV, 16; In. V, 28). Cetele şi oştirile sfinţilor îngeri vor veni la priveliştea cea înfricoşată, la slujirea cea mare. Şi îngerii lepădaţi vor sta de faţă la judecată. Fiul lui Dumnezeu va şedea pe tronul slavei – al slavei înfricoşătoare prin necuprinsa ei măreţie. Toate zidirile înţelegătoare se vor cutremura de frică văzând pe Ziditorul lor, Ce i-a chemat din nefiinţă la fiinţă doar prin Cuvântul Cel Atotputernic. Ei vor sta înaintea Acelui Cuvânt pentru Care nimic nu e cu neputinţă de împlinit. Ei vor sta înaintea Acelei Vieţi alături de Care, afară de Care nu poate fi vreo altă viaţă. Pe bună dreptate au zis Părinţii că în acea vreme înfricoşătoare toată făptura, de nu ar ţine-o atotputernicia lui Dumnezeu şi de ar fi lăsată doar cu puterile ei, s-ar întoarce în nefiinţă[1]. Drepţii, văzând faţă către faţă Dreptatea Cea Desăvârşită, vor socoti dreptatea lor lipsită de orişice însemnătate, iar păcătoşii, cu îndreptăţirea lor străină de înţelegerea evanghelică, se vor osândi pe sine. Se va hotărî soarta tuturor pentru veşnicie. Mai înainte de venirea acestei judecăţi, Dumnezeiescul Apostol recunoaşte că el nu poate să se îndreptăţească, cu toate că nu ştie nici un păcat asupra sa: fiindcă Judecătorul lui e Dumnezeu (1 Cor. IV, 4). Toţi sfinţii, în vremea pribegiei lor pământeşti, adesea merg la judecata lui Hristos prin aducerea-aminte şi cugetarea binecinstitoare la ea; osândindu-se pe sine la bună vreme se străduie să capete la bună vreme îndreptare, prin plâns să scape de plâns. Fraţilor! Este de trebuinţă, de neapărată trebuinţă pentru noi, neputincioşii şi păcătoşii, deasa aducere-aminte de cea de-a doua venire şi de înfricoşata judecată a lui Hristos: această aducere-aminte e pregătirea cea mai de nădejde. Înfricoşată e acea Judecată ce îi aşteaptă pe toţi oamenii după învierea de obşte; înfricoşată este şi acea judecată ce îl aşteaptă pe fiecare om după moartea sa. Urmările atât ale unei judecăţi cât şi ale celeilalte sunt fie dorite, fie nenorocite. Dacă judecăţile pământeşti, de care atârnă numai lucruri stricăcioase şi vremelnice, stârnesc în noi atâta îngrijorare, cu atât mai mult trebuie să ne îngrijoreze judecata lui Dumnezeu. Cu ce alt scop ne-a vestit Dumnezeu atât de limpede despre ea, de nu cu scopul de a trezi în noi frica mântuitoare de suflet, care poate să ne păzească de viaţa păcătoasă, nepăsătoare, de care ţine pieirea noastră? Preacuviosul Ilie, călugăr din Egipt, care se liniştea în pustia Tebaidei, spunea: „Mă înspăimântă trei vremuri: vremea ieşirii sufletului din trup, vremea judecăţii lui Dumnezeu şi vremea hotărârii ce va urma pentru mine de la Dumnezeu"[2].

Oare mai e nevoie să facem preîntâmpinarea că învăţătura tuturor Sfinţilor Părinţi ai Bisericii Ortodoxe despre frica de Dumnezeu e în conglăsuire cu

[1] Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul 7.

[2] *Patericul egiptean.*

învățătura Sfintei Scripturi, de vreme ce învățătura Sfintei Scripturi este izvor pentru învățătura Părinților, de vreme ce izvorul amândurora e unul singur – Sfântul Duh? „Frica de Dumnezeu e începutul virtuților", grăiește Sfântul Isaac Sirul. „Ea este odrasla credinței și este semănată în inimă atunci când mintea se înstrăinează de grijile acestei lumi pentru a aduna gândurile sale, ce rătăcesc, din răspândire întru necontenita cugetare la refacerea ce va să vină... Cu pricepere pune la temelia călătoriei tale frica de Dumnezeu, și în puține zile te vei arăta la porțile Împărăției, fără să ai nevoie de cale lungă"[1]. Între povețele Preacuviosului Pimen cel Mare citim următoarele: „Avem nevoie de smerita cugetare și frica de Dumnezeu tot atât de mult ca de răsuflare. Cele trei lucrări de căpetenie ale monahului sunt: a se teme de Dumnezeu, a se ruga lui Dumnezeu și a face bine aproapelui. Când albinele vor fi alungate de fum din stup, atunci se va lua osteneala lor dulce: așa și desfătarea trupească alungă frica de Dumnezeu din suflet și pierde tot lucrul lui bun. Începutul căii duhovnicești este frica de Domnul. Scriptura spune: *Începutul înțelepciunii este frica de Domnul* (Ps. CX, 9). Și iarăși, când Avraam a făcut altar, Domnul i-a zis: *Acum am cunoscut că te temi tu de Dumnezeu* (Fac. XXII, 12)". Când un frate a întrebat cine spune: *Părtaș sunt Eu tuturor celor ce se tem de Tine* (Ps. 118, 63), cel Mare a răspuns: „Duhul Sfânt spune aceasta despre Sine". De asemenea, el povestea spusa Sfântului Antonie cel Mare despre Preacuviosul Pamvo, că prin frica de Dumnezeu Pamvo se făcuse pe sine locaș al Sfântului Duh[2]. „Începutul mântuirii noastre", spune Preacuviosul Casian Romanul, „este frica de Domnul. Prin ea vine și începutul întoarcerii, și curățirea de patimi, și păzirea virtuților în cei ce sunt povățuiți pe calea desăvârșirii. Ea, când pătrunde în inima omenească, naște în ea disprețul față de toate cele materiale, uitarea de rudenii și ura față de însăși lumea"[3]. În același Cuvânt, tâlcuind porunca Domnului: *Cel ce nu va lua crucea sa și nu va veni după Mine, nu este Mie vrednic* (Mt. X, 38), Preacuviosul Casian judecă astfel: „Crucea noastră este frica de Domnul. Precum cel răstignit nu poate să-și întoarcă ori să își miște mădularele după dorința sufletului său, așa și noi suntem datori a ne îndrepta voile și dorințele noastre nu potrivit cu ceea ce ne e plăcut și ne înveselește în vremea de acum, ci potrivit cu Legea Domnului, cu ceea ce poruncește El. Precum cel pironit de lemnul crucii nu se minunează cu încântare de cele de acum, nu cugetă la cele de care e împătimit, nu se împrăștie cu griji pentru ziua de față, în el nu lucrează nici o dorință de a agonisi averi, nu se aprinde cu vreo trufie, cu vreo iuțime, de necinstirile vremii de față nu se necăjește și de

---

[1] Cuvântul 1.

[2] *Patericul egiptean.*

[3] Cassianus, liber IV: *De institutis, renuntiantia*, cap. XXXIX.

cele trecute a uitat deja, şi cu toate că încă mai răsuflă în trup fiind, se socoteşte în toate privinţele deja mort, tinzându-şi privirile inimii în sus, unde nu se îndoieşte că se va strămuta: aşa şi noi trebuie să fim răstigniţi cu frica Domnului faţă de toate acestea, adică trebuie să fim morţi nu doar faţă de patimile trupeşti, ci şi faţă de înseşi temeiurile lor, să avem ochii sufletului aţintiţi într-acolo unde trebuie să ne aşteptăm în orice clipă a ne muta. Astfel putem dobândi omorârea tuturor poftelor şi împătimirilor noastre trupeşti"[1]. Lesne se poate vedea aici că răstignirea pe crucea fricii de Dumnezeu pe care o descrie Preacuviosul Casian este ceea ce Sfântul Isaac Sirul numeşte lucrare care stă, după cuvântul Apostolului, în răstignirea trupului *cu patimile şi poftele* (Gal. V, 24), care alcătuieşte cea dintâi jumătate a căii duhovniceşti care îl duce pe creştin la desăvârşirea menită lui.

Sfânta Scriptură, ce ne învaţă că *frica de Dumnezeu este curată, rămâne în veacul veacului* (Ps. XVIII, 10), spune de asemenea că *frică nu este întru dragoste, ci dragostea cea desăvârşită scoate afară frica: că frica pedeapsă are; iar cela ce se teme nu e desăvârşit în dragoste* (1 In. IV, 18). Această părută contradicţie Sfinţii Părinţi o lămuresc astfel: „Sunt două **frici**: una începătoare, cealaltă desăvârşită; una este frica celor care încep, ca să zic aşa, să facă voia lui Dumnezeu; cealaltă e a Sfinţilor desăvârşiţi, ce au ajuns la măsura dragostei. De pildă: cine plineşte voia lui Dumnezeu de frica muncilor, acela, precum am spus, încă este începător; acesta încă nu face binele de dragul binelui în sine, ci de frica pedepsei – iar celălalt împlineşte voia lui Dumnezeu din dragoste de Dumnezeu, iubind voia lui Dumnezeu, o împlineşte ca să placă lui Dumnezeu. Unul ca acesta ştie ce este binele adevărat! Unul ca acesta a cunoscut ce înseamnă a fi cu Dumnezeu! Unul ca acesta are adevărata dragoste, pe care sfântul a numit-o *desăvârşită* (1 In. IV, 18). Această dragoste îl conduce la frica cea desăvârşită, fiindcă unul ca acesta se teme şi păzeşte credincioşia faţă de voia lui Dumnezeu nu din frica pedepselor, nu pentru a scăpa de muncile cele veşnice, ci pentru că, precum am spus, gustând din dulceaţa petrecerii cu Dumnezeu, se teme să nu cadă, se teme să nu se lipsească de aceasta. Prin această frică desăvârşită, care lucrează pe temeiul dragostei, e izgonită frica începătoare. De asta s-a şi spus: *Dragostea desăvârşită alungă frica.* Ci totuşi e cu neputinţă a atinge frica desăvârşită altfel decât prin cea începătoare"[2]. Însăşi măreţia Dumnezeirii aduce frică sfântă, evlavioasă asupra acelor zidiri înţelegătoare ale lui Dumnezeu care, din pricina curăţiei şi sfinţeniei lor, s-au învrednicit de foarte apropiata stare înaintea Lui. *Dumnezeu, Cel Ce e proslăvit în sfatul sfinţilor, mare şi înfricoşat este peste toţi cei dimprejurul Lui* (Ps. LXXXVIII, 8).

---

[1] Cap. XXXV.

[2] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învăţătura a IV-a: *Despre frica de Dumnezeu.*

Nu cumva, fiindcă suntem păcătoşi, nu trebuie să Îl iubim deloc pe Dumnezeu? – Nu! Să-L iubim, însă aşa cum a poruncit El; să năzuim din toate puterile a ajunge la dobândirea sfintei dragoste, însă pe calea arătată nouă de către Însuşi Dumnezeu. Să nu ne lăsăm în voia imboldurilor linguşitoare şi amăgitoare ale părerii de sine! Să nu stârnim în inimă văpaia patimii dulceţii şi a slavei deşarte, care sunt atât de urâte înaintea lui Dumnezeu, atât de pierzătoare pentru noi! Dumnezeu porunceşte să fie iubit în următorul chip. *Rămâneţi întru dragostea Mea*, spune El. *De veţi păzi poruncile Mele, veţi rămâne întru dragostea Mea, precum Eu poruncile Tatălui Meu am păzit, şi rămân întru dragostea Lui* (In. XV, 9, 10). Însuşi Fiul lui Dumnezeu înomenit ne-a dat pildă de această vieţuire şi nevoinţă, *smerindu-Se pe Sine şi ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte de cruce* (Fil. II, 8). Să lepădăm trufia, care pune pe seama noastră merite; să îmbrăţişăm smerenia, ce ne descoperă căderea şi păcătoşenia noastră. Dragostea de Hristos s-o arătăm prin ascultarea faţă de Hristos; dragostea de Dumnezeu Tatăl s-o dovedim prin ascultarea de Dumnezeu Fiul, Care *nu de la Sine grăia* către noi, ci ne vestea ceea ce *I-a poruncit Tatăl*, a Cărui poruncă este *viaţă veşnică* (In. XII, 49, 50). *Cel ce are poruncile Mele şi le păzeşte pe ele*, a grăit Domnul, *acela este cel ce Mă iubeşte. De Mă iubeşte cineva, cuvântul Meu va păzi. Cel ce nu Mă iubeşte, cuvintele Mele nu le păzeşte* (In. XIV, 21, 23, 24). Plinirea poruncilor Mântuitorului este singurul semn al dragostei de Dumnezeu pe care îl recunoaşte Mântuitorul. „Din această pricină, toţi cei ce bine au plăcut lui Dumnezeu I-au bineplăcut nu altminteri decât părăsind dreptatea lor cea vătămată de căderea în păcat şi năzuind spre căutarea dreptăţii lui Dumnezeu, care este înfăţişată în învăţătura şi poruncile Evangheliei. În dreptatea lui Dumnezeu ei au aflat dragostea ascunsă de firea căzută; şi Domnul, Care a poruncit mult despre dragoste, a poruncit să căutăm mai înainte dreptatea lui Dumnezeu, ştiind că aceasta este maica dragostei"[1]. Dacă dorim să dobândim dragoste de Dumnezeu, să îndrăgim poruncile evanghelice; să vindem poftele şi împătimirile noastre şi să cumpărăm cu preţul lepădării de sine ţarină: inima noastră, care fără a fi cumpărată în acest chip nu poate fi a noastră; să o lucrăm prin poruncile lui Dumnezeu şi să aflăm comoara cerească cea ascunsă într-însa: dragostea (Mt. XIII, 44).

Dar ce ne aşteaptă în ţarina aceasta? Ne aşteaptă osteneli şi dureri; ne aşteaptă vrăjmaşul, care nu se va lăsa lesne biruit: ne aşteaptă, pentru a ni se împotrivi, păcatul care viază în noi. El viază în minte, viază în inimă, viază în trup. Este nevoie de nevoinţă puternică pentru a pleca mintea îngâmfată şi oarbă întru ascultarea poruncilor lui Hristos. Atunci când mintea se supune lui Hristos, vine o nouă nevoinţă: aducerea inimii stricate, încăpăţânate, la

---

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Omilia XXXVII, cap. II, III.

conglăsuirea cu învățătura lui Hristos, supunerea inimii înaintea învățăturii lui Hristos, căreia ea îi e vrăjmașă. În fine, dacă mintea și inima ajung în starea de supunere față de Hristos, trebuie să fie atrasă la aceasta și pulberea menită cerului – trupul. Fiecare pas în războiul nostru cel nevăzut e însemnat de nevoință, însemnat de pătimire, stropit cu sudoarea puternicei siliri de sine. Ba biruim, ba suntem biruiți; ba apare nădejdea smulgerii din robie, ba vedem iar că lanțurile noastre sunt tari, deloc slăbite de mijloacele prin care socoteam să le slăbim. Ne doboară și neputința firească, și neputința cea de bună voie, și întunecarea înțelegerii pricinuită de viața păcătoasă dinainte, și neorânduiala inimii, care a dobândit deprinderi păcătoase, și imboldurile trupului, ce a gustat din desfătări dobitocești și s-a molipsit de dorirea lor. Iată calea cea strâmtă și necăjită, așternută cu mărăcini, pe care îl duce pe păcătos la împăcarea cu Dumnezeu plângerea întru rugăciune către Dumnezeu, ajutată de faptele pocăinței, de faptele smereniei, de împlinirea poruncilor evanghelice insuflată de către frica de Dumnezeu.

Unirea fricii de Dumnezeu cu dumnezeiasca dragoste e minunat înfățișată de către purtătorii de Duh Părinți Isaac Sirul și Simeon Noul Teolog. Cu frumoasele lor cuvinte să împodobim cuvântul nostru sărăcăcios. „Pocăința", grăiește Sfântul Isaac Sirul, „a fost dată oamenilor prin har spre har. Pocăința este a doua naștere a noastră de la Dumnezeu. Așteptăm ca prin mijlocirea pocăinței să ni se dăruiască ceea ce ni s-a zălogit prin credință. Pocăința e ușa milostivirii, deschisă larg celor care o caută. Prin ușa aceasta intrăm întru milostivirea lui Dumnezeu; afară de această intrare nu vom afla milă: *fiindcă toți*, după cuvântul Scripturii, *au păcătuit, îndreptându-se în dar prin harul Lui* (Rom. III, 23-24). Pocăința este al doilea har (al botezului? – *n. tr.*), și se naște în inimă din credință și frică. Frica este toiagul părintesc care ne cârmuiește până când vom ajunge la raiul cel duhovnicesc al bunătăților; când vom ajunge acolo, ne va lăsa și se va întoarce. Raiul e dragostea lui Dumnezeu, în care este desfătarea tuturor fericirilor, unde fericitul Pavel se hrănea cu hrană mai presus de fire. Gustând acolo din pomul vieții, el striga: *Cele ce ochiul n-a văzut, nici urechea n-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, acestea a gătit Dumnezeu celor ce Îl iubesc pe Dânsul* (1 Cor. II, 9). Gustarea din acest pom i-a fost oprită lui Adam prin cursa pusă de diavol. Pomul vieții e dragostea lui Dumnezeu, din care a căzut Adam, și după cădere nu-l mai întâmpina bucuria, ci muncea și se ostenea pe pământul cu mărăcini. Cei care s-au lipsit de dragostea lui Dumnezeu, chiar dacă umblă drept, mănâncă pâinea sudorii întru faptele lor, pâinea pe care i s-a poruncit să o mănânce, după căderea lui, celui întâi-zidit. Până ce n-am aflat dragostea, trebuie să lucrăm pe pământul cu mărăcini; vom semăna și vom culege printre mărăcini. Chiar dacă se-

mănătura noastră va fi semănătură a dreptății, totuși suntem răniți în fiecare ceas de mărăcini și, oricât ne-am trudi pentru dreptate, trăim întru sudoarea feței noastre. Iar când vom afla dragostea, atunci ne vom hrăni cu pâinea cea cerească, ne vom întări fără fapte și osteneală. Hristos e *pâinea care s-a pogorât din cer, și dă viață lumii* (In. VI, 51, 33). Aceasta este hrana îngerilor. Cel ce a aflat dragostea gustă pe Hristos în fiecare zi și în fiecare ceas. *De va mânca cineva din pâinea aceasta*, spune El, *pe care o dau Eu, va fi viu în veci* (In. VI, 51). Fericit cel care mănâncă **pâinea dragostei**, care este Iisus. Iar cine are ca hrană dragostea, are ca hrană pe Hristos, Cel peste toți Dumnezeu. Despre aceasta dă mărturie Ioan, care grăiește: *Dumnezeu Dragoste este* (1 In. IV, 8). Apoi, cel care trăiește în dragoste se îndulcește de viața care izvorăște din Dumnezeu și, aflându-se în astă lume, trage în piept încă de aici văzduhul învierii. De acest văzduh se îndulcesc drepții după înviere. Dragostea e Împărăția, gustarea cea de taină pe care Domnul a făgăduit-o Apostolilor. Spusa: *ca să mâncați și să beți la masă întru Împărăția Mea* (Lc. XXII, 30), ce înseamnă, dacă nu dragostea? Îndeajuns este această dragoste ca să hrănească pe om în loc de mâncare și băutură. Ea este *vinul* care *veselește inima omului* (Ps. CIII, 16). Fericit cel ce a băut acest vin. Băutu-l-au neînfrânații, și s-au făcut evlavioși; băutu-l-au păcătoșii, și au uitat calea poticnirilor lor; băutu-l-au bețivii, și s-au făcut postitori; băutu-l-au bogații, și au dorit sărăcia; băutu-l-au săracii, și s-au îmbogățit cu nădejdea; băutu-l-au neputincioșii, și s-au făcut puternici; băutu-l-au neștiutorii, și s-au făcut preaînțelepți. Precum este cu neputință a trece marea largă fără corabie, așa este cu neputință să ajungă cineva la dragoste fără frică. Marea cea puturoasă care se află între noi și raiul cel gândit putem s-o trecem în corabia pocăinței, ce are ca vâslași **frica**. Dacă nu îndreaptă corabia pocăinței, în care trecem marea lumii către Dumnezeu, atunci ne înecăm în marea puturoasă. Pocăința este corabia; **frica** este cârmaciul ei; **dragostea** e limanul dumnezeiesc. Frica ne bagă în corabia pocăinței și ne trece marea cea puturoasă a acestei lumi, îndreptându-ne la limanul cel dumnezeiesc – la dragoste, spre care năzuiesc *toți cei osteniți și împovărați* (Mt. XI, 28) de pocăință. Dacă am atins dragostea, am atins pe Dumnezeu; calea noastră s-a săvârșit: am ajuns la ostrovul acelei lumi unde sunt Tatăl și Fiul și Sfântul Duh".

Titlul celui de-al doilea Cuvânt din cartea Sfântului Simeon, care e scrisă în versuri, ne arată tot ce cuprinde acest Cuvânt, și ca atare începem prin a da acest titlu: „Din **frică** se naște **dragostea**, iar prin **dragoste** se dezrădăcinează **frica** din suflet, și rămâne în suflet numai **dragostea**, fiind Duh **Dumnezeiesc și Sfânt**". Cuvântul său, sfântul și-l începe în acest fel: „Cum voi cânta, cum voi proslăvi, cum voi lăuda după vrednicie pe Dumnezeul meu, Cel Ce a trecut cu vederea multele mele păcate? Cum voi privi la cer? Cum voi des-

chide ochii? Cum voi deschide gura, Părinte? Cum voi mişca buzele? Cum voi tinde mâinile mele spre înălţimea cerului? Ce cuvinte voi ticlui? Ce graiuri voi aduce? Cum voi îndrăzni să încep împreună-vorbirea, sau cum voi cere iertăciune pentru greşalele mele fără număr? Cu adevărat, am făcut fapte care nicicum nu merită iertare. Tu ştii, Mântuitorule, ce vreau să spun! Am întrecut orice hotar al firii; am făcut fapte mai prejos de fire; m-am arătat mai rău ca necuvântătoarele, mai rău decât toate vietăţile mării, decât toate dobitoacele pământului: cu adevărat, mai rău chiar şi decât jivinele, şi decât fiarele, călcând poruncile Tale dincolo de firea necuvântătoarelor, spurcându-mi trupul meu şi necinstindu-mi sufletul. Cum mă voi arăta Ţie? Cum Te voi vedea? Cum voi cuteza să stau eu, ticălosul înaintea feţei Tale? Cum nu voi fugi de slava Ta, de lumina cu care străluceşte Sfântul Tău Duh? Cum nu voi merge în întuneric singur, cel ce am făcut faptele întunericului, şi nu voi fi înstrăinat de mulţimea sfinţilor? Cum voi suferi glasul Tău care mă va trimite în întuneric? Încă de aici purtând osânda faptelor mele, cu totul mă înfricoşez, cu totul mă cutremur. Cuprins de spaimă şi de groază, strig Ţie: Mântuitorul meu! Ştiu că nimeni altul nu a greşit înaintea Ta ca mine, nici n-a săvârşit faptele pe care le-am făcut eu, ticălosul. Pricină m-am făcut şi pierzării altora. Dar şi aceasta ştiu, şi de aceasta m-am încredinţat, Dumnezeul meu: că nici mărimea păcatelor, nici mulţimea greşalelor, nici necurăţia faptelor nu vor întrece niciodată mila Ta cea iubitoare de oameni şi mare, mai presus decât toată măreţia, mai presus de cuvânt şi mai presus de minte, pe care Tu o reverşi cu îmbelşugare asupra celor ce păcătuiesc şi apoi se căiesc fierbinte. Tu-i curăţeşti şi-i luminezi şi-i faci părtaşi ai luminii, făcându-i fără pizmă părtaşi ai Dumnezeirii Tale. Tu stai de vorbă cu ei adesea, ca şi cu nişte prieteni adevăraţi ai Tăi, despre lucruri minunate pentru îngeri şi pentru gândurile omeneşti. O, bunătate nemăsurată! O, dragoste netălcuită! Tocmai de aceea cad şi strig către Tine! Cum ai primit pe curvarul şi pe desfrânata ce au venit la Tine, aşa primeşte-mă, Îndurate, şi pe mine, cel ce mă pocăiesc din suflet. Socotind, Hristoase al meu, picăturile lacrimilor mele întru izvoare care izvorăsc neîncetat, spală cu ele sufletul meu. Spală cu ele şi întinarea trupului, cea pricinuită de către patimi; spală de toată viclenia şi inima: ea este rădăcina şi izvorul a tot păcatul. Viclenia este semănătura semănătorului celui viclean. Unde se află ea, acolo şi odrăsleşte, şi se înalţă, şi scoate ramuri multe de viclenie şi răutate. Rădăcinile ei smulge-le din adânc, Hristoase al meu, şi curăţă ţarinile sufletului şi inimii mele. Îndurate! Sădeşte în ele **frica** Ta. Fă ca ea să se înrădăcineze şi să crească în chip mulţumitor, ca să ajungă înaltă, prin păzirea poruncilor Tale înmulţindu-se în fiecare ceas, prin înmulţirea sa înmulţind şi curgerile lacrimilor. Adăpându-se cu ele din ce în ce mai mult, ea creşte şi se înalţă. Odată cu frica, pe

măsura ei, crește smerenia. În fața smereniei fug toate patimile, iar dimpreună cu acestea e alungată și oastea demonilor. Toate virtuțile sunt privite ca unele ce o urmează, o înconjură ca paznicele, prietenele și roabele pe o împărăteasă, pe o stăpână. Iar când se adună și se unesc între ele, în mijlocul lor înflorește, ca pomul lângă izvoarele apelor, **frica**, sădită de către Tine, și încetul cu încetul odrăslește o floare străină. Am zis străină fiindcă orice fire naște după felul său, și sămânța tuturor pomilor se află în fiecare după felul său – iar **frica** Ta dă naștere și unei flori străine firii, și unui rod de asemenea străin ei. **Frica** aceasta este plină în chip firesc de tânguire, și pe cei ce au dobândit-o îi face a se tângui neîncetat ca pe niște robi vrednici de multe cazne, ca pe unii care așteaptă în fiecare ceas cercetarea morții, care văd secera morții, care nu cunosc ceasul morții, care nu au nădejde, nu au încredințare de iertare desăvârșită, ci se cutremură de hotarul acestei vieți, se înspăimântă de sfârșitul ei, din pricină că neștiută este hotărârea ce va urma după judecată, o, Dumnezeul meu! Floarea născută de către **frică**, netâlcuită după fel, este încă și mai netâlcuită după chip. Ea se vede înflorind, dar neîntârziat se ascunde – ceea ce este nefiresc și nu după rânduiala firii, ceea ce este mai presus de fire, ceea ce întrece orice fire. Totuși, floarea se arată minunată, mai presus de orice cuvânt, răpește spre vederea ei toată mintea mea, neîngăduindu-i să-și amintească nimic din cele a căror cunoaștere o aduce frica, ci pricinuiește în mine atunci uitarea tuturor acestora, și degrab zboară. Pomul **fricii** rămâne iarăși fără floare. Și mă necăjesc, și suspin, și strig cu putere către Tine! Și iarăși văd pe ramurile pomului floarea! O, Hristoase al meu! Având privirea ațintită doar la floare, nu văd atunci pomul acesta. Dar floarea se ivește mai des și, atrăgându-mă tot la sine prin dorire, sfârșește în rodul **dragostei**. Și iar nu rabdă acest rod să rămână pe pomul fricii. Dimpotrivă, când se coace, se coace singur, fără pom. **Frică** în **dragoste** nicidecum nu se află, în timp ce, dimpotrivă, **sufletul fără frică nu aduce roadă**. Cu adevărat, minune mai presus de cuvânt, mai presus decât orice gând! Pomul cu greutate înflorește și aduce rod; iar rodul, dimpotrivă, dezrădăcinează tot pomul și rămâne rodul, rămâne singur. Cum se poate rod fără pom? Nicicum nu pot să tâlcuiesc. Și totuși el rămâne, și totuși el este – **dragostea** asta fără **frica** ce a născut-o. Această dragoste e, cu adevărat, cea mai mare veselie, umple pe cel care a dobândit-o de bucurie și desfătare sufletească, îl scoate în afara lumii prin simțirea duhovnicească, lucru pe care frica nu poate nicicum să-l facă. Acest rod, aflându-se înlăuntrul celor văzute și înlăuntrul celor simțite, cum poate să îl așeze departe de toate pe cel ce a dobândit frica, unindu-l în întregime cu cele nevăzute prin mijlocirea simțirii duhovnicești? Cu adevărat, nicicum nu poate. Floarea aceasta și rodul acesta, născute de către frică, se află în afara acestei lumi. Ele și acum răpesc sufletul,

şi îl înalţă, şi îl aşază în afara acestei lumi. Cum? Aş fi vrut şi eu să ştiu limpede acest lucru. El este de netâlcuit: **Dragostea** este Dumnezeiescul Duh".

În ce chip se petrece însăşi schimbarea în inimă? În ce chip săvârşeşte ea nepătrunsa trecere de la frică la dragoste? – Vom da răspuns luat din sfânta cercare a bineplăcuţilor lui Dumnezeu. Contemporanul şi compatriotul nostru, podoaba şi slava monahismului vremurilor din urmă, Gheorghe, zăvorâtul din mănăstirea Zadonsk, care a ajuns la desăvârşirea creştină, grăieşte despre sine, într-un cuvânt de ziditoare încredere către aproapele: „Vreau să spun câteva cuvinte despre esenţa dragostei. Ea este focul cel mai subţire cu putinţă, care întrece toată mintea şi este mai uşor decât toată mintea. Lucrările acestui foc sunt iuţi şi minunate; ele sunt sfinţite şi revarsă asupra sufletului de la Sfântul, Pretutindenea-Fiitorul Duh. Acest foc numai ce se atinge de inimă, că orice gând şi simţământ neliniştit se preschimbă într-o clipă în linişte, în smerenie, în bucurie, în desfătare mai presus de toate. În multe privinţe am fost fără ascunzişuri faţă de Dumneavoastră: vreau să fiu încă şi mai deschis. Petrecusem aici, întru însingurarea mea, deja şase ani (pare-se), când a fost plăcut înaintea Domnului să aducă inima mea întru străpungere desăvârşită. Atunci am crezut că deja pierisem şi că mânia lui Dumnezeu va arde sufletul meu călcător de lege, trândav şi nepăsător... Am căzut în mare istovire, şi abia mai suflam; dar repetam în inima mea necontenit: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul". Deodată, într-o clipă, toată neputinţa a pierit, şi focul dragostei curate s-a atins de inima mea: m-am umplut tot de putere, de simţiri, de plăcere şi bucurie netâlcuită; eram răpit într-o asemenea măsură că deja îmi doream să fiu chinuit, sfâşiat, batjocorit; doream aceasta spre a păstra în mine dulcele foc al dragostei către toţi. El e atât de puternic şi dulce, că nu e nici amărăciune, nici jignire pe care să nu o prefacă în bucurie. Cu cât pui mai multe lemne pe foc, cu atât este mai puternic: aşa lucrează asupra noastră necazurile şi amărăciunile pricinuite de către oameni. Cu cât mai multe necazuri din partea lor, cu atât mai mult se aprinde inima de sfânta dragoste. Şi ce libertate, ce lumină! Nu sunt cuvinte spre a tâlcui: m-aş bucura de m-ar lipsi cineva de ochii mei ca să nu vadă lumina cea deşartă; bucuros aş fi de m-ar lua cineva ca pe un nelegiuit şi m-ar zidi într-un zid ca să nu aud glas, să nu văd umbră omenească..."[1]. „Dragostea", spune Sfântul Isaac Sirul, „nu ştie de sfială, şi ca atare nu poate să dea mădularelor sale chip de bună rânduială. Prin firea ei, iubirea leapădă ruşinea şi uită de măsurile sale. Fericit cel ce te va afla pe tine, liman al bucuriei fără margini!"[2]

---

[1] *Scrisorile zăvorâtului Gheorghe*, vol. 2, scrisoarea 37, ediţia din anul 1860.

[2] Cuvântul 89.

Dumnezeiescul vine de la sine atunci când nu îl așteptăm și nu nădăjduim să îl primim: dar ca să urmeze bunăvoința lui Dumnezeu către noi, trebuie mai întâi să ne curățim prin pocăință. În pocăință sunt împreunate toate poruncile lui Dumnezeu. Prin pocăință e adus creștinul mai întâi în frica de Dumnezeu, apoi în dragostea de Dumnezeu.

Să se culce pe pieptul lui Iisus Ioan, feciorelnicul și de Dumnezeu Cuvântătorul, ucenicul *pe care îl iubea Iisus* (In. XXI, 20)! Să se alăture lui ceilalți sfinți ai lui Dumnezeu, ucenicii iubiți ai sfintei dragoste! Acolo nu e locul nostru. Locul nostru este în ceata leproșilor, slăbănogilor, orbilor, surzilor, muților, îndrăciților. Noi ținem de numărul lor prin starea sufletelor noastre, și în rândul lor ne apropiem de Mântuitorul nostru. Împreună cu ei ne așază Maica noastră, Sfânta Biserică, punând în gura fiilor săi rugăciunile umilicioase, pătrunse de conștiința păcătoșeniei proprii, ale acatistului Preadulcelui Iisus. Maica noastră duhovnicească ne dă o stare sigură, ca să primim cu atât mai sigur mila lui Dumnezeu. Domnul ne-a înfiat prin Sfântul Botez; noi însă am călcat sfințita unire cu El prin călcarea sfintelor Lui porunci, prin preacurveasca unire cu păcatul cel spurcat. *Domni ai Sodomei, popor al Gomorei* (Is. I, 10): astfel numește Domnul poporul după căderea acestuia în fărădelege – acel popor despre care El vestise mai înainte: *S-a făcut partea Domnului poporul Lui, Iacov, funia moștenirii Lui, Israil* (Deut. XXXII, 9).

Fiul risipitor, după ce a cheltuit în țară străină averea părintească și s-a supus unor negrăite nenorociri, când a început să cugete întoarcerea la tatăl său, și-a plănuit – povățuit fiind de starea sa cât se poate de necăjită și de marea bogăție a tatălui său – cel mai înțeleaptă purtare. *Scula-mă-voi*, a zis el, *și mă voi duce la tatăl meu și voi zice lui: Tată, greșit-am la cer și înaintea ta, și nu mai sunt vrednic a mă chema fiul tău: fă-mă ca pe unul dintre argații tăi* (Lc. XV, 18, 19). Smerenia ce luase naștere în gânduri fiul a și înfăptuit-o, *și el încă departe fiind, l-a văzut pe dânsul tatăl lui și i s-a făcut milă* (Lc. XV, 20). Așa și noi, după ce am pierdut în îndeletniciri deșarte și păcătoase frumusețea înfierii dată nouă de către Tatăl Cel Ceresc, suntem datori să ne apropiem de tronul slavei și măririi Lui cu adâncă smerenie, cu frică plină de evlavie. Cea dintâi lucrare a noastră se cuvine să fie recunoașterea și mărturisirea greșalelor noastre, părăsirea vieții păcătoase, intrarea în viața după poruncile evanghelice. Sufletul rugăciunilor și celorlalte evlavioase nevoințe ale noastre se cuvine să fie simțământul pocăinței. Cu deplină încredințare se cade nouă să ne socotim nevrednici de dragoste, nevrednici de numele „fii ai lui Dumnezeu" și „fiice ale lui Dumnezeu". *Fă-mă*, spune fiul risipitor care se pocăiește, *ca pe unul dintre argații tăi* care trudesc în țarina pocăinței sub privirea cumplitului supraveghetor: frica. Să nu căutăm ceea ce nu depinde de noi să dobândim,

pentru care nu suntem încă pârguiți. Până când, asemenea sutașului pomenit în Evanghelie, ne aflăm *sub stăpânire*, până când în noi precumpănesc păcatul și duhurile căzute, să mărturisim dimpreună cu sutașul cel înțelept: *„Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperământul meu: ci numai zi cu cuvântul, și se va tămădui sluga mea* (Mt. VIII, 8). Tu ești Preacurat și Preasfânt, odihnești numai în cei curați și sfinți: dar eu, spurcatul, *nu sunt vrednic să intri sub acoperământul meu*".

„Cred", spune Sfântul Isaac Sirul, „că așa cum fiul nu se îndoiește de tatăl său și nu cere de la dânsul, zicând: „Învață-mă meșteșug", sau: „Dă-mi cutare și cutare lucru", asemenea și monahului nu se cuvine să cugete și să ceară de la Dumnezeu: „Dă-mi cutare și cutare lucru". El știe că Dumnezeu Se îngrijește de noi mai mult decât se îngrijește tatăl de fiu. Prin urmare, suntem datori să ne aducem în starea de smerenie, să plângem pentru pricinile greșalelor noastre celor fără de voie, pe care le-am făcut în gânduri sau în fapte, și din inimă înfrântă să zicem spusele vameșului: *Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului* (Lc. XVIII, 13)... Precum fiul bolnav al unui împărat nu spune tatălui său: „Fă-mă împărat", ci îngrijește de boala sa și după însănătoșire împărăția tatălui său devine de la sine împărăția sa, așa și păcătosul care se pocăiește, primind sănătatea sufletului său, intră cu Tatăl în tărâmul firii curate și împărățește întru slava Tatălui său"[1]. Amin.

[1] Cuvântul 55.

Judecățile lui Dumnezeu

Nu este întâmplare oarbă! Dumnezeu cârmuiește lumea, și tot ce se săvârșește în cer și în cele de sub cer se săvârșește potrivit judecății Atotînțeleptului și Atotputernicului Dumnezeu, Celui Neurmat întru înțelepciunea și atotputernicia Sa, Celui Neurmat întru cârmuirea Sa.

Dumnezeu cârmuiește lumea; făpturile Sale cele înțelegătoare să se supună Lui, și slugile Lui să contemple cu evlavie, să slavoslovească întru mirare și nedumerire ceea ce întrece mintea lor: cârmuirea Lui cea măreață!

Dumnezeu cârmuiește lumea. Păcătoșii cei orbi nu văd această cârmuire. Ei au născocit „întâmplarea" străină de rațiune: lipsa vederii drepte, lipsa de agerime a vederii lor duhovnicești – vedere întunecată, vedere schimonosită – ei n-o pricep; ei pun pe seama cârmuirii lui Dumnezeu lipsa dreptății și a noimei din această lume; ei hulesc cârmuirea lui Dumnezeu, și lucrarea Lui cea preaînțeleaptă o socot și o numesc lucrare fără noimă!

Domnul Dumnezeul nostru: în tot pământul judecățile Lui (Ps. CIV, 7), propovăduiește Proorocul împărătesc. *Judecățile Domnului adevărate, îndreptate împreună* (Ps. XVIII, 10). În ele nu-i nimic nedrept! În ele nu-i nimic „irațional"! Ele sunt îndreptățite de urmările lor, de roadele lor: sunt îndreptățite prin desăvârșirea Atotdesăvârșitului lor Izvor.

Laudă, Ierusalime, pe Domnul! Laudă pe Dumnezeul tău, Sioane! Că a întărit încuietorile porților tale, binecuvântat-a pe fiii tăi întru tine (Ps. CXLVII, 1, 2). În stare a lăuda pe Domnul cu laudă bineplăcută lui Dumnezeu este doar Biserica Ortodoxă; doar adevărații ei fii, credincioase sânului ei – predaniei ei dogmatice și morale – sunt în stare să moștenească binecuvântarea. Dumnezeu, *Cel Ce vestește cuvântul Său lui Iacov, îndreptările și judecățile Sale lui Israil* (Ps. CXLVII, 8)[1], descoperă învățătura mântuirii tuturor mădularelor Bisericii Ortodoxe; însă taina dreptății evanghelice și taina judecăților Sale o descoperă, pe cât poate fi ea pătrunsă, numai celor aleși, ce s-au învrednicit să vadă cu minte

[1] Cf. Fac. XXXII, 28. „Iacov", precum și „Israil", este numit aici poporul israilitean după numele începătorului său, care la naștere a fost numit Iacov, iar după ce s-a învrednicit de vederea lui Dumnezeu numele i-a fost schimbat în cel de Israil. În înțeles duhovnicesc, „Israil" sunt numiți creștinii care au ajuns la o sporire duhovnicească însemnată.

curată pe Dumnezeu în pronia și cârmuirea Lui. *Nu a făcut* Dumnezeu *așa la tot neamul, și judecățile Sale nu le-a arătat lor* (Ps. CXLVII, 9).

Vederea judecăților lui Dumnezeu e o vedere duhovnicească. La această vedere e înălțată prin Dumnezeiescul Har, la vremea potrivită, mintea creștinului care se nevoiește după rânduială[1]. Vederii duhovnicești a minții îi răspunde inima printr-o simțire duhovnicească, sfântă, cu care ea se adapă ca și cu o băutură dulce și bineînmiresmată, ce revarsă în ea și săturare, și bărbăție, și veselie. Privesc în judecățile Tale, Doamne al meu: *judecățile Tale – adânc mult* (Ps. XXXV, 6). Adâncul lor nu-l poate cerceta nici mintea omenească, nici mintea îngerească, la fel cum ochiul nostru cel simțit nu poate vedea tăriile cerului, ce se ascund dincolo de albastrul lui străveziu și fără hotar.

Este cu neputință a împlini întocmai și nerătăcit voia lui Dumnezeu fără cunoașterea judecăților Lui. Ce sunt poruncile lui Dumnezeu? Sunt voia lui Dumnezeu, descoperită de El oamenilor ca ei să aibă călăuză în faptele ce țin de sloboda lor alegere. Ce sunt judecățile lui Dumnezeu? Sunt cele făptuite sau îngăduite de voia lui Dumnezeu, asupra cărora voința slobodă a omului nu are nici o înrâurire. Este învederat că pentru a împlini deplin voia lui Dumnezeu, omul are neapărată nevoie să intre în legătura cea nerătăcită cu poruncile lui Dumnezeu, precum și cu judecățile Lui. *Păzit-am căile Domnului*, grăiește adevăratul slujitor al lui Dumnezeu, *că toate judecățile Lui sunt înaintea mea, și îndreptările Lui nu s-au depărtat de la mine* (Ps. XVII, 24, 25). *Judecățile Tale*, Doamne al meu, *mă învață!* (Ps. CXVIII, 108). *Mărturisi-mă-voi Ție întru îndreptarea inimii, ca să mă învăț judecățile dreptății Tale* (Ps. CXVIII, 7).

Întărâtat-a pe Dumnezeu cel păcătos – slujitorul de bună voie al dracilor: *nu este Dumnezeu înaintea lui, spurcă-se căile lui în toată vremea, leapădă-se judecățile Tale*, Doamne al nostru, *de către fața lui* (Ps. IX, 24, 25). Nepăsarea față de poruncile lui Dumnezeu însoțește – altminteri nu se poate – tăgăduirea cârmuirii lumii de către Dumnezeu și a purtării Lui de grijă pentru lume: nepăsarea față de poruncile lui Dumnezeu reiese ca o urmare firească din tăgăduirea aceasta. Drept cârmuitor al lumii, pricină începătoare a tot ce se săvârșește în obștea oamenilor și cu fiecare om în parte, cel ce păcătuiește de bună voie și dinadins socoate fie rațiunea omenească, fie întâmplarea oarbă și fără noimă. Acest păcătos, prin însuși felul său de a gândi, prin însăși așezarea lui sufletească, se face vrăjmaș lui Dumnezeu, vrăjmaș Sfintei Lui Evanghelii; el calcă în picioare fără frică toate poruncile Lui, îndestulându-și fără frică toate poftele păcătoase.

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 56.

Pentru cine Dumnezeu nu este întru pronia Sa, Dumnezeu nu este nici întru poruncile Sale. Cel care L-a văzut pe Dumnezeu în cârmuirea lumii de către Dânsul, cel ce s-a cucerit înaintea acestei cârmuiri, cel ce s-a cucerit *înaintea judecăţilor lui Dumnezeu*, numai acela poate *pironi cărnurile sale cu frica* Lui (Ps. CXVIII, 120), poate răstigni voia şi cugetarea păcătoasă şi iubitoare de materie pe crucea poruncilor evanghelice. Pentru a-L vedea pe Dumnezeu în pronia Sa, este nevoie de curăţie a minţii, a inimii şi a trupului. Pentru agonisirea curăţiei, este nevoie de viaţă după poruncile Evangheliei. Din vederea judecăţilor lui Dumnezeu se naşte cu îndoită îmbelşugare materia acestei vederi: viaţa cucernică.

Dumnezeu cârmuieşte lumea; El cârmuieşte şi viaţa fiecărui om, în toate amănuntele ei. Acest fel de cârmuire, ce intră până în cele mai mărunte – neînsemnate, la prima vedere – condiţii ale fiinţării zidirilor, e pe măsura nemărginitei desăvârşiri a însuşirilor lui Dumnezeu. Legea acestei cârmuiri se lasă citită şi în natură, se lasă citită şi în viaţa obştească şi particulară a oamenilor, se lasă citită şi în Sfânta Scriptură. *Au doară*, a zis Mântuitorul, *nu se vând două păsări pentru un ban? Şi nici una dintr-însele nu cade pe pământ fără de Tatăl vostru – iar vouă*, slujitorilor apropiaţi şi credincioşi ai lui Dumnezeu, *şi perii capului vă sunt toţi număraţi* (Mt. X, 29, 30). Cred atotsfintelor cuvinte! Nu pot să nu cred lor: ele zugrăvesc întocmai desăvârşirea Dumnezeului meu. *De la faţa Ta*, Doamne al meu, *judecata mea să iasă!* (Ps. XVI, 2) Sunt al Tău pe de-a-ntregul! Viaţa şi moartea mea se află în orişicare clipă în mâinile Tale! Tu iei parte la toate faptele mele, la toate împrejurările vieţii mele: îmi ajuţi în a-Ţi bineplăcea Ţie; îndelung îmi rabzi atunci când lucrez cu samavolnicie, în chip păcătos, nebuneşte. Neîncetat mă îndreptează pe calea Ta dreapta Ta! Fără împreună-lucrarea acestei drepte, de mult m-aş fi rătăcit fără ieşire, aş fi pierit fără întoarcere. Tu, Singurul în stare a-l judeca pe om, mă judeci şi hotărăşti soarta mea veşnică după dreapta Ta judecată, după nespusa Ta milostivire. Eu sunt al Tău şi dinainte de a lua fiinţă, şi în viaţa mea, şi dincolo de hotarul fiinţării sau pribegiei mele pământeşti!

Judecăţile lui Dumnezeu sunt tot ce se săvârşeşte în lume. Tot ce se săvârşeşte, se săvârşeşte ca urmare a judecăţii şi rânduielii lui Dumnezeu. În ascuns de Dumnezeu şi în neatârnare de El nu se săvârşeşte şi nu poate să se săvârşească nimic. Un lucru se săvârşeşte după voia lui Dumnezeu; altul se săvârşeşte prin îngăduinţa Lui; tot ce se săvârşeşte, se săvârşeşte potrivit judecăţii şi rânduielii dumnezeieşti. Judecata lui Dumnezeu este întotdeauna dreaptă: *Drept eşti, Doamne,* spune Proorocul, *şi drepte sunt judecăţile Tale* (Ps. CXVIII, 137).

Prin lucrarea voii lui Dumnezeu au fost zidite lumea văzută şi cea nevăzută, a fost zidit şi răscumpărat omul, au fost şi sunt săvârşite toate întâmplările,

atât obștești cât și particulare, din care luminează, ca soarele de pe cer, bunătatea dumnezeiască, atotputernicia dumnezeiască, înțelepciunea dumnezeiască. Cu îngăduința lui Dumnezeu, din sloboda alegere a zidirii a apărut răul cu toate urmările lui: cu îngăduința lui Dumnezeu, de voia lor, au căzut îngeri, a căzut omul, nu l-au primit pe Dumnezeu și s-au lepădat de Dumnezeu oamenii răscumpărați de Dumnezeu Întrupat; cu îngăduința lui Dumnezeu s-a stricat pământul, prin reaua voință a îngerilor lepădați și oamenilor căzuți, cu fărădelegile și păgânătatea acestor îngeri și acestor oameni. Cu îngăduința lui Dumnezeu și potrivit judecății Lui pedepsesc și vor pedepsi lumea felurite necazuri și nevoi, obștești și osebite; cu îngăduința lui Dumnezeu și potrivit judecății Lui îi ajung pe cei apostați de la Dumnezeu, pe vrăjmașii Lui, muncile cele veșnice în adâncul de văpaie și întuneric al iadului, pentru care s-au pregătit fiindcă așa au vrut.

Căutat-a Apostolul cu minte curată, cu minte luminată de razele Sfântului Adevăr, căutat-a spre neajunsa înălțime a judecăților dumnezeiești și, în sfințita spaimă stârnită de vederea acestor judecăți, a strigat: *O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cât sunt de necercate judecățile Lui, și neurmate căile Lui! Că cine a cunoscut gândul Domnului? Sau cine s-a făcut Lui sfetnic?* (Rom. XI, 33, 34).

A strigat aceasta Apostolul vorbind despre cumplita nelegiuire, lepădarea cea de bună voie a Răscumpărătorului de către iudei, lepădarea cea nebunească ce s-a încununat cu grozava fărădelege: uciderea Mântuitorului. Vorbind despre nelegiuirea oamenilor, aflată în deplină atârnare de sloboda lor voință, Apostolul o face ca și cum nelegiuirea ar fi fost săvârșită de către Dumnezeu. *I-a încuiat Dumnezeu pe toți* iudeii *întru necredință* (Rom. XI, 32). *Le-a dat Dumnezeu duh de împietrire, ochi ca să nu vadă și urechi ca să nu audă* (Rom. XI, 8). Îngăduința lui Dumnezeu poartă nume de lucrare: *i-a încuiat, le-a dat.* Cel Nemărginit după putere și stăpânire parcă S-ar fi mărginit pe Sine, neschimbând sloboda alegere omenească, neoprind faptele omenești intrate în încăpățânată împotrivire, în încrâncenată vrăjmășie față de voia lui Dumnezeu. Sloboda alegere a zidirilor, toate sforțările lor n-ar fi putut să se împotrivească atotputernicei drepte a Ziditorului. Aceasta nu s-a întâmplat. Iată *judecățile lui Dumnezeu* (Rom. XI, 33). Înțelegerea lor e cu neputință, fiindcă întrece înțelegerea zidirilor înțelegătoare. Cercetarea a ceea ce nu poate fi pătruns e osteneală deșartă, fără noimă. Cercetarea judecăților lui Dumnezeu este oprită de către Dânsul ca întreprindere insuflată de trufia oarbă, ca întreprindere insuflată de un fel greșit de a vedea lucrurile, ca întreprindere ce duce la rătăcire de neocolit, la hulă împotriva lui Dumnezeu, la pieirea sufletului. Se cuvine ca, urmând pildei Apostolului, să contemplăm judecățile lui Dum-

nezeu cu ochiul credinței, cu ochiul înțelegerii duhovnicești, și, neîngăduindu-ne meditații sterpe întemeiate pe principii omenești, să ne cufundăm cu evlavie în sfințita nedumerire, în sfințitul *întuneric duhovnicesc*, care e, totodată, și minunată lumină ce ascunde pe Dumnezeu de privirile minților omenești și îngerești (Ps. XVII, 12).

„Răul nu are ființă", au zis Părinții: „el apare prin nepăsarea noastră față de virtute și piere prin râvna noastră pentru dânsa"[1]. Răul, fiind lipsă a binelui, nu poate apărea decât la mărginitele făpturi înțelegătoare, în care binele e mărginit. Dumnezeu este nesfârșit, și binele Lui este tot nesfârșit. Ceea ce este nesfârșit din fire nu se micșorează oricât ai lua din el, și nu se mărește oricât ai adăuga la el. Nici binele, nici răul zidirilor nu pot avea vreo înrâurire nici asupra lui Dumnezeu, nici asupra lucrărilor Lui. Judecățile lui Dumnezeu stau la o înălțime neurmată și neajunsă; ele stau la o înălțime ce nu atârnă de lucrările drăcești sau omenești. Lucrarea lui Dumnezeu rămâne cu propriile sale însușiri și propria sa însemnătate, oricum ar fi lucrarea drăcească sau omenească ce se îmbină la arătare într-o singură lucrare cu ea.

O pildă izbitoare a acestei lucrări ne-o înfățișează o mare întâmplare: pătimirile și moartea lui Dumnezeu-Omul. Pe de o parte, acestor pătimiri și acestei morți a binevoit a li se supune Dumnezeu Înomenit, după sfânta Sa voie: pe de alta, arhiereii iudeilor, de asemenea mânați de sloboda lor voie, L-au supus pe Dumnezeu Înomenit unei înjosiri rușinoase, unor chinuri cumplite și unei morți de ocară. La fărădelegea omenească au luat parte dracii, ca începători ai fărădelegii (In. XIII, 2, 27). Aici, lucrarea lui Dumnezeu a fost îmbinată, la arătare, într-o singură lucrare cu lucrarea omenească și cu lucrarea dracilor; dar, în fapt, se deosebea de ele cu o deosebire atotdesăvârșită. *Voi de Cel Sfânt și Drept v-ați lepădat*, le-a zis iudeilor Apostolul Petru; *voi pe Începătorul vieții L-ați omorât: ci Dumnezeu, cele ce mai înainte a vestit prin gura proorocilor Lui, că va pătimit Hristos, le-a împlinit întocmai* (Fapte III, 14, 15, 18). Același gând l-au vădit și toți ceilalți apostoli în rugăciunea pe care au rostit-o la vestea că se pornise prigoană asupra Bisericii în Ierusalim. El au grăit în rugăciunea lor: *Stăpâne, Tu, Dumnezeule, Cela Ce ai făcut cerul și pământul și marea și toate cele ce sunt într-însele, Carele prin Duhul Sfânt ai grăit prin gura părintelui nostru David, robului Tău: „Pentru ce s-au întărâtat neamurile, și noroadele au cugetat cele deșarte? Stătut-au de față împărații pământului, și boierii s-au adunat împreună asupra Domnului și asupra Unsului Lui". Că s-au adunat, cu adevărat, în cetatea aceasta asupra Sfântului Tău Fiu Iisus, pe Care L-ai uns, Irod și Pilat din Pont, cu neamurile și cu noroadele lui Israil, să facă câte mâna Ta și sfatul Tău mai înainte a rânduit să fie* (Fapte IV, 25-28).

---

[1] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura XI.

Judecățile și lucrările lui Dumnezeu merg pe calea lor; lucrările omenești și drăcești merg și ele pe calea lor. Nelegiuirile și facerile de rele nu încetează a fi nelegiuiri și faceri de rele în ce-i privește pe cei ce le lucrează, chiar dacă cei ce fac răul cu gând rău sunt totodată unelte ale voii lui Dumnezeu. Faptul că sunt unelte ale acestei voi este urmarea nemăsuratei înțelepciuni dumnezeiești, a nemărginitei puteri dumnezeiești, din pricina cărora făptura, lucrând după sloboda sa voie, rămâne totodată neabătut sub stăpânirea Făcătorului, fără a pricepe aceasta, împlinesc voia Făcătorului, fără a ști aceasta.

Judecățile lui Dumnezeu iau parte și lucrează în mijlocul celor săvârșite de oameni și de draci, ca un duh cât se poate de subțire în materie, neatârnând de materie, nesuferind împiedicare din partea ei, lucrând asupra materiei și nefiind supuse lucrării ei. Judecățile lui Dumnezeu sunt lucrarea atotputernică în lume a Atotdesăvârșitului Dumnezeu, a singurului Duh în adevăratul înțeles al cuvântului, Ce umple lumea și tot ce e dincolo de hotarele lumii, Care e necuprins de lume. Nu-L cuprinde pe Dumnezeu lumea materială, supusă simțurilor noastre; nu-L cuprinde pe Dumnezeu nici lumea duhurilor, care nu e supusă simțurilor noastre. Lucrările lui Dumnezeu, judecățile lui Dumnezeu sunt pe măsura Lui: și ele sunt necuprinse. Să tacă și se se cucerească înaintea lor și oamenii și îngerii! Față de Dumnezeu, și duhurile sunt materie: ele se deosebesc de Dumnezeu atât prin ființă cât și prin însușiri, se deosebesc cu deosebire nemăsurată, se deosebesc la fel de mult ca materia grosolană[1]. Aceasta este legea raportului dintre ceea ce este nesfârșit și tot ceea ce este mărginit și are un sfârșit. Oricât s-ar deosebi între ele lucrurile mărginite, oricât ar crește ori s-ar micșora, deosebirea lor față de ceea ce e nesfârșit nu se schimbă și nu se poate schimba vreodată: ea este întotdeauna aceeași, fiindcă este întotdeauna nesfârșită.

Vai lumii de la sminteli: că nevoie este să vină smintelile – dar vai omului aceluia prin care vine sminteala! (Mt. XVIII, 7). Aceasta s-a spus de către Mântuitorul lumii, Domnul nostru Iisus Hristos. Aceasta s-a spus despre lucrurile ce se săvârșesc înaintea ochilor noștri, și încă mai trebuie să se săvârșească, în care atotsfintele judecăți ale lui Dumnezeu se îmbină cu nelegiuitele și pierzătoarele urmări ale păcătoasei, iubitoarei de patimi, vrăjmașei lui Dumnezeu voi omenești.

---

[1] „Îngerii", spune Sfântul Ioan Damaschin, „sunt netrupești și nemateriali prin comparație cu noi – dar față de Dumnezeu, Singurul Care nu suferă comparație, **totul** e grosolan și material". *Expunerea Credinței Ortodoxe*, cartea a 2-a, cap. 3 – Despre îngeri. Știința, la nivelul ei actual de dezvoltare, precizează cu toată claritatea că ceea ce e limitat este, în mod necesar, și material.

Nevoie este să vină smintelile: prin aceste cuvinte e vestită preştiinţa lui Dumnezeu, sunt vestite judecăţile lui Dumnezeu, nepătrunse pentru om şi neajunse pentru înţelegerea lui. *Vai omului aceluia prin care vine sminteala*: prin aceste cuvinte este vestită mânia lui Dumnezeu ce stă asupra slujitorilor, propovăduitorilor, ocrotitorilor păcatului, semănătorilor şi răspânditorilor păcatului în societatea omenească, vrăjmaşilor şi prigonitorilor adevăratei cunoştinţe de Dumnezeu şi slujiri a lui Dumnezeu. Aşezarea lor sufletească şi lucrarea lor sunt deja osândite de Dumnezeu; deja sunt rostite tunătoare ameninţări împotriva acestei aşezări sufleteşti şi acestei lucrări; deja le este pregătit ca răsplată iadul cu închisorile lui, cu înfricoşătoarele lui cazne şi chinuri: însă acea lucrare şi aşezare sufletească a oamenilor care nu sunt plăcute lui Dumnezeu şi se împotrivesc Lui sunt îngăduite de Dânsul. Aşa fel sunt judecăţile lui Dumnezeu. Răul săvârşit de făpturi nu poate strica în Dumnezeu – în Binele Atotdesăvârşit – rămânerea Lui cea de nestricat şi de neatins în însuşirile şi vrednicia Sa cele de neschimbat, nu e în stare să împiedice nemărginita Înţelepciune a lui Dumnezeu să împlinească atotsfânta, atotputernica sa voie.

Ce este aceea „preştiinţa lui Dumnezeu"? Este un fel de a vorbi întrebuinţat de Sfânta Scriptură, prin care e zugrăvită măreţia lui Dumnezeu cea mai presus de orice zugrăvire. Conceptul de „preştiinţă a lui Dumnezeu" seamănă mult cu cel de „judecăţi ale lui Dumnezeu": ele se suprapun adeseori. Vom lămuri, după putinţa noastră, ce este preştiinţa lui Dumnezeu, despre a cărei fiinţare dă mărturie Sfânta Scriptură (Rom. IX) şi a cărei greşită înţelegere trage pe mulţi în prăpastia pierzătoare a rătăcirii.

Dumnezeu nu este supus timpului[1]: timpul nu există pentru Dumnezeu. Cuvântul „timp" exprimă o concepţie ce se alcătuieşte din întipăririle (impresiile) pricinuite în noi de succesiunea fenomenelor în natură. Astfel e definit timpul de către ştiinţă. *Şi a fost seară, şi a fost dimineaţă, ziua una* (Fac. I, 5). Astfel înfăţişează Scriptura provenienţa conceptului de „timp", în deplină conglăsuire cu concluzia ştiinţei pozitive[2]. E limpede că întipăririle dinafară nu pot acţiona asupra lui Dumnezeu – altminteri El n-ar fi desăvârşit, şi ar fi supus adaosurilor şi împuţinărilor, ceea ce e impropriu pentru ceea ce este nesfârşit. În general, pentru Dumnezeu timpul nu există: pentru El nu există nici viitor. Ceea ce urmează a se săvârşi stă ca fapt deja săvârşit înaintea feţei lui Dumnezeu; şi soarta de dincolo de mormânt a fiecărui om, care trebuie să decurgă, ca urmare firească, din lucrarea lui pământească pe care a lucrat-o prin sloboda sa voie, este deja ştiută de Dumnezeu, este deja hotărâtă de că-

[1] Sfântul Ioan Damaschin, *Expunerea Credinţei Ortodoxe*, Cartea a 2-a, cap. 3 – Despre îngeri.

[2] Fizica.

tre Dânsul. „*Ceea ce încă n-am lucrat au văzut ochii Tăi* (Ps. CXXXVIII, 16), Atotdesăvârşite Dumnezeule!" A mărturisit asta Proorocul cel insuflat: a mărturisi asta este dator, prin necesitate logică, fiece om.

„Sunt predestinat! A te împotrivi predestinării, a schimba sau a nimici preştiinţa lui Dumnezeu nu este cu putinţă. Şi atunci, de ce să mă silesc a împlini virtutea creştină cea neînduplecat de aspră? De ce să mă supun unor nenumărate lipsuri şi să trăiesc lepădându-mă mereu de viaţă? O să trăiesc cum vreau şi cum îmi place! Voi grăbi să ajung acolo unde mă cheamă visul meu, zugrăvindu-mi înainte privelişti născătoare de încântare! Mă voi desfăta până la saţ cu toate desfătările, fie ele şi păcătoase! Ele sunt risipite din belşug prin lume, şi o curiozitate de neîndurat mă trage să gust din ele şi să le cunosc cu lucrul! Dacă sunt predestinat să mă mântuiesc, Dumnezeu mă va mântui în pofida păcătoşeniei mele; iar dacă sunt predestinat să pier, voi pieri, în ciuda tuturor silinţelor mele de a dobândi mântuirea". Această judecată e trâmbiţată de necunoaşterea tainelor creştinismului! Ea este trâmbiţată de raţiunea cea cu nume mincinos şi de cugetarea trupească! Prin această judecată este rostită o hulă cumplită, dar neînţeleasă de către ele! Această cugetare nefericită, greşită pe de-a-ntregul, e socotită şi primită de către mulţi ca adevăr de netăgăduit: pe temelia lui este zidită vieţuirea după bunul plac, vieţuirea nelegiuită şi dezmăţată. Pe temelia vieţuirii păcătoase de pe pământ este zidită vieţuirea veşnic amară, veşnic nefericită, din tărâmul de dincolo de mormânt.

Mincinoasa, pierzătoarea de suflet cugetare despre preştiinţa lui Dumnezeu (înţeleasă ca predestinare – *n.tr.*) şi soartă[1] a răsărit din confundarea lucrărilor proprii numai lui Dumnezeu cu lucrările omeneşti. O greşeală duce negreşit la altă greşeală; ea duce la multe greşeli, dacă a fost făcută în ideea de început, de la care pleacă tot raţionamentul. Omul, confundând lucrarea sa cu lucrarea lui Dumnezeu, prin asta a supus – în chip părut firesc – amândouă lucrările unei singure legi, unei singure judecăţi – judecăţii raţiunii sale. De aici s-a deschis înaintea lui o necuprinsă arenă a rătăcirilor. Punându-se pe sine însuşi judecător al lucrărilor lui Dumnezeu, nu avea cum să nu pună pe seama Lui aceeaşi atitudine faţă de bine şi rău pe care o are faţă de ele omul. El a socotit însuşirile lui Dumnezeu identice cu însuşirile omeneşti; gândirea lui Dumnezeu a supus-o legilor gândirii omeneşti: a stabilit şi o oarecare deosebire, însă deosebire nu nesfârşită, ci o deosebire de-a sa, nedefinită, străină de corectitudine şi de sens.

Dintru începutul Său cel fără de început, Dumnezeu S-a mulţumit şi Se mulţumeşte doar cu Cuvântul Său. Cuvântul lui Dumnezeu e, totodată, şi

[1] În limba rusă **sud'ba** (soartă) derivă etimologic de la judecată (**sud**): judecata lui Dumnezeu.

gândirea Lui: *Cuvântul întru început era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvântul* (In. I, 1, 2). Așa fel este însușirea Minții Celei Fără de margini. Potrivit cu nemărginita Sa desăvârșire, Dumnezeu are o singură Gândire, în ciuda faptului că această Gândire se vădește în tărâmul făpturilor înțelegătoare printr-o nenumărată mulțime de gânduri. Să depărtăm de noi la o nesfârșită depărtare și ființa lui Dumnezeu, și însușirile Lui, și lucrările Lui: atunci judecata noastră cu privire la soartă și preștiința lui Dumnezeu va deveni întemeiată așa cum se cuvine. A ști dinainte soarta omului este un lucru pe deplin potrivit cu Dumnezeirea, fiindcă mintea Dumnezeirii este nemăsurat de desăvârșită, fiindcă Dumnezeu nu e atârnător de timp. Preștiința, arătând omului măreția lui Dumnezeu și rămânând o taină cunoscută numai lui Dumnezeu, nu îngrădește nicidecum sloboda lucrare a omului în întreaga arenă a vieții pământești, nu are nici o înrâurire asupra acestei lucrări, nici o legătură cu ea. Neavând nici o înrâurire asupra lucrării omului, preștiința lui Dumnezeu nu are și nu poate să aibă nici o înrâurire asupra urmărilor acestei lucrări, asupra mântuirii sau pierzării omului. Drept călăuzitori ai purtării noastre ne sunt dați pe de o parte rațiunea și voia slobodă, pe de alta, învățătura revelată a lui Dumnezeu. Învățătura revelată a lui Dumnezeu vestește cu amănunțime deplin mulțumitoare voia lui Dumnezeu ca mijloc de mântuire, vestește bunăvoința lui Dumnezeu ca toți oamenii să se mântuiască, vestește muncile cele veșnice pentru călcarea voii lui Dumnezeu. De aici – urmarea limpede: mântuirea și pierzarea omului atârnă doar de sloboda lui voie, nu de vreo „predestinare" hotărâtă de Dumnezeu, pe care omul nu o știe.

De ce unul se naște în bogăție și vază, altul în sărăcie, între oameni disprețuiți și împilați, sortiți să trudească trupește toată viața întru sudoarea feței, neavând mijloace de a-și dezvolta mintea? De ce unul moare la adânci bătrânețі, altul în floarea vârstei tinerești sau bărbătești, altul copil sau chiar prunc de puține zile? De ce unul are întotdeauna sănătate și bunăstare, altul se chinuie în boli, trece din necaz în necaz, din nevoi în nevoi, ca din mână în mână? Aceste întrebări și altele asemenea acestora îl frământau cândva pe marele pustnic egiptean Antonie, și pustnicul căuta cu osârdie dezlegarea lor în înțelegerea proprie, umbrită de Dumnezeiescul Har, în stare a se adânci în cercetarea tainelor lui Dumnezeu. În vreme ce sfântul bătrân era frământat de neroditoarea cugetare, s-a făcut către dânsul glas din cer: „Antonie! Acestea sunt judecățile lui Dumnezeu. Cercetarea lor este vătămătoare de suflet. Ia aminte la tine însuți"[1].

„Ia aminte la tine însuți", omule! Intră în osteneala și cercetarea ce sunt neapărat trebuincioase pentru tine. Stabilește cu exactitate pe tine însuți, relația

[1] *Patericul egiptean.*

ta cu Dumnezeu și cu toate părțile uriașei zidiri a lumii care îți este cunoscută. Stabilește ce ți s-a dat să înțelegi, ce a fost lăsat ca să contempli doar și ce a fost ascuns de tine. Stabilește treapta și hotarele capacității tale de a gândi și a înțelege. Această capacitate, fiind capacitate a unei ființe mărginite, are în chip firesc și treapta sa și marginile sale. Concepțiile lor omenești, în formele lor cunoscute, sunt numite de către știință „complete" și „desăvârșite"; dar ele rămân întotdeauna relative, în funcție de capacitatea omului de a gândi și a înțelege: ele sunt desăvârșite în măsura în care este desăvârșit omul. Trebuie să ajungi la importanta idee că desăvârșita înțelegere a oricărui lucru este improprie și cu neputință pentru o mintea mărginită a omului. Desăvârșita înțelegere aparține doar Minții Cele Desăvârșite. Fără această cunoștință, cunoștință nemincinoasă și sfântă, chiar și un geniu va fi mereu străin de poziția corectă și activitatea corectă. Prin poziție și activitate se înțeleg aici poziția și activitatea duhovnicească, în care fiecare dintre noi este dator să se dezvolte cu dezvoltarea menită și prescrisă pentru făptura înțelegătoare (rațională) de către Ziditorul ei. Nu se vorbește aici despre poziția temporară sau activitatea temporară în care ne aflăm situați pentru un foarte scurt răstimp în vremea călătoriei noastre pământești, ca membri ai societății omenești.

S-ar părea următorul lucru: ce este este mai aproape de mine decât eu însumi? Ce îmi este mai cunoscut decât eu însumi? Eu sunt mereu cu mine însumi; din firească trebuință sunt nevoit să iau mereu aminte la mine însumi; îmi îndrept luarea-aminte spre alte lucruri doar în măsura în care am nevoie. Dragostea față de mine însumi îmi este rânduită de către legea lui Dumnezeu în aceeași măsură ca și dragostea de aproapele. Și tocmai eu, care mă apuc să cunosc cele de departe, din adâncurile pământului și mării, din adâncurile lumii de sub cer și de dincolo de bolta cerească, ajung în încurcătură, în desăvârșită nedumerire, nu știu ce să răspund atunci când aud întrebarea: „Cine sunt eu și ce sunt eu?" Cine sunt eu? Sunt ființă? Dar sunt supus unor schimbări neobișnuite din ziua zămislirii mele și până în ziua morții. Ființa, în deplinul înțeles al cuvântului, nu trebuie să fie supusă schimbărilor; ea trebuie să arate putere de viață mereau aceeași, întotdeauna egală cu sine însăși. Nu e în mine mărturie de viață care să se cuprindă în întregime în mine însumi; sunt supus desăvârșitei secătuiri a puterii de viață în trupul meu: mor. Nu numai trupul meu stricăcios e supus morții: însuși sufletul meu n-are în sine condiții de viață nestricată: mă învață asta sfânta predanie a Bisericii Ortodoxe. Sufletului, deopotrivă și îngerilor, le-a fost dăruită nemurirea de către Dumnezeu: ea nu le este proprie, nu este atribut firesc al lor[1]. Trupul, pentru susținerea vieții sa-

[1] Sfântul Ioan Damaschin. *Expunerea credinței ortodoxe* (în rom. *Dogmatica – n. tr.*), cartea a 2-a, cap. 3: Despre îngeri.

le, are nevoie a se hrăni cu aer și produse ale pământului; sufletul, pentru a-și susține și păstra nemurirea, are nevoie să lucreze tainic în el dreapta lui Dumnezeu. Cine sunt eu? Un fenomen? Dar simt existența mea. Mulți ani a cugetat oarecine asupra unui răspuns mulțumitor la întrebarea dată, a meditat, adâncindu-se în contemplare de sine în lumina luminătorului care este Duhul lui Dumnezeu. Prin cugetarea de mulți ani, el a fost călăuzit la următoarea definiție relativă a omului: „omul este răsfrângerea Ființei, și împrumută de la Această Ființă caracterul de ființă"[1]. Dumnezeu, Singurul *Cel Ce este* (Ieș. III, 1), Se răsfrânge în viața omului. Așa se răsfrânge soarele în picătura curată de ploaie. În picătura de ploaie vedem soarele: dar ceea ce vedem în ea nu este soarele. Soarele este acolo, în înălțimea lui neajunsă.

Ce e sufletul meu? Ce este trupul meu? Ce este mintea mea? Ce e simțirea inimii? Ce e simțirea trupului? Ce sunt puterile sufletului și trupului? Ce este viața? Răspunsuri nedezlegate, răspunsuri de nedezlegat! De-a lungul miilor de ani, neamul omenesc a purces la dezbaterea acestor probleme, s-a străduit să le dezlege, și s-a depărtat de ele după ce s-a încredințat că dezlegarea lor este cu neputință. Ce poate fi mai cunoscut pentru noi decât trupul nostru? Având simțuri, el e supus acțiunii tuturor acestor simțuri: cunoașterea trupului ar trebui să fie cât se poate de îndestulătoare, fiind dobândită atât prin rațiune cât și prin simțuri. Ea chiar așa și este față de cunoașterea sufletului, a însușirilor și puterilor lui, a lucrurilor care nu sunt supuse simțurilor trupești[2]; este, totodată, o cunoaștere cu totul neîndestulătoare față de condițiile în care cunoașterea poate fi socotită deplină și desăvârșită.

Pentru a cunoaște însemnătatea unei substanțe oarecare, știința e obligată să se rezume la părțile alcătuitoare, care nu pot fi descompuse mai departe, iar după aceea să refacă din părțile alcătuitoare substanța descompusă. Cunoașterea astfel dobândită despre substanță știința o socoate vrednică de încredere: ipotezele, atâta vreme cât nu sunt dovedite la modul pozitiv, nu sunt admise în ansamblul cunoștințelor, în tezaurul științei, chiar dacă arbitrariul omenesc le proclamă, prin viu grai și în scris, ca adevăruri, bătându-și joc de ignoranța și credulitatea omenirii. Pentru a diseca în mod satisfăcător trupul uman, este neapărată nevoie să facem asta atunci când trupul este încă viu. Nu este cu putință a defini ce reprezintă viața altfel decât captând-o și cercetând-o în sine însăși. Fidelitatea disecției trebuie dovedită prin reformarea trupului viu din părțile alcătuitoare. Noi disecăm numai cadavre, neștiind ce anume lasă viața în trupul părăsit de ea și ce ia cu sine. Disecând cadavre, facem cunoștință cu întocmirea mașinii ascunse înăuntrul trupului – dar a unei mașini ce nu mai e

---

[1] Sfântul Ioan Damaschin, *Expunerea credinței ortodoxe*, cartea a 4-a, cap. 13.

[2] Asta la oamenii trupești, în care sufletul nu este înviat de lucrarea Dumnezeiescului Har. Cei înviați de această lucrare au despre suflet o concepție mai clară.

în stare de mişcare şi de lucrare, a unei maşini deja lipsite de însemnătatea sa esenţială. Dar despre trupul nostru ce ştim? Un nimic care se află departe de cunoaşterea deplină şi desăvârşită.

Să cerem minţii noastre – acestui principal instrument de dobândire a cunoştinţelor – să dea o definiţie a esenţei sale: ce este ea? Putere a sufletului? Dar prin aceasta este exprimat doar un concept care ia naştere în noi din impresiile produse de lucrările minţii – nu este definită esenţa minţii. Exact acelaşi lucru trebuie să-l spunem şi cu privire la duhul omenesc, adică la acele simţuri înalte ale inimii de care sunt lipsite dobitoacele, prin care inima omului se deosebeşte de inima dobitoacelor şi care alcătuiesc alesul prisos de simţuri al inimii omeneşti faţă de inimile dobitoacelor. Duhul este putere a sufletului. În ce fel sunt unite puterile sufletului cu sufletul însuşi? Felul unirii este de nepătruns, fiindcă de nepătruns este felul unirii trupului cu simţurile lui – vederea, auzul şi celelalte. Simţurile trupeşti părăsesc trupul atunci când îl părăseşte viaţa, sunt luate din ele de către sufletul care pleacă. Asta înseamnă că simţurile trupeşti aparţin în mod propriu sufletului şi, când acesta este în trup, se fac ca simţuri ale trupului. De aici decurge o consecinţă firească de neînlăturat: capacitatea sufletului de a simţi ceea ce simte şi trupul; înrudirea sufletului cu trupul – nu aceea desăvârşită opoziţie care în chip nechibzuit a fost atribuită de către unii sufletului şi duhurilor create şi care până în ziua de astăzi le e atribuită din ignoranţă[1]. Între făpturi există, la fel ca între numere o gradaţie şi o deosebire ce provine din gradaţie. În această gradaţie ceva este mai grosier în raport cu noi, altceva – mai subtil: dar tot ce e creat, mărginit, fiinţând în spaţiu şi timp, nu poate fi străin de materialitate – acest atribut inseparabil al tot ce este mărginit. Nematerial e numai Dumnezeu: El se deosebeşte cu o desăvârşită deosebire de toate făpturile; El este opus lor prin fire şi însuşiri aşa cum este opus infinitul numerelor – tuturor, fără deosebire. Iată ce ştim despre sufletul, despre mintea, despre inima noastră! Dar ce ştim? **Nimic**, cel mai mărginit **nimic**.

Cine ştie toate acestea în chip cu totul mulţumitor? Doar Dumnezeu! El, potrivit proprietăţii infinitului, are despre toate idee desăvârşită, străină de orice neajuns – şi a dovedit asta cu dovadă desăvârşită: facerea din nimic a unei mulţimi nenumărate de lumi, văzute şi nevăzute de către noi, ştiute şi neştiute de către noi. Propriu infinitului este să aducă la fiinţă ceea ce nu fiinţează, ceea ce nu sunt în stare să facă nici un fel de numere, oricât de mari ar fi ele. Dovada infinităţii Raţiunii ce cârmuieşte lumea continuă să se vădească în chip măreţ prin fi-

[1] Descartes şi adepţii săi consideră sufletul o substanţă complet contrară trupului, care nu are nimic în comun cu el, care nu are nici o relaţie cu spaţiul şi cu timpul: noi considerăm că astfel e numai Dumnezeu.

ințarea a tot ceea ce ființează[1]. O proporție foarte redusă a legilor creației și existenței a fost pătrunsă de către oameni – și asta numai parțial. A fost pătruns de către ei și faptul că întreaga natură este cuprinsă de o legiuire mai presus de pătrunderea omenească. Dacă este nevoie de o minte pentru a pătrunde o parte a legilor, cu atât mai mult este nevoie de Una pentru a le alcătui.

Omule! „Ia aminte la tine însuți", pe tine însuți cercetează-te! Înțelegându-te pe tine cu atâta limpezime câtă îți este cu putință, vei privi mai deslușit și mai nerătăcit la tot ce este supus privirilor tale în afara ta. În ce fel, pe ce temei am ajuns să ființez și am apărut în arena vieții pământești? Am apărut în această arenă fără voia mea și fără să îmi dau seama; pricinile pentru care am ajuns să ființez nu le cunosc. Chibzuiesc, caut pricina – și nu pot să nu îmi dau seama că sunt dator prin necesitate s-o recunosc în hotărârea nemărginitei, neștiutei, neurmatei Voi căreia eu îi sunt supus necondiționat. Am apărut în lume având puterile sufletului și trupului ca însușiri de-a gata: mi s-au dat, nu le-am ales eu. Am apărut în lume cu felurite neputințe, parcă pecetluit deja cu pedeapsa; am apărut în lume pătimitor și logodit cu pătimirile. M-am trezit în niște condiții și într-un mediu pe care le-am găsit ca atare sau care mi-au fost pregătite – nu știu. Pe calea pribegiei pământești foarte rar pot să fac după voia mea, să-mi împlinesc dorințele: mai întotdeauna sunt mânat în chip silnic de o Mână atotputernică, nevăzută, ca de un torent căruia nu-i pot arăta nici o împotrivire. Mai mereu dă peste mine numai neașteptatul și neprevăzutul. Voi fi luat din viața pământească fără veste, fără să mi se ceară încuviințarea, fără să ia nimeni aminte la nevoile mele pământești, la cei ce mă înconjură pe pământ, pentru care eu – după judecata mea și a lor – sunt de neapărată trebuință! Voi fi luat de pe pământ pentru totdeauna, neștiind unde voi merge! Voi fi luat întru cumplită singurătate! În tărâmul necunoscut în care voi intra prin moarte mă va întâmpina doar noul, doar ceea ce nicicând nu am văzut. De acolo, din tărâmul necunoscut, nu voi putea da pe pământ nici o veste despre mine – fiindcă nu e cu putință să audă veste de acolo nimănui dintre cei îmbrăcați cu învelișul materiei pământești, grosolane. Viața mea în această lume văzută e o luptă necontenită cu moartea; astfel e ea din leagăn și până la mormânt. Pot să mor în orice zi și în orice ceas, dar ziua și ceasul morții nu le știu. Îmi este cunoscut că voi muri; în această privință nu este și nu poate fi nici o îndoială, dar trăiesc de parcă aș fi nemuritor – fiindcă mă simt nemuritor. Presimțirea morții a fost luată de la mine – și nu aș crede nicidecum că este cu putință pentru om să moară, de n-aș vedea la toți oamenii că moartea este soarta de neocolit a fiecărui om. Exact e zugrăvită în Evanghelie neputința stăpânirii pe care o avem peste noi înșine. „Oricât te-ai strădui", îi

[1] Dogmatica Sf. Ioan Damaschin, Cartea IV, cap. 13.

spune Evanghelia omului, „nu poți să adaugi la statura ta măcar un cot (Mt. VI, 27), nici să faci negru un fir de păr alb (Mt. V, 36)".

„De ce se face asta astfel? Nu este cu putință a nu recunoaște că multe din cele ce s-au spus aici s-au spus cu palpabilă îndreptățire. Starea pătimitoare a omenirii pe pământ, stare aflată sub privirile tuturor, trebuie să aibă pricina ei: dar cum pot fi vinovați urmașii de greșeală strămoșului îndepărtat de acești urmași și deja străin de ei? Urmașii sunt pedepsiți: asta e limpede. Dar de ce sunt pedepsiți ei, nevinovații? De ce poartă înfricoșătoarea pedeapsă veșnică? Pedeapsa trece din generație în generație, se lasă împovărătoare asupra fiecărei generații, șterge de pe fața pământului fiecare generație, după ce a supus-o mai înainte la chinuri fără număr. Fiecare generație apare pe fața pământului în mod inconștient, fără voia sa, cu de-a sila. Fiecare om intră în viața pământească fără putința de a acționa în mod liber ales prin capacitățile care în nou-născut se aseamănă mai mult cu niște semințe decât cu niște vlăstare. Dar ce părtășie au urmașii la păcatul strămoșului, părtășie care să fie vrednică de pedepse grele, de vreme ce nici nu era cu putință pentru ei să ia parte la păcat nici cu vreo încuviințare subțire a inimii, nici cu cea mai mai mică abatere a minții? Unde este aici dreapta judecată a lui Dumnezeu? Unde e bunătatea Lui? Văd doar contrariul lor". Astfel strigă omul neputincios, orbit de viețuirea sa păcătoasă, materialnică. Astfel strigă el – și cheamă judecățile lui Dumnezeu să dea socoteală înaintea lui.

Astfel strigă necunoștința de Dumnezeu! Astfel strigă trufia omenească! Astfel strigă necunoașterea de sine însuși a omului! Astfel strigă concepția lui mincinoasă despre sine și despre tot ce-l înconjoară! Astfel strigă ele – și nimeni nu ia aminte la strigătul lor. Prin acest fel de exclamații oamenii, nedându-și seama, nu fac decât să arate boala părerii de sine și amăgirii de sine ce i-a cuprins: prin acest fel de exclamații ei dau în vileag dorința lor de a fi chivernisitori ai lumii, judecători și povățuitori ai lui Dumnezeu în cârmuirea lumii de către Dânsul, și credința ce trăiește în ei că sunt în stare de acest lucru – și nimeni nu le dă tronurile înalte, mai presus de nori, pe care mai înainte de oamenii răsculați au vrut să se așeze îngerii răsculați. Întreprinderea nechibzuită se împotmolește, ca într-o prăpastie adâncă, în nechibzuința sa, sfâșiind jertfele ce s-au lăsat fără prevedere atrase de această întreprindere, sfâșiindu-le cu chinuri sterpe în lanțuri de nesfărâmat. Evenimentele își urmează șirul, în iconomia lumii nu are loc nici o schimbare, judecățile lui Dumnezeu rămân nestrămutate. Nimicnicia și amăgirea de sine a oamenilor le sunt dovedite în mod pozitiv și irefutabil de către aspra experiență.

Un raționament matematic foarte precis îi lămurește omului cât se poate de limpede nesfârșita deosebire dintre el și Dumnezeu – atât după ființă cât și

după însușiri –, chiar dacă pentru descrierea atât a unuia cât și a Celuilalt sunt întrebuințate aceleași cuvinte din pricina neputinței limbii omenești. Infinitul e cârmuit de cu totul alte legi decât tot ce poate fi descris prin număr după metoda științei pozitive, pe care se edifică toate celelalte științe așa cum se edifică pe oase tot organismul omului. Din această axiomă decurge altă axiomă: acțiunile infinitului sunt în chip firesc inaccesibile pentru toate făpturile raționale, indiferent care ar fi ele, ce sunt supuse descrierii prin număr. Numărul, la orice valoare s-ar ridica, rămâne număr și se deosebește de infinit cu infinita deosebire cu care se deosebesc de infinit toate numerele. Năzuința spre atingerea inaccesibilului nu este altceva decât urmarea cunoașterii mincinoase ce se alcătuiește din concepțiile mincinoase. Această năzuință nu poate să nu lucreze potrivit cu principiul său: ea trebuie să ducă la cele mai pierzătoare urmări potrivit caracterului tuturor acțiunilor ce pleacă din minciună. De unde s-a ivit această năzuință? Este limpede: din trufașa, greșita părere despre sine ce îl trage pe om să își dea altă însemnătate decât i s-a dat în necuprinsul ansamblu al zidirii.

Mă cercetez pe mine însumi – și iată o priveliște care se zugrăvește înaintea mea în timp ce fac aceasta! Iată cum sunt descris eu în chip de netăgăduit – descris în culori nemincinoase, în culori vii, descris de înseși experiențele, de înseși întâmplările din viața mea! Ce concluzie trebuie să trag despre mine însumi din acest tablou? Concluzia că nu sunt defel o ființă de sine fiitoare și de sine stătătoare, că îmi lipsesc până și cele mai de temelie, mai vitale cunoștințe despre mine însumi. Am nevoie, am neapărată trebuință ca altcineva să îmi lămurească propria mea ființă, să îmi lămurească menirea mea, să îmi arate lucrarea cea nerătăcită – și prin asta să mă ferească de lucrarea fără rost și fără țel.

Această nevoie adevărată, această necesitate a recunoscut-o Însuși Dumnezeu. El a recunoscut-o, și a dăruit oamenilor învățătura revelată, care ne înalță la cunoștințe de neajuns pentru înțelegerea noastră proprie. În învățătura de Dumnezeu revelată, El S-a descoperit omului, în măsura în care omului mărginit poate să-i fie lămurit și descoperit Dumnezeu Cel Fără margini și netâlcuit. În învățătura de Dumnezeu revelată, El i-a descoperit omului însemnătatea și menirea omului, raportul lui cu Dumnezeu și cu lumea văzută și cea nevăzută. Dumnezeu i-a descoperit omului cunoașterea despre om, în măsura în care această cunoaștere e accesibilă minții omului. Deplina și desăvârșita cunoaștere a omului, ca și a oricărei alte făpturi, o are Unul singur, Care este în stare de cunoașterea deplină și desăvârșită a toate: Atotdesăvârșitul Dumnezeu.

Învățătura de Dumnezeu revelată îmi vestește, experiențele vieții îmi dovedesc că sunt zidire a lui Dumnezeu. Sunt zidire a Dumnezeului meu! Sunt rob al Dumnezeului meu – rob pe deplin supus stăpânirii lui Dumnezeu, în-

conjurat, ținut de stăpânirea Lui – stăpânire nemăsurată, autocratică în înțelesul exact al cuvântului. Stăpânirea nu se sfătuiește cu nimeni, stăpânirea nu dă socoteală nimănui pentru planurile și lucrările sale: nimeni – nici dintre oameni, nici dintre îngeri – nu e în stare nici să dea sfat, nici să primească de la ea dare de seamă, nici s-o priceapă. *Dintru început era la Dumnezeu Cuvântul Lui* (In. I, 2).

Eu sunt rob al Dumnezeului meu, în ciuda faptului că mi s-au dat voință liberă și rațiune spre cârmuirea voinței. Voința mea e liberă aproape numai în privința alegerii între bine și rău: în celelalte privințe, ea este îngrădită din toate părțile. Pot să doresc! Însă dorința mea, dând peste îndreptarea potrivnică ei a împrejurărilor de nebiruit, rămâne în cea mai mare parte neîmplinită. Pot să doresc multe; însă propria mea neputință face neroditoare cea mai mare parte a dorințelor mele.

Când dorința rămâne neîmplinită, și mai ales atunci când ea pare și înțeleaptă și folositoare și trebuincioasă, inima e lovită de întristare. După măsura însemnătății dorinței, întristarea poate spori, nu rareori trece în trândăvie și chiar în deznădejde. Ce alină în cumplitele vremi de necaz al sufletului, atunci când orice ajutor omenesc e fie neputincios, fie cu neputință? Dă alinare numai a te recunoaște pe tine rob și zidire a lui Dumnezeu; numai această recunoaștere are asemenea putere. Numai ce va spune omului lui Dumnezeu, rugându-se din toată inima sa, „Săvârșească-se asupra mea, Doamne al meu, voia Ta", și se va potoli înviforarea inimii. Prin cuvintele acestea, rostite fără fățărnicie, chiar și necazurile cele mai grele vor rămâne lipsite de putere asupra oamenilor.

Ce înseamnă asta? Asta înseamnă că omul, după ce s-a mărturisit pe sine ca rob și zidire a lui Dumnezeu, după ce s-a încredințat în întregime voii lui Dumnezeu, intră fără întârziere, cu toată ființa sa, în tărâmul Sfântului Adevăr. Cel care a urcat în tărâmul Adevărului, care s-a supus Adevărului, primește libertatea morală și duhovnicească, primește fericirea morală și duhovnicească. Această libertate și această fericire nu atârnă de oameni și de împrejurări.

De veți petrece voi întru cuvântul Meu, le-a zis Mântuitorul iudeilor, *cu adevărat ucenici ai Mei sunteți, și veți cunoaște Adevărul, și Adevărul vă va slobozi pe voi. Tot cel ce face păcatul, rob păcatului este. Dacă vă va slobozi pe voi Fiul* lui Dumnezeu, Care e Însuși-Adevărul, *cu adevărat slobozi veți fi* (In. VIII, 31-36; XIV, 6). Slujirea păcatului, minciunii, deșertăciunii este robie în deplinul înțeles al cuvântului, chiar dacă s-ar înfățișa ca libertate strălucitoare. Robia asta e robie veșnică. Liber în chip adevărat și desăvârșit e doar cel ce e rob adevărat al Dumnezeului său.

Mă cufund mai adânc în cercetarea de sine – şi o nouă privelişte se deschide înaintea mea. Văd învederata neorânduială a propriei mele voi, nesupunerea ei faţă de raţiune, iar în raţiune văd pierderea putinţei de a călăuzi voinţa în chip nerătăcit, pierderea putinţei de a lucra în chip nerătăcit. Pentru cel ce duce viaţă împrăştiată este greu a băga de seamă starea aceasta; dar în însingurare, atunci când însingurarea e luminată de lumina Evangheliei, starea de neorânduială a puterilor sufleteşti se arată într-un tablou vast, întunecat, înspăimântător: şi el slujeşte înaintea mea drept mărturie a faptului că sunt o fiinţă căzută. Eu sunt rob al Dumnezeului meu – dar rob care L-a mâniat pe Dumnezeu, rob lepădat, rob pedepsit de mâna lui Dumnezeu. Astfel mă arată mie şi Dumnezeiasca Descoperire.

Starea mea este stare de obşte pentru toţi oamenii. Omenirea este un şir de fiinţe care se chinuie, se căznesc în fel şi fel de necazuri. Nu poate fi altfel! Dovezile acestui fapt mă înconjură atât din afara, cât şi dinlăuntrul meu. De n-aş fi fost surghiunit pe pământ, asemenea tuturor fraţilor mei, oamenii, dacă viaţa pământească nu ar fi fost pedeapsă pentru mine, de ce toată această viaţă să fie arenă de osteneală neîncetată, de poticnire neîncetată, de năzuinţă fără saţ, nepotolită nicicând şi de nimic? De ce viaţa pământească să fie cale doar de pătimire ce uneori lucrează mai puternic, alteori mai slab, câteodată în chip simţit, alteori înăbuşit de beţia grijilor şi plăcerilor lumeşti? De ce să fie suferinţe şi toate celelalte nefericiri, obşteşti şi ale fiecăruia în parte? De ce să fie în societatea omenească certuri, jigniri, ucideri? De ce să fie tot răul cel de multe feluri, ce se oşteşte neadormit împotriva binelui, ce strâmtorează şi prigoneşte binele, care triumfă mai întotdeauna asupra binelui? De ce să fie fiecare om, înlăuntrul său, otrăvit de patimi, să fie chinuit de ele neasemuit mai mult decât de necazurile dinafară? De ce să fie moarte, ce îi înghite pe toţi fără cruţare? Ce fel de fenomen sunt generaţiile care se schimbă una după alta, care apar din nefiinţă, care intră în viaţă pentru un scurt răstimp şi iarăşi se cufundă pentru totdeauna în neştiut?

Ce fel de fenomen este lucrarea fiecărei generaţii pe pământ, care lucrează ca şi cum ar fi veşnică pe acesta? Ce fel de fenomen este această lucrare, care este mereu în contradicţie cu sine însăşi, care zideşte mereu cu silinţă, zideşte pe râuri de sânge omenesc ca pe ciment, şi mereu îşi dărâmă munca proprie cu aceea şi silinţă, cu aceeaşi vărsare de sânge?... Pământul este valea surghiunului, valea necontenitei neorânduieli şi tulburări, valea vremelnicei petreceri pătimitoare a fiinţelor ce şi-au pierdut vrednicia şi sălaşul dintru început, ce şi-au pierdut gândirea sănătoasă. Cu nenumărate feluri de pătimire pătimesc oamenii în această vale întunecată şi adâncă! Ei pătimesc şi sub povara sărăciei, şi în belşugul bogăţiei; ei pătimesc şi în colibele sărăcăcioase, şi în măreţe-

le cămări împărătești; ei pătimesc de necazuri dinafară și de cumplita neorânduială de care e bolnavă firea fiecărui om înlăuntrul lui, de care sunt bolnave și sufletul și trupul lui, de care e stricată, orbită mintea lui.

Așa ghicesc cu privire la mine însumi! La astfel de concluzii de netăgăduit, palpabile mă conduc experiențele vieții mele și tot ce s-a săvârșit și se săvârșește asupra întregii omeniri. Astfel mă zugrăvește și Dumnezeiasca Descoperire – mă zugrăvește întocmai, deschizându-mi porțile spre tărâmul cunoașterii celei după darul lui Dumnezeu: poartă închisă, la care prin lucrarea propriei mele minți puteam doar să ajung, înaintea căreia prin lucrarea propriei mele minți puteam doar să stau. Ne spune Dumnezeiasca Descoperire că primul om a fost zidit de Dumnezeu din nimic – a fost zidit întru frumusețea nobleții duhovnicești, a fost zidit fără de moarte, străin de rău. Istorisirea asta nu poate să nu fie adevărată: mă simt fără de moarte, și simt că răul mi-e străin; îl urăsc, simt că mă chinuiește, sunt atras de el ca de un lingușitor și un tiran. Făcut pe pământ, primul om a fost luat în acea parte a cerului care se cheamă rai. Aici, în mijlocul unei fericiri netulburate de nimic, el s-a otrăvit pe sine de bună voie prin gustarea răului; în sine și împreună cu sine a otrăvit și a dat pierzării pe toți urmașii lui. Adam – așa se numea acest om – a fost lovit de moarte, adică de păcat, care a stricat fără putință de întoarcere firea omului, făcându-l neînstare de fericire. Ucis fiind de această moarte, dar nu lipsit de ființă – ceea ce face moartea și mai înfiorătoare, fiind trăită –, el a fost aruncat pe pământ în lanțuri: în trupul grosolan, multpătimitor, prefăcut în așa ceva din trup nepătimitor, sfânt, duhovnicesc cum era mai înainte. Pământul a fost blestemat pentru fărădelegea omului: el, pierzându-și starea dintâi, în care fusese zidit (Fac. II, 5, 6), a trecut într-o stare așa cum se cuvine să aibă locașul celor surghiuniți din cer pentru călcarea în cer a poruncii lui Dumnezeu. Înclinarea spre vrăjmășie față de noi a întregii naturi văzute o întâlnim la fiecare pas! La fiecare pas dăm de mustrarea ei, de certarea ei, de neîncuviințarea ei la purtarea noastră! Față de om, care a lepădat supunerea față de Dumnezeu, a lepădat supunerea făptura neînsuflețită și însuflețită! Ea a fost supusă omului atâta vreme cât el a rămas supus lui Dumnezeu! Acum ea se supune omului de silă, se încăpățânează, adesea calcă supunerea, adesea strivește pe cel ce-i dă porunci, răsculându-se împotriva lui cu încrâncenare și fără veste. Legea înmulțirii neamului omenesc, rânduită de Ziditor după zidire, n-a fost înlăturată, dar a început să lucreze sub înrâurirea căderii; ea s-a schimbat, s-a schimonosit. Părinții au fost supuși vrăjmășiei unul față de celălalt, în ciuda legăturii lor trupești (Fac. III, 16); au fost supuși durerilor nașterii și ostenelilor creșterii odraslelor (Fac. III, 16-19); odraslele, născându-se în sânul stricăciunii și în păcat (Ps. L, 6), intră întru ființă ca jertfe ale morții. Petrecerea pe fața pă-

mântului, în mijlocul a felurite și numeroase chinuri, a fost dată fiecărui om pentru o vreme mărginită. După scurgerea răstimpului hotărât de Neurmatul Dumnezeu, fiecare om era dator să se pogoare în temnița cea veșnică – în iad, format în măruntaiele întinse ale planetei Pământ. Ce este omenirea asta, plină de trufașă închipuire despre sine, înnebunită de acest vis deșert și mincinos? Omenirea este gunoi netrebnic pentru cer, măturat afară din cer, aruncat mai întâi pe marginea prăpastiei, apoi, treptat, pe măsura înmulțirii sale, chiar în prăpastie. Prăpastia se cheamă „adânc": așa e ea față de oameni. Din ea nu-i cale de ieșire: *încuietorile lui sunt zăvoare veșnice* (Iona II, 7).

Iau aminte la spusele Scripturii, și recunosc că sunt adevărate. Este cu neputință a nu le recunoaște ca adevărate! Dumnezeu Cel Nemărginit e Binele Atotdesăvârșit; omul se deosebește de El cu nemărginită deosebire după fire, iar după însușiri și îndreptare a intrat în starea de potrivnicie față de Dumnezeu. Iar dacă omul, care-i așa neînsemnat înaintea lui Dumnezeu, e, totodată, și potrivnic Lui, ce însemnătate poate să aibă el înaintea sfințeniei și măreției dumnezeiești? Însemnătatea unei necurății și spurcăciuni disprețuite, după mărturia Scripturii (Apoc. XXII, 11, 15). El trebuie să fie izgonit de la fața lui Dumnezeu, acoperit, cum ar fi, de privirile Lui.

Dumnezeiasca Descoperire îl învață pe om că el este zidire a lui Dumnezeu și rob al Lui, rob călcător de lege, zidire lepădată, ce se târâște în chip josnic și piere în căderea sa (Fac. II, 7, 22; III, 11, 12; Ps. CXVIII, 125; LXXXIX, 13, 16; XXXVII ș.cl.). Otrăvit de împărtășirea cu începătorul și născătorul răului, lipsit de libertatea sa firească prin supunerea față de acest duh atotrău, omul și-a schimonosit legătura sa firească cu Dumnezeu, s-a făcut, asemeni îngerului căzut, vrăjmaș al lui Dumnezeu (Rom. V, 10). Unii din oameni s-au mulțumit cu starea aceasta, nepricepând și nebănuind altă stare, aflând plăcere în a sluji păcatului; alții, povățuiți de Dumnezeu și de rămășița bunei aplecări a slobodei lor voi, au intrat în luptă crâncenă cu păcatul, dar n-au putut curăța firea de amestecul cel împotriva firii – de rău –, n-au putut rupe lanțurile robiei și lepăda jugul păcatului și morții. Să refacă firea putea doar Făcătorul firii.

S-a chinuit omenirea în cumplita robie mai bine de cinci mii de ani, potrivit neurmatei judecăți a lui Dumnezeu; ea s-a chinuit în robie și a umplut în tot acest răstimp cu îmbelșugare închisorile iadului, după ce primise de la Dumnezeu făgăduința slobozirii chiar în ceasul căderii în robie. *O zi înaintea Domnului este ca o mie de ani, și o mie de ani ca o zi* (2 Pt. III, 8). Făgăduința a fost dată odată cu rostirea pedepsei pentru neascultare. A fost învrednicită omenirea de această făgăduință fiindcă pricină a căderii a fost amăgirea, nu planul dinainte cugetat și împlinit într-adins. După trecerea a cinci mii de

ani, S-a pogorât pe pământ, la surghiuniţi, în tărâmul surghiunului lor, Răscumpărătorul: Dumnezeu înomenit. El a cercetat şi pridvorul temniţei noastre – faţa pământului, şi temniţa însăşi – iadul. El a dăruit mântuire tuturor oamenilor, lăsând la sloboda lor alegere primirea mântuirii sau lepădarea ei. El i-a făcut slobozi pe toţi cei care au crezut într-Însul: pe cei închişi în întunericul de sub pământ i-a înălţat la cer, iar pe cei care pribegeau pe faţa pământului i-a adus în împărtăşire cu Dumnezeu, rupând împărtăşirea lor cu satana. Dumnezeu-Omul, luând asupra Sa toate urmările căderii omeneşti afară de păcat, a luat asupra Sa şi chipul vieţii pământeşti, potrivit celui căzut şi lepădat, pedepsit de către dreapta judecată a lui Dumnezeu, care îşi recunoaşte căderea sa, care mărturiseşte dreapta judecată a lui Dumnezeu prin răbdarea cu seninătate a tuturor încercărilor îngăduite de Dumnezeu să vină asupra lui. El a arătat în lucrarea Sa pildă de lucrare pentru fiecare din oameni în arena vieţii lui pământeşti.

Două trăsături deosebitoare înfăţişează privirilor noastre Evanghelia în lucrarea Mântuitorului: împlinirea neabătută a voii lui Dumnezeu în faptele care atârnă de voia slobodă, şi desăvârşita supunere faţă de voia lui Dumnezeu în judecăţile lui Dumnezeu. *M-am pogorât din cer*, a zis Domnul, *nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui Ce M-a trimis pe Mine* (In. VI, 38). *Paharul pe care l-a dat Mie Tatăl, au nu-l voi bea pe el?* (In. XVIII, 11). Plinirea neabătută a voii lui Dumnezeu şi supunerea faţă de judecăţile lui Dumnezeu Dumnezeu-Omul le-a arătat prin întreaga Sa viaţă. Marea virtute, temeiul tuturor virtuţilor, pierdută de Adam în rai, virtutea ascultării de Dumnezeu, Dumnezeu-Omul a adus-o din cer pe pământ la oameni, care se chinuiau în pierzarea pricinuită de neascultarea faţă de Dumnezeu. Cu osebire s-a arătat virtutea aceasta în toată măreţia ei după ce Domnul a primit pătimirile cele cumplite. El, *în chipul lui Dumnezeu fiind, întru asemănarea oamenilor făcându-Se... şi cu înfăţişarea aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte de cruce* (Fil. II, 6-8). Din pricina acestei supuneri atotdesăvârşite faţă de voia lui Dumnezeu, Domnul a fost singurul adevărat Rob al lui Dumnezeu după firea Sa omenească[1]. El a fost Rob atotdesăvârşit al lui Dumnezeu, Ce niciodată nu S-a abătut de plinirea voii lui Dumnezeu şi de la supunerea faţă de această voie. Nici unul dintre oamenii drepţi n-a împlinit această sfinţită îndatorire a omului faţă de Dumnezeu în chip mulţumitor şi neabătut.

Adunării iudeilor Domnul i-a spus răspicat: *Nu caut voia Mea, ci voia Tatălui, Celui Ce M-a trimis* (In. V, 30). Înainte de a merge la purtătoarele de

---

[1] Potrivit tâlcuirii Fericitului Teofilact al Bulgariei la vers. 17, cap. 14 din Evanghelia după Luca.

viață pentru neamul omenesc pătimiri și moarte pe cruce, Domnul a arătat în Sine neputința omului căzut înaintea judecăților lui Dumnezeu care îl pedepsesc. El a început să Se întristeze și să Se mâhnească (Mt. XXVI, 37). Frământarea sufletului Său El a binevoit să o descopere ucenicilor aleși: *Întristat este sufletul Meu până la moarte* (Mt. XXVI, 38), le-a grăit El. După aceea, S-a întors la rugăciune – acest liman de nădejde în necazuri și în ispite. El a căzut *pe fața Sa* (Mt. XXVI, 39), și a fost înălțat după omenitate la o nevoință atât de încordată, că *se făcuse sudoarea Lui ca picăturile de sânge ce pică pe pământ* (Lc. XXII, 44). În pofida stării atât de încordate în care fusese adusă firea omenească a lui Dumnezeu-Omul, rugăciunea Lui vădea, în același timp, și că El avea cu adevărat voie omenească și că în El voia omenească se supunea deplin celei Dumnezeiești. Rugăciunea lui Dumnezeu-Omul, rostită de către El înainte de mergerea la pătimiri, este o moștenire duhovnicească prețioasă pentru toată seminția cea creștinească: ea e în stare să verse mângâiere în sufletul care se chinuie sub povara celor mai grele întristări. *Părintele Meu*, a grăit Domnul în rugăciunea Sa, *de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta: însă nu cum voiesc Eu, ci cum Tu voiești* (Mt. XXVI, 39). „Pahar" a numit Domnul judecățile lui Dumnezeu. Acest pahar este dat de Dumnezeu omului spre mântuirea lui.

Moartea pe cruce și batjocurile, chinurile, caznele ce i-au premers Dumnezeu-Omul a binevoit a le lua asupra Sa de bună voie. Ca Fiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu, având o singură voință cu Tatăl și cu Duhul, El a luat pedeapsa asupra Sa, Celui Nevinovat de păcat, asupra Fiului Omului și totodată Fiului lui Dumnezeu, ca să-l răscumpere omenirea cea vinovată de păcate. Celui care a încercat să întrebuințeze un mijloc omenesc în apărarea Lui, în împotrivire față de judecățile lui Dumnezeu, El i-a grăit: *Întoarce sabia ta în locul ei. Au ți se pare că nu pot să-L rog acum pe Tatăl Meu și să Îmi pună Mie înainte mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri? Dar cum se vor plini Scripturile*, în care e înfățișată hotărârea lui Dumnezeu, *că așa se cade să fie?* (Mt. XXVI, 52-54)[1]. Aceeași concepție despre lucrarea nestrămutatelor judecăți ale lui Dumnezeu a arătat-o Domnul în fața lui Pilat. Trufașul roman, necăjit de tăcerea Domnului, a zis: *Mie nu-mi grăiești? Au nu știi că putere am să Te răstignesc, și putere am să Te slobozesc?* Domnul i-a dat răspuns: *N-ai avea nici o putere asupra Mea, de n-ar fi fost dat ție de sus* (In. XIX, 10,11). „Lucrează judecățile lui Dumnezeu, lucrează stăpânirea lui Dumnezeu: tu ești doar o unealtă care pe sine nu se înțelege". Însă unealta este dăruită cu înțelegere și voie slobodă: de

[1] Numeroasa armată a romanilor, stăpânii lumii, ajungea la douăsprezece legiuni. E limpede că ceea ce voia să arate Cuvântul lui Dumnezeu era să înfățișeze ideea unei armate mai numeroase și mai puternice decât orice armată omenească.

asta e încredințată, și o rostește cu obrăznicie și slavă deșartă. Ea lucra fără să înțeleagă judecățile lui Dumnezeu, lucra în chip slobod și de bună voie: lucrarea ei este vădită de un păcat ce-și are greutatea și măsura sa înaintea judecății lui Dumnezeu (In. XIX, 11).

Împotrivirea față de judecățile lui Dumnezeu se numără în rândul întreprinderilor satanicești. Când Domnul a prevestit ucenicilor despre pătimirile și moartea silnică ce-L așteptau, *luându-L pe El Petru, a început a-I sta împotrivă, zicând: Milostiv fii Ție, Doamne; să nu fie Ție aceasta. Iar El, întorcându-Se, a zis lui Petru: Mergi după mine, satano! Sminteală Îmi ești – că nu cugeți cele ce sunt ale lui Dumnezeu, ci cele ce sunt ale oamenilor* (Mt. XVI, 22,23). Petru era mișcat de un simțământ părut bun; dar el lucra din felul de a gândi și din binele care sunt ale firii omenești căzute. Vrăjmașe voii lui Dumnezeu și atotsfântului bine ce vine de la Dumnezeu sunt înțelegerea și binele firii omenești căzute; ele sunt mustrate și osândite de judecățile lui Dumnezeu. Înțelegerea și voia omenească, în orbirea lor, sunt gata să stea și să lucreze împotriva judecăților și hotărârilor dumnezeiești, nepricepând că o astfel de întreprindere este o întreprindere oarbă, este o luptă a făpturii mărginite, nimicnice, cu Dumnezeu Cel Atotputernic și Atotdesăvârșit.

Nu este al vostru a ști anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus întru a Sa stăpânire (Fapte I, 7), le-a spus Domnul Apostolilor atunci când ei l-au întrebat despre vremea în care trebuia să ia naștere împărăția israiliteană. Acest răspuns al Domnului e un răspuns la toate întrebările curiozității și trufiei omenești despre judecățile lui Dumnezeu. *Nu este al vostru*, oameni, *a ști* ceea ce *Tatăl a pus întru a Sa stăpânire*! Vouă vi se potrivește a înțelege ceea ce este pe măsura minții voastre; nu e al vostru să înțelegeți gândul Minții Celei fără de margini.

Lucrarea voastră, oamenilor, trebuie să stea doar în plinirea voii lui Dumnezeu. Pilda acestei lucrări este arătată, dreptarul acestei lucrări este predanisit omenirii de către Omul Cel Desăvârșit: Dumnezeu Care a luat asupra Sa omenitatea. Mișcați de puterea credinței neștirbite în Dumnezeu, urmați cu râvnă poruncilor Evangheliei și supuneți-vă cu evlavie judecăților lui Dumnezeu.

Ce duce la călcarea poruncilor lui Dumnezeu, la lucrarea potrivnică judecăților lui Dumnezeu, lucrare înfăptuită cu osârdie prin cârtire, hulă, deznădejde? – Uitarea veșniciei, uitarea morții, uitarea faptului că suntem pribegi pentru o scurtă vreme pe pământ, lepădarea gândului că pe pământul acesta suntem doar niște surghiuniți, năzuința de a da mulțumire poftelor și patimilor, dorința desfătării cu desfătarea cea trupească și păcătoasă, pierzătoarea înșelare și amăgire de sine, sub vraja cărora omul abuzează în chip nebunesc de stăpânirea asupra sa și de voia lui slobodă, aducându-se pe sine jertfă în întregime deșertăciunii pământești, ucigându-se pe sine față de fericirea înapoia-

tă prin nevoința pătimitoare a Răscumpărătorului, pregătindu-și în iad mormânt veșnic: mormânt atât pentru trup cât și pentru suflet.

Acest gând să fie întru voi, care era și în Hristos Iisus (Fil. II, 5-8), îndeamnă pe creștini Apostolul Pavel, dând ca pildă supunerea lui Dumnezeu-Omul înaintea judecăților lui Dumnezeu, supunerea fără cârtire, întinsă până la primirea asupra Sa a acelei cazne la care erau supuși doar criminalii din popoarele barbare, de care erau slobozi criminalii dintre cetățenii romani. *Lepădând toată trufia și păcatul cel ce lesne înconjură*[1], *prin răbdare să alergăm la lupta care este pusă înaintea noastră, căutând la Iisus, Începătorul și Plinitorul credinței, Care în locul bucuriei ce era pusă înaintea Lui, a răbdat crucea de ocară nebăgând seamă*[2]*... Luați bine aminte, dar, la Cel Ce a răbdat de la păcătoși asupra Sa împotrivire*[3] *ca aceea, ca să nu osteniți, slăbind cu sufletele voastre* (Evr. XII, 1-3). *Iisus, ca să sfințească pe popor cu sângele Său, afară de poartă a pătimit. Pentru aceasta, dar, să ieșim la Dânsul afară de tabără, ocara Lui purtând* (Evr. XIII, 12-13). Ieșire afară de tabără și lepădare a toată trufia este numită lepădarea iubirii de această lume. Apostolul amintește dumnezeiasca mângâiere rostită de Dumnezeu către acei aleși ai Săi pe care El i-a înfiat și pe care, ca dovadă a înfierii, îi cercetează necazurile: *Fiul meu! Nu defăima certarea Domnului, nici nu slăbi fiind mustrat de Dânsul: că pe cine iubește Domnul ceartă, și bate pe tot fiul pe care îl primește* (Evr. XII, 5, 6).

Hristos a pătimit pentru noi, grăiește Sfântul Apostol Petru, *lăsându-ne pildă ca să urmăm urmelor Lui* (1 Pt. II, 21). *Dacă bine făcând și pătimind veți răbda, aceasta este, dar, înaintea lui Dumnezeu: că spre aceasta ați și fost chemați* (1 Pt. II, 20, 21). Așa sunt judecățile lui Dumnezeu! Așa e hotărârea Lui! Așa este chemarea adevăraților creștini pentru toată vremea pribegiei lor pământești! – Creștini iubiți de Dumnezeu și Cer! Nu vă mirați de *ispita de foc* care vi se trimite spre încercare (1 Pt. IV, 12) ca de o întâmplare ciudată, nepotrivită, afară de rânduială. Bucurați-vă la venirea ispitelor! Precum aici, pe pământ, vă faceți părtași ai pătimirilor lui Hristos, așa și în viața ce va să vină vă veți face părtași ai slavei Lui (1 Pt. IV, 13). Casa lui Dumnezeu este supusă judecății lui Dumnezeu, are nevoie de această judecată (1 Pt. IV, 17). „Casa lui Dumnezeu" este numită atât întreaga Biserică a lui Hristos, cât și fiecare creștin. Are nevoie această casă de cercetarea lui Dumnezeu și de curățire, ca una ce este supusă neîncetat spurcării și vătămării. Și cu marele ajutor ce vine din necazuri, care smeresc duhul cel atât de înclinat spre semeție al omului, este greu, foarte greu să te mântuiești. *Dreptul abia se mântuiește!* (1 Pt. IV, 17) Dacă așa

[1] Care ne pune lesne piedică.

[2] Neluând aminte la necinstirea adusă Lui.

[3] Batjocură.

stau lucrurile, ce îi aşteaptă pe *cei ce se împotrivesc Evangheliei lui Dumnezeu* (1 Pt. IV, 17)? *Cel necredincios şi păcătos unde se va arăta?* (1 Pt. IV, 18). *Smerita cugetare să agonisiţi*: fiindcă *Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har* (1 Pt. V, 5). Simţiţi venirea harului prin minunata linişte şi mângâiere ce se revarsă în inimile voastre atunci când mărturisiţi că dreaptă este judecata lui Dumnezeu cu privire la voi şi că sunteţi vrednici de pedeapsă, că aveţi nevoie de ea. La venirea ispitelor nu vă lăsaţi pradă întristării, deznădejdii, trândăviei, cârtirii – acestor semne ale trufiei şi necredinţei: dimpotrivă, însufleţiţi şi înaripaţi de credinţă, *smeriţi-vă sub mâna tare a lui Dumnezeu, ca să vă înalţe la vremea* potrivită, *toată întristarea voastră*, adică toată grija, *aruncând spre Dânsul, că Acela Se îngrijeşte pentru voi* (1 Pt. V, 6, 7). Pătimitorilor! Să ştiţi că după voia lui Dumnezeu pătimiţi; să fiţi încredinţaţi că fără voia lui Dumnezeu, fără îngăduinţa lui Dumnezeu, nu s-ar fi atins de voi nici un necaz. Dumnezeu a căutat spre voi cu milostivire, a binevoit întru voi, a socotit inima şi vieţuirea voastră bineplăcute înaintea Lui – şi de aceea a tins către voi mână de ajutor întru judecăţile Sale. El v-a trimis ori a îngăduit să vină asupra voastră necazuri ca să vă curăţească, să vă păzească, să puteţi atinge prin mijlocirea lor desăvârşirea. **Voi, cei ce pătimiţi după voia lui Dumnezeu!** La venirea necazurilor lăsaţi-vă cu totul în voia şi mila lui Dumnezeu, şi cu deosebită râvnă sârguiţi spre plinirea poruncilor lui Dumnezeu (1 Pt. IV, 19). Vremea necazului este acea fericită vreme în care Dumnezeu zideşte sufletul celui iubit al Său pe care l-a ales din mijlocul oamenilor.

Este rânduită de Dumnezeu calea strâmtă şi necăjită din viaţa pământească la cer: ne este poruncit să umblăm pe această cale sub cruce; pe calea asta, sub povara crucii Sale, a mers Căpetenia neamului creştinesc, Dumnezeu înomenit. Crucea este răbdarea întru Domnul a tuturor amărăciunilor şi necazurilor ce vor fi îngăduite asupra noastră de către Pronia lui Dumnezeu. Aşa e judecata lui Dumnezeu. Pe ce e ea întemeiată? Pe aceea că omul este pe pământ un răufăcător în locul de surghiun. Acestui răufăcător i s-a dat scurtul răstimp al vieţii pământeşti numai şi numai ca să vadă starea sa de cădere şi lepădare, să îşi dea seama că are neapărată nevoie să fie mântuit, să dobândească mântuirea prin mijlocirea Răscumpărătorului oamenilor, a Domnului nostru Iisus Hristos. Răufăcătorul care a mărturisit că e răufăcător, care caută milă, trebuie să arate prin însăşi viaţa sa mărturisirea păcătoşeniei sale. Mărturisirea nu poate fi socotită ca nefăţarnică atâta vreme cât ea nu este mărturisită de o purtare pe potrivă. Călcătorul de lege este dator să adeverească întoarcerea sa către Dumnezeu prin împlinirea voii Lui şi prin supunerea faţă de această voie: el e dator să aducă înaintea lui Dumnezeu, Cel Drept Judecător şi în mila Sa, răbdarea pedepselor îngăduite de Dumnezeu asupra lui spre învăţătură, să

aducă răbdarea smerită ca pe o tămâie bineînmiresmată, ca pe o jertfă bineplăcută, ca pe o mărturie vrednică de crezare a credinţei.

Toţi sfinţii – toţi până la unul – s-au împărtăşit de calea cea necăjită (Evr. XII, 8). Ei au străbătut cu toţii alergarea vieţii pământeşti prin spini, hrănindu-se cu azimele lipsurilor de tot felul, stropindu-se cu isop amar, adăpându-se mereu din paharul feluritelor ispite. Acest lucru a fost neapărat trebuincios pentru mântuirea şi desăvârşirea lor: necazurile le-au slujit în acelaşi timp şi ca mijloc de şlefuire duhovnicească, şi ca doctorie, şi ca învăţătură. Firea vătămată nu a rămas nici într-un singur om fără să aducă, într-o măsură mai mare sau mai mică, roada sa proprie; firea noastră vătămată are nevoie neîncetat, ca de un leac împotriva otrăvii, de necazuri: prin ele se stinge în ea consimţirea la otrava păcătoasă a patimilor – mai ales a trufiei (2 Cor. XII, 17), patima cea mai otrăvită şi pierzătoare între patimi; prin ele este scoasă sluga lui Dumnezeu din încrezuta, rătăcita părere de sine, întru smerita cugetare şi înţelegerea duhovnicească. Încrezuta părere de sine nu are cum să nu răpească dreptatea şi vrednicia unei vieţuiri ce se înfăţişează ca mulţumitoare[1]. *Priceput-am, Doamne,* mărturiseşte lui Dumnezeu sfântul Lui prooroc, *că drepte sunt judecăţile Tale, şi întru adevăr m-ai smerit* (Ps. CXVIII, 75). *Judecăţile Tale sunt bune* (Ps. CXVIII, 39), oricât de aspre ar părea la arătare. Urmările lor sunt binefăcătoare, purtător de viaţă şi mângâietor este rodul lor. *Bine este mie că m-ai smerit, ca să mă învăţ îndreptările Tale* (Ps. CXVIII, 71). *Calea adevărului am ales şi judecăţile Tale n-am uitat* (Ps. CXVIII, 30), *de la judecăţile Tale nu m-am abătut* (Ps. CXVIII, 102, 52, 43, 175, 165), fiindcă fără supunerea în faţa lor a bineplăcea Ţie este cu neputinţă. În grele ispite şi necazuri, neaflând ajutor de nicăieri, *adusu-mi-am aminte de judecăţile Tale cele din veac, Doamne, şi m-am mângâiat* (Ps. CXVIII, 52). *Întru judecăţile Tale am nădăjduit!* (Ps. CXVIII, 43). *Judecăţile Tale vor ajuta mie!* (Ps. CXVIII, 175). *De şapte ori în zi, adică neîncetat, Te voi lăuda pentru judecăţile dreptăţii Tale* (Ps. CXVIII, 164): lucrarea omului cea potrivită cu lucrarea pe care o înfăptuieşte Dumnezeu în nepătrunsele Sale judecăţi este neîncetata sau cât se poate de deasa slavoslovire a lui Dumnezeu. Prin slavoslovirea lui Dumnezeu se gonesc gândurile de necredinţă, de puţinătate de suflet, de cârtire, de hulă, de deznădejde – se aduc gânduri sfinte, dumnezeieşti. Spune Apostolul: *Iar judecaţi fiind de Domnul suntem certaţi, ca să nu fim osândiţi cu lumea* (1 Cor. XI, 32). Amin.

[1] Acest lucru se vede cu deosebită limpezime din cartea lui Iov. Dreptul şi-a înşirat la început virtuţile, şi le-a înfăţişat într-un tablou minunat şi pitoresc; dar după ce s-a curăţit şi s-a desăvârşit prin necazuri, atunci s-a schimbat în el felul în care se privea pe sine: el s-a văzut ca o pieritură faţă de mărirea Dumnezeirii, s-a socotit pe sine pământ şi cenuşă.

Sfatul minții cu inima

Sufletul: – Sufăr de durere nemângâiată, nicăieri nu aflu alinare. Nu aflu alinare și mângâiere nici în afara, nici înlăuntrul meu. Nu pot privi la lumea plină de amăgire, înșelăciune, pierzanie de suflet. Contemplarea lipsită de prevedere a lumii, câteva priviri neprevăzătoare aruncate asupra smintelilor ei, neștiința otrăvii ascunse în întipăririle lăsate de către ea, copilăreasca, lipsita de cercare încredere în ea au atras asupra mea săgețile ei, m-au umplut de răni omorâtoare. De ce să mai privesc la lume? De ce să o mai iscodesc, să o cercetez în amănunțime ori să mă leg de ea, de vreme ce sunt un pribeag așa vremelnic pe pământ? Negreșit o voi părăsi, și nu știu când o voi părăsi. În fiecare zi, în fiecare ceas trebuie să fiu gata de chemarea în veșnicie. Oricât s-ar prelungi rătăcirea mea prin pustia acestei lumi, ea e neînsemnată înaintea nemăsuratei veșnicii, înaintea căreia totuna sunt și ceasurile, și zilele, și anii, și veacurile. Însăși lumea, cu toată uriașa ei înălțare de turn Babel, trece: *Pământul și lucrurile de pe dânsul vor arde* (2 Pt. III, 10). Vor arde aceste lucruri – roadele căderii și lepădării oamenilor. Rănile pe care mi le-a făcut lumea au făcut lumea nesuferită pentru mine, însă nu m-au ferit de noi răni. Nu vreau să fiu în lume! Nu vreau să mă supun ei! Nu vreau să iau parte în nici un fel la slujirea ei! Nu vreau nici măcar să o văd! Ea însă mă urmărește peste tot: se bagă cu sila în viața mea; mi se înfățișează înveșmântată într-o frumusețe fermecătoare; mă slăbănogește, mă rănește, mă doboară, mă pierde. Eu însumi, purtând și cuprinzând neîncetat în mine temeiul amăgirii de sine și înșelării pe care le-a înrădăcinat în mine păcatul, nu încetez a mă lăsa amăgit de lume: urând-o, fără voie sunt atras de ea și beau cu sete otrava ei, înfig adânc în mine săgețile pe care ea le trage în mine. Îmi întorc privirea tristă și scrutătoare de la lume spre mine însumi. În mine însumi nu aflu nimic mângâietor. În mine fierb nenumărate patimi păcătoase! Neîncetat mă spurc cu greșale de multe feluri: ba mă chinuie mânia și ranchiuna; ba simt că ard în focul curviei. Mi se tulbură sângele, mi se aprinde închipuirea din pricina oarecărei lucrări care îmi e străină și dușmănoasă – și văd înfățișându-mi-se chipuri smintitoare, care mă trag spre visarea la păcat, spre îndulcirea de sminteala pierzătoare. N-am putere să fug de chipurile smintitoare: fără de voie, în chip silnic, ochii mei îndurerați se lipesc de ele: și n-am unde să fug! Am fugit în pustie: în pus-

tie m-au însoțit priveliștile păcatului (sau mi-au apucat-o înainte, nu știu); în pustie mi s-au înfățișat în chip deosebit de viu și de ucigător. Aceste chipuri, de fapt, nici nu ființează: și chipurile, și ființarea lor, și frumusețea lor sunt amăgire și înșelare; totodată însă ele sunt vii, și nimic – nici însuși timpul, nici bătrânețea slăbănogită – nu poate să le omoare. Le spală din închipuire lacrimile de pocăință: lacrimi de pocăință nu am. Le șterge din închipuire rugăciunea smerită, împreunată cu plânsul inimii: n-am asemenea rugăciune. Inima mea e lipsită de străpungere, e lipsită de plânsul mântuitor: ea nu se mișcă în mine, la fel ca o frântură de piatră nesimțitoare. În ciuda cumplitei mele păcătoșenii, arareori îmi văd păcătoșenia. În ciuda faptului că în mine binele este amestecat cu răul și s-a făcut rău, așa cum o mâncare minunată devine otravă atunci când e amestecată cu otravă, uit starea jalnică a binelui ce mi s-a dat când am fost zidit și care a fost vătămat, schimonosit în mine de cădere. Încep să văd în mine binele ca fiind întreg și fără de prihană, încep să îl admir: slava mea deșartă mă scoate, din pajiștea roditoare și grasă a pocăinței, într-o țară îndepărtată, în țară pietroasă și stearpă, în țara mărăcinilor și neghinelor, în țara minciunii, amăgirii de sine, pierzării. Las împlinirea poruncilor lui Hristos și încep a plini insuflările inimii mele, a urma simțirilor ei, voii ei; cu obrăznicie numesc „bune" simțirile firii căzute, „virtute" – faptele ei, socot acest „bine" și această „virtute" ca vrednice de răsplățile cerești și pământești, omenești și dumnezeiești. Când mă străduiam a plini poruncile lui Hristos, neluând aminte la voia inimii mele și siluind-o, mă recunoșteam dator înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, rob necredincios și netrebnic! În urma amăgirii de sine apar în mine întristarea, trândăvia și un anumit întuneric înfricoșat. Tristețea mă lipsește de lucrare morală, trândăvia îmi ia puterea de a mă lupta cu păcatul, iar întunericul – urmare a întristării și trândăviei –, întunericul nepătruns ascunde de mine pe Dumnezeu, judecata Lui cea nemitarnică și cumplită, răsplățile cele făgăduite pentru virtutea creștină, pedepsele făgăduite pentru lepădarea creștinismului și atotsfintelor lui rânduieli. Încep să păcătuiesc fără de teamă, conștiința tăcând ca omorâtă sau adormită. Arareori, foarte arareori se întâmplă clipe de străpungere, de lumină și de nădejde. Atunci mă simt schimbat: dar clipa de lumină este scurtă. Cerul meu nu ades se înseninează. Ca niște nori negri se năpustesc în zbor asupra mea patimile și iarăși mă aruncă în întuneric, în tulburare, în nedumerire, în pierzare. – Mintea mea! Tu ești călăuza sufletului. Povățuiește-mă! Adu în mine liniștea fericită! Învață-mă cum să zăvorăsc intrarea mea de întipăririle lumii, cum să înfrânez și să înăbuș patimile care scot capul din mine însumi. Lumea și patimile m-au istovit în chinuri, m-au sfâșiat.

Mintea: – Răspunsul meu nu te va mângâia. Și eu, dimpreună cu tine, suflete, sunt doborâtă de păcat. Cele ce-mi spui mi-s cunoscute pe deplin. Cum îți voi ajuta, de vreme ce eu însumi primesc lovituri aducătoare de moarte, de

vreme ce mie însumi îmi lipsește puterea de a lucra în chip de sine stăpânitor? În lucrarea mea necontenită, ce mi-a fost dăruită de Făcător și care este însușirea mea aparte[1], sunt neîncetat supusă înrâuririi străine. Înrâurirea aceasta este cea a păcatului, de care sunt vătămată și adusă în neorânduială. Această înrâurire mă depărtează neîncetat de Dumnezeu, de veșnicie, mă trage în amăgire prin lumea cea deșartă și trecătoare, în amăgire prin mine însămi, în amăgire prin tine, suflete, în amăgire prin păcat, în amăgire prin îngerii căzuți. Neajunsul meu de temelie stă în împrăștierea care mă siluiește fără contenire. Doborâtă de împrăștiere, plutesc, rătăcesc prin lume fără nevoie și folos, asemenea duhurilor căzute. Aș vrea să mă opresc, dar nu pot: împrăștierea mă răpește, mă duce. Răpită de împrăștiere, nu pot să te privesc cum se cuvine nici pe tine, suflete, nici pe mine însămi. Din pricina împrăștierii nu pot să iau aminte cum se cuvine la Cuvântul lui Dumnezeu: la arătare mă înfățișez cu luare-aminte, însă în vreme ce mă străduiesc să iau aminte, fără de voie mă abat în toate părțile, mă las purtată foarte departe, către lucruri cu totul străine, a căror cercetare nu doar că mi-este nefolositoare, ci chiar și cât se poate de vătămătoare. Din pricina ucigătoarei împrăștieri nu pot să Îi aduc lui Dumnezeu rugăciune puternică, lucrătoare, și să mă pecetluiesc cu frica Lui, prin care s-ar nimici împrăștierea mea, prin care ți s-ar împărtăși, suflete, frângere și străpungere a inimii. Din pricina împrăștierii mele, tu petreci întru împietrire; fiind tu împietrit și nesimțit, eu mă împrăștii și mai mult. Împrăștierea este pricina slăbiciunii mele în lupta cu gândurile păcătoase. Din pricina împrăștierii simt întunecare și apăsare: atunci când mi se înfățișează gândul păcătos nu-l recunosc deodată, dacă este ascuns sub un pretext; și chiar când este vădit păcătos, întrarmându-mă împotriva lui nu dau dovadă de ură hotărâtă și neîmpăcată, intru în vorbă cu ucigașul meu, mă îndulcesc de otrava ce aduce moarte, pe care el o strecoară în mine cu viclenie. Rareori sunt biruitor, adesea biruit. Din pricina împrăștierii mă fac uituc: uit de Dumnezeu, uit de veșnicie, uit cât de schimbătoare și amăgitoare este lumea, mă las atras de ea și te trag, suflete, după mine. Uit păcatele mele. Uit căderea mea, uit starea mea cea jalnică: întru întunecarea și amăgirea mea de sine, încep să caut în mine și în tine vrednicii. Încep să caut, să cer recunoașterea acestor vrednicii din partea lumii mincinoase, care e gata să le recunoască pentru un minut, ca după aceea să-și bată joc cu mai multă răutate. Vrednicii nu-s în noi: vrednicia omului a fost cu totul spurcată de cădere, și omul va gândi cu dreptate despre sine dacă, așa cum sfătuiește oarece mare nevoitor, se va socoti pe sine o urâciune[2]. Cum să nu fie urâciune ființa neputincioasă, preanimicni-

---

[1] Calist Catafighiotul, cap. 3, *Dobrotoliubie*, partea a patra.

[2] Un frate l-a rugat pe Preacuviosul Sisoe cel Mare să-i spună cuvânt de folos. Bătrânul i-a răspuns că monahul trebuie să fie mai prejos decât idolii. Când fratele a întrebat ce înseamnă să

că, ce a fost chemată din neființă la ființă de Atotputernicul Ziditor al tuturor celor văzute și nevăzute și s-a întrarmat împotriva Ziditorului său? Cum să nu fie urâciune ființa ce n-are nimic care să fie al său, ce a primit de la Dumnezeu totul, și s-a răsculat împotriva Lui? Cum să nu fie urâciune ființa ce nu s-a rușinat de rai, ce și-a îngăduit în mijlocul fericirii raiului să asculte cu plăcere cumplita clevetire și hulă împotriva lui Dumnezeu, ce a vădit neîntârziată încuviințare la clevetire și hulă prin călcarea cu fapta a poruncii lui Dumnezeu? Cum să nu fie urâciune mintea – sălaș și născătoare neîncetată de cugete spurcate și rele, cugete vrăjmașe în chip statornic lui Dumnezeu? Cum să nu fie urâciune sufletul în care colcăie mereu patimi hâde și nebunești ca niște șerpi otrăvitori, vasilisci și scorpii într-o groapă adâncă? Cum să nu fie urâciune trupul zămislit în fărădelegi, născut întru păcate, unealtă a păcatului în vremea scurtei vieți pământești, izvor de putoare ucigătoare după sfârșitul acestei vieți? – Noi, suflete, alcătuim o singură ființă duhovnicească: eu cuget, tu simți; dar noi nu doar că suntem vătămate de păcat, ci și despărțite de el ca și cum am fi două ființe aparte, ale căror lucrări se bat mai întotdeauna cap în cap. Suntem dezunite, învrăjbite între noi, suntem despărțite de Dumnezeu! Prin păcatul care viază în noi suntem învrăjbite cu Însuși Atotsfântul și Atotdesăvârșitul Dumnezeu!

Sufletul: – Întristător este răspunsul tău, însă îndreptățit. Mă mângâie întrucâtva faptul că împărtășim starea noastră jalnică și putem împărți necazul, ne putem ajuta unul pe celălalt. Dă-mi sfat, deci: cum să ieșim din neorânduiala noastră cea de obște? Eu am băgat de seamă că simțămintele mele se potrivesc întotdeauna cu gândurile tale. Inima nu se poate lupta cu gândul multă vreme: ea i se supune totdeauna, iar de vreodată i se și împotrivește, o face numai pentru scurt timp. Mintea mea! Fii călăuză spre mântuirea noastră cea de obște.

Mintea: – Încuviințez spusa ta, că inima nu se împotrivește multă vreme gândului; dar, ea, după ce-a arătat supunere vreme de un minut, se răscoală din nou împotriva gândului celui mai curat, celui mai plăcut lui Dumnezeu, și o face cu atâta putere și încrâncenare că mai întotdeauna mă doboară și mă trage în urma ei. După ce m-a doborât, ea începe să nască în mine cele mai necuviincioase gânduri, care dau în vileag patimile ascunse. Ce să zic și despre gândurile mele? Din pricina neorânduielii și vătămării căpătate de mine din pricina păcatului, gândurile mele sunt cu totul nestatornice. Dimineața, de pildă, s-au născut în mine anumite gânduri despre viețuirea noastră duhovnicească, despre mult ostenitoarea nevoință nevăzută, despre împrejurările în

---

fii mai prejos decât idolii, bătrânul a grăit: „Scriptura spune despre idoli că *gură au și nu grăiesc, ochi au și nu văd, urechi au și nu aud*: așa trebuie să fie și monahul. Și precum idolii sunt urâciune, așa și monahul să cugete despre sine că e o urâciune". *Patericul egiptean,* litera S.

care ne aflăm pe pământ, despre soarta noastră în veșnicie; aceste gânduri au părut întemeiate. Deodată, pe la prânz sau mai devreme, ele au pierit de la sine în urma nu știu cărei întâlniri neașteptate, au fost înlocuite de către altele, care, la rândul lor, au fost recunoscute ca vrednice de luare-aminte. Spre seară se ivesc noi gânduri, și acestea cu îndreptățirile lor. Noaptea sunt tulburată de alte gânduri, care de-a lungul zilei au fost ascunse undeva, parcă pândindu-mă, ca în vreme liniștii nopții să mi se înfățișeze pe neașteptate, să mă tulbure cu descrierea plină de vrajă și ucigătoare a păcatului. În zadar, învățată de Cuvântul lui Dumnezeu, socot ca drepte doar acele gânduri la care tu, suflete, răspunzi printr-o stare de adâncă liniște, smerenie, dragoste de aproapele; în zadar sunt încredințată că toate gândurile, nu doar cele ce îți pricinuiesc frământare și neorânduială, ci și cele însoțite de o tulburare, de o învârtoșare a ta cât de mică, sunt străine de adevăr, cu totul mincinoase, amăgitoare, pierzătoare, cu orice mască de adevăr n-ar fi acoperite. Zadarnică este această cunoștință! Zadarnic este acest semn nemincinos ce desparte cu hotărâre în lumea duhurilor binele de rău! Ca urmare a unei boli nepătrunse, care viază în mine, pătrunse numai prin cercarea duhovnicească, nu pot să mă rup de gândurile ucigașe născute în mine de păcat. Nu pot nici să le înăbuș, nici să le smulg atunci când ele încep să colcăie în mine ca niște viermi; nu pot nici să le alung, nici să le izgonesc de la mine atunci când năvălesc asupra mea dinafară ca niște tâlhari, ca niște fiare cumplite, însetate de sânge. Ele mă țin în robie, în grea robie, mă chinuie, mă muncesc, în fiecare ceas sunt gata să mă sfâșie, să mă doboare cu moarte veșnică. Chinul pricinuit de ele ți-l împărtășesc fără voie ție, suflete – îl împărtășesc însuși trupului nostru, care e suferind și neputincios fiindcă este rănit cu răni nenumărate, pătruns și de săgețile și de săbiile păcatului. Otrăvit cu otrava morții veșnice tu, suflete, suferi tristețe de neîndurat – cauți mângâiere, n-o afli nicăieri. Degeaba socoți să afli în mine această mângâiere: ucisă sunt cu tine împreună; împreună cu tine sunt îngropată în mormântul strâmt și întunecos al nevederii și necunoștinței de Dumnezeu. Faptul că ne purtăm de parcă Dumnezeul Cel Viu nici n-ar fi, de parcă ar fi mort, dă mărturie vrednică de crezământ despre propria noastră omorâre.

Sufletul: – Călăuza mea! Ochiul meu! Cea mai înaltă putere a mea duhovnicească! Tu mă aduci la deznădejde. Dacă tu, lumina mea fiind, te socoți întuneric, ce să aștept de la celelalte puteri ale mele, care îmi sunt de obște cu dobitoacele necuvântătoare? Ce să aștept de la voința mea, sau de la puterea doririi, de la râvnă sau de la mânia cea firească – de la acestea, care nu pot lucra altfel decât o fac în dobitoace decât atunci când sunt aflate sub îndrumarea ta? Mi-ai zis că în ciuda întregii tale neputințe, a întregii tale întunecări, a întregii tale omorâri, Cuvântul lui Dumnezeu încă lucrează asupra ta și ți-a dat, cel puțin, semn pentru a deosebi binele de rău, ceea ce e un lucru foar-

te greu. Şi eu m-am făcut părtaş acestei cunoştinţe! Şi eu, când încep să simt neorânduială şi tulburare, simt totodată că starea mea este greşită, simt faţă de această stare şi neîncredere şi ură, mă străduiesc să lepăd de la mine starea ce-mi este nefirească şi duşmănoasă. Dimpotrivă, când tu adăstezi, fie şi pentru scurtă vreme, ca în braţele părinteşti, în gânduri culese din Cuvântul lui Dumnezeu, ce mângâiere simt! Ce slavoslovie către Dumnezeu începe să se înalţe din adâncul meu, din adâncul vistieriilor inimii! Ce evlavie mă cuprinde în faţa măreţiei lui Dumnezeu, care mi se descoperă atunci! Cât de nimicnic fir de praf îmi par mie însumi în mijlocul uriaşei şi mult feluritei zidiri a lumii! Ce tihnă harică, adusă parcă de suflarea vântului din rai, începe să adie în mine şi să mă răcorească pe mine, cel istovit de arşiţă şi neplouare! Ce lacrimă dulce şi tămăduitoare, zămislindu-se în inimă, urcă în cap şi curge pe obrazul aprins din ochiul smerit şi blând, care priveşte pe toţi şi toate cu atâta pace, cu atâta dragoste! Atunci simt eu tămăduirea firii mele! Atunci e desfiinţată lupta lăuntrică! Atunci se unesc puterile mele sfâşiate şi destrămate de păcat! După ce m-am făcut una cu tine şi cu celelalte puteri ale mele, după ce am tras în această unire însuşi trupul, simt mila Ziditorului către făptura Sa căzută, cunosc în chip lucrător însemnătatea şi puterea Răscumpărătorului, Care mă vindecă prin porunca Sa cea atotputernică şi de viaţă făcătoare. Eu Îl mărturisesc! Eu văd lucrarea închinatului Atotsfânt Duh, care de la Tatăl purcede şi e trimis de Fiul! Eu văd lucrarea lui Dumnezeu-Duhul, Celui adus de Dumnezeu-Cuvântul, Ce arată Dumnezeirea Sa prin puterea Sa ziditoare, prin mijlocirea căreia vasul sfărâmat se arată de parcă niciodată nu ar fi fost supus sfărâmării, în întregimea şi frumuseţea sa dintru început. Mintea mea! Întoarce-te către Cuvântul lui Dumnezeu, din care am luat deja nenumărate bunătăţi, dar le-am pierdut prin nepăsarea noastră, prin răceala noastră faţă de darurile lui Dumnezeu. Darurile fără de preţ, duhovniceşti, le-am dat pe o nălucire amăgitoare de daruri sub a căror înfăţişare păcatul şi lumea mi-au dat otrava lor. Mintea mea! Întoarce-te către Cuvântul lui Dumnezeu! Caută acolo mângâiere pentru mine: în clipele de faţă durerea mea e de neîndurat, şi mă tem să nu cad în pierzarea cea de pe urmă: în deznădejde.

Mintea: – Cuvântul lui Dumnezeu, suflete, dezleagă nedumerirea noastră prin răspunsul cel mai mulţumitor cu putinţă; însă mulţi dintre oameni, după ce au auzit Cuvântul Duhului şi l-au răstălmăcit sieşi cu înţelegerea lor trupească, au zis despre de viaţă făcătorul Cuvânt al lui Dumnezeu: *Greu este Cuvântul acesta, şi cine poate să-l asculte?* (In. VI, 60). Ascultă, suflete, ce a zis Domnul: *Cel ce şi-a aflat sufletul său îl va pierde pe el, iar cel ce şi-a pierdut sufletul său pentru Mine îl va afla pe el* (Mt. X, 39). *Cel ce-şi iubeşte sufletul său îl va pierde pe el, iar cel îşi urăşte sufletul său în lumea aceasta îl va păzi pe el în viaţa cea veşnică* (In. XII, 25).

Sufletul: – Gata sunt să mor, de porunceşte Dumnezeu; dar cum să mor eu, cel fără de moarte? Nu ştiu vreo armă care să fie în stare a mă lipsi de viaţă.

Mintea: – Să nu crezi, suflete, că porunca lui Hristos legiuieşte să mori doar tu, că eu aş fi scutită. Nu! Paharul morţii dator sunt să-l împart cu tine şi să-l beau eu cea dintâi, ca vinovată de căpetenie a căderii, lepădării, nenorocirii, morţii noastre vremelnice şi veşnice care ne sunt de obşte. Moartea şi pieirea pe care le cere Dumnezeu de la noi nu stau în nimicirea fiinţei noastre, ci în nimicirea iubirii de sine, ce s-a făcut parcă viaţa noastră. Iubirea de sine e dragostea schimonosită a omului căzut faţă de sine însuşi. Iubirea de sine divinizează raţiunea sa căzută, cu nume mincinos – se străduie în toate şi totdeauna să-şi mulţumească voia sa căzută, cu îndreptare mincinoasă. Iubirea de sine se vădeşte faţă de aproapele fie prin ură, fie prin dorinţa de a plăcea oamenilor, adică patimilor omeneşti; iar faţă de lucruri, pe care ea le întrebuinţează întotdeauna în chip rău, prin împătimire. Precum Sfânta Dragoste este *legătura desăvârşirii* (Col. III, 14) şi e alcătuită din plinătatea tuturor virtuţilor, aşa şi iubirea de sine este acea patimă păcătoasă ce e alcătuită din plinătatea tuturor celorlalte felurite patimi păcătoase. Pentru nimicirea în noi a iubirii de sine sunt datoare să lepăd toate cugetările mele, chiar de aş fi foarte bogată în cugetările date de învăţătura lumii şi după stihiile acestei lumi (Col. II, 8). Sunt datoare să mă cufund în sărăcia duhului şi, dezbrăcată prin această sărăcie, spălată prin plâns, netezită, înmuiată prin blândeţe, curăţie şi milostenie, să primesc înţelegerea pe care va binevoi s-o însemneze asupra mea dreapta Răscumpărătorului meu. Această dreaptă este Evanghelia. Iar tu, suflete, dator eşti să te lepezi de voia ta, oricât de greu ar fi acest lucru pentru inimă, chiar dacă simţămintele şi înclinările inimii tale ţi s-ar părea cele mai drepte şi cele mai alese. În locul voii tale eşti dator să împlineşti voia lui Hristos, Dumnezeului şi Mântuitorului nostru, oricât de neplăcut şi de aspru ar fi acest lucru pentru inima iubitoare de sine. Iată moartea pe care o cere Dumnezeu de la noi, ca prin moartea cea de bună voie să nimicim moartea care viază în noi în chip silnic şi să primim în dar învierea şi viaţa ce izvorăsc din Domnul Iisus.

Sufletul: – M-am hotărât la lepădarea de sine: din singure cuvintele pe care le-ai rostit despre lepădarea de sine, şi am început deja să simt mângâiere şi nădejde. Să părăsim viaţa ce naşte deznădejdea şi să primim viaţa ce e zălogul mântuirii. Du-mă, mintea mea, în urma poruncilor lui Dumnezeu, iar tu însăţi rămâi neabătută întru Acel Cuvânt Care a vestit despre Sine: *Cel ce rămâne întru Mine şi Eu întru el, acela face roadă multă: că fără Mine nu puteţi face nimic* (In. XV, 5). Amin.

Vederea păcatului propriu

Veni-va vremea aceea cumplită, sosi-va acel ceas înfricoşat în care toate păcatele mele vor sta la arătare înaintea lui Dumnezeu-Judecătorul, înaintea îngerilor şi a întregii omeniri. Presimţind starea sufletului meu din acel ceas cumplit, mă umplu de spaimă. Sub înrâurirea acestei presimţiri vii şi puternice, cu cutremur mă grăbesc a mă afunda în cercetarea de sine, sârguiesc a vedea păcatele însemnate în cartea conştiinţei mele, pe care le-am săvârşit cu lucrul, cu cuvântul şi cu gândul.

Cărţile ce n-au mai fost demult citite, cărţile învechite în dulapuri sunt pline de praf, roase de molii. Cel care ia o asemenea carte o citeşte cu multă osteneală. Aşa e şi conştiinţa mea. Necercetată de mult timp, cu greutate s-a lăsat deschisă. Deschizând-o, nu am aflat mulţumirea aşteptată. Doar păcatele însemnate se pot citi cu îndeajunsă înlesnire; semnele mărunte, care sunt o mulţime, s-au şters aproape, şi nu mai pot desluşi acum înţelesul lor.

Dumnezeu, numai Dumnezeu poate să dea iarăşi culoare literelor şterse şi-l poate izbăvi pe om de conştiinţa vicleană (Evr. X, 22). Numai Dumnezeu poate dărui omului vederea păcatelor sale şi vederea păcatului său – a căderii sale, în care se află rădăcina, sămânţa, vlăstarul, împreunarea tuturor păcatelor omeneşti.

Chemând în ajutor mila şi puterea Dumnezeirii, chemându-le în ajutor prin rugăciunea fierbinte, unită cu postirea cea cu bună înţelegere, unită cu plânsul şi tânguirea inimii, deschid iarăşi cartea conştiinţei, iarăşi mă uit la mulţimea şi felul păcatelor mele; mă uit – ce mi-au rodit păcatele pe care le-am făcut?

Văd: *Fărădelegile mele au covârşit capul meu, ca o sarcină grea apăsat-au peste mine, înmulţitu-s-au mai mult decât perii capului meu* (Ps. XXXVII, 4; XXXIX, 17). Care este urmarea acestei păcătoşenii? *Ajunsu-m-au fărădelegile mele şi n-am putut să văd; inima mea m-a părăsit* (Ps. XXXIX, 16-17). Urmările vieţii păcătoase sunt orbirea minţii, împietrirea, nesimţirea inimii. Mintea păcătosului înrăit nu vede nici binele, nici răul; inima lui nu mai e în stare de a primi simţiri duhovniceşti. Dacă acest om, părăsind viaţa păcătoasă, se va întoarce spre nevoinţele bunei cinstiri, inima lui, de parcă i-ar fi străină, nu-şi va alătura simţirea năzuinţei lui către Dumnezeu.

Atunci când nevoitorului, prin lucrarea Harului Dumnezeiesc, i se descoperă mulţimea păcatelor lui, este cu neputinţă ca el să nu cadă în cea mai mare nedumerire, să nu se afunde într-o adâncă tristeţe. *Inima mea s-a tulburat* de o asemenea privelişte, *părăsitu-m-a tăria mea şi lumina ochilor mei, şi aceasta nu este cu mine; că şalele mele s-au umplut de ocări*, adică lucrarea mea s-a umplut de piedici ridicate de deprinderea păcatului, care atrage în chip silnic spre noi păcate; *înmulţitu-s-au şi au putrezit rănile mele de la faţa nebuniei mele*, adică patimile păcătoase s-au învechit şi m-au vătămat cumplit din pricina vieţii mele împrăştiate; *nu este vindecare în trupul meu*, adică nu este vindecare numai prin propriile mele puteri pentru întreaga mea făptură, biruită şi bolnavă de păcat (Ps. XXXVII, 10, 7).

Prin recunoaşterea păcatelor mele, prin pocăinţa pentru ele, prin mărturisirea lor, prin părerea de rău pentru ele – arunc toată nenumărata lor mulţime în noianul milostivirii lui Dumnezeu. Ca să mă păzesc de păcat pe viitor, voi lua aminte, însingurându-mă în mine însumi, cum lucrează împotriva mea păcatul, cum se apropie de mine, ce îmi grăieşte.

El se apropie de mine ca un fur; faţa lui este acoperită; *muiatu-s-au cuvintele lui mai mult decât untdelemnul* (Ps. LIV, 22); îmi grăieşte minciuni, mă îmbie la nelegiuiri. Otravă e în gura lui; limba lui este un bold aducător de moarte.

„Desfată-te!" – şopteşte el încet şi linguşitor, „de ce să-ţi fie oprită desfătarea? Desfată-te! Ce păcat este în asta?" – şi mă îmbie, răufăcătorul, la încălcarea poruncilor Atotsfântului Domn.

N-ar trebui de fel să iau aminte la vorbele lui; eu ştiu că e un fur şi un ucigaş. Dar nu ştiu ce neputinţă neînţeleasă, neputinţă a voinţei mă biruie! Îmi plec urechea spre cuvintele păcatului, îmi tind privirile spre rodul cel oprit.

Dacă rodul oprit nu stă înaintea ochilor mei, el apare zugrăvit pe neaşteptate în închipuirea mea, în culori vii – zugrăvit ca de o mână de vrăjitor.

Simţirile inimii sunt atrase de către priveliştea cea ispititoare, ce se aseamănă unei desfrânate. Înfăţişarea ei este fermecătoare; suflă din ea ispita; este împodobită cu veşminte preţioase, strălucitoare; cu grijă e ascunsă lucrarea ei aducătoare de moarte. Păcatul caută jertfă din partea inimii, atunci când nu poate aduce ca jertfă trupul din pricină că lipseşte obiectul patimii. Păcatul lucrează în mine prin gândul păcătos, lucrează prin simţirea păcătoasă a inimii şi a trupului; lucrează prin simţurile trupeşti, lucrează prin închipuire.

La ce învăţătură mă duce această cercetare de sine? La aceea că în mine, în toată fiinţa mea, trăieşte stricăciunea păcatului, care încuviinţează şi ajută păcatul care mă luptă dinafară. Sunt asemenea unui ocnaş încătuşat cu lanţuri grele: oricine are îngăduinţa să o facă, îl înhaţă pe ocnaş şi îl târăşte unde vrea, fiindcă ocnaşul, încătuşat fiind de lanţuri, nu are putinţa de a se apăra.

Pătruns-a, cândva, păcatul în raiul cel înalt. Acolo i-a îmbiat pe strămoșii mei cu rodul oprit. Acolo și-a săvârșit amăgirea; acolo i-a lovit cu moartea cea veșnică pe cei amăgiți. Și mie, urmașului lor, îmi înnoiește neîncetat aceeași îmbiere; și pe mine, urmașul lor, se străduiește neîncetat să mă amăgească și să mă piardă.

Adam și Eva au fost, imediat după cădere, izgoniți din rai și aruncați pe tărâmul amărăciunilor (Fac. III, 23, 24); eu m-am născut pe acest tărâm al plânsului și al nenorocirilor! Dar asta nu mă îndreptățește: aici mi-a fost adus raiul de către Răscumpărătorul, aici a fost sădit în inima mea. Prin păcat, am gonit raiul din inima mea. Acum, în ea este un amestec de bine și rău, o luptă cumplită între bine și rău, o învălmășeală de nenumărate patimi, un chin – pregustare a veșnicului chin din iad.

În mine însumi văd mărturia faptului că sunt fiu al lui Adam: păstrez aplecarea lui spre rău; mă învoiesc cu îmbierile amăgitorului, chiar dacă știu neîndoielnic că mi se înfățișează o amăgire, mi se gătește moartea.

În zadar i-aș învinui pe strămoși pentru păcatul căruia m-am făcut părtaș; eu am fost slobozit din robia păcatului de către Răscumpărătorul și de acum cad în păcate nu de silă, ci de bună voie.

Strămoșii au săvârșit în rai, o singură dată, încălcarea unei singure porunci a lui Dumnezeu, iar eu, aflându-mă în sânul Bisericii lui Hristos, calc neîncetat toate dumnezeieștile porunci ale lui Hristos, Dumnezeul și Mântuitorul meu.

O dată se tulbură sufletul meu de mânie și ranchiună! În închipuirea mea scapără pumnalul deasupra capului vrăjmașului meu și inima mea se îmbată de sațiul răzbunării săvârșite în vis. Altă dată, mi se închipuie grămezi de aur împrăștiate! În urma lor se zugrăvesc palate mărețe, grădini, toate cele ce țin de răsfăț, de patima dulceții și de trufie, care se dobândesc cu aur și pentru care omul iubitor de păcat se închină idolului său – mijlocul prin care se înfăptuiesc toate dorințele cele stricăcioase. Altă dată mă las înșelat de cinstiri și de putere! Mă las atras, mă îndeletnicesc cu visuri de cârmuire a oamenilor și a țărilor, de dobândire a unor foloase stricăcioase din acestea și de slavă stricăcioasă pentru sine. Altă dată îmi stau în față, aievea parcă, mese cu mâncăruri aburinde și bine mirositoare! Mă îndulcesc în chip caraghios și totodată jalnic cu amăgirile care mi se înfățișează. Altă dată, pe neașteptate, mă văd pe mine însumi drept, sau, mai bine zis, inima mea se fățărește, silindu-se a se împăuna cu păruta ei dreptate, se lingușește pe sine, se îngrijește cum să atragă lauda oamenilor !

Patimile se luptă care mai de care să pună stăpânire pe mine, neîncetat mă aruncă de la una la cealaltă, mă răscolesc, mă tulbură.

Și nu-mi văd starea mea cea jalnică! Asupra minții mele atârnă un văl nepătruns de întunecime; asupra inimii zace piatra cea grea a nesimțirii.

Oare își va veni în fire mintea mea, oare va vrea să se îndrepte către bine? I se împotrivește inima deprinsă cu desfătarea păcătoasă, i se împotrivește și trupul meu, ce a agonisit dorințe dobitocești. Am ajuns, chiar, să uit că trupul meu, făcut fiind pentru veșnicie, este în stare de doriri și mișcări dumnezeiești, că năzuințele dobitocești sunt pentru el o neputință pe care i-a adus-o căderea.

Felurite părți care alcătuiesc ființa mea – mintea, sufletul și trupul – sunt retezate, despărțite, lucrează alandala, se împotrivesc una celeilalte; și numai când lucrează păcatul se află într-o înțelegere de scurtă vreme, potrivnică lui Dumnezeu.

Aceasta este starea mea! Ea este moartea sufletului în timpul vieții trupului! Iar eu sunt mulțumit cu starea mea! Sunt mulțumit nu din smerenie, ci din pricina orbirii mele, din pricina împietririi mele. Sufletul nu simte că este mort, precum nu o simte nici trupul despărțit de suflet prin moarte.

Dacă mi-aș fi simțit omorârea, aș fi petrecut în pocăință necurmată! Dacă mi-aș fi simțit omorârea, m-aș fi îngrijit de învierea mea!

Sunt prins cu totul de grijile omenești, puțin îmi pasă de nevoia sufletului meu! Osândesc cu înverșunare cele mai mici greșeli ale aproapelui, fiind eu însumi plin de păcat, orbit de el, prefăcut în stâlp de sare asemenea femeii lui Lot, neînstare de nici o mișcare duhovnicească.

Nu am moștenit pocăința, pentru că încă nu îmi văd păcatul meu. Păcatul nu pot să mi-l văd atâta vreme cât mă îndulcesc de păcat și îmi îngădui gustarea lui – fie și doar cu gândurile și cu încuviințarea inimii.

Păcatul poate să și-l vadă numai acela care cu voință hotărâtă s-a desfăcut de orice prietenie cu păcatul, care s-a sculat priveghind și păzind porțile sale cu sabia scoasă din teacă – cu cuvântul lui Dumnezeu, cel care gonește și taie cu această sabie păcatul, în orice chip s-ar apropia de el acesta.

Celui care săvârșește această mare faptă, învrăjbindu-se cu păcatul, smulgând de la el cu sila mintea, inima și trupul, aceluia Dumnezeu îi dă un mare dar: **vederea păcatului său.**

Fericit sufletul ce a văzut păcatul încuibat în sine! Fericit sufletul care a văzut în sine căderea protopărinților, învechirea vechiului Adam! Această vedere a păcatului său este o vedere duhovnicească, vedere a minții vindecate de orbire prin Dumnezeiescul Har. Sfânta Biserică de Răsărit ne învață să cerem de la Dumnezeu cu post și cu metanii vederea păcatelor noastre. Fericit sufletul care neîncetat învață Legea lui Dumnezeu! În aceasta, el poate să vadă chipul și frumusețea Omului Nou; privindu-se în oglinda Acestuia, el poate să-și vadă și să-și îndrepte neajunsurile. Fericit sufletul care și-a cumpărat țarina pocăinței omorându-se pe sine în ce privește pornirile păcătoase! În această țarină el va afla comoara fără preț a mântuirii.

Dacă ai dobândit ţarina pocăinţei, afundă-te în plânsul de copil înaintea lui Dumnezeu. Dacă poţi să nu ceri nimic de la Dumnezeu, nu cere; încredinţează-te cu lepădare de sine voii Lui.

Să pricepi, să simţi că tu eşti zidire, iar Dumnezeu este Ziditorul. Încredinţează-te fără să stai pe gânduri voii Ziditorului, adu-I doar plânsul copilăresc, adu-I o inimă tăcută, gata a urma voii Lui şi a te pecetlui cu voia Lui.

Iar dacă din pricină că eşti necopt nu te poţi afunda, în tăcere şi plâns înaintea lui Dumnezeu – adu înaintea Lui o rugăciune smerită, rugăciune pentru iertarea păcatelor şi vindecarea de patimile păcătoase, de aceste cumplite neputinţe duhovniceşti care iau fiinţă din păcatele săvârşite de bună voie şi repetate vreme îndelungată.

Fericit este sufletul care s-a cunoscut pe sine că este în întregime nevrednic de Dumnezeu, care s-a văzut pe sine sărac, ca unul ce este nenorocit şi păcătos! Acesta e pe calea mântuirii, în el nu se află amăgire de sine.

Dimpotrivă, cel care se socoate pe sine pregătit pentru primirea harului, cel care se socoate pe sine vrednic de Dumnezeu, cel ce aşteaptă venirea Lui cea de taină, cel ce spune că este pregătit să-L primească, să-L audă şi să-L vadă pe Domnul, acela se amăgeşte pe sine, acela se linguşeşte pe sine; acela a atins culmea înaltă a trufiei, din care se cade în prăpastia cea întunecată a pierzaniei[1]. Acolo cad toţi cei ce s-au mândrit înaintea lui Dumnezeu, cei ce cutează fără de ruşine să se socoată vrednici de Dumnezeu, şi din această stare de părere de sine şi amăgire de sine grăiesc lui Dumnezeu: „Vorbeşte, Doamne, că robul Tău ascultă".

Auzit-a proorocul cel tânăr, Samuil, pe Domnul care îl chema şi, nesocotindu-se pe sine vrednic de împreună-vorbirea cu Domnul, s-a înfăţişat înaintea bătrânului său îndrumător, cerând povaţă de la el cum să se poarte. Auzit-a Samuil a doua oară acelaşi glas care îl chema şi iarăşi s-a înfăţişat îndrumătorului. Îndrumătorul a înţeles că glasul Celui care chema era glasul lui Dumnezeu: i-a poruncit tânărului ca atunci când va auzi aceeaşi chemare, să răspundă Celui Care grăia: *Vorbeşte, Doamne, că robul Tău ascultă!* (1 Împ. III).

Acelaşi lucru îndrăzneşte să-l spună visătorul trufaş şi robit de patima desfătării fără a fi chemat de nimeni, îmbătat de părerea cea din slava deşartă, care alcătuieşte în sine glasuri şi mângâieri, măgulindu-şi prin ele inima sa trufaşă, amăgindu-se prin ele pe sine dimpreună cu următorii săi cei lesne încrezători[2].

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul LV.

[2] „Urmarea lui Hristos", ed. Moscova, 1834, cartea 3, cap. 2. În locul arătat de noi din cartea scriitorului apusean, înfierbântarea, părerea de sine şi amăgirea de sine apar în culori atât de vii şi de aprinse, că nu ne pare de prisos a înfăţişa cititorului însuşi textul cu pricina: „Vorbeşte, Doamne, că robul Tău ascultă. Eu sunt robul Tău! Dă-mi pricepere ca să cunosc învăţăturile Tale. Pleacă inima mea spre cuvintele gurii Tale şi să se pogoare ca roua cuvân-

Fiule al Bisericii de Răsărit, cea Una Sfântă și Adevărată! În lupta ta cea nevăzută călăuzește-te după povețele Sfinților Părinți ai Bisericii tale: ei poruncesc ca înainte de a te fi înnoit prin lucrarea vădită a Sfântului Duh să te ferești de orice vedenie, de orice glas din afara sau dinlăuntrul tău ca de o pricină vădită pentru amăgirea de sine[1].

---

tul Tău. Oarecând fiii lui Israil ziceau către Moisi: *Vorbește-ne și te vom asculta; să nu ne vorbească Dumnezeu, ca nu cumva să murim.* Nu astfel, Doamne, nu astfel mă rog eu! Ci mai vârtos, împreună cu Proorocul Samuil cu smerenie și cu râvnă mă rog: *Vorbește, Doamne, că robul Tău ascultă.* Nu Moise să-mi vorbească și nici altul dintre prooroci: ci dimpotrivă, vorbește-mi Tu, Doamne Dumnezeul meu, Cela Ce dăruiești insuflare și luminare tuturor proorocilor. Tu singur, fără ei, mă poți învăța în chip desăvârșit; iar aceștia, fără Tine, nu pot nimic. Cuvintele lor pot răsuna, dar nu împărtășesc Duhul! Ei vorbesc frumos, dar când Tu taci, ei **nu înflăcărează** inima! Ei înfățișează litera, dar Tu descoperi înțelesul! Ei grăiesc tainele, dar Tu dezvălui cuprinsul lor! Ei vestesc poruncile Tale, însă Tu dai putere spre plinirea lor! Ei arată calea, însă Tu dai puterea de a merge pe ea! Ei lucrează doar din afară, dar Tu povățuiești și luminezi inimile! Ei udă numai pe deasupra, însă Tu dai puterea de rodire! Ei cheamă prin cuvinte, dar Tu dai auzului pricepere! Drept aceea, nu Moisi să-mi vorbească, ci Tu, Doamne Dumnezeul Meu, Adevărul Cel Veșnic, ca nu cumva să mor și să rămân fără de roadă, dacă voi fi învățat doar din afară, iar înlăuntru nu voi fi înflăcărat, ca nu cumva să-mi fie mie spre osândire cuvântul auzit, dar neîmplinit, cunoscut, dar neîmbrățișat cu dragoste, crezut, dar nepăzit. Așadar, vorbește, Doamne, că robul Tău ascultă: Tu ai cuvintele vieții veșnice". Cutezanța acestui trufaș și a acestei deșarte cuvântări insuflă groază și adâncă tristețe sufletului crescut în învățătura Bisericii Ortodoxe. Aici pocăința este îndepărtată! Aici este îndepărtată străpungerea duhului! Aici este o năzuință hotărâtă spre cea mai apropiată și mai strânsă unire cu Dumnezeu! Aceasta este, îndeobște, dispoziția sufletească a scriitorilor ascetici apuseni. Unul dintre aceștia, dându-și pe față greșita înțelegere a vredniciei Maicii lui Dumnezeu, își încheie discursul exaltat în următorul chip: „Ei bine! Să ne aruncăm în brațele Maicii Domnului!". Această dispoziție este potrivnică celei pe care o insuflă Biserica de Răsărit fiilor săi! „De n-am avea pe sfinții Tăi rugători", vorbește într-una din cântările sale, „și bunătatea Ta milostivindu-se spre noi, cum am îndrăzni, Mântuitorule, a te lăuda pe Tine, pre carele Te slavoslovesc neîncetat îngerii ?" (Tropar de la Pavecernița Mare). În altă cântare, ea spune: „Către Născătoarea de Dumnezeu acum cu osârdie să alergăm noi, păcătoșii și smeriții, și să cădem cu pocăință, strigând dintru adâncul sufletului: Stăpână, ajută-ne, milostivindu-Te spre noi, sârguiește că pierim de mulțimea păcatelor, nu întoarce pre robii Tăi deșerți, că pe Tine singură nădejde Te-am câștigat" (Paraclisul Maicii Domnului). Starea de amăgire de sine și înșelare diavolească este de neînțeles pentru cei care nu au fost deprinși cu nevoința duhovnicească potrivit cu predania Bisericii Ortodoxe: ei socotesc această stare nenorocită ca fiind cât se poate de potrivită și plină de har. Cel ce s-a ostenit să traducă „Urmarea lui Hristos" din limba latină în limba rusă, a adăugat la sfârșitul cărții povețele sale către cititor. Arătând în capitolul al 2-lea al celei de-a treia cărți acest tablou al amăgirii de sine și părerii de sine, el îl sfătuiește pe acesta ca înaintea fiecărei dăți când citește cu evlavie din carte, să se aducă pe sine în starea înfățișată în acel capitol. Este vădit că printr-o asemenea stare, omului i se dă libertatea de a tâlcui Sfânta Scriptură după bunul său plac, înlăturându-se datoria de a urma tâlcuirii făcute de către Sfinții Părinți și primite de către Biserică. Aceasta e o dogmă a protestantismului.

[1] Preacuviosul Grigorie Sinaitul, „Despre înșelare și celelalte"; Sfinții Calist și Ignatie Xanthopoulos, cap. 73.

Păzește-ți mintea lipsită de închipuiri; gonește toate visările și părerile care se apropie de ea, prin care căderea a măsluit adevărul. Îmbrăcat în pocăință, stai cu frică și evlavie înaintea Marelui Dumnezeu, Care poate să curățească păcatele tale și să te înnoiască prin Preasfântul Său Duh. Venind, Duhul te va povățui *la tot adevărul* (In. XVI, 13).

Simțirea plânsului și a pocăinței este singurul lucru de trebuință sufletului care se apropie de Domnul cu hotărârea de a primi de la El iertarea greșelilor sale. Aceasta este partea cea bună! Dacă ai ales-o, să nu se ia de la tine! Nu schimba această comoară pe simțiri deșarte, mincinoase, silite, părute harice; nu te pierde pe tine însuți lingușindu-te.

„Dacă vreunii dintre Părinți", spune Preacuviosul Isaac Sirul, „au scris despre faptul că este o curăție a sufletului, că este o sănătate a lui, că este despătimire, că este vedere duhovnicească: să știi că ei nu au scris despre acestea ca noi să le căutăm mai înainte de vreme și cu așteptare. Se spune în Scriptură: *Împărăția Cerurilor nu va veni la arătare* (Luc. XVII, 20). Cei în care trăiește așteptarea, au dobândit trufie și cădere... Căutarea cu așteptare a înaltelor daruri dumnezeiești nu este primită de către Biserica lui Dumnezeu. Aceasta nu este un semn al iubirii pentru Dumnezeu; aceasta e o boală a sufletului"[1].

Toți sfinții se socoteau pe sine ca fiind nevrednici de Dumnezeu: prin aceasta și-au arătat vrednicia lor, care stă în smerenie[2].

Toți cei suferinzi de amăgirea de sine s-au socotit vrednici de Dumnezeu: prin aceasta și-au dat pe față trufia și înșelarea drăcească de care era cuprins sufletul lor. Unii dintre ei i-au primit pe demonii ce li se înfățișau în chip de îngeri și au urmat acestora; altora li s-au arătat demonii în chipul lor adevărat, prefăcându-se biruiți de rugăciunea lor, și prin aceasta i-au adus la cugetare semeață; alții și-au stârnit închipuirea, și-au înfierbântat sângele, au dat naștere în sine unor mișcări ale nervilor, au luat aceasta drept desfătare harică și au căzut în amăgire de sine, în desăvârșită întunecare, s-au adăugat prin duhul lor la ceata duhurilor căzute.

Dacă simți nevoia să vorbești cu tine însuți, adu-ți nu lingușire, ci defăimare de sine. În starea noastră de cădere ne sunt folositoare doctoriile amare. Cei ce se lingușesc pe sine și-au primit deja plata lor aici pe pământ – și această plată este amăgirea de sine, lauda și iubirea lumii celei potrivnice lui Dumnezeu: ei n-au ce aștepta în veșnicie, afară de osândă.

Păcatul meu înaintea mea este pururea (Ps. 50, 5), spune despre sine Sfântul David, care necontenit își cerceta păcatul. *Fărădelegea mea eu o voi vesti și mă voi griji pentru păcatul meu* (Ps. XXXVII, 19).

---

[1] Isaac, Cuvântul 55.
[2] Isaac, Cuvântul 36.

Sfântul David se îndeletnicea cu osândirea de sine, cu vădirea păcatului său, chiar şi atunci când păcatul fusese deja iertat şi darul Sfântului Duh îi fusese deja întors. Mai mult: el şi-a dat păcatul în vileag, şi l-a mărturisit în auzul lumii întregi (Ps. L).

Sfinţii Părinţi ai Bisericii de Răsărit, şi mai cu seamă pustnicii, atunci când atingeau înălţimile nevoinţelor duhovniceşti, toate aceste nevoinţe se împreunau în ei în pocăinţă. Pocăinţa le cuprindea întreaga viaţă, întreaga lucrare: ea era urmarea vederii propriilor păcate.

L-au întrebat pe oarecare dintre Părinţii cei mari: în ce stă lucrarea monahului însingurat ? El a răspuns: „Sufletul tău stă omorât înaintea privirilor tale, şi tu mai întrebi care trebuie să fie lucrarea ta?”[1]. Plânsul este adevărata lucrare a adevăratului nevoitor al lui Hristos; plânsul este lucrarea acestuia de când a pornit la nevoinţă şi până la săvârşirea ei.

Vederea păcatului nostru şi pocăinţa pe care o naşte aceasta sunt lucrări care nu au sfârşit pe pământ; vederea păcatului nostru stârneşte pocăinţa; prin pocăinţă se dobândeşte curăţirea; ochiul minţii, curăţindu-se treptat, începe să vadă în întreaga fire omenească neajunsuri şi vătămări pe care nu le băga nicicum de seamă mai înainte.

Doamne! Dă-ne să ne vedem păcatele noastre, aşa încât mintea noastră, atrasă cu desăvârşire de luarea-aminte faţă de păcatele noastre, să înceteze a mai vedea greşelile aproapelui şi să-i vadă pe toţi, într-acest chip, buni. Dă inimii noastre să părăsească grija pierzătoare de neajunsurile aproapelui, să îşi unească toate grijile numai în grija pentru dobândirea curăţiei şi sfinţeniei poruncite şi gătite nouă de către Tine. Dă-ne nouă, celor ce ne-am spurcat haina sufletului, să o albim iarăşi: ea a fost deja spălată prin apele botezului, iar acum, după pângărire, aceste haine au nevoie să fie spălate prin apele lacrimilor. Dă-ne să vedem în lumina harului Tău neputinţele cele de multe feluri care trăiesc în noi, înăbuşind în inimă mişcările duhovniceşti, aducând în ea mişcările sângelui şi trupului care sunt potrivnice Împărăţiei lui Dumnezeu. Dă-ne marele dar al pocăinţei, înaintea căruia merge şi pe care îl naşte marele dar al vederii păcatelor noastre. Păzeşte-ne, cu aceste mari daruri, de hăurile amăgirii de sine, care apare în suflet din pricina păcătoşeniei sale neluate în seamă şi neînţelese, şi se naşte din lucrările patimii dulceţii şi slavei deşarte care trăiesc în el neluate în seamă şi neînţelese. Păzeşte-ne pe noi cu aceste mari daruri în calea noastră către Tine, şi dă-ne nouă să ajungem la Tine, Cela ce chemi pe cei ce-şi recunosc păcătoşenia şi lepezi pe cei ce se socot drepţi, ca să Te slavoslovim în veci, întru veşnica Ta fericire, a Singurului Dumnezeu Adevărat, Răscumpărătorul celor robiţi şi Mântuitorul celor pierduţi. Amin.

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 21.

Despre chipul şi asemănarea lui Dumnezeu în om

Să facem om după chipul şi asemănarea Noastră (Fac. I, 26), a ţinut sfat de taină în Sine Însuşi şi cu Sine Însuşi Dumnezeul-Treime, înainte de facerea omului.

Omul este chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Dumnezeu, Cel Neajuns întru mărirea Sa, Dumnezeu, Cel mai presus de orice chip, S-a închipuit în om – S-a închipuit cu limpezime şi slavă. Aşa se închipuie soarele în smerita picătură de apă. Fiinţa omului, puterea lui cea mai înaltă, prin care se deosebeşte de toate vietăţile pământeşti, prin care este deopotrivă cu îngerii, adică duhul lui, este chipul fiinţei lui Dumnezeu; însuşirile duhului omenesc sunt, în starea lor de neprihănire, asemănare a însuşirilor lui Dumnezeu, Care, însemnând asupra omului, cu dreapta cea atotputernică, asemănarea Sa, rămâne mai presus de orişice asemănare şi asemuire.

Ce fiinţă minunată, plină de multfelurite vrednicii, de multfelurită frumuseţe, este, dar, omul?!

Pentru el a zidit Ziditorul toată natura cea văzută; ea are ca menire, în întregimea ei, să-i slujească; ea e, în întregimea ei, minunata lui lume înconjurătoare.

Atunci când Ziditorul a adus la fiinţă din nimic toate celelalte zidiri, s-a mulţumit să rostească porunca Sa cea atotputernică – însă atunci când a voit a împlini lucrarea zidirii lumii prin facerea celei mai alese, celei mai desăvârşite zidiri, El Se sfătuieşte mai înainte de a zidi.

Uriaşa materie, zidită înaintea omului în necuprinsa şi nenumărata ei felurime, era – o spunem cu tărie, fiindcă sunt încredinţaţi că avem dreptate – o zidire pregătitoare.

Aşa îşi orânduieşte şi împodobeşte împăratul pământesc o minunată cămară pentru a-şi pune chipul zugrăvit în ea.

Împăratul împăraţilor şi Dumnezeul Dumnezeilor pregăteşte toată natura cea văzută, cu toată podoaba ei, cu toate uimitoarele măreţii pe care le vedem. Apoi, în această cămară aşază, ca pe o pricină ultimă a toate, chipul Său.

După săvârşirea zidirii lumii, înainte de zidirea omului, Dumnezeu priveşte cele făcute de Dânsul şi le află mulţumitoare: ***a văzut Dumnezeu că sunt bune*** (Fac. I, 25).

După facerea omului, Dumnezeu privește iar tot ce a făcut, și de acum află zidirea Sa aleasă, deplină, desăvârșită: *și a văzut Dumnezeu toate câte a făcut, și iată erau bune foarte* (Fac. I, 31).

Omule! Pricepe vrednicia ta!

Privește poienile și țarinile, râurile întinse, mările nesfârșite, munții înalți, pomii cei preafrumoși, toate fiarele și dobitoacele pământului, toate fiarele și peștii care umblă în întinderile apelor – privește stelele, luna, soarele, cerul: toate acestea sunt pentru tine, totul a fost menit să îți slujească.

Afară de lumea pe care o vedem, mai este și lumea cea nevăzută cu ochii trupești, neasemuit mai minunată ca cea văzută. Și lumea nevăzută este pentru om.

Cum a cinstit Domnul chipul Său! Ce rost înalt i-a menit! Lumea văzută e doar pridvorul pregătitor al unui locaș neasemuit mai măreț și mai larg. Aici, ca într-un pridvor, chipul lui Dumnezeu este dator a se împodobi cu ultimele trăsături și culori, pentru a căpăta cea mai desăvârșită asemănare cu Originalul său Cel Atotsfânt și Atotdesăvârșit, ca întru frumusețea și minunăția acestei asemănări să intre în acea cămară unde Originalul petrece în chip de nepătruns, mărginindu-și, parcă, nemărginirea Sa spre a Se arăta iubitelor Sale făpturi înțelegătoare.

Chipul Treimii-Dumnezeu este treimea-om.

Cele trei fețe în treimea-om sunt cele trei puteri ale duhului său, prin care se arată ființarea duhului. Gândurile noastre și simțirile cele duhovnicești arată ființarea minții, care, vădindu-se cu limpezime, rămâne totodată cu totul nevăzută și neurmată.

În Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți este numit „duh" fie sufletul îndeobște, fie o putere aparte a sufletului. Părinții numesc această putere a sufletului putere cuvântătoare. Ei o împart în trei părți: minte, gând sau cuvânt, și duh. Ei numesc „minte" însuși izvorul, însuși temeiul atât al gândurilor cât și al simțirilor duhovnicești. „Duh", în înțeles restrâns, se numește puterea de a simți duhovnicește. În scrierile Părinților, puterea cuvântătoare sau duhul este numit nu arareori „minte"; nu rareori sunt numite „minți" duhurile zidite. Întregul primește nume de la partea sa de căpetenie.

Însăși ființa sufletului nostru este chipul lui Dumnezeu. Sufletul rămâne chip și după căderea în păcat! Și sufletul păcătos aruncat în flăcările iadului, chiar în flăcările iadului, rămâne chip al lui Dumnezeu! Așa învață Sfinții Părinți[1].

Cântă Sfânta Biserică în cântările sale: „Chipul slavei Tale celei negrăite sunt, deși port ranele păcatelor"[2].

---

[1] Sfântul Dimitrie al Rostovului, *Letopisețul*.

[2] *Evloghitariile morților*, glas 5.

Mintea noastră e chipul Tatălui; cuvântul nostru (cuvântul nerostit obișnuim a-l numi „gând") e chipul Fiului; duhul nostru e chipul Sfântului Duh.

Precum în Treimea-Dumnezeu cele Trei Fețe alcătuiesc, în chip neamestecat și nedespărțit, o singură Ființă Dumnezeiască, așa și în treimea-om cele trei fețe alcătuiesc o singură ființă, neamestecându-se între ele, necontopindu-se într-o singură față, neîmpărțindu-se în trei ființe.

Mintea noastră a născut și naște neîncetat gândul; gândul, născându-se, nu încetează a se naște iar, și totodată rămâne născut, ascuns în minte.

Mintea nu poate ființa fără gând, nici gândul fără minte. Temeiul uneia este, neabătut, și temeiul celuilalt; ființarea minții este, neabătut, și ființare a gândului.

Întocmai la fel duhul iese din minte și împreună-lucrează cu gândul. Tocmai de aceea orice gând își are duhul său, orice fel de a gândi își are duhul său aparte, orice carte are duhul său propriu.

Nu poate gândul să ființeze fără duh; ființarea unuia e însoțită, neabătut, și de ființarea celuilalt. În ființarea unuia și a celuilalt se arată ființarea minții.

Ce este duhul omului? Suma simțirilor inimii, proprii sufletului cuvântător și fără moarte, străine sufletelor de dobitoace și de fiare.

Inima omului se deosebește de inima animalelor prin duhul său. Inimile animalelor au simțiri care atârnă de sânge și de nervi, nu au simțire duhovnicească – această trăsătură a chipului lui Dumnezeu, care nu aparține decât omului.

Puterea morală a omului este duhul lui.

Mintea, cuvântul și duhul nostru sunt, prin faptul că au venit la ființă în același timp și prin legăturile dintre ele, sunt chip al Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, Celor Împreună Veșnici, Împreună Fără de început, de aceeași cinste și de aceeași fire.

Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl, vestește Fiul: *Eu sunt în Tatăl, și Tatăl este întru Mine* (In. XIV, 9, 10). Același lucru se poate spune despre mintea omenească și gândul ei: mintea, nevăzută în sine, se vădește în gând; cel ce a făcut cunoștință cu gândul a făcut cunoștință și cu mintea ce a născut gândul cu pricina.

Domnul a numit pe Duhul Sfânt *Putere de sus* (Lc. XXIV, 49), *Duh al Adevărului* (In. XIV, 17); Adevărul e Fiul. Însușirea de a fi putere o are și duhul omenesc; el este și duhul gândurilor omului, fie ele adevărate sau mincinoase. El se vădește și în mișcările tainice ale inimii, și în felul de a gândi, și în toate faptele omului. Prin duhul omului se vădesc și mintea lui, și felul de a gândi; duhul fiecărei fapte vădește gândul ce a călăuzit pe om când a făcut fapta cu pricina.

Domnul Cel Milostiv a înfrumusețat chipul Său și cu asemănarea Sa. Chipul lui Dumnezeu e însăși firea sufletului; asemănarea sunt însușirile sufletești.

Chipul cel nou-zidit al lui Dumnezeu – omul – era, asemenea lui Dumnezeu, nesfârșit, preaînțelept, bun, curat, nestricăcios, sfânt, străin de toată patima păcătoasă, de toată gândirea și simțirea păcătoasă.

Un artist iscusit începe prin a schița forma, trăsăturile feței al cărei portret îl face. După ce a redat întocmai aceste trăsături, el dă feței și chiar hainei culorile originalului – și astfel desăvârșește asemănarea. Dumnezeu, după ce a zidit chipul Său, l-a împodobit cu asemănarea Sa: este propriu pentru chipul lui Dumnezeu să semene întru totul cu El. Altminteri, chipul ar fi nesatisfăcător, nevrednic de Dumnezeu, nu și-ar împlini menirea, nu ar fi pe potriva ei.

Vai! Vai! Plângeți, ceruri! Plângi, soare, plângeți, toți luminătorii cerești, plângi, pământule, plângeți, toate făpturile cerești și pământești! Plângi, fire, toată! Plângeți, sfinți îngeri! Tânguiți-vă cu amar nemângâiat! Înveșmântați-vă, ca într-o haină, în tristețe adâncă! – S-a săvârșit nenorocirea, nenorocirea pe de-a-ntregul vrednică a se chema nenorocire: chipul lui Dumnezeu a căzut.

Cinstit de Dumnezeu cu voie de sine stăpânitoare ca una din cele mai strălucitoare flori ale asemănării cu Dânsul, amăgit de îngerul deja căzut, el s-a făcut părtaș la gândul și duhul cel întunecat al tatălui minciunii și a toată răutatea. Această împărtășire a pecetluit-o prin faptă: despărțirea de voia lui Dumnezeu. Prin aceasta a gonit de la sine Duhul lui Dumnezeu, a schimonosit asemănarea cu Dumnezeu, a făcut de nici o treabă însuși chipul.

În chip grăitor și foarte nimerit a zugrăvit Eclesiastul nenorocirea căderii: *Ce este strâmb nu se va putea îndrepta, și ce lipsește nu se va putea număra* (Ecles. I, 15).

Stricarea chipului și asemănării o poate vedea lesne oricine în sine însuși. Frumusețea asemănării, care este alcătuită din suma tuturor virtuților, este spurcată de patimi întunecate și puturoase. Trăsăturile chipului nu mai sunt drepte, nu mai au armonie: gândul și duhul se luptă între ele, ies din ascultarea față de minte, se scoală împotriva ei. Mintea însăși este pururea în nedumerire, în grozavă întunecare, ce îi ascunde pe Dumnezeu și calea sfântă, nerătăcită către Dumnezeu.

Un chin cumplit însoțește stricarea chipului și asemănării lui Dumnezeu. Dacă omul se va privi pe sine cu luare-aminte, întru însingurare, de-a lungul unui însemnat răstimp, se va încredința că acest chin lucrează neîncetat – se descoperă și se ascunde, după cum îl acoperă mai mult sau mai puțin împrăștierea.

Omule! Împrăștierile tale, distracțiile tale dau în vileag chinul ce trăiește în tine. Tu cauți să-l îneci în plăceri gălăgioase și distracție necontenită. Nefericitule! Îndată ce vine pentru tine o clipă de trezie, te încredințezi iarăși că chi-

nul pe care te sileai să îl nimiceşti prin distracţie e viu în tine. Distracţia este pentru el hrană, mijloc de întărire: după ce s-a odihnit la umbra distracţiei, chinul se trezeşte cu puteri noi. El e o mărturie care trăieşte chiar în om, care mărturiseşte căderea lui.

Cu pecetea, cu mărturia căderii este pecetluit trupul omului. Chiar de la naşterea lui este întru vrajbă, întru luptă cu tot ce îl înconjoară, şi cu însuşi sufletul care trăieşte în el. Împotriva lui se scoală toate stihiile; în fine, sleit de luptele dinlăuntru şi dinafară, doborât de boli, împovărat de bătrâneţe, el cade sub coasa morţii, măcar că a fost zidit nemuritor – se destramă în praf.

Şi iarăşi se arată măreţia chipului lui Dumnezeu! Ea se arată chiar în căderea lui, în mijlocul prin care el a fost scos din cădere.

Dumnezeu, printr-una din Feţele[1] Sale, a luat asupră-Şi chipul Său; prin Sine l-a scos din cădere, l-a readus în slava dintâi; l-a ridicat la slavă neasemănat mai mare decât cea dată lui la zidire.

Drept este Domnul întru mila Sa. Răscumpărând chipul Său, El l-a mărit mai mult decât atunci când l-a zidit: omul nu a ales singur căderea, aşa cum a ales-o îngerul căzut – a fost tras în cădere de zavistia acestuia, a fost amăgit de răutatea lui, ce se ascunde sub obrăzarul binelui.

Toate Feţele Treimii-Dumnezeu iau parte la lucrarea înomenirii, fiecare cu însuşirea Sa aparte. Tatăl rămâne născător şi născând, Fiul Se naşte, Duhul Sfânt lucrează.

Şi aici se vede, iarăşi, cât de bine e răsfrânt Dumnezeu în chipul Său – omul. Fiul primeşte omenitatea; prin El, toată Treimea-Dumnezeu intră în împărtăşire cu omul. Gândul nostru, ca să aibă împărtăşire cu oamenii, se înveşmântează în sunete: nematerială fiind, se împreunează cu ceea ce e material; prin mijlocirea lui intră în împărtăşire duhul, se vădeşte mintea.

Fiul – Cuvântul lui Dumnezeu, Adevărul lui Dumnezeu – S-a înomenit. Mintea noastră a fost îndreptată, curăţită prin Adevăr; duhul nostru s-a făcut în stare de împărtăşirea cu Sfântul Duh. Prin Sfântul Duh e înviat duhul nostru cel omorât cu moartea veşnică. Atunci intră mintea întru cunoaşterea şi vederea Tatălui.

Treimea-om e vindecată de Treimea-Dumnezeu: prin Cuvântul este vindecat gândul, e strămutat din tărâmul minciunii, din tărâmul amăgirii de sine, în tărâmul Adevărului; prin Duhul Sfânt este înviat duhul, e strămutat din simţirile trupeşti şi sufleteşti în simţiri duhovniceşti; minţii i se arată Tatăl – şi mintea se face minte dumnezeiască. *Mintea lui Hristos avem* (1 Cor. II, 16), spune Apostolul.

Înainte de venirea Sfântului Duh, omul, fiind mort cu duhul, cerea: *Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl* (In. XIV, 8). După primirea Duhului înfierii, sim-

---

[1] Vechiul termen duhovnicesc pentru „Persoane" (*n. tr.*).

ţind starea sa de fiu, înviind cu duhul pentru Dumnezeu şi mântuire în urma lucrării Sfântului Duh, el vorbeşte Tatălui ca unui cunoscut, ca unui Părinte: *Avva Părinte!* (Rom. VIII, 15, 16).

În scăldătoarea botezului e refăcut chipul căzut, omul se naşte în viaţa veşnică prin apă şi prin duh. De acum înainte, Duhul, Care S-a depărtat de om după căderea lui, începe să fie alături de el în vremea vieţii lui pământeşti, tămăduind prin pocăinţă vătămările aduse omului de păcătuirea după botez şi în acest chip făcându-i cu putinţă mântuirea, prin mijlocirea pocăinţei, până la ultima suflare.

Frumuseţea asemănării este refăcută, ca şi chipul, de către Duhul la botez. Ea se dezvoltă, se desăvârşeşte prin împlinirea poruncilor evanghelice.

Modelul acestei frumuseţi, deplinătatea acestei frumuseţi este Dumnezeu-Omul, Domnul nostru Iisus Hristos.

Următori fiţi mie, precum şi eu lui Hristos (1 Cor. XI, 1), vesteşte Apostolul, chemând pe credincioşi la refacerea şi desăvârşirea în ei a dumnezeieştii asemănări, arătând spre Modelul Cel Prea Sfinţit al desăvârşirii noilor oameni, celor rezidiţi, înnoiţi prin răscumpărare. *Îmbrăcaţi-vă întru Domnul nostru Iisus Hristos* (Rom. XIII, 14).

Dumnezeul-Treime, răscumpărând chipul Său – omul, a dat în asemenea măsură putinţa sporirii în ce priveşte lucrarea de desăvârşire a asemănării, că asemănarea devine unire a chipului cu Chipul Dintâi, a sărmanei făpturi cu Atotdesăvârşitul ei Făcător.

Minunat este chipul lui Dumnezeu, acest chip din care luminează, lucrează Dumnezeu! Umbra Apostolului Petru săvârşea vindecări! Cel ce a minţit înaintea lui a căzut mort fără de veste, ca şi cum ar fi minţit înaintea lui Dumnezeu! Ştergarele şi legăturile de cap ale Apostolului Pavel săvârşeau semne! Oasele Proorocului Elisei au înviat un mort, al cărui trup nebăgarea de seamă a celor ce săvârşiseră îngroparea a îngăduit să se atingă de oasele purtătorului de Duh care de mult se odihneau în acel mormânt!

Cea mai de îndeaproape asemănare este primită şi, după primire, este păstrată prin petrecerea întru poruncile evanghelice. *Rămâneţi întru Mine*, porunceşte Mântuitorul ucenicilor Săi, *şi Eu întru voi. Eu sunt viţa, voi sunteţi mlădiţele. Cel ce rămâne întru Mine şi Eu întru el aduce roadă multă* (In. XV, 4, 5).

Cea mai desăvârşită unire se dobândeşte atunci când creştinul, cu conştiinţă curată, curăţită prin îndepărtarea de tot păcatul, prin plinirea întocmai a poruncilor evanghelice, se împărtăşeşte cu Preasfântul Trup al lui Hristos şi Preasfântul Lui Sânge, iar în acelaşi timp cu Dumnezeirea Lui cea unită cu ele. *Cel ce mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu rămâne întru Mine şi Eu întru el* (In. VI, 56).

Chip înţelegător al lui Dumnezeu! Ia seama cărei slave, cărei desăvârşiri, cărei măriri ai fost chemat, ai fost menit de Dumnezeu!

Înţelepciunea cea neurmată a Făcătorului ţi-a lăsat libertatea de a face din tine însuţi ceea ce vrei.

Chip înţelegător al lui Dumnezeu! Nu cumva nu voieşti a rămâne chip vrednic al lui Dumnezeu, nu cumva vrei să te schimonoseşti, să nimiceşti asemănarea cu Dumnezeu, să te prefaci în chip al diavolului, să te cobori la vrednicia necuvântătoarelor?

Nu la întâmplare a revărsat Dumnezeu bunătăţile Sale, nu în zadar a săvârşit minunata facere a lumii, nu degeaba a cinstit zidirea chipului Său sfătuindu-Se mai înainte întru Sine, nu în deşert l-a răscumpărat când a căzut! Pentru toate darurile Sale, El cere socoteală. El va judeca felul în care au fost întrebuinţate îndurările Lui, felul în care a fost preţuită înomenirea Lui, felul în care a fost preţuit sângele Lui ce pentru noi a fost vărsat atunci când am fost răscumpăraţi.

Vai, vai făpturilor care au fost nepăsătoare faţă de binefacerile lui Dumnezeu, ale Ziditorului – Răscumpărătorului!

Focul cel veşnic, adâncul cel de foc, cel aprins de demult, cel nestins, cel gătit diavolului şi îngerilor lui, acela aşteaptă chipurile lui Dumnezeu ce s-au schimonosit, ce s-au făcut de nici o treabă. Acolo ele vor arde veşnic, fără de a se mistui vreodată!

Fraţilor! Cât mai călătorim pe pământ, cât mai suntem în pridvorul veşniciei – în această lume văzută – să ne străduim a îndrepta trăsăturile chipului lui Dumnezeu, celui întipărit de Dumnezeu în sufletele noastre, să dăm culorilor asemănării frumuseţe, viaţă, prospeţime – şi Dumnezeu, la cercarea cea înfricoşată, ne va cunoaşte că suntem buni să intrăm în veşnica, fericita Lui cămară, în ziua Lui cea veşnică, în veşnica Lui prăznuire şi sărbătoare.

Cei puţini la suflet, să prindem inimă! Cei leneşi, să ne urnim! Un om la fel ca noi, care la început, în întunecarea sa, prigonea Biserica, fost potrivnic, vrăjmaş al lui Dumnezeu, până-ntr-atât a îndreptat în sine, după întoarcerea sa la credinţă, chipul dumnezeiesc cel dat de Dumnezeu, până-ntr-atât a desăvârşit asemănarea cu Dânsul, că vesteşte despre sine cu îndrăznire: *Viez de acum nu eu, ci Hristos viază în mine!* (Gal. II, 20).

Nimeni să nu se îndoiască de adevărul acestui glas! Acest glas a fost aşa preaplin de atotsfântul Adevăr, atât de mult împreună-lucra cu el Duhul Sfânt, că la glasul lui Pavel înviau morţi, demoni ieşeau din oamenii chinuiţi de ei, tăceau oracolele drăceşti, vrăjmaşii Luminii lui Dumnezeu rămâneau lipsiţi de lumina ochilor, păgânii se lepădau de idolii lor, cunoşteau pe Hristos – Adevăratul Dumnezeu, şi se închinau Lui. Amin.

Cugetare la prima Epistolă a Sfântului Apostol Pavel către Timotei, cugetare legată cu precădere de viața monahală

Cuvântul lui Dumnezeu e o diată: celor ce îl primesc, le aduce moștenirea mântuirii și fericirii.

Dragostea se naște din curăția inimii, conștiința fără pată și credința nefățarnică (1 Tim. I, 5).

Lucrează virtuțile acestea, păzind luarea-aminte la sine și tăcerea ca să ajungi la dragoste, care e culmea și suma desăvârșirii creștine!

Curăția inimii este stricată prin primirea gândurilor păcătoase și mai ales a celor de curvie; neprihănirea conștiinței – prin păcatele cele cu voia; credința slăbește prin nădăjduirea în mintea proprie, prin fățărnicie și iubire de sine.

Cel ce voiește să cugete despre adevăr fără să aibă luminare de sus nu face decât să se dedea la împreună-vorbiri și certuri deșarte, să se abată de la calea care duce la dragoste (1 Tim. I, 6-7).

Din cugetarea la adevăr făcută înainte de vreme, în lucruri mai presus de știința cugetătorului, cu slavă deșartă, s-au născut eresurile, rătăcirile și hulele împotriva lui Dumnezeu.

Statornicia în mărturisirea ortodoxă a dogmelor de credință este hrănită și păzită prin faptele credinței și neprihănirea conștiinței.

Cei ce nu au drept călăuză credința în faptele lor și strică neprihănirea conștiinței prin abaterea de bună voie în păcat nu vor putea păzi în cuvenita curăție și dreptate știința despre dogme pe care o au: această știință, fiind știință despre Dumnezeu, cere neapărat curăție a minții, care e proprie numai celor cu obiceiuri bune și cu întreagă înțelepciune (1 Tim. I, 19).

Unul e Dumnezeu și Unul este Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: Dumnezeu-Omul, Iisus Hristos (1 Tim. II, 5). Nimeni nu se poate apropia de Dumnezeu fără acest Mijlocitor. Cel ce leapădă pe Mijlocitor leapădă și pe Dumnezeu. *Cel ce tăgăduiește pe Fiul nici pe Tatăl nu-L are. Cel ce nu crede în Fiul nu va vedeea viață, ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste el* (1 In. II, 23; In. III, 36).

Înțelegerea duhovnicească stă în cunoașterea Adevărului prin credință. Mai întâi este dobândită cunoștința credinței; credința, împropriindu-se creștinului, preschimbă înțelegerea lui descoperindu-i Adevărul, care este Hristos.

Cei care au atins vârsta bărbăţiei întru Hristos primesc rugăciunea neîncetată, pe care o săvârşesc în taina cămării sufletului în tot locul şi în toată vremea. Creştinul primeşte rugăciunea neîncetată atunci când voia lui şi lucrarea lui, care atârnă de voie, vor fi înghiţite de înţelegerea, dorirea şi plinirea voii lui Dumnezeu. Prin aceasta se sălăşluieşte în inimă credinţa vie, simplitatea evanghelică, pacea lui Dumnezeu cea străină de toată tulburarea.

Un astfel de prunc înţelegător vede necontenit neputinţa sa, crede necontenit, înseteazä şi flămânzeşte necontenit de dreptatea lui Dumnezeu, şi ca atare se roagă neîncetat (1 Tim. II, 8).

Virtuţile deosebit de trebuincioase isihastului sunt: blânda supunere faţă de Dumnezeu, aplecarea spre tăcere, depărtarea de împreună-vorbiri, chiar şi de cele altminteri folositoare, dar care înstrăinează de împreună-vorbirea cu Dumnezeu şi strică liniştirea (isihia) inimii. Isihastul poate fi, mai ales la începutul nevoinţei sale, atras de întipăririle dinafară. El luptă împotriva acestei neputinţe rămânând cu răbdare în chilie, fugind de întâlnirile cu cei cunoscuţi şi de toate felurile împrăştierii (1 Tim. II, 11-12).

Monahului tuns de curând nu se cuvine să i se încredinţeze răspunderi de însemnătate, fiindcă el poate lesne să se trufească şi să fie supus şi altor curse ale diavolului (1 Tim. III, 6-7).

Ştiinţa de taină şi simţirea credinţei se păstrează prin curăţia conştiinţei.

Biserica Dumnezeului Celui Viu e stâlpul şi întărirea adevărului. Drept aceea, Dumnezeu este numit aici „Viu" fiindcă El lucrează. El lucrează în toţi credincioşii prin taine, iar în cei aleşi, pe deasupra, şi prin daruri harice vădite, de multe feluri. Aceasta e dovada tăriei şi neclintirii în adevăr a Bisericii Ortodoxe. Dimpotrivă, Bisericile heterodoxe, măcar că se împodobesc cu numele de „Biserici ale lui Hristos", măcar că-L recunosc pe Dumnezeu, Acesta este pentru ei nelucrător, ca şi cum ar fi mort (pentru morţi şi cel viu este mort!), ceea ce dovedeşte că ele s-au clătinat, n-au dăinuit întru adevăr.

Mare e taina bunei cinstiri (1 Tim. III, 16)! Dumnezeu S-a arătat în trup; a arătat că este Dumnezeu prin Duhul Său, adică prin învăţătura Sa, care e duh şi viaţă, prin faptele Sale, săvârşite cu degetul lui Dumnezeu, prin dăruirea Duhului Sfânt oamenilor. Îmbrăcându-Se cu trup, El S-a făcut văzut nu numai pentru oameni, ci şi pentru îngeri, pentru care e nevăzut după Dumnezeire[1]. Păgânii, ce piereau din pricina necunoştinţei de Dumnezeu, au auzit propovăduirea mântuirii. Învăţătura despre Dumnezeu este primită nu de înţelepciunea pământească, nu de cugetarea înaltă, nu de erudiţia cuprinzătoare, nu de cele bogate, înalte şi slăvite ale lumii, ci de zălogul cel smerit al inimii – credinţa. Cei care au crezut în Dumnezeu devin ai Lui şi, înălţaţi fi-

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Omilia 4, cap. 9.

ind prin har deasupra a tot ce este vremelnic, dobândesc știința de taină, cea din cercare, că El S-a înălțat la cer și va înălța acolo dimpreună cu Sine pe toți adevărații Săi credincioși.

Cei care nu și-au întărit și dezvoltat credința cea din auzire prin faptele credinței sunt lesne amăgiți de învățătura minciunii, care ia cu fățărnicie chipul adevărului (1 Tim. IV, 1).

Nevoințele trupești *spre puțin sunt folositoare* (1 Tim. IV, 8), adică ele pot doar îmblânzi, nu dezrădăcina, patimile; iar buna cinstire, care stă în nevăzuta îndeletnicire a minții și a inimii, neapărat trebuincioasă fiind credința ortodoxă, *spre toate e folositoare*: numai ea poate face pe om să simtă viața veșnică, pe care sfinții o gustă în parte încă de aici, ca pe o logodnă, și care se descoperă deplin după despărțirea sufletului de trup. Viața veșnică constă în lucrarea cea de multe feluri a harului în suflet, care este simțită după măsura curățirii de patimi. Acest cuvânt, fiind grăit din cercare duhovnicească, e vrednic de crezare; el este vrednic a fi primit (1 Tim. IV, 9) ca temei de la care creștinul se poate înălța în zbor la bunătățile cele negrăite, punând suișuri în inima sa.

Credința și luarea-aminte duc la cunoașterea crucii lui Hristos, de unde răbdarea cu mărime de suflet a necazurilor, care-i născută și hrănită de nădejdea în Dumnezeul Cel Viu, adică Lucrător prin mângâierea harică în inima celui ce rabdă întru Hristos (1 Tim. IV, 10).

Atunci când mângâierea harică lucrează acolo unde se află cunoașterea de taină a lui Hristos și a purtării Lui de grijă, creștinul nu osândește nici pe iudeu, nici pe păgân, nici pe nelegiuitul învederat[1], ci arde cu dragoste lină, fără de prihană, către toți. El contemplă prin curăția minții sale că de la venirea lui Hristos încoace vrednicia, prețul, lauda și mântuirea omului sunt alcătuite de Hristos, nu de virtuțile omenești cele după fire. El dorește neîncetat să fie răstignit, fiindcă auzul lui s-a deschis și aude glasul lui Hristos, Dumnezeul său, Care grăiește către dânsul: *Cel ce nu ia crucea sa și nu vine după Mine, nu este Mie vrednic. Cela ce și-a aflat sufletul său îl va pierde pe el, iar cel ce și-a pierdut sufletul său pentru Mine îl va afla pe el* (Mt. X, 38-39). El socoate paharul necazurilor pahar al mântuirii, mărturie a alegerii, dar al lui Dumnezeu. El nu poate avea ură nici față de vrăjmași, fiindcă cei ce îi fac necazuri sunt în ochii lui nimic altceva decât unelte al Proniei Dumnezeiești[2]; el le află dezvinovățire în neștiința lor; el îi binecuvântează ca pe niște unelte ale facerii de bine dumnezeiești. „Pot, oare", își spune el, „pot, oare, să-i osândesc pe cei care acum cad, înaintea mea, în nelegiuiri vădite, de vreme ce Hristos a răscumpărat deja toate păcatele lor cele trecute, cele de față și cele viitoare, de vreme

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Omilia 8, cap. 6.

[2] Preacuviosul Macarie cel Mare, Omilia 37, cap. 2, 4.

ce ei au deja îndreptarea și mântuirea în Hristos, de care nu pot rămâne lipsiți decât lepădându-l pe Hristos până la sfârșit?"[1]

Nu trebuie să pricinuim aproapelui nici o sminteală prin purtarea noastră (1 Tim. IV, 12). Drept aceea, păzește evlavia cu sufletul și cu trupul. Fii modest și simplu în cuvinte și în mișcările trupului; în viața ta casnică fii înfrânat, cu întreagă înțelepciune, fără cutezanță; cu sufletul fii blând, către toți iubitor, drept, înțelept, nu îți îngădui nici o viclenie și fățăreală; în locul acestora să ai credință, ce te va învăța că lumea și soarta fiecărui om sunt cârmuite de pronia lui Dumnezeu, nu de tertipurile rațiunii omenești, și că din această pricină trebuie păstrată blânda nevinovăție creștinească în fapte, în cuvinte și în gânduri.

„Câtă vreme nu voi veni la tine", grăiește harul lui Dumnezeu către nevoitorul Său, „și, sălășluindu-mă în tine, nu voi înlocui prin mine toată povața cea dinafară, îndeletnicește-te cu luare-aminte întru citire, rugăciune, ia îndrumare din învățătura celor sporiți. Nu-ți îngădui nici o nepăsare, ci cu statornicie rămâi întru luare-aminte. Atunci va fi vădită sporirea ta treptată; vei dobândi mânturiea și vei fi de folos pentru aproapele prin cuvântul ziditor și mântuitor" (1 Tim. IV, 14-16).

Cel ce a simțit cu adevărat sărăcia firii lui Adam, cel ce a cunoscut că ea se află în amară cădere și pierzare, acela, firește, a înțeles totodată și s-a încredințat că pentru a se mântui omul are neapărată nevoie de împărtășirea cu Hristos. Această cunoștință este semnul adevăratei văduve. Acesteia i se îngăduie să intre în liniștire ca să petreacă zi și noapte în rugăciuni și postiri, ca Hristos să ia chip în el (1 Tim. V, 5).

Precum cârmaciul caută spre stele și după ele îndreptează mergerea corăbiei, așa și cel ce se liniștește este dator să caute neîncetat spre Dumnezeu, să-L vadă cu ochii credinței și nădejdii, ca să se păzească întru statornicie și răbdare. Pe marea liniștirii, unei neobișnuite seninătăți îi premerg furtuni neobișnuite.

Cel ce se liniștește, dar se abate spre răsfățul pântecelui, se dedă somnului fără măsură și dezmierdării sau, îndeobște, iubirii de plăceri și iubirii de sine, arată prin aceasta că este mort cu sufletul, chiar dacă este viu cu trupul (1 Tim. V, 6). Hristos, Viața Cea Adevărată, sălășluiește doar în cei răstigniți.

Vârsta văduvei, care e bună pentru liniștire, este hotărnicită la șaizeci de ani (1 Tim. V, 9), prin care se înțelege duhovnicește măsura mijlocie a sporirii, înfățișate în Evanghelie prin numerele: treizeci, șaizeci, o sută. La această măsură mijlocie se află cei care, deși încă sufletești, au primit putere de rugă-

---

[1] Dovada de fapt a celor spuse o vedem în cele întâmplate cu Sfântul Mucenic Arrian. Acesta, pe când era închinător la idoli, ca ighemon și-a împurpurat mâinile cu sângele multor mucenici, după care a crezut în Hristos și a pecetluit credința prin mărturisirea ei solemnă și cu sângele său. Vezi de asemenea Viețile Sfinților, Pătimirea Sfântului Mucenic Filimon, 14 decembrie, precum și a sfinților mucenici Timotei și Mavra, 3 mai.

ciune spre biruință în vremea luptelor, cărora li s-a descoperit taina crucii, care simt în vremea necazurilor venite dinafară o lucrare harică în sufletele lor, lucrare care pentru inimă este lumină și mângâiere totodată.

Sihastrul, mai înainte de a intra în liniștire, trebuie să aibă mărturie de la faptele bune. Cercetează-te pe tine însuți, tu, cel care dorești să intri în limanul – sau, mai bine zis, în marea liniștirii! Ai urmat toată fapta bună nu după firea vechiului Adam, ci potrivit cu însușirile Celui Nou (1 Tim. V, 10)? Altfel spus: ai luat asupra ta jugul smereniei și al blândeții, ai gustarea faptului că jugul acesta este bun și sarcina aceasta este ușoară? Altfel spus: ai deprins poruncile evanghelice? Mintea și inima ta s-au făcut table ale acestora, iar purtarea ta a fost chip și urmare a lor? Nu cauți dreptate în afara crucii? De cauți, nu ești în stare, nu ești gata de liniștire, în care este nenorocit lucru a intra fără a te fi osândit pe tine, ci petrecând în osândirea aproapelui.

Nevoitorilor nevârstnici duhovnicește, chiar de ar fi aceștia chiar bătrâni trupește, chiar dacă s-ar fi lepădat de lume, nu trebuie să li se îngăduie liniștirea (1 Tim. V, 11). Neavând înțelegere duhovnicească îndestulătoare, ei nu pot fi statornici în gândul că pentru mântuire e de neapărată trebuință doar Hristos; ei nu vor răbda omorârea lor, vor pofti să își învie **eul** în faptele bune proprii omului sufletesc, lucru prin care leapădă jugul lui Hristos și intră în firea vechiului Adam. Mai bine este pentru ei a se îndeletnici cu virtuțile lucrătoare, mai bine este pentru ei ca, abătându-se de la tot ce este mai prejos de fire, să petreacă întru firea lor, decât să năzuiască mai înainte de vreme și în chip greșit către ceea ce este mai presus de fire.

Nu le este oprită nici năzuința de a se înnoi în Hristos – dar trebuie să năzuiască în chip nerătăcit: să se străduiască a-și îndrepta felul de a fi după felul de a fi al lui Hristos, așa cum este el descris în Evanghelie. Odată cu vindecarea obiceiurilor este vindecată, treptat, și mintea. Primind tămăduire, adică devenind curată, ea vede limpede Adevărul, Îl recunoaște și Îl mărturisește. După aceasta, dacă va plăcea Adevărului, numai și numai după binevoirea și alegerea Lui, ucenicul suie pe munte și se face văzător al Schimbării la Față. Dacă lucrurile nu stau așa, rămâi sub munte, îndeletnicește-te cu scoaterea dracului din tânăr. Dracul se scoate prin credință, rugăciune și post. Prin numele de „post” se cuvine să înțelegem înfrânarea nu doar de la mâncarea peste măsură, ci și de la toate gândurile păcătoase. Cel care a pătruns starea sa și a întregului neam omenesc cea molipsită de păcat, supusă duhurilor întunericului, poate pricepe răspunsul tainic dat Mântuitorului de părintele celui îndrăcit cu privire la vremea de la care începuse boala: *a zis: din copilărie* (Mc. IX, 21).

Încercarea de a te liniști mai înainte de vreme atrage după sine urmări vătămătoare cu neputință de ocolit. Nevoitorul nesocotit, încrezător în sine, întunecat și legat de neștiință nu va găsi în liniștire hrană pentru sufletul său, iar din

această pricină va cădea negreşit în trândăvie, care în cei ce se liniştesc lucrează în chip deosebit de puternic şi de vătămător, dându-i spre atragere feluritelor gânduri şi visări păcătoase. Hrana celui care se linişteşte e mângâierea harică luminătoare ce are loc prin descoperirea tainei crucii lui Hristos. Ea este dar de sus, nu cunoştinţă proprie firii căzute. Nu poate fi înlocuit duhovnicescul prin sufletesc – iar dacă cineva va încerca să facă acest lucru, acela îşi va însuşi minciuna în locul adevărului, minciuna acoperită făţarnic cu chipul adevărului. Neorânduiala e roadă a minciunii, ca şi a trândăviei: dar neorânduiala din minciună se deosebeşte de cea născută din trândăvie. Cea dintâi se vădeşte în amăgirea de sine, în părerea înaltă despre sine, în îngâmfarea cu părutele virtuţi şi harisme proprii, în dispreţuirea şi osândirea aproapelui; sfârşeşte în trufie, înşelare, ieşire din minţi, uneori prin căderea în patimi trupeşti, alteori prin sinucidere, cel mai adesea prin îndrăcire şi vătămare a minţii, numită îndeobşte ieşire din minţi. Cea de-a doua se vădeşte în nelucrare, lenevie, în părăsirea chiliei proprii, în aplecarea spre împrăştierea cu împreună-vorbiri, ieşiri dese, peregrinări, întoarcerea către înţelepciunea şi cărturăria lumească. Odată cu învierea înţelegerii sufleteşti după firea vechiului Adam este lepădată credinţa, este ascunsă purtarea de grijă a lui Dumnezeu de la ochii minţii; omul, ca şi cum ar fi veşnic pe pământ, năzuieşte pe de-a-ntregul numai spre cele pământeşti şi cade încetul cu încetul într-o stare mai prejos de fire, pătimaşă, trupească, stare ce este faţă de adevărata viaţă – Hristos – moarte a sufletului (1 Tim. V, 12, 13).

Cel care a căzut în neorânduiala de un fel sau de celălalt, dar mai ales în cea dintâi, acela, în cea mai mare parte, se face cu totul neînstare de viaţa nevoitoare. Totuşi, smerenia vindecă şi neputinţe care în sine sunt de nevindecat, a zis Ioan Scărarul[1].

Cel ce doreşte a fi plinitor curat al poruncilor lui Hristos trebuie să se păzească în cea mai mare măsură de împătimire (1 Tim. V, 21). Atunci când inima s-a molipsit de împătimire, ea nu poate împlini voia curată şi sfântă a lui Hristos cu cuvenita sfinţenie şi curăţie. Împlinind voia proprie în locul voii lui Hristos şi încăpăţânându-ne să arătăm că facem voia lui Hristos, cădem în făţărnicie. Nu rareori, arătând – poate şi gândind – că facem voia lui Hristos, în fapt împlinim voia diavolului.

Cei ce se străduiesc a cunoaşte voia lui Hristos nu pentru ea însăşi, ci pentru scop străin, pământesc, cu scopul de a dobândi câştig sau cinstire, niciodată nu vor putea primi adevărata înţelegere duhovnicească: fiindcă ea este dar al lui Dumnezeu, dăruit celor smeriţi după măsura credinţei lor, a curăţirii de patimi şi a lepădării de sine (1 Tim. VI, 4-5).

De vei vedea că cei se numesc pe sine „învăţători" şi socot a-L cunoaşte pe Hristos se dedau certurilor, pizmei, grăirii de rău, bănuielilor, urii şi celorlalte pa-

---

[1] Cuvântul 25.

timi: să ştii că ei au doar cunoştinţa cea moartă din auzire, iar mintea şi inima lor se află întru întuneric şi boală, căci nu sunt vindecaţi şi curăţiţi prin lucrarea poruncilor evanghelice (1 Tim. VI, 4). Împotriva lor tună spusa Domnului: *Nu vă cunosc pe voi!* (Mt. XXV, 12; VII, 23). – Asta o spune despre Sine Adevărul-Hristos celor care socot a-L cunoaşte nu din faptele credinţei, ci doar din auzire.

Cel ce a cunoscut că neamul omenesc se află în cădere, că pământul este locul surghiunului nostru, temniţa noastră, unde, după ce am petrecut câtva timp, ieşim spre a primi fie veşnica fericire, fie muncile cele veşnice, acela, fireşte, a cunoscut şi faptul că singura comoară a omului pe pământ este Hristos, Mântuitorul celor pieriţi. Prin urmare, singura şi nepreţuita agonisită a omului pe pământ este cunoaşterea lui Hristos şi însuşirea lui Hristos. Cel care vrea să dobândească această comoară va pofti oare agonisite şi desfătări pământeşti? Dimpotrivă, el va fugi de acestea, temându-se să nu-l împrăştie, abătându-l de la scopul său. El va fi mulţumit nu doar cu cele neapărat trebuincioase, ci chiar în lipsa lor cel mulţumit e mai bogat decât toţi bogaţii! (1 Tim. VI, 6)

Fraţilor, goi am intrat în această lume; ieşind din ea, vom lăsa în ea încă şi trupurile noastre. De ce, atunci, să căutăm agonisite stricăcioase? De ce să căutăm ceea ce va trebui negreşit să părăsim? Să nu pierdem vremea preţioasă pe stricăciune, ca să nu pierdem singura noastră comoară – pe Hristos. Spre El să năzuim şi cu mintea şi cu inima; având hrană şi veşminte, cu acestea îndestulaţi să fim; să nu îngăduim la noi lucruri de prisos şi pofte lumeşti, ca nu cumva acestea, atrăgând la sine puţin câte puţin dragostea noastră, să ne lipsească de Hristos (1 Tim. VI, 7-8).

Cei ce poftesc să se îmbogăţească cad în nevoi şi curse pe care li le pregăteşte însăşi năzuinţa lor de îmbogăţire. Primul rod al acestei năzuinţe este mulţimea grijilor şi îndeletnicirilor ce abat mintea şi inima de la Dumnezeu. Sufletul, îndeletnicindu-se cu Dumnezeu în chip sărăcăcios, rece, nepăsător, dobândeşte grosolănie şi cade în nesimţire; frica de Dumnezeu se şterge din el; se depărtează de la el pomenirea morţii; mintea se întunecă şi încetează a vedea purtarea de grijă a lui Dumnezeu, drept care se pierde credinţa; nădejdea, în loc să se întărească în Dumnezeu, se întoarce către un idol, aducând la picioarele acestuia şi dragostea. Atunci, omul moare pentru virtute, se dedă minciunii, vicleniei, împietririi – într-un cuvânt, tuturor păcatelor, şi cade în pierzanie desăvârşită, făcându-se vas al diavolului. *Rădăcina tuturor păcatelor este iubirea de argint*, ca una ce cuprinde în sine pricină şi pretext pentru toate păcatele (1 Tim. VI, 9, 10).

Şi cei pe care nu i-a pierdut deplin iubirea de argint, fiindcă nu s-au dedat ei cu desăvârşire, ci doar au căutat îmbogăţire cu măsură, au suferit multe nenorociri. Ei s-au încurcat cu griji grele, au căzut în necazuri de multe feluri, au fost siliţi nu rareori să calce neprihănirea conştiinţei, au suferit mare pierdere în

sporirea duhovnicească și au văzut în sine o abatere însemnată de la credință și de la înțelegerea duhovnicească. – Pentru creștin, sărăcia evanghelică e mai dorită decât toate vistieriile lumii, ca una ce călăuzește la credință și la roadele ei. Cu cât este mai slobod de lume nevoitorul lui Hristos, cu atât este mai neprimejduit; și cu cât s-a legat mai mult de lume, cu atât a fost biruit deja.

Știința[1] cea cu nume mincinos (1 Tim. VI, 20) este felul de a gândi și de a judeca ce s-a împropriat minții după căderea omului. Ca urmare a căderii, el are caracter de amăgire de sine; ca urmare a minciunii și amăgirii, el nu primește Adevărul – pe Hristos; dat fiind că pune mare preț pe tot ce este pământesc, în vreme ce pământul este loc de surghiun pentru cei căzuți, el e vrăjmaș credinței și înțelegerii duhovnicești pe care aceasta o naște, înțelegere ce caută la toate cele pământești cu ochiul unui călător. Obiectul științei cu nume mincinos e doar ceea ce e vremelnic și stricăcios. Atunci când obiectul ei devine ceea ce este veșnic și duhovnicesc, judecățile ei sunt cu totul neîntemeiate și greșite. Ei îi lipsește luminarea de sus, ce tâlcuiește lucrurile duhovnicești; pentru propriile ei puteri, fără descoperire (revelație), aceste lucruri sunt de nepătruns; lumina străină din ea este lumina duhurilor întunecate ale minciunii. Toate cunoștințele îi sunt date de către simțurile trupești, care sunt vătămate prin cădere. Atunci ajunge la ceea ce este nevăzut ochilor trupești prin oarecare mijloc, de pildă magnetismul, prin aceasta nu face decât să-și înmulțească rătăcirile, să-și întărească întunecarea și amăgirea de sine, fiindcă rămâne în tărâmul minciunii, fiindcă a dobândit doar cunoștințe strâmbate. Următorii ei se află în neîncetată neînțelegere între ei, se împotrivesc unii altora și sieși. Ea nu cere de la om obiceiuri bune: dimpotrivă, ea dă libertatea de a păcătui. Ea se socoate cârmuitoare a lumii, drept care nu recunoaște pronia lui Dumnezeu – asta dacă nu în cuvinte, cu fapta însă întotdeauna. Ea cuprinde în sine temeiul ateismului, care alcătuiește toată esența oricărei rătăciri, vădindu-se în ea într-o măsură mai mare sau mai mică. În fine, ea este „bogăția" duhurilor căzute și a acelor oameni ce se află în părtășie cu duhurile căzute.

Să lăsăm înțelepciunea acestei lumi, să lăsăm nădejdea în ea, și să ne apropiem cu credință și smerenie de înțelepciunea și puterea dumnezeiască, de Sfântul Adevăr – Hristos, Ce a venit în lume *ca să se mântuiască lumea prin El* (In. III, 17). El e Lumina pe care întunericul nu o va birui și nu o va primi (In. I, 5). În stare este să O primească doar cel care a îndrăgit dreptatea. *Tot cel ce face rele urăște lumina. Cel ce nu crede întru El a și fost judecat. Aceasta este judecata: că Lumina a venit în lume, și au iubit oamenii întunericul mai mult decât lumina, că erau faptele lor rele* (In. III, 20, 18, 19). Amin.

---

[1] În greacă **gnôsis** = știința; în rusă **razum** = rațiune, înțelegere. În general am redat în traducere prin „rațiune", variantă care este mai fidelă gândirii Sfântului Ignatie (*n. tr.*).

Despre lucrarea de căpetenie a monahului

Lucrarea de căpetenie a monahului e rugăciunea, ca lucrare ce unește pe om cu Dumnezeu. Toate celelalte lucrări sunt mijloace fie pregătitoare, fie ajutătoare pentru rugăciune, fie sunt date celor care, din neputință morală sau din puținătate a puterilor minții, nu se pot îndeletnici cu rugăciunea în chip întreg. Preacuviosul Marcu Ascetul spune: „Pentru cei ce nu pot să rabde în rugăciune este bine să se afle în slujire (să se îndeletnicească cu osteneli și rucodelie întru ascultare), ca să nu rămână lipsiți de amândouă; dar pentru cei ce sunt în stare este mai bine să se îngrijească de ceea ce e mai bun"[1].

Preacuviosul Marcu, tâlcuind cuvintele Domnului: *Lucrați nu pentru mâncarea cea pieritoare, ci pentru aceea care rămâne spre viața cea veșnică* (In. VI, 27), învață că înțelesul lor stă în a căuta prin rugăciune *Împărăția Cerurilor*, care *e înlăuntrul* nostru (Lc. XVII, 21), precum a grăit Domnul, Care a făgăduit celor ce caută Împărăția Cerurilor că le va da toate trebuitoare pe pământ prin Pronia Sa cea Dumnezeiască (Mt. VI, 33).

Tâlcuind spusele Sfântului Apostol Pavel: *Nu vă asemănați chipului veacului acestuia, ci vă schimbați la față întru înnoirea minții voastre, ca să cunoașteți voi care este voia lui Dumnezeu cea bună și plăcută și deplină* (Rom. XII, 2), Preacuviosul Marcu spune: „Apostolul ne povățuiește să plinim voia lui Dumnezeu cea desăvârșită, poftind ca noi să nu mai fim, deloc, nici măcar judecați. Iar știind că rugăciunea împreună-lucrează spre săvârșirea tuturor poruncilor, el nu încetează a porunci cu privire la ea în numeroase rânduri și numeroase chipuri, și spune: *rugându-vă în toată vremea cu duhul, și la însăși aceasta priveghind cu toată răbdarea și rugăciunea* (Ef. VI, 18). Dintru aceasta știm că rugăciune de rugăciune se deosebește: una este a te ruga lui Dumnezeu cu gândul neîmprăștiat, alta – a sta înaintea lui Dumnezeu la rugăciune cu trupul, iar cu gândul a te împrăștia. Iarăși: una este a te ruga la anumite soroace și a purcede la rugăciune după terminarea împreună-vorbirilor și îndeletnicirilor lumești, și alta – a cinsti rugăciunea, pe cât se poate, mai mult decât grijile lumești și a o pune înaintea lor, după povața aceluiași Apostol: *Domnul aproape este: de nimic să nu vă grijiți, ci întru toate prin rugă și rugăciune cu mulțumi-*

[1] Cuvântul 4.

tă cererile voastre să se arate lui Dumnezeu (Fil. IV, 6). În chip asemănător grăieşte şi fericitul Apostol Petru: *Fiţi cu întreagă înţelepciune şi privegheaţi întru rugăciuni, toată grija voastră aruncând spre Dânsul, că Acela Se grijeşte pentru voi* (1 Pt. IV, 7; V, 7). Iar în primul rând Însuşi Domnul, ştiind că totul prin rugăciune se întăreşte, spune: *Nu vă îngrijiţi ce veţi mânca, sau ce veţi bea, sau cu ce vă veţi îmbrăca: ci căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, şi toate celelalte se vor adăuga vouă* (Mt. VI, 31, 33). Poate că prin aceasta Domnul ne cheamă şi la mai multă credinţă: că cine este cel care, lepădând grija celor vremelnice şi totuşi nesuferind lipsă, nu va crede pentru aceasta lui Dumnezeu cu privire la bunătăţile cele veşnice? Tocmai ca să arate acest lucru a grăit Domnul: *Cel ce e credincios întru puţin, şi întru mult credincios este* (Lc. XVI, 10). Dar şi în această privinţă El ne-a făcut pogorământ ca un Iubitor de oameni: ştiind că este de neocolit grija cea de fiecare zi pentru trup, nu a tăiat grija de fiecare zi – ci, îngăduind grija zilei de faţă, a poruncit să nu ne îngrijim de cea de mâine. Porunca este foarte potrivită, cuviincioasă şi iubitoare de oameni: fiindcă este cu neputinţă oamenilor, care sunt îmbrăcaţi în trup, să nu se îngrijească nicidecum pentru ceea ce ţine de viaţa trupului. A scurta la puţin ceea ce este mult, prin mijlocirea rugăciunii şi înfrânării, e cu putinţă; dar a dispreţui pe de-a-ntregul tot ce ţine de trup este cu neputinţă: şi drept aceea, potrivit Scripturii, cel ce doreşte să ajungă *întru bărbat desăvârşit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos* (Ef. IV, 13), nu trebuie să dea întâietate feluritelor slujiri în faţa rugăciunii, sau să le ia asupră-şi fără să fie trebuinţă, la nimereală, nici să le lepede, punând pricină rugăciunea, atunci când ele apar din nevoie şi din iconomia lui Dumnezeu, ci să cerceteze, să facă deosebire şi să slujească iconomiei lui Dumnezeu fără să ispitească. Cel ce cugetă altfel nici nu recunoaşte că o poruncă poate fi mai înaltă şi mai însemnată decât alta, precum vede din Scriptură, nici nu vrea *să se îndrepte spre toate poruncile* (Ps. CXVIII, 128) pe care din purtarea de grijă a lui Dumnezeu le întâlneşte, cum porunceşte Proorocul. De cele trebuincioase, rânduite de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, cu care ne întâlnim nu putem scăpa, iar îndeletnicirile care nu sunt la vremea lor trebuie să le lepădăm, dând întâietate în faţa lor rugăciunii – şi mai ales acele îndeletniciri care ne trag în jos spre multe răspândiri şi spre adunarea unor lucruri de prisos. Pe cât le va mărgini pe acestea cineva şi va lepăda lucrurile de care acestea sunt legate, pe atât îşi va înfrâna mintea de la împrăştiere; pe cât îşi va înfrâna mintea, pe atât va da loc rugăciunii curate şi va dovedi credinţă în Hristos. Iar dacă cineva, din pricina puţinătăţii de credinţă sau a vreunei alte neputinţe, nu va putea să facă astfel, măcar să recunoască adevărul şi să se nevoiască după putere, învinuind starea sa pruncească. Mai bine să dai socoteală pentru sărăcie, decât pentru înşelare şi seme-

ţie: de asta să te încredinţeze pilda Domnului, Care înfăţişează în prima stare arătată pe vameş, iar în cea de-a doua pe fariseu (Lc. XVIII). Să ne străduim a îndepărta de la noi, prin nădejde şi rugăciune, toată grija lumească; iar de nu vom putea plini aceasta cum se cuvine, să aducem lui Dumnezeu mărturisirea neajunsurilor noastre; iar de îndeletnicirea cu rugăciunea să nu ne depărtăm. Mai bine să fim supuşi mustrării pentru deasa trecere cu vederea, decât pentru desăvârşita părăsire. În toate cele spuse de noi despre rugăciune şi slujirea de neînlăturat, de multă înţelepţire avem nevoie de la Dumnezeu spre a deosebi cu dreaptă socotinţă, ca să ştim când şi cărei îndeletniciri se cade să-i dăm întâietate în faţa rugăciunii: căci fiecare, îndeletnicindu-se cu ceea ce îi place, crede că săvârşeşte slujirea cuvenită, neştiind că slujirea trebuie judecată după felul în care place lui Dumnezeu, nu după felul în care ne place nouă. Dreapta judecată în această privinţă este cu atât mai anevoioasă cu cât şi aceste porunci trebuincioase şi de neocolit nu sunt întotdeauna la fel în privinţa plinirii lor, ci una, la vremea ei, trebuie să aibă întâietate în faţa alteia. Nu oricare slujire se săvârşeşte totdeauna, ci la vremea sa, iar slujirea rugăciunii ne-a fost legiuită ca neîncetată: drept care şi suntem datori să-i dăm întâietate în faţa îndeletnicirilor de care nu este neapărată nevoie. Toţi apostolii, învăţând despre această deosebire poporul pe care voiau să îl atragă la slujire, au zis: *Nu este cu plăcere nouă ca, lăsând cuvântul lui Dumnezeu, să slujim meselor. Socotiţi, drept aceea, fraţilor, dintre voi şapte bărbaţi mărturisiţi, plini de Duhul Sfânt şi de înţelepciune, pe care să-i rânduim la treaba aceasta. Şi a plăcut cuvântul acesta înaintea a toată mulţimea* (Fapte VI, 2-5).

Să începem lucrarea: sporind treptat, vom afla că nu numai nădejdea în Dumnezeu, ci şi credinţa neclintită, şi dragostea nefăţarnică, şi nepomenirea răului, şi iubirea de fraţi, şi înfrânarea, şi răbdarea, şi adâncul înţelegerii, şi izbăvirea de ispite, şi dăruirea darurilor, şi mărturisirea inimii, şi lacrimile cele cu osârdie, sunt agonisite credincioşilor de către rugăciune: şi nu numai aceasta, ci şi răbdarea necazurilor care vin asupră-ne, şi dragostea curată de aproapele, şi cunoaşterea legii duhovniceşti, şi aflarea dreptăţii lui Dumnezeu, şi pogorârea Duhului Sfânt, şi dăruirea comorilor duhovniceşti – într-un cuvânt, tot ce a făgăduit Dumnezeu să dăruiască credincioşilor în veacul de acum şi în cel care va să vină. Nu este cu putinţă sufletului să refacă în sine chipul lui Dumnezeu altfel decât prin Harul Dumnezeiesc şi prin credinţa omului, atunci când el petrece cu mintea în rugăciune neîmprăştiată şi mare smerită cugetare"[1].

Asemenea Preacuviosului Marcu judecă şi Preacuviosul Macarie cel Mare: „Capul a toată osârdia cea bună şi culmea faptelor bune este a rămâne pururea

---

[1] Cuvântul 4.

în rugăciune, prin care și pe celelalte virtuți le dobândim, Împreună-Lucrător fiind Cel Ce dă mână de ajutor, Însuși Cel Care ne și cheamă la aceasta: fiindcă împărtășirea puterii celei de taină și adunarea gândurilor hotărâte să se dea pe sine sfințeniei celei întru Dumnezeu, și alipirea de Dumnezeu prin dragoste a sufletului înflăcărat de aceasta se dau în rugăciune, în chip de negrăit, celor vrednici – fiindcă s-a spus: *Dat-ai veselie în inima mea* (Ps. IV, 7). Și Domnul Însuși zice: *Împărăția Cerurilor înlăuntrul vostru este* (Lc. XVII, 21)"[1].

Sfântul Ioan Scărarul numește rugăciunea maică a tuturor virtuților[2].

Preacuviosul Simeon Noul Teolog spune despre rugăciunea cu luare-aminte: „Sfinții noștri Părinți, auzind cuvintele Domnului din Sfânta Evanghelie că *din inimă ies gândurile rele, uciderile, preacurviile, curviile, furtișagurile, mărturiile mincinoase, hulele* și că *acestea sunt cele ce spurcă pe om* (Mt. XV, 19, 20); și auzind, iarăși, în alt loc al Evangheliei că Domnul ne poruncește să curățim partea cea dinlăuntru a paharului ca să fie și cea dinafară curată (Mt. XXIII, 26), au lăsat orice altă lucrare și s-au nevoit din toate puterile în aceasta – adică în păzirea inimii, știind că odată cu această lucrare vor dobândi lesne toate celelalte virtuți, că fără această lucrare nu poate fi dobândită sau păstrată nici o altă virtute. Unii dintre Părinți numeau această lucrare **liniștire a inimii**, alții – **luare-aminte**, alții – **trezvie** și împotrivire „față de gânduri", alții – **pază a minții**: fiindcă **toți** se îndeletniceau cu ea, și prin mijlocirea ei s-au învrednicit de dăruirile dumnezeiești. Despre ea vorbește Eclesiastul: *Veselește-te, tânărule, la tinerețele tale, și umblă în căile inimii tale fără de prihană, și depărtează inima ta de gânduri* (Ecl. XI, 9); despre ea se vorbește și în pilde[3]: *De se va sui asupra ta duhul celui puternic* (adică momeala diavolului), *să nu lași locul tău* (Ecl. X, 4), adică nu-i îngădui să intre în locul tău, prin locul tău înțelegându-se inima; despre ea vorbește și Domnul nostru în Sfânta Evanghelie: *Nu vă înălțați* (Lc. XII, 29); iarăși, în alt loc spune: *Fericiți cei săraci cu duhul* (Mt. V, 3), adică fericiți cei care nu au dobândit în inima lor nici un gând al acestei lumi, ci sunt săraci – n-au nici un gând lumesc. Și toți Dumnezeieștii noștri Părinți au scris mult despre ea. Cel ce va voi să citească scrierile lor va vedea ce a scris Marcu Ascetul, ce au spus Sfântul Ioan Scărarul, și Preacuviosul Isihie, și Filotei Sinaitul, și Avva Isaia, și Marele Varsanufie, și mulți alții. Pe scurt: cine nu ia aminte la paza inimii sale, acela nu va putea să fie curat cu inima, acela nu se va învrednici să Îl vadă pe Dumnezeu. Cel ce nu ia aminte nu poate fi sărac cu duhul, nu poate plânge și nu se poate tângui, nu poate fi blând și smerit, nu poate flămânzi și înseta de dreptate, nu poate

[1] Cuvântul 3, cap. 1.

[2] *Scara*, Titlul Cuvântul 28.

[3] Greșeală: locul citat e tot din Ecclesiast (n. trad.).

fi milostiv și făcător de pace, nu poate fi prigonit pentru dreptate. Îndeobște spus: nu este cu putință a dobândi nici o altă virtute în alt chip decât prin luarea-aminte – și de aceea ești dator să te îngrijești de ea mai mult decât de orice altceva, ca să dobândești cu lucrul ceea ce-ți spun". După aceea, Preacuviosul îndeamnă la săvârșirea neîncetată a rugăciunii lui Iisus întru unirea minții cu inima, când nevoitorul poate petrece mereu întru trezvie și poate să gonească prin numele lui Iisus orice gând păcătos, de orișiunde ar apărea acesta – să îl gonească mai înainte ca el să intre și să prindă chip. Prin mijlocirea acestei lucrări se dobândește cunoașterea prin cercare, cunoașterea adevărată a duhurilor căzute; cunoscându-le, dobândim ură și pomenire a răului față de ele, intrăm în luptă neîncetată cu ele, stârnim împotriva lor ura firească, le alungăm, le lovim, le nimicim[1].

Fericitul[2] Nichifor definește luarea-aminte precum urmează: „Unii din Sfinți numeau **luarea-aminte pază a minții**, alții – **pază a inimii**, alții – **trezvie**, alții – **liniștire a gândurilor**, alții – altminteri. Prin toate aceste nume se arată unul și același lucru. Gândește și despre acestea așa cum ai gândi când spune unul: „pâine", altul: „codru (de pâine)", altul: „îmbucătură". Dar ce este luarea-aminte și care sunt însușirile ei, învață acum cu de-amănuntul. Luarea-aminte este semnul pocăinței neștirbite; luarea-aminte este însănătoșirea sufletului, urârea lumii, suirea la Dumnezeu; luarea-aminte este lepădarea păcatului și primirea virtuții; luarea-aminte este încredințarea neîndoielnică a iertării păcatelor; luarea-aminte este începutul vederii (contemplației), sau mai bine zis temeiul vederii: fiindcă Dumnezeu, prin mijlocirea ei, Se pogoară și Se arată minții. Luarea-aminte este netulburarea minții sau, mai bine zis, statornicia ei, dăruită sufletului de milostivirea lui Dumnezeu; luarea-aminte e doborârea gândurilor, biserica aducerii-aminte de Dumnezeu, vistieria răbdării necazurilor ce vin asupră-ne; luarea-aminte e pricinuitoarea credinței, nădejdii, dragostei"[3]. Fericitul Nichifor, asemenea Preacuviosului Simeon Noul Teolog și celorlalți Sfinți Părinți, propune ca mijloc de luare-aminte îndeletnicirea neîncetată cu rugăciunea lui Iisus, întru unirea minții cu inima. – Chemând pe toți monahii care voiesc a dobândi rugăciune adevărată la nevoința luării-aminte și la cea, împreunată cu ea, a rugăciunii neîncetate, Nichifor spune: „Voi, cei ce sunteți stăpâniți de dorul de a vă învrednici de mărita, dumnezeiasca și luminoasa arătare a Mântuitorului nostru Iisus Hristos; voi, cei care voiți a primi întru simțirea inimii focul cel mai presus de ceruri; voi, cei ce sârguiți să ajungeți cu cercarea și cu simțirea la împăcarea cu Dumne-

---

[1] Despre cele trei chipuri ale rugăciunii, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] Așa este numit de către Sfinții Xanthopuli, *Dobrotoliubie*, partea a doua, cap. 18.

[3] Cuvântul lui Nichifor din Singurătate, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

zeu; voi, cei ați lăsat toate ale lumii ca să aflați și să agonisiți comoara cea ascunsă în țarina inimilor voastre; voi, cei care voiți să vă aprindeți încă de aici cu strălucire candela sufletelor și ați lepădat toate cele de aici; voi, cei ce întru cunoștință și cercare vreți să cunoașteți și să primiți Împărăția Cerurilor aflătoare înlăuntrul vostru! Veniți să vă arăt știința viețuirii veșnice sau cerești – sau, mai bine zis, metoda care duce pe lucrătorul ei, fără osteneală și fără multă sudoare, la limanul nepătimirii, care nu se teme nici de cădere, nici de amăgire din partea dracilor, care cade numai atunci când, din pricina neascultării, petrecem în afara acestei viețuiri, undeva într-o țară îndepărtată, asemenea lui Adam, care, trecând cu vederea porunca lui Dumnezeu și intrând în prietenie cu șarpele și socotindu-l pe acesta vrednic de crezare s-a înfruptat până la saț din rodul înșelării, s-a aruncat jalnic în prăpastia morții, a stricăciunii și a întunericului, și a tras împreună cu sine pe toți urmașii săi. Nu putem ajunge la împăcarea și unirea cu Dumnezeu de nu ne vom întoarce mai întâi, după putință, la noi înșine, dacă nu vom intra în noi înșine. Minunat este că, desfăcându-ne de împărtășirea cu lumea și de grija deșartă și de frica de șarpe, ne alipim strâns de Împărăția Cerurilor aflătoare înlăuntrul nostru. Drept aceea s-a numit viața călugărească „arta artelor" și „știința științelor": pentru că ea ne aduce nu oarece lucruri din acestea stricăcioase, ca să ne îngropăm în ele mintea noastră, rupând-o de cele mai bune, ci ne făgăduiește bunătăți străine și tainice, *pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit* (1 Cor. II, 9). Drept aceea, *lupta noastră nu este împotriva sângelui și a trupului, ci împotriva domniilor, a stăpâniilor și a căpeteniilor întunericului veacului acestuia* (Efes. VI, 12). Deci, dacă veacul de acum este întuneric, să fugim de el – să fugim, cugetând că nu avem nimic de obște cu vrăjmașul lui Dumnezeu. Cel ce voiește a se împrieteni cu el se face vrăjmaș al lui Dumnezeu (Iac. IV, 4) – iar celui ce s-a făcut vrăjmaș al lui Dumnezeu cine va putea să-i ajute? Deci, să urmăm Părinților noștri și, asemenea lor, să ne îndeletnicim cu căutarea comorii ce se află în inimile noastre și, după ce o vom afla, s-o ținem cu tărie, lucrând-o și în același timp păzind-o: căci spre aceasta am fost rânduiți dintru început"[1].

Preacuviosul Nil Sorski sfătuiește pe cei care doresc a se îndeletnici cu liniștirea inimii să lepede toate gândurile îndeobște și să le înlocuiască prin chemarea numelui Domnului Iisus, adică prin rugăciunea lui Iisus. „Trebuie", spune Preacuviosul Nil, „să ne silim a tăcea cu gândul și de gândurile ce par drepte, să privim neîncetat în adâncul inimii și să spunem: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă"[2]. Atât de minunată este această

[1] *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[2] Cuvântul 2.

lucrare, atât de întinsă și preaplină de belșug duhovnicesc, încât Sfântul Apostol Pavel voia mai bine să petreacă întru ea cu mintea decât să aibă orice alt gând și cugetare: *Că nu am judecat a ști ceva întru voi*, spune el, *fără numai pe Iisus Hristos, și pe Acesta răstignit* (1 Cor. II, 2).

Fericitul Stareț Serafim de Sarov grăiește: „Cei ce s-au hotărât cu adevărat a sluji Domnului Dumnezeu sunt datori a se îndeletnici cu aducerea-aminte de Dumnezeu și neîncetata rugăciune către Iisus Hristos, spunând cu mintea: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul[1]. Darurile harice le primesc numai cei ce au lucrare lăuntrică și priveghează asupra sufletelor lor[2]".

Preacuviosul Marcu Ascetul, numind rugăciunea, în cel de-al patrulea Cuvânt din scrierile sale, lucrarea cea mai însemnată a monahului, care trebuie să cuprindă toate lucrările sale cele în parte, toată viața lui, în Cuvântul întâi numește drept cea mai însemnată și singura lucrare a monahului **pocăința**, iar porunca pocăinței o numește cea mai însemnată poruncă, ce cuprinde toate celelalte porunci. Aici nu apare o contradicție decât unei priviri superficiale. Ceea ce spune sfântul înseamnă că lucrarea pocăinței trebuie să fie unită într-o singură lucrare cu lucrarea rugăciunii. Domnul le-a unit, omul să nu le despartă. *Dumnezeu*, spune Fiul lui Dumnezeu, *nu va face, oare, dreptate aleșilor Săi ce strigă către El ziua și noaptea și pentru care El îndelung rabdă?* (Lc. XVIII, 7). Aici se are în vedere lucrarea celor aleși, rugăciunea lor neîncetată: ea e numită „strigăt", ceea ce vrea să însemne „plâns și pocăință". „Pocăința", spune Preacuviosul Marcu, „nu este mărginită, cred eu, nici de timp, nici de vreo lucrare oarecare: ea se săvârșește prin împlinirea poruncilor lui Hristos, după măsura acestei împliniri. Dintre porunci, unele sunt mai de obște, cuprinzând în sine multe porunci aparte, și taie dintr-o dată multe părți ale păcătoșeniei. De pildă, în Scriptură se spune: *Tot celui care cere de la tine dă-i, și de la cel ce îți ia ale tale nu cere înapoi* (Lc. VI, 30), și: *Celui ce cere de la tine dă-i* (Mt. V, 42): acestea sunt porunci aparte; iar porunca de obște ce le cuprinde în sine este: *Vinde-ți averile și le dă săracilor* (Mt. XIX, 21) *și, luând crucea ta, vino, urmează Mie* (Mc. X, 21) – prin *cruce* înțelegându-se răbdarea necazurilor care ne întâmpină. Cel ce a împărțit totul săracilor și a luat crucea sa a împlinit dintr-o dată toate poruncile aparte de mai sus. Iarăși: *Voiesc, dar, să se roage bărbații în tot locul, ridicându-și mâinile curate* (1 Tim. II, 8); iar porunca de obște este: *Intră în cămara ta și roagă-te Tatălui tău Celui într-ascuns* (Mt. VI, 6), și încă: *Neîncetat rugați-vă* (1 Tes. V, 17). Cel ce a intrat în cămara sa și se roagă neîncetat a cuprins în aceasta aducerea de rugă-

---

[1] Povața 11.

[2] Povața 4.

ciuni în tot locul. Iarăși, s-a zis: *Să nu curvești, să nu preacurvești, să nu ucizi* și celelalte; iar porunca de obște aceasta este: *Surpând izvodirile minții și toată înălțarea ce se ridică împotriva științei lui Dumnezeu* (2 Cor. X, 4). Cel ce surpă gândurile a pus stavilă tuturor felurilor de păcat sus-pomenite. Din această pricină, cei iubitori de Dumnezeu și credincioși cu adevărat se silesc pe sine spre plinirea poruncilor de obște și nu trec cu vederea împlinirea celor aparte, atunci când ea este cerută de împrejurări. Din toate acestea, trag încheierea că lucrarea pocăinței se săvârșește prin mijlocirea următoarelor trei virtuți: curățirea gândurilor, rugăciunea neîncetată și răbdarea necazurilor ce vin asupră-ne. Aceste trei virtuți trebuie săvârșite nu doar la arătare, ci și prin lucrarea minții, ca cei ajunși neclintiți în ele să se facă nepătimași. Iar întrucât fără aceste trei virtuți nu poate fi desăvârșită lucrarea pocăinței, eu cred că pocăința e potrivită totdeauna și tuturor celor ce vor să se mântuiască, și păcătoșilor și drepților, fiindcă nu e treaptă a desăvârșirii pe care să nu fie trebuincioasă lucrarea celor trei virtuți mai înainte pomenite. Prin mijlocirea lor, începătorii dobândesc buna cinstire începătoare, cei mijlocii – sporirea, iar cei desăvârșiți – întărirea și rămânerea întru desăvârșire". La fel ca Preacuviosul Marcu în Cuvântul al patrulea, și ceilalți Părinți pe care i-am citat mai sus dau mărturie că răbdarea tuturor necazurilor ce vin asupră-ne și alungarea reușită a gândurilor se dobândește prin rugăciune; ei numesc rugăciunea „izvor al pocăinței". Ea e și maica pocăinței, și fiica ei. Cele spuse de către Sfântul Ioan Scărarul despre rugăciune și pomenirea morții se pot spune, cu toată îndreptățirea, și despre rugăciune și pocăință: „Laud două firi într-un singur ipostas"[1]. Una este lucrarea pocăinței și cea a rugăciunii – ea însă cuprinde în sine două feluri deosebite de virtute.

Alungarea gândurilor și simțămintelor păcătoase se săvârșește prin mijlocirea rugăciunii: ea e lucrare împreunată cu rugăciunea, nedespărțită de rugăciune, lucrare ce are trebuință necontenită de împreună-lucrarea și de lucrarea rugăciunii. Preacuviosul Nil Sorski, făcând trimitere la Preacuviosul Grigorie Sinaitul, spune: „Fericitul Grigorie Sinaitul, știind cu încredințare că nouă, pătimașilor, ne e cu neputință să biruim gândurile viclene, a grăit următoarele: nimeni dintre începători nu poate să își țină în frâu mintea și să alunge gândurile de nu va ține Dumnezeu mintea în frâu și nu va goni gândurile. A ține mintea în frâu și a goni gândurile este al celor puternici; dar și aceștia le gonesc nu cu de la sine putere: ei se nevoiesc la război împotriva lor având cu sine pe Dumnezeu, fiind îmbrăcați cu harul și armele Lui. Iar tu, de vei vedea necurăția duhurilor viclene, adică gândurile care ridică fum în mintea ta, nu te speria, nu te mira; de se vor arăta și cugetări „bune" despre felurite lucruri,

[1] *Scara*, Cuvântul 28, cap. 48.

nu lua aminte la ele – ci, ținându-ți răsuflarea după putință și închizându-ți mintea în inimă, în loc de armă cheamă pe Domnul Iisus ades și cu osârdie. Gândurile fug, fiind arse în chip nevăzut de Numele Dumnezeiesc; iar atunci când încep să te necăjească foarte, tu, sculându-te, să te rogi împotriva lor, iar apoi apucă-te iarăși cu neclintire de lucrarea dinainte"[1], adică de chemarea numelui Domnului Iisus. Sfântul Ioan Scărarul, în Cuvântul său despre rugăciune, grăiește: „Pe câinele ce vine – gândul păcătos – gonește-l cu această armă – cu arma rugăciunii, și de câte ori ar încerca să năvălească, nu arăta slăbiciune față de el"[2]. Simeon Noul Teolog: „Satana, dimpreună cu duhurile supuse lui, a dobândit, din vremea când prin mijlocirea neascultării i-a pricinuit omului izgonirea din rai și depărtarea de Dumnezeu, dreptul de a clătina și noaptea și ziua puterea înțelegătoare a fiecărui om: a unuia mult, a altuia puțin, a altuia mai mult, a altuia mai puțin; și nu poate mintea să se îngrădească altfel decât prin pomenirea necurmată a lui Dumnezeu. Atunci când prin puterea crucii se va pecetlui în inimă aducerea-aminte de Dumnezeu, ea îi întărește cugetarea făcându-i-o neclătinată. La asta duce lupta cea gândită cu care s-a îndatorat fiecare creștin să se lupte în stadia credinței lui Hristos; iar de nu va ajunge aici, zadarnică e nevoința lui. Acestei lupte îi slujesc toată nevoința felurită a oricui suferă pătimire pentru Dumnezeu, cu scopul de a pleca spre el milostivirea lui Dumnezeu și a mijloci la El întoarcerea la vrednicia dintâi, ca să se pecetluiască Hristos în minte"[3].

Petrecerea statornică în rugăciune, deși alcătuiește lucrarea de căpetenie a monahului, are nevoie de pregătire, precum se vede din Cuvântul Fericitului Nichifor, care, amintindu-și de Preacuviosul Sava, spune că acest povățuitor al unei numeroase obști de monahi, când vedea că monahul a deprins temeinic regulile vieții monahale, că s-a făcut în stare a se lupta cu gândurile potrivnice și a-și păzi mintea, abia atunci lăsa pe unul ca acesta să se liniștească în chilie. Pregătirea pentru rugăciunea neîncetată se săvârșește prin mijlocirea ascultării și îndeletnicirii cu ostenelile mănăstirești, precum a spus Preacuviosul Filimon: „Dumnezeu vrea să arătăm osârdia noastră către El mai întâi întru osteneli, apoi întru dragoste și necurmata rugăciune"[4]. Nimic nu ajută rugăciunii atât de mult ca ascultarea, care ne omoară față de lume și față de noi înșine. Marea comoară a rugăciunii vine din ascultare, a spus Preacuviosul Simeon Noul Teolog[5]. Cei ce se află întru ascultare și se îndeletnicesc cu muncile

---

[1] Cuvântul 2.

[2] Cuvântul 28, cap. 55.

[3] Cuvântul lui Nichifor din Singurătate, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[4] *Dobrotoliubie*, partea a patra, Despre Avva Filimon.

[5] Despre cel de-al treilea fel al luării-aminte și rugăciunii.

mănăstireşti nu trebuie nicidecum să se socoată slobozi de îndeletnicirea cu rugăciune: fără aceasta ostenelile în sine, şi chiar ascultarea vor fi neroditoare; mai mult, vor aduce roada vătămătoare a slavei deşarte şi altor păcate ce se arată negreşit în acel suflet unde apare jalnică pustiire, unde nu trăiesc puterea şi buna mireasmă a rugăciunii. Îndeletnicindu-te cu muncile mănăstireşti şi cu lucrul de mână, roagă-te des, de nu poţi încă să te rogi neîncetat; întoarce-te la rugăciune de câte ori îţi aminteşti de ea: rugăciunea se va preschimba treptat în obicei, şi rugăciunea deasă va trece pe nesimţite în rugăciune neîncetată. „Nevoitorii ascultării", grăieşte Sfântul Ioan Scărarul, „nu stau cu picioarele lipite, ci unul din ele se mişcă spre slujire, celălalt rămâne neclintit în rugăciune"[1]. Prin cuvântul „picioare" se înţelege întreaga lucrare a omului. „Am văzut pe unii ce străluceau în ascultare şi nu se leneveau a pomeni, după putinţă, pe Dumnezeu cu mintea", spune acelaşi sfânt, „cum, sculându-se la rugăciune, puneau neîntârziat stăpânire pe mintea lor şi vărsau şiroaie de lacrimi: ei erau pregătiţi prin preacuvioasa ascultare"[2]. De aici se vede că vechii nevoitori nu îşi îngăduiau răspândire deşartă în timpul îndeletnicirii cu muncile mănăstireşti, ci, îndeletnicindu-şi mâinile cu rucodelia, mintea şi-o îndeletniceau cu rugăciunea. Din această pricină, când intrau în biserică sau începeau să-şi împlinească în chilie pravila de rugăciune, mintea şi inima lor tindeau numaidecât către Dumnezeu, fără nici o împiedicare. Dimpotrivă, cel ce în timpul muncilor şi rucodeliilor îşi îngăduie gânduri şi împreună-vorbiri deşarte, acela, sculându-se la rugăciune, nicicum nu poate să se descurce cu mintea sa, ce i se smulge mereu din stăpânire, ce se întoarce mereu către acele lucruri care o atrăgeau înainte de vremea rugăciunii.

Fiule, spune Scriptura, *din tinereţile tale alege învăţătura, şi până la cărunteţile tale vei afla înţelepciune. Ca cel ce ară şi seamănă apropie-te de ea, şi aşteaptă rodurile ei cele bune: căci cu lucrarea ei puţin te vei osteni, şi curând vei mânca din rodurile ei* (Sir. VI, 18-20). Să nu pierdem vremea atât de preţioasă şi cu neputinţă de dat înapoi; să nu o pierdem dedându-ne împrăştierii, grăirii în deşert şi celorlalte îndeletniciri vane: încă din clipa când intrăm în mănăstire să facem cunoştinţă osârdnici cu viaţa monahală şi la tinereţe să lucrăm cu nevoinţa cea adevărată ţarina sufletească, pentru ca la bătrâneţe şi la mutarea în veşnicie să ne bucure belşug de daruri harice, de chezăşii ale mântuirii, de chezăşii ale fericirii din rai. Amin.

---

[1] *Scara*, Cuvântul 4, cap. 2.

[2] *Scara*, Cuvântul 28, cap. 36.

Duhul rugăciunii începătorului

O introducere

Aici i se prezintă cititorului învățătura despre felul de rugăciune care e propriu celui care începe să meargă către Domnul pe calea pocăinței. Ideile cele mai însemnate sunt înfățișate fiecare aparte, cu scopul de a putea fi citite cu mai multă băgare de seamă și păstrate mai lesne în aducerea-aminte. Citirea lor, hrănind mintea cu adevărul, iar inima cu smerenia, poate da sufletului îndreptarea cuvenită în nevoința rugăciunii sale și îi poate sluji drept îndeletnicire pregătitoare pentru aceasta.

1) Rugăciunea e înălțarea cererilor noastre către Dumnezeu.

2) Temeiul rugăciunii stă în aceea că omul e o ființă căzută. El năzuiește spre primirea fericirii pe care a avut-o, dar a pierdut-o, și drept aceea se roagă.

3) Limanul rugăciunii este în marea milostivire a lui Dumnezeu față de neamul omenesc. Pentru mântuirea noastră, Fiul lui Dumnezeu S-a adus pe Sine Tatălui Său ca jertfă de milostivire și împăcare: pe acest temei, poftind a te îndeletnici cu rugăciunea, lepădă orice îndoială (Iac. I, 6-8). Să nu îți spui în sinea ta: „Sunt păcătos; oare Dumnezeu mă va asculta?". Dacă ești păcătos, tocmai pentru tine sunt cuvintele de mângâiere ale Mântuitorului: *N-am venit să chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși* (Mt. IX, 13).

4) Omul se pregătește pentru rugăciune nesăturându-și pântecele, tăind cu sabia credinței grijile deșarte, cerând iertare pentru toate greșelile cu inimă nefățarnică, dând mulțumită lui Dumnezeu pentru toate necazurile vieții, depărtând de la sine împrăștierea și visarea, nutrind frica evlavioasă, care este atât de cuviincioasă pentru zidire când aceasta este primită, din negrăita bunătate a Ziditorului față de zidire, să stea de vorbă cu Dânsul.

5) Cele dintâi cuvinte ale Mântuitorului către neamul omenesc cel căzut au fost: *Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția Cerurilor* (Mt. IV, 17). Drept aceea, până când vei intra în această Împărăție, bate în porțile ei prin pocăință și rugăciune.

6) Adevărata rugăciune e glasul adevăratei pocăințe. Atunci când rugăciunea nu e însuflețită de pocăință, ea nu își împlinește menirea sa, nu binevoiește întru ea Dumnezeu. El nu va urgisi *duhul umilit, inima înfrântă și smerită* (Ps. L, 18).

7) Mântuitorul lumii numește „fericiți" pe cei *săraci cu duhul*, adică pe cei ce au despre sine părerea cea mai smerită, ce se socot pe sine ființe căzute, care se află aici, pe pământ, în surghiun, afară de patria lor cea adevărată, care e cerul. *Fericiți cei săraci cu duhul*, care se roagă având conștiința adâncă a sărăciei lor, *că acelora este Împărăția Cerurilor* (Mt. V, 3). *Fericiți cei ce plâng* în rugăciunile lor din pricina simțirii sărăciei lor, *că aceia vor fi mângâiați* (Mt. V, 4) de mângâierea harică a Sfântului Duh, care stă în pacea lui Hristos și în dragostea cea întru Hristos față de tot aproapele. Atunci nici unul din semeni, fie acesta cel mai rău vrăjmaș, nu va fi lăsat afară de îmbrățișarea dragostei celui care se roagă; atunci cel ce se roagă e împăcat cu toate împrejurările grele ale vieții pământești.

8) Domnul, învățându-ne cum să ne rugăm, aseamănă pe rugător cu sufletul văduvei împilate de potrivnicul ei, care nu înceta a stărui pe lângă judecător (Lc. XVIII, 1-8). Rugându-te, nu te îndepărta prin așezarea sufletului de asemănarea aceasta. Rugăciunea ta să fie o neîncetată jalbă, ca să zic așa, împotriva păcatului care îți face silnicie. Adâncește-te în tine însuți, descoperă-te pe tine însuți prin necurmată rugăciune: vei vedea că ești cu adevărat văduv de Hristos din pricina păcatului care trăiește în tine și îți este vrăjmaș, care pricinuiește în tine luptă necurmată și chin neîncetat, care te face străin de Dumnezeu.

9) *„Toată ziua"*, grăiește despre sine David, *„mâhnindu-mă umblam* (Ps. XXXVII, 6), toată ziua mi-o petreceam în fericita întristare pentru păcatele și neajunsurile mele: *că șalele mele s-au umplut de ocări, și nu este vindecare în trupul meu* (Ps. XXXVII, 7)". „Șale" este numită călătoria în calea vieții pământești; „trup" e numită starea duhovnicească a omului. Toți pași făcuți de toți oamenii pe această cale sunt preaplini de poticneli; starea lor duhovnicească nu poate fi tămăduită de nici un mijloc și sforțare proprie. Pentru tămăduirea noastră este neapărat trebuincios Harul lui Dumnezeu, care tămăduiește doar pe cei care se recunosc bolnavi. Omul dovedește că se recunoaște bolnav petrecând cu osârdie și statornicie în pocăință.

10) *Lucrați Domnului cu frică, și vă bucurați lui cu cutremur* (Ps. II, 9), spune Proorocul, iar alt prooroc grăiește din partea lui Dumnezeu: *Și spre cine voi căuta, fără numai spre cel smerit și blând, și care tremură de cuvintele Mele?* (Is. LXVI, 2). *Căutat-a spre rugăciunea celor smeriți, și nu a defăimat cererea lor* (Ps. CI, 18). El este Cel Ce *dă viață* – adică mântuire – *celor cu inima zdrobită* (Is. LVII, 15).

11) De ar sta cineva și pe cea mai înaltă treaptă a virtuții, dacă nu se roagă simțindu-se păcătos rugăciunea lui este lepădată de Dumnezeu[1].

12) „În ziua în care nu plâng pentru mine", a zis un un oarecare fericit lucrător al adevăratei rugăciuni, „socot că mă aflu în înșelare de sine"[2].

---

[1] Preacuviosul Isaac Sirul, Cuvântul 55.

[2] Aceste cuvinte le-a rostit ieromonahul Atanasie, care se liniștea în turnul mănăstirii Svenski din eparhia Orlovului, unui oarecare pelerin care l-a cercetat în anul 1829.

13) Chiar de am trece prin toate nevoințele – a grăit Sfântul Ioan Scărarul – ele sunt neadevărate și neroditoare dacă nu vor fi însoțite de simțământul dureros al pocăinței[1].

14) Întristarea gândului pentru păcate este un dar de preț al lui Dumnezeu; cel ce o poartă în sânurile sale cu luarea-aminte și evlavia cuvenită poartă un odor sfânt. Ea ține locul tuturor nevoințelor trupești, atunci când puterile nu ne ajung spre săvârșirea lor[2]. Dimpotrivă, de la un trup puternic se cere multă osteneală la rugăciune; fără aceasta inima nu se va frânge, rugăciunea va fi neputincioasă și neadevărată[3].

15) Simțământul pocăinței păzește pe rugător de toate cursele diavolului: acesta fuge de nevoitori atunci când vede în ei buna mireasmă a smereniei, care se naște în sufletul celui ce se pocăiește[4].

16) Adu ca prinos Domnului în rugăciunile tale gângureala pruncească, gândul simplu de prunc – nu elocvență, nu rațiune. *De nu vă veți întoarce* – ca din păgânism și mahomedanism, din sofisticăria și schizofrenizarea voastră – *și nu veți fi ca pruncii*, ne-a grăit Domnul, *nu veți intra întru Împărăția Cerurilor* (Mt. XVIII, 3)[5].

17) Pruncul vestește prin plâns toate dorințele sale: și rugăciunea ta să fie totdeauna însoțită de plâns. Nu numai în cuvintele rugăciunii, ci și în tăcerea acesteia să fie vădită prin plâns dorința ta de pocăință și împăcare cu Dumnezeu, nevoia ta nespusă de mila lui Dumnezeu.

18) Vrednicia rugăciunii stă doar în calitate, nu în cantitate. Cantitatea este de lăudat doar atunci când duce la calitate. Calitatea duce întotdeauna la cantitate; cantitatea duce la calitate atunci când rugătorul se roagă cu osârdie[6].

19) Calitatea adevăratei rugăciuni stă în aceea ca mintea să se afle întru luare-aminte la rugăciune, iar inima să fie întru împreună simțire cu mintea.

20) Închide mintea în slovele rugăciunii pe care le rostești, și o vei păzi întru luare-aminte[7]. Ochii tăi să fie îndreptați spre gură sau închiși[8]: prin aceasta vei ajuta unirii dintre minte și inimă. Rostește cuvintele cât mai lipsit de gra-

---

[1] *Scara*, Cuvântul 7, cap. 64, după ediția Academiei Duhovnicești din Moscova, 1829.

[2] Sfântul Isaac Sirul. Cuvântul 89.

[3] Același. Cuvântul 11.

[4] Preacuviosul Grigorie Sinaitul. Despre înșelare, precum și despre multe alte lucruri. *Dobrotoliubie*, t. 1. „Când vede diavolul", spune Sfântul Grigorie, „pe cineva care trăiește în plângere pentru păcate, nu rămâne acolo, temându-se de smerenia care vine din plâns".

[5] Vezi și *Scara*, Cuvântul 28, cap. 9.

[6] Preacuviosul Meletie, care s-a nevoit în muntele Galileii. Stihuri despre rugăciune în *Scara*, Cuvântul 28, cap. 21.

[7] *Scara*, Cuvântul 28, 17.

[8] Sfat al stareţului ieromonah Serafim de Sarov. Despre folosul pe care îl aduce rugăciunea cu ochii închiși, vezi cele 11 povețe ale lui despre rugăciune – ediția 1844, Moscova.

bă: nici un cuvânt al rugăciunii tale să nu fie rostit fără a fi însuflețit de luarea-aminte.

21) Mintea, închizându-se în cuvintele rugăciunii, atrage inima spre împreună simțire cu ea. Această împreună simțire a inimii cu mintea se arată prin străpungerea ei, care este un simțământ evlavios ce împreunează în sine întristarea cu o mângâiere lină și blândă[1].

22) Pentru rugăciune, o însușire neapărat trebuincioasă e **stăruința**[2]. Atunci când simți uscăciune, împietrire, nu părăsi rugăciunea: pentru stăruința ta și nevoința împotriva nesimțirii inimii va pogorî la tine mila lui Dumnezeu, care stă în străpungere. Străpungerea este dar al lui Dumnezeu, trimis de sus celor ce *stăruie în rugăciuni* (Rom. XII, 12; Col. IV, 2), care crește în ei neîncetat și îi călăuzește la desăvârșirea duhovnicească.

23) Mintea care stă prin rugăciune cu luare-aminte înaintea lui Dumnezeu, Cel Nevăzut, trebuie să fie și ea nevăzută, căci este chip al Dumnezeirii Celei Nevăzute – adică mintea nu trebuie să înfățișeze nici în sine, nici din sine, nici înaintea sa, nici un fel de chip – trebuie să fie cu desăvârșire fără chip. Altfel spus: mintea trebuie să fie cu totul străină de închipuire, oricât ar părea de neprihănită și sfântă această închipuire[3].

24) În vremea rugăciunii nu căuta extaze, nu-ți pune în mișcare nervii, nu-ți înfierbânta sângele. Dimpotrivă – ține-ți inima în liniștea adâncă în care e adusă ea de către simțământul pocăinței: focul cel material, focul firii căzute e lepădat de Dumnezeu. Inima ta are nevoie de curățirea prin plânsul pocăinței și rugăciunea pocăinței; iar atunci când se va curăți, Dumnezeu Însuși va trimite în ea focul Său duhovnicesc cel atotsfânt[4].

25) Luarea-aminte la rugăciune liniștește nervii și sângele, ajută inima să se cufunde în pocăință și să rămână în ea. Nu strică liniștea inimii nici focul dumnezeiesc, dacă el se pogoară în foișorul inimii, atunci când în acesta se vor afla adunați ucenicii lui Hristos – gândurile și simțirile luate din Evanghelie. Acest foc nu arde, nu înfierbântă inima: dimpotrivă, o înrourează, o răcorește, îl împacă pe primitorul lui cu toți oamenii și cu toate împrejurările, trage inima într-o iubire de negrăit față de Dumnezeu și de aproapele[5].

---

[1] Preacuviosul Marcu Ascetul, Despre cei ce socotesc că se îndreptează din fapte, cap. 34. *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] Preacuviosul Grigorie Sinaitul, Despre cum se cuvine celui care se liniștește a ședea și a face rugăciune", *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[3] Preacuvioșii Calist și Ignatie, „Despre liniștire și rugăciune", Cuvântul 73, *Dobrotoliubie*, t. 2 și *Scara*, Cuvântul 28, cap. 42.

[4] *Scara*, Cuvântul 28, cap. 45.

[5] Preacuviosul Maxim Capsocalivitul, Împreună-vorbire cu Preacuviosul Grigorie Sinaitul, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

26) Împrăştierea fură rugăciunea. Cel care s-a rugat cu împrăştiere simte în sine o pustietate şi uscăciune nelămurită. Cel ce se roagă mereu cu împrăştiere se lipseşte de toate roadele duhovniceşti care se nasc de obicei din rugăciunea cu luare-aminte, îşi însuşeşte starea de pustietate şi uscăciune. Din starea aceasta se nasc răceala faţă de Dumnezeu, trândăvia, întunecarea minţii, slăbirea credinţei, care, la rândul lor, nasc omorârea faţă de viaţa veşnică, duhovnicească. Toate acestea, luate împreună, sunt semnul vădit al faptului că o asemenea rugăciune nu este primită de Dumnezeu.

27) Închipuirea este în rugăciune încă şi mai vătămătoare decât împrăştierea. Împrăştierea face rugăciunea neroditoare, iar închipuirea se face pricină roadelor mincinoase: amăgirea de sine şi aşa-numita de către Sfinţii Părinţi „înşelare drăcească". Chipurile lucrurilor lumii văzute şi chipurile alcătuite de închipuire ale lumii nevăzute, întipărindu-se şi adăstând în minte, o fac parcă materială, o strămută din tărâmul Duhului lui Dumnezeu în tărâmul materiei şi minciunii. În acest tărâm, inima începe să împreună-simtă cu mintea nu prin simţirea duhovnicească a pocăinţei şi smereniei, ci prin simţirea trupească, simţirea sângelui şi nervilor, simţirea la vreme nepotrivită şi fără rânduială a unei desfătări – când desfătarea este atât de nefirească pentru păcătoşi, simţirea greşită şi mincinoasă a unei părute iubiri de Dumnezeu. Iubirea nelegiuită şi spurcată le pare sfântă celor neîncercaţi în experienţele duhovniceşti, în vreme ce ea e de fapt doar o simţire tulbure a inimii necurăţite de patimi, ce se desfată cu slava deşartă şi patima dulceţii care sunt puse în mişcare de închipuire. Starea aceasta e o stare de amăgire de sine. Dacă omul întârzie în ea, chipurile care i se înfăţişează devin nespus de vii şi atrăgătoare. La ivirea lor, inima începe a se înfierbânta şi a se îndulci în chip nelegiuit – sau, după definiţia Sfintei Scripturi, a preacurvi (Ps. LXXII, 26). Mintea socoate starea aceasta drept una harică, dumnezeiască: atunci este aproape trecerea la înşelarea drăcească învederată, în care omul pierde stăpânirea de sine, devine jucărie şi bătaie de joc a duhului viclean. De la rugăciunea visătoare, ce îl duce pe om în starea aceasta, Dumnezeu Se întoarce cu mânie: şi se împlineşte asupra celui ce se roagă hotărârea Scripturii: *Rugăciunea lui să fie întru păcat* (Ps. CVIII, 6)[1].

28) Leapădă gândurile părut bune şi cugetările părut sfinte ce vin la tine în vremea rugăciunii, care te trag de la rugăciune[2]. Ele vin din tărâmul „raţiunii" cu nume mincinos, se aşază pe slava deşartă ca nişte călăreţi pe cai. Feţele lor întunecate sunt acoperite, aşa încât mintea care se roagă să nu recunoască în ele pe vrăjmaşii săi: dar întrucât sunt vrăjmaşe rugăciunii, abat de la ea

[1] Preacuviosul Simeon Noul Teolog, Despre primul fel al rugăciunii. *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] *Scara*, Cuvântul 28, cap. 59.

mintea, o duc în robie apăsătoare, despoaie și pustiesc sufletul – tocmai după aceasta se cunoaște că sunt vrăjmași și vin din tărâmul stăpânitorului acestei lumi. Rațiunea duhovnicească, rațiunea dumnezeiască, împreună-lucrează cu rugăciunea, îl adună pe om în el însuși, îl cufundă întru luare-aminte și străpungere, aduc în minte o evlavioasă tăcere, frică și minunare care se nasc din simțirea prezenței și măreției lui Dumnezeu. La vremea potrivită, această simțire se poate întări foarte mult și poate face rugăciunea pentru cel ce se roagă înfricoșata judecată a lui Dumnezeu[1].

29) Rugăciunea întru luare-aminte, străină de împrăștiere și visare[2], este vedere a lui Dumnezeu Celui Nevăzut, Care trage la sine vederea minții și dorirea inimii. Atunci mintea vede în chip fără de chip, și îndestulează pe deplin de nevederea cea mai înaltă decât orice vedere. Pricina acestei fericite nevederi e nesfârșita subțirime și neapropiere a Obiectului spre care vederea este îndreptată. Nevăzutul Soare al dreptății – Dumnezeu – trimite raze care tot nu se văd, dar se cunosc după simțirea limpede a sufletului: ele umplu inima de minunată liniște, credință, bărbăție, blândețe, milostivire, iubire de aproapele și de Dumnezeu. După aceste lucrări văzute în cămara lăuntrică a inimii, omul recunoaște în chip neîndoielnic că rugăciunea lui a fost primită de Dumnezeu, începe să creadă cu credință vie și să nădăjduiască cu neclintire în Cel Care-l iubește și e iubit de el.

30) Roadele rugăciunii adevărate: sfânta pace a sufletului, unită cu o bucurie lină, tăcută, străină de visare, de părere de sine, de izbucniri și mișcări înfierbântate; iubirea de aproapele care nu face deosebire între buni și răi, între cei vrednici și cei nevrednici, ci pentru toți solește înaintea lui Dumnezeu ca pentru sine, ca pentru mădularele sale proprii. Din acest fel de dragoste față de aproapele răsare cea mai curată dragoste față de Dumnezeu.

31) Aceste roade sunt dar al lui Dumnezeu. Ele sunt atrase în suflet de luarea-aminte și smerenia lui, sunt păzite de credincioșia lui față de Dumnezeu.

32) Sufletul rămâne credincios lui Dumnezeu atunci când se îndepărtează de orișice cuvânt, faptă și cugetare păcătoasă, atunci când se pocăiește fără întârziere pentru păcatele în care s-a lăsat atras de neputința sa.

33) Că dorim cu adevărat să căpătăm darul rugăciunii o dovedim cu șederea răbdătoare prin rugăciune la ușile rugăciunii. Pentru răbdare și statornicie căpătăm darul rugăciunii. *Domnul*, spune Scriptura, *este Cel Ce dă rugăciunea celui care se roagă* (1 Regi II, 9) răbdător doar cu sforțarea proprie.

34) Pentru începători sunt mai folositoare rugăciunile scurte și dese decât cele îndelungate și îndepărtate una de alta printr-un răstimp mare de vreme[3].

---

[1] *Ibidem*, cap. 1.

[2] Sau fantezie.

[3] Sfântul Dimitrie al Rostovului, partea întâi, *Omul lăuntric*, cap. IV.

35) Rugăciunea e pentru minte cea mai înaltă îndeletnicire.

36) Rugăciunea e capul, izvorul, maica tuturor virtuţilor[1].

37) Fii înţelept în rugăciunea ta. Nu te ruga pentru nici un lucru stricăcios şi deşert, amintindu-ţi de porunca Mântuitorului: *Ci căutaţi mai întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, şi toate celelalte*, adică toate cele de trebuinţă pentru viaţa vremelnică, *se vor adăuga vouă* (Mt. VI, 33)[2].

38) Când hotărăşti să faci ceva sau doreşti ceva, precum şi în împrejurările grele ale vieţii, aruncă gândul tău la rugăciune înaintea lui Dumnezeu: cere ceea ce socoţi de trebuinţă şi de folos, dar împlinirea şi neîmplinirea cererii tale las-o în seama voii lui Dumnezeu având credinţă şi nădejde în atotputernicia, înţelepciunea şi bunătatea voii lui Dumnezeu. Acest chip preaînalt al rugăciunii ni l-a dăruit Cel Care S-a rugat în grădina Ghetsimani *să treacă paharul* rânduit Lui. *Însă nu voia Mea*, Şi-a încheiat El rugăciunea către Tatăl: *ci a Ta să fie* (Lc. XXII, 42).

39) Adu lui Dumnezeu prinos de rugăciune smerită pentru virtuţile şi nevoinţele evlavioase săvârşite de către tine: curăţă-le, desăvârşeşte-le prin rugăciune şi pocăinţă. Spune despre ele în rugăciunea ta ceea ce spunea în rugăciunea sa de fiecare zi dreptul Iov despre copiii săi: *Nu cumva să fi gândit feciorii rele împotriva lui Dumnezeu în inimile lor* (Iov I, 5). Vicleană este răutatea: fără de veste se amestecă ea în virtute, o spurcă, o otrăveşte.

40) Leapădă-te de toate ca să moşteneşti rugăciunea – şi, ridicat de pe pământ pe crucea lepădării de sine, dă-i lui Dumnezeu duhul, sufletul şi trupul tău, şi primeşte de la El sfânta rugăciune, pe care după învăţătura apostolilor şi a Bisericii Universale este lucrarea[3].

Încheiere

Cel care nu se îngrijeşte de îndeletnicirea cu rugăciunea întru luare-aminte, împreunată cu pocăinţa, acela e străin de sporirea duhovnicească, străin de roadele duhovniceşti, se află întru bezna amăgirii de sine celei de multe feluri. Smerenia este singurul jertfelnic pe care e îngăduit oamenilor să aducă lui Dumnezeu prinosul jertfelor de rugăciune – singurul jertfelnic de pe care jertfele de rugăciune sunt primite de Dumnezeu[4]; rugăciunea este maica tuturor virtuţilor adevărate, dumnezeieşti. Nu este, nu este cu putinţă nici o spo-

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul 3, cap. 1, *Scara*, Cuvântul 28, titlu. La fel învaţă şi ceilalţi Sfinţi Părinţi.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 5.

[3] V. Rom. VIII, 26; Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 21. „Cel ce a atins (rugăciunea neîncetată), acela a atins marginea virtuţilor şi s-a făcut sălaş al Sfântului Duh", a zis Sfântul Isaac.

[4] Părerea Preacuviosului Pimen cel Mare, *Patericul egiptean*.

rire duhovnicească pentru cel ce a lepădat smerenia, pentru cel care nu s-a îngrijit a intra în sfințita unire cu rugăciunea. Îndeletnicirea cu rugăciunea este îndemn al Apostolului: *Neîncetat rugați-vă* (1 Tes. V, 17), ne grăiește Apostolul. Îndeletnicirea cu rugăciunea e poruncă a Domnului Însuși, poruncă împreunată cu făgăduința: *Cereți*, ne poftește Domnul, ne poruncește Domnul, *și vi se va da; bateți, și vi se va deschide; căutați, și veți găsi* (Mt. VII, 7). *Nu va dormita, nici nu va adormi* (Ps. CXX, 4) rugăciunea până ce nu va arăta celui iubit al ei, care se îndeletnicește neîncetat cu dânsa, cămara desfătărilor veșnice, până ce nu îl va duce în cer. Acolo ea se va preface în neîncetata jertfă a laudei. Această laudă o vor aduce, o vor striga cu netăcute glasuri aleșii lui Dumnezeu din necontenitul simțământ al fericirii în veșnicie, răsărit aici, pe pământ și în vremelnicie, din semințele pocăinței, semănate prin rugăciunea cu luare-aminte și osârdie. Amin.

Cuvânt despre pravila de chilie

Intră în cămara ta și, încuind ușa ta, roagă-te Tatălui tău Celui într-ascuns, și Tatăl tău Cel Ce vede întru ascuns îți va răsplăti ție la arătare (Mt. VI, 6). Iată instituirea de către Domnul Însuși a rugăciunii însingurate de chilie.

Domnul, Care a poruncit rugăciunea însingurată, adeseori petrecea El Însuși în dânsa în vremea pribegiei Sale pământești, după cum povestește Evanghelia. El nu avea unde să-Și plece capul – și de aceea pentru El chilia tăcută, liniștită, o înlocuiau adeseori tăcutele înălțimi ale munților și grădinile umbroase.

Înainte de a merge la pătimirile prin care trebuia să fie cumpărată mântuirea neamului omenesc, Domnul S-a rugat în însingurata grădină Ghetsimani de la marginea cetății. În vremea rugăciunii, Dumnezeu-Omul Și-a plecat genunchii; din pricina încordării cu care Se nevoia în rugăciune, sudoarea îmbelșugată curgea în picături de sânge de pe fața Lui pe pământ. Grădina Ghetsimani era alcătuită din măslini seculari. Și ziua, la lumina razelor soarelui, acolo era o umbră deasă – iar atunci era lăsată asupra ei noaptea întunecată a Palestinei. Nimeni nu împărțea cu Domnul rugăciunea Lui: departe de Dânsul se aflau ucenicii adormiți, în jur – firea adormită. Într-acolo a venit cu făclii și cu gloată înarmată vânzătorul: vânzătorul știa locul și vremea îndrăgite ale rugăciunilor lui Iisus.

Întunecimea nopții ascunde lucrurile de ochii iscoditori, liniștea tăcerii nu răspândește auzul. În tăcere și în noapte omul se poate ruga mai cu luare-aminte. Domnul alegea pentru a Se ruga mai ales însingurarea și noaptea – le alegea cu scopul ca noi nu doar să ne supunem poruncii lui privitoare la rugăciune, ci să și urmăm pildei Lui. Domnul, pentru El Însuși, ar fi avut nevoie de rugăciune? Rămânând, ca om, cu noi pe pământ, El totodată, ca Dumnezeu, era nedespărțit de Tatăl și de Duhul, avea aceeași dumnezeiască voie și stăpânire ca a lor.

Intră în cămara ta și, încuind ușa ta, roagă-te Tatălui Tău Celui într-ascuns. Fie ca de rugăciunea ta să nu știe nici o *stângă* a ta – nici prietenul tău, nici ruda, nici însăși slava deșartă, ce împreună-viețuiește cu inima ta și te ațâță să povestești cuiva despre nevoința ta în rugăciune, să dai ceva de înțeles cu privire la ea!

Încuie ușa chiliei tale de oamenii ce vin pentru vorbiri deșarte, ca să-ți răpească rugăciunea; închide ușa minții de gândurile străine, care se vor înfăți-

șa ca să te tragă de la rugăciune; închide ușa inimii tale de simțirile păcătoase, care vor încerca să te tulbure și să te pângărească; și *roagă-te!*

Nu îndrăzni să aduci lui Dumnezeu rugăciuni stufoase și măiestrite, alcătuite de tine, oricât de puternice și mișcătoare ți s-ar părea: ele sunt odraslă a rațiunii căzute și, fiind jertfă spurcată, nu pot fi primite pe jertfelnicul duhovnicesc al lui Dumnezeu – iar tu, admirând expresiile alese ale rugăciunilor alcătuite de către tine și luând lucrarea subțire a slavei deșarte și patimii dulceții drept mângâiere a conștiinței și chiar a harului, te vei abate departe de rugăciune. Te vei abate departe de rugăciune chiar în timp ce ți se va părea că te rogi cu îmbelșugare și că de acuma ai înaintat întrucâtva în a plăcea lui Dumnezeu.

Sufletul ce se află la începutul căii lui Dumnezeu e cufundat într-o adâncă neștiință a tot ce e dumnezeiesc și duhovnicesc, chiar de ar fi bogat în înțelepciunea acestei lumi. Din pricina acestei neștiințe, el nu știe cum și cât trebuie să se roage. Pentru a ajuta sufletul aflat în starea de pruncie, Sfânta Biserică a rânduit **pravile** de rugăciune. Pravila de rugăciune este o culegere de câteva rugăciuni alcătuite de Sfinții Părinți, cei de Dumnezeu insuflați, adaptată pentru anumite împrejurări și o anumită vreme.

Scopul pravilei este de a aduce sufletului cantitatea de gânduri și simțiri de rugăciune care îi e de trebuință – gânduri și simțiri nerătăcite, sfinte, cu adevărat plăcute lui Dumnezeu. De asemenea gânduri și simțiri sunt pline haricele rugăciuni ale Sfinților Părinți.

Pentru îndeletnicirea cu rugăciunea dimineața este o anumită culegere de rugăciuni care se cheamă **rugăciuni de dimineață** sau **pravilă de dimineață**; pentru rugăciunea de noapte, înainte de a merge spre somn – o altă culegere de rugăciuni, numită **rugăciuni pentru cei ce merg spre somn** sau **pravilă de seară**. O culegere aparte de rugăciuni este citită de către cei care se pregătesc pentru împărtășirea cu Sfintele lui Hristos Taine, și se numește **pravila Sfintei Împărtășiri**. Cei ce au închinat o parte mare din timpul lor îndeletnicirilor evlavioase citesc în jurul ceasului al treilea după masă o culegere aparte de rugăciuni, care se cheamă **pravilă zilnică** sau **monahală**. Alții citesc în fiecare zi câteva catisme, câteva capitole din Noul Legământ, fac câteva metanii: toate acestea se cheamă **pravilă**.

Pravilă! Ce nume potrivit, luat din însăși lucrarea pricinuită în om de rugăciunile numite „pravilă"![1] Pravila de rugăciune dă dreaptă și sfântă îndreptare sufletului, îl învață să se închine lui Dumnezeu în Duh și Adevăr (In. IV, 23), în timp ce sufletul ce e lăsat de capul său n-ar putea să meargă drept pe calea rugăciunii. Din pricina vătămării și întunecării sale de către păcat, el s-ar

[1] **Pravilo** derivă în rusă din rădăcina **prav** – „drept".

abate negreşit pe alături, nu rareori şi în prăpastie: ba în împrăştiere, ba în visare, ba în felurite năluci deşarte şi amăgitoare de stări înalte de rugăciune, alcătuite în el de slava deşartă şi iubirea de sine.

Pravilele de rugăciune îl ţin pe rugător într-o aşezare sufletească mântuitoare, de smerenie şi pocăinţă, învăţându-l a se osândi neîncetat pe sine, hrănindu-l cu străpungerea, întărindu-l cu nădejdea în Atotbunul şi Atotmilostivul Dumnezeu, veselindu-l cu pacea lui Hristos, cu dragostea de Dumnezeu şi de aproapele.

Cât de înalte şi de adânci sunt **rugăciunile dinainte de Sfânta Împărtăşanie**! Ce preaînaltă pregătire dau ele celui care se apropie de Sfintele lui Hristos Taine! Ele curăţă şi împodobesc casa sufletului cu minunate gânduri şi simţiri, atât de bineplăcute lui Dumnezeu. Măreaţă zugrăvire şi tâlcuire îşi află în aceste rugăciuni cea mai mare dintre tainele creştineşti; dimpotrivă faţă de această măreţie, în chip viu şi foarte potrivit sunt înşirate neajunsurile omului, sunt arătate neputinţa şi nevrednicia lui. Din aceste rugăciuni străluceşte, ca soarele de pe cer, neurmata bunătate dumnezeiască, din pricina căreia El a binevoit a se uni atât de strâns cu omul, neluând seama la nimicnicia lui.

Rugăciunile de dimineaţă respiră vioiciunea, prospeţimea dimineţii: cel care a văzut lumina soarelui şi lumina pământească a zilei se deprinde să dorească vederea Luminii celei înalte, duhovniceşti, şi a zilei fără de sfârşit cărora le dă naştere Soarele dreptăţii, Hristos.

Scurta odihnă a somnului din vremea nopţii e o închipuire a somnului îndelungat din întunericul mormântului: şi **rugăciunile celor ce merg spre somn** ne amintesc de trecerea noastră în veşnicie, ne fac să cercetăm tot ce am lucrat de-a lungul zilei, ne învaţă să aducem lui Dumnezeu prinosul mărturisirii păcatelor săvârşite şi al pocăinţei pentru ele.

Citirea Acatistului Preadulcelui Iisus, în afară de valoarea sa proprie, slujeşte ca minunată pregătire pentru îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus, care se spune în acest fel: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!* Această rugăciune alcătuieşte aproape singura îndeletnicire a nevoitorilor foarte sporiţi, ce au ajuns la simplitatea şi curăţia pentru care orice multă gândire şi multă grăire sunt o împrăştiere împovărătoare. Acatistul arată ce gânduri trebuie să însoţească rugăciunea lui Iisus, ce pare foarte uscată începătorilor. El, pe toată întinderea sa, înfăţişează doar cererea păcătosului pentru miluire de către Domnul Iisus Hristos; însă această cerere capătă felurite înfăţişări, potrivit cu mintea pruncească a începătorilor – pruncilor li se dă mâncare înmuiată mai înainte.

În Acatistul Maicii Domnului este cântată înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul şi măreţia Maicii lui Dumnezeu, pe Care pentru naşterea din Ea a lui

Dumnezeu înomenit o fericesc *toate neamurile* (Lc. I, 48). Ca într-un mare tablou, în Acatist e zugrăvită cu nenumărate și minunate trăsături, culori și nuanțe marea Taină a înomenirii lui Dumnezeu-Cuvântul. Orice tablou capătă viață când lumina e reușită: și Acatistul Maicii lui Dumnezeu e luminat de o neobișnuită lumină harică. Această lumină are lucrare îndoită: mintea o luminează, umple inima de bucurie și credință. Nepătrunsul e primit ca și cum ar fi pe deplin pătruns, prin minunata lucrare pricinuită asupra minții și inimii.

Mulți creștini evlavioși, mai ales călugări, săvârșesc o pravilă de seară mult prelungită, folosindu-se de liniștea și întunericul nopții. La **rugăciunile celor ce merg spre somn** ei adaugă citirea unor catisme, citirea Evangheliei, Apostolului, citirea acatistelor și metaniile dimpreună cu rugăciunea lui Iisus. În ceasurile când lumea oarbă se dedă veseliilor nebunești și gălăgioase, robii lui Hristos plâng în liniștea chiliei lor, revărsând rugăciuni pline de osârdie spre Domnul. După ce au petrecut noaptea în priveghere nebunească, fiii lumii întâmpină ziua care vine cu duh întunecat și trândav; cu duh vesel și priveghetor, cu conștiința și simțirea unei neobișnuite ușurințe de a cugeta la Dumnezeu și de a săvârși toată fapta bună – așa întâmpină robii lui Dumnezeu ziua a cărei noapte dinainte au petrecut-o în nevoința rugăciunii.

Domnul S-a pus în genunchi în vremea rugăciunii Sale: nici tu nu trebuie să treci cu vederea plecările genunchilor, dacă ai putere îndeajuns ca să le săvârșești. Prin închinăciunea până la pământ, după tâlcuirea Părinților, este închipuită căderea noastră, iar prin scularea de la pământ – răscumpărarea noastră[1]. Înainte de începerea pravilei de seară este deosebit de folositor a face metanii după putere: ele obosesc și încălzesc întrucâtva trupul, iar inimii îi împărtășesc un simțământ de întristare evlavioasă; atât o lucrare cât și cealaltă pregătesc citirea cu osârdie și luare-aminte a pravilei.

În timpul săvârșirii pravilei și a metaniilor nu trebuie deloc grabă; atât pravila cât și metaniile trebuie săvârșite cu cât mai multă negrabă și luare-aminte. Mai bine să citești mai puține rugăciuni și să faci mai puține metanii, însă cu luare-aminte, decât multe fără luare-aminte.

Alege-ți pravilă pe măsura puterilor tale. Ceea ce a spus Domnul despre sâmbătă – că ea e pentru om, nu omul pentru ea (Mc. II, 27) – poate și trebuie să înțelegem cu privire la toate nevoințele evlavioase, printre care și pravila de rugăciune. Pravila de rugăciune e pentru om, nu omul pentru pravilă: ea trebuie să îl ajute pe om la atingerea sporirii duhovnicești, nu să-i fie o povară anevoie de purtat, care strivește puterile trupești și tulbură sufletul. Cu atât mai mult ea nu trebuie să fie pricină trufașei și pierzătoarei păreri de sine, pierzătoarei osândiri și înjosiri a aproapelui.

---

[1] Cuvântul Sfântului Teolipt, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

Pravila de rugăciune aleasă cu înțelepciune, potrivit cu puterile și felul de viață al omului, este un mare ajutor celui care se nevoiește pentru mântuirea sa. Săvârșirea ei la ceasurile rânduite devine obicei, nevoie firească neapărat trebuincioasă. Cel ce a dobândit aceste fericit obicei abia se apropie de locul unde obișnuiește să-și săvârșească pravila, că sufletul deja i se umple cu o așezare de rugăciune: nici nu a reușit să rostească vreun cuvânt din rugăciunile pe care le citește, că inima i se și umple de străpungere, iar mintea s-a adâncit cu totul în cămara lăuntrică.

„Mai bine", a zis un mare Părinte[1], „o pravilă scurtă, dar împlinită în chip statornic, decât una lungă, dar părăsită după scurtă vreme" – iar această soartă o au întotdeauna pravilele de rugăciune nepotrivite cu puterile omului: în primul avânt al înfierbântării, nevoitorul le împlinește câtăva vreme – luând, firește, aminte mai mult la cantitate decât la calitate; după care istovirea pricinuită de nevoința peste puteri îl silește treptat să o scurteze și să scurteze pravila.

Și adeseori nevoitorii care fără dreaptă socotință își iau asupră-le o pravilă împovărătoare trec de la pravila multostenicioasă drept la părăsirea oricărei pravile. După lăsarea pravilei, și chiar numai după scurtarea ei, asupra nevoitorului se abate negreșit tulburarea. Din pricina tulburării, el începe să simtă o neorânduială sufletească. Din neorânduiala sufletească se naște trândăvia (akedia). Crescând în tărie, aceasta pricinuiește slăbănogire și zăpăceală – iar din lucrarea acestora nevoitorul lipsit de dreaptă socotință se dedă vieții nelucrătoare, împrăștiate, cade cu nepăsare în păcatele cele mai grosolane.

După ce ți-ai ales o pravilă de rugăciune pe potriva puterilor și trebuinței tale sufletești, străduiește-te cu osârdie și fără de abatere s-o împlinești: acest lucru este de trebuință pentru păstrarea puterilor morale ale sufletului tău, așa cum e de trebuință pentru păstrarea puterilor trupești întrebuințarea îndestulătoare de fiecare zi, la anumite ceasuri, a unei hrane sănătoase.

„Nu pentru părăsirea psalmilor ne va osândi Dumnezeu în ziua judecății Sale", grăiește Sfântul Isaac Sirul, „nu pentru părăsirea rugăciunii, ci pentru intrarea dracilor în noi, care urmează părăsirii lor. Dracii, când află loc, intră și zăvorăsc ușile ochilor noștri: atunci plinesc cu voi, ca și cu niște unelte ale lor, în chip silnic și necurat, cu cea mai cruntă răzbunare, tot ce-i oprit de Dumnezeu. Și din pricina părăsirii a ceea ce este mic (a pravilei), pentru care omul se învrednicește de ocrotirea lui Hristos, ne facem supuși (dracilor), precum a scris un oarecare înțelept: «Cel ce nu își supune voia sa lui Dumnezeu, și-o va supune potrivnicului său». Acestea (pravilele), care ți se par mici, se fac pentru tine ziduri împotriva celor ce caută să ne robească. Săvârșirea acestora (pravilelor) înlăuntrul chiliei a fost rânduită în chip preaînțelept de așezătorii tipicului bisericesc, din descoperire de Sus, pentru păstrarea vieții noastre"[2].

---

[1] Preacuviosul Matoi, *Patericul egiptean*, litera M.

[2] Cuvântul 17.

Marii Părinți, care din îmbelșugarea Harului Dumnezeiesc în ei petreceau în necurmată rugăciune, nu părăseau nici pravilele lor, pe care obișnuiau a le săvârși în anumite ceasuri ale privegherii de noapte. Multe dovezi ale acestui fapt le vedem în viețile lor: Antonie cel Mare, săvârșind pravila ceasului al nouălea – ceasul al nouălea bisericesc corespunde ceasului al treilea al amiezii – s-a învrednicit de dumnezeiască descoperire; când Preacuviosul Serghie de Radonej se îndeletnicea cu citirea Acatistului Maicii lui Dumnezeu i s-a arătat Preasfânta Fecioară însoțită de Apostolii Petru și Ioan.

Preaiubite frate! Supune-ți libertatea ta pravilei: ea, lipsindu-te de libertatea cea pierzătoare, te va lega numai ca să-ți aducă libertatea duhovnicească, libertatea cea în Hristos. La început, legăturile vor părea împovărătoare; mai apoi, se vor face de mare preț pentru cel legat cu ele. Toți sfinții lui Dumnezeu au primit asupră-le și au purtat jugul cel bun al pravilei de rugăciune: urmând lor, și tu urmezi în această privință Domnului nostru Iisus Hristos, Care după ce S-a înomenit ne arăta în ce chip trebuie să ne purtăm, lucrând așa cum lucra Tatăl Lui (In. V, 19), spunea ceea ce Îi poruncea Tatăl (In. XII, 49), avea drept țel plinirea întru totul a voii Tatălui (In. V, 30). Voia Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh e una singură. Cu privire la om, ea stă în mântuirea oamenilor. Atotsfântă Treime, Dumnezeul nostru, Slavă Ție! Amin.

Cuvânt despre rugăciunea din biserică

Fără nici o urmă de îndoială, cea mai înaltă prin vrednicia sa dintre toate clădirile pământeşti este biserica sau casa lui Dumnezeu: cuvintele acestea au acelaşi înţeles. Chiar dacă Dumnezeu este pretutindeni, în biserică prezenţa Lui se vădeşte într-un chip deosebit – în chipul cel mai simţit şi mai folositor pentru oameni. Arătarea lui Dumnezeu e încă şi mai folositoare, încă şi mai simţită pentru om, atunci când omul însuşi se face biserică a lui Dumnezeu făcându-se sălaş al Sfântului Duh asemenea apostolilor şi celorlalţi mari sfinţi. Starea aceasta însă este atinsă doar de puţini creştini – şi de aceea, lăsând pe altă dată împreună-vorbirea despre biserica cea nefăcută de mână, de Dumnezeu zidită, cuvântătoare a lui Dumnezeu – omul, şi despre slujba care trebuie să se desfăşoare în ea, vom vorbi acum despre biserica cea materială a lui Dumnezeu, zidită de mâinile omeneşti, despre rugăciunile care se fac în ea, despre îndatorirea creştinului de a cerceta cu osârdie biserica lui Dumnezeu, despre folosul acestei cercetări.

Biserica lui Dumnezeu este cer pământesc: „în biserica slavei Tale stând, Doamne, în cer a sta ni se pare", cântă Sfânta Biserică[1]. Biserica e locul părtăşiei lui Dumnezeu cu oamenii: în ea se săvârşesc toate tainele creştineşti. Dumnezeiasca Liturghie şi hirotonia nu pot fi săvârşite nicăieri altundeva decât în biserică. Şi celelalte taine trebuie săvârşite în Biserică: la mare nevoie se îngăduie săvârşirea lor, mai ales spovedania şi Maslul, în case. Biserica lui Dumnezeu răsună de slavoslovirea lui Dumnezeu; pentru cuvintele acestei lumi nu este loc în ea. Totul e sfânt în biserica lui Dumnezeu: chiar şi pereţii, şi podeaua, şi văzduhul. Ea e păzită fără încetare de îngerul lui Dumnezeu; îngerii lui Dumnezeu şi sfinţii Bisericii triumfătoare se pogoară în ea. A te afla într-o astfel de clădire sfinţită e cea mai mare fericire pentru om, care este pribeag pe pământ. Sfântul Prooroc David, cu toate că era împărat, cu toate că avea palate largi şi măreţe, cu toate că stăpânea toate mijloacele pământeşti de veselire şi desfătare, a grăit, cercetând şi preţuind toate aşa cum se cuvine: *Una am cerut de la Domnul, aceasta voi căuta: să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieţii mele, ca să văd frumuseţea Domnului şi să cercetez biserica*

---

[1] Slujba Utreniei, troparul de după Slavoslovie.

Lui cea sfântă (Ps. XXVI, 7, 8). Aceasta a rostit-o prin gura lui David Sfântul Duh. Cel ce în vremea vieţii pământeşti va merge cât poate de des la biserica lui Dumnezeu e ca şi cum ar locui în ea: acesta, după despărţirea de trup, va trece foarte lesne spre veşnică prăznuire în biserica cerească, cea nefăcută de mână, al cărei ziditor e Dumnezeu. În biserică ne şi rugăm, ne şi zidim, ne şi curăţim de păcate, ne şi împărtăşim cu Dumnezeu.

Pildă de mers la biserica lui Dumnezeu ne-a arătat Mântuitorul (In. VII, 14), ne-au arătat şi Sfinţii Apostoli (Fapte III, 1). Creştinii din toate timpurile au socotit ca datorie a lor de neînlăturat mersul cu osârdie la biserica lui Dumnezeu. Sfântul Dimitrie al Rostovului aseamănă mersul la Biserică, în vremea tuturor rugăciunilor care se fac acolo, cu o dajdie cuvenită împăratului pe care toţi trebuie s-o plătească în fiecare zi[1]. Dacă a fi de faţă la fiecare Liturghie săvârşită în Biserică se socoate de către sfântul păstor drept o datorie de neînlăturat a oricărui creştin, cu atât mai mult este acest lucru o datorie de neînlăturat a monahului. Săracii sunt scutiţi de dajdie pentru sărăcia lor: şi de mersul în chip statornic la biserică sunt scutiţi bolnavii pe care boala îi ţine în chilia lor. De dajdie sunt scutiţi dregătorii împăratului: şi de mersul în chip statornic la biserică sunt scutiţi monahii foarte sporiţi, care se îndeletnicesc cu nevoinţa rugăciunii minţii şi seceră din ele roadă îmbelşugată, care trebuie ascunsă de ochii oamenilor. De dajdie sunt scutiţi ostaşii, dimpreună cu toţi cei aflaţi în slujba împăratului: şi de mersul în chip statornic la biserică sunt scutiţi monahii care în vremea slujbelor sunt prinşi cu ascultările. Ia seama ca nu cumva sub pretextul ascultării, sau al îndeletnicirii la chilie cu rugăciunea minţii, sau chiar al unei părute boli, să lucreze în chip tainic o cursă a diavolului, care urăşte rugăciunea fiindcă ea e maica virtuţilor şi sabie ce striveşte duhurile viclene, care întrebuinţează toate sforţările şi toate mijloacele ca să dea acestor curse înfăţişarea cea mai bună cu putinţă, pentru a îl abate pe om de la rugăciune, să-l lipsească de arme şi apoi să-l piardă ori să-l rănească[2].

Laude bisericeşti sunt în număr de şapte, însă împărţite în trei despărţăminte. Ele sunt: 1) Vecernia, 2) Pavecerniţa, 3) Utrenia cu ceasul întâi, 4) ceasul al treilea, 5) ceasul al şaselea, 6) ceasul al nouălea. **Vecernia**, cu care încep slujbele zilei bisericeşti, se săvârşeşte împreună cu **pavecerniţa** şi **ceasul al nouălea**; ceasul al nouălea se citeşte înainte de vecernie. **Utrenia** se săvârşeşte împreună cu **ceasul întâi** şi cu **miezonoptica**; miezonoptica se citeşte înainte de utrenie, ceasul întâi – după utrenie. **Ceasul al treilea** şi **ceasul al şaselea** se citesc împreună cu **tipicalele**, care se citesc după ceasuri. Când utrenia este împreunată cu vecernia sau cu pavecerniţa mare, slujba se cheamă **priveghere**

[1] Scrierile Ierarhului, tom I, *Omul lăuntric*.
[2] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul 1, cap. 3 şi Cuvântul 3, cap. 2 şi 3.

de toată noaptea. Ea se săvârşeşte înaintea marilor praznice, în cinstea praznicelor. Lucrarea privegherii de toată noaptea asupra nevoitorului stă în aceea că cel ce a petrecut în rugăciune o parte însemnată a nopţii cu evlavia şi luarea-aminte cuvenite simte în ziua următoare o deosebită uşurime, prospeţime, curăţie a minţii, înlesnire în cugetarea la Dumnezeu. Tocmai de aceea a grăit Sfântul Isaac Sirul: „Dulceaţa dăruită nevoitorilor în timpul zilei se revarsă din lumina rugăciunilor de noapte (lucrării de noapte) asupra minţii curate"[1]. Dumnezeiasca Liturghie nu se numără laolaltă cu cele şapte laude; ea este în afara numărului lor, ca slujbă aparte, cea mai sfântă dintre toate, prin care a fost orânduită Dumnezeiasca Jertfă cea fără de sânge.

O pildă mântuitoare a mersului la biserica lui Dumnezeu vedem în mersul la templu al vameşului, pe care ni-l înfăţişează Evanghelia (Lc. XVIII, 10). Vameşul sta în fundul templului, socotea că nu are dreptul nici să-şi ridice ochii către cer, ci se bătea în piept, zicând: *Doamne, milostiv fii mie, păcătosului.* Vameşul a ieşit din templu după ce a reuşit să îşi atragă bunăvoinţa lui Dumnezeu. Şi tu, venind în biserică, dacă nu ai vreo ascultare în ea, stai în fund, într-un colţ umil sau după un stâlp, ca să nu te împrăştii şi ca evlavia ta să nu se arunce în ochii altora; tinde-ţi ochiul minţii către inimă, iar ochiul trupului spre pământ, şi roagă-te lui Dumnezeu întru frângerea duhului, fără a socoti că ai vreo vrednicie, vreo virtute, socotindu-te vinovat pentru o mulţime fără număr de păcate ştiute şi neştiute de către tine. Păcătuim foarte mult şi întru neştiinţă, şi din pricina mărginirii noastre, şi din pricina vătămării firii noastre de către păcat. Dumnezeiasca Scriptură spune: *Inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 18). Şi pe tine, dacă te vei ruga având conştiinţa păcătoşeniei şi sărăciei tale, Dumnezeu te va auzi *din Biserica cea sfântă a Sa glasul* tău, *şi strigarea* ta cea de rugăciune *înaintea Lui va intra întru urechile Lui* (Ps. XVII, 8): El va vărsa asupra ta mila Sa cea bogată. – Dacă ai vreo îndatorire pe lângă biserică, plineşte-o cu cea mai mare evlavie şi băgare de seamă, ca unul ce slujeşte lui Dumnezeu, nu oamenilor.

Dimpreună cu pomenitul vameş, ne povesteşte Evanghelia, a intrat în templu pentru rugăciune şi un fariseu. Ca om cu greutate, fariseul s-a aşezat în văzul tuturor. Pesemne, nutrea gândul – de obşte tuturor fariseilor – că zideşte norodul de faţă prin felul său cucernic de a sta şi a se ruga. El socotea că nu-l pândeşte primejdie din partea slavei deşarte, fiind sporit în virtute, şi că oarecare făţărnicie are dezvinovăţire, avându-se în vedere folosul cel de obşte. Dar în ce sta rugăciunea lui? În primul rând, îl proslăvea pe Dumnezeu. Începutul e bun: dar mai apoi, fariseul s-a apucat să înşire nu binefacerile lui Dumnezeu, ci meritele şi deosebitele sale însuşiri, aşa încât la astfel de înşiru-

[1] Cuvântul 40.

ire s-ar fi căzut alt început. Fariseul ar fi început în chip mai potrivit proslăvindu-se pe sine, iar nu pe Dumnezeu. El proslăveşte pe Dumnezeu numai de formă, ca să-şi acopere întrucâtva trufia. Trufia aceasta s-a vădit în osândirea şi defăimarea aproapelui, a cărui conştiinţă era necunoscută fariseului, a cărui mărturisire a păcatelor atrăsese mila lui Dumnezeu. Fariseul, care în chip făţarnic proslăvea pe Dumnezeu, a zis: *Nu sunt ca ceilalţi oameni, răpitori, nedrepţi, preacurvari, sau ca şi acest vameş. Postesc de două ori în săptămână, dau zeciuială din toate câte câştig.* Aici sunt învederate: nerecunoaşterea păcătoşeniei proprii, conştiinţa propriei vrednicii, trufia ce decurge din acestea, ce se arată prin osândirea şi defăimarea aproapelui. Rugăciunea fariseului nu a fost primită de Dumnezeu, Care ca încheiere a acestei pilde a zis: *Tot cel ce se înalţă va fi smerit, iar cel ce se smereşte va fi înălţat.* Din aceasta se vede că oricine voieşte ca rugăciunea lui să fie primită de către Dumnezeu trebuie s-o aducă întru recunoaşterea păcătoşeniei sale şi a neajunsului său cât se poate de mare în privinţa virtuţii; trebuie s-o aducă după ce a lepădat conştiinţa vredniciilor sale, care sunt cu totul de nimic faţă de vrednicia cea nemăsurată a lui Dumnezeu; trebuie s-o aducă din inimă ce s-a smerit înaintea oricărui aproape, din inimă care a îndrăgit pe fiecare aproape, din inimă ce a iertat aproapelui toate jignirile şi necazurile. *Iar eu,* grăieşte Proorocul către Dumnezeu rugându-se, *întru mulţimea milei Tale voi intra în casa Ta, închina-mă-voi spre Sfântă Biserica Ta, întru frica Ta* (Ps. V, 7).

Mare milă a lui Dumnezeu faţă de om este aşezământul (instituţia) slujbelor de obşte în sfintele lui Dumnezeu biserici. Aceste slujbe sunt aşezământ al apostolilor, al sfinţilor lor ucenici şi al Sfinţilor Părinţi ai primelor veacuri ale creştinismului, orânduit prin descoperire de Sus[1]. La aceste slujbe fiecare creştin poate lua parte, şi cel necărturar îşi însuşeşte cunoştinţa, elocvenţa, poezia duhovniceştilor, sfinţilor ritori şi cărturari ai creştinismului. Luând parte la aceste slujbe, cel ce doreşte poate deprinde lesne rugăciunea minţii: cantitatea rugăciunii duce la calitate, au spus Părinţii, şi ca atare lungile slujbe mănăstireşti ajută foarte mult nevoitorului să treacă de la rugăciunea cu gura la cea cu mintea şi cu inima. Slujbele bisericeşti au în sine o cuprinzătoare Teologie dogmatică şi morală creştinească: cel ce merge în chip statornic la biserică şi ia aminte cu osârdie la cele ce se citesc şi se cântă acolo poate foarte bine să înveţe tot ce este de trebuinţă creştinului în stadia credinţei.

Fericit monahul care trăieşte totdeauna lângă biserica lui Dumnezeu! El trăieşte aproape de cer, aproape de rai, aproape de mântuire. Să nu lepădăm mântuirea care prin milostivirea lui Dumnezeu ne-a fost dată, ca să zic aşa, în traistă. Mai ales monahul începător este dator să meargă în chip statornic

---

[1] Vezi viaţa Sfântului Ignatie Teoforul, 20 decembrie, Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 71.

la biserică. În anii bătrâneţii şi istovirii, când atât vârsta cât şi boala închid pe monah aproape cu totul în chilie, el se va hrăni cu merindea duhovnicească pe care a strâns-o în vremea tinereţii şi tăriei sale, mergând cu osârdie în casa lui Dumnezeu. „Merinde" numesc rugăciunea minţii şi inimii.

Domnul Cel Milostiv să ne învrednicească pe noi toţi a ne folosi aşa cum se cuvine de călugăria noastră, şi mai înainte de plecarea din viaţa pământească să ne mutăm cu mintea şi cu inima la cer. Acolo poate să ne înalţe rugăciunea atunci când o adumbreşte Harul lui Dumnezeu, şi rugăciunea în om se face deja nu rugăciune a omului, ci rugăciune a Sfântului Duh, ce mijloceşte pentru om *cu suspinuri negrăite* (Rom. VIII, 27). Amin.

Cuvânt despre rugăciunea cu gura și cu glasul

Nimeni din cei ce vor să sporească în rugăciune să nu cuteze a cugeta și a judeca în chip ușuratic cu privire la rugăciunea cea rostită cu gura și cu glasul întru luarea-aminte a minții, socotind-o lucrare de puțină însemnătate, care nu merită cinstire. Dacă Sfinții Părinți vorbesc de sterpiciunea rugăciunii cu gura și cu glasul care nu e împreunată cu luarea-aminte, de aici nu trebuie trasă încheierea că ei ar fi lepădat sau ar fi defăimat această rugăciune în sine. Nu! Ei doar cer luare-aminte în timpul acestei rugăciuni. Rugăciunea cu gura și cu glasul săvârșită întru luare-aminte e temeiul și pricina rugăciunii minții. Rugăciunea cu gura și cu glasul săvârșită întru luare-aminte e, totodată, și rugăciune a minții. Să ne deprindem mai întâi a ne ruga întru luare-aminte cu rugăciunea gurii și glasului: atunci vom deprinde cu înlesnire a ne ruga doar cu mintea întru liniștea cămării lăuntrice.

Rugăciunea cu gura și cu glasul ne este arătată de Sfânta Scriptură; pildă atât a ei cât și a cântării cu glas tare ne-a dat Însuși Mântuitorul, ne-au dat și Sfinții Apostoli, urmând predaniei Domnului. *Și cântând*, după terminarea Cinei celei de Taină, ne povestește Sfântul Evanghelist Matei despre Domnul și Apostolii Lui, *au ieșit în muntele Măslinilor* (Mt. XXVI, 30). Domnul S-a rugat în auzul tuturor înainte de a-l învia pe Lazăr cel mort de a patra zi (In. XI, 41-42). Sfântul Apostol Pavel și tovarășul său Sila, închiși fiind în temniță, se rugau lui Dumnezeu și-I înălțau cântare în miez de noapte: ceilalți întemnițați luau aminte la ei. Fără de veste, la auzul cântării lor, *s-a făcut cutremur mare, de s-au clătit temeliile temniței: și numaidecât s-au deschis toate ușile, și legăturile tuturor s-au dezlegat* (Fapte XVI, 26). Rugăciunea Sfintei Ana, maica proorocului Samuil, adeseori dată de Sfinții Părinți ca pildă a rugăciunii, nu era doar rugăciune a minții. *Ea*, spune Scriptura, *grăia întru inima sa: doar buzele ei se mișcau, iar glasul nu se auzea* (1 Împ. I, 13). Rugăciunea aceasta, cu toate că nu era făcută cu glas tare, era rugăciune a inimii și totodată a gurii. Sfântul Apostolul Pavel a numit rugăciunea cu gura *roada buzelor* – îndeamnă pe creștini să aducă *jertfă de laudă pururea lui Dumnezeu, adică roada buzelor ce se mărturisesc numelui Lui* (Evr. XIII, 15); le poruncește să vorbească între ei *în psalmi și laude și cântări duhovnicești, lăudând și cântând în inimile* lor *Domnului* (Ef. V, 19), rugăciunea și cântarea avându-le totodată și în gură. El

dojenește neluarea-aminte în rugăciunea cu gura și cu glasul. *Trâmbița de va da glas fără de semn* (necunoscut, neînțeles), spune el, *cine se va găti la război? Așa și voi: prin limbă de nu veți da cuvânt cu bună înțelegere, cum se va cunoaște ceea ce veți grăi?* (1 Cor. XIV, 8, 9). Deși Apostolul a zis cuvintele acestea pentru cei ce se roagă și vestesc insuflările Sfântului Duh în limbi străine, Sfinții Părinți pe bună dreptate le aplică și celor ce se roagă fără luare-aminte. Cel ce se roagă fără luare-aminte, și ca atare nu înțelege cuvintele pe care le rostește, ce este altceva față de sine însuși decât un vorbitor de limbă străină?

Întemeindu-se pe acest fapt, Preacuviosul Nil Sorski spune că cel care se roagă fără luare-aminte cu glasul și cu gura se roagă văzduhului, iar nu lui Dumnezeu[1]. „Ciudată e dorința ta ca Dumnezeu să te audă atunci când tu singur nu te auzi!" – grăiește Sfântul Dimitrie al Rostovului, împrumutând aceste spuse de la Sfințitul Mucenic Ciprian al Cartaginei[2] – și tocmai asta se întâmplă cu cei care se roagă fără luare-aminte cu gura și cu glasul: ei nu se aud pe sine până-ntr-atât, își îngăduie a se împrăștia până-ntr-atât, se depărtează cu gândurile de la rugăciune spre felurite lucruri până-ntr-atât că nu arareori li se întâmplă să se oprească dintr-odată, nemaiștiind ce citeau; sau încep să spună în locul cuvintelor din rugăciunea citită cuvinte dintr-o altă rugăciune, chiar dacă au cartea deschisă în fața ochilor. Cum să nu prihănească Sfinții Părinți astfel de rugăciune fără luare-aminte, vătămată, nimicită de răspândire! „Luarea-aminte", grăiește Sfântul Simeon Noul Teolog, „trebuie să fie așa legată și nedespărțită de rugăciune cum sunt legate trupul și sufletul, care nu pot fi despărțite, nu pot fi unul fără celălalt. Luarea-aminte trebuie să apuce înaintea vrăjmașilor și să-i pândească precum un străjer; ea, cea dintâi, să lupte împotriva păcatului, să se împotrivească gândurilor viclene ce se apropie de inimă; iar luării-aminte să îi urmeze rugăciunea, ce nimicește și omoară neîntârziat toate gândurile viclene cu care luarea-aminte a început lupta, fiindcă aceasta singură nu le poate omorî. De această luptă dusă de luare-aminte și rugăciune atârnă viața și moartea sufletului. Dacă vom păstra rugăciunea curată prin mijlocirea luării-aminte, vom izbuti; iar de nu ne vom strădui a o păstra curată, ci o vom lăsa nepăzită, ne vom face de nici o treabă, vom fi lipsiți de sporire".

Rugăciunii cu gura, cu glasul, ca și oricărei alteia, trebuie să-i fie tovarășă luarea-aminte. Cu aceasta trebuie să înceapă nevoitorul. Pe aceasta o predanisește în primul rând Sfânta Biserică fiilor ei. „Rădăcina viețuirii călugărești

[1] Predoslovie din scrierile Sfinților Părinți despre lucrarea cea gândită, despre păzirea minții și a inimii și celelalte.

[2] *Omul lăuntric*, cap. 3.

este cântarea psalmilor", a grăit Sfântul Isaac Sirul[1]. „Biserica", spune Sfântul Petru Damaschinul, „cu scop bun și plăcut lui Dumnezeu a primit cântările și feluritele tropare din pricina neputinței minții noastre, pentru ca noi, neînțelegătorii, atrași de dulceața cântării psalmilor, să lăudăm pe Dumnezeu chiar împotriva voii noastre. Cei care pot pricepe și pătrunde cuvintele rostite de către ei vin la străpungere și în acest chip, ca pe o scară, urcăm în gândurile cele bune. După măsura sporirii noastre în deprinderea gândurilor dumnezeiești apare în noi dorirea cea dumnezeiască și ne trage să ajungem la înțelegerea închinării Tatălui în Duh și Adevăr, după porunca Domnului"[2]. Gura și limba care se îndeletnicesc adesea cu rugăciunea și citirea Cuvântului lui Dumnezeu dobândesc sfințire, se fac neînstare a grăi în deșert, a râde, a rosti vorbe glumețe, rușinoase și putrede. Vrei să sporești în rugăciunea minții și inimii? Învață-te să fii cu luare-aminte în cea cu gura și cu glasul: rugăciunea cu gura întru luare-aminte trece de la sine în rugăciunea minții și inimii. Vrei să te înveți a alunga degrabă și cu putere gândurile semănate de vrăjmașul cel de obște al omenirii? Gonește-le atunci când ești singur în chilie prin rugăciunea cu glasul întru luare-aminte, rostind cuvintele ei fără grabă, cu străpungere. Răsună în văzduh rugăciunea întru luare-aminte, cu gura și cu glasul – și îi prinde cutremurul pe stăpânitorii văzduhului, slăbănogesc puterile lor, putrezesc și se strică cursele lor! Răsună în văzduh rugăciunea întru luare-aminte, cu gura și cu glasul – și se apropie sfinții îngeri de cei care se roagă și cântă, se alătură lor, iau parte la cântările lor duhovnicești, precum s-au învrednicit a vedea oarecare bineplăcuți ai lui Dumnezeu, și printre alții contemporanul nostru, fericitul stareț Serafim de Sarov. Mulți Părinți mari s-au îndeletnicit toată viața lor cu rugăciunea săvârșită cu glasul și cu gura, și aveau din belșug darurile Duhului. Pricina acestei sporiri a lor era faptul că la ei cu glasul și cu gura erau unite mintea, inima, întregul suflet și întregul trup; ei rosteau rugăciunea din tot sufletul, din toată vârtutea lor, din toată ființa lor, din tot omul. Astfel, Preacuviosul Simeon cel din Muntele Minunat citea de-a lungul nopții toată Psaltirea[3]. Sfântul Isaac Sirul pomenește de oarecare fericit bătrân care se îndeletnicea cu citirea psalmilor și căruia i se îngăduia a simți că citește numai de-a lungul unei singure „slave", după care dumnezeiasca mângâiere a pus stăpânire pe el cu asemenea putere încât rămânea cu zilele în stare de extaz sfânt, nesimțind nici scurgerea timpului, nici pe sine însuși[4]. Preacuviosul Serghie de Radonej în vremea citirii Acatistului a fost cercetat de către Maica Dom-

[1] Cuvântul 40.
[2] Sfântul Petru Damaschin, Despre cea de-a treia vedere, *Dobrotoliubie*, partea a treia.
[3] *Viețile Sfinților*, 24 mai.
[4] Cuvântul 31.

nului însoţită de Apostolii Petru şi Ioan[1]. Se povesteşte de Preacuviosul Ilarion de Suzdal că atunci când citea în Biserică Acatistul cuvintele zburau din gura lui ca şi cum ar fi fost de foc, cu o netâlcuită putere şi lucrare asupra celor de faţă[2]. Rugăciunea săvârşită cu gura a sfinţilor era însufleţită de luare-aminte şi de Harul Dumnezeiesc, care unea puterile omului cele despărţite de păcat: de aceea respira asemenea putere suprafirească şi avea o asemenea înrâurire asupra ascultătorilor. Sfinţii „cântau" lui Dumnezeu „întru mărturisirea inimii"[3]; ei „cântau" şi „se mărturiseau" lui Dumnezeu „întru linişte"[4], adică fără împrăştiere: ei cântau lui Dumnezeu *cu înţelegere* (Ps. XLVI, 7)

Trebuie să băgăm de seamă că preacuvioşii monahi ai primelor timpuri şi toţi cei care au dorit a spori în rugăciune nu se îndeletniceau nicidecum (ori o făceau foarte puţin) cu cântarea propriu-zisă, ci prin numele „cântare de psalmi" care se află pomenit în Vieţile şi scrierile lor trebuie să înţelegem citirea lipsită de grabă, foarte rară a psalmilor şi altor rugăciuni. Citirea rară este neapărat trebuincioasă pentru păstrarea unei luări-aminte neştirbite şi pentru a scăpa de împrăştiere. Din pricina ritmului său rar şi a asemănării cu cântarea acest fel de citire se numea „cântare de psalmi". Ea era săvârşită pe dinafară; monahii acelor vremuri aveau ca pravilă să înveţe Psaltirea pe dinafară: rostirea psalmilor pe dinafară ajută foarte mult luării-aminte. Acest fel de citire – care deja nu mai este citire, fiindcă se săvârşeşte nu după carte, ci prin „cântare de psalmi" în înţelesul propriu al cuvântului – poate fi săvârşită în întunericul chiliei, cu ochii închişi (ceea ce păzeşte de împrăştiere, în vreme ce lumina care este neapărat trebuincioasă pentru citirea după carte şi însăşi privitul la carte împrăştie şi smulg mintea de la inimă către cele dinafară). „Aceştia cântă", grăieşte Sfântul Simeon Noul Teolog, „adică se roagă cu gura"[5]. „Cei ce deloc nu cântă", spune Sfântul Grigorie Sinaitul, „de asemenea bine fac, dacă sunt în sporire: fiindcă aceştia nu au trebuinţă de rostirea psalmilor, ci de tăcere şi necurmată rugăciune"[6]. „Citire" în înţelesul propriu Părinţii numesc citirea Sfintei Scripturi şi a scrierilor Sfinţilor Părinţi, iar „rugăciune" ei numesc prin excelenţă rugăciunea lui Iisus – de asemenea, rugăciunea vameşului şi alte rugăciuni foarte scurte, care înlocuiesc din plin cântarea de psalmi: ceea ce pentru începători e de neînţeles şi nu li se

---

[1] Vezi viaţa acestui preacuvios.

[2] Viaţa manuscrisă a Preacuviosului Ilarion de Suzdal.

[3] Vezi rugăciunile de dimineaţă: „Din somn sculându-mă, mulţumesc Ţie, Preasfântă Treime...".

[4] Vezi rugăciunile de dimineaţă: „Pe Tine Te binecuvântăm, Înalte Dumnezeule şi al milelor Doamne...".

[5] Cuvânt despre cele trei feluri ale rugăciunii, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[6] 15 capete despre liniştire, cap. 8, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

poate tâlcui în chip mulţumitor, fiind mai presus de înţelegerea sufletească şi cu putinţă de tâlcuit doar prin cercarea cea fericită.

Fraţilor! Să fim cu luare-aminte în rugăciunile noastre cele cu gura şi cu glasul, pe care le rostim la slujbele bisericeşti şi în singurătatea chiliei. Să nu facem ostenelile noastre şi viaţa noastră în mănăstire neroditoare prin neluarea-aminte şi nepăsarea în lucrul lui Dumnezeu. Pierzătoare e nepăsarea în rugăciune! ***Blestemat***, spune Sfânta Scriptură, ***cel ce face lucrul Domnului cu nebăgare de seamă*** (Ier. 48, 10). E limpede lucrarea blestemului acestuia: desăvârşita nerodire şi neizbândă, în ciuda petrecerii îndelungate în monahism. Să punem la temelia nevoinţei rugăciunii, care-i cea mai de căpetenie şi mai trebuincioasă între nevoinţele călugăreşti, pentru care sunt toate celelalte nevoinţe, să punem la temelia ei rugăciunea cu gura şi cu glasul, pentru care Milostivul Dumnezeu dăruieşte la vremea potrivită nevoitorului statornic, răbdător, smerit rugăciunea minţii, a inimii, harică. Amin.

PARTEA A IV-A

Călăuza rugătorului. Izbăvirea de durerile ostenelilor zadarnice

Cuvânt despre cugetarea la Dumnezeu sau aducerea-aminte de Dumnezeu

Sub numele de cugetare la Dumnezeu sau aducere-aminte de Dumnezeu Sfinţii Părinţi înţeleg orice rugăciune scurtă sau chiar orice gând duhovnicesc scurt la care s-au deprins şi pe care se străduiau să îl împroprieze minţii şi amintirii în loc de orice gând.

Oare pot fi înlocuite printr-un singur gând scurt, duhovnicesc la Dumnezeu toate celelalte gânduri? – Da. Sfântul Apostol Pavel spune: *N-am judecat a şti ceva întru voi, fără numai pe Iisus Hristos, şi Acesta răstignit* (1 Cor. II, 2). Gândul deşert, pământesc, ocupându-l necontenit pe om, pricinuieşte în el o sărăcire a înţelegerii, împiedicând dobândirea de cunoştinţe folositoare şi trebuincioase: dimpotrivă, gândul la Dumnezeu, împropriindu-se creştinului, îl îmbogăţeşte cu înţelegere duhovnicească. Celui ce a dobândit în sine pe Hristos prin necontenita aducere-aminte de El i se încredinţează tainele Dumnezeieşti, ce sunt necunoscute oamenilor trupeşti şi sufleteşti, necunoscute învăţaţilor pământeşti, de neajuns pentru ei: *întru Care* (în Hristos) *sunt ascunse toate vistieriile înţelepciunii şi ale cunoştinţei* (Col. II, 3). Stăpân al acestor comori se face omul care a dobândit în sine pe Domnul Iisus Hristos.

Cugetarea la Dumnezeu sau **aducerea-aminte de Dumnezeu** este rânduită (instituită) de Dumnezeu. Ea a fost poruncită de Însuşi Dumnezeu Cuvântul întrupat şi întărită (confirmată) prin trimişii Cuvântului – prin Apostoli. *Privegheaţi, dar, în toată vremea rugându-vă* (Lc. XXIII, 36) – le-a spus oarecând Domnul ucenicilor Săi ce stăteau înainte-I. El ne porunceşte acest lucru şi nouă, care stăm înaintea Lui şi Îl rugăm a ne învrednici să facem voia Lui şi să fim ucenici ai Lui, creştini nu doar cu numele, ci şi cu vieţuirea. Domnul a zis cuvintele mai sus-arătate având în vedere necazurile duhovniceşti şi materiale de care va fi înconjurată călătoria pământească a fiecărui ucenic al Lui; pătimirile şi spaimele ce vor premerge morţii fiecăruia dintre noi, o vor însoţi, vor urma după ea; smintelile şi amărăciunile ce vor ajunge lumea înaintea venirii lui Antihrist şi în vremea domniei lui; în fine, cutremurul şi prefacerea lumii din vremea slăvitei şi înfricoşatei Veniri a lui Hristos. *Privegheaţi, dar, în toată vremea rugându-vă, ca să vă învredniciţi a scăpa de toate cele ce vor să fie şi a sta înaintea Fiului Omului* în bucuria mântuirii; *a sta* întru această bucurie şi după judecata particulară ce vi-

ne pentru fiecare om după despărțirea sufletului de trup, și la judecata de obște, la care aleșii vor fi așezați de-a dreapta Judecătorului, iar cei lepădați de-a stânga Lui (Mt. XXV, 32). *Privegheați întru rugăciuni*, grăiește Sfântul Apostol Petru, repetând credincioșilor porunca Domnului. *Fiți treji, privegheați: că potrivnicul vostru, diavolul, ca un leu răcnind, umblă căutând pe cine să înghită – căruia stați împotrivă întăriți fiind în credință* (1 Pt. IV, 8; V, 8-9). Repetând și întărind această atotsfântă, mântuitoare poruncă, Sfântul Apostol Pavel spune: *Neîncetat rugați-vă* (1 Tes. V, 17). *De nimic să nu vă grijiți, ci întru toate prin rugă și rugăciune cu mulțumită cererile voastre să se arate lui Dumnezeu* (Fil. IV, 6). *La rugăciune așteptați* (stăruiți), *privegheați întru dânsa cu mulțumită* (Col. IV, 2). *Voiesc, dar, să se roage bărbații în tot locul, ridicându-și mâinile curate, fără mânie și fără îndoire* (1 Tim. II, 8). *Iar cel ce se lipește de Domnul* prin rugăciunea necurmată, *un duh cu Domnul este* (1 Cor. VI, 17). Pe cel ce se lipește de Domnul și se unește cu Domnul prin rugăciunea necurmată, Domnul îl izbăvește de robia și slujirea păcatului și diavolului: *iar Dumnezeu*, ne vestește Mântuitorul, *au nu va face izbăvire aleșilor Săi, care strigă către Dânsul ziua și noaptea, deși îndelung rabdă pentru ei? Zic vouă, că va face izbăvirea lor curând* (Lc. XVIII, 7-8). Semnul desăvârșirii monahale e rugăciunea necurmată. „Cel ce a atins-o pe aceasta", grăiește Sfântul Isaac Sirul, „a atins culmea tuturor virtuților și s-a făcut sălaș al Sfântului Duh"[1]. Îndeletnicirea cu rugăciunea necurmată, deprinderea acesteia este neapărat trebuincioasă pentru orice monah ce vrea să atingă desăvârșirea creștină. Îndeletnicirea cu rugăciunea necurmată și deprinderea ei e datoria oricărui monah, pusă asupra lui de porunca lui Dumnezeu și făgăduințele de la intrarea în monahism[2].

Este limpede că Sfinții Apostoli, ce au primit de la Domnul Însuși porunca rugăciunii necurmate și au predanisit-o credincioșilor, se îndeletniceau ei înșiși cu rugăciunea necurmată. Înainte de a primi Sfântul Duh, ei petreceau într-o casă, îndeletnicindu-se cu rugăciunea și ruga (Fapte I, 14). Prin „rugăciune" se înțeleg aici acele rugăciuni pe care le săvârșeau apostolii împreună, iar prin „rugă" – necontenita stare de rugăciune a duhului lor, rugăciunea neîncetată. Când Duhul Sfânt S-a pogorât peste apostoli, atunci, făcându-i temple ale lui Dumnezeu, i-a făcut totodată și temple ale necurmatei rugăciuni, după cuvântul Scripturii: *Casa Mea locaș de rugăciune se va numi* (Is. LVI, 7). „Atunci când Duhul Se sălășluiește în careva din oameni, omul acela nu încetează a se ruga: căci Duhul Însuși Se roagă necurmat"[3]. Apostо-

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, Cuvântul 21.

[2] Vezi *Molitfelnicul* sau cărticica aparte ce cuprinde rânduiala tunderii în schima mică. Întâi-stătătorul mănăstirii, înmânând celui ce se tunde mătăniile, îi poruncește să facă necontenit rugăciunea lui Iisus. Prin primirea mătăniilor, acesta dă făgăduința de a împlini porunca întâi-stătătorului.

[3] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 21.

lii aveau doar două nevoințe duhovnicești: rugăciunea și propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu. De la rugăciune ei treceau la vestirea Cuvântului lui Dumnezeu oamenilor; de la propovăduirea Cuvântului se întorceau la rugăciune. Ei se aflau în necurmată împreună-vorbire duhovnicească: ba vorbeau prin rugăciune cu Dumnezeu, ba vorbeau din partea lui Dumnezeu cu oamenii. Atât într-o împreună-vorbire cât și în cealaltă lucra Unul și Același Sfânt Duh (Fapte VI, 2, 3). Ce învățăm din pilda Sfinților Apostoli? Învățăm că, după ascultare – ascultare lucrătoare de Cuvântul lui Dumnezeu –, trebuie să ne concentrăm întreaga lucrare în rugăciunea necurmată: pentru că ea aduce pe creștin în starea ce poate primi pe Sfântul Duh. Domnul, Care a pus asupra apostolilor felurite slujiri, atunci când i-a făcut în stare să primească Sfântul Duh le-a poruncit să petreacă *în cetatea Ierusalimului*, în cetatea păcii și liniștirii, în afara oricărei slujiri: *ședeți în cetatea Ierusalimului*, le-a grăit El, *până ce veți fi îmbrăcați cu putere de sus* (Lc. XXIV, 49).

Din scrierile monahilor preacuvioși se vede că aducerea-aminte de Dumnezeu sau cugetarea la Dumnezeu se aflau în întrebuințarea de obște a monahilor Bisericii lui Hristos din primele veacuri. Preacuviosul Antonie cel Mare îndeamnă la neîncetata aducere-aminte de numele Domnului nostru Iisus Hristos: „Nu te deda", spune el, „uitării de numele Domnului nostru Iisus Hristos, ci întoarce-l fără contenire în mintea ta, ține-l în inimă, proslăvește-l cu limba, grăind: **Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă**. De asemenea: **Doamne Iisuse Hristoase, ajută-mi**. De asemenea: **Te slavoslovesc pe Tine, Doamne al meu, Iisuse Hristoase**"[1].

Cu rugăciunea necurmată s-au îndeletnicit nu doar sihaștrii și pustnicii, ci și monahii din chinovii. Sfântul Ioan Scărarul spune despre călugării unei chinovii alexandrine pe care el o cercetase că „nici la masă nu încetează din lucrarea minții, ci printr-o obișnuință vrednică de însemnat și o aplecare neînțeleasă își aduc fericiți aminte de rugăciunea săvârșită în suflet. Și fac asta nu numai la masă, ci și în orice întâlnire, în orice adunare a lor"[2]. Preacuviosul Isaac, sihastru din Schitul Egiptului, îi povestea Preacuviosului Cassian Romanul că pentru rugăciunea necurmată el se slujește de al doilea stih din Psalmul 69: *Dumnezeule, spre ajutorul meu ia aminte! Doamne, să-mi ajuți mie grăbește*[3]. Preacuviosul Dorotei, monah în chinovia Avvei Serid din Palestina, i-a predanisit ucenicului său, Preacuviosul Dositei (stă scris în viața lui Dositei) îndeletnicirea neîncetată cu „aducerea-aminte de Dumnezeu", poruncindu-i să rostească mereu: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă" și: „Fiul lui Dum-

[1] Sfântul Antonie cel Mare, *Opere*, P.G., tom XL, p. 1080.
[2] Cuv. IV, cap. 18.
[3] Collatio X, cap. X.

nezeu, ajută-mi"[1]. Preacuviosul Dositei se ruga neîncetat folosind ba cuvintele dintâi, ba cele de pe urmă ale rugăciunii predanisite lui. Ea i-a fost predanisită în acest chip din pricină că mintea lui era începătoare, ca mintea să nu se plictisească de monotonia rugăciunii. Atunci când fericitul Dositei a căzut greu bolnav şi se apropia de sfârşit, sfântul lui povăţuitor îi amintea de rugăciunea necurmată: „Dositei! Îngrijeşte-te de rugăciune; ia seama să n-o pierzi". Atunci când boala lui Dositei s-a înrăutăţit şi mai mult, Sfântul Dorotei iarăşi i-a zis: „Ce-i, Dositei? Cum e cu rugăciunea? O mai păzeşti, oare?" De aici se vede ce mult preţuiau cugetarea la Dumnezeu sfinţii călugări din vechime. Preacuviosul Ioanichie cel Mare repeta necontenit în minte rugăciunea: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt: Treime Sfântă, slavă Ţie"[2]. Ucenicul lui Ioanichie cel Mare, Preacuviosul Eustratie, pe care sfântul scriitor al Vieţii lui îl numeşte „Dumnezeiesc", a dobândit rugăciunea neîncetată: „el grăia totdeauna în sine *Doamne miluieşte*", spune scriitorul Vieţii lui[3]. Un oarecare Părinte din pustia Raitului şedea mereu în chilie, îndeletnicindu-se cu împletirea de funii, timp în care grăia cu suspin, clătinând din cap: „Ce va fi?" – După ce rostea aceste cuvinte şi apoi tăcea puţin, repeta iarăşi: „Ce va fi?". În asemenea cugetare petrecea el toate zilele vieţii sale, tânguindu-se fără contenire pentru ceea ce avea să urmeze după ieşirea sufletului său din trup[4]. Sfântul Isaac Sirul pomeneşte de un oarecare Părinte care de-a lungul a patruzeci de ani se rugase numai cu rugăciunea următoare: „Eu, ca un om, am păcătuit; Tu, ca un Dumnezeu, iartă-mă". Alţi Părinţi auzeau cum el cugetă întru acest stih cu întristare; el plângea necurmat, şi pentru el rugăciunea aceasta înlocuia, zi şi noapte, toate celelalte rugăciuni[5]. Cea mai mare parte a monahilor au întrebuinţat întotdeauna pentru cugetare rugăciunea lui Iisus: **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul**. Uneori, după trebuinţă, ei o împărţeau pentru începători în două jumătăţi şi rosteau vreme de câteva ceasuri: **Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul**, iar următoarele câteva ceasuri: **Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul**. Totuşi, cuvintele rugăciunii nu trebuie schimbate des: fiindcă pomii adeseori mutaţi dintr-un loc în altul nu prind rădăcini, precum bagă de seamă Sfântul Grigorie Sinaitul[6]. Alegerea rugăciunii lui Iisus pentru a cugeta întru ea este foarte întemeiată

[1] Viaţa Preacuviosului Dositei în cartea Preacuviosului Avvă Dorotei, precum şi în *Vieţile Sfinţilor*, 19 februarie.
[2] Rugăciunile celor ce merg spre somn, precum şi în Viaţa Preacuviosului.
[3] *Vieţile Sfinţilor*, 9 ianuarie.
[4] *Pateric* manuscris, aflat în biblioteca episcopului Ignatie.
[5] Cuvântul 52.
[6] *Dobrotoliubie*, partea întâi, 15 capete despre liniştire, cap. 2.

pentru că numele Domnului Iisus Hristos cuprinde în sine o deosebită putere dumnezeiască, precum și fiindcă în vremea îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus pomenirea morții, a tragerii la socoteală de către duhurile din văzduh, a rostirii hotărârii ultime de către Dumnezeu, a chinurilor veșnice, începe să vină de la sine la vremea potrivită – și într-un chip atât de viu că îl aduce pe cel nevoitor la plâns necurmat și îmbelșugat, la amară tânguire pentru sine ca pentru un mort deja îngropat și împuțit, care așteaptă să fie înviat de Atotputernicul Dumnezeu Cuvântul (In. XI, 39, 43-44).

Folosul pe care îl aduce cugetarea la Dumnezeu (aducerea-aminte de Dumnezeu) este nemăsurat: el e mai presus de cuvinte, mai presus de pricepere. Nici cei ce l-au simțit nu sunt în stare să-l tâlcuiască pe deplin. Rugăciunea neîncetată, ca poruncă a lui Dumnezeu și dar al lui Dumnezeu, nu poate fi tâlcuită de înțelegerea omenească și de cuvântul omenesc. – Rugăciunea scurtă adună mintea, care dacă nu va fi legată de cugetarea la Dumnezeu – a zis oarecare dintre Părinți[1] – nu va putea să înceteze a se răspândi și a rătăci peste tot. – Rugăciunea scurtă o poate avea nevoitorul în orice loc, în orice vreme și în orice îndeletnicire, mai ales trupească. E bine să ne îndeletnicim cu ea chiar și în timpul slujbelor bisericești – nu doar când citim fără destulă luare-aminte, ci și când citim cu multă luare-aminte. Ea ne ajută să citim cu luare-aminte, mai ales atunci când se înrădăcinează în suflet, intrând, parcă, în firea omului. – Cugetarea la Dumnezeu îndeobște, și mai ales rugăciunea lui Iisus, e o neîntrecută armă împotriva gândurilor păcătoase. Următoarea spusă a Sfântului Ioan Scărarul a fost repetată de mulți sfinți scriitori: „Cu numele lui Iisus lovește pe ostașii celui potrivnic: că nici în cer, nici pe pământ nu vei afla mai tare armă"[2]. Prin rugăciunea neîncetată, nevoitorul ajunge la sărăcia duhovnicească: deprinzându-se a cere fără încetare ajutorul lui Dumnezeu, el pierde treptat nădăjduirea în sine; dacă reușește în ceva, vede în acel fapt nu o izbândă a sa, ci milostivirea lui Dumnezeu, pentru care el roagă necontenit pe Dumnezeu. – Rugăciunea neîncetată călăuzește la dobândirea credinței: fiindcă cel ce se roagă neîncetat începe a simți treptat că Dumnezeu este de față. Această simțire poate să crească și să se întărească, puțin câte puțin, până la treapta în care ochiul minții îl va vedea mai limpede pe Dumnezeu în pronia Lui decât vede ochiul trupesc obiectele materiale ale lumii; inima va simți că Dumnezeu este de față. Cel ce a văzut în acest chip pe Dumnezeu și a simțit că El este de față nu poate să nu creadă în El cu credință vie, arătată prin fapte. – Rugăciunea neîncetată nimicește nădejdea cea vicleană în Dumnezeu, duce la sfânta simplitate, dezvățând mintea de gândurile cele de multe feluri, de alcătuirea de planuri cu privire la sine și la aproapele, ținând-o pururea în să-

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 72.

[2] Cuvântul 21, cap. 7.

răcia și smerenia gândurilor care alcătuiesc cugetarea ei. – Cel ce se roagă necurmat pierde treptat obiceiul visării, împrăștierii, al grijilor deșarte și al grijii de multe – îl pierde după măsura în care sfânta și smerita cugetare se adâncește în sufletul lui și se înrădăcinează în el. În fine, el poate ajunge în starea de pruncie poruncită de Evanghelie, poate deveni nebun pentru Hristos, adică poate pierde înțelegerea cu nume mincinos a lumii și primi de la Dumnezeu înțelegerea duhovnicească. – Prin rugăciunea necurmată omul își pierde caracterul iscoditor, neliniștit, bănuitor. Ca atare, toți oamenii încep să i se pară buni, iar ca urmare a acestei așezări sufletești față de oameni, se naște dragostea față de ei. – Cel ce se roagă necurmat petrece necurmat în Domnul, Îl cunoaște pe Domnul ca Domn, dobândește frica de Domnul, prin frică intră în curăție, iar prin curăție intră în dragostea dumnezeiască. Dumnezeiasca dragoste umple templul său cu harismele Duhului.

Preacuviosul Isaia Pustnicul grăiește astfel despre cugetarea la Dumnezeu: „Bogatul cu bună înțelegere ascunde comorile sale înlăuntrul casei: comoara scoasă la vedere este supusă prădălniciei hoților și puternicii pământului uneltesc ca să pună mâna pe ea. Așa și monahul smerit cugetător și îmbunătățit ascunde virtuțile sale, precum bogatul comorile, neîmplinind poftele firii căzute. El se mustră pe sine în fiecare ceas și se îndeletnicește întru cugetarea cea de taină, după cuvântul Scripturii: *Înfierbântatu-s-a inima mea înlăuntrul meu, și în cugetul meu se va aprinde foc* (Ps. XXXVIII, 4). Despre ce foc vorbește aici Scriptura? Despre Dumnezeu: *Dumnezeul nostru e foc mistuitor* (Evr. XII, 29). Prin foc se topește ceara și se usucă noroiul necurățiilor spurcate: așijderea, prin cugetarea cea de taină se usucă gândurile spurcate și sunt nimicite din suflet patimile; mintea se luminează, gândul se limpezește și se subțiază, în inimă se revarsă bucurie. Cugetarea de taină rănește dracii, alungă gândurile rele: prin ea prinde viață omul lăuntric. Pe cel care se întrarmează cu cugetarea cea de taină îl întărește Dumnezeu, îngerii îi dau lui putere, oamenii îl proslăvesc. Cugetarea și citirea cea de taină fac sufletul casă zăvorâtă și încuiată din toate părțile, liman lin și neînviforat. Ea mântuiește sufletul, păzindu-l de clătinare. Dracii se tulbură și țipă foarte atunci când monahul se întrarmează cu cugetarea de taină care este cuprinsă în rugăciunea lui Iisus: «Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!» Citirea întru însingurare ajută îndeletnicirii cu cugetarea la Dumnezeu. Cugetarea de taină este oglindă pentru minte, făclie pentru conștiință. Cugetarea de taină usucă curvia, îmblânzește iuțimea, alungă mânia, îndepărtează întristarea, depărtează obrăznicia, nimicește trândăvia. Cugetarea de taină luminează mintea, alungă lenevia. Din cugetarea cea de taină se naște străpungerea inimii, se sălășluiește întru tine frica de Dumnezeu: această cugetare aduce lacrimile. Prin cugetarea cea de taină, monahul primește smerită cugetare neamăgitoare, priveghere umi-

licioasă, rugăciune netulburată. Cugetarea de taină este comoară a rugăciunii: ea depărtează gândurile, rănește dracii, curăță trupul. Cugetarea de taină învață la îndelungă răbdare, la înfrânare; părtașului ei îi vestește despre gheenă. Cugetarea de taină este plină de toate lucrurile bune, împodobită cu toată virtutea, neîmpărtășită și străină de tot lucrul spurcat"[1].

Sfântul Isaac Sirul spune: „Cel ce cugetă fără încetare la Dumnezeu, acela gonește de la sine pe draci și dezrădăcinează sămânța răutății lor. Se veselește întru descoperiri inima celui ce ia aminte la sufletul său fără încetare. Cel ce întoarce spre lăuntrul său privirea minții sale, acela vede în sine zorii Duhului. Cel ce s-a scârbit de toată împrăștierea, acela vede pe Stăpânul în cămara cea lăuntrică a inimii sale... Cerul e înlăuntrul tău, dacă vei fi curat, și în tine însuți vei vedea pe îngeri cu lumina lor, și pe Stăpânul lor dimpreună cu ei și înlăuntrul lor... Comoara smeritului cugetător e înlăuntrul lui, și ea e Domnul... Patimile sunt izgonite și dezrădăcinate prin necurmata cugetare la Dumnezeu: aceasta este sabie care le ucide. Cel ce poftește a vedea pe Domnul înlăuntrul său, acela se silește a curăți inima sa prin necurmata cugetare la Dumnezeu: în acest chip, prin lumina ochilor minții el va vedea în orișicare ceas pe Domnul. Ce se întâmplă peștelui scos din apă, același lucru se întâmplă și minții ieșite din aducere-aminte de Dumnezeu, ce rătăcește în amintirile acestei lumi... Cel ce ziua și noaptea caută pe Dumnezeu în inima sa cu râvnă arzătoare și dezrădăcinează din ea momelile vrăjmașului care răsar[2] este dracilor înfricoșat, iar lui Dumnezeu și îngerilor Lui plăcut. Fără neîncetată rugăciune este cu neputință a te apropia de Dumnezeu[3]".

Preacuviosul Casian Romanul notează: „rugăciunea cu acest mic stih (e vorba de sus-pomenitul stih al psalmului 69) trebuie să fie neîncetată, ca să nu ne doboare ispitele, ca atunci când propășim să ne păzim de semeție. Cugetarea întru acest mic stih să se învârtă, zic, neîncetat în sânurile tale. Nu înceta să-l spui, în orice lucrare sau ascultare te-ai afla, și când ești în călătorie. Cugetă întru el și mergând spre somn, și întrebuințând mâncarea, și împlinind cele mai înjosite nevoi trupești. Această îndeletnicire a inimii se va face în tine dreptar mântuitor, care nu numai că te va păzi nevătămat de orice năvălire a dracilor, ci și, după ce te va fi curățit de toate patimile trupești, te va sui la vederile nevăzute și cerești, te va sui la înălțimea rugăciunii cea negrăită și cunoscută din cercare unui foarte mic număr de oameni. Acest mic stih va depărta de la tine somnul, până când, șlefuindu-te prin această îndeletnicire de netâlcuit prin cuvânt, te vei deprinde să te îndeletnicești cu ea și în somn. El, când ți se va întâmpla să te deștepți, va fi primul care îți va veni în gând; el, când te vei scula din patul

---

[1] *Patericul egiptean,* litera H (eta).

[2] Cuvântul 8.

[3] Cuvântul 69.

tău, va umple mintea ta până când vei începe metaniile; el va merge înaintea ta în toată osteneala și lucrarea; el te va urma în toată vremea. Întru el să te îndeletnicești, după porunca legiuitorului (adică a lui Moisi, legiuitorul lui Israil), când șezi în casă și când umbli în cale, când te culci și când te scoli; scrie-l pe pragurile și pe ușile gurii tale; scrie-l pe zidurile casei tale și în vistieriile cele de taină ale sânului tău, așa încât atunci când te culci să fie pentru tine deja cântare de psalmi, iar când te scoli și te apuci să împlinești cele numaidecât trebuincioase pentru viața ta – rugăciune lesne de împlinit și neîncetată"[1].

Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă: „Fraților! Vă rog, nu vă îngăduiți a înceta cândva săvârșirea pravilei acestei rugăciuni, sau a o trece cu vederea... Monahul, fie că întrebuințează mâncarea și băutura, fie că slujește, fie că este în călătorie, fie că altceva face, este dator să strige fără încetare: **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!**, așa încât numele Domnului Iisus, pogorându-se în adâncul inimii, să-l biruie pe șarpele ce stăpânește pajiștile inimii, să mântuiască sufletul și să-i dea viață. Să petreci fără încetare întru numele Domnului Iisus, ca inima să Îl înghită pe Domnul și Domnul inima, și acestea două să fie una"[2].

Un frate l-a întrebat pe Preacuviosul Filimon: „Ce înseamnă, Părinte, cugetarea de taină?" Bătrânul i-a răspuns: „Mergi, trezvește-te în inima ta și spune în gândul tău cu trezvie, cu frică și cutremur: Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă"[3].

De ce neîncetata rugăciune sau neîncetata pomenire a Domnului sunt numite „cugetare"? – Fiindcă nevoitorii asupra lucrării cărora s-a pogorât roua Harului Dumnezeiesc au aflat în scurta rugăciune repetată de ei un înțeles duhovnicesc, preaadânc, nesecat, care neîncetat atrage și sporește luarea-aminte a lor prin noutatea sa duhovnicească: și pentru ei micul stih s-a făcut știință preacuprinzătoare, știință a științelor, iar îndeletnicirea cu ea – cugetare în deplinul înțeles al cuvântului (în limba rusă cuvântul *poucenie* are înțelesul de „învățătură", ce nu reiese din echivalentul românesc tradițional – ***n. tr.***).

Acestea sunt povețele Sfinților Părinți: aceasta era lucrarea lor. Nu numai toate faptele și cuvintele lor, ci și toate gândurile lor erau închinate lui Dumnezeu: iată pricina îmbelșugării cu care se aflau în ei harismele Duhului. Noi, dimpotrivă, suntem nepăsători în privința faptelor noastre; ne purtăm nu cum o cer poruncile lui Dumnezeu, ci cum se nimerește, după primul imbold al simțurilor, după primul gând ce ne vine în minte. De cuvinte nu ne pasă nici cât de fapte, iar la gânduri nu luăm defel aminte; ele ne sunt împrăștiate pretutindeni, pe toate le aducem jertfă deșertăciunii. Mintea noastră, tocmai

[1] Casian Romanul, X, cap. X.

[2] *Dobrotoliubie*, partea a doua, Capul 21 al Xanthopulilor.

[3] Despre Avva Filimon cuvânt foarte folositor, *Dobrotoliubie*, partea a patra.

pe dos față de mintea apărată de cugetarea la Dumnezeu[1], se aseamănă unei locuințe cu patru intrări la care toate ușile sunt deschise, în care nu e nici o pază, unde poate să intre și din care poate să iasă oricine vrea, aducând și scoțând tot ce îi place lui. Fraților, să încetăm cu viețuirea asta fără luare-aminte și fără roade! Să urmăm lucrării Sfinților Părinți, iar printre alte lucrări și aducerii aminte de Dumnezeu în care ei își țineau mintea necurmat. Tinere! Seamănă cu osârdie semințele virtuților, deprinde-te cu răbdare și silire de sine la toate îndeletnicirile și nevoințele iubite de Dumnezeu, deprinde-te și la pomenirea lui Dumnezeu, închide mintea ta în această sfântă pomenire! De vei vedea că ea alunecă neîncetat în gânduri lăturalnice și deșarte, nu deznădăjdui. Continuă nevoința cu statornicie: „străduiește-te", grăiește Sfântul Ioan Scărarul, „să învârți sau, mai bine zis, să închizi mintea în cuvintele rugăciunii. Dacă ea, din pricina prunciei sale, e smulsă (din închiderea în cuvintele rugăciunii), bag-o iarăși (în ele). Nestatornicia îi este proprie, dar poate să îi dea statornicie Cel Ce statornicește toate. De vei petrece necurmat în astă nevoință, va veni Cel Ce pune hotare mării minții tale în tine, și îi va zice când te vei ruga tu: *Până aici să vii și să nu treci* (Iov XXXVIII, 11)"[2]. Cugetarea la Dumnezeu este la arătare o lucrare ciudată, uscată, plictisitoare: dar în fapt este o lucrare preaîmbelșugată în roade, predanie bisericească neprețuită, așezământ al lui Dumnezeu, vistierie duhovnicească, moștenire a Apostolilor și Sfinților Părinți, ce au primit-o și ne-au predanisit-o după porunca Sfântului Duh. Nici nu îți poți închipui bogățiile cărora te vei face moștenitor la vremea cuvenită dacă te vei deprinde aducerea aminte necontenită de Dumnezeu. La mintea și inima începătorului *nu s-a suit cele ce a gătit Dumnezeu celor ce Îl iubesc pe Dânsul* (1 Cor. II, 9) nu doar în veacul viitor, ci și în această viață (Mc. X, 30) în care ei pregustă fericirea veacului care va să vină. „Pregătește-te", a zis Sfântul Ioan Scărarul, „de ridicarea la rugăciune prin rugăciunea săvârșită necurmat în taina sufletului tău, și vei spori degrab"[3]. La vremea cuvenită, cugetarea la Dumnezeu va cuprinde toată ființa ta; te vei face din pricina ei ca un om beat, ca și cum ai fi din această lume și totodată nu ai fi din ea, ai fi străin de ea: fiind din ea după trup, nefiind din ea după minte și inimă. Cel beat de vinul materialnic nu se mai simte pe sine, uită necazul, uită de rangul său, de bunul neam și vrednicia sa: și cel beat de cugetarea la Dumnezeu se face rece, nesimțitor față de poftele pământești, de slava pământească, de toate foloasele și întâietățile pământești. Gândul lui este neîncetat la Hristos, Care lucrea-

[1] Vezi mai sus învățătura Preacuviosului Isaia Pustnicul, ce aseamănă sufletul apărat de cugetarea la Dumnezeu cu o casă zăvorâtă și încuiată la toate intrările.

[2] Cu privire statornicia și nestatornicia minții vezi capetele Sfântului Calist Catafighiotul, *Dobrotoliubie*, partea a patra.

[3] Cuvântul 28, cap. 35.

ză prin cugetarea la Dumnezeu ca printr-o bună mireasmă sfinţită: *unora* ca *mireasmă a morţii spre moarte, altora* ca *mireasmă a vieţii spre viaţă* (2 Cor. II, 16). Cugetarea la Dumnezeu omoară în om împreună-simţirea faţă de lume şi de patimi, dă viaţă în el împreună-simţirii faţă de Dumnezeu, faţă de tot ce este duhovnicesc şi sfânt, faţă de veşnicia fericită. „*Ce mi-este mie în cer?*" – întreabă cel beat de cugetarea la Dumnezeu. Nimic. „*Şi de la Tine ce am voit pe pământ?* Numai să mă alipesc neîncetat de Tine prin rugăciune întru linişţire. Unora le e dorită bogăţia, altora slava, dar eu doresc *a mă lipi de Dumnezeul meu şi a pune întru El nădejdea* despătimirii mele (Ps. LXXII, 24, 27)"[1].

Cuvintele cugetării la Dumnezeu pot fi rostite la început cu limba, cu glas foarte lin, fără grabă, cu toată luarea-aminte de care e în stare rugătorul, închizând, potrivit amintitului sfat al Sfântului Ioan Scărarul, mintea în cuvintele cugetării. Puţin câte puţin, rugăciunea gurii va trece în rugăciune a minţii, iar apoi şi în rugăciune a inimii: însă pentru această trecere este nevoie de mulţi ani. Nu trebuie căutată înainte de vreme: s-o lăsăm să se săvârşească de la sine sau, mai bine zis, să o dea Dumnezeu la vremea de El ştiută, după vârsta duhovnicească a nevoitorului şi împrejurările în care se află. Nevoitorul smerit se mulţumeşte cu faptul că s-a învrednicit a-şi aminti de Dumnezeu, şi socoteşte că acest lucru este deja o mare binefacere a Ziditorului faţă de făptura jalnică şi neputincioasă – omul. El se socoate nevrednic de har, nu caută să descopere în sine lucrări ale lui, cunoscând din scrierile Sfinţilor Părinţi că o asemenea căutare are ca temei slava deşartă, din care vin înşelarea şi căderea, că această căutare este deja amăgire de sine, fiindcă oricât am căuta, primirea harului de către noi atârnă doar de Dumnezeu[2]. El însetează să descopere în sine păcătoşenia sa şi să dobândească plânsul pentru aceasta. El se încredinţează voii Atotbunului şi Preamilostivului Dumnezeu, Care cunoaşte cui este de folos să-i dăruiască harul şi cui e de folos ca acesta să rămână la el. Mulţi, primind, au căzut în nepăsare, semeaţă cugetare şi nădăjduire în sine; harul dat lor le-a slujit, din pricina nechibzuinţei lor, doar spre mai mare osândă. Fericită e chezăşia inimii din monah potrivit căreia acesta, îndeletnicindu-se cu orişicare nevoinţă, o face fără nici o iubire de sine, flămânzind şi însetând numai de împlinirea voii lui Dumnezeu, iar pe sine încredinţându-se cu toată credinţa şi simplitatea, cu lepădarea socotinţelor sale, stăpânirii sale, voii sale, cârmuirii Milostivului nostru Domn şi Dumnezeu, Care doreşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi întru cunoştinţa adevărului să vină. A Lui e slava în vecii vecilor. Amin.

---

[1] *Scara,* Cuvântul 28, cap. 25.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 55.

Cuvânt despre rugăciunea minții, a inimii și a sufletului

Cui se îndeletnicește în chip statornic și evlavios cu rugăciunea întru luare-aminte, rostind cuvintele ei cu voce tare sau în șoaptă, după trebuință, și închizându-și mintea în cuvintele rugăciunii; cui leapădă, când se nevoiește cu rugăciunea, toate gândurile și visările – nu doar pe cele păcătoase și deșarte, ci și pe cele părut bune –, acestuia Domnul Cel Milostiv îi dăruiește la vremea potrivită rugăciunea minții, a inimii și a sufletului.

Frate! Nu-ți este de folos primirea înainte de vreme a rugăciunii inimii, a rugăciunii harice! Nu-ți este de folos simțirea înainte de vreme a dulceții duhovnicești! Primindu-le înainte de vreme, nedobândind mai înainte cunoștința evlaviei și băgării de seamă cu care trebuie păzit darul Harului Dumnezeiesc, poți întrebuința acest dar spre răul, spre vătămarea și pierzarea sufletului tău[1]. Apoi, a spori în sine, prin propriile sforțări, rugăciunea harică, a minții și a inimii, este cu neputință: fiindcă a uni mintea cu inima și sufletul, ce au fost despărțite în noi de cădere, poate doar Dumnezeu. Iar de vom căuta fără dreaptă socotință să ne silim și să căutăm numai prin propriile sforțări darurile ce sunt trimise numai de Dumnezeu, în deșert ne vom osteni. Și bine ar fi dacă vătămarea s-ar mărgini doar la pierderea ostenelilor și a timpului! Trufașii căutători de stări proprii firii omenești înnoite se supun adesea celei mai mari nenorociri sufletești, pe care Sfinții Părinți o numesc **înșelare**. E logic: însuși punctul de bază de la care pleacă lucrarea lor este mincinos; și cum, plecându-se de la un început mincinos, urmarea să nu fie și ea mincinoasă? Aceste urmări, numite **înșelare**, au felurite chipuri și trepte. Înșelarea este cel mai ades ascunsă, uneori și vădită; nu rareori îl aduce pe om într-o stare de neorânduială, caraghioasă și totodată jalnică, nu rareori îl duce la sinucidere și pieire sufletească definitivă[2]. Dar înșelarea, pe care mulți o înțeleg în urmările

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 5: „Nu se cuvine nouă să căutăm înainte de vreme măsuri mari, ca darul lui Dumnezeu să nu fie rău întrebuințat din pricină că a fost primit prea repede. Tot ce e lesne dobândit, lesne se și pierde; iar tot ce este dobândit cu durerea inimii este păzit cu râvnă".

[2] Preacuviosul Simeon Noul Teolog. Despre primul chip al luării-aminte și rugăciunii. *Dobrotoliubie*, partea întâi. De asemenea: *Experiențe ascetice*, I, Convorbirea dintre stareț și ucenic despre rugăciunea lui Iisus.

ei vădite, trebuie cercetată, pătrunsă chiar în temeiul său: în gândul mincinos, care slujește drept temei tuturor rătăcirilor și stărilor sufletești nenorocite. În gândul mincinos al minții ființează deja întreaga zidire a înșelării, precum în sămânță ființează planta ce trebuie să iasă din ea după sădirea ei în pământ. Grăit-a Sfântul Isaac Sirul: „Scriptura spune: *Nu va veni Împărăția Cerurilor cu pândirea* așteptării. Cei ce s-au nevoit cu astfel de chezășie sufletească s-au supus trufiei și căderii; însă noi să ne statornicim inima întru faptele pocăinței și viețuirea cea bineplăcută lui Dumnezeu, iar darurile Domnului vor veni de la sine, dacă biserica inimii va fi curată, și nu spurcată. A căuta cu *pândire*, zic, înaltele daruri Dumnezeiești, e lucru lepădat de Biserica lui Dumnezeu. Cei ce au întreprins acest lucru s-au supus trufiei și căderii. Acesta nu e semn că cel cu pricina iubește pe Dumnezeu, ci boală a sufletului: și cum să căutăm noi înaltele daruri dumnezeiești când dumnezeiescul Pavel se laudă cu necazurile și socoate drept darul cel mai înalt al lui Dumnezeu părtășia la pătimirile lui Hristos?"[1]

În nevoința rugăciunii tale bizuie-te numai pe Dumnezeu, fără de Care nu este cu putință nici cea mai mică sporire. Fiecare pas spre reușita în această nevoință este dar al lui Dumnezeu. Leapădă-te de tine și dă-te lui Dumnezeu pentru a face cu tine ce va vrea El; iar El, Atotbunul, vrea să îți dăruiască ceea ce nici la mintea, nici la inima noastră *nu s-a suit* (1 Cor. II, 9); vrea să îți dăruiască bunătăți pe care mintea și inima noastră, în starea lor căzută, nu pot nici măcar să și le închipuie. Nu este cu putință ca cel ce nu a dobândit curăția să capete cu privire la darurile duhovnicești ale lui Dumnezeu nici cea mai mică idee – nici prin închipuire, nici prin asemuirea cu cele mai plăcute simțăminte sufletești pe care le cunoaște omul! Cu simplitate și credință aruncă grija ta la Domnul. Nu asculta de îmbierile celui viclean, care încă din rai spunea strămoșilor noștri: *Veți fi ca niște dumnezei* (Fac. III, 5). Acum, tot el te îmbie cu năzuința înainte de vreme și trufașă spre dobândirea harismelor duhovnicești ale rugăciunii inimii, pe care, o spun din nou, le dăruiește numai Dumnezeu, Cel ce rânduiește vremea potrivită și locul potrivit pentru acest lucru. Acest loc este întregul vas – atât sufletesc cât și trupesc – curățit de patimi.

Să ne îngrijim a slobozi templul – sufletul și trupul – de idoli, de jertfele aduse idolilor, de tot ce ține de slujirea idolească. Precum Sfântul Prooroc Ilie a strâns la pârâul Chișonului pe toți preoții și proorocii Baalilor și i-a dat acolo morții, așa și noi să ne cufundăm în plânsul de pocăință, și la acest fericit pârâu să omorâm toate temeiurile care silesc inima noastră să aducă jertfă păcatului, toate îndreptățirile cu care e îndreptățită, e dezvinovățită această jertfă. Să spălăm cu lacrimi altarul și tot ce-l înconjoară; să spălăm îndoit, întreit – fi-

[1] Cuvântul 55.

indcă necurăția sufletească cere lacrimi foarte îmbelșugate pentru a fi spălată. Altarul să fie clădit din pietre întru numele Domnului: din simțăminte luate doar din Evanghelie; să nu fie într-însul loc pentru simțămintele omului celui vechi, oricât ar părea acestea de nevinovate și de alese (3 Împ. XVIII). Atunci, Marele Dumnezeu va pogorî focul Său atotsfânt în inimile noastre și va face inimile noastre biserică a rugăciunii harice, precum a zis cu Dumnezeiasca Sa gură: *Casa Mea, casă de rugăciune se va chema* (Mt. XXI, 13).

Să ne întoarcem pentru început luarea-aminte asupra patimilor trupești, asupra întrebuințării hranei și acelora dintre aplecările noastre curvești care atârnă cel mai mult de îmbuibare. Să ne străduim a rândui cu înțelepciune starea trupului nostru, dându-i atâta hrană și somn cât să nu slăbănogească peste măsură și să rămână în stare de nevoințe; dându-i din ele atât de puțin cât trupul să poarte în sine omorârea, neviind pentru mișcările păcătoase. Precum bagă de seamă Părinții, în privința hranei și somnului înseamnă foarte mult deprinderea: ca atare, e foarte de folos să te deprinzi la bună vreme cu întrebuințarea lor măsurată, cât se poate de puțină[1]. Sfântul Isaac Sirul vorbea despre post și priveghere precum urmează: „Cel care a iubit de-a lungul întregii sale vieți împărtășirea cu aceste două virtuți, acela s-a făcut ucenic iubit al întregii înțelepciuni. Precum temeiul tuturor relelor este îndestularea pântecelui și slăbănogirea de sine prin somn – îndestulare și slăbănogire ce aprind patima curviei – așijderea calea și temelia cea dumnezeiască a tuturor virtuților este postul dimpreună cu priveghere și trezvia în slujba lui Dumnezeu, trupul fiind răstignit de-a lungul întregii nopți prin lipsirea lui de dulceața somnului. Postul este paza a toată virtutea, temeiul nevoinței, cununa înfrânării, frumusețea fecioriei și a sfințirii, luminarea întregii înțelepciuni, începutul căii creștinești, maica rugăciunii, izvorul întregii înțelepciuni și al înțelegerii, dascălul liniștirii. El merge înaintea tuturor faptelor bune. Precum sănătății ochilor îi urmează dorirea de lumină, așa și postului săvârșit cu dreaptă socotință îi urmează dorirea de rugăciune. Când începe cineva să postească, atunci, ca urmare a postirii, ajunge să dorească a sta de vorbă cu Dumnezeu în mintea sa. Trupul celui care postește nu suferă să stea în pat întreaga noapte. Când pe gura omului e pusă pecetea postirilor, gândul lui cugetă întru umilință, inima lui izvorăște rugăciune, fața lui este înveșmântată cu tânguire, gândurile rușinoase stau departe de dânsul. Veselie nu se vede în ochii lui; el este vrăjmaș poftelor și împreună-vorbirilor deșarte. Nu se vede nicicând ca cel care postește cu dreaptă socotință să fie robit de gândurile rele. Postul cu dreaptă socotință este mare biserică a tuturor virtuților. Cel cu nepăsare față de el nu lasă neclintită nici o virtute. Postul este poruncă dată chiar de la încе-

[1] Viața Preacuviosului Dositei, în cartea *Învățăturilor* Preacuviosului Avvă Dorotei.

put firii noastre spre păzirea întru gustarea mâncării; prin călcarea postului a căzut începutul zidit al ființării noastre. De unde a izvorât pierzarea, de acolo încep nevoitorii să meargă către frica de Dumnezeu, atunci când încep să păzească legea Domnului"[1]. Cel ce se dedă somnului fără de măsură și desfătării pântecelui nu poate să nu se spurce de mișcările patimii dulceții. Câtă vreme se învolburează aceste mișcări ale sufletului și trupului, câtă vreme mintea se îndulcește de gândurile trupești, omul nu e în stare de mișcări noi și necunoscute lui, care sunt stârnite în el prin adumbrirea lui de către Sfântul Duh.

Pe cât este de trebuință postul pentru cel ce dorește a se îndeletnici cu rugăciunea minții și a spori în ea, pe atât e de trebuincioasă pentru acesta și liniștirea sau cea mai mare însingurare: îndeobște, depărtarea cea mai mare cu putință de hoinăreli. Trăind în mănăstire, ieși din ea cât mai rar; când ieși din mănăstire, întoarce-te în ea cât mai degrabă; când cercetezi oraș sau sat, cu toată luarea-aminte, păzește-ți simțurile tale ca să nu vezi, să nu auzi nici un lucru vătămător de suflet, ca să nu primești fără de veste, în chip neprevăzut, rană aducătoare de moarte. În mănăstire să știi doar de biserică, de trapeză și de chilia ta; în chilie la ceilalți frați să mergi doar din pricină de însemnătate, iar de se poate – nicidecum; cercetează chilia povățuitorului și părintelui tău duhovnicesc, dacă ai fericirea de a fi găsit povățuitor duhovnicesc în vremurile noastre – și asta fă-o la vreme potrivită și la nevoie, nicidecum din trândăvie și pentru grăire în deșert. Deprinde-te cu tăcerea, ca să te poți liniști și în mijlocul oamenilor. Vorbește cât mai puțin, și atunci la mare nevoie. Greu este pentru cel deprins cu împrăștierea să rabde pătimirea liniștirii; dar oricine voiește să se mântuiască și să sporească în viața duhovnicească este neapărat dator să se supună acestei pătimiri și să se deprindă cu însingurarea și liniștirea. După o scurtă osteneală, liniștirea și însingurarea vor deveni dorite din pricina roadelor pe care nu va întârzia să le guste sufletul celui care se liniștește cu bună înțelegere. Preacuviosul Arsenie cel Mare, aflându-se în lume, ruga pe Dumnezeu să îl îndrume cum să se mântuiască, și i s-a făcut auzit glas ce l-a îndemnat: „Arsenie! Fugi de oameni și te vei mântui". Când Preacuviosul a intrat în Schitul Egiptului, în care petreceau călugări mari cu viața, el l-a rugat din nou pe Dumnezeu: „Învață-mă cum să mă mântuiesc" – și i s-a făcut auzit glas: „Arsenie! Fugi, taci, liniștește-te: acestea sunt rădăcinile nepăcătuirii". Sfântul Isaac Sirul spune despre Preacuviosul Arsenie cel Mare: „Tăcerea ajută liniștirii. Cum asta? Trăind în mănăstire cu mulți oameni, este cu neputință să nu ne întâlnim cu cineva. Nu a putut scăpa de asta nici Arsenie cel deopotrivă cu îngerii, care a îndrăgit liniștirea mai mult decât alții. Nu este cu putință să nu ne întâlnim cu părinții și frații ce viețuiesc cu noi; astfel

[1] Cuvântul 21.

de întâlniri au loc fără de veste: și în vremea mersului la biserică, și în oricare altă vreme. Când acest bărbat vrednic de fericire (Preacuviosul Arsenie) a văzut toate acestea, precum și că lui, ca viețuitor în apropierea unei așezări omenești (cu toate că sălășluia în Schitul Egiptului, plin de monahi desăvârșiți), îi era cu neputință să fugă, în cea mai mare parte, de întâlnirile cu mirenii și cu monahii care sălășluiau în acele locuri, a învățat de la har acest mijloc: tăcerea necurmată. Dacă, din neapărată trebuință, deschidea ușa chiliei sale unora, aceștia se mângâiau doar cu vederea feței lui: împreună-vorbirea și trebuința ei rămâneau de prisos"[1]. Spune același Sfânt Isaac: „Mai mult decât orice să iubești tăcerea: ea te apropie de roadă. Limba nu este îndeajuns spre a înfățișa bunătățile ce iau naștere din tăcere. În primul rând, să ne silim a tăcea: atunci, din tăcere se va naște în noi ceva care ne va povățui la tăcerea ce i-a dat naștere. Să-ți dăruiască Dumnezeu a simți acel ceva care ia naștere din tăcere. De vei începe să trăiești această viețuire, nici nu pot să spun ce lumină îți va răsări din ea. Nu gândi, frate, că Arsenie cel minunat – precum se spune despre el, că atunci când intrau la el părinții și frații veniți să-l vadă îi primea în tăcere și în tăcere le dădea drumul – se purta astfel doar că așa îi era voia: el se purta așa fiindcă dintru început se silise la această lucrare. Oarecare dulceață se naște cu vremea din deprinderea acestei lucrări, și cu silire învață trupul să rămână întru liniștire. Întru această viețuire se naște nouă mulțime de lacrimi și vedere minunată"[2]. Sfântul Isaac grăiește astfel în Cuvântul 75: „Fiind eu mult ispitit în cele de-a dreapta și cele de-a stânga și încercându-mă pe mine însumi în aceste două feluri de viețuire, primind de la vrăjmașul lovituri fără număr și învrednicindu-mă într-ascuns de mari ajutorări, am dobândit, înțelepțit de harul lui Dumnezeu, în mulți ani și multe încercări, cunoașterea din cercare a celor ce urmează. Temelia tuturor virtuților, slobozirea sufletului din robia vrăjmașului, calea ce duce la lumina și viața cea dumnezeiască, stă în aceste două lucruri: să te aduni pe tine într-un loc și să postești pururea, adică să te supui pe tine cu înțelepciune și cumințenie înfrânării pântecelui, într-o sălășluire statornică, fără ieșire (din chilie), întru neîncetată cugetare la Dumnezeu. De aici urmează supunerea simțurilor, de aici trezvia minții, de aici îmblânzirea fiarelor sălbatice care se mișcă în trup, de aici blândețea gândurilor, de aici mișcarea gândurilor luminoase, de aici străduința spre faptele virtuților, de aici cugetările înalte și subțiri, de aici lacrimile nemăsurate în toată vremea și pomenirea morții; de aici întreaga înțelepciune curată, care se înfrânează cu desăvârșire de la orice închipuire ce ispitește cugetarea; de aici vederea pătrunzătoare și ageră a celor ce stau departe (adică a binelui și răului,

---

[1] Cuvântul 41.

[2] *Ibidem.*

care pot fi urmări îndepărtate ale oricărei lucrări); de aici preaadâncile cugetări de taină ce ating mintea prin puterea Cuvântului lui Dumnezeu, și mișcările prealăuntrice care apar în suflet, și deosebirea duhurilor de sfintele puteri și a vedeniilor adevărate de nălucirile deșarte; de aici frica de căile și cărările din marea minții, frică ce taie nepăsarea și lenevia, de aici flacăra râvnei ce calcă peste orișice primejdie și trece peste orice frică, aprinderea ce trece cu vederea toată pofta și o șterge din minte, pricinuind uitarea oricărei amintiri de cele trecătoare și de toate ale acestei lumi și acestui veac. Pe scurt: de aici vine slobozenia omului adevărat, bucuria și învierea sufletului, odihna lui cu Hristos în Împărăția Cerurilor. Iar dacă cineva nesocotește acestea două, se păgubește nu doar de toate cele spuse mai înainte, ci prin disprețuirea acestor două virtuți clatină și temelia tuturor virtuților; și precum acestea sunt începutul și capul lucrării dumnezeiești în suflet, ușă și cale spre Hristos, dacă cineva le ține pe ele și stăruie în ele, tot așa și dacă se depărtează și se desparte de ele, ajunge în cele două potrivnice lor – adică în împrăștierea trupească și în lăcomia nerușinată a pântecelui, care sunt începutul celor potrivnice celor mai înainte spuse, dând loc patimilor în suflet.

Primul din începuturile acestea dezleagă mai întâi simțurile cele supuse legăturilor înfrânării. Și ce urmează din aceasta? Urmează întâlnirile cele necuvenite și neașteptate, apropiate căderilor[1]; tulburarea valurilor puternice; aprinderea cumplită stârnită prin vedere, care pune stăpânire pe trup și îl ține în stăpânirea sa; înlesnitele alunecări în felul (evlavios) de a gândi (pe care îl dobândise omul); gânduri nestăpânite, ce trag spre cădere; răcirea dorului de lucrurile lui Dumnezeu și slăbănogirea treptată în dragostea de liniștire; în cele din urmă, desăvârșita părăsire a felului ales de viață; înnoirea răutăților uitate și deprinderea unora noi, neștiute până atunci, din pricina necontenitelor întâlniri noi, ce fără voie și în multe chipuri se înfățișează privirii la mutarea din ținut în ținut și din loc în loc. Patimile, care prin harul lui Dumnezeu erau deja omorâte în suflet și nimicite în minte prin uitarea aducerii aminte de ele, prind să se pună iarăși în mișcare și să silească sufletul la lucrarea lor. Iată ce se descoperă (în monah) – nu stau să le înșir pe toate celelalte – din temeiul cel de început, adică din împrăștierea trupului, urmare a lepă-

[1] Cercarea ne arată că întâlnirea cu partea femeiască, cu oameni dezmățați și cu alte sminteli lucrează neasemuit mai puternic asupra monahului decât asupra mireanului, care umblă întotdeauna în mijlocul smintelilor. Această lucrare asupra monahului este cu atât mai puternică cu cât e mai cu luare-aminte și mai aspră viețuirea lui. Patimile sunt în el chinuite de foame, și se aruncă cu încrâncenare, nebunește, asupra celor cu care obișnuiesc să se hrănească, dacă monahul va ști să se ferească de acestea. Chiar dacă patima stârnită nu va săvârși omor, ea poate să pricinuiască o rană cumplită, pentru a cărei vindecare este de nevoie de mulți ani, de osteneli cu sânge și, mai presus de toate, o milă cu totul deosebită a lui Dumnezeu.

dării pătimirii răbdătoare întru liniștire. Dar ce urmează și din celălalt temei, adică din începerea lucrării porcești? Ce este altceva lucrul porcesc, decât a lăsa pântecele fără de rânduială și a-l sătura pururea, fără vreme hotărâtă pentru împlinirea trebuinței lui, în împotrivire față de obiceiul ființelor cuvântătoare? Și ce urmează din aceasta? Îngreuierea capului și multa greutate a trupului împreună cu slăbirea umerilor. De aici se naște negreșit părăsirea slujbei lui Dumnezeu; apare lenevia, ce nu îngăduie a face metanii la pravila de rugăciune; nesocotirea plecărilor de genunchi obișnuite; întunecarea și răceala cugetării; slăbirea minții, lipsa ei de dreaptă socotință din pricina tulburării și osebitei întunecări de către gânduri; întunericul gros și adânc întins peste tot sufletul; multa trândăvie în orice lucru al lui Dumnezeu, deopotrivă și în citire, din pricina neputinței de a gusta dulceața cuvintelor lui Dumnezeu; părăsirea celor mai de trebuință îndeletniciri; neînfrânarea minții, care se răspândește pe tot pământul; mult must adunat în toate mădularele; visări necurate în vremea nopții, care înfățișează sufletului chipuri spurcate și netrebnice, pline de poftă și care își împlinesc în însuși sufletul voia lor necurată. Așternutul nenorocitului acestuia, hainele lui și întreg trupul se spurcă de mulțimea scurgerii murdare, care țâșnește din el ca dintr-un izvor – iar aceasta i se întâmplă nu numai noaptea, ci și ziua: căci trupul lui curge pururea și-i întinează cugetul. Din această pricină omul își pierde fecioria: fiindcă dulceața gâdilărilor pricinuiește în tot trupul lui o înfierbântare neîncetată și de nesuferit, și înaintea lui se închipuie priveliști gândite amăgitoare, care zugrăvesc ceva frumos înaintea lui și îl stârnesc în tot timpul și îi apleacă mintea spre împreunarea cu ele (cu aceste chipuri frumoase gândite). Fără îndoială, omul se împreunează cu ele prin cugetarea la ele și poftirea lor, din pricina întunecării puterii dreptei lui socotințe – și aceasta este ceea ce a spus proorocul: *Aceasta e răsplata surorii tale Sodoma, care, desfătându-se, a mâncat pâinea până la saț* (Iez. XVI, 49) și celelalte. Dar și aceasta s-a zis de oarecare dintre marii înțelepți: *Dacă cineva va hrăni trupul său, dându-i desfătare, aruncă sufletul său în mare luptă.* Unul ca acesta, chiar dacă apoi își vine întru sine și se silește să se stăpânească, nu poate, din pricina aprinderii covârșitoare a mișcărilor trupului, din pricina silniciei și puterii ațâțărilor și gâdilărilor ce robesc sufletul poftelor lor. Vezi aici subțirimea acestor puteri fără de Dumnezeu? Și tot același zice iarăși: *Desfătarea sufletului cu mâncări în tinerețea fragedă și plină de must face patimile să intre repede în suflet și să-l învăluie moartea: și astfel, el cade sub judecata lui Dumnezeu.* Dimpotrivă, sufletul ce cugetă neîncetat întru pomenirea datoriilor sale se odihnește întru slobozenia sa; grijile lui sunt micșorate; el nu se îngrijește de nimic (vremelnic), poartă grija virtuții, înfrânând patimile și păzind virtutea; el se află treptat în sporire, în bucurie fără grijă, în viețuire

bună și liman nebântuit. Iar desfătările trupești nu doar că întărește patimile și le înnoiește în suflet, ci chiar îl scot pe acesta din rădăcinile lui, și împreună aprind pântecele spre neînfrânare și simțiri curvești fără de rânduială. Ele stârnesc la întrebuințarea afară de vreme a mâncării. Cel războit de ele nu vrea să sufere puțină foame ca să fie stăpân pe sine: drept aceea, se află în robia patimilor". În acest chip judecă toți Sfinții Părinți, ale căror mărturii nu le mai aducem aici, ca să nu lungim prea mult Cuvântul.

După ce am îngrădit viețuirea noastră prin înfrânarea de la prisos și desfătarea în întrebuințarea mâncării și băuturii, după ce am îngrădit-o, în măsura în care aceasta atârnă de noi, prin însingurare, adică prin petrecerea fără a ieși din mănăstire și ferirea de a lega cunoștințe în afara și înlăuntrul mănăstirii, să ne întoarcem luarea-aminte asupra patimilor sufletești. Să ne întoarcem luarea-aminte, mai întâi de toate, după porunca Domnului, asupra mâniei (Mt. V, 22), ce are ca temei al său trufia[1]. Să iertăm părinților și fraților noștri care petrec aproape și departe, vii și adormiți, toate jignirile și necazurile aduse de ei asupra noastră, oricare ar fi acestea. Domnul ne-a poruncit: *Când stați de vă rugați, iertați orice aveți asupra cuiva, ca și Tatăl vostru Cel din ceruri să ierte vouă greșalele voastre. Iar dacă voi nu veți ierta, nici Tatăl vostru Cel din ceruri nu va ierta vouă greșalele voastre* (Mc. XI, 25-26). Mai înainte de toate roagă-te pentru vrăjmașii tăi și binecuvântează-i (Mt. V, 44) ca pe niște unelte ale Dumnezeieștii Pronii, prin care ți s-a răsplătit pentru păcatele tale în vremea scurtei vieți pământești ca să fii izbăvit în veșnicie de răsplata prin muncile cele veșnice, pe care o meritai. Când te vei purta astfel, când vei iubi pe vrăjmașii tăi și te vei ruga pentru ei să le fie dăruite toate bunătățile, atât vremelnice cât și veșnice, numai atunci Se va pogorî la Tine Dumnezeu într-ajutor, și vei călca prin rugăciunea ta pe toți vrăjmașii tăi, vei intra cu mintea în biserica inimii spre a te închina Tatălui în Duh și Adevăr (In. IV, 24). Dar dacă vei îngădui inimii tale a se împietri prin pomenirea răului și vei da îndreptățire întru trufia ta mâniei tale, Domnul Dumnezeul tău Se va întoarce de la tine și vei fi dat spre călcare picioarelor satanei. El are să te calce cu toate gândurile și simțirile necurate: nu vei fi în stare să te împotrivești lui[2]. Iar dacă Domnul te va învrednici să pună la temelia nevoinței tale de rugăciune nerăutatea, dragostea, neosândirea aproapelui, dezvinovățirea lui cu milostivire, atunci vei birui cu osebită înlesnire și grabă pe potrivnicii tăi, vei ajunge la rugăciunea curată.

Să știi că toate patimile și toate duhurile căzute se află în cea mai strânsă înrudire și unire între ele. Această rudenie, această unire este păcatul. De te-ai

---

[1] Preacuviosul Marcu Ascetul, *Cuvântul către Nicolae monahul.*

[2] Preacuviosul Marcu Ascetul, Cuvântul 7, *Despre postire și smerenie.*

supus unei patimi, prin supunerea față de această patimă te-ai supus și tuturor celorlalte patimi. De ai îngăduit unui duh al răutății să te robească, prin împreună-vorbirea cu gândurile insuflate de către el și aplecarea în urma acestor gânduri sau visări, te-ai făcut rob al tuturor duhurilor. După înfrângerea ta, ele te vor da de la unul la altul ca pe un prins[1]. Asta ne învață Sfinții Părinți, asta ne învață cercarea însăși. Ia aminte la tine însuți și vei vedea că după ce ți-ai îngăduit să te lași biruit de bunăvoie într-o privință, vei fi biruit fără să vrei și într-o cu totul altă privință, în care nu ai fi voit să te lași biruit – atâta vreme cât nu vei înnoi libertatea ta prin pocăință osârdnică. După ce ai pus la temelia nevoinței de rugăciune nemânierea, dragostea și mila de aproapele pe care ni le poruncește Evanghelia, leapădă cu hotărâre orice împreună-vorbire cu gândurile și orice visare. Spre a întâmpina gândurile și visările, spune: „M-am încredințat cu totul voii Dumnezeului meu, și drept aceea n-am nici o nevoie să despic firul în patru, să-mi dau cu presupusul, să ghicesc, căci *Domnul aproape este. Nimic să nu vă grijiți*, poruncește Duhul Sfânt mie și tuturor celor ce cred cu adevărat în Hristos, *ci întru toate prin rugă și rugăciune cu mulțumită cererile voastre să se arăte lui Dumnezeu* (Filip. IV, 5-6). *Fiți cu întreagă înțelepciune*, adică lepădați sațul și desfătarea, lepădați gândurile și visările amăgitoare, *și privegheați întru rugăciuni, toată grija voastră aruncând spre Dânsul, că El Se îngrijește pentru voi* (1 Pt. IV, 7; V, 7). *Voiesc, dar, ca să se roage bărbații*, adică creștinii ce s-au desăvârșit în nevoința rugăciunii, *în tot locul, ridicând mâini cuvioase* – mintea și inima curățite de patimi, pline de smerenie și dragoste – *fără mânie și fără îndoire*, adică fiind străini de toată răutatea împotriva aproapelui, străini de împreunarea cu gândurile și desfătarea cu visările (1 Tim. II, 8). Urăște *toată calea nedreptății* și îndreaptă-te *către toate poruncile Domnului* (Ps. CXVIII, 128). Calea nedreptății înseamnă împreună-vorbirea cu gândurile și visarea. Cel ce a lepădat această împreună-vorbire și visarea poate moșteni toate poruncile lui Dumnezeu, poate săvârși voia lui Dumnezeu înlăuntrul inimii sale (Ps. XXXIX, 11), neîncetat lipindu-se de Domnul prin rugăciune, înaripând rugăciunea sa prin smerenie și dragoste. *Cei cei iubiți pe Domnul, urâți cele rele* (Ps. XCVI, 11), ne îndeamnă Duhul Sfânt".

Lucrătorul rugăciunii are neapărată nevoie să știe și să vadă lucrarea patimilor și duhurilor asupra sângelui său. Nu fără pricină spune Sfânta Scriptură că nu doar trupul, ci și *sângele Împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni* (1 Cor. XV, 50). Nu numai simțirile trupești grosolane ale omului vechi, ci

[1] Preacuviosul Isaia Pustnicul. Cuvântul 8, cap. 1. Acest monah, ce a pătruns adânc în sine, grăiește: „Câteodată mă văd pe mine însumi asemeni unui cal ce rătăcește fără călăreț: cel ce îl află, se așază pe dânsul – iar când acesta îl lasă, îl apucă altul și de asemenea se așază pe dânsul".

și simțirile mai subțiri, uneori foarte subțiri, care vin din mișcarea sângelui, sunt lepădate de Dumnezeu. Acest fapt are nevoie de luarea-aminte a nevoitorului cu atât mai mult cu cât lucrarea subțire a patimilor și duhurilor asupra sângelui se face deslușită abia când inima simte în sine lucrarea Sfântului Duh. Simțirea se lămurește prin simțire. După ce a dobândit simțirea duhovnicească, nevoitorul vede dintr-o dată, cu toată limpezimea, în ce chip patimile și duhurile țin sufletul în robia lor. Atunci el pricepe și se încredințează că orice lucrare a sângelui asupra sufletului – nu numai grosolană, ci și subțire – e urâciune înaintea lui Dumnezeu, alcătuiește jertfă spurcată de păcat, nu este vrednică a fi adusă în tărâmul duhovnicesc, nu este vrednică a fi numărată alături de lucrările și simțirile duhovnicești. Până ce se face arătată lucrarea Duhului în inimă, lucrarea subțire a sângelui rămâne fie cu totul neînțeleasă, fie puțin înțeleasă, și poate fi chiar luată drept lucrare a harului, dacă nevoitorul nu va avea fereala cuvenită. Această fereală stă în aceea ca până la curățirea și înnoirea sa de către Duhul să nu socoată nerătăcit nici un simțământ al inimii afară de simțământul pocăinței, întristării mântuitoare pentru păcate împreunate cu nădejdea miluirii. Din partea firii căzute este primită de Dumnezeu o singură jertfă a inimii, un singur simțământ al inimii, o singură stare a ei: *Jertfa lui Dumnezeu duhul umilit, inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 18).

Lucrarea sângelui asupra sufletului se face pe deplin învederată atunci când lucrează patima și gândurile mâniei asupra sângelui, mai ales în oamenii aplecați spre mânie. La ce ieșire din minți ajunge omul aprins de mânie! El se lipsește de orice stăpânire de sine; intră în stăpânirea patimii, în stăpânirea duhurilor ce însetează de pierzarea lui și doresc să îl piardă, întrebuințând ca unealtă chiar facerile lui de rele; el vorbește și lucrează ca un lipsit de judecată. Este învederată, de asemenea, lucrarea sângelui asupra sufletului atunci când sângele este aprins de patima curviei. Lucrarea tuturor celorlalte patimi asupra sângelui e mai puțin vădită, dar ea ființează. Ce este întristarea? Ce este trândăvia? Ce este lenevia? Sunt felurite lucrări asupra sângelui ale feluritelor gânduri păcătoase. Iubirea de arginți și iubirea de câștig au negreșit înrâurire asupra sângelui: desfătarea pe care o pricinuiesc în om visele de îmbogățire ce altceva sunt decât o fierbere amăgitoare, înșelătoare, păcătoasă a sângelui? Duhurile răutății, ce însetează fără adormire și fără saț de pierzania omului, lucrează asupra noastră nu doar prin gânduri și visări, ci și prin felurite atingeri, pipăind trupul nostru, sângele nostru, inima noastră, mintea noastră, străduindu-se pe toate căile și prin toate mijloacele să toarne în noi otrava lor[1]. Este nevoie de fereală, este nevoie de priveghere, este nevoie de cunoașterea

[1] Sfântul Ioan Carpathiul, cap. 87, *Dobrotoliubie*, partea a patra.

limpede și fără greș a căii gândite care duce la Dumnezeu. Pe această cale sunt o mulțime de furi, de tâlhari, de ucigași. La vederea nenumăratelor primejdii, să plângem înaintea Domnului nostru și să-L rugăm cu plâns statornic ca Însuși El să ne îndrume în calea strâmtă și necăjită, care duce la viață. Feluritele aprinderi ale sângelui, din pricina lucrării feluritelor gânduri și visări drăcești, alcătuiesc arma de foc ce a fost dată la căderea noastră heruvimului căzut, armă cu care el umblă înlăuntrul nostru, oprindu-ne intrarea în tainicul rai dumnezeiesc al gândurilor și simțămintelor duhovnicești[1].

Nevoitorul trebuie să ia aminte cu osebire la lucrarea asupra noastră a slavei deșarte, a cărei lucrare asupra sângelui e foarte anevoie a o băga de seamă și înțelege. Slava deșartă lucrează mai întotdeauna împreună cu o patimă subțire a dulceții și aduce omului cea mai subțire desfătare păcătoasă. Otrava acestei desfătări este așa subțire, că mulți socot desfătarea cu slava deșartă și patima dulceții drept mângâiere a conștiinței, chiar drept lucrare a Harului Dumnezeiesc. Nevoitorul amăgit cu această desfătare vine, puțin câte puțin, în starea amăgirii de sine; socotind amăgirea de sine drept stare harică, el cade treptat în deplina stăpânire a îngerului căzut, ce ia mereu chipul unui înger de lumină: se face unealtă, apostol al duhurilor căzute. Din această stare sunt scrise cărți întregi, lăudate de lumea ce orbecăie și citite de oamenii necurățiți de patimi cu desfătare și încântare. Această desfătare părut duhovnicească nu este altceva decât desfătare cu slavă deșartă subțire, semeață cugetare subțire și patimă a dulceții subțire. Nu desfătarea este partea păcătosului: partea lui este plânsul și pocăința. Slava deșartă strică sufletul întocmai cum patima curviei strică sufletul și trupul. Slava deșartă face sufletul neînstare de mișcări duhovnicești, care încep atunci când tac mișcările patimilor sufletești, fiind oprite de smerenie. Tocmai de aceea Sfinții Părinți predanisesc ca lucrare de obște tuturor monahilor, mai ales celor care se îndeletnicesc cu rugăciunea și doresc a spori în ea, sfânta pocăință, care lucrează nemijlocit împotriva slavei deșarte și care aduce sufletului sărăcia duhovnicească. După ce nevoitorul se îndeletnicește vârtos cu pocăința, vede deja lucrarea slavei deșarte asupra sufletului asemănându-se foarte cu lucrarea patimii curviei. Patima curviei învață omul să năzuiască la însoțirea neîngăduită cu un alt trup, și în cei ce se supun ei, chiar și numai prin desfătarea cu gânduri și visări necurate, preface toate simțămintele inimii, schimbă rânduiala sufletului și trupului: slava deșartă trage la împărtășirea nelegiuită de slava omenească și, atingându-se de inimă, duce la o mișcare plăcută, fără de rânduială, a sângelui; prin această mișcare schimbă întreaga întocmire (aplecare) a omului, băgând în el unirea cu duhul gros

[1] Potrivit tâlcuirii Preacuviosului Macarie cel Mare (Omilia 37, cap. 5) și Preacuviosului Marcu Ascetul, Cuvântul 6.

și întunecat al lumii și înstrăinându-l în acest chip de Duhul lui Dumnezeu. Slava deșartă este curvie față de slava cea adevărată. „Ea", grăiește Sfântul Isaac Sirul, „ caută spre firea lucrurilor cu privire curvească"[1]. Cât de mult întunecă ea pe om, cât de mult îi îngreunează apropierea de Dumnezeu și osteneala de a deveni al Lui ne-a mărturisit-o Mântuitorul: *Cum puteți voi să credeți*, le-a grăit El fariseilor măreți în deșert, ce căutau laudă și încuviințare unii de la alții și de la obștea omenească aflată în starea de cădere, *când primiți slavă unul de la altul, și slava cea de la Singur Dumnezeu nu o căutați?* (In. V, 44). Ceea ce Preacuvioșii Ioan Scărarul și Nil Sorski[2] numeau râvnă trufașă pentru căutarea înainte de vreme a ceea ce vine la vremea potrivită poate fi pusă negreșit pe seama patimii slavei deșarte, întotdeauna fiind împreună-lucrător sângele; sângele este înfierbântat și pus în mișcare de gândurile slavei deșarte, iar slava deșartă, la rândul ei, face să crească și să se înmulțească visările amăgitoare și părerea trufașă despre sine, pe care Apostolul o numește *mândrie a minții trupești, ce fără minte se umflă* (Col. II, 18).

Din toate cele spuse mai sus se poate vedea și vremea potrivită pentru rugăciunea minții, a inimii. Pentru îndeletnicirea cu ea e potrivită vârsta coaptă, la care pornirile se îmblânzesc în chip firesc în om. Nu este lepădată tinerețea atunci când ea are însușirile bătrâneții, mai ales când are îndrumător. Copt nu îl fac pe om doar numărul anilor de la naștere sau de la intrarea în mănăstire, ci mai ales cercetarea de sine îndelungă – cercetare nu după voia proprie, ci după Domnul Iisus Hristos, întru lumina Evangheliei, în care e înfățișat omul nou și toate nuanțele neputințelor celui vechi, și a scrierilor Sfinților Părinți ai Bisericii de Răsărit, Ortodoxe, ce ne povățuiesc în chip nerătăcit cum să ne folosim de lumina Evangheliei. Cu cât pătrunde omul mai mult în sine, cu cât se cunoaște mai mult pe sine, cu cât își cunoaște mai mult patimile, lucrarea lor cea de multe feluri, mijloacele prin care e luptat, neputința sa; cu cât se străduie mai mult a nimici în sine însușirile păcătoase altoite prin cădere și a dobândi însușirile arătate de Evanghelie, cu atât temelia pentru zidirea rugăciunii va fi mai trainică. Nevoitorul nu trebuie să se grăbească a termina cu punerea temeliei: dimpotrivă, este dator a se îngriji ca ea să aibă adâncime și tărie îndestulătoare. Nu este îndeajuns a studia patimile dimpreună cu multîmpletitele lor odrasle întru citirea cărților Părintești: este de trebuință a le citi în cartea vie a sufletului și a dobândi cunoașterea cea din cercare despre ele. Este învederat că e nevoie de mulți ani pentru ca îndeletnicirea aceasta să dea roade – mai ales în vremea noastră, când primirea fără osteneală de către om a vreunei cunoștințe duhovnicești e rară, când trebuie să cauți în cărți fiecare cunoștință de acest

---

[1] Cuvântul 56.

[2] Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul 11.

fel și apoi să cauți tot în cărți rânduiala, treptele cunoștințelor, faptelor, stărilor duhovnicești. Cei care nu s-au îngrijit destul de temeinicia temeliei au văzut în zidirea lor multe neajunsuri și lucruri neîndemânoase, crăpături însemnate și alte vătămări, iar adeseori au văzut și amara nimicire a zidirii înseși. Fraților! Să nu ne grăbim: urmând sfatului Evangheliei (Lc. VI, 48), să săpăm, să adâncim, să punem la temelie pietre tari, grele. Săparea și adâncirea sunt cercetarea amănunțită a inimii, iar pietrele cele tari – întărite de vreme și lucrarea îndelungată – deprinderile întru poruncile evanghelice.

Când nevoitorul lui Hristos, după puterea sa, ajunge să-și stăpânească mișcările sângelui și să slăbească lucrările acestuia asupra sufletului, atunci în suflet încep să se ivească, puțin câte puțin, mișcări duhovnicești; încep să se arate minții înțelegeri subțiri, dumnezeiești, să o tragă din împrăștierea peste tot locul și s-o adune în sine[1]; inima începe a împreună-simți cu mintea prin zdrobire îmbelșugată. În urma lucrărilor duhovnicești slăbesc până în sfârșit lucrările sângelui asupra sufletului: sângele intră pe făgașul slujirii sale firești în alcătuirea trupului, încetând a sluji, în afara menirii sale firești, ca unealtă a păcatului și a dracilor. Sfântul Duh încălzește pe om duhovnicește, totodată înrourând și răcorind sufletul până atunci obișnuit doar cu feluritele aprinderi ale sângelui[2]. La ivirea gânditului Soare al Dreptății fiarele cele gândite pleacă în culcușurile lor, și nevoitorul iese din întunericul și robia în care îl țineau păcatul și duhurile căzute, spre lucrare și sporire până ce vine seara vieții pământești, până la strămutarea în viața veșnică, neînserată (Ps. CIII, 23-24). În urma lucrării harice a Sfântului Duh asupra omului, dintâi începe a sufla în el o tihnă neobișnuită, apare omorârea față de lume, față de îndulcirea cu deșertăciunea și păcătoșenia ei, față de slujirile în mijlocul ei. Creștinul se împacă cu toate și cu toți prin mijlocirea străinei, smeritei și totodată înaltei drepte socotințe duhovnicești, neștiute și neatinse de omul trupesc și sufletesc. El începe să simtă împreună-pătimire față de toată omenirea și față de fiecare om în parte. Împreună-pătimirea trece în dragoste – apoi începe a spori luarea-aminte la rugăciunea lui: cuvintele rugăciunii încep a pricinui o întipărire neobișnuită asupra sufletului, a-l cutremura. În sfârșit, puțin câte puțin inima și tot sufletul se mișcă în unire cu mintea, iar în urma sufletului e tras în această unire și însuși trupul. Această rugăciune se numește:

A minții, atunci când e rostită de minte întru adâncă luare-aminte, cu împreună-simțirea inimii;

A inimii, atunci când e rostită de minte și inimă unite, inima pogorându-se parcă în inimă și înălțând din adâncul inimii rugăciune;

---

[1] „Înaintea tuturor (darurilor duhovnicești) **neîmprăștierea** este dăruită minții de către Domnul", Calist și Ignatie Xanthopulor, cap. 24, *Dobrotoliubie,* partea a doua.

[2] Împreună-vorbirea Sfântului Maxim Capsocalivitul cu Preacuviosul Grigorie Sinaitul, *Dobrotoliubie,* partea întâi.

A sufletului, atunci când este săvârşită din tot sufletul, luând parte chiar şi trupul; când este săvârşită din toată fiinţa, toată fiinţa făcându-se ca o singură gură care rosteşte rugăciunea.

Sfinţii Părinţi, în Scrierile lor, cuprind adesea sub singura numire de „rugăciune a minţii" şi rugăciunea inimii şi rugăciunea sufletului, dar uneori fac deosebire între ele. Astfel, Preacuviosul Grigorie Sinaitul a zis: „Cheamă neîncetat pe Dumnezeu cu mintea sau cu sufletul". Acum însă, când învăţătura din gură vie despre acest lucru s-a împuţinat foarte, e foarte de folos a şti deosebirea exactă dintre ele. În unii lucrează mai mult rugăciunea minţii, în alţii – cea a inimii, iar în alţii – cea a sufletului, după cum primeşte fiecare de la Împărţitorul tuturor bunătăţilor, atât fireşti cât şi harice[1]; iar uneori în unul şi acelaşi nevoitorul lucrează ba una, ba alta dintre aceste rugăciuni. Asemenea rugăciune este foarte adesea şi în cea mai mare parte însoţită de lacrimi. Omul cunoaşte atunci din parte ce înseamnă fericita nepătimire. El începe a simţi curăţia, iar în urma curăţiei – frica vie de Dumnezeu, ce mistuie grosimea trupului prin frica străină, până atunci necunoscută omului, pe care o aduce, frică ce vine din simţirea stării înaintea lui Dumnezeu. Creştinul intră într-o nouă viaţă şi nouă nevoinţă, potrivite cu starea lui sufletească înnoită: laptele dinainte nu se mai potriveşte pentru hrana lui. Toate lucrările lui se împreunează într-una singură: „în fericita pocăinţă necurmată". Cel ce înţelege să înţeleagă: s-a spus cea mai de trebuinţă, cea mai mântuitoare de suflet, cea mai însemnată înştiinţare pentru adevăratul făptuitor, deşi cuvintele sunt simple. Starea aceasta a zugrăvit-o Marele Pimen în răspunsul său la întrebarea: „Cum trebuie să se poarte cel ce se linişteşte cu luare-aminte?". Acesta a răspuns: „Asemenea omului cufundat în tină până la gât, ce are o povară pe grumaz şi strigă către Dumnezeu: miluieşte-mă"[2]. Plânsul adânc, plânsul duhului omenesc, mişcat spre plâns de către Duhul lui Dumnezeu, este tovarăşul nelipsit al rugăciunii inimii; rugăciunea sufletului e însoţită de simţământul duhovnicesc al fricii de Dumnezeu, al evlaviei şi străpungerii. În creştinii desăvârşiţi, amândouă aceste simţăminte trec în dragoste; dar şi aceste simţăminte fac parte din numărul celor harice. Ele sunt daruri ale lui Dumnezeu, date la vremea potrivită, străine chiar pătrunderii celui care se nevoieşte pe tărâmul lor, chiar dacă el se nevoieşte în chip nerătăcit. Rugăciunea inimii lucrează cel mai mult când nevoitorul foloseşte rugăciunea lui Iisus; cu rugăciunea sufletului se roagă cei care au primit rugăciunea inimii, atunci când ei se îndeletnicesc cu rugăciunile din carte şi cu cântarea psalmilor.

---

[1] Deosebirea a fost arătată mai sus.

[2] *Patericul egiptean.*

Rugăciunea minții, a inimii, a sufletului e poruncită omului de către Dumnezeu atât în Vechiul, cât și în Noul Testament. *Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău*, poruncește Dumnezeu, *din toată inima ta, din tot sufletul tău, din toată mintea ta, din toată puterea ta. Aceasta e porunca cea dintâi* (Mc. XII, 30; Deut. VI, 5). E limpede că împlinirea celei mai mari și mai înalte dintre toate poruncile nu poate fi atinsă decât prin rugăciunea minții, a inimii și a sufletului, prin care cel care se roagă se osebește de toată făptura, prin care el tinde cu toată ființa sa către Dumnezeu. Aflându-se întru această năzuință către Dumnezeu, cel ce se roagă se unește fără de veste singur cu sine, și se vede tămăduit prin atingerea de el a degetului lui Dumnezeu. Mintea, inima, sufletul, trupul – până atunci rupte între ele de păcat – se adună deodată laolaltă în Domnul. Dat fiind că unirea a avut loc în Domnul, este pricinuită de Domnul, ea este în același timp și unire a omului cu sine, și unire a lui cu Domnul. După unire, sau totodată cu unirea, urmează ivirea dăruirilor duhovnicești. Mai bine zis, unirea este dar al Duhului. Prima din dăruirile duhovnicești, prin care și are loc unirea cea minunată, e pacea lui Hristos[1]. Păcii lui Hristos îi urmează întreaga ceată a darurilor lui Hristos și roadelor Sfântului Duh, pe care Apostolul le înșiră în următorul chip: *Dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea poftelor* (Gal. V, 22). Rugăciunea celui tămăduit, unit, împăcat în sine și cu sine e străină de gândurile și de visările drăcești. Arma de foc a heruvimului căzut încetează a mai lucra: sângele, înfrânat prin putere de Sus, încetează a mai fierbe și a se mai înviflora. Această mare se face nemișcată; suflarea vânturilor – care sunt gândurile și visările drăcești – nu mai lucrează asupra lui. Rugăciunea străină de gânduri și de visări se numește **curată**[2], **nerăspândită**. Nevoitorul care a ajuns la rugăciunea curată începe să afierosească îndeletnicirii cu ea multă vreme, adeseori fără să își dea seama. Toată viața lui, toată lucrarea lui se întoarce în rugăciune. Calitatea rugăciunii, au zis Părinții, negreșit duce la cantitate. Rugăciunea, după ce l-a cuprins pe om, îl preschimbă treptat, îl face duhovnicesc în urma unirii cu Sfântul Duh, precum spune Apostolul: *Cel ce se lipește de Domnul, un duh cu Domnul este* (1 Cor. VI, 17). Ucenicului iubit al Duhului i se descoperă tainele creștinismului.

Pacea harică a lui Hristos, prin care nevoitorul e băgat în rugăciunea curată, se deosebește desăvârșit de obișnuita stare liniștită, plăcută a oamenilor: după ce s-a sălășluit în inimă, ea ferecă în lanțuri mișcările tulburătoare ale patimilor, înlătură frica nu prin îndepărtarea a ceea ce înfricoșează, ci prin fericita stare de vitejie întru Hristos, ce face ca ceea ce e înfricoșător să nu mai

---

[1] Varsanufie cel Mare, răspunsul 184; Sfântul Grigorie Palama, *Epistola către monahia Xenia*.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 15.

fie înfricoşător, precum a grăit Domnul: *Pace las vouă, pacea Mea dau vouă: nu precum o dă lumea v-o dau Eu vouă. Să nu se tulbure inima voastră, nici să se spăimânteze* (In. XIV, 27). În pacea lui Hristos vieţuieşte în chip ascuns asemenea putere duhovnicească, că această pace calcă prin ea orice necaz şi nenorocire pământească. Această putere este împrumutată de la Hristos Însuşi: *Întru Mine pace să aveţi. În lume necazuri veţi avea – ci îndrăzniţi: Eu am biruit lumea* (In. XIV, 33). Chemat prin rugăciunea inimii, Hristos trimite în inimă putere duhovnicească, numită „pace a lui Hristos", nepătrunsă cu mintea, nepovestită prin cuvânt, pătrunsă în chip de nepătruns doar prin cercarea cea fericită. *Pacea lui Dumnezeu,* grăieşte Apostolul creştinilor, *ce covârşeşte toată mintea, va păzi inimile voastre şi cugetele voastre întru Hristos Iisus* (Filip. IV, 7). Aceasta e puterea păcii lui Hristos. Ea *întrece toată mintea.* Asta înseamnă: ea este mai presus decât toată mintea celor zidite – şi decât mintea omenească, şi decât mintea îngerilor de lumină, şi decât mintea îngerilor căzuţi. Ea, ca lucrare a lui Dumnezeu, rânduieşte în chip stăpânitor, dumnezeiesc, gândurile şi simţirile inimii. La ivirea ei, o rup la fugă toate gândurile drăceşti şi simţirile atârnătoare de ele, iar gândurile omeneşti, dimpreună cu inima, intră sub atotsfânta ei cârmuire şi îndrumare. De acum înainte, ea împărăţeşte peste ele şi le păzeşte, adică le păstrează neatinse de păcat, întru Hristos Iisus. Asta înseamnă: ea ţine gândurile, fără a le îngădui să iasă, întru învăţătura evanghelică, luminează mintea prin tâlcuirea de taină a acestei învăţături, iar pe inimă o hrăneşte cu pâinea cea spre fiinţă, ce se pogoară din cer şi dă viaţă tuturor celor ce se împărtăşesc cu ea (In. VI, 33). Pacea sfântă, întru îmbelşugata sa lucrare, lasă tăcere asupra minţii, iar spre fericita gustare dintr-însa insuflă şi sufletul şi trupul. Atunci se curmă toată mişcarea sângelui, toată înrâurirea lui asupra stării sufletului: se face linişte mare. Suflă în tot omul o anumită răcoare subţire, şi se aude învăţătura cea de taină. Creştinul, ţinut şi păzit de sfânta pace, se face de neajuns pentru vrăjmaşi: el e lipit de îndulcirea cu pacea lui Hristos şi, îmbătându-se de ea, uită nu doar desfătările păcătoase, ci toate desfătările pământeşti îndeobşte – atât trupeşti cât şi sufleteşti. Vindecătoare băutură! Dumnezeiască doctorie! Fericită beţie! Întocmai: ce alt temei al înnoirii omului poate fi, fără numai haricul simţământ al păcii, prin care toate părţile alcătuitoare ale omului, despărţite de păcat, se unesc iarăşi într-un singur tot! Fără de acest dar premergător, fără această unire cu sine însuşi, poate omul să fie în stare de vreo stare duhovnicească, dumnezeiască, zidită de Atotbunul Duh Sfânt? În vasul sfărâmat poate încăpea ceva mai înainte ca el să fie dres? Simţământul păcii lui Hristos, ca şi toate dăruirile harice îndeobşte, începe să se arate mai înainte de toate în rugăciune, fiindcă aceasta e lucrarea în care nevoitorul se pregăteşte cel mai bine, prin evlavie şi luare-aminte, de primirea întipăririlor dumnezeieşti.

Mai apoi, după ce s-a făcut ca un bun statornic al creştinului, ea îl întovărăşeşte mereu, pururea şi pretutindeni îndemnându-l la rugăciunea săvârşită în cămara sufletului, arătând de departe vrăjmaşii şi clevetitorii cei gândiţi, punându-i pe fugă şi doborându-i cu dreapta sa cea atotputernică.

Măreţia darului duhovnicesc, a păcii lui Hristos, arătarea lui în poporul cel ales al lui Dumnezeu, în noul Israil, în creştini, puterea lui de a vindeca sufletele, puterea de a păstra sănătatea sufletelor sunt descrise de sfântul proroc Isaia în următorul chip: *Dumnezeu Tare*, grăieşte Prorocul despre Domnul întrupat, *Stăpânitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie: că voi aduce pace peste domni*, peste creştinii sporiţi, care biruiesc patimile şi ca atare merită numele de „domni", *pace şi sănătate Lui. Şi mare va fi stăpânirea Lui, şi păcii Lui nu va fi hotar. Pre scaunul lui David şi întru împărăţia Lui va şedea, ca să o îndrepteze şi să o apere cu judecată şi dreptate, de acum şi până în veac: râvna Domnului Savaot va face acestea* (Is. IX, 6-7). *Răsări-va în zilele Lui dreptatea şi mulţimea păcii* (Ps. LXXI, 7); *Domnul va blagoslovi pre norodul Său* – pe creştini – *cu pace* (Ps. XXVIII, 11), *cei blânzi vor moşteni pământul şi se vor desfăta întru mulţimea păcii* (Ps. XXXVI, 11). Precum Sfântul Duh vesteşte pe Fiul (In. XVI, 14), aşa şi lucrarea în om a Sfântului Duh – pacea lui Hristos – vesteşte că gândurile omului au intrat în atotsfântul tărâm al Dreptăţii Dumnezeieşti şi Adevărului Dumnezeiesc, că Evanghelia a fost primită de către el cu inima: *mila şi adevărul s-au întâmpinat, dreptatea şi pacea s-au sărutat* (Ps. LXXXIV, 11). Lucrarea păcii lui Hristos în om este semnul rămânerii lui întru poruncile lui Hristos, în afara rătăcirii şi amăgirii de sine: dimpotrivă, tulburarea, chiar şi cea mai subţire, cu orice îndreptăţiri s-ar acoperi, este semn vrednic de crezare al abaterii de pe calea cea îngustă a lui Hristos pe calea cea lată, care duce în pierzare[1]. Nu osândi nici pe necredincios, nici pe răufăcătorul învederat: *Domnului său stă sau cade* (Rom. XIV, 4). Nu urî nici pe cel ce te cleveteşte, nici pe cel ce te ocărăşte, nici pe cel ce te jefuieşte, nici pe cel care te ucide: ei te răstignesc de-a dreapta Domnului, după rânduiala cea nepătrunsă a judecăţilor dumnezeieşti, pentru ca tu, dintru recunoaşterea şi încredinţarea inimii, să poţi spune în rugăciunea ta Domnului: „vrednic de faptele mele primesc; pomeneşte-mă, Doamne, întru Împărăţia Ta". Să înţelegi din necazurile îngăduite asupra ta negrăita ta bunăstare, alegerea ta de către Dumnezeu, şi roagă-te cu preafierbinte rugăciune pentru acei binefăcători ai tăi prin a căror mijlocire se dă ţie bunăstarea aceasta, prin ale căror mâini eşti rupt de lume şi omorât faţă de ea, prin ale căror mâini eşti înălţat către Dumnezeu. Să simţi faţă de ei milostivire după asemănarea acelei milostiviri pe care o simte faţă de omenirea nefericită, înecată în păcate, Dumne-

[1] *Călăuzire în viaţa duhovnicească*, a sfinţilor Varsanufie cel Mare şi Ioan Prorocul, răspunsul 59.

zeu, Care L-a dat pe Fiul Său ca jertfă de răscumpărare Ziditorului pentru zidirea vrăjmașă Lui, știind că această zidire, în cea mai mare parte a ei, va batjocori și Această Jertfă, O va nesocoti. Milostivirea asta, ce se întinde până la dragostea de vrăjmași, ce se revarsă în rugăciuni cu lacrimi pentru ei, duce la cunoașterea din cercare a Adevărului. Cunoașterea Adevărului duce în sufletul Dreptății Dumnezeiești, după ce a izgonit din suflet dreptatea omenească, aflată în starea de cădere și spurcată de păcat: Dreptatea Dumnezeiască mărturisește intrarea sa în suflet prin pacea lui Hristos. Pacea lui Hristos face pe om și biserică și preot al Dumnezeului Celui Viu: *în pace locul Lui* (al lui Dumnezeu), *și lăcașul Lui în Sion. Acolo au zdrobit tăriile arcelor, arma și sabia și războiul* (Ps. LXXV, 2-3).

Despre fericita unire a omului cu sine însuși în urma lucrării păcii lui Hristos dau mărturie cei mai mari povățuitori ai monahismului. Sfântul Ioan Scărarul spune: „*Strigat-am cu toată inima mea*, adică cu trupul, cu sufletul și cu duhul: *că unde sunt* acești *doi* din urmă în unire, acolo este și Dumnezeu în mijlocul lor"[1]. Preacuviosul Isaia Pustnicul spune: „Dacă tu, asemenea fecioarelor înțelepte, știi că vasul tău este plin cu untdelemn și poți să intri în cămară, netrebuind să rămâi pe dinafară; de ai simțit că duhul, sufletul și trupul tău s-au unit fără de prihană și au înviat nespurcate în ziua Domnului nostru Iisus Hristos; dacă știința (conștiința) nu te dă în vileag și nu te osândește; dacă te-ai făcut prunc, după cuvântul Mântuitorului: *Lăsați pruncii și nu-i opriți pe ei a veni la Mine, că a unora ca aceștia este Împărăția Cerurilor* (Mt. XIX, 14), atunci cu adevărat te-ai făcut mireasă (a lui Hristos); Sfântul Duh S-a odihnit asupra ta, chiar de te afli încă în trup"[2]. Sfântul Isaac Sirul spune: „Nu se asemuie cei ce fac semne, minuni și puteri în lume cu cei care se liniștesc cu înțelegere. Să iubești nelucrarea liniștirii mai mult decât săturarea celor ce flămânzesc în lume și întoarcerea multor păgâni la închinarea lui Dumnezeu. Mai bine este ție să te dezlegi din legăturile păcatului decât să dai slobozenie robilor. Mai bine este ție a te smeri cu sufletul tău întru unirea de cuget a treimii care este în tine – a trupului, sufletului și duhului zic – decât a împăca prin învățătura ta pe cei ce nu se înțeleg la cuget"[3].

Sfânta pace este acea nemișcare a minții care se naște din plinirea poruncilor evanghelice și pe care o pomenește Sfântul Isaac Sirul în Cuvântul 55, pe care o au simțit-o Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul și Sfântul Vasile cel Mare și, după ce au simțit-o, s-au îndepărtat în pustie. Acolo, după ce s-au îndeletnicit cu omul lor cel lăuntric și l-au șlefuit de tot prin Evanghelie, ei s-au făcut văzători ai vederilor de taină ale Duhului. Este învederat că nemișcarea minții sau neîmprăștierea (nimicirea împrăștierii) este dobândită de minte după

---

[1] Ps. CXVIII, 145; Mt. XVIII, 20. *Scara*, Cuvântul 28, cap. 61.

[2] Cuvântul 19. Același gând l-a vădit Preacuviosul și într-al 17-lea Cuvânt al său.

[3] Cuvântul 56.

unirea ei cu sufletul. Fără aceasta, ea nu se poate înfrâna de la răspândirea și rătăcirea peste tot locul. Atunci când mintea, prin lucrarea Harului Dumnezeiesc, se unește cu inima, ea primește puterea rugăciunii despre care vorbește Preacuviosul Grigorie Sinaitul: „Dacă Moisi n-ar fi primit de la Dumnezeu toiagul puterii, n-ar fi lovit prin el Dumnezeu pe Faraon și Egiptul; așa și mintea, dacă nu va avea în mână puterea rugăciunii, nu va putea zdrobi păcatul și puterile cele potrivnice"[1]. Cu neobișnuită limpezime și simplitate este înfățișată învățătura despre pacea lui Hristos în povețele duhovnicești ale ieromonahului Serafim de Sarov; acolo totul este luat de-a dreptul din sfânta cercare a inimii: „Când mintea și inima vor fi unite în rugăciune, și gândurile sufletului neîmprăștiate, atunci inima se va încălzi cu fierbințeala duhovnicească, în care strălucește lumina lui Hristos, umplând de pace și bucurie întreg omul lăuntric"[2]. Nimic nu e mai bun în Hristos ca pacea, întru care se strică tot războiul duhurilor văzduhului și pământului. Semnul sufletului înțelegător este atunci când omul afundă mintea sa înlăuntrul său și are lucrare în inima sa. Atunci harul lui Dumnezeu îl adumbrește, și el se află într-o întocmire pașnică, iar prin mijlocirea acestuia și în întocmire preapașnică: pașnică, adică având bună conștiință; preapașnică, fiindcă mintea vede în sine duhovnicește harul Sfântului Duh, după cuvântul lui Dumnezeu: *În pace locul Lui* (Ps. LXXV, 2). Când cineva umblă întru întocmire pașnică, el culege darurile duhovnicești ca și cu lingurița. Când omul vine întru întocmire pașnică, atunci poate răspândi din sine și asupra altora lumina înțelegerii. – Această pace, ca pe o comoară fără de preț, a lăsat-o Domnul nostru Iisus Hristos ucenicilor Săi, înainte de moartea Sa grăind: *Pace las vouă, pacea Mea dau vouă* (In. XIV, 27). Suntem datori să adunăm toate puterile, dorințele și faptele noastre spre a primi pacea lui Dumnezeu, și să strigăm întotdeauna cu Biserica dimpreună: *Doamne Dumnezeul nostru! Pace dă nouă* (Is. XXVI, 12). În tot chipul trebuie să ne străduim a păzi pacea sufletească și a nu ne tulbura de necazurile pe care ni le pricinuiesc alții: pentru aceasta, e nevoie a ne sili în tot chipul să înfrânăm mânia și să păzim, prin mijlocirea luării-aminte, mintea și inima de mișcările cele necuviincioase. Jignirile din partea celorlalți suntem datori să le răbdăm cu seninătate și să ne deprindem a avea o asemenea așezare a duhului ca și cum ele nu ne-ar privi pe noi, ci pe careva străin nouă. Această îndeletnicire poate aduce tihnă inimii omenești și o poate face locaș al lui Dumnezeu Însuși. În ce chip poate fi biruită mânia se poate vedea din Viața Sfântului Paisie cel Mare. Acesta L-a rugat pe Domnul Iisus Hristos, când i S-a arătat, să-l slobozească de mânie – și i-a zis lui Hristos: „De vrei să biruiești mânia și iuți-

[1] *Dobrotoliubie*, partea întâi, Cap. 114.

[2] Povața 11 despre rugăciune.

mea împreună, să nu poftești nimic, nici să urăști pe cineva, nici să defaimi"[1]. – Pentru a păstra pacea sufletului, nevoitorul trebuie să depărteze de la sine trândăvia și să se străduiască a avea duh bucuros, iar nu întristat, după cuvântul lui Sirah: *„Pre mulți i-a omorât întristarea, și nu este folos în ea* (Sir. XXX, 24). Pentru păstrarea păcii sufletului, nevoitorul trebuie să fugă din răsputeri de osândirea altora. Prin neosândire și tăcere se păstrează pacea sufletului: când omul este în atare întocmire, primește descoperirile dumnezeiești"[2]. – *Împărăția lui Dumnezeu este dreptate și pace și bucurie întru Duhul Sfânt: că cel ce întru acestea slujește lui Hristos, bineplăcut este lui Dumnezeu* (Rom. XIV, 17-18).

Pacea lui Hristos este izvor de neîncetată rugăciune a minții, a inimii, a sufletului, de rugăciune harică, duhovnicească – rugăciune adusă din toată ființa omenească, prin lucrarea Sfântului Duh; pacea lui Hristos este izvor nesecat al smereniei lui Hristos – smerenie harică, ce covârșește toată mintea. Nu va greși cel ce va spune că rugăciunea necurmată este smerenie harică și smerenia harică e necurmată rugăciune. Socotim că este neapărată nevoie să înfățișăm aici legătura cea foarte strânsă a rugăciunii cu smerenia. Ce e smerenia? „Smerenia", au zis Părinții, „este dumnezeiască și neajunsă"[3]. Oare nu înseamnă asta același lucru cu ceea ce a zis Apostolul: *pacea lui Dumnezeu, ce covârșește toată mintea* (Filip. IV, 7)? Vom arăta fără greșeală ce e smerenia dacă vom spune: „Smerenia este lucrare nepătrunsă a nepătrunsei păci a lui Hristos, în chip de nepătruns pătrunsă doar prin cercarea cea fericită". În alcătuirea acestei definiții a smereniei Îl avem călăuzitor pe Însuși Domnul. *Veniți la Mine, toți cei osteniți și împovărați*, a grăit Domnul, *și Eu vă voi odihni pre voi. Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre* (Mt. XI, 28-29). Preacuviosul Ioan Scărarul, tâlcuind aceste spuse ale Mântuitorului, grăiește: *„Învățați-vă* nu de la înger, nu de la om, nu din carte, ci *de la Mine*, adică de la petrecerea, strălucirea și lucrarea Mea în voi, *că sunt blând și smerit cu inima*, și cu gândul și cu cugetul, *și veți afla odihnă* de războaie și ușurare de gândurile păcătoase *sufletelor voastre*"[4]. Această învățătură e lucrătoare, învățătură din cercare, învățătură harică! În continuare, în *Cuvântul despre smerenie* Sfântul Ioan Scărarul, după ce înșiră feluritele semne ale smereniei ce pot fi cunoscute și pătrunse nu doar de cel ce stăpânește această vistierie duhovnicească, ci și de apropiații și prietenii lui în Domnul, adaugă: „Pentru cel ce a dobândit această mare bogăție (smerenia) în sufletul său sunt semne (după care el poate să își dea seama că a câștigat smerenia) mai mari decât toate cele arătate mai înainte: fiindcă

---

[1] *Viețile Sfinților*, 19 iunie, Viața Preacuviosului Paisie cel Mare.

[2] Povețele 3 și 4. Despre pacea sufletului și pázirea ei, Moscova, ediția a doua, 1844.

[3] Învățătura Preacuviosul Avvă Dorotei despre smerenie.

[4] Cuvântul 26, cap. 3.

acelea pot fi văzute de cei dinafară. Vei cunoaște, fără să fii amăgit, că aceasta preacuvioasă (smerenia) este în tine după mulțimea de lumină nepovestită și negrăita dragoste de rugăciune"[1]. La întrebarea: „Care sunt semnele aparte ale smereniei?", Sfântul Isaac Sirul a răspuns: „Precum înălțarea sufletului este împrăștiere a lui, ce îl silește să se răspândească (prin mijlocirea visării pricinuite de ea) și n-o împiedică să se întraripeze cu norii gândurilor sale, de care fiind purtat înconjură zidirea toată, tot așa smerenia adună sufletul întru liniștire; prin mijlocirea smereniei, sufletul se adună în sine însuși. Precum sufletul este neștiut și nevăzut de ochii trupești, așa și cel cu smerită cugetare nu este cunoscut când se află între oameni. Precum sufletul este acoperit înlăuntrul trupului de vederea oamenilor și de împărtășirea cu ei, așa și cel cu adevărat smerit cugetător nu doar că nu voiește a fi văzut și priceput de oameni, din pricina îndepărtării și lepădării sale de toate; însă el ar dori să se cufunde chiar de la sine însuși înlăuntrul său, să viețuiască și să petreacă în liniștire, uitând desăvârșit gândurile și simțămintele sale dinainte, să se facă oarecum ca și cum n-ar ființa, n-ar fi început a ființa, ca și cum ar fi neștiut chiar de sufletul său. Unul ca acesta e tăinuit, ascuns și despărțit de lume după măsura în care rămâne cu totul în Stăpânul său"[2]. Care e starea aceasta, dacă nu cea pricinuită de rugăciunea harică, a minții, a inimii și a sufletului? Oare e cu putință a rămâne în Domnul altminteri decât unindu-te cu El prin rugăciunea curată? În același Cuvânt se află răspunsul Sfântului Isaac la întrebarea: „Ce este rugăciunea?" – Sfântul a zis: „Rugăciunea înseamnă deșertarea minții de toate cele de aici și din inimă și care și-a întors privirile cu desăvârșire către viitorul nădăjduit". Așadar, rugăciunea adevărată și smerenia adevărată nu-s unul și același lucru după lucrările și urmările lor? Rugăciunea este maica virtuților și ușa către toate darurile duhovnicești. Prin rugăciunea întru luarea-aminte, săvârșită cu răbdare și silire de sine, se dobândesc și rugăciunea harică, și smerenia harică. Dătătorul lor este Duhul Sfânt; Dătătorul lor e Hristos: cum să nu fie atât de asemănătoare între ele, de vreme ce izvorul lor este unul? Cum să nu se arate din acest izvor toate virtuțile îndeobște, în minunată conglăsuire și legătură între ele? Ele se arată fără veste în acel creștin în a cărui cămară lăuntrică a intrat Hristos pentru a lua aminte la plânsul celui închis în cămară și pentru a îndepărta pricinile plânsului. „Rugăciunea este maica virtuților", a zis Preacuviosul Marcu Ascetul, „ea le naște din unirea cu Hristos"[3]. Sfântul Ioan Scărarul a numit rugăciunea maică a virtuților, iar smerenia – pierzătoare a patimilor[4].

---

[1] Cuvântul 26, cap. 26-27.

[2] Cuvântul 48.

[3] Sfântul Marcu Ascetul, *Cuvânt către cei ce socot a se îndreptăți prin fapte*, cap. 35.

[4] Cuvântul 28 și Cuvântul 25.

Este nevoie să lămurim şi să facem cât de cât desluşită unirea minţii, a sufletului şi trupului pentru cei ce nu au simţit-o, ca aceştia s-o recunoască atunci când ea, prin mila lui Dumnezeu, va începe să se arate în ei. Această unire e pe deplin vădită, pe deplin simţită – nu vreo închipuire însuşită prin părerea amăgitoare. O putem lămuri întrucâtva pornind de la starea cu totul potrivnică ei, în care ne aflăm de obicei cu toţii. Starea potrivnică ei – dezbinarea minţii, sufletului şi trupului, lucrarea lor într-o neînţelegere care adesea ajunge împotrivire – este amara urmare a căderii noastre în starea protopărinţilor noştri[1]. Cine nu vede în sine această lucrare în dezbinare? Cine nu simte războiul lăuntric şi chinul pricinuit de el? Cine nu recunoaşte că acest război, acest chin – ce sunt adesea de neîndurat – sunt boala noastră, semnul, dovada convingătoare a căderii? Mintea noastră se roagă sau se află în cugetare şi vrere evlavioasă, iar în inimă şi în trup se mişcă felurite dorinţe păcătoase, felurite porniri ale inimii, trag mintea cu sila de la îndeletnicirea ei, şi în cea mai mare parte o şi abat! Chiar simţurile trupeşti, mai ales văzul şi auzul, lucrează împotriva minţii: aducându-i neîncetate întipăriri ale lumii materiale, ele o abat în împrăştiere. Iar când, prin milostivirea cea negrăită a lui Dumnezeu, mintea începe a se uni în rugăciune cu inima şi sufletul, atunci sufletul – la început puţin câte puţin, iar pe urmă în întregime – începe a năzui împreună cu mintea la rugăciune. În cele din urmă năzuieşte la rugăciune şi însuşi trupul nostru stricăcios, care a fost zidit având în el pofta de Dumnezeu, iar de la cădere s-a molipsit de pofta dobitocească. Atunci, simţurile trupeşti rămân în nelucrare: ochii privesc, şi nu văd; urechile ascultă, şi totodată nu ascultă[2]. Atunci, întregul om devine cuprins de rugăciune: înseşi mâinile, picioarele şi pieptul lui iau parte în chip de negrăit, dar pe deplin vădit şi simţit, la rugăciune, şi devin pline de o putere netâlcuită în cuvinte. La omul ce se află în starea de pace întru Hristos şi rugăciune nu au intrare nici un fel de gânduri păcătoase – acelaşi om pentru care mai înainte oricare bătălie cu păcatul era înfrângere neîndoielnică. Sufletul simte că se apropie de el vrăjmaşul: însă puterea rugăciunii, care îl umple, nu îngăduie vrăjmaşului să se apropie şi să spurce biserica lui Dumnezeu. Cel ce se roagă ştie că s-a apropiat de el vrăjmaşul; însă nu ştie cu ce gând, cu ce chip de păcat. Zis-a Sfântul Ioan Scărarul: *„Pe cel rău ce se abate de la mine nu l-am cunoscut* (Ps. C, 5) nici cum a venit, nici de ce a venit, nici cum a plecat; ci când se întâmplă aşa ceva, rămân fără nici o simţire, fiind unit cu Dumnezeu acum şi pururea"[3].

---

[1] Preacuviosul Simeon Noul Teolog numeşte această stare a firii noastre „sfâşiere" a ei. Cuvântul 3.

[2] Sfântul Simeon Noul Teolog, Cuvântul 10.

[3] *Scara*, Cuvântul 29, cap. 10.

Când mintea se uneşte cu sufletul este mai lesne decât orice a te îndeletnici cu pomenirea lui Dumnezeu, mai ales cu rugăciunea lui Iisus: simţurile trupeşti pot rămâne în nelucrare, iar această nelucrare a lor ajută mult luării-aminte foarte adânci şi urmărilor ei. Citirea întru rugăciune a psalmilor şi a celorlalte rugăciuni din cărţi nu doar că poate fi, ci trebuie făcută în vremea acestei uniri, ca una ce ajută cu osebire luării-aminte. Dar întrucât în vremea cântării psalmilor minţii se înfăţişează felurite gânduri, ea nu poate când cântă psalmi să fie aşa curată de împrăştiere ca atunci când se îndeletniceşte cu una şi aceeaşi rugăciune scurtă. Când citeşte Sfânta Scriptură şi cărţile Părinteşti, nevoitorul de asemenea trebuie să îşi unească mintea cu sufletul: citirea va fi cu mult mai roditoare. „Se cere de la minte", grăieşte Sfântul Ioan Scărarul, „la fiecare rugăciune a ei (ca atare şi la citire, cu care se hrăneşte rugăciunea şi care alcătuieşte un vlăstar al rugăciunii şi lucrării minţii), arătarea acelei puteri ce a fost dăruită ei de Domnul: drept care se cuvine a fi cu luare-aminte"[1].

Frate! De nu ai simţit încă unirea minţii, sufletului şi trupului, îndeletniceşte-te cu rugăciunea întru luare-aminte, unind-o cu mintea pe cea spusă cu gura şi uneori cu voce tare. Rămâi întru poruncile evanghelice, luptându-te cu răbdare şi îndelungă-răbdare împotriva patimilor, fără a cădea în trândăvie şi descurajare când eşti biruit de gândurile şi simţămintele păcătoase; oricum, să nu-ţi îngădui a te lăsa biruit de bunăvoie. Dacă ai căzut, scoală-te; iarăşi ai căzut, iarăşi scoală-te – până când te vei deprinde să umbli fără poticneală. Paharul neputinţei are folosul său: până la o vreme el e îngăduit nevoitorului de Pronia Dumnezeiască pentru a-l curăţi de trufie, mânie, pomenire a răului, osândire, semeaţă cugetare şi slavă deşartă. E de osebită însemnătate pentru nevoitor să vadă în el însuşi lucrarea slavei deşarte şi să o înfrâneze. Câtă vreme ea lucrează, omul nu e în stare să intre în ţara vieţuirii duhovniceşti, în care se intră prin nepătimire, ce este dăruită prin venirea păcii lui Hristos.

Iar dacă ai simţit că mintea ta s-a unit cu sufletul şi trupul, că nu mai eşti dezbinat de păcat, ci alcătuieşti un tot întreg şi nedespărţit, că sfânta pace a lui Hristos a prins a adia în tine, să păzeşti cu toată osârdia de care eşti în stare darul lui Dumnezeu. Lucrarea ta de căpetenie să fie rugăciunea şi citirea cărţilor sfinte; celorlalte dă-le însemnătate de mâna a doua, iar faţă de lucrurile pământeşti fii rece – de se poate, străin de ele. Pacea sfinţită, ca adiere a Sfântului Duh, este subţire – se depărtează neîntârziat de sufletul care se poartă fără pază înaintea ei, care calcă evlavia, calcă credincioşia prin îngăduinţa faţă de păcat, care-şi îngăduie a fi nepăsător. Împreună cu pacea lui Hristos se depărtează de la sufletul nevrednic de rugăciunea harică, şi se înfig în suflet, ca nişte fiare flămânde, patimile, prinzând a sfâşia jertfa care s-a dat lor singu-

[1] Cuvântul 28, cap. 38.

ră, lăsată de capul ei de către Dumnezeu, Care S-a depărtat de la ea (Ps. CIII, 21-22). Dacă te îmbuibi, şi mai ales dacă te îmbeţi, sfânta pace va conteni a lucra în tine. Dacă te mânii, lucrarea ei va înceta pentru multă vreme. De îţi îngădui vreo obrăznicie, ea va conteni să lucreze. De vei iubi vreun lucru pământesc, te vei molipsi de împătimire faţă de vreun lucru, vreo rucodelie oarecare, sau de aplecare aparte faţă de vreun om, sfânta pace negreşit se va depărta de la tine. De-ţi vei îngădui să te îndulceşti cu gânduri de curvie, ea te va părăsi pentru multă, foarte multă vreme, fiindcă nu suferă nici o duhoare a păcatului, mai ales a curviei şi a slavei deşarte. O vei căuta, şi nu o vei găsi. Vei plânge pentru pierderea ei, dar ea nu va lua defel aminte la plânsul tău, ca să înveţi a preţui darul lui Dumnezeu cum se cuvine şi a-l păzi cu osârdia şi evlavia cuviincioase.

Să urăşti tot ce te trage în jos, la împrăştiere, la păcat. Răstigneşte-te pe crucea poruncilor evanghelice; să te păzeşti neîncetat pironit de dânsa. Cu bărbăţie şi trezvie să lepezi toate gândurile şi dorinţele păcătoase; să tai grijile pământeşti; să te îngrijeşti a da viaţă în tine Evangheliei prin împlinirea cu osârdie a tuturor poruncilor ei. În vremea rugăciunii răstigneşte-te din nou, răstigneşte-te pe crucea rugăciunii. Depărtează de la tine toate aducerile aminte, chiar şi cele mai însemnate, care îţi vin în vremea rugăciunii – nu le băga în seamă. Nu teologhisi, nu te lăsa furat spre cercetarea unor gânduri strălucitoare, noi şi puternice, dacă ele vor începe să rodească în tine fără veste. Sfinţita tăcere adusă asupra minţii, în vremea rugăciunii, de simţământul măreţiei lui Dumnezeu, vesteşte despre Dumnezeu în chip mai înalt şi mai puternic decât orice cuvânt. „Dacă te rogi cu adevărat", au zis Părinţii, „atunci eşti Teolog"[1].

Ai o comoară! Văd asta nevăzuţii furi – o ghicesc din pierderea înrâuririi lor asupra ta[2]. Ei însetează a răpi de la tine darul lui Dumnezeu! Ei sunt iscusiţi – bogaţi şi în cercare şi în născocirea răului. Fii cu luare-aminte şi cu pază. Să păzeşti în tine şi să sporeşti simţământul pocăinţei; nu te încânta de starea ta; priveşte-o ca pe un mijloc de a dobândi pocăinţa adevărată. Sărăcia duhovnicească va păzi în tine acest dar al harului, şi îl va îngrădi de toate cursele şi amăgirile vrăjmăşeşti: *inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 18) prin darea ei în stăpânirea vrăjmaşului şi lipsirea ei de mântuire şi har. Amin.

---

[1] Preacuviosul Nil Sinaitul, *Capete despre rugăciune*, cap. 61.

[2] *Când a întors Domnul robia Sionului, făcutu-ne-am ca nişte mângâiaţi. Atuncea s-a umplut de bucurie gura noastră, şi limba noastră de veselie. Atuncea vor grăi între neamuri: „Mărit-au Domnul a face cu dânşii"* (Ps. CXXV, 1-3). În Psaltire, prin numele de „neamuri" sunt avuţi în vedere, în înţelesul de taină, **dracii**. Nevoitorul cunoaşte izbăvirea sa din robia dracilor atunci când mintea sa începe a se ruga cu rugăciune curată, unită totdeauna cu mângâierea duhovnicească. Această izbăvire e înţeleasă şi de draci: *Atuncea vor grăi între neamuri: „Mărit-au Domnul a face cu dânşii"*.

Cuvânt despre Rugăciunea lui Iisus[1]

Începând a vorbi despre rugăciunea lui Iisus, chem în ajutorul puținătății mele de minte pe Atotbunul și Atotputernicul Iisus. Începând a vorbi despre rugăciunea lui Iisus, vreau să amintesc spusa dreptului Simeon cu privire la Domnul: *Iată, Acesta este pus spre căderea și spre ridicarea multora în Israil și ca un semn ce va stârni împotriviri* (Lc. II, 34). Precum Domnul a fost și este adevăratul semn, semn ce stârnește împotriviri, obiect de neînțelegere și dispută între cei ce-L cunosc și cei ce nu-L cunosc: așa și rugăciunea cu atotsfântul Lui nume, fiind semn mare și minunat în deplinul înțeles al cuvântului, s-a făcut de la o vreme obiect de neînțelegere și dispută între cei ce se îndeletnicesc cu această rugăciune și cei ce nu o fac. Pe bună dreptate bagă de seamă un Părinte că leapădă acest mijloc de rugăciune doar cei ce nu îl știu – îl leapădă din prejudecată și din pricina ideilor mincinoase pe care și le-au făcut cu privire la el[2]. Neluând aminte la strigătele prejudecății și ale neștiinței, înfățișăm iubiților părinți și frați, în nădejdea milei și ajutorului dumnezeiesc, cuvântul nostru sărăcăcios cu privire la rugăciunea lui Iisus, cuvânt întemeiat pe Sfânta Scriptură și pe predania Bisericii, izvoare unde e înfățișată învățătura despre aceste atotsfântă și atotputernică rugăciune. *Mute să fie buzele cele viclene, care grăiesc asupra Dreptului* și asupra măreţului Său nume *fărădelege, cu mândria* lor, cu adânca lor neștiință *și defăimarea* unită cu acestea a minunii lui Dumnezeu. Cercetând mărirea numelui lui Iisus și mântuitoarea putere a rugăciunii prin el, strigăm întru bucurie și mirare duhovnicească: *Cât este de mare mulțimea bunătății Tale, Doamne, pe care ai ascuns-o celor ce se tem de Tine! Vădit-ai celor ce nădăjduiesc spre Tine, înaintea fiilor omenești* (Ps. XXX, 18-19). *Aceștia în care și aceștia pe cai* – pe cugetarea lor trupească și deșartă: *iar noi*, cu simplitatea și credința pruncilor, *numele Domnului Dumnezeului nostru vom chema* (Ps. XIX, 8).

---

[1] Despre rugăciunea lui Iisus există un articol în partea 1 a *Experiențelor:* dat fiind că acest Cuvânt are amănuntele sale aparte, am socotit că nu e de prisos a-l supune luării-aminte a iubitorilor de Dumnezeu; iar în privința repetărilor inevitabile față de sus-pomenitul articol, se poate spune că repetarea unor adevăruri atât de mântuitoare nu e defel fără folos. *Ca să vă scriu aceleași lucruri*, spune Apostolul, *mie nu mi-este anevoie, iar vouă vă e de folos* (Fil. III, 1).

[2] Schimonahul Vasile de la Poiana Mărului. Scrierile lui au fost editate de Mănăstirea Optinei, cu hramul Intrării în Biserică a Maicii Domnului, împreună cu scrierile stareţului Paisie Velicikovski. Moscova, anul 1847.

Rugăciunea lui Iisus se rosteşte astfel: **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul**! La început, ea se rostea fără adaosul cuvântului **păcătosul**, care a fost adăugat mai târziu. Acest cuvânt, ce cuprinde în sine recunoaşterea şi mărturisirea căderii – bagă de seamă Preacuviosul Nil Sorski – este potrivit nouă şi bineplăcut lui Dumnezeu, Care a poruncit să înălţăm rugăciuni către El dintru recunoaşterea şi mărturisirea păcătoşeniei noastre[1]. Pentru începători, făcând pogorământ neputinţei lor, Părinţii îngăduie împărţirea rugăciunii în două jumătăţi, spunând uneori: **Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul**, iar alteori: **Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul**. Totuşi, aceasta e doar o îngăduinţă şi un pogorământ, şi nicidecum o poruncă şi o rânduială care cere împlinire neabătută. Este cu mult mai bine a face mereu rugăciunea întreagă, fără a ocupa şi a răspândi mintea cu grija schimbării jumătăţilor. Nici cel ce a primit această îngăduinţă neapărat trebuincioasă pentru neputinţa lui această alternare nu trebuie să şi-o îngăduie adesea. De pildă: te poţi ruga cu o jumătate a rugăciunii până la prânz, iar cu cealaltă – după prânz. Punând oprelişte asupra schimbării dese a jumătăţilor, Preacuviosul Grigorie Sinaitul spune: „Nu prind rădăcină pomii care sunt resădiţi adesea dintr-o parte în alta”[2].

A ne ruga cu rugăciunea lui Iisus este rânduială dumnezeiască. Ea este rânduită nu prin prooroc, nu prin înger; ea este rânduită de Însuşi Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu. După cina cea de taină, printre înaltele porunci şi îndemnuri de pe urmă, Domnul Iisus Hristos a rânduit rugăciunea cu numele Lui, a dat acest mijloc de rugăciune ca pe un dar nou şi neobişnuit, dar de un preţ nemăsurat. Apostolii ştiau deja în parte puterea numelui lui Iisus: ei vindecau prin el boli de nevindecat, aduceau sub ascultarea lor dracii, îi biruiau, îi legau, îi goneau. Domnul ne porunceşte să întrebuinţăm în rugăciuni acest nume puternic, minunat, făgăduind că el va da o mare putere rugăciunii. *Dacă veţi cere ceva de la Tatăl în numele Meu*, le-a grăit El Sfinţilor Apostoli, *aceea voi face, ca să Se preslăvească Tatăl întru Fiul* (In. XIV, 13-14). *Amin, amin grăiesc vouă: orice veţi cere de la Tatăl întru numele Meu, El vă va da vouă. Până acum n-aţi cerut nimic întru numele Meu: cereţi şi veţi primi, ca bucuria voastră să fie deplină* (In. XVI, 23-24). O, ce dar! El e zălogul unor nesfârşite, nemăsurate bunătăţi! El a izvorât din gura Nemărginitului Dumnezeu înveşmântat în omenitatea mărginită şi numit cu nume omenesc – *Mântuitorul* (Mt. I, 21)[3]. Nume mărginit la arătare, dar care înfăţişează prin sine un Obiect nemărginit – pe Dumnezeu, care împrumută din El vrednicia nemărginită, Dumneze-

---

[1] Cuvântul 2.

[2] Despre liniştire în 15 capete, cap. 2, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[3] În evreieşte, Iisus înseamnă „Mântuitorul”: vezi Fericitul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuiri la Sfintele Evanghelii*.

iască, însuşirile şi puterea dumnezeiască. Dătător al darului nepreţuit, nestricăcios! Cum să primim darul noi, nimicnicii, stricăcioşii, păcătoşii? Nu sunt în stare de asta nici mâinile noastre, nici mintea, nici inima. Învaţă-ne Tu să cunoaştem, după putinţa noastră, şi măreţia darului, şi însemnătatea lui, şi mijlocul de a-l primi, şi felul de a-l întrebuinţa, ca să nu ne apropiem de dar în chip păcătos, ca să nu fim supuşi pedepsei pentru nechibzuinţă şi obrăznicie, ca să primim de la Tine, după ce vom fi cunoscut şi întrebuinţat darul aşa cum trebuie, celelalte daruri făgăduite de Tine, pe care Tu singur le ştii.

Din Evanghelie, din Faptele şi Epistolele Apostolilor vedem nemărginita credinţă a Sfinţilor Apostoli în numele Domnului Iisus şi nemărginita lor evlavie faţă de acest nume. Prin numele Domnului Iisus ei săvârşeau semne cât se poate de uimitoare. Nu este nici o împrejurare din care să putem afla în ce fel anume se rugau ei cu numele Domnului; dar negreşit se rugau cu el. Cum ar fi putut să nu se roage cu el, de vreme ce această rugăciune a fost predanisită şi poruncită de Însuşi Domnul, iar porunca a fost pecetluită şi întărită prin repetare de două ori? Dacă Scriptura trece sub tăcere felul în care se rugau cu numele Domnului, o face fiindcă această rugăciune era întrebuinţată de toţi creştinii şi nu avea nevoie să fie înfăţişată aparte în Scriptură, fiind bineştiută şi folosită de toată lumea; iar faptul că rugăciunea lui Iisus era ştiută şi folosită de toată lumea se vede cât se poate de limpede din acea rânduială a Bisericii prin care se porunceşte analfabeţilor să înlocuiască, în ceea ce-i priveşte, toate rugăciunile prin rugăciunea lui Iisus[1]. Vechimea acestei rânduieli este neîndoielnică. Mai apoi, ea a fost completată pe măsura ivirii unor noi rugăciuni în Biserică. Sfântul Vasile cel Mare a înfăţişat pravila de rugăciune într-o epistolă către turma sa, drept care unii pun pe seama lui însăşi rânduirea (instituirea) pravilei. Ea nu este defel o rânduială născocită de Marele Ierarh: el n-a făcut altceva decât să înlocuiască predania prin viu grai cu predania scrisă, la fel cum a făcut şi cu rânduiala Liturghiei, rânduială care fiinţa în Cezareea din timpurile apostolice, fără să fi fost aşternută în scris până la el, ci predanisindu-se din gură în gură, pentru a fi ferită marea lucrare sfântă a Liturghiei de profanarea păgânilor. Pravila călugărească se cuprinde, în cea mai mare măsură, în rugăciunea lui Iisus. În acest fel este predanisită această pravilă pentru toţi monahii Bisericii Ortodoxe îndeobşte; în acest fel a fost predanisită ea de către înger Sfântului Pahomie cel Mare pentru monahii chinoviei lui. Preacuviosul a trăit în veacul al IV-lea; în pravilă se vorbeşte de rugăciunea lui Iisus la fel ca despre Rugăciunea Domnească, despre Psalmul cincizeci şi despre Simbolul de credinţă: ca despre un lucru ştiut de toţi şi primit de toţi. Preacuviosul Antonie cel Mare, Părinte din veacurile II-III, porunceşte uce-

[1] *Psaltirea cu tâlc.*

nicilor săi să se îndeletnicească plini de râvnă cu rugăciunea lui Iisus, vorbind de ea ca despre un lucru care nu are nevoie de nici o tâlcuire. Tâlcuirea acestei rugăciuni a început să apară mult mai târziu, pe măsura împuţinării cunoaşterii ei vii. Învăţătura amănunţită despre rugăciunea lui Iisus este înfăţişată de Părinţii veacurilor XIV şi XV, veacuri în care îndeletnicirea cu această rugăciune începuse a fi aproape uitată chiar şi între monahi.

În monumentele istorice care ne-au rămas din primele veacuri ale creştinismului, despre rugăciunea cu numele Domnului nu se vorbeşte aparte, ci doar se aminteşte de ea printre alte lucruri. În Viaţa Sfântului Ignatie Teoforul, Episcopul Antiohiei, care a fost încununat la Roma cu cununa muceniciei în vremea împăratului Traian, se povestesc următoarele: „Când l-au dus să fie mâncat de fiare şi el avea neîncetat în gură numele lui Iisus Hristos, l-au întrebat necredincioşii de ce pomeneşte fără încetare acest nume. Sfântul a răspuns că el, având numele lui Iisus Hristos scris în inima sa, mărturiseşte cu gura ceea ce poartă în inimă întotdeauna. După ce Sfântul a fost mâncat de fiare, împreună cu oasele rămase i s-a păstrat, prin voia lui Dumnezeu, şi inima. Necredincioşii, aflându-o şi amintindu-şi de cuvintele Sfântului Ignatie, au tăiat inima în două jumătăţi, voind să afle dacă acesta grăise drept. Ei au aflat înăuntru, pe amândouă jumătăţile inimii, înscris cu slove de aur: **Iisus Hristos**. În acest chip, Sfinţitul Mucenic Ignatie a fost, şi cu numele, şi cu fapta, purtător de Dumnezeu, pururea purtând în a sa inimă pe Hristos Dumnezeu, scris ca şi cu un condei prin cugetarea de Dumnezeu a minţii". Sfântul Ignatie Teoforul era ucenic al Sfântului Apostol şi Evanghelist Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu şi s-a învrednicit în copilăria sa a-L vedea pe Însuşi Domnul Iisus Hristos. El este fericitul prunc de care s-a grăit în Evanghelie că Domnul l-a pus în mijlocul apostolilor ce se sfădeau pentru întâietate, l-a îmbrăţişat şi a zis: *Amin grăiesc vouă: de nu vă veţi întoarce şi să vă faceţi ca pruncii, nu veţi intra întru Împărăţia Cerurilor – că cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este cel mai mare întru Împărăţia Cerurilor* (Mt. XVIII, 3-4; Mc. IX, 36). Fireşte că Sfântul Ignatie a învăţat rugăciunea lui Iisus de la Sfântul Evanghelist Ioan, şi se îndeletnicea cu ea în acele vremuri de înflorire ale creştinismului, la fel ca toţi ceilalţi creştini. Pe atunci toţi creştinii deprindeau rugăciunea lui Iisus – mai întâi din pricina marii însemnătăţi a rugăciunii acesteia, iar apoi din pricină că manuscrisele Sfintelor Cărţi erau rare şi scumpe (cea mai mare parte a Apostolilor erau analfabeţi), din pricină că rugăciunea lui Iisus este foarte lesne de făcut şi foarte îndestulătoare, fiindcă are o lucrare şi putere deosebită. „Numele Fiului lui Dumnezeu", i-a grăit îngerul Sfântului Herma, ucenic nemijlocit al apostolilor, „e mare şi nemăsurat: el ţine întreaga lume". Auzind această învăţătură, Herma l-a întrebat pe înger: „Dacă toată făptura este ţinută de Fiul lui Dumnezeu, atunci El sprijină pe cei ce sunt chemaţi

de El, poartă numele Lui și umblă întru poruncile Lui?" – Îngerul a răspuns: „El sprijină pe cei care din toată inima poartă numele Lui. El Însuși le slujește drept temelie și îi ține pe ei cu dragoste, fiindcă ei nu se rușinează să poarte numele Lui"[1]. În istoria Bisericii citim povestirea următoare: „Un ostaș, pe nume Neocor, de baștină din Cartagina, se afla printre ostașii romani care păzeau Ierusalimul în vremea când Domnul nostru Iisus Hristos a suferit de voie pătimiri și moarte pentru răscumpărarea neamului omenesc. Văzând minunile săvârșite cu prilejul morții și învierii Domnului, Neocor a crezut în Domnul și a fost botezat de către apostoli. După ce a terminat de slujit în oaste, Neocor s-a întors în Cartagina și a împărtășit comoara credinței întregii sale case. În numărul celor ce primiseră creștinismul a fost și Calistrat, nepotul lui Neocor. Calistrat, ajungând la vârsta cuvenită, a intrat în oaste. Ceata de ostași în care se afla el era alcătuită din închinători la idoli. Urmărindu-l pe Calistrat, ei au băgat de seamă că el nu se închină idolilor, ci săvârșește rugăciuni lungi noaptea, însingurându-se. O dată ei au tras cu urechea la rugăciunea lui și, auzind că repetă fără contenire numele Domnului Iisus Hristos, l-au pârât mai-marelui. Sfântului Calistrat, care îl mărturisea pe Iisus în singurătate și în întunericul nopții, L-a mărturisit și la lumina zilei, în fața a tot poporul, și a pecetluit cu sânge mărturisirea sa"[2]. Un scriitor din veacul al V-lea, Preacuviosul Isihie Ierusalimiteanul, se plânge deja că îndeletnicirea întru această rugăciune se împuținase deja foarte mult între monahi[3]. Această împuținare a crescut din ce în ce mai mult de-a lungul timpului, drept care Sfinții Părinți se străduiau s-o stăvilească prin scrierile lor. Ultimul care a scris despre această rugăciune a fost fericitul stareț, ieromonahul Serafim din Sarov. Starețul nu a scris el însuși povețele împodobite cu numele lui; ele au fost așternute în scris, după cuvintele lui, de către unul din monahii povățuiți de el; acestea se deosebesc prin ungerea lor harică[4]. Acum, îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus a fost aproape părăsită de călugări. Preacuviosul Isihie dă ca pricină a acestei părăsiri lenevirea: trebuie să recunoaștem că învinuirea este îndreptățită.

Puterea harică a rugăciunii lui Iisus stă în însuși Numele cel Dumnezeiesc al Dumnezeu-Omului, al Domnului nostru Iisus Hristos. Cu toate că numeroase sunt mărturiile Sfintei Scripturi ce ne vestesc mărirea Numelui Dumnezeiesc, cu o deosebită limpezime a lămurit însemnătatea acestui nume Sfântul Apostol Petru înaintea sinedrionului iudeilor, atunci când sinedrionul l-a tras la răspundere pe Apostol întrebându-l *cu ce putere sau într-al cui nume* i se dă-

---

[1] Vedenia a 9-a, cap. 14. Cartea Sfântului Herma se bucura de o cinstire deosebită în Biserica primară. Uneori era socotită ca făcând parte din Noul Testament și se citea la slujbe.

[2] *Viețile Sfinților*, 27 septembrie.

[3] Cuvântul Preacuviosului Isihie, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[4] Vezi ediția anului 1844, Moscova.

ruise vindecarea celui olog din naștere. *Petru, umplându-se de Duh Sfânt, a zis către dânșii: Boierii norodului și bătrânii lui Israil! De vreme ce noi suntem astăzi întrebați despre facerea de bine către un om bolnav, întru Cine s-a mântuit acesta, cunoscut să vă fie vouă tuturor și la tot norodul lui Israil că întru numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, pe Care voi L-ați răstignit, pe Care Dumnezeu L-a înviat din morți, că întru Acela stă acesta înaintea voastră sănătos. Aceasta este Piatra Care n-a fost băgată în seamă de voi, ziditorii, Care a fost în capul unghiului, și nu este întru nici un altul mântuire: pentru că nu-i nici un alt nume, dat sub cer între oameni, întru care trebuie să ne mântuim noi* (Fapte IV, 7-12). Această mărturie este mărturia Sfântului Duh: gura, limba, glasul Apostolului erau numai unelte ale Duhului. Și alt organ al Sfântului Duh, Apostolul neamurilor, dă o vestire asemănătoare: *Tot cel ce va chema numele Domnului, se va mântui* (Rom. X, 13). *Hristos Iisus S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce. Pentru aceasta și Dumnezeu L-a preaînălțat și I-a dăruit nume mai presus de tot numele, ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de desubt* (Fil. II, 8-10).

Cântat-a David cel ce prevedea viitorul îndepărtat, strămoșul după trup al lui Iisus, cântat-a mărirea numelui lui Iisus, a zugrăvit în culori vii lucrarea acestui nume, lupta purtată prin mijlocirea lui cu temeiurile păcatului, puterea lui de a-l slobozi din robia patimilor și dracilor pe cel ce se roagă cu el, triumful haric al celor ce capătă biruință prin numele lui Iisus. Să-l ascultăm, să-l ascultăm pe David cel de Dumnezeu insuflat!

Descriind cu o neobișnuită limpezime întemeierea, ce trebuia a se săvârși peste o mie de ani, a împărăției duhovnicești a lui Hristos pe pământ, Împăratul-Proroc spune că stăpânirea lui Dumnezeu-Omul se va întinde *de la mare și de la râuri până la marginile lumii. Și se vor închina Lui toate împărățiile pământului, toate neamurile vor sluji Lui. Cinstit numele Lui înaintea lor, și se vor ruga împrejurul lui pururea, toată ziua bine vor cuvânta pe dânsul. Fi-va numele Lui binecuvântat în veci, mai-nainte de soare rămâne numele Lui: și se vor binecuvânta întru el toate semințiile pământului, toate neamurile îl vor ferici pe el. Blagoslovit este numele măririi slavei Lui în veac și în veacul veacului: și se va umple tot pământul de slava Lui* (Ps. LXXI, 8, 11, 14, 15, 17-21). Marea slujire a rugăciunii, care aduce pe oameni în cea mai apropiată împărtășire cu Dumnezeu, s-a ivit pe pământ, în întinderea cea mai cuprinzătoare, începând cu vremea împăcării oamenilor cu Dumnezeu prin mijlocirea lui Dumnezeu-Omul. Această slujire a cuprins lumea întreagă. Ea s-a sălășluit în cetăți și în sate; ea a înflorit în pustii sălbatice, nelocuite până atunci; ea a strălucit în peșteri întunecoase, în văgăuni, în râpe și pe înălțimile munților, în adâncul codrilor seculari. Numele lui Dumnezeu-Omul a primit în slujirea rugăciunii

cea mai mare însemnătate, fiind numele Mântuitorului oamenilor, al Făcătorului oamenilor și îngerilor, fiind numele lui Dumnezeu întrupat, al Biruitorului robilor și zidirilor răzvrătite – demonii. *Înaintea Lui* – a Domnului și Răscumpărătorului nostru – *vor cădea etiopienii*, adică demonii, *și vrăjmașii Lui țărână vor linge* (Ps. LXXI, 9). *Doamne, Dumnezeul nostru, cât este de minunat numele Tău în tot pământul! Că s-a înălțat mare cuviința Ta mai presus de ceruri. Din gura pruncilor și a celor ce sug ai săvârșit laudă pentru vrăjmașii Tăi, ca să sfărâmi pe vrăjmașul și răzbunătorul* (Ps. VIII, 1-3). Întocmai! Mărirea numelui lui Iisus e mai presus de pătrunderea făpturilor înțelegătoare ale pământului și cerului: pătrunderea lui cea de nepătruns este primită prin simplitatea și credința pruncească. Cu aceeași așezare sufletească, fără iubire de sine, trebuie să ne apropiem de rugăciunea cu numele lui Iisus și să petrecem în această rugăciune; statornicia și osârdia în această rugăciune trebuie să fie asemenea năzuinței necontenite a pruncului către sânii maicii: atunci, rugăciunea cu numele lui Iisus poate fi încununată de reușită deplină, vrăjmașii cei nevăzuți pot fi călcați în picioare, poate fi strivit de tot *vrăjmașul și răzbunătorul. Vrăjmașul* este numit *răzbunător* pentru că celor care se roagă – mai ales la răstimpuri, nu mereu – el se străduie să le răpească după rugăciune ceea ce ei au dobândit în timpul acesteia[1]. Pentru o biruință hotărâtoare este nevoie să ne rugăm neîncetat și să priveghem necurmat asupra noastră. Dată fiind această însemnătate a rugăciunii cu numele lui Iisus, David cheamă pe toți creștinii la această rugăciune. *Lăudați, tineri, pe Domnul, lăudați numele Domnului. Fie numele Domnului binecuvântat de acum și până în veac; de la răsăriturile soarelui și până la apusuri, lăudat este numele Domnului* (Ps. CXII, 1-3). *Aduceți Domnului slavă numelui Lui: închinați-vă Domnului în curtea cea sfântă a Lui* (Ps. XXVIII, 2-3); rugați-vă în așa fel ca în rugăciunile voastre să se arate mărirea numelui lui Iisus și voi, prin puterea lui, să vă ridicați în biserica cea nefăcută de mână a inimii spre a vă închina în duh și adevăr; rugați-vă cu osârdie și în chip statornic; rugați-vă întru frică și cutremur înaintea măririi numelui lui Iisus, *și să nădăjduiască spre Tine*, Atotputernicul și Atotbunul Iisus, *cei ce cunosc numele Tău* prin fericita lor cercare, *că nu ai părăsit pe cei ce Te caută pe Tine, Doamne* (Ps. 9, 10). Doar cel sărac cu duhul, care din pricina simțământului necontenit al sărăciei sale se lipește neîncetat prin rugăciune de Domnul, este în stare să descopere în sine mărirea numelui lui Iisus. *Nu se va întoarce smeritul rușinat* de la starea înaintea lui Dumnezeu a rugăciunii sale, ci o va aduce pe aceasta lui Dumnezeu întreagă, nerăpită de răspândire: *săracul și sărmanul vor lăuda numele Tău* (Ps. LXXIII, 22). *Fericit bărbatul a cărui nădejde este numele Domnului, și n-a privit la deșertăciuni și la*

[1] Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul 9.

nebunii înşelătoare (Ps. XXXIX, 6): el nu va lua aminte, în rugăciunea sa, la lucrarea amăgitoare a grijilor şi împătimirilor deşarte, care încearcă să spurce şi să strice rugăciunea. – Vremea nopţii ajută în chip deosebit, prin liniştea şi întunericul ei, la îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus; noaptea se îndeletnicea marele nevoitor al rugăciunii, David, cu aducerea aminte de Dumnezeu: „*Adusu-mi-am aminte noaptea de numele Tău, Doamne*", spune el; „noaptea îmi tocmeam sufletul cu tocmire dumnezeiască *şi*, după ce dobândeam tocmirea asta, în lucrarea zilei următoare *am păzit legea Ta*" (Ps. CXVIII, 55). „Noaptea", sfătuieşte Sfântul Grigorie Sinaitul, făcând trimitere la Sfântul Ioan Scărarul, „dă multă vreme rugăciunii şi puţină cântării psalmilor"[1]. În lupta grea cu vrăjmaşii cei nevăzuţi ai mântuirii noastre, rugăciunea lui Iisus este o armă neîntrecută. *Toate limbile* – adică demonii cei mult grăitori şi mult vicleni – *m-au înconjurat*, spune David, *şi întru numele Domnului i-am înfrânt pe ei: înconjurând m-au înconjurat, şi întru numele Domnului i-am înfrânt pe ei; înconjuratu-m-au ca albinele fagurul, şi s-au aprins ca focul în spini, şi întru numele Domnului i-am biruit pe ei* (Ps. CXVII, 10-12). „Cu numele lui Iisus loveşte-i pe potrivnici: că nu e armă mai tare nici în cer, nici pe pământ"[2]. *Întru Tine*, Doamne Iisuse, *pe vrăjmaşii noştri cu cornul vom împunge, şi întru numele Tău de nimic vom face pe cei ce se scoală asupra noastră: pentru că nu spre arcul meu voi nădăjdui, şi nu sabia mea mă va mântui: că ne-ai mântuit pe noi de cei ce ne necăjesc pe noi, şi pe cei ce ne urăsc i-ai ruşinat. Întru Dumnezeu ne vom lăuda toată ziua, şi întru numele Tău ne vom mărturisi în veac* (Ps. XLIII, 7-10). – Mintea, după ce biruit şi a împrăştiat pe vrăjmaşi cu numele lui Iisus, se alătură duhurilor fericite, intră pentru a sluji cu adevărat lui Dumnezeu în biserica inimii, care până atunci era zăvorâtă pentru ea, intră cântând cântare nouă, duhovnicească, cântând în chip de taină: *Mărturisi-mă-voi Ţie, Doamne, cu toată inima mea, şi înaintea îngerilor voi cânta Ţie: că ai auzit toate graiurile gurii mele. Închina-mă-voi la biserica Ta cea sfântă şi mă voi mărturisi numelui Tău, întru mila Ta şi adevărul Tău, că ai mărit peste toate numele cel sfânt al Tău. În orice zi Te voi chema, degrab auzi-mă: înmulţi-mă-vei în sufletul meu cu puterea Ta* (Ps. CXXXVII, 1-4). – Prorocul David înşiră minunatele lucrări ale *numelui celui sfânt şi înfricoşat* (Ps. CX, 9) al lui Iisus. Acesta lucrează asemenea unei doctorii, al cărei fel de a lucra nu este cunoscut bolnavului şi e de nepătruns pentru el, însă a cărei lucrare este învederată, cunoscându-se din vindecarea pricinuită. Pentru numele lui Iisus, întrebuinţat de cel ce se roagă, în acesta pogoară ajutor de la Dumnezeu, şi i se dăruieşte iertarea păcatelor; din această pricină Prorocul David, înfăţişând privirii lui Dumnezeu pustiirea

[1] Capete foarte folositoare despre cum se cuvine a cânta, *Dobrotoliubie*, partea întâi.
[2] *Scara*, Cuvântul 21, cap. 7.

și starea jalnică pe care le pricinuiește în sufletul fiecărui om viața păcătoasă, se roagă din partea tuturor oamenilor pentru miluire, grăind: *Ajută-ne, Doamne, Mântuitorul nostru, pentru slava numelui Tău; Doamne, izbăvește-ne pe noi și curăță păcatele noastre, pentru numele Tău* (Ps. LXXVIII, 9). – Pentru numele Domnului se face auzită rugăciunea noastră, ni se dăruiește mântuire; pe temeiul încredințării de acest lucru, David se roagă iarăși: *Dumnezeule, întru numele Tău mântuiește-mă, și întru puterea Ta mă judecă. Dumnezeule, ascultă rugăciunea mea, auzi graiurile gurii mele* (Ps. LIII, 1-2). – Prin puterea numelui lui Iisus, mintea e slobozită de clătinări, voința este întărită, râvnei și celorlalte însușiri sufletești li se dă îndreptare nerătăcită; li se îngăduie să rămână în suflet numai gândurilor și simțămintelor plăcute lui Dumnezeu, gândurilor și simțămintelor care țin de firea omenească fără de prihană; în suflet nu mai este loc pentru gânduri și simțăminte străine, *că Dumnezeu va mântui Sionul, și se voi zidi cetățile Iudeii, și se vor sălășlui acolo, și-l vor moșteni pe dânsul, și seminția robilor Tăi va stăpâni pe el, și cei ce iubesc numele Tău vor locui într-însul* (Ps. LXVIII, 39-40). – Întru numele Domnului Iisus se dăruiește înviere sufletului omorât prin păcat. Domnul Iisus Hristos este Viața (In. XI, 25), și numele Lui e viu: el dă viață celor ce strigă prin el către Izvorul vieții, Domnul Iisus Hristos. *Pentru numele Tău, Doamne, via-mă-vei întru dreptatea Ta* (Ps. CXLII, 11); *nu ne vom depărta de la Tine, și numele Tău vom chema* (Ps. LXXIX, 19). – Când prin puterea și lucrarea numelui lui Iisus va fi auzită rugăciunea, când se va pogorî la om ajutorul dumnezeiesc, când vor fi alungați și se vor depărta de la el vrăjmașii, când omul se va învrednici de iertarea păcatelor, când va fi tămăduit și întors la starea de neprihănire a firii, când duhul lui va fi reașezat întru stăpânirea sa: atunci pocăința va fi urmată, întru numele Domnului, de darurile harice, de avuția și comoara cea duhovnicească, zălogul veșniciei fericite, *că tu, Dumnezeule, ai auzit rugăciunile mele, dat-ai moștenire celor ce se tem de numele Tău. Zile peste zile împăratului vei adăuga, anii lui până la ziua neamului și a neamului, rămânea-va în veac înaintea lui Dumnezeu* (Ps. LX, 6). Atunci, omul va deveni în stare să *cânte Domnului cântare nouă*: el este scos din rândul celor trupești și sufletești, este trecut în rândul celor duhovnicești și laudă pe Domnul *în Biserica cuvioșilor*. Duhul Sfânt, care până atunci îl insufla numai la plâns și pocăință, îl cheamă *să se veselească Israil de Cel Ce l-a făcut pe el, și fiii Sionului să se bucure de Împăratul lor: să laude numele Lui în horă, în timpane și în psaltire să-I cânte Lui* (Ps. CXLIX, 1-3), fiindcă, după înnoirea sufletului, puterile acestuia, aduse într-o minunată conglăsuire și armonie, devin în stare, la atingerea Harului Dumnezeiesc de ele, să dea sunete și graiuri duhovnicești, care suie la cer, înaintea tronului Celui Preaînalt, care sunt plăcute lui Dumnezeu. *Veselească-se inima*

mea ca să se teamă de numele Tău. Mărturisi-mă-voi Ţie, Doamne, Dumnezeul meu, cu toată inima mea, şi voi slăvi numele Tău în veac: că mila Ta mare este spre mine, şi m-ai izbăvit din iadul cel mai de jos (Ps. LV, 10-12). *Drepţii se vor mărturisi numelui Tău, şi vor locui drepţii cu faţa Ta* (Ps. CXXXIX, 14): fiindcă, după izgonirea vrăjmaşilor care pricinuiesc împrăştiere, care slăbesc şi spurcă rugăciunea, mintea intră în întunericul neştiinţei de nimic, şi stă înaintea feţei lui Dumnezeu în chip nemijlocit. Întunericul cel gândit e acoperământul, catapeteasma cu care e acoperită faţa lui Dumnezeu. Acoperământul acesta este neputinţa tuturor minţilor zidite de a înţelege Dumnezeirea. Străpungerea inimii devine atunci atât de puternică încât ea e numită *mărturisire*. – Lucrarea harică a rugăciunii lui Iisus în creştinul sporit este înfăţişată de David în felul următor: *Binecuvântează, suflete al meu pe Domnul, şi toate cele dinlăuntrul meu numele cel sfânt al Lui* (Ps. CII, 1). Întocmai! Când rugăciunea lui Iisus lucrează cu îmbelşugare, toate puterile sufletului, şi chiar trupul, iau parte la ea. – Prorocul David – sau mai bine zis Duhul Sfânt prin gura lui David – îmbie la îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus pe toţi creştinii, până la unul: *Împăraţii pământului şi toate popoarele, domnii şi toţi judecătorii pământului, tinerii şi fecioarele, bătrânii cu cei mai tineri, să laude numele Domnului, că s-a înălţat numele Lui, al Unuia* (Ps. CXLVIII, 11-13). Înţelegând după slovă tagmele înşirate, nu vom greşi defel; dar înţelesul lor de temelie e cel duhovnicesc. Sub numele de *popoare* se înţeleg toţi creştinii; sub numele de *împăraţi* – cei ce s-au învrednicit a căpăta desăvârşirea; sub numele de *domni* – cei care au ajuns la o sporire foarte mare; *judecători* sunt numiţi cei ce încă nu au dobândit stăpânire peste ei înşişi, dar cunosc Legea lui Dumnezeu, pot să deosebească binele de rău şi pot, după cum o arată şi o cere Legea lui Dumnezeu, să rămână întru bine, lepădând răul. Prin *fecioară* se arată inima neîmpătimită, care e foarte în stare de rugăciune. Prin *bătrâni şi tineri* sunt înfăţişate treptele sporirii lucrătoare, ce se deosebeşte foarte mult de sporirea harică, chiar dacă şi ea (sporirea lucrătoare) are preţul său foarte însemnat; cel care a atins desăvârşirea în lucrarea evlaviei este numit *bătrân*, iar cel înălţat la desăvârşirea harică – *împărat.*

Între neajunsele, minunatele însuşiri ale numelui lui Iisus se află însuşirea şi puterea de a goni demonii. Această însuşire a fost arătată de Însuşi Domnul. El a zis că cei ce cred în El *întru numele Lui draci vor scoate* (Mc. XVI, 17). Este neapărată nevoie să luăm aminte în chip deosebit la această însuşire, fiindcă ea are o foarte mare însemnătate pentru cei ce se îndeletnicesc cu rugăciunea lui Iisus. – În primul rând, trebuie spuse câteva cuvinte despre petrecerea dracilor în oameni. Aceasta este de două feluri: unul poate fi numit „simţit", iar celălalt – „moral". Satana petrece în om în chip simţit atunci când se sălăşluieşte cu fiinţa sa în trupul lui şi-i chinuie şi sufletul, şi trupul. În acest chip, în om poate trăi un singur drac, pot trăi şi mai mulţi. Atunci, omul se chea-

mă „îndrăcit". Din Evanghelie vedem că Domnul tămăduia pe îndrăciţi; deopotrivă îi vindecau şi ucenicii Domnului, alungând demonii din oameni cu numele Domnului. Satana petrece în om în chip moral atunci când omul se face împlinitor al voii diavolului. Astfel, în Iuda Iscarioteanul *a intrat satana* (In. XIII, 27), adică a pus stăpânire pe înţelegerea şi voinţa lui, s-a unit cu el în duh. În această stare au fost şi sunt toţi cei ce nu cred în Hristos, precum spune şi Sfântul Apostol Pavel creştinilor trecuţi la creştinism din păgânism: *Şi pe voi, care eraţi morţi cu greşalele şi cu păcatele, întru care oarecând aţi umblat după veacul lumii acesteia, după domnul stăpânirii văzduhului, a duhului celui ce acum lucrează întru fiii neascultării; între care şi noi toţi am petrecut oarecând întru voile trupului nostru, făcând voile trupului şi ale cugetelor, şi eram fii din fire ai mâniei, ca şi ceilalţi* (Ef. II, 1-3). În starea aceasta se află mai mult sau mai puţin, după treapta lor de păcătoşenie, toţi cei ce au fost botezaţi în Hristos, dar s-au înstrăinat de El prin păcate. Aşa înţeleg Sfinţii Părinţi cuvintele lui Hristos despre întoarcerea diavolului dimpreună cu alte şapte duhuri şi mai cumplite în biserica sufletului din care s-a îndepărtat Sfântul Duh (Mt. XII, 43-45)[1]. Duhurile intrate în acest chip sunt izgonite iarăşi prin rugăciunea lui Iisus din cel ce vieţuieşte în pocăinţă statornică şi osârduitoare. Să întreprindem această nevoinţă mântuitoare pentru noi! Să ne îngrijim a izgoni prin rugăciunea lui Iisus duhurile intrate în noi din pricina leneviei noastre[2]. Ea are însuşirea de a da viaţă celor omorâţi prin păcat, ea are însuşirea de a scoate demonii. *Eu sunt*, a zis Mântuitorul, *învierea şi viaţa: cel ce crede în Mine, de va şi muri, viu va fi* (In. XI, 25). *Şi celor ce vor crede, aceste semne vor urma: întru numele Meu draci vor scoate* (Mc. XVI, 17). Rugăciunea lui Iisus pe de o parte dă în vileag prezenţa dracilor în oameni, pe de alta îi şi alungă. Astfel se săvârşeşte ceva asemănător cu ceea ce s-a săvârşit la izgonirea dracului, după schimbarea la faţă a Domnului, din tânărul care se îndrăcea. Atunci când tânărul a văzut pe Domnul venind, *duhul l-a scuturat* pe tânăr *şi, căzând la pământ, se tăvălea făcând spume*. Atunci când Domnul a poruncit duhului să iasă din tânăr, acesta, din răutatea şi încrâncenarea cu care a ieşit, a strigat, l-a scuturat puternic şi prelungit pe tânăr, drept care tânărul s-a făcut ca mort (Mc. IX, 17-27)[3]. Puterea satanei, ce rămâne în om nebăgată de seamă şi neînţeleasă când acesta duce viaţă împrăştiată, se tulbură când aude numele Domnului Iisus chemat de cei care se roagă. Ea răscoală în om toate patimile, prin mijlocirea lor clatină cumplit întreaga fiinţă a omului, pricinuieşte în trup felurite suferinţe ciudate. Asta are în vedere Preacuviosul Ioan Proorocul când spune: „Nouă, neputincioşilor, nu ne rămâne decât să alergăm la nume-

[1] După tâlcuirea Fericitului Teofilact al Bulgariei.

[2] Preacuviosul Grigorie Sinaitul, Cap. 3, Despre răsuflare, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[3] Preacuviosul Varsanufie cel Mare, Răspunsul 116.

le lui Iisus: fiindcă patimile, precum s-a spus, sunt draci – şi ies în urma chemării acestui nume"[1]. Asta înseamnă că lucrarea patimilor şi cea a dracilor sunt împreunate: dracii lucrează prin mijlocirea patimilor. Când vedem, îndeletnicindu-ne cu rugăciunea lui Iisus, o deosebită învolburare şi fierbere a patimilor, să nu cădem din pricina aceasta în deznădejde şi nedumerire. Dimpotrivă: să ne îmbărbătăm şi să ne pregătim a ne nevoi rugându-ne cât se poate de osârduitor cu numele Domnului Iisus, ca unii care am primit semn vădit că rugăciunea lui Iisus a început să facă în noi lucrarea ce îi este proprie. Spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „Pomenirea numelui Domnului nostru Iisus Hristos întărâtă la luptă pe vrăjmaş: fiindcă sufletul ce se sileşte la rugăciunea lui Iisus poate afla prin această rugăciune tot – fie în rău, fie în bine. Mai întâi, ea poate vedea răul înlăuntrul inimii sale, apoi şi binele. Această rugăciune poate pune în mişcare şarpele, şi această rugăciune poate să îl doboare. Această rugăciune poate da în vileag păcatul ce trăieşte în noi, şi această rugăciune poate să-l nimicească. Această rugăciune poate pune în mişcare toată puterea vrăjmaşului din inimă, şi această rugăciune poate s-o biruie şi să o dezrădăcineze puţin câte puţin. Numele Domnului Iisus Hristos, coborând în adâncurile inimii, va smeri şarpele ce stăpâneşte păşunile ei, iar pe suflet îl va mântui şi îi va da viaţă. Neîncetat să rămâi întru numele Domnului Iisus, ca inima să înghită pe Domnul şi Domnul să înghită inima, şi să fie acestea două întru una. Totuşi, acest lucru nu se săvârşeşte într-o singură zi, nici în două zile, ci e nevoie de mulţi ani şi de multă vreme: de multă vreme şi nevoinţă e nevoie ca să fie izgonit vrăjmaşul şi să se sălăşluiască Hristos"[2]. Este limpede că aici e descrisă acea lucrare – arătându-se limpede unealta ei – de care vorbeşte şi la care îmbie Preacuviosul Macarie cel Mare în primul său Cuvânt: „Intră, oricine ai fi, prin încordarea gândurilor tale la mintea ta robită şi slujitoare păcatului, şi cercetează până la fundul minţii şi mai adânc de gânduri: şi vei vedea în zisele cămări ale sufletului tău şarpele ce se târăşte şi se cuibăreşte acolo, ce te-a ucis prin mădularele sufletului tău care sunt cele mai însemnate pentru viaţa lui – că inima este adânc de nepătruns: şi de îl vei ucide pe acesta, laudă-te înaintea lui Dumnezeu pentru curăţia ta; iar dacă nu, smereşte-te, ca nevoiaş şi păcătos, rugându-te lui Dumnezeu pentru cele ascunse ale tale"[3]. Acelaşi mare bineplăcut al lui Dumnezeu grăieşte: „Împărăţia întunericului, stăpânitorul cel viclean, după ce l-a robit dintru început pe om, i-a înfăşurat şi i-a îmbrăcat sufletul în stăpânirea întunericului. După cum cineva, ajungând împărat, este înveşmântat cu haine împărăteşti şi poartă strai de împărat

[1] Răspunsul 301.
[2] Preacuvioşii Calist şi Ignatie Xanthopulos, cap. 49, *Dobrotoliubie*, partea a doua.
[3] Cuvântul 1, cap. 1.

din cap până în vârful unghiilor, aşa şi stăpânitorul cel viclean a înveşmântat sufletul şi întreg ipostasul lui cu păcatul, şi l-a spurcat tot, şi l-a dus rob cu totul întru împărăţia lui. Nu i-a lăsat slobod nici un mădular, nici gândurile, nici mintea, nici trupul, ci l-a îmbrăcat cu porfira întunericului... A îmbrăcat tot omul, suflet şi trup, l-a spurcat vicleanul şi l-a doborât; l-a îmbrăcat pe om în omul cel vechi şi spurcat, necurat şi împotrivitor de Dumnezeu, nesupus legii lui Dumnezeu, l-a îmbrăcat în păcatul însuşi, ca omul să nu mai vadă precum voieşte, ci să vadă rău şi să audă rău şi să aibă picioarele grăbind spre facere de rele şi mâinile lucrând fărădelege şi inimă rău cugetând. Deci, să chemăm şi noi pe Dumnezeu, ca să ne dezbrace de omul cel vechi: că El Singur poate a ridica de la noi păcatul – fiindcă mai tari sunt decât noi cei care ne-au robit pe noi şi ne ţin în împărăţia lor, însă El a făgăduit să ne izbăvească din această robie rea"[1]. Pe temeiul acestor concepţii, Sfinţii Părinţi dau celui ce se roagă cu rugăciunea lui Iisus următoarea povaţă mântuitoare de suflet: „Sufletul, de nu se va îndurera foarte pentru nedezlipirea păcatului de el, nu va putea să se bucure cu îmbelşugare de bunătatea dreptei judecăţi. Cel ce voieşte a curăţi inima sa să o aprindă cu necontenita pomenire a Domnului Iisus, având-o doar pe ea drept cugetare şi lucrare necurmată. Cei ce voiesc a lepăda învechirea lor nu trebuie uneori să se roage, iar alteori nu, ci fără încetare să petreacă în rugăciune prin păzirea minţii, chiar dacă s-ar afla afară de biserică. Cei ce vor să curețe aurul, dacă lasă să se stingă focul în cuptor pentru o vreme, fac să se întărească iarăşi materia care se curăţeşte: aşa şi cel ce uneori îşi aduce aminte de Dumnezeu, iar alteori nu, pierde prin nelucrare ceea ce socoate a dobândi prin rugăciune. Bărbatului iubitor de virtute se cuvine a pierde prin pomenirea lui Dumnezeu pământoşia inimii, ca în acest chip răul să fie nimicit, puţin câte puţin, de pomenirea Binelui, şi sufletul să se întoarcă deplin, cu mare slavă, întru strălucirea sa cea firească. În acest chip mintea, petrecând în inimă, se roagă curat şi fără înşelare, precum a zis Sfântul Diadoh: rugăciunea este adevărată şi neînşelată atunci când mintea, în vremea când se roagă, este unită cu inima"[2]. Să nu ne temem, lucrători ai rugăciunii lui Iisus, nici de vânturi, nici de valuri! „Vânturi" numesc gândurile şi visările drăceşti, iar „valuri" – tulburarea patimilor stârnite de gânduri şi visări. Din mijlocul viforului ce se sălbăticeşte, să strigăm cu statornicie, bărbăţie şi plângere către Domnul Iisus Hristos: El va certa vânturile şi valurile, iar noi, cunoscând prin cercare atotputernicia lui Iisus, Îi vom da închinarea cuvenită, *grăind: Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu eşti* (Mt. XIV, 33). Noi ne luptăm pentru mântuirea noastră. De biruinţele sau înfrângerile noastre atârnă soarta noastră veşnică.

---

[1] Omilia 2, cap. 1-2.

[2] Preacuvioşii Calist şi Ignatie Xanthopoulos, cap. 56, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

„Atunci", spune Preacuviosul Simeon Noul Teolog, „adică atunci când ne îndeletnicim cu rugăciunea lui Iisus, are loc o luptă; viclenii draci se oștesc cu tulburare multă, pricinuind prin lucrarea patimilor tulburare și vifor în inimă – însă prin numele Domnului Iisus Hristos sunt nimiciți și se topesc ca ceara de foc. Și iarăși: când sunt goniți și pleacă din inimă, ei nu încetează a da război, ci tulbură mintea dinafară prin simțuri. Drept aceea, mintea nu începe foarte degrabă a simți pace și liniște în sine: fiindcă dracii, când n-au putere să tulbure mintea în adâncul ei, o tulbură dinafară prin închipuiri – și din această pricină este cu neputință a scăpa cu totul de război și a nu fi luptat de duhurile cele viclene. Aceasta se întâmplă numai celor desăvârșiți, celor care s-au depărtat deplin de toate și petrec statornic întru luarea-aminte a inimii"[1]. La început, lucrarea pare că este de o neobișnuită uscăciune, că nu făgăduiește nici un rod. Mintea, silindu-se a se uni cu inima, întâlnește la început un întuneric nepătruns, învârtoșare și omorâre a inimii, care nu se lasă dintr-o dată stârnită spre a împreună-simți cu mintea. Acest fapt nu trebuie să îl aducă pe lucrător la descurajare și puținătate de suflet, ci este amintit aici cu scopul ca lucrătorul să fie preîntâmpinat și pregătit. Lucrătorul răbdător și sârguitor va afla negreșit îndestulare și mângâiere: el se va bucura de îmbelșugarea fără margini al unor roade duhovnicești despre care nu poate să își facă nici măcar o idee câtă vreme se află în starea trupească și sufletească. Lucrarea rugăciunii lui Iisus are treptele sale: la început, ea lucrează numai asupra minții, aducând-o în starea de liniște și luare-aminte, apoi începe să pătrundă în inimă, deșteptând-o din somnul morții și însemnând învierea ei prin ivirea în ea a simțămintelor străpungerii și a plânsului. Adâncindu-se mai departe, ea începe să lucreze, puțin câte puțin, în toate mădularele sufletului și trupului, să alunge de peste tot păcatul, să nimicească de pretutindeni stăpânirea, înrâurirea și otrava dracilor. Din această pricină, în vremea lucrărilor începătoare ale rugăciunii lui Iisus „are loc frângere de nespus și durere negrăită a sufletului", spune Preacuviosul Grigorie Sinaitul. Sufletul are dureri ca cea aflată în chinurile facerii, după cuvântul Scripturii (Sirah XLVIII, 22): *pentru că viu este Cuvântul lui Dumnezeu, și lucrător, și mai ascuțit decât toată sabia ascuțită de amândouă părțile* – adică Iisus străbate, după mărturia Apostolului, *până la despărțirea sufletului de trup și a duhului și a mădularelor și a măduvei, și e judecător cugetelor și gândurilor inimii* (Evr. IV, 12): străbate totul, dând pierzării păcătoșenia din toate părțile sufletului și trupului.

Atunci când cei șaptezeci de apostoli mai mici, trimiși de Domnul la propovăduire, s-au întors la El după săvârșirea slujirii puse asupra lor, au vestit Domnului cu bucurie: *Doamne, și dracii se pleacă nouă întru numele Tău* (Lc.

[1] Despre cel de-al treilea chip al luării-aminte, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

X, 17). O, cât de îndreptățită era această bucurie! Cât era ea de întemeiată! Mai mult de cinci mii de ani a domnit diavolul asupra oamenilor, vânându-i în robia sa și în înrudirea cu el prin mijlocirea păcatului, iar acum aude numele lui Iisus – și se supune oamenilor, care până atunci i se supuneau, este legat de cei ce erau legați până atunci de el, este călcat de cei călcați până atunci de el. Răspunzând ucenicilor care se bucurau pentru surparea stăpânirii dracilor asupra oamenilor și dobândirea de către oameni a stăpânirii asupra dracilor, Domnul a zis: *Iată, dau vouă stăpânire să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului, și nimic nu vă va vătăma* (Lc. X, 19). A fost dată omului stăpânirea, însă i-a fost lăsată libertatea de a se folosi de stăpânire și a călca peste șerpi și scorpii sau a privi cu nepăsare darul și a se supune acelora de bună voie. Prin numele de *șarpe*, Sfinții Părinți înțeleg întreprinderile vădit păcătoase, iar prin cel de *scorpie*, pe cele ascunse sub înfățișarea neprihănirii și chiar binelui. Stăpânirea dată de Domnul celor șaptezeci de ucenici ai Săi a fost dată tuturor creștinilor (Mc. XVI, 17). Folosește-te de ea, creștine! Taie cu numele lui Iisus capetele, adică primele arătări ale păcatului în gânduri, închipuiri și simțăminte; nimicește în tine stăpânirea diavolului asupra ta; nimicește toată înrâurirea lui asupra ta; dobândește libertate duhovnicească. Temelia nevoinței tale e harul Sfântului Botez: arma e ruga cu numele lui Iisus. Domnul, după ce a dăruit ucenicilor săi puterea de a călca peste șerpi și peste scorpii, a adăugat: *Însă nu pentru cu duhurile se pleacă vouă bucurați-vă, ci mai vârtos vă bucurați pentru că numele voastre sunt scrise în ceruri* (Lc. X, 60). „Bucurați-vă", spune Fericitul Teofilact, „nu atât pentru că dracii se supun vouă, cât pentru faptul că numele voastre sunt scrise în cer – nu cu cerneală, ci cu Harul Dumnezeiesc și aducerea-aminte dumnezeiască", adică rugăciunea lui Iisus. Așa e rugăciunea lui Iisus: ea înalță de pe pământ la cer pe lucrătorul său, și îl așază în rândul locuitorilor cerului. Petrecerea cu mintea și cu inima în cer și în Dumnezeu: iată roada de căpetenie, iată scopul rugăciunii; punerea pe fugă și călcarea vrăjmașilor care lucrează împotriva atingerii scopului sunt un lucru de mâna a doua: el nu trebuie să atragă la sine toată luarea-aminte, ca nu cumva conștiința și contemplarea biruinței să facă drum în el semeției și părerii de sine, ca nu cumva să sufere o cumplită înfrângere chiar din pricina biruinței. În continuare, Evanghelia povestește: *Într-acel ceas S-a bucurat cu duhul Iisus și a zis: „Mărturisescu-Mă Ție, Părinte, Doamne al cerului și al pământului, că ai ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit pe ele pruncilor. Adevărat, Părinte, că așa a fost buna voință înaintea Ta". Și, întorcându-Se către ucenicii Săi, a zis: „Toate Îmi sunt date Mie de la Tatăl Meu, și nimenea nu știe cine e Fiul, fără numai Tatăl"* (Lc. X, 20-21). Domnul Se bucură cu necurmata bucurie ce o are Dumnezeu pentru sporirea oamenilor; El vestește că tainele credinței creștinești se descoperă nu celor înțe-

lepți și înălțați ai acestei lumi, ci celor ce în privința stării sociale sunt, precum erau ucenicii Domnului, luați din mijlocul poporului simplu, neînvățați, fără știință de carte. Pentru a fi ucenic al Domnului trebuie să te faci prunc, și cu simplitate și dragoste de prunc să primești învățătura Lui. Către cei ce s-au făcut deja ucenici grăiește Domnul înfățișând învățătura cea de taină, și le descoperă că Fiul, cu toate că a luat omenitatea, rămâne mai presus de pătrunderea tuturor făpturilor înțelegătoare. Mai presus de pătrunderea lor este și numele Lui cel atotsfânt. Cu simplitatea și încrederea pruncilor să primim învățătura despre rugăciunea cu numele lui Iisus; cu simplitatea și încrederea pruncilor să purcedem la îndeletnicirea cu rugăciunea aceasta: singur Dumnezeu, Care știe în chip deplin taina ei, ne va învăța această rugăciune în măsura care ne stă în putință. Să-l bucurăm pe Dumnezeu prin osteneală și sporire în slujirea la care El ne-a învățat și pe care El ne-a poruncit-o.

Rugăciunea lui Iisus era în întrebuințare de obște la creștinii primelor veacuri, precum am spus deja mai sus; nici nu putea fi altfel. Prin numele Domnului Iisus se săvârșeau semne uimitoare în fața întregii obști creștine, ceea ce hrănea în toată obștea creștină credința în puterea fără margini a numelui lui Iisus. Cei sporiți pricepeau această putere din sporirea lor. Despre această putere ce se dezvoltă cu îmbelșugare în sfinții lui Dumnezeu, Preacuviosul Varsanufie cel Mare vorbește în următorul fel: „Știu un rob al lui Dumnezeu în neamul nostru (generația noastră), în vremea de acum și în acest loc binecuvântat, care și morții poate să-i învie întru numele Stăpânului nostru Iisus Hristos, și dracii să îi scoată, și bolile nevindecate să le vindece, și să facă alte minuni nu mai prejos decât cele apostolești, precum dă mărturie Cel Ce i-a dat lui dar – sau, mai bine zis, daruri. Dar ce înseamnă chiar și asta față de ceea ce se poate face întru numele lui Iisus!"[1]. Având în față minunile, în amintire porunca Domnului, în inimă dragostea înflăcărată către Domnul, credincioșii Bisericii primelor veacuri se îndeletniceau în chip statornic, sârguitor, având râvna de foc a heruvimilor și serafimilor, cu rugăciunea lui Iisus. Așa e dragostea! Ea pomenește fără încetare pe cel iubit; ea se desfată fără încetare de numele celui iubit; ea îl păstrează în inimă, îl are în minte și în gură. Numele Domnului e mai presus de orice nume: el e izvor al desfătării, izvor de bucurie, izvor de viață; el este Duh; el dă viață, preschimbă, topește, îndumnezeiește. Pentru cei ce nu știu citi, el înlocuiește în chip cu totul îndestulător rugăciunile din cărți și psalmii: cei cu știință de carte, după ce au sporit în rugăciunea lui Iisus, lasă cântarea psalmilor și încep a se îndeletnici mai ales cu rugăciunea lui Iisus, din pricina preaîmbelșugatelor puteri și merinde duhovnicești ce sunt în ea. Toate acestea se văd limpede din scrierile și rânduielile

[1] Răspunsul 181.

Sfinţilor Părinţi. Sfânta Biserică Ortodoxă de Răsărit îmbie pe toţi cei ce nu ştiu citi să folosească rugăciunea lui Iisus în locul tuturor rugăciunilor din cărţi[1] – şi această îmbiere nu e vreo născocire nouă, ci o îndeletnicire binecunoscută în toată creştinătatea. Această rânduială, dimpreună cu celelalte predanii ale Bisericii de Răsărit, a trecut din Grecia în Rusia, şi mulţi oameni din rândul poporului simplu, puţin sau deloc ştiutori de carte, s-au hrănit cu puterea rugăciunii lui Iisus întru mântuire şi viaţă veşnică, mulţi dintre ei au ajuns la mare sporire duhovnicească. Sfântul Ioan Gură de Aur, sfătuind pe creştini, şi mai ales pe monahi, a se îndeletnici în chip sârguitor şi statornic cu rugăciunea lui Iisus, vorbeşte despre ea ca despre un lucru ştiut de toată lumea. „Avem noi, avem", spune el, „descântece[2] duhovniceşti: numele Domnului nostru Iisus Hristos şi puterea crucii. Acest descântec nu doar că-l scoate pe şarpe din găurile sale şi îl aruncă în foc, ci şi tămăduieşte rănile. Iar dacă mulţi, rostindu-l, nu s-au tămăduit, asta s-a întâmplat din pricina puţinei lor credinţe, nu datorită neputinţei celor rostite: fiindcă şi pe Iisus mulţi Îl împingeau şi Îl înghesuiau fără a se folosi cu nimic, în vreme ce femeia ce curgere de sânge nici măcar de trupul Lui nu s-a atins, ci doar de marginea hainei, a oprit izvoarele cele de mulţi ani ale sângelui. Acest nume este înfricoşat şi dracilor, şi patimilor, şi bolilor. Cu acesta, dar, să ne împodobim, cu acesta să ne îngrădim. Aşa a devenit mare şi Pavel, cu toate că era de aceeaşi fire cu noi"[3]. Preacuviosului Pahomie cel Mare, pentru numeroasa obşte de monahi aflată sub cârmuirea lui, îngerul lui Dumnezeu i-a predanisit-o ca pravilă de rugăciune. Monahii supuşi călăuzirii duhovniceşti a Preacuviosului Pahomie erau datori a săvârşi în fiecare ceas pravila; de împlinirea pravilei erau scutiţi cei ajunşi la desăvârşire, ce aveau unită cu ei rugăciunea neîncetată. Pravila predanisită de înger era alcătuită din Trisaghion, Rugăciunea Domnească, Psalmul 50, Simbolul de credinţă şi o sută de rugăciuni ale lui Iisus[4]. În pravilă se vorbeşte de rugăciunea lui Iisus la fel ca despre Rugăciunea Domnească, altfel spus ca despre lucruri ştiute şi întrebuinţate de toată lumea. Preacuviosul Varsanufie cel Mare povesteşte că monahii din Schitul Egiptului se îndeletniceau mai mult cu rugăciunea, ceea ce se vede şi din viaţa Preacuviosului Pamvo, monah şi avvă din muntele Nitriei, aflat nu depare de Schit, în care, la fel ca în Schit, monahii duceau viaţă de liniştire[5]. Dintre bineplăcuţii lui Dumnezeu pomeniţi în

---

[1] *Psaltirea cu tâlc.*

[2] Sau incantaţii: Sfântul Ioan Gură de Aur urmăreşte aici o analogie cu îmblânzitorii de şerpi şi procedeul lor de a hipnotiza aceste târâtoare prin muzică (*n. tr.*).

[3] Omilia 8 la *Epistola către Romani.*

[4] Canonic, ediţia Lavrei Kievo-Pecerska.

[5] Răspunsul 74, Preacuviosul Grigorie Sinaitul, capul 4 din cele 15 capete despre linişti-re, *Dobrotoliubie,* cap. 1.

acest cuvânt care s-au îndeletnicit cu rugăciunea lui Iisus ori au și scris despre ea, amintim:Sfântul Ignatie Teoforul a trăit în Antiohia, s-a săvârșit la Roma; Sfântul mucenic Calistrat s-a născut și a trăit în Cartagina; Preacuviosul Pahomie cel Mare a trăit în Egiptul de Sus; monahii schetici și nitrici, ca și Preacuviosul Isaia, în Egiptul de Jos; Sfântul Ioan Gură de Aur a viețuit în Antiohia și în Constantinopol; Sfântul Vasile cel Mare – în jumătatea de răsărit a Asiei Mici, în Capadocia; Sfântul Varsanufie cel Mare – în împrejurimile Ierusalimului; Sfântul Ioan Scărarul – în muntele Sinai și, oarecare vreme, în Egiptul de Jos, în apropierea Alexandriei. De aici se vede că ruga cu numele Domnului Iisus era întrebuințată pretutindeni și la toți în Biserica universală. Afară de Părinții pomeniți mai înainte, despre rugăciunea lui Iisus au scris următorii: Preacuviosul Isihie, presviter ierusalimitean, ucenic al Sfântului Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu, scriitor din veacul al V-lea, care deja se plânge că monahii au părăsit îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus și trezvia; Preacuvioșii: Filotei Sinaitul, Simeon Noul Teolog, Grigorie Sinaitul, Teolipt al Filadelfiei, Grigorie Palama, Calist și Ignatie Xanthopulos, precum și mulți alții. Scrierile lor se află, în cea mai mare parte, în marea culegere de scrieri ascetice numită *Dobrotoliubie* (*Filocalia*). Dintre Părinții ruși, au scrieri despre această rugăciune Preacuviosul Nil Sorski, ieromonahul Dorotei, arhimandritul Paisie Velicikovski, schimonahul Vasile de la Poiana Mărului și ieromonahul Serafim din Sarov. Toate scrierile sus-pomenite ale Părinților sunt vrednice de adâncă cinstire pentru belșugul harului și înțelegerii duhovnicești care trăiesc în ele și respiră din ele; dar scrierile Părinților ruși, datorită deosebitei limpezimi și simplități a expunerii, a apropierii mai mari în timp față de noi, ne sunt mai accesibile decât scrierile luminătorilor greci. Mai ales scrierile stareţului Vasile pot și trebuie să fie socotite drept prima carte pe care trebuie s-o întrebuințeze cel ce dorește a se îndeletnici cu rugăciunea lui Iisus și a reuși în aceasta. Asta și e menirea ei. Stareţul și-a numit scrierile „predoslovii": citire care pregătește pentru citirea Părinților greci. Minunată e cartea Preacuviosului Nil Sorski. Prin citirea ei poate fi pregătită citirea Părinților greci, pentru că ea face neîncetat trimitere la ele și, tâlcuindu-le, pregătește pentru citirea și înțelegerea nerătăcită a acestor învățători cu gândire adâncă, sfinți, nu rareori ritori, filosofi, poeți. – Toate scrierile îndeobște despre viața monahală, și mai ales despre rugăciunea lui Iisus, ale Sfinților Părinți alcătuiesc pentru noi, monahii vremurilor din urmă, o comoară neprețuită. În vremurile Preacuviosului Nil Sorski, cu trei veacuri înainte de noi, vasele vii ale Harului Dumnezeiesc erau foarte rare, *se împuținaseră foarte*, după cum spune el: acum ele sunt atât de rare încât se poate spune fără șovăire și fără a greși: nu mai sunt. Se socoate o deosebită milă a lui Dumnezeu dacă cineva, după ce s-a istovit cu sufletul

și trupul în viețuirea monahală, către sfârșitul acestei viețuiri află, undeva în pustie, un vas ales de Nepărtinitorul Dumnezeu, nimicnic în ochii oamenilor, însă preamărit și preaînălțat de Dumnezeu. Astfel, Zosima a aflat în pustia nelocuită de dincolo de Iordan, dincolo de orice așteptare, pe marea Maria[1]. Din pricina acestei împuținări a povățuitorilor purtători de Duh, cărțile Părinților alcătuiesc singurul izvor de care se poate folosi sufletul chinuit de foamete și sete pentru a dobândi cunoștințele de neapărată trebuință în nevoința duhovnicească. Aceste cărți sunt cea mai prețioasă moștenire lăsată de Sfinții Părinți pentru urmașii lor monahi: pentru noi, cei săraci. Aceste cărți sunt fărâmituri căzute la noi, care alcătuiesc partea noastră – fărâmituri de la trapeza duhovnicească a Părinților, celor bogați în daruri duhovnicești. Merită băgat de seamă faptul că vremea scrierii unui mare număr de cărți despre lucrarea minții e vremea deosebitei împuținări a lucrării minții în monahism. Preacuviosul Grigorie Sinaitul, ce a trăit în al XIV-lea veac, când a mers în muntele Athos a aflat acolo, între mii de monahi, doar trei care aveau ceva idee despre lucrarea minții. Cea mai mare parte a scrierilor despre rugăciunea lui Iisus sunt legate de veacurile XIV și XV. „Mișcați de tainica insuflare dumnezeiască", spune Paisie Velicikovski, „mulți Părinți au înfățișat în cărți sfânta învățătură, plină de înțelepciunea Sfântului Duh, despre această dumnezeiască rugăciune a minții, pe temeiul Dumnezeieștilor Scripturi ale Vechiului și Noului Legământ. Aceasta s-a rânduit potrivit unei osebite pronii a lui Dumnezeu, ca lucrarea dumnezeiască să nu fie uitată cu desăvârșire. Multe dintre aceste cărți au fost, pentru păcatele noastre, cu îngăduința lui Dumnezeu, nimicite de mahomedani, care au robit împărăția grecească; dar unele, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, s-au păstrat până în vremea noastră"[2]. Preaînalta lucrare a minții e neobișnuit de simplă; ea are nevoie, pentru a fi primită, de simplitate și credință copilărească: însă noi ne-am făcut atât de complicați, încât această simplitate este cu neputință de urmat, cu neputință de atins pentru noi. Noi vrem să fim mintoși, vrem să dăm viață **eu**-lui nostru, nu suferim lepădarea de sine, nu vrem să lucrăm prin credință. Din această pricină, avem nevoie de povățuitor care să ne scoată din încâlceala noastră lăuntrică, din viclenia noastră, din șmecheriile noastre, din slava noastră deșartă și părerea noastră de sine, întru lărgimea și simplitatea credinței. Din această pricină se întâmplă ca în arena lucrării minții un prunc să ajungă la o sporire neobișnuită, iar un înțelept să se abată din cale și să cadă în prăpastia întunecată a înșelării. „În vremurile de demult", spune Paisie Velicikovski, „atotsfânta lucrare a rugăciunii minții strălucea în multe locuri, unde petreceau Sfinții Pă-

---

[1] *Viețile Sfinților,* 1 aprilie.

[2] *Capete despre rugăciunea minții,* Cap. 1, Ediția Pustiei Optina, anul 1847.

rinți, și atunci erau mulți povățuitori în această nevoință duhovnicească: din această pricină și Sfinții Părinți ai acelor vremuri, scriind despre ea, arătau doar negrăitul folos duhovnicesc care vine din ea, neavând, presupun eu, nevoie a scrie despre partea din lucrare ce se cuvine începătorilor. Ei scriau în parte și despre aceasta (lucrarea minții), ceea ce este foarte limpede pentru cei ce au cunoașterea din cercare a nevoinței; dar pentru cei ce nu o au, ea rămâne ascunsă. Când oarecare din Părinți a văzut că adevărații și neînșelații povățuitori ai acestei lucrări au început să se împuțineze foarte, atunci, fiind mișcați de Duhul Cel Dumnezeiesc, ca să nu piară adevărata învățătură despre începutul acestei rugăciuni gândite, au înfățișat în scris cele privitoare la începutul însuși și la mijloacele pe care trebuie să le deprindă începătorii spre a intra cu mintea în tărâmul inimii și a săvârși acolo cu mintea rugăciune în chip adevărat și fără înșelare"[1].

Am văzut că Sfântul Prooroc David cheamă pe tot poporul lui Dumnezeu, până la unul, să se roage cu numele Domnului, și că prin rânduială a Sfintei Biserici se legiuiește tuturor celor care nu știu a scrie și nu cunosc Sfânta Scriptură pe dinafară să înlocuiască rugăciunile și cântările de psalmi prin rugăciunea lui Iisus. Sfântul Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, poruncește și sfătuiește pe toți arhiereii și preoții, pe toți monahii și mirenii, să rostească în toată vremea și ceasul această sfințită rugăciune, având-o ca pe o suflare de viață[2]; la tunderea în monahism, când celui nou-tuns i se dau mătăniile, cel ce îl tunde spune: „Primește, frate, sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu, pe care purtându-l pe buzele, în mintea și în inima ta, spune neîncetat: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă"[3]; însă Preacuviosul Nil Sorski învață că „pomenirea lui Dumnezeu, adică rugăciunea minții, e mai presus decât toate lucrările, capul virtuților, ca dragoste dumnezeiască. Cel care fără de rușine și cu obrăznicie va voi să intre către Dumnezeu și să stea de vorbă cu Dânsul în chip curat, cel ce se va sili să Îl dobândească în sine, acela va fi lesne omorât de draci, dacă Dumnezeu va îngădui, ca unul ce a căutat să ajungă la aceea cu obrăznicie și trufie, mai presus de vrednicia și întocmirea lui sufletească"[4]. La o privire superficială, învățătura Preacuviosului Nil pare a fi potrivnică legiuirii Sfintei Scripturi, Sfinților Părinți și predaniei Bisericii. De fapt, nu este vorba de nici o contradicție: aici se vorbește de rugăciunea lui Iisus în treapta ei cea mai înaltă. Toți creștinii pot și sunt datori a se îndeletnici cu rugăciunea lui Iisus cu scopul de a se pocăi și a-L chema pe

[1] Cap. 4.
[2] Starețul Vasile, Predislovie la cartea Preacuviosului Grigorie Sinaitul.
[3] Starețul Vasile, Predislovie la cartea Preacuviosului Filotei Sinaitul.
[4] Cuvântul 11.

Domnul în ajutor – a se îndeletnici cu frică de Dumnezeu și cu credință, cu cea mai mare luare-aminte la gândul și cuvintele rugăciunii, cu duh înfrânt; însă nu tuturor li se îngăduie să se apropie de sfințita lucrare a rugăciunii cu mintea în cămara inimii. În primul fel pot și trebuie să se roage cu rugăciunea lui Iisus nu doar monahii care trăiesc în mănăstiri și sunt prinși cu ascultări, ci și mirenii. Astfel de rugăciune cu luare-aminte poate fi numită și rugăciune a minții, și rugăciune a inimii, fiind adesea săvârșită numai cu mintea, iar în lucrătorii osârdnici întotdeauna și cu împărtășirea inimii, ce se arată prin simțământul plânsului și lacrimilor pe care le pricinuiește străpungerea. Sfințita lucrare a rugăciunii minții în inimă cere îndeletnicire pregătitoare cu primul fel al rugăciunii și sporire îndestulătoare în acest fel de rugăciune. Harul Dumnezeiesc îl trece el singur pe nevoitorul rugăciunii, la vremea de el știută, după buna sa voire, de la primul fel de rugăciune la cel de-al doilea. Dacă lui Dumnezeu Îi place să-l lase pe nevoitor la rugăciunea de pocăință, acesta să rămână întru ea, să nu caute stare mai înaltă: să nu o caute, având încredințarea neclintită că ea nu se dobândește prin sforțări omenești, ci este dăruită de către Dumnezeu. Rămânerea întru pocăință este zălogul mântuirii. Să ne mulțumim cu această stare; să nu căutăm stare mai înaltă. O asemenea căutare este semn de trufie și părere de sine; o asemenea căutare duce nu la sporire, ci la poticniri și pieire. Sfântul Nil, întemeindu-se pe învățătura tuturor Sfinților Părinți, ne oprește să năzuim înainte de vreme la coborârea minții în inimă, la liniștirea cea dinafară și lăuntrică, la simțirea dulceții și celelalte stări înalte de rugăciune, ce se descoperă atunci când va fi primită de Dumnezeu rugăciunea pocăinței, prin care vrăjmașii se vor depărta de la suflet. Zis-a Psalmistul: *Depărtați-vă de la mine, toți lucrătorii fărădelegii, că a auzit Domnul glasul plângerii mele. Auzit-a Domnul cererea mea, Domnul rugăciunea mea a primit* (Ps. VI, 8-9). Mângâierea, bucuria, desfătarea, darurile duhovnicești sunt urmările împăcării cu Dumnezeu. Căutarea lor mai înainte de această împăcare este o întreprindere plină de nechibzuință.

Pentru dobândirea rugăciunii adânci a inimii este nevoie de pregătire însemnată: aceasta poate sta în deprinderea îndestulătoare, prin cercare, a vieții monahale, în obișnuirea de sine cu lucrarea după îndreptarul poruncilor evanghelice: sfânta rugăciune se întemeiază pe întocmirea sufletească pricinuită de lucrarea după îndreptarul poruncilor, odihnește pe această întocmire, nu poate rămâne în suflet când acesta nu se află într-o astfel de întocmire. Pregătirea trebuie să stea în deprinderea îndestulătoare a Noului Legământ și scrierilor Părintești privitoare la rugăciune. Această din urmă pregătire este neapărat trebuincioasă, cu atât mai mult cu cât din pricina lipsei călăuzitorilor purtători de Duh singurul nostru călăuzitor trebuie să fie scrierile Pă-

rintești și rugăciunea cu plângere înaintea lui Dumnezeu. Dorită este rugăciunea inimii; dorită este liniștirea inimii; dorită este liniștirea în chilie, fără a ieși afară, și viețuirea în pustie însingurată, ca unele care ajută în chip deosebit la dezvoltarea rugăciunii inimii și liniștirii inimii. „Însă chiar și aceste lucrări bune și frumoase", spune Preacuviosul Nil Sorski, „trebuie străbătute cu dreaptă socotință, în vremea cuvenită, după atingerea măsurii trebuincioase de sporire, după cum spune Vasile cel Mare: Înaintea fiecărei lucrări trebuie să meargă dreapta socotință, fără dreaptă socotință și lucrul bun se întoarce în rău din pricina **vremii nepotrivite** și **lipsei de măsură**; iar atunci când prin dreapta socotință se hotărnicește vreme și măsură binelui, câștigul este minunat. Și Scărarul, împrumutându-și cuvintele din Scriptură, grăiește: *Este o vreme pentru tot lucrul de sub soare* (Ecl. III, 1), iar între toate, a zis el, și în sfânta noastră viețuire e o măsură pentru oricare îndeletnicire. Și, urmând, zice: este o vreme pentru liniștire, și o vreme pentru vorbire fără tulburare; este o vreme pentru rugăciunea necurmată, și o vreme pentru slujirea nefățarnică. Să nu ne amăgim cu râvnă trufașă, și să nu căutăm înainte de vreme ceea ce vine la vremea cuvenită. Este o vreme pentru a semăna osteneli, și o vreme pentru a culege spice de har nespus"[1]. Preacuviosul Nil oprește mai ales de la năzuința fără dreaptă socotință spre pustnicie – iar această năzuință apare mai întotdeauna la personalitățile care nu se înțeleg nici pe sine, nici monahismul: fiindcă în acest fel de viețuire apar poticnirile cele mai grele și amăgirea de sine cea mai cumplită. Dacă monahii sunt opriți a năzui înainte de vreme la aducerea prinosului de rugăciune cu mintea în biserica inimii, cu atât mai mult sunt opriți de la aceasta mirenii. Au avut preaadâncă rugăciune a inimii Sfântul Andrei, nebunul pentru Hristos, și alți câțiva mireni, foarte puțini la număr: aceasta este o excepție și un lucru cât se poate de rar, care nu poate sluji nicicum drept regulă pentru toți. A te socoti pe sine însuți în rândul acestor personalități de excepție nu este altceva decât amăgire de sine prin părerea de sine, înșelare ascunsă înaintea înșelării vădite. Paisie Velicikovski, în scrisoarea către starețul Teodosie, grăiește: „Cărțile Părintești, mai ales cele care învață la adevărata ascultare, trezvia minții și liniștire, la luarea-aminte și rugăciunea minții – adică rugăciunea care se săvârșește cu mintea în inimă – se potrivesc numai cinului călugăresc, iar nu tuturor creștinilor dreptslăvitori îndeobște. Purtătorii de Dumnezeu Părinți, înfățișând învățătura despre această rugăciune, spun că începutul și neclintita ei temelie este adevărata ascultare, din care se naște adevărata smerenie –, iar smerenia păzește pe cel ce se nevoiește întru rugăciune de toate înșelările ce urmăresc pe cei cu rânduială de sine (idioritmici). Adevărata ascultare călugărească și desăvârșita tăiere întru toate a voii

[1] Cuvântul 11.

și înțelegerii proprii nu poate fi dobândită de mireni. Și cum să fie cu putință mirenilor – fără ascultare, întru rânduială de sine, căreia îi urmează înșelarea – a se sili la un lucru atât de grozav și înfricoșat, adică la rugăciunea minții, fără nici o povățuire? Cum să fugă ei de înșelările vrăjmășești cele de multe feluri și cu multe chipuri, pornite cu viclenie asupra acestei rugăciuni și a lucrătorilor ei? Atât de înfricoșat este acest lucru, adică rugăciunea – rugăciunea nu doar a minții, adică săvârșită cu mintea în chip nemăiestru, ci rugăciunea lucrată în chip măiestru cu mintea în inimă –, că și adevărații ascultători, nu doar cei care și-au tăiat, ci și cei care și-au omorât desăvârșit voia și socotința lor înaintea părinților lor, se află totdeauna în frică și cutremur, temându-se și tremurând ca nu cumva să pătimească în această rugăciune vreo înșelare, chiar dacă Dumnezeu îi și păzește totdeauna de aceasta pentru smerenia lor cea adevărată, pe care au dobândit-o, cu Harul lui Dumnezeu, prin mijlocirea ascultării lor celei adevărate. Cu atât mai mult mirenii, care trăiesc fără ascultare, dacă se vor sili la rugăciune doar din citirea unor asemenea cărți, îi pândește primejdia de a cădea în vreo înșelare din cele care se întâmplă celor ce încep de capul lor nevoința acestei rugăciuni. Această rugăciune a fost numită de către sfinți măiestrie a măiestriilor: cine, dar, poate să o învețe fără meșter, adică fără povățuitor încercat? Această rugăciune este sabie duhovnicească, dăruită de Dumnezeu pentru junghierea vrăjmașului sufletelor noastre. Rugăciunea aceasta a strălucit ca soarele numai printre monahi, mai ales în ținuturile Egiptului, precum și în ținuturile Ierusalimului, în munții Sinaiului și Nitriei, în numeroase locuri ale Palestinei și în multe alte locuri, însă nu pretutindeni, precum se și vede limpede din Viața Sfântului Grigorie Sinaitul. Acesta a înconjurat tot Sfântul Munte și, după ce a cercetat cu osârdie pe lucrătorii acestei rugăciuni, nu a aflat pe nimeni care să aibă habar cât de puțin de această rugăciune[1]. De aici se vede limpede că dacă într-un loc sfânt ca acela Preacuviosul Grigorie nu a aflat nici un lucrător al rugăciunii, înseamnă că și în multe alte locuri lucrarea acestei rugăciuni era necunoscută printre monahi; iar

---

[1] Preacuviosul Grigorie Sinaitul a cercetat muntele Athos în veacul al 14-lea după Nașterea lui Hristos. În acea vreme, monahismul din Palestina și mai ales cel din Egipt fusese nimicit aproape cu desăvârșire de mahomedani, ce supuseseră Egiptul stăpânirii lor încă de la începutul veacului al VII-lea. În vremea Sfântului Grigorie Sinaitul, învățătura despre rugăciunea minții se împuținase foarte mult pretutindeni. El poate fi recunoscut drept cel ce a repus în drepturi această învățătură, precum se spune în scurta descriere a vieții lui care se află în *Dobrotoliubie*. Și în vremurile lui Grigorie Sinaitul erau monahi ce atinseseră mare sporire în rugăciune, precum, de pildă, Maxim Capsocalivitul, care viețuia în muntele Athos; de povețele lui s-a folosit Grigorie însuși, care l-a numit pe Maxim înger pământesc. *Dobrotoliubie*, partea întâi. Pe Preacuviosul Grigorie l-a învățat rugăciunea minții un oarecare călugăr din ostrovul Ciprului: înainte de a face cunoștință cu acesta, el se îndeletnicea doar cu cântarea psalmilor. Viața manuscrisă a Preacuviosului Grigorie Sinaitul.

unde se îndeletniceau cu ea, unde ea strălucea între monahi ca soarele, acolo era păzită lucrarea acestei rugăciuni ca o taină mare și negrăită, știută doar lui Dumnezeu și lucrătorilor ei. Poporului mirean, lucrarea acestei rugăciuni îi era cu totul necunoscută. Acum însă, după tipărirea cărților Părintești, vor afla despre ea nu doar călugării, ci și creștinii toți. Din această pricină mă tem și mă cutremur ca nu cumva din pricina sus-zisă – adică a intrării de capul propriu, fără povățuitor, în nevoința acestei rugăciuni – unii ca aceștia să nu cadă în înșelare, de care Hristos Mântuitorul să izbăvească prin harul Său pe toți cei ce vor să se mântuiască"[1].

Socotim de datoria noastră să înfățișăm aici, după măsura înțelegerii și a cercării noastre sărăcăcioase, învățătura Sfinților Părinți despre lucrarea „meșteșugită" a rugăciunii lui Iisus, arătând limpede ce chip al îndeletnicirii cu rugăciunea și ce fel de rugăciune a minții și a inimii se potrivește tuturor creștinilor, până la unul, și monahilor începători, și ce chip al lucrării este propriu celor sporiți, înălțați în sporire prin bunăvoința dumnezeiască și Harul Dumnezeiesc.

Fără nici o îndoială, primul loc între toate mijloacele trebuie dat mijlocului înfățișat de Sfântul Ioan Scărarul, ca unul ce e deosebit de lesnicios, cu totul fără de primejdie, trebuincios, chiar neapărat trebuincios pentru ca rugăciunea să fie lucrătoare, potrivit tuturor creștinilor care viețuiesc cu evlavie și caută mântuirea, atât mireni cât și monahi. Marele povățuitor al monahilor vorbește de două ori despre acest mijloc în a sa *Scară* ce suie de pe pământ la cer. Faptul că el înfățișează acest mijloc acolo unde învață despre ascultarea monahilor de chinovie arată, deja, în chip deslușit că acest mijloc e hărăzit și noilor începători. Din aceea că îl înfățișează iarăși în partea unde învață pe larg despre rugăciune, după povețele pentru sihaștri, adică pentru monahii sporiți, se vede limpede că acest mijloc e foarte bun și pentru sihaștri, și pentru monahii sporiți. Repetăm: cea mai mare valoare a acestui mijloc stă în faptul că el, fiind cu totul îndestulător, e, totodată, pe de-a-ntregul neprimejdios. – În *Cuvântul despre rugăciune*, Sfântul Ioan Scărarul spune: „Nevoiește-te să întorci sau, mai bine zis, să închizi gândul în cuvintele rugăciunii. Dacă din pricina pruncieі sale el va slăbi și se va abate, bag-o iarăși. Minții îi este proprie nestatornicia: dar poate să o statornicească Cel Ce statornicește toate. De vei dobândi această lucrare și te vei ține de ea fără contenire, va veni Cel Ce pune în tine hotare mării tale, și îi va spune în rugăciunea ta: *Vino până aici și să nu treci de aici* (Iov. XXXVIII, 11). Cu neputință este a lega duhul: dar unde e de față Ziditorul acestui duh, totul I se supune Lui[2]. Începutul rugăciunii este

[1] Viața și scrierile stareţului moldovean Paisie Velicikovski, ediția Pustiei Optina, 1847.
[2] Cuvântul 28, 16-17.

gonirea cugetelor, prin rugăciune, chiar de la începutul lor; mijlocul – atunci când mintea petrece doar în cuvintele rostit cu glasul ori cu mintea; sfârşitul – răpirea minţii la Dumnezeu"[1]. În cuvântul despre ascultare, Sfântul Ioan grăieşte: „Luptă-te necontenit cu gândul, întorcându-l în sine atunci când zboară: Dumnezeu nu cere rugăciune fără împrăştiere de la ascultători. Nu te necăji atunci când eşti furat, ci fii senin, întorcându-şi în chip statornic mintea la sine"[2]. Aici este predanisit mijlocul de a ne ruga cu luare-aminte, atât cu glasul cât şi numai cu mintea. În rugăciunea cu luare-aminte nu este cu putinţă să nu ia parte şi inima, precum a zis Preacuviosul Marcu. „Mintea care se roagă fără împrăştiere strâmtorează inima"[3]. Astfel, cine ce se va ruga după metoda propusă de Sfântul Ioan Scărarul, acela se va ruga şi cu gura, şi cu mintea, şi cu inima; acela, sporind în rugăciune, va dobândi rugăciunea minţii şi a inimii, va atrage la sine Harul Dumnezeiesc, precum se vede din cuvintele sus-pomenite ale marelui povăţuitor al monahilor. Ce ne putem dori mai mult? Nimic. La ce fel de înşelare poate să ducă îndeletnicirea cu acest chip de rugăciune? La nici unul. Singura primejdie este împrăştierea, de care rugătorul îşi dă limpede seama, de care începătorii suferă totdeauna şi care poate fi neîntârziat tămăduită prin închiderea gândului în cuvintele rugăciunii, nimicită prin milostivirea şi ajutorul lui Dumnezeu, la vremea potrivită, în urma unei nevoinţe statornice. – Unii vor întreba: „Cum se face că un Părinte atât de mare, ce a trăit într-o vreme când lucrarea minţii înflorea, nu spune nimic despre rugăciunea săvârşită cu mintea în inimă?" Spune, dar în chip atât de acoperit, că numai cei ce cunosc din cercare lucrarea rugăciunii pot înţelege despre ce se vorbeşte. Sfântul a făcut astfel fiind călăuzit de înţelepciunea duhovnicească cu care este scrisă întreaga lui carte. După ce a înfăţişat cea mai plină de acrivie şi mai îndestulătoare cu putinţă învăţătură despre rugăciune, învăţătură ce poate să îl ridice pe cel lucrător la starea harică, Sfântul Ioan Scărarul vorbeşte în parabole despre ceea ce se săvârşeşte când harul adumbreşte nevoinţa rugăciunii. „Una", zice el, „este a te întoarce deseori către inimă, şi alta e a fi prin minte episcop, stăpânitor şi arhiereu al minţii, care aduce lui Hristos jertfe cuvântătoare"[4]. Una este a te ruga cu luare-aminte, fiind şi inima părtaşă la rugăciune, şi alta este a te pogorî cu mintea în biserica inimii şi a aduce de acolo jertfa rugăciunii de taină, plină de putere şi Har Dumnezeiesc. A doua lucrare se naşte din prima. Luarea-aminte a minţii la rugăciune atrage inima la împreună-simţire; când luarea-aminte se întăreşte,

[1] Cuvântul 28, 20.

[2] Cuvântul 4, 88.

[3] *Despre cei ce cred că se îndreptează din fapte*, cap. 34, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[4] Cuvântul 28, cap. 51.

împreună-simţirea inimii cu mintea se preface în unire a inimii cu mintea; în fine, când luarea-aminte s-a împropriat rugăciunii, mintea se pogoară în inimă pentru a săvârşi acolo cea mai adâncă lucrare sfinţită a rugăciunii. Toate acestea se săvârşesc sub îndrumarea Harului Dumnezeiesc, după bunăvoirea şi rânduiala lui. Năzuinţa către cea de-a doua lucrare înainte de dobândirea primeia nu este numai nefolositoare, ci poate fi pricină a unei vătămări cât se poate de mari; pentru preîntâmpinarea acestei vătămări e ascunsă taina rugăciunii de iscodire şi uşurătate într-o carte ca „*Scara*", menită folosirii de către toţi monahii îndeobşte. În acele vremuri fericite când vasele vii ale harului se găseau din belşug, toţi cei ce aveau nevoie de sfat puteau cere, în împrejurări deosebite, sfat de la acestea.

Printre monahii din Rait, pentru care a scris fericitul Ioan Scara, înflorea rugăciunea minţii sub călăuzirea povăţuirii încercate, duhovniceşti. Despre aceasta, sfântul scriitor vorbeşte tot în parabole şi în chip ascuns, în *Cuvântul către păstor*. El se rosteşte astfel: „Mai întâi de toate, o! cinstite părinte, ne e de trebuinţă putere duhovnicească, ca cei pe care vrem să îi băgăm în Sfânta sfintelor, cărora ne-am hotărât să le arătăm pe Hristos odihnindu-Se pe masa cea de taină şi ascunsă – mai ales câtă vreme se află în pridvorul acestei intrări şi vedem că-i strâmtorează şi-i tulbură mulţimea ce vrea să le împiedice intrarea cea dorită – să putem, luându-i de mână ca pe nişte prunci, să-i izbăvim de mulţimea gândurilor. Iar dacă pruncii sunt din cale-afară de goi şi de neputincioşi, e de neapărată trebuinţă să-i ridicăm pe umeri până ce vor trece prin poarta intrării celei cu adevărat strâmte, căci acolo are loc toată îngustarea şi strâmtoarea – drept care a şi zis oarecine despre strâmtimea aceasta: *Aceasta este osteneala înaintea mea, până ce voi intra în locul cel sfânt al lui Dumnezeu* (Ps. LXXII, 16-17); şi osteneala se întinde doar până la intrare"[1]. „Cel ce vrea să vadă pe Domnul înlăuntrul său se străduieşte să cureţe inima sa prin necontenita pomenire a lui Dumnezeu. Ţara gândită a celui curat cu sufletul e înlăuntrul lui. Soarele ce străluceşte în ea este lumina Sfintei Treimi. Văzduhul pe care îl răsuflă locuitorii ei e Atotsfântul Duh. Viaţa, bucuria şi veselia acestei ţări este Hristos, Lumină din Lumina – Tatăl. Iată Ierusalimul şi Împărăţia lui Dumnezeu ascunsă *înlăuntrul nostru*, după cuvântul Domnului (Lc. XVII, 11). Această ţară este norul slavei dumnezeieşti: doar cei curaţi cu inima vor intra în ea ca să vadă faţa Stăpânului lor şi ca să se lumineze minţile lor cu raza luminii Lui"[2]. „Străduie-te să intri în cămara care e înlăuntrul tău, şi vei vedea cămara cea cerească. Amândouă sunt una: prin una şi aceeaşi intrare intri în amândouă. Scara către Împărăţia Cerurilor e înlăuntrul tău: ea e alcă-

[1] Cap. 14.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 8.

tuită în chip tainic în sufletul tău. Afundă-te în tine de la fața păcatului, și vei afla acolo trepte pe care vei putea sui la cer"[1]. Preacuviosul Varsanufie cel Mare, monah ajuns la treapta cea mai înaltă a sporirii duhovnicești, i-a băgat pe ucenicii săi în Sfânta Sfintelor rugăciunii harice a inimii. Printre povețele sale citim și pe următoarea, dată oarecărui sihastru aflat sub îndrumarea lui: „Cel ce Singur e fără de păcat, Dumnezeu, Care mântuiește pe cei ce nădăjduiesc în El, să întărească dragostea ta a sluji Lui întru cuvioșie și dreptate în toate zilele vieții tale, în biserica și altarul omului lăuntric, unde se aduc jertfe duhovnicești lui Dumnezeu: aur, tămâie și smirnă, unde se junghie vițelul cel îngrășat, se stropește cu cinstitul sânge al Mielului Fără de prihană, unde răsună strigările cele într-un glas ale sfinților îngeri: *atunci vor pune pe altarul Tău viței* (Ps. L, 20). Atunci – când? – Când va veni Domnul nostru, Acest Arhiereu Mare, Care aduce și primește jertfa nesângeroasă; când, în numele Lui, ologul care șade la Poarta Frumoasă se va învrednici să audă glasul veselitor: *Scoală-te și umblă* (Fapte III, 6). Șchiopul va intra atunci în Sfânta sfintelor, umblând și săltând și lăudând pe Dumnezeu. Atunci se va curma somnul nepăsării și neștiinței; atunci se va depărta dormitarea trândăviei și leneviei de la gene; atunci cele cinci fecioare înțelepte își vor aprinde candelele (Mt. XXV, 3) și vor sălta cu Mirele în cămara cea sfântă, cântând într-un glas, în liniște: *Gustați și vedeți că Bun este Domnul: fericit bărbatul care nădăjduiește întru Dânsul* (Ps. XXXIII, 8); atunci se vor curma și lupta, și spurcarea, și mișcarea; atunci se va înstăpâni sfânta pace a Sfintei Treimi, se va pecetlui comoara și nefurată va rămâne. Roagă-te să pricepi și să pătrunzi, și să te bucuri întru Hristos Iisus, Domnul nostru"[2]. Măreața descriere făcută de Părinți sfințitei lucrări a rugăciunii inimii ne insuflă cea mai mare evlavie față de ea. Această evlavie și această bună înțelegere ni se cer ca să ne lepădăm de silința la vreme nepotrivită, silința samavolnică, trufașă, lipsită de dreaptă judecată, de a intra în Sfânta sfintelor cea de taină. Și evlavia și buna înțelegere ne învață să rămânem, prin rugăciunea cu luare-aminte, rugăciunea de pocăință, la porțile templului. Luarea-aminte și duhul înfrânt: iată cămara ce a fost dată ca liman păcătoșilor ce se pocăiesc. Ea e pridvorul templului. În ea să ne ascundem și să ne închidem de păcat. Să se adune în această Vitezdă toți cei ce șchioapătă cu obiceiurile, toți leproșii, toți orbii și uscații (paraliticii) – într-un cuvânt, toți cei bolnavi de păcat, *așteptând mișcarea apei* (In. V, 3) – lucrarea milostivirii și harului lui Dumnezeu. Însuși și Singur Domnul, la vremea cea de El știută, dăruiește vindecare și intrare în Sfânta Sfintelor, numai după bunăvoința Sa cea neurmată. *Eu știu pe care i-am ales* (In. XIII, 18), spune Mântuitorul. *Nu voi M-ați ales pe Mine*, le spune El

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 2.

[2] Răspunsul 115.

aleşilor Săi, *ci Eu v-am ales pe voi şi v-am pus ca să mergeţi şi roadă să aduceţi, ca orice veţi cere de la Tatăl în numele Meu, să vă dea vouă* (In. XV, 16).

Foarte bun mijloc spre a deprinde rugăciunea lui Iisus e cel cu care ne îmbie ieromonahul Dorotei, nevoitor şi scriitor ascetic rus. „Cine se roagă cu gura", spune acest ieromonah, „iar de suflet nu-i pasă şi inima nu şi-o păzeşte, unul ca acesta se roagă văzduhului, iar nu lui Dumnezeu, şi în deşert se osteneşte: fiindcă Dumnezeu ia aminte la minte şi la râvnă, iar nu la multa grăire. Omul trebuie să se roage cu toată osârdia sa: din sufletul său, şi din mintea sa, şi din inima sa, cu frică de Dumnezeu, din toată puterea sa. Rugăciunea minţii nu îngăduie intrarea în cămara cea lăuntrică nici răspândirii, nici gândurilor spurcate. Vrei să deprinzi lucrarea rugăciunii minţii şi inimii? O să te învăţ. Ia aminte cu râvnă şi cu înţelegere, ascultă-mă, iubitul meu. La început trebuie să faci rugăciunea lui Iisus cu glasul, altfel spus cu gura, cu limba şi cu graiul, fără să te audă altcineva decât tu însuţi. Când gura, limba şi simţurile se vor sătura de rugăciunea rostită cu glas tare, atunci aceasta se va curma şi va începe să fie spusă în şoaptă. După aceea, trebuie a o cugeta cu mintea, a **pătrunde** şi a lua aminte totdeauna la **simţirea** gâtlejului. Atunci, rugăciunea minţii şi inimii va începe la poruncă (adică prin lucrarea Harului Dumnezeiesc), de la sine, neîncetat, a răsări, a se purta şi lucra, în toată vremea, în orice lucrare, în tot locul"[1].

Fericitul stareţ, ieromonahul Serafim de Sarov, predaniseşte începătorului, potrivit obiceiului de obşte care era de mai înainte în mănăstirea Sarovului, să facă neîncetat rugăciunea: **Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul**. „La rugăciune", povăţuieşte stareţul, „ia aminte la tine însuţi, adică adună-ţi mintea şi uneşte-o cu sufletul. La început – o zi, două şi mai mult – fă această rugăciune numai cu mintea, pe bucăţi, luând aminte la fiecare cuvânt în parte. Când Domnul va încălzi inima ta cu căldura harului Său şi te va uni într-un singur duh, atunci rugăciunea aceasta va curge în tine fără încetare şi va fi pururea cu tine, desfătându-te şi hrănindu-te[2]. Tocmai asta înseamnă cuvintele grăite de Prorocul Isaia: *Roua cea de la tine vindecare lor este* (Is. XXVI, 19). Iar când vei cuprinde întru tine hrana aceasta sufletească, adică împreună-vorbirea cu Domnul, la ce bun să mai umbli pe la chiliile fraţiilor, chiar de te va şi chema cineva? Adevărat zic ţie, că grăirea deşartă e şi iubire de zădărnicie. Dacă pe tine însuţi nu te înţelegi, oare poţi socoti drept cu privire la ceva şi învăţa pe alţii? Taci, neîncetat taci; adu-ţi

---

[1] *Anthologhion,* Învăţătura 32. Informaţii despre ieromonahul Dorotei se află în vol. 2 din *Experienţe,* în articolul „Vizită în mănăstirea Valaam".

[2] Foarte puţini dobândesc unirea minţii cu inima la scurt timp după începerea nevoinţei rugăciunii; de obicei, trec mulţi ani între începerea nevoinţei şi unirea harică a minţii cu inima: noi suntem datori să dovedim nefăţărnicia alegerii noastre prin statornicie şi îndelungă răbdare.

aminte totdeauna că Dumnezeu este de față, și de numele Lui adu-ți aminte. Cu nimeni nu intra în vorbă – dar păzește-te, totodată, a osândi pe cei ce stau de vorbă și râd. Fii în atare împrejurare surd și mut, lăsând să-ți treacă pe lângă urechi orice ți-ar spune. Poți să ți-l iei drept pildă pe Ștefan cel Nou, a cărui rugăciune era necontenită, obiceiul – blând, gura – tăcută, inima – smerită, duhul – umilit, trupul dimpreună cu sufletul – curat, fecioria – neprihănită, sărăcia – adevărată și neagonisirea – pustnicească: ascultarea lui era fără cârtire, lucrarea – răbdătoare, osteneala – osârdnică. Șezând la trapeză, nu te uita și nu osândi care cât mănâncă, ci ia aminte la tine însuți, hrănindu-ți sufletul cu rugăciunea"[1]. Stareţul, după ce dă această povăţuire monahului începător, care petrece viață făptuitoare în ostenelile mănăstirești, și îi predanisește un fel de îndeletnicire cu rugăciunea potrivit celui făptuitor, îl oprește de la năzuința lipsită de dreaptă socotință, la vreme nepotrivită, spre viețuirea văzătoare (contemplativă) și rugăciunea potrivită acestei viețuiri. „Oricine dorește", spune el, „să petreacă viață duhovnicească dator este să înceapă cu viața făptuitoare, și de-abia apoi să treacă la cea văzătoare: căci fără viața făptuitoare este cu neputință a trece în cea văzătoare. Viața făptuitoare slujește la curățirea noastră de patimile păcătoase și ne ridică la treapta desăvârșirii făptuitoare, iar prin însuși acest fapt ne așterne înainte calea spre viața văzătoare. La aceasta pot purcede doar cei care s-au curățit de patimi și au dobândit deprindere deplină întru viața făptuitoare, precum se poate vedea din cuvintele Sfintei Scripturi: *Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Mt. V, 8), și din cuvintele Sfântului Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul: la vedere pot purcede doar cei preadesăvârșiți prin cercarea lor (în viața făptuitoare). La viața văzătoare se cuvine a purcede cu frică și cutremur, cu inimă înfrântă și cu smerenie, cu îndelungă cercetare a Sfintelor Scripturi și sub călăuzirea unui stareț iscusit, de poate fi aflat unul ca acesta, iar nu cu îndrăzneală și samavolnicie. După spusele lui Grigorie Sinaitul, cel îndrăzneț și disprețuitor, ce caută (stare duhovnicească înaltă) nu după măsura sa, cu îngâmfare se silește a o atinge înainte de vreme. Și iarăși: dacă cineva visează, urmând părerii sale, a atinge stare înaltă și a dobândit dorire satanicească, iar nu adevărată, pe acela diavolul îl vânează cu mrejile sale ca pe o slugă a sa"[2]. Preîntâmpinând în acest chip năzuința trufașă spre stări înalte de rugăciune, stareţul stăruie, s-ar putea spune, asupra trebuinței pentru toți călugării îndeobște, chiar și pentru ascultătorii începători, de a viețui întru luare-aminte și a se sili la rugăciune neîncetată. El bagă de seamă faptul că, în cea mai mare parte, îndreptarea duhovnicească pe care o ia monahul la intrarea în mănăstire rămâne stăpâni-

[1] Povața 32.
[2] Povața 29.

toare în el pentru tot restul vieții. „Dăruirile harice", spune cu tărie Serafim, „le primesc numai cei ce au lucrare lăuntrică și priveghează asupra sufletelor lor[1]. Cei ce s-au hotărât cu adevărat a sluji lui Dumnezeu trebuie să se îndeletnicească întru aducerea-aminte de Dumnezeu și neîncetata rugăciune către Domnul Iisus Hristos, spunând cu mintea: **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul**. Prin această îndeletnicire, dacă omul se păzește de împrăștiere și păzește pacea conștiinței sale, se poate apropia de Dumnezeu și uni cu El. Altfel decât prin rugăciune neîncetată nu ne putem apropia de Dumnezeu, după cum spune Sfântul Isaac Sirul"[2]. Monahilor și ascultătorilor ce binevoiesc a se îndeletnici cu rugăciunea lui Iisus, pentru a scăpa mai lesne de împrăștiere și a rămâne mai lesne întru luarea-aminte, Serafim le dă sfatul de a sta în biserică la slujbe, cu ochii închiși, și a-i deschide numai atunci când îi vor îngreuna somnul și moțăiala. El sfătuiește ca atunci ochii să fie ațintiți la sfintele icoane, ceea ce de asemenea păzește de împrăștiere și îndeamnă la rugăciune[3]. Începătorul se deprinde la rugăciunea lui Iisus cu osebită înlesnire în timpul lungilor slujbe mănăstirești. Stând de față la ele, de ce rătăcești cu gândurile peste tot, fără roadă și spre vătămarea sufletului? Iar de această rătăcire e cu neputință a scăpa dacă mintea nu va fi legată de ceva. Îndeletnicește-te cu rugăciunea lui Iisus: ea va păzi mintea de împrăștiere; te vei face cu mult mai adunat, mai adânc; vei lua aminte cu mult mai bine la ceea ce se citește și se cântă în biserică – și, totodată, vei deprinde pe nebăgate de seamă și treptat rugăciunea minții. – Pe cel ce vrea să ducă viețuire cu luare-aminte, Sfântul Serafim îl îndeamnă să nu ia aminte la nimic din ceea ce se aude pe de lături, ca să nu i se umple capul de gânduri și amintiri netrebnice și deșarte; îl îndeamnă să nu ia aminte la faptele altora, să nu le întoarcă pe toate fețele, să nu le judece și să nu vorbească despre ele; îl îndeamnă să fugă de împreună-vorbiri, să se poarte ca un străin, pe părinții și frații întâlniți să îi cinstească prin închinăciuni în tăcere, păzindu-se de ațintirea lor privirea[4], fiindcă această ațintire pricinuiește negreșit în suflet vreo oarecare întipărire, ce îl va face să se împrăștie și-l va abate de la rugăciune. Îndeobște, cel care duce viață cu luare-aminte nu trebuie să se uite spre nimeni cu stăruință și să nu asculte nimic cu mare osârdie, ci să vadă ca și cum n-ar vedea și să asculte în treacăt, ca amintirea și puterea luării-aminte să fie totdeauna libere, străine de întipăririle lumii, în stare și gata de primirea întipăririlor dumnezeiești.

Este învederat că mijloacele cu care îmbie ieromonahul Dorotei și starețul Serafim sunt totuna cu mijlocul cu care îmbie Sfântul Ioan Scărarul: însă

---

[1] Povața 4.
[2] Povața 11.
[3] Povața 11.
[4] Povața 6.

Sfântul Ioan a înfățișat mijlocul său cu deosebită limpezime. Acest Părinte face parte dintre cei mai vechi și mai vestiți povățuitori ai monahismului, recunoscut ca atare de Biserica Universală; sfinții scriitori de mai târziu fac trimitere la el ca la un dascăl vrednic de crezare, ca la un vas viu al Sfântului Duh. Pe acest temei, noi propunem cu toată nădejdea cea bună mijlocul lui, spre întrebuințare de obște, iubiților părinți și frați – nu doar celor ce viețuiesc în mănăstiri, ci și celor ce viețuiesc în lume având dorința nefățarnică de a se ruga fără prefăcătorie, cu spor și în chip bineplăcut lui Dumnezeu. Acest mijloc nu poate fi înlăturat: înlăturarea lui din rugăciune ar însemna înlăturarea din ea a luării-aminte, iar fără luare-aminte rugăciunea nu este rugăciune. Ea este moartă! Ea este grăire în deșert nefolositoare, de suflet vătămătoare, jignitoare față de Dumnezeu! Cel ce se roagă cu luare-aminte se roagă negreșit, mai mult sau mai puțin, folosind acest mijloc. Dacă luarea-aminte la rugăciune se va înmulți și întări, negreșit se va arăta chipul de rugăciune cu care îmbie Dumnezeiescul Ioan. „*Cere* prin plâns", spune el, „*caută* prin ascultare, *bate* prin îndelungă răbdare: *că cel ce cere astfel va primi, și cel ce caută va afla, și celui ce bate i se va deschide* (Mt. VII, 8)"[1].

Cercarea nu va întârzia să arate că atunci când se întrebuințează acest mijloc, mai cu seamă la început, cuvintele trebuie rostite foarte rar, ca mintea să izbutească a intra în cuvinte ca în niște forme; la aceasta nu se poate ajunge când citirea e grabnică. Mijlocul Sfântului Ioan este cel mai la îndemână și când ne îndeletnicim cu rugăciunea lui Iisus, și când citim alte rugăciuni în chilie, chiar când citim Scriptura și cărțile Părinților. Nevoitorul trebuie să-l deprindă spunând cuvintele rugăciunii rar ca și cum ar silabisi. Cel care s-a deprins cu acest mijloc a dobândit rugăciunea gurii, a minții și a inimii, proprie oricui duce viață făptuitoare. Preasfințitul Calist, patriarhul Constantinopolului, cugetă astfel despre rugăciune: „Rugăciunea neîncetată stă în necurmata chemare a numelui lui Dumnezeu. Fie că stă cineva de vorbă, fie că șade, fie că umblă, lucrează ceva, mănâncă sau cu vreun alt lucru se îndeletnicește, este dator a chema numele lui Dumnezeu în toată vremea și în tot locul, după porunca Scripturii: *Neîncetat rugați-vă* (Tes. V, 17). În acest chip sunt nimicite toate încercările vrăjmașului. Trebuie să ne rugăm cu inima; trebuie să ne rugăm și cu gura, atunci când suntem singuri; iar de se află cineva în târg, sau în tovărășia altora, acela nu trebuie să se roage cu gura, ci doar cu gândul. Trebuie păzită privirea, și se cuvine a căuta totdeauna în jos, pentru a ne păzi de de împrăștiere și de cursele vrăjmașului. Desăvârșirea rugăciunii stă în a fi rostită aceasta către Dumnezeu fără abaterea minții spre împrăștiere, când toate gândurile și simțămintele omului se adună într-o singură rugăciune. Rugă-

[1] Cuvântul 28, cap. 56.

ciunea și cântarea psalmilor trebuie săvârșite nu doar cu mintea, ci și cu gura, după cuvântul Proorocului David: *Doamne, buzele mele vei deschide și gura mea va grăi lauda Ta* (Ps. L, 16). Și Apostolul, arătând că e de trebuință și gura, a grăit: *Să aducem lui Dumnezeu jertfă de laudă, adică roada buzelor ce se mărturisesc numelui Lui* (Evr. XIII, 15)"[1]. Preacuviosul Varsanufie cel Mare i-a răspuns unui ieromonah care îl întreba cum se cuvine să se roage: „Trebuie să te îndeletnicești câtva timp cu cântarea psalmilor, trebuie să te rogi câtva timp și cu gura; este de trebuință vreme și pentru a-ți cerceta, și păzi gândurile. Cine are la prânz multe mâncăruri felurite mănâncă mult și cu plăcere, iar cel care în fiecare zi întrebuințează una și aceeași mâncare nu doar că o mănâncă fără plăcere, ci uneori simte, poate, chiar greață față de ea. Așa se întâmplă și în privința tagmei noastre. În cântarea de psalmi și în rugăciunea cu gura nu te lega, ci fă cât îți va da ție Domnul. Nu părăsi nici citirea, nici rugăciunea lăuntrică. Puțin dintr-una, puțin din cealaltă – și așa vei trece ziua bineplăcând lui Dumnezeu. Părinții noștri cei desăvârșiți nu aveau pravilă anume, ci de-a lungul întregii zile împlineau pravila lor: se îndeletniceau câtva timp cu cântarea psalmilor, câtva timp spunea rugăciuni cu gura, își cercetau câtva timp și gândurile; se îngrijeau – puțin, dar o făceau – și de mâncare: iar toate acestea le făceau cu frică de Dumnezeu"[2]. Așa cugeta și povățuia pe fratele Preacuviosul Părinte, ce se afla în mare sporire cât privește rugăciunea. Cercarea învață pe tot cel ce se îndeletnicește cu rugăciunea că rostirea întrucâtva auzită a rugăciunii lui Iisus și, îndeobște, a tuturor rugăciunilor, ajută ca mintea să nu fie răpită de împrăștiere. De se întâmplă vreo năvălire puternică a vrăjmașului, când se face simțită o slăbire a voinței și întunecare a minții, rugăciunea cu glas este neapărat trebuincioasă. Rugăciunea glasului întru luare-aminte e, totodată, și a minții și a inimii.

Prin sărăcăciosul nostru cuvânt nu îi abatem și nu-i îndepărtăm pe iubiții noștri părinți și frați de la sporirea înaltă în rugăciune; dimpotrivă, le-o dorim cu toată osârdia. De-ar fi toți călugării asemenea îngerilor și arhanghelilor, care nu au odihnă ziua și noaptea de dragostea Dumnezeiască ce-i îmboldește și din pricina căreia se îndestulează fără încetare și fără saț de slavoslovirea lui Dumnezeu. Tocmai ca negrăita bogăție a rugăciunii inimii să fie primită la vremea cuvenită este făcută preîntâmpinare în privința lucrării mai înainte de vreme, greșite, obraznice. Este oprită năzuința lipsită de dreaptă socotință, înfierbântată, a omului de a descoperi în sine rugăciunea harică a inimii; este oprită această năzuință fiindcă pricina ei este neștiința sau neîndestulătoarea cunoaștere și trufașa socotire de sine a fi în stare de rugăciunea harică și a fi vrednic de

[1] *Dobrotoliubie,* partea a patra.
[2] Răspunsul 177.

ea; este oprită cestă năzuință fiindcă a descoperi omul în sine rugăciune harică numai prin propriile sforțări este cu neputință; este oprită această năzuință, ce năvălește ca ieșită din minți asupra ușii bisericii de taină a lui Dumnezeu, încercând să intre cu sila, pentru ca ea să nu împiedice bunătatea lui Dumnezeu de a se milostivi cândva de noi, a socoti vrednici pe cei nevrednici, a da darul celor ce nu așteaptă darul, celor care s-au osândit pe sine la veșnicele chinuri în închisorile iadului. Darul se dă celui ce s-a smerit și s-a urgisit pe sine în fața măreției darului; darul se dă celui care s-a lepădat de voia sa și s-a încredințat voii lui Dumnezeu; darul se dă celui ce îmblânzește și omoară în sine trupul și sângele, ce îmblânzește și omoară în sine cugetarea trupească prin poruncile Evangheliei. Viața răsare potrivit cu treapta acestei omorâri. Venind pe neașteptate, numai după bunăvoința sa, ea împlinește și desăvârșește omorârea începută de bunăvoia omului. Cei nechibzuiți, încăpățânați, mânați de părerea de sine și rânduiala de sine, căutătorii stării înalte de rugăciune, sunt totdeauna pecetluiți cu pecetea lepădării, potrivit hotărârii legii duhovnicești (Mt. XXII, 12-13). Îndepărtarea acestei peceți este foarte anevoioasă – în cea mai mare parte cu neputință. Care-i pricina? – Iat-o: trufia și părerea de sine, care duc în amăgirea de sine, în părtășia cu dracii și în robia lor, nu lasă pe om să vadă cât de greșită și de primejdioasă e starea sa, nu îl lasă să vadă nici amara părtășie cu dracii, nici jalnica, omorâtoarea lor robie. „Îmbracă-te întâi cu frunze, și apoi, când va porunci Dumnezeu, vei aduce și roade"[1], au zis Părinții. La început să dobândești rugăciune cu luare-aminte: celui curățit și pregătit prin rugăciunea cu luare-aminte, șlefuit, întărit de poruncile Evangheliei, întemeiat pe ele Dumnezeu – Atotmilostivul Dumnezeu – îi dă la vremea potrivită rugăciunea harică.

Dascălul rugăciunii e Dumnezeu; rugăciunea adevărată este dar al lui Dumnezeu[2]. Celui care se roagă întru zdrobirea duhului, statornic, cu frica lui Dumnezeu, cu luare-aminte, Dumnezeu Însuși îi dă sporire treptată în rugăciune. Ca urmare a rugăciunii cu luare-aminte și smerenie apare lucrarea duhovnicească și căldura duhovnicească, ce fac inima să învie. Inima înviată trage la sine mintea, se face biserică a rugăciunii harice[3] și vistierie a darurilor duhovnicești pe care aceasta le aduce, precum îi este felul. „Ostenește-te", spun marii nevoitori și dascăli ai rugăciunii, „a dobândi cu durerea inimii căldura și rugăciunea, și Dumnezeu îți va da să le ai pururea. Uitarea le alungă; iar ea însăși se naște din lenevire. – Dacă vrei să te izbăvești de uitare și de robire, nu vei putea ajunge la aceasta altminteri decât dobândind în tine focul duhovnicesc: numai de la căldura lui pier uitarea și robirea. Frate! Dacă inima

[1] Preacuviosul Varsanufie cel Mare și Ioan Prorocul, răspunsul 325.
[2] *Scara*, Cuvântul 28, cap. 64.
[3] *Scara darurilor Dumnezeiești*, a lui Teofan monahul, *Dobrotoliubie*, partea întâi; Calist și Ignatie Xanthopulos, cap. 54, *Dobrotoliubie*, partea a doua; Starețul Serafim, Povața 11.

ta nu va căuta pe Domnul ziua și noaptea, cu durere, nu vei putea spori; iar dacă, lăsând toate celelalte, te vei îndeletnici cu aceasta, vei ajunge la sporire, precum spune Scriptura: *Îndeletniciți-vă și cunoașteți* (Ps. XLV, 10)[1]. – Frate! Roagă bunătatea Celui Ce *vrea ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină* (1 Tim. II, 4), ca El să-ți dăruiască trezvia duhovnicească, care aprinde focul duhovnicesc. Domnul, Stăpânul cerului și al pământului, a venit pe pământ pentru a pogorî pe el acest foc (Lc. XII, 44). Împreună cu tine mă voi ruga, după puterea mea, și eu, ca să îți dăruiască ție această trezvie Dumnezeu, Care dă harul tuturor celor ce îl cer cu osteneală și osârdie. Harul, venind, te va povățui la adevăr. El luminează ochii, îndreaptă mintea, gonește somnul slăbănogirii și nepăsării, întoarce strălucirea armei ce s-a acoperit de rugină în pământul leneviei, întoarce strălucirea hainelor spurcate în robie la barbari, insuflă ură față de mortăciunile urâcioase care alcătuiesc hrana barbarilor, insuflă dorința de săturare cu jertfa cea mare adusă pentru noi de Marele Arhiereu. Anume această jertfă, despre care Dumnezeu a descoperit Prorocului că ea curățește păcatele și ridică fărădelegile (Is. VI, 7), iartă pe cei ce plâng, celor smeriți le dă har (Pilde III, 34), se arată în cei vrednici – și prin această jertfă ei moștenesc viața veșnică, întru numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh"[2]. „Trezvia duhovnicească e meșteșug duhovnicesc, care izbăvește desăvârșit pe om, cu harul lui Dumnezeu, de faptele păcătoase și de gândurile și cuvintele pătimașe, atunci când e trăită vreme îndelungată și cu osârdie. Ea este liniștire a inimii; ea e păzire a minții; ea e luare-aminte la sine, străină de orice gând, care totdeauna, necurmat și neîncetat cheamă pe Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, prin El răsuflă, cu El se oștește bărbătește asupra vrăjmașilor, Lui se mărturisește". Astfel definește trezvia Sfântul Isihie al Ierusalimului[3]. Cu el conglăsuiesc și ceilalți Părinți[4].

„Venind foc în inimă, a înviat rugăciunea; iar sculându-se aceasta și înălțându-se la cer, s-a făcut pogorârea focului în foișorul sufletului"[5]. Aceste cuvinte sunt ale luminătorului din Sinai, Ioan Scărarul. Este învederat că sfântul vorbește din propria sa cercare fericită. Asemenea s-a întâmplat și cu Sfântul Maxim Capsocalivitul. „Eu", i-a povestit acesta Preacuviosului Grigorie

---

[1] Preacuvioșii Varsanufie cel Mare și Ioan Prorocul, răspunsurile 264 și 274. Răspunsurile citate aici au fost date Preacuviosului Avvă Dorotei, care cu binecuvântarea acestor Părinți se îndeletnicea cu necurmata pomenire a lui Dumnezeu, adică rugăciunea minții. Părinții au poruncit Avvei să nu slăbească în această nevoință, ci să semene cu nădejde – răspunsul 263.

[2] Răspunsul 111.

[3] Cuvânt despre trezvie, cap. 1, 3 și 5, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[4] Fericitul Nichifor, Cuvânt despre trezvie și paza minții, *Dobrotoliubie*, partea a doua; Preacuviosul Simeon Noul Teolog, Despre cel de-al treilea fel al rugăciunii, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[5] *Scara*, Cuvântul 28, cap. 45.

Sinaitul, „din tinereţile mele aveam credinţă mare în Doamna mea, Maica lui Dumnezeu, şi mă rugam ei cu lacrimi să îmi dea harul rugăciunii minţii. Odată am mers, după obicei, în biserica Ei, şi m-am rugat ei cu osârdie pentru aceasta. M-am apropiat şi de icoana ei, am prins a săruta cu evlavie multă chipul ei – şi am simţit deodată că a căzut în pieptul meu şi în inimă o căldură ce nu ardea lăuntrul meu, ci, dimpotrivă, mi-l îndulcea şi roura, îmboldind sufletul meu la străpungere. Din vremea aceea **inima** mea a început a petrece întru sine în rugăciune, şi **mintea** mea a se desfăta de pomenirea lui Iisus al meu şi a Maicii lui Dumnezeu, şi a-L avea neîncetat în sine pe El, Domnul Iisus. Din vremea aceea, rugăciunea n-a încetat nicicând în **inima** mea"[1]. Rugăciunea harică s-a arătat pe neaşteptate, fără de veste, ca dar de la Dumnezeu; sufletul Preacuviosului era pregătit de primirea darului rugăciunii prin rugăciunea cu luare-aminte, smerită, statornică. Rugăciunea harică n-a rămas în Preacuvios fără urmările ei obişnuite, cu totul neştiute şi improprii stării trupeşti şi sufleteşti. O îmbelşugată arătare a focului duhovnicesc în inimă, a focului iubirii Dumnezeieşti, este descrisă de către Gheorghe, zăvorâtul din Zadonsk, din propria lui cercare[2]; dar mai înainte de asta i-a fost trimis darul Dumnezeiesc al pocăinţei, care a curăţit inima pentru dragoste, dar care a lucrat ca focul, nimicind tot ce întinează curţile Domnului Celui Sfânt şi Tare[3] şi a aruncat trupul însuşi în neputinţă. „Focul cel sfânt şi mai presus de ceruri", spune Sfântul Ioan Scărarul, „pe unii îi arde, din pricina curăţiei lor neîndestulătoare, iar pe alţii, dimpotrivă, îi luminează, ca pe unii ajunşi la desăvârşire. Unul şi acelaşi foc este numit şi foc mistuitor, şi foc luminător. Din această pricină, unii ies de la rugăciunea lor ca dintr-un cuptor de foc, simţind oarece uşurare de întinare şi de cele materiale, iar alţii ies ca luminaţi de o lumină şi îmbrăcaţi în îndoita haină a smereniei şi veseliei. În ce-i priveşte pe aceia care nu simt după rugăciunea lor nici una dintre aceste două lucrări se roagă încă trupeşte, iar nu duhovniceşte"[4]. „Rugăciune duhovnicească" e numită aici rugăciunea mânată de harul Dumnezeiesc, iar „rugăciune trupească" – rugăciunea săvârşită de om cu propriile sforţări, fără împreună-lucrarea vădită a harului. rugăciunea de al doilea fel este neapărat trebuincioasă, cum întăreşte acelaşi Ioan Scărarul, pentru ca rugăciunea harică să fie dăruită la vremea ei[5]. Dar care este semnul venirii rugăciunii harice? – Ea însemnează venirea sa prin

[1] *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] Vezi povestirea zăvorâtului din *Experienţe ascetice*, III, Cuvântul despre frica de Dumnezeu şi dragostea de Dumnezeu.

[3] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 68.

[4] Cuvântul 28, cap. 52.

[5] Cuvântul 28, cap. 16, 21 şi 27.

plânsul cel mai presus de fire – și omul intră pe poarta bisericii lui Dumnezeu – inimii sale – întru mărturisire negrăită.

Mai înainte de a purcede la descrierea mijlocului propus de Sfinții Părinți numai pentru sihaștri, socotim că e de trebuință a-l pregăti întrucâtva pe cititor. – Scrierile Părinților pot fi asemănate unei farmacii în care se află mulțime de doctorii tămăduitoare; însă bolnavul ce nu cunoaște arta vindecării și nu are un doctor ca îndrumător va întâmpina mari greutăți în alegerea doctoriei ce este potrivită pentru boala sa; iar dacă din nădăjduire în sine și ușurătate, fără a strânge, în lipsa unui doctor, îndestule cunoștințe din cărțile de medicină, bolnavul se va hotărî în pripă să aleagă și să ia de capul său doctoria, această alegere poate fi nefericită la culme. O doctorie care în sine e tămăduitoare se poate arăta nu numai nefolositoare, ci chiar foarte vătămătoare. Într-o poziție asemănătoare poziției unui astfel de bolnav suntem puși noi, din lipsa îndrumătorilor purtători de Duh, față de scrierile Sfinților Părinți despre lucrarea tainică a rugăciunii inimii și urmările ei. Învățătura despre rugăciune, în cărțile Părintești ajunse până la noi, este înfățișată destul de deplin și limpede: noi însă, fiind puși întru neștiința noastră înaintea acestor cărți în care sunt înfățișate, întru foarte mare felurime, faptele și stările începătorilor, mijlociilor și desăvârșiților, alegerea lucrării și stării ce ne sunt potrivite ni se face cât se poate de grea. Nespus de fericit este acela care va pricepe și va simți această greutate. Nepricepând-o, la o citire superficială a Sfinților Părinți, făcând cunoștință superficială cu lucrările propuse de către ei, mulți și-au luat asupră-și câte o lucrare nepotrivită lor și și-au pricinuit vătămare. Sfântul Grigorie Sinaitul, în lucrarea sa scrisă pentru un isihast foarte sporit, Longhin[1], grăiește: „Una e liniștirea, alta este viața de obște. Oricine petrece în viețuirea la care a fost chemat se va mântui; și, drept aceea, mă tem a scrie din pricina celor neputincioși, văzând că viețuiești printre ei: fiindcă oricine duce, din auzite sau din învățătură, nevoință prisositor de aspră a rugăciunii piere, ca unul ce nu a dobândit povățuitor"[2]. Sfinții Părinți amintesc că mulți, apucându-se de rugăciune în chip greșit, după mijloace pentru care nu eru copți și de care nu erau în stare, au căzut în amăgire de sine și vătămare a minții. – Nu numai din citirea cărților Părintești fără a le înțelege îndeajuns ia naștere vătămare cât se poate de mare, ci și din părtășia cu marii bineplăcuți ai lui Dumnezeu, din auzirea sfintei lor învățături. Așa s-a întâmplat cu monahul sirian Malpat. El era ucenic al Preacuviosului Iulian. Însoțindu-și Bătrânul, Malpat l-a cercetat pe Preacuviosul Antonie cel Mare și s-a învrednicit să audă din gura lui învățătură preaînaltă despre viețuirea călugărească:

---

[1] Despre cum se cuvine a cânta, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] *Ibidem.*

despre omorârea de sine, despre rugăciunea minţii, despre curăţia sufletului, despre vederea duhovnicească. Nepricepând în chipul cuvenit învăţătura, înfierbântându-se de aprindere materialnică, Malpat a pus asupra sa nevoinţă foarte aspră în zăvorâre, cu nădejdea de a atinge înalta stare duhovnicească de care auzise de la Marele Antonie, pe care o văzuse şi o pipăise în Marele Antonie. Urmarea acestei lucrări a fost o amăgire de sine cât se poate de groaznică. Potrivit cu lucrarea puternică a luat naştere o înşelare puternică, iar părerea de sine, cuprinzând sufletul nefericitului, a făcut acest suflet de neajuns pentru pocăinţă, ca atare şi pentru vindecare: Malpat s-a arătat născocitor şi cap al eresului evhaiţilor[1]. O, întâmplare amară! O, privelişte preaîntristătoare! Ucenicul unui sfânt mare, auzind învăţătura celui preamare între sfinţi, a pierit din pricină că nu a potrivit această învăţătură la măsura lucrării sale: a pierit în acele vremuri când, din pricina mulţimii sfinţilor care erau în stare şi să călăuzească şi să vindece, erau foarte puţini cei ce piereau din înşelare. Se spune asta spre preîntâmpinarea noastră. Şi când străluceau luminători fără număr, calea monahismului lăuntric – a tainicei însingurări şi liniştiri de rugăciune a minţii în inimă – a fost socotită ca împresurată de primejdii: cu atât mai primejdioasă este această cale după lăsarea unei nopţi adânci. Luminătorii cerului au fost acoperiţi de beznă şi de nori deşi. Trebuie să călătorim cu cea mai mare lipsă de grabă, pe pipăite. Studierea cărţilor Părinteşti lăsate de Pronia lui Dumnezeu spre călăuzire duhovnicească monahismului contemporan este o nevoinţă deloc neînsemnată. Pentru a o săvârşi se cere lepădare de sine, se cere părăsirea grijilor lumeşti – nu mai vorbesc de distracţii, amuzamente şi desfătări; se cere vieţuire după poruncile evanghelice, se cere curăţie a minţii şi a inimii, singura prin care se vede şi se înţelege duhovniceasca, sfânta, tainica învăţătură a Duhului, potrivit treptei curăţirii. Cel ce a priceput că în vremurile de acum comoara mântuirii şi a desăvârşirii creştine este ascunsă în cuvintele grăite de către Duhul Sfânt ori sub înrâurirea Lui, adică în Sfânta Scriptură şi scrierile Sfinţilor Părinţi, să se bucure duhovniceşte pentru aflarea unei cunoştinţe ce are un folos de căpătâi, să se ascundă cu totul de lume în viaţa cea cucernică, *să meargă şi, vânzând toate câte le are, să cumpere ţarina* în care e ascunsă mântuirea şi desăvârşirea (Mt. XIII, 44). Pentru studierea temeinică a Scripturii, având-se cuvenit făptuire, este nevoie de vreme îndelungată. După studierea temeinică a Scripturii, nevoitorul se poate atinge, cu cea mai mare fereală, cerând mereu ajutorul lui Dumnezeu prin rugăciune şi plâns, din sărăcia duhului, şi de acele lucrări care duc la desăvârşire. Un oarecare sfânt monah povestea despre sine că de-a lungul a doisprezece ani a studiat scrierile Sfinţilor Părinţi, ducând viaţa obişnuită a unui călugăr de chinovie;

---

[1] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 55.

după scurgerea acestui răstimp, s-a hotărât a face cunoştinţă în chip lucrător cu adânca lucrare monahală a cărei cunoaştere teoretică o dobândise prin citire şi, pesemne, după felul acelei vremi, din împreună-vorbiri cu Părinţii sporiţi[1]. Sporirea monahală merge neasemuit mai încet sub călăuzirea prin citire decât sub călăuzirea unui povăţuitor duhovnicesc.

Ceea ce a scris fiecare sfânt scriitor este scris din aşezarea lui harică şi din lucrarea lui, potrivit aşezării şi lucrării lui: trebuie luat aminte cu osebire la acest lucru! Să nu ne lăsăm atraşi şi extaziaţi de o carte ce parcă este scrisă cu foc, care povesteşte despre stări şi lucrări înalte, care nu ne sunt proprii. Citirea unei astfel de cărţi, înfierbântând închipuirea, ne poate vătăma, împărtăşindu-ne cunoştinţa şi dorinţa unor nevoinţe care vin pentru noi înainte de vreme şi ne sunt cu neputinţă de săvârşit. Să folosim cartea unui Părinte care, prin sporirea sa mai măsurată, este cel mai aproape de starea noastră. Astfel privind cărţile Părinteşti, pentru cele dintâi lecturi ale unui monah care doreşte a face cunoştinţă cu nevoinţa lăuntrică a rugăciunii, pot fi recomandate poveţele lui Serafim de Sarov, lucrările lui Paisie de la Neamţ şi ale prietenului acestuia, schimonahul Vasile. Sfinţenia acestor oameni şi corectitudinea învăţăturii lor sunt neîndoielnice. După studierea acestor scrieri se poate trece la cartea Preacuviosului Nil Sorski. Mică este această carte la arătare, însă cuprinderea ei duhovnicească este de o mărime neobişnuită. Este greu să găsim o problemă legată de lucrarea minţii care să nu fie dezlegată în ea. Totul este înfăţişat cu o neobişnuită simplitate, limpezime şi cât se poate de mulţumitor. Astfel este înfăţişat şi mijlocul îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus. Totuşi, atât mijlocul cât şi întreaga carte sunt menite monahilor ce sunt deja în stare să se liniştească.

Preacuviosul Nil îndeamnă pe nevoitor *a tăcea* cu gândul, neîngăduindu-i să cugete nu doar vreun lucru păcătos şi deşert, ci chiar folositor, la arătare, şi duhovnicesc. În loc de orice gând, el porunceşte ca nevoitorul să privească neîncetat în adâncul inimii şi să grăiască: **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul**. Nevoitorul poate să se roage şi stând, şi şezând, şi culcat; cei tari cu sănătatea şi puterile se roagă şezând şi stând, neputincioşii pot să se roage şi culcaţi, fiindcă în această rugăciune domneşte nu nevoinţa trupului, ci nevoinţa duhului. Se cuvine a da trupului o poziţie care să lase duhului întreaga libertate de a lucra precum îi este propriu. Trebuie amintit că aici se vorbeşte despre lucrarea unor monahi care prin îndestulă nevoinţă trupească au adus în rânduiala cuvenită imboldurile lor trupeşti, şi din pricina sporirii lor au trecut de la nevoinţa trupească la cea sufletească. Preacuviosul Nil porunceşte zăvorârea minţii în inimă şi înfrânarea după putinţă a răsuflării pentru a nu răsufla des. Asta înseamnă: trebuie a

[1] *Pateric.*

răsufla foarte lin. Îndeobşte, trebuie înfrânate toate mişcările sângelui, iar sufletul şi trupul – ţinute într-o poziţie tihnită, în poziţie de linişte, de evlavie şi frică de Dumnezeu. Fără aceasta, lucrarea duhovnicească nu se poate arăta în noi: ea se va arăta atunci când se vor alina toate mișcările și izbucnirile sângelui. Cercarea va arăta degrabă că înfrânarea răsuflării, adică răsuflarea rară şi lină, ajută foarte mult nevoitorului să se aducă în starea de linişte şi să-şi adune mintea din împrăştiere. „Multe sunt faptele îmbunătăţite", grăieşte Sfântul Nil, „dar toate sunt în parte: rugăciunea inimii însă este izvorul tuturor bunătăţilor; ea adapă sufletul ca pe o grădină. Această lucrare, care stă în păzirea minţii în inimă afară de orice gând, este foarte anevoioasă pentru cei nedeprinşi cu ea; ea e anevoioasă nu doar pentru începători, ci şi pentru aceia din făptuitorii îndelung ostenitori care încă nu au primit şi n-au păstrat înlăuntrul inimii dulceaţa rugăciunii venită din lucrarea harului. Se ştie din cercare că pentru cei neputincioşi această lucrare pare foarte grea și neîndemânoasă; dar când va dobândi omul harul, atunci se va ruga fără osteneală și cu drag, fiind mângâiat de har. Când va veni **lucrarea** rugăciunii, ea va trage mintea la sine, o va veseli și o va slobozi de împrăştiere"[1]. Pentru a deprinde mijlocul propus de Preacuviosul Nil Sorski, este foarte bine a-l îmbina cu mijlocul Sfântului Ioan Scărarul, rugându-ne cu multă lipsă de grabă. În predanisirea mijlocului său, Preacuviosul Nil face trimitere la mulţi Părinţi ai Bisericii de Răsărit şi Universale, şi în primul rând la Preacuviosul Grigorie Sinaitul.

Scrierile Preacuviosului Grigorie Sinaitul, având deplină valoare duhovnicească, deja nu mai sunt atât de accesibile și limpezi ca scrierile Preacuviosului Nil Sorski. Pricina acestui fapt este modul expunerii, concepţiile acelei vremi despre felurite lucruri care pentru noi sunt străine, deosebita sporire duhovnicească atât a celui care a scris cartea cât şi a celui pentru care a fost scrisă ea. Metoda de rugăciune propusă de Grigorie Sinaitul este aproape aceeași ca cea propusă de Nil Sorski, ce şi-a împrumutat învăţătura despre rugăciune atât din citirea şi învăţătura cărţii Sinaitului cât şi din împreună-vorbirile avute cu ucenicii Sinaitului atunci când a vizitat Răsăritul. *„Dimineaţa să semeni sămânţa ta"*, spune Preacuviosul Grigorie, făcând trimitere la Înţeleptul Solomon, „adică rugăciunea, *iar seara să nu înceteze mâna ta*, ca nu cumva să fie o vreme care să curme rugăciunea ta neîncetată şi să nu nimerești ceasul în care ea poate fi auzită: *că nu știi care va ajunge la ţintă, aceasta ori aceea* (Eccl. XI, 6). Aşezându-te de cu dimineaţă pe un scăunel înalt ca de o palmă, coboară-ţi mintea din cap în inimă şi ţine-o în ea, aplecându-te cu încordare ca să simţi durere în piept, în umeri și în grumaz, strigă neîncetat cu mintea sau cu sufletul: **Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă**. Ţine-ţi întrucâtva

[1] Cuvântul 2.

și răsuflarea, ca să nu răsufli în voie"[1]. În privința învățăturii despre cum se cuvine a ține răsuflarea, Sinaitul face trimitere la Preacuvioșii Isaia Pustnicul, Ioan Scărarul și Simeon Noul Teolog. „Dacă voim a afla fără greș adevărul și a-l cunoaște", grăiește Sinaitul, „să ne străduim a avea numai **lucrarea** inimii cu totul fără chip, neîngăduind nicidecum slobozenie închipuirii, nelăsând visarea să dea naștere vreunui chip de sfânt sau vreunei lumini: fiindcă are obicei înșelarea, mai ales la începutul nevoinței, să amăgească mintea celor necercați prin asemenea închipuiri mincinoase. Să sârguim a avea în inimă numai **lucrarea** rugăciunii, ce încălzește și veselește inima, aprinde sufletul spre negrăita iubire de Dumnezeu și oameni. Atunci, din rugăciune se va naște smerenie și străpungere însemnată, fiindcă rugăciunea în începători este **lucrare** înțelegătoare pururea în mișcare a Sfântului Duh. **Lucrarea** aceasta este la început asemenea unui foc ce răsare din inimă, iar la sfârșit asemenea unei lumini bineînmiresmate"[2]. Prin „începători" se înțeleg aici cei începători în privința liniștirii; și toată cartea Preacuviosului Grigorie Sinaitul este menită îndrumării celor care se liniștesc (isihaștilor). Iarăși grăiește Sfântul Sinait: „Unii, predanisind învățătura despre rugăciune, spun a se face doar cu gura, iar alții doar cu mintea; eu spun și una și alta. Uneori mintea, trândăvindu-se, nu poate face rugăciunea, alteori se trândăvește gura: și drept aceea se cade a ne ruga cu amândouă – și cu gura, și cu mintea. Se cade, totuși, a striga fără gălăgie și tulburare, ca glasul să nu tulbure simțirile și luarea-aminte a minții și să nu se facă piedică rugăciunii. Mintea, obișnuindu-se cu lucrarea, va spori și va primi de la Duhul puterea de a se ruga cu tărie și în tot chipul. Atunci ea nu se va sili să facă rugăciunea cu gura, și nici nu va putea, fiind pe de-a-ntregul mulțumită cu rugăciunea minții"[3]. Propunând rugăciunea cu gura la răstimpuri, Sfântul Grigorie îmbină metoda sa cu cea a Sfântului Ioan Scărarul. În esență este vorba de una și aceeași metodă; însă Sfântul Grigorie vorbește despre ea de la măsura lui de sporire, pe care o știm prea bine. Cel ce se îndeletnicește osârdnic cu metoda Scărarului va ajunge, venind vremea potrivită, la acea stare de rugăciune despre care vorbește Sinaitul. Rugăciunea – după părerea foarte întemeiată, practică a Sinaitului – trebuie să fie însoțită îndeosebi de răbdare. „Cel ce se liniștește trebuie să șadă, în cea mai mare parte, când săvârșește rugăciunea, dată fiind greutatea acestei nevoințe, iar uneori chiar să se întindă în pat pentru scurtă vreme, ca să dea oarecare odihnă trupului: însă șederea ta se cuvine a fi întru răbdare, pentru porunca celui ce a zis: *Stăruiți în rugăciune* (Col. IV, 2), și să nu te ridici degrabă, împuținându-te cu

---

[1] Despre liniștire în 15 capete, cap. 2-3.

[2] Învățătură cu de-amănuntul despre liniștire și rugăciune. Despre felul cum poate fi aflată lucrarea.

[3] Despre liniștire. Despre cum se cuvine a spune rugăciunea.

sufletul din pricina durerii, a strigării minții și a adâncirii statornice cu mintea în inimă. Așa spune Prorocul: *Cuprinsu-m-au dureri ca ale celei care naște* (Ier. VIII, 21). Însă lăsând capul în jos și adunând mintea în inimă – dacă ți s-a deschis inima ta – cheamă în ajutor pe Domnul Iisus. Iar de te dor adesea umerii și capul, stăruiește cu osteneală și cu râvnă în acestea, căutând în inimă pe Domnul: fiindcă Împărăția Cerurilor este a celor care se silesc, și cei ce se silesc *o răpesc pe ea* (Mt. XI, 12). Domnul a arătat că râvna cea adevărată stă în răbdarea acestor dureri și a celor asemenea lor. Răbdarea și stăruința în toată lucrarea e născătoare de dureri sufletești și trupești"[1]. Prin cuvântul „durere" se înțelege aici în primul rând străpungerea duhului, plânsul duhului, îndurerarea și pătimirea lui ca urmare a simțirii păcătoșeniei sale, a simțirii morții veșnice, a simțirii robiei în care se află față de duhurile căzute. Pătimirea duhului se împărtășește inimii și trupului, ca unora ce sunt nemijlocit legate cu duhul, și din firească trebuință iau parte la stările lui. În cei neputincioși cu trupul, străpungerea duhului și plânsul înlocuiesc cu totul osteneala trupească[2]; dar de la oamenii vârtoși cu trupul se cere neapărat strâmtorarea trupului: fără strâmtorarea trupului, în aceștia inima nu va dobândi fericita întristare care se naște în cei neputincioși din simțirea și recunoașterea neputinței lor. „Orice lucrare trupească și duhovnicească", spune Preacuviosul Grigorie, „ce nu are durere sau osteneală nu va aduce niciodată roadă celui care o duce, fiindcă *Împărăția Cerurilor se ia cu sila, și silitorii o răpesc pe ea* (Mt. XI, 12). Prin *silă* să înțelegi simțirea trupească întru totul îndurerată. Mulți, vreme de mulți ani, au lucrat sau lucrează, dar întrucât se trudesc fără durere și osârdie fierbinte a inimii, rămân neîmpărtășiți de curăție și de Sfântul Duh, ca unii care leapădă asprimea durerilor. Cei ce săvârșesc lucrarea în nepăsare și moleșeală se ostenesc mult, după a lor părere; însă nu culeg roadă din pricina lipsei de durere, fiind în tot chipul neîndurerați. Martor este cel care spune: „Chiar dacă viețuirea noastră ar fi înaltă în tot chipul, de nu avem inimă îndurerată ea este mincinoasă și zadarnică"[3]. Dă mărturie și marele Efrem, grăind: „Ostenindu-te, ostenește-te cu durere, ca să depărtezi de la tine durerile ostenelilor zadarnice". Dacă, potrivit Prorocului, nu va slăbi mijlocul nostru din osteneala postului și nu ne vor cuprinde dureri ca ale celei care naște (Is. XXI, 3), prin străpungerea cu durere a inimii, nu vom naște Duhul mântuirii în pământul inimii, precum ai auzit, ci numai ne vom lăuda (lucru vrednic de jale și de râs), socotindu-ne a fi **ceva** din pricina nefolositoarei noastre pustnicii și a slăbănogitei noastre liniștiri. În vremea ieșirii din această viață toți vom cu-

---

[1] Despre cum se cuvine celui care se liniștește a ședea și a face rugăciune.

[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 89.

[3] *Scara*, Cuvântul 7.

noaşte, neîndoielnic, toată roada noastră"[1]. Învăţătura Preacuviosului Sinait despre îndurerarea ce însoţeşte adevărata lucrare a rugăciunii minţii isihastului a putut părea ciudată, precum a şi părut, pentru înţelegerea trupească şi sufletească, aflată în neştiinţă de experienţele vieţii monahale. Poftind pe unii ca aceştia să ia aminte la mărturiile date de cercare, mărturisim că nu numai lucrarea rugăciunii minţii, ci şi citirea cu luare-aminte a adâncilor scrieri Părinteşti privitoare la ea pricinuieşte dureri de cap. Străpungerea inimii din pricina păcătoşeniei date în vileag de rugăciune, a robiei şi a morţii, este atâta de puternică încât pricinuieşte în trup pătimiri şi dureri, de care cel ce nu cunoaşte nevoinţa rugăciunii n-are habar că sunt şi că pot fi. Când inima mărturiseşte Domnului păcătoşenia sa, starea sa necăjită, trupul se răstigneşte. *Chinuitu-m-am şi m-am gârbovit până în sfârşit,* spune David cel încercat în nevoinţa rugăciunii, *toată ziua tânguindu-mă umblam: că şalele mele s-au umplut de ocări, şi nu este vindecare în trupul meu. Necăjitu-m-am şi m-am smerit foarte, răcnit-am din suspinarea inimii mele* (Ps. XXXVII, 6-8). – În învăţătura Sfântului Grigorie despre rugăciune se face băgat de seamă faptul aparte că el pune mintea să se adune în inimă. Tocmai aceasta e lucrarea pe care Părinţii o numesc „lucrare meşteşugită a rugăciunii", de la care ei opresc pe monahii şi mirenii începători, pentru care este de trebuinţă o deprindere pregătitoare îndelungată, la care şi monahii pregătiţi trebuie să purceadă cu cea mai mare cucernicie, frică de Dumnezeu şi fereală. Poruncind să se adune mintea în inimă, Preacuviosul adaugă: **dacă se va deschide inima ta.** Asta înseamnă: unirea minţii cu inima este un dar al Harului Dumnezeiesc, dat la vremea sa, după iconomia dumnezeiască, nu înainte de vreme şi nu după socotinţa celui care se nevoieşte. Înaintea darului rugăciunii cu luare-aminte merg de obicei deosebite necazuri şi cutremure sufleteşti, care pogoară duhul nostru în adâncul sărăciei şi nimicniciei sale[2]. Darul Dumnezeiesc este atras de smerenie şi credincioşia faţă de Dumnezeu, arătată prin lepădarea osârdnică a tuturor gândurilor păcătoase chiar din clipa în care ele se arată. Credincioşia este pricina curăţiei. Curăţiei şi smereniei i se înmânează darurile Duhului.

Lucrarea meşteşugită (artistică) a rugăciunii minţii este înfăţişată cu deosebită limpezime şi deplinătate de către Fericitul Nichifor, monah care s-a liniştit în Sfântul Munte Athos. El numeşte pe bună dreptate lucrarea „artă a artelor" şi „ştiinţă a ştiinţelor", fiindcă ea aduce minţii şi inimii cunoştinţele şi întipăririle ce izvorăsc de la Duhul lui Dumnezeu, în vreme ce toate celelalte ştiinţe aduc doar cunoştinţe şi întipăriri omeneşti. Lucrarea minţii este

[1] Despre liniştire şi despre cele două feluri ale rugăciunii, în *15 capete*, cap. 14.
[2] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 78.

cea mai înaltă şcoală a Teologiei[1]. „Această lucrare, cea mai mare dintre marile lucrări", spune marele povăţuitor al isihaştilor, „o dobândesc mulţi, sau chiar toţi, prin învăţare. Puţini o primesc de la Dumnezeu, fără să o înveţe, prin încordarea lucrării şi căldura credinţei: dar ceea ce se întâmplă rar nu este lege. Din această pricină, trebuie căutat un povăţuitor neînşelat, ca din învăţătura şi pilda aceluia să învăţăm cele ce cad de-a dreapta şi de-a stânga luării-aminte, adică ceea ce este prea puţin şi ceea ce-i prea mult, care vin de la cel viclean: fiindcă povăţuitorul ni le dă în vileag, ştiindu-le din a sa cercare, ca unul ce a fost el însuşit ispitit prin ele. El va arăta în chip vrednic de crezare această cale gândită, şi sub călăuzirea lui o vom săvârşi lesne. Dacă nu se găseşte povăţuitor, cu toată osârdia el trebuie căutat; iar deşi căutându-l nu se va afla, atunci, chemând pe Dumnezeu întru frângerea duhului şi cu lacrimi, în neagonisire, fă ce îţi spun. Ştii că răsuflarea pe care o răsuflăm este alcătuită din văzduh; iar răsuflarea o facem cu inima, nu cu altceva. Ea e organul vieţii şi al căldurii trupeşti. Inima trage în ea văzduhul, ca prin răsuflare să-şi împingă căldura sa afară şi să-şi dobândească răcorire. Iar pricinuitor acestei lucrări sau, mai bine zis, sluijitor al ei este plămânul, care, fiind zidit de Făcător fără desime, ca nişte foi, primeşte şi scoate lesne ceea ce cuprinde. Astfel, inima, trăgând prin văzduhul răsuflat răcoarea la sine şi împingând de la sine căldura, păzeşte fără abatere rânduiala pentru care fost zidită spre păstrarea vieţii. Tu, deci, şezând şi adunându-ţi mintea, bag-o pe calea nărilor, pe care răsuflarea intră în inimă; pune răsuflarea în mişcare cât se poate de lină şi sileşte mintea să intre împreună cu văzduhul răsuflat în inimă. Când ea va intra acolo, cele ce vor urma îţi vor fi pline de bucurie şi veselie. Precum un oarecare bărbat, care a fost în călătorie, când se întoarce acasă nu mai ştie ce să facă de bucurie că s-a învrednicit a se întâlni cu copiii şi cu nevasta, aşa şi mintea, când se întâlneşte cu sufletul, se umple de o bucurie şi veselie nepovestită. Frate! Obişnuieşte-ţi mintea să nu iasă degrabă de acolo: fiindcă la început se trândăveşte, poate, din pricina închiderii înlăuntru şi strâmtorării; dar după ce se obişnuieşte, nu-i mai plac rătăcirile pe afară – fiindcă *Împărăţia Cerurilor înlăuntrul nostru este* (Lc. XII, 21). Pe aceasta privind-o şi cerând-o prin rugăciune curată, mintea socoate toate cele dinafară urâte şi neplăcute. Aşadar, dacă, precum s-a zis, poţi intra de la prima încercare în locul inimii pe care ţi l-am arătat, mulţumeşte lui Dumnezeu, şi proslăveşte-L, şi saltă, şi te ţine de această lucrare pururea – iar ea te va învăţa pe tine cele ce nu le ştii. Dar trebuie să ştii şi că ajungând mintea acolo, nu trebuie să tacă şi să rămână întru nelucrare, ci să aibă ca lucrare şi cugetare neîncetată rugăciunea: **Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă**, nemaicontenind niciodată din aceasta. Aceas-

[1] Preacuviosul Nil Sinaitul, Despre rugăciune, cap. 61, *Dobrotoliubie*, partea a patra.

tă rugăciune, ținând mintea neîmprăștiată, o face neprinsă și neatinsă de momelile vrăjmașului, o ridică la sporire zilnică în dragostea și dorirea dumnezeiască. Iar dacă după multă osteneală, frate, nu vei putea totuși să intri în tărâmul inimii, precum ți-am arătat, fă ce-ți spun, și cu ajutorul lui Dumnezeu vei afla ceea ce cauți. Știi că puterea cuvântătoare a fiecărui om este în piept: căci înlăuntrul pieptului, tăcând noi cu buzele, vorbim, ne sfătuim cu noi înșine, săvârșim rugăciuni, cântare de psalmi și altele. Dă-i deci acestei cugetări, depărtând de la ea orice gând – căci aceasta o poți de vrei – pe: **Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă**. Și silește-te ca în loc de orice alt gând să strigi pururea înlăuntrul pieptului aceste cuvinte; iar făcând astfel mai multă vreme, ți se va deschide fără îndoială și intrarea inimii, cum am cunoscut și noi prin cercare. Și îți va veni ție, dimpreună cu multdorita și plăcuta luare-aminte, toată ceata virtuților: dragostea, bucuria, pacea și celelalte, prin care vei dobândi cererile tale în Hristos Iisus, Domnul nostru"[1]. Aici se cuvine a băga de seamă în primul rând așezarea fericitului Părinte și așezarea pe care el a văzut-o în monahul pe care îl povățuia. Aceasta reiese limpede din articolele Cuvântului său care premerg expunerii „meșteșugului", din care se vede, dacă citim trimiterea la Viața Sfântului Sava, că povățuirea privitoare la rugăciunea inimii, pentru care și potrivit cu care se face și liniștirea cea dinafară după trup, este cuvenită monahilor care au deprins pe deplin pravila viețuirii călugărești, care pot să se lupte cu gândurile potrivnice și să-și păzească mintea. Celui povățuit, Fericitul Nichifor îi spune: „Știi că puterea cuvântătoare a fiecărui om este în piept: căci înlăuntrul pieptului, tăcând noi cu buzele, vorbim, ne sfătuim cu noi înșine, săvârșim rugăciuni, cântare de psalmi și altele". Simțirea limpede a puterii cuvântătoare în piept o au numai foarte puțini, dintre cei ajunși la o sporire însemnată, care s-au îndeletnicit vreme îndelungată cu rugăciunea după metoda Sfântului Ioan Scărarul și care au dobândit într-o măsură însemnată nerăspândirea și prin rugăciune cu foarte multă luare-aminte au trezit duhul, numit aici „putere cuvântătoare", la împreună-simțire îmbelșugată cu inima. La oameni, în starea lor obișnuită, duhul, doborât de cădere, doarme somn de piatră, la fel cu moartea: el nu este în stare de îndeletnicirile duhovnicești arătate aici, și e trezit numai atunci când mintea se îndeletnicește în chip statornic și încordat cu trezirea lui prin mijlocirea de viață făcătorului nume al lui Iisus. Metoda propusă de Fericitul Nichifor este excelentă. În expunerea ei, cunoscătorul lucrării vede și urcușul treptat pe care trebuie să ajungă la ea, și faptul că dobândirea ei este dar al lui Dumnezeu. Dat fiind că această metodă se află explicată cu deosebită amănunțime în scrierea Xanthopulilor despre rugăciune și liniștire, vom trece la această scriere.

[1] *Dobrotoliubie*, partea a doua.

Sfântul Calist Xanthopulos, ucenic al Preacuviosului Grigorie Sinaitul, a dus viață călugărească în Muntele Athos, deprinzând petrecerea monahală mai întâi într-o chinovie; mai apoi a trecut la viața de liniștire, atunci când s-a arătat copt pentru ea. El a învățat rugăciunea minții aflându-se în ascultarea de bucătar al mănăstirii; avea și știința acestui veac, ceea ce lesne se vede din cărțile pe care le-a alcătuit. Fiind deja la o vârstă înaintată, Sfântul Calist a fost ridicat la cinul de patriarh al Constantinopolului. Sfântul Ignatie i-a fost cel mai apropiat prieten și părtaș de nevoințe călugărești. Amândoi au atins o mare sporire în rugăciune. Cartea lor este scrisă numai și numai pentru cei ce se liniștesc. La mecanismul înfățișat de Fericitul Nichifor, ei adaugă că în vremea întrebuințării lui nevoitorul trebuie să aibă **gura închisă**. Ei spun că cel ce este începător în privința vieții de liniștire trebuie să se îndeletnicească cu rugăciunea lui Iisus după metoda Fericitului Nichifor, băgând-o necurmat în inimă în chip **lin**, prin mijlocirea răsuflării nărilor tot atât de **lin** slobozite, **gura** fiind între timp **închisă**[1]. Este de foarte mare însemnătate a cunoaște **înțelesul** pe care îl dau sfinții povățuitori ai rugăciunii minții mecanismului propus de ei, care, ca metodă materială, nu trebuie confundat nicidecum cu lucrarea proprie a rugăciunii, și căruia nu trebuie să i se dea nici o însemnătate deosebită ca și cum din el ar veni tot sporul rugăciunii. În sporirea în rugăciune lucrează puterea și harul lui Dumnezeu; ele săvârșesc totul: mijloacele rămân mijloace, de care are nevoie neputința noastră și care sunt lepădate ca netrebuincioase și prisositoare după dobândirea sporirii. A-ți pune nădejdea în aceste mijloace este un lucru foarte primejdios: el coboară pe nevoitor într-o înțelegere materială, greșită, a rugăciunii, abătându-l de la înțelegerea duhovnicească, singura înțelegere adevărată. Din înțelegerea greșită a rugăciunii urmează totdeauna îndeletnicirea fie nefolositoare, fie vătămătoare de suflet, cu rugăciunea. „Și asta să știi, frate", grăiesc Xanthopulii, „că orice meșteșug și orice pravilă, iar dacă vrei și lucrarea de multe feluri, sunt cu dreptate rânduite pentru că nu putem încă să ne rugăm în inimă curat și fără împrăștiere; iar când se va săvârși aceasta prin bunăvoința și harul Domnului nostru Iisus Hristos, atunci noi, părăsind mulțimea și felurimea, ne vom uni nemijlocit, mai presus de cuvinte, cu Cel Unul, Singur și Care Se unește"[2].

Ca urmare a petrecerii întru sus-arătatul meșteșug al rugăciunii inimii, curate și fără de împrăștiere – inima poate fi totuși necurată în parte și nu străină de împrăștierea din pricina, e limpede, gândurilor și amintirilor celor făcute înainte, care se scoală spre împiedicarea ei –, cel ce se nevoiește ajunge la obișnuința de a se ruga fără să se silească, fără împrăștiere, curat și adevărat,

---

[1] Capetele 19 și 45.

[2] Cap. 38.

adică vine într-o stare în care mintea petrece în inimă, nu este doar băgată în aceasta silit, cu puţinătate de suflet, prin mijlocirea răsuflării, ca apoi să sară iar înapoi; într-o stare în care mintea însăşi se întoarce la sine în chip statornic, petrece cu dragoste în inimă şi se roagă neîncetat"[1]. Nevoinţa rugăciunii minţii şi inimii „este împlinită de către minte în urma adumbririi ei de către ajutorul Harului Dumnezeiesc şi a chemării de un singur gând[2], din inimă, curate, nerăspândite, cu credinţă, a Domnului nostru Iisus Hristos, iar nu în urma doar a sus-arătatului simplu meşteşug firesc prin răsuflarea nărilor sau a şederii într-un loc tăcut şi întunecat pe vremea îndeletnicirii cu rugăciunea – să nu fie! Acest meşteşug a fost născocit de Dumnezeieştii Părinţi nu pentru altceva decât ca un mijloc oarecare de adunare a minţii din obişnuita împrăştiere, de întoarcere a ei la sine şi de luare-aminte[3]. Mai înainte de toate darurile harice i se dă minţii de către Domnul nostru Iisus Hristos nerăspândirea, prin chemarea în inimă, cu credinţă, a sfântului Său nume: iar la aceasta ajută întrucâtva şi meşteşugul firesc, care slujeşte la pogorârea minţii în inimă prin mijlocirea răsuflării nărilor, a şederii într-un loc tăcut şi lipsit de lumină şi altor lucruri asemănătoare[4]". Xanthopulii interzic cu asprime de la năzuinţa înainte de vreme spre ceea ce, după sistemul vieţuirii călugăreşti, are rânduit vremea sa. Ei doresc ca monahul să lucreze după rânduiala dată lui, după legile predanisite de Dumnezeiescul har. „Şi tu", spun ei, „dorind să deprinzi liniştirea, care duce la cer, să urmezi cu înţelepciune legilor rânduite, şi în primul rând să iubeşti bucuros ascultarea, şi apoi liniştirea. *Nu trece hotarele cele vechi*, spune Scriptura, *pe care le-au pus părinţii tăi* (Pilde XXII, 28); *vai celui singur* (Ecl. IV, 10). Într-acest chip punând bună temelie începutului, vei putea cu vremea să ridici acoperiş preaslăvit pe începătura de zidire a Duhului. Precum la cel ce n-are, precum s-a zis, început cercat e lepădat totul, aşijderea la cel ce are început cercat totul e, dimpotrivă, frumos şi cu bună rânduială, chiar dacă se întâmplă uneori şi pe dos"[5]. Este un lucru îndeobşte recunoscut că înainte de dobândirea neîmprăştierii – neamăgitoare sau de scurtă vreme, dar statornice şi adevărate – e de folos nevoitorului a se îndeletnici cu rugăciunea lui Iisus într-o obşte călugărească, ajutând îndeletnicirea cu rugăciunea prin împlinirea făptuitoare a poruncilor evanghelice – sau, ceea ce e acelaşi lucru, prin smerenie; iar după primirea darului neîmprăştierii, i se îngăduie a se atinge şi de liniştire. Aşa au făcut sfinţii Vasile cel Mare şi Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul. Ei, precum ne înştiinţează Sfântul Isaac Sirul, la început

[1] Cap. 53.
[2] Termen tehnic monahal.
[3] Cap. 24.
[4] Titlul cap. 24.
[5] Cap. 14.

s-au îndeletnicit cu împlinirea acelor porunci care privesc pe trăitorii în societatea omenească, străbătând și calea rugăciunii potrivite acestei stări; în urma acestei vieţuiri, mintea lor a început să simtă nemișcarea sau neîmprăștierea: atunci s-au îndepărtat în însingurarea pustiei și acolo s-au îndeletnicit cu lucrarea în omul lăuntric, și au ajuns la vedere (contemplaţie)[1]. Desăvârșita liniștire este foarte anevoioasă în vremea noastră, aproape cu neputinţă: Serafim de Sarov, Ignatie de la Nikiforov, Nicandru de la Babaevo, monahi foarte sporiţi în rugăciunea minţii, petreceau când în liniștire, când în chinovie; mai ales cel din urmă nu se însingura niciodată în liniștire învederată oamenilor, fiind cu sufletul un mare isihast. Mijlocul de liniștire după care se călăuzea Preacuviosul Arsenie cel Mare a fost întotdeauna foarte bun – acum trebuie socotit drept cel mai bun. Acest Părinte păzea în chip statornic tăcerea, pe la chiliile fraţilor nu umbla, în chilia sa primea doar la neapărată nevoie, în biserică stătea undeva îndărătul unui stâlp, nu scria și nu primea scrisori, îndeobște se depărta de toate legăturile ce îi puteau strica luarea-aminte, având ca scop al vieţii și al tuturor lucrărilor sale păzirea luării-aminte[2]. Felul de vieţuire și liniștire prin care Preacuviosul Arsenie a ajuns la mare sporire e foarte lăudat și propus spre urmare de către Sfântul Isaac Sirul, ca fiind un chip foarte lesnicios, înţelept și multroditor[3].

Pentru a încheia extrasele noastre din scrierile Xanthopulilor, vom da părerea lor din cercare, care conglăsuiește cu părerea celorlalţi Sfinţi Părinţi, că pentru atingerea rugăciunii fără împrăștiere a inimii este nevoie și de mult timp, și de multe silinţe. „A se ruga omul în chip statornic înlăuntrul inimii", spune ei, „precum și stările mai înalte decât aceasta, e lucru ce se împlinește nu simplu, nu la întâmplare, nu cu puţină osteneală și în scurt timp, chiar dacă se întâlnește și aceasta după nepătrunsa iconomie a lui Dumnezeu: ci el cere și vreme îndelungată, și nu puţină osteneală, nevoinţă sufletească și trupească, multă și îndelungată silire de sine. Potrivit cu înălţimea darului și harului de care nădăjduim a ne împărtăși, suntem datori, după putere, la nevoinţe pe măsură, pentru ca, potrivit sfinţitei învăţături de taină, să fie izgonit din pajiștile inimii vrăjmașul și să se sălășluiască în ea în chip vădit Hristos. Spune Sfântul Isaac: «Cel ce voiește a vedea pe Domnul se sârguiește cu meșteșug a curăţi inima sa prin aducerea aminte de Dumnezeu, și în acest chip, prin luminarea minţii sale va vedea în toată clipa pe Domnul». Și Sfântul Varsanufie ne spune: «Dacă nu va ajuta omului, cu harul lui Dumnezeu, lucrarea lăuntrică, în deșert se ostenește el pe dinafară. Lucrarea lăuntrică, în unire cu îndurerarea inimii, aduce curăţia, iar curăţia – adevărata liniștire a inimii;

[1] Cuvântul 55.
[2] *Patericul egiptean.*
[3] Cuvântul 41.

prin această liniştire se agoniseşte smerenia, iar smerenia face pe om sălaş al lui Dumnezeu. Iar când Se va sălăşlui Dumnezeu în om, dracii şi patimile se vor izgoni şi se va face omul biserică a lui Dumnezeu, plină de sfinţire, plină de luminare, de curăţie şi de har. Fericit cel care va vedea pe Domnul în vistieria cea mai dinlăuntru a inimii, ca într-o oglindă, şi cu plângere va vărsa rugăciunea sa înaintea bunătăţii Lui». – Preacuviosul Ioan Carpatiul ne învaţă: Este nevoie de multă vreme şi nevoinţă în rugăciuni pentru a afla în aşezarea netulburată a minţii un alt cer al inimii, unde locuieşte Hristos, precum spune Apostolul: *Sau nu ştiţi că Iisus Hristos este întru voi? Afară numai de este cineva netrebnic* (II Cor. XIII, 5)"[1]

Ne vom mulţumi cu aceste extrase din Sfinţii Părinţi, socotindu-le îndestulătoare pentru a lămuri lucrarea rugăciunii lui Iisus. În celelalte scrieri Părinteşti este înfăţişată aceeaşi învăţătură. Socotim că este nevoie să repetăm iubiţilor noştri părinţi şi fraţi preîntâmpinarea: să nu se avânte la citirea cărţilor Părinteşti despre lucrările şi stările de rugăciune înalte, chiar dacă la această citire îi împinge curiozitatea, chiar dacă această citire pricinuieşte desfătare, entuziasm. Libertatea noastră, potrivit caracterului vremii, trebuie să fie foarte mărginită. Când existau povăţuitori harici, abaterile începătorilor erau lesne băgate de seamă şi vindecate: acum însă nu are nici cine să vindece, nici cine să bage de seamă abaterile. Adeseori o abatere pierzătoare e socotită de povăţuitorii necercaţi drept sporire mare; cel care se abate e îmboldit să se abată şi mai mult. Abaterea, lucrând asupra monahului şi nefiind băgată de seamă, continuă să lucreze, să îl abată din ce în ce mai mult de la direcţia adevărată. Se poate spune fără a greşi: cei mai mulţi se află în felurite chipuri de abatere; cei ce au lepădat abaterea lor şi abaterea îndeobşte sunt foarte puţini, nevoitori care să nu se fi abătut nu există. Din această pricină, atunci când cărţile părinteşti ne-au rămas ca singur mijloc de călăuzire, trebuie să le citim cu deosebită fereală, alegându-le cu mare grijă, ca nu cumva să preschimbăm singurul mijloc de călăuzire în mijloc ce duce la lucrare greşită şi la neorânduiala ce vine din aceasta. „Să căutăm", spune Sfântul Ioan Scărarul despre alegerea povăţuitorului, „nu înainte-văzători, nu străvăzători, ci mai presus de toate adevăraţi smeriţi cugetători şi care se potrivesc cel mai mult neputinţei ce ne-a cuprins, după năravul nostru şi locul vieţuirii"[2]. Acelaşi lucru trebuie spus şi despre cărţi, precum s-a zis deja mai sus: trebuie să alegem din ele nicidecum pe cele mai înalte, ci pe cele mai apropiate de starea noastră, care înfăţişează lucrarea ce ne e potrivită. „Mare rău", grăieşte Sfântul Isaac Sirul, „e a predanisi vreo învăţătură înaltă celui care se află încă în tagma începători-

[1] Cap. 52.

[2] *Scara*, Cuvântul 4, cap. 121.

lor și este prunc cu vârsta duhovnicească"[1]. Omul trupesc și sufletesc, auzind cuvânt duhovnicesc, îl pricepe după starea sa, îl schimonosește, îl strâmbă și, urmându-l după înțelesul cel strâmbat, dobândește îndreptare mincinoasă, se ține de această îndreptare cu îndărătnicie, ca de o îndreptare dată de cuvântul sfânt. Un oarecare stareț a ajuns la desăvârșirea creștină, după o deosebită iconomie a lui Dumnezeu, intrând în liniștire, împotriva regulilor, din tinerețile sale. La început s-a liniștit în Rusia într-un codru, trăind într-un bordei, iar apoi în Muntele Athos; după întoarcerea în Rusia, el s-a sălășluit într-o chinovie. Mulți dintre frați, văzând în bătrân semnele neîndoielnice ale sfințeniei, cereau de la el sfat. Bătrânul dădea povețe din așezarea sa, și vătăma sufletele fraților. Un oarecare monah, binecunoscut bătrânului, i-a zis: „Părinte! Tu le vorbești fraților despre lucrări și stări de neajuns pentru înțelegerea și așezarea lor sufletească, iar ei, tâlcuindu-și spusele tale după mintea lor, își aduc vătămare". Bătrânul a răspuns cu sfântă simplitate: „Văd și eu! Dar ce să fac? Eu îi socot pe toți mai presus decât mine, și când mă întreabă le răspund din starea mea". Bătrânului îi era necunoscută calea monahală de obște. Nu doar păcatul este pierzător pentru noi, ci este pierzător chiar și binele când îl facem nu la vremea cuvenită și nu în măsura cuvenită, precum pierzătoare nu este doar foametea, ci și prisosul de mâncare și calitatea mâncării nepotrivită vârstei și alcătuirii trupești. *Nu pun oamenii vin nou în burdufuri vechi – iar de pun, burdufurile se sparg, vinul se varsă și burduful se strică; ci pun vin nou în burdufuri noi, și amândouă se păstrează* (Mt. IX, 17). Asta a spus-o Domnul despre lucrările virtuții, care trebuie neapărat să fie pe potriva stării lucrătorului, altminteri ele îl pierd pe lucrător și pier ele însele, adică vor fi întreprinse în deșert, spre vătămarea și pierzarea sufletului, împotriva menirii lor.

Afară de mijloacele arătate mai sus, pentru ajutorarea începătorilor în îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus sunt felurite alte mijloace. Vom înșira pe cele mai însemnate dintre ele. 1) *Mătăniile.* Mătăniile sunt alcătuite îndeobște dintr-o sută de boabe, întrucât pravila săvârșită cu rugăciunea lui Iisus se numără de obicei prin suta de rugăciuni. După rugăciuni se numără închinăciunile, și monahii se îndeletnicesc cu rugăciunea lui Iisus mai întâi pe mătănii, chiar și când șed; iar când în rugăciune se întărește luarea-aminte, atunci se curmă putința de a te ruga pe mătănii și de a număra rugăciunile rostite: toată luarea-aminte se îndreaptă spre rugăciune. 2) E foarte de folos a învăța rugăciunea lui Iisus săvârșind-o cu *închinăciuni mari și mici*, făcând aceste închinăciuni fără grabă și cu simțământ de pocăință, așa cum le făcea fericitul tânăr Gheorghe, despre care istorisește Sfântul Simeon Noul Teolog în Cu-

[1] Cuvântul 74.

vântul despre credință[1]. 3) În biserică și, îndeobște, în vremea îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus este de folos *a ține ochii închiși* și 4) *a ține mâna stângă în sân*, deasupra inimii, ceva mai sus de aceasta: acest din urmă mijloc mecanic ajută la simțirea puterii cuvântătoare, ce se află în piept. 5) Pe cei care se liniștesc, Părinții îi sfătuiesc *să aibă chilie* întrucâtva *întunecoasă*, cu ferestre acoperite de perdele, pentru păzirea minții de răspândire și pentru a o ajuta să se adune în inimă. 6) Alt sfat este de *a ședea pe un scăunel mic* – în primul rând pentru că rugăciunea cu luare-aminte cere o poziție liniștită, iar în al doilea rând întru urmarea poziției orbului amintit în Evanghelie, care, șezând în cale, striga către Domnul: *Iisuse, Fiul lui David, miluiește-mă* (Mc. X, 47), și a fost auzit și miluit. Acest scăunel scund mai închipuie gunoiul în care a fost aruncat Iov, afară din cetate, atunci când diavolul l-a lovit din tălpi și până în creștet cu boală cruntă (Iov II, 8). Monahul trebuie să se vadă schilodit, schimonosit, sfâșiat de păcătoșenie, aruncat de ea din starea firească în cea împotriva firii, și din această jalnică stare să strige către Atotmilostivul și Atotputernicul Iisus, Înnoitorul firii omenești: **Miluiește-mă**! Scăunelul scund e foarte lesnicios pentru îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus. Folosirea lui nu înlătură starea în picioare la rugăciune; dar întrucât aproape toată vremea adevăratului isihast este afierosită rugăciunii, se lasă la voia lui să se roage și șezând, uneori și culcat. Mai ales cei bolnavi și foarte bătrâni trebuie să se ferească de nevoința trupească prisositoare, ca aceasta să nu le istovească puterile și să nu le răpească putința de a se îndeletnici cu nevoința sufletească. Esența lucrării stă în Domnul și în numele Lui. Slăbănogul a fost coborât pe patul său înaintea Domnului prin acoperișul casei și a primit tămăduire (Mc. II, 4). Tămăduirea e atrasă de smerenie și credință. 7) Nevoitorii lucrării minții au uneori nevoie să se ajute prin *vărsarea de apă* peste locurile unde se adună sângele sau punerea peste ele de cârpe înmuiate în apă. Apa trebuie să fie încropită, nicidecum foarte rece, fiindcă cea foarte rece întărește aprinderea. Îndeobște, îndeletnicirile minții au însușirea de a pricinui fierbințeală în oamenii de anumite constituții trupești. O astfel de fierbințeală a simțit în sine Preacuviosul Avvă Dorotei când se îndeletnicea cu științele, drept care se și răcorea cu apă[2]. O astfel de fierbințeală trebuie să simtă negreșit cei ce se vor sili foarte mult a-și uni mintea cu inima folosindu-se de metode materiale, dându-le acestora prea mare însemnătate și nedând însemnătatea cuvenită mijloacelor duhovnicești. Acolo unde se face o deosebită sforțare materială în rugăciunea inimii, începe să lucreze în inimă căldura. Această căldură este urmarea nemijlocită a

[1] *Dobrotoliubie*, partea întâi.
[2] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura 10, Despre cum să umblăm în calea lui Dumnezeu.

unei astfel de nevoințe[1]: oricare mădular al trupului omenesc se înfierbântă atunci când e frecat; același lucru se întâmplă și cu inima în urma încordării ei statornice, prelungite. Căldura apărută în urma nevoinței materiale puternice este tot materială. Ea este o căldură a trupului, a sângelui, în tărâmul firii căzute[2]. Nevoitorul necercat, simțind această căldură, negreșit o va socoti ca pe ceva deosebit, va afla în ea plăcere, desfătare, în care este începutul amăgirii de sine[3]. Nu numai că nu se cuvine a socoti ca pe ceva deosebit această căldură, ci, dimpotrivă, trebuie luate măsuri deosebite de prevedere atunci când ea apare. Prevederea este neapărat trebuincioasă din pricină că această căldură, fiind căldură a sângelui, nu doar că trece în felurite locuri ale pieptului, ci foarte ușor poate să cadă în părțile cele mai de jos ale pântecelui, pricinuind în ele o puternică aprindere. Firește că aici începe să lucreze pofta trupească, proprie acestor mădulare în starea de aprindere. Unii, ajungând în această stare și nepricepând cele săvârșite cu ei, au fost cuprinși de tulburare, de trândăvie, de deznădejde, precum se știe din cercare. Recunoscând starea lor ca fiind vrednică de jale, au alergat la bătrâni vestiți, căutând în sfaturile acestora vindecare pentru sufletele lor sfâșiate de amărăciune și nedumerire. Bătrânii, auzind că la chemarea numelui lui Iisus a apărut o aprindere puternică împreunată cu lucrarea poftei, s-au îngrozit de vicleșugurile drăcești. Ei au văzut aici o înșelare cumplită: i-au oprit pe cei suferinzi de la îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus, ca și cum aceasta ar fi fost pricina răului; au povestit această întâmplare și altor nevoitori, mulți la număr, ca pe o însemnată urmare nenorocită a îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus. Și mulți au crezut judecății rostite de către ei, din pricina numelui răsunător al acelor bătrâni, au crezut acestei judecăți ca uneia scoase din curată cercare. Totuși, această „cumplită înșelare" nu este altceva decât adunarea sângelui în locul cu pricina ca urmare a întrebuințării încordate, întru neștiință, a metodelor materiale. Aceasta se poate lesne tămădui în două-trei zile prin punerea pe mădularele înfierbântate a unei cârpe îmbibate cu apă încropită. Este cu mult mai primejdios, cu mult mai aproape de înșelare atunci când nevoitorul, simțind căldura sângelui în inimă sau piept, o va socoti drept căldură harică, va socoti despre ea – ca atare și despre sine – că înseamnă **ceva**, va începe să își alcătuiască sieși desfătare, să se întunece, să se amăgească, să se încurce și să se piardă prin părerea de sine. Cu cât este mai mare silirea și încordarea după trup în nevoitor, cu atât se aprinde mai tare căldura sângelui. Așa și trebuie să fie! Pentru a potoli această

---

[1] Preasfințitul Calist, patriarhul Constantinopolului, Chipul luării-aminte la rugăciune. *Dobrotoliubie,* partea a patra.

[2] *Ibidem.*

[3] *Ibidem.*

căldură, pentru a preîntâmpina căderea ei în jos, nevoitorul trebuie să nu strâmtoreze mintea în inima cu silință deosebită, să nu ostenească inima, să nu pricinuiască în ea fierbințeală prin ținerea peste măsură a răsuflării și încordarea peste măsură a inimii; dimpotrivă, trebuie să țină și răsuflarea lină, și mintea s-o aducă la unirea cu inima foarte lin; trebuie să se străduiască a face rugăciunea să lucreze chiar în partea de sus a inimii, unde se află puterea cuvântătoare potrivit învățăturii Părinților și unde, din această pricină, trebuie îndreptată slujirea lui Dumnezeu. Când Harul Dumnezeiesc va adumbri rugăciunea și va începe a uni mintea cu inima, atunci căldura materială a sângelui va pieri cu desăvârșire. Sfințita lucrare a rugăciunii se va schimba atunci cu totul: ea va deveni parcă firească, cu desăvârșire liberă și ușoară. Atunci se va ivi în inimă altă căldură, subțire, nematerialnică, duhovnicească, ce nu pricinuiește nici o înfierbântare, ci, dimpotrivă, răcorește, luminează, înrourează, lucrează ca o alifie vindecătoare, duhovnicească, alinătoare, ce trage la negrăită dragoste de Dumnezeu și oameni: astfel povestește despre această căldură Preacuviosul Maxim Capsocalivitul din fericita sa cercare[1].

Fac îmbiere părinților și fraților cu un sfat umil, rugându-i să nu lepede acest sfat umil al meu: nu vă siliți înainte de vreme a descoperi în voi înșivă lucrarea rugăciunii în inimă. Este de trebuință o fereală înțeleaptă, mai ales în vremea noastră, când deja este aproape cu neputință a întâlni un povățuitor destul de bun în privința acestor lucruri, când nevoitorul este silit să pătrundă singur, „pe pipăite", călăuzindu-se după scrierile Sfinților Părinți, în vistieria cunoștințelor duhovnicești, și tot „pe pipăite" să aleagă singur ceea ce este potrivit pentru el. Viețuind după poruncile evanghelice, îndeletniciți-vă cu rugăciunea lui Iisus întru luare-aminte după metoda Sfântului Ioan Scărarul, împreunând rugăciunea cu plânsul, având ca început și scop al rugăciunii pocăința. La vremea potrivită, știută de Dumnezeu, se va descoperi de la sine lucrarea rugăciunii inimii. Această lucrare, descoperită prin atingerea degetului dumnezeiesc, este cu mult mai presus de silirea de sine prin mijlocirea metodelor materiale. Ea este mai presus în multe privințe: ea e cu mult mai cuprinzătoare, mai îmbelșugată; ea este pe deplin neprimejduită de înșelare și alte vătămări; cel care a primit în acest chip vede în ceea ce a primit numai mila lui Dumnezeu, darul lui Dumnezeu – iar cel care a dobândit prin întrebuințarea încordată a metodelor materiale, văzând darul lui Dumnezeu, nu poate să nu vadă nevoința sa, nu poate să nu vadă însăși metoda materială pe care a întrebuințat-o, nu poate să nu pună pe seama ei o însemnătate deosebită. Aceasta e, pe subțirea cale gândită, un neajuns foarte însemnat, o poticnire foarte însemnată, o piedică foarte însemnată pentru dezvoltarea sporirii duhovnicești. Dez-

[1] *Dobrotoliubie*, partea întâi.

voltarea vieții duhovnicești nu are nici sfârșit, nici granițe. O nădejde măruntă, nebăgată de seamă, în orice altceva afară de Dumnezeu poate curma calea sporirii, în care și călăuză, și picioare, și aripi este credința în Dumnezeu. „Hristos e totul celui care crede"[1], a grăit Sfântul Marcu. Dintre cei ce au întrebuințat cu o deosebită râvnă mijloacele materiale, au atins sporirea foarte puțini, în vreme ce foarte mulți au căzut în neorânduială duhovnicească și s-au vătămat. Când ai un povățuitor încercat, întrebuințarea metodelor materiale este puțin primejdioasă; dar când te călăuzești după cărți, ea e foarte primejdioasă întrucât este foarte lesnicioasă căderea, din pricina neștiinței și neînțelepciunii, în înșelare și alte feluri de neorânduială sufletescă și trupească. Astfel, unii, văzând urmările vătămătoare ale nevoinței lipsite de dreaptă socotință și având despre rugăciunea lui Iisus și circumstanțele care o însoțesc doar o înțelegere de suprafață și amăgitoare, au pus aceste urmări nu pe seama neștiinței și lipsei de dreaptă socotință, ci pe seama însăși atotsfintei rugăciuni a lui Iisus. Poate fi ceva mai întristător, mai jalnic decât această hulă, decât această înșelare?

Sfinții Părinți, dând învățătură cu privire la rugăciunea minții, nu au povățuit cu de-amănuntul în care parte a inimii trebuie săvârșită ea – pesemne fiindcă în acele vremuri nu se întâlnea nevoia de asemenea îndrumare. Sfântul Nichifor vorbește, ca despre un lucru cunoscut, de faptul că puterea cuvântătoare se află în piept și că atunci când ea va fi stârnită să ia parte la rugăciune, în urma ei va fi stârnită să ia parte la rugăciune și inima. Este greu pentru cei ce cunosc cât se poate de amănunțit și întemeiat ceva să prevadă și să preîntâmpine, dezlegându-le, toate întrebările care pot apărea din neștiința desăvârșită: pentru știință nu e nimic nelimpede acolo unde neștiința vede întunecime. În vremurile care au urmat, indicațiile nelimpezi cu privire la inimă din scrierile Părintești au slujit drept pricină unei însemnate nedumeriri și unei greșite îndeletniciri cu rugăciunea în cei care, neavând povățuitor, fără să fi cercetat cu osârdia cuvenită scrierile Părintești, s-au hotărât, pe temeiul unor idei superficiale, dobândite în pripă din citire, să se apuce de rugăciunea meșteșugită a inimii, punându-și toate nădejdea în metodele materiale legate de aceasta. O lămurire deslușită a acestei probleme a devenit, astfel, o trebuință de neocolit. Inima omenească arată ca un săculeț alungit, mai larg sus și mai îngust jos. Ea e fixată prin capătul de sus, care se află în dreptul sfârcului stâng al pieptului, iar partea ei de jos, care coboară spre rebordul costal (linia formată de extremitățile libere ale coastelor – *n. tr.*), e liberă. Atunci când inima se contractă, aceasta se numește „bătaie a inimii". Mulți, neavând nici un habar de întocmirea inimii, socot că inima lor este acolo unde simt bătaia ei. Apucându-se de capul lor a se îndeletnici cu rugăciunea inimii, ei își îndreap-

[1] Despre legea duhovnicească, cap. 4, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

tă respirația, băgând-o în inimă, spre acea parte a inimii, o aduc în stare de înfierbântare trupească, drept care bătăile inimii se întețesc foarte mult: astfel, ei cheamă în sine și leagă de sine starea nefirească și înșelarea. Schimonahul Vasile și starețul Paisie Velicikovski istorisesc că dintre contemporanii lor mulți s-au vătămat folosind în chip rău metoda materială[1]. Și mai apoi s-au întâlnit nu rareori pilde de neorânduială duhovnicească pricinuite de asemenea lucrare; ele se întâlnesc și acum, chiar dacă aplecarea spre rugăciunea lui Iisus s-a împuținat cu desăvârșire. Este cu neputință să nu se întâlnească: ele trebuie să fie urmare de neînlăturat a neștiinței, lucrării după capul propriu, părerii de sine, osârdiei fără de vreme și trufașe și, în fine, a desăvârșitei împuținări a povățuitorilor încercați.

Schimonahul Vasile, făcând trimitere la Sfântul Teofilact și la alți Părinți, spune cu tărie că cele trei puteri ale sufletului – puterea cuvântătoare, puterea mânioasă și cea poftitoare – sunt așezate precum urmează: în piept și partea de sus a inimii este puterea cuvântătoare sau duhul omului; în partea de mijloc a inimii este puterea mânioasă, iar în cea de jos – puterea poftitoare sau dorirea cea după fire. Cel ce se străduie să pună în mișcare și să înfierbânte partea de jos a inimii pune în mișcare puterea poftitoare, care, prin apropierea ei de mădularele zămislirii de prunci și potrivit felului său, pune în mișcare aceste părți. Ce arătare ciudată! Nevoitorul pare a se îndeletnici cu rugăciunea, iar îndeletnicirea lui naște pofta, care ar trebuie să fie omorâtă de îndeletnicirea aceasta, și neștiința, întrebuințând în chip rău mijlocul material, pune pe seama rugăciunii lui Iisus ceea ce ar trebui pus pe seama relei întrebuințări. Rugăciunea inimii se naște din unirea minții cu duhul, acestea fiind dezbinate de cădere și reunite de harul răscumpărării. În duhul omenesc sunt concentrate simțămintele conștiinței, smereniei, blândeții, dragostei de Dumnezeu și de aproapele și altor asemenea însușiri: este nevoie ca în rugăciune lucrarea acestor însușiri să fie unită cu lucrarea minții. Spre asta trebuie să fie întoarsă toată luarea-aminte a lucrătorului rugăciunii. Unirea este săvârșită de către degetul lui Dumnezeu, singurul puternic să vindece rana căderii; iar lucrătorul rugăciunii dovedește nefățărnicia voinței sale de a primi tămăduire prin petrecerea statornică în rugăciune, prin lucrarea dinafară și dinlăuntru după poruncile Evangheliei, lucrare care face sufletul în stare a se uni cu mintea ce se roagă. În aceasta ajută întrucâtva îndreptarea meșteșugită a minții către puterea cuvântătoare și partea de sus a inimii. Îndeobște, încordarea de prisos în întrebuințarea acestui mijloc material este vătămătoare, fiindcă stârnește căldura materială: căldura trupului și sângelui nu trebuie să aibă loc în rugăciune.

---

[1] Predoslovie la capetele fericitului Filotei Sinaitul, Scrisoarea starețului Paisie către starețul Teodosie, ediția Mănăstirii Optina, anul 1847.

Dată fiind lucrarea mântuitoare de suflet a rugăciunii îndeobşte şi mai ales a pomenirii lui Dumnezeu sau rugăciunii lui Iisus, ca mijloc de rămânere în unire neîncetată cu Dumnezeu şi neîncetată respingere a năvălirilor vrăjmaşului, îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus este deosebit de urâtă diavolului. Cei ce se roagă în chip statornic cu numele lui Iisus sunt supuşi unor deosebite prigoane ale diavolului. „Toată lupta şi toată râvna potrivnicului nostru", spune Preacuviosul Macarie cel Mare, „stă în a întoarce cugetul nostru de la pomenirea lui Dumnezeu şi de la dragostea către Dânsul; pentru aceasta el întrebuinţează amăgirile lumii şi abate de la binele cel adevărat către bunătăţile cele părute, lipsite de fiinţă"[1]. Din această pricină, cel care s-a afierosit a sluji cu adevărat lui Dumnezeu prin neîncetata rugăciune a lui Iisus este dator să se păzească necontenit de răspândirea gândurilor, să nu-şi îngăduie nicidecum a grăi în deşert cu gândul, ci, lăsând nebăgate în seamă gândurile şi nălucirile ce apar, să se întoarcă fără încetare la ruga cu numele lui Iisus ca la un liman, crezând că Iisus Se îngrijeşte necontenit de acel rob al Său care se va afla fără curmare lângă El prin neadormita Lui pomenire. „Viclenii draci", spune Preacuviosul Nil Sinaitul, „**noaptea** se străduie să-l tulbure pe lucrătorul duhovnicesc prin ei înşişi, iar **ziua** prin oameni, împresurându-l cu clevetiri, necazuri şi restrişti"[2]. Această rânduială a războiului drăcesc va fi văzută grabnic, din cercare, de orice lucrător al rugăciunii. Dracii ispitesc prin gânduri, prin nălucirile gândite, prin aducerea aminte de lucrurile cele mai trebuincioase, prin felurite temeri şi alte vădiri ale necredinţei[3]. În toate războaiele de multe feluri ale dracilor, simţământul tulburării este întotdeauna semn vrednic de crezare al apropierii duhurilor căzute, chiar dacă lucrarea pricinuită de acestea ar avea înfăţişarea dreptăţii[4]. Nevoitorilor care se roagă însinguraţi şi cu putere, dracii li se arată în chip de monştri, în chip de lucruri smintitoare, câteodată în chip de îngeri luminaţi, de mucenici, de cuvioşi şi chiar în chipul lui Hristos: de ameninţările drăceşti nu trebuie să ne temem, ci trebuie să fim foarte neîncrezători către toate arătările îndeobşte. În astfel de împrejurări, ce nu sunt totuşi foarte dese, cea dintâi datorie a noastră este să alergăm la Dumnezeu, încredinţându-ne cu totul voii Lui şi cerând ajutorul Lui: la arătări să nu luăm aminte şi să nu intrăm în legătură şi împreună-vorbire cu ele, socotindu-ne prea slabi pentru a lua legătura cu duhurile căzute, prea nevrednici pentru a lua legătura cu cele sfinte.

Nevoitorul adevărat, bineplăcut lui Dumnezeu, este supus unor deosebite necazuri şi prigoane din partea fraţilor săi, oamenii. Şi în aceasta, precum am

---

[1] Cuvântul 1, cap. 3; Cuvântul 2, cap. 15.

[2] Despre rugăciune, cap. 139, *Dobrotoliubie*, partea a patra.

[3] *Ibidem*, cap. 9, 10 ş.cl.

[4] *Ibidem*, cap. 91, 100; cap. 73 al Xanthopulilor, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

spus deja, lucrătorii de căpetenie sunt dracii: ei întrebuinţează ca unelte ale lor atât oamenii care şi-au îmbinat lucrarea lor cu lucrarea dracilor, cât şi pe cei care nu înţeleg războaiele drăceşti, şi ca atare se fac lesne unelte dracilor – chiar şi pe cei care, înţelegând viclenia vrăjmaşului, n-au îndestulă luare-aminte la ei înşişi şi destulă fereală, şi ca atare se lasă amăgiţi. Cea mai izbitoare şi înfricoşătoare pildă a cumplitei uri faţă de Dumnezeu, faţă de Cuvântul lui Dumnezeu, faţă de Duhul lui Dumnezeu, de care se pot molipsi oamenii care şi-au îmbinat aşezarea duhului lor cu aşezarea dracilor, o vedem în arhiereii, bătrânii, cărturarii şi fariseii iudei, care au săvârşit cea mai mare nelegiuire între nelegiuirile omeneşti – uciderea de Dumnezeu. Sfântul Simeon Noul Teolog spune că din insuflarea dracilor, monahii care duc viaţă făţarnică zavistuiesc pe adevăraţii nevoitori ai bunei credinţe, întrebuinţând toate mijloacele pentru a-i strica ori pentru a-i goni din mănăstire[1]. Chiar călugării voitori de bine, dar care duc vieţuire de arătare şi n-au idee de vieţuirea duhovnicească, se smintesc de lucrătorii duhovniceşti, găsesc purtarea lor ciudată, îi osândesc şi îi vorbesc de rău, le fac felurite jigniri şi strâmtorări. Marele lucrător al rugăciunii lui Iisus, fericitul stareţ Serafim de Sarov, a suferit multe neplăceri din pricina neştiinţei şi vederilor trupeşti asupra monahismului ale confraţilor săi, fiindcă cei care citesc Legea lui Dumnezeu trupeşte socot a o plini numai prin faptele cele dinafară, fără nevoinţă înţelegătoare, *neînţelegând nici ce grăiesc, nici cele pentru care întăresc* (I Tim. I, 7)[2]. „Străbătând calea vieţii lăuntrice, văzătoare (contemplative)", povăţuieşte şi mângâie Serafim, scoţând povăţuire şi mângâiere din a sa cercare duhovnicească, „nu trebuie să slăbeşti, nu trebuie s-o părăseşti pentru că oamenii lipiţi de cele dinafară şi simţite ne lovesc cu potrivnicia părerilor lor în însăşi simţirea inimii şi se străduiesc în tot chipul să ne abată de la străbaterea căii lăuntrice, punându-ne în aceasta felurite piedici. Nici o potrivnicie în străbaterea acestei căi nu trebuie să ne clatine, ci se cuvine să ne întărim în împrejurări ca acestea prin cuvântul lui Dumnezeu: *De frica lor nu ne vom teme, nici ne vom tulbura, căci cu noi este Dumnezeu. Pe Domnul Dumnezeul nostru Îl vom sfinţi* pomenind în inimă numele Lui Dumnezeiesc, *şi de Acela ne vom teme* (Is. VIII, 12-13)"[3].

Când Preacuviosul Grigorie Sinaitul – pe el l-a întrebuinţat în veacul XIV Dumnezeiasca Pronie ca unealtă de reaşezare între monahi a lucrării minţii, ce fusese uitată de către ei – a venit în Muntele Athos şi a început a împărtăşi cunoaşterea de Dumnezeu dăruită lui nevoitorilor cucernici, râvnitori şi înţelegători, dar care înţelegeau slujirea lui Dumnezeu numai trupeşte, aceştia la

[1] Cap. 13. *Dobrotoliubie,* partea întâi.

[2] Preacuviosul Marcu Ascetul, *Cuvânt despre legea duhovnicească,* cap. 34.

[3] Povaţa 29.

început i s-au împotrivit aprig – așa ciudată li se părea învățătura despre nevoința duhovnicească celor ce nu aveau idee nici despre ea, nici despre existența ei, celor care dădeau nevoinței trupești o însemnătate necuvenită ei. Încă mai mare ciudățenie pare lucrarea minții înțelegerii trupești și sufletești, mai ales când pe aceasta o învenineaza părerea de sine și otrava ereziei. Atunci, ura față de Duhul lui Dumnezeu a duhului omenesc intrat în părtășie cu satana se arată cu o înverșunare monstruoasă. Pentru a explica acest lucru și, îndeobște, pentru a arăta cu limpezime cât de strâmb pricepe înțelegerea trupească și sufletească orice lucru duhovnicesc, schimonosindu-l potrivit întunericului căderii în care se află ea, în ciuda științei sale pământești, vom înfățișa aici pe scurt clevetirile și defăimarea ridicate asupra lucrării minții de monahul latin Varlaam și de unii scriitori apuseni. Preasfințitul Inochentie, în a sa *Istorie bisericească*, povestește că Varlaam, monah calabrez, a venit în veacul XV în Tesalonic, oraș al împărăției grecești de Răsărit. Aici, pentru a lucra în folosul Bisericii de Apus sub acoperământul Ortodoxiei, el s-a lepădat de latinism. Scriind câteva lucrări spre dovedirea dreptății Bisericii de Răsărit, Varlaam și-a câștigat prin asta lauda și încrederea împăratului Cantacuzino; dar știind că monahismul grecesc este întărirea de căpetenie a Bisericii, el a vrut să-l slăbească, chiar să-l sfărâme, ca să clatine întreaga Biserică. Cu acest scop, el a vădit dorința de a duce cea mai aspră viață călugărească și, în chip viclean, l-a înduplecat pe un pustnic din Athos să-i descopere îndeletnicirea meșteșugită cu rugăciunea lui Iisus. După ce a primit lucrul dorit, pricepând în chip superficial, prostesc, ceea ce îi fusese descoperit, Varlaam a luat drept singură esență a lucrării metoda materială, pe care Părinții, cum am văzut, o numesc doar un simplu mijloc, iar vederile duhovnicești le-a luat drept vederi materiale, văzute doar cu ochii trupești. El a pârât împăratului lucrarea minții ca pe o rătăcire însemnată. S-a adunat sobor în Constantinopol. Sfântul Grigorie Palama, călugăr atonit și mare lucrător al rugăciunii minții, a intrat în dispută cu Varlaam și l-a biruit cu puterea Harului Dumnezeiesc. Varlaam și hulele lui au fost date anatemei. El s-a întors la Calabria și latinism, a lăsat în mulți greci, creștini superficiali, încredere în învățătura sa, a adus-o în Apus, unde hulele și prosteștile lui clevetiri au fost primite ca mărturisire a adevărului. Istoricul Fleury, descriind faptele lui Varlaam, concentrează, asemenea aceluia, toată lucrarea rugăciunii minții în metoda materială, schimonosind-o. Fleury face un extras despre metoda mecanică din Cuvântul Sfântului Simeon Noul Teolog despre cele trei feluri ale rugăciunii, care se află în *Dobrotoliubie* – afirmă că Simeon învață, pasămite, ca nevoitorul, șezând într-un colț al chiliei, *să-și întoarcă privirile și tot cugetul spre mijlocul pântecelui, adică spre buric, să-și țină răsuflarea, chiar nasul* și așa mai departe. Ar fi greu de crezut că in-

teligentul și eruditul Fleury a scris asemenea prostie, dacă ea nu s-ar afla, negru pe alb, în paginile istoriei lui[1]. Bergier, alt scriitor foarte inteligent și erudit, spune că monahii greci contemplativi, în urma efortului de contemplare, se stricau la minte și cădeau în fanatism (înșelare). Pentru a ajunge în stare de extaz, ei și-ar fi pironit privirile de buric, ținându-și respirația, și atunci li s-ar fi părut că văd o lumină strălucitoare și așa mai departe[2]. Schimonosind felul de rugăciune al nevoitorilor lucrării minții din Biserica de Răsărit și hulindu-i, latinii se întind cu hulirea și asupra stărilor harice pricinuite de rugăciune, se întind cu hulirea și asupra lucrării Sfântului Duh. Să lăsăm în seama judecății lui Dumnezeu clevetirile și hula ereticilor; cu simțământ de plâns, nu de osândire să ne întoarcem luarea-aminte de la prostiile spuse de către ei; să ascultăm ce spune despre vederea luminii lui Hristos fericitul nostru lucrător al rugăciunii lui Iisus, Serafim de Sarov: „Pentru a primi și a vedea **în inimă** lumina lui Hristos, nevoitorul trebuie, pe cât îi este cu putință, să se rupă de lucrurile văzute; curățindu-și mai înainte sufletul prin pocăință, prin fapte bune și prin credință în Cel Care S-a răstignit pentru noi, să închidă ochii trupești, să cufunde mintea înlăuntrul inimii, unde să strige prin chemarea numelui Domnului nostru Iisus Hristos; atunci, după măsura râvnei și aprinderii duhului către Cel Iubit, omul află în numele chemat de el o desfătare care stârnește dorința de a căuta luminarea cea mai înaltă. Când prin această îndeletnicire mintea va adăsta în inimă, atunci va răsări lumina lui Hristos, luminând casa sufletului cu strălucirea sa dumnezeiască, precum grăiește Prorocul Malahia: *Și va răsări vouă, celor ce vă temeți de numele Meu, Soarele Dreptății* (IV, 2). Această lumină este, totodată, și viață, după cuvântul evanghelic: *Întru Dânsul viață era, și viața era lumina oamenilor* (In. I, 4)"[3]. Din aceasta se vede, în împotrivire față de înțelegerea lui Varlaam și a latinilor, că această lumină nu este materială, ci duhovnicească, că ea deschide ochii sufletești, este văzută duhovnicește (contemplată) de către ei, deși lucrează totodată și asupra ochilor trupești, precum s-a întâmplat cu Apostolul Pavel (Fapte IX). Preacuviosul Macarie cel Mare, care înfățișează amănunțit și cu deosebită limpezime învățătura despre această lumină în Cuvântul 7, spune că „ea este strălucire ipostatică în suflet a puterii Duhului, prin care se descoperă toată știința și Dumnezeu este cunoscut cu adevărat de suflet". În conglăsuire cu Sfântul Macarie cel Mare mărturisesc toți Sfinții Părinți ai Bisericii de Răsărit, care au cunoscut din cercare desăvârșirea creștină și au zugrăvit-o în scrierile lor privitoare la taina aceasta de nezugrăvit folosindu-se de imagini din tărâmul mate-

[1] Vol. VI, cartea 95, cap. 9.

[2] *Dictionnaire Theologique par Bergier*, tome 4, Hésychastes.

[3] Povața 12.

rial. E foarte de folos a şti că rod al rugăciunii fără împrăştiere e înnoirea firii, că firea înnoită e înzestrată şi împodobită cu darurile Harului Dumnezeiesc; dar năzuinţa spre dobândirea înainte de vreme a acestor daruri, năzuinţă prin care omul, din imboldul părerii de sine, o ia înaintea binevoirii lui Dumnezeu întru noi, este foarte vătămătoare şi nu duce decât în înşelare. Din această pricină, toţi Părinţii vorbesc foarte pe scurt de darurile harului, vorbesc foarte amănunţit de dobândirea rugăciunii curate, a cărei urmare sunt darurile harice. Nevoinţa rugăciunii are nevoie a fi deprinsă cu osârdie, iar darurile harice se arată de la sine, ca însuşiri ale firii înnoite, atunci când firea aceasta, după curăţirea prin pocăinţă, va fi sfinţită de adumbrirea Duhului.

Stareţul Paisie Velicikovski, ce a trăit spre sfârşitul veacului al XVIII-lea, a scris un cuvânt despre rugăciunea minţii spre răsturnarea hulelor rostite împotriva ei de către un monah, filosof **cu minte deşartă**, ce petrecea în munţii Moşnei, contemporan al lui Paisie. „În zilele noastre", spune Paisie în scrisoarea către stareţul Teodosie, „un oarecare monah, filosof **cu minte deşartă**, văzând că oarecăror râvnitori ai acestei rugăciuni, chiar dacă nu cu dreaptă socotinţă, le-a urmat oarecare ispită din pricină că de capul lor au făcut şi fără ştiinţă au fost îndrumaţi de povăţuitori şi, nepunând vina pe faptul că după al lor cap au făcut şi povaţă necercată au luat, ci s-a întrarmat cu hulă asupra acestei sfinte rugăciuni – s-a întrarmat, îmboldit de diavol, până-ntr-atât că i-a întrecut de departe şi pe ereticii cei vechi, de trei ori blestemaţii Varlaam şi Achindin, ce au hulit această rugăciune. Netemându-se de Dumnezeu, neruşinându-se de oameni, el a pornit hule înfricoşate şi de ruşine asupra acestei sfinte rugăciuni, asupra râvnitorilor şi lucrătorilor ei, hule de nesuferit pentru auzul omenesc cu întreagă înţelepciune. Mai mult, asupra râvnitorilor acestei rugăciuni o aşa de mare prigoană a ridicat, încât unii au lăsat toate, s-au bejenit în această ţară şi duc, cu voia lui Dumnezeu, viaţă de pustie. Unii însă slabi fiind de minte, la asemenea nebunie au ajuns de la stricatele cuvinte ale filosofului, încât şi cărţile Părinteşti pe care le aveau le-au înecat, precum am auzit, în râu, legându-le de cărămizi. Aşa putere au avut hulele lui, că oarecare stareţi au oprit de la citirea cărţilor Părinteşti, ameninţând cu lipsirea de binecuvântare. Filosoful, nemulţumindu-se a huli cu gura, a voit să dea aceste hule în scris: atunci, lovit de pedeapsa Dumnezeiască, a orbit, şi prin aceasta s-a curmat de Dumnezeu luptătoarea lui socoteală". Îndeobşte, cugetarea trupească şi sufletească, oricât de bogată ar fi în înţelepciune lumească, priveşte rugăciunea minţii cu multă sălbăticie şi rea voinţă. Această rugăciune este mijlocul de unire al duhului omenesc cu Duhul lui Dumnezeu, şi ca atare este deosebit de străină şi urâcioasă pentru cei ce binevoiesc întru petrecerea duhului lor în ceata duhurilor căzute, lepădate, vrăjmaşe lui Dumnezeu, care nu îşi dau seama de căderea lor, ce trâmbiţează şi înalţă starea de cădere ca pe o

stare de sporire preaînaltă. *Cuvântul crucii*, vestit prin gurile apostolilor tuturor oamenilor, *pentru cei ce pier este nebunie*; el rămâne o nebunie atunci când e vestit de minte, prin rugăciune, inimii şi întregii fiinţe a omului celui vechi; dar pentru cei ce se mântuiesc el *puterea lui Dumnezeu este* (1 Cor. I, 18). Elinii care nu au cunoscut creştinismul şi *elinii* ce s-au întors din creştinism la elinism, *caută*, potrivit aşezării lor, *înţelepciune* în rugăciunea minţii, şi află *nebunie*; dar adevăraţii creştini, prin nevoinţa cea neputincioasă şi neînsemnată la arătare a rugăciunii minţii, află pe *Hristos, Puterea lui Dumnezeu şi Înţelepciunea lui Dumnezeu: că ce este nebun la Dumnezeu, mai înţelept decât oamenii este; şi ce este slab la Dumnezeu, mai tare decât oamenii este* (1 Cor. I, 22-25). Nu este de mirare că şi învăţaţii noştri, neavând idee de rugăciunea minţii după predania Bisericii Ortodoxe, ci citind desprea ea numai în lucrările scriitorilor apuseni, au repetat hulele şi prostiile acestor scriitori. – Prietenul duhovnicesc al stareţului Paisie Velicikovski pomeneşte şi despre alţi monahi, din vremea lui, ce respingeau îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus din trei pricini: întâi, socotind această rugăciune potrivită doar bărbaţilor sfinţi şi nepătimaşi; în al doilea rând, din pricina desăvârşitei împuţinări a povăţuitorilor în această lucrare; în al treilea rând, din pricina înşelării care urmează câteodată rugăciunii minţii. Lipsa de temei a acestor pricini am cercetat-o la locul respectiv[1]. Aici e îndeajuns să spunem că cei ce resping din aceste pricini îndeletnicirea cu rugăciunea minţii au ca îndeletnicire doar rugăciunea cu gura, neatingând nici în aceasta sporirea cuvenită. Ei, respingând cunoaşterea din cercare a rugăciunii minţii, nu pot dobândi nici în rugăciunea cu gura cuvenita luare-aminte, care e dobândită în primul rând prin rugăciunea minţii. Cântarea de psalmi săvârşită cu glasul şi gura, fără luare-aminte, în răspândirea însemnată ce e nedespărţită de lucrătorii trupeşti, care se lenevesc în privinţa minţii, are asupra sufletului lucrare foarte slabă, superficială, aduce roade pe potriva lucrării. Foarte des, atunci când ea este săvârşită cu mare statornicie şi în cantitate însemnată, naşte părerea de sine şi urmările acesteia. „Mulţi", spune schimonahul Vasile, „neştiind din cercare lucrarea minţii, judecă în chip greşit că lucrarea minţii e potrivită numai bărbaţilor nepătimaşi şi sfinţi. Din această pricină, ţinându-se, după obiceiul cel dinafară, doar de cântarea psalmilor, de tropare şi de canoane, se odihnesc doar în această rugăciune dinafară. Ei nu pricep că această rugăciune cântată ne-au predanisit-o Părinţii până la o vreme, pentru neputinţa şi pruncia minţii noastre, ca, deprinzându-ne cu încetul, să urcăm la treapta lucrării minţii, nu să petrecem până la sfârşitul vieţii noastre în cântarea de psalmi. Ce este mai pruncesc decât atunci când, rostind cu gura rugăciunea noastră cea dinafară, ne lăsăm ademeniţi de o părere pli-

[1] *Experienţe ascetice*, I, Despre rugăciunea lui Iisus – convorbire între stareţ şi ucenic.

nă de bucurie despre noi înşine, socotind că face vreun lucru mare, mângâindu-ne numai cu cantitatea şi hrănind prin aceasta fariseul lăuntric?!"[1]

Să se depărteze de la nedreptate tot cel ce numeşte numele lui Hristos (II Tim. II, 19), porunceşte Apostolul. Această poruncă, privind pe toţi creştinii, priveşte cu osebire pe cei ce au luat hotărârea de a se ruga neîncetat cu numele Domnului Iisus. Preacuratul nume al lui Iisus nu suferă a petrece în mijlocul necurăţiei: el cere ca din vasul sufletului să fie scoasă toată necurăţia; intrând în vas după măsura curăţiei lui, acest nume începe a lucra el însuşi şi a săvârşi curăţirea, pentru care propriile sforţări ale omului nu sunt îndeajuns şi care se cere pentru ca vasul să se facă vrednic a cuprinde comoara duhovnicească, odorul atotsfânt. Să ne depărtăm de ghiftuire şi chiar de săturare; să ne punem ca pravilă înfrânarea cu măsură, statornică, de la mâncare şi băutură; să ne refuzăm desfătarea cu mâncăruri şi băuturi gustoase; să ne odihnim cu somn îndestulător, dar nu peste măsură; să ne lepădăm de grăirea în deşert, de râsete, de glume, de hule; să încetăm ieşirile netrebuincioase din chilie pe la fraţi şi primirea fraţilor în chilie sub pretextul dragostei, sub al cărei nume se ascund împreună-vorbiri şi îndeletniciri deşarte, care pustiesc sufletul. Să ne lepădăm de visare şi de gândurile deşarte, care răsar în noi din pricina necredinţei noastre, din pricina grijilor fără dreaptă socotinţă, din pricină slavei deşarte, pomenirii de rău, iuţimii şi a celorlalte patimi ale noastre. Cu credinţă deplină să aruncăm toate la Domnul, şi multa noastră cugetare, gândurile noastre deşarte, să le înlocuim cu rugăciunea neîncetată către Domnul Iisus. Dacă tot vom mai fi înconjuraţi de vrăjmaşi, să strigăm cu plângere şi tânguire puternică la Împăratul împăraţilor, aşa cum strigă cei împilaţi şi asupriţi din gloata poporului; iar de vom fi îngăduiţi în cămara cea dinlăuntru a Împăratului, să Îi înfăţişăm jalba şi să cerem mila Lui cât se poate de lin şi de smerit, din adâncul sufletului. O asemenea rugăciune este deosebit de puternică: ea este pe deplin duhovnicească, este rostită nemijlocit în auzul Împăratului, inimii Lui.

Condiţia neapărat trebuincioasă, esenţială, pentru sporirea în rugăciunea lui Iisus este rămânerea întru poruncile Domnului Iisus. *Rămâneţi întru dragostea Mea* (In. XV, 9), a grăit El către ucenicii Săi. Ce înseamnă a rămâne în dragostea către Domnul? – Înseamnă a-L pomeni neîncetat, a rămâne neîncetat în unire după duh cu Dânsul. Lucrul dintâi fără cel de-al doilea e mort, şi nici nu poate fi înfăptuit. *De veţi păzi poruncile Mele, veţi rămâne întru dragostea Mea* (In. XV, 10); de vom păzi neîncetat poruncile Domnului, ne vom uni cu Dânsul prin duhul nostru. Dacă ne vom uni cu El după duh, vom năzui spre Dânsul cu toată fiinţa noastră, Îl vom pomeni fără contenire. Îndreaptă faptele tale, toată purtarea ta după poruncile Domnului Iisus, îndreaptă după

[1] Predoslovie la cartea Preacuviosului Grigorie Sinaitul.

ele cuvintele tale, îndreaptă după ele gândurile și simțămintele tale, și vei cunoaște însușirile lui Iisus. După ce ai simțit în tine aceste însușiri prin lucrarea Harului Dumnezeiesc și ai dobândit prin această simțire cunoașterea lor din cercare, te vei desfăta cu desfătare nestricăcioasă, care nu ține de această lume și acest veac, desfătare lină, însă puternică, desfătare ce nimicește aplecarea inimii față de toate desfătările pământești. După ce te-ai desfătat de însușirile lui Iisus, Îl vei iubi și vei dori ca El să locuiască deplin în tine; fără El vei socoti că pieri și ești deja pierit. Atunci vei striga fără încetare, vei striga din plinătatea încredințării, din întreg sufletul: **Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul**! Rugăciunea lui Iisus va înlocui pentru tine toate celelalte rugăciuni. Și cum ar putea acelea toate să încapă și să înfățișeze un gând mai cuprinzător decât gândul la miluirea păcătoșilor de către Iisus? Pune-ți ca singur scop al vieții împlinirea voii lui Iisus în toată împrejurarea, oricât ar fi aceasta de însemnată sau neînsemnată la arătare; străduiește-te să faci doar faptele bineplăcute lui Iisus, și toate faptele tale vor fi deopotrivă vrednice de cer. Să iubești voia lui Iisus mai mult decât poftele trupului tău, mai mult decât tihna și înlesnirile tale, mai mult decât viața, mai mult decât sufletul tău. Să citești cât poți de des Evanghelia, să înveți din ea voia Domnului și Mântuitorului tău. Să nu lași nebăgată în seamă nici cea mai mică trăsătură din Evanghelie, nici o poruncă, oricât ar fi de măruntă la arătare. Să înfrânezi și să omori toate mișcările tale proprii – nu doar pe cele păcătoase, ci și pe cele ce par bune, dar care țin de firea omenească în starea de cădere și care sunt adesea foarte îmbelșugate la păgâni și eretici, dar care sunt departe de virtuțile evanghelice *precum sunt răsăriturile de la apusuri*. Să tacă în tine tot ce e vechi! Să lucreze în tine numai Iisus prin preasfintele Lui porunci, prin gândurile și simțămintele izvorâte din aceste porunci. Dacă vei viețui într-acest chip, negreșit va înflori în tine rugăciunea lui Iisus, fără să aibă însemnătate faptul că viețuiești în adâncul pustiei sau în mijlocul zarvei dintr-o chinovie: fiindcă locul sălășluirii și odihnei acestei rugăciuni sunt mintea și inima înnoite prin cunoașterea, gustarea, împlinirea *voii lui Dumnezeu celei bune și plăcute și desăvârșite* (Rom. XII, 2). Viețuirea după poruncile evanghelice e singurul și adevăratul izvor al sporirii duhovnicești, la care poate ajunge oricine voiește cu adevărat să sporească, în orice poziție exterioară ar fi pus de nepătrunsa Pronie a lui Dumnezeu.

Îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus cere, prin însăși firea acestei îndeletniciri, neîncetată priveghere a omului asupra sa. „Fereala evlavioasă", spune starețul Serafim, „este aici de trebuință din pricină că *marea aceasta*, adică inima cu gândurile și poftele ei, *este mare și largă: acolo sunt jigănii cărora nu este număr* (Ps. CIII, 26), adică multe gânduri deșarte, nedrepte și necurate, odrasle

ale duhurilor rele"[1]. Nevoitorul este dator să privegheze neîncetat asupra sa, ca să nu fie furat de vreun chip al păcatului, care să-i pustiască într-acest chip sufletul. Şi nu numai atât: este dator să ia aminte fără încetare ca mintea şi inima să petreacă în voia lui Iisus şi să urmeze sfintelor Lui porunci, ca cugetarea trupească să nu scoată afară, prin oarecare vicleşug, cugetarea duhovnicească, ca să nu se lase tras de vreo înfierbântare a sângelui, ca să rămână, după putinţă, în omorâre necurmată, într-o anume răcoare subţire (3 Împ. XIX, 12). Când se va ivi simţirea acestei răcori subţiri, din ea se va vedea mai lesne voia lui Dumnezeu şi va fi împlinită mai fără îngrădire. Când se va vedea mai lesne voia lui Dumnezeu, atunci se va stârni cu deosebită putere foamea şi setea de dreptatea lui Dumnezeu – şi nevoitorul, întru adâncă recunoaştere a sărăciei sale şi întru plângere, se va strădui cu silinţă nouă a descoperi în sine această dreptate prin rugăciunea cu foarte mare luare-aminte şi evlavie. „Dat fiind că această dumnezeiască rugăciune", grăieşte stareţul Paisie, „este cea mai înaltă din toate nevoinţele călugăreşti, culmea îndreptărilor după spusa Părinţilor, izvorul virtuţilor, lucrarea preasubţire şi nevăzută a minţii întru adâncul inimii, potrivit cu aceasta vrăjmaşul nevăzut pune împotriva ei cursele multor feluri de înşelări şi năluciri nevăzute, subţiri, abia înţelese de mintea omenească".

A pune altă temelie pentru ruga cu numele lui Iisus, afară de cea pusă, este cu neputinţă: ea este Însuşi Domnul nostru, Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul, Care în chip de nepătruns a ascuns nemărginita fire dumnezeiască sub firea mărginită a omului, şi din firea cea mărginită a omului arată lucrările Nemărginitului Dumnezeu. După măsura prunciei noastre, Sfinţii Părinţi predanisesc anumite mijloace, precum s-a zis mai sus, pentru mai lesnicioasa deprindere a rugăciunii lui Iisus. Aceste mijloace nu-s altceva decât nişte mijloace, care nu cuprind în sine nimic deosebit. Nu trebuie să stăruim asupra lor cu deosebită luare-aminte; nu trebuie să le dăm însemnătate de prisos. Toată puterea şi toată lucrarea rugăciunii lui Iisus vin din închinatul şi atotputernicul nume al lui Iisus, nume care e *singurul sub cer întru care se cuvine să ne mântuim noi*. Pentru a deveni în stare de descoperirea acestei lucrări în noi, trebuie să fim cultivaţi prin poruncile evanghelice, precum a zis şi Domnul: *Nu tot cel ce Îmi zice: „Doamne! Doamne!" va intra în Împărăţia Cerurilor* – şi în aceea ce ne aşteaptă după sfârşitul fericit, şi în aceea ce se descoperă în noi în vremea vieţii noastre pământeşti – *ci cel ce face voia Tatălui Meu, Care este în ceruri* (Mt. VII, 21). Pentru cei sporiţi nu e nevoie de nici un fel de mijloace exterioare: chiar şi în mijlocul unei mulţimi gălăgioase, ei petrec întru linişţire. Toate piedicile ce se împotrivesc sporirii duhovniceşti sunt în noi, doar în noi! Iar dacă ceva din afară lucrează ca o piedică, asta e doar o dare în vileag a ne-

[1] Povaţa 3.

putinței voii noastre, a fățărniciei noastre, a vătămării noastre de către păcat. Nu ar fi fost trebuincioase nici un fel de mijloace exterioare, de am fi viețuit așa cum se cuvine să viețuim. Viețuirea noastră este slăbănogită: voința ne este șubredă, nimicnică, și de aceea avem nevoie de mijloace exterioare, precum bolnavilor de picioare le sunt trebuincioase cârjele și bastonul. Milostivii Părinți, văzând că vreau să mă îndeletnicesc cu rugăciunea lui Iisus și, totodată, că sunt pe deplin viu pentru lume, că ea lucrează cu putere asupra mea prin simțurile mele, mă sfătuiesc să intru pentru a mă ruga într-o chilie însingurată, întunecoasă, ca în acest chip simțurile mele să vină întru nelucrare, să fie curmată părtășia mea cu lumea, să-mi fie înlesnită adâncirea în mine însumi. Ei mă sfătuiesc să șed în vremea îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus pe un scăunel scund, așa încât să fiu așezat cu trupul ca un sărac care cere milostenie și să simt mai lesne sărăcia sufletului meu. Atunci când sunt de față la dumnezeieștile slujbe și mă îndeletnicesc în vremea lor cu rugăciunea lui Iisus, Părinții mă sfătuiesc să îmi închid ochii pentru a mă păzi de împrăștiere, fiindcă văzul meu e viu pentru materie, și îndată ce deschid ochii încep a se întipări în mintea mea lucrurile văzute de către mine, mă trag de la rugăciune. Sunt și multe alte mijloace exterioare aflate de lucrătorii rugăciunii spre ajutorarea materială a nevoinței duhovnicești. Aceste mijloace pot fi întrebuințate cu folos; însă trebuie întrebuințate potrivit cu însușirile sufletești și trupești ale fiecăruia: oarecare mijloc mecanic, care merge foarte bine pentru un anumit nevoitor, pentru altul poate fi fără de folos și chiar vătămător. Cei sporiți leapădă mijloacele materiale, așa cum șchiopul vindecat aruncă cârja, așa cum pruncul care a crescut leapădă scutecele, așa cum de la casa terminată se îndepărtează schelele cu ajutorul cărora a fost clădită.

Pentru toți și pentru fiecare este de un folos esențial a **începe** deprinderea rugii cu numele Domnului Iisus prin săvârșirea rugăciunii lui Iisus **cu gura, închizându-se mintea în cuvintele rugăciunii**. Prin închiderea minții în cuvintele rugăciunii ia naștere o luare-aminte foarte strictă față de aceste cuvinte, luare-aminte fără de care rugăciunea se aseamănă unui trup fără suflet. Să lăsăm în seama Domnului Însuși prefacerea rugăciunii cu gura întru luare-aminte în rugăciune a minții, a inimii și a sufletului. El va săvârși negreșit aceasta când ne va vedea cât de cât curățiți, educați, maturizați, pregătiți prin lucrarea poruncilor evanghelice. Părintele înțelept nu dă o sabie ascuțită fiului său prunc. Pruncul nu e în stare să întrebuințeze sabia împotriva vrăjmașului: el se va juca cu sabia cumplită, degrabă și ușor se va străpunge cu ea. Cel prunc cu vârsta duhovnicească nu e în stare să poarte harisme duhovnicești: el le va întrebuința nu spre slava lui Dumnezeu, nu spre folosul său și al aproapelui, nu spre lovirea vrăjmașilor nevăzuți – le va întrebuința pentru a se lovi pe sine însuși închipuindu-și lucruri semețe despre sine, umplându-se de tru-

fia cea pierzătoare, de dispreţul cel pierzător faţă de aproapele. Şi străini fiind de harismele duhovniceşti, plin de patimi puturoase, ne mândrim şi ne mărim, nu încetăm a osândi şi defăima pe aproapele care în toate privinţele este mai bun ca noi! Ce ar fi dacă ni s-ar încredinţa oarece bogăţie duhovnicească, oarece harismă duhovnicească ce osebeşte pe cel ce o are de fraţii lui, ce dă mărturie despre el că este un ales al lui Dumnezeu? Nu ni s-ar face aceasta pricină de cumplită nenorocire sufletească? Să sârguim a ne desăvârşi întru smerenie, care stă într-o osebită aşezare fericită a inimii şi se arată în inimă în urma împlinirii poruncilor evanghelice. Smerenia este acel singur jertfelnic pe care legea duhovnicească ne îngăduie să aducem jertfa rugăciunii, pe care jertfa rugăciunii, odată adusă, urcă la Dumnezeu, se arată feţei Lui. Smerenia este acel singur vas în care sunt turnate de către degetul lui Dumnezeu harismele duhovniceşti. Să ne îndeletnicim cu rugăciunea lui Iisus fără iubire de sine, cu hotărâre simplă şi lipsită de viclenie, cu scopul pocăinţei, cu credinţă în Dumnezeu, cu desăvârşită încredinţare în voia lui Dumnezeu, cu nădejde în înţelepciunea, bunătatea, atotputernicia acestei sfinte voi. În alegerea mijloacelor mecanice de rugăciune să ne străduim a ne purta cu toată prevederea şi înţelepciunea, nelăsându-ne traşi de curiozitatea deşartă, de râvna orbească, râvnă care celor necercaţi li se pare virtute şi pe care Sfinţii Părinţi au numit-o „îndrăzneală trufaşă", „aprindere nebunească". Să folosim mai ales mijloacele cele mai simple şi smerite, ca fiind cele mai neprimejdioase. Repetăm: toate mijloacele mecanice trebuie socotite nimic altceva decât nişte mijloace, care ni s-au făcut folositoare din pricina neputinţei noastre. Să nu punem nădejdea noastră nici în ele, nici în mulţimea lucrării noastre, ca să nu ne fie răpită în acest chip nădejdea în Domnul, ca să nu ne arătăm în fapt nădăjduitori în noi noi înşine sau în vreun alt lucru materialnic şi deşert. Să nu căutăm plăceri, vedenii: suntem nişte păcătoşi, nevrednici de plăcerile şi de vedeniile duhovniceşti, neînstare de ele din pricina învechirii noastre. Prin rugăciune cu luare-aminte să căutăm a întoarce privirile minţii asupra ei înşişi, ca să descoperim în noi păcătoşenia noastră. Când o vom descoperi, să stăm în chip gândit înaintea Domnului nostru Iisus Hristos în ceata leproşilor, orbilor, surzilor, şchiopilor, slăbănogilor, îndrăciţilor; să începem înaintea Lui, din sărăcia duhului nostru, din inimă înfrântă de durere pentru păcătoşenia noastră, strigătul plângerii de rugăciune. Acest strigăt să fie nemărginit de îmbelşugat! Toată multa grăire şi toată felurimea de cuvinte să se arate neînstare a îl cuprinde. Potrivit îmbelşugării şi necuprinderii sale, să se îmbrace fără încetare, să se îmbrace în rugăciunea de puţine cuvinte, însă de largă însemnătate: **Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul**! Amin.

Călătorul[1]

De unde vii? Unde-i sălașul Tău obișnuit? Unde ai fost până acum? De ce până acum m-ai lăsat în singurătate, în părăsire, în sărăcie, în moarte groaznică? Cunoscându-Te, am priceput că fără Tine așa era starea mea! Așa era de jalnică! Stăteam în pridvorul iadului întunecos, eram prăvălit într-o prăpastie adâncă, fără ieșire. Nu mă părăsi! Nu pot fără Tine! De mă vei părăsi, iarăși voi fi la porțile iadului, iarăși în prăpastie, iarăși în nenorocire nesuferită și negrăită.

Tu vii! – eu nu văd chipul venirii Tale; văd venirea Ta – o văd nu cu ochii trupești, ci cu simțirea. Nu-mi dai nici vreme, nici mijloc să cuget: cine ești Tu? Fără de veste Te arăți în suflet, Nevăzut și Neajuns! Te arăți negrăit de lin și de limpede, și totodată cu stăpânire și putere de Făcător, fiindcă schimbi omul întreg: schimbi, prefaci, rezidești și mintea, și inima, și trupul! Tu – Cel Puternic – intri în casă, legi pe cel tare, răpești vasele casei – le răpești nu spre pierzare, ci spre mântuire! Și casa și vasele erau mai înainte ale Tale; Tu le-ai făcut – le-ai făcut pentru Tine; ele singure s-au dat în amară robie răpitorului: și erau până acum – mintea mea, sufletul meu, trupul meu – sub stăpânirea unui domn crunt, lucrau sub înrâurirea lui. Vii Tu, ele intră de acum sub porunca Ta, încep să lucreze sub înrâurirea Ta sfântă și fericită.

Cum Te voi numi? Cum voi spune despre Tine fraților mei? Cum le voi face cunoscut numele Călătorului Ce S-a plecat sub acoperișul casei mele, sub acoperișul învechit, ajuns cu totul în ruină, descoperit vânturilor năprasnice, ploilor și zăpezii – sub un acoperământ bun doar ca grajd necuvântătoarelor? Ce ai aflat în inima mea, în care au venit pe rând feluri de gânduri păcătoase, au intrat în ea fără împiedicare, au aflat în ea, ca într-o iesle, ca într-o troacă

---

[1] Acest articol este împrumutat din experiența unui monah care se îndeletnicea cu rugăciunea minții și a ajuns ca urmare a ei în acea stare de beție de care vorbește Sfântul Isaac Sirul la sfârșitul celui de-al 55-lea Cuvânt al său. Această beție este lucrare a simțirii duhovnicești, precum a zis același Isaac Sirul în Cuvântul 38: „Înțelegerea duhovnicească este simțire a vieții veșnice, iar viața veșnică este simțire dumnezeiască, adică dăruită de Sfântul Duh". Despre simțirea duhovnicească, Preacuviosul Macarie cel Mare vorbește în cea de-a șaptea Omilie, Preacuviosul Simeon Noul Teolog în Cuvântul 1, iar Preacuvioșii Grigorie Sinaitul și Nil Sorski o numesc lucrare harică de rugăciune. Numele de „Călător", în înțelesul din acest articol, e folosit în cea de-a patra Omilie a Preacuviosului Macarie cel Mare.

de porci, mâncarea preaplăcută lor a feluritelor simțăminte pătimașe? Îmi pare că știu numele Oaspetelui meu: dar privind la necurăția mea, mă înfricoșez a-l rosti. Chiar și rostirea neevlavioasă a marelui și atotsfântului nume poate supune pe om osândei – cu cât e mai înfricoșată însăși venirea Celui numit!

Însă Tu ești de față! Bunătatea Ta cea nemăsurată Te-a adus la păcătosul scârnav pentru ca păcătosul, cunoscând vrednicia și menirea omului, gustând prin cercare, văzând prin simțire *că bun este Domnul* (Ps. XXXIII, 8), să lase calea nelegiuirilor, să lase mlaștina dragă lui a puturoaselor patimi, să se îngrijească de dobândirea curăției prin pocăință, să se facă biserică și locuință a Ta.

Dar cum Îl voi numi pe Călătorul Care adie la mine, Care adie întru mine? Cum voi numi pe minunatul Oaspete Ce a venit ca să mă mângâie în surghiunul meu, să mă tămăduiască de boala cea nevindecată, să mă scoată din prăpastia întunecoasă, să mă ducă pe câmpia Domnului cea verde, să mă povățuiască la cărările drepte și sfinte, Ce a venit să înlăture nepătrunsa catapeteasmă care până acum se întindea înaintea ochilor mei, ascundea de mine măreața veșnicie și pe Dumnezeul meu? Cum voi numi pe Povățuitorul Ce îmi vestește învățătura despre Dumnezeu, învățătură nouă și totodată veche, învățătură dumnezeiască, nu omenească? Oare Îl voi numi pe Povățuitor „lumină"? Nu văd lumină; însă El luminează mintea și inima mea mai presus de orice cuvânt, mai presus de orice învățătură pământească, fără cuvinte, cu nepovestită iuțime, printr-o oarecare străină – așa voi spune ceea ce este de nespus – atingere de minte, sau lucrare chiar înlăuntrul minții. Oare Îl voi numi „foc"? Dar El nu arde: dimpotrivă, înrourează în chip plăcut și răcorește. El e un *glas de răcoare subțire* (3 Împ. XIX, 12); dar de El fuge, ca de foc, orice patimă, orice gând păcătos. El nu rostește nici un cuvânt – nu rostește și totodată grăiește, învață, cântă în chip minunat, tainic, negrăit de lin, de subțire, preschimbând, înnoind mintea și inima, care Îl ascultă în liniștire, întru cămara inimii. El n-are nici un chip, nici înfățișare, nu e nimic simțit în El. El este pe deplin nematerialnic, nevăzut, negrăit de subțire: fără de veste, pe neașteptate, în chip nespus de lin, se arată în minte, în inimă, se revarsă treptat în întreg sufletul, în întreg trupul, pune stăpânire pe ele, îndepărtează din ele tot ce e păcătos, curmă lucrarea trupului și sângelui, unește într-un tot părțile dezbinate ale omului, arată întreagă firea noastră, care se destrămase în urma grozavei căderi așa cum se destramă vasul de lut căzând de la înălțime. Cine, văzând rezidirea, nu va cunoaște mâna Ziditorului, Singurul Ce are stăpânire să zidească și rezidească?

Până aici am vorbit numai despre lucrări, fără a spune cine lucrează. A-L numi e pentru mine lucru înfricoșat! Uitați-vă la mine, fraților! Luați seama la ceea ce se săvârșește întru mine! Spuneți-mi voi: ce se săvârșește întru mine?

– Simt în mine că e de față Călătorul. De unde a venit, cum S-a arătat întru mine – nu știu. Arătându-Se, rămâne nevăzut, cu totul neajuns: însă El e de față, fiindcă lucrează întru mine, fiindcă mă stăpânește fără a nimici voia mea slobodă, trăgând-o întru voia Sa prin negrăita sfințenie a voii Sale. El a luat cu nevăzută mână mintea mea, a luat inima, a luat sufletul, a luat trupul meu. Îndată ce au simțit această mână, au înviat! S-a arătat în ele simțire nouă, mișcare nouă – simțire și mișcare duhovnicească! Nu cunoșteam până acum aceste simțiri și mișcări, nici măcar nu știam, nu presupuneam că ar fi fiind. Ele s-au arătat, și în urma arătării lor s-au ascuns ori au fost ferecate simțirile și mișcările trupești și sufletești; ele s-au arătat precum viața, și a pierit, precum moartea, starea cea dinainte. De la atingerea acelei mâini de toată ființa mea, mintea, inima și trupul s-au unit între ele, au alcătuit un întreg, apoi s-au cufundat în Dumnezeu – rămân acolo atâta vreme cât le ține mâna cea nevăzută, neurmată, atotputernică. Dar ce simțire mă cuprinde acolo? Întreaga mea ființă e cuprinsă de o tăcere adâncă, tainică, afară de oricare gând, afară de oricare visare, afară de oricare mișcare sufletească, pricinuită de sânge; întreaga mea ființă sabatizează și, totodată, lucrează sub îndrumarea Sfântului Duh. Această îndrumare e de netâlcuit prin cuvinte. Rămân ca beat, uit tot, mă hrănesc cu hrană neștiută, nestricăcioasă, mă aflu afară de tot ce e simțit, în tărâmul nematerialnicului, în tărâmul ce este mai presus nu numai de materie, ci și de orice gând, de orice înțelegere: nici măcar trupul meu nu-l simt. Ochii mei privesc fără să privească – văd fără să vadă; urechile aud fără să audă; toate mădularele mele sunt bete, și eu mă clatin pe picioare, ținându-mă cu mâinile de ce nimeresc ca să nu cad, sau zac, aruncat în pat, ca într-o boală fără de durere și într-o slăbănogire născută din belșugul covârșitor de putere. *Paharul* Domnului, paharul Duhului *este adăpându-mă ca un puternic* (Ps. XXII, 7). Așa petrec zile, săptămâni!... și vremea se scurtează!... Tăcerea minunată, care cuprinde mintea, inima, sufletul, ce tind cu toată puterea lor către Dumnezeu și se pierd – ca să zic așa – în nesfârșită mișcare către nemărginire – tăcerea asta e totodată și împreună-vorbire, însă fără cuvinte, fără nici o felurime, fără gânduri, mai presus de gânduri: Călătorul, Cel Care săvârșește toate astea, are și glas și cuvânt neobișnuite, ce grăiesc fără cuvinte și sunet și sunt auzite în chip tainic. Caut în Scriptură ca să văd unde se vorbește despre asemenea lucrări, ca să cunosc pe Călătorul Cel Minunat, și fără voie mă opresc înaintea cuvintelor Mântuitorului: *Duhul unde voiește suflă, și glasul Lui auzi, însă nu știi de unde vine și unde merge: așa este tot cel care este născut din Duhul* (In. III, 8). Dar cum să numesc această lucrare? – Ea împacă, unește pe om cu el însuși, iar apoi cu Dumnezeu: cu neputință este să nu recunoști în această lucrare suflarea păcii harice a lui Dumnezeu, *care covârșește toată mintea, care pă-*

zeşte inimile şi cugetele întru Hristos Iisus (Filip. IV, 7), dată prin Duhul Sfânt Care vine la om, îl înnoieşte pe om. Întocmai! Prin această lucrare mintea şi inima se fac evanghelice, se fac ale lui Hristos: omul vede Evanghelia însemnată în el – pe tablele sufletului, de către degetul Duhului.

Călătorul Dumnezeiesc pleacă, Se ascunde fără de veste, precum fără de veste vine şi Se arată: însă El lasă în toată fiinţa mea mireasma nemuririi, nematerialnică precum El Însuşi e nematerialnic, mireasmă duhovnicească, de viaţă dătătoare, simţită prin simţirea nouă pe care El Însuşi a sădit-o, sau a înviat-o, în mine. Înviat, hrănit cu această bună mireasmă, scriu şi grăiesc cuvânt al vieţii fraţilor mei; iar când se va risipi această bună mireasmă, când se va răspândi în sufletul meu mirosul cel de moarte al patimilor, atunci şi cuvântul meu va fi lipsit de viaţă, molipsit de putoare şi stricăciune!...

Dacă cineva, auzind din gură de păcătos cuvânt mare despre lucrările Duhului, va fi clătinat de necredinţă, tulburat de cuget, presupunând că lucrarea vestită este lucrare a înşelării diavoleşti, acela să lepede gândul hulitor. Nu, nu! Nu astfel e lucrarea, nu astfel sunt însuşirile înşelării! Spune: este în obiceiul diavolului, vrăjmaşului, ucigaşului de oameni, a se face doctor al lor? Este în obiceiul diavolului a uni mădularele şi puterile dezbinate de păcat ale omului, a le scoate din robia păcatului la slobozenie, a le scoate din starea de împotrivă-lucrare, de luptă între ele, la starea de sfinţită pace în Domnul? Este în obiceiul diavolului a scoate din adânca prăpastie a necunoştinţei de Dumnezeu şi a da cunoştinţa de Dumnezeu cea vie, din cercare, care nu mai are nevoie de nici o dovadă din afară? Este în obiceiul diavolului a propovădui şi tâlcui amănunţit pe Răscumpărătorul, a propovădui şi tâlcui apropierea prin pocăinţă de Răscumpărătorul? – Este în obiceiul diavolului a reface în om chipul căzut, a pune în rânduială asemănarea căzută în neorânduială? Este în obiceiul diavolului să aducă gustarea sărăciei duhovniceşti, şi totodată a învierii, a înnoirii, a unirii cu Dumnezeu? Este în obiceiul diavolului a ridica la înălţimea Teologiei, la care omul este ca nimic, fără gând, fără dorinţă, cufundat cu totul în tăcere de minune? Tăcerea acesta este secare a tuturor puterilor fiinţei omeneşti care tind către Dumnezeu şi – ca să zic aşa – pier înaintea nesfârşitei măreţii a lui Dumnezeu (Iov XLII, 6). – Într-un fel lucrează înşelarea şi altfel Dumnezeu, Stăpânul Cel Nemărginit al oamenilor, Care a fost şi este şi acum Ziditorul lor. Cel Care a zidit şi rezidit nu rămâne, oare, Ziditor? Ascultă, deci, preaiubite frate, prin ce se deosebeşte lucrarea înşelării de lucrarea dumnezeiască! Înşelarea, când se apropie de om fie prin gând, fie prin visare, fie prin părere subţire, fie prin oarecare văzută cu ochii cei trupeşti, fie prin glas din cele de sub cer, auzit cu urechile trupului, se apropie totdeauna nu ca o stăpână neîngrădită, ci ca o amăgitoare, ce caută în om învoire şi din această

învoire primeşte stăpânire asupra lui. Întotdeauna lucrarea ei, fie că este dinlăuntrul sau dinafara omului, este lucrare străină; omul poate s-o lepede. La început, înşelarea este întâmpinată totdeauna de oarecare îndoială a inimii; de ea nu se îndoiesc cei pe care a pus stăpânire în chip hotărâtor. Nicicând nu uneşte înşelarea omul dezbinat de păcat, nu opreşte mişcările sângelui, nu povăţuieşte nevoitorul la pocăinţă, nu-l micşorează înaintea lui înşişi; dimpotrivă, stârneşte în el visarea, pune sângele în mişcare, îi aduce o anumită plăcere fără gust, otrăvită, îl linguşeşte în chip subţire, îi insuflă părere de sine, statorniceşte în suflet idolul **eu**.

Lucrarea lui Dumnezeu este nematerialnică: nu se vede, nu se aude, nu este aşteptată, este de neînchipuit, de netâlcuit prin vreo asemuire luată din acest veac; vine, lucrează în chip tainic. La început arată omului păcatului lui, face să crească în ochii omului păcatului lui, necurmat ţine păcatul cel grozav înaintea ochilor lui, aduce sufletul la osândirea de sine, îi arată căderea noastră, această înfricoşată, întunecată, adâncă prăpastie a pierzării în care a căzut neamul nostru prin păcatul protopărintelui; după aceea, puţin câte puţin, dăruieşte îndoită luare-aminte şi străpungere a inimii la rugăciune. După ce a pregătit în acest chip vasul, se atinge fără de veste, pe neaşteptate, în chip nematerialnic de părţile dezbinate – şi ele se unesc într-un singur tot. Cum s-a atins? – Nu pot să tâlcuiesc: nu am văzut nimic, n-am auzit nimic, însă mă văd pe mine însumi schimbat, m-am simţit dintr-odată astfel în urma lucrării însăşi stăpânitoare. Ziditorul a lucrat la rezidire aşa cum a lucrat la zidire. Spune: trupul lui Adam cel plăsmuit din ţărână, atunci când zăcea înaintea Ziditorului fără să fi primit încă viaţă prin suflet, putea să aibă idee despre viaţă, putea să aibă simţirea ei? Atunci când dintr-o dată a primit viaţă prin suflet ar fi putut chibzui mai înainte dacă să primească sufletul sau să-l lepede? Adam cel zidit s-a simţit dintr-o dată viu, gânditor, doritor! La fel de fără veste se săvârşeşte şi rezidirea. Ziditorul a fost şi este Stăpân Fără de margini – lucrează în chip însuşi stăpânitor, mai presus de fire, mai presus decât orice gând, de orice înţelegere, nesfârşit de subţire, cu totul duhovnicesc, nematerialnic.

Dar tu încă eşti clătinat de îndoială! Priveşti la mine şi, văzând înaintea ta aşa un mare păcătos, întrebi fără să vrei: „Oare în acest păcătos, în care lucrarea patimilor este aşa vădită şi puternică, oare în el să lucreze Duhul Sfânt?"

Îndreptăţită întrebare! Şi pe mine ea mă aduce în nedumerire, în spaimă! Mă las tras, păcătuiesc; preacurvesc cu păcatul, trădez pe Dumnezeul meu, Îl vând pe preţul cel scârbavnic al păcatului. Şi în ciuda necontenitei mele vânzări, a purtării mele trădătoare, călcătoare de credinţă, El rămâne neschimbat. Fără de răutate, El aşteaptă cu îndelungă răbdare pocăinţa mea, prin toate mijloacele mă atrage la pocăinţă, la îndreptare. Auzit-ai ce grăieşte în Evan-

ghelie Fiul lui Dumnezeu? *Nu au nevoie de doctor cei sănătoși*, spune El, *ci cei bolnavi. Nu am venit să chem pe drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință* (Mt. IX, 12). Așa spunea Mântuitorul: așa și lucra. El ședea cu vameșii și păcătoșii, îi aducea, prin întoarcerea la credință și virtute, în înrudire duhovnicească cu Avraam și cu ceilalți drepți. Te minunează, te izbește bunătatea cea nesfârșită a Fiului lui Dumnezeu? Să știi că pe cât este de bun și atotsfânt Duhul, pe atât însetează de mântuirea oamenilor, pe atât este de blând, fără de răutate, îndelung răbdător, mult milostiv Duhul – Una din Cele Trei Fețe de o cinste ale Atotsfintei Treimi, Care alcătuiesc, în chip neamestecat și nedespărțit, o singură Ființă Dumnezeiască, și care au o singură fire.

Și tocmai păcatul atrage pe Sfântul Duh spre om! Îl atrage păcatul nu înfăptuit prin săvârșire, ci văzut de om în sine, recunoscut, deplâns! Cu cât cercetează omul mai în adâncime păcatul său, cu atît este mai plăcut, mai lesne de ajuns pentru Duhul Sfânt, Care, ca un doctor, se apropie numai de cei care se recunosc bolnavi și, dimpotrivă, se întoarce de la cei care *se îmbogățesc* cu deșarta lor părere de sine (Lc. I, 53). Privește și te cercetează în adâncime păcatul tău! Leapădă-te de tine însuți, *să nu ai sufletul tău cinstit înaintea ta* (Fapte XX, 24)! Dă-te cu totul vederii păcatului tău, plângerii pentru el! Atunci, la vremea potrivită, vei vedea rezidirea ta ca lucrare neurmată, cu atât mai mult netâlcuită, a Sfântului Duh. El va veni la tine atunci când nu-L aștepți – va lucra în tine atunci când te vei socoti cu totul nevrednic de El!

Dar dacă în tine se ascunde așteptarea harului – ia seama: te afli într-o stare primejdioasă! O asemenea așteptare dă mărturie că într-ascuns te socoți vrednic, iar faptul că te socoți vrednic dă mărturie despre părerea de sine tăinuită, întru care este trufia. Trufiei îi urmează lesne, de ea se alipește lesne înșelarea. Înșelarea este abaterea de la Adevăr și Sfântul Duh, împreună-lucrătorul Adevărului, abaterea spre minciună și duhurile lepădate, împreună-lucrătoarele minciunii. Înșelarea se află deja în părerea de sine, se află în învrednicirea de sine, în însăși așteptarea harului. Acestea sunt chipurile ei începătoare, precum mugurele, floarea, fătul sunt chipurile începătoare ale rodului pârguit. Din concepțiile mincinoase apar simțămintele mincinoase. La lucrarea amăgirii de sine se adaugă lucrarea amăgitoare a dracilor. Dracii sunt mai-mari și căpetenii în tărâmul minciunii: cel care s-a supus de voie dracilor intră sub înrâurirea lor silnică. Ca un întunecat și amăgit de minciună, pe care o socoate drept adevăr, el se lipsește de stăpânirea asupra sa, fără a băga de seamă acest lucru. Această stare este stare de înșelare. În ea intrăm, în ea suntem surpați pentru trufia și iubirea noastră de sine. *Cel ce iubește sufletul său pierde-l-va pe el, și cel ce își urăște sufletul său în lumea aceasta, în viața veșnică îl va păzi pe el* (In. XII, 25). Amin.

Tâlcuire de taină a Psalmului 99

Strigați lui Dumnezeu tot pământul (Ps. XCIX, 1). „Pământ" este numit aici omul. Această numire a fost dată omului de către Însuși Făcătorul lui, de Dumnezeu. Dumnezeu i-a zis lui Adam: *Pământ ești* (Fac. III, 19). Chiar dacă sunt însuflețit, totuși sunt pământ: sunt însuflețit cu suflet mort. Sufletul mort e îngropat pe timpul vieții pământești în pământ, adică e închis în trupul pătimaș ca într-o temniță, ca în niște obezi, și înrobit lui: după despărțirea de trup, el se pogoară în sânurile pământului. Pentru mântuire este neapărat trebuincioasă învierea lui.

Ca pământul să prindă viață și *să strige lui Dumnezeu* este nevoie ca mai înainte să fie nimicită în el dezbinarea pricinuită într-însul de cădere, este nevoie ca el să fie unit în sine și cu sine. *A striga lui Dumnezeu* poate doar *tot pământul*: doar ființa omenească întreagă, reunită cu sine și în sine, îndrumată de minte, nerăpită și neclătinată în rugăciune de gândurile străine, poate năzui cu toate puterile sale spre Dumnezeu; doar *toate oasele* pot grăi către Dumnezeu prin cuvântul cel viu al rugăciunii adevărate; *toate oasele* sunt numite în Scriptură toate părțile alcătuitoare ale omului, adunate și rezidite de Domnul, unite între ele într-un tot, unite într-un tot cu Domnul (Ps. XXXIV, 9). Atunci va pricepe omul, din cercarea lăuntrică ce s-a săvârșit în sufletul lui, că a înviat duhovnicește, că până atunci se afla în robie, în obezi, în moarte. Din această fericită cercare grăia Preacuviosul Efrem: „Înmulțitu-s-a asupra mea, Doamne, harul Tău, potolit-a foamea mea și setea mea, luminat-a mintea mea cea întunecată, **adunat-a gândurile mele cele împrăștiate**, umplut-a inima mea. Acum mă închin, cad, mă rog și mă cuceresc Ție, mărturisind neputința mea: pentru iubirea Ta de oameni, slăbește întru mine valurile harului Tău, și păstrează-mi-l ca să mi-l dai din nou în ziua cea înfricoșată (a celei de-a doua veniri a Ta sau în ziua morții mele). Nu te mânia pe mine, Iubitorule de oameni! Nu sufăr să fiu lipsit de el, și drept aceea, lepădând toată îndoiala, către Tine grăiesc prin rugăciune. Peste măsură înmulțitu-s-a întru mine harul Tău, și limba mea s-a făcut neputincioasă, neavând cum să-l povestească; mintea mea a venit întru nedumerire, nesuferind mulțimea valurilor lui. Chip și Strălucire a Binecuvântatului Părinte! Potolește acum în mine valurile lui, fiindcă arde mădularele mele și inima; potolește-l, ca să mi-l dai

acolo iarăşi. Mântuieşte-mă pe mine, Stăpâne, şi fă-mă vrednic de Împărăţia Ta! Nu pomeni fărădelegile mele, nici nu te mânia pe îndrăzneala rugăciunii mele. Dăruieşte-mi ce-Ţi cer şi Te sălăşluieşte întru mine ca într-un locaş (In. XIV, 23), dimpreună cu Binecuvântatul Tău Părinte, în ziua arătării Tale (In. XIV, 21). Hristoase! Dăruieşte-mi ce Te rog eu, că Tu eşti Singurul Dătător de viaţă. Ascunde fărădelegile mele de prietenii mei! Primeşte aceste lacrimi ale mele! Să stea plângerea mea înaintea Ta!"[1]. – Aceste graiuri sunt graiurile unui om beat duhovniceşte de mila lui Dumnezeu: ele sunt *strigare*.

Slujiţi Domnului întru veselie, intraţi înaintea Lui cu bucurie (Ps. XCIX, 1). Câtă vreme rugăciunea e răpită de gânduri străine, nevoinţa rugăciunii se săvârşeşte cu osteneală şi cu silire de sine, şi cel care se roagă nu e îngăduit înaintea feţei lui Dumnezeu; iar când rugăciunea începe a fi rostită din toată fiinţa, atunci nevoinţa ei se umple cu prisosinţă de plăcere duhovnicească. Această plăcere îl trage pe nevoitor la nevoinţă, îl îmbărbătează, îl întăreşte, îl ţine în nevoinţă: nevoinţa rugăciunii se face nevoinţa cea mai însemnată, neîncetată, singura nevoinţă a nevoitorului. Întru nespusă bucurie intră cu duhul lucrătorii rugăciunii neîncetate înaintea nevăzutei feţe a lui Dumnezeu, şi stau înaintea feţei lui Dumnezeu. Ei stau înaintea acestei Feţe, fiindcă gândurile şi visările străine, care alcătuiau o perdea de nepătruns, au fost înlăturate. Nu este nici o piedică înaintea vederii! Dar Dumnezeu, privit de curăţia inimii în chip netâlcuit, rămâne nevăzut: *pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată* (In. I, 18; cf. Mt. V, 8) datorită nesfârşitei subţirimi, duhovnicii a fiinţei Lui. Desăvârşirea fiinţei lui Dumnezeu este pricină a **neapropierii** (1 Tim. VI, 16)[2] Lui nu numai de făpturile văzute, ci şi de înţelegere: ea este *negura de sub picioarele Lui*; ea este *întunericul cel pus spre* acea *ascundere* ce Îl acoperă pe Dumnezeu. *A plecat cerurile şi S-a pogorât* Dumnezeu, *şi S-a suit peste heruvimi şi a zburat: zburat-a pe aripile vânturilor* (Ps. XVII, 10-12). „Plecare a cerurilor" şi „pogorâre" din ele este numită aici micşorarea de către Dumne-

---

[1] Cuvântul 58, potrivit traducerii slavone. La aceste cuvinte ale Preacuviosului Efrem Sirul face trimitere Ioan Scărarul în Scara sa: „Cine s-a învrednicit, înainte de învierea viitoare, de atâta nepătimire ca Sirul cel vestit? Căci slăvitul între proroci David grăieşte Domnului: *Slăbeşte-mă ca să mă odihnesc* (Ps. XXXVIII, 18), iar acest nevoitor al lui Dumnezeu: *Slăbeşte întru mine valurile harului Tău*". Într-o stare asemănătoare celei descrise aici a ajuns tânărul monah Zaharia, căruia pentru smerenia lui i-a fost dăruit un har aparte, simţit, al Sfântului Duh (vezi *Patericul egiptean*). Sfântul Ioan Scărarul spune: „Focul, pogorându-se în inimă, înnoieşte rugăciunea; iar când ea se va ridica şi se va înălţa la cer, atunci se săvârşeşte pogorârea focului în cuptorul sufletului". Cu privire la căldura duhovnicească vezi Cuvântul despre rugăciunea lui Iisus (*Experienţe ascetice*, IV). Această căldură e într-un fel la începutul ei şi într-alt fel întru nepătrunsa ei plinătate.

[2] *Care locuieşte întru lumină neapropiată* – vezi tâlcuirea lui Ioan Gură de Aur (care spune că această expresie arată neputinţa zidirilor de a pătrunde taina Firii Dumnezeieşti – *n. tr.*).

zeu a măreţiei Sale, potrivirea Sa la însuşirile făpturilor, potrivit atotputerniciei Sale şi negrăitei Sale bunătăţi. El parcă S-ar micşora, S-ar pogorî din înălţimea desăvârşirii Sale pentru a face simţită atotsfânta Sa lucrare heruvimilor şi acelor oameni ce se arată, asemenea heruvimilor, în stare a-L purta pe Dumnezeu. Lucrarea Duhului Dumnezeiesc este asemănată mişcării vântului sau mişcării pe aripile vântului, spre a se arăta că această lucrare este nematerială, pe de-a-ntregul duhovnicească.

Bucuria şi veselia sunt proprii sufletului ce a simţit învierea, ce a simţit izbăvirea din robia în care îl ţineau păcatul şi duhurile căzute, care a simţit adumbrirea Harului Dumnezeiesc, care a simţit prin lucrarea acestui har că a fost înfăţişat feţei lui Dumnezeu, înălţat la slujirea lui Dumnezeu cea neprihănită şi fericită. Bucuria şi veselia sunt atât de puternice încât Sfântul Duh cheamă pe cel ce le-a simţit la *strigare*. Cum să nu strige de bucurie cel ce a fost slobozit, înviat, înaripat, înălţat de pe pământ la cer? Strigarea ţine de sufletul omenesc. Ea e puternică, însă duhovnicească: trupul şi sângele nu au şi nu pot avea parte în ea. Lucrarea lor samavolnică este înlăturată: ele intră în supunere faţă de harul care lucrează al lui Dumnezeu, slujesc drept arme în nevoinţa adevărată, şi nu îl mai atrag pe om în stări şi lucrări rătăcite.

Cunoaşteţi că Domnul, Acesta este Dumnezeul nostru: El ne-a făcut pe noi, şi nu noi; iar noi suntem norodul Lui şi oile păşunii Lui (Ps. XCIX, 2). Cel ce se roagă cu rugăciune prihănită are înţelegere moartă despre Dumnezeu, ca despre un Dumnezeu necunoscut şi nevăzut; însă atunci când, slobozindu-se de răpirea şi robirea de către gânduri, este îngăduit înaintea nevăzutei feţe a lui Dumnezeu, atunci Îl cunoaşte pe Dumnezeu cu o cunoaştere vie, din cercare. El îl cunoaşte pe Dumnezeu ca atare[1]. Atunci omul, întorcându-şi privirile minţii către sine, se vede pe sine ca fiind zidire, iar nu fiinţă de sine stătătoare, precum au înşelătoare părere oamenii despre ei înşişi, aflându-se în întunecare şi amăgire de sine; atunci el se pune faţă de Dumnezeu în aşezarea în care se cuvine să fie faţă de El zidirea Lui, recunoscându-se pe sine ca fiind dator a se supune cu evlavie voii lui Dumnezeu a o plini cu toată râvna. *Păşunea lui Dumnezeu* este voia Lui, descoperită oilor Lui în Sfânta Scriptură şi arătată în nepătrunsele Sale judecăţi.

Intraţi în porţile Lui întru mărturisire, în curţile Lui întru cântări, mărturisiţi-vă Lui, lăudaţi numele Lui (Ps. XCIX, 3-4). Mijlocul de a primi intrare înaintea feţei lui Dumnezeu este smerenia. Smerenia alcătuieşte porţile lui Dumnezeu, porţile curţii lui Dumnezeu, ale nefăcutei de mână cămări şi biserici a lui Dumnezeu, ale bisericii inimii, în care S-a sălăşluit Dumnezeu prin mijlocirea Tainei Botezului. Porţile lui Dumnezeu sunt doar ale lui Dumne-

---

[1] Preacuviosul Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, cap. 13-14.

zeu. Ele sunt *porțile Lui*; ele sunt deschise numai de degetul lui Dumnezeu. Înaintea deschiderii lor este dăruită mărturisirea, mărturisirea inimii, mărturisirea din tot sufletul. Mărturisirea este lucrare a smereniei. Mărturisirea este vădirea de către om înaintea lui Dumnezeu a înțelegerii de către el a unor lucruri. Această înțelegere apare când ochii noștri se deschid în ce ne privește ca urmare a atingerii harului de ochii sufletului, când mintea leapădă orbirea ce până atunci o întuneca și îi răpea putința de a se vedea pe sine în chip drept și plăcut lui Dumnezeu. Mărturisim – mărturisim din preaplinul încredințării, din acel preaplin al încredințării cu care se rostește și se mărturisește Simbolul de Credință – că suntem ființe căzute, împovărate și de acea păcătoșenie ce este a întregului neam omenesc și de acea care este a fiecăruia dintre noi în parte. Dăm slavă dreptei judecăți a lui Dumnezeu, care a aruncat din rai pe pământ neamul nostru cel călcător de lege, care a logodit întreaga omenire cu osteneala și reaua pătimire, care pedepsește pe fiecare om cu pedepse aparte pentru păcatele lui aparte. În urma mărturisirii se arată rugăciunea fără împrăștiere. Ea este dar al lui Dumnezeu. Dreapta acestui dar îl ia pe cel care se roagă din mijlocul răspândirii ce îl înconjura și îl robea, îl înfățișează, afară de orice împrăștiere, feței lui Dumnezeu în biserica Lui cea nefăcută de mână. Din desăvârșita smerenie și din desăvârșita supunere față de voia lui Dumnezeu se naște rugăciunea preacurată, sfântă. Ea nu se poate naște altminteri și din alte lucrări, precum strugurele nu poate crește decât pe viță, iar nu pe vreun alt pom. Rugăciunea aceasta e numită *cântare*, fiindcă rugăciunea duhului este cântare sfântă, de taină, prin care este lăudat Dumnezeu. Marele Pavel a grăit: *Umpleți-vă de Duhul, vorbind întru voi în psalmi și laude și cântări duhovnicești, lăudând și cântând în inimile voastre Domnului* (Ef. V, 18-19). „Luminează-mi ochii gândului, deschide-mi gura ca să mă învăț cuvintele Tale, și să înțeleg poruncile Tale, și să fac voia Ta, și să Îți cânt întru mărturisirea inimii, și să laud preasfânt numele Tău!”[1].

Că este bun Domnul, în veac este mila Lui, și până în neam și în neam adevărul Lui (Ps. XCIX, 4). După cunoașterea și mărturisirea dreptei judecăți a lui Dumnezeu, după ce dă dreptate judecăților Dumnezeiești (Ps. XVIII, 10: *Judecățile Domnului adevărate, îndreptate împreună*), nevoitorul intră întru cunoașterea nemărginitei bunătăți a lui Dumnezeu, care este nedespărțită de dreapta Lui judecată. Întru unirea bunătății lui Dumnezeu cu dreapta Lui judecată se arată adevărului Lui atotsfânt: *mila și adevărul s-au întâmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat* (Ps. LXXXIV, 11). În rugăciunea celui ce se roagă cu rugăciune curată se varsă din simțirea bunătății lui Dumnezeu desfătare duhovnicească, care cufundă duhul omenesc în adâncul smereniei și totodată

[1] Rugăciunea de dimineață ce vine după „Doamne miluiește” de 12 ori.

îl înalță de pe pământ la cer. Un asemenea rugător e, totodată, și sihastru preaînsingurat. Acest sihastru petrece neîncetat cu Dumnezeu prin lucrarea lui Dumnezeu în el, petrece afară de lume, afară de gândurile la cele trecătoare, afară de împreună-simțire față de cele trecătoare. Inima, odată înviată, cu simțirea sa pentru Dumnezeu şi pentru tot ce este dumnezeiesc, moare față de lume, moare față de tot ce e vrăjmaş lui Dumnezeu şi străin de Dumnezeu. În această moarte este viața și în această pieire e mântuirea. Amin.

Cuvânt despre mântuire şi despre desăvârşirea creştină

Mulţi vorbesc despre mântuire, mulţi doresc să se mântuiască; dar dacă e să-i întrebi în ce constă mântuirea, le va veni foarte anevoie să dea răspuns. N-ar fi nimic dacă necazul s-ar mărgini la aceea că le e greu să dea răspuns! Nu: urmarea acestui fapt e una foarte însemnată. Necunoaşterea a ceea ce alcătuieşte mântuirea dă nesiguranţă lucrărilor noastre din arena virtuţii, le face să piardă drumul drept. La arătare facem multe fapte bune; dar în fapt foarte puţine fapte le facem pentru mântuire. De ce? Răspunsul este foarte simplu: fiindcă nu ştim în ce constă mântuirea noastră.

Pentru a şti în ce constă mântuirea noastră se cuvine a şti mai înainte în ce constă pieirea noastră – fiindcă mântuirea este de trebuinţă doar pentru cei pieriţi. Cel ce caută mântuire prin însuşi acest fapt se recunoaşte pierit: altfel de ce să caute mântuire?

Pieirea noastră s-a săvârşit prin nimicirea împărtăşirii noastre cu Dumnezeu şi prin intrarea în împărtăşire cu duhurile căzute şi lepădate. Mântuirea noastră stă în ruperea împărtăşirii cu satana şi refacerea împărtăşirii cu Dumnezeu.

Partea întâi

Tot neamul omenesc se află în pieire, în cădere. Ne-am lipsit de împărtăşirea cu Dumnezeu chiar în rădăcina şi în izvorul nostru: în protopărinţii noştri, prin păcatul lor cel de bună voie. Ei au fost făcuţi fără de prihană, neîmpărtăşiţi păcatului şi stricăciunii; chiar de la facerea lor au fost făcuţi părtaşi Sfântului Duh; primind fiinţare firească după omenitate, au primit totodată şi fiinţare suprafirească din unirea cu Firea Dumnezeiască. Lepădând de bună voie supunerea faţă de Dumnezeu, intrând de bună voie în supunere faţă de diavol, ei au pierdut împărtăşirea cu Dumnezeu, libertatea şi vrednicia lor, s-au dat în supunere şi robie duhului căzut. Ei de bunăvoie au lepădat viaţa, au chemat asupra lor moartea; ei de bună voie au stricat întregimea binelui dăruit lor atunci când au fost făcuţi, s-au otrăvit pe sine prin păcat[1]. Ca începători ai neamului omenesc, ei au împărtăşit şi nu contenesc a împărtăşi boala lor, pieirea lor, moartea lor întregii omeniri. Adam, făcut după atotsfântul

[1] *Epistola Sfântului Grigorie Palama către monahia Xenia.*

Chip și atotsfânta Asemănare a lui Dumnezeu, care era dator să nască urmași pe măsură, a spurcat Chipul, a nimicit Asemănarea a dat naștere unor urmași pe măsura chipului spurcat și asemănării nimicite. Sfânta Scriptură, care dă mărturie că omul este făcut după Chipul lui Dumnezeu (Fac. I, 27), lipsește de această mărturie pe fiii lui Adam. Scriptura spune despre ei că s-au născut după chipul lui Adam (Fac. V, 3), adică așa cum s-a făcut Adam după cădere. Din pricina pierderii asemănării, chipul s-a făcut netrebnic[1]. În numele fiecărui om ce intră în ființarea căderii[2], Scriptura aduce amara mărturisire: *Întru fărădelegi m-am zămislit și întru păcate m-a născut maica mea* (Ps. L, 6). *Oamenii s-au făcut vrăjmași ai lui Dumnezeu, ai Făcătorului lor* (Rom. V, 10).

Dumnezeu, din negrăita Sa milostivire, a chemat din nou neamul omenesc la împărtășirea cu Dânsul. El a săvârșit asta printr-un mijloc cum nu se poate mai minunat, mai neurmat. Printr-una din Cele Trei Fețe[3] ale Sale, prin Cuvântul Cel Atotsfânt, El a primit omenitatea, zămislindu-se în pântecele Preasfintei Fecioare prin lucrarea Atotsfântului Duh, înlăturând de la Sine obișnuita zămislire omenească din sămânță bărbătească – zămislire ce a împărtășit tuturor oamenilor molima păcatului. Astfel, în neamul omenesc S-a arătat un Om fără de prihană, așa cum a fost zidit strămoșul Adam. Acest Om fără de prihană era părtaș al Dumnezeieștii Firi, asemenea celui întâi-zidit, dar în măsură neasemuit mai mare: cel întâi-zidit era om sfânt prin har, iar Dumnezeu înomenit s-a făcut Dumnezeu-Om. El a luat asupra Sa toate păcatele omenești. El a putut să facă asta, deoarece, fiind om, era totodată și Dumnezeu Atotputernic, Atotdesăvârșit. Luând toate păcatele omenești asupra Sa, El S-a adus pe Sine Dreptății Dumnezeiești ca jertfă atotrăscumpărătoare pentru omenirea păcătoasă. El a săvârșit răscumpărarea, fiindcă putea s-o facă. În chip nemărginit și nesfârșit, El a răscumpărat prin pătimirile și moartea Sa numeroasele, însă mărginitele ca număr, păcate ale omenirii – și Sfânta Scriptură mărturisește cu toată dreptatea despre El: *Iată Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii* (In. I, 29). Dumnezeu-Omul înlocuiește înaintea lui Dumnezeu prin Sine atât întreaga lume, cât și pe fiecare om în parte. Virtuțile, atât de obște cât și aparte, care își au izvorul în firea căzută, și-au pierdut însemnătatea după înomenirea lui Dumnezeu: ele sunt înlocuite de marea lucrare dumnezeiască: *cred în Cel pe Care L-a trimis Dumnezeu* (In. VI, 29). În această mare lucrare dumnezeiască e cuprinsă și mântuirea, așa cum a mărturisit Mântuitorul Însuși: *Și aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine,*

---

[1] Despre deosebirea dintre chipul și asemănarea lui Dumnezeu în om, vezi scrierile Sf. Dimitrie al Rostovului. *Hronicul*, vol. 4, pg. 15, ediția 1840.

[2] Existența în starea căzută.

[3] Persoane.

Singurul Dumnezeu Adevărat, și pe Cel pe Care L-ai trimis – Iisus Hristos (In. XVII, 3). Virtuțile creștinului trebuie să izvorască din Hristos, din firea omenească cea înnoită de El, nu din firea căzută. Întrucât căderea noastră stă nu în nimicirea binelui din firea noastră – aceasta este însușirea căderii îngerilor lepădați – ci în amestecarea binelui nostru firesc cu răul care nu ne e firesc, firea noastră căzută are faptele bune și virtuțile sale proprii. Pe acestea le săvârșesc păgânii, mahomedanii și toți cei străini de Hristos. Faptele bune și virtuțile lor, fiind spurcate de amestecul răului, sunt nevrednice de Dumnezeu, împiedică împărtășirea cu El, lucrează împotriva mântuirii noastre. Să lepădăm acest bine părut – sau, mai bine zis, cât se poate de mare rău! Să lepădăm lucrarea firii căzute! Să ne încredințăm trezviei pe care ne-o poruncește Credința în Hristos! Să încetăm a ne duce viața așa cum ne arată înțelegerea noastră căzută, așa cum ne trage inima noastră căzută! Să începem a ne duce viața așa cum ne arată poruncile evanghelice, așa cum cere voia lui Dumnezeu. Viețuind astfel, ne vom mântui.

Cei care dau faptelor bune ale firii căzute un preț mare pe care acestea nu îl merită cad în cât se poate de mare păcătoșenie sufletească. Ei cad, fără să o priceapă, în defăimarea și lepădarea lui Hristos. Adesea se aude din partea lor întrebarea: „De ce să nu se mântuiască păgânii, mahomedanii, luteranii și toți cei asemenea lor, vrăjmașii pe față sau ascunși ai creștinismului? Printre ei sunt mulți oameni dintre cei mai împodobiți cu virtuțile". Este limpede că această întrebare și obiecție apar din desăvârșita necunoaștere a ceea ce alcătuiește pierzania și mântuirea omului. Este limpede că prin această întrebare și obiecție e desființat Hristos, este exprimată ideea că Răscumpărarea și Răscumpărătorul nu sunt ceva neapărat trebuincios pentru oameni, că pentru mântuirea lor oamenii pot face îndeajuns cu propriile mijloace. Pe scurt: prin această întrebare și obiecție este lepădat creștinismul.

Virtuțile firii omenești căzute și-au avut prețul lor, la fel ca rânduielile Vechiului Legământ, mai înainte de venirea lui Hristos; ele l-au adus pe om în stare a-L primi pe Mântuitorul. *Lumină am venit în lume*, a spus Dumnezeu-Omul despre venirea Sa la oameni, *și au iubit oamenii mai mult întunericul decât Lumina, că erau faptele lor rele: că tot cela ce face rele urăște Lumina și nu vine la Lumină, ca să nu se vădească lucrurile lui; iar cel ce face adevărul vine la Lumină, ca să se arate lucrurile lui că întru Dumnezeu sunt lucrate* (In. III, 19-21). Celor care au îndrăgit păcatul le este propriu să Îl lepede pe Hristos, fiindcă Hristos poruncește părăsirea păcatului îndrăgit de păcătoși. Celor care iubesc virtutea le este propriu să alerge la Hristos și să se lipească de El, fiindcă plinirea (deplinătatea) binelui iubit de ei, Hristos este.

Nu la față caută Dumnezeu, ci în tot neamul cel ce se teme de El și face dreptate primit este la Dânsul (Fapte X, 34-35). Aceste cuvinte le-a rostit Sfântul Apostol Petru cu prilejul chemării la Credință de către Dumnezeu a unui om din neamuri: Cornelie sutașul. Năzuința către virtutea cea adevărată l-a pregătit și l-a făcut pe Cornelie în stare să primească mântuirea. Așa trebuie să înțelegem cuvântul *primit*, după tâlcuirea marelui învățător al Bisericii, Sfântul Ioan Gură de Aur[1]; așa e lămurit acest cuvânt și de însăși istorisirea înfățișată în Faptele Apostolilor de către Sfântul Evanghelist Luca. Cornelie, deși era din neamuri însă părăsind idolii, se ruga cu osârdie numai Dumnezeului Celui Adevărat și dădea milostenie îmbelșugată. O dată, în vreme ce el se ruga, i s-a înfățișat îngerul lui Dumnezeu și i-a grăit: *Cornelie! Rugăciunile tale și milosteniile tale s-au suit întru pomenire înaintea lui Dumnezeu. Și acum, trimite în Iopi bărbați, și cheamă pe oarecare Simon, ce se numește Petru* (Apostolul)*: acesta îți va spune ce trebuie să faci* (Fapte X, 3-6). Rugăciunile și milosteniile lui Cornelie erau atât de puternice că Milostivul Dumnezeu a căutat la ele; însă nu ele în sine i-au adus mântuirea lui Cornelie. Ele l-au făcut în stare să creadă în Hristos, iar credința în Hristos i-a adus mântuirea. Iată adevăratul preț al binelui firii căzute! Acest bine are preț atunci când duce la Hristos; iar atunci când el, mulțumindu-se cu sine însuși, se desparte de Hristos, devine un foarte mare rău, răpindu-ne mântuirea pe care Hristos o dăruiește, mântuirea pe care acest bine nu poate să o dea nicidecum de la sine.

Asemenea lucrării binelui firesc este lucrarea Vechiului Testament. Înainte de venirea lui Hristos, abaterea de la el devenea înstrăinare de Dumnezeu (Gal. V, 4). Vechiul Legământ era slujitor al mântuirii, pregătind oamenii pentru Credința în Hristos, prin care este dăruită mântuirea; însă pentru iudei, care au vrut să rămână pentru totdeauna în Legământul Vechi, el s-a făcut mijlocitor, unealtă a pierzaniei. Păcătoșenia pierzătoare de suflet a iudeilor stă în aceea că ei, din lucrarea trufiei și părerii de sine, au dat Legământului dat lor de Dumnezeu altă însemnătate decât îi dăduse lui Dumnezeu, și pentru Vechiul Legământ, care era o umbră frumoasă a Adevărului – a Legământului celui Nou, au lepădat Legământul cel Nou; de dragul umbrei, ei au lepădat ceea ce umbra preînchipuia; de dragul călăuzei vremelnice către mântuire, au lepădat mântuirea însăși, au lepădat Răscumpărarea și pe Răscumpărătorul.

Deopotrivă pierzătoare de suflet este păcătoșenia celor care, orbiți de trufie și părere de sine, dau faptelor bune pe care ei le fac, faptelor firii căzute, un preț ce nu le este propriu. „Tâlhar și răpitor", spune Preacuviosul Macarie cel Mare, „e cel care *nu intră pe ușă, ci sare pe aiurea* (In. X, 1): așa este și cel

[1] Omilia 23 la Faptele Apostolilor.

ce se îndreptează pe sine fără Hristos, Cel Care îndreptează[1]. Toți sfinții, părăsind dreptatea lor, căutau dreptatea lui Dumnezeu, și în ea au găsit (sfânta) dragoste, cea ascunsă de fire[2]" – de firea pe care a stricat-o căderea. Firea, fiind stricată prin cădere, are stricată și dreptatea. *Am rătăcit,* spune Proorocul, *și ne-am făcut ca niște necurați toți, și ca o cârpă lepădată toată dreptatea noastră* (Is. LXIV, 6). *De la picioare până la cap nu e în el,* în omul căzut, *loc întreg* (Is. I, 6). Răul ce ne-a lovit – tâlcuiesc Părinții cuvintele Prorocului – nu este rău din parte, ci în întregul trup, a cuprins întreg sufletul, a pus stăpânire pe toate puterile lui[3]. Nu a rămas în firea noastră nici o părticică nevătămată, nemolipsită de păcat; nici o lucrare a noastră nu poate scăpa neamestecată cu răul. Atunci când apa e amestecată cu vin sau oțet, fiecare picătură din ea va fi amestec; așa și firea noastră, amestecată fiind cu răul, are amestecul răului în fiece vădire a lucrării sale. Întreaga moștenire și vrednicie a noastră este în Răscumpărătorul[4]. *Omul se îndreptează doar prin credința lui Iisus Hristos* (Gal. II, 16). Pentru a ne împropria Răscumpărătorului prin credința vie în El, este nevoie să ne lepădăm deplin de sufletul nostru (Lc. XIV, 26)[5], adică nu numai de păcătoșenia, ci și de dreptatea firii căzute. Năzuința de a ne păstra dreptatea cea spurcată de păcat a firii căzute este lepădare cu lucrul de Răscumpărătorul. *Cei ce vreți să vă îndreptați prin Lege* – Legea lui Moisi sau legea firească (naturală) – *v-ați înstrăinat de Hristos, ați căzut din har* (Gal. V, 4), spune Apostolul. *Că de este prin Lege dreptatea, Hristos în zadar a murit* (Gal. II, 21). Asta înseamnă că în felul de a gândi ce recunoaște că dreptatea omenească are vreun preț înaintea lui Dumnezeu după ivirea creștinismului e, fără îndoială, o concepție hulitoare care dospește tot acest fel de a gândi, concepție care crede că Hristos este facultativ pentru mântuire, concepție de aceeași greutate cu lepădarea de Hristos. Domnul le-a zis fariseilor ce se sileau să-și păstreze dreptatea proprie: *Ziceți: „Vedem" – pentru aceasta, păcatul vostru rămâne* (In. IX, 41). *N-am venit să chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință* (Mt. IX, 13). Asta înseamnă că cei ce nu-și socotesc păcatele drept păcate, iar dreptatea proprie drept zdreanță netrebnică, spurcată și sfâșiată prin părtășia cu păcatul și cu satana, se înstrăinează de Răscumpărătorul – mărturisindu-L, poate, cu gura, prin lucrarea lor și în duhul lor se leapădă de El. Sfântul Apostol Pavel, care fusese neprihănit după Legea lui Moisi și după legea firii, socotea dreptatea sa *pagubă a fi pentru covârșirea cunoștinței lui Hristos Iisus, Dom-*

---

[1] Omilia 31, cap. 4.

[2] Omilia 37, cap. 2.

[3] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura 1, Despre lepădarea de lume.

[4] Preacuviosul Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, cap. 4.

[5] Această cerință o arată răspicat toți evangheliștii.

nul. El s-a lepădat de dreptatea sa, socotind-o *gunoi, ca pe Hristos să dobândesc,* precum spune Marele Pavel, *neavând dreptatea mea cea din Lege, ci pe ceea ce este prin credința lui Hristos, care e de la Dumnezeu dreptate întru credință* (Fil. III, 4-9). *Iar căutând să ne îndreptăm întru Hristos, ne-am aflat și singuri păcătoși* (Gal. II, 17): fiindcă nu este cu putință a ne apropia de Hristos și a ne împropria lui fără a te fi recunoscut pe tine însuși, fără fățărnicie, drept păcătos – păcătos pierit, ce n-are nici o îndreptare proprie, nici o vrednicie proprie. *Din faptele Legii nu se va îndrepta nici un trup înaintea Lui: că prin Lege este cunoștința păcatului. Iar acum, afară de Lege s-a arătat dreptatea lui Dumnezeu, fiind mărturisită de Lege și prooroci; iar dreptatea lui Dumnezeu e, prin credința lui Hristos, la toți și peste toți cei ce cred: că nu e osebire, pentru că toți au păcătuit, și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu, îndreptându-se în dar cu harul Lui prin răscumpărarea cea întru Hristos Iisus* (Rom. III, 20-24).

Potrivit legii nestrămutate a nevoinței, recunoașterea și simțirea îmbelșugată a păcătoșeniei noastre, recunoaștere și simțire dăruită de Harul Dumnezeiesc, premerge tuturor celorlalte daruri harice. Ea pregătește sufletul pentru primirea acestor daruri. Sufletul nu-i în stare să le primească pe acestea dacă nu vine mai înainte în starea fericitei sărăcii a duhului. „Când mintea vede păcatele sale, care-s asemenea la număr cu nisipul mării, asta slujește drept semn al începutului luminării sufletului, semn al însănătoșirii lui"[1]. Ajungând în această stare, Ierarhul Tihon al Voronejului[2] a zis: „Cunoaștem păcatele noastre: iată, acesta e începutul pocăinței... Ne pocăim, recunoaștem că nu suntem vrednici de nimic. Cu cât ei (bineplăcuții lui Dumnezeu) se socot pe sine mai nevrednici, cu atât Dumnezeu, ca un Bun și Milostiv, îi învrednicește mai mult... Ce e al nostru propriu? Neputința, stricăciunea, întunericul, răutatea, păcatele"[3]. Să ne ferim de rătăcire, care aduce moarte! Să ne temem de lepădarea de Hristos, care este împreunată cu rătăcirea! Să ne temem de pierderea neîndoielnică a mântuirii, care urmează gândului mincinos, potrivnic Adevărului! Prevederea e cu atât mai trebuincioasă în vremurile noastre cu cât acum e răspândită cu deosebite strădanii propovăduirea „înaltelor virtuți și reușite" ale omenirii căzute, cu scopul mărturisit de a-i atrage pe toți în arena acestor virtuți și acestei sporiri. Batjocorind atotsfântul bine al creștinismului, această propovăduire se străduie să insufle dispreț și ură față de el.

Faptele mântuirii sunt faptele Credinței, faptele Legământului celui Nou. Prin aceste fapte e împlinită nu înțelegerea omenească, nu voia omenească, ci voia Atosfântului Dumnezeu, descoperită nouă în poruncile Evangheliei. Creștinul ce dorește să moștenească mântuirea este dator a săvârși următoarele fapte:

---

[1] Sfântul Petru Damaschinul, Cartea 1, art. 2, *Dobrotoliubie*, tom 3.

[2] Sfântul Tihon din Zadonsk (*n. tr.*).

[3] *Scrisori de chilie*, vol. 15, scrisorile 73, 70 și 11.

1) A crede în Hristos așa cum poruncește Dumnezeu să credem în El, adică să primească învățătura despre Dumnezeu cea descoperită (revelată) de Dumnezeu, să primească creștinismul păzit în toată curăția și plinătatea în sânul Bisericii Ortodoxe celei sădite de Dumnezeu-Omul în Răsărit, răspândite din Răsărit în lume, și care până acum numai în Răsărit a rămas întreagă și ține Învățătura creștină cea predanisită de Dumnezeu nesmintită, fără s-o schimbe și fără să amestece în ea învățături omenești și drăcești[1]. *Cel ce se apropie de Dumnezeu*, spune Apostolul, *trebuie să creadă cum că El este, și că celor ce-L caută pe Dânsul e Dătător de plată* (Evr. XI, 6). Învățătura creștină a fost vestită prin propovăduirea ei în toată lumea, și e primită prin credință. Fiind învățătură dumnezeiască, învățătură de Dumnezeu descoperită (revelată), mai presus de înțelegerea omenească, ea nu poate fi primită altfel decât prin împreună-simțirea inimii, prin credință. Credința, prin însușirea ei firească, poate primi și împropria minții ceea ce este de nepătruns pentru minte și nu se poate primi pe calea obișnuită a judecății logice. *Cel ce va crede și se va boteza*, a zis Domnul, *se va mântui; iar cel ce nu va crede, osândit va fi* (Mc. XVI, 16).

2) Cel ce a crezut este dator să aducă prinos de pocăință pentru viața sa cea de bunăvoie păcătoasă dinainte și să aibă hotărâre neclintită de a duce viață plăcută lui Dumnezeu. *După Sfântul Ce v-a chemat pe voi*, poruncește creștinilor Sfântul Apostol Petru, *și voi fiți sfinți întru toată petrecerea, ca fii ai ascultării, nepotrivindu-vă poftelor de mai înainte ale necunoștinței voastre* (1 Pt. I, 15, 14). Nu este cu putință nici a ne împropria lui Dumnezeu, nici a rămâne în această stare, dacă rămânem și petrecem cu statornicie în viața păcătoasă. Noul Legământ vestește tuturor celor ce se apropie de Dumnezeu, ca primă condiție a apropierii de Dumnezeu, pocăința. Propovăduitorul care a început propovăduirea Noului Legământ, marele Ioan, Înainte-Mergătorul Domnului, a început propovăduirea sa chemând la pocăință. *Pocăiți-vă*, le spunea el oamenilor lepădați și chemați din nou la împărtășirea cu Dumnezeu, *că s-a apropiat Împărăția Cerurilor* (Mt. III, 2). Cu aceste cuvinte și-a început propovăduirea Sa Domnul Însuși: *De atunci a început Iisus a propovădui și a zice: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția Cerurilor"* (Mt. IV, 17). Cu aceste cuvinte le-a poruncit Cuvântul lui Dumnezeu Sfinților Apostoli să înceapă propovăduirea lor, trimițându-i mai întâi *la oile cele pierdute ale casei lui Israil*, ce se împotmoliseră în pierzare în pofida preînchipuirii date lor a împărtășirii cu Dumnezeu. *Mergând*, a poruncit apostolilor Cuvântul lui Dumnezeu, *propovăduiți zicând: „S-a apropiat Împărăția Cerurilor"* (Mt. X, 7). Chemarea la credință și pocăință dumnezeiești. Ascultarea de această chemare este neapărat trebuincioasă pentru mântuire: ea este împlinire a atotsfintei voi a lui Dumnezeu.

[1] *Molitfelnic*, Rânduiala spovedaniei.

3) Cei ce au crezut în Dumnezeu, care au lepădat viața păcătoasă pentru a intra în împărtășire cu Dumnezeu, intră în această împărtășire prin mijlocirea tainei creștinești începătoare: Sfântul Botez. Botezul este naștere în viața dumnezeiască. Este cu neputință a intra în ființarea cea după fire fără a te naște după legea firii; este cu neputință a intra în împărtășire cu Dumnezeu, împărtășire în care stă adevărata noastră viață sau altfel spus mântuirea noastră, fără a intra în creștinism prin mijlocirea Sfântului Botez. Așa a rânduit Dumnezeu. Prin botez, intrăm în *cea de-a doua ființare* (Tit III, 5)[1], adică în aceea sfântă ființare care i-a fost dăruită lui Adam la facerea lui, pe care el a pierdut-o atunci când a căzut și care ne-a fost înapoiată de către Domnul nostru Iisus Hristos. *Dacă nu se va naște cineva de sus,* a grăit Domnul, *nu va putea vedea Împărăția lui Dumnezeu. De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre întru Împărăția lui Dumnezeu* (In. III, 3, 5). Născându-ne după trup, noi suntem urmașii strămoșului nostru după trup, Adam, care ne dă ființă dimpreună cu moarte veșnică; prin mijlocirea Sfântului Botez, devenim urmași duhovnicești ai Dumnezeu-Omului, Care, după mărturia Proorocului, este *Dumnezeu Tare, Stăpânitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să vină* (Is. IX, 6), Care, născându-ne duhovnicește, nimicește în noi temeiul morții cel sădit de nașterea după trup, și ne dăruiește viața veșnică, mântuirea, fericirea în Dumnezeu. Sfântul Ioan de Dumnezeu Cuvântătorul ne vestește cu privire la cei ce au crezut în Dumnezeu și au fost renăscuți prin Sfântul Botez: *Câți L-au primit pe Dânsul, le-a dat stăpânire ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, celor ce cred întru numele Lui, care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut* (In. I, 12-13). Sfântul Botez, după ce ne-a făcut fii ai lui Dumnezeu, reface libertatea noastră, reface puterea voinței noastre, lasă în stăpânirea noastră dacă vom rămâne fii ai lui Dumnezeu sau vom lepăda înfierea[2]. Așa a fost lăsată și strămoșilor noștri în rai stăpânirea de a rămâne veșnic în fericire sau a o pierde. *Drept aceea, se cade nouă mai mult să luăm aminte,* adică să luăm seama la noi înșine cu sârguință deosebită, *ca nu cândva să cădem* (Evr. II, 1). Sfântul Botez este pecetluit de altă taină, ce îi urmează în chip nemijlocit: Sfânta Mirungere. Pe bună dreptate este numită această taină pecete, la fel cum Sfântul Botez pe bună dreptate poate fi numit legământ între Dumnezeu și om. Pecetea ce pecetluiește legământul acesta este Sfânta Mirungere.

4) Rămânerea întru înfierea de către Dumnezeu pe care ne-o aduce Sfântul Botez este sprijinită de viețuirea după poruncile evanghelice; rămânerea întru această înfiere este pierdută prin abaterea de la viețuirea după poruncile evanghelice. Amândouă aceste lucruri au fost mărturisite de Domnul Însuși: *Dacă*

---

[1] În rusă *pakibîtie,* ad litteram „cea de-a doua ființare", față de *nașterea a doua* din traducerea românească.

[2] Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura 1.

veți păzi poruncile Mele, a grăit El, *veți rămânea întru Mine. De nu rămâne cineva întru Mine, e scos afară ca vița și se usucă: și o adună pe ea, și în foc o aruncă, și o arde* (In. XV, 10, 6). Pentru mântuire e de neapărată trebuință ca cel botezat întru Hristos să viețuiască după așezământul de lege al lui Hristos.

5) Dumnezeu-Omul, după ce ne-a născut întru mântuire prin Sfântul Botez, ne aduce în cea mai strânsă împărtășire cu Sine prin altă mare și nepătrunsă taină: Taina Euharistiei, prin mijlocirea căreia unim și amestecăm[1] trupul și sângele nostru cu trupul și sângele Dumnezeu-Omului. *Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu*, a grăit Domnul, *petrece întru Mine și Eu în el. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică. De nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață întru voi* (In. VI, 56, 54, 53). Dumnezeu-Omul, prin mijlocirea acestei taine, ne-a rupt cu desăvârșire de înrudirea cu Adam cel vechi și ne-a adus în cea mai strânsă înrudire, în unire cu Sine. Cum să nu se mântuiască cei ce alcătuiesc una cu Dumnezeu-Omul? *Unde va fi trupul, acolo se vor aduna și vulturii* (Lc. XVII, 37) ce se hrănesc cu acest trup, dă mărturie Sfânta Evanghelie. Gustând cu vrednicie și deseori din hrana cea duhovnicească ce s-a pogorât din Cer și a dat viață lumii, ne facem vulturi duhovnicești, ne ridicăm din josimile stării trupești la înălțimile stării duhovnicești, ne înălțăm în zbor acolo unde a înălțat firea Sa omenească și trupul Său omenesc Dumnezeu-Omul, Care dintru început era în Dumnezeu Tatăl după Dumnezeirea Sa, Ce a șezut de-a dreapta Tatălui cu firea omenească după ce a săvârșit răscumpărarea oamenilor.

6) Pentru sprijinirea neputinței noastre, pentru tămăduirea rănilor pricinuite nouă de păcatele pe care le-am săvârșit după Botez, pentru păstrarea în întregime a sfințeniei cu care am fost pecetluiți prin Sfântul Botez, Dumnezeu ne-a dăruit Taina Mărturisirii. Prin taina aceasta e înnoită și refăcută starea dobândită prin Sfântul Botez[2]. La taina Mărturisirii trebuie să alergăm cât se poate de des: sufletul omului ce are obiceiul de a-și mărturisi păcatele adesea este oprit de la păcate de gândul la spovedania care îl așteaptă; dimpotrivă, păcatele nemărturisite se înnoiesc lesne, ca și cum ar fi săvârșit în loc întunecos ori în vremea nopții[3].

---

[1] „Amestecă-Te cu noi și amestecă trupul Tău în noi". Aceste cuvinte ale Sfântului Ioan Gură de Aur sunt pomenite de Sfinții Xanthopuli în al 92-lea cap al scrierii lor despre liniștire și rugăciune. *Dobrotoliubie*, tom 2.

[2] *Molitfelnic*, Rânduiala mărturisirii.

[3] *Scara*, Cuvântul 4, cap. 53.

Evanghelia amintește de două stări fericite: starea de mântuire și starea desăvârșirii creștine. Un oarecare tânăr bogat și de neam a căzut la picioarele Dumnezeu-Omului și L-a rugat să-i spună cum să se poarte pentru a moșteni viața veșnică, mântuirea. Iudeului, adică celui ce avea dreaptă credință în Dumnezeu, Domnul i-a răspuns: Dacă voiești să intri în viață, păzește poruncile (Mt. XIX, 17). Când tânărul a întrebat ce porunci să păzească, Domnul i-a arătat o singură poruncă, ce hotărnicește legăturile [definește relațiile] plăcute lui Dumnezeu ale omului cu aproapele, fără a pomeni de poruncile care hotărnicesc legătura omului cu Dumnezeu, fiindcă acestea erau știute de iudei și păzite cu scumpătate (cel puțin la vedere). Boala morală și religioasă a iudeilor din vremea venirii pe pământ a lui Dumnezeu întrupat se schimbase.

Boala se schimbase în forma ei văzută, rămânând în esența ei aceeași ca înainte – năzuința către lepădarea de Dumnezeu. Iudeii nu vădeau nebiruita aplecare spre închinarea la idoli, care a bântuit și nimicit bunăstarea lor duhovnicească și lumească de-a lungul unei mii întregi de ani, cât a trecut de la ieșirea lor din Egipt și până la strămutarea în Babilon. Nu prin închinarea la idoli îi atrăgea de acum satana să se lepede de Dumnezeu și să se închine lui: el a născocit și le-a pregătit o altă cursă, mai lucrătoare, o altă prăpastie pierzătoare, neasemuit mai adâncă și mai întunecată. Satana i-a lăsat pe iudei să slujească la arătare adevăratului Dumnezeu – și nu numai: el i-a atras la o cinstire foarte mare și rătăcită a rânduielilor ritualice și datinilor din bătrâni, furându-le totodată cinstirea față de poruncile lui Dumnezeu: el i-a atras la studierea cât se poate de amănunțită și subtilă a Legii lui Dumnezeu după slovă, și totodată le-a furat studierea Legii lui Dumnezeu cu viața; cunoașterea după slovă a Legii lui Dumnezeu, el a întrebuințat-o ca mijloc de atragere în cea mai amarnică trufie, în cea mai cumplită părere de sine, ce au făcut ca ei, numindu-se „fii ai lui Dumnezeu" și înfățișându-se celorlalți ca atare, să fie în fapt vrăjmași ai lui Dumnezeu și fii ai diavolului (In. VIII, 44). Sub pretextul păzirii credincioșiei față de Dumnezeu, ei L-au lepădat pe Dumnezeu; sub pretextul păzirii împărtășirii cu Dumnezeu, ei au lepădat împărtășirea cu Dumnezeu, s-au molipsit de ură satanică față de Dumnezeu, au pecetluit această ură cu uciderea de Dumnezeu[1]. Toate acestea s-au întâmplat din pricina părăsirii vieții plăcute lui Dumnezeu! Toate acestea s-au întâmplat din pricina părăsirii legăturilor cu aproapele poruncite de Dumnezeu, părăsire ce face ca legăturile cu Dumnezeu, păzite la arătare, să devină moarte. Din această pricină, Mântuitorul îl înalță pe iudeul ce-L întrebase cum să se mântuiască la legăturile cu aproapele pe ca-

[1] Paginile Evangheliei, mai ales cap. XXXIII din Matei și cap. VIII din Ioan, sunt pline de locuri în care Domnul dă în vileag păgânătatea iudeilor.

re le-a poruncit Dumnezeu. Așijderea și fiecare creștin dreptslăvitor, de vrea să treacă de la viața ușuratică la viața cu luare-aminte, de vrea a se îndeletnici cu mântuirea sa, este dator, în primul rând, să își întoarcă luarea-aminte asupra legăturilor sale cu aproapele. În aceste legături, el este dator să îndrepte tot ce poate îndrepta, să aducă pocăință nefățarnică înaintea lui Dumnezeu pentru tot ce nu mai are cum să îndrepte și să se hotărască la lucrarea bineplăcută lui Dumnezeu. *Iată*, I-a zis Domnului vameșul Zaheu, *jumătate din avuția mea dau săracilor, și de am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit.* El a auzit veselitoarea hotărâre a Atotbunului și Atotputernicului Domn, Care rămâne și acum tot atât de Bun și tot atât de Atotputernic: *Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia, pentru că și acesta fiu al lui Avraam este: că a venit Fiul Omului să caute și să mântuiască pe cel pierdut* (Lc. XIX, 8-10). Urmașul lui Avraam după trup a fost recunoscut de Dumnezeu ca urmaș al lui Avraam atunci când s-a hotărât să viețuiască în chip bineplăcut lui Dumnezeu: de aici reiese că înainte vreme nu era recunoscut ca atare, în ciuda dreptului nașterii după trup. Și creștinul, atâta vreme cât duce viață păcătoasă, potrivnică poruncilor evanghelice, nu este socotit creștin, chiar dacă are dreptul la acest nume în urma adăugării la sfânta seminție creștinească prin Botez. Ce folos că mărturisești cu vorbele, dacă te lepezi cu faptele? Domnul a făgăduit: *Voi mărturisi lor*, celor ce nu le pasă de plinirea poruncilor evanghelice, *că „niciodată nu v-am știut pe voi. Depărtați-vă de la Mine, cei ce lucrați fărădelegea!"* (Mt. VII, 23). Pentru mântuire este neapărat trebuincioasă împlinirea tuturor așezămintelor evanghelice, păstrate în cuvenita neștirbire numai de Sfânta Biserică Ortodoxă.

Sus-pomenitul tânăr, auzind de la Domnul că pentru a se mântui trebuie să trăiască după poruncile lui Dumnezeu, a grăit: *Toate acestea le-am păzit din tinerețile mele: ce încă îmi lipsește? Zis-au Iisus lui: De voiești să fii desăvârșit, mergi, vinde-ți averile tale și le dă săracilor, și vei avea comoară în cer: și vino, urmează Mie* (Mt. XIX, 20-21; Mc. X, 20-21). Omul se poate mântui și păstrându-și averea, trăind în mijlocul lumii; pentru a căuta desăvârșirea trebuie să te lepezi mai întâi de lume. Mântuirea este neapărat trebuincioasă pentru toți; căutarea desăvârșirii este lăsată în seama celor ce o vor. Pildă a desăvârșirii creștine vedem în Sfinții Apostoli, cum a mărturisit despre sine și despre ei Sfântul Apostol Pavel, grăind: *Câți desăvârșiți suntem, aceasta să gândim* (Filip. III, 15): că desăvârșirea creștină, fiind viețuire în Dumnezeu, e o arenă nesfârșită de sporire, după măsura nesfârșirii lui Dumnezeu (Filip. III, 20, 12). „Această desăvârșită, dar care nu cunoaște săvârșită, desăvârșire a celor desăvârșiți, precum mi-a spus unul ce a gustat-o", spune Sfântul Ioan Scărarul, „atât de mult sfințește mintea și o răpește de la tot ce e materialnic, încât cea mai mare parte a vieții, după ajungerea la limanul ceresc, o ține ridicată în vederea duhovnicească, ca pe una ce e răpită la cer. Bine zice despre aceasta cel care a cercat-o

pe ea: *Că ai lui Dumnezeu cei puternici ai pământului ridicatu-s-au foarte* (Ps. XLVI, 8)"[1]. Despre aceasta a zis cel ce a fost răpit până la al treilea cer și a rămas să viețuiască acolo cu simțirile și gândurile inimii: *Petrecerea noastră în ceruri este* (Filip. III, 20). Desăvârșirea stă în împărtășirea vădită de Duhul Sfânt, Care, sălășluindu-Se în creștin, strămută toate doririle și toată cugetarea lui în veșnicie. Această stare a sufletului său o mărturisea Sfântul David atunci când dădea mărturie despre sine: *Duhul Domnului a grăit întru mine, și cuvântul Lui pe limba mea* (2 Împ. XXIII, 2). Lucrarea Sfântului Duh l-a putut face pe David să spună: *Cât de iubite sunt locașurile Tale, Doamne al puterilor! Dorește și se sfârșește sufletul meu spre curțile Domnului: inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul Cel Viu* (Ps. LXXXIII, 1-2). *În ce chip dorește cerbul spre izvoarele apelor, așa dorește sufletul spre tine, Dumnezeule. Însetat-a sufletul meu spre Dumnezeul Cel Tare, Cel Viu: când voi veni și mă voi arăta feței lui Dumnezeu?* (Ps. XLI, 1-2). *Vai mie, că pribegia mea s-a îndelungat* (Ps. CXIX, 5). „Negustorul", spune Sfântul Isaac Sirul, „atunci când se încheie negoțul lui și capătă partea care i se cuvine din câștig, grăbește să se întoarcă la casa lui: și monahul, până când nu se termină alergarea lucrării lui, nu vrea să se despartă de trup; iar atunci când simte în sufletul său că alergarea lui s-a terminat și a primit zălogul mântuirii, atunci începe să dorească veacul cel ce va să vină... Mintea ce a aflat înțelepciunea Duhului se aseamănă omului ce a aflat corabie pe mare. Când se urcă pe această corabie, neîntârziat plutește pe ea din marea lumii trecătoare în ostrovul veacului care va să vină. Simțirea veacului viitor în această lume este asemenea unui mic ostrov în mare: cel care a ajuns la acest ostrov nu se va mai osteni în valurile nălucirilor acestei lumi"[2].

Preacuviosul Macarie cel Mare înfățișează desăvârșirea creștină în următoarele trăsături: „Se cuvine omului a trece, ca să zic așa, prin douăsprezece trepte ca să ajungă la desăvârșire. Dacă cineva a ajuns la această treaptă (a douăsprezecea), a ajuns la desăvârșire. Iarăși: când harul începe să lucreze mai slab, omul se pogoară cu o treaptă și stă pe cea de-a unsprezecea. Altul, bogat și îmbelșugat în har, stă totdeauna, ziua și noaptea, pe treapta desăvârșirii, fiind slobod și curat de tot, mereu tras și răpit în cele de sus. Dacă starea aceasta mai presus de fire arătată acum omului, știută lui din cercare, ar rămâne întotdeauna cu el, omul nu ar putea nici să ia asupră-și slujirea Cuvântului, nici să poarte vreun fel de osteneli, nici în împrejurările de nevoie să se grijească de sine ori de ziua de față, ci ar ședea într-un colț răpit și parcă beat. Din această pricină, măsura deplină a desăvârșirii nu este dată omului, pentru ca el să se poată îngriji de frații săi și să se poată îndeletnici cu slujirea Cuvântului. Dar

---

[1] *Scara*, Cuvântul 29, cap. 3.

[2] Cuvântul 85.

zidul e de acum dărâmat, şi moartea biruită. – Acest lucru trebuie înţeles după cum urmează: precum într-un oarecare loc, chiar dacă o făclie este aprinsă şi luminează în el, poate să fie totuşi o putere a întunericului şi văzduhul gros poate să îl întunece, aşa şi în lumina duhovnicească se poate afla oarece acoperământ. Ca atare, omul care se află în această lumină se mărturiseşte pe sine a nu fi încă desăvârşit şi slobod de păcat cu totul. S-a stricat, ca să zic aşa, şi s-a dărâmat zidul despărţiturii, însă numai în parte, iar nu cu totul şi pentru totdeauna: fiindcă harul uneori povăţuieşte şi întăreşte pe om mai cu tărie, alteori parcă ar slăbi şi s-ar micşora, după cum este de folos omului. Cine a atins în această viaţă treapta desăvârşirii şi a cunoscut prin cercare veacul cel viitor? Eu încă n-am văzut nici un om care să fi atins deplin desăvârşirea creştinească, să fie pe deplin slobod de toată patima. Chiar de cunoaşte cineva odihna în har, ajunge la taine şi descoperiri, gustă dulceaţa cea de negrăit a harului, cu toate astea şi păcatul locuieşte în el... Încă nu am văzut nici om cu desăvârşire slobod: fiindcă şi eu, în parte, am suit oarecând la această treaptă şi am aflat că nu e nici un om desăvârşit (pe deplin)"[1]. Tocmai din această pricină, cum am văzut, Sfântul Ioan Scărarul dimpreună cu mulţi alţi sfinţi numea desăvârşirea omenească în creştinism **desăvârşire nedesăvârşită**, precum şi Sfântul Apostol Pavel grăia: *Nu că acum am ajuns* (la ţintă) *sau acum sunt desăvârşit: ci alerg, ca doară voi şi ajunge, întru care şi sunt ajuns de Hristos Iisus. Fraţilor! Eu încă nu mă socotesc să fi ajuns, dar una fac: cele dinapoi uitându-le şi către cele dinainte întinzându-mă, alerg la ţintă, la răsplătirea chemării celei de sus a lui Dumnezeu întru Hristos Iisus* (Filip. III, 12-13).

Desăvârşirea creştină este dar al lui Dumnezeu, nu rod al ostenelii şi nevoinţei omeneşti; prin nevoinţă doar se arată că dorinţa de a primi darul este adevărată şi nefăţarnică; prin nevoinţă, ce înfrânează şi domoleşte patimile, firea omenească se face în stare şi se pregăteşte de primirea darului. De om atârnă a se curăţi şi a găti – şi asta cu ajutorul lui Dumnezeu – sălaş în sine pentru Dumnezeu; venirea lui Dumnezeu în acest sălaş atârnă numai de buna voie a lui Dumnezeu (In. XIV, 32).

Neagonisirea şi lepădarea de lume e o condiţie neapărat trebuincioasă pentru atingerea desăvârşirii. Mintea şi inima trebuie să fie în întregime îndreptate spre Dumnezeu; toate piedicile, toate pricinile de împrăştiere trebuie îndepărtate; ***oricine dintre voi care nu se leapădă de toate avuţiile sale***, a grăit Domnul, ***nu poate să fi ucenic al Meu*** (Lc. XIV, 33). Nădăjduirea în avuţia stricăcioasă trebuie înlocuită cu nădăjduirea în Dumnezeu, iar avuţia însăşi – cu făgăduinţa lui Dumnezeu, Care a zis: *Nu vă grijiţi zicând: Ce vom mânca? – sau: Cu ce ne vom îmbrăca? Că acestea toate neamurile le caută; că ştie Ta-*

[1] Omilia 8, cap. 4 şi 5.

tăl vostru Cel Ceresc că trebuință aveți de acestea toate; ci căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și acestea toate se vor adăuga vouă (Mt. VI, 31-33). În mijlocul tuturor lipsurilor, în mijlocul situației ostenicioase în care creștinul ce s-a lepădat de avuții și de toate avantajele lumești pare că se aduce pe sine, el, având ca împreună-lucrător Harul lui Dumnezeu, se pune în situația cea mai mulțumitoare cu putință, situație pe care lumea nu poate s-o dea nicicând slujitorilor săi. Această situație e zugrăvită de Sfântul Apostol Pavel în următorul chip: *Întru toate puindu-ne pe noi înainte ca slujitori ai lui Dumnezeu, întru multă răbdare, în necazuri, în nevoi, în strâmtorări, întru bătăi, în temnițe, în neașezări, în osteneli, în priveghieri, în posturi, întru curăție, întru cunoștință, întru îndelungă răbdare, în bunătate, întru Duhul Sfânt, în dragoste nefățarnică, întru cuvântul adevărului, în puterea lui Dumnezeu, prin armele dreptății cele de-a dreapta și cele de-a stânga, prin slavă și necinste, prin grăire de rău și laudă: ca niște înșelători și adevărați; ca niște necunoscuți și cunoscuți; ca cei ce murim și, iată, suntem vii; ca niște pedepsiți, însă nu omorâți; ca niște întristați, dar pururea bucurându-ne; ca niște săraci, însă pre mulți îmbogățind; ca nimic având, și toate avându-le* (2 Cor. VI, 4-10). În această situație se aflau toți Sfinții Apostoli, care au lăsat toate și au mers în urma Domnului (Mt. XIX, 27). Ei nu aveau vreo avuție materialnică, dar au adus întregii lumi, scufundate întru pierzare, bogăție duhovnicească fără de preț: cunoștința de Dumnezeu și mântuirea. Ei nu aveau vreo avuție materialnică, dar lumea întreagă era a lor: în orice oraș, în orice așezare, oriunde mergeau, Pronia lui Dumnezeu le pregătea și locuință și cele de trebuință trupului, și *câți* dintre cei ce credeau în Hristos *aveau țarini sau case, vânzându-le, aduceau prețurile celor vândute și le puneau la picioarele Apostolilor* (Fapte IV, 34-35). – În această situație se aflau sfinții mucenici. Înainte de a purcede la nevoință, ei dădeau de obicei slobozenie robilor, iar avuția și-o împărțeau săracilor[1]. După ce rupeau toate legăturile cu lumea, ei dezbrăcau de pe sine însăși haina – trupul – cea zămislită în păcate, se îmbrăcau în haina Sfântului Duh, în Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, preschimbau haina lor – trupul – din veșmânt trupesc în veșmânt duhovnicesc, din stricăcios în nestricăcios, din păcătos în sfânt, din pământesc în ceresc. Pătimirile sfinților mucenici aveau un caracter aparte: ei pătimeau nu ca fiii ai vechiului Adam, ci ca mădulare ale lui Hristos. Sfânta muceniță Felicitas era însărcinată în vremea când, pentru mărturisirea neclintită a credinței, a fost închisă într-o temniță întunecată și înăbușitoare. În temniță, ea a născut. În vremea nașterii, care a fost grea, Felicitas nu a putut să-și înfrâneze țipetele de durere. Din această pricină, unul din paznicii temniței i-a zis: „Dacă acum țipi așa, ce va fi cu tine când te vor da spre mâncare

[1] Vezi *Viețile* Marilor Mucenici Dimitrie, Gheorghe Purtătorul de Biruință și altora.

fiarelor?". Ea a răspuns: „Acum pătimesc eu; dar atunci Altul va pătimi întru mine, fiindcă eu pătimesc pentru El"[1]. Mucenicia n-a fost nicicum o născocire omenească sau urmare doar a voinței omenești: e a fost dar al lui Dumnezeu pentru omenire, și ca atare a fost mai presus de fire, cum a zis și Sfântul Apostol Pavel: *Vouă vi s-a dăruit pentru Hristos nu numai întru Dânsul a crede, ci și pentru Dânsul a pătimi* (Filip. I, 29). Asemenea muceniciei, și monahismul e un dar al lui Dumnezeu. Monahismul este o nevoință mai presus de fire. El este tot mucenicie în esența sa, doar pentru privirea superficială și neștiutoare apărând ca oarece altceva, nedefinit. Asemenea muceniciei, monahismul cere să îi premeargă lepădarea de lume. Precum nevoința muceniciei începe prin felurite sfâșieri ale trupului și se sfârșește prin moartea lui, așa și nevoința monahismului începe prin tăierea voii proprii și a socotințelor proprii, prin lepădarea de plăcerea trupească, și se sfârșește prin omorârea sufletului și trupului pentru păcat, învierea lor pentru Dumnezeu. După ce au stătut împotriva păcatului până la moarte, după ce au cumpărat biruința asupra lui prin necruțarea trupului în nevoințe mari, mai presus de fire, mulți monahi au trecut cu cea mai mare ușurință de la nevoința călugărească la nevoința mucenicească, potrivit înrudirii acestor nevoințe, ce stă în lepădarea de lume și de sine. Precum nevoința muceniciei e de neînțeles pentru cel mândru, care slujește stricăciunii lumii, părând pentru el nebunie, așijderea e de neînțeles pentru acesta și nevoința călugăriei. Mucenicii, pe măsura săvârșirii nevoinței, începeau să vădească belșug de daruri harice: întocmai la fel și în monahi harul lui Dumnezeu făcea vădită lucrarea sa pe măsura omorârii lor față de păcat, întărind această lucrare pe măsura nevoințelor lor. Nevoința oricărui monah e mai presus de fire: ea trebuie negreșit să fie împreunată cu biruirea însușirii dobitocești a trupului, ce s-a făcut după cădere moștenire a fiecărui om. Nevoința unora dintre sfinții monahi pare și mai de neurmat, în ridicarea deasupra hotarelor firii, chiar decât nevoința mucenicilor. De asta ne putem lesne încredința citind Viețile Preacuvioșilor Marcu din Tracia, Onufrie cel Mare, Maria Egipteanca și ale altora. De ce mucenicia și monahismul par nebunie și prostie robilor păcatului și ai lumii? – E limpede: pentru că ei recunosc drept bine doar binele firii căzute, iar binele creștin nu îl cunosc și nu îl înțeleg.

Pentru atingerea desăvârșirii, în urma cheltuirii averilor pe săraci, trebuie neapărat să ne luăm crucea (Mc. VIII, 34). Părăsirii averii îi urmează lepădarea de sine însuși, în care se și cuprinde luarea crucii, sau supunerea de bunăvoie și statornică la necazurile de amândouă felurile, din care e alcătuită crucea ca din două lemne unite între ele și care se întretaie. Unele din aceste necazuri sunt îngăduite de Pronia lui Dumnezeu spre zidirea noastră sufletească,

---

[1] *Histoire de Christianisme par Fleury*, Livre V, chap. XVII.

iar pe celelalte trebuie să le luăm noi înşine asupra noastră spre înfrânarea şi omorârea patimilor, spre omorârea în noi a firii căzute. Despre necazurile cărora Dumnezeiasca Pronie le îngăduie să vină asupra noastră, Sfântul Apostol Pavel spune: *Pre care iubeşte Domnul, îl ceartă, şi bate pre tot fiul pre care îl primeşte. De veţi suferi certarea, ca unor fii Se va afla vouă Dumnezeu: căci care fiu este pre care nu-l ceartă tatăl? Iar de sunteţi fără de certare, căreia toţi* (adevăraţii slujitori ai lui Dumnezeu) *s-au făcut părtaşi, iată dar că sunteţi feciori din curvie, iar nu fii. Apoi pre părinţii trupului nostru i-am avut pedepsitori şi îi cinstim pe dânşii: au nu ne vom pleca cu mult mai vârtos Tatălui duhurilor, şi să fim vii?* (Evr. XII, 6-9). Sfântul Apostol Petru înalţă la înţelegerea duhovnicească a necazurilor şi mângâie pe cei supuşi acestora în următorul chip: *Iubiţilor, nu vă miraţi de focul aprins întru voi spre ispitire, ca şi cum vi s-ar întâmpla ceva străin: ci, întrucât sunteţi părtaşi patimilor lui Hristos, bucuraţi-vă, ca şi întru arătarea slavei Lui să vă bucuraţi, veselindu-vă. De sunteţi ocărâţi pentru numele lui Hristos, fericiţi sunteţi, căci duhul slavei şi al lui Dumnezeu preste voi odihneşte; de către unii El se huleşte, iar de către voi se preaslăveşte. Iar nimeni dintre voi să nu pătimească ca ucigaş, sau fur, sau făcător de rău, sau ca râvnitor de lucruri străine: căci vremea este a se începe judecata de la casa lui Dumnezeu; iar dacă este întâi de la noi, care este sfârşitul celor care se împotrivesc Evangheliei lui Dumnezeu? Şi de vreme ce dreptul abia se mântuieşte, cel necredincios şi păcătos unde se va arăta? Pentru aceea, şi cei ce pătimesc după voia lui Dumnezeu, ca Credinciosului Ziditor să-şi încredinţeze sufletele lor prin fapte bune* (1 Pt. IV, 12-19). După povaţa Apostolului Pavel, necazurile îngăduite de către Pronie trebuie primite de noi cu cea mai mare supunere faţă de Dumnezeu, aşa cum şi Apostolul primea ispitele îngăduite să vină asupra lui: *Binevoiesc*, spunea el, *întru neputinţe, întru defăimări, în nevoi, în prigoane, în strâmtorări, pentru Hristos* (2 Cor. XII, 10). După povaţa Sfântului Apostol Petru, când vin necazurile asupra noastră se cuvine să ne încredinţăm atotsfintei voi a lui Dumnezeu şi cu deosebită tărie, cu neclintire să ţinem Poruncile Dumnezeieşti, de care vrăjmaşul se străduie în vremea necazului să ne rupă prin gânduri de întristare, deznădejde, cârtire, mânie, hulă. *Toată grija noastră s-o aruncăm spre Dânsul, că El Se îngrijeşte pentru noi* (1 Pt. V, 7). Cuvine-se nouă a avea *toată bucuria*, adică cea mai mare bucurie, *când în multe feluri de ispite cădem* (Iac. I, 2): ispitele sunt semnul chemării noastre de către Dumnezeu, semnul alegerii, semnul înfierii. Din mijlocul lor să înălţăm slavoslovie către Dumnezeu precum a înălţat dreptul, multpătimitorul Iov, din mijlocul feluritelor necazuri ce îl împresurau din toate părţile (Iov I, 21; II, 10). Din mijlocul lor să aducem mulţumită lui Dumnezeu – mulţumită ce umple inima celui mulţumitor de mângâiere duhovnicească şi putere spre a răbda, mul-

țumită poruncită de Însuși Dumnezeu. *Întru toate mulțumiți, căci aceasta este voia lui Dumnezeu întru Hristos Iisus spre voi* (1 Tes. V, 18). Grăiește Sfântul Petru Damaschin: „Precum părinții iubitori de fii, fiind mânați de dragoste, prin amenințări întorc la o purtare înțeleaptă pe fiii lor ce și-au îngăduit a se purta nechibzuit, așa și Dumnezeu îngăduie ispitele ca pe un toiag care abate pe cei vrednici de la relele sfaturi ale diavolului. *Cel ce cruță toiagul urăște pe fiul său, iar cela ce-l iubește îl ceartă cu osârdie* (Pilde XIII, 25). Mai bine a alerga la Dumnezeu prin răbdarea ispitelor ce se întâmplă, decât de frica necazurilor să te supui căderii, să cazi în mâinile diavolului și să atragi asupra ta căderea și chinul veșnic dimpreună cu el. Înaintea noastră stă, negreșit, o alegere din două: fie răbdăm necazurile dintâi, ce sunt vremelnice, fie pe cele din urmă, care sunt veșnice. De drepți nu se ating nici primele nenorociri, nici cele din urmă: fiindcă ei, iubind întâmplările ce nouă ni se par nefericiri, se bucură de ele, primind cu drag ispitele ca pe niște prilejuri de a agonisi avuție duhovnicească, rămân nerăniți. Nu moare cel pe care l-a lovit săgeata, însă nu l-a rănit; piere cel căruia ea i-a făcut o rană aducătoare de moarte. L-a vătămat restriștea pe Iov? Dimpotrivă, nu l-a încununat? Oare i-au speriat chinurile pe apostoli și pe mucenici? Ei se bucurau, spune Scriptura, *că pentru numele Domnului Iisus s-au învrednicit a primi necinste* (Fapte V, 41). Cu cât a fost mai luptat biruitorul, cu atât sunt mai mari cununile de care se învrednicește, cu atât mai mare e bucuria biruinței. Când el aude glasul trâmbiței, nu se teme ca de un glas care vestește junghiere; dimpotrivă, se veselește ca de o prevestire a cununii și răsplătirii. Nimic n-aduce biruință așa de lesnicioasă ca bărbăția însoțită de credință nestrămutată! Nimic nu atrage după sine înfrângerea așa de lesne ca iubirea de sine ce se naște din necredință"[1]. Domnul a făgăduit necazuri următorilor Săi pentru toată vremea pribegiei lor pământești, le-a făgăduit o viață pământească asemenea vieții Lui pământești, petrecute în lipsuri și prigoane: dar totodată le-a poruncit să aibă bărbăție și bună nădejde. *De vă urăște pre voi lumea*, le-a grăit El, *știți că pre Mine mai înainte decât pre voi M-a urât. De ați fi din lume, lumea ar iubi ceea ce e al său; iar pentru că din lume nu sunteți, ci Eu v-am ales pre voi din lume, pentru aceasta vă urăște pre voi lumea* (In. XV, 18-19). „*În lume necazuri veți avea, ci îndrăzniți: Eu am biruit lumea* (In. XVI, 33): nici un necaz, nici o ispită nu vor putea nici să vă biruie, nici să vă strivească dacă veți crede întru Mine și veți rămâne întru Mine prin plinirea poruncilor Mele". *Credincios este Dumnezeu*, spunea Apostolul, *Care nu va lăsa pre voi să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci împreună cu ispita va face și sfârșitul, ca s-o puteți suferi* (1 Cor. X, 13). De ase-

[1] *Dobrotoliubie*, partea a treia, cartea 1, „Despre faptul că fără smerita cugetare nimeni nu poate să se mântuiască".

menea, și într-un alt loc al Scripturii dă mărturie Sfântul Duh: *Multe sunt necazurile drepților, și din acelea toate îi va izbăvi pre ei Domnul. Păzește Domnul toate oasele lor, nici unul dintr-însele nu se va zdrobi* (Ps. XXXIII, 18-19). Să credem făgăduinței lui Dumnezeu, să nu ne spăimântăm de marea ce se învifore ază a necazurilor și o vom trece cu bine, ținuți de nevăzuta, însă atotputernica dreaptă a lui Dumnezeu.

Cealaltă parte a crucii este alcătuită din nevoințele duhovnicești, rânduite și poruncite de Dumnezeu, prin care sunt înfrânate poftele păcătoase ale trupului, prin urmare și ale sufletului. Despre ele, Sfântul Apostol Pavel a grăit: *Chinuiesc trupul meu și îl supun robiei, ca nu cumva, altora propovăduind, însumi să mă fac netrebnic* (1 Cor. IX, 27), iar Sfântul Apostol Petru: *Hristos, dar, pătimind pentru noi cu trupul, și voi după același gând să vă-ntrarmați: pentru că cela ce a pătimit cu trupul a încetat de la păcat* (1 Pt. IV, 1). *Cari sunt ai lui Hristos trupul și-au răstignit, împreună cu patimile și cu poftele* (Gal. VI, 8): trupul nerăstignit, ci îngroșat și mângâiat prin hrană, desfătare și odihnă din belșug, nu poate a nu se învoi cu păcatul, nu poate a nu fi neînstare de primirea Sfântului Duh, nu poate a nu fi străin și dușmănos lui Hristos. *Cea cu adevărat văduvă și singură*, adică cel ce s-a lepădat cu adevărat de lume, care a murit cu adevărat față de ea, care s-a despărțit cu adevărat de toți și de toate pentru a sluji lui Dumnezeu, *nădăjduiește întru Dumnezeu și adastă întru rugăciuni și cereri noaptea și ziua: iar ceea ce petrece întru desfătare, de vie este moartă* (1 Tim. V, 5-6): fiindcă *cel ce seamănă în trupul său, din trup va secera stricăciune; iar cel ce seamănă întru Duhul, din Duhul va secera viață veșnică* (Gal. VI, 8). Este neapărat, neapărat trebuincioasă pentru nevoitorul lui Hristos răstignirea trupului! E de neapărată trebuință să se supună jugului celui bun al nevoințelor pentru a înfrâna năzuințele dobitocești ale trupului, iar nu pentru a se lipsi de sănătate și puteri, care sunt de neapărată trebuință pentru nevoința însăși. „Noi am învățat să fim ucigași de patimi, nu ucigași de trupuri", spune Pimen cel Mare[1]. Chiar pentru cei neputincioși cu trupul și bolnavi este foarte vătămătoare călcarea înfrânării, care nu dă putere, ci întărește boala în loc să întremeze pe cel slab și bolnav. Măsura înțeleaptă este foarte în stare a sprijini și a păstra puterile și sănătatea trupului, atât în oamenii zdraveni cât și în cei slabi și bolnăvicioși.

După împărțirea averii la săraci și după ruperea legăturilor cu lumea, primul lucru pentru nevoitorul lui Hristos se cuvine să fie îndepărtarea din mijlocul smintelilor într-o mănăstire însingurată. Prin această îndepărtare se șterg întipăririle păcătoase primite mai înainte și se înlătură putința molipsirii cu

[1] *Patericul egiptean.*

noi întipăriri de acest fel. La această îndepărtare îi cheamă pe adevărații slujitori ai lui Dumnezeu Sfântul Duh Însuși: *Ieșiți din mijlocul lor și vă osebiți, zice Domnul, și de necurăție să nu vă atingeți: și Eu vă voi primi pre voi. Și voi fi vouă Tată, și voi veți fi Mie fii și fiice, zice Domnul Atotțiitorul* (1 Cor. VI, 17-18). Chiar și înlăuntrul sfintei mănăstiri trebuie să ne păzim: nevoitorul are neapărată trebuință a se păzi de cunoștințe, de umblarea pe la chiliile fraților și de primirea lor la sine, ca sufletul să se facă în stare de semănare Cuvântului lui Dumnezeu, să aducă la vremea sa roadă duhovnicească. Și țarina cea materialnică e pregătită, pentru a rodi cu îmbelșugare grâne, prin afânarea cu ajutorul uneltelor de fier și îndepărtarea din ea a tuturor celorlalte verdețuri. Preacuviosul Simeon cel Evlavios poruncea ucenicului său, Preacuviosul Simeon Noul Teolog, la intrarea acestuia în mănăstire: „Ia seama, fiule: dacă vrei să te mântuiești, să nu stai de vorbă nicidecum în vremea slujbelor bisericești și să nu umbli pe la chilii. Să n-ai purtarea slobodă. Păzește mintea ta ca să nu rătăcească încoace și încolo, ci să caute neabătut spre păcatele tale și spre muncile cele veșnice"[1]. În chilie se cuvine a avea doar cele mai trebuincioase lucruri, cât se poate de simple: față de lucrurile alese și frumoase apare neîntârziat în inimă împătimire, iar mintea, luând pricină de la acestea, se pleacă spre visare și împrăștiere, ceea ce vatămă foarte mult.

Cea de-a doua nevoință stă în postirea cu măsură. Hotarele postirii sunt puse pentru începători de trapeza mănăstirească. La masă nevoitorul trebuie să întrebuințeze mâncarea fără să-și îngăduie săturare – totuși, atâta cât este nevoie ca trupul să fie în stare de împlinirea ascultărilor; în afara trapezei întrebuințarea mâncării este oprită de predaniile Părintești și de tipicul mănăstiresc. Acei monahi pe care Dumnezeu i-a adus la viața de liniștire și la îndeletnicirea necurmată cu rugăciunea și cugetarea la Dumnezeu, trebuie să întrebuințeze mâncare o dată în zi[2], fără a se sătura, și întrebuințând toate felurile de mâncăruri îngăduite monahismului, după cum trimite Dumnezeu. Totuși, trebuie luat aminte ca această libertate să nu dea pricină pentru plăcere sau răsfăț. Adevărata desfătare ne așteaptă în veacul viitor – iar aici, în calea către ea, să nu ne îngăduim desfătare, îndestulându-ne doar trebuința firii, nu pofta pătimașă. Însingurarea șin postirea sunt caracteristici atât de esențiale ale vieții monahale, că de la ele monahii și-au primit în vechime numirea lor: „monah" (μοναχος, **solitarius**, de la cuvântul grecesc μονος, pe latinește **solus** – unul, singur) înseamnă „însingurat"; monahii mai erau numiți și „postnici".

---

[1] *Viața Preacuviosului Simeon, Noul Teolog*. Manuscris. Această *Viață* fost tipărită cu cheltuiala Mănăstirii Optina.

[2] După sfatul Sfântului Petru Damaschinul. Vezi cap. „Arătare trebuincioasă și preafrumoasă despre cele șapte lucrări trupești".

A treia nevoinţă e privegherea. Monahul începător se îndeletniceşte în chip mulţumitor cu această nevoinţă atunci când ia parte la toate slujbele bisericeşti, până la una. Pentru cel ce duce viaţă de linişţire, nevoinţa privegherii este deosebit de însemnată. Întru această nevoinţă îl ridică pe monah amintirea vie, ca o presimţire, a morţii şi nemitarnicei judecăţi a lui Dumnezeu care urmează după aceasta. Monahul sârguieşte preîntâmpina înfricoşata stare înaintea acestei judecăţi prin evlavioasa şi cutremurata stare înainte la rugăciune, ca înaintea feţei şi privirilor lui Dumnezeu Însuşi. El nădăjduieşte să ceară şi să primească aici iertarea păcatelor, aşa încât după ieşirea sufletului din trup să poată săvârşi fără nici o teamă calea de la pământ la cer: şi de aceea stă neabătut în faţa uşilor milostivirii lui Dumnezeu în vremea rugăciunii sale însingurate de chilie, bate în aceste uşi prin plâns, bate prin suspine grele, prin cuvinte smerite, ce ies din adâncul inimii ce suferă pentru păcătoşenie. Pe măsură ce sporeşte simţirea fricii de Dumnezeu sporeşte şi nevoinţa privegherii. La început însă nevoitorul are trebuinţă a se sili la această nevoinţă, fără de care nu e cu putinţă a primi biruinţa ultimă şi deplină asupra patimilor. Trebuie să ajungă în starea poruncită de Domnul: *Să fie mijloacele voastre încinse şi făcliile voastre aprinse, şi voi asemenea cu oamenii cari aşteaptă pre Domnul lor, când se va întoarce de la nunţi, ca viind el şi bătând, îndată să-i deschidă lui. Fericite slugile acelea pe care, viind Domnul, le va afla priveghind. Amin zic vouă că se va încinge şi îi va pune pre dânşii să şadă, şi viind va sluji lor. Şi de va veni la a doua strajă din noapte, şi la a treia strajă de va veni, şi-i va afla aşa, fericite sunt slugile acelea. Iar aceasta să ştiţi: că de ar şti stăpânul casei în care ceas va veni furul, ar priveghea şi nu ar lăsa să-i sape casa lui. Deci şi voi să fiţi gata: că în ceasul în care nu gândiţi va veni Fiul Omului* (Lc. XII, 35-40). Această stare este dată de simţirea Fricii de Dumnezeu. Cei ajunşi în ea încep să trăiască pe pământ ca nişte călători într-un han, aşteptând în fiecare ceas ieşirea din el. Vremea vieţii pământeşti se scurtează înaintea ochilor lor, atunci când înainte-le se deschide necuprinsa, măreaţa veşnicie. Gândul că pot fi chemaţi de Domnul fără de veste îi ţine în necontenită priveghere, străjuind fără încetare împotriva păcatului ce bântuie fără istov. Ei petrec nopţile la fel ca zilele, dormind doar la neapărată nevoie, fără a-şi îngădui nicidecum să se cufunde adânc în el şi să se răsfeţe cu el. Pe paturile lor aspre, ei se întind îmbrăcaţi şi încinşi, ca la nevoie să se poată scula îndată. Nevoinţa privegherii trebuie să fie pe măsura puterilor trupeşti ale omului. Ea, ca şi însingurarea şi postirea, sporeşte odată cu trecerea treptată a nevoitorului din stările trupească şi sufletească în cea duhovnicească sau harică. Omul duhovnicesc, chiar de ar fi neputincios cu trupul, îndură nevoinţă neasemuit mai mare decât este în stare omul trupesc şi sufletesc. Cel dintâi este îndemnat la nevoinţă de către harul Dumnezeiesc, şi întâmpină mai puţine piedici din partea

trupului său, care de obicei și-a lăsat deja, la intrarea în starea duhovnicească, o parte însemnată a grosimii sale.

Pentru alcătuirea crucii văzute sunt de neapărată trebuință două bârne unite între ele de-a curmezișul: așa și pentru alcătuirea crucii nevăzute sunt de neapărată trebuință și necazurile de voie, adică nevoințele care țin trupul în răstignire, și necazurile dinafară, ce înfrânează și smeresc duhul omului, care e aplecat fără încetare spre trufie din pricina vătămării sale de către cădere. Din împreunarea acestor necazuri se alcătuiește crucea pe care ni s-a poruncit s-o luăm și să urmăm lui Hristos, fără de care a urma lui Hristos nu este cu putință. Cei ce nu au răstignit trupul lor, ce nu au înfrânat în el dorințele și năzuințele păcătoase, ce se lasă atrași de simțămintele și gândurile patimii dulceții, nu pot fi în unire cu Hristos, aflându-se prin mijlocirea desfătării cu păcatul în împărtășire cu diavolul. *Cei ce sunt în trup*, a spus Sfântul Apostol Pavel, adică cei ce duc viață trupească, cei ce trăiesc în trupul lor, ce îl hrănesc, îl odihnesc, îl răsfață din belșug, *lui Dumnezeu a plăcea nu pot* (Rom. VIII, 8). *Cei ce sunt după trup cele ale trupului cugetă* (Rom. VIII, 5), adică cei ce duc viață trupească au negreșit un fel trupesc de a gândi, nu își aduc aminte și nu se îngrijesc de veșnicie, au aplecare mincinoasă spre viața pământească, socotind-o fără sfârșit și lucrând numai pentru ea, dau mare însemnătate rangurilor și întâietăților trecătoare pământești, nu pot să-și însușească Legământul cel Nou, nu pot să lepede firea căzută, o dezvoltă, cinstesc cele de preț ale ei și sporirea ei. *Cugetul trupului este moarte, cugetul trupului este vrăjmășie față de Dumnezeu: căci legii lui Dumnezeu nu se supune, că nici nu poate* (Rom. VIII, 6-7) a se supune. Această sfântă supunere nu-i stă în fire, nu-i este cu putință. Nici un folos nu ne va aduce părăsirea averilor și a lumii, îndepărtarea în mănăstire, de vom face pe plac dorințelor pofticioase ale trupului nostru, dacă nu-l vom sui pe cruce, lipsindu-l de cele prisositoare și de plăceri, dându-i doar cele neapărat trebuitoare pentru ființarea lui. Porunca cea dintâi dată de către Dumnezeu omenirii a fost porunca postului. Ea a fost dată în Rai, întărită în Evanghelie. Când Adam a călcat-o, Sfântul Rai nu l-a putut feri de pierzare; când o vom călca și noi, nu ne va putea feri de pierzare răscumpărarea dăruită nouă de Dumnezeu-Omul. *Mulți umblă*, spune Sfântul Apostol Pavel, adică duc viață pământească, *despre care de multe ori am zis vouă, iar acum și plângând zic, că sunt vrăjmașii crucii lui Hristos; al cărora sfârșit le este pierzarea, al căror Dumnezeu este pântecele, și a căror slavă e spre rușinea lor, care cele pământești cugetă* (Filip. III, 18-19). Apostolul, grăind aceasta creștinilor, îi ruga să urmeze viețuirii lui (Filip. III, 17), pe care o săvârșea *în osteneală și supărare, în privegheri de multe ori, în foame și în sete, în posturi adeseori, în frig și în golătate* (2 Cor. XI, 27). Postul e temelia tuturor nevoințelor călugărești; fără el nu este cu putință nici a păzi

însingurarea, nici a înfrâna limba, nici a duce viață de trezvie, de luare-aminte, nici spori în rugăciune și priveghere, nici a dobândi pomenirea morții, nici a vedea mulțimea greșalelor și neputințelor noastre. Călugărul nepăsător față de postire zdruncină toată zidirea virtuților sale: aceasta nu va dăinui dacă cel care o zidește nu-și va veni în fire și nu se va îngriji la bună vreme de întărirea temeliei. Sfântul Ioan Scărarul spune: „Începătorul dracilor este luceafărul căzut, și începutul patimilor este îmbuibarea[1]. Să nu te amăgești! Nu te vei slobozi de Faraon și nu vei vedea Paștile de sus de nu vei mânca neîncetat ierburile amare și azima. Ierburile amare sunt silirea la postire și osteneala, iar azima – cugetul neumflat de mândrie. Să se lipească de răsuflarea ta cuvântul celui care zice: *Iar eu, când mă supărau* dracii, *m-am îmbrăcat în sac și am smerit cu post sufletul meu, și rugăciunea mea în sânul meu* a sporit (Ps. XXXIV, 12)[2]. Dacă ai dat făgăduință lui Hristos să mergi pe calea strâmtă și îngustă, atunci strâmtorează-ți pântecele. Odihnindu-l și lărgindu-l, calci această făgăduință. Fii cu luare-aminte și ascultă-l pe Cel Care a zis: Întinsă și *lată este calea* desfătării pântecelui, *ce duce în pierzarea* curviei, *și mulți sunt cei ce intră printr-însa; că strâmtă este ușa și îngustă e calea* postului, *care duce în viața* curăției, *și puțini sunt cei ce intră pe ea* (Mt. VII, 13-14)[3]".

Ce înseamnă *a urma lui Hristos* (Mt. XIX, 21) după împărțirea averii și luarea crucii? A urma lui Hristos înseamnă a duce viața pământească doar pentru cer, asemenea felului în care Și-a dus viața pământească Dumnezeu-Omul. Cei ce trăiesc cucernic în mijlocul lumii, păzind poruncile evanghelice, se aseamănă deja, prin obiceiurile cele bune și așezarea sufletească, Fiului lui Dumnezeu; însă cei ce s-au lepădat de lume, care au răstignit trupul lor cu nevoința, care au atras la sine harul Sfântului Duh din pricina omorârii trupului față de păcat (Rom. VIII, 10), dobândesc o asemănare deosebită cu Dumnezeu-Omul. Ei *sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu și sunt fii ai lui Dumnezeu* (Rom. VIII, 14) după har, luând chip după chipul Omului Ceresc, al celui de-al doilea Om, al Dumnezeu-Omului (1 Cor. XV, 47-49). Nu litera, nu cunoștința superficială după literă, ce n-are nici o însemnătate înaintea lui Dumnezeu, dă mărturie pentru ei că sunt fii ai lui Dumnezeu: mărturisește asta Însuși Atotsfântul Duh al lui Dumnezeu, prin sălășluirea în ei în chip simțit pentru ei și prin unirea cu ei în duh (Rom. VIII, 16). *De suntem fii, suntem, dar, și moștenitori: moștenitori, adică, ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos* (Rom. VIII, 17). De unde a putut răsări asemenea slavă pentru sărmana, căzuta făptură care e omul? Din credința vie în Hristos, Dumnezeu, Ziditorul și Mântuitorul nostru, din credința vie, care i-a învățat

[1] Cuvântul 14, cap. 30.
[2] *Scara*, Cuvântul 14, cap. 28.
[3] *Scara*, Cuvântul 14, cap. 25.

pe aleșii lui Dumnezeu nu numai a-L recunoaște cu inima pe Răscumpărătorul, ci a-L mărturisi prin însăși viața lor, prin lepădarea de lume, prin luarea îndoitei cruci alcătuite din necazurile de voie și cele fără voie, și prin plinirea neștirbită *a voii lui Dumnezeu celei bune, și plăcute, și desăvârșite* (Rom. XI-II, 2). *De vreme ce pătimim împreună cu Dânsul*, spune Apostolul întregii cete a nevoitorilor lui Hristos, *să ne și proslăvim împreună cu Dânsul* (Rom. VIII, 17). Punând față în față slava cea veșnică, cerească, gătită pătimitorilor pentru Hristos, cunoscută de Apostol din cercare, cu necazurile cele de scurtă vreme prin care ea se află, Sfântul Pavel grăiește: *Socot că nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum a se asemăna cu slava cea viitoare, care va să se descopere întru noi* (Rom. VIII, 18). Nimic nu înseamnă aceste necazuri! Atotputernicul și Atotbunul nostru Așezător și Răsplătitor al nevoințelor a pus chiar în necazuri atâta mângâiere duhovnicească încât necazurile pentru Hristos deja alcătuiesc izvor de bucurie. „Aceste chinuri trupești", a grăit Marele Mucenic Eustatie, în rugăciunea sa către Dumnezeu dinaintea morții, despre pătimirile mai presus de fire îndurate de el, „sunt veselie robilor Tăi"[1]. Întocmai aceeași însușire o au și nevoințele călugărești: în sânul lor țâșnește și clocotește izvorul desfătării și bucuriei duhovnicești, începătura în timp a fericirii în veșnicie. Crucea e arma biruinței, cinstita flamură a creștinismului: *iar mie*, spune Apostolul, *să nu îmi fie a mă lăuda fără numai în Crucea Domnului Iisus Hristos, prin care lumea mie s-a răstignit, și eu lumii* (Gal. VI, 14).

Vrednică de adâncă cercetare și minunare este legătura dintre trupul și sufletul omenesc. Felul de a gândi al omului, simțămintele inimii lui atârnă mult de starea în care se găsește trupul lui. „Când pântecele este strâmtorat", a băgat de seamă Sfântul Ioan Scărarul, „inima se smerește; iar atunci când pântecele este îndestulat, gândurile se umplu de trufie"[2]. Sufletul nu poate veni întru smerenie, a spus Pimen cel Mare, decât prin micșorarea hranei pentru trup. Un întâi-stătător de chinovie l-a întrebat pe sfânt: „De ce nu simt în mine frica lui Dumnezeu?" – „Cum să simți frica lui Dumnezeu", i-a răspuns Pimen cel Mare, „când pântecele tău este umplut cu prăjituri și brânzeturi?"[3]. Când trupul e sătul, inima noastră nu poate să nu nască simțăminte de curvie, iar mintea – gânduri și visări de curvie, care prin puterea și chipul lor lor atrăgător sunt în stare să schimbe și cea mai hotărâtă voință bună, să o aplece spre îndulcirea de păcat; tocmai de aceea Sfântul Ioan Scărarul a zis: „Cel ce face pe placul pântecelui și totodată voiește a birui dracul curviei se aseamănă celui ce stinge focul cu untdelemn"[4]. Sfântul Isaac Sirul grăiește: „Să iubești hai-

[1] *Viețile Sfinților*, 13 decembrie.
[2] *Scara*, Cuvântul 14, cap. 17.
[3] *Patericul egiptean*.
[4] Cuvântul 14, cap. 21.

nele umile, ca să nimiceşti gândurile ce odrăslesc în tine, vreau să zic semeața cugetare a inimii. Cel ce iubeşte strălucirea lumească nu poate dobândi gânduri smerite, fiindcă **inima se întipăreşte lăuntric potrivit chipului dinafară**". Sfântul Apostol Pavel, înșirând faptele trupeşti, a numit printre ele *vrajbele, sfezile, zavistiile, mâniile, gâlcevele, dezbinările, eresurile* (Gal. V, 20) – neajunsuri proprii duhului omenesc. Din ce pricină? Din pricina că aceste feluri de păcate dau în vileag cugetarea trupească a omului, iar cugetarea trupească dă în vileag vieţuirea trupească, lepădarea crucii lui Hristos[1]. Din istoria bisericească vedem că astfel au fost toți ereziarhii.

Acest sărăcăcios Cuvânt l-am scris eu, multgreşitul Ignatie, spre a mă îndemna pe mine însumi, spre a mă îndemna la viaţa de nevoință. Eu am băgat de seamă că aceste obiecte ale învăţăturii duhovniceşti pe care le aştern în scris se fac deosebit de limpezi pentru mine însumi, și câteodată nu rămân fără de folos, prin caracterul potrivit vremii de acum al expunerii, pentru iubita mea frăţime. De va citi cineva acest Cuvânt, acela să îmi ierte neajunsurile cunoaşterii şi rostirii mele! De va citi cineva acest Cuvânt și va afla în el ceva de folos sufletului său, pe acela îl rog să ia aminte la acest sărăcăcios Cuvânt și să se cerceteze cu osârdie pe sine în oglinda concepţiilor pe care el le dă.

Este neapărată, neapărată nevoie pentru toți creştinii îndeobşte să împlinească neştirbit poruncile Mântuitorului, Care a zis: *Cine va vrea să-și mântuiască sufletul său îl va pierde, iar cine își va pierde sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelie, acela îl va mântui pe el* (Mc. VIII, 35). *Cel ce își iubeşte sufletul său îl va pierde, și cel ce își urăște sufletul său în lumea aceasta îl va păzi pe el în viața veşnică* (In. XII, 25). Ce înseamnă a iubi sufletul tău? Înseamnă a iubi firea ta căzută, însuşirile ei cele spurcate de păcat, ştiinţa ei cea cu nume mincinos, poftele și înclinările ei, dreptatea ei. Ce înseamnă a mântui sufletul tău în această lume? Înseamnă a dezvolta însuşirile firii tale căzute, a urma socotinţelor tale şi voii tale, a zidi dreptatea ta din părutele fapte bune ale firii căzute. Ce înseamnă a-ți pierde sufletul pentru Hristos și pentru Evanghelie, ce înseamnă a urî sufletul tău? Înseamnă a cunoaşte şi recunoaşte căderea și neorânduiala aduse în fire de păcat; înseamnă a urî starea pricinuită în noi de către cădere și a o omorî prin lepădarea purtării după socotinţele proprii, după voia proprie, după înclinările proprii: înseamnă a altoi cu sila pe firea proprie înțelegerea și voia firii înnoite de Hristos, și a-ți orândui purtarea după atotsfânta învăţătură a lui Dumnezeu şi după atotsfânta voie a lui Dumnezeu, care ni s-au descoperit de către Fiul lui Dumnezeu în Evanghelie. Firea noastră căzută este vrăjmaşă lui Dumnezeu: urmarea socotinţelor şi înclinărilor fi-

[1] Preacuviosul Simeon, nebunul pentru Hristos, a arătat lepădarea crucii lui Hristos ca pricină a rătăcirii și pierzaniei lui Origen. Vieţile Sfinţilor, 21 iunie.

rii căzute e năzuință către pieire neîndoielnică și veșnică. Din această pricină au rostit Sfinții Părinți ai pustiei, dascăli ai monahismului și ai întregului creștinism, atâtea judecăți înfricoșătoare împotriva urmării voii proprii și socotințelor proprii. Preacuviosul Pimen cel Mare spunea: „Voia omenească este perete de aramă între Dumnezeu și om, piatră care lovește împotriva voii lui Dumnezeu. Dacă omul o va lăsa, el va putea spune: *Întru Dumnezeul meu voi trece zidul. Dumnezeul meu, fără prihană este calea Lui* (Ps. XVII, 32-33). Iar dacă îndreptarea (de sine) se unește cu voia, omul se strică și piere"[1]. Prin cuvântul „îndreptare" trebuie să înțelegem socotirea de către noi ca îndreptățită sau dreaptă a lucrării după voia proprie: aceasta e semn sigur al neorânduielii sufletești și al abaterii de la calea mântuirii. Preacuviosul Avvă Dorotei grăiește: „Eu altă pricină de cădere la călugăr nu știu, afară de urmarea voii și aplecărilor inimii sale. Se spune: „din cutare pricină cade omul, sau din cutare"; dar eu, precum am zis, altă pricină de cădere nu știu afară de aceasta. Văzut-ai pe cineva că a căzut? Să știi că a crezut cugetelor sale". În continuare, Preacuviosul Dorotei povestește că el, aflându-se în chinovia Avvei Serid, se călăuzea în toate după sfaturile de Dumnezeu purtătorului bătrân Ioan, lepădând pe deplin propriile socotințe și propriile aplecări ale inimii. Când învățatului și mintosului Dorotei i se înfățișa vreun gând despre vreun lucru duhovnicesc, el își zicea: „Anatema ție, și învățăturii tale, și minții tale, și înțelepciunii tale"[2]. Iată o pildă de fericită ură față de sufletul propriu, de ura pe care a poruncit-o Mântuitorul sufletelor și trupurilor noastre! Iată o pildă a fericitei pierderi a sufletului propriu pentru Hristos și pentru Evanghelie spre mântuirea sufletului! Iată o pildă a felului în care priveau Sfinții firea căzută!

Să urmăm, fraților, învățăturii lui Hristos! Să urmăm viețuirii, purtării, felului de a gândi al sfinților bineplăcuți ai lui Dumnezeu! Să nu ne dăm în lături a ne lepăda, pentru mântuirea noastră, de firea noastră căzută! Pentru adevărata iubire de sine, să lepădăm dragostea amăgitoare de sine, egoismul nostru! Pentru lucrarea cea mântuitoare după dreptarul poruncilor Evangheliei, să lepădăm de la noi lucrarea după dreptarul legilor firii căzute, ce sunt iubite lumii și vrăjmașe lui Dumnezeu! Să urâm părutele fapte bune ce răsar din rațiunea cu nume mincinos, din mișcările sângelui, din simțămintele inimii, oricât ne-ar părea de înalte, neprihănite, sfinte simțămintele și gândurile noastre. Aceste fapte sunt în stare doar să dezvolte în noi părerea de sine, trufia, amăgirea de sine, care duc în pierzare. Ele nu luminează ochii sufletului așa cum îi luminează porunca Domnului (Ps. XVIII, 9); dimpotrivă, ele întăresc orbirea sufletului, fac această orbire de netămăduit. Cei ce le săvâr-

[1] *Patericul egiptean.*

[2] Învățătură despre faptul că nu trebuie a se încrede omul în înțelepciunea sa.

şesc vor merge în muncile cele veşnice, ca unii care fac binele firii căzute, bine întotdeauna amestecat cu răul, bine spurcat, de la care Domnul Îşi întoarce, ca de la o urâciune satanicească, privirile Sale sfinte. Pentru a săvârşi binele firii căzute nu e nevoie să fii creştin: ele sunt ale întregii omeniri căzute. Unde se săvârşesc faptele bune ale firii căzute în laudele tunătoare ale lumii, Mântuitorul lumii e scos afară, lepădat. Faptele credinţei, faptele mântuirii – sau, ceea ce e acelaşi lucru, împlinirea poruncilor evanghelice – sunt doar ale creştinilor. „Binele", a spus despre adevăratul bine Preacuviosul Marcu Ascetul, „nu poate fi crezut sau lucrat decât în Hristos Iisus şi în Sfântul Duh"[1]. Împlinirea poruncilor evanghelice îl aduce pe om întru adevărata cunoştinţă de Dumnezeu şi cunoştinţă de sine, în adevărata iubire de sine, de aproapele, de Dumnezeu, în părtăşia cu Dumnezeu, care se dezvoltă cu atât mai îmbelşugat cu cât sunt împlinite mai cu râvnă şi mai neabătut poruncile evanghelice. Părtăşia cu Dumnezeu, dăruită creştinului încă din vremea călătoriei pământeşti, e chezăşia fericirii cereşti şi veşnice. Această chezăşie dă mărturie de la sine că e nemincinoasă – o mărturiseşte atât de limpede şi de puternic că mulţi, pentru a o păstra, s-au hotărât să se supună celor mai mari necazuri, au pus-o înaintea vieţii pământeşti. Jalnică, amarnică este orbirea cu care lumea trufaşă priveşte dispreţuitor la faptele Credinţei Creştineşti, cu care ea rosteşte asupra lor o judecată nebunească şi o osândă ucigaşă pentru lume. Cât de nimicnice par lumii faptele Credinţei faţă de faptele răsunătoare şi strălucitoare ale lumii! Ce faptă bună e, la arătare, conştiinţa propriei păcătoşenii, pentru care asupra vameşului s-a revărsat mila lui Dumnezeu (Lc. XVIII, 10-14)! Ce faptă bună e, la arătare, pocăinţa, prin mijlocirea căreia păcătoşi cât se poate de mari s-au împăcat cu Dumnezeu şi au moştenit fericirea veşnică! Ce faptă bună e, la arătare, mărturisirea lui Hristos, mărturisire înfăţişată în cuvinte puţine, simple! – Şi de cine? De un tâlhar dat morţii pentru fărădelegi. Acele cuvinte puţine şi preasimple l-au băgat pe tâlhar în rai, au săvârşit ceea ce n-au putut şi nu pot săvârşi toate virtuţile strălucitoare ale întregii omeniri. *Cuvântul crucii pentru cei ce pier este nebunie* – într-atât de fără noimă li se pare şi făptuirea după Evanghelie. *Nouă, celor care ne mântuim*, atât cuvântul Crucii cât şi făptuirea după poruncile evanghelice *puterea lui Dumnezeu sunt* (1 Cor. I, 18), care tămăduieşte şi mântuieşte sufletele noastre (Lc. VI, 19).

Sfinţii Părinţi din toate timpurile şi-au înfăţişat raportul lor cu învăţătura revelată de Dumnezeu prin cuvântul: **cred**. În societatea contemporană, care în cea mai mare parte se laudă că e civilizată şi creştină, răsună fără contenire expresia raportului inimii faţă de Revelaţia Dumnezeiască în spusa: **mi se pare**. De unde au apărut acest raport şi acest cuvânt? Din necunoaşterea creşti-

[1] *Dobrotoliubie*, partea întâi, Despre legea duhovnicească, cap. 2.

nismului. Amară priveliște este când un fiu al Bisericii de Răsărit face judecăți despre Credința creștinească în afara învățăturii Bisericii sale, împotriva învățăturii ei dumnezeiești, face judecăți în chip samavolnic, neștiutor, hulitor. O asemenea faptă nu este, oare, lepădare de Biserică, lepădare de creștinism? Să ne înfricoșăm de neștiința noastră, care ne trage în pieirea veșnică; să învățăm creștinismul; să iubim ascultarea față de Sfânta Biserică, ce e iubită tuturor care au cunoașterea Credinței creștinești. Să ne facem lucrători osârdnici ai poruncilor evanghelice; să le plinim ca niște robi netrebnici (Lc. XVIII, 10), ce trebuie să împlinească datoria lor, care greșesc neîncetat în împlinirea ei sau o împlinesc în chip foarte neîndestulător. Să ne călăuzească la faptele bune Evanghelia, iar nu mișcarea sângelui și a nervilor. Să ne deprindem a săvârși virtuțile cu smerenie, nu cu înfierbântare, pe care negreșit o însoțesc și cu care negreșit lucrează împreună slava deșartă și semeața cugetare, adică trufia. Când Domnul va vărsa în noi sfânta răcoare a smereniei și în urma lucrării ei se vor opri valurile simțămintelor inimii, atunci vom cunoaște că înfierbântarea, ce săvârșește înaltele și răsunătorele virtuți omenești, este trup și sânge, care nu pot să moștenească Împărăția Cerurilor (1 Cor. XV, 50).

Mântuiți-vă, iubiți frați, mântuiți-vă! *Mântuiți-vă de acest neam îndărătnic* (Fapte II, 40), le spunea Sfântul Apostol Petru iudeilor din vremea sa care din mijlocul poporului vrăjmaș creștinilor înclinau spre primirea creștinismului. **Cel ce se mântuiește va mântui sufletul său**, spuneau vechii monahi mari despre adevărați creștini ai vremii de pe urmă[1]. Asta înseamnă că mântuirea va fi foarte greu de dobândit pentru ei din pricina înmulțirii smintelilor și din pricina înclinării întregii omeniri spre păcat. Pentru mântuire va fi nevoie de strădanii deosebite, de râvnă deosebită, de fereală și pază de sine deosebită, de înțelepciune deosebită, de răbdare deosebită: însă Atotputernicul nostru Călăuzitor și Povățuitor, Viața noastră, Puterea noastră, Mântuirea noastră, Domnul Iisus Hristos, care ne-a preîntâmpinat că *în lume necazuri vom avea*, ne și îmbărbătează totodată: *Îndrăzniți*, zice El, *Eu am biruit lumea* (In. XVI, 33). *Iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin* (Mt. XXVIII, 20).

---

[1] Spusă a Avvei Pamvo, *Patericul egiptean.*

Cuvânt despre feluritele stări ale firii omenești în privința binelui și a răului

1. Introducere

Nevoitorul lui Hristos, ca să judece neînșelat despre sine însuși și să lucreze nerătăcit în ceea ce-l privește, are neapărată nevoie de o concepție nemincinoasă asupra firii sale. Gândul adevărat este izvorul tuturor bunătăților; gândul mincinos este izvorul lucrării greșite și al acelor roade ce nu au cum să nu se nască din aceasta. Dacă vedem nevoința neîncununată de roade duhovnicești ori încununată de roadele amăgirii de sine, se cuvine să știm că pricina acestui fapt a fost orientarea mincinoasă, punctul de plecare mincinos al lucrării nevoitorului. Vai! Nu arareori privirea minții este izbită de o jalnică priveliște, care îndeamnă inima să verse lacrimi amare. Ce poate fi mai jalnic decât priveliștea unui nevoitor care, după ce și-a petrecut întreaga viață în sânul sfintei mănăstiri slujind neîncetat lui Dumnezeu în necurmate nevoințe, vede, cercetându-se pe sine în chip nepătimaș, că este sterp cu totul – vede că au crescut și s-au întărit în el felurite patimi, care la intrarea lui în călugărie erau foarte slabe, aproape nelucrătoare? Ce poate fi mai jalnic ca această priveliște, atunci când el vede același lucru și în tovarășii săi? Priveliștea e cu atât mai jalnică cu cât întoarcerea și îndreptarea se fac foarte greu când omul are o anumită vârstă și o anumită situație. Mare și fericit lucru e când mărim în noi înșine pe Hristos. Mare nefericire – nefericire care stă în înstrăinarea de Dumnezeu atât în timp cât și în veșnicie – este atunci când dezvoltăm în noi înșine eul nostru căzut.

2. Stările firii omenești în privința binelui și a răului sunt trei

Pentru a scăpa de marea nenorocire care este înstrăinarea de Dumnezeu atât în timp cât și în veșnicie, să pășim pe căi drepte și sfinte. Pentru a dobândi lucrare creștină nerătăcită, să cercetăm cu simțul răspunderii firea omenească în trei stări ale ei: în starea de după zidire, în starea de după cădere, în starea de după răscumpărare[1]. Lucrarea creștinului poate fi nerătăcită, mântuitoare

[1] Sfinții Părinți numesc starea de după zidire „firească", starea de după cădere – „mai jos de fire", starea de după răscumpărare – „mai presus de fire". Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 4; Preacuviosul Dorotei, Învățături.

de suflet și plăcută lui Dumnezeu numai atunci când el lucrează ori se străduie să lucreze numai și numai după legile firii omenești înnoite.

3. Despre starea firii în privința binelui și a răului, după facerea omului

În starea de după facere, firea omenească era cu totul neîmpărtășită de rău. În ea via și lucra doar binele în întregimea lui. Omenirea nu avea despre rău nici o idee dobândită prin experiență. Ea știa doar că răul există, că pentru omenire este pierzătoare cunoașterea din experiență a răului (Fac. II, 9, 17; III, 2). Cunoașterea teoretică, superficială despre rău nu putea avea nici o înrâurire vătămătoare asupra firii omenești, fiind cunoștință moartă, deopotrivă cu neștiința în privința lucrării lăuntrice și dinafară a omului. Căderea omului a avut loc prin mijlocirea cunoașterii lucrătoare, prin cercarea răului; căderea omului stă în cunoașterea lucrătoare, prin cercare a răului, în însușirea răului. Ca să dăm o pildă, cunoașterea teoretică a otrăvii nu pricinuiește moarte, ci, dimpotrivă, ferește de moartea prin otravă; cunoașterea practică a otrăvii, adică gustarea ei, aduce moarte.

4. Despre starea de după căderea omului

În firea omenească în starea ei de cădere binele este amestecat cu răul. Răul intrat în om s-a amestecat și s-a îmbinat până-ntr-atât cu binele firesc al omului, că binele firesc nu poate niciodată lucra în chip de sine stătător, fără să lucreze împreună cu el și răul. Omul a fost otrăvit prin gustarea păcatului, adică prin cunoașterea din cercare a răului. Otrava a pătruns în toate mădularele trupului, în toate puterile și însușirile sufletului: lovite sunt de boala păcatului și sufletul, și inima, și mintea. Lingușindu-se și amăgindu-se pe sine în chip pierzător, oamenii căzuți numesc și socot înțelegerea (rațiunea) lor înțelegere sănătoasă. Înțelegerea era sănătoasă înainte de cădere; după cădere ea s-a făcut la toți oamenii, până la unul, înțelegere cu nume mincinos, și pentru a ne mântui trebuie să o lepădăm (1 Tim. VI, 20-21). Lumina ochilor mei, și aceasta nu este cu mine (Ps. XXXVII, 10), spune Scriptura despre înțelegerea firii căzute. Lingușindu-se și amăgindu-se pe sine în chip pierzător, oamenii căzuți socot inima lor inimă bună. Ea era bună înainte de cădere; după cădere, binele ei s-a amestecat cu răul, și pentru a ne mântui trebuie să îl lepădăm ca fiind spurcat. Dumnezeu, Cunoscătorul inimilor, i-a numit pe toți oamenii răi (Lc. XI, 13). Din pricina molimei păcatului, totul în om a ajuns în neorânduială; totul lucrează nu după dreptate; totul lucrează sub înrâurirea minciunii și amăgirii de sine. Astfel lucrează voia omului căzut; astfel lucrează toate simțurile inimii lui; astfel lucrează toate gândurile lui. În deșert și în zadar le numește „bune", „alese", „înalte" omenirea căzută și oarbă! Adâncă e căderea

noastră: foarte puţini sunt oamenii care se recunosc pe sine drept fiinţe căzute, ce au nevoie de Mântuitor; cei mai mulţi privesc starea lor de cădere ca pe o stare de triumf deplin – întrebuinţează toate sforţările pentru a face cât mai temeinică, pentru a dezvolta starea lor de cădere.

A despărţi prin propriile sforţări binele firesc de răul care s-a înrădăcinat ca adaos a devenit pentru om un lucru cu neputinţă de înfăptuit. Răul a pătruns chiar în temeiul omului; omul se zămisleşte în fărădelegi, se naşte în păcate (Ps. L, 6). Chiar de la naşterea sa, omul nu are nici o faptă, nici un cuvânt, nici un gând, nici o simţire, nici pentru o clipă cât de scurtă, în care binele să fie lipsit de amestecul mai mic sau mai mare cu răul. Acest lucru este mărturisit de Sfânta Scriptură, care spune despre oamenii căzuţi că între ei *nu este drept nici unul: toţi s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut. Nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul* (Rom. III, 10-12). Având în vedere firea sa căzută, Sfântul Apostol Pavel spune: *Nu locuieşte întru mine, adică în trupul meu, ce este bun* (Rom. VII, 18). Aici, Apostolul înţelege prin *trup* nu trupul omenesc în sine, ci starea trupească a întregului om: a minţii, a inimii şi a trupului acestuia. Şi în Legământul cel Vechi este numit *trup* omul în întregimea lui: *Nu va rămâne Duhul Meu*, a grăit Dumnezeu, *în oamenii aceştia, pentru că trupuri sunt* (Fac. VI, 3). În această stare trupească trăiesc, ca într-un trup al lor, păcatul şi moartea veşnică. Apostolul numeşte starea sa trupească *trupul morţii* (Rom. VII, 24), *trupul păcatului* (Rom. VI, 6). Iată pricina din care starea aceasta se numeşte *trup, trupul morţii* şi *al păcatului*: faptul că în ea gândirea şi inima, care ar trebui să năzuiască spre duhovnicie şi sfinţenie, tind şi sunt pironite doar de materie şi de păcat, trăiesc în materie şi păcat. Trupul omenesc al Apostolului, după cum ştie toată lumea, era templu al Sfântului Duh, era pătruns de harul Dumnezeiesc şi izvora din sine lucrările Harului Dumnezeiesc (Fapte XIX, 12). Pe el nu îl puteau privi aceste expresii ce zugrăvesc atât de bine starea trupească, starea în care a căzut omenirea prin cădere: *şi cei ce sunt în trup, lui Dumnezeu a plăcea nu pot* (Rom. VIII, 8); *ca să se strice trupul păcatului* (Rom. VI, 6); *cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?* (Rom. VII, 24).

Minunat descrie Apostolul amestecul binelui cu răul în omul căzut, lăsat în săvârşirea binelui la măsura propriilor sforţări: în atare împrejurări, răul pătrunde în chip necesar din fire, schimonoseşte binele ei şi surpă planurile minţii care încearcă în zadar să aducă în biserica sufletului adevărata slujire a lui Dumnezeu. *Legea*, spune Apostolul, *este duhovnicească, dar eu sunt trupesc, vândut sub păcat: că ceea ce lucrez nu ştiu, fiindcă nu fac ce vreau eu, ci ceea ce urăsc; iar de fac ceea ce nu voiesc... nu eu fac aceea, ci păcatul ce locuieşte întru mine... Aflu, drept aceea, Legea mie, celui ce voiesc să fac binele; că ce este rău la mine se află: că împreună mă veselesc cu legea lui Dumnezeu după omul cel dinlăun-*

tru, dar văd o altă lege în mădularele mele oștindu-se împotriva legii minții mele și dându-mă pe mine rob legii păcatului, care este întru mădularele mele. Ticălos om sunt eu! Cine mă va izbăvi din trupul morții acesteia? ...Deci, eu însumi cu mintea mea slujesc legii lui Dumnezeu, iar cu trupul – legii păcatului (Rom. VII, 14-25). Prin cuvântul *trup* trebuie să înțelegem aici, iarăși, starea trupească, stare care surpă toate încercările minții omenești de a plini voia lui Dumnezeu, atâta vreme cât omul rămâne în starea de cădere, atâta vreme cât el nu este înnoit de către Duhul: Duhul, sălășluindu-Se în om, îl slobozește de robia păcatului (Rom. VIII, 14), stricând trupul păcatului (Rom. VI, 6), adică starea trupească din om. Așa trebuie înțelese și spusele Apostolului: *Trupul și sângele Împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni* (1 Cor. XV, 10). Prin numirile de *trup* și *sânge* se înțeleg gândurile și simțămintele ce se nasc în firea căzută, ce-l țin pe om cu mintea, inima și trupul lui în starea trupească. Starea aceasta se mai numește și *omul cel vechi* (Ef. IV, 22), de care Apostolul poruncește creștinului să se dezbrace și să se îmbrace *în omul cel nou, care după Dumnezeu a fost zidit întru dreptate și întru sfințenia Adevărului* (Ef. IV, 24). Acesta e același lucru cu ceea ce spune el în Epistola către romani: *Îmbrăcați-vă întru Domnul nostru Iisus Hristos* (XIII, 14), ca și în prima către corinteni: *Să ne îmbrăcăm în chipul Celui (Omului) Ceresc* (XV, 49). Se știe că Apostolul era înnoit de Duhul și îmbrăcat în Hristos; luminat de Duhul și mânat de dragostea către aproapele, el a rostit ca din partea omului căzut, care se străduie să rupă lanțurile păcatului, mărturisirea stării pricinuite de cădere – a stării în care omul, siluit de păcatul care trăiește în el, nu poate a nu săvârși răul, chiar dacă dorește a săvârși binele[1]. Această vedere a căderii omenești e dar al Harului Dumnezeiesc[2].

În societatea omenirii căzute, unii oameni sunt numiți „buni". Această numire este, în ce-i privește, incorectă și relativă. În această societate este numit „bun" omul ce săvârșește răul în măsura cea mai mică, iar „rău" – omul ce săvârșește cel mai puțin bine. Totuși, omul rău poate spori în rău până-ntr-atât că făptuirea lui se preschimbă într-un șir necurmat de răutăți. În înțelesul exact al cuvântului, nu există om bun. Nu este om care în starea sa de cădere să facă binele curat, neîntinat cu răul: *Nimeni nu este bun, fără numai Unul Dumnezeu* (Mc. X, 18), spune Cuvântul lui Dumnezeu. El îi socoate și îi numește pe toți oamenii *răi* (Lc. XI, 13), precum s-a zis mai sus. Drepții Vechiului Legământ se numeau „drepți" doar față de ceilalți oameni (Rom. IV, 2-3; Iov I, 8), iar nu față de Dumnezeu. Față de Dumnezeu toată omenirea căzută, până la

[1] V. Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura 1.

[2] Sfințitul mucenic Petru Damaschinul, înșirând vederile harice duhovnicești ce se înfățișează minții nevoitorului pe măsura curățirii lui, așază între vederile acestea și vederea căderii căreia s-a supus omenirea. V. Petru Damaschinul, Cartea 1 – Despre cele opt vederi ale minții.

ultimul om, s-a făcut nevrednică de Dumnezeu; toate faptele firii spurcate prin cădere s-au făcut nebineplăcute lui Dumnezeu, fiind spurcate prin amestecul de neînlăturat al răului. Numai credinţa în Răscumpărătorul făgăduit, dovedită prin faptele credinţei, L-a împropriat pe Dumnezeu drepţilor Vechiului Legământ, li s-a socotit întru dreptate (Rom. IV, 2-8; Gal. II, 18-26), le-a dat nădejdea mântuirii, nădejdea ieşirii din închisorile iadului, în care erau aruncate toate sufletele omeneşti, până la unul, în urma despărţirii lor de trup, până ce Dumnezeu înomenit a stricat încuietorile şi porţile iadului.

Nu numai că păcatul, prin cădere, s-a făcut omului ca ceva firesc, atât de propriu lui încât Scriptura a numit păcatul *sufletul omului* (Mt. X, 39), că lepădarea de păcat a devenit lepădare de sine (Mt. XVI, 24), ci omul căzut a primit în sine pe satana, care l-a amăgit, şi s-a făcut sălaş satanei. „Se află petrecând în noi într-un anume chip", spune Preacuviosul Macarie cel Mare, „şi vrăjmaşul însuşi, care se luptă să ne robească"[1]. Aceasta nu e nicidecum o judecată făcută după bunul plac, nici o închipuire, ci cunoaşterea din cercare, primită de cei care, cum spune acelaşi bineplăcut al lui Dumnezeu, s-au dat pe sine fără făţărnicie Domnului, petrec cu statornicie în rugăciune şi stau cu neclintire împotriva vrăjmaşului care îi luptă[2].

Această cunoaştere din cercare a căderii omeneşti este de neajuns pentru creştinul trăitor în lume, legat de griji, smuls de necurmata împrăştiere de la vederea de sine. Nu către el vorbim acum. Fie ca el să îşi câştige mântuirea prin fapte bune în sânul Bisericii Ortodoxe, mai ales prin milostenie şi întreagă înţelepciune. Noi vorbim acum cu monahii, care s-au dat pe sine în întregime spre slujirea lui Dumnezeu, care doresc să vadă Împărăţia lui Dumnezeu descoperindu-se în ei întru putere şi slavă. Nestrămutata lege duhovnicească a nevoinţei cere ca omul să rupă mai întâi legăturile materiei, care îl leagă dinafară, şi abia apoi să purceadă la ruperea acelor legături prin care e legat în adâncul minţii şi inimii sale de duhurile răutăţii. „În îndoit chip, şi cu două feluri de legături", spune Sfântul Macarie cel Mare, „s-a arătat omul legat după călcarea poruncii şi după izgonirea lui din rai: (s-a arătat legat) în lumea aceasta prin lucrurile lumii şi dragostea de lume, adică de poftele şi patimile trupeşti, de bogăţie şi de slavă, precum şi de dragostea faţă de făpturi, femeie şi copii, rudenii, patrie, locuri, veşminte – mai pe scurt, de dragostea faţă de toate lucrurile văzute, de care Cuvântul lui Dumnezeu îi porunceşte

---

[1] Cuvântul 4, cap. 16. Acest lucru se vede din exorcismele săvârşite înaintea Sfintei Taine a Botezului. Omul căzut s-a făcut sălaş nu numai al păcatului, ci şi al satanei; prin Taina Sfântului Botez e alungat satana din om – însă din pricina vieţii nepăsătoare şi păcătoase a celui botezat, satana se întoarce în el, precum vom lămuri mai jos. Vezi rânduiala Sfântului Botez în *Molitfelnic.*

[2] Cuvântul 4, cap. 5.

să se lepede de bună voie (fiindcă omul de bună voie se înrobeşte tuturor celor văzute), aşa încât, desfăcându-se şi slobozindu-se de toate acestea, să poată împlini voia lui Dumnezeu în chip desăvârşit. Iar înlăuntrul său, sufletul e legat, închis, înconjurat de ziduri şi ferecată cu legăturile întunericului de către duhurile răutăţii într-aşa măsură, că nu poate, oricât ar vrea, să-L iubească pe Dumnezeu, să creadă în El şi să-L cinstească"[1]. În continuarea acestei omilii, marele bineplăcut al lui Dumnezeu şi povăţuitor al monahilor ne învaţă că numai cei ce au aruncat de pe ei legăturile lumii şi s-au dat spre a sluji cu adevărat numai lui Dumnezeu pot să descopere în ei înşişi robia lor, moartea lor veşnică. Dimpotrivă, cel ce nu s-a îngrijit mai înainte a rupe legăturile puse asupra lui de către materie, adică de lumea cea văzută şi de viaţa vremelnică de pe pământ cu situaţia şi relaţiile ei, nu va cunoaşte niciodată, nu va băga de seamă robia sa şi nu va vedea duhurile răutăţii ce lucrează în el. El rămâne pentru totdeauna străin de sine însuşi: nutrind în sine patimi ascunse, nu numai că nu le cunoaşte, ci foarte adesea socoteşte imboldurile lor ca imbolduri ale dreptăţii şi lucrarea lor ca lucrare a Harului Dumnezeiesc sau ca mângâiere a conştiinţei. În viaţa monahală, nevoinţa trupească, oricât ar fi de mare, nu poate descoperi de la sine lanţurile lăuntrice şi starea jalnică dinlăuntru: pentru asta e de neapărată trebuinţă nevoinţa sufletească. Nevoinţa trupească neînsoţită de cea sufletească este mai mult vătămătoare decât folositoare; ea slujeşte drept pricină a unei întăriri neobişnuite a patimilor sufleteşti: slava deşartă, făţărnicia, viclenia, trufia, ura, zavistia, părerea de sine[2]. „Dacă lucrarea cea lăuntrică după Dumnezeu nu ajută omului", a spus marele Varsanufie, „degeaba se osteneşte el în cele din afară"[3].

Următoarele nevoinţe duhovniceşti descoperă nevoitorului robia lui lăuntrică, slujind drept pricină a stârnirii războiului în gânduri şi simţiri: 1) adevărata ascultare; în ea nevoitorul începător, tăind pentru Dumnezeu voia sa şi socotinţele sale pentru a plini voia şi socotinţele nevoitorului sporit, care a dobândit ascultare neabătută faţă de Dumnezeu, negreşit va stârni împotrivirea trufaşului înger căzut, şi prin aceasta va da în vileag prezenţa lui în sine. Dacă nevoitorul nu se va lăsa amăgit de viclenele insuflări ale celui viclean, ce năzuieşte, sub felurite pretexte, să îl rupă de ascultare, şi rămâne statornic în nevoinţă, el va stârni zavistia şi amarnicul război al vrăjmaşului nevăzut, care nu va întârzia a stârni în nevoitor felurite închipuiri, gânduri, simţiri, aplecări păcătoase, şi prin aceasta va da în vileag răul ce se ascunde, în chip neobişnuit de cuprinzător, în adâncul inimii şi se preface că nu e nicidecum acolo. 2) Citirea, învăţarea şi plinirea poruncilor evanghelice, care, în vreme ce taie păcatul

---

[1] Omilia 21, cap. 1.

[2] Învăţătura 16 a Preacuvioasei Singlitichia. *Pateric.*

[3] Răspuns la întrebarea 210.

făptuitor, nimicesc cu precădere păcatul chiar din minte, chiar din inimă. Plinirea acestor porunci sau, mai bine zis, silința de a plini poruncile, dă în vileag neapărat păcatul care viază în noi și stârnește un cumplit război lăuntric, la care iau parte în chip cât se poate de puternic duhurile răutății. 3) Necinstirile și celelalte necazuri dau, de asemenea, în vileag păcatul ce se ascunde în adâncul sufletului. Necazul se mai numește și „ispită"[1] tocmai fiindcă arată starea cea dintr-ascuns a inimii. Firește că în omul care încă se află sub stăpânirea păcatului el dă în vileag păcatul ce viază în adâncul sufletului și care se vădește prin amărăciunea inimii, prin întristare, prin gândurile de cârtire, nemulțumire, îndreptățire de sine, răzbunare, ură. Întărirea lucrării acestor patimi în suflet, năvălirea cu deosebită putere a gândurilor și închipuirilor, slujesc ca dovadă neîndoielnică a lucrării trufașului duh căzut. 4) Rugăciunea cu luare-aminte, mai ales rugăciunea cu numele Domnului nostru Iisus Hristos, însoțită de străduința unirii inimii cu mintea, dă în vileag șarpele cuibărit în adâncul inimii și, rănindu-l, îl stârnește să miște. Preacuvioșii Calist și Ignatie Xanthopulos, în scrierea lor despre liniștire și rugăciune, dau următoarele cuvinte ale Sfântului Ioan Gură de Aur: „Rogu-vă, fraților: nicicând să nu călcați și să nu treceți cu vederea pravila rugăciunii. Am auzit oarecând pe Părinți grăind că nu este monah cel care calcă sau trece cu vederea această pravilă: ci e dator monahul, fie că întrebuințează mâncare sau băutură, fie că rămâne în chilie ori se află în ascultare și în călătorie, fie că altceva face, să strige neîncetat: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă*, ca numele Domnului nostru Iisus Hristos, fiind pomenit fără încetare, să-l întărâte la luptă pe vrăjmaș: căci sufletul ce se silește poate afla totul prin pomenirea aceasta: și răul, și binele. La început, el vede răul înlăuntrul inimii sale, iar apoi binele (adică Harul lui Dumnezeu, sădit în fiecare creștin dreptslăvitor prin Sfântul Botez)"[2]. Această stare a războiului lăuntric trebuie îndurată cu seninătate, precum povățuiește Preacuviosul Macarie cel Mare, cu neîndoită credință și nădejde în Domnul, cu mare răbdare, așteptând de la Domnul ajutor și dăruirea libertății lăuntrice. Războiul nu poate fi încununat de biruință și libertatea nu poate fi dobândită prin propriile sforțări ale omului: atât una cât și cealaltă sunt daruri dumnezeiești, dăruite nevoitorului la vremea potrivită, știută doar de Dumnezeu[3].

Greșesc foarte mult cei care, aflându-se sub stăpânirea patimilor, pretind de la ei înșiși nepătimire. Având asemenea pretenție nedreaptă, ce vine din-

---

[1] Cuvântul „ispită", atât în rusă cât și în română, vine de la un radical slav care înseamnă a pune la încercare.

[2] Cap. 49, *Dobrotoliubie*, partea a doua. Acest citat este înfățișat mai deplin în Cuvântul despre rugăciunea lui Iisus.

[3] Omilia 21, cap. 3 și 4.

tr-o concepţie greşită despre sine, ei ajung într-o stare de tulburare neobişnuită atunci când păcatul ce viază în ei îşi arată colţii într-un chip oarecare. Ei cad în trândăvie, în deznădejde. Manifestarea păcatului li se pare, din pricina părerii greşite pe care o au despre ei înşişi, un lucru neobişnuit, ceva nelalocul lui: în vreme ce manifestarea păcatului în gânduri, simţăminte, cuvinte şi fapte (aici e vorba nu de păcatele de moarte şi nu de păcatele de bună voie, ci de poticnirile fără voie), e un fenomen logic, firesc, de neocolit. „Dacă patima ne supără", spune Preacuviosul Avvă Dorotei, „nu trebuie să ne tulburăm de asta: a ne tulbura de faptul că ne supără patima arată nebunie şi mândrie, şi vine din aceea că nu ne cunoaştem starea sufletească şi fugim de osteneală, precum au zis Părinţii. De aceea nici nu sporim, că nu ne ştim măsura şi nu avem răbdare în lucrurile pe care le începem, ci vrem a dobândi virtutea fără osteneală. De ce să se mire pătimaşul când îl supără patima? Ai dobândit-o, o ai în tine, şi te mai tulburi! Ai primit în tine arvuna ei, şi mai zici: de ce mă supără? Mai bine rabdă, nevoieşte-te şi roagă-te lui Dumnezeu"[1].

Cei ce contemplă în sine păcatul îşi petrec, din pricina acestei contemplări, întreaga viaţă pământească în tânguire pentru păcătoşenia lor, în chip gândit se arată pe sine, arată starea lor jalnică Domnului şi strigă întru durerea inimii: *Ochii mei pururea spre Domnul, că El va scoate din laţ picioarele mele. Caută spre mine şi mă miluieşte, că unul născut şi sărac sunt eu. Necazurile inimii mele s-au înmulţit: din nevoile mele scoate-mă* (Ps. XXIV, 16-18). *Izbăveşte de sabie sufletul meu şi din mâna câinelui pe cea una născută a mea* (Ps. XXI, 22). *Că ce folos este omului de ar dobândi lumea toată, iar sufletul său îşi va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?* (Mt. XVI, 26). *Mântuieşte-mă din gura leului, şi din coarnele inorogilor smerirea mea* (Ps. XXI, 23), *căci potrivnicul meu, diavolul, umblă răcnind ca un leu, căutând să mă înghită* (1 Pt. V, 8). *Vezi smerirea mea şi osteneala mea, şi lasă toate păcatele mele. Vezi pe vrăjmaşii mei, că s-au înmulţit şi cu urâciune nedreaptă m-au urât. Păzeşte sufletul meu* ca pe sufletul lui Iov, robul tău, *şi mă izbăveşte, ca să nu fiu ruşinat că am nădăjduit întru Tine* (Ps. XXIV, 19-21; Iov II, 6). Cel care vieţuieşte după această pravilă se va învrednici, fără nici o îndoială, să spună la vremea sa: *Aşteptând am aşteptat pe Domnul, şi a căutat spre mine, şi a auzit rugăciunea mea:*

[1] Învăţătura a 13-a, Despre răbdarea ispitelor. Nevoitorul nostru rus, stareţul Serafim de Sarov, spune: „Trebuie să facem pogorământ sufletului nostru în neputinţele şi nedesăvârşirile lui, şi să îi suferim neajunsurile la fel cum le răbdăm pe ale altora, dar să nu ne lenevim, ci să ne îndemnăm la cele mai bune. Ai întrebuinţat multă mâncare, sau vreun alt lucru de acest fel, înrudit slăbiciunii omeneşti, ai făcut? Nu te tulbura de aceasta şi nu adăuga vătămare la vătămare, ci nevoieşte-te cu bărbăţie a te îndrepta, iar între timp străduieşte-te să-ţi păstrezi pacea sufletească, după cuvântul Apostolului: *Fericit cel ce nu se judecă pe sine în ceea ce alege* (Rom. XIV, 22)". Povestire despre viaţa şi nevoinţele Stareţului Serafim, ediţia 1844, Moscova.

și m-a scos din groapa ticăloșiei și din tina noroiului, și a pus pe piatră picioarele mele, și a îndreptat pașii mei; și a dat în gura mea cântare nouă, cântare a Dumnezeului nostru (Ps. XXXIX, 1-4). Nemincinos e Cel Ce a dăruit făgăduința celor care nădăjduiesc în Dânsul și nu se rup de nădejdea în El în ciuda tânjelii prelungite și chinuitoare pricinuite în inimă de silnicia păcatului. Cel Ce a dăruit făgăduința o va împlini negreșit. *Dumnezeu au nu va face răsplătire*, dă mărturie Fiul lui Dumnezeu, *aleșilor Săi, care strigă către Dânsul ziua și noaptea, deși îndelung îi rabdă pe dânșii? Zic vouă, că va face răsplătirea lor curând* (Lc. XVI-II, 7-8). Prin „îndelungă răbdare" se înțelege aici îngăduința lui Dumnezeu ca omul să fie ispitit o anumită vreme, tot pentru folosul lui, de păcatul care trăiește în om și de duhurile răutății. „Stăpânitorul veacului acestuia", grăiește Sfântul Macarie cel Mare, „pentru cei prunci cu duhul e toiag ce pedepsește și bici care pricinuiește răni; dar el, precum s-a zis mai sus, prin asta pregătește mare slavă și multă cinste, făcându-i să sufere și punându-i la încercare... Prin el se tocmește oarecare lucrare mare a mântuirii, precum s-a zis undeva: *răul, având ca scop răul, ajută binelui*. Pentru sufletele bune, ce au voință bună, și ceea ce pare necaz se întoarce până la urmă în bine, precum dă mărturie însuși Apostolul: *Celor ce Îl iubesc pe Dumnezeu toate li se lucrează spre bine* (Rom. VIII, 28). Acestui toiag al pedepsirii i se îngăduie să lucreze cu scopul ca prin mijlocirea lui vasele să fie puse la încercare ca într-un cuptor încins, și vasele bune să se facă mai tari, iar cele netrebnice să își arate aplecarea spre sfărâmare, nesuferind puterea focului. El, adică diavolul, fiind făptură și rob al lui Dumnezeu, nu ispitește atâta cât i se năzare lui, nu necăjește cât vrea el, ci atât cât îi îngăduie porunca lui Dumnezeu. Dumnezeu, știind cu de-amănuntul starea fiecăruia, îngăduie ca fiecare să fie ispitit doar după puterile lui. *Credincios este Dumnezeu*, spune Apostolul, *Care nu va lăsa pe voi să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci împreună cu ispita va face și sfârșitul, ca s-o puteți suferi* (1 Cor. X, 13). Cel ce caută și bate în ușă, cerând până în sfârșit, va primi ce cere"[1].

Pricina pentru care Dumnezeu îngăduie ca nevoitorul să fie ispitit de duhurile răutății și de păcat stă în aceea că omul are neapărată trebuință să cunoască întocmai și în amănunt căderea sa, cunoaștere fără de care nu poate să-L recunoască și să-L primească așa cum se cuvine pe Răscumpărătorul. El are neapărată trebuință să își cunoască firea căzută, înclinările ei, lucrarea ce îi este proprie, ca mai apoi, după ce primește harul Sfântului Duh, dat de Răscumpărătorul, să nu pună lucrările lui pe seama sa, ci să fie vrednic vas și organ al lui. Spune Sfântul Grigorie Sinaitul: „Dacă omul nu va fi părăsit și biruit și stăpânit, robit de toată patima și gândul, și biruit cu duhul, neaflând

[1] Cuvântul 4, cap. 6-8.

nici un ajutor nici de la fapte, nici de la Dumnezeu, nici de la altcineva, lucru care aproape că îl duce la deznădejde, fiind el ispitit din toate părţile, nu va putea să ajungă la străpungerea duhului, să se socoată mai mic decât toţi, cel mai de pe urmă şi robul tuturor, mai netrebnic chiar decât dracii, ca unul muncit şi biruit de ei. Acesta e lucru îngăduit de Pronie din iconomie şi smerenie înţelepţitoare, în urma căreia e dăruită de către Dumnezeu a doua smerenie, cea mai înaltă, care e putere dumnezeiască ce lucrează prin Dumnezeu şi săvârşeşte prin El toate; (omul) o vede în sine ca pe o unealtă, şi prin această unealtă săvârşeşte Minunile lui Dumnezeu"[1]. Aşa se lămureşte minunata privelişte pe care o înfăţişează prin sine Sfinţii lui Dumnezeu: ei, fiind vase ale Duhului Sfânt, în acelaşi timp se vedeau, se socoteau, se mărturiseau drept cei mai mari păcătoşi, vrednici de pedepsele vremelnice şi veşnice. Ei au studiat şi au cunoscut în chip temeinic firea lor căzută, în care nu-i nimic neîntinat, şi ca atare tot binele care prin mijlocirea lor se săvârşea de către harul lui Dumnezeu sălăşluit în ei îl puneau cu deplină încredinţare pe seama Lui, şi tremurau neîncetat ca nu cumva să răsară din firea căzută vreun gând sau vreun simţământ jignitor pentru Duhul Sfânt[2]. Pentru om nu este de folos trecerea grabnică de la starea de luptă la starea de libertate duhovnicească. Sfântul Macarie cel Mare bagă de seamă că „nu rareori sufletele ce sunt deja părtaşe ale Harului Dumnezeiesc, preapline de cerească dulceaţă, şi se îndulcesc deja de tihna duhului, însă nu sunt mărturisite, nu sunt cercate prin necazurile aduse de duhurile rele, rămân în starea de pruncie şi, ca să zic aşa, nu sunt bune pentru Împărăţia Cerurilor. *De sunteţi fără certare*, spune Dumnezeiescul Apostol, *căreia toţi s-au făcut părtaşi, sunteţi feciori din curvie, iar nu fii* (Evr. XII, 8). Drept aceea, şi ispitele şi necazurile sunt trimise omului pentru folosul lui, ca sufletul, cercat fiind prin ele, să se facă mai puternic şi mai cinstit înaintea Domnului său. Dacă el va răbda până în sfârşit cu nădejdea în Domnul, va fi cu neputinţă să nu primească bunătăţile făgăduite de Sfântul Duh şi desăvârşita slobozire de răutatea patimilor"[3]. Din această pricină, afară de câteva cazuri rare, ce ţin de o deosebită iconomie a lui Dumnezeu, nevoitorii lui Hristos petrec o parte însemnată a pribegiei lor pământeşti în amarnică luptă cu păcatul, sub jugul nemilostivului faraon. La ieşirea din Egipt – ţara facerii de cărămizi şi săturării de cărnuri, care închipuie starea trupească – slujitorii Adevăratului Dumnezeu pradă pe egipteni, adică iau cu ei bogăţia înţelegerii lucrătoare, care se dobândeşte în luptă cu păcatul şi duhurile răutăţii. Aceasta e dumnezeiasca rânduială a legii duhovniceşti (Ieş. III, 21-22). Sfântul Isa-

---

[1] Capete foarte folositoare, cap 117, *Dobrotoliubie*, partea întâi.

[2] Preacuviosul Macarie cel Mare, Omilia 27, cap. 4, 5 şi 18.

[3] Cuvântul 7, cap. 14.

ac Sirul istoriseşte următoarele: „Oarecare din sfinţi a zis: Era un bătrân preacinstit dintre pustnici, şi am mers odată la el, şi eram întristat din pricina ispitelor; iar el era bolnav şi se afla culcat. Şi după ce i-am făcut plecăciune, am şezut lângă el şi am zis: „Roagă-te pentru mine, părinte, că mult sunt supărat de ispitele dracilor". Iar acela, deschizând ochii lui, a căutat spre mine şi mi-a zis: „Fiule, eşti prea tânăr şi nu sloboade Dumnezeu ispitele asupra ta". Iar eu i-am spus: „Sunt tânăr, dar sufăr ispitele unor bărbaţi în putere". Acela mi-a zis iarăşi: „Dumnezeu te va înţelepţi". Iar eu am zis: „Cum mă va înţelepţi, că eu în fiecare zi gust moartea?" Acela zise iarăşi: „Dumnezeu te iubeşte: taci. Dumnezeu îţi va da harul Lui", şi adăugă: „Cunoaşte, fiule, că treizeci de ani am făcut război cu dracii şi până ce n-am trecut de al douăzecilea nu am fost ajutat deloc; iar după ce am izbutit să trec de al cincilea (peste cei douăzeci), am început să aflu odihnă. Şi trecând încă un an, s-a înmulţit odihna; iar după ce s-a scurs şi al şaptelea (după cei douăzeci) şi a venit al optulea, s-a înmulţit şi mai mult. Iar trecând şi al treizecilea şi ajungând la sfârşit, aşa s-a întărit odihna, că nu mai cunoşteam nici măsura la care a ajuns...". Iată ce nesfârşită odihnă a născut lucrarea multostenitoare şi de lungă vreme"[1].

Punându-ne nădejdea în Atotputernicul şi Atotbunul nostru Dumnezeu, să sârguim, prin mijlocirea adevăratei vieţuiri călugăreşti, a coborî, prin norul, fumul şi viforul gândurilor care neîncetat răsar în noi, în sufletul nostru robit şi omorât de păcat, împuţit, fără chip, ce zace în mormântul căderii. Acolo, în adâncul inimii, vom vedea şi şarpele ce a ucis sufletul nostru[2]. Cunoaşterea adâncă şi întocmai a căderii omeneşti e foarte de însemnătate pentru nevoitorul lui Hristos: numai dintru această cunoaştere, ca din iadul însuşi, poate el, rugându-se întru adevărată străpungere a duhului, să strige către Domnul, după povaţa Sfântului Simeon Noul Teolog: „Dumnezeule şi Doamne al tuturor! Cela Ce ai stăpânire peste toată suflarea şi sufletul, Singurul Care ai putere să mă vindeci, ascultă ruga mea, a ticălosului, şi şarpele cel cuibărit în mine, omorându-l prin venirea Atotsfântului şi de viaţă Făcătorului Duh, pierde-l"[3]. În starea de cădere, păcatul şi diavolul aşa îl siluiesc pe om, că el nu are nici o putinţă de a se împotrivi lor, ci fără voie e atras de ei (2 Pt. I, 4) nu în păcate de moarte, precum am zis mai sus, ci îndeobşte în poticniri ale gândului. În nevoitorii osârdnici, înviforării lăuntrice foarte rar i se îngăduie să se arate prin cuvânt, darmite prin faptă.

---

[1] Cuvântul 31. Aici e întrebuinţat cuvântul „lucrare", fiindcă Părinţii numesc aşa îndeobşte nevoinţa minţii şi inimii, însemnând prin cuvântul „nevoinţă" mai mult ostenelile trupeşti. V. Preacuviosul Varsanufie cel Mare, Răspunsul 210; Isaac Sirul, Cuvântul 56.

[2] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul 1, cap. 1.

[3] *Dobrotoliubie*, partea întâi, Capete făptuitoare şi teologice, cap. 43.

5. Despre starea de după răscumpărarea omului

Prin răscumpărare, firea omenească a fost înnoită. Dumnezeu-Omul a înnoit-o prin Sine și în Sine. Această fire omenească înnoită de Dumnezeu e altoită, ca să zicem așa, prin Botez pe firea căzută. Botezul, fără să desființeze firea, desființează starea ei de cădere; fără a face din fire altceva decât este ea în sine, schimbă starea ei, împărtășind firea omenească de firea dumnezeiască[1].

Botezul e și omorâre și înviere în același timp, înmormântare și naștere. În scăldătoarea Botezului se cufundă, în ea se înmormântează și moare vătămarea de către păcat a firii căzute, și din cristelniță învie firea înnoită; în cristelniță se cufundă fiul vechiului Adam și din ea iese fiul Noului Adam. Acest lucru este mărturisit de Domnul, care a zis: *De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre întru Împărăția lui Dumnezeu. Ce e născut din trup, trup este; și ce este născut din Duh, duh este* (In. III, 5-6). Din spusele acestea se vede limpede că Sfântul Duh, primind în scăldătoarea Botezului om trupesc – așa cum s-a făcut omul după cădere –, îl scoate din cristelniță același om, însă de acum duhovnicesc, după ce a omorât în el starea păcătoasă trupească și a născut în el pe cea duhovnicească. La botez, omului i se iartă păcatul primit de la protopărinți și păcatele proprii făcute după botez. La botez, omului i se dăruiește libertatea duhovnicească[2]: el nu mai poate fi siluit de păcat, ci poate alege după libera sa voie între bine și rău. La botez, satana, care trăiește în fiecare om al firii căzute, este gonit din om; se lasă la voia celui botezat să rămână templu al lui Dumnezeu și să fie liber de satana sau să-L îndepărteze din sine pe Dumnezeu și să se facă sălaș al satanei[3] (Mt. XII, 43-45). La botez, omul se

---

[1] *Dobrotoliubie,* partea întâi, Capete făptuitoare și teologice, Învățătura 1.

[2] „El (Domnul) ne-a slobozit prin Sfântul Botez, dăruindu-ne iertare de păcate, și ne-a dat libertatea de a face binele, dacă dorim aceasta, și de a nu mai fi trași, ca să zic așa, cu sila spre rău: fiindcă pe cel robit de păcate acestea îl apasă și-l trag, precum s-a zis în Scriptură că fiecare e legat cu legăturile păcatelor sale (Pilde V, 22)". Preacuviosul Avvă Dorotei, Învățătura 1, Despre lepădarea de lume. – „Botezul nu răpește voia de sine stăpânitoare și slobodă: el ne dă libertatea ce face ca diavolul să nu ne mai poată sili atunci când nu încuviințăm insuflările lui. După botez, se lasă la voia noastră să rămânem întru poruncile lui Hristos, Stăpânul și Dumnezeu, întru Care ne-am botezat, și să umblăm în calea poruncilor Lui, sau să ne întoarcem prin faptele cele rele la potrivnicul și vrăjmașul nostru, diavolul". Preacuviosul Simeon Noul Teolog, cap. 109, *Dobrotoliubie,* tom 1.

[3] „Prin botez este gonit duhul necurat și înconjură suflete fără apă, fără credință; însă în ele nu află tihnă, căci tihna pentru drac este a tulbura cu lucrări viclene pe cei botezați – cei nebotezați sunt ai lui de la început (zămislire) – și el se întoarce în cel botezat împreună cu șapte duhuri. Precum șapte sunt darurile Duhului, așa și duhurile rele, viclene, sunt șapte la număr. Când diavolul se întoarce la cel botezat și îl află deșert, adică neavând, din pricina leneviei, lucrarea care se împotrivește vrăjmașilor, atunci, intrând în el, face rele mai amarnic ca înainte. Cel ce s-a curățit prin botez și apoi s-a spurcat iarăși nu are de nădăjduit într-un al doi-

îmbracă în Hristos (Gal. III, 27). La botez, toți oamenii devin de o seamă, fiindcă vrednicia fiecărui creștin este una și aceeași. Ea e Hristos. Această vrednicie e nesfârșit de mare, în ea e nimicită orice deosebire pământească între oameni (Gal. III, 28). Nimicnică fiind, această deosebire n-a fost înlăturată de Hristos, la arătare, pe timpul vieții noastre pământești – și, rămânând, își arată încă și mai limpede nimicnicia. În același chip și leșul, când este smuls din el sufletul, e socotit mort, chiar dacă n-a putrezit încă. La botez, asupra omului se revarsă cu îmbelșugare Harul Atotsfântului Duh, care s-a depărtat de la cel ce a călcat porunca lui Dumnezeu în rai, de la cel ce a urmat înțelegerii și voii păcătoase a îngerului căzut. Harul se apropie din nou de cel răscumpărat prin sângele Dumnezeu-Omului, de cel ce se împacă cu Dumnezeu, de cel care se leapădă de înțelegerea și voia sa, de cel care îngroapă în cristelniță imboldurile firii căzute, viața acesteia – pricina morții. „Hristos, fiind Dumnezeu Desăvârșit", a spus Preacuviosul Marcu Ascetul, „a dăruit celor ce se botează desăvârșitul har al Sfântului Duh, ce nu primește de la noi adaos, ci se descoperă și se arată nouă pe măsura lucrării poruncilor"[1]. Omul botezat, făcând binele ce ține de firea omenească înnoită, sporește în sine Harul Atotsfântului Duh cel primit la botez, care, fiind neschimbat în sine, luminează mai puternic în om pe măsura lucrării de către el a binelui lui Hristos: tot astfel luminează mai puternic raza de soare, rămânând neschimbată în sine, pe măsură ce e mai slobod cerul de nori. Dimpotrivă, făcând după botez răul, dând loc să lucreze firii căzute, dându-i viață, omul pierde în măsură mai mare sau mai mică libertatea duhovnicească: păcatul dobândește iarăși stăpânire silnică asupra omului; diavolul intră din nou în om, se face stăpân și îndrumător al lui. Cel izbăvit de amara și greaua robie prin mâna cea atotputernică a lui Dumnezeu se arată iarăși în lanțuri, în robie, în temniță, în iad – de bună voie. Acestei nenorociri i se supune omul, în mai mare sau mai mică măsură, după măsura păcatelor pe care și le îngăduie și a deprinderii sale cu viața păcătoasă. Păcatul care trăiește înlăuntrul omului și îl silește să-i facă voia se cheamă patimă. Patima nu întotdeauna sare în ochi: ea poate să trăiască în chip ascuns în om și să îl ducă la pierzare. Libertatea duhovnicească se pierde cu desăvârșire și atunci când omul botezat își îngăduie să își petreacă viața după înțelegerea și voia firii căzute: fiindcă cel botezat s-a lepădat de firea sa și s-a îndatorat

---

lea botez: nădejdea este, poate, în pocăința multostenicioasă". Tâlcuirea Fericitului Teofilact al Bulgariei la locul citat aici. – Preacuviosul Grigorie Sinaitul a zis: „Ține-ți mintea neținută, adică înviforată și împrăștiată de puterea potrivnică ce s-a întors după botez, din pricina leneviei, împreună cu alte duhuri foarte rele, în sufletul nepurtător de grijă, precum grăiește Domnul". Sfântului Grigorie Sinaitul, Capete foarte folositoare, cap. 3, *Dobrotoliubie*, tom 1. – Preacuviosul Macarie cel Mare, omilia 27, cap. 11.

[1] Cuvântul 3 despre Botez.

ca în toate faptele, cuvintele, gândurile și simțămintele sale să arate doar firea cea înnoită de Dumnezeu-Omul, adică să vieze doar după voia și înțelegerea Domnului Iisus Hristos – altfel spus, după poruncile evanghelice și după învățătura evanghelică. A urma firii noastre căzute, a urma înțelegerii și voii ei, înseamnă a ne lepăda cu lucrul de Hristos și de libertatea pe care El ne-a dăruit-o la Botez. Să dăm viață în noi înșine firii căzute înseamnă să ne întoarcem la moartea veșnică, să o sălășluim și să o cultivăm în noi înșine. De ce au pierit și pier iudeii și elinii? Din dragostea de firea căzută. Unii vor să păstreze ca valoare dreptatea firii căzute, alții – binele ei, iar alții – rațiunea ei: și unii și ceilalți se fac străini de Hristos, de această Singură Dreptate, această Singură Vistierie a înțelegerii (Col. II, 3; Rom. V, 19). Cel care nu s-a lepădat de firea căzută, care nu a recunoscut că ea, din pricina căderii, este netrebnică și spurcată în toate privințele, nu se poate apropia de Hristos și împropria Lui, sau, dacă s-a împropriat Lui, să rămână întru această stare.

Milostivirea lui Dumnezeu a înfățișat grăitor în firea (natura) văzută multe învățături de taină ale creștinismului. Învierea, ce are loc primăvara, a toată verdeața închipuie învierea oamenilor; lucrarea anumitor doctorii, care la început dau în vileag boala și parcă o întăresc, iar apoi vindecă, închipuie duhovniceasca nevoință, care la început dă în vileag în om patimile lui ascunse, le pune în mișcare și apoi, încetul cu încetul, le nimicește[1]. E, de asemenea, ceva cu care lucrarea Botezului asupra omului seamănă în chip izbitor. Să mergem în livadă și să privim acolo ce face grădinarul cu merii ca să le dea putința de a aduce roade bune la gust. Orice măr, crescând din sământă, de-ar fi luată aceasta din cel mai bun măr, poate aduce numai roade acre, amare și vătămătoare, ce nu sunt bune pentru întrebuințare: din această pricină, orice măr crescut din sământă se numește „sălbatic". Firea noastră căzută seamănă cu un măr sălbatic. Ea poate aduce numai rod amar, rău și vătămător: binele amestecat cu rău și otrăvit de rău, care pierde pe cel ce socoate acest bine, ce s-a făcut rău din pricina amestecului cu răul, drept bine vrednic de Dumnezeu și de om. Grădinarul, ca să prefacă mărul sălbatic în măr de soi, taie fără cruțare toate ramurile lui, lăsând doar trunchiul. Pe trunchiul rămas, el altoiește o rămurică dintr-un măr de soi; această rămurică se unește cu trunchiul și cu rădăcina, începe să scoată ramuri în toate părțile, prin aceste ramuri sunt

---

[1] *„Au răsărit păcătoșii ca iarba și s-au ivit toți cei ce fac fărădelegea, ca să piară în veacul veacului* (Ps. XCI, 7-8). Păcătoșii care răsar ca iarba sunt gândurile pătimașe, asemenea iarbei slabe și lipsite de putere. Astfel, când răsar în suflet gândurile pătimașe, atunci *se ivesc*, adică se vădesc *toți cei ce fac fărădelegea*, adică patimile, *ca să piară în veacul veacului*: fiindcă atunci când patimile se fac vădite nevoitorilor, sunt nimicite de ei. Pricepeți puterea cuvântului: mai întâi răsar gândurile pătimașe, și astfel se dau în vileag patimile, ca apoi să fie nimicite". Preacuviosul Avvă Dorotei. Învățătura 13, Despre răbdarea ispitelor.

înlocuite ramurile tăiate; pomul firesc este înlocuit de un pom artificial, altoit; pomul altoit se ține, totuși, pe trunchiul cel firesc, trage sevă din pământ prin mijlocirea rădăcinilor firești – într-un cuvânt, unește nedespărțit viața sa cu viața pomului firesc. Un astfel de pom începe să aducă roade alese, care sunt ale pomului firesc și, totodată, se deosebesc cu totul de roadele aduse de pomul firesc în starea lui sălbatică. Apoi, în toată vremea ființării pomului în livadă, grădinarul ia aminte cu deadinsul ca din tulpină și din rădăcină să nu iasă mlădițe de-ale pomului firesc: fiindcă ele vor aduce din nou rodul lor cel netrebnic și, trăgând seva la sine, o vor răpi ramurilor altoite, vor lua acestor ramuri puterea de a aduce rodul lor ales, le vor usca, le vor da pierzării. Pentru păstrarea vredniciei, sănătății și puterii în măr e de neapărată trebuință ca toate ramurile sale să ia naștere numai și numai din rămurica altoită. Ceva asemănător cu altoirea crenguței de neam bun pe mărul cel sălbatic se săvârșește în Taina Botezului cu omul botezat; ceva asemănător purtării grădinarului față de mărul altoit trebuie să se săvârșească în privința omului botezat. La botez se taie nu ființa noastră, ce are ca temei zămislirea întru fărădelegi și nașterea întru păcate: se taie trupul păcatului, se taie starea trupească și sufletească a firii, ce poate să nască binele numai amestecat cu răul; la ființa, la viața, la făptura omului se altoiește firea omenească înnoită de Dumnezeu-Omul. Toate gândurile, simțămintele, cuvintele, faptele celui botezat trebuie să țină de firea înnoită, precum a zis Preacuviosul Marcu Ascetul: „Binele nu poate fi crezut sau făptuit, fără numai întru Hristos Iisus și Sfântul Duh"[1]. Cel botezat nu trebuie nicidecum să îngăduie în sine lucrarea firii căzute, trebuie să lepede neîntârziat orice înclinare și imbold al ei, chiar dacă acestea ar fi la arătare bune: el trebuie să împlinească și prin simțiri, și prin cuvinte, și prin fapte numai poruncile evanghelice. La un asemenea fel de a gândi duc poruncile date de către Domnul ucenicilor și următorilor Săi: *Rămâneți întru Mine, și Eu întru voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă din sine singură, de nu va rămânea în viță, așa nici voi, de nu veți rămânea întru Mine. Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne întru Mine și Eu întru el, acesta aduce roadă multă, că fără de Mine nimic nu puteți face. De nu rămâne cineva întru Mine. De nu rămâne cineva întru Mine, se scoate afară ca mlădița și se usucă, și o adună pe ea și în foc o aruncă, și arde. Rămâneți întru dragostea Mea. De veți păzi poruncile Mele, veți rămânea întru dragostea Mea* (In. XV, 4-6, 9, 10). Ce poate fi mai limpede, mai deslușit decât aceasta? Doar cel care păzește poruncile evanghelice cu toată râvna, așa cum se cuvine a împlini poruncile date de Dumnezeu, poate rămâne în dragostea de Dumnezeu – nu în acea dragoste care ține de firea căzută, ci în cea care este dar al Duhului Sfânt, ce se revarsă în omul înnoit

[1] *Despre legea duhovnicească*, cap. 2.

prin lucrarea Sfântului Duh (Rom. V, 5) și îl unește pe om cu Dumnezeu. Cel nepăsător față de porunci, care urmează aplecărilor firii căzute, încalcă dragostea, strică unirea. După ce a chemat poporul împreună cu ucenicii Săi – ne povestește Evanghelia – Domnul le-a vestit lor: *Cel ce voiește să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie: că cine va vrea să-și mântuiască sufletul său pierde-l-va pe el; iar cine-și va pierde sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelie, acela îl va mântui pe el* (Mc. VIII, 34-35). Este învederat că aici se cere lepădare nu de ființa proprie, ci de firea căzută, de voia ei, de înțelegerea (rațiunea) ei, de dreptatea ei. Păcatul și starea de cădere ni s-au împropriat în așa măsură încât lepădarea de ele s-a făcut lepădare de sine, pierdere a sufletului. Pentru mântuirea sufletului a devenit de neapărată trebuință lepădarea de sine, de propriul „eu" căzut, care nu recunoaște căderea sa. Câtă vreme ființează acest „eu", Hristos nu ne poate aduce nici un folos. *Oricine nu urăște sufletul său, nu poate fi ucenic al Meu* (Lc. XIV, 26). *Cel ce nu va lua crucea sa și să vină după Mine, nu este Mie vrednic. Cela ce și-a aflat sufletul său, pierde-l-va pe el, și cel ce și-a pierdut sufletul său pentru Mine îl va afla pe el* (Mt. X, 38-39), a dat mărturie Domnul. El a poruncit să ne pierdem sufletul nu numai pentru El, ci și pentru Evanghelie, lămurind prima poruncă prin cea din urmă. Pierderea sufletului pentru Domnul e lepădarea de înțelegerea, dreptatea, voia firii căzute pentru a împlini voia și dreptatea lui Dumnezeu, care sunt înfățișate în Evanghelie, pentru a urma înțelegerii lui Dumnezeu, care strălucește din Evanghelie. Toți cei ce s-au silit a împlini învățătura evanghelică știu din cercare cât de potrivnice și dușmănoase sunt față de Evanghelie înțelegerea, dreptatea și voia firii căzute. Împăcarea și conglăsuirea lor sunt cu neputință. Lepădarea de firea căzută este o trebuință de neocolit, palpabilă, a mântuirii. Săvârșește această lepădare cel ce neîncetat cugetă întru Evanghelie și se silește a-i da viață în el însuși prin întreaga sa lucrare. Evanghelia este învățătura lui Hristos. Învățătura lui Hristos, ca învățătură dumnezeiască, e lege. Împlinirea neștirbită a legii rostite de Dumnezeu, Făcătorul și Răscumpărătorul, e datorie de neînlăturat a făpturilor răscumpărate. Nepăsarea față de învățarea și împlinirea legii e lepădare de Legiuitor.

Sfântul Apostol Pavel a zis: *Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și-mbrăcat* (Gal. III, 27). Asta înseamnă: cei ce s-au botezat în Hristos au primit la Botez, în Botezul însuși, darul Sfântului Duh, care a lucrat asupra lor: simțirea vie a lui Hristos, simțirea însușirilor Lui. Dar libertatea de a alege după voie vechiul sau noul nu a fost luată celor botezați, așa cum nu i-a fost luată lui Adam în rai libertatea de a păzi porunca lui Dumnezeu sau a o încălca. Apostolul grăiește celor ce au crezut și s-au botezat: *Că noaptea a trecut, iar ziua s-a apropiat: să lepădăm, dar, lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm*

în arma luminii. Ca ziua, cu bun chip să umblăm, nu în ospețe și în beții, nu în curvii și fapte de rușine, nu întru pricire și pizmă, ci vă îmbrăcați întru Domnul nostru Iisus Hristos, și grija de trup nu o faceți spre pofte (Rom. XIII, 12-14). Având libertatea de a alege, cel botezat este chemat de Sfântul Duh să sprijine unirea cu Răscumpărătorul, să sprijine în sine firea înnoită, să sprijine starea duhovnicească dăruită prin botez, să se înfrâneze de la a face pe plac poftelor trupului, adică de la abaterea în urma aplecărilor cugetării trupești, sufletești. Același înțeles îl au cuvintele Apostolului: *Omul cel dintâi este din pământ, pământesc; Omul Cel de-al doilea, Domnul din cer. În ce chip este cel pământesc, așa și cei pământești; și în ce chip este Cel Ceresc, așa și cei cerești; și precum am purtat chipul celui pământesc* – fiindcă toți ne naștem întru păcatul strămoșesc și cu toate neputințele, împropriate firii noastre ca urmare a căderii, ce s-au dezvelit în Adam după căderea lui – *să purtăm și chipul Celui Ceresc* prin mijlocirea Botezului, care ne dăruiește acest chip, și al păzirii râvnitoare a poruncilor evanghelice, care păzesc în noi chipul întreg, în desăvârșirea și frumusețea sa dumnezeiască (1 Cor. XV, 47-49). A te îmbrăca în chipul Omului Ceresc, a te îmbrăca în Domnul Iisus Hristos, a purta în trup moartea Domnului Iisus Hristos (2 Cor. IV, 10), înseamnă nimic altceva decât a omorî neîncetat în tine însuți starea trupească prin petrecerea neîncetată întru poruncile evanghelice. Așa s-a îmbrăcat și a petrecut îmbrăcat în Dumnezeu-Omul Sfântul Apostol Pavel; din această pricină, el putea spune cu îndrăznire despre sine: *Viez de acum nu eu, ci Hristos viază în mine* (Gal. II, 20). El cere același lucru și de la toți credincioșii. *Au nu vă cunoașteți pre voi*, spune el, *că Iisus Hristos este întru voi? Fără numai de sunteți neiscusiți* (2 Cor. XIII, 5). Îndreptățită cerere și îndreptățită mustrare! Prin Sfântul Botez se taie în fiecare om botezat firea căzută, se altoiește în om firea înnoită de Dumnezeu-Omul. Din această pricină, Botezul este numit în Sfânta Scriptură *baia nașterii celei de-a doua*, iar viața de după botez – *a doua naștere* (Tit III, 5; Mt. XIX, 27). Fire înnoită este dator a arăta și a dezvolta în sine fiecare botezat: asta și înseamnă a arăta că în tine trăiește, vorbește și lucrează Domnul Iisus Hristos. Creștinul care nu a făcut aceasta nu-i ceea ce ar trebui să fie.

Cu deosebită exactitate și amănunțime tâlcuiește Taina Botezului Sfântul Apostol Pavel: *Câți întru Iisus Hristos ne-am botezat*[1], *întru moartea Lui ne-am botezat. Împreună cu El ne-am îngropat în moarte, ca în ce chip S-a sculat Hristos din morți prin slava Tatălui, așa și noi întru înnoirea vieții să umblăm: că de vreme ce împreună odrăsliți ne-am făcut cu asemănarea morții Lui,*

---

[1] Sau *ne-am cufundat*. „Botez" și „cufundare" înseamnă același lucru. În toată Biserica Universală Botezul se săvârșea prin cufundare până în veacul al XII-lea. În veacul al XII-lea, la Roma au început să schimbe cufundarea prin stropire (*Dictionnaire Théologique par Bergier*, Baptème).

deci și învierii Lui vom fi părtași, știind că omul nostru cel vechi cu Dânsul împreună s-a răstignit, ca să se strice trupul păcatului, ca să nu mai slujim noi păcatului: pentru că cel ce a murit s-a îndreptat de păcat. Că de am murit împreună cu Hristos, credem că vom și via împreună cu Dânsul, știind că Hristos, Cel ce a înviat din morți, nu mai moare: că moartea pe Dânsul nu-L mai stăpânește. Că El, murind, pentru păcat o dată a murit; iar viind, lui Dumnezeu viază. Așa și voi socotiți-vă pe voi morți a fi păcatului și vii lui Dumnezeu întru Iisus Hristos, Domnul nostru. Să nu împărățească, dar, păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să îl ascultați pre el întru poftele lui, nici să vă faceți mădularele voastre arme de nedreptate păcatului, ci să vă puneți pre voi înaintea lui Dumnezeu, ca din morți vii, și mădularele voastre arme de dreptate înaintea lui Dumnezeu (Rom. VI, 3-13). De aici se vede iarăși că Botezul e și omorâre și înviere în același timp. Păcătuind protopărinții, moartea a lovit sufletul fără întârziere; fără întârziere s-a depărtat de la suflet Sfântul Duh, Care alcătuiește adevărata viață a sufletului și a trupului; fără întârziere a intrat în suflet răul, care alcătuiește adevărata moarte a sufletului și a trupului. Amenințarea Făcătorului s-a împlinit ad litteram: *Din pomul științei binelui și răului să nu mâncați, că ori în ce zi veți mânca din el cu moarte veți muri* (Fac. II, 17). Moartea într-o clipită a făcut din omul duhovnicesc om trupesc și sufletesc, din sfânt – păcătos, din nestricăcios – stricăcios; a împărtășit trupului slăbiciune, intrare pentru boli, pofte necurate; și, în cele din urmă, a lovit trupul după trecerea câtorva sute de ani[1]. Sfântul Botez, dimpotrivă, aduce înviere sufletului, preface omul trupesc și păcătos în om duhovnicesc și sfânt, omoară trupul păcatului, adică starea trupească a omului, sfințește nu doar sufletul omului, ci și trupul lui, îi dă acestuia putința de a învia întru slavă; iar învierea însăși se va săvârși mai apoi, la vremea rânduită de Dumnezeu. Precum între ivirea morții în om, nevăzută pentru ochii trupești, și despărțirea sufletului de trup, vădită și pentru ochii trupești, a curs un răstimp îndelung de vreme, așa și între ivirea vieții în om și învierea prin această viață a trupului, ce are să se unească iar cu sufletul, e rânduită o vreme anume, știută doar de Dumnezeu. Ce este sufletul pentru trup, aceea este Sfântul Duh pentru întregul om, pentru sufletul și trupul lui. Precum trupul moare cu moartea de care mor toate vietățile când sufletul le părăsește, așa moare întregul om, și cu trupul și cu sufletul, față de viața cea adevărată, față de Dumnezeu, când îl părăsește pe om Sfântul Duh. Tocmai această viere și înviere a omului se săvârșesc în Taina Sfântului Botez. Prinde viață și învie prin mijlocirea Sfântului Botez fiul lui Adam cel întâi-zidit, însă de acum nu în acea stare de neprihănire și de sfințenie în care a fost zidit Adam: el prinde viață și învie într-o stare neasemuit mai înaltă, în starea

[1] Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul 7, cap. 26.

dăruită omenirii de Dumnezeu Ce a primit omenitatea. Oamenii înnoiți prin Botez se îmbracă nu în chipul dintru început, fără prihană, al omului întâi-zidit, ci în chipul Omului Ceresc, al Dumnezeu-Omului[1]. Chipul al doilea e cu atâta mai presus față de cel dintâi cu cât Dumnezeu-Omul e mai presus față de primul om în starea lui de neprihănire.

Prefacerea pricinuită de Sfântul Botez în om este simțită cu deplină limpezime; totuși, prefacerea aceasta rămâne celor mai mulți creștini necunoscută: ne botezăm în pruncie, din copilărie ne dedăm îndeletnicirilor ce țin de lumea trecătoare și de firea căzută, întunecăm în noi Darul Dumnezeiesc dat prin Sfântul Botez așa cum e întunecată strălucirea soarelui de norii groși. Darul însă nu este nimicit: el continuă să petreacă în noi în toată vremea vieții noastre pământești, precum nici soarele acoperit de nori nu este nimicit și continuă și ființeze. Îndată ce omul botezat părăsește lucrarea firii căzute, începe să spele greșalele sale cu lacrimi de pocăință, răstignește trupul său împreună cu patimile și poftele, intră în arena lucrării Omului Nou, că darul Duhului începe a vădi prezența sa în cel botezat, a se dezvolta, a precumpăni. Curățirea prin pocăință este urmare și lucrare a harului sădit prin Botez. Pocăința e înnoirea, întoarcerea stării pricinuite prin Botez[2]. Cel ce s-a curățit prin pocăință poate avea cunoaștere din cercare despre schimbarea pricinuită în om prin Botez.

„Atunci când ne botezăm", grăiește Sfântul Ioan Gură de Aur, „sufletul, curățit de Duhul, strălucește mai luminos ca soarele, și nu doar că vedem Slava lui Dumnezeu, ci și împrumutăm din ea o oarecare strălucire. Precum argintul curat, pus în bătaia soarelui, răspândește el însuși raze răsfrângând strălucirea soarelui, așa și sufletul, fiind curățit și făcut argint preastrălucit, primește de la Duhul Sfânt raza slavei și o răsfrânge la rândul său"[3].

În Cartea Faptelor Apostolilor, chiar dacă nu este înfățișată de-a dreptul, faptic, prefacerea pricinuită în cei botezați prin taina Sfântului Botez – fiindcă în Biserica primară tuturor le era cunoscută prefacerea pricinuită de Botez, pentru toți era vădită această prefacere prin roadele Sfântului Duh, ce îndeobște se descopereau fără întârziere după botez – sunt totuși descrise întâmplări ce au păstrat viitorimii dovada prefacerii acesteia. Astfel: când s-a botezat eunucul împărătesei Etiopiei și a ieșit din apă, fără întârziere s-a pogorât asupra lui Sfântul Duh; eunucul, care de acum nu mai avea nevoie de povățuitor – îndestul povățuitor Se făcuse lui Duhul – a mers cu bucurie în calea

---

[1] „Prin Botez, cel botezat se schimbă la minte, la cuvânt și la faptă și, după puterea dată lui, se face aidoma Celui ce l-a născut pe el". Cea de-a douăzecea pravilă morală a Sfântului Vasile cel Mare.

[2] Preacuviosul Marcu Ascetul, *Cuvânt despre Botez*; sfinții Calist și Ignatie Xanthopulos, cap. 1-6, *Dobrotoliubie*, tom 2.

[3] Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilia VII, cap. 5 (*Epistola a doua către Corinteni*).

sa îndepărtată, cu toate că de-abia știa câte ceva despre Domnul Iisus Hristos din împreună-vorbirea cât se poate de scurtă cu Apostolul Filip (Fapte VIII, 39). Asupra lui Cornelie sutașul, păgân, și asupra celorlalți păgâni care erau dimpreună cu dânsul și care crezuseră în Domnul, încă mai înainte de Botez S-a pogorât Sfântul Duh, și ei au început să vorbească în limbi străini, până atunci cu totul neștiute lor, vestind mărirea lui Dumnezeu, pe Care până în acea clipă ei nu o pricepuseră nicidecum (Fapte X, 41-46). În ciuda faptului că Se pogorâse asupra lor Duhul, Sfântul Apostol Petru a poruncit să fie botezați în apă, precum o cerea neabătut taina. Istoria bisericească a păstrat pentru noi următoarea întâmplare de cea mai mare însemnătate. Împăratul roman Diocleţian, sub care a fost pornită cea mai cruntă prigoană împotriva creștinilor, și-a petrecut la Roma cea mai mare parte a anului 304 după nașterea lui Hristos. El a venit în cetatea de scaun pentru sărbătorirea biruințelor sale asupra perșilor. În rândul celorlalte distracții cărora se deda împăratul era și mersul la teatru. Un oarecare Ghenesie, actor de comedie, amuza foarte tare publicul cu improvizații. Odată, jucând în teatru de față cu împăratul și cu numeros popor, el, prefăcându-se bolnav, s-a culcat pe pat și a zis: „Ah, prieteni! Mă simt foarte rău: aș vrea să mă alinați". Ceilalți actori i-au răspuns: „Cum să te alinăm? Vrei să te netezim cu cuțitoaia, ca să-ți fie mai bine?" – „Nebunilor!" – a răspuns el. „Vreau să mor creștin". – „De ce?" – au zis ei. „Ca în Ziua cea mare Dumnezeu să mă primească întocmai ca pe fiul risipitor". Îndată s-a trimis după preot și exorcist. Aceștia – adică actorii care făceau pe preotul și exorcistul – au venit, s-au așezat lângă patul pe care zăcea Ghenesie și i-au grăit: „Fiule, de ce ne-ai chemat?" El a răspuns: „Fiindcă vreau să primesc milă de la Iisus Hristos și să mă nasc a doua oară pentru a fi slobozit de păcatele mele". Ei au împlinit asupra lui întreaga rânduială a sfintei taine, după care l-au îmbrăcat, după obiceiul noilor-botezați, cu haină albă. Atunci ostașii, continuând jocul, l-au luat și l-au înfățișat împăratului ca pentru interogatoriu, ca pe mucenici. Ghenesie a grăit: „Împărate și toată curtea împărătească! Înțelepți ai acestei cetăți! Ascultați-mă! Numai ce mi se întâmpla să aud numele de creștin, simțeam față de acest nume o greață cumplită; îi acopeream cu ocări pe cei ce rămâneau întru mărturisirea acestui nume; pentru numele de creștin uram chiar pe rudele și apropiații mei; defăimam această credință într-așa măsură că am învățat cu de-amănuntul tainele ei ca să vă fac să râdeți maimuțărindu-le: însă atunci când de mine, gol fiind, s-a atins apa, când întrebat fiind am răspuns: „cred!", am văzut o mână pogorându-se din cer; înconjurând-o, s-au pogorât asupra mea îngeri cu chip luminat. Ei au citit într-o carte toate păcatele făcute de mine din copilărie, le-au spălat cu aceeași apă cu în care eu m-am botezat fiind voi de față, și apoi mi-au arătat cartea, care s-a dovedit a fi curată ca

zăpada (adică nescrisă). Astfel, mare împărat și popor, voi, care acopereați cu batjocuri tainele creștinești, să credeți, cum am crezut și eu, că Iisus Hristos este Adevăratul Domn, că El este Lumina Adevărului și că prin mijlocirea Lui puteți primi iertare". Diocleţian, nemulţumit peste măsură de aceste cuvinte, a poruncit ca Ghenesie să fie bătut crunt cu toiege; apoi l-au dat pe mâna prefectului Plauţian ca să fie silit a jertfi idolilor. Vreme îndelungată l-au scrijelit cu gheare de fier și l-au ars cu torțe aprinse. În mijlocul acestor chinuri, el striga: „Nu este alt împărat afară de Cel pe Care L-am văzut! Pe Dânsul Îl cinstesc și Lui Îi slujesc! Și de m-ar omorî de mii de ori pentru slujirea Lui, al Lui voi fi întotdeauna! Chinurile nu vor smulge pe Iisus Hristos nici din gura, nici din inima mea. Îmi pare negrăit de rău pentru greața pe care am simțit-o față de Numele Lui cel Sfânt și pentru că așa târziu m-am făcut închinător al Lui". Lui Ghenesie i-au tăiat capul[1].

Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul, în Cuvântul de îngropare pentru tatăl său după trup, Grigorie, episcopul Nazianzului, care primise botezul la o vârstă înaintată, grăiește următoarele: „(Tata) purcede la renașterea prin apă și prin Duh, renaștere prin care mărturisim lui Dumnezeu închipuirea[2] și desăvârșirea omului după Hristos, și prefacerea și refacerea pământescului spre duhovnicesc; și purcede cu dorință fierbinte și cu nădejde luminată, curățindu-se mai înainte de spălare pe cât i-a stat în putere, desprihănindu-se cu sufletul și trupul mult mai vârtos ca cei ce urmau să primească tablele de la Moisi: căci curățirea lor se întindea numai până la haine și la oarecare strâmtorare a pântecelui și o întreagă înțelepciune de puțină vreme; iar lui întreaga viață de până atunci îi fusese pregătire pentru luminare și curățire mai înainte de curățire, care face neprimejduit darul așa încât desăvârșirea să fie încredințată curăției și binele dăruit să nu fie amenințat de obiceiul cutezării împotriva harului. Și ieșind el din apă, lumină străfulgeră împrejurul lui și slavă vrednică de așezarea sufletească cu care se apropiase de harisma credinței – ceea ce s-a vădit unora, ce au ținut atunci minunea sub tăcere, necutezând a o vesti (că fiecare socotea a o fi văzut numai el), însă nu după multă vreme s-au încunoștiințat unii pe alții; iar botezătorului și săvârșitorului atât de învederat și cunoscut s-a făcut lucrul, încât nici să păstreze taina n-a putut, ci în fața tuturor a dat glas că a uns cu Duhul pe urmașul său"[3]. Aici Sfântul Grigo-

[1] *Istoria Bisericească* a lui Fleury, cartea VIII, cap. 49. O istorisire asemănătoare se află în Vieţile Sfinţilor, 15 septembrie. Comediantul Porfirie, cufundându-se în apă pentru a-și bate joc de botez, a fost preschimbat de Sfânta Taină în creștin. Asta s-a petrecut sub ochii împăratului Iulian Apostatul. Porfirie a mărturisit pe Hristos și l-a mustrat pe împărat pentru necredință, drept care a fost chinuit crunt și apoi omorât.

[2] În sensul de modelare (*n. tr.*).

[3] Cuvântul 18.

rie de Dumnezeu Cuvântătorul numește Sfântul Botez „renaștere prin apă și prin Duh", „luminare", „curățire", „dar", „desăvârșire", „bine dăruit", „harismă a credinței", „taină". În Cuvântul despre Botez, Cuvântătorul de Dumnezeu grăiește astfel: „Acest dar, ca și Dătătorul lui, Hristos, este numit cu multe și felurite nume: și asta fie fiindcă el este foarte plăcut pentru noi – de obicei, cel ce nutrește dragoste puternică față de ceva ascultă cu plăcere și numele a ceea ce iubește –, fie fiindcă felurimea facerilor de bine cuprinse în el a pricinuit la noi și felurimea numirilor. Noi îl numim «dar», «har», «botez», «ungere», «luminare», «veșmânt al nestricăciunii», «baie a celei de-a doua nașteri», «pecete» – tot ce este vrednic de cinstire pentru noi"[1]. În același cuvânt, Sfântul Grigorie strigă: „A cunoaște puterea acestei taine este deja luminare!". Așa înțelegea Sfântul Botez Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul, care s-a botezat la vârstă coaptă, cunoscând din a sa cercare și din cercarea altor bărbați sfinți din vremea sa negrăita prefacere, desăvârșita renaștere, viața cea nouă pe care o simt în urma Tainei Botezului cei ce s-au botezat cu vrednicie, care s-au pregătit pentru Botez în chip cuviincios, și drept aceea au simțit și au cunoscut toată puterea lui. Cum am văzut, Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul amintește de luminarea cu minunată Lumină a părintelui său pe când acesta ieșea din baptisteriu. Prietenului Cuvântătorului de Dumnezeu, Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei, a fost de asemenea supus unei lucrări foarte simțite a tainei. Acest fapt este povestit în Viața lui[2].

Este neapărat trebuincioasă pregătirea dinainte de a primi Sfântul Botez. Pregătirea plină de râvnă e o condiție de neînlăturat pentru ca marea taină să aducă din belșug roada sa, ca ea să slujească spre mântuire, nu spre mai mare osândă. Asta o spunem pentru tâlcuirea tainei și mai ales pentru cei care vin la ea nu la vârsta pruncieі, vârstă la care, potrivit împrejurărilor vremii de acum, primim mai toți Botezul. Pregătirea pentru Sfântul Botez este pocăința adevărată. Pocăința adevărată e o condiție neapărat trebuincioasă pentru ca Sfântul Botez să fie primit cu vrednicie, spre mântuirea sufletului. Această pocăință stă în recunoașterea propriilor păcate drept păcate, în părerea de rău pentru ele, în mărturisirea lor, în părăsirea vieții păcătoase. Altfel spus, pocăința e recunoașterea căderii, recunoașterea nevoii neapărate de Răscumpărătorul; pocăința e osândirea firii căzute proprii și lepădarea de ea pentru a primi firea înnoită. Este neapărată nevoie ca vasul nostru – vas numesc mintea, sufletul și trupul omenesc față de Harul Dumnezeiesc – să fie curățit mai înainte pentru primirea și păstrarea Darului Duhovnicesc dat prin Sfântul Botez. Este neapărată nevoie ca acest vas să fie nu numai curățit, ci și cercetat cu deadin-

[1] Cuvântul 40.

[2] *Viețile Sfinților,* 1 ianuarie.

sul; este neapărată nevoie ca vătămările aflătoare în el, mai ales găurile, să fie îndreptate cu osârdie; iar dacă vor rămâne neîndreptate, apa vie (In. VII, 38) turnată în vas prin Sfântul Botez nu va fi ținută în vas: ea se va revărsa din el, spre foarte marea lui nenorocire. „Găuri" numesc deprinderile păcătoase. Este neapărată nevoie ca Ierusalimul nostru să fie împrejmuit din toate părțile, ca și cu niște ziduri, cu obiceiuri și deprinderi bune: numai atunci poate fi adusă ca jertfă și ardere de tot, în scăldătoarea Botezului, firea noastră căzută, iar firea înnoită, dobândită prin Botez, se poate face altar de bună treabă pentru aducerea jertfelor și arderilor de tot bineplăcute lui Dumnezeu (Ps. L, 19-20). Fără această pregătire, ce folos poate fi de la Botez? Ce folos poate fi de la Botez atunci când noi, primindu-l la vârsta înțelegerii, nu pricepem cât de puțin din însemnătatea lui? Ce folos poate fi de la Botez atunci când noi, primindu-l în pruncie, rămânem mai apoi în desăvârșită necunoștință de ceea ce am primit? Iar de primit am primit un Dar neprețuit, am luat asupra noastră o datorie înfricoșătoare; răspunderea pentru această datorie este la fel de nemăsurată și nesfârșită precum este nemăsurat și nesfârșit Darul. Ce folos poate fi de la Botez atunci când nu pricepem căderea noastră, nici măcar nu socotim că firea noastră se află în starea căderii celei mai amare? Când socotim drept bine ales și bineplăcut lui Dumnezeu binele netrebnic al firii căzute? Când năzuim cu încăpățânare să facem acest bine, neluând în seamă faptul că el nu face altceva decât să hrănească și să crească în noi iubirea noastră de sine, să ne îndepărteze din ce în ce mai mult de Dumnezeu, să facă mai temeinică, să pecetluiască a noastră cădere și apostazie? Ce folos poate fi de la Botez atunci când noi nu socotim păcate nici păcatele de moarte, de pildă: preacurvia cu toate vlăstarele ei, ci le numim „plăceri ale vieții"? Când nu știm că firea noastră a fost înnoită prin Botez? Când suntem nepăsători cu totul către lucrarea după legile firii înnoite, acoperindu-o cu hule și batjocuri?

Ioan, Înainte-Mergătorul Domnului, al cărui botez a fost numai botez aducător la pocăință, iar nu botez aducător al Împărăției Cerurilor, cerea de la cei ce veneau la dânsul să se boteze mărturisirea păcatelor, fără să aibă el însuși nevoie de această mărturisire, precum bagă de seamă Ioan Scărarul[1], ci îngrijindu-se de folosul sufletesc al celor ce se botezau la el. În fapt: cum poate omul să intre în stadia (arena) pocăinței fără să fi mărturisit păctele sale? Cum va cunoaște el însemnătatea feluritelor păcate și mijlocul de a face pocăință pentru ele, dacă nu îi va spune și una și cealaltă un povățuitor încercat, duhovnicesc? Cum va face el, fără povățuitor, cunoștință cu armele duhovnicești, cu întrebuințarea lor împotriva gândurilor și simțămintelor păcătoase, împotriva deprinderilor păcătoase, împotriva patimilor înrădăcinate prin tre-

[1] Cuvântul 4, Despre ascultare.

cerea vremii? Mărturisirea păcatelor este neapărat trebuincioasă și pentru a ne pocăi cum se cuvine de păcatele făcute mai înainte, și pentru a ne păzi pe viitor de căderile în păcat. Mărturisirea păcatelor a fost dintotdeauna socotită în Biserica lui Hristos o însușire nedespărțită a pocăinței. Ea se cerea de la toți cei ce voiau a se boteza, cu scopul ca Sfântul Botez să fie primit și păzit de ei așa cum se cuvine a fi primită și păzită o taină mare, care a doua oară nu se mai săvârșește. În sfârșit, pocăința e rânduială a lui Dumnezeu și Dar al lui Dumnezeu pentru omenirea căzută.

Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția Cerurilor (Mt. III, 2), vestea Sfântul Înainte-Mergător celor care veneau la el și primeau de la el Botezul pocăinței. Împărăția Cerurilor, precum lămurea în continuare Înainte-Mergătorul, însemna în propovăduirea lui Sfânta Taină a Botezului Legământului celui Nou (Mt. III, 11). Pentru a primi Împărăția Cerurilor este nevoie de pocăință. Mântuitorul lumii cerea de la oameni pocăință pentru a dărui oamenilor darul mântuirii prin mijlocirea Sfântului Botez, pentru a-i face pe oameni în stare să primească Darul ceresc, duhovnicesc. *„Pocăiți-vă"*, spunea El, *„că s-a apropiat Împărăția Cerurilor* (Mt. IV, 17); *pocăiți-vă și credeți în Evanghelie* (Mc. I, 15). S-a făcut deja totul pentru voi; nu se cere de la voi nici o osteneală, nici o nevoință, nici un adaos la dar! De la voi se cere doar curățirea prin pocăință, fiindcă celor ce-s necurați și nu voiesc a fi curați nu este cu putință a li se încredința comoara neprețuită, atotsfântă, duhovnicească". Trimițându-i pe ucenici la propovăduire, Dumnezeu-Omul le poruncește să vestească omenirii pocăința din pricina Împărăției Cerești care se apropie (Mt. X, 7). Apostolul Pavel grăiește despre sine că el, călătorind prin lume, vestea tuturor, și iudeilor și elinilor, pocăința, întoarcerea la Dumnezeu și credința în Domnul nostru Iisus Hristos (Fapte XX, 21). Atunci când în Ierusalim mii de iudei au crezut în Mântuitorul prin propovăduirea Sfântului Apostol Petru, și l-au întrebat pe el și pe ceilalți apostoli: *Ce să facem, bărbați frați?*, Apostolul Petru a grăit: *Pocăiți-vă și să se boteze fiecare din voi întru numele lui Iisus Hristos spre iertarea păcatelor, și veți primi darul Sfântului Duh* (Fapte II, 37-38). Pretutindeni vedem pocăința ca singură intrare, singură scară, singur pridvor înaintea Credinței, Evangheliei, Împărăției Cerurilor, înaintea lui Dumnezeu, înaintea tuturor tainelor creștinești, înaintea Sfântului Botez – această naștere a omului întru creștinătate. Este neapărat trebuincioasă lepădarea de viața păcătoasă dinainte și hotărârea de a duce viață după poruncile evanghelice, pentru a primi după vrednicie și a avea putința de a păstra după vrednicie Darul Sfântului Duh, cel primit la Botez. Păstorii Bisericii creștine a primelor veacuri aveau toată grija cu putință ca Sfântul Botez,

ce se primea atunci mai totdeauna la vârstă coaptă, să fie primit cu deplină înțelegere a Darului Duhovnicesc primit[1].

Și asupra păstorilor din vremurile noastre stă sfințita, cu neputință de înlăturat îndatorire de a da o înțelegere nerătăcită și amănunțită despre Sfântul Botez celor ce au primit taina în pruncie, și ca atare n-au despre taină nici o cunoaștere din cercare. Darul a fost primit de ei: răspunsul pentru întrebuințarea Darului este de neînlăturat. Pregătirea din timp pentru acest răspuns este trebuincioasă, cât se poate de trebuincioasă! Stăpânirea Darului întru nepăsare și neștiință atrage după sine urmările cele mai nefericite. Celui ce nu va întrebuința Darul după dorința și porunca Dăruitorului, celui care nu va spori în sine harul Botezului prin lucrarea după poruncile evanghelice, ci va ascunde în pământ talantul încredințat lui – adică va îngropa harul Botezului, va nimici în sine orice lucrare a lui, dedându-se cu totul grijilor și plăcerilor lumești – i se va lua harul Botezului la judecata lui Hristos. Cel ce l-a stăpânit cu nevrednicie va fi aruncat *în întunericul cel mai dinafară: acolo va fi plângerea și scrâșnirea dinților* (Mt. XXV, 30). Pentru a avea înțelegerea cuvenită despre marea însemnătate a Sfântului Botez, trebuie să ducem viață plăcută lui Dumnezeu, evanghelică: numai ea descoperă omului, în chip îndestul de limpede și mulțumitor, tainele creștinismului[2].

Botezul e o taină care a doua oară nu se mai săvârșește. *Mărturisesc un Botez spre iertarea păcatelor*, vestește Crezul dreptslăvitor. Precum nașterea întru ființare se poate săvârși doar o dată, așa și nașterea întru cealaltă ființare – Botezul – se poate săvârși doar o dată. Precum feluritele boli ce se întâmplă omului după naștere, care lovesc, cutremură, nimicesc ființa lui, se tămăduiesc cu felurite leacuri ce se bizuie pe puterea de viață împărtășită omului odată cu ființarea, așa și feluritele păcate săvârșite după Botez, care lovesc și aduc în neorânduială viața duhovnicească a omului, se vindecă prin pocăință, a cărei lucrare se întemeiază pe Harul Sfântului Duh, cel sădit în om prin Sfântul Botez, și stă în sporirea acestui har, ce fusese înăbușit de păcate. „Hristos", spune Preacuviosul Marcu Ascetul, „ca Dumnezeu Desăvârșit, a dăruit celor botezați desăvârșit har al Sfântului Duh, ce nu primește de la noi adăugire, ci se descoperă și se arată nouă după măsura lucrării poruncilor, și ne dăruiește adăugire, ca să ajungem *la unirea credinței și cunoștinței Fiului lui Dumnezeu, întru bărbat desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos* (Ef. IV, 13)". Prin *unirea credinței* se înțelege aici înghițirea întregii lucrări a creștinului de către credință, când toa-

[1] Vezi scrierile sf. Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul, sf. Chiril al Ierusalimului, sf. Ioan Gură de Aur și alții.

[2] „Legea slobozeniei", a zis Preacuviosul Marcu, „prin înțelegerea adevărată se citește, iar prin lucrarea poruncilor (evanghelice) se înțelege": cap. 32, *Despre legea duhovnicească*.

ță lucrarea lui slujește drept vădire a înțelegerii duhovnicești sau Evangheliei. „Așadar, orice I-am aduce (lui Hristos) după renașterea noastră (prin Botez), totul e de la Dânsul și de Dânsul s-a sădit în noi (prin taina Botezului)"[1]

6. Despre înnoirea firii răscumpărate, de se întâmplă ca ea să fie vătămată, prin pocăință

Cei ce doresc să dobândească cunoașterea prin cercare a Sfântului Botez, cei ce doresc să descopere taina cea ascunsă și Darul Duhovnicesc cel fără preț pus de negrăita bunătate dumnezeiască în vistieria sufletului, cei ce doresc să vadă firea lor în starea de înnoire și ființare duhovnicească, cei ce doresc să simtă și să vadă în sine pe Hristos, pot ajunge la aceasta prin pocăință. Chipul pocăinței, ce îi stă bine și i se cuvine creștinului, e pe potriva acelui Dar pe care creștinul vrea să-l descopere în sine: adevărata pocăință e pe potriva tainei Botezului. Prin Botez, o singură dată, prin negrăita bunătate a lui Dumnezeu, se împărtășește omului Darul lui Dumnezeu: și când face pocăință creștinul ce și-a îngăduit după Botez lucrarea și viața firii căzute, care a dat în sine viață morții, care a omorât în sine viața, Darul se întoarce numai prin bunătatea lui Dumnezeu. La Botez, ne naștem din apă și din Duh; când ne pocăim, renaștem din lacrimi și din Duh. Pocăința e plânsul pruncesc și netăcut înaintea lui Dumnezeu pentru pierderea Darului, cu nădejdea de a primi Darul din nou. Via mea n-am păzit! – strigă cu amarnică suferință sufletul care s-a coborât din firea înnoită prin Botez în tărâmul firii căzute, care și-a pierdut libertatea și suferă stăpânirea silnică a păcatului; paște-voi iedele mele! Nu sunt în mine simțiri și gânduri duhovnicești! Toate turmele simțirilor și gândurilor mele sunt de nici o treabă! Ele sunt iede, fiindcă alcătuiesc amestec de bine cu rău! Ele sunt ale mele, fiindcă se nasc din firea mea căzută! (Cânt. I, 5, 7) – însușirile firii mele înnoite sunt pierdute! Sfântul Isaac Sirul, fiind întrebat care e cugetarea cu care omul trebuie să se îndeletnicească neîncetat la chilia lui, a răspuns: „Tu întrebi despre cugetarea și gândul cu care trebuie omul să se îndeletnicească neîncetat în chilia lui ca să se facă mort (pentru lume, adică pentru păcat)? Oare omul sârguitor și trezvitor are nevoie să întrebe cum să se poarte când este singur cu sine? Care alta poate fi îndeletnicirea minții monahului în chilia lui, dacă nu plânsul? Oare plânsul îi lasă putința de a se întoarce spre alte îndeletniciri? Ce altă îndeletnicire a minții poate fi mai bună decât aceasta? Însăși locuirea monahului, însingurarea lui, viețuirea lui asemenea viețuirii într-un mormânt, străină de bucuria omenească, îl învață că plânsul este lucrarea lui. Însuși înțelesul numelui său îl cheamă și îl îndeamnă

[1] Încheierea Cuvântului despre Botez.

la plâns; el se numește tânguitor, adică preaplin de amărăciune în inimă. Toți sfinții au plecat din viața de aici în plângere. Dacă sfinții plângeau, și ochii lor erau neîncetat plini de lacrimi chiar până la strămutarea lui din această viață, cine n-are nevoie să plângă? Mângâierea monahului se naște din plânsul lui. Dacă cei desăvârșiți și purtători de biruință plângeau astfel, cum va suferi să contenească din plâns cel plin de răni? Cel ce are pe mortul său zăcând înaintea sa și se vede pe sine însuși omorât de păcate mai are nevoie să fie învățat la ce fel de gânduri i se cuvine să verse lacrimi? Sufletul tău este omorât cu păcatele, aruncat mort înaintea ta – sufletul tău, ce pentru tine e mai scump decât întreaga lume, oare el nu are nevoie să fie plâns? De vom intra întru liniștire și vom petrece întru ea cu răbdare, negreșit putem petrece întru plâns. Ca atare, să ne rugăm neîncetat lui Dumnezeu cu mintea să ne dea plâns. Dacă ne va fi dăruit acest dar al harului, care e mai bun și mai mare decât celelalte daruri, prin mijlocirea lui vom intra întru curăție. Când vom dobândi curăția, această curăție nu se va lua de la noi până ce vom ieși din această viață"[1]. Este limpede că un astfel de plâns poate lua naștere numai în cel ce are o idee limpede asupra stărilor firii căzute și firii înnoite prin Botez. Poate să plângă amar și să plângă neîncetat numai cel care înțelege însemnătatea Darului pierdut. „Plânsul după Dumnezeu", a zis Sfântul Ioan Scărarul, „este simțirea necurmată a inimii îndurerate care caută pururea nebunește pe Cel după Care însetează – iar neajungându-L, Îl urmărește cu osteneală și se tânguiește cu durere, alergând după El"[2]. Caracterul creștinului care se pocăiește trebuie să fie alcătuit de simțirea plină de suferință a plânsului. Părăsirea plânsului este semn al amăgirii de sine și rătăcirii. Numai smerenia următoare lui Hristos îl poate liniști pe cel ce plânge; numai dragostea în Hristos poate să-l mângâie, poate să șteargă lacrimile lui, poate să lumineze cu lumina cereștii bucurii fața și inima lui. Jertfele și arderile de tot din partea firii căzute nu sunt primite; o singură jertfă din partea acestei firi este plăcută lui Dumnezeu: duhul umilit (Ps. L, 17-18).

Abaterea de la starea ce ține de firea înnoită și căderea în starea ce ține de firea căzută se săvârșește prin părăsirea lucrării ce ține de firea înnoită – altfel spus, prin părăsirea viețuirii după poruncile evanghelice – și prin abaterea în lucrarea ce ține de firea căzută: așijderea și întoarcerea de la starea ce ține de firea căzută la starea ce ține de firea înnoită se săvârșește prin lepădarea hotărâtă și deplină a lucrării după înțelegerea și voia firii căzute, prin mijlocirea asumării hotărâte și depline a lucrării după învățătura și porunca Dumnezeu-Omului. Prin aceasta se deschide o luptă lăuntrică în om, fiindcă viața dinainte de pocăință, viața după înțelegere și după voia proprie l-a lipsit pe om

[1] Cuvântul 21.
[2] Cuvântul 7.

de libertatea duhovnicească, l-a dat în robie păcatului și diavolului. Cel ce se pocăiește se străduie să facă ceea ce spun poruncile evanghelice, iar păcatul și diavolul, care au primit stăpânire asupra lui – stăpânire pe care el le-a dat-o de bună voie prin viețuirea dinainte – se străduiesc să-l țină pe rob în robie, în lanțuri, în temniță! Cunoașterea din cercare a robiei, dobândită prin simțirea robiei și silniciei, cunoașterea din cercare a morții sufletești, dobândită prin simțirea morții, întăresc și fac temeinic plânsul celui care se pocăiește. „Această luptă", spune Preacuviosul Marcu Ascetul, „nu este dinafară, și nu cu frații noștri suntem datori să ne luptăm: ea este înlăuntrul nostru, și nimeni dintre oameni nu ne poate da ajutor în ea. Avem un singur ajutor: pe Hristos Cel ascuns în chip tainic înlăuntrul nostru prin Botez, Care-i Nebiruit și nu poate fi înăbușit (nimicit). El ne va întări, de vom plini după putere poruncile Lui"[1]. Aici, Preacuviosul ascet nu leapădă călăuzirea prin sfaturile și povețele oamenilor duhovnicești și încercați – nu! El ne sfătuiește să folosim neapărat și cu osârdie sfatul Părinților și fraților duhovnicești![2]. Aici el vrea să arate că biruința noastră nevăzută în războiul lăuntric atârnă doar de voia noastră și de lucrarea harului sădit în noi prin Botez, care lucrează potrivit cu alegerea noastră slobodă, arătată și dovedită prin lucrarea poruncilor evanghelice, și potrivit cu neurmata voie a lui Dumnezeu privitoare la om. Din această pricină, unii aduc roadă cât se poate de sărăcăcioasă, deși au din belșug și în chip statornic călăuzire omenească, iar alții, după ce au auzit o foarte scurtă povață, în scurtă vreme arată grabnică reușită duhovnicească prin darurile lor. „Să știi cu încredințare", a grăit Sfântul Isaac Sirul, „că orice bun lucrează în tine în chip gândit și tainic, așa cum ți l-au mijlocit Botezul și Credința, prin care ai fost chemat de către Domnul nostru Iisus Hristos la faptele cele bune ale Lui"[3], iar nu la părutele fapte bune ale firii căzute.

Celui care se pocăiește în acest chip îi vor ajuta judecățile lui Dumnezeu, precum a zis Sfântul Prooroc David: *Și judecățile Tale vor ajuta mie* (Ps. CXVIII, 175). Dumnezeiasca Pronie îngăduie ca asupra celui care se pocăiește să se abată necazuri de multe feluri: *Pe cine iubește Domnul ceartă*, spune Apostolul, *și bate pe tot fiul pe care îl primește* (Evr. XII, 6). Răbdarea necazurilor cu mulțumită către Dumnezeu, cu recunoașterea faptului că suntem vrednici de necazuri, cu recunoașterea faptului că necazul pe care Pronia l-a îngăduit să vină asupra noastră este chiar doctoria mântuitoare de care avem nevoie pentru vindecare: această răbdare este semnul adevăratei pocăințe. „Cel care nu cunoaște judecățile lui Dumnezeu", spune Preacuviosul Marcu, „merge

[1] Cuvântul 5, Sfaturi ale minții către suflet.
[2] Cuvântul 1.
[3] *Cuvânt către monahul Nicolae.*

cu mintea pe cărare ce trece printre prăpăstii, şi de orice vânt lesne este surpat. Cine se împotriveşte necazurilor care îl ajung, acela se împotriveşte, fără să îşi dea seama, poruncii lui Dumnezeu; iar cine le primeşte cu înţelegere adevărată, acela, după spusa Scripturii, *rabdă pe Domnul* (Ps. XXXIX, 1). Cel ce a cunoscut adevărul nu se împotriveşte întâmplărilor mâhnicioase: el ştie că acestea călăuzesc pe om la frica de Dumnezeu. Păcatele dinainte, pomenite după chipul lor[1], vatămă pe cel cu bună nădejde: căci dacă îi apar în cuget împreunate cu întristarea îl desfac de nădejde, iar dacă i se zugrăvesc fără întristare, înnoiesc în el întinăciunea de mai înainte. Când mintea, prin lepădarea de sine, dobândeşte nădejde prin simplitatea cugetării, atunci vrăjmaşul, punând ca pricină mărturisirea, zugrăveşte în amintire păcatele făcute înainte, pentru a înnoi patimile pe care Harul lui Dumnezeu le ştersese prin uitare, ca în acest chip să vateme pe om fără ca acesta să bage de seamă. Atunci şi mintea tare, urâtoare de patimi, negreşit se va întuneca, tulburându-se prin aducerea-aminte de păcatele săvârşite; iar dacă este încă întunecată şi iubitoare de plăceri, fără îndoială că va zăbovi în aducerea-aminte de păcate şi va sta de vorbă în chip pătimaş cu gândurile care vin, aşa încât această aducere-aminte se face nu mărturisire, ci înnoire cu gândul a păcatelor făcute înainte[2]. Dacă vrei să aduci lui Dumnezeu mărturisire neosândită, nu-ţi aminti după chip căderile în păcat, ci rabdă cu bărbăţie necazurile venite asupra ta pentru ele. Întâmplările dureroase vin asupra noastră pentru păcatele de mai-nainte, aducând pentru fiecare greşală răsplătire pe potrivă. Cel ce are înţelegere şi ştie adevărul nu se mărturiseşte lui Dumnezeu prin aducerea-aminte de cele săvârşite, ci răbdând necazurile ce vin pe urmă asupra lui. Când nu primeşti pătimirile şi ocara, nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuţi: căci slava deşartă şi fuga de dureri obişnuiesc a sluji păcatului şi prin faptele cele de-a dreapta"[3]. „Calea Dumnezeiască e crucea de fiecare zi. Omul de care poartă grijă Dumnezeu cu osebire se cunoaşte după aceea că i se trimit în fiecare zi necazuri de la El"[4]. *Puterea lui Dumnezeu se desăvârşeşte întru neputinţa* (2 Cor. XII, 9) firii căzute, atunci când această fire este dezintegrată prin Crucea lui Hristos (Mt. XXI, 44). Dimpotrivă, firea căzută se poate dezvolta numai când are din îmbelşu-

---

[1] Este vorba de imaginile felului în care a fost săvârşit păcatul (*n. tr.*).

[2] În tălmăcirea slavonă **predpriiatie** (în greacă **prolepsis**, iar în vechiul limbaj teologic românesc **prindere în minte** – *n. tr.*). Astfel numesc Părinţii făptuitori primirea (înnoirea) în gând şi simţire a păcatului săvârşit cândva cu fapta. „Prinderile în minte" îl chinuie, mai multă sau mai puţină vreme, pe orice păcătos care se pocăieşte, după ce acesta părăseşte faptele păcătoase. Acest fapt se poate limpede vedea din Vieţile Preacuviosului Moise Arapul, Preacuvioasei Maria Egipteanca şi altora.

[3] Cuvânt despre cei ce-şi închipuie că se îndreptează din fapte, Cap. 193, 197, 150-156.

[4] Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 36.

gare mijloacele puse de către societatea umană căzută: cărturăria, bogăția, cinstirile. Acestea sunt temeiurile și, totodată, semnele dezvoltării firii căzute. Întru această dezvoltare a sa, firea căzută primește, precum femeia din Apocalipsă (Apoc. XVIII, 19), închinare de la nefericita omenire orbită și se însoțește cu ea curvește, întru lepădarea ei de Hristos și de Sfântul Duh – lepădarea săvârșită nu numaidecât prin cuvinte –, lepădare în fapt, lepădare cu lucrarea, lepădare cu viața. După înnoirea firii noastre de către Dumnezeu-Omul, întoarcerea omului la firea sa căzută este, față de Dumnezeu, preacurvie.

Harul Sfântului Botez îl înalță pe creștin, prin pocăință, în libertatea duhovnicească – în acea libertate pe care el o avea deja atunci la ieșirea din cristelniță. Așa începe bolnavul, după un tratament reușit, a simți în sine prospețimea și puterea pe care le avea înainte de a se îmbolnăvi, când era sănătos. Pricina de temelie a înnoirii puterilor nu sunt doctoriile, ci viața care a fost pusă de Ziditor în firea omenească: doctoriile nu au făcut altceva decât să ajute puterii de viață să ducă o luptă reușită cu boala, să biruie și să alunge boala, care nu este altceva decât neorânduiala apărută în lucrările puterii de viață. Pocăința cere un răstimp mai mult sau mai puțin îndelungat, în atârnare de feluritele împrejurări și, mai ales, de voia Dumnezeieștii Pronii, care ne cârmuiește. Preacuvioasa Maria Egipteanca a povestit despre sine fericitului Zosima că s-a luptat cu gândurile și patimile sale, ca și cu niște fiare cumplite, vreme de șaptesprezece ani[1]. Din pricina nepăsării noastre față de păzirea prețiosului Dar dăruit nouă prin Botez, din pricina lucrării după nelegiuita lege a firii căzute, stăpânirea păcatului se furișează în noi nebăgată de seamă: fără să ne dăm seama, ne pierdem libertatea duhovnicească. Această robie, care e cea mai grea, rămâne pentru mulți ascunsă de privirile lor, e socotită drept libertate cât se poate de îndestulătoare. Starea noastră de robie ni se descoperă doar atunci când purcedem la împlinirea poruncilor evanghelice: atunci, înțelegerea noastră se răscoală cu îndârjire împotriva înțelegerii lui Hristos, iar inima sălbatică și dușmănoasă privește plinirea voii lui Hristos ca pe moartea și uciderea sa; atunci cunoaștem din cercare amara pierdere a libertății noastre, căderea noastră cea cumplită; atunci vedem tot adâncul acestei căderi ce ne doboară până în prăpăstiile iadului. Nu trebuie să cădem în deznădejde și slăbănogire în urma priveliștii acesteia: trebuie să ne încredințăm cu bărbăție și hotărâre pocăinței, ca unui doctor atotputernic, ce are poruncă și stăpânire de la Dumnezeu să doftoricească și să vindece toate păcatele, fie acestea cât de mari și de numeroase, oricât de învechită și înrădăcinată ar fi deprinderea de a păcătui. Hristos ni S-a dat pe Sine și a intrat în noi prin mijlocirea Sfântu-

[1] *Viețile Sfinților*, 1 aprilie. Preacuvioasa Maria i-a spus despre sine Sfântului Zosima, printre altele, și următorul lucru: „Eu sunt o păcătoasă, dar sunt apărată de Sfântul Botez".

lui Botez, apoi S-a ascuns în noi atunci când n-am voit ca El să locuiască întru noi și să ne cârmuiască; Hristos Se va arăta negreșit în noi dacă vom dovedi, prin pocăință adevărată, voința hotărâtă ca El să locuiască întru noi. *Iată, Eu stau la ușă și bat: de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el, și el cu Mine. Celui ce biruiește voi da lui să șadă cu Mine pe scaunul Meu, precum și Eu am biruit și am șezut cu Tatăl Meu pe scaunul Lui* (Apoc. III, 20-21). Glasul lui Hristos este Evanghelia.

Rânduiala prin care cel ce se pocăiește urcă prin mijlocirea pocăinței la sfințenie este înfățișată de Preacuviosul Macarie cel Mare: „Cel ce voiește a se apropia de Domnul și a se învrednici de viața veșnică, a se face casă a lui Dumnezeu și a se învrednici de Sfântul Duh, pentru a primi putința de a aduce în chip curat și fără de prihană roadele Duhului după poruncile Domnului, trebuie să înceapă în următorul chip: în primul rând, trebuie să creadă nestrămutat în Domnul, să se dea pe sine în întregime poruncilor Lui, să se lepede de lume întru totul, ca mintea să nu fie prinsă cu nimic din lucrurile văzut; să petreacă fără clintire în rugăciuni, să nu cadă în trândăvie dacă cercetarea și ajutorul de la Domnul întârzie; să aibă în toată vremea mintea îndreptată necontenit către Dumnezeu. Apoi, trebuie să se silească mereu la tot lucrul bun și la toate poruncile Domnului, chiar dacă inima nu ar dori aceasta din pricina păcatului care viază în ea; trebuie să se silească a se smeri înaintea tuturor oamenilor, să se socoată mai prejos și mai rău decât toți; trebuie să nu caute cinste, sau slavă, sau laude din partea cuiva, așa cum scrie în Evanghelie, ci totdeauna să aibă înaintea ochilor doar pe Domnul și poruncile Lui, silindu-se a bineplăcea numai Lui. Trebuie să se silească, de asemenea, la blândețe, chiar dacă inima s-ar împotrivi la aceasta, după cuvântul Domnului: *Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre* (Mt. XI, 29). Deopotrivă este dator să fie milostiv, îngăduitor, împreună-pătimitor, bun, silindu-se la aceasta, cum a zis Domnul: *Fiți milostivi, precum și Tatăl vostru este milostiv* (Lc. VI, 36); și iarăși: *De Mă iubiți, păziți poruncile Mele* (In. XIV, 15); și încă: Siliți-vă, fiindcă *silitorii răpesc Împărăția Cerurilor* (Mt. XI, 12); și: *Nevoiți-vă a intra prin ușa cea strâmtă* (Lc. XIII, 24). El trebuie să aibă pururea înaintea ochilor smerenia Domnului, viața Lui, purtarea Lui, să le păstreze neîncetat în amintire ca pe o pildă, neîngăduind să îi fie răpite de uitare. El trebuie, pe cât îi stă în putere, să se silească a petrece neîncetat în rugăciuni, cerând în chip statornic, cu credință neslăbită, ca Domnul să vină și să îl facă sălaș al Lui (In. XIV, 23), să îl povățuiască la toate poruncile Lui, să-l întărească în ele, ca să se facă sufletul lui casă a lui Iisus Hristos. Când va face astfel, silindu-se pe sine, în ciuda împotrivirii inimii, deprinzându-se la tot lucrul bun, la aducerea aminte necurmată de Domnul,

la așteptarea Lui întotdeauna întru multă bunătate și dragoste, atunci Domnul, văzând această așezare sufletească a lui și osârdia cea bună cu care el se silește pe sine totdeauna la aducerea aminte de Domnul și la tot lucrul bun, la smerita cugetare, blândețe și dragoste, văzând cum își închină Lui inima sa care se împotrivește la aceasta, cum și-o silește la tot lucrul bun – atunci, zic, Domnul revarsă asupra lui mila Sa (la vremea potrivită), îl izbăvește de vrăjmașii lui și de păcatul ce viază în el, umplându-l de Sfântul Duh. Astfel, el va împlini cu adevărat, fără nici o osteneală și silință din partea lui, poruncile Domnului în întregime și întotdeauna; sau, mai bine zis, Domnul Însuși va săvârși în el poruncile Sale și va arăta roadele duhovnicești, iar omul le va rodi pe ele întru curăție. Dar înainte se cuvine oricui vine la Domnul (precum s-a zis mai sus) să se silească la lucrul bun, neluând seamă la împotrivirea inimii, întru așteptare neîncetată, cu credință neîndoită, a milostivirii lui Dumnezeu; se cuvine lui să se silească pe sine a fi milostiv către toți, a avea inimă iubitoare de oameni, a se smeri înaintea tuturor, a fi îndelung răbdător în toate, a nu se necăji cu sufletul în prigoane și necinstiri, a nu se plânge – precum s-a spus: *nerăzbunându-vă pe voi înșivă, iubiților* –, a se sili pe sine și la rugăciune, câtă vreme n-a primit darul ei de la Sfântul Duh. Când Dumnezeu vede pe cineva care astfel se nevoiește și se silește la lucrul bun, aceluia îi dă adevărata rugăciune a lui Hristos, rărunchi de milostivire, iubire de oameni adevărată – pe scurt: îi dă toate roadele duhovnicești"[1].

Vedem că mulți dintre păcătoși, aducând pocăință, au ajuns la cea mai înaltă treaptă a desăvârșirii creștine. Ei au reașezat în sine darul Sfântului Botez nu numai în măsura în care el e dat, ci și în cea în care sporește el ca urmare a viețuirii după poruncile evanghelice. După ce au dobândit, și-au recăpătat libertatea duhovnicească, ei n-au rămas la asta, nu s-au mulțumit cu asta: ei nu au încetat cu pocăința și cu plânsul care le-au înapoiat libertatea. Neputința omului, ușurința cu care el se poticnește și nestatornicia lui[2] fiindu-le cunoscute din cercare, îi îndemnau mereu la plâns. *Nu știi ce va naște ziua care vine* (Pilde XXVII, 1), își spuneau ei în fiecare zi cu gura Scripturii; din pricina curăției lor li se descoperise că *porunca Domnului este largă foarte* (Ps. CXVIII, 96). Punând față în față necuprins de larga poruncă a Domnului Celui de necuprins cu propria plinire a poruncilor, ei socoteau această plinire cu totul neîndestulătoare. Propria plinire a poruncilor evanghelice ei o numeau și o socoteau spurcare a poruncilor[3]. Ei își spălau virtuțile, ca și cum ar fi fost păcate, cu șiroaie de lacrimi. Niciodată nu plânge păcătosul orbit pentru păca-

[1] Cuvântul 1, cap. 14.

[2] Preacuviosul Isaac Sirul, Cuvântul 1.

[3] Sfântul Petru Damaschinul, *Dobrotoliubie,* partea a treia, cartea 1, art. 1.

tele sale înfricoșătoare așa cum plâng robii lui Hristos pentru virtuțile lor. *Cerul nu este curat înaintea Lui* (Iov XV, 15), adică curații și sfinții îngeri, având curăție mărginită, sunt necurați înaintea atotdesăvârșitei curății a lui Dumnezeu: necurați sunt înaintea Lui și oamenii sfinți, a căror viețuire chiar dacă este pe pământ, e totodată și în ceruri (Filip. III, 20). Drept aceea ei plâng și, aducând pocăință, se cufundă din ce în ce mai mult în pocăință. *Cu nimic nu mă știu vinovat*, a zis Sfântul Apostol Pavel, *dar nu întru aceasta m-am îndreptat: iar Cela Ce mă judecă pe mine, Domnul este* (1 Cor. IV, 4). În pofida marilor daruri duhovnicești, în pofida preaîmbelșugatului har al lui Dumnezeu care sălășluia în Apostol, el a zis: *Hristos Iisus a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoși, între care cel dintâi eu sunt* (1 Tim. I, 15).

Viețuirea după poruncile evanghelice, vederea duhovnicească a propriei firi căzute, vederea duhovnicească a nesfârșitei măreții și nesfârșitelor desăvârșiri ale lui Dumnezeu, punerea propriei firi omenești, nimicnice prin mărginirea ei, față în față cu firea nemărginită a Dumnezeirii, vederea duhovnicească a urmărilor căderii în păcat a protopărinților și a urmărilor propriei păcătoșenii, plânsul pentru starea jalnică proprie și a întregii lumi, răbdarea tuturor necazurilor și năpastelor: toate acestea dezvoltă în creștinul dreptslăvitor harul Botezului la dimensiuni de necuprins, de nepătruns și necrezut pentru mintea omenească în starea ei căzută. Sporirea Darului sfânt, duhovnicesc, dat prin Botez, e tot atât de necuprinsă pe cât este de necuprins Darul cel dăruit de Dumnezeu din firea Lui Dumnezeiască (2 Pt. I, 4): această dezvoltare e tot atât de nepătrunsă și necuprinsă pe cât este de necuprins Dumnezeu Însuși, Ce Se sălășluiește în inimile noastre prin Botez. Această dezvoltare cuprinde toată ființa creștinului. Atunci când privim această dezvoltare în vasele alese ale lui Dumnezeu, felul în care este înfățișată în pildele evanghelice lucrarea pricinuită în om de Sfântul Botez devine pe de-a-ntregul limpede. *Asemenea este Împărăția cerurilor*, a zis Mântuitorul, *grăuntelui de muștar pe care luându-omul, l-a semănat în țarina sa – care este mai mic decât toate semințele, iar dacă crește este mai mare decât toate verdețurile și se face copac, încât vin păsările cerului și se sălășluiesc în ramurile lui* (Mt. XIII, 31-32): asemuire plină de smerită cugetare dumnezeiască[1]. *Fiul lui Dumnezeu S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, întru asemănarea oamenilor făcându-se și la chip aflându-se ca un om* (Filip. II, 7-8). În acest *chip* El a binevoit a se număra nu în ceata celor puternici, slăviți și bogați ai lumii, ci în ceata celor săraci și pătimitori. *Chipul Lui necinstit*, spune Proorocul, *mai micșorat decât al tuturor fiilor oamenilor* (Is. LIII, 3). *S-a dat la moarte sufletul Lui, și cu cei fără de lege S-a socotit* (Is. LIII, 12), luând loc între doi tâlhari ca și cum ar fi fost cel mai mare și mai primejdios dintre

---

[1] Preacuviosul Isaia Pustnicul, Cuvântul 11, Despre grăuntele de muștar.

răufăcători. Atotsfintele, de viață făcătoarele, Dumnezeieștile Sale Porunci El le-a numit *mici* (Mt. V, 19), potrivit formei cât se poate de simple, nemeștetugite, în care le-a înfățișat, adăugând, totuși, că încălcarea uneia dintre aceste porunci poate fi pricină de veșnică nenorocire pentru încălcător[1]. Așijderea și harul Botezului a fost asemuit de El cu cea mai mică din semințele pământului: și, în fapt, ce poate fi mai simplu și mai obișnuit la arătare decât Sfântul Botez? Pentru oameni este un lucru obișnuit să se spele în apă, cufundându-se în ea: cu această lucrare întrebuințată de toată lumea este împreunată taina în care se spală și sufletul și trupul de necurăția păcatului[2]. Moartea și îngroparea omului sunt înlocuite prin cufundarea de o clipă în apă. Duhul Sfânt Se pogoară în chip nevăzut ochilor trupești și rezidește omul căzut. Împrejurările vieții celei vremelnice rămân pentru cel botezat, la arătare, aceleași ca înainte de Botez. La arătare, Darul împărtășit prin Botez este atât de neînsemnat, încât pe bună dreptate a fost asemuit preamicii semințe de muștar[3]. Darul acesta are un preț nemăsurat. El crește fiind sporit prin lucrarea poruncilor: atunci întrece prin măreția sa toate celelalte daruri cu care darnica mână a Ziditorului l-a înzestrat din belșug pe om, și-l face biserică a gândurilor, simțirilor, descoperirilor, stărilor cerești, care sunt proprii doar locuitorilor cerului.

Asemenea este Împărăția Cerurilor, a zis Mântuitorul, *aluatului pe care, luându-l femeia, l-a ascuns în trei măsuri de făină, până ce s-a dospit toată* (Mt. XIII, 33). Cât de smerit și cât de neamăgitor este Darul duhovnicesc împărtășit prin Sfântul Botez și numit aici *aluat*! Oricine primește Sfântul Botez devine mireasă a lui Hristos, se unește cu Hristos, și ca atare cu toată dreptatea este numit în pildă *femeie*. Această *femeie* ascunde, adică păzește și sporește Darul haric prin mijlocirea viețuirii după Evanghelie, în mintea, inima și trupul său (1 Tes. V, 23), până ce Darul pătrunde, umple, cuprinde prin sine întregul om. Vreți să vedeți nu numai sufletul, ci și trupul omenesc adăpat și pătruns de Darul haric dat la Botez? Luați aminte la Pavel, ale cărui veșminte făceau minuni (Fapte XIX, 12), pe care mușcătura viperei nu-l vătăma; priviți la Maria Egipteanca, ce s-a înălțat de pe pământ la rugăciune, ce a umblat pe apele Iordanului ca pe uscat, ce a făcut cale de zile treizeci într-un singur ceas[4]; priviți la Marcu din Tracia, la al cărui glas muntele s-a ridicat de pe temeliile sale și s-a urnit în mare[5]; priviți la Ioanichie cel Mare, care, precum un duh, era nevăzut de cei

---

[1] După tâlcuirea Fericitului Teofilact al Bulgariei.

[2] *Dobrotoliubie*, partea a doua, Sfinții Calist și Ignatie, cap. 92.

[3] În primele vremuri ale creștinismului, păgânii, văzând în Taina Botezului doar forma lui cea dinafară și neînțelegând esența lui, își băteau joc de aparența lui, nimicnică după socotința lor. Vezi Sfântul Chiril al Ierusalimului.

[4] *Viețile Sfinților*, 7 aprilie.

[5] *Ibidem*, 5 aprilie.

de care nu voia să fie văzut, chiar dacă se aflau lângă el[1]; priviți la trupurile bineplăcuților lui Dumnezeu ce odihnesc de veacuri întru sfințită nestricăciune, nesupunându-se legii stricăciunii care este de obşte pentru întreaga omenire, revărsând şuvoaie de tămăduiri, şuvoaie de bună mireasmă, şuvoaie de viață.

Preacuviosul Sisoe cel Mare, care avea deosebit belşug de daruri ale Sfântului Duh, a zis: „Pentru cel în care S-a sălăşluit Dumnezeu prin harul Sfântului Botez şi lucrarea poruncilor, Darurile (duhovniceşti) sunt ceva firesc"[2]. Asta a spus-o sfântul locuitor al pustiei din propria sa cercare. Oare nu mărturiseşte Sfânta Scriptură acelaşi lucru? *Câți în Hristos v-ați botezat*, spune ea, *în Hristos v-ați îmbrăcat* (Gal. III, 27). Pentru cei îmbrăcați în Hristos, care Îl au în sine pe Hristos, harismele Duhului sunt fireşti: unde este Hristos, acolo sunt şi Tatăl şi Duhul.

7. Despre raportul firii înnoite cu răul

Aici se iveşte de la sine întrebarea: ce raport trebuie să aibă omul înnoit cu răul? El nu poate să nu aibă o cunoaştere exactă a răului; dar am văzut că firea omenească nevinovată, aşa cum era îndată după zidirea ei, a pierit îndată ce a primit această cunoştință. Cu atât mai mult este nevoie să cunoaştem raportul firii înnoite față de cunoştința răului. Răspundem: curăția inimii – stare duhovnicească a firii înnoite, numită în Evanghelie „fericire" şi pe care o aduce omului vederea de Dumnezeu (Mt. V, 8) – apare în suflet după fericirea milostivirii, izvorăşte din această fericire. Se ştie că fericirile evanghelice sunt stări duhovniceşti care se descoperă în creştin în urma împlinirii poruncilor evanghelice; că fericirile se descoperă una după alta, născându-se una din cealaltă[3]. După ce se leapădă de dreptatea sa, ca de una ce e spurcată cu răul, din plânsul pentru starea sa de cădere, din blândețe – această împăcare cu toate necazurile, văzute şi nevăzute – începe să simtă în suflet foamea şi setea de Dreptatea lui Dumnezeu. Dreptatea lui Dumnezeu se află în milostivire, unde ne şi porunceşte Evanghelia să o căutăm. *Iubiți pe vrăjmaşii voştri, grăieşte ea, binecuvântați pe cei ce vă blesteamă, bine faceți celor ce vă urăsc şi vă rugați pentru cei ce vă supără şi vă prigonesc, ca să fiți fii ai Tatălui vostru Celui din ce-*

---

[1] *Ibidem.*

[2] *Patericul egiptean.*

[3] „Păzirea cu osârdie (a poruncilor evanghelice) îl învață pe om neputința lui". Sfântul Simeon Noul Teolog, al patrulea cap făptuitor şi de Dumnezeu cuvântător. *Dobrotoliubie*, tom 1. Asta înseamnă: păzirea cu osârdie a poruncilor duce în prima fericire, numită **sărăcie cu duhul**, din care se naşte **plânsul duhovnicesc**, iar acesta naşte, la rândul său, **blândețea**. Înlănțuirea Fericirilor a fost înfățişată cu deosebită limpezime de către Sfințitul Mucenic Petru Damaschinul. *Dobrotoliubie*, partea a treia, cartea 1.

ruri, că pre soarele Său îl răsare peste cei răi și peste cei buni, și plouă peste cei drepți și peste cei nedrepți: că de iubiți pre cei ce vă iubesc, ce plată veți avea? Au nu și vameși aceeași fac? Și dacă veți îmbrățișa cu dragoste pe prietenii voștri, ce mai mult faceți? Au nu și neamurile fac așa? Fiți, dar, desăvârșiți, precum și Tatăl vostru Cel din ceruri Desăvârșit este (Mt. V, 44-48). Desăvârşirea virtuţii creştine, ca atare şi omeneşti, în firea înnoită este milostivirea harică ce urmează lui Dumnezeu, pricinuită în creştin de dezvoltarea Harului Dumnezeiesc dat lui la Sfântul Botez şi lucrat prin porunci. Din această milostivire se naşte curăţia duhovnicească, care se hrăneşte cu ea, trăieşte din ea. Preacuviosul Isaac Sirul a răspuns la întrebarea: „Ce este curăţia?" în următorul chip: „Curăţia înseamnă o inimă plină de milostivire pentru toată zidirea". La întrebarea: „Ce înseamnă o inimă milostivă?", acest mare dascăl al monahilor a grăit: „O inimă milostivă înseamnă arderea inimii pentru toată făptura: pentru oameni, pentru dobitoace, pentru păsări, pentru draci – într-un cuvânt, pentru toată zidirea. Pomenirea lor şi vederea lor fac ochii celui milostiv să izvorască lacrimi din pricina milostivirii îmbelşugate şi puternice care pune stăpânire pe inimă. În urma răbdării statornice, inima lui s-a făcut inimă de prunc, şi el nu poate fi nepăsător când aude sau vede vreo vătămare sau chiar vreun mic necaz la care e supusă o făptură: şi ca atare aduce în toată vremea rugăciune cu lacrimi şi pentru necuvântătoare, şi pentru vrăjmaşii adevărului, şi pentru cei ce îl năpăstuiesc, ca să fie apăraţi şi să se curăţească; el face asta chiar pentru firea târâtoarelor, din marea milă ce se mişcă fără contenire în inima lui, după asemănarea lui Dumnezeu"[1]. Marea milostivire pe care o simţea în sine marele Isaac îl făcea să strige: „În ziua în care ai împreună-pătimit, în orice chip, cu cineva aflat în pătimire, cu trupul sau cu gândul, fie acela bun sau rău, mucenic să te socoteşti, şi să te vezi ca pe unul care a pătimit pentru Hristos, ca pe unul care s-a învrednicit de mucenicie. Adu-ţi aminte că Hristos a murit pentru păcătoşi, nu pentru drepţi. Ia seama cât de mare lucru este a te întrista pentru cei răi şi a face bine celor păcătoşi! Este mai mult decât a face acestea pentru drepţi. Apostolul pomeneşte acest lucru ca pe ceva vrednic de minunare"[2]. Sfântul Isaac, punând faţă în faţă dreptatea firii omeneşti căzute cu Dreptatea Dumnezeiască, care stă în milostivirea harică, duhovnicească, numind-o pe cea de-a doua slujire a lui Dumnezeu, iar pe cea dintâi – slujire a idolilor[3]. Despre dobândirea acestei milostiviri vorbeşte Apostolul atunci când îi îndeamnă pe cei ce au crezut în Hristos: *Îmbrăcați-vă ca niște aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și iubiți, întru milostivirile îndurărilor, întru bunătate, în-*

---

[1] Cuvântul 48.

[2] Cuvântul 89: v. Rom. V, 6-8.

[3] *Ibidem.*

tru smerenie, întru blândețe, întru îndelungă răbdare, suferindu-vă unul pe altul și iertând unul altuia, de are cineva împotriva cuiva pâră: precum și Hristos a iertat vouă, așa și voi (Col. III, 12-13). Sfântul Macarie cel Mare spune: „Harul în așa chip lucrează, împăcând toate puterile în inimă, că sufletul, din marea bucurie (a milostivirii), se aseamănă unui prunc fără de răutate, și omul nu mai judecă nici pe iudeu, nici pe elin, nici pe păcătos, nici pe cel lumesc, ci spre toți caută cu ochi curat omul lăuntric și se bucură de întreaga lume, și dorește în tot chipul a cinsti și a iubi și pe iudei, și pe elini"[1]. Curăția inimii, a zis Sfântul Isaac, vede pe Dumnezeu; ea strălucește și luminează în suflet nu ca urmare a învățăturii omenești, ci din pricina necunoașterii răutății[2]. Omul nu vede răutate în aproapele său atunci când toate legăturile sale cu el sunt sorbite de milostivirea față de el. Dar nu cumva această nevedere a neajunsurilor aproapelui este orbire a minții, e socotire a răului drept bine? Dimpotrivă: orbirea minții, necunoașterea păcatului și a răului, socotirea răului drept bine sunt însușiri ale păcătoșilor, ce își îndreptățesc păcatul lor. Sfinții lui Dumnezeu, luminați de Duhul lui Dumnezeu, înțeleg răul în toată amănunțimea lui, înțeleg cursele lui și cât e el de otrăvit. Ei, cu ajutorul acestei cunoașteri date de către Duhul, se păzesc cu deosebită osârdie de cunoașterea din cercare a păcatului, pe care o dă plinirea păcatului cu lucrul. *Cel ce s-a născut din Dumnezeu, spune Sfântul Ioan de Dumnezeu Cuvântătorul, nu păcătuiește – ci cel ce s-a născut din Dumnezeu se păzește pe sine, și cel rău nu se atinge de el* (1 In. V, 18). Cu mijlocirea milostivirii harice pe care adevărații creștini o respiră față de aproapele, ei rămân străini de păcătoșenia aproapelui, ce se împărtășește prin osândire celui ce osândește și strică propria lui stare de liniște, bucurie, sfințenie. *Pacea lui Hristos, ce covârșește toată mintea,* care sălășluiește în sfinții lui Dumnezeu, dă în vileag fără întârziere apropierea oricărui gând al vrăjmașului, în pofida oricărui obrăzar de dreptate sub care s-ar ascunde gândul cu pricina (Filip. IV, 7). Sfântul Ioan Scărarul, în Cuvântul despre deosebirea duhovnicească a gândurilor, patimilor și virtuților[3], spune că aceasta se arată din conștiința fără de prihană și curăția inimii; că ea, în cei începători cu sporirea, este cunoașterea stării lor de cădere și a păcătoșeniei lor; că în cei de mijloc (cu sporirea) ea deosebește binele cel adevărat de cel firesc și de rău – atât de răul vădit, cât și de cel ascuns sub obrăzarul binelui; în fine, că în cei desăvârșiți ea este înțelegerea duhovnicească, care strălucește din Sfântul Duh și vede chipul lucrării răului în ceilalți oameni. Astfel, Sfântul Apostol Petru i-a zis lui Simon Magul: *Întru amărăciune a fierei și întru legătură a nedreptății te*

[1] Omilia 9.
[2] Cuvântul 55, către Preacuviosul Simeon.
[3] Cuvântul 26.

văd că ești (Fapte VIII, 23). În predoslovia la Cuvântul despre sfințita Liniștire, Sfântul Ioan spune că Sfinții lui Dumnezeu au cunoștința întocmai și amănunțită a păcatului, din descoperirea Sfântului Duh[1]. Începutul luminării sufletului și semnul însănătoșirii lui stă în a începe mintea să vadă păcatele sale multe la număr ca nisipul mării, precum a zis Sfântul Petru Damaschinul[2]. Acest Părinte numește vederea căderii proprii și vederea păcatelor proprii vedere duhovnicească, ce se descoperă prin lucrarea harului în lucrătorul poruncilor lui Hristos[3]. Sfânta Biserică a legiuit fiilor ei să ceară de la Dumnezeu prin rugăciune cât se poate de fierbinte marele dar: vederea păcatelor proprii[4]. Firea căzută este lovită de orbire a minții. Ea nu își vede căderea, nu își vede păcatele, nu vede că este pribeagă pe pământ, și se chivernisește pe acesta ca și cum ar fi nemuritoare, ca și cum ar ființa numai pentru pământ. Ea nu numai că judecă și osândește cu cruzime păcatele aproapelui, ci și din propria stare nenorocită născocește aproapelui păcate care nu sunt de fapt în el; ea se smintește chiar de cele mai înalte virtuți creștine, strâmbând înțelesul lor după rațiunea sa cu nume mincinos și după răutatea inimii sale. Dimpotrivă, firea înnoită are cunoașterea și vederea harică a răului, care este dăruită de Dumnezeu, cunoaștere și vedere a răului care nu doar că nu încalcă neștirbirea răului în om, ci și slujesc la păzirea cu cea mai mare strășnicie a omului de cunoașterea din cercare a răului, care e pierzătoare pentru om. Firea înnoită vede și cunoaște răul în sine, în oameni și în draci, însă rămâne nespurcată de rău – fiindcă această vedere și cunoaștere a firii înnoite nu sunt proprii omului, nu se dobândesc prin propriile sforțări ale omului, ci îi sunt dăruite de către Dumnezeu. Cunoașterea răului dobândită de oameni prin cădere poate fi asemuită cunoașterii de către bolnavi a bolilor de care suferă; iar cunoașterea răului de către oamenii înnoiți – cunoașterii bolilor de către doctori. Bolnavii cunosc din cercare boala, dar nu cunosc nici pricinile ei, nici mijloacele de tămăduire; doctorii, necunoscând din cercare boala, o cunosc totuși neasemuit mai mult decât bolnavii: cunosc pricinile ei și mijloacele prin care ea se poate vindeca.

Încheiere

După ce am înfățișat, după măsura puterilor noastre sărăcăcioase, starea față de bine și rău a firii omenești după zidirea, după căderea și după răscumpărarea ei, pe cine voi ținti cu încheierea acestui sărman Cuvânt? Cuvântul slujește drept dare în vileag a propriilor mele neajunsuri, și ca atare mă întorc că-

---

[1] Cuvântul 27.

[2] *Dobrotoliubie,* partea a treia, Despre cele șapte lucrări trupești.

[3] *Ibidem,* Despre cele opt vederi ale minții.

[4] Rugăciunea Preacuviosului Efrem Sirul, întrebuințată în Postul Mare.

tre mine însumi cu îndemnul ce încheie de obicei orice Cuvânt. Îndemnul e împrumutat de la Părinții Bisericii. Dacă vreun aproape al meu va socoti că i se potrivește și lui, să-i facă primire iubitoare. „Ai pomenit", spune un Părinte de care am pomenit, „de bunul neam pe care l-ai primit la Botez de la har și l-ai lepădat de voie, prin patimi, în lume; ai dorit să reașezi acest bun neam prin voia cea bună; ai dovedit cu lucrul această dorință, venind în sfințita școală, îmbrăcându-te în cinstitele veșminte ale pocăinței și dând făgăduința de a rămâne cu bun cuget în mănăstire până în ziua morții. Ai făcut cu Domnul un al doilea legământ. Primul a fost făcut la intrarea în această viață; cel de-al doilea a fost făcut când ai început să te pleci spre sfârșitul vieții de acum. Atunci ai fost primit de Hristos pentru buna credință: acum te-ai unit cu Hristos prin pocăință. Atunci ai primit har: acum ai mărturisit datoria. Atunci, prunc fiind, nu ai simțit vrednicia dată ție, chiar dacă mai apoi, venind în vârstă, ai cunoscut măreția darului și buzele tale sunt îngrădite (în ce privește îndreptățirea de sine): acum, când cunoștința ta a sporit îndestulător, pătrunzi însemnătatea legământului. Ia seama să nu treci cu vederea și această făgăduință (a pocăinței); ia seama să nu fii lepădat și aruncat, ca un vas sfărâmat cu desăvârșire, în întunericul cel mai dinafară, unde *va fi plânsul și scrâșnirea dinților* (Mt. XXII, 13). Afară de calea pocăinței nu este nici o altă cale ce întoarce la mântuire"[1]. *Zice Duhul Cel Sfânt: „Astăzi de veți auzi glasul Lui, nu vă învârtoșați inimile voastre ca și întru întărâtare, în ziua ispitirii în pustie, unde M-au ispitit părinții voștri – ispititu-M-au, și au văzut lucrurile Mele patruzeci de ani. Pentru aceea, M-am mâniat pe neamul acesta și am zis: pururea se rătăcesc cu inima; și ei n-au cunoscut căile Mele: că M-am jurat întru mânia Mea, de vor intra întru odihna Mea". Luați seama, fraților, ca să nu fie cândva în vreunul dintre voi inimă vicleană a necredinței, depărtându-se de la Dumnezeul Cel Viu, ci îndemnați-vă pe voi înșivă în toate zilele, până ce se numește astăzi, ca să nu se învârtoșeze cineva dintru voi cu înșelăciunea păcatului: că părtași ne-am făcut lui Hristos, numai de vom ține începătura încheieturii*[2] *până în sfârșit neclătită* (Evr. III, 7-14). *Drept aceea, având Arhiereu Mare, Care a străbătut cerurile, pre Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să ținem mărturisirea: că n-avem Arhiereu Care să nu poată împreună pătimi cu neputințele noastre, ci ispitit întru toate după asemănare, afară de păcat. Să ne apropiem, dar, cu îndrăznire la scaunul harului, ca să primim milă și să aflăm har spre ajutor la bună vreme* (Evr. IV, 14-16). Amin.

---

[1] Sf. Teolipt, mitropolitul Filadelfiei, Cuvânt despre lucrarea cea de taină, *Dobrotoliubie*, partea a doua.

[2] *Începătura încheieturii*, adică arvuna legământului cu Dumnezeu, se numește aici harul Botezului, sădit în noi, asemenea seminței de muștar, la intrarea în unirea cu Hristos. A păzi darul harului înseamnă a-l spori: *cine nu adună cu Mine, risipește* (Lc. XI, 23), a zis Domnul.

SFÂNTUL
IGNATIE BRIANCIANINOV

Experiențe ascetice

Traducere din limba rusă de
Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas

editura Σοφία

București

Redactor: Irina Floarea

Coperta: Mona Velciov

Traducerea a fost efectuată după originalul în limba rusă: *Episkop Ignatii Briancianinov, Asketiceskie opîtî,* tom 1, Sankt-Peterburg, Tipo-litografia M.P. Frolovoi, 1904.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

IGNATIE BRIANCIANINOV, ST.

Experienţe ascetice/ sfântul Ignatie Briancianinov; trad. din lb. rusă: Adrian şi Xenia Tănăsescu-Vlad. - Ed. a 2-a, rev. - Bucureşti: Editura Sophia, 2008.

ISBN 978-973-136-084-3

I. Tănăsescu-Vlas, Adrian (trad.)
II. Tănăsescu-Vlas, Xenia (trad.)

248.1